BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
19 C
20

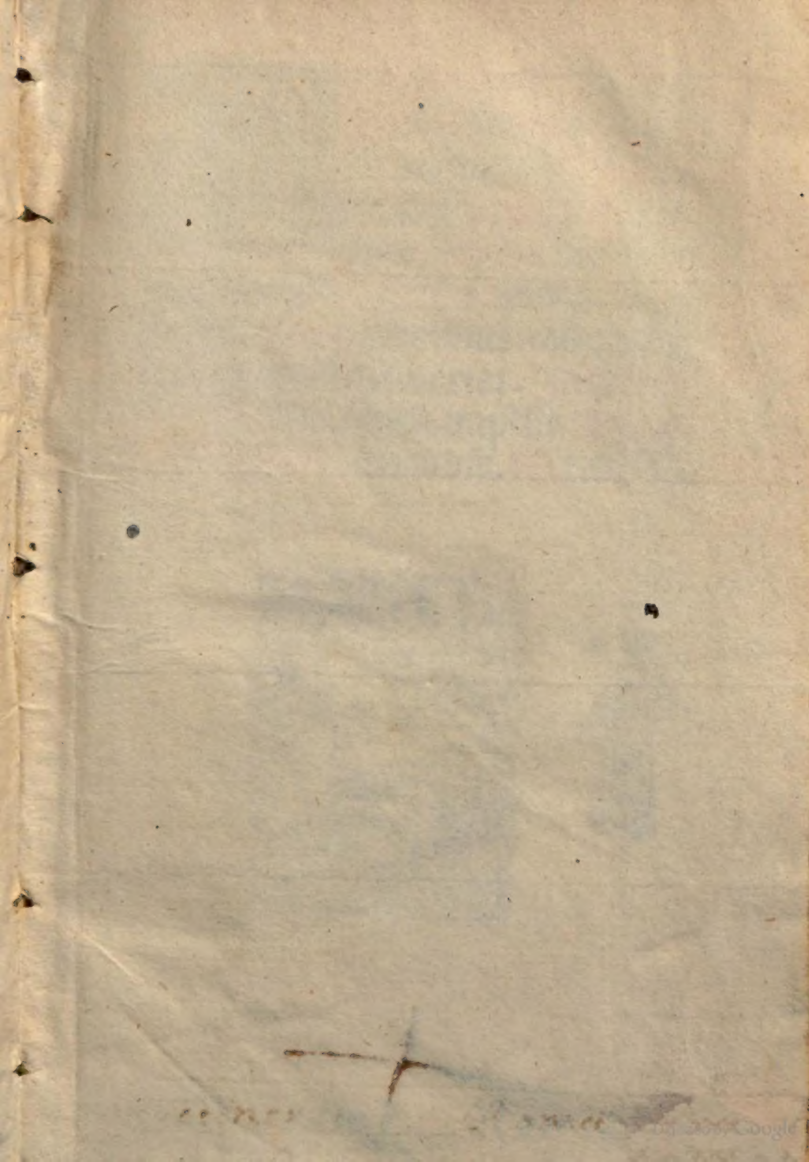

Eximii doctoris magistri
Nicolai de orbellis ordi-
nis minoꝝ sup̄ sētentias
cōpēdiū singulare elegā-
tiora doctoris subtilis di
cta sūmatim cōplectēs: qđ nunc dudū
multis viciatū erroribus: castigatissi-
me recognitū noue extat. Impressioni
Parisii cōmendatū. impēsis Franci-
sci Regnault. Anno dñi. M.ccccc.xv.

Capuccinorum Romae.

Lodoicus honnonius neruius

Ametsi res per ardua sit plinii testimonio vetustis nouitatē dare/nouis auctoritatē/abolitis nitorē obscuris lucē fastiditis gratiam dubijs fidem/omnibus vero naturā et nature sue oia. Nicholaus tamen de orbellis vir et varia rerū eruditione ꝛ morum grauitate spectatissimus/in candida subtilis doctoris morum precepta (quos sententiarum libros appellāt) ita versat⁹ est vt optimo iure nō tā ab vnoquoq laudari ꝙ admirari debeat. Quantū vero bonarum litterarū studiosis cōsuluerit: vel ipsi iudicabitis quicunq breue hoc cōpēdiū vel (vt ita dicam) epitoma accurata diligētiq opera perlegeritis. Que enim a scoto (qui acumine ingenij ceteris prestat) cōfuso quodā digesta sunt ordine: hic adeo succincte ornate ꝛ lepide redegit vt singula verba singulis fere quadrare videantur sententijs. Quotidianis itaq fratrum victi precibus: hoc tam vtile opusculum suis nōnulli curarūt imprimendum impensis: vt beneficiorum sitis memores.

¶ Eiusdem lodoici honnonij Epigramma.

Cuncta licet nostre sint consona scripta saluti
　Namq aliud vere religionis habent:
Te tamen e multis diuine dogmata legis
　Sollicitant. recta si cupis ire vis
An feris exta videns siliquas qui deuorat atras
　Desipit: archadico stultior ille viro
Ingeniosa petas subtilis dogmata scoti
　Si vis etheree noscere regna domus.
Nemo quidem tetigit propiore indagine celum
　Credo ꝙ humanum vicerit ingenium
Nullus honorati dubiosa enigmata patris
　Audaci valuit concelebrare sono
Consuluit tandem nostris orbellicus annis
　Oedipo melius singula verba notans
Dignus scote tui cui tantum luminis esset
　Cui par ingenium religioq fuit
Inuia que fuerant multis ꝙ incognita lustris.
　Estiuo fiunt candidiora die.
Hoc duce carpat iter quisquis scietia morum
　E medijs cupiat labra rigare vadis.

Ost breuē cōpilationē logice/phisice et ethice/scd3 opinionē doctor3 subtilis ad iuuenū introductionē itētiōis p̄ntis est ipsi⁹ mētē s'r librū s̄niarū xp̄o duce ꝯpēdiose lucideq3 tractare morales materias ab aliis doctoribus diffusi⁹ tractatas inserēdo. Fuit aūt liber sententiarū ꝯpilat⁹ ex variis dictis doctoꝝ antiquorum per magistrū pe. lōbardi ciuitatis parisiēn epm. ¶Circa cuius ꝓlogū.

q.i. Queritur p̄rio vtrū sit necessariū hoi pro statu isto aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari: que nō potest naturali intellect⁹ acumie idagari? ¶Et videtur q̄ nō. Et arguitur sic. Ois potētia habens aliquid cōmune p̄mo obiecto naturali/pōt i quotlibet ꝯtētū sub illo sicut i p̄se obiectū naturale hoc pz iductiue/i p̄mo obiecto vis⁹ et aliaꝝ potētiaꝝ. patet etiam q2 primū obiectū dicit̄ qd̄ ē adequatū potētie. Si aūt i aliquo esset ratio ei⁹ circa qd̄ non posset potētia habere actū naturalit̄/nō esset pōtētie adequatū/sed excederet potentiā. sed p̄mū obiectū itellectus nostri est ens i q̄tū ens. ergo itellect⁹ noster potest naturaliter habere actū circa q̄libet ens. ꝓbatio minoris p auicēnam. i. metha. Ens et res prima ipressione ipri mūtur i aia nec pōt manifestari ex aliis si autē esset aliud ab hō primū obiectū. ista possēt manifestari p rōem illi⁹. ¶Preterea sensus nō indiget aliqua cognitione supernaturali. igitur nec intellectus. ꝓbat̄ ꝯn̄a. quia natura nō deficit in necessariis. 3. de aia. Si ergo nō deficit in necessariis potētie inferior3: a fortiori nec potētie sup̄ioris. ¶Preterea si aliqua talis doctrina ē necessaria. hoc est q2 potētia in puris naturalib⁹ est improportionata obiecto sic cognoscibili illud ergo per qd̄ proportionatur/aut est naturale aut supernaturale Si naturale. igitur totum est improportionatū p̄rio obiecto si supernaturale. igitur potentia est iproportionata illi et ita per aliud op3 proportionari. et sic erit ꝓcessus in infinitum. ¶In oppōm baruch. 3. dicitur de sapiētia Nō est q̄ possit scire vias eius: sed qui scit vniuersa nouit eā. igitur null⁹ alius pōt hr̄e eam nisi a sciēte vniuersa. hoc quantū ad necessitatem. De facto autē subdit. tradidit illam iacob puero suo et israel dilecto suo q̄ntum scil3 ad vetus testamentū. Et sequitur Post hec in terris visus est et cū hominibus cōuersatus est. q̄m scil3 tradidit eam quo ad nouū testamentum ¶In ista questione videtur esse controuersia inter phōs et theologos. Tenent enim phi perfectionem nature/ et negant perfectionem supernaturalem. Thologi vero cognoscūt defectum nature et necessitatem grē. ¶Diceret enim phūs q̄ nulla est cognitio sup naturalis hoi necessaria ꝓ statu isto: sed q̄ oēm necessariam

Rn. ad q̄stio. opio phi: losoꝝ: rum.

cognitionem sibi posset aquirere ex actione causarum naturalium. Dicit eni. de anima q intellectus agens est quo est oia facere intellectus vero possibilis quo est oia fieri. Ex hoc arguitur sic. Actiuo et passiuo naturali approximatis et non impeditis sequitur actio necessario: q nou dependet essentialiter nisi ab eis tanq a causis prioribus. Actiuũ aũt respectu ois intelligibilis est intellect⁹ agẽs et passiuũ intellect⁹ possibilis. et sũt naturaliter in aĩa. nec sũt naturaliter ipedita pz igitur p virtute istoꝝ potest naturaliter sequi act⁹ intelligẽdi cuiuscũq intelligibilis ¶ Cõfirmatur rõ. Omni potẽtie passiue naturali / corrñdet aliqd actiuũ naturale alioquin talis potentia esset frustra in natura si per nichil in natura posset ad actũ reduci. sz intellect⁹ potẽtialis est potentia passiua naturalis respectu cuiusq intelligibilis / cũ naturaliter eius cognitionẽ appetat: sequitur ergo ppositũ. ¶ Preterea. 6. meta. distinguitur scia speculatiua i metaphisicã phisicã et mathematicã. et ex pbatiõe h⁹ ibidẽ non videtur possibile esse alios hitus speculatiuos / cũ in istis ꝯsideretur de toto ẽte i se ⁊ q ad oẽs suas ptes. Sicut aũt non posset esse alia scia speculatiua ab istis: sic nec alia practica a practicis acqsitis actiuis ⁊ factiuis ergo scie acqsite sufficiunt ¶ Preterea potẽs naturaliter itelligere principiũ: põt naturaliter intelligere ꝯclusiones inclusas in principio: cũ scia cõclusionũ nõ depẽdeat nisi ex intellectu pricipij et deductiõe cõclusionũ ex principio sicut patet per diffinitionez scire / primo posteriorum Est aũt deductio manifesta sicut pz ex diffinitiõe sillogismi perfecti primo posteriorum (est enim sillogism⁹ pfect⁹ qui nulli⁹ est indigens vt appereat euidenter necessarius) sed naturaliter intelligimus principia pria in quibus virtualiter icludũtur oẽs cõclusiones scibiles. probatio prie ptis minoris q cognoscuntur cognitis teris (primo poster) probatio scđe partis q teri primoꝝ principiorum sũt cõissimi. ergo qñ distribuũtur distribuunt p oibus cõtẽtis in iferiorib⁹ accipiunt aũt tales teri vl r in pmis pricipijs: et ita extẽdũt se ad oẽs cõcept⁹ particulares et per ꝯns ad oia extrema oiz cõclusionũ spũaliũ Sic igitur a phis rõnibus pdictis adherẽtib⁹ tenet pars negatiua conclusionis. Ipsoꝝ tñ opio est falsa. vt pz per auctoritatẽ allegatã ¶ Pro dissolutiõe aũt qstionis notãdũ q potẽtia receptiua potest comparari ad actũ quẽ recipit vel ad agens a quo recipit. primo mõ ipa potẽtia est naturalis vel violẽta vel neutra. Naturalis dicitur si naturaliter inclinatur Uiolenta si sit cõtra inclinationem naturalez. Neutra si neq iclinatur ad illam formam neq ad oppositam. In hac autem cõparatiõe nulla est supernaturalitas. Sz cõparãdo receptiuum ad agẽs a quo recipit formam / est naturalitas / quãdo receptiuũ cõpa Rño adq.

ratur ad tale agēs/quod natū est naturaliter imprimere talez formam i tali passo. Superna turalitas autem/qn̄ compara-tur ad tale agens quod non est naturaliter impressiuum illius forme in tali passo. Ad proposi tum igitur cōparādo intellectū possibilē ad noticiaz actualem in se nulla est sibi cognitio sup-naturalis: qz intellectus possibi lis ad quācunqȝ naturaliter in clinatur Sed scd̄o modo loquē do/sic est noticia supernatura-lis que gn̄atur ab aliquo agen te/quod nō est natū mouere in-tellectū possibilē ad talē cogni-tionem naturaliter. Pro statu aūt isto intellect⁹ possibilis (se-cundū phm̄) natus est moueri ad cognitionē ab ītellectu agē te cū fātasmate. igitur sola illā cognitio est naturalis q̄ ab agē tibus istis pōt imprimi. Posita aūt tota actione intellect⁹ agen tis ꝛ fātasmatū: multe cōplexio nes remanebunt ignote/quarū cognitio est nobis necessaria vt de trinitate personarū cū vnita te diuine essentie. de felicitate in corpore et aīa perpetuo obtinē da/ꝛ de medijs ad ipsam requi rendam. ¶ Istarū igitur et con similium noticiā necesse est no-bis supernaturaliter tradi: qz nullus earum noticiam potuit naturaliter inuenire Licet nāqȝ quorūdam nobis reuelatorum aliquī philosophi habuerit no ticiā: hoc tamen non habuerūt per naturalem inuētionem sed per diuinā reuelationē. Et hoc modo recitat btūs aug. 7. con-fes. se reperisse in quibusdam libris platonicis ea que ponun tur de verbi diuini eterna gene ratione in primo euange. iohā-nis. In principio erat verbum Sic etiā de felicitate in pricipio decimi de ciuitate sic ait. Legi-mus eni platonicos oīm phōrū merito nobilissimos. propterea qz sapere potuerunt/licet īmor talem ac rationalem vel intelle ctualez hominis aīam nisi par ticipato lumine illi⁹ dei/a quo et ipsa ꝛ mūdus factus est/bea tam esse non posse: ita illud qđ omnes homines appetūt id est vitam beatam/quenqȝ isti asse cuturum negant / qui non vni illo optimo qui est incommuta bilis de⁹ puritate casti amoris adheserit Sic igitur ad questio nem. ¶ Ad argumenta aūt pro opi. aristotelis. Ad primū dico ꝙ cognitio dependet a cogno-scēte et cognito scd̄m aug. licet igitur anima habeat sufficiens actiuum passiuum et actiuum intra (pro quāto actio respectu cognitionis conuenit anime) et sic ītellectus agēs dicit̄ quo est omnia facere non tamen habet intra se sufficiens actiuum/pro quanto actio cōuenit obiecto. ¶ Ad cōfirmationem rationis dico ꝙ potentia passiua nō est frustra ī natura. quia licet per agēs naturale nō possit reduci ad actū. pōt tn̄ per agēs ī natu ra. i. in tota coordinatione enti um. ¶ Et si arguas ꝙ istud vili ficat naturā humanā/ꝙ nō pos sit perfectionē suā consequi ex naturalib⁹/cū natura min⁹ no bilis nō deficiat in necessarijs. ¶ Rn̄. ꝙ istud nō vilificat natu

Ad pmū de phō.

Re-pli.

ram immo dignificat. Maioris enim dignitatis est i natura humana ordinari ad felicitatem q̄ pōt naturaliter acquiri cuiusmodi est felicitas quam ponit aristo. que consistit in speculatione substantiarum separatarū/et vltra hoc ordinari ad perfectionē tante eminentie q̄ non possit naturaliter acquiri. q̄s si ipsa suprema sibi possibilis poneretur tantū illa naturalis. et sic pl⁹ dignificatur natura humana a theologis q̄s a philozophis. ¶ Ad secūdum dico q̄ in sciētijs hūanitus adinuentis licet tractetur de oībus entibus. non tñ q̄tum ad oīa cognoscibilia de eis. quia non quantum ad eorū propria cognoscibilia ¶ Ad tertiū dico q̄ scd̄a pars minoris est falsa. s. q̄ in primis principijs virtualiter includuntur omnes cōclusiones scibiles ¶ Ad probationē dico q̄ sicut termini subiecti sūt communes ita termini predicati. quando igitur termini subiecti distributi accipiuntur pro omnibus. nō accipiuntur pro omnibus nisi respectu terminorum predicatorū qui sūt cōmunissimi. et per ɔ̄ns virtute taliū principiorū nō predicantur de inferioribus nisi p̄dicata communissima. hoc p̄z rōne. q̄ mediū nō potest esse propter quid respectu alicuius passionis/nisi q̄ includitur virtualiter in ratione illius medij. In ratiōe aūt subiecti cōmunissimi principij non includitur propter quid aliqua passio particularis. sed tantū cōmunissima hoc patet in exemplo. quia illa omne totū est maius sua parte et si includat illam quaternarius est maior binario. ꝛ alias similes de eodem predicato: non tamen includit istas. quaternarius est duplex ad binariū. ternarius se habet in porportione sex qui altera ad dualitatem. Naz ad ista predicata oportet habere media spiritualia includentia ipsa. ¶ Ad argumenta principalia dico q̄ obiectum naturale potest sumi vel p illo qd̄ potest naturaliter intelligi/vel pro illo ad quod potentia naturaliter inclinatur/siue possit naturaliter attingere illud siue nō Loquendo autē de obiecto naturaliter attingibili. minorem falsa. ¶ Auctoritas autē aui. dz intelligi de obiecto ad quod potentia naturaliter inclinatur potest etiam dici q̄ in hac materia non est multum adherendum dicto auicen. quia fuit de secta machometi. et quedam posuit in philozophia consona secte sue Unde. 6. methaphisice posuit aīam separatam naturaliter intelligere substantiam immaterialem/et sic ipsam posuit contineri sub primo obiecto intellect⁹. De hac materia dictū est tertio de aīa ac etiā dicetur tertia di. huius primi. ¶ Ad secundū nego ɔ̄nām. q̄ superiora ordinātur non solū ad perfectionem naturalē sed etiam supernaturalē vt dictū est. nō sic inferiora. ¶ Ad tertium dico q̄ potētia intellectiua est iproportionata veritati reuelate: quia ipsa non est sufficienter inclinatiua ipsius potentie ad assētium

Ad secūdū

Ad tertiū.

Ad argumen. pricipalia

dum sibi proportionatur autem per agens supernaturale quod est sufficiẽter inclinatiuum intellectus ad illã veritatẽ/causando in ipso assensũ quo proportionetur illi. Nec oportet intellectuz per aliud proporcionari tali agenti: quia ex se est in potẽtia obedientiali ad ipsum agens: et ita sufficienter proportionatur ad hoc vt ab ipso moueatur.

q.2. Utrum cognitio supnaturalis necessaria viatori tradita sit sufficienter in sacra scriptura? Uidetur quod nõ quia cognitio necessaria nunquam defuit generi humano: sed sacra scriptura non erat in lege nature/igitur. ¶ Itẽ quicũque auctor sciẽtiarũ humanarũ quanto acutior/tãto plus vitat superfluitatem. sed in sacra scriptura videtur contineri multa superflua: vt cerimonie et hystorie. ¶ Item aliqua sũt de quibus nõ cognoscitur certitudialiter ex sacra scriptura vtrũ sint peccata vel non quorum tñ cognitio est necessaria ad salutem. ¶ In oppositũ arguitur. quia sacra scriptura tradit quid sit finis homĩs/puta visio et fruitio dei: et determinat que sunt necessaria ad illum finẽ cõsequendum. s. mandata. Declarat etiã proprietates substãtiarum separatarũ quantũ est vtile viatori nosse/igitur ¶ Rñ. In ista questione sũt hereses innumere. Quidã enim vetus testamentũ nõ recipiũt: vt manichei dicentes ipsũ esse a malo principio. quidam vero tantũ vetus testamentũ recipiunt. vt iudei. quidam vero aliquid vtriusque vt sarraceni/ in quibus machometus immiscuit immunditias innumeras. quidam vero diuersas sententias noui testamẽti neglexerunt: ex quarum malo intellectu hereses ortum habuerunt / quia ipsas adinuicem conferre nesciuerunt. Secundum enim august. 80. triũ questionum. q. 65. solet circunstantia scripturarum illuminare sẽtentiam. ¶ Has autem conumerat scotus octo vias quarum prima est prenũciatio prophetica Solus enim deus vel ab eo instructus potest certitudinaliter preuidere futura contingentia. Multa enim talia prenunciata in scriptura impleta sunt: vt patet consideranti libros prophetales ex quibus non est dubiũ quin pauca sequantur que restant: vt ait gre. est igitur sacra scriptura a deo edita. ¶ Scd̃a via est scripturarũ concordia. In non euidentibus ei ex terminis nõ cõsonãt infallibiliter multi diuersimode dispositi nisi a causa superiore intellectus ipsorum inclinet ad assentiendũ: sed scriptores canonis variis locis et temporibus existentes in talibus omnino consonabant. vt patet de ezechiele prophetante in babilone eo tempore quo hieremias in iudea. Non sic cõsonabant philosophi adinuicẽ. vnde augustinus. 18. de ciuitate. phi monimẽta suorum dogmatũ reliquerũt. que discipuli legentes licet in aliquibus essent assentientes prioribus vt discipuli/tñ in quibusdam contradixerunt vt aristoteles platoni.

Rño ad q̃stio.

Aug.

octo vie contra dcãs here.

Scda via.

3. via ¶ Tertia via est auctoritas scribentium: cum et scriptores canonis da[m]ne[n]t me[n]daciu[m]: precipue in fide et moribus quo[d] est verisimile illos fuisse mentitos: q[uod] si dicas illos propter lucrum me[n]tiri voluisse. Contra: quia pro illis atque voluerunt homines i[n]ducere tribulatio[n]es maximas vsq[ue] ad mortem sustinuerunt.

4ta via. ¶ Quarta via est diligentia recipientium. Cum enim de contingentibus non visum sit alicui credendum alias no[n] crederes locum esse in mundo vbi no[n] fueris nec istum esse patrem tuum. Maxime crede[n]da sunt que communitas famosa et honesta cum maxima diligentia approbanit. Tanta enim fuit apud iudeos sollicitudo: et apud christianos de libris recipiendis ta[m] q[uam] autenticis: q[uod] de nulla alia scriptura pro autentica habenda. tanta fuit sollicitudo inuenta. Unde aug. xviij. de ci. Quomodo scriptura enoch de qua iudas in ep[isto]la sua facit mentionem non recipitur in canone: et multe alie de quibus fit mentio in libris regu[m]. vbi inuit q[uod] sola illa recepta fuit i[n] canone que auctores diuina inspiratione et no[n] sicut ho[m]i[n]es scripseru[n]t. Item cu[m] deus no[n] desit toto corde quere[n]tib[us] illum. multi autem dilige[n]tissime salute[m] quere[n]tes ad fide[m] christiana[m] sint conuersi. et quanto feruentiores fuerunt in indrendo: tanto in hac sint amplius co[n]firmati / subitoq[ue] in ea penitentes ad bona[m] vitam sint conuersi. in numeris[que] in magna exultatione sp[iritu]us propter hanc torme[n]ta immanissima sit perpessi. patet euidenter ha[n]c sectam sacre scripture innitente[m] a deo ordinari ad salutem. ¶ Quinta via est rationabilitas contentorum. 5ta via.

Quid enim irrationabilius q[uam] deum tanq[uam] summum bonum et finem vltimum super omnia diligere / et proximum sicut seipsum. id est ad quod secundu[m] gregorium In quibus duobus mandatis tota lex pe[n]det et prophete. Mathe. 20. In preceptis nanq[ue] consiliis et sacramentis non videtur esse nisi quedam explicatio legis nature: que scripta est in cordibus nostris.

Nichil etiam credimus de deo quod aliquam imperfectione[m] importet: sed quicquid credimus magis attestatur perfectioni diuine q[uam] eius oppositum. Ut patet de trinitate personarum / incarnatione verbi et huiusmodi. Id etiam quod credimus melius est et magis rationi consonum q[uam] eius oppositu[m]. Unde si quis de aliquo credibili hesitet accipiat eius co[n]tradictorium et videat que pars est in se melior et desiderabilior secundum dictamen recte rationis et adhereat. vt melius est bonum infinitum esse in entibus q[uam] care[n]tia tanti boni. Item melior est propter regimen vniuersi vnitas summi principis dei q[uam] pluralitas. Item melius est habere deum omnipotentem summe bonum sapiente[m] et omnia de nichilo creare valentem et sic de aliis: q[uam] oppositum.

¶ Sexta via est irrationabilitas singulorum erroru[m]. Quid 6ta via.

enim pagani pro ydolatria sua adducunt. colentes opera manuum suarum in quibus nichil est numinis? Quid sarraceni illius vilissimi porci machometi discipuli pro se allegabunt: expectātes pro beatitudine quod porcis conuenit / gulam et coitum. quam promissionem despiciens. Auicenna. 9. methaphisice: ait Lex nostra quam dedit machometus dispositionem felicitatis ⁊ miserie que circa corpus sunt ponit. Et alia promissio que apprehenditur intellectu / sapientibus multomagis fuit cupiditas ad consequendum hanc q̄ illam que est corporum. que q̄uis daretur eis: non tamen attenderunt / nec appreciati sunt eam in comparatione felicitatis que coniuncta est prime veritati. Quid iudei nouum testamentum damnāt: quod inveteri continetur ⁊ promittitur? Quid asini manichei fabulantur primum malum: cum omne ens inquantum ens sit bonum. Quid singuli heretici sacram scripturam peruertunt: cum Augustinus contra epistolam fundati dicat. Non crederem euangelio nisi quia ecclesie catholice credo / igitur irrationabile est aliquid canonis recipere / et aliquid non. cū ecclesia catholica totum vt verum recipiat. ¶ Septima via est ecclesie stabilitas que quantomagis fuit ꝑ iudeos / hereticos / et paganos impugnata: tanto solidior mansit ipsiq̄ iudei christum occidentes: per totū mundū vsq̄ nūc sūt dispersi.

Reprehēsio secte machometi ab auicēna.

septima via.

Unde gamaliel. actuum. 5. Si ex hominibꝰ consilium est, hoc aut opus: dissoluetur. Si autē ex deo est: vos nō poteritis dissoluere ne forte ⁊ deo repugnare videamini. ¶ Octaua via est miraculorum claritas. Deus enim non potest esse falsꝰ testis. Ipse autem inuocatus a predicantibus hanc doctrinam fecit opera sibi ꝓpria scilicet miracula per hoc testificās ipsam esse verā. Unde Richard. primo de trinitate. Dn̄e si error ē / a te decepti sumꝰ. Nā tātis signis cōfirmata sunt: que non nisi per te fieri potuerūt. ¶ Qđ si dicat miracula non fuisse facta: hoc vnū grāde miraculū sufficit nobis / vt ait augustinꝰ / totius orbis latitudinem ad religionem carni et sanguini repugnantem absq̄ vllis miraculis fuisse subiugatā. Quid enim mirabilius q̄ ꝙ pauci pauperes et rudes plurimos conuertere potuerūt sapiētes / vt patet de paulo prius persecutore: et postea gentium doctore / augustino per manicheos seducto / dyonisio philosopho / ⁊ cipriano mago ¶ Qđ si dicatur / etiam antichristꝰ faciet miracula ¶ Respōsio ꝙ xp̄s ipsis contradicendo ostendit illa non esse testimonia veritatis Unde mathei. xx. dicit. Ecce predixi vobis. Potest etiam dici ꝙ in lege christiana sunt aliqua facta in quibus non potest esse deceptio. vt reuelatio futurorū contingentium que solus deus certitudinaliter nouit ⁊ visio diuine essentie quam habuit paulus in raptu. Unde contra anti

octaua via.

christum posset obiici / si tu es
deus dic michi quid faciam vel
Ad cogitabo tali hora? ¶ Ad ar=
rōes gumenta. Ad primum dico q
ante lex nature paucioribus fuit cō
opp. tenta: q̄ memoriter ad filios p
parentes peruenerunt. Illi enim
erant magis prediti in natura=
libus: et ideo modica doctrina
inspirata potuit eis sufficere.
¶ Ad secundum dico q ex toto
processu scripture patet ordina
dei gubernatio respectu homi=
nis et totius creature. Confert
etiam ad deuotionem illa que
fuerunt expressa in nouo testa=
mento. sub figura fuisse velata
in veteri. ¶ Ad tertium. Orige=
nes dicit q nulla scientia om=
nia scienda explicuit: sed illa ex
quibus omnia possunt suffici=
enter elici / ad quorum expositi
onem vtilis fuit labor doctorū.
¶ Et si obiicias q etiam suppo
sitis doctrinis doctorum adhuc
multa sunt de quibus est dubi
um vtrum sint mortalia. ¶ Re=
sponsio. Non est dubia via sa=
lutis: quia a talibus tanq̄ a peri
culosis debet homo cauere: ne
dum se exponit periculo icidat
in peccatum Q̄z si noluerit que
rere salutem: sz nō curando ex=
ponat se illi periculo. vbi forte
de genere actus non est pecca=
tum mortale / tamen peccabit
mortaliter se illi periculo expo=
nendo (secundum scotum.) Et
loquitur hic scotus / de illo qui
veritatem inuestigare negligit
cum dicit si noluerit inquirere
salutem: qui enim facit quod
in se est veritatem in quirendo
excusatur. In apicibus nanq̄

iuris vbi dubitant etiam sapi=
entes: excusabilis est ignoran
tia. Unde si quis bona fide par
tem istam vel illam elegerit: nō
debet super hoc conscientiam
habere nimis scrupulosam vt
dicit Rod. glosator raymundi.
Cui concordat monaldus in p
logo summe sue dicens q non
generatur aliquod preiudicium
erga veritati & sententiam: cum
inter diuersas opiniones a ma
gistris & approbatis doctoribus
scriptis autenticis annotatas /
illam opinionem quis amplecti
tur que sibi magis videtur con
sona rationi.

Trum theolo=
gia sit de deo vt qō.3
de primo subie
cto? Et arguit
q nō. qz res vel
signa sunt ibi
subiectum. ergo deus nō est sub
iectum. Probatur ass per aug.
primo de doctrina christiane.
Qz scientia est de rebus vel de
signis. ¶ Item scriptura sacra
habet quattuor sensus. scz ana
gogicum / tropologicum / alle
goricum / et litteralē. ergo habz
quattuor subiecta. Probatur ꝯña
qz cuilibz sensui corrñdet aliqd
subiectū primū. sicut alie scien=
tie habēti vnū sensum corrñdet
vnū subiectum scdm illum sēsū
¶ Item deus est sūme simplex
ergo nō est subiectum ꝯña patz
per boeciū de tri. forma simplex
subiectū esse non potest ¶ Item
materia nō coincidit cum aliis
causis neq̄ in idē numero neq̄
in idē spē. 2. phisicorum. Deus aūt
ē finis huius scie et efficiens: er

to si est subiectum. ¶ Preterea subiectum hz tres partes et pri cipia et passiones/ex primo po= sterioꝛum. Deus autem non hz partes integrales cum sit sim= plex/nec subiectiuas cũ sit sin= gulare ex se/nec hz principia cũ sit primum principium/nec pas siones cum passio sit extra essẽ tiam subiecti/nichil autem sic ẽ in deo igit ¶ Contra. quia theo logia est sermo de deo secundũ augusti. ergo est ibi subiectum.

Rño ¶ Circa hanc q̃stionem primo aliqua premittam: ⁊ deinde ad qõem respondebo. Quantum ad primum distingo de theolo= gia i se et in nobis. Theologia in se est talis cognitio qualem natum est facere obiectuz theo logicum in itellectu proporcio nato sibi. Theologia vero in nobis est talis cognitio qualẽ intellectus noster natus est ha bere de illo obiecto. Exẽplum si aliquis non posset intellige= re geometralia (potest tamen alicui credere de geometrali= bus) geometria eẽt sibi fides non scientia. eẽt tamen in se sci entia. q2 obiectum geometrie natum est de se facere sciam in intellectu propoꝛtionato ¶ Se cundo notandum q rõ primi subiecti est continere primo vir tualiter omnes veritates illius habitus/quod probo sic. Pri= mum obiectum continet ꝓposi tiones imediatas. q2 subiectũ illarum continet predicatum. et ita euidentiam totius ꝓpõis ꝓpões aũt imediate ɔtinẽt con clusiões. ergo subiectũ ꝓpõnũ imediatarũ cõtiet oẽs ꝟitates illius habitus Item subiectum se hz ad habitũ sicut causa ad effectum. ergo virtualiter conti net ipsum habitum ɔtinet au= tem primo quia non dependet ab alio in continẽdo: sz alia ab ipso. Inest enim aliquid primo alicui/quod inest ei per propri am rationem et non per aliud: sed aliis inest per ipsũ. ¶ Ter= tio sciendum q theologie sunt due prime partes itegrales sci= lz veritates necessarie: vt deus gñat. deus est trinus ⁊ vnus: et veritates cõtigẽtes vt de⁹ erãt ẽ filius est incarnatus: et sic de a liis/in quibus deus vel aliqua persõa diuina comparatur ad extra et hoc de primo articulo. ¶ Quantum ad secundum ar= ticulum primo vidẽdum est de 2⁹. ar subiecto theologie in se. ⁊ secun ticu= do de theologia in nobis. De lus primo dico q primum subiectũ rñsi= theologie in se q̃tum ad verita u⁹ad tes necessarias non potest esse q̃stio nisi deus probatur. sic primum nem. subiectum continet virtualiter omnes veritates hitus illi⁹ cu= ius ẽ obiectum primum: sed ni chil virtualiter continet omnes veritates theologicas nisi de⁹. ergo. probatio minoris/ nichil aliud ɔtinet eas vt causa sicut vt illud ad quod habeãt attribu= tionem. q2 deus nulli alii attri= buitur. nec aliquid eas cõtinet vt effectus demonstratione q2. Nam nullus effectus demon= strat deũ trinũ et vnũ: qđ est de mõstratio potissia theologica. Item nobilissima scientia ẽ cir ca nobilissimum genus ẽ ex pri mo de aĩa. hec ãt ẽ nobilissima.

ergo est de deo vt de substantiuo Est autem theologia de deo non sub quacunque ratione. sed sub ratione propria et perfectissima.i.de deo inquantum deus/ seu sub propria ratoine deitatis inquantum hec essentia. ¶ Ad cuius intellectum potest poni exemplum de homine.homo enim intelligitur vt animal rationale vt substantia: vt mansuetum: vt nobilissimum animalium. In primo intelligitur secundum rationem propriam quiditatiuam/ i secundo in cõi.in.3.per accñs in passione in quarto per respectum ad aliud. Perfectissima autem noticia de homine nõ potest esse in respectu ad aliud. quia presupponit noticiã absoluti / nec sub ratione passionis: quia presupponit noticiam subiecti: nec de homine in communi seu vniuersali: quia illa est confusa. ergo cognitio nobilissima de homine est sm rationem quiditatiuã. Ita theologia nõ est de deo sub ratione cõi. puta entis vel entis infiniti vel necessarie esse. vel alicuius talis Nullus enim conceptus cõis de deo continet virtualiter.omnes veritates proprie theologicas pertinẽtes ad pluralitatem personarum. Nã si sic cum illi cõceptus cões naturaliter cõcipiantur a nobis. ergo ppões immediate de illis cõceptibus possent a nobis naturaliter intelligi. et p illas propões imediatas possem9 scire cõclusiones. Et sic totã theologiam acqrere naturaliter ¶ Item theologia nõ est de deo sub rõe respectus vt aliqui ponunt sub ratione reparatoris vel gubernatoris vl' capitis ecclesie: quia talis presupponit cognitionem absoluti. tum etiam: quia tunc theologica non esset sciẽtia realis/ cũ respectus ad extra sit respectu rationis. sicut logica nõ est realis licet consideret de rebus: vt eis attribuuntur intentiones secunde. ¶ Theologia etiam nõ est de deo sub aliqua ratione attributali que est quasi passio vt aliqui dicunt sub ratione boni. quia cognitio ipsius essẽtie est perfectior q̃ cognitio cuiuscunque proprietatis. cognitio enim quod quid est perfectissima.7.methaphisice. Est igitur theologia de deo. vt hec essentia seu sub propria ratione deitatis. et hoc loquẽdo de theologia in se quantum ad veritates necessarias. Quãtum autem ad veritates contingentes dico q nullum subiectum continet virtualiter nisi veritates necessarias de ipso. quia ad cõtingentes equaliter se habet et ad opposita. tamen contingẽtium est ordo: quia est aliqua prima vera contingens puta illa/ deus vult mundum producere propter communicationẽ bonitatis sue / et ita primum subiectum multarum veritatũ contingentium potest poni illud de quo immediate dicitur predicatum prime contingentis que est quasi principium in ordine contingentium. et sic deus inquantum deus seu vt hec essentia potest poni subiectum totius theologie in se siue necessarie siue contingẽtis/ et hoc tam

vt est in intellectu diuino & beatorum. ¶ Loquendo vero de theologia in nobis: dico pro quando habitus est in aliquo intellectu habens euidentiam ex obiecto: primum obiectum illius habitus non tantum virtualiter continet illum habitū: sed etiam euidentiam illius habitus vt in illo intellectu: quia intellectus cognoscens tale obiectum potest elicere omnem cōclusionem huius habitus. In habitu autem non habente euidentiam ex obiecto sed aliunde causatam non potest dari primum obiectum habens predictas cōditiones. sed tali datur primum subiectum de quo primo seu perfectissime noto immediate cognoscuntur prime veritates illius habitus. ¶ Theologia autem nostra est habit⁹ non habens euidentiam ex obiecto. ergo non oportet sibi dari nisi primum notum de quo imediate cognoscūtur prime veritates illius: tale autē est ens infinitum. quia iste est conceptus perfectissimus / quem possimus habere de illo quod est in se primum subiectum vt dicetur di.3.q. de cognitione dei. qr tn̄ theologia nostra de necessarijs est de eisdē de quibus theologia in se: ideo quo ad hoc qḋ est continere veritatem posset sibi assignari hoc idem quod est subiectum theologie in se. sed quia nō est nobis notum: ideo non est primum subiectum dās euidētiam nobis licet sit primū potens dare euidentiam / si ipsū cognosceretur. Theologie aūt nostre contingentis videt idem primum subiectum quod et necessarie / illud scilicet quod est cognoscibile proximum a nobis illi cui intuitiue noto natū est predicatum prime contingētis euidenter inesse. ¶ Contra predicta arguitur et videtur q verbum sit subiectum adequatum theologie contingentium in se quia est primum subiectū omnium articulorum reparationis nostre. ¶ Rn̄sio. Aliquid contingens potest dici de ꝟbo et aliquod de spiritusancto / ⁊ aliquod ḋ deo trino ⁊ vno: vt creare erunt igitur persone quasi partes subiecti: sicut etiam aliqua necessaria sunt primo vera de diuersis personis. ¶ Ex his apparet iprobatio illius opininis q̄ ponit christum esse primū subiectum: quia veritates necessarie de patre et spiritu sancto. puta pr̄ generat spūs sctūs ꝓcedit nō essent theologice. Nec veritates ꝯtingentes de eis. puta pater creat per filiū. nec veritates necessarie de deo. vt q est oīps nec contingentes vt de⁹ gubernat mūdum. Probātur iste ꝯditie qr ad nullā sciētiā ptinet aliqua veritas per se / nisi sit de eius sb̄o vel parte subiectiua integrali vel essentiali / vel de aliq̄ essētialiter attributo ad ipsum Pater aūt vel spūs sctūs nō est xp̄s / nec pars aliq̄ dictoꝝ mōꝝ xp̄s etiā nō hꝫ aliquā prioritatē s̄m quam posset pater vel trinitas ad ipsum attribui ¶ Ad argumēta. Ad primū dico q illa auctoritas exprimit in cōi materiā cuiuslibet scientie / nō sub-

Opinio hugo.

opio roli. coñ. i suo cxamerō.

ad pmū arg.

iectū primū formale: sic etiā mł te glose assignant varias mate rias partiū sacre scripture. pu ta ꝙ materia osee/ sunt decē tri bus/ que tamen nō sunt primū sub tectu sed deꝰ de quo ibi nar ratur quomodo mundum gu bernauit persona autem vel ge nus gubernata est materia re mota. ¶ Ad secundum dico ꝙ quicunqꝫ sensus sacre scripture in vna parte non est litteralis i alia parte est litteralis. et ideo licet aliqua pars scripture ha beat diuersos sensus tamen to ta sacra scriptura habꝫ omnes sensus istos pro sensu litterali. ¶ Ad tertiū dico ꝙ boectꝰ loqͣ tur de subiecto accidentis ⁊ nō de subiecto ꝯsiderationis ¶ Ad illud de secundo phisicoꝝ dico ꝙ intelligi de materia ex qua subiectū aūt scientie non ptinet ad genꝰ cause maſalis/ sꝫ cau se efficiētis. Dicitur tñ materia large per quandam similitudi nē q̄dā enim est ꝓprietas mate rie qꝛ idcirca qđ est actio agen tis. Et qꝛ subiectū sciētie est ob iectū circa qđ est scia ⁊ eiꝰ actꝰ ideo dꝛ materia circa quā. Si bi tñ nō ꝯuenit rō materie susce ptiue: qꝛ actus scie non recipit i obiecto / sed manet in sciente. ¶ Ad vltimū dico ꝙ essentia di uina nō est diuisibilis i partes subiectiuas. qꝛ hoc est imperfe ctioni in natura creata ꝙ non posuit pluribꝰ cōicari sine sui di uisione. vñ aristo. loquit de sciē tijs naturaliter adinuētis. Possꝫ tñ dici ꝙ ꝑsone diuine sunt qua si partes ipsius essentie. essentia tñ in ip̄is nō numeratur. ¶ Qđ

nota itelle ctum auc. phi.

addit de pricipijs dico ꝙ nō eꝫ principia scibilia esse principia ipsius subiecti: qꝛ entis iq̄ntum ens (quo ponitur subiectū me tha.) nulla sunt principia. quia tunc esset cuiuslibet entis. sꝫ oꝫ cuiuslibet subiecti esse pricipia per que demonstrantur passio nes eius de eo. Quod vero ad ditur ꝙ nichil est i deo quod sit extra essentiam eius. Dico ꝙ es se extra essentiam alicuiꝰ pōt intelligi vel realiter vel formali ter. primo modo nichil existens in deo est extra eius essētiam se cūdo modo aliqua sunt in deo que sunt extra eius essentiam vt proprietates personales que li cet sint idem realiter cū essentia diuina tñ formaliter distingunt ab illa vt alias declarabitur.

Iuxta predicta que ro. Utrū theologia sit de oībus/ et an sit scia in se? Ad primū respondeo ꝙ theolo gia diuina est de oībus cogno scibilibus. quia obiectū primū theologie sue facit oīa actu co gnoscibilia in intellectu suo: ita ꝙ in primo signo nature/ est es sentia sua primo cognita i intel lectu diuino. Et i secđo signo na ture/ sūt cognite q̄dditates ꝯtin nētes virtualiter proprias veri tates. In tertio signo sūt ille ve ritates virtualiter contente i il lis q̄dditatibus sibi note/ ⁊ nō est ordo scđi ad tertiū ſm causali tatē quasi iste q̄dditates aliquid causarent i intellectu eius. tūc eni intellectus diuinus vilesce ret recipiēdo cognitionē ab ali quo alio ab essentia sua. Est igi

i vnō plur ... (handwritten marginal note)

tur ibi tantum ordo quasi effe-
ctuum ordinatorũ respectu eius-
dem cause: puta qȝ essentia sua
quasi pri⸗ natura causat illas
quidditates sibi notas ꝙ veri-
tates de illis fiant note. Sic igi
tur deus de omnibus cognosci
bilibus solum habet cognitio-
nem theologicam. quia tãtum
virtute primi obiecti theologi-
ci actuantis intellectum eius.
¶ Theologia autem beatorum ē
actualiter de tot quot volunta
rie deus eis ostendit in essentia
sua. preter etiam illam verita-
tem theologicam quam habet
de illis quidditatibus vt osten
sis in essẽtia diuina: possunt ha
bere naturalem cognitionem
de eis ex propria motione earũ.
Theologia autem nostra non
est omnium scibilium: sed est de
illis que sunt a voluntate diui-
na reuelata de quo apoca. vi.
Qui apposuerit ad hec: appo-
net ei deus plagas que sũt
scripte in libro hoc. quod debet
intelligi de additione distrahẽ-
te: q̃ scilicet repugnat sacre scri
pture / cuiusmodi sunt dicta he
reticorum. Non autem de addi
tione complente: que est ad ei⁹
elucidationẽ. Oĩs autẽ theolo-
gia siue dei: siue beatorum: siue
nostra est de oĩbus entib⁹ quan
tum ad respectũ depẽdẽtie quã
habẽt oĩa entia ad deum quia
nõ potest cognosci relatiuo sine
2.ar. extremis. ¶ Quãtũ ad sm̃ dico
q̄ scia strict' sũpta quattuor ĩ-
cludit scilȝ ꝙ sit cognitio certa
absqȝ deceptiõe ⁊ dubitatione /
de cognito necessario / causata
a causa euidente applicando
intellectũ ad cognitum / per dis
scursum sillogisticum. Hoc ap-
paret ex diffinitiõe scire (primo
posteriorum) vbi dicitur ꝙ scire
opinamur vnumquodqȝ simpli
citer et non sophisticum modo
qui est secũdum accidens: cum
causam arbitrantur cognosce-
re propter quam res est / et q̃m
illius rei est causa / et non est cõ
tingere hoc aliter se habere. Ubi
per illud quod dicitur non so-
phistico modo qui est secundũ
accidens: excluditur omnis in-
certitudo ⁊ cognitio apparens
et scd̃m quid. Per hoc autem
quod dicit' arbitramur cogno-
scere causam rei: designatur no
ticia eius principiorum. Per hoc
autem quod dicitur et quoniã
illi⁹ est causa denotatur appli-
catio principiorum ad cõclusio
nes per discursũ sillogisticum.
Per hoc aũt quod dicitur non
contingere aliter se habere: no-
tatur necessitas cõclusiõis / vbi
est necessaria connexio predica
ti ad subiectũ. ¶ Est aũt theolo
gia scia ĩ se ⁊ ĩ itellectu diuino
quãtũ ad tres primas ꝯditiões nõ
aũt ꝙtũ ad quartũ quia causa
tio sciẽtie per discursum a cau-
sa ad scitum includit imperfe-
ctionem ⁊ potentialitatẽ itelle-
ctus recipientis. ¶ In itellectu
autẽ beatorũ potest ꝯcedi theo
logiã esse scientiam / etiã ꝙtum
ad quartam cõditionem. quia
sicut quidditas sciti in quocunqȝ
lumine cõtinet virtualiter veri
tates quas potest facere notas
itellectui nostro passiuo de tali
obiecto / pari ratione etiam vt vi
sa in essentia diuina sed omnis

veritas causata i intellectu no stro per aliquid prius natura liter notum: causatur per dis cursum. quia discursus non re quirit successionem temporis: sed ordinē nature scilicet q principium discurs sit naturaliter prius notum: et vt sit causatiuū alterius extremi discurs. ¶Qz autem dicit Augustinus. 15. de trinitate. Fortasse non eruntvo lubiles nostre cogitationes ab aliis in alia eūtes (sed omnem sciētiā nostrā vnico ītuitu vide bimus: loquitur dubitatiue.

q. 5. trum theologia sit practica vel speculatiua. Qz non sit practica io. 24. hec scri pta sūt vt creda tis credē aūt ē speculatiuū: qr ei succedit visio / igr est speculati ua. ¶Preterea practica ponit esse circa cōtigens. 6. ethi. obie ctū autē huius nō est contigēs sed necessariū. ¶Item boecius de tri. assignat tres partes spe culatiue / quarum vna est theo logia / cuiussubiectum est sub stantia prima secundum ipsū. ¶Item omi practica ē aliqua speculatiua nobilior / nulla aūt est nobilior illa: igit. Probatio pme. qr speculatiua ē sui gra tia. practica gratia vsus (ex pri mo metha.) ¶Cōtra ad roma. 3. plenitudo legis est dilectio. ¶Item mathe. 22. In his duo bus mādatis tota lex pēdet et p phete ¶Itē aug. de laude cari tatis. Ille tenet quidquid later quicquid patet in diuinis ser monibus qui caritatem seruat in moribus. he auctoritates p bant q ista scientia non est pre cise propter speculari / sz specu latiua nichil q̄rit nisi speculari scdo3 auicē. primo metha. ¶Ad istā questionē soluēdam suppo novnū quod ab omnibus gene raliter 9ceditur scilicet q scien tia practica aliquomodo exten ditur ad praxim sicut etiam ipse intellectus iuxta illud. 3. de aia Intellectus extensiue fit practi cus. hoc supposito sic procedā pmo enim videbitur qualiter cognitio practica extendatur ad praxim. Secundo a quo ha bet cognitio talem extētionem Tertio respondeco ad questio nem. ¶Quantum ad pmum sciendum q praxis a qua scien tia dicit practica (secūdū scotū) est actus alterius potentie q̄ i tellectus. naturaliter posterior intellectione / natus elici cōfor miter intellectioni recte ad hoc q sit rect. ¶In ista descriptio ne quattuor conditiones ponū tur. Prima conditio est q sit a ctus alicuius potentie alterius q̄ intellectus. Hoc apparet / quia stando precise in actibus intellectus non est extentio in tellectus: quia extendere est ex tra se tendere. sic autem intel lectus non extra se tendit. Nec valet dicere q sufficiat ad pra xim q vnus actus intellectus extendatur dirigēdo aliū. quia tunc principium i speculatiuis esset practicū / cum extendatur ad habitum conclusionumsed quid absurdi. ¶Secunda cō ditio est q praxis naturaliter posterior est itellectione. Patet

Praxis quid sit

q: actus nō habētes ordinē ad intellectum cuiusmodi sūt act⁹ vegetatiui/aut etiā naturaliter preeuntes intellectionem/vt sūt actus sensitiui nō dicuntur praxes: nec ad eos extenditur noticia practica vt sūt priores intellectione. similiter actus potentie appetitiue sēsitiue (quaten⁹ precedit actum intellectus) non est praxis/nec respectu istorū actuū est sciētia practica: nisi p̄ q̄nto est aliquomō moderatiua istorū actuū: & isti actus sequūtur intellectionem moderantem vt per ipsā moderant̄. Ex duabus cōditionibus praxis/sequitur correlariū. Q; prax; ad quā extendit̄ habitus, practicus nō est nisi actus voluntatis elicit⁹ vel imperatus: q: nullus alius est posterior naturaliter intellectione. Licet autem voluntas imperet intellectui/vt intelligat tñ ille actus intelligendi nō est praxis: cum non sit alterius potentie ab intellectu ¶ Tertia cōditio est q; praxis sit act⁹ natus ꝯformit̄ elici intellectioni recte. hoc p̄batur ex .vj. ethi. vbi dr̄/ q; electio recta necc̄io presupponit rōnem rectam: & si hoc verū est de electione que est actus elicitus volūtatis: pari rōe erit verū de actu voluntatis imperato. Ad hoc igitur q; actus sit rect⁹ oꝫ q; cōformiter eliciatur rōi recte. ¶ Ex duab⁹ vltimis ꝯditionib⁹ praxis sequit̄ q; act⁹ iperatus a volūtate nō est praxis primo: sꝫ q̄si p̄ accñs. qḋ pꝫ ex hoc q; nō ē prio posterior itellectione: nec primo natus cōformiter elici rōni recte: oꝫ igit̄ aliū actū esse primo praxī. Iste aūt actus est act⁹ elicit⁹ volūtatis q̄ est volitio: q: per volitionē hꝫ dictas cōditiones actus imperatus: & ipsa non est per aliud talis: & hec est rō eius qḋ est prio ī esse prio posterio ca. de vlti. ¶ Tunc vltra/ qñ aliquid est pri⁹ tale: cōiūctū cū alio posteriori: adhuc esset tale si posset ab illo separi. ergo si actus voluntatis pōt separari ab actu alterius potētie: erit praxis etiā ab ip̄o sepat⁹ Sepatur aūt circa qḋcūq; obiectū circa qḋ pōt eē act⁹ volūtatis: & nō act⁹ alteri⁹ potētie inferioris. cuiusmodi sūt oīa īmaterialia igit̄ circa oē tale solus actus elicit⁹ voluntatis est praxis. ¶ Quarta ꝯditio ē q; praxis est actus q̄ pt̄ recte & nō recte elici: & hoc sigt̄ cū dr̄ ad hoc vt sit rectus. Nam si non posset recte & nō recte elici frustra poneret̄/ respectu eius scīa practica directiua: nō enim īdigeret directiuo ¶ His p̄missis dico q; extēsio scie practice ad praxī: vt rl'e ad regl'atū/ꝯsistit in duplici respectu seu rl'one aptitudinali ꝯformitatis & prioritatis naturalis De prioritate pꝫ p̄ illḋ .vi. ethic. Electio recta necessario p̄supponit rōnē rectā. Nō aūt eam necc̄io requireret nisi esset prior De cōformitate habet̄ ibidē/ q; veritas cōsideratio nis practice ē c̄fesse. i. cōformit̄ se hn̄s appetitui recto & intelligit̄ cōformiter actiue: q: .s. noticia practica hꝫ appetitum regulare: & sibi ꝯformare Dico aūt aptitudiali: q: neutra rl'o req̄rit̄ actualiter . q: q; praxis req̄rat actualr̄ cognitiōe cui sit ꝯformis

hoc oīno accidit ꝯsideratiōi.nā si ab actuali extēsione diceretur practica:nulla scīa eēt necessario practica:sꝫ eadē qñq; eēt practica:⁊ qñq; speculatiua qđ ē impossibile.sufficit igr̄ duplex extēsio aptitudialr̄.Ex pmissis pꝫ ꝙ nulla scīa ē vere practica nisi sit directiua vere praxis mō ṗexposito.⁊ hoc de pˀo ar̄. ¶ Quātū ad scđꝫ notādū ꝙ lꝫ practicū ⁊ speculatiuū possit distigui a fine .q:vt hr̄.ij.meth.finis speculatiue ē scire/practice ṽo ē opꝰ habitꝰ tn̄ est practicꝰ p naturā itrisecā noticie vt p cāꝫ formalē:q: oē formaliter tale est tale p aliquod itrisecū:cū igr̄ habitus practicus habeat talē respectū cōformitatis ad praxim dirigendam/ hoc est formaliter p natu ram intrinsecā noticie quam naturam hꝫ ab obiecto vt a cā extriseca.⁊ sic prior distictio practici ⁊ speculatiui ē ab obiectis Qđ.pbar̄ p phm̄.vj.ethi. distinguentē rōcinatiuū.i. habitū practicū a sciētifico siue speculatiuo penes obiectū necessariū ⁊ cōtigēs.Itē scīa dr̄ practica ꝑpter extēsionē aptitudinalē ad opꝰ vt dictū est.Tūc sic.Nūq; aptitudo conuenit vni nature:⁊ repugnat alteri: nisi ꝑpter aliqđ absolutū intrisecū in illa natura:q: ei hec natura est talis. iđ sibi cōpetit vel nō cōpetit aptitudo:iō ṗsuppōit i illa scīa aliquā cōditionē itrisecā p quam ꝯuenit sibi aptitudo talis.Ista aūt ꝯditio i se est ab aliq̄ cā ṗor prie āt cāe eiꝰ sūt itellectꝰ ⁊ obiectū.ğ practicū eē ꝯueit scīe ab obiecto vel ab itellectu.hoc aūt sibi nō ꝯueit ab itellectu:q: tūc oīs noticia eēt practica ğ ꝯueit ei ab obiecto ¶ Cōtra q: finis ē cā pria fꝫ aui.vj.metha.igr̄ a fine ṗt eē scīa talis nature/ vt ei ꝯueiat talis aptitudo.Itē scđo metha.Finis speculatie est scire/practice vero opus. ¶ Rn̄sio ad pmū ꝙ finis pōt sumi tripl'r scꝫ vt elicitꝰ extra vel vt amatꝰ/ vel vt cognitus .Si prio mō sic est posterior habitu ⁊ eius effectꝰ aliquomō/effectus aūt non distinguit causā nisi a posteriori/ nec etiam vt amatus vel intētus q: aptitudo dicta conuenit cognitioni siue finis ametur siue non.Si vero vt cognitus sic habet rationem obiecti. ⁊ hoc mō a fine sumuntur principia practica.⁊ sic finis vt causa prima includit virtualiter totam noticiam:⁊ ita ipsa noticia hꝫ quiditatem suam et aptitudinē ab illo:talis autem finis non est finis/quo.s.ipsa operatio p quā obiectum attingitur: sed est finis cuius scilicet obiectum: qđ per operationem attingitur.Exemplum. Rectitudo huius praxis.amare deum includitur virtualiter in ratione dei qui est obiectum ⁊ finis theologie . et ab ipso sumuntur principia practica sic.Summum bonum est ꝑpter se super omnia diligendū deus autem est summum bonū igitur est super oīa diligendus Notandum autem ꝙ principia practica non sumunt a respectu finis:sed ab obiecto in quo fundatur talis respectus. ¶ Ad secundū dico ꝙ speculatiua ⁊ practica hn̄t diuersos fines loquē

do de per se finib⁹ intra genus cognitionis. tales nāq₃ fines sūt opatiões q̄ eliciunt̄ mediantib⁹ hmōi hītib⁹: sed illi fines p̄mo nō distīguūt: sȝ p̄or distictio ē ab obiectis vt dictū ē. ¶ Quātū ad tertiū sūt plures vie tenētes ptem negatiuā ↄclusionis: quaꝝ vna ponit/ ꝙ actus pricipalr̄ intētus i hac scia est actus volūtatis circa finē/ in quo nō indiget directiuo: sȝ tm̄ ostensione obiecti. igitur hec scientia non est practica: cū scientia practica sit directiua praxis. pro hac via ē auctoritas augu. in sermōe de Jacob et esau. Oia (inq̄t) opa nr̄a sunt/ vt mundetur oculus quo videatur deus. ¶ Item ar. sic. scia beatorum non est practica igr̄ nec nostra cum sit eadē cū illa. probaṫ añs. q: bti non indigent directiuo/ cum non possit errare. ¶ Contra hanc viam arguitur sic. Ubicunq₃ contigit i praxim errare et recte agere/ ibi est necessaria noticia directiua sed in dilectione vltimi finis cōtingit errare. igr̄. Minor pbaṫ: q: et si voluntas non possit errare circa finem in vniuersali ostēsum. tm̄ (scd̄ȝ eos) pōt errare circa finem in particulari ostēsū. Ostensio autem finis in theologia est in particulari et non ī vlī q: ad methaphisicum spectat illa ostensio. et sic prima rō eoꝝ falsum accipit. ¶ Ad auctoritatem augu. dico ꝙ visio ordinaṫ i fruitionē que est praxis ¶ Ad ij. dico ꝙ agēs intendit per se inducere formā: nec intēdit remotionem contrarij/ nisi per accidens. Ita habitus per se dirigit. p accidēs excludit errorem ymo si cōpatitur non est perfectus. Bti igitur lȝ non possit errare: non tm̄ seq̄tur ꝙ nō hēant hītum directiuū: q: p impossibile circūscripto hītu errare possent. ¶ Alia via ponit ꝙ volitio non est proprie praxis. sȝ actus ea posterior: puta actus potentie sensitiue vel motiue. p q̄ adducit̄ auctoritas. vi. ethi. Principiū act⁹ est electio nō cui⁹ gr̄a sȝ vñ motus. i. non finale sȝ effectiuū. pricipiū aūt effectiuū naturaliter precedit effectum. et sic electio precedit praxim. ¶ Preterea hītus practicus gñaṫ ex actibus sequentibus electionē igitur illi sunt praxes. pbatur ↄña. q: habitus practicus gñatur ex praxibus. Itē ↄmentator j. ethi. praxis est operatio scd̄m electionem. igitur sequit̄ ipsam ¶ Itē si ppter extēsionem in dilectionem dei/ esset theologia practica. tunc quelibet noticia esset practica: cū quālȝ cōcomitet̄ delectatio vel dilectio ¶ Itē x. ethicoꝝ. Felix est dei amātissim⁹. et tm̄ illam felicitatem pōit phūs speculatiuā et nō practicā ¶ Cōtra hāc viā est id ꝙ dictū est primo articulo: quia act⁹ elicitus ē primo praxis. ¶ Ad primū dico ꝙ phs vult dicere i. vj ethico. ꝙ electio est pricipiū actus imperati. sed ex hoc nō sequitur quin sit praxis. ¶ Ad secundum dico ꝙ hītus practic⁹ potest generari ex electionibus sine actu imperato vt si aliquis frequenter eligeret liberaliṫ dare si facultas adesset. posset in eo generari habitus liberalita

opinio henrici de gand. in summa.

Ar. contra hen.

Ad pri.

tis: quia tamē qñ actus ipera ti sūt īpossibiles: volūtas non cōit elig it circa materiā taliū actuū. qꝛ quod nō credit possi bile alicui aut non vult aut te nuit vult (scd̄m augu.) ideo cō muniter nō generatur habit⁹ practicus sine actibus impa tis. ¶ Ad ꝯmēdatorē dico qd̄ ly scd̄m pōt itelligi effectiue vl formaliter. ¶ Ad aliud de dele ctatiōe. dico ꝙ nō est ad ppo sitū. qꝛ delectatio nō est opera tio sed passio consequēs opa tionē pfectam. ¶ Ad illud de. x. ethicoꝝ dico ꝙ ly amantissi m⁹ sumitur ibi passiue. i. maxie a deo amatus. licet autē phūs ponere felicem speculatiuum a mare actiue finem: nō tamē po nit aliquā scientiā esse ꝯformē praxi volūtatis circa finē/ quia non posuit volūtatē circa finē habere praxi seu operationem que possit recte vel non recte elici. sed simplicem motionem amoris naturalis qui sēper est rectus et p ꝯñs non est praxis Sic et in itelligentia respectu finis poneret amare necessita te naturali volūtati ie sse. sic ꝙ non contingeret ibi errare/ ꝛ re cte agere/ ita ꝙ respectu illius no ticia esset tātūmodo ostensi ua ꝛ non directiua nec quantū ad obiectum ī particulari/ nec quantum ad aliquā circūstan tiam actus volēdi. hoc modo non dicerēt theologi de amare creaturaꝝ intellectualium re spectu dei: ꝫ dicerēt illd̄ nō pos se recte ꝛ nō recte elici: nisi eli ciatur cōformiter rationi recte nō tantum ostendenti opposi tum: sed etiam dictanti sic illd̄ eliciēdum. et sic ī hoc habem⁹ a philosopho discordare. ꝫ ab eo habeamus rationē habitus practici ꝛ speculatiui. ¶ Alia via ponit theologiā eē affecti uā q bñ potest intelligi: si affe ctiua ponatur quedam practi ca. si autē ponatur tertiū mem brum distictum cōtra practicū et speculatiuum. sic est ꝯtra di cta ī pmo articulo. vbi est ostē sum dilectionē esse ꝑe praxim et etiam cōtra multas auctori tates ponentes sciētiam preci se distingui ī practicam et spe culatiuā. ¶ Alia via dicit theo logiā esse cōtēplatiuā. pro qua adducitur augu. iꝫ. de trinita te vbi vult ꝙ sapiētia ē respectu cōtemplationis: sciētia respe ctu actionis. que etiā bene pos set intelligi. qꝛ cōtemplatio sa pientie respicit non tantum in tellectū sed etiā affectū. ¶ Alia est opinio ponens theologiam partim practicam ꝛ partim spe culatiuā cū in ipsa ponant ali qua que nō sunt directiua ali cuius vere praxis. vt patet de trinitate psonarum. ¶ Contra hāc viam arguitur. qꝛ quando aliqd cōe diuidit p differētias oppositas īpossibile est vtrāqꝫ drām iueniri ī aliquo vno con tēto sub diuiso. tūc ei idē corp⁹ posset eē corporeū ꝛ īcorporeū idē aial sēsibile ꝛ īsensibile. sed scia ī cōi primo diuidit prio ī pra cticā ꝛ speculatiuā: igr̄ īpossibi le ꝫ istas drās simul iueniri ī aliq vna scia. ¶ Ad argumen tum dico ꝙ ꝫ trinitas psonaꝝ nō ostēdat finē appetibiliorem

bōa. i. li. q. 3 plo gi et egi d ro

var ro li. i. q. iiij.

Godfrid. qōli be. i 3 q.

é

q̄ si esset nō trinus/q2 deus est finis incr̄tū vn9 nō incr̄tū trin9 tamē voluntatē ignorātē trinitatē cōtingit errare ī amādo finem/puta desiderādo frui vna sola pson̄a sicut faceret īfidelis Sic ignorātē.deū fecisse mūdū cōtigit errare non rependendo talē amorē qualē gratitudo requirit.⁊ sic de articłis repatiōis ⁊ alijs theologicis ¶Sz ꝯ predicta arguit.q2 nihil nisi essentiale ē ratio teriandi actū dilectiōis.q2 alias eēt aliq̄ rō dilisibilitatis ī vna psona q̄ nō in alia.sed theologia magis ē ď psonalib9/q̄ꝫ de eēntialib9 / q2 eēntialia possūt cognosci a metaphisico.ḡ theologia q̄ꝫtum ad ꝓpriissima sibi/nō ē practica ¶Rńsio.Essētiale ē rō t'minādi actum amādi vt ꝓpter quā p̄sone vero teriant vt q̄ amātur non sufficit aūt ad rectitudinē act9 q̄ hēat rōnem formalē cōueniētē ī obiecto:sz etiā requiritur q̄ hēat obiectū cōueniēs in quo sit talis ratio formalis/ huiusmōi aūt sūt psone diuine. ¶Omissis igr̄ opiniōib9 precedētib9 rńsio ad q̄stionē(scd̄ʒ scotū) q̄ cū act9 elicitus volūtatꝫ ad q̄sit vere praxis:etiā si nō comitetr̄ aliq̄s actus imperatus (vt scd̄ʒ patet ex primo articulo/sequitur q̄ illa cognitio est vere practica que est aptitudialiter cōformis volitiōi recte ⁊ prior ipsa.sed tota theologia tam veritatum necessariū q̄ꝫ contingentiū ī itellectu creato est huiusmōi:cū sit directiua volūtatis in dei dilectionē:igr̄ ē practic a ¶De theologia aūt in intellectu diuino loquitur scot9 dubitatiue videtur tamē magis sētire q̄ sit speculatiua.Ad cui9 euidētiā dicit tria esse probabilia.Primo q̄ practica est regulatiua ī praxi contingētis scilicet potentie contingenter operātis. Secūdo q̄ est reglatiua potētie practicātis que aliūde q̄ꝫ a se est rectificabilis.Tertio q̄ in deo nō est potētia practica nisi volūtas/ita q̄ nō est ibi alia potētiā executiā. ¶His p̄missis dico q̄ theologia necessariorum ī intellectu diuino nō est practica ꝫ speculatiā.Probatur,q2 noticia practica ē regulatiua potētie contingenter operantis / ex primo dicto.Voluntas autem diuina nō se habet contingēter respectu primi obiecti sꝫ necessario . igitur nō est aliqua noticia practica regulatiua ipsius.¶Itē noticia predicta intellectu est regulatiua potētie aliunde q̄ꝫ a se rectificabilis:ex secundo dicto:sed voluntas diuina nō est rectificabilis:aliūde:cū nullomō sit ď se quasi indifferēs ad rectitudinē et q̄si aliūde hn̄s eam:sꝫ sit regulatiua sui.Vn̄ nō p̄exigit noticiam vt directiua quasi scꝫ ad hoc vt volitio recte eliciatur:sꝫ tm̄ ostensiuam ipsi9 primi obiecti.Theologia igitur necessariorum in intellectu diuino/ nō est practica sed speculatiua.¶De theologia aūt cōtingentiū dico q̄ tm̄mō in illius intellectu pōt esse practica qui habere potest determinatam noticiaꝫ rectitudinis praxis an̄ ipaꝫ praxi elicitā.Quia tm̄ ī illo theologia cō

tingentiũ põt esse ꝯformis praxi et prior ea/talis aũt est intellectus creatus. qꝛ nullius intellectus creati voluntas primo deteriat rectitudinẽ conueniẽtem praxi. In intellectu autem diuino theologia contĩgentium nõ põt esse practica. qꝛ tũc ipsa eẽt regulatiua volitionis diuine cũ dei vt operantis nulla sit praxꝫ nisi volitio ex ẽtio dicto. ¶ Falsitas aũt contingentia ꝓbatur. qꝛ circa cõtingentia volũtas diuina ex se sola determinatur nõ ꝑ aliquam determinãtiã noticiam rectitudinis precedentẽ Cognitio enim talium nõ precedit actũ volũtatis. qꝛ tũc esset mere naturalꝰ/cũ oĩs cognitio ĩ intellectu diuino precedẽs actuꝫ volũtatis insit illi naturaliter/ et necessario. et sic cognosceret de necessitate hoc esse faciendũ et tunc voluntas cui offerẽ non posset nõ velle illud. qꝛ tũc posset non esse recta discordando a rõne recta. prius igitur natura volũtas diuina habet velle circa cõtingentia ꝙ̃ intellectus illa intelligat. Ita ꝙ primo intellectus diuinus offert voluntati simplicia/quorꝫ vnio ẽ ꝯtingẽs aut si offert cõplexionẽ offert sicut neutrã. ⁊ voluntas eligens vnã ꝑtem pro aliquo nunc/ facit ipsam determinate veram. ⁊ tunc essẽtia est ratio intellectui diuino intelligendi illud verũ. Sic igitur theologia contingẽtium in intellectu diuino nõ est practica sed speculatiua. ¶ Si q̃ratur qualis est theologia cõtingentium in se non comparata huic vel illi: põt dici/ꝙ ipsa talis est in se qualis est ex obiecto. Non est autẽ ex obiecto cõformis praxi ante omnem praxim: quia nulla nata est haberi noticia rectitudinis contingentia determinata ex obiecto. igr̃ ex obiecto non est practica. igr̃ est speculatiua. ¶ Si abijciaẽ ꝙ tunc cognitio in se speculatiua alicui est practica. puta ĩtellectui creato. igr̃ practicum nõ repugnat speculatiuo. ¶ Rñsio ꝙ cognitio in se speculatiua potest alicui intellectui esse essẽtialiter practica. ¶ Contra. cui cõuenit ꝑ se vnum oppositum/ aliud/ nec per se nec per accidens potest ei conuenire. ¶ Respõsio esse speculatiuum per se / seu ex obiecto quod idem est/ ⁊ eẽ practicũ per se vel ex obiecto sufficienter determinante intellectũ ad noticiaꝫ rectitudis ante oẽꝫ volitionem. opponitur sicut extendibile ad praxim ⁊ non extẽdibile: sed esse practicuꝫ ab alio ꝙ̃ ab obiecto. puta a voluntate diuina determinante intellectũ creatũ/ cuius est oꝑari scd̃ꝫ praxim ad noticiam rectitudis praxis. non opponitur speculatiuo. Ad ꝓpositũ dico ꝙ cũ esse per se /seu ex obiecto speculatiuũ: insit theologie contingentium in scd̃o mõ dicẽdi per se /ita ꝙ inherentia est per seꝫ practicũ determinatur ꝑ se eius oppositum per se seu ex eius obiecto practicũ/ nꝉlomõ nec per se nec ꝑ accidens potest ei conuenire. Esse tamen aliunde practicũ potest bene ei cõuenire: qꝛ tale practicum non opponitur speculatiuo vt dictũ est: sicut nigꝝ sim

obie. contra solutionem.

plíciter ⁊ albū ſm q̄d nō oppo=
nunt ¶ Ad argumenta pn̄cipa
lia. Ad primū dico ꝙ credere
non eſt ſpeculatiuū cū ordinet
ad fruitionem ¶ Ad ſcđm dico
ꝙ practica dr̄ eſſe circa contin=
gens.i.circa obiectum circa qđ
poteſt actio elici contingenter.
¶ Ad tertium dico ꝙ boetiꝰ ac
cipit ibi theologiam p metha=
phiſica.in qua inquiritur de p̄=
ma ſubſtantia.ſ.de deo q̄ꝛ nō eſt
poſſibile ipſum conſiderari ī ſci
entijs naturaliter adiuentis.⁊
iō dr̄ eſſe ibi ſubiectum. ¶ Ad
quartum nego maiorem. Ad p
bationem dico ꝙ illa ſciētia no
bilior eſt que eſt ſui gr̄a q̄ꝫ que
eſt gratia alicuius actus inferi
oris ſe/quelꝫ aūt alia quā phs
ponit/eſt gratia alicuius actꝰ
inferioris q̄ꝫ ſit cōſideratio ſpe
culatiua:qꝛ circa aliquod obie
ctum inferius q̄ꝫ ſit illud quod
ponit eſſe obiectuꝫ alicuius ſpe
culatiue puta methaphiſice Et
ideo quelꝫ practica (quā poīt)
eſt ignobilior ſpeculatiua aliq̄
que autem eſt gr̄a alicuius no
bilioris ſuo actu proprio nō eſt
ignobilior propter talem ordi=
nem:tunc enī ſenſitiua noſtra q̄
ordinat ad itellectiuā eēt igno
bilior ſenſitiua bruti. quod eſt
falſum.cum nobilitatis in infe
riori attingere ſuperius ſꝫ a ri.
vij.politicoꝝ. Nobilitatis igit
in ſcientijs eſt ordinari ad actū
nobilioris potentie/puta volun
tatis circa nobiliſſimum obie=
ctum.ſ.circa finem vltimum.ſꝫ
phūs non ponit aliquam ſciāꝫ
eſſe conformem praxi volunta=
tis circa finē,qꝛ nō poſuit volū

Ad pn̄cipales rationes.

tatē circa finē habere praximvt
dictū eſt in precedentibꝰ:iō po
ſuit nullā poſſe eſſe nobiliorem
p cōformitatē ad finē Si tn̄ po
ſuiſſet aliquā praxi circa finem
nō negaſſet etvt videt ſciam pra
cticā reſpectu huiꝰ praxis eē no
biliorem ſcientia ſpeculatiua.

Irca p̄mā diſtin
ctionē Quero vtꝝ Qđ
finis vltimꝰ ſit p̄.j.diſ.
ſe obm̄ fruitionis ſ.
Et vr̄ p̄mo ꝙ nō.
aug.lxxxiij q.q
iij. Fruēdū eſt bōis inuiſibilibꝰ
ḡ nō tm̄ fruēdū eſt vltimo fine.
¶ Item capacitas fruentis eſt
finita.igr̄ poteſt ſatiari aliquo
finito probatur antecedens.qꝛ
natura ſubiecti eſt finita.igitur
et eius capacitas. ¶ Itē aliq̄d
eſt maius capacitate anime:vt
deus ⁊ aliquid minus vt corpꝰ
ergo aliquid eſt equale.ſed ta=
le ē minus deo:ergo deo vel vlti
mo fine non eſt fruendū. ¶ Itē
quecunqꝫ forma ſatiat capaci=
tatem materie.ergo quodcūqꝫ
obiectū ſatiat capacitatem po
tētie.Cōſequētia patet a ſimili.
Probat añs.qꝛ ſi forma non ſa
tiaret capacitatē materie. igit
ſtante illa forma in materia in
clinaretur ad aliam naturalit/
ergo violent quieſceret ſub iſta
Nā quodcunqꝫ prohibens ali=
quid ab illo ad qnod eſt inclia
tio naturalis.eſt violentum:vt
patet de quiete grauis extra cē
trum. ¶ Item virtutes propter
ſe/diligunt:ergo ſunt obiectuꝫ
fruitionis. Probatur ātecedēs.
qꝛ ſunt bona honeſta. honeſtū
autem eſt quod ſua vi nos tra

hit et dignitate allicit. ¶ In oppositũ aug. ij. de doctrina christiana. Res quib⁹ fruẽdũ est sũt pater et fili⁹ ꝛ spũssanctus. ꝛ hi tres sunt vna res. ¶ In ista questione primo aliqua premittam Frui deinde questiones subiungam q̃d ẽ. Quantum ad pmũ notandũ ꝙ fruitio est actus voluntatis tendentis in aliquid propter se/ acceptãdo illud tanꝙ summũ bonum. Unde aug⁹. j. de doctrina christiana. Frui est alicui amore inherere propter se. Usus vero est actus voluntatis tendentis in aliquid propter aliud Sicut nanqꝫ i intellectu sunt duo actus assentiendi alicui cõplexovnus quo assentitur alicui ꝑpter se sicut principio. Ali⁹ quo assẽtitur propter aliud sicut cõclusioni: ita in voluntate sunt duo act⁹ assentiendi bono scilꝫ propter se ꝛ ꝓpter aliud. primus vocaꝛ fruitio. ꝛ scd̃s dr̃ vsus. Preter autem hos duos assensus voluntatis potest poni tertius qui est actus neuter. Uolũtati enim potest ostẽdi aliquod bonum absolute apprehensum non sub ratione per se boni nec propter aliud bonum: ꝛ circa illud potest voluntas ex libertate sua elicere actumvolẽdi illud absolute absqꝫ respectu ad aliõ et absqꝫ fruitione ꝓpter se: ꝛ vlterius potest imperare intellectui/ vt inquirat quale bonũ sit illud et qualiter volendum. Et tunc potest illi assentire sic vł sic Et vltra hoc ponitur in voluntate delectatio que est passio cõsequẽs actũ pfectũ (ex. iiij. ethi. coꝝ) Licet aũt fruitio proprie sũptã sit actus voluntatis. qꝛ (vt ait aug. lxxxiij. q. q. iij) peruersitas est fruivtendis ꝛ vti fruẽdis peruersitas autem est in actu voluntatis elicito: quia delectatio non est praua nisi qꝛ act⁹ elicitus est prauus. Sumitur tamen large fruitio aliquando ꝓ ipsa delectatione. ¶ Item notãdum ꝙ duplex est fruitio. s. fruitio ordinata: et fruitio in cõi. Ordinata est qñ ordinaꝛ scd̃um Frui debitas circũstantias. Fruitio tiõꝫ i cõi est siue habeat debitas cir dupl' cunstantias siue non. ¶ Quantũ ad secundum sit hec pria cõ ꝯcł' o clusio. Ordinata fruitio tm̃ ha rñsi. bet vltimũ finẽ ꝓ obiecto. ꝓbaꝛ i. cõ qꝛ sicut tantum est assentiendũ clusi per intellectum primovero ꝓpẽ se: ita tantum est assentiendum per voluntatem primo bono. Illud eñi solũ est pfecte quietatiuũ volũtatis cũ in ipso solo pfectissime includanꝛ alia entia. Sumitur autem hic finis ꝓ substrato finis: ꝛ nõ pro illo respectu: respectus eñi rationis non põt esse ꝓpria ratio obiecti fruibilis. ¶ Secũda conclusio. Ob iectũ fruitionis ĩ cõi est finis vl scd̃a timus vel verus finis/ vel appa ꝯclu. rens qui. s. ostẽditur voluntati a ratione errante vel finis prestitutus a voluntate. Primum mẽbrũ pꝫ ex pcedẽtibus. Scd̃ꝫ ãt pꝫ: qꝛ intellectus põt offerre aliquid voluntati / tanꝙ vltimum finẽ. Tertiũ aũt probatur. qꝛ voluntas cũ sit libera põt aliquid sibi pro fine statuere: volendo illud ꝓpter se: ꝛ ad aliud non referẽdo. ¶ Ad argumẽta. Ad primũ dico ꝙ bona ibi dñr in plali

non.ppter pluralitatem essẽtia
rũ:sed.ppter pluralitatẽ pfectio
num in deo fruibilium. Ad scðʒ
dico q capacitas est finita sub
iectiue sed est infinita obiectie.
quod enim est ad finem est fini
tum. tamen relatio finis ad qð
est nõ fundatur nisi in infinito.
¶ Et si arguas q obiectũ adeq̃
tũ potẽtie ipsã faciat: tale autẽ
est finitũ cũ potentia sit finita
Respondeo q obiecti ad poten
tiã nõ requiritur adequatio in en
titate q̃ requirit similitudinem
eoꝝ q̃ adequãtur scðʒ eiusdeʒ na
ture vel forme participationem
nec.pportio seu hitudo vel com
paratio scðm commensuratio-
nẽ scðm quã excessũ aliq̃tiẽs sũ
ptum reddit excedens: sed req̃-
ritur adequatio et proportio in
ratione obiecti: puta motiui ad
mobile: seu actiui ad passiuum
in qua est diuersitas naturarũ/
et non similitudo: quia vnũ est
finitum: et aliud infinitum. Ob
iectum igitur hoc modo adeq̃-
tum satiat. Non aũt est necesse
q sit similitudo .pportionatorũ
adinuicẽ: sed inter illa plerũq3
est dissimilitudo sicut pʒ de ma
teria ⁊ forma/ parte ⁊ toto/ cau
sa ⁊ causato. ¶ Ad tertium di-
co per idẽ q. s. nichil est maius
in ratione obiecti obiecto pro-
portionato aĩe: licet aliquid sit
maius. i. maiori modo attingi-
bile q possit ab aĩa attigi: sicut
idẽ albũ pfectius attingitur a vi
su perfectiori q̃ imperfectiori.
¶ Ad quartũ dico q nõ quecũ
q3 forma satiat materie appeti-
tum totaliter extensiue: q2 tot
sunt appetitus materie ad for-
mas/ quot sunt forme receptibi
les in materia. Scðm ei cõmen-
tatorẽ. xij. methaphi. Numerus
potentiaꝝ in materia/ est scðm
numerum specierum Nulla igr
vna forma põt satiare oẽs ap
petitus materie: nisi contineat
oẽs alias. talis autem non est
forma celi cũ nõ cõtineat virtua
liter aĩam intellectiuã. hoc igr cõ
petit soli essentie diuine / q̃ non
hʒ.pprie rationem forme. Quia
autem ipsa est obiectum conti-
nens oĩa alia: iõ pfectissime est
quietatiua ipsius aĩe. ¶ Cũ au
tẽ.pbatur q q̃libʒ forma faciat
materiã: alias violenter q̃esce-
ret Dico q nõ est violẽta quies
nisi qñ quiescens determinate/
inclinatur ad oppositum. vt pa
tet de quiete grauis sup trabẽ.
Materia auteʒ que est sub vna
forma nõ determinate inclinatur
ad oppositũ. ⁊ iõ non q̃escit vio
lenter: sed naturaliter/ propter
indeterminatã inclinationẽ ad
quãcũq3. ¶ Ad. v. dico q aliq̃d
esse diligibile.ppter se põt acci-
pi dupliciter. vno modo sic/ q non
sic aptum ad aliud referri. ⁊ ta
le est obiectũ fruitiõis. Aliomo
do q sit sic propter se diligibile
q etiã sit natum propter aliud
diligi ⁊ huiusmodi sũt virtutes
que fructus dñr: q2.ppter se ap
petũtur: nõ qð ad beatitudineʒ
nõ referantur: sed q2 i se hñt vnde
nobis placere debeant.

Utrum fine apprehenso p
intellectum necesse sit vo- q.ij
luntatem frui eo. Q2 sic Auicen
na. vj. methaphisice/ delectatio
est coniunctio conuenientis cũ
conuenienti. sed finis necessario

conuenit volũtati. igitur ex cõ iunctione eius cum voluntate sequitur delectatio et per consequens fruitio. ¶ Item finis mouet methaphysice / sicut efficiens mouet proprie. sed efficiens approximatum passo non impeditum de necessitate mouet. igitur finis approximatus et presens voluntati non impeditus: mouet necessario methaphysice. ¶ Item omne mobile presupponit aliquod immobile. igitur actus volũtatis varii et mobiles presupponũt aliquẽ actum immobilem. ¶ In oppositum. necessitas naturalis nõ stat cum libertate / cum natura et voluntas habeant oppositũ modũ pricipãdi. igitur cũ mõ principãdi volũtatis que attigit libere nõ stat necessitas naturalis. ¶ Pro responsione sciẽdum quod ista questio potest ĩtelligi de fine obscure apprehẽso ĩ vniuersali sicut cõcipimus beatitudinem in cõi. vel obscure apprehenso in particulari sicut cõcipimus beatitudinẽ ĩ deo trino: vel de fine clare viso in habẽte volũtatẽ supnaturaliter eleuatã per habitũ caritatis. vel quarto de fine clare viso in nõ habẽte talem habitum. vt si deus de potentia absoluta se ostẽderet ĩtellectui nõ dãdo hitũ aliquẽ supnaturalẽ volũtati. ¶ Quãtum ad istos quattuor articulos est quedã opinio dicẽs primo quantum ad primum quod volũtas de necessitate fruitur fine vltimo sic apprehenso obscure et ĩ vniuersali. quod probatur tripliciter. primo per illud. secundo phisicorũ. Sicut se habet principiũ in speculabilibus / sic finis in operabilibus. sed intellectus de necessitate assentit primis principiis ĩ speculabilibus: igitur volũtas de necessitate assentit primo fini ĩ operabilibus. ¶ Secũdo hoc idẽ probatur: quia volũtas necessario vult illud cuius participatiõe vult quicquid vult. sed participatione vltimi finis vult quicquid vult. igitur. probatio minoris. quia nichil vult nisi in quantum est quoddã bonum. omne autem aliud bonũ est participatio quedam sũmi boni quod est vltimus finis. ¶ Itẽ voluntas non potest nõ velle aliquid nisi in quo est aliquis defectus boni vel aliqua ratio mali in vltimo fine non apprehenditur aliquis defectus boni vel aliqua ratio mali. igitur. ¶ Quãtum ad secundum dicitur quod fine sic obscure apprehẽso ĩ particulari põt voluntas non frui cũ nõ possit frui aliquo quod est sibi incompossibile: sicut patet de peccãte mortaliter. ¶ Quãtum ad tertiũ dicitur quod necessario fruitur fine sic viso: ita quod deus de potentia absoluta nõ potest separare visionẽ a fruitione. et probatur per tertiã rationẽ precedentẽ. quia ĩ eo nõ est aliqua ratio mali. ¶ Quãtum ad quartũ articulũ dicitur quod impossibile est voluntatẽ caritate non eleuatã frui fine / etiã visto quia agere presupponit esse igitur agere supernaturale presupponit esse supernaturale. volũtas illa non habet esse supernaturale. igitur. ¶ Item tunc vo

luntas posset ex puris naturalibus esse beata. ꝯñs est falsum quia tūc caritas nō esset necessaria ad beatitudinē voluntatis. probatur ꝯñia. quia frui fine sic viso videtur esse beatitudo.

obie. ꝯtra prī ci

¶ Cōtra primū articulū arguitur sic. actus itellectus circa finem est i potestate volentis/cū possit auertere intellectū a consideratione finis. igitur et act⁹ volūtatis. probatur ꝯña: quia actus voluntatis magis est in potestate nostra ꝙ̄ aliquis alius actus. vt enim ait augu. primo retractationum. Nichil tā est i potestate volūtatis ꝙ̄ ipsa voluntas. quod non intelligitur nisi de actu elicito vel eliciendo nō igitur fruitur necessario ipso fine. ¶ Contra tertium articulū arguo sic. diuersa approximatio passi ad agens nō causat necessitatē. sed tantum intensiorē actionē. vt patet de calido respectu calefactibiliū plus vel min⁹ approximatorū sed diuersa presentia obiecti cogniti. puta visi vel non visi nō videtur esse nisi quasi diuersa approximatio ei⁹ circa qd̄ debet esse actus volendi ad volūtatē. igit illud nō diuersificat. necessitatem et nō necessitatem ¶ Itē cū visio sit prior fruitiōe et non dependeat ab ipsa: poterit esse sine ipsa. pbatur ꝯña. qr q̄cūq; nature distincte absolute sic se habēt ꝙ pri⁹ essētialit non dependet a posteriori/pōt esse sine posteriori sine cōtradictiōe. ¶ Cōtra q̄rtum articulū arguo sic. Bonū sub rōne vniuersali et obscure apprehēsum pōt esse volitū a voluntate nō eleuata p habitū supnaturalē. igit multomagis idē obiectum clarius visū pōt eē ab ipsa volitū. pbatur ꝯña. quia si obiectū volibile minus sufficiēt approximatū volūtati pōt terminare sufficiēter actū volūtatis: multomagis si idē est perfecti⁹ approximatū. ¶ Aliter igit rñdeo scdm̄ sco.

Rñs. fm sco.

¶ Quantū ad primū articulum dico ꝙ sicut voluntas nō necessario fruitur his q̄ sūt ad finem. sic nec fine sic obscure apprehenso in vniuersali. ¶ Quantū ad scdm̄ articulum cōcedo cū prima opiniōe. ꝙ voluntas nō necessario fruit fine sic obscure apprehenso i particulari. Rōnes tamen posite in primo articulo concludunt cōtra secūdū si valēt. quas tamē non reputo cōcludere simpliciter. sed nitens eis in primo articulo/nō video quomō soluat eas in secundo. ¶ Quātum ad tertiū de fine viso dico ꝙ volūtas eleuata non necessario fruitur ꝙ̄tum est de se. vt videbitur di. x. ¶ Quātū ad quartū dico ꝙ voluntas non eleuata supernaturaliter potest frui isto fine

¶ Ad argumēta pro opinione

Ad ar. p opi.

Ad primū dico ꝙ nō est ibi oīmoda similitudo. sz i hoc est similitudo ꝙ sicut principiū ⁊ cōclusiones sūt ordinate cognita qr cognitio ꝯclusionū depēdet a noticia principiorū. sic finis ⁊ ea que sūt ad finē sūt ordinate volita. Sz i hoc est dissimilitudo: qr intellect⁹ necessario assētit primis pricipijs cū agat naturaliter. nō sic aūt est de volū

tate respectu finis cũ sit agẽs liberũ. ¶ Ad scd̃m dico ꝙ volũtatem velle aliquid ꝑticipatione alicuius põt intelligi dupl'r vel participatione vt efficientis vel participatione vt primi obiecti ꝓpter quod volitum vult alia. Primo modo maior est falsa q2 illud cuius participatione vt efficientis est aliquid volitum nõ oportet esse volitum/ sicut illud qđ est efficiẽs alicuius visi non oportet esse visum. Videt' eni color: lꝫ deus non videat' qui colores ꝓducit. Si scđo mõ intelligatur de participatione vt ꝑmi obiecti voliti: tunc minor est falsa. Non enim virtute dei voliti volo quodcũqꝫ volitũ ¶ Ad tertiũ dico ꝙ licet i vltimo fine nõ sit aliquis defectus boni volun tas tñ cũ sit libera põt nõ elicere actũ volẽdi circa ipꝫ. põt enĩ agere et nõ agere. ¶ Ad primũ de quarto articulo cũ arguit' đ agere ⁊ eẽ dico ꝙ illud agere respectu volũtat; nõ ẽ supnaturale: q2 volũtas põt natural'r elicere actũ circa obm̃ q̃litercunqꝫ ostensum. ¶ Ad scđm dico ꝙ illo casu posito volũtas ñ eẽt btã ex puris naturalib9 q2 null9 itellect9 creat9 põt deũ naturaliter videre. Nullũ eni ĩtellectũ creatũ mouet essentia diuina ꝑ modum nature: sed mediante actu volũtatis. ¶ Ad argumẽta principalia. ¶ Ad primũ nego miorẽ. q2 finis ñ ꝯueñt necessario volũtati actual'r: lꝫ ei cõueniat aptitudinaliter. ¶ Ad scđm dico ꝙ minor non est vera de agente libro: cuiusmodi e st voluntas ⁊ ideo sicut ꝯtigẽt agit sic a fine amato mouet' metaphorice ꝯtigẽter. ¶ Ad tertiũ dico act9 volũtatis mobilis nõ ꝓsupponit aliquẽ actũ scđꝫ immobilem: sed actũ primũ scilicet volũtatem que est sufficiẽs ratio eliciendi illas varias et diuersas volitiones.

Vltimo q̃rit' de subiecto fruitõis vtꝝ q. iiij oĩa fruãt'? Et q̃ ꝙ sic. q2 oĩa bonũ appetũt. vij. eth i. ⁊ aliquod bonũ non pp aliud igitur fruuntur. ¶ Cõtra fruimur cognitis. ſm aug. sꝫ nõ oĩa cognoscũt igr̃. ¶ Rñsio ꝙ cũ fruitio sit actus volũtatis. nõ oĩa fruũtur ꝓpe sumendo nomen fruitionis. sꝫ illa solum que habent intellectũ ⁊ volũtatẽ. Qđ aũt dicit au. lxxxiij. q. q. xxx. ꝙ frui q̃lꝫ corporali volũtate nõ absurde estimãt' bestie: itellig' đ fruitõe iꝓprie sũpta ꝓ ꝯplacẽtia vl' ĩhesione quã hñt erga sẽsibilia. ꝓprie aũt dicunt' frui illa q̃ hñt itellectũ ⁊ volũtatẽ. ¶ Est aũt volũtas q̃druplex. s. volũtas diuia volũtas creata btã/ voluntas iusti viatoris/ ⁊ volũtas mortalis peccãt;. Volũtas diuia fruitur prio ⁊ ꝑ se ⁊ imobilit'. q2 ipsa adheret necessario vltio fini nõ ꝑ habitũ vel actũ differẽtẽ nec virtute alicui9 cause superioris/ ⁊ assimilat' hec fruitio q̃eti terre in centro/ cui adheret imobilit' ⁊ prior ꝑ se nõ ꝑ naturã alteri9 corpis a q̃ ꝑticipet q̃nitatẽ. Põderi nãqꝫ i corporali b9 corrñdet volũtas spũalib9: quia sicut corpus pondere sic animus amore fruitur secũdũ

rñsio

volũtas q̃druplex.

Aug.

uel fertur

augustinum i libro de trinitate Et sicut cētrum est vltimus terminus q̄etis corporū grauiū / sic finis vltim⁹ est cētrū vltiate quietatiuū aīoꝝ. Unde secūdū quēdā sapiētem. Deus est spera itellectualis cuius centrum vbiq̄ est / circunferentia nusq̄. ¶ Uolūtas autē creata beata fruitur ꝑpetuo et per se quia ꝑ formam intrinsecam scilicet ꝑ habitum caritatis. sed non primo: q2 hoc habet a deo. ⁊ assimilatur hec fruitio quieti metalloꝝ existētium in visceribus terre. que adherent centro immobiliter et per se sed non primo: quia adherēt per grauitatē participatam a terra. ¶ Uoluntas aūt iusti viatoris fruit̄ per se / sed non immobiliter nec prio. ⁊ assimilatur hec fruitio quieti grauium existentium in superficie terre / que adherent centro mediāte terra. sed non immobiliter. Uiator nanq̄ preter actum desiderij quo viator iust⁹ appetit deū sibi actu concupiscētie: habet alium actum amicitie. volendo deum i se bene esse: ⁊ huiusmodi actus est fruitio. ¶ Uolūtas vero mortaliter peccantis fruitur quantum est ex parte sui inquātum se quietat i obiecto creato qđ propter se amat: sꝫ nō simpliciter quietatur quantū est ex parte obiecti. quia nō adheret obiecto quod est perfectissime quietatiuum i vniuerso / ⁊ ideo nūq̄ satiatur: quantumcunq̄ illi obiecto ihereat. ⁊ talis fruitio assimilatur quieti illius qui in naui quiescit / qui nō simpliciter quietatur nec mediate nec immediate i ordine ad centrū quod est vltimate quietatiuū corporū: cum corpus cui adheret nō se habeat vniformit̄ ad ipsum cētrum. Fruitur autem talis nō quidem obiecto sui actus quod amat amore concupiscētie: sꝫ seipso quē amat amore amicitie ⁊ cui ↄcupiscit illud obiectū. Un̄ augustin⁹. xiiij. de ciuitate dicit. Duas ciuitates fecerūt duo amores ciuitatē dyaboli: amor sui vsq̄ ad ↄtēptū dei. Ciuitatē dei. amor dei vsq̄ ad ↄtēptū sui ⁊ sic ad q̄stionē. Ad arg ¶ Ad argum̄ i oppm̄. dico q̄ illa auctoritas itelligit̄ de appetitu naturali: q̄ vnaq̄q̄ res iclinat̄ in suā ꝑfectionē vn̄ nō sequit̄ ex hoc q̄ oīa fruantur: q2 fruitio est actus voluntatis.

Irca scđam distinctionē q̄ro Utrum deū esse seu aliquod ens ifinitum: sit per se notū. dis. ij q. j. ¶ Et videt̄ q̄ sic. Damascenus li. j. Eius quod est eē deum cognitio est omnibus naturaliter inserta igitur est per se notum deum esse. Probatur consequentia. quia principia que sunt per se nota sūt nobis naturaliter cognita ex. ij. methaphisice.

¶ Item veritatē esse est per se notum: sed de⁹ est veritas. igitur deum esse est per se notum. Maior ꝓbat̄ ex opposito suo. Si eni nulla veritas est. igitur verū est nullam veritatem esse igitur veritas est. ¶ Item propositiōes habentes necessitatē secūdum quid ex terminis ha=

hẽtibus entitatẽ secũdũ quid sũt p se note/sicut prima pricipia que sũt per se nota ex t'minis habẽtib⁹ tantum esse in intellectu. ergo multomagis est propositiones per se note que habent necessitatem ex terminis sipliciter necessarijs: qualis est ista de⁹ est. Assũptũ ptz qꝛ necessitas primoꝝ pricipiorum et noscibilitas eorũ/nõ est ꝓpter exigentiam terminorum sꝫ tantũ ꝓpter cõnexionẽ extremoꝝ. vt sũt i itellectu ↄcipiẽte ¶ Cõtra. per se notum nõ põt negari. sꝫ dicit insipiens i corde suo nõ est de⁹. ergo. ¶ Pro responsione premitto ꝙ ꝓpositio p se nota est illa / q̃ p nullã aliã ꝓpositionem habet euidẽtiã. sed ex terminis proprijs hꝫ euidẽtem ṽitatẽ i itellectu ↄcipiente terminos. si tñ aliquis intellectus non concipiat terĩos non min⁹ est p se nota ꝗ̃tũ est de se. tũc dico ꝙ ista ꝓpõ de⁹ ẽ est p se nõ accipiẽdo deũ sub ꝓpria rõne deitatis. s. ꝓ hac essẽtia. vt cognoscit̃ a deo vl' a beatis. qꝛ ista extrema nata sunt facere euidentiam de illa complexione cuilibet perfecte apprehendenti ipsam. vnde illa ẽ immediatissima ad quam resoluũtur omnes enũciationes de deo quõdocũqꝫ cõcepto. Si vero accipiatur deus eo modo quo cõcipimus deum: puta ꝓ ente ĩfinito vel summo bono / nõ est p se nota. quod sic ꝓbatur. ꝓpositio per se nota cuilibet itellectui ex termĩs cognit' est p se nota. sꝫ hec propositio. ens infinitum est. non est euidẽs intellectui nostro ex terminis / ergo. Minor ꝓbatur. quia termĩos cõcipimus anteq̃ȝ eã credam⁹ vel per demonstrationẽ eam sciamus. ⁊ in illo priori non est vobis euidens. Non enĩ certitudinaliter eã tenem⁹ nisi per fidem vel demõstrationem. ¶ Ad primum dico ꝙ damascenus intelligit ꝙ mediante potentia cognitiua naturaliter nobis data possumus cognoscere deũ esse ex creaturis. ¶ Ad secũdum negatur maior Ad probationẽ dico ꝙ veritas potest accipi pro fundamento veritatis in re / aut pro veritate in actu intellectus cõponente et diuidente. et tunc dico ꝙ si nulla ṽitas est nec in re nec in intellectu. tunc nec est verũ nullam veritatem esse nec est verum aliquam veritatem esse quia nec veritate rei quia nulla res est. nec ṽitate itellectus quia nullus intellectus est. ¶ Ad tertium dico ꝙ propositiones nõ dicuntur per se note propter maiorem necessitatẽ. sed propter euidẽtem veritatẽ

q. ij.

Utrum in entibus sit aliquid existens actu infinitum. Et arguit̃ ꝙ non. Si vnũ cõtrarium esset actu infinitum nihil sibi cõtrarium esset in natura. igitur si aliquod bonum sit actu ĩfinitum / nichil eẽt mali in vniuerso. ¶ Rñsio maior ẽ vera de contrarijs formaliter: nichil autem mali contrariat̃ deo formaliter. ¶ Contra. si virtualiter contrarietur ⁊ est infinitum. nichil patitur contrarium sui effectus. quia pro

pter infinitatē virtutis destruetur omne icōpossibile suo effectui. Exēplū. si sol esset infinite calidus virtualiter: nichil reliqueret frigidum in vniuerso. ¶ Itē corpus īfinitum nullum aliud corpus secū cōpatit. igit nec ens īfinitū aliud ens. Probatio consequentie. quia sicut dimēsio repugnat dimēsiōi ita actualitas actualitati ¶ Item viij. phisicorū. Uirtus infinita si esset moueret in nō tempore nulla virtus potest mouere in nō tpe. igitur nulla est infinita ¶ Cōtra ibidē ꝓbatur / primū mouēs esse potentie infinite. qꝛ mouet motu infinito. sꝫ hoc nō pōt intelligi tantū de infinitate durationis. qꝛ ꝓpter īfinitatē potentie. ꝓbatur ꝙ non possit esse in magnitudīe. nō repugnat aūt magnitudini secūdū eū ꝙ in ea sit potentia infinita secūdū durationem / sicut poneret de celo. ¶ Item in psalmo. Magnus dñs ꝛ laudabilis nimis. ¶ Itē damascen̄. libro primo. caplo q̄rto. Est pelag⁹ infinite substātie. ¶ Pro respōsione primo agetur de primi entꝭ causalitate. secundo de intellectualitate. ꝛ tertio de īfinitate.

pria ꝯclu. rhsi. ¶ Quantū ad primum sit hec prima ꝯclusio. Aliqđ effectiuū est simpliciter primū ita scilicꝫ ꝙ nō est effectibile / nec virtute alteri⁹ a se effectiuū: qđ probo sic: qꝛ aliquod ens est effectibile. aut igitur a se / aut a nullo. vel ab aliq̄ alio. Non a nullo quia nulli⁹ est causa illud qđ nihil est. nec a se quia nulla res est que seipsā faciat vel gignat (ij. de trinitate. ca. prīo.) igitur ab alio effectiuo / illud autē sit a. si. a. sit primū: hoc exponendo habeo ꝓpositū. si nō est primū. igitur est posterius effectiuum: qꝛ effectibile ab alio vel virtute alterius effectiuū. Deꝉ illud alterū et sit. b. de quo arguitur sicut de. a. argutū est. Et ita aut ꝓcedetur ī infinitū. quorū quodlibet respectu priorum est scđm. aut stabitur ī aliquo non habente prius. Licet autē (scđm philosophos) infinitas non sit impossibilis in accidentaliter ordinatis. vt in generatiōib⁹ filij / prīs / aui. ꝛc. est tamen impossibilis in essentialiter ordinatꝭ. ¶ Differūt autē cause essentialiter ordinate ab accidentaliter ordinatis in tribus. Prima differentia est qꝛ in essētialiter ordinatis. Secūda inquantum causa dependet a prima. in accidentaliter nō / licꝫ depēdeat ī esse. Secūda est qꝛ ī essētialiter ordinatis ē causalitas alteri⁹ rōnis et alterius ordis. qꝛ supior ē pfectior. Nō autem in accidentaliter ordinatis: ꝛ hoc sequit ex prima. Nā nulla causa a causa eiusdē rationis depēdet. essentialiter in causādo: qꝛ in causatione alicui⁹ sufficit vnū vni⁹ rōnis. Tertia est. qꝛ oēs cause essētialiter ordiate simul necessario requirūtur ad causandū. vnde cause īferiores nō possunt suos effectus producere: nisi prima concurrente. licet prima possit sine alijs. ī accidētaliter autē ordiatis non sic. et hec etiā sequit ex prima. Ex his patet ꝙ non est Nō.

processus in infinitū in essentia-
liter ordinatis Cū enim superior
sit perfectior ex prima et secūda
differentia: igitur in infinitū su
perior est in infinitū pfectior: et
ita ifinite pfectionis in causādo
et per consequēs non dependēs
ab alia. Quod enim ab alio de
pendet in causando: est imper
fecte causās ¶ Itē cū oēs cause
essentialiter ordinate simul req̄
rantur ad causandum effectū
ex tertia dr̄ia / si in ipsis esset pro
cessus in infinitum. tunc infinite
scđa cause simul in actu essent: quod
2clo. nullus phūs posuit. ¶ Secūda
conclusio sit ista. primū effecti
uum est incausabile. Hoc patet
ex precedenti. Cū enī nō sit effe-
ctibile non est finibile. q2 cā fi-
nalis non causat nisi q2 mouet
efficiens: qđ igitur non hʒ cau-
sam efficientem non habet cām
finalem. ¶ Item non est maĩa
le nec formale: q2 cause intrinse
ce includūt iperfectionē cū sint
partes causati: tū etiā q2 seipis
sine agente non constituunt cō-
positum. Ex predictis patet / q
primum effectiuum est pfectio-
nis eminentissime: cum a nullo
dependeat: sed alia ab ipso.
¶ Tertia cōclusio. primū effici
ens est vltimus finis. probatur
q2 causa per se agens agit pro-
3. cō- pter finem: et prius efficiens pro
clusi. pter finem priorem: igitur pmū
rñsi. efficiens propter vltimum finē
sed ppter nichil aliud a se prin-
cipaliter et vltimate agit: igitur
agit propter se / sicut propter fi-
nem. Est autē causa finalis / nō
quidem sui: sed effectus quem i
se ordinat. ¶ Quantū ad scđm

articulū qui est de eius intelle-
ctualitate. sit hec prima conclo arti.
¶ Primum efficiens est intelli- scđa.
gens et volens. probatur. primū 1. 2cl
efficiens dirigit effectum suum
in finem. vt patet ex predictis.
igitur vel naturaliter dirigit / vl
cognoscendo et amando finem
illum non naturaliter: quia nō
cognoscens nichil dirigit / nisi
in virtute cognoscentis. Sapiē
tis enim est ordinatio (primo me
thaphisice) sed primum efficiēs
in nullius virtute dirigit / sicut
nec causat tunc enim non esset
primum ergo cognoscendo cau
sat et amando. ¶ Secunda
conclusio est ista. Intellectio et
volitio primi entis sunt idem cū scđa
essentia. probatur. quia cum sit 2clo
primum effectiuum . ergo ex se
habet vnde possit causare qđ-
cunq; causabile circunscripto
omni alio: sed circunscripta ei9
cognitione et volitione non ha
bet vnde posset quodcunq; cau
sabile causare. igitur eius intel
lectio et volitio sunt idem cum
eius essentia. probatio assum-
pti: quia nichil potest causare /
nisi ex amore finis velit illud vel
le autem presupponit intelligē.
¶ Tertia conclusio. Intellect9 3. 2cl
primi entis intelligit semper / et
distincte et necessario quodcun
q; intelligibile. probatur: quia
potest hoc modo cognoscere
quodcunq; intelligibile. Hoc
enim est perfectionis in intelle-
ctu / posse distincte / et actu co-
gnoscere quodcunq; intelligibi
le. immo hoc posse est necessa-
rium ad rationem intellectus et
quia omnis intellectus est toti

ns entis sumpti cõmunissime: vt declarabit di. iij.) Nullã autem intellectionem potest habere intellectus primi: nisi eandem sibi (ex proxima conclusione) igitur cuiuslibet intelligibilis habet intelligere actuale et distinctum. et hoc idem sibi. et ita semper est necessario.

3.ar. 1.cõ. ¶ Quartum ad tertium sit hec conclusio. Primum ens est actu infinitũ / probatur. quia est primum efficiens omnium. hanc probationẽ tangit aristoteles. viij. phisicorum et. xij. methaphisice / et arguitur sic. Primum ens mouet motu infinito. igitur habet infinitã potentiam. licet autẽ primũ ens nõ moueat motu infinito. sicut aristoteles intendit cũ mundus nõ sit eternus: tñ si accipiatur istud antecedens sic quod quantũ est ex parte sua potest sic mouere. poterit probari intẽtum sic arguendo. Primũ agens simul habet virtutem producendi infinita quãtum est de se. ergo est infinitum. Probatur ans: quia continet oẽs causalitates causarum secundarũ eminẽtius quam sint in ipsis formaliter, cum oẽs cause secunde ab ipso habeãt suam perfectionem causatiuam. Consequentia vero probatur sic. quicquid potest aliqua multa simul / quorũ quodlibet requirit aliquã pfectionẽ sibi propriã concludit esse pfectius ex pluralitate taliũ. et sic si primũ agens possit simul causare infinita quãtũ est de se: sequitur quod / erit infinite virtutis. licet aũt natura effectus hoc nõ permittat: sequitur tñ infinitas virtutis eius. sicut potẽs causare albũ et nigrũ nõ est minus pfectũ: licet illa nõ sint simul causabilia / quia hoc nõ puenit ex defectu agẽtis sed ex repugnãtia eorum. ¶ Scdo probatur. primũ ens esse virtutis infinite ex hoc quod intelligit quolibet intelligibile et hoc sic. Intelligibilia sũt actu infinita in intellectu oia intelligente. ergo intellectus actu simul intelligens illa est infinitus. Probatur antecedẽs Quecũque sunt infinita in potentia ita quod accipiendo alterũ post alterũ / nullũ finem habere possunt: illa oia si simul / actu sunt: sunt actu infinita. Non enim sũt finita: quia tũc accipiẽdo alterum post alterũ / tandẽ possent omia eẽ accepta. igitur si non phit oia esse actu accepta si actu sit sũt / sũt actu infinita. sed intelligibilia sunt actu infinita in potẽtia respectu itellectus creati. vt patet. Et in intellectu creato sunt simul oia intellecta actu / que a creato sunt successiue intelligibilia. igitur sũt actu infinita intellecta. Consequentiã primi entimematis probo: quia vbi pluralitas concludit maiorẽ perfectionẽ quam paucitas: ibi infinitas numeralis concludit infinitam pfectionẽ. Exemplũ. Posse ferre decẽ / maiorẽ requirit pfectionẽ potẽtie motiue quam posse ferre quinque: ideo ferre infinita requirit infinitã virtutẽ motiuã. igitur in proposito cũ itelligere / a sit aliqua pfectio. et itelligere. b sit aliqua pfectio / intelligere simul actu infinita esset infinita pfectio. et sic talis intellectus erit infinitus.

¶ Ex premissis patet pars affirmatiua questionis scilicet quod i entibus est aliquod ens actu infinitum cui cor. rñsi x uum

nõ dabor infinitũ [illegible]

sez nichil entitatis deest co mō quo pōt haberi i aliquo vno seu qd excedit oē ens in pfectione vltra oēm proportionē determinabilē: et sic probat esse de deo. quantū ad conceptū perfectissimum quē possum⁹ naturaliter habere de deo. de quo dicet tertia distinctiōe. ¶ Ad argumēta
Ad primū dico ꝙ si vnū contrarium esset infinitū et ageret ex necessitate nature: nō cōpateret se cum aliud cōtrarium. siue esset ei contrarium formaliter vel virtualiter. Deus autem est libere agens respectu oīm que sunt extra ipsū quare illud argumentū nichil cōcludit cōtra nos. Saluant igit illud philosophi ponētes deū agere ex necessitate nature. ¶ Ad secundū. Dico ꝙ nō ita repugnat entitas entitati: sicut dimenso dimēsioni. q̄ quidē repugnant respectu eiusdē loci. quia vna dimēsio replet locū secundū vltimū sue capacitatis. et ideo nō pñt simul esse: vna autē entitas pōt simul esse cū alia. sicut posset respectu loci eē aliqd corpus non replens locum cum corpore locum replente. ¶ Ad tertium dico ꝙ philosoph⁹ vult probare virtutem infinitam nō esse in magnitudine: quia tunc moueret in non tempore. et intelligit moueri ꝓprie: vt distinguitur contra mutationem. et hoc modo consequens includit contradictiōem et etiam antecedēs secundum eum. qualiter autem teneat ista consequentia: sic declaratur. Si est infinita potētia et agit ex necessitate nature: igitur agit in non tempore: quia si ageret in tempore sit illud tempus a. et accipiatur aliqua virtus finita que in tempore finito agat: et sit illud temp⁹. b. et augmentetur virtus finita secūdum proportiōem illam que est a. ad b. puta si a cētuplum est vel millecuplum ad b. accipiatur ꝟtus centupla vel millecupla ad illā virtutē finitā datā igit illa virt⁹ sic augmētata mouebit in a. tēpore: et ita ista et ifinita mouebūt in equali tempore: quod est impossibile: si virtus infinita moueat secundum vltimum potentie sue et necessario. Ex hoc igitur ꝙ virtus illa est infinita. sed: ꝙ si agit ex necessitate nature: agit in nō tempore. Ex hoc autem ꝙ ponitur in antecedente ꝙ est in magnitudie. sequitur: ꝙ si agat circa corpus: qd proprie moueat illud corpus. quia virtutem in magnitudine vocat philosophus virtutē extensam. per accidens: ad extensionem magnitudinis: talis autē si agit circa corpus habet partes illius corporis diuersimode distantes respectu eius: puta vnam partem corporis propinquiorē et aliam remotiorem. habet etiam resistentiam aliquā in corpore circa qd agit. que due cause. scilicet resistentia et diuersa approximatio partiū mobilis ad ipsū mouēs: faciunt successionem esse in motu et corpus proprie moueri: igitur ex hoc ꝙ in antecedente illo ponitur virtus i magnitudine. sequitur ꝙ proprie mouebit. Et ita iniungendo ista duo simul. scilicet ꝙ est infinitū necessario agēs et ꝙ est i magnitudine. se

Margin: rñsio ad argu

quitur q̄ proprie mouebit in nō
tēpore. quod est cōtradictio. sed
non sequitur de virtute infinita:
que non est in magnitudine: qr
illa nō habebit in passo illas du
as rōnes successionis. Sed tunc
est dubitatio cū aristoteles vir=
tutem infinitam ponat agere ex
necessitate nature: licet non mo=
ueat in non tempore: aget tamē
in non tempore. et sic nichil mo
uebit proprie. Hoc patet ex pre=
cedentibus per rationem poten
tie infinite necessario agentis.
Istud argumētum non est diffi
cile christianis ponentibus deū
agere contingenter et libere. et
sic posse agere ⁊ non agere: et in
tempore et in non tempore: cum
non necessario agat nec secūdū
vltimum sue potētie. quantum
scilicet posset agere. Opinio aūt
aristotelis improbabitur: que=
q.iij. stione vltia octaue distinctiōis

Ueritur vtrū tātum
sit vnꝰ deus? Q nō
ptz ad couiū. Siqui
dē sūt dij ⁊ dn̄i mul
ti. Itē deꝰ est: igitur
dij sūt. Probat cōsequētia: quia
sicut singulare includit singulā
re: ita plurale plurale: cū singu
lare et plurale idem significent.
¶ Preterea omne ens per parti
cipationē reducitur ad aliquid
tale p essentiā: indiuidua i qua
cunq; specie creata sunt entia p
participationē. alioqui nō esset
multa. igitur reducūtur ad ali=
quid tale p essentiam. igit est ali
quis homo p essentiā et aliquis
bos p essentiā. quicquid est p es
sentiā nō per participationē est
deus: igitur. ¶ Preterea plura
bona sunt meliora paucioribus
bonis. sed quecunq; meliora po
nenda sunt in vniuerso. ergo.
¶ Itē plꝰ potest deus facere q̄
intellectꝰ noster cogitare. sed in
tellectus noster vtpote gentium
intelligit plures deos omnipo=
tētes. ergo deus pōt hoc facere:
sed quicquid potest esse in diui=
na natura: est ibi (cum i eternis
nō differat esse a posse.) ¶ Con=
tra. deutero. vj. Audi israel dn̄s
deus tuus vnus est. ¶ In ista q̄ rn̄sio
stione conclusio est certa: sed di
cunt aliqui q̄ conclusio hec nō
est demonstrabilis: sed tantum
accepta per fidē. Et ad hoc ha= opio
bet auctoritas rabymosi q̄ vni var.
tas dei accepta est a lege. Hoc
etiā sic ꝑbatur. quia si per rati
onem naturalem posset cogno=
sci deū esse vnicū: igit naturalit
posset cognosci deum esse singu
larem: igit posset naturaliter cō
gnosci essentia dei sub ratiōe sin
gularitatis: cuius oppositū di=
ctum est in questiōe de subiecto
theologie. ¶ Predictis tamē nō opio
obstātibus: vnitas dei: ratione scoti
naturali multipliciter probatur
Et primo sic. Si sint duo dij sint
a. ⁊ b. aut igitur a. fruitur b. aut ꝑba
vtitur. si vtit: ergo habet volun tiōes
tatem iordinatā. si fruitur: ergo ꝯclu
est beatus i duobus obiectis to siōis
talibus quorū neutrū depender itēte
ab alio. s. in se et in b. sed conse= vījs
quens est impossibile: qr nichil nat.
potest esse beatum actu in duo=
bus obiectis beatificantibus to
talibus. quia vtrolibet eorum
destructo nichilominus esset be
atus. igitur in neutro esset bea=
tus. ¶ Secundo sic probatur.

Quecunq perfectio potest nume rari in diuersis/ plus pfectionis habet in pluralibus q̄ in vno sicut dicitur. viij. de trinita. ergo cū infinitum nō possit excedi: nō pōt in pluribus nūerari. ¶ Tertio. Si sint duo dij vterq illorū faceret alterum nulli potentem prohibendo. s. per suū nolle esse volitorū ab alio. ¶ Q̄ si dicat q concordent in voluntate: probo/ q adhuc neuter eorū erit omnipotens. Nam si a/ est omnipotens potest producere suo velle quodcunq possibile volitū aliud a se. Ex hoc sequitur q b/ nullū eorū poterit producere: et ita nō erit omps. Q̄ hoc sequatur pz/ quia ipossibile est esse duas causas totales eiusdē effectus in eodem ordine cause. quia tunc aliquid posset eē causa alicuius a quo illud non dependet essentialiter. Probatio. A nullo aliquid depēdet essentialiter quo nō existente nichilominus esset. sed sic habeat duas causas totales/ a et b/ in eodem ordine cause vtrolibet illorū non existente, nichilominus esset ipsū c/ ab altero eorū. quia nō existēte a nichilominus esset c/ ab ipso b. Et tunc nō existēte b/ nichilominus esset c/ ab ipso a. ¶ Ad illa q̄ sūt p alia opinione. Rn̄sio ad auctoritatē raby mosi. Dico q deū esse vnū tradit i lege: qz eni populus iudaicus fuit rudis et pronus ad ydolatriā: ideo indiguit instrui p legē de vnitate dei: licet p rōnē naturalem posset demōstrari. Ita etiā acceptū est a lege q deus sit: exodi. iij. Ego sum qui sum. Et apostolus in epistola ad hebreos dicit q oportet accedentē ad deum credere. quia est. et tamē nō negatur ad deū esse: esse demonstrabile. ergo pari ratione negādum non est posse demonstrari deū esse vnū: licet acceptum sit a lege. Illa etiā que pñt demōstrari: vtile est cōmunitati tradi per viā auctoritatis: propter negligentiā cōmunitatis in requirēdo veritatē. et propter impotentiam intellectus: et propter errores inquirentiū per demonstrationē: qui veritatibus suis multa fl'a pmiscent. vt dicit augustinus. xix. de ciuitate dei. Et quia simplices sequētes tales demonstrationes possent dubitare cui esset assētiendum. ideo tuta via et facilis est auctoritas certa q̄ nō pōt fallere nec falli. ¶ Ad rationē dicendū q lz possit naturaliter cognosci deū eē singularē. non tamē sequit q possit cognosci sub ratione singularitatis. Exemplū. possū cognoscere fortem esse singularē: et tamen non possum ipsū cognoscere sub propria ratiōe singularitatis. quod ex hoc patet: quia posito q fortes et plato habeant eandē magnitudinē figurā et sic de alijs accidentibus. et ponantur virtute diuina in eodem loco. nec sensus nec intellectus iudicabit illa indiuidua esse duo. licet sint duo. et hoc. qz non cognoscit ppriam differentiam indiuidualem per quam illa adinuicē differūt. ¶ Sed cōtra predicta arguitur sic. Impossibile est intellectum cognoscere aliquid iesse alicui: nisi cognoscat vtrūq extremū. si igitur intellectus cogno- obiectio.

scat singularitatem inesse sorti: sequitur ꝙ cognoscat ipsam rationem singularitatis. ¶Respōdeo ꝙ intellect⁹ cognoscens sortem esse singularē bene cognoscit rationē singularitatis in cōmuni: q̄ scʒ cōuenit oi idiuiduo sed nō cognoscit ꝓpriā rationē singularitatis ꝑ quā differt ab
ad argu. prin. alio indiuiduo. ¶Ad rōnes principales. Et primo ad apl'm dico ꝙ loquitur de ydolis que sunt dij nuncupatiue. Unde sub dit ibi. nobis autē vnus deus est. q̄r omnes dij gentium demonia.

¶Ad scdm dico ꝙ lʒ singulare et plurale idē includāt: nō tn̄ eodē modo. Singulare eni includit sub modo cōcipiēdi cōuenienti ipsi cōceptui. plurale vero sub mō repugnanti ei quod concipitur: et sic plurale prout concludit conceptū ⁊ modū concipiēdi: icludit rōnē q̄si i se falsā: ⁊ iō nō sequit̄: ꝙ plurale sit verū de plurali sicut singulare de singulari. quia de eo cui⁹ ratio est in se falsa: nichil est verum. ¶Ad tertium dico ꝙ omne ens per participationem reducitur ad aliquid tale per essentiā. qđ scʒ est tale vel formaliter vel virtualiter. Secunda pars huius disiunctiue est vera. Et sic omne ens reducitur ad primū ens: qđ virtualiter et eminenter cōtinet perfectiones oim entium. ¶Ad quartū dico: ꝙ pluralitas deorum non est melior vnitate dei. cum non sit bonū ꝙ sit pluralitas principatuū. ex. xij. metha. quare non est ponenda. tum q̄r includit contradictionem et repugnātiā vt patet ex pre. ¶Ad vltimū cū dr̄ ꝙ plus pōt de⁹ ⁊c. dico ꝙ nō est verū de intellectu fātasmatico. quia multa possumus cogitare secūdū fātasiā q̄ deus nō pōt facere ꝓpter ipsoꝝ repugnātiā. sʒ illđ bene ē verū de intellectu rōnali. Uñ luce. i. Nō erit ipossibile apđ deū oē vbū: i. ois cōceptus
id est ois cōceptus potentialis non includens cōtradictionem.

Circa scdam partē hui⁹ distinctionis q̄ritur. Utrū ꝓductū sit i diuinis? Et arguitur ꝙ nō: q̄r nullum ꝓductū est ex se necessariū: quicquid est in essentia diuina est ex se necessariū. igit̄. probat̄ maior tripliciter. Primo q̄r oē ꝓductū fuit possibile produci. alioquin impossibile ꝓduci fuit ꝓductū. igit̄ oē ꝓductū aliquam possibilitatē includit. ois aūt possibilitas repugnat necessario. Secundo ꝓbatur eadē maior. Productū ē posteri⁹ ꝓducēte i illo ꝗ priori in quo ꝓducēs intelligit̄: non intelligitur productū. ergo in illo priori intelligitur productū non esse et in signo posteriori itelligitur eē: igit̄ mutatio. et sic nō erit necessitas. Tertio probatur eadē maior. q̄r nichil ē necessariū ex se et ab alio simul. sʒ quod est productum si est necessarium. ē necessariū ab alio. igitur non a se. Maior pʒ: q̄r si ē necessariū ex se: est necessariuʒ circūscripto oi alio. ¶Item scđo arguitur ad principale: si est productum. ergo dependet. ꝯńs est falsū. ergo ⁊ añs. probatō ꝯńie: q̄r si nullomodo dependet ꝓdu

ij. ps dis. pri. q. i.

ctum a producente: igit vtrūq; ex eq̄ haberet naturā: et ex hoc vltra non magis exigeret pro-ductū ad sui pductionē: et eē: q producens prehaberet suā na-turā q̄ ecōuerso: quod est cōtra naturā pductiōis. ¶ Tertio ad principale. q alie mutationes que nō ponūt de ratione sua tā-tā imperfectionem q̄tā pōit ge-neratio non possunt esse in diui-nis. igit nec gñatio. pña ptz. q removemus a deo quicquid est imperfectionis. Probatio añtz. quia loci mutatio vel alteratio non cōceditur in deo: que, tamē secundū ari. vij. phisicorum nō po-nūt tantā imperfectionem q̄tā ponit gñatio. Multa enī entia perfecta pñt alterari vel locali-ter ferri: que non possūt gñari. ¶ Ad oppositū ē aug. iiij. de tri. pater est principiū toti⁹ deita-tis. sed non nisi per pductionē: igitur. ¶ Ad q̄stionē rñdeo: q i diuinis est et pōt esse pductio: quod sic declaratur. Quicquid de ratione sua formali est prin-cipium productiuū, illud i quo-cunq; est sine imperfectione: est pricipiū productiuū. sed memo-ria pfecta seu intellect⁹ habens obiectū intelligibile sibi presens ex ratione sua formali est prici-piū productiuū noticie genite: vt patet in intellectu creato. igit in quocūq; est: erit principiū p-ductiuū. et hoc scđm proportio-nē sue perfectionis sed in deo est scđm verā rationē sui: ergo ibi est pductio noticie genite. Nul-la autē productio per memoriā perfecta est pfecta: nisi sit noti-cie ad equate illi memorie: siue illi intellectui: respectu talis ob-iecti. Memorie aūt siue intelle-ctui psone diuine (cū sit infinit⁹) nulla noticia adequatur respe-ctu essētie diuine īfinite: nisi infi-nita: q intellectus iste est cōpre-hensiuus illius obiecti infiniti. igitur aliqua psona diuina per memoriā pōt producere noticiā infinitam. sed illa erit i natura diuina: q nichil aliud est infini-tum. igitur in diuinis per mēo-riā potest eē productio ad itra: sed si potest esse: igitur est: q oē ibi possibile est necessariū. Ta-le autem productū p intellectū i nullo natum est recipi. tum q nō est accidens in diuinis sicut in creaturis: tum q talis poten-tialitas passiua ad recipiēdum perfectionē aliā a se: est iperfe-ctionis. Noticia igitur genita p itellectum diuinum pducta: est in se subsistens. et sic est persona alia a producēte. ¶ Nec obstat q intellectus patern⁹ habet no-ticiam eandem realiter sibi qua formaliter intelligit que est ei a-deq̄ta. q cum talis noticia non sit producta: sed eadem realiter producenti: non tollit quin prin-cipiū productiuū hēat sibi. pro-ductū adequatū. cū hoc sit pfe-ctionis in principio productiuo Sed bene verū est q cū habue-rit productū adequatū non po-terit aliud producere. et sic q i-tellectus vt in patre habet pro-ductum sibi adequatum scz fili-um: ideo ipse intellectus vt in fi-lio non potest producere alium filium: nec voluntas vt in spiri-tu sācto aliū s. s. ¶ Et si dicat q tale productum per intellectum

rñsio ad q̄stio.

formali ... [handwritten marginal note]

erit frustra cum ille intellect⁹ habeat noticiã eandẽ sibi qua formaliter intelligit. ¶Respondeo ꝙ non erit frustra. q2 erit sũmũ bonũ: nec est productũ a producente vt producẽs per ipsum pficiatur: sed ex plenitudine pfectionis ipsius producẽtis. Idẽ potest argui de volũtate. ꝙ voluntas hñs obiectũ actu cognoscibile sibi presentatũ ex ratione sua est productiua amoris pfecti. Sic igitur patet ꝙ i diuinis est et potest esse ꝓductio. ¶Ad argumenta. Et primo ad primã probationẽ maioris primi argumenti: dico ꝙ possibile vno modo sumitur pro illo quod potest esse et nõ esse. ⁊ sic opponitur necessario. Aliomodo ꝓ illo ꝙ nõ habet repugnantiam ad esse. et tale opponitur impossibili. non autem opponitur necessario. immo oẽ necessariũ ẽ possibile hoc mõ. et tale possibile dr possibile logicũ. qđ quidẽ est mod⁹ compositionis formate ab itellectu cuius termini non includũt contradictionem. ⁊ ita possibilis est hec propositio deũ posse produci et deũ esse deũ. ¶Ad secũdã probationem maioris. dico ꝙ si prima psona ẽ absoluta (vt quidã ponũt) nõ necessario intelligitur scđa persona cũ pma. Ex hoc tamen nõ sequitur ꝙ si prima persona intelligiť: ꝙ intelligatur secunda non esse: sicut nõ sequitur aial illud qđ est in homine intelligitur non intellecto rationali. igiť intelligitur nõ eẽ rationale. ¶Ad tertiam probationem maioris cũ dicitur ꝙ nichil est necessariũ ex se ⁊ ab alio

Ad ratõnes oppositas.

dico ꝙ verũ est. si idẽ gen⁹ cause importetur per hec duo. si autem per ly ex se importetur causa formalis et per ab alio causa effectiua: vł productiua. dico ꝙ non est incõueniẽs idem esse necessariũ ex se vnomodo. et ab alio modo. Et ad probationẽ dico ꝙ si est necessariũ ex se formaliter; est necessariũ circũscripto quo cunqꝫ alio in ratione forme non autẽ in ratione principij ꝓductiui. Istud patet in creaturis si essẽt a deo necessarie producte (vt ponebãt philosophi) haberẽt eni entitatẽ qua essent formaliter necessarie: licet in illa entitate depẽderẽt a causa producente. non tamen haberent tantam necessitatem quantam hꝫ fili⁹ dei. q2 nõ essẽt neccie circũscripto quocũqꝫ alio in natura. Fili⁹ aũt dei est necessarius circũscripto quocunqꝫ alio i natura q2 lꝫ sit a patre. pať tamen non est alius in natura ab ipso. ¶Ad secundum pricipale dico ꝙ non sequitur. est ab alio: ergo depẽdens. Ad probationẽ concedo ꝙ eque indepẽdẽte est natura i producẽte ⁊ producto. Et cũ arguiť ex idepẽdẽtia ꝙ nõ ẽ preexigẽtia. nego ꝯniam. q2 vbi est depẽdẽtia: ibi ẽ entitas cõsequens aliam entitatẽ. ⁊ naturã a qua depẽdet. Qñ igr aliq̃ hñt eãdem entitatem: non est ibi dependẽtia: pt tñ ibi esse preexigẽtia si vnũ suppositũ habeat illđ ab alio. ¶Ad vltimum dico ꝙ mutationes alie a gñatione ex rõne sua formali sunt iperfectiores gñatione q2 iparum termini sunt imperfectiores. tamẽ nõ

indepen denter

requirūt tātā īpfectionē ī subō q̄tā requirit gñatio. qꝛ gñatio requirit ī subiecto entitatē ī potētia ad esse simplicit/ alie mutatiōes nō gñatio aūt nō trāsfert ad diuia sub rōe mutatiōis. vt s. supponit subiectū mutabile. qꝛ hoc est īperfectionis sed sub ratiōe ꝑductōis vt videlicet est ad terminum productū. qui termin⁹ est ꝑfectio: teris aliaꝝ mutationū. ꝛ sic bñ pōt ꝑ gñationē accipi eēntia tāq̄ terminus ꝑfectissim⁹ in diuinis. lꝫ non posset per aliquam aliam mutationeꝫ accipi aliquis alius termin⁹ aliarum mutationum in diuinis / quia includeret compositioneꝫ cum termin⁹ huiusmodi mutationum sit formaliter accidens componibile cum subiecto. Nō se auteꝫ includunt essentialiter ꝑductio et mutatio cum diuersa respiciant vt dictum est. ꝛ ita generatio trāsfertur ad diuina sub ratione ꝑductionis. licet nō sub ratione mutationis.

q. pꝫ q. ij. Uxta hoc q̄ritur. vtꝝ ibi sint due ꝑductiōes intrīsece Q₫ nō / arguit sic Uni⁹ nature videtur eē vn⁹ mod⁹ ꝯmunicādi scđꝫ auerrois. viij. phi. qđ sic ꝑbatur / qꝛ vbi est materia alteri⁹ rōnis: ~~sꝫ materia ꝛ~~ forma alterius rōnis: correspōdēs diuersis ꝑductiōib⁹ est alteri⁹ ratiōis vt pꝫ ī generatiōe per ꝑpagationē ꝛ ꝑ putrefactionem. qꝛ propagatū gñat ex semine: aliud autē non: sed ex aliquo corpe putrefacto. ergo forma erit alterius rationis. et sic

ibi ē forma

vnius nature erit vnus modus cōicādi. ¶ Itē diuersoꝝ motuū specie sunt diuersi termini specie. v. phisicoꝝ. igit si cōicatōes vel productiones sunt alterius rōnis: et termini. Q₫ autem non sint tantum due: probo. qꝛ Aristoteles secundo phisicorum distinguit naturam et intellectuꝫ tanq̄ diuersa principia actiua sed vtriusq̄ ratio inuenitur vere in deo: quia neutrum icludit imperfectionem. ꝛ ad intra / qꝛ neutrum est productiuū ad extra. igitur preter productionem volūtatis sunt alie due productiones ad itra. ¶ preterea videtur q̄ volūtas non sit principium ꝑductiuū ad intra: qꝛ cū voluntas sit libera nō determinatur ad vnū sed potest esse ad opposita: sꝫ tantū creatura est possibilis esse et nō esse / non aūt persona diuina: igitur volūtas est tantū principium ꝑducendi creaturā et non personā diuinā ¶ In oppositū arguitur. Tātū sunt due persone ꝑducte. ergo tm̄ sūt due productiones. ¶ Ad q̄stioneꝫ dico q̄ tm̄ sunt ibi due ꝑductiōes disticte scđm diuersas ratiōes formales ꝑductionū. ꝛ hoc qꝛ tātū sūt duo pricipia productiua habētia formales rationes ꝑducēdi distictas Q₫ sic ꝑbat. Oīs pluralitas reducit ad vnitatē vel paucitatē tantā ad quantā potest reduci. sed pluralitas pricipioꝝ actiuorū nō pt reduci ad aliquod vnū principiū ꝑductiuum: qꝛ principia ꝑductiua que sunt natura et volūtas hn̄t oppositos modos pricipiādi. qꝛ alterū incli- rn̄sio ad q̄sti.

natur ex se ad agēdū naturaliter. alterū libere i potestate sua habet pducere. ergo pluralitas principiorū pductiuorū reducitur ad dualitatē principij videlicet pductiui p modū nature et per modū volūtatis. hec aūt in deo sunt pductiua ad itra/ex q̄stione precedēti. ¶Ulterius cū in principio nō sint nisi duo principia productiua alterius rationis: igitur tantū sunt ibi due pductiones numero. Probaꝫ consequētia: qꝛ vtrūqꝫ principium hꝫ pductionē sibi adequatā et coeternā: igitur stante ista non pōt habere aliā. ¶Cōtra predicta arguitur: qꝛ tā itellectus q̄ꝫ essentia sunt ex se determinata ad agendū. igitur in diuinis erūt duo principia per moduꝫ nature vt natura distinguaꝫ contra volūtatē. ¶Rñsio. q in hoc pricipio (quod ē memoria) ꝯcurrūt duo. q̄ cōstituūt vnū principiuꝫ totale pductiuū p moduꝫ nature videlꝫ eēntia in ratione obiecti et itellect9 vt potētia. q̄ꝝ vtrūqꝫ ē p se quasi ꝑtiale pricipiū respectu pductionis adeq̄te huic totali principio. Est aūt mēoria in parte pricipium operantium patris. quo scꝫ vt actu p̄mō pater formaliter itelligit vt i actu secundo. Est etiā eadē memoria patri principiū pductiuū: quo pater existēs in actu primo producit vt in actu secūdo noticiaꝫ genitā. ita q ad eundē actū primuꝫ qui est memoria patris: ordinem quēdam intelligūtur habere: intelligere qd est operatio patris. et dicere quod est producere p̄rio respectu noticie genite. Non quidē talē ordinē q intelligere patris sit formale principiū elicitiuū verbi. Uerbū eni nō gigniꝫ ab itelligētia sꝫ a memoria. v. de tri. sed est talis ordo q pductio verbi preexigit illuꝫ actū qui est intelligere. ita q pater p illō pricipiū quodāmodo prius est operans q̄ꝫ producēs. dicitur autē intelligētia intellectus. vt est sub actu intelligēdi. ¶Sed instatur cōtra predicta. quia scōm augu. ꝫ. de tri. verbū est visio de visione. igitur actualis noticia est ratio gignēdi verbum. ¶Item queritur vnde est q pater per dicere producit noticiam genitā et nō per intelligere. ¶Ad primū dico q aug. ibi de tri. seipm exponit vbi dicit q verbū est simillimum rei de qua gignitur et ymago eius. De visione scientie visio cogitationis Iste cōstructiones sunt intransitiue. Nam sicut visio cogitationis nichil aliud est q̄ꝫ cogitatio ita visio scientie nichil aliud est q̄ꝫ scientia. Idē igiꝫ est dicere de visione scientie nasci visionē cogitationis q de sciētia nasci cogitationē. Sciētia aūt est forma habitualis perficiens memoriā. Nichil igitur vult aliud dicere visionē nasci de visione nisi actū scōm. in itelligētia nasci de actu primo. qui est memoria et visio habitualis. ¶Ad scōm dico q intelligere est opari patris. operatio aūt inq̄ꝫtū operatio nō est productiua: quia est finis et perfectio operātis. et sic pater non producit per intelligere: sed dictione seu productione pducit sicut aliquid calefactione cale-

ad arg. pri cip. facit formaliter cuius nō est ali qua causa prior. ¶ Ad argumē ta principalia. Ad primū quan do dicitur ꝙ vnus nature est tā tum vnus modus cōicandi: di co ꝙ illa propositio cōmētato ris est neganda. Eadē enim na tura potest generari per putre factionē et per propagationem ⁊ hoc qñ talis natura est ita im perfecta ꝙ causa equiuoca siue vniuoca sufficit ad generationē eius. Qđ probat aug. 3. de tri. ꝙ gñatū p putrefactionē propa gat alia propagātia q̄ sūt vniuo ca genitis a se. igitur propaga ta ⁊ generata p putrefactionem sūt vniuoca siue eiusdē nature. ¶ Ad pbationē aūt qñ dicebaꝛ ꝙ vbi est materia alterius rōis ibi est forma alteri⁹ rōis. dico ꝙ materia scđꝫ ari. v. metha. ē ex q̄ fit res cū insit. Et addiꝛ cū insit: ad drāꝫ oppositi ex q̄ trāsmuta to ⁊ corrupto fit res: nō aūt iē rei facte. Cū autē dr̄ ꝙ vbi est ma teria alteri⁹ rōnis ibi est forma alterius rōnis. concedo. loquen do de materia q̄ est pars rei in exi tēs. Accipiēdo vero materiā p opposito ex q̄ corrupto gene ratur compositum. nego. Ignis eni eiusdem speciei generatur ex aqua corrupta vl' ex aere corru pto. In propagatis aūt ⁊ putre factis est materia eiusdem rōis primo modo sꝫ nō scđo modo. ¶ Ad scđm cū arguiꝛ de motu et termino. dico ꝙ illa ppositio motuū differētiū specie sunt ter mini specie differētes: est vera: quando forma secundū quā est flexus est eiusdē rōnis cū forma terminante. In proposito autē

productio est alterius rōnis ab essētia q̄ est termin⁹ formalis ac cept⁹ p eā. qr productio est rela tio essētia aūt est ad se. ⁊ iō plura litas pductionū nō cōcludit di stictionē specificā productorū. ¶ Ad tertiū dico ꝙ phūs i scđo phisicorū distiguēs naturā ab i tellectu nō accipit intellectū vt distīguiꝛ cōtra volūtatē siue vt est naturaliter eliciti⁹ siue opati onis sꝫ accipit itellectū scđm ꝙ cū volūtate cōstituit vnū pnci piū artificaliū. et iō aliqñ distin guit naturā contra intellectum aliqñ cōtra ppositū: aliqñ con tra artē: idem intelligens p oia. ¶ Ad quartū diciꝛ ꝙ voluntas est principiū creaturarum. dico ꝙ phus naturaliter volūtas dei est principium productiuū ali cuius producti sibi adequati ꝗ̄ nō adequati. Adequatū aūt infi nito est infinitū. et ita creatura est secūdariū volitū ⁊ productū a volūtate. Licet autē volūtas ꝗ̄tum est de se sit libera in pro ductione tamen ad intra cum libertate est necessitas: que non oritur a voluntate vt voluntas sed a voluntate infinita compa rata ad obiectū infinitum. Nec enim voluntas infinita compa rata ad quodcunqꝫ obiectū. nec obiectum infinitū comparatum ad quācūqꝫ voluntatem dat ne cessitatem amori: sed vtrūqꝫ vt dicetur. decima distinctione.

qđ. 3 ij. ps scđe dis.

Utrum sint tres persone in essentia diuina. ¶ A r guitur ꝙ nō. Relationes oppo site sunt equalis dignitatis: igi tur si relatio primi producētis tantum constituit vnā personā

correspondebit sibi alia relatio tantum constituens personam vnam productam. et ita erit tā tum vna persona producta.

¶ Item videtur q̄ non sint tan tum tres. q2 relationib9 produ ctorum correspōdent due relati ones pducētiū. et eque distīguū tur ista extrema inter se sicut il la: igit̄ si iste due relationes pro ductorum constituant duas p̄ sonas / et alie due constituent alias duas. et ita erūt quattuor persone diuine. ¶ Preterea po tentia finita durans infinitum posset successiue habere effect9 infinitos: sicut patet de sole se cundum viam philosophi. igi tur potentia infinita potest ha bere infinita producta simul: cū ī īfinitū excedat potentiā finitā.

¶ In oppositum mathei vltio. In nomine patris et filij et spi ritussancti. ¶ Respondeo q̄ tan tum sunt tres p̄sone in essentia diuina. Quod pbatur sic. Tan tum sunt due persone producte et tantū est vna iproducta. igi tur tantū sunt tres. Qđ aūt tan tū sint due producte. probatur. q2 tantū sunt due productiones ad intra. ex questione preceden ti. igitur tantum sunt due perso ne producte. probatur ꝯn̄ia. q2 nulla istarum potest terminari nisi ad vnam personam: cū per sona pducta sit terminus adeq̄ tus illi pductioni. Qꝫ aūt tātū sit vna improducta. probatur. Quicquid potest esse in plurib9 suppositis et non determinatur ad certū numerū suppositorum per aliud a se / quantum est de se pōt esse in infinitis. ⁊ si est neces se eē est in infinitis. q2 qūicquid potest ibi esse est. sed ingenitum si potest esse in pluribus suppo sitis non determinatur ab ali quo in quot suppositis sit. quia determinari ab alio ad esse in supposito vel suppositis est con tra rationem ingeniti igitur de sua ratione potest esse in īfinitꝭ et si potest eē est. q2 omne inge nitū est ex se necesse esse. ꝯn̄s est impossibile. igitur illud ex quo sequitur. ¶ Secundo sic. nō est ponenda pluralitas sine neces sitate: sed nulla ē necessitas po nendi plures inascibiles. igitur est tantū vnus. ¶ Ad argumen ta. cū arguitur. eq̄ nobiles sūt / ergo tot. est fallacia figure di ctionis mutādo quale in quot. Ratio defectus ꝯn̄e est ista. q2 nobilitas vel ignobilitas rela tionis principij vel principiatꝭ non est ratio quare multiplicet̄ vel non multiplicetur. sed quia de ratione principij est vnitas. licet in pricipiatis possit eē plu ralitas: semper nāq3 ē reductio pluralitatis ad vnitatem: et iō stātes nobilitate equali / potest esse multiplicatio in relationi bus productorum cum vnitate primi producentis. ¶ Ad secun dam rationem cōcedo q̄ relati onibus ex parte productiui cor respondent relationes ex parte productorū et tot: sed nō sequit̄ si relationes producti distiguū tur personaliter. igitur et rela tiones producentis. cuius ra tio est. q2 idē potest producere duab9 pductiōib9 totalib9. nō tamen potest produci. Si enim idem produceretur duabus p

ductionibus totalibus sic habe
ret esse perfectum aliqua produ
ctione q ipsa seclusa nichilomi
nus haberet esse: sicut arguitur
questiōe de vnitate dei/ de dua-
bus causis totalibus respectu
eiusdem effectus. ¶ Ad tertium
ad 3. dico q potentia finita non po-
test hēre simul illos duos terīnos
adequatos in produci. licet pos
sit habere vnum in produci / et
alium in producto esse / potētia
autem infinita habet terminum
suum intra semper in produci. &
iste est adequatus. et iō non po
test habere plures terminos.

q. v. Vtrū sit possibile
cū vnitate essētie
stare pluralitatē
psonarū. Q; non
videt q quecūq
vniet eidē simpli
citer sūt eadē. inter se sunt eadē
Et additur simpliciter ad exclu
dendū identitatē scd̄m quid. q
si sunt eadē eidē nō simpliciter/
sed scd̄m quid nō oportet ea esse
simplicit eadē/ sed persone diui
ne sunt simpliciter & oīno idem
essentie diuine. igitur. &c. Ma-
ior patet. q p eā tenet forma sil
logismi pfecti/ q̄ de se est forma
euidēs in qua ex idētitate extre
dio morū cū me. in p̄missis cōcludi
tur idētitas extremorū inter se i
cōclusione. Minor probatur. q
essentia diuina ppter sūmā sui
simplicitatē est quicquid habet
(scd̄m augu. iiij. de ci. dei) ¶ Itē
essentiale et accidētale diuidūt
totum ens. quicquid igitur est
in aliquo. aut est idem sibi essen
tialiter aut accidentaliter. sed
quod distiguit personas nō
est accidens essentie. quia nichil
sibi accidit. igitur est sibi idē es-
sentialiter: sed quod essentiali-
ter est idem essentie/ multiplica-
to illo multiplicatur essentia igi
tur si plures psone plures essen-
tie. ¶ Itē si sit plura necessaria
esse. quero de illis per que disti-
guntur: q vel sunt necessitates illa
essēdi vl possibiles entitates. nō
primū: q cū cōueniāt in necessa-
rio esse/ sequitur q nō distigun-
tur per necessario eē. Nec scd̄m:
q si ille rationes sint possibiles
entitates: tūc illa que istis disti
gunt nō sūt necessaria eē. ¶ Itē
nichil ponendum est in entibus
maxime in sūmo bono: quo non
posito nichil perfectionis defi-
cit in vniuerso: sed aliqua perso
na diuina non existente nichil
perfectionis deesset vniuerso.
igitur pluralitas talium nō est
ponenda in deo. Probatur mi-
nor: q quicquid perfectiōis sim
pliciter est in vna persona est in
alia. et ita si secunda psona non
esset: quicquid perfectionis est
in ea/ esset in persona patris.
¶ Ad oppositū. Illō est possibi
le quod nō includit cōtradictio
nem: sed hoc nō includit contra
dictionem/ q contradictio est se
cundum idē. hic autē est vnitas
in essentia et pluralitas i suppo
sitis. igitur. ¶ Ad questionē re- Rn̄o
spōdeo q cū vnitate nature vel adq.
essentie stat pluralitas supposi-
torū: pro cuius euidentia viden
da est ratio nature et suppositi.
Ubi notandū q licet omne sup
positū sit singulare. non tamen
omne singulare est suppositū.
In accidentibus eni inuenitur

singularitas sine ratione suppositi. Natura etiam nostra athoma siue singularis assumpta est a verbo (scdm dam.) nō tñ suppositum nature. Cōsistit igitur ratio suppositi in duplici incōicabilitate. Ubi sciendū q̄ cōicabile dicitur aliquid vel per identitatē ita q̄ illud cui cōmunicat sit ipsum et sic vniuersale cōicat singulari: vel per informationē et sic forma cōicat materie. Natura igitur quecunq̧ q̄tū est ex se ꝛ de ratiōe nature est cōicabilis vtroq̧ mō videlicet pluribus suppositis quoꝝ q̄dlꝫ sit ipsū: ꝛ etiam vt quo tanq̄ forma: q̄ singulare vł suppositū sit ens quidditatiue. Suppm̄ aūt est icōicabile duplici icōicabilitate opposita. Non eni est cōicabile vt q̄d cū non cōueniat plurib⁹. Nec vt quo: q̄ cū sit subsistens seu idependenter exñs: nō pōt eē actus alterius subsistentis vel suppositi. Ex hoc patet q̄ aīa separata non est suppositum. q̄ lꝫ per se existat ꝛ non depēdeat actu a corpore cui actu cōicetur: tamē dependet aptitudinalr: suppositū aūt nec hꝫ depēdentiā actualē nec aptitudinalē. cum nō cōicetur actu nec aptitudine. ¶ Ex his declarat ꝓpositū sic. Natura q̄cūq̧ est cōicabilis pluribus ꝑ identitatē. igitur et diuina natura est cōicabilis. Non est aūt diuisibilis (ex q̄stione de vnitate dei) igit cōicabile sine sui diuisione: et sic erit vna natura numero in pluribus suppositis. hoc etiam declaratur ex infinitate: ꝛ hoc sic. Forma que ē aliquo mō illimitata in ꝑficiēdo materiam sine sui diuisiōe potest perficere plures ptes materie. Exemplū. Aīa intellectiua q̄ est illimitata ad ꝑficiēdū hāc partē corporis organici sine sui diuisiōe vel extēsione qualicūq̧/ vel ꝑ se vel accidens/ pōt ꝑficere quālꝫ partem corporis organici. hoc aūt non cōpetit aīe rōne imꝑfectiōis: q̄ ipsa ponit ꝑfectissima forma inter oēs formas naturales/ ꝛ oēs alie iꝑfectiores carēt isto gradu in ꝑficiēdo. Limitāt eni ad ꝑficiendū vnū nec ꝑficiūt plures partes materie sine extēsione ꝑ accidēs. Ex hoc arguo sic. Si talis vnitas stat vel sit cū pluralitate ꝛ nō ex iꝑfectiōe illi⁹ q̄d est vnū: igit subtracto oī eo q̄d est imꝑfectionis ex vtraq̧ parte pōt stare vnitas ꝑfecta cū pluralitate: sꝫ q̄ aīa perficiat materiam hoc ē imperfectionis in ea. q̄ etiā illa plura ꝑfecta sunt ptes eiusdē toti⁹: hoc ē iꝑfectiōis. igr̄ si tollat ab aīa hoc q̄d est perficere materiā et a plurib⁹ distinctis hoc q̄d est esse partes vni⁹ totius: remanebit forma hñs ꝑfectā vnitatē sed nō informās materiam sed dās totale eē: ꝛ hoc plurib⁹ distinctis q̄ nō erūt partes vni⁹ totius: sed erūt ꝑ se subsistentia. Et tūc erit vna natura dans formale eē plurib⁹ suppositis distinctis: igit essētia diuina q̄ est illimitata a qua aufert quicquid ē iꝑfectiōis: pōt dare totale eē pluribus suppositis distinctis. ¶ Sꝫ hic restat adhuc difficultas. Nō eni videtur intelligibile q̄ essentia non plurificetur et supposita sint plura: nisi aliqua distinctio ponat inter rationē essentie

[Left margin:] ꝯclo rñsiua.

[Right margin:] dubium circa deitā

et rationem suppositi. Ubi dicit scotus sine ꝑ iudicio sñie melio= ris/ ꝙ rõ q̄ formaliter suppositū est incõmunicabile: et ratio essē tie vt essentia habent aliquā di stinctionē precedētem oēm actū intellectus creati et increati. qđ sic ꝓbat. primum suppositū hꝫ realit entitatē cõicabilē: alioqn nõ posset eã cõicare. Habet etiã realit entitatē incõicabilē: alió= quin esset positiue et in entitate reali suppm̄. Et itelligo sic rea= lit. ꝙ nullo mõ p actū itellectus ꝯsiderāt; ꝛ sic ibi eē dico añ oēꝫ actum intellect⁹. Cū ergo eadē entitas nõ sit realr cõicabilis et incõicabilis: oportet ꝙ iter hãc entitatē et illã sit aliqua distin= ctio nõ fabricata per intellectū. ¶ Si dicas ꝙ ante oēm actū in tellect⁹ pris nõ est ibi aliqua di stinctio: sed est entitas omnino vnius ratiõis. Cõtra igit entita tē illã vni⁹ rõnis totã cõicat pr: ꝛ ita nullã entitatem positiuam in se hꝫ pr: quã nõ cõicet filio: ꝑ cõicat ei paternitatē sicut essen= tiã. ¶ Preterea distictio diuino rū suppositoꝶ est realis: lꝫ cõue niãt in essētia: igr cū idē nõ pos sit eodē foralit cõuenire realit ꝛ differre (cū idem nõ sit principiū idētitat; et distinctiõis respectu eiusđ) ꝯcludit aliqua dñia essen tie: in qua supposita cõueniunt ab illis rõnibus in quibus sup= posita distingunt. Non est autē hec distinctio realis ꝓpe sūpta: qꝛ vna in ꝓsona nõ sunt due res propter simplicitatem diuinam ¶ Pro cui⁹ euidētia notandū ꝙ i vnitate iuenire possumus mul tos grad⁹. In pro gradu est vni tas aggregatiõisq̄ est minima. In scđo gradu est vnitas ordis q̄ aliquid addit sup aggregati= onē. In tertio ēst vnitas per acci dens vbi vltra ordinem est ifor matio licet accidentalis vni⁹ ab altero. In quarto est per se vni= tas compositi ex principijs essē tialib⁹. In quinto est vnitas sim plicitatis que est vera idētitas: vt in diuinis q̄libet entitas for= maliter ifinita est idem realiter cuilibet sibi ꝯpossibili. In sexto est idētitas formalis. Uoco aūt idētitatem formalē vbi illud qđ dicitur sic idē includit illud cui sic est idē in ratione sua formali et per se primo modo. ¶ In pro posito aūt: essentia nõ includit i ratione sua formali proprietatē suppositi: nec econuerso. et ideo põt concedi: ꝙ ante oēm actum intellectus est realitas essentie que ē cõicabilis: et realitas sup positi: q̄ suppm̄ ē incõicabile. et hec realitas non est formaliter eadē illi. Exēplū hui⁹ põt poni i albedine: que licet sit forma sim plex: tñ est ibi realitas coloris p quã cõuenit cū nigredine: et rea litas differētie per quam differt a nigredine. et hec nõ est forma liter illa. ¶ Et si queratur vtrū sequatur a. et b. non sunt idē for maliter: ergo sūt formalit distin cta. ¶ Respõdeo ꝙ nõ sequitur proprie vtēdo nomine distinctio nis. Distinctio enim proprie est iter positiua: non idētitas. idētitas aūt reperitur non solū inter positiua: sed etiã vbi vnū extre= mū est negatiuū. ¶ Ad primum ar. principale dico ꝙ maior ē sic intelligēda. quecūq aliqua idē

[Marginalia: nõ; s. essētiali; vni= tatis plu=; res sunt gd⁹.; ut albe do infor mat]

titate sunt eadē alicui: tali idēti tate sūt eadē inter se. qꝛ non potest concludi aliqua idētitas extremoꝝ inter se nisi scđm illam idētitatem q̄ sūt eadem medio: et mediū in se ~~sicut~~ sit idē. Omissa enim idētitate medij in se vel extremoꝝ ad mediū: est paralogismꝰ accidētis. Cū aūt dicitur in minori ꝙ quicquid est in essētia diuina est idē illi essentie: nō est verum de identitate formali vnde ꝙdiu stat formalis distinctio relationū suppositi ab essentia: stat distinctio suppositoꝝ. ¶ Et si dicas ꝙ saltē ex reali idētitate eoꝝ ad essentiā concludā identitatē eoꝝ inter se. Dico ꝙ essentia nō habet identitatē realem vnitā subsistentie prout psone vel psonalia: vt extrema vniunt̄ i essentia essentia nāqꝫ i psona pr̄is non hꝫ aliā subsistētiā a psona pr̄is ꝛ sic de alijs psonis/ nec essentia est eadē psonis scđm rōnē idētitatis subsistētie/ sꝫ ꝫm rōnē idētitatis essētie: ꝛ iō nō pt ꝯcludi idētitas suppositoꝝ per rōnē idētitatis eoꝝ i essētia vt in medio. Per hoc patet ad talia sophāta/ hic deꝰ est pat̄/ filiꝰ est hic deꝰ: ergo filius est pater qđ confirmatur: qꝛ medio existe hoc aliq̄ necē est extrema ꝯiūgi. ¶ Rn̄sio ꝙ sicut i creaturꝭ ꝯmune se hꝫ vt quale quid/ singlare: vt hoc alidd. ita hec essētia cōis personis hꝫ rōnē qualisquid/ et psona hꝫ rōnē [illegible] alicuius/ ꝛ sic mediū hic ē q̄le q̄d ꝛ ñ hoc alidd Cōcludit̄ aūt idētitas extremorū in cōclusione acsi mediū fuisset hoc aliquid. et sic est ibi figura dictionis. cōmutando quale quid in hoc aliquid. Nichil aūt aliud est sic cōmutare: ꝙ ex vi illationis et sermonis interpretari illud habere rationem huius alicuius/ qđ habet rōnē qualisquid. ita sic iferēs suppositū de supposito/ iterpretatur medium sic esse idē scđm rōnem subsistentie. quod falsum est. ¶ Q̄ si saltem arguas extrema realit̄ esse idem inter se: quia sūt idē in medio. Cōcedo ꝙ potest inferri idētitas essentialis. non autem ypostatica. licet eni extrema sint idē in medio realiter essētialiter: nō tñ realiter ypostatice seu psonaliter. ¶ Ad scđꝫ principale dico ꝙ accidētale potest capi duplr̄. Uno modo ꝓ extraneo. et sic illud qđ nō est de ratione formali alicuius potest dici accidētale sibi ꝙ sic essentiale et accn̄tale diuidūt totum ens. Alio modo accn̄tale dicit̄ qđ perficit alidd accidentaliter qđ preexistit in se pfectū. ꝛ sic bene est mediū inter accn̄tale et essentiale. Differentia enim contrahens genus/ nec ē ei accn̄talis nec essētialis hoc modo. ꝛ sic accipiendo accn̄tale nichil est accn̄tale i diuinis: sed bñ priomō. Illud eni qđ distinguit psonas est accidētale essentie illo modo: qꝛ nō est de ratiōe eius formali. et iō pōt multiplicari essētia nō mltiplicata: quare nō sequit̄ si sint plures psone ꝙ sint plures essētie. ¶ Ad tertiū dico ꝙ proprietates personales non sunt formaliter necessitates essendi/ nec sequitur. igitur sunt possibiles entitates. quia ꝑ idētitatem sunt illa vna necessitas essendi ipsius diuine essentie.

quid sit mu= ta q̄= le qd i hoc ali quid

i. extraneo i. diffinitione

¶ Ad quartum dico. q maior est falsa: si ex nō positione talis sequa cōtradictio. Illud nāq ponēdū est in sūmo bono: qd nō pōt poni nō esse sine rōne incompossibiliū. Ponēdo aūt scdam psonā nō esse et primā esse, sequit cōtradictio. qr tūc prima psona nō haberet pductū sibi adequatū. et sic nō haberet memoriā sūme perfectā. vt patet ex illa questione/ an sit pductio in deo: et sic non esset infinite perfectionis et per consequēs nō esset deus.

di. 3. q. i.

Circa distinctionē tertiā. In qua agit de cognoscibilitate dei: prio qrit Utrū de⁹ possit cōcipi in aliquo cōceptu cōmuni vniuoco sibi ꝛ creature? ¶ In hac questiōe opinio cōmunis tenet partē negatiuā ponēs deū tm̄ cōcipi in cōceptu analogo sibi/ et creature. ita q ens nō dr̄ vniuoce de deo ꝛ creatura. sed cōceptus entis dictus de deo est oīno alius ab illo qui de creatura dr̄. Probat hec opinio auctoritate aristo. iiij. meth. Ens dr̄ de entibus sicut sanum de sanis. sed sanū dr̄ per pri⁹ de aiali qd est susceptiuū sanitatis: et per posterius de vrina q̄ est indicatiua sanitatis: ergo ens dr̄ analogice de entibus et non vniuoce. ¶ Preterea pmo phisicorū dicit q principiū pcedendi ꝯtra pmenidē ꝛ melissū. q ens dr̄ multiplr. ¶ Itē auctoritate porphirij dicētis. Si quis oīa entia vocet equiuoce nūcupabit. ¶ Preterea arguit p rōnes. Si ens eēt vniuocū ad oīa entia: tunc esset genus. Probatur ꝯña. quia tūc predicaretur in quid de plurib⁹ differentibus specie. ¶ Preterea q̄ sūt prio diuersa ꝛ se totis distincta: in nullo ꝯueniūt: sed deus ꝛ creatura sūt hmōi: igr̄. Maior ē euidēs/ sed minor pbat. qr alioquin de⁹ haberet quo cōueniret et quo differret a creatura: ꝛ ita non esset summe simplex. ¶ Ad hoc adducuntur rōnes q̄ fuerūt tacte. iiij. metha. ¶ Alia ē opio scoti q deus concipitur in aliq̄ ꝯceptu vniuoco sibi ꝛ creature/ puta in conceptu entis: qd sic pbat. Nullus ꝯceptus realis causat naturalr in itellectu viatorꝭ nisi ab his q̄ sunt naturalr motiua itellectus nr̄i/ sed ista sūt fantasmata vel obiectum relucens in fātasmate et itellectus agēs. igit null⁹ ꝯceptus simplex fit naturalit i intellectu nr̄o / nisi qui pt fieri vtute istorū. sꝫ ꝯcept⁹ qui nō est vniuoc⁹ obiecto relucenti in fantasmate sed oīno alius ad quē ille hꝫ analogiā/ nō pt fieri virtute itellectus agētis. ꝛ fātasmatis: ꝑ talis ꝯcept⁹ nūq̄ erit in intellectu viatoris. Probatio assūpti. qr nullū obiectū facit i intellectu cōceptū simplicē alteri⁹ obiecti/ nisi cōtineat illud aliud obiectū essētialr vel virtualr/ talis autē ꝯceptus qui ponit analogus nō est essētialr inclusus i isto/ per te/ si nō sit vniuoc⁹ vt dicis/ nec virtualiter. quia obiectū creatū nō cōtinet virtualiter increatū. qr cōtra rōem posteriorū essētialiter est vtualiter includere suū prius. igr̄ nō facit ꝯceptū simplicē et ppriū enti increato. ¶ Cōsumatur ratio. qr pter ꝯce

opio thōe ꝛ hē. de gan.

·i· obiectualis

ar. p hac opi.

opio scoti

·i· Noticia

ptū suū ꝓpriū adequatū ⁊ inclu
sū in ipo altero ꝑdictoꝝ duoꝝ
modoꝝ:nichil pōt p ipꝫ cogno=
sci nisi p discursū : ſꝫ discursꝰ ꝑ
supponit cognitionē illiꝰ a quo
discurrit. Sic igitur pꝫ: ꝙ deus
nō est cognoscibilis a nobis na
turaliter nisi ens sit vniuocum
creato et increato. Hoc etiā mō
pōt argui de sba ⁊ accñte. Cū ei
sba nō imutet imediate intelle=
ctū nr̄m ad aliquā intellectionē
sui/sed tm̄ accidēs sensibile: seq̄
tur ꝙ nullū cōceptū q̄ditatiuū
poterimꝰ habere de ea : nisi ali=
q̄s talis q̄ possit abstrahi a cōce
ptu accidentis : ſꝫ nullus talis
ꝯceptus q̄ditatiuus abstrahibi
lis est a ꝯceptu accidētis nisi cō
ceptus ētis. Qꝫ aūt sba nō imu
tet intellectū nr̄m ad actū circa
se: ꝓbatur q2 quicquid presens
imutat itellectum: illius absen=
tia pōt naturaliter cognosci ab
intellectu qn̄ nō imutatur. sicut
apparet. 2. de aia. ꝙ visus est te
nebre perceptiuus. qn̄. s. lux non
est pñs / et ideo tunc visus non
imutatur. igitur si itellectꝰ imu
tat naturl'r a sba immediate ad
actū circa ipsā: sequit ꝙ qn̄ sub
stantia nō est presēs / posset na=
turaliter cognosci nō eē presens
Et ita naturaliter posset cogno
sci in hostia consecrata non esse
sbām panis: quod est manifeste
falsum. Nullus igitur cōceptus
q̄ditatiuꝰ habetur naturaliter
de sba / imediate causatus a sba
ſꝫ tantum causatus vel abstra=
ctus primo ab accñte. ⁊ illud nō
est nisi ens. Per idem concludi=
tur etiā ꝓpositū de partibꝰ essē=
tialibus ipsius substantie. Si ei
materia nō imutat itellectū ad
actū circa ipsam nec forma sba=
lis: quero quis ꝯceptus simplex
in itellectu habetur de materia
et forma? Si dicas ꝙ aliq̄s con
ceptus quiditatiuus relatiuus
puta partis vl' cōceptus per ac=
cidēs / puta alicuius ꝓprietatis
materie vl' forme: quero quis ē
conceptꝰ quiditatiuus cui iste
conceptus per accidens vel re=
latiuus attribuitur / et si nullus
quiditatiuus habetur : nichil
erit cui attribuatur iste conce=
ptus per accidens? Nullus aūt
quiditatiuus pōt haberi nisi im
pressꝰ vel abstractus ab illo q̄d
mouet itellectum puta ab acci=
dente. et ille erit conceptus en=
tis. ⁊ ita nichil cognoscet de par
tibus substātie: nisi ens commu
ne vniuocum eis ⁊ accidētibus
¶ Ad argumenta alterius opi=
nionis. ¶ Ad illud de quarto
methaphisice. Dico ꝙ aristote=
les decio methaphisice cōcedit
ordinē essentialem inter species
eiusdem generis. q2 ibi vult ꝙ i
vnoquoqꝫ genere est vnū primū
quod est metrū et mensura om=
niū alioꝝ: mensurata autem ha
bent ordinē essentialē ad mēsu=
ram. et tamen non obstante ta=
li attributione / cōcedet quilibet
vnū esse cōceptū generis . alias
genꝰ nō predicaret in q̄d de plu
ribus differētibus specie. Si eni
genus non haberet conceptum
aliū a conceptibus specierū: nul
lus cōceptus diceretur in quid
de pluribus ſꝫ tantum quilꝫ de
seipso: ⁊ sic nichil predicaretur.
vt genus de specie. sed vt idē de
eodē. ¶ Cōcedo itaqꝫ creaturā

habere attributionē essentialem ad deū. cum qua attributiōe: licet non stet vniuocatio phisica. q2 nō est vnitas nature. bene tn̄ stat vniuocatio logica propter vnitatē conceptus. sic accidens habet attributionem essentialē ad substantiā. et tamen ab hoc et ab illo pōt cōceptus cōis abstrahi. Per hoc possēt solui oēs auctoritates que essent de hac materia. ¶ Ad aliud de.i. phisicorū dico q͛ phūs loquitur ibi de multiplicitate suppositorum que nō repugnat vniuocationi. Unde cū dicit q͛ ens dicit̄ multipliciter .i. de multis suppositis. ideo contra pmenidē et melissū ponentes oīa esse vnū ens est ꝓcedēdum: querendū de quo suppositio entis itelligūt. ¶ Ad porphirium dico q͛ ipse allegat ibi ari. cū dicit si quis. Quomodo autē intelligantur auctoriates aris. patet ex precedentibus. Ex ipsis eni habet̄ solum analogia entis vel equocatio phisica / nō autē equiuocatio logica immo talē equocationē negat. 4. metha. dicens q͛ ens dicitur multipliciter: non tn̄ equiuoce / ꝫ vniuoce. cū vniuocū et equiuocum sint imediata vt ptꝫ ex rōnibus eoꝝ. ¶ Ad primā rōnē q͛ ens esset genus. Rn̄deo q͛ ens non est genus: q2 vt dicit̄. 3. metha. ens predicat̄ de aliquib⁹ differētijs per se primo modo. Ad cuius euidētiā distingo de differētijs. Aliqua eni differētia pōt sumi a parte essentiali vltima que est res et natura alia ab illo a quo sumitur cōceptus generis. sicut si ponatur pluralitas formarū et genus dicat̄ sumi a parte essētiali priori et differentia specifica a forma vltima. tūc sicut ens dicitur in quid de illa parte essētiali a qua sumitur differētia talis specifica. ita dicit̄ in qd de tali differētia in abstracto. ita q͛ sicut hec est in quid / aīa intellectiua est ens accipiendo eundē cōceptū entis: scđm quem dicit̄ de hoīe vel de albedine: ita hec est in quid / rōnalitas est ens. si rationalitas sit talis differētia. sꝫ nulla talis differētia est vltima. q2 in tali continent̄ plures realitates aliquomodo [struck through] ex natura rei / et tunc natura talis pōt concipi scđm aliqd. hoc est scđm aliquā realitatē et pfectionē / et scđm aliā ignorari. Et iō talis nature cōceptus non est simplr̄ simplex. sed vltima realitas seu pfectio real' nature a q̄ vltima realitate sumit̄ vltia differentia q̄ est simpliciter simplex ¶ Ista realitas nō includit ens quiditatiue. sed hꝫ cōceptū simpliciter simplicē. Un̄ si talis realitas sit a. hec nō est i qd a / incꝫtū a / est ens. sed p accidēs ꝛ hoc siue a dicat illam realitatem siue differētiā in abstracto sūptā a tali realitate. Q2 igit̄ ens dicitur in qd de aliqbus differentijs sequit̄ q͛ ens nō est genus ꝓpter nimiā cōitatē entis. Nullū eni genus dr̄ de aliq̄ dr̄ia inferiori i qd. neqꝫ de illa q̄ sumit̄ a forma neqꝫ de illa que sumitur ab vltima realitate forme. sicut patebit distinctione. 8. quia semper illud a quo sumitur conceptus generis secundum se est potentiale ad illam realitatem a qua

Margin notes: ens mlti= plici ter di ci q̄= mō i telli= gitur / drāꝫ sumi dupl' itelli git. / i. dis= tincte / dupl' cōce. semi.

accipitur conceptus differentie siue ad illā formā si differētia su mitur a forma Unde sicut materia nō pdicatur p se de forma/ sic nec gen⁹ de differētia. ¶Et si arguatur q si rationale vel aliqua psimilis differētia includit ens quiditatiue igitur addēdo talē differētiā generi erit nugatio eo q idē bis dicet. ¶Rñdeo q ad nugationem oportet q sit inutilis repetitio eiusdem. licet igitur rationale icludat ens in qd. tamen addēdo ratiōale aiali nō est nugatio. qz licet ens bis dicatur: non tamē inutiliter repetitur. addēdo rationale aiali qz non additur ratione entis qd includit: sz ratione illius quod importat vltra aial. Si ista respōsio nō placet/vide aliā i scoto. ¶Ad aliud dicēdum q licet deus et creatura sint se totis distincta in realitate/nō tamē i conceptu reali/ vel sub alijs verbis licet de⁹ et creatura sint disticta se totis subiectiue. nō tamē obiectiue. cōueniūt eni in cōceptu entis q habet esse i intellectu obiectiue p speciē abstractā a reb⁹ sēsibilibus. nō tamē pueniūt i aliqua realitate potētiali et cōtrahibili p aliā realitatē sicut rationalitas i homine cōtrahit aial. Qz cū deus sit sūme simplex nō est in eo ordo realitatum/ quarum vna sit contrahibilis et perfectibilis per aliam realitatem. quia tunc esset ibi compositio saltem actus et potētie. Et hec est vna ratio quare deus non est in genere. vt videbit. 8. di. ¶Et si arguas cum ens dicat vnum conceptum communem deo et creature oportet q contrahatur ad illa et sic erit ibi ordo realitatū quarum vna contrahet aliam. ¶Respondeo q cōtrahētia ens non sunt differētie cū nō cōstituant cōpositū cū contracto. contrahitur eni ens p finitū et infinitū qui sunt modi itrinseci. vnde entitas in deo et infinitas nō sūt due realitates: sz vna simplex realitas in sūmo gradu perfectionis. Nō sic de realitatib⁹ a quib⁹ sumit genus et differentia. vt patet in albedine (que est forma simplex) licet sit ibi compositio actus et potētie. Intellect⁹ eni separat⁹ videns albedinē. videt ibi duas realitates quarū vna est potētialis et pfectibilis p aliam. ¶Et si arguas. si ens cōtrahitur ad deū et creaturam p modos itrisecos/igit de⁹ et creatura nō differūt formaliter (cū modus itrisecus sit q additus alteri nō variat rationē formalē ei⁹ seu constitutū ex illo et altero cui additur.) ¶Respondeo q licet modus itrinsecus nō variet rationem formalem. potest tamen stare varietas modorum cū varietate rationum formalium et naturarum. sicut licet perfectū et imperfectum non varient speciem pñt tñ stare cum varietate specierū. ¶Et notandū q lz ens sit vniuocū omni enti reali: non tñ dicit in quid de oibus. Cōceptibus eni non simpliciter simplicibus est vniuocū in quid dictū de eis. In simpliciter eni simplicibus est vniuocum non in quid sed vt determinabilis et denoiabilis. huiusmodi autē sunt differentie vltime. et ppie pas-

siones entis. Ultimas autē differētias voco q̄ nō sūt resolubiles in alias differētias. Q; aūt ens non dicat̄ de eis in q̄d. sic ꝓbat̄. Si due differētie includūt ens i quid. tūc nō sunt diuerse/ sꝫ differētes cum sint aliq̄d idē entes Differentia enī sunt aliq̄d idem entia. ex q̄nto metha. ille igit̄ differētie includūt ens et differūt ꝑ alias differentias. Et tūc quero de illis vtrū includāt ens i quid vel non Si sic: querā de illis sicut de prioribus/ et ita erit ꝓcessus i infinitū in differentijs. vel stabitur ad aliquas oīno nō includētes ens quiditatiue qđ est propositū. ℂ Scđo ꝓbat̄ idē de passionib⁹ entis. passio ꝑ se scđo modo p̄dicat̄ de subiecto (prio posteriorū) igit̄ subiectū ponit̄ i diffinitione passionis vt additū in eodē. 1. ꝛ. 7. metha. quare nō est de rōne q̄ditatiua eius per se primo mō. Itē predicationes de per se nō conuertunt̄ (primo posteriorū) cū ergo passio predicet̄ de subiecto ꝑ se scđo mō: vt dicēdo ens est vnū hoc vnū est ens/ non est per se quasi per accidēs

Q.2 [O]Einde q̄ro vtrū deus sit naturaliter cognoscibilis ab intellectu viatoris? Et videtur q̄ nō. q2 ari. 3. đ aīa. Fātasmata se h̄nt ad itellectū/ sicut sēsibilia ad sēsū. igit̄ itellectus nichil itelliget nisi cui⁹ fātasma pōt ꝑ sensū app̄hendere. de⁹ nō hꝫ fātasma: igit̄. ℂ Itē secūdo metha. sicut ocul⁹ noctue ad lumen solis: ita intellect⁹ noster ad ea que sunt manifestissima nature. sed ibi est impossibilitas. ergo et hic. ℂ Itē infinita non ꝯtingit cognoscere. scđo metha. ergo nec ifinitū. ꝓbatur ꝯsequētia. q2 eadē videt̄ improportio intellectus ad ifinitū itēsiue: q̄ ad ifinitū i multitudine. ℂ Jtem greg. sup ezechielem q̄ꝫtūcūqꝫ mens nostra in contēplatione dei profecerit/ nō ad illud quod ipse ē: sꝫ ad illđ qđ sub ipso ē attigit. ℂ Cōtra. 6. methaphisice. Methaphisica est theologia seu sermo de deo. et i actu methaphisicali seu i speculatione substantiarū separata᷑ q̄ponit aristoteles felicitatem naturalē. 10. ethicoꝝ. ℂ R̄nsio. p̄suposito ex questione precedēti q̄ possumus naturaliter cōcipere deū in cōceptu cōi vniuoco sibi ꝛ creaturis. pono q̄ttuor dicta. Primū ē q̄ de⁹ nō cognoscit̄ naturaliter a viatore i particulari et ꝓprie hoc ē sub ratiōe huius essētie vt hui⁹ ꝛ i se. q2 sub ratione talis cognoscibilis ē obiectū volūtariū nō naturale nisi respectu sui intellect⁹ tm̄. Et iō a nullo intellectu creato pōt sub rōe huius essētie vt hec est/ naturalit̄ cognosci. ℂ Secūdo dico q̄ nos possum⁹ q̄si i qu[a]d[am] descriptione deū cognoscere: cōcipiendo oēs perfectiones simpliciter et i summo iuxta doctrinam anselmi monologiō. vbi vult q̄ de quid est simpliciter melius ipm̄ q̄ꝫ non ipsū attribuendū est deo sicut quodcunqꝫ non tale est ab eo remouendū. puta atribuendo ei perfectissime rōnem formalem sapientie intellectus et volūtatis seclusis oībus ipfectio=

In op= po. | p rñ sione po. q̄ttuor di cta. p̄mū | scđm dctm̄

nibus comitantibus eã in creaturis. et sic ad multos concept⁹ ꝓprios de deo possumus peruenire: qui nõ cõueniũt creaturis/ vt quia deus est ens infinitum/ bonum infinitum/ ꝛ sic de aliis.

tertium. ¶ Tertiũ dictũ est ꝙ ꝯcept⁹ pfectior ꝛ simplicior nobis possibilis ẽ ꝯcept⁹ ẽtis ifiniti. Iste eni est simplicitior ꝙ̃ ꝯcept⁹ ẽtis boni/ entis veri/ vel aliquorũ similiũ. q2 ifinitas nõ est q̃si attributũ vl' passio entis siue ei⁹ a quo dr̄: sed dicit modũ intrīsecũ illi⁹ entitatis. Ita ꝙ cũ dico ens ifinitũ: non habeo subiectũ concep tũ quasi per accidẽs ex subiecto ꝛ passiõe: sed cõceptũ per se subiecti i sũmo gradu pfectiõis sicut albedo intensa non dicit vnum conceptum per accñs: sicut albedo visibilis. imo itensio dicit gradum intrinsecum albedinis in se. et ita patet simplicitas huius conceptus ens infinitum. Perfectio etiã istius conceptus ꝓbat. q2 iste concept⁹ iter oẽs cõcept⁹ a nobis ꝯceptibiles plura virtualiter icludit. Sicut eni ens virtualiter includit vnũ et bonũ per se: ita ens infinitum includit vnũ infinitũ ꝛ bonũ ifinitũ.

quartũ dictum ¶ Quarto dico ꝙ ista q̃ cognoscunt de deo cognoscuntur per species creaturarum. q2 siue magis vniuersale siue min⁹ vniuersale cognoscãtur per eandẽ speciem minus vniuersalis siue vtrũqꝫ habeat speciem intelligibilem sibi propriã: saltẽ illud qd̓ potest imprimere speciẽ minus vniuersalis i intellectu: põt etiã causare speciem cuiuscunqꝫ vniuersalioris/ ꝛ ita creature que imprimũt proprias species in itellectu. pñt imprimere spẽs transcendentium/ q̃ cõmuniter cõueniũt eis ꝛ deo. Et tũc itellect⁹ ꝓpria virtute põt vti multis speciebus simul ad concipiendum illa simul quorũ sũt iste species puta spẽ summi. specie boni: specie actus/ ad concipiẽdũ sũmũ bonum ꝛ actualissimũ. qd̓ apparet per locum a minori. ymaginatiua ei põt vti specieb⁹ diuersorũ sẽsibiliũ ad ymaginandum compositum ex illis diuersis. sicut apparet ymaginando montẽ aureum.

obie. ¶ Cõtra predicta arguit. q2 fm dyonisium libro de ãgelica hierarchia. negationes de deo sunt vere. affirmationes vero incompacte. igitur de deo non habemus aliquẽ conceptũ affirmatiuũ sed tãtũ negatiuũ. ¶ Rñdeo ꝙ dyonisius non vult negare quĩ de deo possim⁹ multa predicta affirmatiua enũciare. Unde ait psalmista. Deus iudex iustus fortis ꝛc. sed itẽdit ꝙ nõ possumus aliquẽ cõceptũ de deo habare sub ꝓpria ratione deitatis. vel intendit de affirmationib⁹ in qbus de deo asserunt perfectiones reperte in creaturꝭ eo modo quo sũt i ipsis scilicet cũ iperfectione/ puta asserendo deũ esse sapiẽtẽ sapiẽtia accidẽtali. talis eni affirmatio nõ esset bene cõpacta/ cũ ꝑdicatũ vt sic repugnet subiecto: et sic nõ esset ipsorum debita cõpositio.

rñsio ẽ ad rões obie. ¶ Ad argumẽta. Ad primum dico ꝙ illa similitudo debet intelligi ꝙ̃tum ad primam motionẽ intellectus ab obiecto. Ibi eni fãtasma cũ itellectu agẽte hꝫ vicem

obiecti primi mouentis. sed non debet intelligi quantũ ad omnẽ actum sequentẽ primam motionẽ potest enim intellect⁹ abstrahere omne obiectum inclusũ in obiecto primo mouente: ꝛ considerare illud abstractum nõ considerãdo illud a quo abstrahit / et sic considerare cõmune sensibili et insensibili ꝛ illud attribuere deo vt dictum est. ¶ Ad secũdum dicitur vno modo ꝙ similitudo debet intelligi de difficili et non de impossibili. Si vero intelligatur de impossibili: tunc intelligit de noticia intuitiua. ita ꝙ sicut est impossibile oculo noctue ītueri solem: sic impossibile est itellectui nostro naturaliter et intuitiue cognoscere deum. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ nõ est simile de īfinito in multitudine i actu ꝛ de īfinito intensiue i pfectione: qꝛ cognitio obiectorũ infinitoꝝ numeraliter concluderet infinitatẽ potẽtie cognoscẽtis: vt patet in q̃stione de infinitate. Non sic autem cognitio obiecti infiniti in pfectione. qꝛ act⁹ finit⁹ potest attingere obiectum infinitũ Nõ enī oportet actũ habere talẽ modum realẽ qualẽ habet obiectũ: nisi esset actu compꝑhensiuus. Loquor aũt de actu compꝑhensiuo non quidem intelligendo comprehensionem pro clara visione obiecti / sicut beati dicũtur comprehensores / sed accipiẽdo comprehensionem pro cognitione totali obiecti q̃ntum est cognoscibile ꝛ talis actus nõ potest esse obiecti īfiniti nisi sit īfinit⁹. Dictuȝ ¶ Ad grecorium dico ꝙ non debet intelligi ꝙ contemplator sistat sub deo in aliqua creatura. Gregorij qꝛ hoc esset frui vtendis. sed qꝛ dup. contemplatio de lege communi stat in aliquo conceptu communi qui est minoris itelligibilitatis q̃ꝫ de⁹ in se. vt est hec essẽtia.

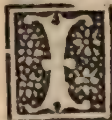

Iuxta hoc q̃ro vtrũ qõ.2. de⁹ sit p̄mũ cognitũ a nobis naturaliter p statu isto. Qꝫ sic. Arguo / vnũqđ ꝙ sicut se hꝫ ad eẽ ita ad cognitionem (scđo methaphisice) sed deus est primũ ens. igitur primũ cognitũ. ¶ Itẽ nichil pfecte cognoscitur nisi deo perfecte cognito. igitur nec simpliciter cognoscitur nisi eo simpliciter cognito. cõsequẽs patet sicut maximũ ad maximum. sic simpliciter ad simpliciter ꝛ ecõuerso secũdo topicorũ. ¶ Itẽ pfectissimus actus potẽtie est circa obiectũ simpliciter primũ. pfectissim⁹ aũt act⁹ est circa deũ (10. ethicorũ) igit deus ẽ simpliciter primũ obiectũ cognoscibile. ¶ Cõtra ois nostra cognitio orit a sensu (prio methaphisice) igitur de⁹ qui est a sensu remotissimus nõ est primo cognitus ab intellectu nostro. ¶ Respondeo ꝛ dico ꝙ triplex est ordo intelligibiliũ. Rñdeo ad q̃stionem. Un⁹ est secũdũ prioritatẽ originis vel generatiõis. Alius secundũ p̄mitatẽ pfectionis. Tertius vero secũdũ prioritatẽ adequationis. Quantũ ad primũ premitto duo quorũ primũ est ꝙ ꝯceptus simplicit simplex est qui nõ est resolubilis in plures conceptus / vt concept⁹ entis vel vltime differentie. Conceptum simplicem sꝫ nõ simpli-

citer simplicem eē voco. qδcūqꝫ pōt ꝯcipi ab itellectu actu sim= plicis intelligentie. lȝ posset re= solui in plures actus seorsū con ceptibiles. Scδo p̄mitto ꝙ aliδ est confusū intelligere ⁊ aliδ cō= fuse intelligere. Confusū eni idē est ꝙ idistictū et hoc vel indisti ctione totius essentie vel in par= tes essentiales/vel toti⁹ vniuer= salis in partes subiectiuas. Cō= fusum igiť intelligitur qñ intel= ligitur aliquid indistinctum ali quo p̄dictoꝝ modoꝝ. Sȝ cōfu= se dr̄ aliquid cōcipi qñ ꝯcipitur sicut exprimitur per nomen. Di stincte qñ concipitur sicut expri mitur per diffinitionē. ¶ His pre intellectis dico ꝙ primū actua= liter cognitū confuse/est species specialissima/cuius singulare ef ficacius et fortius mouet sēsum siue sit visibile/audibile/ vľ quo uis alio sensu ꝑceptibile. Et hoc supposito ꝙ singulare sit i debi ta ꝓportiōe approximatū sēsui. Quādo eni obiectū nō est debi= te approximatū nō mouet ad co gnoscendū se sub perfectissima ratione/ sȝ sub aliqua iperfecta et tunc intellectus sequens sen= sū talis obiecti. oȝ ꝙ sit talis vni uersalis cui⁹ sensus erat sub ra tiōe singularis, vt patet de viso a remotis qδ p̄us cognosciť sub ratiōe corporis q̄ꝫ animalis ⁊ p̄= us sub ratiōe aīalis q̄ꝫ hominis. ¶ Sȝ qñ obiectū est indebita ꝓ portione vt possit mouere sensū sub ratione sua ꝓpria: tūc intel= lect⁹ sequens sensū talem hȝ no ticiam talis nature/pri⁹ sub ra= tione specifica confuse q̄ꝫ sub ra tione gn̄is ꝯfuse. qδ sic ꝓbatur.

Causa naturaľ agit ad effectum suū fm̄ vltimum sue potētie qñ non est impedita. igitur ad effe= ctū perfectissimū quē pōt primo producere primo agit. sȝ omnia ꝯcurrentia ad istum primū actū intellect⁹ sunt cause mere natu= rales: qꝛ p̄cedūt oēm actū volū tatis ⁊ nō ipedite. vt pȝ/igiť pri mo ꝓducūt ꝑfectissimū cōceptū quem possunt. ille aūt nō est ni= si conceptus speciei specialissi= me. hoc idē ꝓbať per auicennā. 2. methaphisice dicentem: ꝙ me thaphisica est vltima in ordine doctrine. ergo pricipia aliarum scientiarum possūt cōcipi ⁊ ter= mini illoꝝ ante pricipia metha= phisice: sed hoc non esset si opor tet prius actualiter concipi con cept⁹ communiores q̄ꝫ ꝯceptus specierum specialissimaꝝ. ¶ Si vero loquimur de cognitione a= ctuali disticta: dico ꝙ primū cognitū actualiter cognitiōe di= sticta: est ecōuerso/tale ei est cō munissimū. et que sunt sibi. pro= pinqua sunt priora et que remo tiora sūt posteriora. Probatur: qꝛ sicut dictū est/nichil ꝯcipitur disticte nisi quando concipiunť oia q̄ includūtur in ratiōe eius essentiali, ens autē includitur in oībus cōceptibus q̄ꝫuis iferiori bus ⁊ alia magis vniuersalia in conceptibus minus vniuersali= um: ergo nullus ꝯceptus inferi= or distincte cōcipitur nisi conce= pto ente ⁊ alijs magis vniuersa libus. Item ens non potest con cipi nisi distincte: cum habeat cōceptum simpliciter simplicem simpliciter autē simplex aut to= taliter scitur aut totaliter igno=

Prīa con. [left margin, beside "mitur per diffinitionē"]

Scδa ꝯclu. [right margin, beside "vero loquimur de cognitione a="]

· s · ens [right margin]

ratur. cū nō hēat resolui i alios conceptus/ ergo ens potest con cipi distincte sine alijs/ alia aūt nō sine eo. hoc idē pbat q: me thaphisica que est de ente ē prior scdm auicē. vbi prius in ordine distincte concipiēdi. q: ipsa ha bet certificare principia aliarū sciētiarū licet sit posterior i ordi ne doctrine. hoc modo aristo. i prio phisicorū dicit magis vni uersalia esse prius nota. ibi itēdēs dare modū deueniēdi i cogniti onē distictā sciētie naturalis p cedēdo a magis cōmunibus ad minus cōmunia. hec de ordie ge nerationis cōparādo vnū vni uersale ad aliud. De singulari bus vero dicetur alias. ¶ Quā tū vero ad ordinem perfectiōis distingō. q: perfectius intelligi bile a nobis potest intelligi du pliciter. aut simpliciter aut secū dū proportionē. Exemplū visio aquile de sole est simpliciter per fectior respectu solis: q̄3 visio mea respectu cādele. Et tamen visio mea est perfectior propor tionabiliter. hoc est plus habet de ratione visionis secundū pro portionem ad visibilitatem cā dele: q̄3 visio aquile habeat re spectu visibilitatis solis. ¶ Lo quēdo igit de ordine pfectionis simpliciter: dico: q pfectissimū cognoscibile a nobis naturali ter est deus. vnde in hoc ponit philosophus felicitatē natura lē. x. ethicorum: et post ipsū species specialissima pfectior in vniuer so: et deinde species proxima illi et sic ad vltimā speciem/ et post omnes specialissimas: genus pro ximū abstrahibile a specie per

perfectum intelligibile a nobis dupliciter intelligit.

prima pclo.

fectissima. et sic semper resoluē do. Et ratio oim istorum est: q: attingere actualius obiectum est itellectio pfectior simpliciter: q: habet equalē pfectionē ex par te intellectus cū quacūq intel lectione/ vel nō minorē: et habet perfectionē multo maiorē ex pte obiecti: que duo sc3 pfectio po tētie et pfectio obiecti sūt causa pfectissime intellectionis. ¶ Si vero loqmur de pfectione noti cie scdm pportionē ad aliquod cognoscibile. dico q a pfectiori bus sēsibus sensibilia et eo effica cius mouētia sūt pfectius cogno scibilia secundū proportionē. q: intellectus noster plus attingit ad illa scdm gradū cognoscibi litatis eorū/ et que sunt remotio ra ab illis sunt minus cognosci bilia scdm proportionem sue co gnoscibilitatis. Ista distinctio habet a philosopho (secūdo de aialibus) vbi vult q licet de im materialibus habeamus mini mā cognitionē, quod est intelli gēdū pportinabiliter. tamē illa est desiderabilior cognitiōe ma gna q̄ potest haberi de materia libus q̄ est etiā magna scdm p portionē. De potate. 3. s. adeq tionis dicetur sequēti questiōe. ¶ Ad argumēta. ad primū dico q illa auctoritas est intelligen da q q̄to res est pfectior / tāto est perfectius cognoscibilis q̄ tū est de se. ¶ Ad scdm dico q illa cōsequētia non valet: nisi in causis precisis. Exēplū, eclipsis est cognoscibilis p intellectū ha bentē demōstrationē et p sensū licet aūt nūq̄3 pfectissime cogno scatur: nisi cognito pricipio de

Secūda ppō.

Ad ar.

Ad sm.

mõstratiõis. nõ tñ ex hoc sequitꝫ q nunq̃ cognoscitꝫ nisi cognito principio demõstratiõis: q2 ista nõ est causa p̃cisa sue cognitõis cũ possit cognosci p aliã causã. s. p sẽsũ. Ita est i p̃posito. quelꝫ creatura p̃ter causam cognitionis sue que est essẽtia diuina habet aliã causam cognitionis illi⁹. videlicet eẽntiã p̃p̃riã que est nata gignere noticiã sui. Nõ sequitur igitꝫ si nũq̃ p̃fectissime cognoscatur res nisi p essẽtiam diuinam: q non possit aliter cognosci. quia potest cognosci in genere p̃prio. ¶ Ad tertiũ dico q bene p̃bat q de⁹ ẽ p̃fectissimũ cognoscibile q̃tũ est de se.

Ad t'tiũ.

q̃o. 3

Utrũ deus sit primũ obiectũ naturale adequatum respectu viatorꝫ Et arguitꝫ q sic q2 ex q̃stione p̃ced. de⁹ est primũ / hoc est p̃fectissimũ iter oia cognoscibilia. Primũ aũt in quocũq̃ genere ẽ causa essẽdi talia alijs in illo gñe sicut primũ calidũ est causa caloris i alijs. ex. ij. metha. igitꝫ de⁹ est ratio icognoscẽdi oia alia. et sic est primũ obiectũ itellectus. ¶ P̃terea vnũquodq̃ sicut se hꝫ ad esse: sic se habet ad cognosci. sꝫ nichil est ens per participationẽ nisi ab ente iparticipato. igitur nec cognoscitur nisi cognito prius ente imparticipato. ¶ Cõtra de⁹ nõ cognoscitur nunc a nobis sub p̃pria ratione hui⁹ essẽtie sꝫ tãtũ in vniuersali (ex q̃stione de cognoscibilitate dei) igitur nõ est obiectum adequatũ respectu nostri itellect⁹.

¶ In ista questione est vna opinio ponẽs quiditatẽ rei materialis esse primũ obiectũ intellect⁹ nostri. que si loquatur de intellectu vt ẽ talis potẽtia / est falsa. q2 tũc sequeretur q intellectus beati haberent quiditatem rei materialis pro obiecto adequato. vel si non / non maneret eadẽ potentia que modo / cuius vtrũ q̃ est falsũ. Nec valet dicere q eleuatur per lumen glorie. Nullus enim habitus eleuans potẽtiã potest habere obiectũ quod excedit primum obiectum potẽtie. q2 tunc ille habitus non esset illius potẽtie sed v'l esset in se potẽtia. vel faceret potentiam esse aliam ab ista / sicut haberet aliud obiectum primum. ¶ Dico igitꝫ aliter secundum scotum. xiij. q. quolibet. q obiectũ primum naturale potest capi dupliciter. Uno modo ad quod potẽtia naturaliter inclinatur. et hoc est ens respectu intellectus creati secũdũ suam totam cõmunitatem. put videlicet se extẽdit ad omne positiuũ quod nõ est nichil. siue sit ens reale siue rationis / cũ omne tale sit intelligibile. Alio modo accipitur obiectũ primũ naturale quod potentia potest naturaliter attingere secundum cõcursum causarũ naturaliũ ⁊ hoc ẽ limitatum. Intellectus enim noster separatus a corpore vel etiam intellectus ãgelicus potest naturalitere cognoscere oẽ ens limitatum non autem ens illimitatum: vt deum sub propria ratione deitatis. et ideo ens secundũ totã suam cõmunitatem nõ est obiectũ ab intellectu crea

Opinio tho.

Rõ con. tho.

Rõ con euasi onẽ.

Opinio scoti

to naturaliter attingibile. quia tūc oē ens posset naturaliter cognoscit. cum ois potētia habēs aliqd p obiecto adequato possit i quodlibet cōtentū sub illo. vt patet de colore si ponatur obiectū visus. obiectū enim et potētia debent adequari. hoc autē est falsū. vt patet de deo sub ꝓpria ratione deitatis. Obiectum tamē naturaliter attingibile et adequatū itellectui nr̄o p statu isto ¶ quiditas rei materialis vl' sensibilis. intelligendo non solū de sensibili proprie. sȝ etiam de i cluso essentialiter vl' virtualiter in sensibilibus / quia p statu isto non naturaliter intelligit nisi ea que continentur sub isto motiuo primo. cum pro nunc non intelligat nisi mediātibus fantasmatibus seu speciebus rerū sensibiliū et hoc propter penam originalis peccati secūdum augu. 15. de tri. Licet autē deus sit immaterialis et insensibilis potest tamen mediantibus huiusmodi cognosci vt dictum est in precedentibus.

obie. 1. cō. dctā ¶ Contra predicta arguitur. et primo ꝙ quiditas rei materialis non sit obiectū intellectus pro statu isto. qr nulla potētia potest cognoscere aliqđ obiectū sub ratiōe cōmuniori ꝙ̄ sit ratio primi obiecti / cum obiectum et potētia debeāt adequari: sȝ intellectus cognoscit aliqd sub ratione cōmuniori ꝙ̄ sit qditas materialis scȝ sub ratiōe entis: cū ens inquātū ens ponatur subiectū metaphisicum igit.

¶ Itē videt ꝙ ens vt est ꝯmune ad ens reale et rationis non sit obiectū intellect⁹ ex natura potentie. qr vnius potētie est vnū obiectū sub aliqua vna ratione vt patet de obiecto visus sȝ ens nō dicit aliquā vnā rationē ad ens reale et rationis igit.

Tercia. ¶ Itē disticte potētie habēt distincta obiecta formalia / ex. ij. de aia. Intellect⁹ et volūtas sunt distincte potētie. igit hñt disticta obiecta qđ nō videtur sustineri posse si ens ponatur primū obiectum intellectus sȝ si verū ponatur bene possūt assignari distincta obiecta formalia. s. verū quo ad itellectū et bonū q̄ ad volūtatem.

Rn̄o ad p̄mū. ¶ Ad primū dico ꝙ qditas rei materialis vel sēsibilis ponitur obiectū itellectus itelligēdo nō tātū de sensibili ꝓprie sȝ de iclu so essentialiter vel virtualiter in sensibilibus. Ens aūt inq̄tū ens quod ponitur subiectū metha. includitur essētialiter i reb⁹ sensibilibus. et ideo nō excedit obiectū intellect⁹ p statu isto.

Ad sm. ¶ Ad scđm dico ꝙ nō est idē iudiciū. de intellectu et aliis potētiis iferiorib⁹ puta visu vel auditu: qr ipse itellect⁹ ꝓpter sui pfectionē ad tot se extendit ꝙ nullū obiectū adequatū pōt habere vnius ratiōis vt dicit scotus. 2. đ. scđi (sniarū) vel posset minor negari de quo. 29.

Ad tertium. ¶ Ad tertiū dico ꝙ verū nō potest poni obiectū adequatū intellect⁹ cū intellect⁹ nō tm̄ itelligat verū sub rōne veri: sȝ etiā bonū sub rōne boni. Quādo aūt dicitur ꝙ potētie disticte habēt disticta obiecta: respondeo ꝙ potētie distiȼte tripliciter se habēt adinuicē. quia aut sūt oīno disparate / aut subordinate et tūc vel in eodē genere potē-

tiarum sicut cognitiua superior et inferior. vel in alio genere vt cognitiua & sua appetitiua. Primo modo potentie distincte habent obiecta omnino distictum qr nulla earũ ex quo sunt disparate ẽ per se operatiua circa obiectũ circa qđ alia et tales sunt sensus exteriores vt visus / auditꝰ. Secundo modo potẽtie distincte habent obiecta subordinata: ita φ potẽtia superior potest habere per se actũ circa obiectum circa quod põt potentia inferior ita φ obiectum potẽtie superioris continet sub se obiectum potentie inferioris. aliođn non esset obiectũ illud adequatũ supiori vnde obiectũ primum visus scđm suã cõitatẽ ꝯtinetur vt inferius / sub prio obiecto sensus cõis. Tertio modo potentie sic se habent φ si appetitiua adequatur cognitiue in operando circa quecũqꝫ obiecta idem erit primũ obiectũ vtriusqꝫ / & sub eadem rõne formali ex parte obiecti. Si autem appetitiua habeat actum circa aliq̃ cognoscibilia et circa aliqua nõ: tũc obiectum appetitiue erit iferiꝰ ad obiectũ cognitiue. ¶ Ad ꝓpositũ / intellectus et voluntas cadunt i tertio membro. & si volũtas ponat habere actum circa omne intelligibile: poneret illud esse obiectũ tã intellectus q̃ voluntatis: si nõ: tũc ponetur obiectũ voluntatis aliquo modo esse particulare respectu obiecti itellectus. Sup hac materia se determinat scotus. 2. dis. scđi sniarꝫ vbi dicit φ voluntas potest diligere om̃e ens. et sic ens erit eius obiectũ.

¶ Ad argumenta principalia. Ad primũ dico φ ar̃r. male allegatur. licet enim dicat φ illud quod est causa vniuoca aliis essendi talia sit maxime tale: sicut ignis cum sit causa caloris in elementatis est calidissimus non tamen dicit φ primum seu perfectissimum sit semper causa respectu imperfectorꝫ. Unde perfectissimũ albũ nõ est causa visibilitatis oibus visibilibus. aut si causa non tamen precisa et adequata. primum autem obiectũ intellectus debet esse adequatũ potentie. ¶ Ad secundum dico φ lꝫ sicut in auctoritate allegata non dicit similitudinẽ totalẽ. vnde ex illa habetur φ sicut ens iparticipatũ est causa ẽtis participati quo ad esse / ita quo ad cognosci / nõ tñ totalis vl' p̃cisa. Ad arg. pnci.

E vestigio quero Utrum in creatura sit vestigiũ trinitatis? Q; nõ qr p vestigiũ potest inuestigari illud cuius est vestigiũ. igitur p creaturã posset naturaliter iuestigari trinitas quod est falsũ. quia hoc excedit naturalem rationẽ. qstí. 4.
¶ Itẽ in natura intellectuali est ymago trinitatis: nõ igit vestigiũ / cõsequẽtia patet. qr illa habẽt oppositas rationes i represẽtandi: igitur nõ conueniũt eidẽ.
¶ Itẽ natura intellectualis: qr notior est habet aliã rationẽ representãdi q̃ alie nature inferiores vt rationẽ ymaginis: sꝫ citra naturam intellectualẽ sunt nature multe habentes ordinem in perfectiõe / sicut animata su- nobilior

pra inasata et mixta supra simplicia/igit in eis erit. aliqua rõ repsentendi. ita q ratio vestigij nõ erit cõis oibus. ¶Cõtra augu.v.d tri.c.vl.dicit q i creaturis apparet vestigiũ trinitatis. Rño. qr secundũ aristotelẽ. transferentes scđ3 aliquẽ similitudinẽ transferũt. Uidendum est de rõne vestigij i corporalib9 vnde translatum est nomen ei9 ad propositum. Ubi sciẽdum q vestigium est similitudo partis aialis ab ipso impressa in alidd sibi cedens. vt si pes animalis imprimat pulueri:illa impressio derelicta dicitur eius vestigiu3. ymago vero est similitudo toti9 Sciendum insuper q sicut trinitas ẽ quasi quoddã totũ numerale saltẽ in conceptu itellect9/ et psona ẽ ibi quasi pars huius toti9:ita etiã appropriatũ psõe est quasi pars eiusdẽ. qr ei9 ratio saluatur cõplete in vna psona/ꝛ per ɔñs ratio ei9 nõ ponit trinitatẽ s3 ponit cõcomitanter vnitatẽ alicui9 psone in qua sit. Licet igit creatura cõiter nec representet personã vt persona/nec appropatũ vt appropatũ/qr nõ sic cognoscit appropriatum nisi cognoscat psona cui appropat: repsẽtat tñ appropriabile/i quo saluatur quasi ratio partis/modo predicto respectu trinitatis. ¶Ad ppositũ dico q in creaturis cõsistit vestigium trinitatis respectu appropriatorũ personis.vt vnũ/verũ bonum(q reperiũtur in omni ente)represẽtãt sũmam vnitatem pmi principij/ que appropriatur patri q est pncipium a quo est origo aliarum psonarũ.ꝛ veritatẽ q appropriat filio qui pcedit p modum intellectus: ꝛ bonitatẽ que appropriatur spũisancto/ qui procedit p modũ voluntatis. Sic etiã in oi creatura est modus/ species/et ordo. Modus quidẽ accipit p mẽsura vel limitatione pducti per qd representat potentia illimitata pducẽtis. cõditio enim imperfectior cuius modi est limitatio vl possibilitas nõ inest ẽtĩ nisi pfectior cuiusmodi illimitatio vl necessitas insit / cũ impfectũ depẽdeat a pfecto potentia aũt illimitata ꝛ sũma necessitas appropriat pri qui est a se. Species vero repsẽtat sũmã pulchritudinem q appropriat filio q est ymago pris sũme sibi ɔformis. Ordo vero in operationẽ vl i finẽ repsẽtat operationẽ pfectissimam in deo sc3 dilectionẽ q appropriatur spũisancto/i qua est summa beatitudo. ¶Est aute3 horũ correspõdentia/ quia vnitas respõdet modo qui respicit deum vt causam efficientem. veritas speciei que respicit ipsum vt exemplar / bonitas ordini q respicit vt finẽ. ¶Ad argumenta. Ad primũ dico q p vestigiũ distincte inuestigatur illud' cui9 est similitudo/scilicet pars toti9 Non autem totũ nisi indistincte. Ita q per creaturã iuestigatur illud quod est appropriabile psonis:nõ autẽ ipsa trinitas psonarum / nisi sicut totũ ex parte. ¶Ad secundũ dico q natura itellectualis:alia ratione est vestigiũ ꝛ alia ratiõe ymago. Est eni vestigiũ sicut quelibet essentia creata inquantum est creata

Marginalia: Rñsio — Drña inter vestigiũ ꝛ ymaginẽ. — Ad arg.

secūdū determinatū exemplar: est autem ymago inquātum in ipsa est vnitas essentie cum pluralitate potentiarū et operationum inter quas est ordo origis. ¶ Ad tertiū dico q᷑ i natura intellectuali multa concurrūt ꝓpter que ē ymago trinitatis. vt dictū est talis aūt cōcursus non est in aliq natura iferior natura intellectuali. ⁊ ideo oēs alie nature habēt ꝑcise rationē vestigij.

qst. 1
Circa tertiā partē huius distictiōis tertie scʒ de ymagine. Quero vtꝝ in itellectu sit species itelligibilis prior naturaliter actu intelligēdi. Q᷑ nō arguit᷑. q: ois spēs impssa ab obiecto repñtat illd rōe sub q̄ ab eo iprimitur: aliodn nō esset vera spēs eius. sʒ spēs iprimitur ab obiecto iqȝtum singulare. q: actio est singulariū. igit᷑ repsentat tm̄ singulare. non ergo itelligibile sub ratione intelligibilis. ¶ Item presentia obiecti est causa presentie speciei. et nō ecōuerso: nō enim q: species albi in oculo. ideo albū est presens. sed ecōuerso: igitur superflue ponitur species propter presētiā obiecti. ¶ Itē quelibet species si esset in intellectu esset forma naturaliter agēs ad intellectionē. sed multe possunt simul esse in intellectu si vna ponitur. igitur oēs ille naturaliter agerēt ad intellectiones sibi correspōdētes. igit᷑ simul essēt plures itellectiones in intellectu. ¶ Itē vnū corp⁹ nō potest simul significari diuersis figuris ergo a simili nec idē intellectus informari pluribus speciebus que sunt figure diuersorum obiectorum. ¶ Itē sensus nō recipit speciem aliā ab actu. nisi q: organū est eiusdē rationis cū medio. vel q: species illa est dispositio propiqua ad actū sentiēdi. Neutrum istorū cōcurrit in intellectu. Est enim intellectus virtus nō organica ⁊ de se sūme dispositus ad actū intelligēdi. igit᷑. ¶ Ad hoc est aristo. tertio de anima. Speculamur q᷑ quid est i fantasmatibus/ et fātasmata se habēt ad intellectū sicut sēsibilia ad sensū. Et ex hoc sequit᷑ q᷑ nullam ponit speciē in itellectu. q: si poneretur/ itellectus nō specularetur q᷑ quid est in fātasmatibus/ sed in specie itelligibili nec oporteret itellectū cōuerti ad fantasmata: cū haberet obiectū pñs i specie intelligibili. Hec etiā videtur intētio augu. qui vult q᷑ verbū gignatur non ex specie sʒ ex habitu. dicit eni. xv. de trinitate q᷑ ex ipsa sola sciētia quā in memoria tenemus nascitur verbū. In oppositum arguitur. q: intellectus agentis est facere de vniuersali in potentia vniuersale in actu/ sicut dicūt auctoritates ari. et cōmentatoris cū vniuersale inqȝtū vniuersale nichil sit in rebus. sed tantū in aliquo repsētāte ipm sub tali rōe. Ista verba nullū itellectū hēbūt nisi q: itellect⁹ agēs facit aliqd representatiuū vniuersalis scʒ speciē intelligibilē de eo qd fuit representatiuū singulorum scʒ de fantasmate. ¶ Item intellectus agēs sub ratione actiui nō exce

Marginal notes (left): Henri c⁹ qt libe= to. 5. q.14. — Ad arg. (right): In oppositum.

dit potētialē in ratione passiui/ qꝛ sicut intellectꝰ agens est quo est omnia facere. sic intellectus potentialis quo est oīa fieri/ igitur quicqd causaꝫ ab intellectu agente recipitur in potentiali: ꝛ ita cum prima actio intellectus agētis sit ad vniuersale in actu illud quo ipsum habet esse tale recipictur in intellectu potentiali scilicet species intellibilis.

¶ Ad questionē dico ꝙ necesse est ponere i intellectu potentiali speciem intelligibilē priorem naturaliter actu intelligendi. vt ex pređ patet. Quod sic cōfirmaꝫ. Illud quod est perfectionis in potentia cognitiua inferiori nō est negandū a superiori. sed sensus cōis habet speciem coloris sibi presentem in organo sensus cōis. nō tantū inqꝫtū est presens visui. ergo et intellectus habet obiectū intelligibile sibi presens per aliqd qđ est in intellectu/ et non tantū: qꝛ presens virtuti fātastice. vnde negare hmōi speciem est multū vilificare naturā intellectiuā. ¶ Ad hoc est phūs 3. de aīa dicēs ꝙ aīa est quodā modo oīa ꝑ sensus sensibilia. et ꝑ intellectū intelligibilia. ¶ Itē lapis nō est in aīa/ sed spēs lapidis. vñ intellectus dꝛ locus specierū ab arist. qꝛ hꝫ spēs ꝯseruare sicut locus conseruat locatū. Alie aūt potentie nō sunt ita loca. qꝛ nō ita saluant species receptas in eis. species quippe sensibilis potest corrumpi ꝑ lesionē vel indispositionē organi. sicut dicit ari. in libro de memoria et remi. qꝛ pueri ꝛ senes male reminiscuntur propter abundantiā humorū. Non sic deletur species intelligibilis ab itellectu per indispositionem in receptiuo.

¶ Ad primū argumētū dico ꝙ alia pōt esse rō agēdi et alia cōditio agētis. singularitas est cōditio agētis. sed ratio agēdi est natura i singulari. Qñ igiꝫ species gigniꝫ ab aliq̄ sicut a causa totali: rep̄sentat ipsū sub rōe sub qua gigniꝫ. et etiā representat cōcomitāter sub rōne gignētis. aut saltē non sub rōne ei opposita. ¶ Et ideo spēs in sēsu q̄ totaliter causaꝫ ab obiecto / nō representat obiectū sub rōne vniuersalis in actu q̄ est ꝯditio opposita singularitati. sed in ꝓposito obiectū relucens in fantasmate nō est causa totalis respectu speciei intelligibilis: qꝛ cum ipso agit intellectus agēs sicut alia partialis causa. et iō genitū ab istis duabꝰ causis pōt representare obiectū sub opposita rōne singularitati. ¶ Ad scđm de presentia dico ꝙ obiectum respectu potētie. primo habet presentiā realē. videlicet approximationem talē vt possit gignere speciē. Scđo per istā speciē genitā que est ymago gignentis est obiectum presens sub ratiōe cognoscibilis. Quādo igiꝫ dicitur ꝙ presentia obiecti est causa p̄sentie speciei: verū est de presentia reali/ qua agens est presens passo. Et intelligo ꝙ in primo signo nature est obiectū in se vel in fantasmate presens itellectui agenti: et in secundo signo nature in quo illa sunt presentia īntellectui possibili. vt agētia passo gignitur species in intellectu

Ad arg.

possibili. Et tunc per speciē ē obiectum pñs sub ratiōe cognoscibilis. Et sic itellectus agēs dicit quo est omnia facere: z intellect⁹ possibilis dicitur/ quo est oia fieri/ qz est specierū receptiuus. intellectus vero agēs est pductiuus hmōi specierū qbus ipse res habēt esse itelligibile. ¶ Ad tertiū dico q cū aliqua species fortius mouet/ altera ipedit ne tūc moueat: cuiuscūq autē speciei singulare fortius mouet sēsum/ eius fantasma efficaci⁹ iprimit: et pmo mouet itellectū. Et quo ad illum primum actū nō est in potestate nr̄a qd itelligam⁹. qz vt dicit aug. 3. de libe. arbi. Nō est in potestate nostra qbus visis tangamur. Sz illo actu posito: i potestate nostra est cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti. z sic per imperiū volūtatis potest altera species mouere ad cognitionem alterius obiecti. non ergo erunt simul plures itellectiones in intellectu: licet sint ibi plures spes. ¶ Ad qrtū dico q similitudo non valet. quia bene potest esse incōpossibilitas aliquorum in esse reali. licet nō sit incompossibilitas eorum in intellectu/ sicut rationes oppositorum non sunt opposite in intellectu/ secundum aristotelem et cōmētatorem. 7. metha. ¶ Ad quintū de organo dico q talis dispositio corporis non est prima causa presentie obiecti in specie: sz prior causa est vt potētia apprehēsiua ante actum habeat obiectum sibi presens in se vel in aliquo quod est pars ei⁹ In potentijs autē organicis obiectū est presens ipsi organo per speciē ipsi ipressā: qz illa psentia sufficit ab hoc q obiectū sit presens toti cōposito ex potentia et organo. In itellectu aūt qui nō est potētia organica est obiectū presens per speciem intelligibilem ipsi intellectui impressam.

¶ Ad auctoritatē phi. dico q talis est cōnectio fantasie z itellectus pro statu isto: q nichil itelligimus in vniuersali nisi cuius singulare fantasiamur: nec est aliqua conuersio ad fantasma nisi q itelligēs vniuersale ymaginatur singulare eius. Nec intellectus videt quod quid est in fātasmatibus sicut in ratione vidēdi: sed intelligēs qd quid est relucens in spē itelligibili videt illud in suo singulari per virtutem fantasticam in fantasmate. *Ad auctoritatē tertij de anima*

¶ Ad augustinū dico q per scientiā nō itelligit habilitatē illā derelictā ab actib⁹. Nam ante istā gignitur verbū (cum sit cognitio actualis diffinitiua seu distincta) sed per scientiā intelligit speciē intelligibilē / per quā obiectū est habitualiter pñs in memoria intellectiua/ q est virtualiter sciētia. qz in obiecto sic psente ptinet virtualiter habitus sciētificus (qd ptz. 15. de trinitate) vbi cum premisisset q ex ipsa sciētia quā in mēoria tenemus gignit verbū: subdit q formata cogitatio ab ea re quā scimus verbū est. Dicit autē ipsa species scientia non tantum virtualiter sed etiā formaliter potest dici habitus cognitiuus. quia est qualitas mansiua in intellectu: disponens ipsum ad actum. *Ad aug.*

qo. 2
Ecũdo quero: vtrũ pars itellectiua sit causa totalis noticie genite ¶ Et arguit ꝙ non: qꝛ secundo de aia ꝓbat philosophus sensum esse passiuũ non actiuũ: ꝑ hoc ꝙ si esset actiuꝰ semꝑ ageret. sicut si cõbustibile esset cõbustiuũ sẽper cõbureret. Ita arguit in ꝓposito si pars itellectiua esset actiua respectu intellectionis: sẽper itelligeret/ ⁊ ita sine obiecto qđ est falsũ. ¶ Itẽ actiões distigunt penes distictionẽ principiorũ actiuorũ igit si itellectus sit pricipiũ actiuũ ois itellectiõis: tũc oms itellectiões eẽnt eiusdẽ speciei: ⁊ ꝑ ↄñs oẽs habitꝰ cõsequẽtes. ¶ Ad oppm̃ arguit: qꝛ si obiectũ vel aliquid eiꝰ esset ratio agẽdi: igit intellectiones obiectorũ diuersorũ spe essẽt diuerse specie. qđ est falsũ. ↄsequẽtia ꝓbatur. qꝛ effectus differũt specie/ qui sũt a causis diuersis spe ¶ Falsitas cõsequẽtis ꝓbatur. qꝛ tũc de qualibet specie. specialissima esset ꝓpria sciẽtia: et sic de pluribꝰ spẽbus spalissimis non posset esse vna sciẽtia. ¶ In ista questiõe est vna opinio que attribuit totã actiuitatẽ respectu intellectionis ipsi aie. Et imponitur augu. qui dicit. 12. super genesim. ꝙ ymago corporis est in spũ: q̃ est prestãtior corpore. Et sequitur. Nec putandum est corpꝰ aliquid agere in spiritu: quasi spũs corpori facienti materie vice subdatur. Omni enim modo prestantior est res que facit/ illa re de qua facit. Neqꝫ vllo modo est prestantius corpus spiritu: imo spiritus corpore. Quis igit icipiat ymago corporis esse in spiritu: tñ eandem ymaginẽ non corpus in spũ sed spũs in seipm̃ facit celeritate mirabili. ¶ Pro ista etiam opinione arguitur sic. Effectus non excedit causam imꝑfectione. Meliꝰ est autem omne viuum non viuo. scđm augu. de ciuitate dei. Igit operatio vitalis (cuiusmodi est intellectio) non potest esse nisi a principio agendi vitali vel viuo. ¶ Itẽ tanto forma est perfectior: q̃to est actualior / et q̃to actualior: tanto actiuior. quia actiuum esse conuenit alicui inq̃tum est in actu. sed anima intellectiua inter omnes formas est actualissima: igitur maxime actiua. ergo se sola potest in operationem suam cum hoc possint forme imperfectiores. sicut patet de formis elementorum.

hẽri. q̃tlꝫ 4. q. 4.

¶ Alia ẽ opinio totaliter i alio extremo que dicit ꝙ aia intellectiua nichil habet actiuitatꝭ respectu intellectionis: sed se habet tãtum passiue. obiectum autem presens in se vel in specie est ratio agendi. Qꝫ autem intellectus non se habeat actiue: probatur. qꝛ tunc idem esset in actu et potentia. cũ ipse intellectus se habeat passiue respectu eiusdẽ. Sequeretur etiam ꝙ idem esset efficiens et materia contra aristotelem ponentem (in secundo phisicorũ) ꝙ materia ⁊ efficiens non coincidunt. Tũc etiam idẽ referretur ad se relatione reali quod videtur ipossibile (quinto

methaphisice) ꝑpter oppositionē taliū relationū. Sic etiā qđ libet poneret i se agere: vtpote ꝙ aer ad presentiā solis illuminaret se et lignū ad presentiā ignis calefaceret se/ et nō ignis: qꝛ nō esset vnde probaret aliqđ nō eē causatiuum cuiuscūq̧ noui i se. ¶ Ad hoc adducit phūs tertio de aīa dicēs ꝙ intelligere est pati et intellect⁹ nichil est eoꝝ que sunt ante intelligere. ¶ Contra predictas opiniōes est augustinus. 9. de trinitate ca. vlt. dicēs liquido tenendū est ꝙ omīs res quā cognoscim⁹ cōgenerat i nobis noticiā sui. Ab vtroq̧ ei scꝫ a cognoscente et cognito parit noticia. ¶ Itē scđo de trinitate. Ex visibili et vidēte gignit visio

Rño vera ad q̄

¶ Ad q̄stionē rndeo ꝙ itellect⁹ et obiectū sūt due cause partiales act⁹ intelligēdi: vt pꝫ ex auctoritate augu. allegata. Obiectū eni in se vel in specie presēs/ nō est causa totalis eius. quod etiā probat: qꝛ effect⁹ equiuoc⁹ nō pōt excedere in ꝑfectiōe causā equocā totalē: sꝫ deficit necio ab ea: sed intellectio esset effect⁹ equiuocus speciei intelligibilis si ab ea sola causaretur: et ita esset simpliciter imperfectior specie itelligibili. qđ nō est verum. Tū etiā qꝛ tūc nō posset saluari ymago in mente vt mens est: qꝛ nichil ipsius mentis haberet rationem parentis. Item quomō causarētur relationes rationis intentiones logice que sunt in actu collatiuo: cū illa intētio dicitur realis q̄ causatur imediate a re vel specie representante rem in se. Nec tota causa intellectionis est intellectus. qꝛ tūc intellect⁹ posset intelligere sine obiecto qđ est falsū. Probat ꝯña: qꝛ actiuo et passiuo approximatis et nō impeditis: sequit actio/ si ergo intellectus sit totale actiuū intellectiōis (cū sit sufficiens passiuum) sequetur intellectio. Hoc argumētū fuit tactū i pede q̄stionis. Sūt ergo itellectus et obiectū due cause partiales respectu actus itelligēdi. inter q̄s est ordo essētialis non quidē dependētie (qꝛ obiectū nō depēdet ab itellectu i causādo nec econuerso) sed iter ip̄as est ordo eminentie: qꝛ intellect⁹ est causa ꝑfectior. Sicut si mas ponat habere ꝟtutē actiuā in gn̄atiōe ꝓlis: pater et mater sūt due cause partiales quarū vna est ꝑfectior alia. ¶ Et si arguat ꝙ in causis essētialiter ordinatis neutra est ꝑfectio alterius. igit species itelligibilis non erit forma ipsi⁹ itellect⁹ ¶ Rndeo ꝙ accidit speciei iquātū est causa partialis / ꝙ ꝑficiat intellectū: qꝛ et si ꝑficiat eum: nō tamen dat ei aliquā actualitatē ꝑtinentē ad causalitatē ei⁹. Un̄ si posset esse presens sine iformatiōe: cōcurreret in eādem operationē i quā modo cōcurrit. Hoc apparet ponēdo obiectū intelligibile p̄ns itellectui sine specie: vt pꝫ i aīa separata. Sufficit itaq̧ ꝙ causa totalis cōplectens has causas partiales habeat vnitatē ordinis/ sicut total causa q̄ cōplectit solem et hominem in generatiōe prolis non est vna causa/ nisi vnitate ordinis. Cōcurrit siquidē obiectū i se p̄ño ad causādū actū cognos

scendi in noticia intuitiua sensi=tiua vel intellectiua. phs vero i specie in noticia abstractia. Re=cipit aũt act⁹ itelligẽdi i intelle=ctu possibili. ¶ Utrũ aũt pducat ab itellectu agẽte vł possibili vł ab vtroq₃: sunt opiniones varie quarũ quelz pt sustineri. scđm sco.15.q.quol. ¶ Est aũt illa o=pinio satis pbabilis (q̃ ponit) q₃ solus itellect⁹ agẽs se hz actiue non tãtũ respectu speciei sz etiã actus intelligendi. solus vero potentialis passiue. qr sic ponit conformitas rei. ⁊ nois vtriusq₃. mutuaq₃ corrñspõdẽtia in agen do ⁊ patiendo iuxta ipsorũ dif=finitiones positas i questione p cedenti. ¶ Ad argumenta pro pria opinione ⁊ prio ad aug. di co q₃ vult ibi pbare q₃ obiectuz nõ est causa totalis actus sẽtiẽ=di qui recipit in cõposito ex par te aie et organo et sic dicit q₃ a=gẽs est pstãtius patiẽte qđ ẽ ve rũ de agẽte totali ⁊ equoco. Ac=cipit aũt ymaginẽ nõ p specie q̃ causatur a solo abiecto ⁊ recipi tur pcise in ipso organo/ sz p sẽ=satione/ hoc patet ex dicto eius. 11. de trinitate vbi vult q₃ infor=matio sẽsus q̃ a solo corpore fit: visio dr. Jlla aũt iformatio ẽ p=prie species q̃ recipit i organo et gignit a solo corpore qđ videt. Sicut igit illđ qđ est pprie yma go dr visio ita ecõuerso visio põt dici ymago ⁊ multo veri⁹. qr vi sio est que dã qualitas que est si militudo obiecti ⁊ forte pfectior q̃ illa similitudo prior q̃ dicitur species. Et notãdũ q₃ species et visio sũt effectus ordinati obie=cti visibił scđm sco.9. disti. scbi

Ad arg. opio nũ et prio prie op.

smiarũ. ¶ Ad scđm rñdet eodẽ mõ. qr cognitio (cũ sit opatio vł talis) nõ est a nõ viuo sicut a to tali causa: põt tñ nõ viuũ eẽ cau sa partialis alicuius viui sicut sol est causa partialis ꝯcurrens cũ hoie ad gñatiõe hois. ¶ Ad tertiũ cũ arguitur de forma pfe cta: dico q₃ forme ipfectiores be ne possũt eẽ cause totales respe ctu suarũ opationũ: qr opatio=nes eaꝝ sunt limitate ad res re=spectu quarũ habere totalẽ acti uitatẽ nõ icludit aliquã pfectio nẽ actiuã nisi limitatã. ¶ Jsta aũt forma ex pfectione eius ordinat ad operationẽ circa totũ ẽs (vt dictũ est questiõe de obiecto in=tellectus) qr vero nõ ẽ simplicit pfecta cũ nõ sit infinita: ideo nõ põt hr̃e in se totũ ens. Ex ci⁹ igi tur pfectione cũ sua iperfectiõe cõcluditur/ q₃ aliquã actiuitatẽ habeat non tñ sufficiẽtem. quia nõ posset habere totalẽ causali=tatẽ cognitiõis respectu totius entis nisi haberet in se totũ ens. ¶ Ad argumẽta p alia opinio ne. Ad pmũ dico q₃ nichil est in actu formali et in potẽtia respe ctu eiusdẽ act⁹ formalis: qr tũc esset i potẽtia respectu ei⁹ qđ ha beret. Esse tñ in actu ꝟtuali et i potẽtia formali nõ repugnat/ ⁊ sic intellect⁹ est ꝟtualiter pdu=ctiuus act⁹ intelligẽdi et ipsius receptiu⁹. ¶ Ad illđ q₃ materia ⁊ efficiẽs nõ coincidũt dico q₃ il lud verũ est de materia ex qua non aũt de materia i qua subie ctũ eni est efficiẽs et materia in qua respectu proprie passionis. ¶ Ad aliud de relationibus. di co q₃ ex rõne relationũ realiũ in

Ad arg. alte. opi nis.

Effi ciẽs ⁊ ma teria ex q̃ non coici dunt

cōi nō pt cōcludi repugnātia ea
rum in eodē. Unde incōpossibi=
litatē earū oportet reducere ad
aliquā incōpossibilitatē prioꝛē/
et vbi illa prioꝛ non inuenit: nec
posterioꝛ cōcluditur. Alique ei
relatiōes sūt incōpossibiles i ea
dē natura et in eodē supposito:
vt causa ꝛ causatū. Alique vero
sūt icōpossibiles in eodē suppo=
to/vt pducēs ꝛ pductū que nō
repugnāt i eadē natura/si natura
pōt cōicari sine sui diuisiōe/qua
lis est natura diuina. Repugnāt
tn̄ i eodē supposito. Alique aūt
nec sūt icōpossibiles i eadē na=
tura/nec in eodem supposito. vt
mouēs ꝛ motū. qꝛ in hoc nō po
nit depēdētia essētialis q̄lem po
nūt causa ꝛ causatū. Nec p illō
ponitur ꝙ idem sit anteꝙ̄ sit: qđ
ponere videretur relatio produ
cti ꝛ pducentis. sed tn̄ ponitur
ꝙ idem depēdeat a se ꝙ̄tum ad
actū aliquē accidētalē. sicut mo
tū depēdet a mouente ꝙ̄tum ad
actū accidentalē quē recipit ab
eo. ¶ Ad aliō qđ inferebatur ꝙ
quodlꝫ ageret in se: dico ꝙ si ali
ꝗd agat in se aliquā formā pro
pducēdo: nō ppt hoc quodlꝫ i
se aget: qꝛ nō qđlꝫ est virtualit
tale respectu forme cuiꝰ ē capax
Nō oē etiā qđ est virtualiter p=
ductiuū alicuiꝰ forme est eiꝰ re=
ceptiuū. vt pꝫ de sole/qui est vir
tualiter calidꝰ non tn̄ formalit.
¶ Ad auctoritates aristote. Ad
primā ꝙ intelligere est pati: di=
co ꝙ intelligere est intellectionē
recipere/ꝛ recipere est pati. et sic
intelligere est pati. vñ lꝫ intelle=
ctus producat actū intelligēdi
nō tn̄ dicit intelligēs inꝙ̄tū pdu
cit sꝫ inꝙ̄tum recipit sicut habe
re qualitatē dicitur esse quale. si
eni deus intellectionē causaret
ꝛ eam itellectui nr̄o imprimeret
nō minus ea itelligeremus. licꝫ
aūt dicat arꝭ. itellectū esse passi
uum: nō tamē negat eū esse acti
uū/locꝰ ei ab auctoritate nō te=
net negatiue. ¶ Ad scđam dico
ꝙ arꝭ. dicit itellectū possibilem
nichil esse eoꝝ que sūt ante itel=
ligere. non qꝛ anꝙ̄ intelligat ni=
chil sit in actu: sꝫ qꝛ nichil est in
telligibiliū: qꝛ. s. nichil est quod
possit potētia ppinqua intelli=
gi a nobis añ intelligere alteriꝰ
puta eoꝝ que cadunt sub yma=
ginatione ppter itellectionē no
strā naturalē recipiētē mō a fā=
tasmatibus. ¶ Ad argumenta ad
pricipalia. Ad pmū dico ꝙ p il= obie
lud bene pbatur ꝙ nec sēsus est cta p
totalis causa sensationis/nec i= arist
tellectus intellectionis/non au=
tem cōcludit quin sit parcialis.
¶ Ad scđm/ licet cōsequētia nō
sit necessaria/ qꝛ sol pōt esse cau
sa multoꝝ differentiū specie p=
pter distinctas virtutes in ipso/
q̄ sufficiūt in ratione cause effe=
ctiue ad distiguēdum effectus:
tamē ad ppositum potest con=
cedi ꝯsequētia. concludit eni ꝙ
aīa nō est totalis causa omniū
intellectionū/ qđ est concessum.
¶ Ad argumētum aūt in oppo
sitū concedo ꝯclusionē (scilicet) ad il
ꝙ cognitiones diuersorum obie lud i
ctoꝝ specie differūt specie ꝛ etiā opp
habitus virtute taliū obiectoꝝ poss.
causati. ¶ Et cum queritur quo
mō esset vna sciētia de pluribus
speciebus specialissimis. ¶ Rñ=
deo ꝙ vna species specialissima

pōt multas alias species ꝟtualiter cōtinere: vt ptꝫ de substantia respectu accidētiū ⁊ sic respectu multarū specierum erit vnꝰ habitus ab vnitate p̄mi obiecti ꝟtualiter ꝯtinētis (de q̄ vide. 6. methaph. vbi agitur de trimembri diuisiōe sciētie speculatiue.)

qo. 5 Ltimo circa hāc distinctionē q̄ro. vtrum in mēte sit distincte ymago trinitatis? ¶ Arguo ꝙ non. quia ymago distincte rep̄ntat illō cuius est ymago: igit̄ mens distincte rep̄sentare trinitatē. ꝯn̄s est falsū: qꝛ tūc naturalr̄ posset cognosci trinitas ex mēte naturaliter cognita. ¶ Itē nichil i mēte plꝰ rep̄ntat vnā p̄sonā q̄ȝ aliā. igit̄ nec tota mens rep̄ntat totā trinitatē ꝓbatio anteced. (15. de trinitate) pr̄ est mēoria intelligētia et volūtas. et silr̄ filius: igit̄ memoria non magis distincte representat patrem q̄ȝ filium.

¶ Itē in trinitate due p̄sone sūt ꝓducte: i aīa nichil est ꝓductū igit̄ i aīa nō ē ymago trinitat̄ / ꝓbatio minoris. in aīa nō sunt nisi actꝰ primi ⁊ scdi. Actꝰ primi nō sūt originati a seinuicē. quia sunt cōcreati ipsi aīe nec actus etiā sūt originati. qꝛ actio nō est terminꝰ actiōis. 5. phisi. Isti autē actus scdi sūt actiōes cū non sint actꝰ primi. ¶ Ad oppositū aug. de trinitate. 6. c. 8. Querēda est ymago et inueniēda vbi natura nostra nichil melius hꝫ

Articulꝰ ¶ In hac questione presupposito ꝙ ymago est similitudo totiꝰ (ex questiōe de vestigio) primo aliqua premittam. deinde respōdebo ad questionē. ¶ Quantū ad primū experimur i nobis esse actū intellectionis et actū volitionis / ⁊ istos actus esse aliquo modo in potestate nr̄a / qn̄ obiectū est p̄ns. ꝗ oportet i nobis ponere aliquomō p̄cipia actiua istoꝝ actuū. s. intellectū ⁊ volūtatē / q̄ sūt actus primi. ¶ Notādū insup scd̄m scotū. 15. q. q̄li. ꝙ mēoria intellectiua in nobis hꝫ duplicē actū scꝫ retinere speciē seu noticiā hītualem ⁊ ꝓducere actū intelligēdi. Quantū ad primū actū intellectꝰ possibilis d̄r mēoria q̄ȝtū ad scd̄m actū: si intellectus possibilis sit ꝓductiuꝰ actꝰ intelligēdi / ēt d̄r mēoria. vl̄ intellectꝰ agēs si sit principiū actiuū ipsiꝰ noticie actualis. vel vterq̄ȝ si vterq̄ȝ cōcurrit ad huiusmodi actū ꝓducendū (scd̄m varias opiniones) agens q̄ēst vt causa p̄cipalis et possibilis vt minꝰ p̄ncipalis. Solus autē possibilis d̄r intelligētia. qꝛ solꝰ recipit actū intelligēdi. ¶ Quātū ad scd̄m articulū cum in btā trinitate sit vnitas essentie cum distinctione et origine personarum / ymago ipsius non cōsistit tm̄ in actibꝰ primis cū ibi nō sit distinctio rei et rei. nec ordo originis. nec solū in actibꝰ secūdis quia licet ibi sit distinctio et origo aliquomō. non tn̄ est consubstantialitas / stat ergo in vtrisq̄ȝ Et assignatur dupl'r ab aug. scꝫ mens / noticia et amor. 9. de tri. et memoria intelligentia et voluntas. 4. de tri. Dico tūc pertractando primam assignationem ꝙ per mentem possumꝰ in-

p̄mꝰ rn̄s̄ unus.

scd̄s arti.

ymago i nob dupl'r assignat

telligere actū p̄mū pfectū respectu vtriusq; act⁹ secūdi videlicet fecūditatē ad gignēdū ⁊ spirandū et hoc modo mens h; rationē pfecte parētis. q; includit pfecte vtrāq; fecunditatē. ⁊ tūc illa duo noticia ⁊ amor sunt duo pducta ab aīa ordīe quodam. Et hoc mō est in diuinis. q; i patre non solū est fecūditas ad generandū: s; ēt ad spirādū. ⁊ hoc a se. Si aūt mēs accipiatur p̄cise vt actus primus habēs solūmodo fecūditatē respectu noticie genite/ hoc modo imperfecte assignatur ymago. q; hoc modo mēs non h; rationē parētis pfecte. Ita dico de alia assignatione q; si memoria accipit̄ p̄cise p parente respectu noticie genite est imperfecte parēs: si aūt accipiatur pro tota anima vt habet aptitudinaliter in actu primo fecūditatem istam duplicē/ sic h; pfecte rationem parentis.

¶ Et notandū q; in nobis ymaginis ad pthotipū nō est oīmoda similitudo. q; i ymagine creata non cōicatur noticie genite fecunditas ad producēdū amorem. q; non cōicatur ei eadē natura cū sit accidēs quoddā. qd nō est natū esse formaliter intelligens ⁊ volens. pater aūt generans filiū cōicat ei naturam eādem/ et eandem fecunditatē spirandi amorē/ que nō itelligit̄ in generatione filij habere terminū adequatū. ⁊ ideo fili⁹ eadem fecunditate pōt producere sicut pater. Et tñ hic aliquis ordo inter secūdā partē ymaginis ⁊ tertiā. q; tertia p̄supponit scdam. Et istud exp̄mit augu. 15. de tri. vbi dicit voluntatem de cognitione procedere qd cōmētator exponit dicens. Nemo eni vult qd oīno quid vel qualecquid nesciat. ¶ Ex quo p; q; istū ordinem originis p̄cise ponit pp̄ter naturalē ordinē volitionis ad intellectionem: nō aūt q; intellectio sit causa volitiōis. Accipit etiā volūtatē vt est tertia pars ymaginis p actu volendi/ qd patet ex hoc qd dicit volūtatē de cognitione pcedere/ qd nō est verū de potētia s; de actu volēdi modo p̄expositio. ¶ Ulterius cū p̄dicta inueniātur in mēte respectu cuiusl; obiecti. Notādū est q; perfectissima ratio ymagīs est quādo ista cōcurrūt in mente respectu dei vt obiecti. q; tūc aīa non tm̄ habet similitudinē exp̄ssiuā ratione predictorum in se s; etiā inq̄tum actus ipi conformatur obiecto. Est eni actus similitudo obiecti vt dictum est prius. Minus autem perfecta est similitudo qñ aīa h; se p obiecto. q; tunc licet nō habeatur similitudo ab ipso deo immediate tāq; ab obiecto proximo. habetur tamen aliqualiter inq̄tum in mente (vt in ymagine) cognoscit̄ de⁹ Istam duplicem trinitatem assignat augustinus/ illam que est respectu dei. 12. de trini. in eo solo q; ad contemplationem pertinet eternorum. non solum trinitas est s; ymago. In hoc autem q; est in actione temporaliū. ⁊ si trinitas inueniri possit nō tamē ymago/ qd est intelligendum de perfectissima ratiōe ymaginis. 15. de tri. Unde pōt sempiterna immutabilisq; natura recoli cōs

Duplex ē ordo

origi nis.

Duplex ymago trinitatis inuenit.

spici et concupisci. ad quã remi=niscendã/ videndã diligendã totum dz referri quod viuit. ¶ De alia ymagine loq̃tur. 14. de tri. Ecce (inquit) mens meminit sui intelligit se/ diligit se. vbi cernimus/ cernimus trinitatẽ/ nõ q̃dẽ deũ/ sz illã ymaginem dei. Ista auctoritas contradiceret prime nisi intelligeretur modo p̃dicto. respectu aũt obiectorũ inferiorũ mente licet sit ymago. nõ tñ ita perfecta. Ex predictis patet corrolarie quare in parte sensitiua non est ymago. q: ibi nõ est substantialitas principiorũ sentiendi licet enim ipse potentie anime sint cõsubstãtiales ipsi aïe nõ tñ sunt cause totales operationis/ sz requirunt organa corporea q̃ non sunt consubstantialia ipsis potẽtijs. In parte etiã sensitiua non est duplex modus originãdi scz naturalit̃ ⁊ libere; q: sicut sẽsus naturaliter sẽtit: sic appetit' sẽsitiu⁹ naturaliter appetit. Unde bruta in suis operatiõib⁹ nõ agũt sz agũtur. ꝯm Jo. dam. ¶ Ad primũ argu. dico q ex creaturꝭ nõ põt naturaliter cognosci trinitas q: de⁹ nõ creat vt trin⁹ sz vt vn⁹: ⁊ licet aïa vl' ãgel⁹ sit ymago trinitatꝭ: tñ ex ipis cognitis nõ põt cognosci trinitas q: aïa vl' angel⁹ nõ cognoscitur naturaliter esse ymago sz hoc ẽ creditũ. Relatio enim ymaginis nõ põt cognosci naturaliter nisi cognitis extremis. lz aũt fundamẽtũ ei⁹ naturalr̃ cognoscat̃: non tñ terminus scz ẽentia diuina sub ꝓpria ratiõe. ¶ Et si arguas q aïa vel angelus naturaliter põt cognoscere oẽ ẽs limitatũ vt pz ex questiõe de obiecto intellect⁹. ¶ Rñdeo q verũ est. dũ tamen non sit ad terminũ illimitatum. Relatio aũt ymaginis est ad terminum illimitatũ/ ⁊ ideo nõ potest naturaliter cognosci. ¶ Ad ꝯm dico q añs est falsũ. q: mẽoria magis repñtat patrem q̃ filiũ. nõ quo ad hoc q sola mẽoria sit in patre ⁊ sola intelligentia sit in filio: sed quo ad hoc q pater gignit filiũ istũ pater hz rationem memorie: nõ vt habet rationem intelligentie vel volũtatis. ¶ Ad tertiũ dico q actus secundi sũt producti. qd autem adducitur de quito phisicorum est pro me. Cum enim actio non sit terminus actionis: et ista vere terminant actionem: q: vt ait Aug. 6. de trinitate: noticia vere gignitur ⁊ volitio vere procedit vt dicit. 15. de tri. sequitur q ista non sunt actiones de gñe actionis: sed sunt forme absolute de genere qualitatis. Sicut eñi ad formam inductam in passo alio ab agente est actio de genere actionis: sic etiam ad formam inductam in ipsomet agente. Ista autem actio productiua intellectionis communiter intelligitur per hoc quod est dicere vel elicere intellectionem. productiua vero volitionis significatur per hoc quod est spirare. Licet autẽ huiusmodi operationes sint forme absolute (vt dictum est) dicũtur tamen actiones propter duas conditiones in quibus operatio (que ẽ forma absoluta) cõuenit cum actione de genere actionis. Prima est q semper est in fieri. non dico fieri successiuũ

Duplex est actio.

quia operatio est indiuisibilis, sed sic in fieri: qr in continua dependentia ad causã eandẽ & fm idem. dependentia rei create ad causã cõseruantẽ scz deũ. Scda cõditio est q operatio quasi trãsit in obiectum sicut in terminum: lz non accipientẽ esse per ipsã: sz presupponitur in suo esse. Et pter istas duas cõditiones põt opatio dici actio: & pter istas significatur grammatice p verbum actiuũ. Actio autẽ de gñe actionis vltra istas duas cõditiones addit tertiã. qr scz est productiua alicuius termini vt accipiẽtis esse per eã. vt calefactio est productiua caloris i ligno vltra passionẽ quã infert. scz calefieri. Est autẽ illa actio trãsiẽs que est productiua termini i passo alio ab agẽte. ¶ Sed contra predicta arguit et videt q intellectio sit actio de genere actionis: quia nõ tantũ due prime cõditiones actionis sibi couenisit: sed etiam tertia. Est enim intellectio productiua alicuius termini. cum ex frequentibus actibus generetur habitus. ¶ Respondeo q argumentum est in oppositum. Intellectio eni licet sit generatiua habitus/non tamen vt actio; sed sicut vna forma est ratio causãdi aliam formam. Unde intellectio nõ se habet ad generandum habitum sicut calefactio ad calorem: sed sicut calor ad calorem. Quod ex hoc patet. quia non potest esse actio de genere actionis: nisi sit alicuius termini: potest autem intellectio vel volitio esse absqs hoc q sit alicuius termini producti. ¶ Circa predicta notãdũ q mens dicitur vno mõ ab eminendo. et sic stat p superiori portione rõnis q̃ cõprehẽdit tres potentias vt conuertuntur ad deũ. Aliomodo dicitur a meminendo; et sic sumitur p mẽoria. Tertio mõ dr a mene qd est defect⁹: et sic dr de tota aie substãtia. pter mutationes quas sustinet. Quarto modo dicitur a mentiẽdo: & sic stat p vi indicatiua.

Circa distinctionẽ quartam. Querit vtrum hec sit vera: De⁹ est pr̃ et fili⁹ & spũs sctũs? Et videt q nõ: qr eius cõdictoria est vera/scz null⁹ de⁹ est pater et filius et spũs sãct⁹. qr nec pater nec fili⁹ nec spirit⁹ sanctus. ¶ Cõtra/pater & filius et spũs sanctus sunt vnus deus hec est vera: igit et ei⁹ cõuersẽs. ans ptz (per augustinum de trinitate in multis locis.) ¶ Respondeo q hec est vera: qr quando illud quod ponit vnus terminus in oratione est per se idẽ illi quod ponit alius terminus, propositio affirmatiua significans illorum terminorum identitatẽ est vera. De⁹ aũt hic supponit pro hoc deo/ qui est idem tribus personis. g. &c. Cõuersa tñ scz pater et filius et spũs sanctus sunt vn⁹ de⁹, est formalior. qr est ibi pdicatio q̃si superioris de iferiori lz eni hic deus sit singlaris: se hz tñ vt superi⁹/qr cõuenit trib⁹ suppositis. Nõ sic in cõuertente. s. de⁹ est pr̃ et filius et spũs sctũs vñ illa est quasi denoiatiua (in oppositu inferiora dicũt

accidere supioribꝰ) q: s. nō iclu dūtur in rōne supiorū. Ille autē ppōnes pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ spūs sanctus sunt vna deitas: ⁊ eiꝰ ꝯuertens s. deitas est pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ spūs sanctus lȝ sint vere identitatice q: predicatū est idem subiecto propter simplicitatem diuinā. vt videbitur. 8. disti. non tamen sunt verę formaliter q: licet deus et deitas supponāt ꝓ hoc deo qui est idem tribus psonis: nō tamē eodē mō. q: deus supponit ꝓ natura diuia cōcernēdo supposita seu vt nata p̄dicari de supposit; nō sic deitas. ¶ Ad arg. i oppm̄ dico ꝙ ille due nō cōtradicūt q: in pria deꝰ supponit simpliciter ꝓ natura diuia. In secūda vero suppōit psonalr̄. q: nullꝰ distribuit ꝓ supposit;. Cōtradictoria aūt prie est ista: deꝰ nō ē pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ spūsctūs. i q̄ de eodē negaꝶ ꝙ p̄us affirmabaꝶ ⁊ ē fl'a. ¶ Circa p̄dicta notādū ꝙ ꝯcretū aliqn̄ supponit ꝓ natura vt hō est sp̄es. Aliqn̄ ꝓ supposito: vt hō currit. Sic deꝰ aliqn̄ suppōit natura dia q̄ de se ē singular;. ita ꝙ i eiꝰ rōne cōphēdiꝶ sua singularitas. licet nō icludat formal'r ꝓprietates psōales. ⁊ sic supponit deꝰ i illa ꝓpositione / deꝰ est pater ⁊ filius ⁊ spūssanctꝰ vt dictū ē. Aliquando vero deus supponit pro supposito: vt i illa deus genuit deum. scilicet pater filium. nec sequitur deus genuit deū: non se. q: nichil generat se: ergo genuit aliū. et tunc vltra g̃ vel alium deū / vel aliū non deū Ille ei nō cōtradicūt. sed q̄libet illaꝝ est falsa: prima. scȝ genuit aliū deum est falsa. quia sensus est ꝙ suppositū genitum habet aliā deitatē q̄ꝫ sit deitas generātis qd̄ ē falsū. Scd̄a ꝓo. s. genuit alium nō deum est etiam falsa. quia sēsus est qd̄ suppositū genitū nō est deus quod est falsū. Bene tamē sequitur. deus genuit deū. ergo genuit aliū in persona qui est idē deus cum generante. ¶ Ulterius notādū ꝙ deus partim habet naturā termini cōis / ⁊ termini singularis / participat quid est naturā termini cōis inq̄tū natura diuina cōuenit pluribus suppositis. sapit vero naturā singularis termini. q: ipsa diuia natura nō est plurificabilis i ipsis sȝ ꝯmunicaꝶ sine sui diuisione. Ex q̄ patet ꝙ pōt supponere ⁊ ꝓ natura ⁊ ꝓ suppositis.

Circa distictionē quintā q̄ro prio vtrū essētia generet vl' generetur. Q; sic. p augu. 7 de trinitate. Idē dici accipiamꝰ cū diciꝶ verbū ac si dicatur nata sapientia. ¶ Itē Ricardꝰ de sctō victore. 9. de tri. videtur exp̄sse loqui contra ma. sētētiarū. Multi (inquit) tēporibus nostris surrexerūt qui non audent dicere substātiam genitam quin potius (quod est periculosus ⁊ contra sāctorū auctoritatē) audent negare ⁊ conātur oībus modis refellere. ꝙ substātia gignat substantiā ptinaciter negāt quod oēs sācti affirmāt. ¶ Itē essētia cōicatur ergo ꝓducitur / añs patet / per augu. 15. de tri. Essentiā prestat filio sine initio generat o. Probanꝶ ꝯñia. q: cōicare ⁊ cōmunicari sūt relati-

Margin notes: Ad arg. — Di. v. q. i.

ne opposita nō dicūt relationes cōmunes vt patet. dicūt igit̄ relationes origis oppositas. ꝛ sic sūt idem qđ ꝑducere ꝛ produci. ¶ Itē essētia est pater. ergo essētia generat. aņs patet ꝑ suā cōuersā. ꝯña ꝓbatur de quocunqꝫ ꝑdicatur subiectū ꝛ ꝓpria passio generare aūt videtur ꝓpria passio vel opatio patris. ¶ Itē essētia est pater filij. ergo essētia generat ꝓbatur antecedēs per cōuersionē. pater filij est essentia. ergo essētia est pater filij. ꝓbatio ꝯñe essētia est pater filij / ergo filius est filiꝰ essentie. cū in relatiuis sit mutua ꝯña vt si a. est pater. b. igitur. b. est filiꝰ. a. ¶ Itē genitū inquantū genitū est aliquid / cū generatio non terminetur ad nichil. ꝛ inter nichil et aliqd nō est mediū. ſꝫ nichil ē aliqd in diuinis. nisi sit essētia. igit̄ filiꝰ inqꝫtū genitꝰ ē eēntia. ergo eēntia gñat. ¶ Cōtra magister in littera. ¶ In ista qōne errauit abbas ioachi. vt habetur extra. de trinitate ꝛ fide catholica dānamus ꝛc. Dicit ei magistrū petrū eē hereticū. qꝛ dicit rē eē i diuinis q̄ nec ꝓducit nec ꝓducit̄. Ex hoc ei vr̄ ipi ioachi ꝙ magister poneret q̄ternitatē in diuis ponēdo. s. rē generātē rē genitā rem spiratā ꝛ rē que nec producit nec producit̄. Ad qđ incōueniēs vitādum ponit ioachim ꝙ nulla vna res est pater et filius et spūssanctus. sed tantum dicit tres ꝑsonas esse vnā rem. sicut multi fideles dr̄ esse vna ecclesia ꝓpter vnā charitatē. Et istđ ꝓbat per illud saluatoris i iohāne orantis patrem ꝓ fidelibus suis. vt sint vnū (inquit) sicut et nos. Ex quo infert ꝙ cū fideles nō sint vnū vnitate nature: igit̄ nec filius vna res cū patre. Istđ dictū ioachi est hereticū. scꝫ ꝙ pater ꝛ filius ꝛ spūsctūs nō sūt aliqua vna res. qꝛ sicut arguit̄. ca. prealegato. pater gignendo dedit essentiam filio. nullā enim aliā potuit dare qua filius esset deus / ꝛ simili ratione ambo derūt essentiā suā spūi sctō. Nō eni erat ista cōicatio partis essētie. qꝛ essētia est simplex ꝛ idiuisibilis. ergo totiꝰ essētie. igit̄ tota eadē essētia q̄ est in patre est i filio ꝛ spūsctō et ꝓpter simplicitatē diuinā / quelibet ꝑsona est illa res ꝛ tres ꝑsone sūt illa res. ¶ Quod aūt arguit de euangelio soluit̄ ibi. Nā saluator itelligit in oratiōe sua ꝙ fideles sint vnum vnitate sibi proportionabili sicut pater et filiꝰ et spiritus sanctus sunt vnum vnitate proportionabili. hoc est sicut pater et filiꝰ ꝛ spūsanctꝰ sunt vnū vnitate charitatis q̄ ē natura eorū ita fideles sint vnū vnitate participata. Et ista expositio ꝓbat̄ ibi per simile dictum saluatoris mathei quinto dicentis discipulis suis. Estote perfecti sicut pater vester celestis perfectus est scilꝫ essentiali bonitate. vbi non monuit ꝙ simus ex nobis perfecti naturaliter sicut pater est ex se naturaliter perfectus. sed vt essemus perfecti perfectione nobis cōpetēte scilicꝫ gratie ꝛ virtutis. Ad hoc aūt ꝙ ioachim dicit magistrū eē hereticū. ꝯtradicit sibi papa. ca. ꝑallegato. Nos autem sacro approbante consi=

Rño

Error ioachi ab.

lio credimus et cōfitemur cum petro. scȝ ꝙ vna sūma res est essētia vel natura diuina q̄ nec generat nec generat̃. Nec tñ sequitur ꝙ sit quaťnitas. qꝛ ille tres res pater ⁊ filius ⁊ spūssanctus sūt illa vna res. Quaternitas aūt esse nō posset nisi esset quartum realiť distinctū a tribus. ¶ Pro hac ꝯclusiōe sic solēniter auctoritate vl̄is eccl̄ie approbata. Arguiť sic. Si essētia generaret vel gñaretur/ tūc a seipsa distingueref. et a se realiter referref/ ꝯñs est falsū: vt patet euidēter. ꝓbatur ꝯña: quia generans realiter refertur ad genitum. et ab ipso realiter distinguitur/ Nulla enī res seipsam gignit. secundū augu. primo de trinitate. Ad hoc adducitur ꝙ in creaturis forma non generat nec generatur. sed compositum. deitas autem se habet quasi forma in persona. ¶ Et si queratur quare non potest hec esse vera/ essentia generat: vt essentia sumatur pro persona. sicut ista est vera/ deus generat deum. in qua deus sumitur pro parte. et tamen nō distinguitur a se. ¶ Rn̄deo ꝙ deus est concretum quod potest supponere pro natura vel pro supposito. essētia autem est abstractum vltimata abstractione. et ideo non potest supponere pro supposito: sed tātum pro natura. ¶ Pro quo notandum ꝙ cōcretum in generibus accidentium cōcernit subiectum cum accidente. vt album. Abstractum vero importat solum accidens vt albedo. Cōcretum vero in genere substantie importat naturam cū supposito: vt homo abstractum vero tātum naturam vt hūanitas. ¶ Itē notandū ꝙ lȝ vl̄e abstrahat a singulari et superius ab iferiori inq̄tū in ratione superioris nō includiť inferius. superiora tñ non sūt abstracta vltimata abstractione: qꝛ concernūt sua supposita vel indiuidua cū pñt supponere ꝓ ipsis et de ipsis ꝑdicari vt albedo de hac albedie. et hō de sorte. Ultimata igiť et ꝑfectissima abstractio est q̄dditatis abstractissime sumpte ab oī eo qđ est extra rationē q̄dditatis: vt eq̄nitas est tantū eq̄nitas. qꝛ precise icludit naturā: nō concernēdo suppositū et hoc i substātijs. quā circūloquimur i accidētibus quidditatem albedinis vel nigredinis abstrahēdo ab hac albedie. Illa nō cōcernit subiectū nec indiuiduū eiusdē nature vel alteri⁹ In relationibus autē que plura concernūt pñt esse plures abstractiones. cōcernit enī relatio suū propriū indiuiduum fundamentū et subiectū. ⁊ licet abstrahatur a posteriori: non tamē a priori. Exemplum hoc concretū (quod est causa) dicitur de igne qui generat calorem i ligno: sed abstrahēdo a subiecto remanet adhuc cōcretio ad fundamentū puta/ si dicatur potentia causādi. calor enim est potentia causandi calorem: non autem ignis potest itaq̄ fieri vlterior abstractio a ꝓprio fundamento. puta si dicatur causalitas; tunc enim nec ignis nec calor recipit predicationem istorum. tamē adhuc ista est vera/ causalitas est cau-

Contra conclusio ꝯ eccl̄a ecclesie. Ad ꝓ

Con cretum.

salitas vltima vero abstractio ẽ sicut i substãtijs: per hoc quod dicimus quidditas causalitatis et hec de nullo alio predicatur.

Ad arg. ¶ Ad argumenta. ad pmũ dico q sapiẽtia nata sumit ibi p supposito filij. Nõ sic aũt dr essẽtia nata: sicut sapientia nata: qr sapiẽtia quodã modo designat originem filij eo q pcedit p modũ intellectus. & iõ nomẽ sapientie sibi appropriat. ¶ Qȝ aũt di. aug. aliquãdo filiũ esse essẽtiam de essentia declarabitur i sequẽti questione. ¶ Ad rich. negãdũ est qr tenendũ est cũ magistro q hȝ p se auctoritatẽ vniuersalis ecclesie. ca. preallegato que est maxima. de qua augu. in libello cõtra epl'am fũdati. Nõ crederẽ euãgelio nisi eccl'ie catholice crederẽ. q̃ quidẽ determinauit q libri habẽdi sũt autẽtici i canone biblie. Auctoritates aũt sãctorũ quas adducit ɔtra se bene exponit. vt patebit qstione sequenti.

Ad rich.

¶ Ad rõnẽ illã de cõmunicare. dico q generãs habet vnam habitudinẽ ad formã q̃ est formalis terminus. & aliã ad cõpositũ qd est termin⁹ primus seu adequatus (ex. 7. metha.) vbi dicit/ q cõpositum primo generatur. In creaturis autẽ vtraqȝ habitudo realis est. qr vtraqȝ habet terminos realiter distinctos et realis dependentia est vtriusqȝ producti ad producens. In proposito autem pducẽs ad primũ productũ habet relationem realem. quia distinctionem realem et realem originem. Ad terminũ autem formalem/ in pducto non habet relationem realem. qr nõ distinctionẽ realẽ sine qua non est relatio realis. producere igitur in diuinis dicit relationẽ realẽ. communicare aũt dicit relationẽ rationis cõcomitantẽ illã realẽ. Communicare itaqȝ & cõmunicari sũt relatiões rõnis necessario ɔmunicãtes aliquas relationes reales oppositas scilicet pducere & pduci. ¶ Ad aliud dico q illa/ essentia est pater/ p̃t distingui. qr pater põt sumi adiectiue vel substãtiue. prio modo significat pprietatẽ denominatiue. sic dicit magister di. 27. qd idẽ est patrẽ esse & genuisse. & sic illa essentia est pater/ est falsa/ qr significat p̄dicatũ & formaliter seu denoĩatiue p̄dicari de subiecto. Secundo modo pater significat psonã cui⁹ est paternitas. & sic illa ppositio est vera per idẽtitatẽ. hoc eni modo possunt p̄dicari substantiua. Adiectiua eni cũ signent formam per modum informãtis de nullo vere dr/ nisi ad qd se habẽt p modũ informãtis. & ideo nõ possũt p̄dicari nisi formaliter. Et tunc ɔña non valet. ¶ Ad probationem de quocũqȝ predicatur subiectũ et eius propria passio concedo quãdo est predicatio eiusdẽ rõnis. hoc aũt nõ est i pposito. qr subiectũ verificatur de essentia identice passio autẽ non. qr cũ sit adiectiuũ nõ p̃t predicari nisi formaliter. ¶ Ubi notãdũ q predicatio formalis sumitur dupliciter. vno modo qñ p̄dicatũ est de diffinitiõe quidditatiua seu ratione formali subiecti. et sic sumitur questiõe preced. Alio modo sumit p p̄dica-

tione denoiatiua in quo predicatū desinat formā denoiantem subiectū: ⁊ sic sumit in ppposito. ¶ Ad aliud cū dicit ꝙ essētia ē pater filij. dico similiter ꝙ illa ē vera substātie ⁊ nō adiectiue. et tūc nō seqtur: ergo filius est filiꝰ essentie. Et cū pbatur ꝙ i relatiuis ē mutua ꝯña ꝯcedo/ i his q̄ denoiant formaliter ab ipis relationibꝰ. vt si sortes est pat plat onis: ergo plato est filiꝰ sortis. In his aūt i qbus relatio tm̄ p̄dicatur p idētitatē nō valet illa ꝯña: qꝛ in cōsequēte plus significatur ꝙ̄ i antecedēte. vt i pposito. In illa eni essētia est pater filij significatur relatio paternitatis tm̄ cōuenire essētie p idētitatē. In illa vero filius est filius essentie: significatur relatio paternitatis formaliter conuenire essentie. est eni sensus eius/ ꝙ essentia generat filiū quod est falsum. ¶ Ad vltimū di. ꝙ si aliqd sumatur p̄cise pro essentia ꝙ genitum inq̄tū genitum nec est aliquid nec nichil. Inter contradictoria eni bene est medium. cum inq̄tum ⁊ cum per se. Homo eni inq̄tū hō nec est albus nec non albus. humanitas eni nō est ratio precisa essēdi album vel non albū. si aūt aliqd extēdatur ad relationē: tūc genitū inq̄tū genitū est aliquid. qꝛ est suppositum cōstitutū p relationē originis. ⁊ tūc minor est falsa. Notandū ꝙ licet dictū abbatis ioachim fuerit hereticū: ipse tamē nō fuit hereticus. qꝛ hoc ptinaciter defendere noluit. sed oēs libros suos dimisit scōm iudiciū eccl'ie corrigendos. vt dicit scotꝰ. 5. di. q̄rti.

Secundo quero q̄o. 2 vtrū filiꝰ generet de substantia pris. Q̄ꝫ nō augu. 7 de tri. Tres psōas ex eadē substātia nō dicimꝰ. substātia aūt vniformiter videt se hr̄e ad quālibet psonā. igit nulla psona est de illa substātia. ¶ Itē cōstructio alicuius cū genitiuo nō notat maiorē distictionē cōstructibiliū ꝙ̄ ppositio cū suo casuali quādo addit eiō cōstructibili. Igit non maior distictio notat hic filiꝰ essētie pris ꝙ̄ filiꝰ de eēntia pris/ sꝫ nō conceditur ꝙ sit filius essētie pris. qꝛ tūc essētia generaret. ¶ In oppositū augu. cōtra maximū. Nullomodo verū filiū dei cognoscitis: si hūc de substātia patris esse negatis. ¶ In ista q̄stione dicitur ꝙ sicut in substantia creata generabili est aliquid potētiale qō p̄supponitur generationi vt materia. ⁊ aliqd inductū per generationē. vt forma. et ex eis est pductū qō est generatū/ ita proportionabiliter correspōdet quasi tria similia in diuinis. psona quippe est quasi cōpositū/ et relatio quasi forma/ ⁊ eēntia quasi materia/ igitur filius est genitꝰ de substātia patris sicut quasi de materia. Istud pbatur p rōem augu. ꝯtra maximū filius eni nullomō est de nichilo. nec negādo. vt aliquis dicitur loq de nichilo qn̄ nō loquitur de aliqua re. Neqꝫ affirmandi ly de. vt sit nota materialitatis: qꝛ nichil nō pōt esse materia alicuiꝰ. Nec affirmādo ly de or

Henricus gād. q̄tlꝫ. 8. q. 9.

ąnaliter .i. post nichil: igitur est
de aliquo/ sed non de alio q̄ de
substantia patris/ vt patet: igit̃
substātia pr̄is est quasi materia
ei⁹. ¶ Huic opinioni additur ab
alijs ꝙ essētia diuina dicitur ge *Gotfrid⁹ qđlꝫ. 9.*
nerari subiectiue: qđ sic ꝓbatur
Istud vere dicitur generari sub
iectiue sine esse subiectū genera
tionis: qđ manet idē sub vtroqꝫ
termino gn̄atiōis. eēntia aūt di
uina manet eadē i patre ⁊ filio:
igit̃ ipsa est subiectū gn̄ationis.
¶ Preterea omni potētie actiue
correspōdet aliqua potētia qua
si passiua de qua possit ꝓduce-
re. sꝫ in deo patre ē potētia acti-
ua ad ꝓducere scꝫ fecūditas ip
sa: ergo sibi correspōdet aliq̄ po
tētia passiua vl' quasi passiua q̄
nō ē nisi natura diuīa. ¶ Ultio.
Si ignis gn̄aret ignē de sua sub
stātia: adhuc substātia ignis ge *ꝓ̄n cuiꝰ gāð. qđlꝫ. 8. q. 9.*
nerātis esset i potētia ad formā
ignis generandi/ sicut modo est
materia aliena de qua generat:
ergo in ꝓposito essentia patris
de qua generat/ est quasi mate-
ria respectu generationis. ¶ Cō
tra istā opinionē arguitur sic. es
sētia est terminus formalis ꝓdu *prīo ipugnatio ꝯ̄ dictā opi.*
ctionis. ergo nō quasi materia.
ꝯn̄a patet. q: illđ qđ ē materia i
generatiōe est in potētia ad ter-
minū formalem. et qđ est quasi
materia est quasi in potentia/ es
sētia vero nec vere nec quasi est
in potentia ad seipsam. Antece-
deus vero probatur. Jo. 10. Pa
ter quod dedit michi maius oī-
bus est. Maius autē oībus non
est nisi aliq̄d infinitum: hoc non
est nisi essētia: illam ergo dedit.
Hoc etiam vult aug. 3. de trinita
te. Sicut naturam prestat filio
sine initio generatio: ita etiā spi
ritussāctus p̄stat essentiam sine
initio spūssancti processio. Nūc
aūt nō cōceditur formā aliquā
dari vel cōicari per gn̄ationē: ni
si illa forma cōicata sit formalis
terminus productiōis. ¶ Item
si essētia non esset formalis ter-
minus generationis. tūc ista ge
neratio non esset vniuoca. quia
terminus formalis non esset ra-
tio cōueniētie gn̄antis et geniti.
¶ Itē si formalis terminus hu-
ius productiōis nō esset eēntia.
sed relatio: tunc ista ꝓductio nō
esset generatio sed mutatio ad
relationem. patꝫ ꝯn̄a ex quinto
phisicoꝝ/ vbi ꝓductio ponitur
in gn̄e ex termino formali. sicut
alteratio in genere qualitatis.
¶ Preterea/ potētia creatiua p
se sine aliquo pricipio materiali
creat ꝫ potētia pria ꝓductiua
se sola sine aliquo materiali vel
quasi materiali ꝓducit ꝓbatur
ꝯn̄a. q: similis ratio videt̃ de pn̄
cipio ꝓdctiuo ⁊ creatiuo. Unde
si poneret̃ aliqđ pricipiū materi
ale vl' quasi materiale non esset
inq̄stū tale sūme pfectōis. ¶ Te
nēdo igit̃ cū doctorib⁹ antiq̄s q̄ *opīo scoti*
oēs a tp̄e augustini vsqꝫ ad istđ
nō sūt ausi i diuinis noīare ma-
teriā vl' q̄si materiā (cum tn̄ oēs
cōcordāter dixerit cū augustīo
ꝙ fili⁹ gn̄at̃ de substantia pr̄is)
dico ꝙ fili⁹ n̄ gn̄at̃ de eēntia pa
tris sicut de mat̃ia vl' q̄si mat̃ia
Et hoc potest sic declarari. Gn̄a
tio i creaturis duo dicit/ muta-
tionē ⁊ ꝓductionem/ ⁊ istoꝝ for
males rōnes alie sūt/ ⁊ sine ꝯtra
dictiōe separabiles adinuicem.

Productio enī est formalr̄ ipsius ꝓducti qđ est ꝯpositū (septimo methaphisice.) et accidit sibi ꝙ fiat cum mutatione alicuius partis ꝯpositi: vt patet in creatōe. Mutatio aūt formalr̄ est ipsius mutabilis qđ de priuatione trā sit ad formā. ¶ Q₃ aūt ista possint ab inuicē separari i creatione vbi ꝓpter pfectionē potentie ꝓductiue ponētis prio ī esse totū est vere ratio ꝓductiōis incꝫ tū p eā terminus ꝓductꝰ accipit eē / ſꝫ nō est ratio mutatiōis icꝫ tū mutatio dt aliqđ substractū aliter se habere nūc ꝗ̄ prius (ex sexto phisicorū) In creatiōe enī nō ē aliqđ substractū. ¶ Ad ꝓpositū cū i diuinis nichil sit ponēdū ipfectiōis / ⁊ mutatio de rōne sui dicit ipfectionē / nullomō poneret ibi gñatio sub rōne mutatiōis: nec q̄si mutatiōis. ſꝫ tn̄ gñatio vt ē ꝓductio pfecta / icꝫ tū scꝫ aliqđ p eā capit esse. Et iō gñatiōi (vt ē i dinis) nō assignabit materia nec q̄si materia: sed tm̄ terminꝰ / ⁊ hoc vl̄ totalis siue primꝰ. i. adequatꝰ. vl̄ terminus formalis scđm quē terminus pmus formalit̄ accipit esse. ¶ Secūdo dico ꝙ negata oī materialitate vel q̄si materialitate: vere tn̄ ⁊ ꝓprie filiꝰ est de sba pr̄is (sicut dicūt auctoritates adducte ī littera) Ubi p de / nō notat tm̄ efficiētia vl̄ originatio. Si enim tm̄ efficiētia: tunc creature eēnt de substātia dei. Nec notat p illud de / tm̄ substātialitas: qꝛ tūc pr̄ esset de sba filij. ſꝫ notatur simul originatio vel principiū originans ⁊ consubstantialitas vt scꝫ in casuali huiꝰ ꝑpōnis. de / notet consubstātialitas. ⁊ p illđ quod cōstruitur cū isto casuali notetur principiū originans. ita ꝙ totalis intellectus huius sermonis filius est de substātia patris. est iste: filius est originatus a patre et vt consubstātialis ei. Et modo isto exponit magister auctoritates in lr̄a adductas. ¶ Circa tamē predicta oriūtur quedam dubia. Primum dubiū est qualiter ꝑsona dia erit vna. nisi essentia se hēat vt potentia relatio vero vt actus. cū vnitas distinctorū nō sit nisi per rōnem actus ⁊ potētie. 7. meta. ¶ Rñdeo ꝙ aristo. loqtur ibi de vnitate cōpositi q̄ habet esse ex rōe actus et potentie. In diuinis āt nulla est ꝯpō. Infinitū enī nō est cōponibile. qꝛ si esset cōponibile tunc posset excedi. qꝛ omne componibile potest eē pars. totū āt est maius sua pte. Nō esset autē oīno icōponibile ad aliqđ quod pōt esse cū eodē supposito: si nō eēt oīno idē sibi qꝛ tunc esset ibi aliqua compositio. Infinitū igr̄ idētificat sibi quicqđ potest esse cū eo i eodē supposito. stat ergo vnitas ꝑsone diuine: lꝫ eēntia et relatio nō se hēat vt potentia et actus. qꝛ propter infinitatē eēntie qcqđ pōt eē cū ea est pfectissime idem sibi. et sic ex essentia et relatiōe est ꝑsona q̄ ē simplicissima. Cū illa tn̄ identitate simplicitatis stat nō idētitas formalis (vt dictū est. di. 2.) Infinitas enī non tollit rōnes formales quin hec formalit̄ nō sit ista. ¶ Et notādum ꝙ quidditatis create et essentie diuine est silr̄do et dissimilitudo. Similitudo qdē: qꝛ

Sicut qdditas creata puta hūanitas ē quo aliquid est ens qdditatiue: sic deitas est qua deus est de⁹: et qua persona est deus. Itē sicut quidditas ē perfectior act⁹ drīa indiuiduali: sic deitas est formaliter īfinita. rło autem nō: sʒ tm̄ idētice. Est aūt dissimilitudo: qꝛ qdditas creata ē ipfecte actualitatis. ꝛ iō est diuisibilis per drām seu ꝓprietatem indiuidualē ipsā ꝯtrahētē/ a qua recipit aliquā actualitatem siue vnitatē. siue īdiuisibilitatē quā habet in indiuiduo: ita ꝙ cōtrahens est aliquo mō formale respectu nature. ꝛ natura est aliꝗ mō potentialis respectu istius. Ipsa autē deitas per relationē siue ꝓprietatē ꝑsonalē nō determinatur. nec aliquo modo actuatur. qꝛ hoc erat ipfectiōis ꝛ potētialitatis ī natura creata. Deitas vero cū de se sit hec. sicut de se habet vltimā vnitatē ita ꝛ actualitatē. Est igiꝰ ꝓprietas ꝑsonalis ita ꝓpri⁹ act⁹ ꝑsone. ꝙ tñ nō est act⁹ ipi⁹ nature diuine aliꝗ mō ꝑficiēs vł informās eā. ¶ Et si queras quomō isti duo act⁹ cōcurrere possīt ad cōstitutionē ꝑsone: nisi vnum sit ī alio. Cōcedo vnū esse in alio. vt relatio est ī suo fūdamēto siue ī radice: sʒ hoc nō ē vt act⁹ in potētia. sʒ vt idētice cōtentū in pelago infinito. Est aūt relatio act⁹ personalis. qꝛ ꝑsonaliter distiguēs: essētia vero actus quidditatiu⁹ et quidditatiue distiguēs. ¶ Et notandum ꝙ generatio actiua et paternitas sunt eadē ex natura rei relatio. rłatione tamē differentes per comparationem ad gñationē in creaturis que est terminis decisio. ꝛ paternitatē que est habere correlatiuū coexñs. nō sic ī deo. vbi nō est dispositio ꝑuia. sʒ ꝯpleta gñatio ꝛ ꝑmanēs Est quoqꝫ paternitas in essētia sicut relatio in fūdamēto. vel sicut ꝓprietas ꝑsonalis ī natura.

¶ Scōm dubiū est quomodo essētia potest esse fūdamētū istarꝫ relationū quin sit materia earū cum de ratione fūdamēti sit esse potentiale et ꝑfectibile. ¶ Rñō. In creaturis ordo generationis et ꝑfectionis sunt cōtrarij. sicut patet. 9. meth. ꝙ illa sūt priora gñatione que sunt posteriora ꝑfectione. Cui⁹ ratio est quia creature procedunt de potentia ad actū: et de iperfeco ad ꝑfectū. sʒ cundo ad simplr, primū oportet ꝙ idē sit primū ꝛ origine ꝛ ꝑfectione: qꝛ ad ipsū reducitur totus ordo gñationis et sic in diuinis simul debēt itelligi cōcurrere ordo gñationis ꝛ ordo ꝑfectionis Sicut igitur si in creaturis concurrerent isti duo ordines sempꝑ vniformiter: nō queremus prio materiā que substaret forme et secundo formam: sʒ queremus primo formā que nata esset dare actū materie: et scdo quereremus materiam que nata esset recipere esse per formam vł supposituū quod natū esset existere per illā: ita in diuinis incipiendo a primo signo nature oīno primo occurrit essentia diuina. vt est esse ex se. quod nō competit alicui nature create. qꝛ nulla natura creata habet esse prius naturaliter ꝙ̄ in supposito. ¶ Ista aūt essentia scdm augu. 7. de tri. est

Secundum dubium.

qua pater est et qua filius est.licet nō sit qua pater ē pat͛ ⁊ filiꝰ est filius. Isti igitur essentie abstractissime considerate vt prior oībus psonis conuenit eē ex se. et ideo in isto prio occurrit: non vt ad receptiuū alicuius pfectionis: s3 vt infinita perfectio: potēs quidem i scdo signo nature cōicari alicui: nō vt forma informās cōicatur materie. s3 vt quiditas communicatur supposito tanq̄ formaliter exiti per eā. et ita pullulāt seu emanāt relationes ex ea ⁊ psone in ea. nō quasi quedā forme dantes esse sibi. vl͛ quasi q̄dā supposita in quibus recipiat esse. s3 qbus suppositis ipsa dat esse. vt quo format͛ illa supposita sūnt et quo sūt deus. Scd3 quoq3 sco.5.quoli. ab ipa essētia (q̄ est quoddam pelagus infinitū) virtual͛r oīa intrinseca ɔtinēs: prius emanāt essētialia que non dicūt respectū ad extra q̄3 relationes psonales. Est igit͛ essentia fundamentū relationū non quasi potentiale recipiens istas: sed fundamētum quasi p modū forme vt qua relatio fundata in ea simpliciter est deus.

Ttiū dubiū. ¶ Tertiū dubiū est quomodo essentia cōicatur personis vt terminus formalis pductionis ipsarum (cum essētia non p̄suppo nat relationes) sed relationes psonales p̄supponunt essentiam. ¶ Rn̄deo q̄ cōicatū i hac pductiōe nō p̄supponit illud cui cōicetur. q2 ista cōmunicatio nō est alicui iam exn̄ti. vt in alteratione. sed est alicui vt simpliciter fit. et ideo natura nō cōmunicatur ante productionē suppositi.

Ad ar. p opo. ¶ Ad argumenta pro op. Ad p̄mum ɔcedo q̄ filius nō est de nichilo. s3 de aliquo sc3 de substātia patris. sed ex hoc non sequitur q̄ essētia se habeat vt materia. quia (vt ex pred̄ pat3) ly de dicit cōsubstantialitatē et origiñē. ¶ Ad scd3 cū dicitur q̄ illud est subiectū generatiōis qd̄ manet idē sub vtroq3 termio. ¶ Respondeo q̄ illud est verū i creaturis in quibus ponitur generatio sub ratione mutatiōis cuiꝰ termini sunt priuatio et forma. In pposito aūt nō sunt termini correspondentes generationi vt mutatio est. q2 nichil est quasi aliquo modo priꝰ sub priuatione/⁊ postea sub forma/vnde nō ponit͛ hic generatio sub ratione mutationis/ sed pductionis vt dictū est. ¶ Ad tertiū cū dicitur q̄ omni potētie actiue correspō det potentia passiua dico q̄ nō est verum loquendo de potētia passiua pprie dicta/ex qua scil3 aliquid pducit͛. vt patet in creatione: potentie tamen acti bene correspondet potentia passiua quam ipsi vocant obiectiuam que est potentia pducibilis. et sic cōcedo q̄ sicut pater est fecūdus actiue/sic filius est producibilis. ¶ Cū vltimo arguit͛ de igne dico q̄ si ignis generaret de se substantia sua non esset in potentia ad formam generādi. sed ipse ignis esset perfecte productiuus: q2 nō requireret aliā causā cōcausātē. Ita est in proposito: q2 primū principiū nō requirit aliud principium secum concurrēs ad principiandū. nec i eodē genere pricipij nec i alio.

Ad ¶ Ad argumenta principalia.
prin ad primū cōcedo ꝙ nō dr̄ ꝓprie
cipa aliqua persona esse de essentia
lia ar absolute. sed addendo cum sub
stātia ꝑsonā aliquā originātem
ita ꝙ hec / filius est de essētia di=
uina / non est ita concedenda: si=
cut hec filius est de substantia
patris: q2 per scđam exprimitur
consubstantialitas et origo pro
pter genitiuū ꝯstructū cū causa
li prepositione. per primam aūt
non notatur aliquid originans
¶ Ad scđm cū arguit̄ ꝙ ad istā
de essentia sequit̄ ista ꝙ est essē=
tie. nego cōiam / q2 cōsequens
notat rł̄onē eē iter filiū ⁊ essētiā
sicut suū correlatiuū / qđ nō no=
tat añs sed tm̄ notat cōsubstā=
tialitatem in essentia cū origine
notata in isto qđ construit̄ cum
essētia. Quādocūq3 eni relatiuū
cū aliquo cōstruitur i tali habi
tudine casuali in qua natū3 est
aliqđ teriare illā relationem vt
correlatiuum. tunc ꝯstruitur cū
isto precise vt cum correlatiuo.
exēplū. pater ꝯstruit̄ cū aliquo
in habitudine genitiui simile in
habitudine dtī: maius in habi=
tu die ablti videt̄ ꝙ cū quocūq3
cōstruit̄ tale relatiuū expresso i
tali habitudie casuali illud no=
tatur esse ei⁹ correlatiuū. Nō ei
dicim⁹ iste canis fili⁹ hois. q2 ē
fili⁹. ⁊ ē hois vt dñi canis / ta ꝙ
ly hois construatur cū ly canis
ex vi possessiōis. sed videt̄ signi=
ficare ꝙ ly hois cōstruatur cu3
ly canis in ratiōe relatiui vt ma
tris. Ita igitur in ista / fili⁹ essen
tie. videtur essentiam accipi vt
correlatiuū ei⁹ relatiui. cū quo
ꝯstruit̄. ¶ Sed tūc quid dicem⁹

ad augustinū dicentē. 1. 5. de tri.
filiū esse filiū substantie patris.
¶ Rñdeo ꝙ d3 exponi sicut ipse
expōit illđ ad colossñ. trāstulit
nos in regnū filii dilectiōis sue
siue caritatis. i. filij sui dilecti.
sic dr̄ filius substātie pr̄is. i. con
substātialis pr̄i. tales ei locutio
nes improprie. qñ reperiūtur in
doctoribus sunt exponende.

Irca dictionem
6. Quero vtru3
pr̄ genuit filium di. 6.
volūtate. Q2 sic q. 1.
hylari⁹ in libro
de synodis Nō
naturali necessitate ductus pa=
ter genuit filium. ex quo sequi=
tur / ꝙ ipsum genuit voluntate.
¶ Itē richar. 6. de tri. post alia
tractata de productione perso=
narum dicit. Uultis audire ver
bū abbreuiatū. Ingenitū velle
hēre de se cōformē atq3 ꝯdignū
idē mihi videt̄ qđ gignere filiū.
¶ Item. 5. methaphi. ca de ne=
cessario. Omne inuoluntarium
est triste sed nichil est triste in di
uinis. ergo nichil est inuolunta
riū. ergo filius volūtate gñatur
¶ Cōtra. Dam. libro primo. ge
neratio est op⁹ nature. nō ğ vo=
lūtatis. ¶ In ista q̄stiōe est vna
opinio ponēs ꝙ pr̄ nō generat h'rii
volēs. sed tm̄ necessitate natura sum=
li / sicut ignis calefacit. l3 actu ma
generādi quasi posito. volūtas arti.
pr̄is in illo cōplaceat. Quod sic 58. q
ꝓbatur. Intellectio patris ali= 2.
quo modo p̄cedit quodcumq3
velle patris. sed intellectio pr̄is
vt patris (videtur esse gignitio
vbi vel filij) p̄cedit quācūq3 vo
litionē patris. Maior p3 ex. 15.

de trinita. Minor probat. q2 eiusdē potētie nō sunt duo actꝰ. q2 potētie distinguunt̄ p actꝰ (.2. de aia) gignere aūt filiū siue dicere verbū (qḋ idē est i deo): est potētie intellectiue ꝛ itelligere filr̄: ḡ dicere est formaliter aliquod intelligere/ et non nisi prīs igitur.

Impugnatio op. ¶ Cōtra illā opionē arguit̄ sic. intelligere ē pfectio simplr̄/ dicere aūt nō: ḡ nō sunt idē formalr̄. Probatio prie pr̄ q̄tū ad intellectū. et q̄tū ad voluntatē est formaliter btūs intellectiōe ꝛ volitione. Nō est aūt beatꝰ nisi pfectiōe simpliciter. Probatio scḋe q2 aliter filiꝰ ꝛ spūsctūs nō eēnt simplicit̄ pfecti: q2 nō dicūt/ accipiēdo hoc mō dicere: q2 nō exprimūt verbū. Rō itaq3 opinionis innitit̄ minori false ex qua sequit̄ cōclusio falsa. s. q̄ pater nō proprie volēs dicit. ¶ Ad pbationē aūt qñ dicitur q̄ potētie distinguūtur per actus. Rñdeo q̄ actio in creaturis vno mō accipitur p aliquo qḋ est pprie de genere actionis. Alio modo pro actu secundo q̄ est qualitas absoluta sicut dictū est questiōe de ymagine. Unius ergo potētie tātum est vnus actus loquēdo de hoc actu tm̄ vel de illo actu tātum/ vnius tamē potētie bene potest esse duplex actus/ quorū vnꝰ sit actio de gñe actionis/ ꝛ alius de gñe qualitatis vt patet in itellectu nr̄o. Ita in pposito. Intellectus diuinus habet vnū actum correspōdētem intellectioni nr̄e q̄ est qualitas. quo sc3 actu intellectus patris formalr̄ intelligit. Habet etiā actum correspondētem actui de genere actionis quo. s. exprimit verbum.

Rño ad q̄. ¶ Dico igitur ad q̄stionē hoc modo q̄ pater gignit volēs: q2 in primo signo vel i instāti originis pater intelligit formaliter filiū in essentia (vt patet i solutiōe vltimi argumenti. 10. distinctionis) ꝛ tūc etiā pt̄ habere actū volēdi formalr̄. In scḋo signo originis gignit filiū: nec tn̄ vult illā gignitionē volitione sequēte ipsā gignitionē: sed volitione habita in primo signo originis: qua pat̄ formalr̄ vult presupponēdo intellectionē aliquo modo qua pr̄ formalr̄ itelligit nō aūt gignitionē verbi: l3 aūt pr̄ gignat filiū volēs modo preexpositio: nō tamē gignit filiū volūtate tanq3 principio elicitiuo vel pductiuo q2 principiū vniꝰ rōnis i dis nō pōt hr̄e duas productiōes. Nulla ei pductio ē ibi vniꝰ rōnis nisi vnica q2 adequata igitur cū spūs sanctus producatur per modū volūtatis vt principij pductiui filiꝰ nō sic pducet̄.

obiectio. ¶ Cōtra p̄dicta arguit̄ sic: q2 sicut agere presupponit esse ita p̄supponit illḋ quo agens constituitur in esse/ igitur velle patris p̄supponit pductionem/ cū pater constituatur in esse per generationē actiuā que est idē qḋ paternitas (vt dictū est in p̄cedētibꝰ)

Rño ¶ Rñdeo q̄ agere presupponit eē essentie nō yposticū. aia enim separata h3 intelligere et velle l3 nō sit suppositū. sic in proposito velle presupponit essentiam cum volūtate. Unde ab illa essētia que est pelagus infinitū virtualiter omnia intrinseca ꝯtinens prius natura emanāt omnia essentia=

lia: que nõ dicunt respectum ad extra q̃ relationes personales. ¶ Sed tũc dubitatur quomodo illud velle sit operari pris anteq̃ pater intelligatur esse siue ante generationẽ actiuã. Rñdeo q͂ aliud est dicere in supposito patris eẽ aliquã operationẽ p̃cedẽtẽ patrẽ/ et aliud est dicere operationẽ patris vt patris p̃cedere patrẽ. velle eñ p̃ris est prius patre: sed non velle patris vt patris. pater namq3 vult et intelligit vt hic deus qui est quod vel q̃s correspõdẽs deitati/ relationes precedẽs quodãmodo. ¶ Ad argumẽta.

Ad arg. Ad primũ dico q͂ duplex est necessitas naturalis. quedã eñ est necessitas cui volũtas repugnat vt necessitas mortis. Alia est necessitas naturalis. cui volũtas consonat et concordat/ et sic pater necesserio gignit filiũ. Hylarius aũt loquitur de necessitate primo mõ dicta vñ et subdit. nõ naturali necessitate cũ nollet. tunc eñ ibi esset coactio cũ repugnaret volũtas. ¶ Ad scõm cũ dicit Rich. michi videtur. etc. hoc nõ videtur augustino: sc3 q͂ velle p̃ris sit formaliter gignere. Uñ. 15. de trini. dicit q͂ spũs sctũs p̃cedit nõ quomodo nat⁹: sed quomodo dat⁹ id est nõ per modũ nature sicut filius: sed p modũ voluntatis libere. oportet ergo exponere Rich. q͂ itelligit cõcomitãter. ¶ Ad tertiũ dico q͂ gñatio filij nõ est inuolũtaria. sed ex hoc nõ sequitur/ q͂ sit genit⁹ volũtate vt pricipio elicitiuo. multa eñ facim⁹ siue volũtate p̃cedẽte siue cõcomitãte: quorũ principiũ immediatũ non est volũtas.

Circa distictionẽ septimã. Quero vtrũ potentia generãdi i patre sit aliq̃d absolutum vel p̃prietas patris? Quod proprietas patris probo. Pater eo est pater quo generat: sed paternitate est pater: ergo paternitate generat. Minor est nota. Maior vero probatur: q2 eo est pr̃ quo est et fili⁹ (5. de trinitate) ergo eo est pater quo generat. Probatur hec consequẽtia. q2 gñatione est ei filius. ¶ Itẽ actus p̃prius est a forma propria agẽtis/ sed generare est act⁹ p̃prius patris. igitur. Probatio maioris. q2 forma propria dat esse: ergo et agere. ¶ Itẽ medium est eiusdem generis cum extremis sed supposita que sunt extrema sũt relatiua: ergo illud quo suppositum agit quod est medium inter ea: est relatiuum. ¶ Itẽ p̃ducẽtis et forme qua p̃ducit eadẽ est relatio ad productũ (hoc accipitur a philosopho quinto phisicorum. 25 meta) vbi vult q͂ ad idẽ gen⁹ cause p̃tineãt ars et edificator. g̃ ad idẽ genus pricipij p̃tinẽt p̃ducẽs et illud quo p̃ducit et ita si essentia sit qua pr̃ generat habebit eẽntia relationẽ realẽ a genitiuũ/ qd ad falsũ ¶ Itẽ p̃ductio per prius est distinctiua q̃ assimilatiua. quod patet. Ois eñ productio est distinctiua sed nõ ois est assimilatiua. igitur forma que est principiũ p̃ductionis pri⁹ est principiũ ei⁹ inq̃tũ forma est distinctiua: q̃ inq̃tũ ẽ assimilatiua. Ipsa ãt ẽ distictiua inq̃tũ hec assimi

latiua inquantum forma / igitur principium productiuum inquantum est principium productiuum inquantum forma. ¶ Contra hec: quia inquantum forma. ¶ Cōtra
in oppositum. hec: q inquantum forma. ¶ Cōtra dam. gñatio est opus nature. sz nō est opus nature vt generantis: qz natura nō generat. ergo est opus nature vt pricipij generādi. ¶ Itē boeti⁹ quito de tri. ex virtute nature natiuitate subsistit filius. ¶ Itē magister i littera. pater nō est potēs nisi natura r loquit̃ de potētia generādi. ergo ¶ Ad questionē dico q
Rño potētia generādi pōt capi dupliciter. Uno modo p pricipio quo pr̃ pducit filiū pcise sūpto. Alio mō p ipso pricipio quo cū alijs cōcurrentib⁹ ad pductionē filij sicut in creaturis ad rationē potētie propinque cōcurrūt ipedimēti amotio r approximatio passi. Si loquamur de potētia prio
pma cōclo. modo sumpta: tūc potētia generandi nō est relatio sed aliqd absolutū: vt eñi patebit. di. 11. agēdo de pductione in diuinis. Memoria pfecta seu intellectus habēs essentiā sibi pñtem est principium quo pater pducit filiū. Loquēdo vero de potētia scđo modo sūpta / potētia generādi dicit
scđa cōclu. absolutū cum respectu: qz dicit memoriā vt i psona inascibili. et hoc mō potētia generādi nō est in filio: qz nō est suppositū cōueniēs tali actioni. Intellect⁹ ei diuin⁹ vt in filio non est principiū pductiuū: cū ipse intellectus vt i patre habeat pductū sibi adequatum. Ad rationem itaq potētie secūdo modo sumpte cōcur
Tertia cōclo. rit proprietas patris cum natura diuina. Qz autem ipa proprietas patris seu relatio paternitatis nō sit principiū quo pater generat filiū probatur. qz si huiusmodi relatio esset principiū quo tunc in diuinis nō essent due pductiōes formaliter distincte p modū nature r volūtatis. cōsequēs est fim. cōña vero pbatur. qz i diuinis distingunt̃ pductiones p modū nature r volūtatis nisi qz principiū quo producens pducit alit̃ se habet ad pductionē r productū: qz hoc naturaliter / illud vero libere. Ois aūt relatio videt̃ eque naturalr̃ respicere suū ppriū correlatiuū / r sic relatio spiratiui eque naturaliter respicit suū ppriū correlatiuū sicut relatio generantis suū. Scđo qz eadē relatio esset pricipiū suūpsius. qz in patre non est nisi vnica relatio originis ad filiū. scz paternitas. si ergo sit pricipiū quo respectu generatiōis que est eadē relatio licet aliter noiata (vt dictū est di. 5.) erit pricipium suūpsius. ¶ Qz vero absolutū sit principium quo pbat̃ aliqd absolutū ē termin⁹ formalis generatiōis ergo absolutū ē rō formalis qua agēs agit. Añs pz ex. 5. đ. q. 2. cōña vero pbatur qz impossibile est agens cōicare terminū formalē generatiōis nisi agat forma eque pfecta si vniuoce. vel perfectiori si equiuoce. In diuinis autē nichil est perfectius absoluto. qz absolutuz est formalr̃ infinitū relatio aūt non igitur. rc. ¶ Huic rōni instat̃: qz istā cōña tm̃ valet in gñatione vniuo tia p ca. hec autē probat̃ esse equiuo maca: et hoc sic. Paternitas r filiatio differunt specie. igitur persone constituite per eas añs pz qz

sũt rõnes alteri⁹ rõnis. probat̃ ꝯña. qꝛ eadem est differentia formaliũ ꝯstituẽtiũ ꝛ ꝯstitutoꝝ / cũ cõstituta nõ differãt nisi per constituẽtia. ¶ Scđo arguit sic productiones differunt spẽ. ergo et pducta / añs pꝫ. qꝛ in diuinis nõ est pductio nisi vnica vni⁹ rõnis probatur ꝯña. qꝛ productiones sunt eiusdẽ rõnis cum pductis. ¶ Tertio sic differẽtia specifica est de perfectione vniuersi: ergo est ponẽda i diuinis añs ẽ notũ pbat̃ ꝯña. qꝛ ea que sũt perfectionis in creaturis: sũt ponẽda in deo. ¶ Ad ista dico ꝙ siue generatio ponat̃ equiuoca siue vniuoca: ratio nõ ipigit. qꝛ in equiuoca gñatione opꝫ principiũ pductiuũ esse perfectius forma terminãte. relatio aũt non est pfectior cẽtia diuina. ¶ Cõclusio tamẽ quã inducũt ille rationes videt̃ falsa s. de generatiõe equiuoca. qꝛ cũ primo termino gñationis scꝫ in ipso pducto ꝯcurrãt duo. scꝫ natura ꝛ pprietas suppositi qua est hoc: aut gñatio dr̃ vniuoca a termino formali gñationis / aut rõne ppria suppositi pducti si primo modo (cũ natura q̃ est terminus formalis pductionis sit eadẽ in pducẽte ꝛ pducto) seqtur vniuocatio / qꝛ perfectissima silitudo: si scđomodo: ꝯ nulla gñatio ẽ vniuoca: qꝛ nullũ genitũ i sua forma idiuiduali assimilat̃ signẽti. ¶ Ad pmũ argumẽtũ dico ꝙ nõ est ibi pprie gen⁹ nec species nec differentia specifica. bene tñ cõcedo ꝙ paternitas ꝛ filiatio sunt alterius rationis: qꝛ sunt opposite. Et cũ infertur ꝙ cõstituta sũt alterius rationis quasi specifice: nego cõsequentiã. ¶ Ad pbationẽ dico ꝙ licet differẽtia ꝯstitutorũ sit p cõstituẽtia: plus tamẽ distiguitur cõstituẽtia ꝙ̃ constituta (vt patet i differẽtijs idiuidualib⁹) que sũt primo diuerse: nõ aũt in diuidua. Cuius ratio est: qꝛ cõstituta includũt materiã in qua cõueniunt: non aũt cõstituentia sic species includunt genus in quid. non autem differentie specifice. ¶ Ad secundum nego cõsequentiam. Ad pbationẽ dico ꝙ pductiões quãtũ ad hoc sũt eiusdẽ rõnis cũ pduct. qꝛ sicut pductiones sũ relationes: ita pducta sũt relatiua. sed productiones non sunt formaliter supposita subsistentia in illa natura. sicut sunt producta. ideo pducta possũt habere vnitatẽ aliquam in natura communicata eis per productiones: non autem productiones. ¶ Ad tertium dico ꝙ in creaturis differentia specifica est perfectio supplens impfectionem. quia propter creaturarum limitationem non potest esse in ipsis tota perfectio absqꝫ distinctione specifica. In natura autẽ diuina in qua est perfectio infinita non oportet ponere talẽ imperfectionẽ: cum ibi nulla sit imperfectio. Sic generatio in corruptibilibus est perfectio supplens imperfectionẽ: quia sine generatione non possunt conseruari. nec idem numero: nec idẽ specie. non sic in perpetuis. ¶ Ad argumenta principalia. Ad pmũ arg. pnc. primo ad augu. dico ꝙ itelligit eo formaliter nõ eo fũdamentaliter seu pricipiatiue. pr̃ eni gñat

Margin notes: Scđa. / 3tia. / Rñõ ad obiecta. / ad pm. / i. natura humanã

gñatione formaliter. sꝫ hoc mō non querimus quo gñet sꝫ quo gñatio elicet/ vt pricipio formali elicitiuo. quod scꝫ. sit fundamentū proximū isti⁹ relationis. Exemplū. Calidū aliter calefacit calore ⁊ calefactione. calefacit eni calore vt pricipio quo. calefactione vero i rōne forme proximo denoiantis. q̄ est dispō media inter agens et terim productū. ¶ Ad scdm qñ dr̄ ꝙ act⁹ ꝑ prius est a forma ꝓpria, dico ꝙ illa maior nō est vera nisi in formis actiuis. relationes aūt non sūt forme actiue sicut nec forme de genere q̄titatis. Ad ꝓbationē cū dr̄ ꝙ forma ꝓpria dat eē. igit̄ etiā agere. dico ꝑ idē. illud eni nō est verū nisi sit forma actiua. ¶ Ad tertiū de medio dico ꝙ illud mediū ē eiusdē generis cū extremis. qđ participat vtrūq; extremū sicut fuscū est mediū inter albū ⁊ nigrū. ⁊ tale mediū est mediū ꝓprie sumptū. Loquēdo autem de medio methā. sumpto. necesse non est ipsum esse eiusdem generis cum extremis/ sicut intellectio qua anima intelligit rosam non est eiusdē generis cū re intellecta. ¶ Ad aliud de quo et quod dico ꝙ illud dictū phi verū est in causa ⁊ causato q: ibi ē distictio realis cause ⁊ principij quo causat ab ipso causato. In ꝓposito aūt est oppositū. q: suppositū ꝓducēs est distinctū. quo aūt ꝓducit est idistinctū. et ideo ꝓductū nō refert̄ realiter ad principiū quo. sicut refertur ad principiū quod producit. sed refertur tantū relatione rōnis ad ipsū principiū quo.

¶ Ad vltimū cū arguitur ꝙ generatio prius e. t distictiua q̄ assimulatiua. cōcedo ꝙ distiguere est prius i gñatione q̄ assimilare id est. ꝯmunius. q: multa distingunt q̄ non assimilāt. sꝫ non est prius. i. ꝑfectius. Illud eni qđ ē prius scdm ꝯñiam/ non sēper est prius secūdū ꝑfectionē vel causalitatē. Exemplū / sequitur bene: ignis igitur calidus. ⁊ nō ecōuerso ⁊ sic calidus est pri⁹ scdm consequentiam. ⁊ tamē ignis ē prius scdm causalitatē ipso calore: cū calor non attingat formā substātialē ignis gñandi nisi dispositiue ipm ꝑ assū alterādo.

Circa distinctionē 8. Quero vtrū de⁹ sit sūme simplex? ꝙ nō. simplicitas nō est ꝑfectio simpliciter ergo non est ponēda in deo vt essentialis. Probatio añcedētis. ¶ Si esset simpl'r ꝑfectiōis: igr̄ quilꝫ habēs eā eēt simpl'r ꝑfectior nō habēte et ita materia pria esset ꝑfectior homine. quod falsū est. imo generans i creaturis generalibus et corruptibilib⁹ ꝯpositiora sūt perfectiora. ¶ Item perfectiōis est in forma posse dare esse. licet imperfectionis sit dependentia a materia. igitur si prima ratio separetur a secunda (q: non videtur esse contradictio in tali separatione) pōt esse deitas forma dans esse. licet nō depēdeat ab illo cui dat esse. et sic erit alicui cōponibilis. ¶ Item quod vni est accidens nulli est substātia (ex scdo phisicorū) sed sapientia i nobis est accidens. ergo in

dis. 8

methaphorice

nullo est substātia: ⁊ sic sapiētia i deo erit accidēs cū ibi sit scđm eandē rationē secundū quā est in nobis. ⁊ ita erit ibi cōpositio subiecti ⁊ accidētis. ¶ Cōtra. 6 de trinitate. Deus vere ⁊ summe simplex est. ¶ Rñdeo q̄ deus est sūme simplex cū nō sit cōposit⁹. nec alteri cōponibilis. Quod ꝓbatur ex ratiōe infiniti. ⁊ primo q̄ nō sit cōponibilis. p hoc q̄ oē cōponibile potest eē pars alicuius totius cōpositi ex ipo ⁊ altero cōponibili. ois autē pars pōt excedi. sed cōtra rationem infiniti est posse excedi. ergo ifinitum nō est cōponibile. ¶ Q; aūt de⁹ sit oino incōpositus ꝓbatur / q; si sit cōposit⁹ aut ex ifinitis aut ex finitis. Nō ex infinitis. q; nullū tale ē cōponibile vt dictū est. nec ex finitis. quia finita nō reddūt aliquod infinitū i perfectione cum infinitum excedat omne finitū scđm quācūq; ꝓportionē dandam. ¶ Posset etiam inductiue probari deū nō esse cōpositū. Non enim est cōposit⁹ ex materia ⁊ forma. q; causalitas materie et forme includit iꝑfectionē. s. rationē partis. forma etiā non informat materiam: nisi virtute alicuius efficientis / et sic si deus esset cōpositus ex materia et forma haberet aliqđ efficiens prius se. cuius oppositū patuit di 2. Nō est etiam cōpositus ex subiecto ⁊ accidente. cum eni sit in materialis / nō est capax alicuius accidentis conuenientis rei materiali. Intelligere etiā et velle que accidunt spiritibus creatis sunt idē eius essentie. vt patuit di. 2. Non est etiā cōpositus ex partibus q̄titatiuis cum nō habeat materiā. q̄titas aūt est accidēs rei materialis tū etiā q; virt⁹ ifinita nō est i magnitudie extēsa p accidens ad extensionē magnitudinis ex di. 2. Nec etiā pōt poni virt⁹ infinita in magnitudine q̄ nō extēditur ipi magnitudini. sȝ sit tota in toto ⁊ tota i qualȝ parte eius: sicut aia i corpore ab ipa ifoꝛmato. q; tūc ꝑficeret ipsā sicut forma materiā. et sic esset ibi cōpositio materie et forme. Nō est etiā deus cōpositus ex genere ⁊ differētia vt videbit i sequētib⁹. Nec ex natura et supposito seu ꝓprietate ꝑsonali. vt patuit di. 5. Esse etiā non accidit deo. q; deus est suū esse. vñ dixit ad moysē. hec dices filijs isrl'. Qui ē misit me ad vos. Esse nāq; diuinū est verū ⁊ pur⁹ q; non est ꝑmixtū potentialitati [illegible]ati seu vertibilitati aut non entitati. Unde hylarius in libro de tri. Esse non est accidens deo sed subsistens veritas manens causa ac naturalis generis proprietas. In quo notatur esse dei differre ab esse creature. non q̄ esse creature sit vere accidens sȝ per quandam similitudinem vt ponit bonauentura. Accidens enim natū eē inherere subiecto et ab illo trahit originē et potest adesse ⁊ abesse. sic creatura dependet a deo substentāte. oritur ab ipso efficiente (⁊ nata est suū esse perdere) ideo eē ei⁹ est quasi accidens. non tamen est vere accidēs. quia licet dependeat a deo non tamen sicut a subiecto. Ecōtra est de esse diuino: nō eni dependet ab aliquo substentāte

et ideo dr subsistens veritas nec oritur ab aliquo efficiente quapropter dicitur manens cã. Nec natũ est recedere ab eẽ/ideo dicitur naturalis generis pprietas q̃ nõ dimittit suũ eẽ. Scdm vero Ric. de med. villa exñia i creatura nõ est accidẽs absolutũ/ aliquã tñ rõnẽ iportat sup eẽntiã creature. s. rõnem depẽdẽtie ad deũ efficiẽtẽ et ipsũ cõseruãtem i eẽ. hec aũt relatio licet sit idẽ realiter cũ creatura: nõ tñ formaliter/ qz null⁹ respectus est de essẽtia absoluti. ¶ Ex pced. patet q de⁹ est summe simplex sicut. Est quoqz psona diuina eq̃ simplex sicut natura. qz licet ibi nõ idẽtitas vl distictio: nullã tamẽ est cõpositio. sũme eni simplicitati non repugnat non idẽtitas sed cõpositio vel cõponibilitas. Nec obstat diuine simplicitati psonarum pluralitas: sed potius ipsã arguit sũme eni simplicitatis est eandẽ naturã plurib⁹ cõmunicari sine sui diuisiõe. qz vbi est sũma simplicitas: ibi summa actualitas/ sũma diffusio et communicatio debet poni. Licet aũt in creaturis reperiat aliqua simplicitas (qz in alićbus nõ est cõpositio materie et forme) non tamẽ est in ipis sũma simplicitas. Ois enim creatura est alteri cõponibilis: quod patet in accidẽtibus que sunt componibilia cũ subiecto. ¶ In substantijs vero generabilibus et corruptibilib⁹ materia et forma sunt adinuicẽ componibiles. Omnis etiã substantia tam corporalis q̃ spũalis est receptiua sui accidentis. vt patet de itellectiõe et volitiõe in angelis. ¶ Sũt etiã creature multipliciter cõposite. In ipsis enim est cõpositio actus et potẽtie/ puta realitatis generis q̃ est potẽtialis ad realitatẽ dñe et per ipsã perfectibilis. Est etiã i creaturis cõpõ nature et dñe idiuidualis q̃ naturã actuat (vt dictũ est di. 5) Nulla etiã creatura est purus act⁹: cũ pus sint creature in potẽtia q̃ in actu/ esse qz earũ depẽdeat a deo pducẽte et cõseruãte/ Ois etiã creatura habet in se carẽtiã alicui⁹ gradus entitatis etiã sup̃mus angelus: qz licz nõ careat aliquo gradu entitatis i q̃tũ talis nature: caret tñ aliq̃ gradu cui est capax i q̃tũ ens. cũ infinitas nõ repugnet enti in q̃tũ ens/ sicut talpa dr ceca. qz lz nõ sit nata habere visũ in q̃tũ talpa: est tamen nata habere in q̃tũ animal huiusmodi aũt carẽtia nõ est de essentia creature: qz priuatio nõ est de essentia alicuius positiui. est tamen ipsi inseparabiliter ãnexa. ¶ Et notãdum q non est idem summe simplex et simpliciter simplex. dicit eni summe simplex qd nõ est cõpositũ nec cõponibile. vt de⁹. Simplr aũt simplex dr qd non est resolubile i alia/ cuiusmodi sũt vltime differẽtie q̃ tñ nõ sunt sũme simplices/ cũ sint cũ gñe cõponibiles. ¶ Notãdũ etiã q vnitas et pũct⁹ lz sint idiuisibilia: nõ tñ sũt sũme simplicia. vt ptz ex predictis. Euidenter itaqz apparet q solus de⁹ est summe simplex Nulla autẽ creatura est purus actus: cum ois creatura careat aliquo gradu actualitatis. sicut non est lux pura q̃ caret aliquo

Conclusio rñsiua.

gradu lucis lȝ cũ illa luce ipura non misceatur aliqua alia entitas positiua: sed tm̃ carẽtia pfectioris grad⁹ lucis. ¶ Ad arg. Ad primũ. q: scd̃m ansel. monologion. 15. de rõne pfectiõis simpliciter est ꝙ sit meli⁹ ipsum ꝗ̃ nõ ipsũ i quocũqꝫ. hoc sic declaro ꝙ dr̃ melius ipsũ ꝗ̃ nõ ipsũ. i. quolibet sibi incompossibili i q̄cunqꝫ supposito p̄cise cõsiderato inq̃tũ suppositũ nõ determinãdo i qua natura sit. Cõsiderãdo eni aliqd inq̃tum subsistit in aliqua natura: põt aliqua perfectio simpl'r non eẽ melior sibi. q: repugnat tali nature lȝ nõ repugnet sibi inq̃tũ p̄cise subsistẽs sicut canis nõ esset simpliciter pfectus canis si esset sapiẽs q: repugnet sibi sapiẽtia. Et tunc ad scd̃m dico ꝙ simplicitas est pfectio simpl'r scd̃m ꝙ excludit cõponibilitatẽ / ꝛ cõpositionẽ ex actu ꝛ potẽtia vl' ex pfectiõe ꝛ ipfectiõe. talis aũt simplicitas nõ est i materia / quare nõ ẽ pfectior ꝯposito. ¶ Scd̃o dico ꝙ alicui nature limitate potest repugnare aliqua pfectio et aliqua nõ / ꝛ tũc nõ seq̃tur illã naturam esse pfectiorẽ cui ꝯpetit talis pfectio: ꝗ̃ cui repugnat maxie qñ illi cui repugnat cõuenit aliqua perfectio que est perfectior alia repugnãte. Exemplum. Actualitas est perfectior ꝗ̃ simplicitas. ꝯposito autem cõpetit maior actualitas licet non maior simplicitas. materie aũt licȝ cõueniat simplicitas: non tamen tanta actualitas ꝗ̃ta competit composito / et ita simpliciter perfectius põt esse illud cui competit actualitas sñ simplicitate ꝗ̃ illud cui ꝯpetit simplicitas sine actualitate. ¶ Et si queras quõ vna perfectio simpl'r est perfectior alia: dico ꝙ hoc est quia ratõ vnius est pfectior rõne alterius p̄cise sũpta: lȝ qñ quelȝ ẽ i sũmo sint oẽs eque pfecte: q: infinite. ¶ Ad secũdũ dico ꝙ dare alicui oẽ formal'r ponit necessario limitationem. q: sic dans esse non includit p idẽtitatẽ illud cui dat esse: nec põt separari a sic dare esse imperfectio q: nec limitatio nec dependẽtia oimoda. lȝ enim separet ab eo depẽdẽtia ad materiã: semp tñ manet depẽdẽtia ad efficiẽs virtute cuius / forma informat materiã. ¶ Et si instet de verbo qd̃ dat esse nature humane: dico ꝙ non dat esse p modũ forme sicut patebit li. 3. di. 1. ¶ Ad tertiũ dico ꝙ sapiẽtia secũdũ illã rõnẽ scd̃m quã est species qualitatꝫ ꝛ accidẽs i nobꝫ / nõ ponit in deo: q: hoc modo includit limitationẽ ꝛ iperfectionẽ. sȝ ponitur in deo scd̃m rationẽ sapientie precise / que est perfectio simpliciter / ꝛ abstrahit ab imperfectione et limitatione.

Onsequẽter quero vtrũ aia rationalis sit tãte simplicitatis ꝙ sit q̄libet parte corporꝫ tota. Qꝫ nõ de aia. Sicut se hȝ pars aie ad partẽ corporis. ita tota aia ad totũ corp⁹: ergo videtur ꝙ aia ita sit i toto corpore ꝙ pars aie sit in parte corporis / ꝛ ita nõ est in qualibet pte corporis. ¶ Itẽ tunc aia influeret in qualȝ ptem

corporis imediate. quod ē falsū qȝ influit in totū corpus mediāte corde/ i quo occultatur aia secundum auicen. 2. de aialibus. ❡ Itē si aia esset i qualibet pte corporis tota: tūc quelibet pars esset substantia aiata sensibilis/ ⁊ ita quelȝ pars aialis eēt aial. quod falsum videt̄. ❡ Itē si tota aia est in manu et tota in pede. (cū aliqñ manꝰ moueat̄ pede desedēte) simul aia moueret̄ et quiesceret. quod videt̄ inconueniēs. ❡ Itē res existēs i paruo spacio non pōt naturaliter eē i maiori nisi mutet̄. sed crescente corpore paruuli nō ꝓpter hoc mutatur aia eius: ergo non est i qualibet parte corporis ad ꝑfectā q̄ntitatē reducti. ❡ Cōtra. aug. 6. ð trinitati. ni. ca. 6. Aia in vno q̄qȝ corpore et i toto/ tota est. ⁊ i qualibet eiꝰ parte tota est. ❡ Respondeo cū augusti. ꝙ aia rōnalis est tota i toto corpore. ⁊ tota i qualȝ pte. Quod pȝ. qȝ aia ⁊ est forma corporis ⁊ est simplex. qȝ ergo ē forma totalis corporis est in toto: qȝ vero simplex nō est scōm partē ⁊ partē sui. ⁊ ideo sic est tota i toto ꝙ tota i qualibet pte. Non tamen eodē modo ꝯparatur ad totū ⁊ ad partes. qȝ ad totū ꝯparatur sicut ad propriū ⁊ proportionatū perfectibile. Ad partes aūt secundū ꝙ habent ordinem ad totū. Quomodo autē hoc sit possibile: sic declaratur. Est nāqȝ quedā simplicitas ꝑ negationem magnitudinis corporalis ⁊ spiritualis ⁊ ista est simplicitas pūcti. Et est alia simplicitas per negationē magnitudinis corporalis: positiua magnitudis spūal' finite. ⁊ talis simplicitas est i angelis ⁊ i aia itellectiua: Quis in alio ⁊ alio gradu scōm ꝙ plꝰ vl' minꝰ accedūt ad sūmū simplex qð ē deꝰ. ❡ Est alia simplicitas ꝑ negotiationem magnitudinis corporalis positiua magnitudinis spiritualis infinite. Et talis simplicitas est i deo: sicut ergo deꝰ ꝓpter suā simplicitatē ⁊ magnitudinē spūalē ē vbiqȝ totꝰ. et esset i locis ifinitis si tot essent: sic aia scōm se totā attigit quālibet ptē corpis sibi ꝓportionati. Nō sic aūt est ymaginānda aie simplicitas sicut simplicitas pūcti. qȝ illa negat ⁊ magnitudinē corporalē ⁊ spūalē. ideo nō pōt esse nisi i diuisibili. Q; vero scōm augu. 6. de tri. ca. 8. In his que nō mole magna sūt. hoc ē maiꝰ esse qð melius esse. ⁊ bonitas ꝯsistit in ratione ꝑfectionis. seqtur ꝙ illa essētia spūali magnitudīe ē maior. q̄ perfectione est plenior. ❡ Ad argumēta. ad primū cum dicitur sicut se habet pars aie ad partem corporis. dico ꝙ aut aristotiles intelligit de aia bruti quā intelligit esse extensam secūdū corporis extensionē. aut si intelligit de aia itellectiua/ partem aie vocat patētiā: potentie aūt organice sūt in diuersis partibus corporis ratiōe organorꝫ/ et sic potentia visiua non est in pede. qȝ ibi nō est organū mediante quo elicitur actus vidēdi. ❡ Ad scōm dico ꝙ viuere pt sumi pro actualitate seu esse viuētis. vel pro operatione per quā demonstratur vita scōm quā distinguitur gradus viuentium. Accipiendo igitur viuere primo

Tri= plex. recipit simpli.

ad ar gu.

ad. 2

modo. aia imediate influit in totũ corpus. Accipiẽdo vero scdo modo aia influit i opationẽ vite. s. motũ ⁊ sensũ in cetera membra mediante corde. ⁊ ideo dicit ibi occultari. ⁊ sic leso corde deficit vita. q: cessãte influẽtia illius partis: deficit ordo corpis/ Exẽplũ hoc patet i maiori mũdo/ in quo de⁹ influit in vna creatura mediãte alia. vt seruetur debit⁹ ordo i vniuerso: sicut eni de⁹ est in maiori mũdo: sic aia in minori. scz in hoie (scdm augu) ¶ Ad tertiũ dico q̄ q̄uis aia sit i qualz pte corporis tota: non ppter hoc sequtur q̄ q̄lz pars hois sit aial/ q: aial dicit cpositũ de aia ⁊ suo pfectibili pportionato qd est totum corpus. ¶ Unde dicit ph̃us q̄ aia nullius corporis est actus. id est nullius partis corporis. q: nulli parti corporis cõmunicat operationẽ ppriã / nec pfectionẽ totius ⁊ ideo nulla pars hois est homo. ⁊ nulla pars hominis itelligit. ¶ Ad quartũ dicitur q̄ no mouet anima nisi ad motũ totius corporis. q: nulla pars corporis diffinit aiam / cũ sic sit i vna parte/ q̄ est extra ipsam. ¶ Ad vltimũ dico q̄ crescẽte corpore paruuli/ aia mutatur per accidẽs inq̄tum scilicet illd (cuius est perfectio) mutatur.

¶ Questio. 3. 8. di.

q. 3. 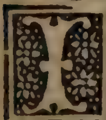Insuper queritur. Utrũ cũ simplicitate diuia possit stare q̄ deus vl' aliqd formal'r dictuz de deo sit in gñe? Q̄ sic. vbi ẽ species ibi est genus: q: sũt correlatiua. sz natura diuia est species respectu personarum diuinarum (scdz dam) igitur deus est i genere. ¶ Item sapientia dicitur de deo secundũ eãdẽ rationẽ scdm quã dr̃ de nobis. Rõnes eni posite di. 3. de vniuocatione entis. etiam concludũt de vniuocatione sapientie: ergo scdm istã rõnem scdm quã dr̃ de deo est species generis. ¶ Cõtra Magister in lr̃a adducẽs augu. di. q̄ a deo remouentur pdicamẽta artis dyalectice. ¶ Rñdeo q̄ deus non est in genere. patet per augu. 7. de tri. ca. 8. Manifestum est (inquit) deũ abusiue dici substantiam. q: oĩ substãtia est capax accidẽtis. Absurdum vero est q̄ deus alicui accidenti subsistat. ¶ Notãdũ tñ q̄ deus põt dici substãtia iq̄tũ ens p se stãs. sz hoc aliter cuenit substãtie pdicamẽtali ⁊ aliter deo/ de⁹ eni dr̃ ens per se stans. q: a nullo depẽdẽs: substãtia vero pdicamentalis dicitur per se stans: non q: a nullo depẽdeat. sed q: nulli inheret. ¶ Itẽ pbat q̄ de⁹ non est in genere: q: oẽ qd est in genere est finitum. de⁹ aũt nõ est finitus, ergo non est in genere. maior patet. q: realitas a qua sumitur genus est potẽtialis ad realitatem a qua sumitur differentia. Unde dicit arist. 8. meth. Oportet diffinitionẽ esse orõnẽ longã et hoc esset materiã. illud vero formã. Nullũ aũt infinitũ est potẽtiale ad aliqd (vt patuit in questione de simplicitate diuina) vnde si in deo esset ordo realitatum quarũ vna esset cõtrahibilis ⁊ perfectibilis per aliam, tũc nõ esset sũme simplex. q: ibi

esse cõpositio saltem actus et potentie. Qualiter aũt ens non sit gen⁹ et quomodo cõtrahitur ad deũ et creaturã. dictum est dis. 3. agendo de eius vniuocatione.

cõclu. rñsi. ¶ Patet itaq3 ex predictis deus non est in genere. nichil etiã formaliter dictum de deo est i genere. qr nichil finitũ vel limitatum dicit formalr de deo. Relationes eni licet non sint formaliter infinite/non tamẽ sunt finite qr sunt idẽ cum essentia que est formaliter infinita. Essentialia siquidẽ que. s. sũt cõia tribus personis. ab eẽntia recipiunt infinitatem formalẽ/non autem relationes. Entitatis nãq3 relatiõis formaliter accepte vt relatio/ nõ est infinitas modus itrisecus. qr non est pfectio simpliciter si enim paternitas esset pfectio simpliciter tunc aliqua pfectio simplr esset in patre q̃ nõ esset in filio.

Primũ dubium. ¶ S3 hic occurrũt aliqua dubia. Primũ est qualia sũt pdicata dicta formalr de deo. vt sapiẽs bon⁹. etc. ¶ Rñdeo q ens pus diuidit in finitũ et i ifinitũ q̃3 in decẽ genera. quia alterũ istorũ. s. finitũ est cõe ad decẽ genera. igit quecunq3 cõueniunt enti vt indifferens ad infinitũ et finitum. vel vt pprium enti infinito. cõueniunt sibi nõ vt determiatur ad gen⁹/ et per cñs vt transcẽdens. Predicata itaq3 communia deo et creaturis sunt transcendentia.

2. dubiũ. ¶ Sed tũc oritur aliud dubium quomodo ponitur sapiẽtia trãscendens. cum nõ sit cõis oibus entibus. qr transcendentia dñr cõmunia oibus. ¶ Rñdeo sicut rõne generis generalissimi non est habere plres spẽs sub se. sed nõ habere alidd genus supra se sicut predicamentum / quando paucas aut nullas habet species: sic transcendens dr q nõ continetur sub genere: s3 qd ipsum sit commune ad multa iferiora hoc accidit. sola eni illa transcẽdentia conueniunt omni enti q̃ sunt conuertibilia cum primo transcendente. sc3 ente.

¶ Ad argumenta ad primum dico q natura diuina dicit species p quãdam similitudinem: eo q dicitur de personis/sicut species dicitur de indiuiduis: sed non est vere species: quia non plurificatur i ipsis sicut nature specifica plurificatur in indiuiduis. et sic debet intelligi diffinitio speciei posita a porphirio. Realitas etiam speciei est potẽtialis ad realitatem indiuidui: essẽtia autem diuina nullo modo est potẽtialis ad relationẽ. vt dictũ est disti. 5. Ad argumen. ¶ Ad secundũ respõsum est in questione de simplicitate diuina.

Utrum cũ diuina simplicitate possit stare aliqmõ distictio pfectionũ essẽtialiũ pcedẽs aliqmõ oẽm actum itellectus? q. 4. Arguo q nõ. Aug. 15. de tri. ca. 3. Nõ sicut in creature sapiẽtia et iusticia sunt due q̃litates/ita i deo: s3 q̃ iusticia ipa est et bonitas. Ex hoc arguo. pdicatio i abstractis nõ est vera nisi sit p se prio. igit ista/sapiẽtiã est bonitas. ẽ p se primo. et ita subiectum includit pdicatum. et sic nulla est illorum distinctio. ¶ Contra Dam. li. 1. ca. 4.

Si iustū. si bonuz. ⁊ si qđ aliud tale dixeris/ nō naturā declaras sed que circa naturā sunt dicis ergo añ omnē actum: itellectus est aliquid in deo quod non est

rñ.f3 natura formalit̄. ❡ In ista q̄stio
tho.i ne tenet̄ a multis pars negati=
scri= ua. sc3 ꝙ cū simplicitate diuina
ptis. nō sit distinctio attributoꝝ: nisi
di.2. tm̄ ratione (que a q̄busdā decla ratur ex distinctione dextri ⁊ sinistri in colūna) q̄ sumit̄ per respectū ad realē distinctionē eorū in aiali. sic attributa diuina habēt in creaturis aliqua re distincta sibi correspōdētia: vt bonitas bonitatē. sapiētia sapientiā. et sic de alijs. A quorū distinctione sumitur eorum distinctio in diuinis. ita ꝙ intellectus ex ꝑfectionibus realiter diuersis in creaturis format cōceptiones ⁊ perfectiōes corrñdentes in deo ꝓportiōabiles. Nec apprehēderet drām rōnis ipsarū i diuinis nisi apprehēderet drāz eoꝝ scd̄3 rem in creatura. Ubi notādū ꝙ attributa possunt dupliciter su

attri mi. s. stricte et large. ꝓprie enim
buta illa dr̄ attributa que perficiūt
pñt essentiā in esse scd̄o/ quasi quali
capi tates vt sūt caritas/ sapiētia (ve
tu. ritas/ bonitas. ⁊c. Et hoc modo intellectus et volūtas non sunt attributa (secūdum sco. 26 dist. h⁹) q2 sunt quedam perfectiōes intrinsece in eēntia presupposite omni qualitatē ⁊ q̄titati. ⁊ in creaturis nō pertinēt ad genus qualitatis. Infinitum etiā proprie non est attributum. Large vero attributa sūt ꝑfectiōes simpliciter repe̅te̅ i creaturis/ q̄s deo attribuim⁹ ipas de deo predicando/ vt dicendo deū esse viuentem/ sapientem potētē/ verū iustum/ intelligentē/ beatū/ eternū. ⁊ q̄cquid absolute melius est ipsū q̄ꝫ nō ipsum. ❡ Hoc premisso: arguo contra op. Distinctio emanationum est realis. ergo distinctio attributorum non est tantū rōnis: s3 aliquo mō ex natura rei. añs patet. ꝓbatur ꝯña q2 ens reale non necessario preexigit ens rationis. qđ eni p̄suppo nit ad suū esse ens ratiōis nō est reale cum non possit esse circūscripto opere intellect⁹. Distinctio autē emanationum preexigit distinctionē attributorū. q2 filius ꝓcedit nascēdo. vt verbū in itellectu / spūssctūs spirando vt amor in voluntate ⁊ non verbum qđ non potest esse nisi esset aliqua distinctio intellectus et volūtatis ad intra. ❡ Itē q̄lib3 perfectio simpliciter est i ente ꝑfecto ex natura rei ante oē opus intellectus. sed attributa sūt ꝑfectiōes simpliciter ergo. ⁊c. minor patet. maior ꝟo ꝓbat̄. tum q2 aliter nō esset simpliciter ꝑfectū. tū q2 aliter ꝑfectio simpliciter i nullo esset ꝑfecte. In creatura eni nō est ꝑfecte. q2 ibi est finite. nec in deo est ꝑfecte / si nō sit in ipso vt exñs. sed tantū vt cognitus est q2 esse cognitū est esse diminutū. vt distinguitur cōtra exñs. ❡ Item arguitur sic. distinctio precedens rationem primi distinctiui nō est per tale distinctiuum. sed distinctio nature diuine et intellectus precedit itellectionē (que est principiū distinctiuū eorū que distiguntur ꝑ rationē) igit̄ illa distinctio nature

Ar. ꝯtra opi.

et intellectus nõ est p intellectũ.

opio scoti ¶ Est igit alia op. scoti. q inter perfectiones eẽntiales nõ est tm differẽtia rationis: sed est ibi distictio ex natura rei: ita q sapiẽtia est in re/ et ex natura rei/ et bonitas similiter. et sic de alijs Sapiẽtia aũt i re formalr nõ est bonitas in re. qd pbatur. qr si infinita sapiẽtia esset formalr bonitas infinita: sapiẽtia in cõi esset formaliter bonitas in cõmuni. Infinitas eñ nõ destruit formaliter rationẽ illius cui addit: qr in quocũq gradu intelligit esse aliqua pfectio (q tñ gradus est gradus illius pfectionis) nõ tollit ratio formalis illi9 pfectiõis ppter istũ gradũ. Et ita si nõ includit formaliter vt in cõmuni. nec vt ifinitũ infinitũ. Hoc declarato. qr includere formaliter est aliquid includere in sua ratione essent a i. ita q si diffinitio includẽtis assignaret inclusũ esset diffinitio vel ps diffinitiõis. Sicut aũt diffinitio bonitatis in cõmuni nõ habet in se sapiẽtiã ita nec infinite infinitã. Est igit aliqua nõ identitas formalis sapiẽtie et bonitatis inq̃tũ essent eorũ diffinitiones distincte si essent diffinibiles. Diffinitio aũt nõ tantũ indicat rationẽ causatã ab intellectu sed quiditatẽ rei. Est igit nõ identitas formalis ex parte rei.

Formaliter includere aliquid sit.

Concl'o. ¶ Istud argumẽtũ nõ de formali idẽtitate dixerũt antiq doctores ponẽtes i diuinis esse aliquã pdicationẽ verã p idẽtitatẽ que tamẽ non est formalis. Ita concludo ego per idẽtitatẽ veritatẽ esse bonitatẽ in re. nõ tamen veritatẽ esse bonitatem formaliter

¶ Ista opinio cõformatur auctoritate dam. li. primo. cap. 9. vbi ipse vult/ q inter oia noia dicta de deo ppriissimũ ẽ qui est. quia esse dicitur quoddã pelagus infinite substãtie. non est aũt pelagus isinite substãtie. ppter hoc q multe relationes ratiõis possunt causari circa ipsum. ita eñ per actum intellectus possunt causari circa quodlibet. sed essẽtia diuina dicitur pelag9 ppter virtualẽ cõtinentiã huiusmodi perfectionũ formalr infinitarũ ab ipsa emanãtium/ sicut flumina emanant a mari. iuxta illud. Oia flumina intrãt mare et c. Ad locũ vnde exeunt fluia reuertuntur. Simil'r aug. cõtra maxim. Si potes deum patrẽ cõcedere simplicẽ/ et tamẽ esse sapiẽtẽ et bonũ. et enumerat ibi multas tales pfectiones: q̃to magis vn9 de9 potest esse simplex et tamẽ trinitas. ita q tres psone nõ sint partes vnius dei. Arguit ibi q si i eodẽ sine cõpositione et partialitate pñt esse multe pfectiões simpliciter multomagis possũt esse tres psone in diuinitate sine cõpositione et ptialitate. Qd argumẽtũ esset istud. Si attributa tãtũ differũt rõne rationis et persone distinguerẽtur realiter. Non eni sequitur si relationes rõnis nõ faciũt cõpositionẽ in aliquo ergo nec rõnes reales. Ista autem non identitas formalis stat cũ simplicitate dei: sicut dictũ ẽ de essentia et ppretate. di. 2. et 5.

¶ Cõtra predictam solutionem sunt tria dubia. primo eñ videtur q non saluetur simplicitas diuina. qr ex quo essentia ponit

Primũ dubium.

quasi fundamentū/et ista quasi circunstantia eēntiā: videtur φ ista se habeāt vt actus et forme respectu eēntie diuine. ¶ Scdm dubiuz. quia augustinus. 7. de trinitate. ca. 4. vbi negat idētitatē paternitatꝭ et deitatis: non eēm eo (in quiēs) pater quo deus sicut nec eo verbum quo sapientia. Ita cōcedit idētitatē magnitudinis ꝛ bonitatis ꝛ perfectionum essentialiū (Cū dicit) eo magnus quo deus: igiꝭ sicut negat ibi idētitatē: ita cōcedit hic: non aūt negat nisi idētitatē formaliter. igiꝭ istā cōcedit hic. ¶ Tertiū dubiū qꝛ sicut nō eēt bonitas realiter infinita nisi esset realiter eadē sapientie ita videꝭ φ ratio bonitatis non sit infinita nisi sit formaliter eadē rationi sapiētie

rñsio ad pͥmū. ¶ Ad pͥmū rñ. φ forma i creaturis habet aliqd imperfectiōis scꝫ φ est forma informās aliqd ꝛ pars ꝯpositi. ꝛ hꝫ aliqd qđ nō est impfectionis sed sequiꝭ eā secūdū suā ratienē eēntialē. scꝫ φ ipsa est quo aliqd est tale. Exēm. Sapētia in nobis est accñs. hoc est impfectionis: sed φ ipsa sit q̄ aliqd est sapiēs: hoc nō est impfectionis. In diuis āt nichil est forma scdm rationē impfectionis: sed inꝙtum est qđ illud in quo est ipsa/est tale: cui quidē ꝓpter sui infinitatē est perfecte idem.

obiectio. ¶ Si obijcis. quō aliqd est formaliter sapiēs sapiētia. si sapiētia nō est forma ei⁹? Rñsio. Corpus est aiatū quasi denominatiue. qꝛ aia est forma ei⁹. homo dicitur animatus non denominatiue sed essentialiter. quia est quid eius. Non igitur requiritur aliquid esse formā informantem aliquid vt ipsum sit tale per ipsam. quia forma nō est forma informans totum. quod tamen diciꝭ formaliter tale ꝑ ipam: sed sufficit vera identitas ipsorum.

ad. 2. dub. ¶ Ad secundum dico φ eodem dicitur deus sapiens ꝛ magnus quia magnitudo et sapiētia sūt perfectiones simpliciter et eiusdem rationis. quia scilicet perfectiones quiditatiue seu essentiales / non sic eodem modo est deus et pater. quia paternitas non est perfectio simpliciter nec ē ratio quiditatiua sꝫ ꝑsonalis.

ad. 3 dub. ¶ Ad tertium φ licet ex infinitate sit vera identitas vnius rationis ad aliam non tamen sequitur φ sit formalis. ¶ Cōtra. Uerissima identitas est ponenda in deo: sed formalis est verior ꝙ idētica tm̄: ergo est ibi ponēda ¶ Concedo φ verior vnitas est ibi ponēda q̄ ē possibilis poni lꝫ autem ibi ponatur vnitas vel idētitas formalis aliqua. vt patet distinctione 4. non tamē est possibilis poni identitas formalis cuiuscunqꝫ ad quodcunqꝫ. Secundo dico φ ex hoc medio potest argui pro opposito. quia omnis vnitas simpliciter perfectionis est ibi ponenda talis est identica sine formali. quia est simplex et illimitata (vt patet ex precedentibus) formalis autem non ponit illimitationem.

Ad argu. prin. ¶ Ad argumentum principale concedo φ in creaturis non est vera predicatio abstracti de abstracto: nisi per se primo modo. qꝛ ibi abstrahendo realitates q̄ sūt in eodē. puta realitatē ghis

et differentie: ꝛ cōsiderando eas precisissime / vtraqꝫ est finita / et sic neutra est pfecte eadē alteri Nō ei sunt aliquomō eadē iter se nisi ꝓpter tertiū cui sūt eadē: et iō si subtrahunt a tertio / non remanet causa identitatis eorū quare nec causa veritatis ꝓpōnis vnientis extrema ista. hec igit est falsa. Aialitas est rationalitas et ecōtra. ¶ Oppositū ē in deo. qꝛ abstrahendo sapientiā a quocūqꝫ qđ ē extra rōnē sapiētie formaliter / et bonitatē similiter / remanet vtraqꝫ q̇ditas precise sumpta formaliter infinita. Et sic remanet ratio idētitatis extremorū ꝓpter infirmitatē formalē vtriusqꝫ. Et ꝙ illa sit ratio p̄dicatiōis per identitatē: signū est ex hoc ꝙ nō cōcedit ista paternitas est inascibilitas: neqꝫ vt vera formaliter neqꝫ vt vera per idētitatē. Ista aūt cōcedi tur / paternitas est deitas / ꝛ ecōuerso Cuiꝰ rō est: qꝛ abstrahendo paťnitātē ꝛ inascibilitatē ab essentia siue a supposito neutrū est formaliter ifinitū / ꝛ ideo neutrū in ratione sua sic abstractū includit rationē idētitatis eius ad alterū / sed abstrahēdo deitatē ꝛ paternitatē q̄tumcunqꝫ remanet / adhuc alterū extremum formaliter infinitum / que infinitas est ratio sufficiēs idētitatis extremorū: et per ꝯn̄s veritatis cōpositiōis affirmatiue. In ista aūt deitas est bonitas: remanet infinitas nō tātū i vno extremo sed i vtroqꝫ: ideo est hic veritas ꝓpter idētitatē inclusā virtualiter in vtroqꝫ extremo. ¶ Ex predictis patet ꝙ in diuinis remanēt duo modi p̄dicādi. Unꝰ est a se seu quo ad p̄dicata essentialia. Aliꝰ est ad aliq̇d seu quo ad p̄dicata psonalia vel relatiōes.

¶ Circa predicta posset dubitari an hec sit vera: humanitas est animalitas. ¶ Respondeo ꝙ nō quia animalitas est pars humanitatis: pars autem non predicatur de toto. ¶ Sed cōtra animal est pars hominis: et tamen ista est in primo modo dicēdi p se / homo est aial. ¶ Respondeo ꝙ pars bn̄ predicat de toto i cōcreto: qꝛ concretū significat per modū totius eo ꝙ cōcernit suppositū. nō sic in abstracto: qꝛ aufert iste modus. ¶ Sed contra. hec est vera primo modo dicendi per se / albedo est color. et tamen color est pars albedinis cū realitas a qua sumitur genus sit potētialis ad realitatē a qua sumit differētia: per quam differt albedo a nigredine. ꝛ ibi predicatio abstracti de abstracto. ¶ Rn̄deo ꝙ albedo ꝛ color non sunt abstracta vltimata abstractiōe: qꝛ lꝫ abstrahāt a subo / nō tn̄ a ꝓprio indiuiduo. sicut nec aial abstrahit a supposito proprie nature: hūanitas ꝟo ꝛ aialitas sunt abstracta vltimata abstractiōe: vt patuit. di. 5. ꝛ iō illa nō est vera: hūanitas ē aialitas ¶ Ad euidētiā predictorū notādū ꝙ eētiale in diis nō distiguitur ꝯtra accidētale. cū nihil deo accidat. sꝫ distinguit ꝯtra notionale. Unde illa sunt eētialia in diis q̇ hn̄t modū p̄dicādi eētie: et sunt cōia tribus personis: vt sunt potentia: sapientia: clemētia. Nocionalia autē dn̄r / per q̄

dubitatio

Rn̄o

tia. Nocionalia autem dicūtur per q̄ notificatur distinctio personarū: & sic cōueniūt trib⁹ personis vt inascibilitas: generatio actiua: generatio passiua: spiratio actiua: spiratio passiua.

q. 5. E imutabilitate dr de qua tractat magister i secunda parte hui⁹ distictiōis. ¶ Quero vtrū sol⁹ deus sit imutabilis? q nō. Deus aliter se habet nūc q̄ pri⁹ ergo mutat. ꝯña ē nota q: mutari est aliter se haberi q̄ p⁹. Probat añs. q: de nō creāte fit creans. ¶ Itē sapie. 7. dr de sapiētia icreata. oībus mobilib⁹ mobilior est sapiētia. ¶ Itē vniuersalia sūt immutabilia cū sint vbiq̄ et sēper (ex prio poster.) ergo non solus deus. ¶ In oppositū dr i epistola ad thim. q solus deus habet imortalitatē. i. imutabilitatem. (scdm aug.) Unde etiā ait grego. Oia i nichilū redigerētur nisi ab ipso manu tenerētur & ꝯseruarētur.

Rño ¶ Respondeo q solus deus est imutabilis. hec exclusiua habet duas partes. pria est q deus est immutabilis scda q nichil aliud a deo est imutabile Pria pars pbatur. q: cū de⁹ sit sūme simplex (vt pbatū est) ideo nō potest mutari ad aliquā formā / que i ipso recipiatur. q: etiā est necessarie esse. vt patet ex primitate efficiēte. di. 2. q. 2. iō non potest mutari ab esse i non esse. nec a non esse in eē. que mutatio dicitur versio a dam. igitur mutatione omni siue substantiali siue accidētiali: est deus simpliciter imutabilis. ¶ Sed pars negatiua illius exclusiue. s. q nichil aliud a deo ē imutabile maiorē habet difficultatē. In hoc eni theologi a phis discordant. Posuerunt enim aristote. et auicen. deum necessario se habere ad alia extra se. Ex quo falso fūdamento sequitur q quodlibet aliud necessario se habet ad ipsum. quod quasi immediate cōparatur ad ipm. vl non mediante motu. cuiusmodi sunt intelligētie & corpora celestia. & sic talia posuerunt necessaria. quia illud est necessarium ad quod necessario se habet necessariū. Uariabilitatē aūt generabilium et corruptibilium posuit aristo. q: mediante motu. gñabilia et corruptibilia difformiter comparātur ad primū mouēs ppter difformitatē motuū corporum celestiū & varios ipsorum influxus. ¶ Pro ista opiniōe arguitur sic. In oi dria entis necessitas est pfectior q̄ contingentia. Probatur. q: necessitas est perfectior in ente i se. ergo et i oi differētia entis. igit in illa dria entis q̄ est causa necessitas est pfectior ꝯtigētia pfectissima ergo causa necessario causat. Puta si primum causās naturalit causaret: causaret necessario & tūc necessitatē daret suo causato sed nulla pfectio tollit a causato ppter modū causādi ipius causātis eque pfectā causare aūt volūtarie nō est modus causādi minus perfectus q̄ causare naturaliter. igitur ppter hoc q est causare voluntarie non tollitur aliqua perfectio effectui igitur causa cau ar. p opi.

sans voluntarie potest dare ne=
cõfir cessitatem effectui. ¶ Confirma
matõ tur ratio qr si causaret natura=
liter posset producere plures dif
ferentias entis. s. possibile et ne=
cessariũ. si autẽ causans volun=
tarie non potest causare: nisi tã=
tum ens contingens/ videretur
esse causa imperfecta. quia tunc
causalitas eius non se extende=
ret ad tot effectus/ ad quod ex=
tẽderet se / si naturaľr causaret.
Ar. 2 ¶ Item aliqua causa necessario
causat: igitur pria causa necessa
rio causat. antecedẽs videt ma
nifestũ ppter multas causas na
turales q̃ necessario causant su=
os effectus. consequẽtiam pbo.
qr in essentialiter ordinatis po=
sterius non potest habere neces=
sitatem nisi prius habeat: sȝ con
nexiones causatorũ ad causas
suas sunt essentialiter ordinate.
igitur nulla talis cõnexio est ne
cessaria: nisi ista q̃ est primi cau=
arg. i sati ad suã causã. sit necessaria.
cõtra ¶ Cõtra istã cõclusionẽ arguit.
phõs Si prima causa necesserio cau=
sat primũ causatũ/ tunc non erit
simpliciter necessaria. qr poterit
non esse circumscripto alio a se.
probatur. quia habens necessa=
riam habitudinem ad aliquid:
non est/ illa habitudine non exi=
stente. Non existente autem ex=
tremo/ non existit ista habitudo
et sic non existente primo causa=
to/ non erit prima causa. ¶ Pre=
ar. 2 terea aliqd malũ fit in vniuerso
ergo deus nõ necessario causat.
ans ↄcedit phi. Probat ↄña/ qr
agens necessario pducit effectũ
suũ in susceptiuũ q̃tũ põt pdu=
ci in eo: cũ agat sm vltimũ potẽ

tie sue. Effectus primi est boni=
tas & pfectio. igitur si necessario
agit/ necessario pducit bonitatẽ
in quolȝ/ q̃tũ ipsũ susceptiuũ põt
recipere: sed habẽs bonitatẽ tã=
tam q̃te ipse est capax. nullam
maliciam hȝ igit. ¶ Dico ergo
quãtũ ad istã partẽ q nichil a=
liud a deo est imutabile loquen
do de mutatione que est versio/
quia nichil aliud est formaliter
necessarium quodlȝ etiam aliđ
est mutabile subiectiue/ nisi pro
pter iperfectionẽ negatiuã: pu=
ta vltimũ accidẽs. vt aliqua re=
latio que non põt eẽ subiectum
alicui9 quia tale est imperfectũ
negatiue. i. nõ capax alicui9 per
fectionis. & sic forte intelligit ac=
tor sex principiorũ q forma est i=
nuariabili eẽ ↄsistẽs. loquit enim
ibi de forma vt cõuenit sex vlti=
mis pdicamẽtis/ q̃ sũt respectus
extrisecus aduenictes sm scotũ
12. di. 4. sententiarum. Et ideo
de ipsis tractator9 illam diffini
tionem forme pmittit. talia au=
tem sunt inuariabilia subiecti=
ue. que forte propter sui minimã
entitatẽ nõ pñt eẽ subiectũ alio=
rũ accidentiũ. Nichil etiã aliud
a deo propter sui pfectionẽ est i=
mutabile quia si aliqd esset tale
hoc maxime esset aliqs angelus
ois autẽ angelus est mutabilis
subiectiue. qr cũ nõ oia simul in
telligat: mutatur ab intellectio=
ne in itellectionẽ. ¶ Ad argumẽ Ad
ta pro opp. phõrũ. Ad primũ dico ar. p
q necessariũ est pfectior cõditio op.
q̃ possibile in omni entitate cui
cõditio necessitatis est cõpossi=
bilis non aũt in entitate cui re=
pugnat/ repugnat aũt oi respe=

etui ad posterius. qz et quo omne posteri⁹ est nō necessariū/ primū nō pōt hēre necessariā hītudinē ad aliquod eor̄. ⁊ sic repugnat rōni cause vt causa. ¶ Contra hoc. In multis diuisionib⁹ entis alterū diuidēs ē perfectū alterum iperfectū. extrema autē perfecta se cōcomitantur. Exemplū si diuidat ens per finitum et infinitū per necessariū ⁊ possibile ꝑ potentiā ⁊ actū: act⁹ necessitas et infinitas se cōcomitātur cum ergo in diuisione entis per causā et causatum causa sit perfectius extremū stabit cum necessitate. ¶ Rn̄deo ꝙ diuidētia ꝑfectiora cōcomitantur que dicunt perfectionem simpliciter et ad se. vt sūt actus et infinitas. ⁊ hmōi. nō autē illa q̄ dicūt respectū ad aliquid posteri⁹. qz hēre necessariā habitudinem ad aliquid tale nō est perfectionis. qz non stat cū perfecta necessitate eius qđ dr̄ hr̄e talē habitudinē. hoc cōfirmatur. qz talis hītudo nō est formaliter infinita cū tn̄ infinitas sit nobilius extremum in diōne entis. ¶ Ad aliud cum dr̄ si naturaliter causaret ergo necessario causaret. concedo sicut ex antecedente includēte impossibilia sequitur ꝯn̄s includēs impossibilia. In an̄cedēte ei repugnat ei quod ē causare modus ille qui est naturaliter. qz causare dicit ꝑductionē diuersi in essentia ⁊ et ita contingentis. Naturaliter vero dicit modum causādi necessarium et ita respectu necessarij. Et ita sequit̄ ꝯn̄s simr̄ includēs duo opposita. Et cum addit̄ ꝙ nulla ꝑfectio totaliter

a causato propter modum perfectiorem causandi ipsius cause cōcedo. qz nec mod⁹ causādi voluntarie tollit aliquā perfectionem a causabili sibi possibilē. sz tollit a causabili necessitatē: q̄ ē in se ꝑfectio sz icōpossibilis causabili ⁊ dat ꝑfectionē causato ꝯpossibilē sibi sicut voluntarie etiā in causatione dicit modū cōpossibilē causationi. Per hoc apparet ad cōfirmationē de pluribus differētijs ētis ꝑducētib⁹. Ens [illegible] causabile non pōt hr̄e differētias istas necessarium ⁊ possibile: sed oē causabile est [illegible] possibile/ ⁊ ideo nō est perfectionis in causa posse causare istas plures differētias. qz ad possibile nulla potentia. similiter si per in[illegible]possibile naturaliter causaret/ ⁊ ideo necessario nō ꝑduceret plures dr̄ias entis/ qz tn̄ ꝑduceret nec͠ia non contigentia. ¶ Ad vltimū dico ꝙ cā scd̄a nō causat nec͠io necessitate simpliciter sz tm̄ fm̄ qd. Pria ps pz. qz scd̄a cā nō causat nisi pria cā cū causante causatū ei⁹ et hoc prius naturaliter q̄ ipsa proxima causa causet. pria aūt non causat nisi cōtigenter. ergo nec scd̄a cū depēdeat a causatiōe prime. Scd̄a ps. s. de necessitate scd̄m quid patet. qr multe cause naturales q̄ntum est ex parte earum nō pn̄t nō causare suum effectū. et sic est necessitas fm̄ quid non tn̄ simpliciter. sicut ignis q̄tū ē ex pte sui non pōt nō calefacere tn̄ absolute pōt nō/ deo cooperāte vt pz de tribus pueris i camino ignis. ¶ Ad argumēta p̄ncipalia. Ad p̄mū cū dr̄ ꝙ de⁹ se hȝ

Margin notes: obie. — Rn̄o — ad cō firm. — n[illegible] tm̄ — Ad vlti.

Ad obiecta pnci. aliter ꝙ ꝑus. qꝛ de nō creāte fit creās. dico ꝙ illud est verū in agēte creato qđ agit actiōe alia a se. tale eni cū đ non agēte fit agēs aliṫ se hꝫ ꝙ ꝑus qꝛ aduenit sibi noua actio ꝛ sic mutaṫ. non sic i ꝓposito qꝛ deꝰ volitione eadē sibi / qua voluit ab eterno res eē pro alq̄ tp̄e ꝓducit res ipsas. Licet aūt ab eterno voluerit ipsas res esse non tñ ab eterno dr̄ creare. ſꝫ dr̄ creās ꝓ tp̄e ꝓ q̄ voluit ip̄as esse. ¶ Cōtra hoc. impossibile est ꝙ sit trāsitus a ꝯtradictorio i cōtradictoriū sine mutatione. creās ꝛ nō creans ꝯtradicūt. ergo. ¶ Rn̄deo ꝙ est mutatio non i deo ſꝫ i creatura q̄ accipit nouū eē. sic lapis de non cognito fit cognitus non mutatione sui. ſꝫ mutatione itellectꝰ cognoscētis. ¶ Ad secūdū dico ꝙ sapiētia i creata dr̄ mobilior oībus mobilibꝰ ꝓpter velocissimū influxū q̄ ifluit i creaturā. ¶ Ad tertiū dico ꝙ vniuersalia dn̄r eē vbiq̄ ꝛ sēp qꝛ saluātur in quolibet singulari. ꝛ sic sūt i oī loco ꝛ tp̄e i q̄ sūt singularia ſꝫ illđ non ꝯcludit ip̄a eē imutabilia: cum muteṫ ad mutationē sigulariū.

di.9.

Circa distin. 9. Quero vtꝝ gn̄atio filij sit eterna i diuinis. Qꝛ nō arguiṫ: qꝛ vbi est idē̄ eē ꝛ duratio (si aliq̄d ē ꝑncipiū eē̄ꝛ durationis ſꝫ) pr̄ est pricipiū eē filij. qꝛ pricipiū deitatis (ſm aug. 4. de tri. 15) igiṫ ē ꝑncipiū durationis filij. ꝛ sic nō erit etn̄a. ¶ Preterea si gn̄atio ē eterna. ꝑ filiꝰ sp gn̄aṫ ergo nunq̄ est genitꝰ ꝛ ita nūq̄ est filiꝰ. he due ꝯñe ꝓbātur ꝑ aug. 83. q̄onū. Qđ sp nascitur nūq̄ natū ē ꝛ vltra. qđ nūq̄ natū est nūq̄ ē filiꝰ. igiṫ si filiꝰ sēp nascitur nūq̄ est filius. ¶ Oppositū. Ambrosiꝰ prio de tri. ca. 6. et ponitur in littera. Si priꝰ erat deꝰ ꝛ postea genuit. generationis accessione mutatꝰ est. auertat deus hanc amentiā. semper igitur habuit filiū. ¶ Ad questionē dico sic. ꝙ gn̄atio nō est ibi subꝰratione mutationis sicut dictū est di. 5. ꝛ ideo nō sūt ibi termini correspondētes mutationi scꝫ esse post nō eē: qui termini repugnāt eternitati ſꝫ est ibi generatio sub ratione productiōis. Dicitur aūt ꝓductio filij generatio: qꝛ ꝓducitur per modū nature vt dictū est di. 2. Est eni generatio ꝓductio in eē substātie ꝑ modū nature. qꝛ vt ait Dam. generatio ē opꝰ nature. Ex hoc ondo ꝙ sit eterna: qꝛ agēs oīno sufficiens hoc est a nullo dependēs et ꝓducēs per modū nature: hꝫ productionem sibi coeuā / pater eternus est hmōi / igiṫ hꝫ generationem sibi coeuam. Maior pꝫ ꝑ illud exemplū augu. 6. de tri. Si ignis esset eternus: hēret splendorem sibi coeuū et coeternū. ¶ Confirmatur ista solutio relinquendo ea que sunt imperfectiōis i creaturis ꝛ accipiendo ea que sunt perfectionis. In gn̄ationibꝰ eni successiuorū hoc est impfectionis ꝙ non manent sed tm̄ habent esse in fluxu partis post partem. hoc autem est perfectionis: ꝙ dū fiūt sunt. In generatione vero permanētium hoc est perfectionis ꝙ ma

nentis et perfectionis quod dum fiunt non sunt. Aggregando igitur perfectiones habetur genitũ: quod est dũ gñatur / et hʒ esse permanẽs et hoc est genitum gñari et perfecte esse in nunc eternitatis / quod est perfecte stans. et sic est ppositũ. ¶ Distigũtur autẽ pater et filius realiter. quia (secundum aug. primo de tri.) Nulla res seipam gignit vt sit. sunt enim due res non essentialiter sʒ personaliter. quia scʒ non sunt due essentie sʒ due persone seu duo supposita. spũs autẽ sanctus est tertiũ suppositum ab ipsis productũ et realiter distinctũ. ¶ Ad argumẽta. ¶ Ad primũ dico quod principium potest sumi originatiue vel iniciatiue. Primomõ sumendo principium concedo quod pater est principium originatiuum et esse filij et durationis / et de hoc pcedit argumentũ / nec tale pricipiũ repugnat eternitati. Principiũ vero secundo mõ sũptũ pro principio initiali / sicut instans est principium temporis repugnat eternitati / et sic non ẽ i deo. ¶ Ad scđm dico quod aug. dicit quod illud quod sẽper nascitur nunquam natum est: intelligit de gñatione eo mõ quo est in creaturis / vbi nõ sũt simul nasci et natum esse. et sic intelligendo dicit / quod nõ possumus dicere sẽper nascitur / ne iperfectum aliquid videatur. vbi non intendit negare quin illa sit vera / filius sẽper nascitur: sed vult dicere / quod ista non ita significat gñationẽ et perfectã sicut illa / sẽper natus est. ¶ Ad cuius intellectũ sciendum quod verba cuiuscunque temporis dicuntur de deo vere / siue significent actus personales siue eẽntiales. Unde aug. super illud iohãnis. Non eni loquetur a semetipso: sed quecũque audiet loquetur. Audiet (inquit) de spiritu sãcto: quod vtique audiuit et audit. quia spũssancti audire ẽ a pr̃e filioque pcedere / et per pñs que audiet audiuit et auditur. Uult ergo dicere quod verba oim tẽporũ vere dicuntur de deo. Talia aũt verba dicta de deo consignificant nunc eternitatis quantum coexistit partibus tẽporis vt cũ dicitur deus genuit / sensus est / quod deus habet actũ generationis in nũc eternitatis iquantum coexistebat preterito. deus generat: hocest habet actum in nunc eternitatis iquantũ coexistit p̃senti. Ex hoc ptʒ quod cũ illud nũc vere coexistat cuilibet differentie tp̃is vere dicuntur de deo differentie oim temporum. Expressius tamen (secundum gregoriũ) significatur diuine generatiõis veritas, per hunc sermonem semper natus est: quam per hũc sermonẽ sẽper nascitur. quia per ly natus significatur natiuitas vt pfecta. per sẽper signatur vt perfecta cum omni parte tẽporis coexistere / sicut signatur per istã semper gignitur / sed etiã omni parti temporis coexistere sub rõne pfecti. et in hoc videtur expressissime signari veritas huius pcessionis. Aliter declaratur verbi diuini generatio a scoto. 12. q. quol. vbi dicit quod sicut creatura licet sit permanens semper est in fieri: hoc est actu depẽdẽs a causa dante esse et nunquam in facto esse: hoc est in actu separato et independẽte a dante esse: nõtn̄ est i fieri

Ad arg. primũ

Ad scđm

Nõ

Alia vbi dei gñatiõis decla.

nouo et nouo: sed per opposi-tum est in esse perfecto.i.comple te accepto sine nouitate. sic suo modo potest dici de verbo diui-no/ qd sẽper exit a patre eterno/ sine tamen dependentia/ q: vbi est dependẽtia proprie sumpta: ibi est alia et alia natura.

di.x. Circa distictionẽ decimã. Querit: Utrũ spũssãctus pducatur p mo-dũ volũtatis? Q: nõ q: spũssãctus est similis pducẽti ergo produ-cit p naturã et non per volunta-tem. ꝯña pbatur. q: natura est vis insita rebus: ex similibus si-milia procreãs/ scdm cõmunem descriptionem nature. ¶Item si spiritussanctus produceretur per modum voluntatis: tunc ꝑ-cognosceretur ante sui pductio-nem. ãñs est falsum. Probatur consequẽtia q: nichil volitũ nisi precognitũ. 12. de tri. c. 2. Falsi-tas autem consequentis patet/ quia si precognosceretur / tunc vel intuitiue vl' abstractiue. Nõ intuitiue. quia illa est cognitio rei vt exñs est. Nec abstractiue q: illa cognitio est imperfecta/ et sic non est ponenda in deo.

¶Contra augu. 5. de tri. ca. 17. Spiritussanctus exiuit a patre non quomodo natus sꝫ quomõ datus. Exire per modum dati vel doni competit producto per modum voluntatis cuius est ex

Rñõ liberalitate sua dare. ¶Ad q̃sti onem dico q sic: vt patet ex secũ dã parte secunde distinctionis vbi agitur de productione in di uinis. et sic potest declarari. Si cut eni voluntas creata est pri-cipium producendi amorem tã tum q̃to amore ipa potest ama re obiectum (qui dr amor adeq̃ tus) ita voluntas diuina habẽs obiectũ diligibile sibi presẽs est principium producẽdi tantum amorẽ q̃tum ipsa nata est ama re obiectũ. Ipsa autem nata est amare obiectũ infinitum amo-re infinito. igitur nata est esse pn cipium pducendi amorẽ infini-tum. nichil autem est infinitũ ni si sit eẽntia diuina. igitur iste a-mor est essentia diuina. ille autẽ amor pductus nõ est natus esse forma ĩherẽs. q: nichil tale est i diuinis. ergo est per se subsistẽs et nõ idẽ subsistẽs cũ pducẽte/ q: nichil pducit se. pño de tri. c. 1. ergo est psonaliter distictum. hãc pson. ĩ dico spm̃ sãctũ. q: fi-lius non sic pducit. vt ptꝫ di. 6. sꝫ p actũ nature siue ĩtellectus. du.

¶Hic tñ sũt duo dubia. Primũ quomodo volũtas põt hic esse pricipiũ cõmunicãdi naturam: cũ ita nõ sit i creaturis: Rñdeo q hoc nõ cõpetit volũtati vt cõ muniter sũpta ad volũtatẽ crea tam et increatã. sed voluntati vt infinita est. Quia ei (vt dictũ ẽ) ipsa est nata amare obiectum i-finitum infinito amore. igitur ẽ pductiua infiniti amoris. quic-quid aũt est infinitũ formaliter est dia eẽntia. ergo ipsa volun-tas est principiũ cõicãdi, eẽntiã diuinã amori pducto. ¶Secũ-dũ dubium est quõ pductio spi ritussancti est necessaria. cũ vo-lũtas sit libera: Rñdeo q neces-sitas hui9 pductiõis puenit ex ĩfinitate volũtatis. et ex ĩfinitate

bonitate obiecti. q2 neutrū sine altero sufficit ad necessitatem. Ista aūt duo sufficiūt hoc mō/ q2 volūtas infinita nō pōt nō eē recta/ nec pōt non eē in actu. q2 tūc esset potētialis. ergo necessario est i actu recto. Essētia vero diuina q̄ est primū obiectū il'i? volūtatis est ex se volēda. ergo volūtas de necessitate est i actu recto volēdo illd obiectū quod est ex se recte volendū. Et sicut ex necessitate est principiū volēdi ita ex necessitate est principiū producendi amorē illius. Tunc dico q' nec sola volūtas infinita non determinādo obiectū cuius sit/nec solum bonū infinitū non determinando quā volūtatē respiciat/vt obiectū ē totalis causa diligendi. nec etiam necessario producēdi amorem adequatum. sed infinita volūtas habēs tale obiectū quod est ex se recte amandum perfecte presens / est ratio necessaria tam volendi illud bonum q̄ spirandi amorem illius boni. Et talis volūtas habēs tale obiectū p̄sens est pricipiū cōicādi naturā diuinā (quia p̄ncipiū p̄ducēdi amorē p̄ductū infinitū) Non est autē ita qn̄ voluntas respicit bonū amabile finitū q2 cōtingenter transit circa ipsū. ¶ Cōtra hoc arguit. principiare necessario ⁊ contingēter sunt oppositi modi principiādi ergo nō possunt competere volūtati diuine. ⁊ sic nō se habebit necessario ad itra ⁊ contigenter ad extra seu ad creaturas. Probatur ꝯn̄a. q2 oppositi modi p̄ncipiandi nō possūt vni principio cōpetere. ¶ Rn̄deo q' pricipiare naturalr̄ et libere opponuntur (ex scd̄o phisicoꝝ) vbi natura distinguitur cōtra p̄positū ⁊ ideo nūq̄ cū libertate stat naturalitas: nec econuerso. Non sic de principiare necessario et contingenter. Utrūq3 eni stat cū libertate et cum naturalitate. Q3 eni necessitas et contingentia stent cū libertate patet ex p̄cedentibus/patet etiā i btis. Uoluntas eni beati libere ⁊ contigenter elicit actū dilectionis i deū q̄tum est de se/cū hoc tamē stat necessitas btitudinis a deo cōseruāte p̄petuo volūtatem in tali actu. Q3 etiā stēt cū naturalitate: p3. Ignis eni q̄tū est de se necessario agit/non tn̄ simplr̄ et absolute necessario agit. q2 cum prima causa contingēter causet/etiam q̄l3 causa causabit ꝯtingēter (ex questione de imutabilitate dei) Unde prima causa nō cooperāte: scd̄a non agit. vt patet de tribus pueris i camio ignis.

¶ Cōtra predicta argu. et videtur q' principiare necessario et principiare naturaliter sint idem: et similiter de principiare contigēter et libere. q2 illa sūt idē quorū est eadē diffinitio. s3 eadē est diffinitio principiātis necessario et naturaliter et libere ⁊ cōtigēter/ ergo sunt idem. Probatur minor: quia illud dicitur principiare necessario vel naturalr̄ quod nō pōt non agere ⁊ illd dicit principiare ꝯtingenter vel libere: qd qn̄q3 agit ⁊ qn̄q3 nō agit. obiectio.

¶ Rn̄deo q' minor est falsa. Ad probationē dico q' l3 non posse nō agere sit diffinitio vel descriptio necessario agētis vl' p̄ncipiātis: nō Rn̄o

tñ est diffinitio agentis naturalis cũ hmõi descriptio cõpetat agẽti libero/ vt dictũ ẽ de voluntate bti qui non põt nõ diligere deũ. sed illud dicit agẽs naturale qd ex se determinat ad vnã ptẽ cõtradictionis. Uolũtas enim bti lz nõ possit nõ frui: non tñ est ex se ad hoc deteriata sed a voluntate dina vt dictũ ẽ. Lz ẽt agẽs contigẽter qñqz agat ꝛ qñqz nõ agat: hec tñ nõ est descriptio agentis libere sed dicit agẽs a pposito/ vel libere/ qd põt se determinare q̃tum est ex se ad vtrãqz partẽ ꝯtradictionis. s. ad agere vel nõ agere. Uñ lz ignis contigenter agat (vt dictũ est) nõ tñ libere. Ad ppositum igit dico q volũtas dina libere ꝛ necessario pducit. qꝛ necessitas productionis non est a voluntate vt volũtas. sed ab infinitate volũtatis et bonitatis obiecti vt dictũ est.

Ad arg. ¶ Ad argumẽta. ad pmũ dico q spũs sctũs ẽ silis producenti non ex vi pductionis sue. sz ratione essentie sibi cõmunicate. filius aũt ex vi pductionis sue est similis pducẽti qꝛ pcedit p modũ nature. ꝛ ideo dr ymago patris. ¶ Ad sm dico q spũs sanctus in illo priori signo originis anteq̃ intelligatur pductus cognoscit ituitiue in eẽntia dia. q̃ est ratio cognoscẽdi ituitiue qdcũqz obiectũ intelligibile. sic eñi trinitas cognoscit creaturã ituitiue anteq̃ producatur. ¶ Circa hanc distictionem notandum q hoc nomen spũs inuenitur i corporibus ꝛ in creatura intellectuali ꝛ i deo. Et in quolz horũ põt sumi: vel a spiritualitate vel a spiratione spũs in corporibus sm q dr a spiritualitate diuiditur contra copulentiam ꝛ grossiciẽ. ꝛ sic dicitur spiritus quoddam corpus subtile / mediante quo anima facit operatiões suas i corpore. Secũdũ autem q dr a spiratione/ sic dicitur flat⁹. Spũs i creatura itellectuali secũdũ q dicitur a spũalitate dicitur substãtia rationalis. secũdũ vero q dicitur a spiratiõe dicit amor. cui⁹ ratio est. qꝛ spiratio in corpore est actus intrinsecus et actus vitalis habens originẽ a calore: sic in substãtia rationali amor est actus intrinsecus. qꝛ remanet in amante. et actus vitalis: quia est vita anime. Unde hugo i libro de arra spõse. Scio anima mea qꝛ vita tua dilectio est. Similiter i diuinis pt accipi spũs secundũ q dr a spũalitate. et sic dr absolute et cõuenit toti trinitati. Uel scdm dicit aspiratione. ꝛ sic cõuenit illi soli psone que pcedit vt amor. qꝛ illa sola spiratur/ ꝛ qꝛ est amor recte ꝛ ordinate spiratus. ideo non tantum dicitur spũs: sz spũssãctus.

spũs in diuersis rẽ pit. | spũs sctũs iduobus sumi põt.

Irca di. xi. quero vtrũ spũssctũs pcedat a pre et filio? Qz nõ dam. li. prio. Spm ex pre dicim⁹ / ex filio vero nõ dicim⁹. ¶ Itẽ i legẽda sctĩ andree dr q spũssctũs pcedit a pre ꝛ pmanet i filio. ergo nõ pcedit ab eo. ¶ Itẽ i q̃ttuor ꝯsilijs apd grecos celebrat vbi a sctis prib⁹ fides est sufficiẽter explicata. dicit spũssanct⁹ procedere a pre. nec fit ibi mẽtio q p=

di. xi

cedat a filio. ergo videt q pcedat a solo patre. ¶ Itē nichil tenendū ē vt articulus fidei quod expresse non habetur in sciptura noui testamenti. sed ibi non exprimitur q spiritussanctus pcedat a patre et filio. igitur. ¶ Item dilectio in nobis non pcedit a verbo. quia noticia non habet causalitatem respectu volitionis. ergo silr nec i prothotipo. ¶ Contra in symbolo niceno. ex pre filioqz pcedit. ¶ Itē athanasius in symbolo. Spūssanctus a patre et filio. ¶ In ista qstione greci discordarūt a latis. sed quicquid sit de eis (ex quo ecclesia catholica determinat eē tenendū tāqz de subā fidei spūsctūs pcedere a patre et filio sicut ptz extra de summa tri. et fide catholica) hoc firmiter tenēdū ē. Ad hoc est rō talis. habens pricipiū perfectū productiuū priusqz intelligatur habere productū: pōt illo pricipio producere qn. s. pricipiū est ita pfectū q nō dependet a passiuo. nec pōt per aliqd ipediri. filius habet voluntatem que est principium amoris adequati pductiuum. et habet ipsum vt prepintelligitur pducto actu voluntatis: ergo pōt eo pducere. igit et pducit. probatio minoris. generatio et spiratio habēt aliquē ordinē. ita q aliquomō pus est generatio spiratione. In illo pori cōmunicatur genito ois pfectio diuina et ita volūtas: ergo habet tunc voluntatem vt priorem producto per actum voluntatis. quia ad hoc non intelligitur pductio aliqua perfecta p modum vel per actū volūtatis.

Rño grecorū et latinorū dña.

spūs sctūs i duobus sumi pōt.

Assumptum de ordine productionum patet ex ordine potentiarū: sicut eni voluntas presupponit. itellectū in operādo: sic i pducēdo. pbat scdo. qr qn actus primi habent ordinē in aliquo si vterqz sit pfecte actiuus habebunt etiā similē ordinē in eliciēdo actus suos. addidi etiā perfecte actiuus/ ad excludēdū formā substantialē et qualitatē in corruptibilibus. vbi licet forma substātialis sit actiua/ et qlitas similiter et forma substantialis sit prior qualitate. tn qualitas habet actū suū prius. sz hoc est ex imperfectione actiuitatis forme substantialis. In patre autē intellectu et voluntas sūt pfecte actiua et habent ordinē quēdā/ qr fecunditas intellectus constituit patrē: nō aūt fecūditas volūtatis. igitur illa fecūditas intellectus aliquo modo prius habebit actū qz fecūditas volūtatis. patet igitur q spūsctūs pcedit a pre et filio: qr i illo signo originis. in quo pr pducit actu volūtatis: idē est principiū pductiuū in patre et filio. et ideo filius eadē productione producit spiritūsctm cum patre. ¶ Ad argumēta. Ad pmū. auctoritas dama. in hoc nō recipitur. quia ipe fuit grecus. vel pōt dici q non negat spiritūsctm esse ex filio: sz negat hoc dici a grecis. qr greci hoc nō confitentur. ¶ Ad scdm cū dicitur q spūsāctus pmanet vl quiescit i filio: dico q hoc nō excludit qui procedat ab eo. qr et filius dicitur manere in patre cū tamen procedat ab eo. vel dicitur spūsctūs quiescere in filio

Ad arg.

s. intellectus et voluntatis

s. forma accidentalis

scdm similitudinē qua dicim⁹ / φ amor: amātis quiescit et pmanet in amato. ¶ Ad tertium de quattuor: consilijs de quib⁹ habetur in decreto. di. 15. et. 16. dico φ nō oia ad fidē ⁊ mores spectantia fuerūt in illis quattuor cōsilijs determinata. Et licet in illis exprimatur spūssctūs a pr̄e pcedere / non tamen per hoc negatur pcedere a filio. ¶ Ad q̄rtum dico primo φ satis exprimitur in euangelio iohānis pcessio spūssctī a filio cum dicit xp̄s. Ille me clarificabit: qr de meo accipiet. Scdo dico φ xp̄m descendisse ad inferna nō docetur in euāgelio. et tamen tenendum e. sicut articulus fidei. qr ponitur in symbolo apostolorū. Ita multa alia de sacramētis eccl'ie non sunt expressa in euāgelio. et tamen consuetudo vniuersalis eccl'ie tenet ea vt tradita certitudinaliter ab apl'is a spiritu sctō edoctis. iuxta verbū xp̄i dicētis discipulis. Adhuc multa habeo vobis dicere que nō potestis portare modo. Cū autē venerit ille spūs docebit vos oēm veritatē. Multa etiā habentur ex traditione vniuersalis ecclesie eodem spiritu edocte / quibus (scdz sco. in reportatis) est adherendum vt articulus fidei. Iuxta illud. Credo in spiritū sanctū sanctam eccl'iam catholicā. Et augu. Nō crederē euāgelio nisi eccl'ia docuisset. Uñ diuersa symbola diuersis temporibus sūt edita cōtra diuersas hereses d nouo orientes. ¶ Ad quintū de verbo nostro. Dico φ illud est imperfectionis i ymagine. quia verbo nostro nō cōmunicatur eadē natura cum mente. verbo autem diuino communicatur natura patris et eadem volūtas cū patre.

Ecūdo q̄ritur. Utrum si spūssāctus nō pcederet a filio. posset stare distinctio realis ipsius a filio? q. 2. di. 11

¶ Arguit φ nō. Boecius de tri. essētia cōtinet vnitatē ⁊ relatio multiplcat trinitatē. ergo nulla psona distiguit ab alia / q̄ relatione nō referk ad aliā. s₃ si spūssāctus nō pcederet a filio nō referretur ad ipsū / ergo. ¶ Cōtra. 5. de tri. ca. 17. apparet φ spūssāctus nō est filius: ⁊ si exeat a patre qr exit nō quomodo natus / s₃ quomodo dat⁹. ¶ Hic est vna opinio que dicit φ si spūssanct⁹ nō pcederet a filio nullomō distingueretur ab eo ⁊ habet p se duas rōnes. Una ratio est ista. Relatio in diuinis aut distiguit secundū q̄dditatē aut scdm esse nō scdm eē qr sic nō trāsit i eēntiā: ergo scdm q̄dditatē. s₃ scdm q̄dditatē tm̄ respicit oppm̄. g̃ tm̄ distiguit ab opposito. sed posita ista ypotesi non essent in filio et spūssctō relationes opposite. g̃. ¶ Scda ratio est talis. si relationes disparate possent sufficiēter distinguere personas. ergo cum tales due sint i pr̄e vt gn̄atio actiua ⁊ spiratō actiua pr̄ eēt due psone. ¶ Ad hoc adducitur anselmus i libro de pcessione spūssctī dicēs / φ i diuinis est vnitas vbi nō obuiat aliqua relationis oppositō. s₃ si spūssctūs nō pce= Rho s tho mam in sū ma pte. 1 q 5. 5. ar. 2.

deret a filio: relationes eorum
nō essēt opposite. ergo eēnt rea-
liter vna psona. ¶Alia est opio
scoti ponēs q si per impossibile
spūssctūs nō pcederet a filio pos
set stare distictio realis ipsius a
filio. hoc est dictu q filiatio est
sufficiēs distictiuū filij a spūsā-
cto. ¶Pro qua sic arguit. Quo
cūqz formaliter aliquid consti-
tuitur in eē: eodē distiguit. qr eo
dem est aliquid ens et vnū vni-
tate cōueniēti tali entitati. Et si
vnū. ergo indistinctū in se. et di-
stinctū ab alijs. sed fili9 ꝯstitui-
tur in esse psonali filiatione. igit
et ea formaliter distinguitur ab
oi alia psona: ergo per ipossibi-
le circūscripto quocūqz alio ma
xime posteriori filiatione rema-
nebit filius filiatione distinctus
psonaliter a quacūqz psona. As
sumptū pz. qr filius nō cōstitui-
tur i esse psonali spiratione acti
ua. qr illa est ꝯmunis pr̄i et filio
et non sunt in eo ppꝛietates po-
sitiue alie q̄ gn̄atio passio ꝛ spi-
ratio actio. ¶Rn̄det q formali
constitutiuo nō distiguitur ali-
quid a quocunqz: sed tātum ab
illis quibus maxime conuenit ꝛ
a quibus nō distiguitur aliquo
modo nisi illo formali. Exēpluz
hō rōnalitate nō distinguitur a
lapide. sed a speciebus anima-
lis cū quibus maxime cōuenit ꝛ
a quibus in paucissimis distin-
guit / a lapide aūt distiguit aia-
litate. qr lapis est iaiatus. Con
tra hoc arguitur qr lz rōnalitas
non sit totale distinctiuū hois a
lapide cū p aialitatē etiā distin-
guātur: est tn̄ eius sufficiēs disti
ctiuū. Probat. Illud ē sufficiēs
distinctiuum aliquorū. quo po-
sito secluso per intellctū quocū-
qz alio / illa distiguntur. sz seclu
sa aialitate est distinctio hois a
lapide ꝛ a quocūqz nō rationali
per rōnalitatē / cū illa sint incō-
possibilia. ergo rōnalitas est suf
ficiēs distictiuū ipoꝝ adinuicē.
Sic cū generatio passiua ꝛ spi-
ratio passiua sint incōpossibiles
in eodē: qr idē non potest produ
ci duabus productionibus tota
libus. erūt sufficiēs distictiuum
filij et spūsсti secluso quocunqz
alio. ¶Ad rationes alterius o-
pinióis. Ad primā cū dr̄ q rela-
tio aut distiguit scd̄m qdditatē
aut scd̄m eē. dico q scd̄m vtrūqz
quidditas eni relationis nō pōt
esse sine esse ad aliud qr intelli-
gēdo relationē sine eē ad aliud
nō intelligitur relatio sed abso-
lutū. et cū dicitur sic trāsit: ergo
sic nō distinguit. ꝯn̄a non valet.
qr transit scd̄m identitatē ꝛ ma-
net formalr. Nec opoꝛtet veram
idētitatē eē formalē / qr formalr
ratio huius transeuntis non est
formaliter ratio illius eētie in
quā trāsit Et huic rōni formali
cōpetit: qd̄ est sibi propꝛium. est
aūt sibi propriū distingui reali-
ter ab omni relatione tā oppo-
sita q̄ dispata ꝛ ei icōpossibili. ꝛ
ideo cum hoc q vere transit: ve
re manet q̄tum sufficit ad disti
ctionē realē tam ab opposito re
latiuo q̄ etiam a rōne disparata
sibi incompossibili. ¶Ad scd̄m
cū dicitur de duabus ppꝛietati-
bus in patre: responsū est distin-
ctione. 2. Non enim opoꝛtet esse
tantam distinctionem producti
onum actiuarum q̄ta est produ

Opio scoti

ad argu. p opp.

ctionū passiuarum. quia incompossibile est idē duabus productionibus oppositis produci et accipere esse. Non est aūt incompossibile idē duabus productionibus actiuis cōicare esse distinctis personis. ¶ Ad auctoritatē anselmi cū dicit q in diuinis est vnitas vbi nō obuiat rōnis oppositio: dico q veruz est/ quia in personis distinctis sūt relatiōes opposite: sed per hoc non negat quin sufficeret ad distinctionem personalē rōnū dispatio/ immo hoc videt expresse sentire in eodem libro versus principiū/ vbi dicit q spūssanctus nō est filius quia filius nascēdo hz eē a pre/ spūssctūs nō nascēdo sed pcedēdo. ¶ Ad auctoritatē boecij: dico q rlo mltiplicat trinitatē distiguēdo/ nō tm ab opposita/ sz etiā a dispata sibi incopossibili.

di.12 q.1.

Circa distinctionē 12. Quero vtrū pr et fili⁹ spirēt spm sāctū inqtū oino vnū vel inqtū aliquomō distincti? Qd inqtū distincti: pbo. qr spiritussctūs est cōmunis vnio seu nex⁹ pris z filij. 6. de tri. Est aūt eorū nexus inqtū pcedit ab eis ergo pcedit ab eis inqtū distincti/ cū nex⁹ sit distinctorū. ¶ Itē actio est suppositi ḡ pluriū suppositorū nō est vna actio. pater ergo z fili⁹ nō pducūt spiritū sāctū inqtū sunt vnū. ¶ Itē si producant inquantu vnū: aut ergo inquātum vnū in essentia vel in persona/ vel in vi spiratiua? Nō inquantū vnum in essentia: quia tūc spiritussanctus produceret se. cum sit vnum in essentia cum eis. Nec qtum vnum in persona cum sint duo distincte psone Nec inquātum vnū in vi spiratiua: qr tūc pater esset duo principia respectu filij et spūssancti ppter duas vires productiuas in ipso respectu eorum. ¶ Contra. 5. de trinitate. 17. Pater et filius sunt vnū principiū ad spiritūsanctū: sicut pater et filius et spiritussanctus sunt vnū principium ad creaturam/ creatura autē est a tribus inquātum vnū nō inquantū distincti. ¶ In ista questione planū est q pater z filius sunt vnū principium spiritussancti. Hoc declaratū est i cōsilio gn̄ali lugdu. sub grego. 10. vt patet. Extra de sūma trinitate z fide catholica: in sexto libro decretalium. Ratio huius est ista. qr vt dictuz est distinctione precedenti. Pater aliquo modo prius habet actum fecūditatis intellectus q voluntatis. In illo priori cōmunicatur filio fecūditas voluntas eadē que est in patre. quia i illo signo originis in quo filius pducit per fecunditatē intellectus. cōicatur sibi a patre qcqd sibi non repugnat et ita fecūditas voluntatis. Et sic in alio signo originis qn̄ producitur persona spiritussancti: per actum fecūditatis secūde. s. volūtatis producetur a patre et filio vt ab vno pricipio propter rationē vnam principij productiui in eis. Sicut autē filius nō producitur ab intellectu paterno vt actu intelligens/ est ita q actualis intellectio sit formalis ratio qua pater generat filium Rn̄o

vt dictũ est di.2.sic volũtas pa-
tris et filij vt actus volens non
est principiũ producẽdi spũssan
cti⁊ volũtas. vt actus primus
habens obiectum diligibile sibi
presens. s. essentiam diuinam.
Spiratur autem spũssctũs: ma-
gis volũtate vt est essentie diui-
ne ꝙ est obiectum infinitũ ꝗ̃ vt
est patris vt patris vel filij vt fi
lij vt obiecti quia vt dictum est
di.10. spũssãctus est amor infini
tus non tantũ rõne volũtatis i-
finite. sed etiã ratione obiecti in-
finiti. Paternitas autẽ (vt pater
nitas) nõ est formaliter infinita.
¶ Et si q̃ratur. Nõne pater ⁊ fi-
lius sũt pri⁹ amãtes essẽtiã in se
ꝗ̃ spirẽt spiritũsctm̃. Rñderi põt
(sicut dictũ est prius di.6. de p-
ductione filij) quomõ pater ali-
quomõ prius intelligit ꝗ̃ filius
gignatur. Nõ tñ sic ꝙ actualis
intellectio patris sit ratio gignẽ
di filiũ/ sed mẽoria in patre. Ita
posset dici de dilectione qua pa-
ter et filius formal'r diligunt / et
de actu spirãdi. Sic ergo pater
et filius spirãt spiritũsãctũ volũ
tate inꝗ̃tum oĩno vna. qr ad ra
tionẽ principij precise vt princi-
pium nõ requiritur nisi pfectio
eius in se. et ꝙ habeatur in per-
sona anteꝗ̃ intelligatur habere
terminum adeq̃tũ. Uolũtas aũt
omnino vna est i patre et filio et
ante origine in eis ꝗ̃ itelligatur
habere terminum adeq̃tũ qr am
bo sũt inspirati.i. nõ spirati. Et
ideo volũtas i eis est idẽ princi-
piũ pductiuũ respectu spũssãcti
Et sicut potentia generatiua est
intellectus vt in supposito ꝯue-
niẽti. s. in persona innascibili. vt
dictũ est distinctione.7. sic potẽ
tia vel vis spiratiua est volun-
tas vt est in personis inspiratis.
¶ Circa predicta oriunt quedã
dubia. Primũ si est voluntas vt dubi
actu volẽs nõ est pricipiũ spũs- tat.
sãcti: quomodo dicunt a richar
do.3. de tri. pater ⁊ filius pduce
re spiritũsãctũ volũtate mutua
et cõcordi. ¶ Rñsio. Hoc potest
tripliciter intelligi. primo ꝙ di-
cũtur spirare volũtate mutua.
qr voluntas non est principium
proximum spiritussancti nisi vt
in duobus. Secundo dicuntur
spirare voluntate mutua. id est
voluntate qua pater et filius in
actu primo nati sũt mutuo se di
ligere. Tertio dicunt spirare vo
luntate mutua seu dilectione in
ꝗ̃tũ mutua ipsorũ dilectio ꝓsup
ponitur spirationi spũssancti. li-
cet non sit ratio spirandi. ¶ Se-
cũdũ dubiũ est. vtrũ pr̃ ⁊ filius dubi
debeant dici duo spirantes vel tat.
duo spiratores. ¶ Rñdeo ꝙ si-
cut ꝯcedit ꝙ pater ⁊ fili⁹ creant
vl' sũt creãtes. non tñ ꝙ sũt duo
creatores: sic pater ⁊ filius sunt
duo spirãtes/ nõ aũt duo spira-
tores. Cui⁹ ratio est. qr adiecti-
uum determinat id quod ei⁹ de-
pẽdentiã terminat/ ⁊ ideo termi
nus numeralis addit⁹ substãti-
tiuo designat eius significatum
numerari. ⁊ sic dicẽdo duo spira
tores/ designaretur vis spirati-
ua numerari in suppositis. Nõ
sic dicẽdo duo spirãtes. qr vtrũ
ꝗ̃ adiectiuũ est eque depẽdens.
ideo neutrum terminat depen-
dentiam alterius: sed ambo de-
pendent ad tertium. scil3 perso-
nam vel suppositum. et sic duo

spirantes dicuntur duo suppo-
sita vl' due persone que spirant.
¶ Et si arguat. sequitur / spirās
ergo spirator. igitur sequitur /
duo spirantes. ergo duo spira-
tores. quia sicut singulare ifert
singulare. ita plurale infert plu
rale. ¶ R̄ndeo q̄ iste modus ar-
guendi tenet in creaturis gra-
tia materie: vbi ad plurificatio
nem antecedentis sequitur plu-
rificatio consequētis. vt ad plu-
rificationem hois sequitur plu-
rificatio aialis. Non sic in pro-
posito. qz lz sit pluralitas sup-
positoꝝ spirantiū: est tamē vni-
tas pricipij spiratiui. Si autem
aliquādo inueniatur in doctori
bus antiqs q̄ pater & filius sint
duo spiratores: oportet expone
re id est duo supposita habētia
vim spiratiuam. Auctoritates
enim sanctorū non semper sunt
vbe de pprietate sermonis. ideo
sūt exponēde vt dicit magister.
¶ Tertium dubium est. vtrum
Du- pater et filius spirent omnino
bita vniformiter. ¶ Ad quod dico q̄
tur. sic. cum sit in eis vna vis spira-
tiua. vnde patris ad filium non
est ordo ~~originis~~ in producendo
originis spm̄ sanctum. sicut nec in produ
cendo creaturā: sz in eodē signo
nature producūt (scd̄m scotum
6. q. quoli.) completo ordie ori-
ginis. bene tn̄ est ordo originis
in habendo pricipium. quia pa
ter prius orgine habet principi-
um productiuū q̄ filius / cū ha-
beat a se. filius autē ab alio. et
hoc mō dicit cē i patre auctori-
tas / et in filio sub auctoritas.
¶ Sic etiā dicitur spūssanctus
a patre principaliter procedere.
(scd̄m augu. 15. de tri.) hoc etiā
modo dicitur spiritussctūs ppe
a patre pcedere (scd̄m hiero.) qz
scz pater non habet ab alio vim
spiratiuam. Ille nanq̄ tantū di
citur proprietari⁹ qui i habēdo
rem non depēdet ab alio. ¶ Ad
argumēta. ad primū dico q̄ spi
ritussanctus est nexus patris et
filij inq̄tum nectuntur in ipso si
cut in cōmuni pducto: est autē
cōmune productum ipsorum in
q̄tum sūt vnū. ¶ Ad scd̄m dico
q̄ pluriū suppositorū sunt plu-
res actiones qn̄ plurificatur in
eis id quod est ratio agēdi. vis
aūt spiratiua nō plurificatur in
patre & filio. ¶ Ad tertium dico
q̄ pater & filius producūt spiri-
tum sanctū inq̄tū sūt vnū in vi
spiratiua: licet autē in patre sit
duplex fecunditas: non tamen
sequitur / q̄ sint duo pricipia p-
ductiua sicut nec dicitur aliquis
plures sciētes. licet habeat plu-
res scientias. sed ad hoc requi-
ritur numerus suppositorum.

Circa distictionē. di. 13
13. Quero vtrū p q. 1.
ductio spūssctī sit
gñatio? Et arguit
q̄ sic. Generatio i
creaturis distigui
tur ab alijs mutationibus per
hoc qd̄ est ad substātiā seu qz p
eam aliqs producitur i esse / sed
spiratione producitur spiritus-
sanctus in esse diuino. ergo est
generatio. ¶ Contra augusti. 5.
de tri. ca. 15. spiritussāctus pce-
dit a patre et filio non quomo-
do natus sed quomodo datus.
¶ In hac questione sunt varij R̄nō
modi dicendi. quibus omissis:

dico (secundũ bonauen. richa. z sco.) q̄ gñatio z spiratio seipsis formaliter distinguũtur / quod ex hoc patet. quia sicut in creaturis differentie vltime quibus species et indiuidua constituun tur (distinguntur seipsis: sic relationes constitutiue diuinarũ personarum sunt seipsis formaliter distincte: ita q̄ impossibile est generationem esse spirationẽ circũl[struck through] quocũq; alio / tota enim ratio formalis vnius / non est eadem toti formali rationi alteri⁹. ¶ Et si obijciatur. Emanationes non sunt a se. ergo nõ distinguntur a se. ꝯñia probat. quia a quo habet aliqd entitatem / ab illo habet vnitatem / cũ vnitas sit passio entis. ¶ Respõdeo q̄ differentie specifice non sunt effectiue a se. tamen seipsis formaliter distinguntur. sic i ꝓposito dico / q̄ emanatiões licet non sint a se: distinguntur tamẽ seipsis formaliter. Argumentũ aũt bene probat q̄ distinguntur pricipatiue seu originatiue a suis pricipijs scilicet itellectu et voluntate. ¶ Ad argumentũ in oppositum dico q̄ non quecunq; productio ad substãtiam terminata est generatio. sed ad hoc q̄ sit gñatio oportet q̄ sit productio per modum nature. quia generatio est opus nature (ꝫm dam̃.) Uñ si voluntate mea posset producere hominem. talis productio non esset generatio: sicut nec productio ade dicitur generatio: quia ergo spiritussanctus exit non quomodo natus / sed quomodo dat⁹: eius productio non est generatio.

stripso (margin, handwritten)

ad argu. (margin)

Circa distinctionẽ. 14. Quero vtrũ spũs sanct⁹ det creature itellectuali? Respõdeo q̄ sic iuxta illõ pauli ad roma. Caritas dei diffusa est in cordib⁹ vr̃is p spiritũ sanctũ q̄ dat⁹ est nobis. Uñ vere datur spũs sctũs. nõ tñ donũ sibi appropriatũ. Et ratõ est qr dare spm̃ sctm̃ creature itellectuali. ẽ facere q̄ ipsa habeat facultatẽ fruẽdi eo. hãc autẽ facultatẽ hꝫ creatura rõnis p caritatẽ. z ideo cũ sibi dat donũ caritatis: vere sibi dat spũs sctũs / Quãuis em̃ añ istõ donũ eẽt i ea psona spũs sctĩ p essentiã / qr vbiq; ẽ: tñ ipsa creatura nõ habeat facultatem fruẽdi eo / sicut si hõ paup haberet alicui⁹ diuitis pecuniã in domo sua nõ ꝓpter hoc diceremus q̄ haberet illã pecuniã sicut rẽ suã. Uñ nõ obstãte q̄ illa pecunia p̄sens erat in domo paupis. posset tñ sibi dari de nouo a diuite. quo facto / non tñ haberet eã p solã eius p̄sentiã: sed haberet eã sicut rẽ suã. Sic sp̃us. s. sit per essentiã p̄sens oi rei. qr tñ peccator nõ hꝫ facultatẽ fruendi eo. ideo sibi dat cũ donũ caritatis ei infunditur. hoc autem fit effectiue a deo. A viris vero sanctis per orationes impetrando vel sacramenta ministrãdo.

Dist. 14 (margin)

nota exẽ. (margin)

Circa distinctionem. 15. q̃ro vtrũ qlibet psõa diuina mittat z mittat? Q; sic missio tã actiua q̃ pas

di. 15 (margin)

sua dicit respectū ad creaturā. (cum dicatur de deo ex tēpore). ergo conuenit tribus personis. ¶ Item dicit christus i iohanne de patre & de seipso. Ad eū veniemus. ergo pater potest mitti sicut filius et spiritus sanctus: cū temporaliter veniat ad creaturam. Item secundū aug. ad dardanū. quelz psona dat et dat. & pari ratione qlibet mittit et mittitur. ¶ Cōtra aug. 4. de trinica. 17. Pater cum ex tempore a quocunqz percipitur nō dicitur missus non enim habet de quo sit aut a quo procedat. ¶ Respō
Rño' sio secundum magistrum i hoc
esseciale sequētem aug. Missio designat manifestationem emanationis persone procedentis. que quidē manifestatio fit inuisibiliter p dona a deo supernaturaliter infusa. Fit etiā visibiliter: vt cum filius missus est in carnē et spiritus sāctus in signo visibili. Pricipale autem significatū missionis est ipsa manifestatio. connotatū vero est persone misse emanatio. Variatur igitur principale significatū missionis per modos significandi grāmaticales actiuū & passiuum: vt mittere est manifestare et mitti est manifestari. Connotatū aūt vniformiter accipitur. & sic mittere ē manifestare procedere. Mitti vero est manifestari pcedere. Mittere itaqz cōuenit tribus personis (cū opera trinitatis sint idiuisa ad extra) vnde filiꝰ missus est in carnem a patre et a se et a spiritu sancto. tota eni trinitas operata est incarnationem: sic etiā a tota trinitate mittitur spiritꝰ sanctus. Mitti autē cōuenit tātū personis pcedētibus. qꝛ non manifestatur pcedere quod nō procedit. et sic pater non mittit sed filius et spūs sanctus. Unde mitti cōnotat respectū realē persone misse ad psonā a qua eternaliter procedit. ¶ Ad argumē solu-
ta. ad primū nego consequētiā. aug.
qꝛ non ois respectus ad creaturam est communis tribus vt patet de vnione verbi diuini solum eni verbū fuit vnitatum nature humane. ¶ Ad scōm cōcedo ꝙ pater inuisibiliter inhabitat mētem. & sic dicitur venire ad creaturam/non tamen dicitur mitti. cum eni non procedat / non pōt manifestari pcedere. bene tamē potest absolute manifestare vel manifestari ꝙ pducat. sz sic manifestari non notatur per mitti. ¶ Ad tertium concedo ꝙ quelibet persona dat quālibet. quia dare est liberaliter communicare. Quelibet autem cōmunicat seipsā liberaliter. sed ex hoc non sequitur/ꝙ quelibet mittat quālibet. qꝛ dari non includit respectū ad itra qualē icludit mitti.

Circa distictionē. 16. Querit. d. 16
vtrū spūs sanctꝰ fuerit missio visibilis.

¶ Respōdeo ꝙ sic. fuit eni visibiliter missus et pluries qꝛ eius visibilis missio est eius manifestatio in aliquo sensibili signo sibi appropriato quo inhabitare vel dari ostenditur in persona vel illi persone ad quam mittitur. Sic autem fuit spiritus sā-

etus pluries manifestat⁹. aliqñ in specie ignis: vt in die sancto penthecostes. aliqñ in specie columbe: vt super christum/aliquando in flatu: vt cum xp̄o insufflauit dicens apostolis. Accipite spiritum sanctum. Fuit autem maxime necessaria in primitiua ecclesia propter fideliū paucitatem et fidei plantationem. Non sic aūt nūc est talis missio visibilis necessaria propter fidei xp̄iane multiplicationem: et ei⁹ manifestationem per ea que in primitiua ecclesia sunt facta. ¶ Et
qō. si queratur quare nō fuit facta missio spūs sancti visibilis pat-
Rñō ribus veteris testamenti. Respondeo q̄ q̄uis in vteri testamento aliqui sancti haberent plenitudinem gratie ad sufficiētiā quo ad se/et ad redundantiam quo ad alios. non tamen tunc erat status plenitudinis in se et redundantie in alios. talis enim status non fuit vsq̄ ad aduentū christi. qua propter illud temp⁹ dicitur tempus plenitudinis ab
qō apostolo paulo. ¶ Si queratur a quo fuerunt ille species facte
Rñō in quibus spiritus sanctus visibiliter apparuit. ¶ Rñdeo q̄ lȝ de⁹ imediate illas per se facere potuisset si voluisset. tamē ad ostendendum affluentiam sue bonitatis voluit ipsas facere ministerio angelorum. Unde aug. 4. de trini. c. vi. Si querit post icarnationem verbi/quo sit facta vel vox patris vel species corporalis qua spiritus sanctus demonstratus est: per creaturam quidem facta ista non dubito. sic in veteri testamento fuit lex data ministerio angelico per hoc aūt quod dicit scriptura deum apparuisse vel dn̄m locutum fuisse intelligitur angel⁹ personam dn̄i representās. ¶ Si queratur qō.
an huiusmodi species esset res corporales. Respōdeo q̄ sic. Unde columba illa erat res corporalis: licet non esset vera columba sed eius similitudo. sic ignis ille erat res corporalis. licet nō esset verus ignis. vnde non comburebat. Quia autē missio spiritus sancti visibilis facta fuit christo ad significandum in eo plenitudinem redundantie ad humani generis redemptionē/ideo fuit missus in spē columbe que offerebatur pro redemptione primogenitorum Super apostolos etiā missus est in linguis igneis ad designādū q̄ per ipsorum doctrinam hoies i fide illustrarentur ac i dei dilectione inflāmarentur. Fuit etiā dat⁹ ip̄is in specie flatus. q̄ ab ipso est vita spūalis que dabatur ministerialiter per apostolos in sacramentorum administratione.

Circa distinctionē. 17. Quero primo vtrū habit⁹ habeat rationē principij actiui respectu actus. Et arguit q̄ non habit⁹ nō pōt terminare motū (ex. 7. phisicorum) cū sit ad aliquid. ergo nec principiare: quia principium motus nō est minoris perfectionis q̄ terminus. Si igitur terminus motus non est ad aliquid: nec etiā principium. ¶ Preterea accidens non est principium agendi

in suū subiectum: ergo habitus nō est pricipiū actus: probatur cōsequētia. qꝛ actus recipitur i subiecto illo cuius est habitus. ¶ Item nulla distincta spē sunt sibiinuicem cause equiuoce. habitus ꝛ actus distinguuntur spē/ ergo non sunt sibiinuicem cause equiuoce: cum ergo actus sit causa equiuoca habitus acquisiti. ergo habitus non erit causa actus ꝯ maior probatur. quia causa equiuoca cōtinet i se eminenter suum effectum: duo autem distincta specie non possunt eminenter se continere. ¶ Item si habitus est causa secūda supplendo aliquem gradum causalitatis qui deest potentie. ergo posset habitus fieri: ita perfectus ꝙ suppleret vicem totius potentie. ꝛ tunc habitus sine potentia posset esse causa sufficiēs actus. ¶ In oppositum secundum philosophum. 8. phisicoꝝ et. 2. de anima. Anima ante sciētiam est in potentia essentiali: habens autem scientiam est in potentia accidentali. Quod autem reducit de potentia essētiali ad accidentalem respectu operationis videtur esse principium operatiuū respectu eius: quia ē quo habens operatur ergo. ¶ Itē. 2. de aia dicit aristo. ꝙ sicut sciētia ē quo scimus: ita aia est quo viuimus et sentimus. et per ꝯñs sicut aia est quo agimꝰ actus vitales: ita scientia ē quo actiue speculamur. ¶ Item aliquis habitus practicus est actiuus vt prudentia. aliquis vero factiuus vt ars. ergo aliqᷓs est principiū opationis immanētis alius vero trāseuntis. ¶ Itē ad hoc est experiētia cōmunis qua qlibet pōt experiri se habituatū ex equali conatu posse habere perfectiorē operationem ꝙ posset habere nō habituatꝰ. ꝗ perfectio actꝰ nō videtur posse attribui habitui nisi sit principium opationis. ¶ Rñsio. In ista questione est vnū quod cōiter ꝯcedi tur. scꝫ ꝙ habēs habitū opatur delectabiliter seu sine tristicia et faciliter scilicet absqꝫ difficultate tertio opatur expedite, qꝛ scꝫ per habitū tollitur ipedimentū qđ posset habere potētia in operādo ab obiecto delectabili i opositum mouente. ꝛ quarto operatur prōpte/ videlicet absqꝫ tarditate. Sed hoc quidā attribuunt habitui solum inclinatiue: ita ꝙ habitus inclinat potentiā sicut grauitas inclinat lapidem ad vbi deorsum: scđm ponentes graue se non mouere effectiue. ¶ Alij vero dicūt habitū eē cām partialē respectu actꝰ: ita tamē ꝙ potentia est cā prima. ꝛ habitus est causa scđa. Vñ habitus nō pōt in operationem sine potentia: licet ecōtra potentia possit operari sine habitu. Minꝰ tñ pfecte operabitur sine habitu ꝙ cū habitu. quelibet autem harum opinionum pōt probabilr sustineri vt dicit scotꝰ. ¶ Iuxta hoc pōt dubitari de causa bonitatis moralis in actu. Ad cuius euidentiam premitto aliqua. Primum est quid sit bonitas moralis in actu. Ubi notādum ꝙ sicut pulchritudo nō ē aliqua q̄litas ab soluta i corpore pulchro sed est aggregatio oim cōuenientium

tali corpori puta magnitudinis figure/ coloris in ordine ad corpus et ad seinuicem: ita bonitas moralis est quasi quidem decor ipsius actus includēs aggregationē debite proportionis ad oīa ad que debet actus proportionari. puta ad potētiā/ ad obiectū/ ad finē/ ad tēpus/ ad locū/ et ad modū. et hoc spaliter vt ista dictantur a ratione recta debere cōuenire actui/ ita conformitas actus ad rōem rectā bñ dictātē de circūstātijs oībus ipsi⁹ act⁹ est bonitas moralis actus. Nō opʒ aūt illud dictamē eē ab habitu aliquo itellectiuo puta prudētia. nec istū actū cōformē dictamini elici ab aliq̄ morali habitu appetitiuo. Semper eñ dictamē rectū precedit prudētiā: qr p ipm gñatur prim⁹ gradus prudētie. Et ita semp recta electio precedit habitū moralē. qr per ipm electionē gñatur virtus moralis in primo gradu. Tunc igiť in primo actu/ et recte aliq̄s dictat sine prudentia gñata / et recte moraliter eligit sine virtute morali gñata. tamen prudentia ex istis dictaminibus gñata magis iclinat ad ꝯsilia dictaia elicienda. sicut virt⁹ moraľ gñata magis inclinat ad actus similes illis ex quib⁹ gñaľ. ¶ Scōm premittēdum est de habitu virtuoso. Ubi sciendum est ꝙ illud qď gñatur de virtute morali est qualitas q̄dā q̄ posset gñari ex actibus elicitis sine prudētia imo cum ratiōe erronea. sed ista qualitas sic gñata nō est virtus ex hoc ꝙ est hec qualitas: sʒ ad hoc requiritur coexistētia eius cum prudētia in eodem operāte cui iste habitus coniungiť vt reguleť cause priori. et subordinaľ inq̄tū motiu⁹/ et ista subordinatio seu cōfirmatio ē essētialis rō virtutis. his pmissis dico ad dubiū ppositū ꝙ cū bonitas moralis i actu nō dicat nisi rľocin/ qr actū esse circūstantionatū debitis circūstātijs: hec bonitas nullā habet ppriū principiū actiuū sicut nec aliq̄s respectus (potissime seu iste respectus cōsequaľ extrema posita ex natura extremorum.) Impossibile eñ ē actū aliquē talē poni in esse/ et rationem rectam in eē: q̄n ex natura extremorū sequatur in actu talis cōformitas ad rationē rectā Relatio aūt ꝯñs extrema nec̄io nō hʒ causā ppriā aliā ab extremis. Q̄tū ergo ad istā cōditionē accidentalem actus que est bonitas moralis: nō opʒ aliquem habitū habere rationē pricipij actiui nisi inq̄tū habet rationē principij actiui respectu subē actus qui actus natus est conuenire cōpleto dictamini prudentie. Et istū actū in se inclinat habitus aliquis ex natura habitus et ex hoc ex consequenti inclinat ad actum quo sit cōformis recte rationi / si recta ratio insit opanti. hoc autem non competit habitui inq̄tū virtus/ cū relatio nō sit forma actiua. habitus autē nō est virtus nisi ex respectu vel ex ꝯformitate eius ad prudentiā. vt dictū est. ¶ Cōtra predicta arguitur: qr .2. ethicorū virtus est que habentē perficit et opus eius bonum reddit: ꝙ virtus est principium bonitatis

in actu. ¶ Cõfirmatur. q2 virt9 est moderatrix passionũ. ¶ Itẽ dicit ar.ꝙ nõ habens iusticiaꝫ et si posset operari iusta/non tñ iuste. ¶ Respõdeo ꝙ virtus reddit op9 bonũ inq̃tũ habitus virtuosus ex natura hit9 inclinat ad sbam act9:ꝛ ex hoc ex ↄñti inclinat ad actũ conformẽ ratoni recte/si recta ratio insit opanti. vt dictũ est. ¶ Ad cõfirmationẽ dico ꝙ virtus moderatur passionẽ dupliciter. vno modo faciendo passionem ab obiecto factaꝫ esse minorẽ inq̃tũ ẽ quasi quoddam pondus inclinãs in oppositum. Alio modo iclinando potẽtiam cũ prudentia coexñte vt fugiat immoderate delectabilia. ꝛ in hoc moderatur nõ delectationem icxñtem: sed moderatam ne insit precauẽdo ¶ Ad aliud dico ꝙ non debet intelligi verbum phi/ꝙ simpliciter homo non operetur iuste sine iusticia. sed quia non operatur iuste scdm oẽm perfectionẽ scdm quã posset aliquis iuste operari. quarum vna est delectabilitas ꝛ facilitas in operando/ quod non competit potentie non hituate. ¶ Ad argumenta principalia. ¶ Ad primuꝫ dico ꝙ si habitus moralis vel intellectualis sit pncipiũ actiuũ opatiõis: nõ tñ propter hoc terminat vel principiat motũ In aquisitione enim act9 vel habitus non est alteratio: vel motus ꝓprie dictus. q2 motus reqnirit subiectũ diuisibile pars aũt intellectiua est indiuisibilis. Est autẽ intentio phi in illo.7.ꝙ nõ est ꝓprie alteratio ad aliquã qualitatem nisi que primo põt acquiri. Ait eñ ꝙ in illis qualitatibus nõ est alteratio/que fiũt cũ quedã alterãtur Vult ergo dicere ꝙ sicut ad relationem nõ est motus nisi per accñs. q2 alteratione facta circa aliud acq̃ritur ipsa relatio/ cõtingit eñ ex eo ꝙ aliquid mutatur in albedinẽ fieri simile/sic circa hmõi habit9 seu qualitates habentes relationẽ sibi annexam non est alteratio per se. q2 acquirunt alteratione facta circa aliud. Facta eni alteratione circa passiones que moderãtur et reducunt ad medium per virtutes morales acquirũt ipse virtutes. facta etiã alteratione circa partẽ sensitiuã acquiritur in nobis sciẽtia. Potest aũt alterari sensus rõne organi quod ẽ quãtũ ad diuisibile. sic exponit ille textus a scoto.13 q̃sti. quoli. ¶ Ad secũdũ dico ꝙ accidẽs bñ põt esse pncipiũ alicui9 effectus receptibilis i suo subiecto/sicut species intelligibilis est principium intellectionis recepte i intellectu possibili. ¶ Ad tertium dico ꝙ maior hꝫ veritatẽ de causis eq̃uocis totalib9/nõ autẽ de partialibus. ¶ Ad quartũ dico ꝙ nõ posset hitus tantũ augeri ꝙ suppleret vicẽ potentie quia causalitates illorũ sunt alteri9 rõnis: sicut nec virtus generatiua hominis posset fieri virt9 solis q̃tũcũq3 augereretur: cũ eñ habit9 sit causa scda/ qua potẽtia põt vti. nunq3 posset fieri pncipiũ vtens. ¶ Ad argumẽta in oppositũ. Ad auctoritates.ar. põt dici ꝙ accipit sciam pro spẽ itelligibili q̃ est sciẽtia virtualis

ter. ¶ Ad tertiũ põt dici q̃ habitus dr practicus. qr inclinat ad praxim: nõq̃ ista praxis sit eius vt pricipij actiui. sed q̃si terians iclinationẽ eius. ¶ Ad. 4. põt dici p idẽ. hituatus eñi hz pfectiorẽ actũ q̃ nõ hituatus / pp̃ter inclinationẽ hitus in operationẽ.

q. 2.

Eide quero vtrũ necesse sit ponere caritatem creatã formaliter inherẽtẽ nature beatificabili: Q̃ nõ. au. 8. de tri. c. 2. qui diligit pximũ cõsequẽs est vt ipsam dilectionẽ diligat. dilectio aũt deꝰ ẽ. ꝯñs ẽ ergo vt diligat deũ. ¶ Itẽ. 15. de tri. c. 19. nullũ donũ ẽ excellẽtiꝰ isto dono qd est caritas. sed nullum donũ est excellentius spiritusctõ. ergo spũssanctus est caritas. ¶ Cõtra aug. de moribꝰ ecclesie Caritas ai nr̃i rectissia affectio ẽ. ¶ Ad istã q̃stionẽ dr eẽ opinio magr̃i / q̃ solꝰ spũssctũs ierẽs sine aliquo hitu medio informãte volũtatẽ. mouet potentiã ad actũ meritorium. ¶ Pro ista cõclusione sic arguit. Peccatorũ iustificatꝰ nõ delectabiliter elicit actũ diligẽdi deũ ĝnõ ẽ ei aliqs hitus infusꝰ. pz ꝯñtia. qr hitꝰ facit delectabilit operari. ⁊ sic si hẽret hitũ delectabilit opareť. Añs aũt pbatur. qr nõ multo facilior ẽ ei ꝯtinuatio bonorũ operũ resistentia vitiorum q̃ priꝰ q̃usq̃ ppugnã passionũ acquisierit habitum cõtrarium ¶ Preterea voluntas absq̃ aliquo hitu põt diligere bonũ finitũ. ergo ⁊ ifinitũ. ptz ꝯñia a minori ad maius. non ergo idiget habitu infuso. ¶ Preterea hitu contingit vti cum habens voluerit. sed non experitur quis se isto habitu posse vti cum voluerit. Non enim cum voluerit potest faciliter elicere actꝰ feruentes amandi. sicut patet de contẽplatiuis / qui quandoq̃ expiuntur se magnã deuotionẽ habere. quandoq̃ etiam cũ equalĩ conatu minorem vel nullam.

¶ Preterea spũssanctus potest sufficienter mouere voluntatẽ sine habitu. ergo talis habitꝰ superfluit. pbatur añs. qr prima causa per se illud qd põt mediante causa scd̃a que nõ ẽ de essentia causati. hoc autem additur / pp̃ter causas intrinsecas sine quibus nõ põt deus facere cõpositum. habitus autẽ nõ est causa intrinseca actꝰ. ¶ Cõtra istam cõclusionẽ siue sit secũdũ itẽtionem magistri siue nõ. Arguitur duabus vijs. Prima sumitur ex iustificatione peccatoris et acceptatione diuina. Scd̃a ex ratione actus meritorij. Quo ad primam pctõr ante pñiam est iniustus. post penitẽtiã est iustus vt scriptura sacra testatur. ¶ Ex hoc arguo sic Iniusticia cũ sit formaliter priuatio non potest auferri ab aliquo nisi deť ei habitꝰ oppositꝰ. quia priuare priuationem est habitum ponere. ergo iustificatus recipit habitũ oppositũ illi pᵭuationi. ¶ Preterea peccator ante pñiam est indignus vita eterna. post pñiam dignus. Non est autem dignus nisi per aliquid formaliter inherens sibi cui scd̃m regulas diuine iusticie iudicatur vita eterna

reddenda. et nichil tale prius habuit. ergo aliquid positum est formaliter in iusto/per quod est dignus vita eterna. ¶ Preterea deus non acceptat peccatorem ad vitam eternam. Iustum autem acceptat quero quid est acceptare ad vitam eternam? hoc non est velle voluntate beneplaciti beatificare pro tunc. quia tunc statim beatificaret: ergo hoc est velle illum secundum dispositionem quam nunc habet esse dignum tali premio quem prius non voluit esse dignum. ¶ Ista diuersitas non potest poni vt videtur in voluntate diuina nisi propter diuersitatem a parte illius. quia illo omnino eodem modo se habente voluntas diuina eodem modo vult ipsum se habere. ¶ Ex secunda via arguitur sic. Nichil dicitur formaliter agere aliquam actionem: nisi principium ipsius actionis sit forma agentis hoc accipitur ex secundo de anima: vbi ex hoc quod anima est quo viuimus et sentimus concluditur/anima esse actus et forma sic agentis. sed cum operatio meritoria sit voluntatis vel hominis per voluntatem operantis: sequitur quod illud per quod meritorie agit sit forma eius hoc autem non potest esse pura natura. quia tunc ex solis naturalibus posset meritorie agere/quod videtur error pelagii ergo requiritur aliquid supernaturale. non fides vel spes: patet quia remanent in peccatore. ergo caritas. ¶ Preterea. nulla actio est in potestate agentis nisi ipsum habeat formam per quam possit agere. si enim tantum per aliquid extrinsecum coassistens sibi quod non est in potestate eius possit agere: talis actio non est in potestate eius sicut nec coassistentia illius extrinseci. sed spiritussancti coassistentia voluntati non est in potestate voluntatis sicut nec vniuersaliter actio cause superioris in potestate cause inferioris. ergo si ex sola tali coassistentia possit agere et non habet in se formam qua sufficienter possit exire in actum meritorium sequitur quod actus meritorius non est in potestate eius: quod videtur inconueniens. ¶ Dico igitur ad questionem quod licet non sit necessarium ad ponere habitum supernaturalem gratificantem loquendo de necessitate respiciente potentiam dei absolutam: quia deus de potentia absoluta bene potuisset acceptare naturam beatificabilem acceptatione predicta existentem in [puris] naturalibus et similiter actum eius ad quem esset inclinatio mere naturalis potuisset acceptare vt meritorium. posset etiam dare beatitudinem sine omni merito precedente. Uidetur tamen necessarium loquendo de necessitate que respicit potentiam dei ordinatam. quem ordinem colligimus ex sacra scriptura et ex dictis sanctorum: vbi habemus quod peccator est indignus vita eterna/et iustus dignus. Unde sicut argutum est non videtur deus aliam volitionem habere de obiecto nullo modo diuersificato. nec etiam actus (vt acceptibilis deo) videtur esse in potestate agentis: nisi illud quo sic formaliter ageret esset eius forma. Non loquor autem de communi acceptatione qua deus acceptat omnem creaturam/etiam actum substractum peccato. alioquin non esset ab ipso. sed de acceptatione speciali que est in voluntate diuina ordinatio huius ad vitam eternam secundum dispositionem

Rno ad qo.

puris

a

quã habet i se habitualiter. Est aũt hmõi habit⁹ ratio acceptãdi naturã sicut quedã forma decorans et ornans animam concurrẽs actiue cum potentia ad actum dilectionis dei eliciendũ: alias sine ipso posset haberi actus intensissimus diligendi deũ tum etiam quia alias non videretur verum quod dicit aug. de libero arbitrio q̄ gratia se habet ad liberum arbitrium sicut sessor ad equum: q2 sessor actiue mouet equũ ¶ Sed tũc dubitat̃ de isto habitu ꝯparato ad potẽtiam que illarum debeat dici causa prima. ¶ Ad quod dicit scotus q̄ in actu meritorio est considerare duo. videlicet illud qđ precedit rationem meritorij: et in hoc gradu includit̃ ⁊ substãtia actus ⁊ intẽsio et rectitudo act⁹ moralis. Ultra hoc etiã est cõsiderare rationẽ meritorij qđ est esse dignũ sic acceptari a diuina volũtate in ordine ad premiũ. ¶ Quo ad primũ potẽtia ẽ causa prima ⁊ hitus cã scđa: cũ potentia vtatur habitu nõ econuerso. Tum quia alias nõ videretur q̄ semel habẽs gratiã posset vnq̄ peccare. q2 causa secunda semp sequit̃ motionẽ cause prime. nec potest moueri ad oppositũ illius ad quod prima cã inclinat. Sed accipiẽdo actũ scđm rationẽ meritorij. potest dici q̄ ista cõditio principaliter cõpetit alicui ab habitu ⁊ min⁹ principaliter a volũtate. Magis eñ acceptatur actus vt dignus premio. q2 est elicitus a caritate: q̄ q2 est a voluntate libere elicitus q̄uis vtrũq̄ nccio requiratur.

dubium.

¶ Scđm hoc põt exponi illud aug. q̄ volũtas respectu grẽ est pedissequa et non dña. et q̄ caritas est sicut sessor ad equũ. hoc quidem verũ est respectu actus inq̄tũ meritori⁹ est. Unde sicut cursus equi magis posset placere alicui ex eo q̄ esset secundum inclinationẽ ipsi⁹ sessoris ad certum terminũ q̄ ex hoc q̄ equus vi sua motiua velocit̃ curreret: sit act⁹ magis est acceptabilis. q2 est elicit⁹ a caritate q̄ ab ipsa volũtate. Cursus autem qui nõ elicitur scđm inclinationem ipsius sessoris nõ placet: quãdo est peccatum veniale vel actus indifferẽs. Qñ aũt sessor abijcitur qđ fit per pctm̃ mortale: oino ipa volũtas fit displicẽs. Cõpetit aũt hitui iclinatio ad actũ ex virtute obiecti qđ aliquo mõ percipiat. Nã sicut hitus itellectualis hz aliquo mõ in se obiectum tanq̄ p̄sens sub rõne obiecti itelligibilis: ita habitus moralis hz quodãmodo obiectum in se sub rõe diligibilis boni Cooperatur vero de⁹ volũtati habituate ad actũ eliciendũ sicut cã superior cuiuscũq̄ cause secũde

Rñ o ad aug.

¶ Dubitatur vlteri⁹ de intẽtione magistri Ad qđ potest dici secũdum scotũ q̄ magister non negat oẽz hitũ supnaturalẽ. cũ (di 26. et. 27. secũdi) videat̃ ponere grãm creatã in aĩa. sed vult dicere q̄ caritas nõ est ali⁹ hitus realiter ab illo p quẽ spũssctũs inhitat aiaz. s. a grã, ⁊ ita nõ sic spũssctũs per hitũ mediũ alium ab illo quo inhitat mouet ad diligere sicut mouet ad credere et sperare. q2 actus ille amãdi est

declarat.

ita perfectus q pōt attribui im mediate illi hitui. nō sic de actu credēdi et sperādi pter imperfectionē istoꝝ actuū ⁊ pfectionē illiꝰ hitus q̄ spūsſctūs ihabitat mentem. Jllē enim dꝫ eē ita perfectus q nec in pria euacuetur. qꝛ aia erit ibi tēplū dei. tūc autē nō manebunt credere et sperare ad q̄s fides ⁊ spes iclināt. ¶ Jnsuper dubitatur quō aliquid in natura creata possit esse rō quare acceptatur a voluntate dina cum nichil in creatura sit ratio actus diuini. ¶ Rñdeo q nichil aliō a deo est rō actus itriseci in deo vt obiectū primariū: eēntia enī dina q̄ est primū obiectū tā intellectus q̄ʒ volūtatis diuine. sicut est rō intellectui oia intelligendi: sic volūtati oia volendi. vnde bonitas dina est rō volēdi oia alia. Caritas aūt est quedā rō habilitā subiectū ad acceptationem sicut quidā decor spūalis/ quēadmodū pulchritudo ē ratio diligibilitatis i corporibꝰ. ¶ Demum dubitatur vtrū aliquis possit certitudinaliter scire se p nūc esse i caritate. ¶ Rñdeo q non. nisi hoc habeat p reuelationē. quia vt habetur. Ecclesiastes. 9. Nemo scit vtrum amore vel odio dignus sit. Cuiꝰ ratio est: quia i hac vita mortali habitus cognoscuntur per actus: ⁊ ideo illum habitum cuiꝰ actū non possumus certitudinaliter distinguere ab actu alteriꝰ habitus/ nō possumus scire nos habere certa scientia de lege cōmuni. talis habitus est caritas/ cum ad actum dilectionis non solum iclinet habitus caritatis infuse: sed etiam habitus amicitie acquisite. Expedit autem seruis dei nescire certitudinalit se esse in caritate: ad eoꝝ humiliationē: qꝛ plerunqꝫ hoies efferuntur considerando ea que ad ipsoꝝ dignitatē spectant/ Quāuis aūt nō possit aliquis certitudinaliter scire se esse in caritate: potest tñ hoc p aliq̄ signa pbabilia cognoscere: cuiusmodi sūt dolor de peccato ꝯmisso/ proposítum abstinēdi in futuꝝ/ promptitudo bone operationis/ mortificatio concupiscentie ⁊ amoris mūdani/ et complacentia verbi diuini. ¶ Ad argumenta principalis. Ad primū dico q dilecto aliter sumitur in maiori ⁊ aliter in minori. Jn maiori enim sumitur pro dilectione creata: et in minori pro dilectione increata. et tamen in eodem sillo nō sunt quattuor termini. quia i isto argumēto augustini debēt intelligi duo sillogismi/ quoꝝ primus est diligens primum diligit dilectionē qua tēdit in ipꝫ. Jsta aūt dilectio est pticipata: ergo diligit dilectionē participatā. Secūdus sillogismus. Diligens dilectionem participatā debet diligere dilectionē per essentiā cum ab ipsa habeat rōnem diligibilitatis.) deus aūt est dilectio per essentiā: ḡ. ⁊c. Jstud itaqꝫ argumentū pbat deū esse diligendū/ nec tamē ex hoc sequitur q deꝰ sit dilectio vel caritas mea formaliter ¶ Notandū q oēe ens aliud a deo dicit ens per participationē: quasi capiens partem illius entitatis nō q deꝰ habeat partes: sed quia oē aliud ens

Margin notes: dubiū. (beside "Jnsuper dubitatur"); dubium. (beside "Demum dubitatur"); ad ar gu. (beside "Ad argumenta"); Nō. (beside "Notandū")

ab ipso excedit et in ipso eminē-
ter cōtinetur. et sic ifinitum po-
test dici totū: ⁊ finitū potest dici
pars. ¶ Ad scdm cū dicit q̄ nul
lum donū est excellēti⁹ caritate
dico q̄ verū est loquendo de do
nis creatis. ¶ Ad argumenta
pro opione que imponitur ma-
gistro. Ad primū dico q̄ habit⁹
acquisit⁹ tribuit facilitatē ope-
randi. qꝛ acquiritur ex actibus
qui sunt delectabiles ꝓpter ex-
ercitiū. non sic infusus de cōmu
ni lege. quod dico ꝓpter specia
lem diue gratie influxū / quo ali
qui subito fuerūt mutati ad in-
tense / faciliter et delectabiliter
operandum. ¶ Ad scdm dico q̄
licet voluntas sine habitu cari-
tatis possit habere actum dile-
ctionis circa bonum infinitum:
talis tamē actus nō est de cōdi-
gno meritori⁹ vite eterne / quia
non est elicitus ex inclinatione
habitus secundum quem dispo
suit deus ipm acceptare. ¶ Ad
tertium dico q̄ in potestate vo-
luntatis non impedite est vti il-
lo habitu qui cooperat volunta
ti per modum nature ad elicien
dum actus intensos dilectionis
in deum. ¶ Quod aūt obijcitur
de cōtēplatiuis: verum est non
de actu elicito sed de delectatio
ne consequente / que imittitur a
deo / et qn̄qꝫ concomitatur actū
minus intensū et minus merito
riū maior delectatio: ad alliciē-
dū paruulos. vt auidius sequā
tur illud cui⁹ dulcedinē ꝑgusta
uerūt. ¶ Ad quartū concedo q̄
spūssctūs posset actū causare i-
mediate ivolūtate: sꝫ tūc nō eēt
ipotestate ei⁹: nec credim⁹ ipm
talē actū acceptare. qꝛ disponit
actū liberi arbitrij. et qui esset
in potestate eius acceptare.

¶ Circa augmentum carita q.3.
tis queritur. ¶ Utrum ca
ritas augeatur per appositionē
alicui⁹ gradus? Et videt q̄ non
qꝛ tunc caritas intēsa non esset
eiusdem speciei cū remissa. Con
sequēs est falsum. Probatur cō
sequentia. 8. metha. forme sunt
sicut numeri: qꝛ sicut numerus
addit⁹ numero variat numerū:
ita quilibet gradus i forma ad
ditus variat speciē. ¶ Preterea
scdm prophiriū. Differētia for-
malis nec recipit maius nec mi
nus Eē (iquit) vniuscuiusqꝫ vnū
et idem est neqꝫ intensionē reci-
piens neqꝫ remissionem. ¶ Pre-
terea. 10. metha. Differentie for
males mutant speciem: sed dif-
ferentia graduum in essētia for-
me (si esset) esset differentia for-
malis. ¶ Preterea secūdum au
ctorē sex principiorū. Forma est
simplici et iuariabili essentia cō
sistēs. Preterea si aliqua reali-
tas aduenit preexistenti: ergo
caritas aucta non erit in specie
quia includet aliquid acciden-
tale nature specifice. vel si ipa sit
per se in specie: nichil includit
quod non pertineat ad naturā
speciei. et ita caritas minor que
non includit istum gradum nō
erit in specie. ¶ Item si est aug-
mētatio per talē appositionem
graduum: hoc nō potest intelli-
gi nisi sit aliqua distinctio inter
illos gradus: sed non differunt
specie. qꝛ tunc nō augeret vnus
alium. nec vt idiuidua: quia ac
cidentia numerantur secūdum

subiecta Isti autem gradus sūt in eodem subiecto. ¶ In oppositum. augustinus ad bonefaciū.

In opp.

Caritas meret augeri vt aucta mereatur et perfici. ¶ Q̄ autem per appositionem alicuius realitatis augeatur. probatur. q: caritas vie remanet in patria quia caritas nunq̄ excidit sm apo. sz caritas in pria ē maior q̄ i via. ergo aliqs gradus apponitur caritati pcedenti. ¶ Ad questionē

Rn̄o

dico q augmētuz sequitur quātitatem. quantitas aūt dicitur dupliciter. s. pprie et methaphorice. Proprie dicitur quātitas mol. et hec est in corporalibus. Methaphorice quātitas virtutis: et hec est in spūalibus. sic augmētum dicitur dupliciter scilz pprie scdm magnitudinē mol. et metaphorice scdz quātitatē vtutis Cū ergo in caritate sit quātitas virtutis et nō in sūmo: sequitur caritatem augeri posse seu intēdi. De modo aūt hmōi augmēti diuersificātur doctores. Quidā dicunt ipsaz augeri per maiorē impmixtionē cū ptrario puta cū cōcupiscētia. Sed contra. quia in patria est maior et minor caritas: et tn̄ ibi nulla est pmixtio cōcupiscētie. ¶ Alij dicūt caritatē augeri nō in se sz i ordie ad subiectū: scdm maiorē ei9 dispositionē. ¶ Sed cōtra. Cōtraria in summo sunt incōpossibilia in eodem puta calidum et frigidū nō aūt in gradib9 remissis. patet quia dū remittitur mot9 caloris: intenditur motus frigiditatis et ecōuerso. Hoc autē non est nisi q: aliquid est in cōtrario intenso quod non est in contrario

alia opi.

remisso. Si enim tota realitas que est in intenso est in remisso nō erit repugnantia intensi ad intensū plusq̄ remissi ad remissum. sed illa realitas non est ex habitudine ad subiectum. prior eni est incōpossibilitas formaꝝ inter se: q̄ sit in subiecto recipiēte. quia eni sunt in se incōpossibiles: ideo non possunt recipi in eodē nec ecōuerso. s illud qd ē ratio incōpossibilitatis in intensis: est aliquid positiuum in eis scdm se: non tamen in ordine ad subiectū. Alij dicūt caritatē augeri per corruptionē indiuidui prioris et generationem indiuidui pfectioris. ¶ Cōtra (prio de gn̄atione) Actum oportet manere: igitur in augmento quocūq̄ non est corruptio preexistentis ¶ Dico s scdm bon. rich. et sco. q caritas augetur diuina virtute per appositionem noue caritatis seu noui gradus. itaq̄ realitas positiua que preexistit in caritate minore: nō est tota realitas positiua que est in caritate maiore. immo si essent separate a subiecto maior haberet i se realitatem positiuā minoris / et aliā additā. sicut q̄titas molis a subiecto separata est maior q̄titate minore. Habent autē plures gradus caritatis in eadem caritate nūero. vnitatē idiuisionis actualis. sicut i ptinuo sunt plres partes actu indiuise / q̄ tamen sunt in potentia ad actum distinctum. Habent etiā vnitatē omogeneitatis. q: sūt eiusdē rationis. hn̄t etiā vnitatē compositionis. Nam ois forma cōponitur ex suis gradib9 seu cōstituit

Rn̄o vera

No.

sicut cōtinuum ex suis partib⁹
(licet nō sit ibi cōpositio) qualis
est inter ens i actu et ens in po=
tētia. nec sint ibi ptēs q̄tē q̄ti=
tate molis/sed q̄titate virtutis
Unde est ibi vnitas continuitatis
intensiue. hmōi autem gradus
in eadem caritate non dicūt esse
plures forme vel plures carita=
tes. q: quādo forma est hoc qḋ
est forma est alterius/pars non
dicit forma simpliciter, nisi desi=
neret eē pars quilz aūt gradus
in forma est pars forme. seu por
1.du. tio pfectiōalis eius. ¶ Sed hic
occurrunt tria dubia. Primum
est vtrū caritas possit augeri in
infinitū. De hoc dicetur. 3. disti
ctione tercij quando agitur de
2.du gratia xpi. ¶ Scdm dubium est
biū. vtrū caritas augeatur in quoli
bet motu. Ad quod respondet:
ric q̄ i quolz actu quē volūtas
elicit ex caritate ita intenso et p
fecto q̄ voluntas per caritatem
habitā non pōt elicere intensio=
rem & pfectiorē/augetur in no=
bis caritas a deo. Sed loquēdo
de actibus quos volūtas elicit
ex caritate nō scdm totum cona
tum quē pōt habere per illū ha
bitum: sic non augel caritas in
nobis in quolz actu. q̄uis quili
bet talis act⁹ aliquomō nos di=
sponat ad hoc. vt deus augeat
caritatē in nobis Et cum volū=
tas tot actus mltiplicauerit: ta
les q̄ omnes simul equiualeant
vni actui quem volūtas eliceret
ex toto conatu quez habere pos
set per habitā caritatē/probabi
le est q̄/tūc de⁹ in nobis augeat
caritatē. Sicut aūt caritas infu
sa a solo deo creal sic a solo deo
augel. ¶ Tertium dubium est 3. du biū
vtrū caritas possit diminui. Rñ
deo q̄ sic (secundum Ricardū et
scotum in reportationib⁹) quia
quod pōt saluari sine piunctio
ne sui ad alterz pōt separari ab
illo. etiā facta cōiunctione. sz ca
ritas ante additionē pōt existe
re sine additamento ergo etiam
facto additamēto poterit sepa=
rari pexistēs ab addito. sicut
autē a solo deo pōt augeri sic a
solo deo pōt diminui. De facto
tamen deus eā non diminuit. q:
eni pronior est ad miserandū q̄
ad condēnandū. hic est q̄ cari=
tatē tribuit cū homo de cōgruo
per liberū arbitrium se disponit
sed caritatē datam seu aliquid
de eius essentia pseruare nō desi
nit. nisi quando homo se totali=
ter per peccatū mortale idignū
caritate reddit. et tūc deus totā
caritatē illius cōseruare desinit
et sic p peccatū mortale non mi=
nuitur sed destruitur de merito
rie. Cum autez per pctm venia=
le homo nō totaliter a deo auer
tatur nec creatura creatori ppo
natur: ideo per ipsum nichil de
essentia caritatis destruitur vel
diminuitur. Quia tamē veniali
ter peccans non procedit melio
ri modo quo potest. facitq̄ ali=
qua retractiua a fine: ideo p pec
catum veniale minuitur in ani
ma habitus acquisitus concor=
dans caritati/quo mediāte elici
untur actus feruētiores. Et sic
caritatis lz nō diminuat quātū
ad essentiā: minuitur tñ quan=
tum ad feruorem Ex pdictis ptz
q̄ licet plures gradus sint idem
cum caritate ex ipsis composita

in qua vniuntur realiter cōtinē-tur. ab inuicem tamen realiter distinguuntur cū vnus possit cō-seruari alio destructo/ sicut i p-tibus continui. ¶ Et si arguas partes in cōtinuo (secūdum cō-muniter loquentes) non sunt ni si in potētia. et eodem modo de gradibus. ergo non distingun-tur realiter ¶ Respōdeo q licet partes in cōtinuo sunt in poten tia ad actū distictū seu ad actū subsistendi. sunt tamen ibi quā tum actum existendi. ¶ Ad ar-gumenta. Ad primū dico q lo-quitur aristo. de formis inq̄tū sunt diffinibiles seu q̄tū ad esse quiditatiuū. ita q sicut per ad-ditionem vel substrationem eo-rum que spectant ad esse nūeri variatur numerus: sic per addi tionem vel substractionem eorū que spectant ad esse quiditati-uum. puta differētiarū specifica rū variatur species. Quidditas autem sicut abstrahit ab indiui duis. sic a gradibus indiuidua libus. cum ergo isti gradus ad duntur vel afferuntur/ non va-riatur species vt q̄ditas. ¶ Ad porphirium dico per idem. ver-bum enim eius est propriissimū verbū aristo. qui cōmuniter vo-cat quidditatē esse vniuscuiusq̄ et sic non recipit nec magis nec minus. ¶ Ad tertium. dico per idē vocat eā ari. d̄r̄am formalē differentiam que est per se pars diffinitionis. ¶ Ad actorem sex principiorū dico q forma est sim plex simplicitate opposita com-pōni ex materia et forma. cū hac tamen simplicitate est in quali-bet creatura multiplex compō. vt dictum est questione de sim-plicitate dei. Unde talis simpli-citas non impedit intentionem et remissionem forme cum in ip-sa possint esse varij gradus per fectionis. Potest etiam dici for-ma inuariabilis iuariabilitate opposita variabilitati materie que est subiectum generationis et corruptiōis. Aliter posset hec auctoritas exponi. vt dictū est. questione de imutabilitate dei. ¶ Ad aliud dico q aliquid acci dere nature specifice potest in-telligi duobus modis. Uno mo do q sit extra rationem quiddi tatiuam speciei/ quomodo dici tur differentia accidere generi. et hoc modo dico q albedo intē sa habet aliquid qd accidit na-ture speciei et etiā remissa. imo omne indiuiduum habet aliqd quod accidit nature speciei ali-as nō cōtraheretur natura spe-ciei. Alio mō d̄r accidēs qd non facit p se vnū cū eo cui accidit/ si cut albedo cū corpore. Cū igitur dicit q icludēs aliqd accidētale nature spēi nō ē in ipa spē. cōce-do sumendo hoc mō accn̄s. sed hoc nō h3 albedo intensa aliqd quod accidat nature speciei/ q2 ille gradus qui intelligitur ad-di nature secūdum se facit vnū per se cum natura. sicut etiam quecunq̄ differentia indiuidua lis addita nature facit vnū per se cum natura. ¶ Ad vltimum dico q illi gradus non d̄nt spē Sed quomō d̄nt nūero? Dico q si itelligis caritatē vt apponē dā nō vt alteri appositā i priori instanti nature sue creatiōis sic apponenda et cui debet fieri ap-

positio: sunt duo numero quod patet: quia si sic maneret inesse vel poneretur in alia aia per se: esset duo numero. sed qȝ sic non manet non sunt duo numero: sed sunt partes vniꝰ totiꝰ omogenei. Hoc patet in aliis totis amogeneis puta i aqua q̄ſi diuidat̄ i scutella sūt duo nūero ⁊ deinde sunt vnū numero cū iste partes tenent vnitatē omogeneā in primo idiuiduo codē.

D.18 Circa distin.18. Queritur vtrum esse donum sit proprium spiritui sancto? Et videtur ꝙ non. quia vt dicit ysaias filius datus est nobis. ergo non conuenit soli spiritui sancto.

¶ Item donum dicitur ab aptitudine donādi. sed filiꝰ ab eterno habuit aptitudinem vt donaretur in tempore/ aliter enim nō fuisset datus. ergo ratio doni cōuenit etiam filio. ¶ Contra augusti.15. de trini Non frustra in hac trinitate dicitur verbum dei nisi filius: nec donū nisi spūſſanctus

Rn̄o scd̄ʒ sco. ¶ R̄nsio scd̄m scotum in reportationibꝰ. donū significat respectum donabilitatis ad creaturā: conotādo processionē per modum volūtatis cuius est liberaliter dare ¶ Quantū ad pm̄ū nō est ꝓprietas distinctiua persone spūſſancti. qȝ ꝑsone diuine nō cōstituūtur in esse nec distinguuntur per respectū ad creaturas. Quātū vero ad scd̄m est ꝓpriū spūſſancti qui (scd̄m aug.) ꝓcedit quō datus nō quō natꝰ. Importat̄ aūt eadem ꝓprietas noie doni et noie spūſſancti secundū rem: sed est differentia secūdū rōnem. Dicitur ei spūs qȝ spiratꝰ. et dicit̄ donum quia est amor liberaliter ꝓductꝰ.

Rn̄o ad arg. ¶ Ad argumenta. Ad primū cū dicit̄ ꝙ filius datus est nobis: dico ꝙ verum est. sed non est idem esse datū et donū. qȝ donū dicit rem emanantē per modū voluntatis liberalis sine tpe et in aptitudine vt detur ex tpe: datum autem cū sit participiū signat cū tpe et dicitur ab actu. Vn̄ et. s. s. q̄uis sit donū ab eterno: nō tn̄ est datus nisi ex tpe. Non valet igit̄ filius datꝰ est nobis: ḡ est donū/ ꝓut donū accipit̄ in diis. ¶ Ad scd̄ʒ cū d̄r ꝙ filiꝰ ab eterno hūit aptitudinē vt daret̄ in tpe: dico ꝙ q̄uis hoc sit verum loquēdo de aptitudine que est ex natura rei donabilis: non tn̄ verum est loquēdo de aptitudine que rei competit ex suo modo ꝓcedēdi.

D.19 Circa distinctionē.19. Querit̄ vtrū ꝑsone sit equales scd̄m magnitudinem? Q̄ꝫ non quia in predicamentis dicitur ꝙ propriū est q̄titati scd̄m eam aliquid equale vel inequale dici. sed q̄titas non est in deo. qȝ (secundum augu. de trini) Deꝰ est magnus sine q̄titate et bonꝰ sine qualitate. igitur. ¶ Itē nichil ponendū est in deo quod dicit imperfectionē/ equalitas est hmōi: qȝ repugnat perfectioni in creaturis. qđ patet per au. 83.q.q.81. Si oīa (iquit) eēnt equalia: non eēnt oia. ergo pfectio vniuersi nō posset stare cū equalitate. equalitas igitur nō est i oībus melior suo opposito. ergo nō est perfectio simpliciter quare nō est ponenda i deo tanq̄ essentialis vel cōmunis tribꝰ

¶ Item perfecta equalitas est mutua. sed hec nõ est mutua quia licet filius sit equalis patri: non tamen econuerso. Ut enim ait augu.6.de trini. ymago si est perfecta coequatur ei cuius est ymago / nõ illud sue ymagini. ¶ Oppositum in symbolo athanasij. Tres persone coeterne sibi sunt et coequales. Et magister in littera probat hoc per augustinũ de fide ad petrũ. ¶ In ista questione primo aliqua premittam

Rñsio deinde ad q̃stionẽ rñdebo. Quantum ad primũ dico q̃ phũs.5. metha. distiguit tres relationes fundatas supra vnũ scz idẽ / simile et equale. et loquẽdo de istis stricte appropriãtur distinctis generibus. vt identitas substãtie. equalis q̃titati. et silitudo qualitati. ita q̃ fundamentum remotũ istarum relationũ est res illius generis. puta equalitatis fundamentum est res de genere q̃titatis. rõ autẽ proxima fũdamenti est vnitas talis. Loquendo vero de istis large sumũt trãscẽdenter et reperiuntur in omni ente. sic ei oẽ ens oi enti cõparatum est idẽ vel diuersum. simile vel dissimile. equale vel inequale et hoc mõ idẽtitas fundat super vnã i substantia / accipiẽdo substãtiã p qualz essentia: eq̃litas aũt super vnũ in q̃titate: sumẽdo q̃titatẽ pro q̃titate perfectionis. similitudo vero super vnũ i qualitate (vt qualitas sumitur pro omni eo quod habet rõnem qualitatis vel forme) et sic differẽtia essẽtialis dr qualitas 5. metaphi. ¶ Quãtũ ad fm dico q̃ i psonis diuinis est perfecta equalitas secũdum magnitudinem perfectionis. quicquid enim virtutis vel perfectionis est in vna persona: est et in alia et in eodem gradu. quia essentia diuina est infinita. et quecũq; perfectio simpliciter i diis psonis. et sic in ipsis est vna magnitudo perfectionis in summo gradu: quia vna infinitas. In oibus autẽ alijs equalibus est diminuta vnitas magnitudis fm quã equales dicuntur. quia in ipsis nũerat illa magnitudo. Equalitatẽ autem diuinarum personarum probat magister (per augustinũ de fide ad petrum) quia vna aliam nec precedit eternitate: nec excedit magnitudine / nec superat potestate. In eternitate que in creaturis corespõdet quãtitati successiue: notat equalitas scdz durationem. In magnitudine equalitas secũdũ perfectionem accipiẽdo magnitudinem vt cõuenit magnitudini essentie et cuiuslibet attributi: et correspõdet in creaturis q̃titati permanẽti. In potestatẽ vero seu potentia notatur equalitas per comparationẽ ad obiecta extra. Equalitas siquidem potestatis nõ est alia ab equalitate magnitudinis: sed eam explicans per comparationem ad extrinseca / sicut habentia equalem magnitudinem caloris habent equalem potẽtiam calefectiuam. de hac dicetur distinctione sequenti. Eternitas etiam que est interminabilis vite tota simul et perfecta possessio nõ addit supra infinitatem que dicit summã magnitudinem nisi negationem de

Nõ. de pfectionis ẽnitate et eq̃litate.

pendētie. quia est perfecta possessio. et successiōis qz tota simul et termini qz itermiabilis vite. et relationē ratiōis scz possibilitatē conexistendi cuilibet possibili ad extra. Patet aūt diuine essentie eternitas ex ei⁹ simplicitate et īmutabilitate. si etiā hēret initiū existēdi nō esset act⁹ purus: sed haberet admixtā potētialitatē et ita non esset sūme simplex nec īmutabilis. ¶ Apprehēdit quoqz nūc stās. qz in eternitate oia sunt psentia nichilqz trāsit i preteritū: licet illa quibus cōsistit transeat. Sumitur tn̄ aliquādo improprie eternitas pro seculo quod est period⁹ cuiuscūqz durationis finite. et sic pōt exponi illud exodi xv. Dn̄s regnabit in eternū et vltra. q. d. qz deus durabit vltra quancūqz durationem finitā. vel ly. vltra / posset ad nostrā estimationem referri vt sit sensus. Dn̄s regnabit in eternū et vltra q̄ valeat cor hois mortalis cogitare. ¶ Ad argumenta. ad primū dico qz de⁹ est magnus sine q̄titate molis. hz tn̄ q̄titatē vtutis et pfectiōis iuxta illud. 6. de tri. In his q nō mole magna sunt: idē est meli⁹ eē qđ maius esse. ¶ Ad scōm pcedo qz equalitas nō est pfectio simpliciter q̄ scz posset eē formalr infinita cū nō sit ad se. pater eīm nō est equalis sibi / sed filio. Dicit tamē aliquam perfectionē cum melior sit equalitas inequalitate in his in qbus est cōpossibilis Vn̄ aug. de q̄titate aie loquēs ad discipulum. Equalitatē indt inequalitati iure preponis. Nō est autem compossibilis creaturis ad earum maximam perfectionem. quia perfectio limitata non potest esse tanta in vna natura limitata sicut potest esse in pluribus naturis ordinatis. Et ideo ibi ordo naturarum seu pfectionis inequalis necessarius ad maximam perfectionē in eis possibilem: non sic de natura illimitata quare ibi est equalitas cum summa pfectione absqz tali ordine. ¶ Et si arguas qz ordo est perfectionis. et ordo videt requirere inequalitatem. Respondeo qz non omnis ordo est perfectionis. sed aliquis stat cū perfectione in eadem natura: vt ordo originis / et aliquis nō: vt ordo inequalitatis. ¶ Ad tertium dico qz patris ad filium est mutua equalitas. filius tamen coequatur patri et non econuerso quia coequari vltra relationem equalitatis cōem seu equiparātie importat aliam relationem disquiparantie per modū passiui scz accipere equalitatem ab alio. ista nō est mutua. quia nō competit patri. sed sibi competit relatio opposita. s. coeqre. i. dare equalitatem. pater enim dat filio equalitatem producēdo eū in identitate nature.

Ecūdo quero de circuinincessione. Utrū quelibet persona diuina sic in alia: qz non. quia sic quodlibet esset i quodlibet (secundum pōem anaxagore) esset maxima confusio: igitur si persone diuine essent in seinuicem / essent cōfuse contra illud athanasii. Neqz confundentes personas neqz

substātiā separantes. ¶ Preterea si cū personam esse i persona stet distictio. ergo et cōpositio. probatio ꝯñie. si aliquid esset in deitate qđ nō esset ipsa. tūc deitas esset composita vel cōponibilis: qđ patet p augu. de ci. dei. Ideo simplex est deus. q2 est illud qđ habet excepto ꝙ persona dicit relatiue ad aliā / et non est ipsa. igitur si persona habet aliquid in se quod non est ipsa: ipsa est composita vel componibilis. qđ est falsum. ¶ Item in illo quod est filius est filiatio. In patre est filius ergo in patre est filiatio. Et vlterius. Illud in quo est filiatio est filius: ergo pater est filius. ¶ Item si pater est in filio et filius est in patre: ergo pater est in se. probatur consequentia quia quicquid est in contento est in continente. ¶ Item si pater est in filio: ergo deus est in deo. et vltra: ergo deus distinguitur a deo ¶ Item ꝙ exit ab alio non est in eo. sed filius exit a patre (vt dicitur in iohanne) ergo non est in eo. ¶ Oppositū io. 10 Ego in patre et pater in me est. ¶ Istius ꝯclusionis veritas plana est ex auctoritate saluatoris Ubi sciēdum ꝙ circūincessio est mutua et intima presentialitas subsistentis seu suppositi i subsistente eiusdē nature in numero Unde iste modus essendi in. nō est per illum modum quo natura est in supposito vel forma in materia / vel contentum. in continente. nec aliquis modorum (quos poni aristo. 4. phisicor.) sed vna persona dicitur esse in alia per inexistentiam mutuam subsistentis in subsistente. scđm hyla. 7. de triñ. hoc autem non reperitur in illis modis essendi in. et sic totus filius inexistit presentialiter et intime in toto patre: cui alludit illud ambrosij in hymno. In patre totus filius / et totus in verbo pater. Exemplū huius (licet imperfecte representans) posset accipi si corpus gloriosum posset inexistere alij corpori glorioso. et si esset illorum vnitas naturalis nature que exigeret talem presētiam esset perfectis simile. ¶ Et notandum ꝙ distinctio personarum nō est totalis ratio huius inexistentie nec vnitas essentie sed ambo simul. pro cuius itellectu potest accipi exemplum in creaturis de similitudine. nichil enim est sibi simile: sed alteri secundum hyla. Similitudo tamen fundatur super vnitatem in qualitate (secundum philosophum. 5. metha) nec ergo sola diuersitas relatiuorum. nec sola vnitas fundamenti sufficit ad silitudinem sed ambo requiruntur per se sicut vna causa totalis ita hic nec distinctio per se existentis. nec vnitas essentie est tota ratio inexistentie: sed ambo simul sicut tamen in similitudine est principalior ratio vnitas fundamenti ꝗ̄ distinctio relatiuorum / ita hic. principalior ratio inexistentie est vnitas essentie ꝗ̄ distinctio personarū ¶ Ad argumenta ad primum dico ꝙ si vna persona esset in alia / sic ꝙ esset vnitas sine distinctione: esset confusio. hoc autem non est in proposito, si etiam vnum esset in alio

Rño adar gu.

sicut pars eius: sicut videtur ari stoteles imponere anax. persona autem non in persona sicut aliquid eius ideo non sequitur confusio. ¶ Ad secundum dico q̄ deitas est communis omni subsistenti in natura diuina ꝛ ideo est aliquid subsistens in illa natura. quapropter non posset realiter distingui ab alio: nisi esset aliquomodo componibilis cum illo: q2 non est intelligibile q̄ in aliquo subsistente sint plura nisi vnum sit componibile cum altero. persona autem non est aliquid cuiuscunq̄ subsistentis in natura ista. et ideo licet persona sit in persona. non oportet tamen q̄ ipsa sit composita vel componibilis ipsi. ¶ Ad tertium concedo q̄ illud in quo est filiatio sicut forma in informato est filius. Filiatio autē nō sic est in patre. sed accipiendo esse in pro inexistentia intima. et ideo non sequitur vltra q̄ pater sit filius ¶ Ad quartum dico q̄ ille modus arguendi non tenet in relatiuis equiparantie cuius modi est in proposito. Unde nō sequitur sortes est similis platoni. et plato similis sorti. ergo sortes est similis sibiipsi. ¶ Ad aliud concedo q̄ deus est in deo. et hoc cōcedit hyla. 7. de trin. sed ex hoc non sequitur q̄ deus distinguatur a deo quia in prima hr in. non cōfundit suum casuale. et ideo pōt stare p aliquo supposito determiato. In secunda vero supponit confuse et distributiue ratione negationis incluse in illo verbo distinguntur.

¶ Ad vltimum dico q̄ exit⁹ filii a patre est processio producti a producente que non prohibet hanc inexistentiam cum exiens recipiat eandem naturam cum eo a quo procedit.

Circa distinctionē. 20. Quero vtrum tres psōe sint equales in potētia? Arguit q̄ nō q2 tūc sicut pr̄ pt gn̄are sic filius posset gn̄are. pbatio ꝯñe/ tū q2 aug. ꝯ maximi. lib. 3. Si pr̄ non potest generare filiū sibi eq̄lem/ est in potens. ergo posse generare filium pertinet ad omnipotentiam. cum ergo filius non possit generare non est equalis potentie cum patre. Tum quia filius non esset oī sciens si nō sciret generationem patris. ergo nec oīps si non possit in ista gn̄atione. ¶ Preterea pater pri⁹ origine habet velle respectu creaturarium q̄ filius/ cū habeat a se (filius autem non) ergo prius origine q̄ filius producat intelligitur pater producere. ꝛ ita in illo signo in quo intelligitur fili⁹ deberet producere nulla sūt sibi producibilia. quia iam itelliguntur a patre producta ꝛ sic non est oīps. ¶ Contra saluator in Jo. Omnia que habet pater mea sunt/ Et aug. de fide ad pe. vt fuit dictū di. preceđ ¶ In ista q̄stione videbitur primo an potentia generandi cadat sub oīni potentia. et deinde respondebit ad quesitum. Quātū ad primū dico q̄ nō. q2 tūc filius non esset oīps cū nō possit generare q̄d est contra athanasium in symbolo Omīps pater oīps fili⁹. oīps. s. s.

di. xx.

Rñō ad q̄stio.

Ad cuius evidētiā q: potētia respicit possibile ꝑ correlativo. Notandum ꝙ possibile pōt sumi dupliciter. Unomodo cōmuniter prout opponit impossibili et hoc modo possibile est deum esse. et tamen illud possibile non est terminus alicuius potentie active. quia respicit aliud in natura (ex quinto metha.) et convertitur cum causa. Aliomodo possibile sumitur determinatiꝰ et magis proprie prout scilicet opponitur necessario. et tale pōt eē et nō esse. et sic cū quodlibet itrinsecum deo sit necessarium. nihil tale erit possibile hoc modo. Cū ergo loquitur de omnipotentia ly omnis distribuit possibile secundo modo sumptum. et sic potentia generādi non continetur sub omnipotētia. Dicitur tamē potētia productiva per comparationē ad possibile primo modo sumptum. et sic filium generari est possibile sicut et deū esse.

Possibile dup.

Quantum ad secundum dico ꝙ tres ꝑsone sunt equales in potētia. qđ probatur. quia tres persone habēt eādem rationem principij ad oia alia ab essentia divina. ergo equalis est potentia earū q̄tū ad numerū possibilium. ꝯña est nota. Añs probat. q: prius intelligitur principium illud producendi creaturas cōicatū tribꝰ q̄ȝ possit habere actū ꝑducendi illa alia. quod ex hoc patet. q: pricipium necessarium respectu unius productionis/ et contingens respectu alterīꝰ productionis prius est principium producēdi illud ad quod necessario se habet q̄ȝ illud ad quod se habet contingenter. sed principium producēdi personas necessario se habet ad productionem ipsarum contingenter autem se habet principium producendi creaturas ad ipsas creaturas. Prius ergo communicatur tribus personis q̄ȝ possit habere actum respectu possibiliū ad extra. et sic apparet ꝙ potentia est equalis in divinis ꝑsonis q̄tum ad extensionem. et etiam equalis q̄tum ad intensionem q: illud principiū scđm eandem magnitudinem est in tribus. pȝ ex di. preced. et ita oi modo equalis.

.s. extensive .s. intensive

.s. infinitate

Ad argumenta ad primū dico ꝙ argumentū aug. non tenet per locum intrinsecum. s. a toto in q̄titate ad suā partē/ q̄si potētia generandi contineatur sub oipotentia: sed tenet per aliquas propositiones subintellectas. Ubi sciendū ꝙ maximꝰ cōcessit patrē generare filiū: sed nō equalē. Aug. arguit ꝙ si nō potuit generare filium equalem ergo fuit ĩpotens. Probatio cōseq̄ntie. q: ex q̄ dedit filio deitatē et minorē scđm eā deitatē patris sequitur ꝙ deitas ex se non est infinita q: infinitū nō potest diminui. ergo habens eā nō est ops. q: oipotētia reqrit potētiā et essentiā infinitam.

Rño Ad arg.

.i. nobil.

Ad scđm ꝯña nō valet: q: scientia nō habet rationē determinatā prioritatis vel posterioritatis realis ad obiectū scibile: sed solū respicit ipsum sub ratione entis vel veri. sed potentia includit rationem prioris respectu obiecti. et ideo amotio cuiuscunqȝ scibilis removet ab omni scietia. Ad

tertium dico q' vna persona nõ potest velle nisi alia volente. q2 in eodem instãti eternitatis habent vnam voluntatem licet illam habeant secũdum ordinem originis quia pater habet a se filius autem et.s.s. ab alio.

di.21

Circa distinctionẽ. 21. Quero vtrum hec sit vera solus pater ẽ deus? Et arguit q' sic Solus deus q̃ est pr̃ est deus. ergo solus pr̃ est deus. antecedẽs patet. q2 solus deus q̃ est pater est eternitas ꝯñia probat per simile: q2 sequit solũ animal quod est homo currit ergo solus homo currit. ¶ Scõo sic solus deus est pr̃/loquendo scilicet de patre omnipotente. ergo solus pater est deus. antecedens patet per exponentes. consequentia probatur per conuersionem exclusiue. Item math. 11. dicitur q' nemo nouit filium nisi pater. si ergo solus pater nouit filium: cum nosse filium sit p̃dicatum essentiale. pari ratione debet ista cõcedi q' solus pater est deus. ¶ Cõtra alius a patre est deus. scilicet fili⁹ qui est alius a patre in persona. non ergo est verũ q' solus pater sit deus.

Rñõ ad q̃ stio. ¶ Respondeo q' solus potest sumi dupliciter vno modo cathegorematice. et sic a subiecto negat associationem simpliciter. hoc enim modo solus idẽ est q' solitarius vel sine consortio. et sic non est vera Alio modo sumitur sincathegorematice, et sic negat associatiõem alterius a subiecto in recipiẽdo p̃dicationem talis p̃dicati: et hoc modo etiam est falsa: vt patet per eius exponentes que sunt pater est deus: et nullus alius a patre est deus. ista est falsa vt p3 ex preceõ. ¶ Ad argumenta. ad primũ dico q' añs. s3 solus de⁹ qui est pater est deus põt distingui scõm ꝯpõem et diõnem. In sensu eñ cõpõnis est falsa: q2 tũc stãdũ pro patre p illã determinationem qui est. 7 tũc t3 ꝯñia. sensus vero diõnis est verus. q2 tũc enũciãtur duo predicata de eodem subiecto quasi enũciarẽtur in duabus ꝓpõnib⁹ cathegoricis copulatis sibi iñicẽ dicẽdo Deus est pr̃: et deus est deus. 7 tũc ꝯñia nõ valet vt p3 de se. ¶ Ad secundũ dico q' illa solus deus est pater nõ conuertit in illã solus pater est deus. sed in vniuersalẽ de teris trãspositis. s. in illã ois pater est deus. vt alias i logica extitit declaratũ. ¶ Ad tertiũ dico q' ista nõ debet concedi sol⁹ pater nouit filiũ / q̃uis ista sit vera nemo nouit filiũ nisi pat q2 per hanc dictionẽ nemo non excluditur nisi illud qd i ẽentia est aliud a pr̃ vt sit sensus. Nulla natura nouit filium nisi illa natura q̃ predicatur de patre loquẽdo de noticia ꝯphẽsiua q̃tum sez ẽ cognoscibilis. sed p hãc dictionẽ sol⁹ excluditur nõ tm̃ modo illud qd ẽ aliud a patre in essentia. sed etiam illi qui sunt alij a patre in persona.

Rñõ Ad arg.

d. 22 Circa distictionẽ. 22. Queritur vtrum deus sit nominabilis? ¶ Et arguitur q' nõ Dyonisius secundo de diuinis nominibus loquens de diuina

essentia dicit q theologi tanq̄
innominabilem laudant eam.
¶ Cōtra. Ad romanos.10. Cor
de creditur ad iusticiam: ore au
tem cōfessio fit ad salutem. non
est cōfessio sine nominatione igr

Rñō ad q̄stio.

¶ Hic cōmuniter dicitur q de9
potest nominari eo mō quo cōci-
pōt nomiari eo modo q̄ concipi
pitur a nobis. Unde multa no=
mina imponunt que significant
deū in cōmuniyt q deus est ens
infinitum. et sic de alijs. quia
possunt naturaliter cōcipi a via
tore. vt patet distinctione.3.
¶ Sed an sit nōiabilis a nobis
viatorib9 aliquo nōie significā=
te essentiam diuinam i se: est du
bium. ¶ Et dicunt quidā q nō
quia nullum nomen potest im=
poni alicui distinctius q̄ intelli
gatur. cum ergo essentia diuina
nō intelligatur a nobis sub pro
pria ratione: nō poterit a nobis
nominari. ¶ Scotus autem te=

Nō opi. Scotus.

nens oppositum dicit q distin=
ctius potest aliquid signari q̄
itelligi quod ex hoc persuade=
tur. quia cum substantia nō sit
intelligibilis a viatore nisi in cō
ceptu entis vt probatum est di.
3.et.4.methaphisice si non pos
sit distinctius signari q̄ intelli=
gi: nullum nomen impositum a
viatore signaret aliquā rem de
genere substantie: sed sicut con
cipitur precise ab intellectu via=
toris aliqua proprietas a qua
imponitur nomen: que proprie=
tas exprimitur per ethimologiā
nominis. Ita precise talis pro=
prietas signaret per nomen pu=
ta per hoc nomen lapis non si=
gnaretur aliquid de genere sub
stantie: sed tantū aliquid de ge
nere actionis: puta lesio pedis
vel oportet dicere q ipse distin=
ctius signauit substantiam q̄
intellexit. Qualiter autem hoc
sit possibile potest sic intelligi.
Concipiuntur enim ab aliquo
multa accidentia concurrentia
in eodem: puta talis quantitas
et talis qualitas: probatur neu
trum istorum esse alterum quia
vtrunq manet sine altero. Pro
batur etiam istorum esse
aliquid aliud subiectum com=
mune: quia vtrunq istorum po
test destrui altero non destru=
cto. Et quia talia accidentia nō
coniunguntur i hoc tertio quā
lia in illo / concluditur hoc sub=
strattum esse aliud ab altero.
nec tamen cognoscitur determi
nate quid sit in se: nisi q sit ens
vel res affecta talibus acciden
tibus ¶ Ad propositum. igitur
non accidentibus sed isti tertio
imponitur nomen aliquod / ita
q imponens nomen intendit il=
lam essentiam de genere substā
tie significare. Et sicut intendit
significare: ita nomen imposi=
tum est signum. Et tamen ipse
non intelligit idem determina=
te quod determinate significa=
re intendit per hoc nomen. Po=
test igitur viator vti multis no=
minibus essentiam diuinam in
se significantibus: et hoc siue
impositis a deo vel angelo vel
a viatore. tale nomen videtur il
lud quod dicitur. Exo.3. Hec
dices filijs israel. Qui est misit
me ad vos: hoc est nomen meū.
¶ Ad argumentum in opposi=
tum dico q essentia diuina dici

tur innominabilis ⁊ ineffabilis non quin possit nominari: sed quia per nullum nomen potest exprimi perfecte audienti.

di. 23 Circa distictiões. 23. Quero vtrũ ꝑsona scdm q̃ dicit aliq̃d cõmune pr̃i et filio et spũi scto dicat precise aliq̃d scõe intentionis? Et õr a q̃busdã q̃ sic q: sicut indiuiduũ i oi natura ita suppositũ in natura substãtiali et ꝑsona i natura intellectuali sed idiuiduũ ⁊ suppositũ dicũt tm̃ rẽ scõe intẽtiõis ergo ⁊ ꝑsona dicit tm̃ rẽ scõe itẽtionis ¶ Itẽ si ꝑsona diceret tm̃ rẽ prime intẽtionis cõem trib⁹: tunc diceretur de eis secundum rationẽ alicui⁹ vlis: ⁊ tunc vel sub rõne gñis vel spẽi. ꝯñs ẽ falsum. Probat̃ ꝯña: q: vle diuidit̃ a porphirio ꝑ gen⁹ speciem ⁊c. ¶ Contra istã questionẽ arguit̃ sic. Q̃ñcunq; a formalib⁹ constitutiuis aliq̃rũ põt abstrahi aliquod cõe: pari rõe ⁊ a ꝯstitutiis sed a cõstitutiuis personarũ potest abstrahi aliq̃d cõe reale prime intentionis ergo et ab ipsis ꝑsonis. Minor probatur. q: relatio õr vniuoce de paternitate ⁊ filiatiõe: cum possit esse certitudo de cõceptu relatiõis ad itra dubitando: de quolibet ꝯceptu ¶ Preterea ois scõa itẽtio ẽ rlo rõnis nõ quecũq;: sed causa per intellectũ cõparãtem vnũ obiectũ ad aliud. ꝑsona aũt non est hmõi. ergo non est secunda intẽtio. Minor pz. q: si diceret rlo ex rõnis. tũc necẽio corrigeret correlatiuũ ad q̃d referret, sicut particulare respicit vle pro suo correlatiuo et spẽs genus. persona aũt nõ õr alicuius ꝑsona. ¶ Ad primã rõem dico q̃ idiuiduum põt sumi dupl'r. Rño vera doctoꝝ Uno mõ vt opponitur diuiduo seu vli: ⁊ sic est secunda intẽtio. Alio modo vt i portat vnitatẽ indiuidualem: et sic dicit rẽ prime intentionis: cũ enĩ vnitas sit passio entis ex. 4. metaph. ꝯsequit̃ quodlibet ens ex natura rei. et hoc est maxime verum de illa vnitate q̃ est vera vnitas cuiusmodi est vnitas idiuidui. si ergo ꝑsonalitas dicat vnitatẽ i natura itellectuali. sequitur oppm̃ conclusionis eorũ Nomẽ igitur ꝑsone corrñdet indiuiduo vt est pria itẽtio. ¶ Ad scõm dico q̃ porphirius diuidit vle q̃d est in gñe vt dictũ fuit q̃stione de vniuocatiõe entis. persona aũt nõ est in genere: cũ dicatur de deo et creaturis. ¶ Dico ergo scõm rich. de mediauilla. et sco. q̃ ꝑsona non dicit intẽtionẽ scõam. q̃d ꝓbatur q: persona scõm rich. de sctõ victore/ẽ intellectualis nature incõicabilis exñtia. Nichil est aũt in hac diffinitione q̃d significet intentionẽ secũdã: q: ex natura rei sine opere intellect⁹ est in p̃re natura itellectualis ⁊ entitas icõicabilis ¶ Ista aũt icõicabilitas duplex ẽ: q̃d itelligi põt ex dict' di. 2. q: cõicabile pluribus dicitur dupliciter. Uno mõ quod est idẽ cuilz illoꝝ: ita q̃ q̃lz sit ip̃m sicut vniuersale dicit̃ cõmunicari suis iferiorib⁹. Alio mõ cõicat̃ aliquid vt forma qua aliquid ẽ sed non est ipm̃. vt aia cõicatur corpori. ⁊ vtroq; modo deitas ẽ

cōicabilis ꝛ neutro mō persona, cū igitur in ꝑsona ex natura rei sit vtraqꝫ īcōicabilitas ad cuius rōem ꝑ se requisita: nichil de rōne ꝑsone dicit intēsionē scḋam. ¶ Per hanc diffinitionē corrigitur illa boecij dicētis. ꝙ ꝑsona est rationalis nature indiuidua sbā. qꝛ anima separata est suba indiuidua et tamen non est persona. essentia etiā diuina est indiuidua et non est persona. potest tamen saluari diffinito boecij accipiendo subam ꝓ supposito sicut aliꝗ antiqui vtebātur noīe sbē ponētes in diuis tres subas. i. tria supposita. Dr aūt ꝑsona scḋm bonauēturā a ꝑsonādo. quasi a se resonando Resonare aūt dr: qꝛ in sono eminet alijs. ideo ꝑsona dr suppositū hñs dignitatem. Uñ tractū est ad significandū honorem in ecclesijs. vbi marie attenditur distictio dignitatū: ꝛ deinde ad significādū suppositū nature rōnalis ꝗ excedit dignitate alias creaturas. et demum ad diuina trāslatum est. quia ibi regnois ppriissime iuenit ꝙuis ipꝫ nomē pri⁹ alijs sit ipositū. ¶ Secūdū aūt rich. de media villa qttuor noib⁹ grecis. s. vsya vsyosys ypostasis et prosopon correspōdēt quattuor noīa latina. Usya eni est essentia. vsyosis sbā. ypostasis suppositū vel subsistentia prosopon vero persona. ¶ Contra pređ. arguitur tripliciter. et prio: qꝛ si ꝑsona significet recte negationē: cū negatio nō sit ens positiuū sed ens ratiōis. sequtur ꝙ persona erit ens rōnis. et sic erit secūda itētio. ¶ Itē quomō poterit negatio esse cōis tribus nisi aliqua affirmatio sit cōis eis: ꝓpter quā isit eis talis negatio. non est aūt deitas illa affirmatio. qꝛ ipsa non numeratur i tribus. igit' oportet dare aliquod cōe positiuū pri⁹ ab eis abstractū ꝙ sit talis negatio. ¶ Item persona adoratur. et dicit rē ad dignitatem pertinentē: negatio aūt nullā dignitatē vel pfectionē dicit. ¶ Ad primū dico ꝙ lꝫ Rño negatio non sit ens positiue nisi Ad i itellectu. est tñ ens negatiue ex natura rei/sicut enim hō est hō men, ex natura rei sic nō est asin⁹. Uñ cū ꝯceptus nō tñ positiuus sed etiam negatiuus sit natus fieri imediate a re sine actu intellect⁹ negociantis. sequiturqꝫ erit conceptus prime intentionis. ¶ Ad secūdū dico ꝙ non rōnabilitas cōuenit vltime differētie asini et equi nō ꝑ aliquid cōe illis. Et si entitas sit eis cōis. nō tñ ꝓpter entitatē cōuenit eis talis negatio. Unde ꝙtūcūqꝫ diuersis etiā si nichil commune haberent potest esse negatio cōmunis. sicut non fortes conuenit vniuoce tā enti ꝙ non enti. ¶ Ad tertiū dicō ꝙ licet priuatio possit dici negatio in genere ex quarto metha. large eā sumendo: negatio tñ in genere stricte sumpta differt a negatione extra genus et a priuatiōe. priuatio qnippe requirit subiectum aptū Negatio autem extra genus nichil requirit. qꝛ equaliter dicitur de ente et de non ente. Negatio autem in genere quasi mediat. quia requirit subiectū de quo dicatur/ non tamen aptitudinem ad formam/talem negationē noiat in

Quid sit persona sm Boetium

Unde dr persona sm Bonauetura

arg.

positiuum

commutabilitas vt importatur in persona. quia notat negationem duplicis cõmutabilitatis in natura intellectuali sine apti tudine aliqua ad cõicabilitatẽ et sic persona adoratur et dicit dignitatẽ non ratiõe significati sed ratione cõnotati. ¶ An autẽ possit abstrahi a psõis aliqs cõ cept⁹ positiu⁹. videbit distĩctiõe 25. Sequitur di. 24.

Dist 24.

Circa distinctionẽ 24. Quero vtruz in diuinis sit ppe numer⁹? ¶ Et vr q sic. pma canonĩ iohãnis Tres sũt q testimoniũ dãt i celo. ¶ Itẽ in dãm. Numero non natura dñt sancte dei ypostases. ¶ Contra boeci⁹ in libello de trinitate hoc est verevnum in quo nullus est numerus: sed in deo est veriũis mat maxima vnitas. ergo ¶ In ista questione de forma numeri est magna difficultas. Omnis enim vna species est per formaz vnam. igitur oportet q ternarius et binarius et sic de alijs numeris habeant vnam formam. Difficile autem est videre quomodo in rebus distinctis et separatis sit aliqua vna forma realis. Circa quod sunt varie opiniones quas recitat scotus in reportationibus. quarum vltima ibi recitata est q numerus nichil est extra animam nisi q hoc est hoc. et hoc est hoc. ita q q̃titas discreta non dicit aliquam vnam formam realem Sed talia sic distincta in re possũt accipi ab intellectu vt vnũ et sic vt dicit forte intellexit augu. in libro confessionũ de tempore q non habet eẽ nisi in anima quicquid enim est extra est hoc et hoc. sed intellectus illa sic distincta potest concipere vt vnũ et sic mensurare vel mensurari pertinet ad q̃titatem vt que in re. puta q̃titas cõtinua habet rationem mensure in re. que vere in intellectu vt q̃titas discreta in intellectu. Mensurat enim intellectus vnum ad alia applicãdo vl' quod est i re/vel quod prehabuit in intellectu. verbi gratia. Imperfectus geometer non mensurat terram: nisi applicando virgam ad aliquam partem terre. et per hanc mensurat totum spacium. Sed geometer perfectus mensurabit per oculum/et hoc non per quantitatem extra. sed per quãtitatem quam habet intra. ¶ Ad auctoritatem autem aristo. ponentis numerum in genere quãtitatis potest dici q sicut relatio diuiditur in relationem realem et rationis: sic q̃titas in quãtitatem realem et in anima. q̃ licet sit q̃titas secundum quid: tamen est vere ens. Licet aũt scot⁹ in hac materia non se omnino determinet. hanc tamen opĩm vltimo positam nõ improbat/alijs per ipsum improbatis ¶ Et notandum q i huiusmodi reportatiõib⁹ parisieñ. aliqua ponit idẽ doctor. quoꝝ oppositum posuerat in priori opere suo sup sñias per ipsũ cõpilato. vt di. sequenti ponit posse astrahi aliquẽ cõceptum q̃dditatiuũ a cõstitutiuis psonarũ 7. di. 29. dicit enti reali et rõnis posse couenire aliquem

hoc singulare

conceptum vniuocū/vbi etiā sic dicit oportere ponere i pposito si videt opinio q̄ dicta est sit va q numerus formaliter non est nisi in aīa. lz materialiter sit extra in rebus numeratis. qz secūdum hoc oportet ponere q numerus non est spēs q̄titatis. qz nō habet rōez spēi nisi in aīa. vl q ens rōnis aliquod potest esse species alicuius gn̄is. Nec tibi nouū videatur si doctores in libris posterius editis posuerunt aliqua opposita dictis i p̄orib⁹ cū augu. librum retractationū ediderit. ¶ Et notandū q vt dicit idē doctor a. di. 4. In entib⁹ rōnis bn̄ inuenit genus differentia vel proprium eo mō q de his loquitur logicus qz in eis iuenitur predicatum in quid et in q̄le essentiale et accidentale. quicquid sit de p̄cedē. op̄

Rn̄o ad q̄ ¶ Ad questionem rn̄deo q in diuinis nō est proprie numerus. qz siue numerus formaliter sit ens in anima siue extra animam connotat tn̄ materialiter distinctionē nūeratorū in essētia. cū ergo i diuinis sit vna eēntia in numero/ibi nō est proprie numerus sed iprop̄e scd̄m qd puta nūer⁹ personarū. et sic debēt itelligi auctoritates sonātes numerū esse in diuinis.

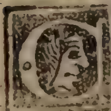

Circa distinctionem 25. Queritur. vtrū p̄sona i dīnis dicatur s̄m s̄bam vl' relationem. ¶ Ad cui⁹ euidētiam p̄mo videbitur an aliquis conceptus positiuus prime intētionis possit esse communis tribus personis. et secundo respondebitur ad questum. ¶ Quātum ad p̄mum dicit scotus in reportationibus q a diuinis personis pōt abstrahi aliquis conceptus cōmunis vnius rōnis. quod sic p̄bat Ab vltimis distinctiuis personarū potest abstrahi cōceptus positiuus vnius ratiōis. ergo et ab ip̄is p̄sonis cū plus cōueniāt q̄ ipsa distinctiua. probatur antecedens quia relatio dicitur in quid de paternitate et filiatiōe quod sic patet. quia si paternitas non transiret per identitatem in essentiam. relatio predicaretur in quid de ea: cū sit formalis relatio. sed per hoc nō excluditur quin adhuc in ratione eius includatur relatio/non secundum genus relationis / sed scd̄m q transcēdens. quia licet transeat in essentiam realit' manet tamen formaliter. Q; autez predicetur vniuoce / probatur. qz ista est falsa. Oīs relatio diuina est paternitas: qz non est filiatio nec spiratio. tamē si esset equiuocum. relatio posset distribui pro vno significato non pro alio sicut illa pōt esse vera: oīs canis currit/pro cane latrabili Relatio ergo erit cōmūe vniuocū distinctiuis personarum: nō nisi vnius rationis. Tum etiam qz numeratur in ipsis. In equiuocis enim non pōt addi terminus numeralis. Unde incōueniēter dicit canes tres: vt canis est equiuocum ad latrabilē/marinū/et sydus celeste patet etiā q hoc nomen relatio est intētionis prime: qz p̄dicatur in quid. Modus autē quomodo hoc potest esse: sic ponitur. Quia enim

Rn̄o scoti

Rño scoti

quidditas creata nõ est de se de
terminata: ideo ẽ de se determi=
nabilis per aliquid eiusdem ge
neris cum ea: sed oppositũ est in
natura diuina qr ipsa est de se hec
et determiatissima: ideo nõ põt
determinari per aliquid eiusdẽ
generis sed si determinet opor=
tet q hoc sit p aliquid pertinẽs
ad aliud genus. et ideo ab istis
determinãtibus ipsam potest ab
strahi cõcept9 secundum pro=
prium gen9 vel quasi genus. qr
nõ ẽ genus in diuinis. In crea=
ar. 3 scoti. turis ergo nõ qr ista sũt in eodẽ
genere cum natura. ¶ Sed con
tra pdicta arguit triplicit. i. sic
Omnis conceptus cõmunis plu
ribus cõicare rõnis est vniuersa
le. sed in diuis non est vniuersa
le: ergo in diuinis non est talis
cõceptus. ¶ Preterea ab eisdem
indiuiduis nõ abstrahũtur duo
cõceptus cões nisi sint ordinati
et vnus includat alium. vt con=
ceptus speciei cõceptũ generis
alias essent due species specia=
lissime eorũdẽ indiuiduorum qd est
impossibile. sed cõceptus relatio=
nis non includitur in conceptu
essentie: ergo talẽ conceptũ ab
strahẽdo erũt i diuinis due spe=
cies spalissime. qd est cõtra dam.
qui dicit q essentia diuina dixit
cõem speciem in diuinis. ¶ Itẽ
ab vltimis distictiuis nõ potest
abstrahi aliquis cõceptus cõis
vnius rationis. sed persone di=
uine cõstituũtur per vltima di=
stinctiua. ergo. Maior patet: qr
Rño Ad arg. si vltima distinctiua i aliquo cõ
uenieret: iam non essent vltima.
¶ Ad primum dico q ad hoc q
aliqd sit ppriẽ vniuersale opor=
tet q dicat relationẽ cõtrahibilẽ
et diuisibilem per aliam realita
tem vt patet de proprietate indi
uiduali respectu speciei Non sic
in pposito / quia ibi solum est cõ
tractio cõceptus per cõceptũ: et
ideo in diuinis nõ est pprie vni=
uersale. ¶ Ad scdm dico q si ma
ior sit vera de determinantib9 q
sunt p se i eodẽ genere cũ deter=
minatis / vt in diuidua cũ natu
ra: tñ de illis que includũt gene
ra diuersa nõ oportet vt visũ est
sicut ab hoie albo põt abstrahi
ratio aialis et ratio colorati Nec
propter hoc erũt in diuinis plu
res species vel quasi species. sed
essentia habebit rationem spe=
ciei. illud aũt determinãs. non.
sed habebit cõmunitatem alte=
rius rõnis. vnde poterit habere
cõitatem in natura proprij cum
abstrahatur a proprietatib9 pso
narum. ¶ Ad tertiũ dico q licet
vltima distinctiua nõ possint cõ
uenire in aliqua realitate: pos=
sunt tamen cõuenire in cõceptu
causato a re q põt causare cõce
ptũ in quo cõuenit et cõceptũ in
quo distinguit. Si autẽ teneas
q ab vltimis distinctiuis psona
rum nõ possit abstrahi aliquis
conceptus dictus de eis i quid:
sicut ponit scotus i priori opere
super sentẽtias: tũc oportet di=
cere q concept9 cõis in quo cõ=
ueniunt se habet sicut cõceptus
denoiabilis ad denoiantes qui
dicitur de eis sicut gen9 de diffe
rentijs / quomodo se habet ens
respectu vltimarum differentiarum.
¶ Quantum ad primum sciẽdũ
q vt dictum est distinctione. 23.
a cõstitutiuis seu distictiuis per

sona: z potest abstrahi aliqs con ceptus cois vni⁹ rõnis qui et si nõ dicat de eis in qd dicit tñ de eis sicut conceptus entis de vlti mis differentijs scdm sco. in pri mo sniarum. Ex quo patet q a per sonis dinis potest abstrahi ali quis concept⁹ positiu⁹ cũ possit abstrahi ab ipsarum distinctiuis. ¶ Cõfirmat per augu. de doctri na xpiana/dicentẽ q res quib⁹ fruendum est sunt pater z filius et spũssctũs. Res aũt dicit aliqd positiuum. sic et magister in lra dicit q tres psone sũt tres ẽtes/ tres subsistentes seu supposita. In cõceptu itaq psone in cõi ielu ditur cõceptus negatiuus z po sitiuus vt patet ex hac di. z dis. 23. et vtrũq possemus exprime re dicendo q tres persone sunt tres res incommunicabiliter en tes. In primo exprimitur conce ptus positiuus: et in scdo conce ptus negatiuus. et hoc de pri mo articulo. ¶ Quãtũ ad scdm patet ex predictis q persona in cõi nec significat subam nec re lationẽ. quia tam cõceptus ne gatiuus quẽ significat psona q positiuus: abstrahit a suba z re latione sicut z ratio suppositi cũ aliqua supposita sint absoluta vt in creaturis/et aliqua respe ctiua vt in diuinis si psone diui ne ponantur cõstitui per rões de quo dicet distictiõe sequenti Ex consequẽti tñ dat itelligere sicut supius suũ inferi⁹ de quo dicit puta patrem et filiũ et. s. s. et. 2. ipsas relationes ratione quarũ inest psonis incõicabili tas. et. 3. essentiam que est fun damentũ hmõi relationũ/signi ficat aũt rõnẽ: sub mõ cõiori q sit rõ: vt sub rõne entitatis vel modi incõicabilis ¶ Qz aũt pso na nõ dicat subam. pz p boeciũ de tri. dicentẽ q si diuerse psone sũt/suba vero idiuisa: necesse est vocabulũ qd ex psonis originez capit ad sbam nõ ptinere. Qz ve ro non dicat rõem. pbatur per augu. 7. de tri. qz pr nõ ẽ psona filij nec econuerso. Et põt sic de duci illa rõ. Ad quodcũq dr re latiuũ inferi⁹ ad idẽ dr relatiuũ superi⁹ lz nõ prio. Exẽplũ. si du plũ ẽ duplũ dimidij: z hoc prio: duplũ est multiplex dimidij sed nõ primo. i. adequate: z nõ solũ hoc. sed etiam vsq ad generalis simũ est relatiuũ dimidij. lz non prio. i. adequate. ergo si psona diceret rõnem: tũc pr sicut ẽ pr filij prio. ita esset psona filij p se. lz nõ prio qd est fl'm ¶ Sed obij citur q psona significet subam. qz scdm augu. 7. de tri. Ad se dr psona nõ ad filiũ. ¶ Itẽ (secũdũ eundẽ) ad qstionẽ istã qua qri tur i dis quid tres/rñdet psone qd aũt qrit ẽentiã. ¶ Ad primũ rñ. q psona tpe augusti. signifi cabat substãtiã: sz istd significa tũ mutatũ est et modo accipit p supposito in natura itellectuali ¶ Ad scdm dico. q qstio quid ẽ est qstio equoca qnq ei qrit qdi tatẽ. aliqñ vero querit id de quo dr aliud. vt querẽdo quid ẽ ele mentũ querit vel rõ elemẽti vel illd q subijcit huic rõi. vt ignis. vl aliqd hoi. heretici autẽ que rẽtes quid tres: nõ qrũt de sba vel quiditate. sed quid ẽ substã tiuũ hui⁹ termini nũeralis tres. et cõuenienter respondet persõa

Irca distinctionem 26. queritur vtrū psone diuie ↄstituāt i eē psonali p relatiōes origis. ¶ Et arguit q̄ nō. q: si rōnes originis ↄstituūt psonas: eadē rōne relatiōes cōmunes cōstituerent eas et ita eadem persona cōstitueretur duplici formali cōstitutiuo Consequentia probatur: quia relationes communes equalem distinctionem requirunt i extremis sicut relationes originis ⁊ eodem modo stant cū vnitate essētie ergo equaliter distingunt. ¶ Item relatione aliquid refertur / non aūt essētia diuina cum non distiguat realr in personis nec ipa rlo. q: scđꝫ au. 7. de tri. oē relatiuum ē aliquid excepta rlone. ergo tm̄ suppositū refertur. ꝗ nō constituitur rlone. probatur ista ↄñia. q: constitutum non est prius suis constitutiuis Illud aūt quod refert est prius ipa relatione. ¶ Itē pricipiū originās est prius originato. ꝫ relatiuū nō est prius suo correlatiuo. ergo nō est ei⁹ principiū originās: si igitur pater constituatur in esse personali per relationem: non erit principiū originatiuum filij. ¶ Item nullum cōmunicabile potest dare esse incōicabile cuiusmodi est eē suppositale. paternitas autē est de se cummunicabilis. ergo nō potest dare esse incōmunicabile. Minor probatur. quia omnis quiditas est de se communicabilis. paternitas autem est q̄dā quiditas ¶ Preterea. Impossibile est q̄ aliqua diuersorum generum faciant vnum nisi per accidens. sed relatio ⁊ essentia sunt diuersorum generū: ergo persona erit vnum per accidens ¶ Item suppositum substantie create constituitur per absolutum: ergo ⁊ supposita diuina. pbatur conseqūtia. q: quicquid pfectiōis attribuitur substātie create: ē deo attribuendū. ¶ Item pater per generationem actiuam seu paternitatem quod est idem: pducit filium. ergo per ipsam nō cōstituitur in esse. probatur consequentia: quia agere presupponit esse. ¶ Ad hoc est auctoritas augusti. 7. de trinitate. Omnis res ad se subsistit q̄ntomagis deus ergo supposita diuina sunt absoluta et nō respectiua. ¶ Cōtra boecius. de trinitate. Essētia continet vnitatem: relatio multiplicat trinitatem. ¶ In ista q̄stione est opinio prepositiui q̄ psone seipsis distinguntur: et ita non est querere quo formaliter distinguntur vel quo constituuntur: quia non habent constitutiuum. Quod sic probatur quia psona diuina est eque simplex sicut essentia. sed essentia propter sui simplicitatem seipsa distinguitur a quocunqꝫ: ergo et persona. sed contra: quia persone diuine sunt eiusdem essentie ergo non seipsis distingūtur / probatur consequentia. q: se totis distincta in nullo conueniunt. ¶ Item in prefatione de trinitate dicitur. In personis proprietas. non autem persona in seipsa hoc modo sicut intelligitur proprietas esse i persona. igitur persona aliquo modo po

Opinio prepositiui

Dist 29.

test dici distingui ꝓprietate formaliter/quomodo nõ distinguitur seipsa primo. ¶Ad argumentum in oppositum dico ꝙ verũ est ꝙ persona est eque simplex sicut essentia. persona tamen includit aliqua quorum vnum nõ est formaliter alterum. et sic vno potest distingui et non altero.

Opinio rich. ¶Alia est opinio adherens argumentis in principio factis: q̃ ponit ꝙ persone diuine cõstituũtur per absoluta. pro qua allegatur Richar. de sancto victore ponens dici scd̓m substãtiã dupliciter accipi scilicet substãtiã vel pro natura cõmuni vel supposito. Quod autẽ dici substãtiam secundum naturam cõmunẽ ita dicitur ad se ꝙ nullo modo potest dici scd̓m r̃oem. suppositũ autem natũ est plurificari et ad aliud cõparari. Et ꝙ sic dicit̃ scd̓m substantiã nichil ipedit rõne r̃onis superaddite dici scd̓m r̃onẽ. Scd̓m hoc igit̃ poneretur ꝙ ꝑsone dĩne distinguerent̃ ꝑ aliquas realitates incõicabilit̃ absolutas: nõ tñ ista cõstituẽtia essent absoluta primo modo sed scd̓o mõ. quia et si non essent formaliter relationes: cõstituta tñ essent ꝑ ipsas referibilia. Ista opinio et si posset aliq̃liter substineri: non tñ cõiter tenet̃. Sed tenet̃ cõmuniter a doctoribus ꝙ ꝑsone diuine ꝯstituũtur inesse ꝑsonali ꝑ relatiões origis. Ad quod est auctoritas xp̄i i euãge. nominantis ꝑsonas noib⁹ relatiuis. baptizãtes indt eos. In noie patris et fi. et s. s. Et io. in canonica Tres sunt qui testimonium dant in celo. pr̃/verbũ et spũssctũs. Et gñaliter vbicũq3 scriptura canonica loquit̃ de personis diuis exprimit eas noib⁹ relatis. ¶Ubi sciẽdũ q͛ relatiua et sũt simul natura et vnũ ab alio realiter distiguitur. Est aũt hec simultas correlatiuorũ nõ posse eẽ sine iuicẽ sine cõtradictiõe. Nã vna relatio nõ posset esse sine termio. q2 si esset sine eo esset ens ad se pari ratiõe nec relatio alia sibi corrñdẽs erit sine terio igr̃ relatiões q̃ sũt mutue nõ possũt esse sine iuicẽ sine contradictione. Ecõtra pri⁹ natura põt esse sine cõtradictione sine posteriore. 5. metha. c. de priori. hoc modo ꝑsõe die sũt simul natura. q2 includit ꝯtradictionẽ vnã esse sine alia: et distinguntur realiter ab inuicẽ q2 nichil pdu cit se secũdũ aug. p2io de tri. ca. 1. qualiter aũt ex hoc nõ sequitur distictio eẽntie i qua subsistunt declaratur. q2 idẽ illimitatũ pt esse fundamentũ oppositaꝝ relationũ. Relatio autẽ transit in essentiã per idẽtitatẽ et remanet formaliter: q2 relatio nõ est formaliter essentia. Uñ aug. 7. de tri. c. 2. si eẽntia est ad aliud: iã nõ est essẽtia. ¶Et põt argui similit̃ ecõuerso. si relatio formaliter est entitas ad se igitur non est relatio. Cũ igr̃ r̃o nõ sit idẽ formaliter cũ eẽntia: sufficit ad distictionẽ ꝑsonarũ sine distinctiõe eẽntie. Est itaq3 vna eẽntia in tribus personis: ita ꝙ nõ habet aliquã subsistẽtiã sibi adeq̃tam. q2 tũc nõ posset esse in alia sed sibi adequãtur tres subsistẽtie. In istis tñ tribus est ordo in habendo naturam. q2 ex se est i

Rño Ad arg. prima psona. et deinde coicatur aliis. ¶ Ad argumēta. Ad pmū dico q rōes origis constituunt personas. qr ille primo pullulāt in essentia oia. qr prio in eēntia diuina est duplex fecūditas idē tum est ibi itellectus ifinitus et volūtas ifinita et mediātib9 istis stati pullulant rōes origis. qr natura diuina cōicat scdm istā duplicē fecunditatē. Quib9 iaz preintellectis pullulāt commu=nes relationes presupponentes istas. ¶ Ad secundum quando dr q illud quod refertur est pri=us relatiōe. dico q illud non est verū de illo quod ꝯstituitur per rōnē. ¶ Ad tertiū dico q origi=nās est prius originato prioita te origis q̄ stat cū simultate na=ture q̄ est inter correlatiua: sicut et prioritas nature stat cū simul tate tpis vel durationis. ¶ Ad quartū dico q pr̄nitas i diuinis ī de se icōicabilis et cū dr q ois quidditas est cōicabilis: dico q verū est si sit pfectio simplr: vt i deo vel si sit diuisibilis vt in crea turis. paternitas aūt diuia: nec est pfectio siplr nec idiuisibilis. ¶ Ad quintum dico q p se vnū dicitur quod / icludit ī se qddita tem vni9 gñis. vnū vero p accñs quod est aggregatum ex rebus diuersoꝝ generū. In diuinis āt nichil est vnū per se nec p accñs cū non sit ibi genus nec aliquid deo accidat: sed ex rōne et essen tia fit vnū per idētitatē / de qua vnitate nō habuit aristo. notici am. ¶ Ad sextum dico q suppo situm vl' psonā ī creaturis vltra singularitatē nō dicit nisi nega tionē3. vt videbitur prima. di. 3. persona aūt diuina ꝯstituit per rōem q̄ est ens positiuū. et sic cō stituitur perfectiori cōstitutiuo ¶ Et si arguas q relatio est mi me entitatis. et sic minime perfe=ctiōis. ¶ Rñdeo q licet relatio ī creaturis sit mime entitatis / nō tñ in deo cū sit idē cū eēntia dia ¶ Ad septimū dico q agere pre supponit esse principiū generādi seu mōdū fecūde: non tñ sēper presupponit eē suppositi agētis Cū eni suppositū sua actione cō stituitur i esse: nō est prius ipsa actiōe. qr ergo pater generatio ne actiua seu paternitate consti tuitur in esse. eo ei est pater quo generat. vt declaratum fuit di=sti. 7. i solutione prima argumē ti. simul est et gñat. Est enim ge neratio actia subsistens quare nō ē prius ipsa generatiōe acti=ua. licet sit prius generatione passiua. hoc aūt non contigit in creaturis q suppositū cōstitua tur i esse per suā actionē: et ideo ipsā pcedit. ¶ Et si arguas. pr̄ et filius sunt simul. qr sunt corre=latiua. sed pater est prius gene=ratione passiua. igitur et filius probatur ꝯñia. qñ aliqua sūt si=mul quocunqꝫ vnū3 est prius et reliquū. ¶ Dico q illa ꝑpō non est vera nisi sit simultas et pri=oritas eiusdē rōnis. quod nō est in proposito. qr pr̄ et filius sunt simul natura. pr̄ aūt ē prius ge=neratione passiua prioritate ori ginis non nature. Q' aūt gene=ratio actiua et paternitas sint ea dē relatio ex natura rei. dictū ē di. 5. Et p3 per aug. 5. de trinita. Omne qd est in diuinis aut dici=tur secundum substantiam aut

ad alterum: et quod secundum substãtiam dicitur cõmune est. Origo igitur quecũq3 siue dicatur actio siue passio est formaliter relatio. ¶ Differunt tamẽ ratiõe per comparationem ad generationẽ i creaturis que est seminis decisio et paternitatem q̃ est habere correlatiuũ coexñs. Non sic in deo vbi non est dispõ preuia. sed ꝯplata gñio ꝛ permanens. ¶ Ad aucto. aug. dico ꝙ subsistere vno modo sumitur ꝓ per se esse. vt distinguitur cõtra inherere: ꝛ sic vnũ est subsistere i diuinis. ꝛ hoc modo loq̃tur au. alio sumit̃ pro incõicabl'r esse. ꝛ sic sunt tres ꝑsone subsistentes.

dist. 27. Circa distictionẽ. 27. Queritur an verbũ in diuinis sit proprium persone genite? Q̃ nõ Aug. 9. de trini. verbũ est cũ amore noticia. hec autẽ omnia sunt essentialia ergo ꝛ verbum. ¶ Itẽ filiatio est proprietas constitutiua persone genite secundum augu. de fide ad petrum. non ergo verbum probatur consequẽtia q2 vni⁹ ꝯstituti est vnũ formale costitutiuum. ¶ Oppositum aug. 7. de tri. Eo verbum quo filius et vtrũq3 relatiue dicitur. ¶ In ista questiõe aliqua premittam de verbo nostro/deinde ad questionẽ respondebo.

Noticia actualis est. ¶ Quãtũ ad p̄mũ sciẽdũ ꝙ licet quel3 noticia actualis posset dici verbũ intellectuale cuius vox que dicit̃ verbum sensibile est signũ ꝓprie tñ verbũ dicit̃ cognitio diffinitiua ab intellectu producta. vnde aug. 15. de tri. formata cogitatio ab ea re quam scimus dicit̃ verbũ. Et. 9. de tri. Diffinio [illegible] temperantiã. ꝛ hoc ẽ verbum eius. Dicit etiã verbum respectũ ad intellectũ producẽtem qui respectus formaliter designatur per hoc ꝙ ẽ ꝟbatio fingendo sc3 abstractum. Est enim verbatio expressio passiua de intellectu. Idem nanq3 significant cõcretum et abstractũ. licet alio mõ significãdi. ꝛ sic verbũ significat illã expressionem seu distinctionẽ passiuã de itellectu cõnotãdo noticiã actualẽ cui⁹ est talis expressio. sic filius et filiatio candẽ rl'onẽ iportant. sed filius cõnotat naturã viuentẽ in qua est talis relatio. filiatio enĩ solũ est in viuentib⁹ vnde non omne naturaliter productũ dicit̃ fili⁹. licet fili⁹ dicatur qui producitur vt similis i natura. sed cum hoc requiritur ꝙ sit in natura viuente. et hoc magis proprie in natura itellectiua q̃3 sẽsitiua. ¶ Quantum ad secundum dico ꝙ verbũ in diuinis non est essentiale. q2 non conuenit tribus personis. verbũ ei significat expressionem a dicẽte: cũ ergo exprimi seu produci intellectual'r ꝯueniat i dis soli ꝑsone genite erit sibi ꝓpriũ. Ip̄a siquidem persona genita q̃ cõstituitur ex ẽẽntia dia ꝛ hmõi ꝓprietate/dicit̃ verbũ ꝛ fili⁹. ꝟbũ inq̃tũ ꝓcedit per modũ itellect⁹. filius inq̃tũ ꝓcedit per modum nature. ¶ Et notãdũ ꝙ l3 sapiẽtia/noticia/ꝟitas ꝛ ars sint cõia tribus personis: tñ approprian tur scđe ꝑsõe q2 ꝓcedit ꝑ modũ intellect⁹. ꝛ sic debet itelligi: qđ dicit aug. 6. de tri. Uerbũ ẽ ars oĩpotẽtis dei plena oĩm rõnum viuentium. Respectus eni artis

diffinitionem · i · ideo ergo · i · ergo idea sunt in uerbo et sunt uita

ad creaturas. vt ad artificiũ est cõis trib⁹ cũ sit eadẽ ratio creatiua triũ personarũ. appropriãtur tñ filio ꝓpter conuenientiam cũ productiõe sua. operatio eni ꝑ modum artis ad intellectũ pertinet. sic etiã verbum per appropriationẽ dr potẽtia operatiua patris iuxta illud Jo.i. Omnia ꝑ ipsũ facta sũt. ¶ Ad argumenta Ad primũ cũ dr: ꝙ verbũ est cum amore noticia. dico ꝙ augu. loquitur de verbo in nobis quod gignitur ꝑ imperiũ volũtatis q̃ licet non concurrat ad primã apprehensionẽ intellect⁹. facta tñ prima apprehẽsione ⁊ hita noticia ꝯfusa de obiecto imperat intellectui vt iquirat ei⁹ diffinitionem quidditatiuã. Nõ sic i deo vbi ẽ vnicus actus intelligendi precedens actum voluntatis ac vnic⁹ actus dicendi. ¶ Ad secundum dico ꝙ eandem relationẽ signãt filius et verbum licet alia connotent vt dictum est.

dist. 28.

Circa distinctionem 28. Queritur vtrũ ingenitũ vł inascibile sit ꝓpꝛietas patris? ꝙ nõ. q2 ꝯuenit essẽtie diuie q̃ nõ gñat conuenit etiã spũi scõ et non enti. ergo cũ nec spũs sanct⁹ nec nõ ens gñet ergo nõ ꝯuenit soli pri ¶ Itẽ ois ꝓpꝛietas ꝑsonalis relatiua ẽ q2 quicqd ad se dr cõe ẽ tribus. 5. de tri. Ingenitum autẽ non dicit rõnẽ cũ dicat negationẽ q̃ nihil ponit formaliter: ergo nõ est ꝓpꝛietas ꝑsonalis. ¶ Itẽ ambrosius noluit vti hoc nomine vt dicit magister i littera. ¶ Itẽ priuatio dicit imperfectionẽ: ergo nõ debet poni in dio. ¶ In op̃m est. Alia pater. Alis probatur. q2 dicit carẽtiam eius quod quis nat⁹ ẽ hẽre ¶ Oppm̃. augu. ad orosiũ. Non duos esse ingenitos fides declarat. ¶ In ista questione primo videbitur de quesito. secũdo an ingenitum sit proprietas constitutiua patris. Quãtũ ad primũ sciẽdum ꝙ ingenitum potest sumi dupliciter. Uno modo put dicit negationẽ generationis proprie sumpte ⁊ hoc loquẽdo de negatiõe extra genus que dicitur tam de ente q̃ de non ente. ⁊ hoc modo non est proprietas patris cum conueniat essentie diuine ⁊ spiritui sancto et non enti. Alio modo sumitur prout dicit negationem generationis communiter sumpte pro productione. et hoc loquendo de negatione i genere connotando scilicet suppositum in natura diuina de quo dicitur talis negatio. et hoc modo ingenitum idem est ꝙ subsistens non productum. ⁊ sic ẽ ꝓprietas patris. sol⁹ enim pater est a se. id est non ab alio productus. Unde aug. xv. de trini. Pater solus non est ab alio. ⁊ iõ solus appellatur ingenitus. ⁊ hoc de primo articulo. ¶ Quãtum ad secũdum est vna opinio que ponit ꝙ ingenitum est ꝓpꝛietas cõstitutiua patris ꝑ qua adducitur augu. 5. de tri. vbi vult ꝙ si pr non generasset: nichil ꝓhiberet eũ dicere ingenitũ. ergo videtur ꝙ pater constituitur per prius per ingenitũ. q̃ per aliquam ꝓprietatẽ positiuã. ¶ Preterea. In omi ordine negatio ordinis ad primũ videt imediati⁹ cõseq

Rño ingenitã.

ipsum q ordo eius ad fz,qr illi nemo videt imediate sequi tale. igitur per prius intelligitur persona ingenita q generās quare ingenitū erit eius constitutiuū. ¶ Sed ptra: si prima psona sit i cōmunicabilis formaliter negatione tūc nō vniformiter se habebunt psone diuine in ratione psonalitatis nec erūt eque positiue nec eque pfecte ingenitū psone cū alie psone cōstituantur i esse personali per relationem positiuā. Et ideo illa opinio cōiter nō tenetur ¶ Prima igitur persona cōstituitur relatione positiua in ordine ad secundā: alias secūda videretur esse magis necessaria q prima qd est impossibile. Essentia eni diuina vt ē a se est simpliciter prima respectu ppriétatū quas sibi determinat non vt forma informans sed vt quidditas determinat sibi suppositum et pmo determinat sibi primā relatiōez positiuā pductiuā scz paternitatem. primo quidē nō adequate: cū sic eadē tribus personis. sed primo.i.imediate et sic ex ipsa et prima rōne productiua constituitur primum suppositū qua mediante producit fm. Ex quo sequitur q cū primū sit cōstitutū nō pducit ex quo prima pductione pducit: et sit esse ingenitum consequitur esse patrem. ¶ Ad argumentū opinioni. Rñdeo ad primū q dictum aug. dz intelligi q ratio ingeniti qtū est de se nō includit gñatione actiuā: sed ex hoc non sequitur q sit constitutiua prime psone. ¶ Ad scōm dico q negatio ordinis ad aliud prius non imediati psed tur aliquid q ordo eius ad fm qn tale cōstituitur in esse per ordinem eius ad scdm. Constitutiuum eni formale alicuius entis positiui precedit in eo negationē alicuius entis sibi repugnantis. ¶ Ad argumenta principalia. Ad primū dico q pcedit de ingenito primo modo sumpto et sic non est pprietas patris sz secūdo modo vt dictū est. ¶ Ad secundū dico q nō opz q ois proprietas psonalis dicat relationē positiue: sed sufficit q positiue vel negatiue. Si eī relatio sit psonalis et propria alicui persone negatio relationis est etiā propria alij persone et ita nō cōis tribus. et sic ingenitū dicit relationem negatiue. vt patet p augu. 5. de tri. ¶ Ad tertiū dico q ambrosius vt dicit magister noluit vti illo nomine ingenitū qr non erat tpe suo vsitatum et poterat simplicibus esse occasio erroris qr nō ita manifeste importat relationē sicut genitū et io propter hereticos malignantes tutum erat tūc illo nō vti ¶ Ad quartū pōt dici vno modo q ingenitum nō dicit priuationē: sed dicit tm negationē in genere proprie dictā que ponit subiectū nō ponēdo aptitudinē in subiecto. sicut dictū est de icōicabilitate di. 25. Alio modo potest dici ponendo q dicat priuationē/qr lz priuatio que dicit carentiam eius qd de natus est hre fm se dicat imperfectionē nō tn priuatio dicēs carentiā ei9 qd ds nat9 est hre fm genus vel quasi genus puta fm aliquid communius. vt incorruptibilitas in deo dicit etiam

corruptionisque licet repugnet deo sm se non tamē repugnat rationi entis in communi sic ingenitum dicit carentiaȝ generationis passiue que nata est competere nō tm̄ enti sed supposito qđ est commune patri et filio.

d.29 Secundo. q̄ro vtrū tantum sint quinq3 notiōes? ¶ Arguitur ꝙ sint tm̄ tres ꝑ Dam̄. lib. pmo. Oīa sūt vnū in diuinis p̄ter ingn̄ationē generationē ⁊ ꝓcessionē. ¶ In oppm̄ arguitr ꝑ locū ab auctoritate q2 cōiter tm̄ ponūt quiq3 ¶ In ista questione sciendū ꝙ notio dicitr illud qđ est ratio cognoscēdi distinctionem personaꝝ: ⁊ videtur quandam dignitatem personarum importare. Ponuntur autē communiter quinq3 sc3 paternitas et innascibilitas in patre/filiatio in filio/spiratio actiua in patre et filio ⁊ spiratio passiua i spū sancto. Istaꝝ aūt sūt tantū quattuor relatiōes positiue. Innascibilitas enim nō est relatio nisi negatiue ⁊ per reductionem sicut negatio reducitur ad ideȝ genus cū affirmatiōe sibi opposita. vt videtur velle augu. 5. de tri. Tres aūt tm̄ sunt proprietates personales sc3 paternitas/filiatio/et spiratio passiua: q̄ sc3 constituunt personas Spiratio aūt actiua non est proprie personalis ꝓprietas tum q2 personaȝ nō ꝯstituit: tum q2 est cōis duabus personis sc3 pr̄i ⁊ filio ¶ Ex predictis pt3 ꝙ notionale est in plus q̄ꝫ personale. Ab aliquib9 autem ponitur sexta notio scil3 inspirabilitas. Et q2 sācti cōiter nō ponūt nisi quinq3 dicūt ꝙ locus ab auctoritate non tenet negatiue. Unde dicūt ꝙ sicut innascibilitas ponitur in patre sic inspirabilitas potest poni notio i patre et filio: q2 vterq3 est inspiratus. Hec tn̄ opinio cōiter non tenetur. In patre eñ nō oportet ponere inspirabilitatem pro notione: cum includatur i innascibilitate que negat simpliciter eē ab alio. ¶ Et si dicas ꝙ saltem oportet ponere illam i filio qui est inspiratus sicut pater est ingenitus. Dico ꝙ hoc non valet/ quia licet filius nō sit product9 per spirationem: non tamen est simplr̄ iproductus sicut pater q̄ dicitur esse a se q2 a nullo est ꝓduct9. Unde qua ratione poneretur inspiratum notio in filio eadē rōne op3 ponere ingenitū eē notionē i spūsctō eo mō quo sibi competit. q2 nō est ꝓductus per generationem sicut nec filius per spirationē ¶ Super hac materia sequitur scot9 in reportationibus viam ꝯmunē. ¶ Ad auctoritatem dam̄. dico ꝙ ꝑ ingenerationem intelligit innascibilitatem. per generationem autem intelligit generationem actiuam et passiuam. et per processionem intelligit spirationem actiuam et passiuam.

Circa distinctionem. 29. q2 vt dicit augu. ⁊ recitat magister in littera. pr̄ ē pricipiū toti9 deitatis. i. oim personarum in deitate aliarum sc3 a se. Est enim hic distributio accōmoda vt dicēdo celum te d.29

sit oia. Siquidem pater est pricipiū filij. ⁊ pr̄ ⁊ filius sūt vnū pn̄cipiū spūs sancti. Ipse etiā tres persone sunt vnū principiū creature ¶ Queritur an relatio que per se signatur hoc nomine principium dicatur vniuoce de principio notionaliter ⁊ essētialiter sumpto ¶ Q; nō. qꝛ magister dicit in littera ꝙ multiplicē facit intelligentiā. ¶ Preterea principium ⁊ principiatū sunt correlatiua. sed principiata nō sunt vnius rōnis. ergo nec principium. ¶ Contra. sequitur/generās vel spirans. ergo principians. creans ergo principians. et nō ecō uerso. ergo principians dicit aliquam rationem communem ad illa. ¶ Preterea. Illa determinantia que non impediunt vnitatem cōmunē concept⁹ minus cōis; non impediunt vnitatem cōceptus magis communis sed concept⁹ cause est minus cōmunis ꝙ̄ conceptus principij. et tamen determinatō per diuersam naturam vel eandem non impedit vnitatem conceptus cause. ergo nec concept⁹ principij. principium autem acceptum notionaliter et essētialiter nō differūt nisi qꝛ i alia ⁊ alia natura. ergo

Rño scoti ¶ Hic dicit scotus ꝙ relatio pricipij non dr̄ vniuoce de pricipio sumpto notionaliter vel psonaliter. ⁊ sumpto essentialiter: qꝛ pricipium sumptum notionaliter dicit relationem productionis realis et principium sumptum essentialiter non dicit nisi relationem rōnis cum dei ad creaturam nulla sit relatio realis. Ei aūt qđ ē simplr̄ tale cuiusmodi est ens reale. ⁊ ei qđ ē ſm qđ tale cuiusmodi est ens rōis. nichil est cōe vniuocū. Dicit tñ i repotationib⁹ ꝙ oppositū posset teneri. ꝙ. s. possꝫ abstrahi aliquis concept⁹ vniuoc⁹ ab ente reali ⁊ rōnis. lꝫ ens rōis sit dimnutius ꝙ̄ ens reale. Et hoc oꝫ dicere si illa op. sit vera q̄ dicta est supra ꝙ numer⁹ formaliter nō est nisi in aia lꝫ materialiter sit extra in rebus numeratis. qꝛ ſm hoc oꝫ dicere ꝙ numerus vt spēs non eēt spēs ꝗtitatis qꝛ nō hꝫ rōnē spēi nisi in aia. vel ꝙ ens aliqđ rationis potest esse species alicuius generis. ¶ Ad argumenta. ad primum dico ꝙ dicitur multipliciter non tamen equiuoce. In speciali enim non sunt vni⁹ rationis. sed bene in conceptu cōi abstracto ¶ Ad ſm dico silr̄ ¶ Ad argu. in oppositum dico ꝙ non sequitur generans. ergo principians creans. igitur principians accipiendo principium vniuoce. ¶ Ad secundum dico ꝙ pducere in eadem natura vel alia non impedit quin producere sit vnius rationis. sꝫ quia vnum dicit relationem realem aliud vero relationem rationis: qſt. 2

Cdo q̄rit. Utrū sit pctm̄ ꝯrie opinari de principiatione spūssancti vel de alijs notionib⁹? Et videt ꝙ sic omnis opinio contra veritatē pctm̄ est bꝛ tūc mens discordat a regula recta. ꝗ maxie pctm̄ est opinari cōtra veritatē fidei. sed opinari ꝯtrarie de processione spūs sancti ē opinari ꝯ veritatē fidei. igr̄

est pctm. ¶ Contra. dicit salua-
tor euange. scti iohãnis.15. Si
non venissem et locutus eis fu-
issẽ/pctm̃ non haberent. ergo possu
mus sine pctõ opinari de prīci-
piatione spũs sancti in his que
non sunt expressa de ea in sacra
scriptura / vel determinata ab
Rño ecclesia. ¶ Ad hanc questionez
sic dicit ric. q opiari cõtrarium
veritati de principiatiõe spirit9
scti quantum ad illud qđ nobis ex
pressum est de ea i sacra scriptu
ra. vel determinatũ ab ecclesia
pctm̃ est erroris. et si adsit perti
nacia in defendẽdo: ẽ heresis. Si
aũt est aliqđ verũ annexũ prin-
cipationi s.s. qđ non sit expressũ
in scriptura. nec expresse deter-
minatũ ab eccl'ia / opiari ei9 cõ
trariũ põt eẽ sine pctõ. dũ tñ ta-
lis opinio ñ sit cũ ptinatia / ꝛ nõ
pcedat ex negligentia inqrẽdi.
Postq̃ tñ videret hõ q ad illaz
opinionẽ sequeref ꝯrium alicu
ius expressi in sacra scriptura /
vel determinati ab eccl'ia non
posset remanere in illa op. sine
pctõ grauis erroris. ¶ Ad ar-
gu. in opp. dico q lz omis falsa
opinio sit peccatũ / scđm q pctm̃
dicif q̃cũq deuiatio a r'ta / non
tñ est pctm̃ / accipiẽdo pctm̃ pro
culpa. Si eni aliquis opinetur
solẽ esse minorem terra: nõ pro-
pter hoc redditur corã deo cul-
pabilis. vnde opinans contrari
um veritati non ex presumptio-
ne in his que non spectãt ad fi-
dem vel ad mores: non propter
hoc aliquam culpam incurrit.
¶ Sup hac materia (vt thomas
in quadã questiõe de quoli.) q
si quis op. alicuius magistri se-
quatur contra manifestũ scrip-
ture testimoniũ siue etiam ꝯtra
illud quod publice tenef scđz ec
cl'ie auctoritatẽ: nõ põt ab erro-
ris vitio excusari. De hoc nota
ea q̃ dicta sũt i scđa q̃stiõe plogi

Circa distinctionẽ tri gesimam. Quero pri mo vtrum de deo di catur aliqua relatio ex tempore? ¶ Qz nõ d.30
quia quicquid de deo dicitur ẽ
deus igitur ẽ eternũ. nõ igif no-
uũ nec ex tẽpore. ¶ Preterea ni-
chil eternũ dz de tẽporali. ergo nec
ecõuerso. ¶ Preterea si aliq̃ rela Rño
tio noua diceretur de deo posset do-
dici fieri scđz istã relationẽ. ꝛ sic cto-
mutaref. Oppm̃ p aug.5. de tri. ris
ca. vltimo. ¶ Rño. qz creature a sub-
deo temporaliter dependent re tilis.
lationes creaturarum ad deum
sunt noue ex tpe. Propter istas
tñ inq̃tum sunt ad deum vt ad
terim nõ est necesse (scđm scotũ)
ponere alias relationes i deo ex
tempore terminãtes istas. cum
etiã i creaturis relatiuũ nõ ter-
minet depẽdentiam sui correla-
tiui scđm illã relationẽ quã im-
portat: sed sub ratione absoluti
quod ex hoc ptz. qz cũ relatiuũ
diffiniatur per suum terminũ: si
relatiuũ inq̃tum relatiuũ teria
ret depẽdentiam alterius. tunc
esset circulus in diffinitione. Si
enim pater referretur ad filium
inq̃tum filius ꝛ econuerso: tunc
pater esset prior ꝛ posterior secũ-
dũ diffinitiõem filio pater. ergo
refertur absolutum quod est p-
ximum fundamentum filiatio-
nis quod est prius relatione pa
ternitatis / et pater inq̃tum pr

et filius refertur ad absolutum quod est fundamendū paternitatis. et illud est prius filio inquantum filius. et sic nō est circulus. Licet ergo de deo possit dici aliqua relatio ratiōis ex tpe. vt deus tēporaliter dicitur creās illa tamen non est ratio terminandi dependentiam creature ad ipm sed illam terminat sub rōne absoluti. Potest aūt causari noua relatio rōnis dei ad creaturam per actū itellectus creati deum cognitū cōparātis ad creaturā per actū etiā intellectus diuini comparantis essentiam suā ad creaturā licet causetur relatio rationis. non tamē noua vel ex tempore. qz ad quodcunqz comparat essentiam suam in eternitate comparat. licet nō pro eternitate. vnde sicut in eternitate comparat voluntatē suā vt creatiuam ad animā antichristi. vt pro aliquo tempore possibilem: ita comparat in eternitate voluntatem suā vt creātem ad animā antichristi vt actualiter existentem pro illo nūc pro quo vult creare aiam istam. Et sic vtraqz istarū relationum rationis quarū vna est potentialis et alia actualis/ est eterna. licet non pro eterno. Non est autem eadē relatio hec et illa cum nō sint respectu eiusdem extremi. Esse nanqz potentiale videtur esse distinctum intelligibile ab esse actuali cum possint esse obiecta disticta duorum actuū intellect⁹ nostri. Et per consequēs intellectus diuinus comparans se ad primum vt creatiuus ad creabile. et ad aliud extremū vt creans ad creatum. videtur i essētia sua quasi producere duas relatiōes rationis ad distincta extrema. et sic non sunt vna relatio. ¶ Ad primum argumentum dico q licet quicquid est in deo per identitatem sit eternum non tamen quicquid predicatur de deo per hoc q aliud habet habitudinē ad ipsum/ est eternum. vnde deus dicitur dilect⁹ temporaliter a nobis. ¶ Ad secūdum dico q eternum bene dicitur de temporali. vnde lapis vt existens est eternaliter scit⁹ a deo. ¶ Ad tertium dico q lz fieri secundū adiacens denotet factionē eius de quo dicitur vt si dicatur hō fit. notatur simpliciter factio inesse hominis: fieri tamen cum ponitur tertiū adiacens nō notat factionem nisi secundum quid. et sic forte cōcederetur q deus fit dominus vel creans notādo factionem secundum aliquam relationem ratiōis vel scdm terminationem alicus relationis.

Rhō ad arg. i. Cratura

q. 2.

Secūdo q̄ro vtrū dei ad creaturaz possit esse aliqua relatio realis. ¶ Q; sic. de⁹ ab eterno voluit oē creādū esse ꝓ tēpore ꝓ quo creauit illud: sed velle creare includit relationem et tamen non rationis probo. quia prius potuit velle creaturam q̄ intelligere se velle eam. Nō enim quia sciuit creaturam ideo voluit eam: sed quia voluit eam: ideo sciuit eā se velle. igitur illa relatio eterna volūtatis dei ad creaturam est realis. quia non est in voluntate per actum alicuius intelle

ctus comparantis eam ad aliquid. ¶ Preterea relationes secundi modi relatiuorum que scilicet fundantur super actionem et passionem sunt reales. sed tales sunt relationes dei ad creaturam inquantum est causa efficiens. igitur. ¶ Preterea sicut forma est in aliquo: ita denominat illud. ergo si non est relatio aliqua realis dei ad creaturam: deus nõ est realiter creator/quod videtur absurdum. ¶ Contra licet si relatio realis scientie ad scibile: non tamen econuerso. 5. metha, ergo cum multominus dependeat deus a creatura quam scibile a scientia: dei ad creaturam non est aliqua relatio realis. licet creatura realiter referatur ad ipsum ¶ Resqondeo quod in deo non est aliqua relatio realis ad creaturam Cuius ratio sumitur ex perfecta simplicitate et perfecta necessitate dei. quia enim est perfecte simplex. nichil est in eo quod non est ipsum. secundum augu. 11. de ciui. deus simplex est. quia est quod habet. Qui vero est ex se necessarius. nõ variabit eius esse quacunque ypotesi posita/siue passibili siue impossibili circa aliud a se. Cum ergo relatio realis de necessitate coexistat ad suum esse terminum illius relationis. in deo nõ est relatio realis ad aliud a se quia si esset relatio realis ad aliud a se. illo secluso nõ esset: et sic deus non esset summe necessarius quia aliquid perfecte idẽ sibi non esset aliquo alio, quod nõ est ex se necessarium non existe. ¶ Cõtra istã relationẽ instatur. quia aliquid aliud a deo est necessarium: scilicet esse cognitũ creature et eius esse possibile/quia sicut deus necessario est intelligens et creatiuus: sic esse cognitum creature et eius esse possibile erit necessarium. poterit ergo esse in deo stãte eius necessitate relatio ad creaturam vt possibilẽ. ¶ Ad hoc dico quod esse possibile et esse cognitum non est reale / sed tantum secundum quid: et ideo ad ipsũ non est relatio realis. ¶ Ad argumenta principalia. Ad primum dico quod deum velle creaturam esse non dicit aliquam relationẽ in deo. sed solũ cõnotat relationem realem creature ad deum quam pro tempore vult fore. sicut et ipsam creaturam. Ut enĩ dicit scotus. 13. questione quarti sentẽ. deum velle creaturam esse non est referri sicut creare quia principaliter dicit actum diuinum. licet connotet transitum eius super obiectum. Creare autem principaliter significat respectum rationis connotando ista duo. ¶ Ad secũdũ dico quod relatiões fundate super actionẽ et passionẽ nõ sunt reales quando agẽs est ex se necessariũ et perfecte simplex. vt patet ex predictis. ¶ Uerbũ autem philosophi est intelligendum in alijs agentibus que agũt actione alia a se. Quare autem in huiusmodi agentibus sit habitudo realis posset assignari quedam ratio generalis. Quecunque enim sũt partes alicuius totius sũt potẽtialia ad formã totius: sicut patet de partibus corporis organici respectu aie intellectiue

ne/oia autem creata/ quia limitata/nata sunt esse partes totius vniuersi quod est tantum vnum vnitate ordinis sicut patet.12. metaphe. Est autē ordo secūdū augustinū de ciui.dei. pariū in disparium vnicuiq sua loca tribuens cōgrua dispositio. & ideo quodlibet creatum est potētiale ad istā formā respectiuam que est ordo. vt scilz habeat ordinē ad aliquā partem vniuersi. vel secundum equalitatem puta secundum prioritatem imminentie seu pfectionis/ que est i naturis diuersis in vniuerso. vel secundum equalitatem eorū que sunt paria in quantitate molis vel virtutis/vel secundum causalitatem. Agens enim creatum est ita potentiale q ad ipsum & effectum productum potest consequi ordo ipsorum adinuicem/ non sic de agente illimitato respectu sui effectus. quia tale agens non est potentiale nec ad formam absolutā nec ad formā respectiuā propter eius infinitatem. hac etiam rōne q̄ti infiniti ad aliud q̄tum finitum nō pōt eē habitudo realis. & iō inequalitas dei ad creaturā nō est relatio realis. ¶ Ad aliud dico q re alit vno mō pt determinare cōpōem et tunc idem est q vere. & sic deus est realiter creator. id est vere creator. Alio mō pōt determinare predicatū. & sic deus dr realiter dn̄s vel creator denominatiōe extrinseca a relatiōe reali q̄ est in creatura quā deus terminat inq̄tū creatura realiter dependet a deo. qr nanq est terminus illius relationis denoiatur quasi i eo esset noua relatio correspondens q̄admodū opus factum ab homine dr humanū non propter aliqd humanitatis quod sit formaliter in opere: sz propter humanitatem que est formaliter in homine ad quem opus habet habitudinem.

Circa distinctionem. 31. Quero vtrum identitas similitudo et equalitas sint relationes reales in deo: ¶ Qd non augustinus quinto de trinitate. Non secundum q ad patrem dicitur filius est equalis patri. restat igitur vt secundum illud quod ad se dicitur sit equalis. ergo equalitas non dicitur ibi secundum relationem ¶ Preterea si in patre est equalitas alia ab equalitate que est in filio: pari ratione et alia ab equalitate que est in spiritu sancto. et sic in patre erunt due equalitates correspō dentes duabus equalitatibus filij et spiritussancti. quod videtur inconueniens. ¶ Contra hylarius. tertio de trinitate. Similitudo sibiipsi nō est. ergo requirit distinctionem realē extremorum. ¶ In ista questione primo videndum est de quesito deinde de quibusdam appropriatis personis. Quantum ad primum presuppositis his que dicta sunt distinctione decimanona Obmissisq varijs opinionibus dico secundum scotum q identitas/ similitudo et equalitas sunt relationes reales i deo Ad cuius euidētiam sciendum q ad relationē realem tria suf-

ficiunt: scz primo q fundamentum sit reale et terminus sit realis. Secundo q extremorum sit distinctio realis. et tertio q ex natura rei isit extremis ipsis talis relatio absq opere alicuius potentie comparantis vnum extremum alteri. Quãtum ad primam conditionem. in deo est fundamentum equalitatis ex natura rei. scilicet magnitudo perfectionis diuine essentie et attributorum eius que licet transeat in essentiam per identitatẽ: manet tamen scdz suã rationem formalem scdz quã est fundamentum equalitatis Dicit enim modum intrĩsecum illius cuius est. et ex hoc q dicit modum manet. et ex hoc q dicit intrinsecũ transit in essentiã cuius est. et hoc tam in deo q̃ i creaturis: cũ quodlibet ens teneat ppriũ gradum perfectiõis in entibus. Unde per hãc magnitudinem virtutis quodlibet ens est equale vel inequale alteri scdz perfectionem. ¶ Et si arguas q licet in creaturis sit equalitas rĩo realis quia i ipsis est alia et alia magnitudo in numero: nõ tamẽ in deo. vbi ẽ vna magnitudo in tribus personis. ¶ Rñdeo q licet relatio ratiõis hoc habeat commune cuz alijs q requirit distinctionẽ extremorum. hoc tamẽ habet speciale q requirit eandẽ rationẽ fũdamẽti in supposito quod refertur et in supposito ad quod refertur ex 5. methaphẽ. equalitas ergo realis nõ requirit distictas magnitudines cum vnitas sit ratio fundamẽti tum etiam quia relationes originis in quibus vnitas non est ratio fundamẽti nõ requirũt distinctas eẽntias. Unde sicut essẽtia quia infinita fũdat relationes oppositas: sic quantitas equalitatẽ. ¶ Quantum ad scdam cõditionẽ relationis realis extrema sunt realiter distincta scilicet persone diuine que sunt equales. ¶ Quantũ vero ad tertiã cõditionẽ illa relatio consequitur psonas ex natura rei. qz enim pater generando cõmunicat filio pfecte essẽtiam suã: ideo cõicat sibi eandem magnitudinẽ infinitam. sicut dicit augu. cõtra maxim. libro tertio Si dicis (inquit) eo ipso patrẽ eẽ maiorẽ filio qz pater genuit: cito respondebo / immo pater non est maior filio qz equalẽ genuit: pater igitur ex pmissis q equalitas i deo est relatio realis Similiter potest dici de similitudine que fundatur super vnum in qualitate in creaturis. In deo autem attributa se habent quasi qualitates. quia vt dt Dama. Non naturam sed que circa naturam sunt dicunt. Unde ibi est fundamentum similitudinis ex natura rei: et distinctio realis extremorum. et consequitur ista relatio sine opere intellectꝰ. Similiter dici potest de identitate diuinarum personarum in vna eẽntia. Unde non reperit pfecta idẽtitas nisi in diuinis. sortis ei ad se non est perfecta identitas quia rationis tãtum. nec sortis ad platonẽ: qz fũdamẽtum non est vnũ numero sed specie tãtũ: In personis aũt diuinis est vnitas numeralis essẽtie diuine et idẽtitas realis qz realis distin-

ctio extremorum. ¶ Sed circa predicta de equalitate sũt duo dubia
2.du Primo eni videtur q non est relatio distincta ab idẽtitate et similitudie. quod probatur: quia equalitas fundatur in magnitudine: oĩs autẽ magnitudo vel est essentie secundum quam est ppria idẽtitas: vel attributi alicuius secũdum q est similitudo ergo equalitas non distiguitur ab identitate vel similitudine.
2.du ¶ Preterea quodlibet attributum habet magnitudinẽ ppriã. super quã fundatur equalitas. ergo tot erunt equalitates personarum quot sũt attributa. ¶ Ad primũ dico q sicut magnitudo essentie vel attributi distinguitur ab essentia vel attributo sicut modus intrinsecus ab eo cuius est: sic equalitas distinguitur ab identitate et similitudine Unde in creaturis potest esse similitudo sine equalitate / sicut remissum albũ est simile intenso albo licet non perfecte: non aũt econuerso potest esse equalitas sine similitudine. et hoc in forma illa in qua nata sunt aliqua assimilari. In diuinis etiã si per impossibile pater haberet deitatem maiorem et filius minorem esset aliqua idẽtitas sed nõ perfecta. qz non cũ equalitate. sic si per impossibile pater haberet maiorem scientiam et filius minorem essẽt aliquo modo similes / non tamẽ equales in sciẽtia. Equalitas igitur dicit modũ vtriusqz relatiõis scilz q tam idẽtitas qz similitudo sit perfecta. ¶ Ad secũdũ potest cõcedi q quot sunt in deo perfectiones simpliciter tot sũt magnitudines et tot equalitates sicut tamen oẽs iste sunt simpliciter vna res / ita eqlitates scdm eas. ¶ Ad primum principale dico q pat et filius sũt equales scdm essentiam fundamentaliter non formaliter. Et si arguas qz tunc pater poterit dici pater scdm essentiam. cum essentia sit fũdamentũ paternitatis quod tamẽ cõiter non conceditur. Ad arg. prin.
Rñdeo q pater nõ dicit pater secundũ essentiã sicut dicit equalis licet essentia sit fũdamẽtum vtriusqz relationis: qz vt vna fũdat equalitatẽ: non aũt paternitatem et filiationẽ sed vt fecũda in ratione principij et termini cõicabilis. ¶ Ad scdm potest concedi q in patre sit alia equalitas ad filiũ et alia ad spiritum sanctũ sicut i creaturis in eodẽ patre sũt tot paternitates quot habet filios. ¶ Quantum ad secundum articulũ in quo videndum est de quibusdã appropriatis personis diuinis Sciendum q differentia ẽ inter ppriuum et appropriatũ / Propriũ ei dr illud quod cõuenit soli persone: vt paternitas soli patri / Appropatũ / autem cõuenit pluribus: sed appropriatur vni persone propter conuenientiã cum eius ppietate et fit talis appropriatio ad notificationẽ ppriorũ hoc patet i appropriatione hylarij ponentis eternitatem in patre spẽciem in ymagine / et vsum in munere: qz enim pater est inascibilis: ideo sibi appropriatur eternitas que dicit priuationẽ principij. filius vero qz emanat per modũ nature ideo emanat per modũ perfecte ppm et appta quõ dnt

et expresse similitudinis. Natura eni producit sibi simile: et sic spes dr esse in ymagine: spes eni seu pulchritudo ymagis inqstu ymago est: attenditur i expressa repntatione rei ad cui imitationem producta est. qr vero vti e voluntatis diligentis vnum pp aliud sicut deus diligit creaturā pp se. iō appropriate vsus dr ee i munere. i. i spusco q pcedit p modu amoris. Aug. aut pmo d doc. xpiana dicit q in pre est vnitas in filio equalitas i spusctō vnitatis equalitatisq 9cordia. Unitas enim que habet rōem pnncipij appropriatur pri qui est pricipium filij et spussancti. Equalitas vero appropriatur filio inqstum est secunda persona in trinitate. qr equalitas ad minus requirit duo extrema. cōcordantia vero que pertinet ad volūtatem appropriat spuisctō. qr procedit per modu volūtatis. Potētia etiam appropriatur pri. sapientia filio et bonitas spuisācto ppt remotionē errorz scdz aug. qr ei in creaturis ex āntiquitate est i pre defectio: ne hoc eē videatur i pre eterno: ei appropriatur potentia. qr hō in filijs creaturarū est ex posteritate sensus iperfectio: ad hoc excludendum a filio eterno: ei appropriat sapientia Rursus quia nomē spūs videtur nomen inflationis et timoris. ne hoc de spusctō putaretur. ei appropriat bonitas. Potētia etiam appropriatur patri quia a nullo est pricipiat alia-runq personarūq est principiu sapientia filio. qr pducitur per modū intellect ad quē sapiētia pertinet. bonitas vero spuisctō: qr producitur per modū voluntatis ad quam pertinet bonitas Appropriatio etiam quaz ponit apl'us in epl. ad rom. Ex ipso et per ipsum et in ipso sunt oia: sic pō r declarari. ex nanq est nota principij primi. ideo appropriat patri qui ē principiū sine principio. per vero ē nota pricipij quo vt artifex operatur per artē: et sic notat filium tanq principiū de principio per quod oia facta sūt In aūt notat continentiam que ad bonitatē ptinet: et sic notat spiritū sanctum Unde sensus est. Ex ipō patre creata sūt oia. per sūmam sapientiam siue per filium in sūma bonitate siue in spiritusancto omnia conseruāte Unde. actuū. 17. In ipso viuim movemur et sumus. Deus enim in sua bonitate conseruat in nobis vitam et operationem.

Uo ad distictiōez 32. Quero vtrū pr et filius diligāt se spusancto. Qd nō qr aut diligere sumitur essentialiter aut notionaliter. nō essentialiter quia quodlibet essentiale i est cuilibet psone nō per alterā: si notionaliter sic diligere idē est qd spirare. et tūc se quit q pater et filius spirant se spusancto/ qd est falsū. Preterea si pater et filius diligūt se spusācto: g pr diligit se spusctō qr eodem videtur pater diligere se et filiū sed 9ns videtur incōuenies: qr pater diligit se in primo signo origis in quo tn spussctūs nō itelligit spiratus. Cōtra 6. de tri. Spus- Dis 32.

fectus est quo genitus a generan te diligitur genitorem suum dili git. ¶ Aliqui negant istam propositionem dicentes eam retractatam ab augu. in primo retractationum ubi retractauit illam pater est sapiens sapientia genita: cui ista videtur assimiliari. et ideo istam dicunt retractatam in illa. ¶ Contra augu. pluries retractat eandem materiam que in diuersis libris habetur quando scilicet facit mentionem de illis libris diuersis: ergo multomagis istam retractaret seorsum si esset retractanda. ¶ Item augu. non retractat dicta aliorum sanctorum qui videntur istam concedere. nec est simile de ista et de illa. pater est sapiens sapientia genita. illa enim est falsa. cum esse sapientem non dicatur notionaliter sed essentialiter tantum vel appropriate. ¶ Diligere autem potest sumi essentialiter et notionaliter. unde in hac propositione pater et filius diligunt se spiritusancto: sumitur partim essentialiter et partim notionaliter secundum scotum. Sensus enim huius propositionis est quod pater et filius producunt spiritum sanctum qui appropriatate est amor omnis necessario amati. Sic etiam dicere sumitur partim essentialiter et partim notionaliter in illa propositione. pater dicit verbo. i. producit verbum, quod appropriate est noticia declaratiua seu manifestatiua omnis declarabilis. ¶ Ubi sciendum quod dicere potest sumi tripliciter. Primo essentialiter / et hoc fit duobus modis. uno modo enim dicere idem est quod intelligere. et sic pater et filius et spiritussanctus sunt unus dicens. Alio modo idem est quod declarare. et hoc etiam conuenit tribus personis. quelibet enim persona est declaratiua omnis declarabilis cum quelibet sit noticia infinita. noticia autem actualis est declaratiua obiecti hoc tamen appropriatur filio. quia producitur per modum noticie. Iste autem respectus declaratiui ad declarabile non est realis / nec ad intra nec ad extra. ad intra siquidem non est realis / cum eiusdem ad se non sit relatio realis. noticia autem est eadem in tribus personis. nec ad extra / cum dei ad creaturam non sit relatio realis. ¶ Secundo modo dicere sumitur notionaliter: et sic tantum valet sicut generare. et hoc modo pater dicit verbum id est generat. ¶ Tertio modo sumitur parti essentialiter et partim notionaliter. et sic pater dicit verbo sicut prius fuit declaratum. ¶ Ad argumenta. ad primum patet ex predictis quod diligere nec mere essentialiter nec mere notionaliter tenetur. sed significat amorem appropriatum spiritui sancto connotando eius productionem. ¶ Ad secundum dico quod pater diligit se in primo signo originis volun tate ut est in ipso formaliter. Diligit autem se spiritusancto principiatiue / non in primo signo originis: sed spirando spiritum sanctum in quantum principiat seu producit spiritum sanctum qui appropriate est amor omnis necessario amati ex vi productionis sue.

[Marginal notes: "i. intelligens" ; "Rn̄o ad arg." ; "Sco" ; "i. con[...]" ; "q sunt ad intra" ; "qd sit [...] non [...]" ; "dicere sumitur tripliciter."]

di.33 234 Irca distinctionem. 33.et.34. Quero sine argumentis. vtrū ppuetas sit idē cū essētia? Scdo. vtrū persona sit idem cum essentia? et tertio. vtrum persona sit idē cū proprietate? ¶ Circa quas questiones nō oportet immorari q̄r earum veritas patet ex dictis. di.2. cum querebatur. vtrū cum vnitate essentie stet pluralitas personarū vbi ostensum est qualiter ppuetas personalis nō est idem formaliter cum essentia. Ex quo sequitur q̄ persona non est idem adequate cum essentia cum includat proprietatem personalem. Nec persona est idem primo seu adequate cum proprietate personali cum etiam includat essentiam. persona nāq̄ vtrunq̄ includit in sua ratione formali. licet autem essentia nō sit idem formaliter cum proprietate personali: est tamē sibi idē identice et perfecte ratione simplicitatis diuine que sequitur ex perfecta infinitate illius essentie. vt dictum est distinctione. 8.

di.35 Eide circa distinctionē. 35. quero. vtrū i deo sit ydearū pluralitas? ¶ Et videt̄ q̄ nō Essētia diuina cū sit illimitata et virtualiter contineat omne ens est intellectui diuino ratio intelligēdi quodcūq̄ intelligibile. ergo ad cognitionē creaturarū non oportet ponere in deo pluralitatem ydearum. consequētia est nota. probatur antecedēs sicut res se habet ad esse ita ad cognosci. 2. metha. si igitur essentia diuina cōtineat creaturas q̄ntum ad idētitatem igitur et quo ad cognoscibilitatem. ¶ In oppm̄. augu. 83. q̄sti. q̄st. 46. y dee sūt forme eterne et incōmutabiles que diuina intelligentia continentur secundum quas formari dicit̄ oē quod oriri pōt. dicit̄ etiā ibi q̄ alia rōne conditus est homo. et alia ratione equus. ¶ Pro solutione huius q̄stiōis primo aliqua premittā. et secundo ad questionē respondebo. Quantum ad primum notandum q̄ intellectus diuinus habet duplex obiectum scilicet primarium et secūdarium. Obiectum primariū intellect᷒ diuini est essentia diuina que sibi adequatur. et est ratio intelligendi quodlibet itelligibile. Obiectū secundarium. sunt creature cognite que i intellectu dīno sunt obiectiue inq̄ntum ab ipo apprehenduntur et habent esse cognitum. Unde solum habent rationem terminatiui respectu intellectus diuini. Non enim mouēt intellectum diuinum. quia vt dicit aristoteles. 12. metha. vilesceret si ab alio a se cognitiōem acciperet. ¶ Item notandum q̄ licet cognitio nostra dependeat ab obiecto ad quod refertur in tertio modo relatiuorum sicut mensurabile ad mensuram in quo non est mutua dependentia. sed obiectum terminat huiusmodi dependentiam sub rōne absoluta. Intellectio tamen diuina cum sit mensura omnium aliorum a se intellectorum per eam non refertur ad

ipsa: sed ecõtra ipsa obiecta intellecta referuntur ad intellectionem diuinam. et ipsa terminat huiusmodi relationem sub ratione absoluti. Unde deus in primo / instanti nature intelligit essentiam sub ratione mere absoluta que est ei ratio cognoscendi omne cognoscibile. In secundo intelligit lapidem. et sic ipsum producit in esse intelligibili et producẽdo eũ in tali esse intentionali producit vt habẽs dependentiam ad ipsum ita ꝙ ibi est relatio rationis in lapide intellecto ad intellectionem diuinam. sed nulla adhuc in intellectione diuina ad lapidem. In tertio tamen instanti potest intellectus diuin⁹ comparare suam intellectionem ad quodcunque intelligibile: et sic causare i se relationem rationis. ¶ Tertio sciendum ꝙ sicut ex auctoritatib⁹ augustini allegatis potest elici: ydea est ratio eterna i mente diuina secundum quam aliquid est formabile vt secundum propriam rationem. Et dicitur ab ydos quod est forma. Unde secundum scotum. Lapis cognitus dicitur ydea. Sicut enim domus in mente per speciem representata dicitur ratio secundum quam formatur domus in esse materiali. sic lapis cognitus existens in mente diuina obiectiue dicitur ratio propria secundum quam lapis in esse reali formatur. Hoc autem consonat dicto platonis ponentis ydeas esse rerum quiditates. quas si in mente diuina posuerit: inquantum scilicet habent ibi esse cognitũ bene posuit sicut et augustinus ponit qui ab ipso nomen ydee accepit. Si vero eas posuerit per se existentes sicut sibi imponit aristoteles: male posuit ¶ Quantum ad secundum articulum patet ex predictis ꝙ in deo non est pluralitas ydearum secundum rem / cum essentia diuina ex infinitate sua sit representatiua omnis rei producibilis: sed est pluralitas secundum rationem que quidem ratione distinguuntur iuxta distinctionem obiectorum que a diuino intellectu cognoscũtur / quib⁹ a parte rei correspondet in deo vnitas diuine essentie que eminẽter continet omne producibile Nõ ponuntur autem in deo / vt sint intellectui diuino rationes cognoscendi creaturas: cum preexigant cognitionem creaturarum vt patet ex predictis. ¶ Cõtra predicta arguitur. Secundum augustinum. 83. questi. questione. 49. Tanta est vis in ydeis: vt nisi ipsis intellectis sapiens nemo esse possit: ibidem etiam dicit ꝙ istarum visione fit et anima beatissima. ergo videtur ꝙ sint rationes cognoscẽdi creaturas. ¶ Item cognitio fit per simile. igitur oportet rationem cognoscendi habere aliquam propriam rationem similitudinis respectu cogniti cuiusmodi videt esse ydea respectum ydeati. ¶ Respondeo ad primũ ꝙ augustin⁹ loquitur de sapientia perfectissima et beatitudine totali possibili que nõ potest haberi nisi essentia diuina perfectissime cognoscatur. essentia

autem diuina non cognoscitur perfectissime nisi cognoscatur creature que in ea relucent que dicuntur ydee inquantum sunt ab intellectu diuino cognite. Unde in istis formaliter non est beatitudo: sed in obiecto cuius cognitio presupponitur in istis/ et quasi concomitanter in istis in quibus est aliqua beatitudo licet non prima. Non habetur igitur ex istis auctoritatibus quod ydee sint intellectui diuino rationes cognoscendi creaturas. ¶ Ad secundum dico quod non est necessarium quod in ratione cognoscendi sit similitudo vniuoca seu formalis: alioquin nichil posset cognosci per causam ergo nec per principium sufficit ergo similitudo virtualis. Unde quia essentia diuina est pelagus infinite substantie / omnia possibilia in se eminenter continens: ideo est speculum representatiuum infinitorum. ¶ Per hoc patet ad argumentum in principio questionis positum quod bene probat quod ydee non sunt intellectui diuino rationes cognoscendi alia a se: ex hoc non sequitur quin sint ponende. ¶ Ex predictis patet quod licet omne ens possibile produci habeat ydeam in deo: illa tamen quibus repugnat esse vt chimera: non habent ydeam in deo inquantum huiusmodi. cum ydea sit ratio secundum quam aliquid est formabile. Malum etiam culpe cum formaliter nichil ponat: non habet ydeam in deo. deus enim non est exemplar nisi possibilium produci. de quo. Johannis primo. Quod factum est in ipso vita erat. Res namque factibiles sunt exemplariter in deo qui est vita intellectualis.

Ulterius quia vt dictum est questione precedenti deus ab eterno cognoscit lapidem. et sic lapis cognitus habet relationem eternam ad deum cognoscentem. ¶ Queritur. vtrum fundamentum huius relationis habeat vere esse essentie ab eterno: Et dicitur a quibusdam quod sic. Ad quod est ratio talis. Productio non est tantum alicuius relationis rationis: quia relatio non est nisi in absoluto. igitur cum concessum sit in precedenti questione deum producere res in esse intelligibili secundum quod res cognita dicitur ydea. sequitur quod oportet ponere aliquam entitatem absolutam in qua fundetur talis relatio ad producens. ¶ Preterea si lapis ab eterno non habuit esse essentie fuit purum non ens. ergo fuit impossibile ipsum produci. probatur ista consequentia Sicut ens ad non ens: ita possibile ad impossibile. quare permutatim si omne ens est possibile. ergo omne quod est purum non ens est impossibile. Preterea augu. Si bonum est aliqua forma non nullum bonum est capacitas forme ergo non nullum bonum est possibilitas ad bonitatem actualem ¶ Item anselmus de veritate dicit quod hec propositio est animal/ semper est vera. quod non esset verum nisi homo esset essentie semper habuisset ¶ Sed contra hanc opinionem arguitur: quia ex ista sequitur quod nichil de nouo possit creari. probatur consequentia. Cre

atio est productio de nichilo. si autem creatura ab eterno habuit esse essentie quod est verum esse reale sequitur q quādo producitur ab efficiente q non producitur de nichilo. ¶ Item secundum illam opinionem et videtur in multis probabile existentia vltra essentiam nō addit nisi respectum ad efficientem. si ergo creatura habuit ab eterno esse essentie. quando creatur nō producitur q̄tum ad aliquod esse absolutum sed tantum q̄tū ad illum respectum siue ad esse secūdum quid. et sic creatio minus est productio simpliciter q̄ sit alteratio. ¶ Preterea ex ista opinione sequitur q non possit aliquid anichilari. sicut enim producitur de ente secundum essentiam ita videtur redire i ens secūdum essentiam nō in nichil.

ↄtra tho. Illa igitur opinio non est vera nec tenetur cōiter. Unde secūdū rich. et scotum non est dare esse essentie sine esse existentie. Nec oportet ponere hmōi esse essētie ab eterno ad fundandum relationem creature cognite ad deū cognoscentem / q2 sicut deus ab eterno nouit essētiā creature ita nouit eius exn̄tiam. ꝛ tñ ꝑpter istā r'oem fundatā non ponitur ab aliquo esse exn̄tie ab eterna. quare nec concedēdum est de eē ēentie.

Rn̄o ad arg. ¶ Ad primum argu. dico q ꝑductio i esse itelligibili ē alterius rōnis ab oi eē simpliciter / ꝛ nō est rōnis tantū sꝫ etiā fūdamēti absoluti nō quidē fm eē essentie vel existentie sꝫ scd̄m esse diminutū quod est esse scd̄m quid etiaꝫ entis absoluti quod tamen ens absolutum secundū illud esse diminutū ↄcomitatur relatio rationis. Exemplū hui⁹ si cesar esset adnichilatus et tamen esset statua cesaris: cesar esset representatus per statuam. Illud esse representatū est alterius rōnis ab omni esse simpliciter siue essentie siue existētie ipsius cesaris licet autē esse cognitū sit esse scd̄m quid reducit tn̄ ad aliqd eē simpliciter scꝫ ad eē ipsius intellectionis sed illud esse simpliciter non est formaliter esse eius quod dicitur esse scd̄m quid: sed est ei⁹ terminatiue vel principiatiue ita q sine isto vero esse non esset illud esse scd̄m quid. ¶ Ad scd̄m dico q prima distinctio entis videt esse in ens extra animā ꝛ in ens in anima ꝛ illud extra animā pōt distingui in actū vel potētiam essētie vel existentie: ꝛ quodcūq istoꝝ extra animā pōt habere eē in aīa. et tūc qn̄ dicit si lapis ab eterno nō habuit esse essentie fuit purꝫ non ens: cōcedo prout non ens opponitur enti reali seu extra animam Non tamen fuit purum non ens accipiēdo ens prout est commune enti in aīa vel intellectu ꝛ extra animā cū habuerit esse cognitum seu representatum qd est eē in actu fm quid et qd cōcomitatur possibilitas ad esse simpliciter. Et cum infertur q omne purū non ens est impossibile: verū est accipiendo purum non ens quod nec habet esse reale nec representatum vel cognitum. ¶ Ad aug. posset per idem responderi. vel posset dici q capacitas forme scd̄m eū sumitur

pro materia que est ens reale vt dicetur in secundo. ¶ Ad aliud dico q cum predicari et subijci sint res rõnis. fm auicennam. 3. metaphē. sufficit ad hoc q enũciatio affirmatiua sit vera q p̄dicatũ cõueniat subiecto in esse intellecto. Unde q̄uis hõ et aial ab eterno in esse reali nõ conuenirēt cũ nullũ reale esse hērent tñ in esse intellecto cõueniebant quia de⁹ ab eterno intellexit q quãdo homo haberet esse reale includere realiter animal.

d.37 ¶ Circa distinctionē. 37. queritur vtrum de⁹ sit vbiq3? Et videtur q non. Si deus est vbiq3 mutatur. consequens est falsum. probatur consequētia. quia si deus esset vbiq3: esset vbi prius non fuit/ puta si producatur de nouo aliquis lapis: esset presens illi lapidi cui prius non erat presens. et sic mutaretur/ quia haberet in se nouam relationem realem. presentia enim vel coexistētia dicit relationem realem in vtroq3 extremo ¶ Itē Augustinus. 83 q.q. 20. Deus non est alicubi: q2 in eo sunt omnia. ¶ Cõtra. Gregorius in canticis super illud quo abijt dilectus tuus: ponit tres modos essendi deum vbiq3 scilicet per essentiam/ per presētiam et potentiam. ¶ Respõdeo q sicut dicit magister in littera/ allegãs plures auctoritates: deus est vbiq3 per essentiam: presentiam et potētiam Ad quod est auctoritas psalm. Si ascēdero in celum tu illic es: si descendero ad infernũ ades. Cum enim deus sit causa efficiens creature et eam conseruans in esse: est in creatura per potentiam. cum etiam omnia nuda et aperta sint oculis eius est in omnibus rebus per presētiam quia scilicet omnia sũt presentia eius noticie quia vero est infinitus seu illimitatus: est in qualibet creatura per essētiam. Cuilibet nanq3 creature realiter illabitur: estq3 sibi intimus ratione sue immensitatis. Quia vero in deo cum infinitate est sũma simplicitas ideo sic deus est in omnibus rebus q i qualibet earum est totus. In sanctis vero est modo quodam speciali p gratiam gratum facientem per quam habēt facultatem fruendi ipso. ¶ Ad primum argumētum dico q illa presentia dicit tantum relationem realem ex parte creature que deo coexistit ex parte vero dei dicit solam nominationem. vt patet distinctione. 30. ¶ Ad secundum dico q augustinus negat deũ esse in loco non quia non sit per essentiam presēs loco: sed quia non cõtinetur a loco neq3 circunscriptiue/ neq3 diffinitiue neq3 conseruatur a loco sed econuerso. Unde potest dici esse extra omnem locum/ non quidem ponendo aliquod spacium extra mundum in quo sit deus quia non est aliquod tale spacium: sed q2 eius immēsitas omnem locum excedit. Ut enim dicit gregorius. 8. libro moralium/ Angusta est omnis creatura creatori Quod patet quia si de nouo crearetur alius mũdus: constat q deus esset in illo mũdo sicut in isto quod non esset per translationem

tionem sui de hoc mundo ad illum cum penitus sit immutabilis: sed hoc esset ratione sue immensitatis que in infinitum capacitatem huius mūdi excedit Unde ad honorem beate virginis canit ecclesia. Uirgo dei genitrix quem totus non capit orbis in tua se clausit viscera factus homo. Sic et alanus dicit 7. propositione de maximis theologie. Deus est spera itellectualis cuius centrū vbiqꝫ est: et circunferentia nusqꝫ. Per centrum itelligitur creatura que dicitur esse vbiqꝫ/nō per se et primo seu secū dum se totam: quia hoc soli deo competit / sed per partes quia in quolibet loco est aliqua creatura. per circunferentiam vero intelligitur diuina immensitas que omnem creaturam excedit et in se concludit/ loquendo per quādā similitudinē sicut circūferentia centrū. In deo enī sunt oia vt in causa efficiente et conseruāte exemplari et finali.

d.38 et 39 Ulterius circa distinctionem. 38. et 39 Quero vtrum cū infallibilitate diuine sciētie possit stare contingētia rerum? Et videtur q non. quia secūdum philosophum libro peryarmenias. In futuris contingentibus non est determinata veritas. ergo nō habetur de eis noticia infalibillis. consequentia patet. antecedens probatur per aristotelē ibidem. quia si est aliqua veritas determinata de aliquo futuro contingenti. non oportet de ipso consiliari. quia siue consilietur siue nō hoc eueniet ¶ Preterea deus scit me sessurum cras. et possibile est me nō sedere cras. ponatur in esse non sedebo cras. sequit q deus decipitur sed ex positiōe possibilis i esse nullū sequit ipossibile. ergo illa deus decipit non est impossibilis. ¶ Preterea. omne quod est quādo est/necesse est esse. primo peryarmenias. nichil ergo qd existit est contingens. ¶ Contra ad hebreos quarto. Omnia nuda et aperta sunt oculis eius ad quem nobis sermo. ¶ In ista questione primo videbit de que sito. deinde monebūtur aliqua dubia. Quantum ad primū sciendum q sicut dictū est questione An theologia sit practica. Cognitio contingētiū in intellectu diuino sequit actū volūtatis secūdum scotū. licet quidā aliter dicāt quicquid enim in deo precedit actum voluntatis: est mere naturale. vnde ante actū voluntatis ab essentia diuina tātū offeruntur intellectui simplicia et veritates necessarie: q in ipsis terminis includuntur. vel que ex his concluduntur cuiusmodi non sunt veritates contingentes: quapropter prius natura voluntas diuina habet velle circa contingentia qꝫ intellectus illa intelligat: ita q primo intellectus diuinus offert volūtati simplicia quorum vnio est contingens. aut si offert complexionē offert sicut neutram. et voluntas eligens vnam partem pro aliquo nunc facit ipsam determinate veram et tunc essentia est intellectui diuino ratio intel-

ligendi illud verum. In intellectu igitur apprehendente determinationem voluntatis diuine est infallibilis certitudo propter immutabilitatem voluntatis diuine: cum hoc tamen stat contingentia obiecti cogniti. quia voluntas determinate volens/contingenter vult cum se habeat contingenter ad omne aliud a se vt patuit questione de immutabilitate dei. Sicut enim voluntas nostra actibus diuersis potest tendere in opposita obiecta: sic voluntas diuina eodem actu simplici illimitato. non quidem quod possit in opposita simul coniunctim. quia posse simul in contradictoria nichil est posse. Nec etiam quod possit in opposito successiue: ita quod modo in vnum et postea in aliud hoc enim est mutabilitatis: sed potest in opposita diuisim. scilicet in vnum vel in aliud vt enim voluntas prius est natura sua volitione pro illo instanti pro quo vult antichristum esse potest velle ipsum non esse. licet namque volitio diuina in se sit necessaria cum sit idem cum essentia sua: vt patuit dist. 2. tamen contingenter transit super obiectum aliud a se. Et idem dicendum est de cognitione contingentium in intellectu diuino. Unde sicut deus contingenter vult a forte: sic contingenter scit a forte quia non potest esse necessarium quod preelegit contingens. Possunt autem predicta declarari duplici exemplo. Primum est si in potentia mea visiua sit semper stans vnus actus videndi et ab aliquo presentante nunc sit ille color presens/nunc iste. oculus meus videbit nunc hoc nunc illud. et si vnus color fieret presens naturaliter et alius libere non esset differentia formaliter in visione mea qui ex parte sua oculus naturaliter videat vtrumque. tamen contingenter potest videre vnum et necessario aliud in quantum sibi vnum sit presens contingenter et aliud necessario: sic de intellectu diuino respectu veritatum necessariarum et contingentium. Aliud exemplum si haberem actum loquendi eundem virtuti motiue: et ille possz transire super diuersa obiecta contingenter. licet necessario haberem actum sicut et potentiam: non tamen haberem necessario actum vt transeuntem super tale obiectum. vnde non sequeretur: necessario dico. ergo necessario dico illud: immo posset esse necessitas eius in se/cum contingentia respectu huius obiecti. sic actus voluntatis et intellectus diuini in se necessarius. contingenter transit super obiectum creatum. Quantum ad secundum articulum in quo sunt aliqua dubia mouenda. primo dubitatur circa predicta. quia videtur quod infallibilitas diuine noticie inferat necessitatem futurorum contingentium. Si enim deus nouit me sessurum cras: sequitur necessario quod cras ego sedebo: quia si non sederem: tunc deus falleretur. Respondeo quod duplex est necessitas. scilicet necessitas consequentie et necessitas consequentis. et tunc dico quod bene sequitur necessitate co

sequentie q si de⁹ nouit me cras sessurum q cras ego sedebo. Hoc tamen non obstante consequens est contingens. quia possum sedere vel non sedere. Exemplum bene sequitur necessitate consequentie. homo currit igitur mouetur et tamen tā antecedens q̄ꝫ conseqnens sunt cōtingentia.
2. ¶ Secundo dubitatur. vtrum in deo sit prescientia. Et videtur q non. futura nō habent aliquam veritatem. ergo non possunt presciri. consequentia patet. quia nichil scitur nisi verum. falsum enim non potest sciri secundum augustinum. in libro de trinitate. 15. antecedēs probatur. vnumquodqꝫ sicut se habet ad esse: ita ad veritatem cum igitur futura non sint: non habent aliquam veritatē. ¶ Respondeo. Prescientia est futurorum precognitio. cum igitur deus habeat noticiam futurorum vt patet ex predictis in eo ē prescientia. ¶ Ad argumentum in oppositum dico q licet futura non habeant aliquam veritatem in esse reali. habent tamen in esse cognito. Et nota q licet nichil sciatur nisi verum: potest tamen sciri falsum esse falsum: quia falsum esse falsum est verum. ¶ Ad argumenta principalia. Ad primum dico q nō ē similis veritas in illis de futuro sicut in illis de presenti ꝛ preterito. In presentibus quidē et preteritis est veritas determinata: ita q alterū extremum ē positum in esse. et vt intelligit positum non est in potestate cause vt ponatur vel non ponatur qꝛ licet in potestate cause vt est prior naturaliter effectu sit ponere effectum vel non ponere / non tamen vt effectus intelligit vt iam positus in esse. Nō ē autem talis determinatio ex parte futuri. qa licet alicui sit vna pars determinate vera et etiam vna pars sit in se determinate vera: licet eam nullus intellectus apprehenderet. non tamē ita quin sit i potestate cause pro illo instanti ponere oppositum. Et illa determinatio sufficit ad conciliandum vel negociandum. ¶ Ad secundum dico q ex pōne possibilis in esse non sequitur aliquod īpossibile. tamen illa deinesse in quam ponitur aliqua de possibili potest repugnare alteri cui ñ repugnat illa de possibili. et ideo ex compossibilitate earum sequitur impossibile puta ex incompossibilitate illius non sedebo cras. cū illa deus sit me sessurum cras: sequitur impossibile scilicet deū falli. ¶ Ad tertium dico q illa ypotetica tēporalis. omne quod est quando est necesse est esse / est vera de necessitate consequentie. non de necessitate consequētis. sequitur enim necessario si aliquid est quod illud habeat esse quando est. ipsum tamen propter hoc non est simpliciter necessarium. ¶ Circa hanc distinctionem notandū q cōmuniter distiguitur triplex cognitio dei scilꝫ approbationis / visiōis et intelligentie. cognitio approbationis est tantum bonorū. cognitio visionis est eorum q̄ sunt fuerunt vel erunt. cognitio ve-

ro intelligentie seu simplicis notitie e oim que possunt esse. huiusmodi aut cognitiões nō differunt secundū se: sz secdm distinctionem connotatoz.

di. 40. Circa distinctionem. 40. Quero vtrum predestinatus possit damnari? Q ꝗ nō. Omne preteritū simpliciter e necessariū. qz secundū philosophū. 6. ethicorum hoc solo priuatur deus ingenita facere que facta sunt: sed predestinatio huius predestinati transijt in preteritum. quia deus predestinauit illum ab eterno. ergo est necessaria simpliciter. ergo non potest deus eum non predestinare. et per ɔsequens non potest damnari. Preterea si potest predestinatur dānari: hoc non esset nisi p actū suū ergo per actum voluntatis create posset ipediri actus voluntatis diuine. quod est impossibile. Contra. si sic non esset sollicitandum aliquē de obseruantia preceptorū et cōsilioz. qz qualitercunqz operaretur: si est predestinatus saluaretur. et qualitercunqz viueret si e p̄scitus damnaretur: frustra ergo ponitur tota lex diuina. In ista questione primo aliqua premittā. et deinde respondebo ad quesitum. Quantū ad primū videndū est de destinctione sciētie. prescientie. prouidentie. propositi electionis. dispositionis predestinationis et reprobationis. hec eni differunt secundum rōnem: licet sint idem realiter i deo. Sciētia nanqz dei est certa cognitio oim preteritorum. presentium et futurorum fieriqz possibilium tam bonorū qz malorū. licet autem in deo nō sit proprie habitus: est tamen ibi aliquid intellectū a nobis p modū habitus: siquidē scientia in nobis est habitus ad cognoscēdū sicut virtus e habitus ad operandum. habitus aūt est qualitas mansiua: cum sit de difficili mobilis a subiecto. cognitio ergo diuina cum semper maneat: cōgrue signatur per modum habitus. Presciētia est futurorū p cognitio tam bonorū qz malorū appropriatur tamē reprobationi. vnde reprobati appropriate dicuntur presciti: quia reprobatio vltra prescientiam non addit talē rōem dignitatis sicut predestinatio. sic et nomen animalis appropriatur irrationalibus aialibus: licet sit cōmune tā rationalibus qz irrationalibus. Prouidentia est presciētia futurorum inquantum sunt a presciēte in finem ordinabilia. Unde est respectu bonorum principaliter et respectu malorū propter bona. Ad bonum enim prouisorem spectat nō tantūmodo bona ordinare: sed etiam quedam mala prohibere et quedam mala pmittere et actores eorum punire secundū qz videt expedire ordinationi bonorum in finem. Dicitur autem prouidentia a preuidendo vel procul videndo. spectat quoqz non solum ad intellectum sed etiam ad voluntatem diuinam que omnia ordinat regit seu gubernat. Propositum est actus volūtatis diuine tam respectu futurorum

Nō disti. 5

Scia dei.

(marginal handwritten notes: facta; presciam; prouidentia; propositū)

agendorum & permittendorũ. ¶ Electio supra propositum addit discretionem electi a suo cõtrario, scilicet boni a malo. ¶ Dispositio vero est prescientia faciendorum respiciens fieri rei et cognitionem: sicut prouidentia respicit esse rei postq̃ facta est / vt perficiatur seu permaneat / coniunctimq̃ importat propositum et cognitionem. Sepe dispositio & prouidẽtia p eodẽ sumunt. ¶ Predestinatio autẽ est propositum diuine voluntatis conferendi gratiam et gloriam predestinatis. et potest sumi pro actu intellect9 concomitante. ¶ Reprobatio vero est propositum permittendi reprobatos permanere in obduratione finali: et retribuendi eis interminabilem penam propter eorum iniquitatem. ¶ Quantum ad secundum articulum dico q̃ illa propositio / predestinat9 potest damnari / est falsa in sensu composito: et vera in sensu diuiso. In sensu enim compositionis designatur q̃ de aliqua persona considerata sub illa determinatione predestinatum dicitur dãnari. Unde sensus est q̃ illa propositio / predestinatus damnatur: est possibilis. Iste sensus est falsus. In sensu diuisionis sunt due cathegorice et enunciantur de persona aliqua beatificabili in vna cathegorica esse predestinatum et in alia posse damnari. et illa duo sunt vera de eodem subiecto. sicut enim in generali dictum est de libertate et contingentia voluntatis diuine respectu quorumcun q̃ obiectorum secundariorum: ita dicendum est respectu hui9 obiecti secundarij scilicet velle huic gratiã & gl'iam. Unde de9 cõtingentur predestinauit istum quem predestinauit: et potest non predestinare. Non q̃ simul ambo sint opposita nec successiue: sed vtrunq̃ diuisim instanti seu presenti eternitatis. Inquantum enim volitio diuina consideratur vt prior naturaliter transitu illius super illud obiectum quod est gloria isti i isto priori naturaliter nõ repugnat sibi esse oppositi obiecti. et sic ille qui est predestinatus potest damnari. q2 voluntas eius non est confirmata & sic potest peccare et per consequens iuste damnari. ¶ Ad primum argumentũ dico q̃ pcedit ex falsa ymaginatiõe. ymaginatur eni actum volũtatis diuine q̃si preteritũ / iõ nõ concipimus libertatẽ in ista volũtate ad actũ hmõi. sed ista ymaginatio falsa est. Actus eni volũtatis dẽ sp stat. q2 nũc eternitatis i quo ẽ talis act9: sp pñs est. Uñ ita intelligẽdũ est de volũtate diuina siue volitione ei9: vt est huius obiecti. sicut si p impossibile de9 nũc inciperet velle q̃d vult. sic q̃ ad nichil esset eius volũtas determinata. Tunc ad formã argu. dico q̃ auctoritas aristo. ẽ intelligenda de his q̃ vere i pteritũ trãsierũt: sicut est act9 voluntatis hũane. Predestinatio aũt hui9 nõ trãsijt i preteritũ lz illa pterierint quibus coexistebãt. Uñ sicut dictũ ẽ di. 9. de gñare et gñasse et gñaturũ esse sic est dicẽdũ in proposito. Ide3

[Marginalia, left column: elec. / disp. / Pde. / rep. / Rño ad q̃ — with handwritten annotations. Right column: Rño Ad arg.]

eni est deũ predestinare. p̄destinasse et predestinaturũ eẽ. Ista nãqȝ v̄ba nõ cõsignificãt ptes tẽpor; mẽsurant; actũ istũ: sȝ cõsignificãt nũc eternitat; mẽsurãs illũ actũ qđ nec ẽ p̄teritũ neqȝ futurum: sed eo existens omnib⁹ istis ¶ Ad scđm dico q̄ ãña nõ valet. qꝛ tunc dicitur aliqua voluntas ipediri qñ stat in volito ⁊ non seq̄tur effectus: sed sic nullius voluntas potest impedire diam. quia sicut ille põt cõtigẽter peccare sic volũtas diuina põt eum cõtigenter non predestinare et non saluare.

Dist 41. Lteri⁹ circa di. 41. q̄ritur vtrũ sit aliqđ meritũ p̄destiatiõis vl' reprobationis? ¶ Q; non. Exodi. 33. Miserebor cui voluero: ⁊ clemẽs ero i quẽ placuerit michi. ergo rõ p̄ma ⁊ potissia diue mie ⁊ p̄destinatiõis est dei bñplacitũ ⁊ volũtas. ¶ Itẽ ap'lus i epi. ad ro. sup hac questione dicit. Nũqđ nõ hȝ figulus ptãtẽȝ de eadẽ massa facere alia quidẽ vasa in honorem alia in contumeliam? Si enim quereretur ab artifice quare de vna parte masse facit vasa pulchra et ex alia vilia cũ eque sit bona tota massa. nõ est alia ratio nisi quia placet. Ita enim benefaceret si faceret ecõuerso. ergo. ⁊c. ¶ Item augu. de predestinatione sanctorũ. Non quia tales futuros nos sciuit ideo elligit: sed vt tales essemus ¶ In oppositũ. ambrosius sup epistolã ad roma. Dabo grãm ei quem sciuero ad me toto corde post errorem reuersurum loquitur in persona domini. ergo ratio quare deus proponit dare grãm est qꝛ aliquid futurũ preuidet in hoie. ¶ Item si nõ esset alia ratio predestinationis nisi volũtas diuina: tũc sequeretur q̄ ipsa nõ esset liberalissima nec optima: qꝛ si vellet omnes saluarentur. ¶ Item si sola voluntate predestinat et reprobat non precognita ratione aliqua videtur q̄ sit acceptor personarum. cõtra illud quod dicitur in actibus apostolorum. In veritate comperi qꝛ non est personarum acceptor deus ¶ Rñsio. In ista q̄stione primo videbitur de quesito: ⁊ deinde mouebuntur quedam dubia. ¶ Quãtum ad primũ quãdo queritur vtrũ electio vel reprobatio rationem meritoriã habeat. hoc nõ itelligitur q̄tum ad voluntatẽ diuinã vel eius actũ qui ẽ deus. sed q̄tum ad trãsitum eius super obiectũ / seu quantum ad ordinationem ad ipsam voluntatem. et dicunt quidam q̄ nõ est alia ratio quare deus istum elegit ⁊ non illum, nisi quia placet. eo enim ipso q̄ placet. ideo rectum est / propter summam ipsius voluntatis rectitudinem. ⁊ sic ipsa diuina voluntas sibiipsi est ratio. quia nõ tantum est recta. sed etiam regula. et huius opinionis videtur esse magister in littera. ¶ Contra hanc opinionem arguitur: qꝛ si predestinationis ⁊ reprobationis nulla sit ratio nisi qꝛ deo placet tunc iudicia dei nõ erunt imperscrutabilia. hoc est contra apostolum exclamantem. O altitudo diuitiarum sapientie et

Electio ⁊ rep̄robatõ

scientie dei quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. Facile enim
doc. erit dicere de eis quod quia vult ideo
sub. saluat vel reprobat. ¶ Sic dicit scotus quod licet non videatur aliqua ratio predestinationis a parte predestinati aliquo modo prior predestinatione/reprobationis tamen est aliqua ratio propter quam scilicet ista actio terminatur ad hoc obiectum et non ad illud. quod probatur: quia damnatio non videtur bona nisi quia iusta. Unde videtur esse crudelitas quod deus velit damnare aliquem quem non preuideat peccatorem. cum ergo reprobare sit velle damnare reprobatio habet ex parte obiecti rationem scilicet peccatum finale preuisum: non videtur autem dicendum conformiter de predestinatione et reprobatione: quia bona deo principaliter attribuuntur: mala autem nobis Quia tamen apostolus videtur totum hoc imperscrutabile relinquere. in epystola ad romanos dicens. O altitudo diuitiarum sapientie et scientie. etc. Quis enim nouit sensum domini. aut quis consiliarius eius fuit? Ideo dicit scotus quod eligatur opinio que magis placet dum tamen saluetur libertas diuina absque iniusticia. hoc autem debet fieri absque assertione pertinaci. Rationes namque particulares propter quas ex parte diuersorum diuina inferuntur iudicia sunt imperscrutabiles. ¶ Bonauentura vero
Bona uentura. dicit quod licet non sit aliqua ratio causalis seu meritoria predestinationis a parte predestinati, quia si quis posset de condigno mereri primam gratiam: tunc gratis non esset gratia / potest tamen esse aliqua ratio congruitatis et condecentie predestinationis/non quantum ad significatum quod est volitio diuina sed quantum ad connotatum quod est gratia et gloria. potest enim dici quod deus predestinat istum propter preuisionem bonorum operum vt aliquo modo sunt a libero arbitrio. licet namque gratificatio vel iustificatio sit principaliter a diuina volutate: hoc tamen est cum cooperatione et preparatione liberi arbitrii. quia vt ait augustinus qui fecit te sine te non iustificabit te sine te. Unde cum peccator facit quod in se est: meretur de congruo iustificari / seu secundum quid ex condescentia diuine liberalitatis Deus tamen sine aliqua preparatione et cooperatione aliquos iustificat. vt patet de sanctificatis in vtero et de paruulis post baptismum ad celum euolantibus. aliis sine baptismo decedentibus: et talium operum est aliqua ratio in speciali: sed occulta. Unde augustinus. Quare illum trahat illum vero non trahat. noli velle iudicare si non vis errare. ¶ In generali vero potest assignari ratio manifestatio diuine misericordie respectu iustificatorum / ostensio autem iusticie respectu aliorum. ¶ Quantum ad secundum a quibusdam mouentur quedam dubia de predestinatione. Et primo queritur. Cur me fecit deus vt damnaret? Quibus respondendum est quod nullos fecit deus ad 2. ar.

ordo dicendi cum observantur

ipsos condemnandum/cum velit omnes homines saluos fieri quantum in se est. dando scilicet antecedentia ad salutem. puta naturam rationalem et gratiam offerendo: sed ipsam recipere recusamus. teste namque scriptura. Perditio nostra ex nobis est tantum autem ex ipso auxilium nostrum. Unde secundum scotum

Nō. l. distinctione quarta. Deus non
sco. punit malos nisi quadam necessitate iusticie. Nec a deo nec beatis est pena simpliciter volita: sed tantum secundum quid. gaudent enim propter iusticiam inquantum natura existens sub culpa ordinatur per penam. Unde ipse dominus ad instar condolentis per isayam dicit. heu consolabor super hostibus meis.

Q̄ō. ¶ Sed vlterius dicunt. Et si deus non me fecit vt damnaret: prescivit tamen me erga ipsum fore ingratum et male libero arbitrio vsurum/et sic damnandum cur ergo (inquiunt) me fecit ¶ Ad hoc est multiplex responsio. quarum vna est superius tacta Quos enim prescivit damnandos creauit ad sue iusticie ostensionem. Unde augustinus. 22. de ciuitate dei. Si remanerent omnes in pena non appareret misericordia gratia redimentis. Rursus si omnes transferentur de tenebris ad lucem: in nullo appareret se ueritas vltionis. In qua propterea plures quam in illa sunt: vt appareat quid omnibus debeatur. Alia ratio assignatur bonorum exercitium. vt enim ait augustinus. Quos deus prescivit futuros malos non fecisset. nisi pariter sciret quibus bonorum vsibus ipsos applicaret. ¶ Rursus dicunt Quicunque est predestinatus saluabitur. et quicunque est prescitus damnabitur frustra ergo homo laborat ¶ Ad hoc dicit bonauentura. quod istud est argumentum stultorum quod ducit eos in torporem et impietatis excusationem. Et ideo primo ostendendum est eorum stulte arguere: sic a simili inferendo. deus preordinauit vtrum tu debeas cras viuere an non. Ad quid igitur comedis vel bibis. qui sic argueret et tali rationi consentiret argueretur dementie: similiter in proposito. ¶ Secundo respondendum est contra arguendo tu dicis quod deus predestinat: et ego dico quod deus tamquam iustus iudex iuste remunerat. nullum ergo bonum irremuneratum. nullum malum impunitum/ergo nullus laborat sine fructu nullus torpescit sine damno. Et propterea dicendum quod predicta argu. procedunt ac si deus predestinaret et sciret in omni euentum: sed non predestinat hominem ad salutem nisi per merita. nec reprobat sine malis meritis et ideo non solum est nostra salus ex parte dei: sed etiam ex parte nostra. ¶ Posset autem dari vna responsio generalis ad questiones consimiles quod debilitas nostri intellectus non sufficit ad indagandum abyssum iudiciorum diuinorum. Nec mirum cum ad plenum non valeamus cognoscere modice herbe seu minimi vermiculi proprietatem. Captiuare igitur debemus nostrum intellectum in obsequium christi vt

Apo: ait apo. Ea que sunt fidei firmi ter simpliciterq; credendo nostre intelligentie modicitatem considerantes. maiestatisq; diuine celsitudinem admirantes.

Rho ad arg ¶ Ad argumenta. et primo ad aucto. sacre scripture dicit bōauentura q̄ q̄uis assignet beneplacitum pro ratione & aliā non exprimat: non est concludēdum q̄ non sit alia. quia non omnia scripta sūt/ sed nobis vtilia. Utile autem fuit scire q̄ diuinū beneplacitum est causa & ratio. vt discamus eum timere. et nichil meritorū nobis attribuere. ¶ Ad augu. dicit q̄ non intendit negare quin diuina voluntas possit habere rationem ex qua dicitur congruenter operari sed intendit negare rationem causalem cum sit causa causarum et maxime respectu voliti quod est ex mera dei liberalitate. id ē gratia iustificās impium. Ratiōes vero ad oppositum secundū eūdem doctorem probāt q̄ diuina voluntas habet rationem congruitatis et quo ad hoc sunt cōcedende. Unde augustinus in libro retracta. post omnes retractationes dicit. q̄ de⁹ eligit & reprobat veritate certissima. et a nostris sensibus remotissima. et quia a nostris sensibus ē remotissima. ideo nullus debet eam inquire re. quia in hac vita non possumus pueniri: & ideo in nostre intelligentie insufficientia: sermo de predestinatione claudendus est. vt obstruatur omne os/ & subditus fiat omnis mundus deo cuius iudicia non sunt scrutabilia: sed formidolosa silētio veneranda. Posset etiam dici ad rationem de libertate et de acceptione personarū q̄ summa bonitas vt ostendat se libere liberalem: potest equalibus inequalia distribuere sine iniusticia et personarum acceptione. personarum enim acceptio nōn est in gratuitis: sed in debitis. Deus autem nulli est debitor nisi sue bonitati. Unde ait in euangelio. An non licet michi quod volo facere. &c. Que opinionum predictarum sit verior: tunc sciemus cū placuerit dulcedini diuine q̄ videam⁹ eum sicuti est.

Circa distinctionē 42. Querit vtrū deum eē īinite potētie possit pbari p rationē naturalē. Q. sic. Richardus primo de trinitate. Ad oia que fide tenemus non deficit necessaria ratio: sed deum esse oipotentem tenemus ex fide sicut dicitur in simbolo. ¶ Preterea ifinita potētia est oipotētia que tamen probatur de deo. 8. phisicorum. ¶ Cōtra philosophi non concederent omnipotētiam eo modo quo nos ponimus. ergo nō potest per rationem naturalem probari esse/ cōsequentia videtur probabilis: antecedens patet. quia non concederent aliquid posse fieri de nichilo. ¶ Respondeo. Omnipotētia potest sumi dupliciter vno modo que sit in omnia possibilia mediate. scilicet supposito ordine causarum secūdarum. Secundo modo q̄ immediate possit in omne possibile. Dico ergo

ꝙ oipotentia primo mō accepta potest pbari ratione naturali. Sic enim pbatur. 8. phisi. ꝯrum deū esse potentie infinite de quo dictum est dist. 2. sed accipiēdo oipotentiā secundo mō sicut catholici accipiūt: sic est pure credita. lʒ aūt deus possit in omne possibile quod scilʒ ex se non est neccium/nec includit ꝯtradictionem. non tamen potest in se producere illa que dicūt defectum in agente. vt currere et ambulare que habent passionem ⁊ mutabilitatē annexam. deformitas etiam peccati non est a deo. licet ꝯcurrat ad actum substractum peccato. vt videbitur i. 2. Si enī phi posuissēt deum esse omnipotentē hoc modo/cum posuerint ipsum neccio agere sequeretur ꝙ nulla esset cā scđa i vniuerso. qꝛ si neccio cāret: tūc quicquid pōt imediate agit neccio. sʒ pōt oīa ergo qδlʒ causabit. qδ ē eis absurdum vt patet. ꝯ metha. Nec esset aliqδ cōtingēs si qδlʒ agit neccio et immediate. Tenemus itaqꝫ ex fide ꝙ deus ē opꝰ. qꝛ hʒ potentiā imediate in oē possibile qδ nō est ex se neccīū/ nec icludit ꝯtradictionē. ¶ Circa qδ est

nota vlterius sciēdum ꝙ quedā sunt que posse est potētie simpliciter et perfecte. vt posse intelligere et diligere et talia potest deus per se et in se. Quedā autē sunt que posse est potētie tamē iperfecte vt currere et ambulare. Isti enī actus dicunt simul actionem et passionē siue defectū in agēte: ⁊ ideo licet deꝰ talia possit per se. non tamē in se propter illud qδ est ibi impotentie ⁊ imperfectionis que in deo non cadit. Quedam vero sunt que posse est simpliciter impotentie: vt priuationes. puta posse peccare. et talia nec potest per se nec in se loquendo de his ratione priuationis. tales enim defectus nec possunt esse a deo nec in deo. quia deus non deficit in essendo nec in agēdo. ¶ Ad argumentum. Et primo ad rich. dico ꝙ licet ad illa que fide tenemus non desint rationes necessarie non tamen sūt nobis euidenter note. ¶ Ad secundū dico ꝙ procedit de omni potentia eo modo quo sumitur a philosophis. Et si arguas ꝙ potētia illo modo sumpta nō sit infinita cum possit cogitari maior potentia ꝗꝫ sit illa. puta potētia in omne possibile immediate. ad hoc diceret phi ꝙ non posset cogitari sine ꝯtradictiōe maior potētia ꝗꝫ sit illa quia ponūt ordinem causarum necessarium sed hoc non ponunt catholici. Rho ad arg.

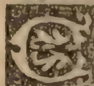

Circa distinctionem. 43. quia ad cōtradictoria nulla est potentia. Queritur vnde est impossibilitas rei fiende vel ex parte dei vel rei ipsius? Di. 43.

¶ Ad hoc respondet scotus ꝙ non oportet ymaginari ꝙ impossibile sit aliquod vnum ens in re sicut necesse esse est vnum ens sʒ impossibile dicitur quod includit partes repugnantes sine cōtradictoria. Est autem cōtradictio reducenda ad intellectum diuinum tāꝗꝫ ad causam non contradictionis: sed partiū possibilium Intellectꝰ enim diuinus itelligendo essētiam suā in-

telligit quiditates rerum. et sic dat illis ee possibile ee eni cognitum qd e i actu scdo zqd comitatur pos sibilitas ad ee simpliciter. Ipe aut quiditates diuersaru naturaru ex se formaliter repugnant. et sic propter repugnatiam huiusmo di quiditatum sequitur impos sibilitas totius figmenti puta chimere. quapropter impossibi litas rei fiende est ab intellectu diuino principiatiue et ab ipsis quiditatibus formaliter. nulla est igitur potentia respectu con tradictionis. non propter defe ctum diuine potentie: sed pro pter repugnantiam rei.

Sequitur distinctio. 44.

dist. 44 Circa distinctionem. 44. Queritur vtru deus possit ali ter facere res qz ab ipo ordinatu est fieri? ¶Et videtur q non. qr tunc posset facere res inordina te. Consequens est falsum. ergo et antecedens. ¶Contra res ali ter fieri qz facte sunt non inclu dit contradictionem. ¶In ista questione videbitur primo de q stio. deinde an deus potuerit fa cere mundum meliorem. Quan

Rho tum ad primum. dico q in om ni agente libere quod potest a gere secundum dictamen legis recte et preter legem vel contra legem/ est distinguere potetiam ordinatam et absolutam ordi nata quidem conformiter agen do legi recte. absoluta vero age do preter legem illam vel con tra eam. et sic dicunt iuriste q aliquis potest facere de facto hoc est de potetia sua absoluta vel de iure. hoc est de potentia ordinata secundum iura. Quan do autem lex ista secundu qua recte agedum est non est in po testate agentis. tunc agendo se cundum potentiam absolutam inordinate et non recte agit cum subsit tali legi et teneatur age re secundum legem: sed quan do in potestate agentis est lex et rectitudo legis. ita q non est re cta nisi quia statuta tunc potest tale agens ordinate et recte age re aliter qz lex illa dictat: cum non subsit illi legi et possit aliam legem statuere. et sic eius poten tia absoluta non est inordinata Ista possunt exeplificari de prin cipe et eius subditis et lege po sitiua. ¶Ad propositum. summus princeps qui deus est cum non subsit legibus suis potest aliter facere res q ab ipso extitit ordi natum. et sic de potentia abso luta potest saluare iudam: licet a sapientia eius lex vniuersalis emanauerit q omnis finaliter malus damnabitur. et sic agen do no inordinate sed recte agit quia lex et rectitudo legis est in eius potestate. Nulla nanqz lex est recta: nisi quatenus a volun tate diuina acceptante est sta tuta. ¶Et per hoc patet ad ar gumentum in principio positu. Ad arg.

¶Quantu ad secudum. dico q melioritas mundi potest dupli citer sumi. vel absoluta vel re spectiua. si loquamur de abso luta: sic certum e q deus potest facere creaturas secundum se consideratas meliores qz sint. posset enim deus dare maiorem gratiam et angelis et homini bus qz dederit. et de stellis pos set facere angelos. Loquendo

vero de melioritate respectiua que est secundum ordinem creaturarũ inter se ꝛ ad vltimum finem: sic dicitur a quibusdam ꝙ non. sic enim creature sunt debite ordinate inter se ꝛ ad ipsum deum / ꝙ melius ordinari non possunt. Et ita dicit augustinus ꝙ quolibet per se bonum est. sed tamen omnia bona simul / sunt valde bona. Magis enim consistit decor vniuersi in varietate rerum: ꝙ̃ si omnia essent vnius nature ꝛ substantie. quia sic non esset ordo. sicut non diceret pulchritudinem corporis humani ꝙ pes tenere locum oculi. sic in psalterio. si corda sonãs obscurius ita clare sonaret sicut illa que clarius sonat / quãuis illa corda fieret melior secundũ se / tamen totum psalterium esset peioratum eo ꝙ peiorata esset proportio cordarũ inter se. hoc etiam esset declarari in pictura. Quãuis eni color niger nõ sit ita pulcher sicut alb⁹: si tñ de pictura varietate colorꝝ decorata color niger auferretur et loco eius albus poneretur frequenter pictura deturparetur. ¶ Quidã aliter dicũt: ista tamẽ opinio magis mihi placet: quia multum cõsonat liberalitati diuine ꝙ deus sic mundum fecerit ꝙ melior fieri non potuerit. Nec derogat diuine potentie quia non est defectus ex parte eius sꝫ ex parte rei factibilis. secundum alexandrum de halis et secundum hoc possent faciliter exponi varie auctoritates sanctorum que vidẽtur sibi contrarie. ¶ Auctoritates enim sonantes ꝙ de⁹ potuit facere mundum meliorem possunt intelligi de ipsis rebus absolute consideratis ꝛ de potentia dei in se considerata. ¶ Auctoritates vero i oppositum possunt intelligi de ipsis rebus in ordine ad se inuicem et ad exprimendum iusticiam ꝛ misericordiam summi principis vniuersi qui secundum augustinum adeo est omnipotens et bonus ꝙ non sineret mala fieri nisi ex ipsis sciret maiora elicere bona. de quo tacta sunt aliqua in materia de predestinatione: et adhuc tangentur in consequentibus.

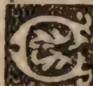

Circa distinctionem. 45. quero vtrum deus ab eterno voluit alia a se? Q ꝙ non. Di. 45. quia tunc in voluntate diuina fuisset relatio realis ad creaturam volitam. consequens est falsum sicut pater distinc. xxx. ¶ Contra. si noluit ab eterno: nec modo vult de nouo da tunc esset mutabilis. ergo nichil vult ¶ Respondeo ꝙ cum in deo sit voluntas summe perfecta et infinita ex distinctione. 2. sequitur ꝙ ipsa potest esse principium volendi quodcunqꝫ volibile non autem ex tempore cum sit immutabilis ergo ab eterno igitur in eternitate est ratio volendi quodcunqꝫ aliud ad se ¶ Ad argumentum in oppositum dico ꝙ voluntas diuina sub ratione mere absoluta terminat respectum rationis voliti ad ipsã: sicut intellectus respectum cogniti ab eterno. ¶ Contra hoc arguitur. Prius voluntas vult

futurum contingens ꝙ intellectus intelligat illud. ex distinctione.39.ergo non est ibi relatio rationis voliti ad voluntatem. sed ex natura rei ¶ Ad hoc dicerent aliqui ꝙ obiectum non est presens voluntati ab eterno nisi quia habet esse cognitum. Scotus vero dicit ꝙ relatio rationis potest sumi dupliciter. Uno modo stricte pro relatione fabricata per intellectum comparantem vnum obiectum cognitum ad aliud. et sic voliti ad voluntatem non est relatio rationis. Alio modo potest sumi large pro relatione causata per quancunque potentiam collatiuam. et sic voluntas potest causare relationem rationis que scilicet non est in obiecto ex natura rei cum possit cõparare vnũ obiectum ad aliud ad quod tale obiectum non comparatur ex natura rei puta volendo creaturam in ordine ad vltimum finem. et sic in proposito vel in voluntate creata vtente deo quod debet frui voluntate in malo. ¶ Potest enim voluntas vtens aliquo bono in ordine ad finem causare in obiecto illo relationem rationis ad illum finem vel etiam econuerso potest vti deo ad creaturam nec illa realis est realis cum non sit in obiecto ex natura rei. sed ex ratione voluntatis conferentis: vnde ibi est peruersitas vtendo eo quo debet frui. et sic ad propositum dico ꝙ voliti ab eterno ad voluntatem diuinam est relatio rationis large sumpta.

¶ Sequitur distinctio.4.6.

Circa distictionẽ. 4.6. Quero. vtrũ voluntas beneplaciti dei semper impleatur? Uidetur ꝙ non. prime ad thimoteũ secundo. Uult omnes homines saluos fieri. non tamẽ omnes erunt saluati. ergo. etc. dist. 46.

¶ Cõtra Ad romanos.9. cap. Uoluntati eius quis resistet? Et i psalm̃. Omnia quecũque voluit dominus fecit. ¶ Respõdeo ꝙ voluntas diuina potest sumi dupliciter. scilicet proprie pro determinatione diuine voluntatis respectu cuiuscunque effectus ponẽdi in esse: que quidem voluntas dicitur voluntas beneplaciti. et hec semper impletur cum sit omnipotens et immutabilis. Alio modo sumitur improprie seu figuratiue pro signis voluntatis diuine. de quo i psal. Magna opera domini exquisita in omnes voluntates eius. et talis nõ semper impletur. Multa enĩ precipit vel consulit deus que non fiunt. ¶ Ponuntur aũt quinque signa diuine voluntatis scilicet preceptum. prohibitio. permissio. cõsilium et adimpletio: ꝙ habentur per hunc versum. Precipit/ ac prohibet/ permittit/ cõsulit/ implet. Illa enim dicitur signa diuine volũtatis que sunt manifestiua eius. Manifestatur autem diuina voluntas aut per effectum quem deus facit et sic est impletio: aut per effectum alienum quem ipse permittit. et sic est permissio. licet enim deus non velit malum sub ratione mali: tamẽ vult bonum

dist. 46. quod elicit ex malo et ideo permittit malum. ¶ Manifestatur insuper diuina voluntas verbo approbāte aliquid vt salutē ad necessarium: et sic est preceptio aut vt ad salutem vtile et non necessarium: et sic est consilium. ¶ Manifestatur etiam diuina voluntas verbo reprobante et sic ē prohibitio que respicit preceptiua negatiua: sicut preceptio est proprie quo ad affirmatiua. ¶ Quia vero signū debet conformari signato: notandum q̄ quodlibet illorum signorum conformatur voluntati beneplaciti secundum sensum qui in illis signis intēditur a deo signāte q̄uis non semper cōformetur secundum sensum qui in eis intēditur ab homine cui illa signa presentanł. Verbigratia. Deus precepit abrahe q̄ immolaret filium. gene. 22°. quod tamen fieri nolebat sed intendebat signare se velle q̄ abraham promptā habere voluntatem hoc faciendi. Sic per ysayam denūciauit regi ezechie q̄ moreretur de infirmitate qua laborabat: intendens signare eum esse moriturum secundum exigentiam causarum inferiorum licet tunc non esset moriturus secundum illas que ab eterno sunt in voluntate et prescientia dei. Saluator etiam Mathei 8. leproso quem mundauerat precepit ne alicui diceret. nec tamē taceri voluit / quod ille mūdatus intelligēs factum publicauit. vt habeł marci primo. sed intendebat se velle dare exemplum suis laudem humanam fugiendi vt scilicet in magnis que faciunt q̄tum in se est latere velint: et vt possint alijs prodantur inuiti. ¶ Ad argumentum in oppositum dico q̄ illa auctoritas apostoli potest intelligi dupliciter. Uno modo q̄ vult omnes homines saluos fieri / omnes scilicet qui salui fient quia nullus saluatur nisi velit. sicut illa auctoritas. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: omnem scilicet qui illuminał. Aliter exponitur a damasceno distinguēte de voluntate antecedenti et consequēti. Uult enim omnes saluos fieri antecedenter / q̄tum in se est. dando scilicet antecedentia ad salutem puta naturā rationalem et gratiam offerendo ac ad bonum inspirando. Non autem vult omnes saluare consequenter quia illos qui moriuntur in peccato mortali non saluat. Ista autem consecutio est ex parte nostra scilicet ex malis meritis ad que consequitur damnatio. ¶ Sequitur distinctio. 47.

Deus vult oēs saluari quō intelligit.

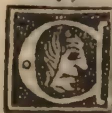

Circa distinctionē. 47. Quero vtrum deus iuste permittit mala fieri. Et videtur q̄ non. Prohibere et permittere sunt opposita ergo quod iuste prohibetur non iuste permittitur ab illo qui potest impedire. ¶ Item dicit canon. 83. distinctione. c. Error. Cum possis prohibere peruersos et non facis nichil aliud est q̄ fouere ergo cum deus possit prohibere mala fieri; videtur malos fouere in dist. 47.

sua malicia ea permittendo. ¶ Contra. Grego. xi. moralium Omnipotens deus quod iuste fieri prohibet/iustum est vt sinat fieri. ¶ Respondeo q deus iuste permittit mala fieri multiplici ratione. Primo propter exigentiam meritorum. Justicia eni exigit vt qui ab vno pctō nō vult abstinere: pmittat ruere in aliud. 2. permittit aliqn hoies corruere in pctō: vt ex consideratione sue ruine cum dei adiutorio cautiores et humiliores resurgant. Vn psalm. Priusq humiliarer ego deliqui. Tertio ad manifestationem sue iusticie que relucet in punitione malorum sicut mia in remuneratione bonorum. psalm. Vniuerse vie dñi misericordia et veritas. Quarto ad manifestationē sue sapiētie et potentie: bona de malis eliciendo. Aug. De⁹ iudicauit melius de malis elicere: q mala permittere. Sunt enim mali in exercitiū bonorum: et ex ipsorum malicia et impugnatione elicit deus victoriam martyrū aliorumq iustorum coronam. Scdm etiam opinionem communiorem si hō nō peccasset: nō fuisset filij dei icarnatio benedicta/Scdm vero scotum lz fuisset incarnatus: nō tñ venisset vt passibilis / nec illā ineffabilem dulcedinem quā ostēdit nos redimendo demonstrasset. quē diuine clementie excessū cōsiderans gregorius exclamat dicēs. O felix culpa que talē ac tm̄ meruit hr̄e redemptorē. Culpa eni licet sit deformis tn̄ felix nō i se: sz ex euētu ratione scz boni qd a diuina benignitate inde elicit. et sic quodāmodo mala faciūt ad decorem vniuersi non de per se sed per accidens: sicut craphus ligneus ex circulis aureis religatus perfectior est cōfractura et illis circulis aureis q si nū q fuisset fractus / nec essent in eo circuli aurei positi Bona etiam ex comparatione malorum relucent malumq suo loco ordinatum eminentius commendat bona secundum augustinum.

¶ Et si queras si adam non peccasset: nūquid oēs fuissent bti. ¶ Dicitur cōmuniter q sic: sed pter eius pctm̄ non erūt pauciores beati q fuissent. dannati tñ non fuissent damnati. qz nō fuissent procreati. ¶ Ad primum argumentum dico q accipiēdo permittere p concessione vel licentia mali: permittere et prohibere opponuntur: sed deus non permittit mala hoc modo sed dicitur permittere quia nō cohibet. ¶ Ad secūdum dico q ille canō non intelligitur de illo qui habet vniuersalem prouidentiā sed particularē sub alio. nec potest ex oib⁹ malis maiora bona elicere. nec habet auctoritatis plenitudinem. opposite autē cōditiones sunt i deo. habet enim plenitudinem potestatis / et est vniuersalis prouisor: et potest ex omnibus malis peruersorū maiora elicere bona.

Circa distinctionē 48. querit. vtrū teneamur conformare volūtatē nostrā volūtati diuine. ¶ Rñdeo q sic. sicut regulabile regule volū

do scz ea q̄ precepit nobis vellet et hoc sufficit ad salutem. Unde mathei. 19. Si vis ad vitā ingredi serua mādata. licet aūt teneamur deum diligere: non tamen tenemur eius precepta seruare ex caritate (secundum scotū. 28. distinctione secūdi sententiarū) alias existens in peccato mortali peccaret mortaliter sabbatuz obseruando vel proximum non occidendo: quod dicere est absurdum. de quo ibi magis videbitur. Non tenemur etiam conformare voluntatem nostrā voluntati diuine in volito / volēdo scz quicquid vult: vt ponit mgr in littera. Aliquando enim homo vult bona volūtate qd deus non vult / vt ait augustinus i encheridio / vt pius filius vult patrē suum viuere: quem tamen vult deus mori. sic scti apostoli nolebant xp̄m mori: quē tn̄ deus pr volebat mori pro salute generis humani. sic fideles nolunt martyres mori: quos tamen vult deus pati ad fidei manifestationē. ¶ Ubi notandum q̄ q̄uis tota trinitas non voluerit malam iudeorum ꝛ tyrānorum actionem christum ꝛ martyres occidentium que fuit iniustissima. sed eā permisit. voluit tamē christi passionem propter redemptionem generis humani. volendo scilicet christuz gratanter suscipere penam / quam iudei intulerunt que sustinentia fuit bona ꝛ meritoria nostre salutis. Licet etiā viri sancti vellent christi passionem habendo aspectum ad restaurationem generis humani per illam passionem fiendam ꝛ ad diuine voluntatis ordinationem (in quorum persona dicit ysayas. Utinam dirumperes celos ꝛ descēderes) licet quoq; vellent martyrum mortem propter ipsorum gloriam et fidei defensionem: huiusmodi tamen passiones erant ipsis nolite et dolorose / inq̄tum erant afflictiones vite inocentis. Sic pia anima beate virginis dilectissimo filio suo patienti q̄tum sustinere poterat: compatiebatur. nullo tamen modo est dubitādum (secūdum bonauenturam et richardum) quin virilis eius animus ꝛ ratio constātissima vellet etiam vnigenitum tradere pro salute generis humani / vt mater per omnia conformis esset patri. et in hoc miro modo debet laudari ꝛ amari. q̄ videlicet cōplacuit ei vt vnigenit⁹ suus pro salute generis humani offerret: q̄ tamen compassa ēst. vt si posset fieri omnia tormenta que filius suus pertulit multo libētius sustineret. Vere igitur fuit cōstās et pia dulcis et largissima. Hec igitur precipue et amanda ꝛ venerāda post trinitatem summā et eius prolem beatissimam dominum nostruz iesum christum qui per sue benedicte passionis et piissime matris merita nos ad suam misericordiam perducere dignetur. AMEN.

¶ Explicit recollectio super primo sentētiarū magistri. N. dorbeli ordinis minorum.

Marginalia: nota dist. scoti; No.; nota de beata maria.

Ordo qõnũ et principaliũ materiarũ in eiusdẽ in hoc primo scripto contentarũ.

Circa prologũ queritˀ primo. vtrũ necessariũ sit hoĩ p statu isto aliquã doctrinã supernaturalitˀ inspirari que nõ põt naturali intellectˀ acumine indagari. Nota ibi plures opiniones.
Utrũ cognitio supnaturalis necessaria viatori tradita sit sufficiẽter ĩ sacra scriptura Nota ibi octo vias contra diuersas hereses qbˀ pbatˀ fides catholica. ⁊ de hĩs de quibus dubitatur vera esse miracula et de vritate opiñ.
Utrum theologia sit de deo vt de primo subiecto. Ibi nota de veritatibus necessarĳs et continentibus.
Utrum theologia sit de omnibus et an sit scientia in se.
Utrum theologia sit speculatiua vel practica. Ibi nota diffinitionem praxis. et varias opiniones ad responsionem. q.
¶ Circa distictionẽ primã queritur. vtrum finis vltimus sit per se obiectum fruitionis. Ibi nota quid sit frui/⁊ quõ duplex ẽ fruitio
Utrũ sine apprehenso per intellectum necesse sit voluntatẽ frui eo.
Utrũ oĩa fruantur. Nota ibi de quadruplici voluntate.
¶ Circa distinctionẽ scdam q̃ritur, vtrũ deũ esse sit per se notum.
Utrũ in entibˀ sit aliquid existẽs actu infinitũ nota de intẽtione ⁊ volitione dei. Et quõ dñt cause essẽtialiter ordiate ad accidẽtale ordinatis. De infinitate numerali rerum in deo.
Utrum tantum sit vnus deus. De cognitione singulorum.
Utrum productio sit in diuinis.
Utrum sint ibi due productiones intrinsece. Nota ibi quõ voluntas dei est principium creaturarum.
Utrũ sint tres persone in diuina essentia.
Utrũ cũ vnitate essẽtie stet pluralitas psonarũ. Et nota ibidẽ qˀ Distictio nature ⁊ suppositi distictio formalˀ. Et q̃lr vnitatꝫ ples sũt gdˀ
¶ Circa distin. 3. queritur vtrum deus possit accipi in conceptu aliquo communi vniuoco. nota ibidem.
De vnitate entis. et veritate differentiaꝝ. ⁊ modis intrinsecis.
Utrum deus sit naturaliter cognoscibilis ab itellectu viatoris ibi et creaturis. nota ibi multa vtilia.
Utrum deus sit primum cognitum a nobis naturaliter pro statu isto de cognitione vniuersalis.
Utrum deus sit obiectum adequatum intellectus viatoris.
Utrũ ĩ creatura sit vestigiũ trinitatꝫ. Dria ibi itˀ vestigiũ ⁊ ymagi.
Utrũ ĩ intellectu sit spẽs intelligibilis priori actu intelligendi.
Utrũ pars intellectiua sit cã totalis noticie vel oppositũ. Ibi nota de intellectu agente et possibili et incompossibilitate relationum / et quomodo materia ex qua et in qua non coincidunt.
Utrũ in mente sit ymago trinitatis distincte. Et nota ibi qˀ duplex ymago trinitatis inuenitur.

Similiter nota ibi De intellectu/memoria et actione immanente et transeunte/et quod mens dicitur quadrupliciter.
¶ Circa di. 4. queritur. utrum illa sit vera. deus est pater et filius et spiritus sanctus. et deus genuit deum.
¶ Circa dist. 5. queritur an essentia generet vel generetur.
Nota ibi de errore ioachin. Et videlicet de multiplici abstractione/ ecclesie universalis auctoritate. Et tria dubia soluta.
Utrum filius generetur de substantia patris/et de incompossibilitate infiniti et identitate generationis et paternitatis. Et quomodo essentia fundat relationes.
¶ Circa distin. 6. queritur. utrum pater genuit filium voluntate. Ibi in responsione ad argu. Nota quod necessitas naturalis. duplex est/
Circa di. 7. utrum potentia generandi in patre sit absolutum vel proprietas patris. Nota ibidem tres conclusiones Et de generatione univoca in deo.
¶ Circa distin. 8. utrum deus sit summe simplex Nota illic de multiplici compositione/de esse existentie/de perfectione simpliciter Et quomodo differunt summe simplex et simpliciter simplex.
Utrum anima rationalis sit tota in qualibet parte corporis Ibi nota de anima sensitiva. et vivere dupliciter. Et quomodo reperitur. triplex simplicitas.
Utrum aliquid dictum de deo sit in genere Nota ibi duo dubia.
Utrum cum simplicitate divina possit stare distinctio perfectionum essentialium Nota quid dicuntur attributa. predicatio identica et distinctio essentialis et notionalis.
Utrum solus deus sit immutabilis Nota ibi quod deus non se habet necessario ad creaturas. et de diffinitione forme etc.
¶ Circa di. 9. utrum generatio filii sit eterna. Nota ibi quomodo persone distinguuntur realiter a se.
Circa di. 10. utrum spiritus sanctus producatur per modum voluntatis Nota de libertate et necessitate de libere et contingenter agere et quomodo spiritus sanctus sumitur diversimode.
¶ Circa di. 11. utrum spiritus sanctus procedat a patre et filio de auctoritate universalis ecclesie habetur ibi in fine q.
Utrum si spiritus sanctus non procederet a filio possit stare distinctio realis ab eo.
Circa di. 12. utrum pater et filius spirent spiritum sanctum inquantum omnino unum Et si debent dici duo spirantes vel spiratores.
Circa di. 13. utrum productio spiritus sancti sit generatio.
Circa di. 14. utrum spiritus sanctus vere detur creature intelligibili.
¶ Circa di. 15. utrum quelibet persona mittat et mittatur.
¶ Circa di. 16. utrum spiritus sanctus fuerit missio visibilis. Nota ibi alia dubia pulchra.
¶ Circa di. 17. utrum habitus habeat rationem principii activi respectu actus. Et nota ibi De causa bonitatis moralis in actu.
Utrum necessarie sit ponere caritatem creatam formaliter inherentem nature beatificabili Nota ibi que sit causa prior. habitus vel potentia. An aliqua

di.i. q.i.

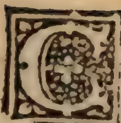

Irca scđz sentētiarū In quo agit creatione mūdi. Quero vtrum mundus fuerit de nouo a deo creatus? ¶ Et videtur q̄ non. quia si aliquid producitur quod prius non producebatur. hoc ē quia aliquid aliter se habet nunc q̄ prius. Istud non potest poni passum: quia creatio nichil presupponit. ergo talis mutatio erit in agente. sed primum agens immutabile. igitur ¶ Preterea. 2. de generatione. Idem manens idem semper natum est facere idem. igitur non erit aliqua variatio in effectu: nisi prius naturaliter ponatur in causa. ¶ Preterea si nulla ponatur mutatio ex parte cause nec possit esse aliquid impeditiuum eius: non videtur ratio quare nunc agat et prius non egit. ¶ Item illud quod creatur prius habet possibilitatem ad esse q̄ producatur in esse: et tūc ista possibilitas nō est nichili sed alicuius entis secundum aliquod esse oportet ergo ab eterno precedere aliquod esse in quo fundetur talis respectus non esse exñie. ergo esse q̄titatiuū vel essentie et sic creatio non erit productio de nichilo: cū aliquod eē presupponat. ¶ Itē tp̄s est sine principio: ergo mūdus non fuit creatus de nouo. probatur añs qr si nō: igr potuit prius tp̄s fuisse q̄ fuerit. sed prius vel ante est differētia tp̄is. ergo añ tp̄us fuit tp̄s. ¶ In oppositū. genesis i. In principio creauit de᷒ celū et terram. ¶ Huius questionis veritas latuit prudētiam ph̄oꝝ qui in hui᷒ questionis iquisitione lōgo tp̄e soli rōni naturali innitēdo per deuia ambularūt. sz nūc cuilibet fideli ē apta ⁊ lucida. Ubi ei deficit ph̄oꝝ pitia subuenit nobis sacrosctā scriptura q̄ dicit oīa in p̄ncipio fuisse creata. ¶ Ad cuius euidētiā sciēdū q̄ creatio ē factio de nichilo. nō quidē intelligendo q̄ nichilū sit quasi materia qua fiat aliquid p creationē: sed sic itelligēdo q̄ creatio est factio nullo presupposito. ita q̄ nō est aliquid de q̄ fiat. sed quod creatur habet esse post non esse simpliciter. factio autē in plus est q̄ creatio. cōuenit eñ creatiōi q̄ nichil presupponit ⁊ gñatiōi que aliqd p̄supponit. siue sit generatio sbalis siue accidētalis. Aliqñ tñ large loquendo vnū sumitur pro reliquo. ¶ Est itaq̄ oē ens aliud a deo creatū vl' scđm scriptum vel secundū prima principia ex quibus ē ɔstitutū. ⁊ hoc secūdo modo ens naturaliter productum scđm aliquid est creatū. et scđm aliquid est gñatū. ¶ Qr vero vt ait sapiēs. vniuersa ppt semetipsū operatus ē dñs. idcirco ratio pductionis rerū est bonitas et gl'ia diuina. Ut eni ait augu. quia bonus est deus / sum᷒ gloria inq̄ non est augēda. quia et ait p̄s. Dixi dño deus meus es tu qm̄ bonoꝝ meoꝝ non egeo. sed gloria ⁊ bōitas nobis manifestāda ⁊ cōicanda in cuius participatione consistit summa vtilitas creature scilicet eius glo

Rñe

creatio.

rificatio. hanc siquidē bonitatem boni attēdentes plus gaudent de diuina glīa et honore: q̄ȝ de sua glorificatiōe. plusq̄ȝ iocundantur deū laudādo q̄ȝ bonū ppriū cōsiderādo ¶ Sed hic occurrit dubiū vtrū mūdus ab eterno potuerit produci a deo? ¶ Dicūt q̄dā q̄ sic. Alij vero vt bonauentura et rich. dicunt q̄ nō. et q̄ hoc implicat cōtradictionem. cū enim creatura sit de nichilo: repugnat sibi eternitas. Scotus vero rationes vtriusq̄ȝ opiniōis soluēs: videtur in hac materia esse neuter. Huius ergo dubij certitudo illi relinquitur: cuius est iperscrutabilis cōsilij celsitudo. ¶ Ad argumenta. Ad primum dico q̄ agēs voluntariū volūtate antiqua pōt nouū effectum producere absq̄ȝ sui mutatione/ facta tamen mutatione ex parte creature accipientis esse post nō esse. vt si per actum voluntatis mee possem librum producere i esse et hodie vellem librum cras habere esse Ille crastina haberet nouum esse absq̄ȝ aliqua mutatione ex parte mei. Sic volitione qua deus voluit ab eterno res temporaliter produci. ipse res sunt tempo raliter producte facta tantum mutatione in ipsis rebus productis/ non autē in passio/ q2 nullū est ibi passum. ¶ Ad secundum dico q̄ aristoteles loquit̄ de agēte naturali. ¶ Ad tertiū dico q̄ causa volūtarie agens producit effectū quādo vult. quando ergo deo placuit mūdū creauit nec huius est querēda ratio. q2 vt dicit aristoteles. Indisciplinati est oīm querere demōstrationes. pricipij aūt demonstrationis nō est demonstratio: ꝛ sic in contingentibus est deuenire ad vnā imediatā cū non sit processus in infinitū. vnde ista voluntas diuina hoc vult est imediata / q2 eni hoc vult esse: ideo est bonū esse. ¶ Ad quartum dico q̄ talis possibilitas fūdatur in esse cognito quod est esse in actu scd̄m quid: scilȝ scd̄m eē diminutū. et ipsum concomitatur possibilitas ad esse simpliciter. ¶ Ad quintum dico q̄ prius vl' ante in proposito est differentia non tēporis realis: sed tēporis ymaginati. sicut dicendo extra celum nichil est extra nō dicit locum realem sed ymaginatum.

Dubium.

Rñō ad ar

Utrū creatio passio/ seu relatio creature ad deū sit idē realit̄ cū creatura? ¶ Q3 nō Nichil manet sine eo qd̄ eu sibi idē realit̄: sed angel9 manet sine tali relatione: ergo non est sibi idem. Minor probatur. quia angelus manet post primum instans sue creatiōis. creatio autem nō est nisi in primo instanti. ¶ Preterea predicamēta sunt primo diuersa cum ens secundum se diuidatur i illa ex quinto metaphisice. igitur nichil vnius predicamenti est idē alicui alterius predicamēti igitur nulla relatio est eadem alicui absolute ¶ Cōtra non minus dependet quodlȝ creatū ad deū. q̄ȝ quodcūq̄ȝ creatū ad creatū. q2 depēdētia ad primū videtur esse essentialissima. sed totū habet relationē ad partes eandem

Qo. 2

sibi: qr non potest esse totum et nõ esse ex partib9. ergo pari ratione ad causam primã licet extrinsecã habebit dependẽtiã eãdẽ sibi. licet eni causa extrīseca nõ cõponat rem sicut intrinseca perfectius tamen causat rem ꝙ intrinseca. qr cõponere rem includit imperfectionẽ scilꝫ potentialitatẽ. ¶ Hic est opinio henrici. de gãdauo: ꝙ oīs relatio est eadẽ suo fundamento. ꝓbatur. qr nõ est cõpositius album simile ꝙ albũ tãtũ. et per consequẽs relatio similitudinis non addit aliam rem ad fundamentum. ¶ Item si esset alia res a fundamento. igitur cuicunqꝫ adueniret de nouo mutaretur. quod ẽ contra aristotelem quinto phisicorum dicentẽ ꝙ ad aliquid nõ est motus. ¶ Preterea si relatio esset alia res a fundamẽto: haberet formaliter ex se distinctionẽ i species suas. cõsequẽs ẽ falsum: qr distinctio specierum relationis sumitur penes fundamẽta: quinto metaphisice. sic relationes equiparentie requirũt vnitatem fundamẽti non autẽ disquiparentie. ¶ Contra istam opinionẽ arguit scotus. Nichil est idẽ realiter alteri: quod absqꝫ contradictione potest eẽ sine eo: sed multe sũt relationes sine quibus fundamẽta possunt esse ergo multe sunt relationes que nõ sunt idẽ realiter cũ suis fundamẽtis Probatur maior: quia ꝙ idem ens sit realiter et nõ sit est oppositum primi principij. Minor patet: qr si ponãtur duo alba/ vnũ erit simile alteri. si vero corrũpatur vnum illorum remanebit aliud album absqꝫ illa similitudine. ¶ Item si relatio nichil sit aliud a suo fundamento quod tamen manet sine ea: videtur negari incarnatio/ et separatio accidentium a subiecto in encharistia. Primũ probatur Si enim idem realiter nature humane sit vnio eius ad verbũ. igitur si nunqꝫ verbum assumpsisset naturã humanam et fecisset eandem absolutam: ipsa eque realiter fuisset vnita verbo sicut modo vnita est/ quia saluaretur tota realitas nature tunc sicut modo. Secundum etiam de eucharistia probatur. quia si manet eadem quantitas que prius inerat pani/ et nichil aliud est inherentia eius ꝙ ipsamet quãtitas. ergo ipsa eque realiter nũc vnitur panis sicut prius. ¶ Confirmatur per sanctum ambrosium libro de trinitate. Si prius erat deus et postea pater generationis accessione est mutatus auertat deus hanc amentiam. si igitur per accessionem relationis reũlis fieret mutatio in persona diuina: sequitur ꝙ relatio illa est res alia a fundamento. ¶ Quia autem aliqui propter sentientes possent dicere relationes habere tantum esse p actum intellectus comparantis. Contra hos arguitur. quia hoc destruit vnitatem vniuersi. que secundum aristotelem. 12. methaphisice est in ordine partium ad seinuicem et ad principium sicut vnitas exercitus est in ordine partium inter se et ad ducẽ. ¶ Unde contra tales potest adduci verbum philosophi ꝙ incõ

Rño hẽrici.

Ar.ꝫ dicta

nexam faciunt vniuersi substantiam. Hoc etiam destruit scientias reales: in quibus passiões demõstrantur de subiectis que plerumque sunt quedam relationes seu aptitudines. vt patet de resibilitate respectu hominis. sic in mathematica vbi agitur de proportionibus et mensuris sepe de subiectis demonstrantur passiones relatiue. vt de tribus angulis trianguli demonstratur esse equales duob' rectis ¶ Q(si dicatur relationes esse modos rerum: hoc nõ impedit quin ex natura rei distiguantur a fundamentis: cum relatio cadat sub diuisione entis secundum se in decem genera (quinto metaphisice) sic qualitas que est in se vera res potest dici modus substantie licet non sit modus intrinsecus fundamenti: sicut infinitas in deo. ¶ Dico igr q relatio realis est vera res: nec omnis relatio est idem realiter cum fundamento: sed tantum ille sine quibus fundamentum esse/implicat contradictionem (cuiusmodi est relatio creature ad deum.) ¶ Ad primum argumẽtum in oppositũ dico q licet albũ simile non sit compositum ex entibus absolutis: tamẽ est cõpositius q albũ/cum habeat in se actum/et positionẽ distictã realiter. ¶ Ad secundum dico q licet in ad aliquid non sit modus proprie dictus: bene tamen est mutatio. ¶ Ad tertiũ dico q relatio habet distinctionez in suas species. tamen ista nõ innotescit nobis nisi per fundamẽta propter eius modicã entitatẽ

¶ His premissis dico ad q̃stionẽ scdʒ sco. 31. disti. 4. sen. et. 21. q. quoli. q non est proprie creatio actio nec creatio passio cũ actio nõ sit nisi respectu alicuius passi. creatio aũt nõ presupponit aliquod passũ. Unde creatio passio dicit relationem depẽdentie creature ad deum/que est idem realiter cum creatura. & ab ipsa distinguitur formaliter. ¶ Primuʒ probatur. quia illud quod proprie dicitur inesse alicui sine quo ipm nõ potest esse sine contradictione/est idẽ sibi realiter: relatio creature ad deum proprie inest lapidi/et sine ea nõ potest esse lapis sine cõtradictiõe. ergo illa relatio est idem sibi realiter Probatur maior. q2 sicut cõtradictio dicta de aliquibus est via cõcipiẽdi distinctionẽ (vt patet ex primo argumẽto contra opinionem henrici) ita ipossibilitas recipiẽdi pdicationẽ cõtradictoriorum ptinentiũ ad esse: est via cõcipiẽdi idẽtitatẽ in esse. & hoc vbi nõ est dependẽtia eẽntialis que requirit distinctionẽ manifestã. vt pꝫ in relatiuis in quibus est mutua dependentia et vbi est prioritas eẽntialis. quia posterius nõ põt esse sine priori a quo eẽntialiter depẽdet: et tñ realiter distiguit ab eo. Minor patet. q2 si lapis posset esse sine dependentia ad deũ: posset esse sine termino depẽdẽtie. nõ enim est ipossibilitas eẽndi sine termino nisi pp ter ipsam depẽdentiam. Dixi aũt in maiori qd inest alicui proprie pp ter illa in quibus est eẽntialis depẽdentia/in quibus nõ est inesse pprie/talia aũt

Rño scoti.

distinguntur realiter & vnū non possit esse sine alio. vt posterius distinguitur realiter a priori: a quo essentialiter dependet licet non possit esse sine illo/sic etiam relatiua inter que ē ordo originis distinguūtur realiter lȝ vnū nō possit esse sine alio. nichil enim pōt se generare nec a se eēntialiter depēdere. tū etiā ꝓpter relationes rōnis q̄ hn̄t eē ab eterno per actū itellect⁹ dini sine q̄bus īpossibile est eē itellectū dinū vt est esse cognitū/q̄ nō insūt ꝓprie ipsi itellectui cū nō sint in itellectu nisi obiectiue. tales rōes nō sūt idē realr cū intellectu dino: qꝛ tūc eēnt reales. Scdȝ aūt. s. ꝙ rło creature ad deū nō sit idem formalr cum creatura: qꝛ rō respect⁹ nō est formalr de rōne absoluti nec ecōtra: ex. 4. metha. Sic itaqȝ rō creature ad deū distinguit formalr a creatura licȝ sit idē realr cū ipa q̄ ꝓprie loqn̄do dicit eidē cōcreari/Illud eni ꝓprie creatur: quod natū ē p se existere/qđ vero nō est natū per se existere: dicit ꝓprie cōcreari. ¶ Qꝛ vero creatura in nichiluȝ redigeretur si deus per momentum desineret ipsā ꝯseruare: vn̄ ad hebreos. i. fili⁹ dei dicit portans oia verbo ꝟtutis sue. i. suo virtuoso iperio. Idē eni est ei dicere et facere. Ideo creatura dependet a deo creāte et ꝯseruāte. ¶ Est autē idē respect⁹ a pte rei ad deū creātē & ꝯseruātē lȝ creari iportat hmōi r̄spectū cū respectu rōis ad nō eē p̄cedēs ꝯseruari ꝟo cū respectu rōis ad eē p̄cedēs. & sic creatura nō creat nisi in p̄mo instāti/nec ꝯseruat ꝓprie nisi post p̄mū istās. tn̄ si respect⁹ ille realis p̄cise duab⁹ vocibus signaret: vna p̄dicaret de alia & sic sil̄ eēnt creari & ꝯseruari ¶ Quia aūt creatio passio/rela tio realis creature ad deum: io creatio actio ē relatio rationis dei ad creaturam corn̄dens. Unde creatio actio formalr dicit hmōi respectum cōnotando volitionē dinam transeuntē super obiectum productū. Ille autem respectus habet solū esse in intellectu obiectiue. Uolitio aūt dina cōnotata/est ip̄e de⁹. obiectum vero super quo transit est ipsa creatura ꝓducta. Licet aūt creatio non proprie dicatur actio cū non requirat passum. retinet tamen nomen actionis inq̄ꝫ tum ad terim productum ¶ Ad primū principale dico ꝙ respectus depēdētie creature ad deū non tm̄ manet in primo instanti sed q̄diu durat creatura. et qn̄ dicit ꝙ creatio nō est nisi i p̄io instanti: concedo. inq̄ꝫtum creatio vltra respectū realē dicit respectū rōnis ad non esse precedens. ¶ Ad scđm dico ꝙ cum illa relatio cōueniat cuilibȝ generi non est in genere: sed est transcēdens. ¶ Aliter pōt dici ꝙ nō oportet predicamēta vel ea que sunt in diuersis predicamentis esse p̄io diuersa realiter lȝ sufficit ꝙ distinguantur formaliter. Ad arg. prin.

Utrum angelus & aia differant specie? Qꝫ nō Augu. 3. delib. ar. Angelus & aia sūt natura pares ergo nō differunt specie. probatur ꝯn̄a q. 3.

q2 paritas in natura nõ est i dif ferentibus specie. ¶ Item si sint alterius speciei: vna secundum se totam erit nobilior altera. ꝛ p ꝯñs quodlibet indiuiduũ nobilior erit nobili⁹ quolꝫ idiuiduo ignobiliorũ ꝛ si sic natura ãgelica sit nobilior natura hũana q̃libet angel⁹ erit nobilior aia xp̄i et virginis gloriose. ¶ Contra. aia est perfectiua corporis organizati ꝛ ei vnibilis: non autẽ angelus. ergo specie differũt. Probaẗ ꝯña. q2 forme eiusdẽ rõnis habẽt eandẽ rõnem perficiendi. ¶ In ista q̃stiõe ꝯclusio ẽ certa q sez angelus et aia specie differũt. Sꝫ q̃ que sit prima rõ huius distinctiõis dubitatur. Quidam dicũt q vnibilitas ad materiam et nõ vnibilitas est hui⁹ ratio: sed hoc non est verũ. licet enim nobis notificetur hmõi differẽtia per vnibilitatẽ q2 plerũqꝫ differentie nobis ignote notificãtur per ppꝛias passiones tñ non ẽ ppꝛia rõ huius distinctionis. Q2 enim hec natura est talis et illa non: ideo huic nature ꝯuenit talis aptitudo. ꝛ repugnat illi. ¶ Alij dicũt q differũt penes modos intelligẽdi. quia angelus habet intellectũ dei formen intelligẽdo sez actu simplici ꝛ sine discursu: iõ proprie dicit̃ ĩtellectualis. Aia vero intelligit discurrẽdo ꝛ ratiocinãdo a principijs ad cõclusiões. iõ ppꝛie dr̃ rõnalis. Sed hoc est dubiũ aliquibus. Quidã eni dicũt q aia separata habet eundẽ modũ intelligendi quẽ habet angelus. ꝛ huius op. est bonauen. Scotus vero. 3. di. 5. scdi dicit q non est necẽum q ãgel⁹ sine discursu sit intelligat principiũ et conclusiones contẽtas virtualiter i pꝛicipio: lꝫ nõ reqratur tãta mora sicut i nobis. Dato etiã q sit talis differentia modi intelligẽdi iter angelũ ꝛ aiam. hec tñ non est ppꝛia rõ distictiõis eorũ q2 ei hec natura est talis: iõ est principiũ talis opationis ꝛ non ecõuerso. Dicit igiẗ scotus q ppꝛia rõ distictiõis angeli ꝛ aie est: q2 angelus ẽ talis natura ad se: aia vero talis: iõ spẽ distiguntur. non q̃dẽ sicut due spẽs: sꝫ sicut spes et pars spẽi: q2 aia proprie non est spẽs: sꝫ pars spẽi. ¶ Ad pmũ argu. dico q angelus et aia sũt natura pares non simpliciter sꝫ in ordine ad obiectũ btificũ adipiscẽdũ. q2 nulla natura intellectualis põt q̃etari nisi i obiecto infinito. ꝛ sic possũt solui auctoritates ꝯsiles. ¶ Ad secundũ dico q licꝫ aia xp̄i ꝛ ṽginis gl'iose nõ sint tãte pfectionis i naturalibus sicut angeli sunt tñ multo maioris igratuitis. de quo magis videbitur in tertio. Ad argu.

Circa di. 2. i qua magister agit de tpe et loco creatiõis angeli. q̃ro vtrũ existẽtia angeli commẽsuret̃ euo? ¶ Ad cui⁹ euidentiã primo aliqua pmittam secũdo ad q̃situm rñdebo ¶ Quantũ ad primum sciendum q mẽsurare est q̃titatẽ ignotã certificare p q̃titatẽ magis notã. qđ põt fieri aliquãdo p q̃titatẽ exñtem i ymaginatione. sicut artifex pfectus p aliquã q̃titatẽ quã hꝫ i ymaginatiõe mẽsurat quãcũqꝫ q̃tis di. 2. mensura rẽ.

tatē sibi occurrentē. Aliqñ vero fit p q̄titatē i re existem. et hoc dupl'r. Uno mō p q̄titatem excedentē. ⁊ tūc certificatur itellect⁹ de q̄titate minore p accessū ei⁹ ad q̄titatē maiorē vl' p recessum ab ea. ⁊ sic albedo est mēsura colorum q̄ excedit alios colores i q̄titate pfectionis hoc enim modo in vno quoq; gn̄e est vnū qđ est mēsura oīm aliorū. Alio modo per q̄titatē excessā. ⁊ sic p replicationē q̄titat' minoris note mensurat q̄titas maior ignota et hoc mō mior mot⁹ pōt eē mēsura maioris motus ex natura rei. Tertio modo mēsuratur q̄titas ignota p aliam q̄titatē nō tam equalē sibi ⁊ hoc fit p applicationem siue suppositionē. et hoc modo tp̄s si est alia q̄titas a motu et noti⁹ eo pōt eē mēsura mot⁹ ex natura rei. Alicui tn̄ intellectui pōt illud esse mensura: qđ ex natura rei non est mensura. puta si eius q̄titas sit sibi notior. et sic si quātitas motus esset alicui notior tempore: posset per motum mēsurari tēpus.

euo. men surā tur. ¶ Quantum ad secūdum tenet cōiter pars affirmatiua q̄ scil; exn̄tia angeli mēsuratur euo: s; mod⁹ ponēdi est difformis. quidā eni dicūt q̄ sicut tp̄s est mensura mot⁹ seu ei⁹ duratio mora et cōtinuatio/sic euū est duratio seu ꝯtinuatio existentie euiterni seu esse creati vniformiter se habētis Ita q̄ euū est quedā quātitas successiua intriseca ipi euiterno/puta angelo cui ꝯcreatur primum instans ipsius eui. cui⁹ quidem eui esse est in fieri: sicut esse tēporis. ita q̄ vna parte trāseunte alia succedit secūdū cōtinuū in fluxū p̄me cause. sed in hoc differunt quia in tēpore est successio cum successione in motu cuius est duratio vel mensura sicut eni pars temporis recedit ⁊ alia succedit sic ⁊ pars motus. ita q̄ est innouatio ⁊ in tempore et in motu. In euo autem licet sit successio ⁊ innouatio q̄ pars succedit parti: non tamen est aliqua inouatio in existētia euiterni cuius euū est duratio. Dicunt aūt isti q̄ ista quātitas est de genere quātitatis. sed de hac nō fecit aristoteles mētionē quia intēdebat agere de quantitatibus horum inferiorū. ¶ Alij autē dicūt euū esse mensurā indiuisibilē nec pertinere ad genus quātitatis nisi reductiue sicut indiuisibilia. Ita q̄ ymaginātur primū instans eui in quo dicunt angel⁹ creari semp stare. sicut si deus cōseruaret perpetuo primum instās tēporis. ¶ Tertius modus est (cū nō sit ponēda pluralitas sine necessitate) q̄ nō est necesse in angelo existente ponere aliud ab actuali eius existentia. quod si mensura illius. sed existētia cuiuslibet euiterni mensuratur existentia scilicet existētie creata simplicissima et perfectissima: que ex ratione sua formali est certissima: et sic tantum est vnum euum omnium euiternorum scilicet existentia supremi angeli. Et huic opinioni videtur magis adherere scot⁹ soluens rationes aliarum opinionū q̄ mē num. ¶ Et notandum q̄ licet vt surā quidam dicunt non tantum mē tur surētur motus et quies tēpore: tp̄e.

sed etiam forma secundum quã potest esse fluxus vel acquisitio partis post partem / puta quantitas vel qualitas / quia existentia ei⁹ est, variabilis q̃uis etiã actu nõ varietur. Concedẽdum tamen est substantias generabiles et corruptibiles per se mensurari euo. licet per accidẽs puta per quantitatẽ consequẽtem eas mensurentur tempore. ¶ Et si arguatur. Primum esse substantie generabilis mensuratur instanti: quia generatio et corruptio sunt mutationes istantanee. igitur esse eius habitũ mensuratur tẽpore. Dico ꝙ illa consequẽtia non valet. quia in primo instanti cõparatur illud esse ad causam particularem generantem a qua est. Post illud autem instans non habet dependentiam ad illam causam particularem: sed tãtum ad primã causam cõseruantem ad quam tunc hꝫ habitudinẽ vniformẽ sicut essentia angeli. q̄ conseruatur in ꝑfecta idẽtitate absq̧ varietate. vnde q̄cunq̧ existẽtia inuariabilis cui scꝫ repugnat vt secundũ eã sit fluxus vel acq̄sitio partis post partem mensuratur euo. ꝛ sic intellectio angeli mẽsuratur euo scḋm sco. ¶ Qualiter aũt quies q̄ est priuatio motus mẽsuretur tp̄e: sic declarat idem doctor. Sicut ei si eẽt vacuũ mẽsuraretur eadem magnitudine qua mẽsuratur plenũ: si eni eẽt ista domus vacua: maior esset distantia mei ad vnũ parietẽ q̄ ad aliũ. sicut natũ esset eẽ mai⁹ plenũ inter me et istũ parietẽ q̄ inter me ꝛ aliũ. Tunc eni diceret vacuũ esse tm̄ q̄tum esset corp⁹ interceptum in vacuo si illud vacuũ non esset: et q̄tum natũ eẽt esse plenum. Ita in proposito tã ta est priuatio successiõis in partibus forme: quãta nata est esse successio per motum in eadem forma. Hec enim mensuratio est quietis non positiue sed priuatiue per motum qui tunc posset inesse quãdo inest ista priuatio. ¶ Non sequitur autẽ. quies mẽsuratur tẽpe: ergo exñtia quam presupponit mẽsuratur tempore. quia quies est quedam priuatio que mensuratur mensura sui habitus. existentia autem inuariabilis quã presupponit est ens positiuum. ¶ Notandum insuper ꝙ tempus potest sumi dupliciter. Uno modo proprie pro mensura motus: et sic incepit cum motu. Alio modo large ꝓ mensura vel duratione cuiuslibet rei habentis esse post non esse. et hoc modo conuenit euo et tempori proprie sumpto. et sic vt dicit beda quattuor ꝑmo fuerũt creata. scilicet celum empireum / angelica natura / materia prima / ꝛ tempus. Et hoc modo exponitur illud In principio creauit deus celum et terram. i. in principio creationis rerum vel in primo instanti temporis illo modo sũpti. creauit de⁹ celum empireum repletum angelis. et terram. i. materiam ex qua fuerunt ea que sub celo empireo fuerunt ꝓducta. ¶ Dicitur autem celum empireum seu igneum a pir quod est ignis nõ ab ardore sed a splẽdore. Ponitur autem cõmuniter immobile

tẽp⁹ sumitur dupl'r.

empi reũ.

fluxus / acquisitio.

quia est locus deputatus quieti beatorum in quo nõ ē ymaginandum (secundum bonauenturam) ꝙ sint beati sicut i solario situati. sed illud celum est magne altitudinis: in cuius summitate est xpi hũanitas et ceteros btõs loco et dignitate precellēs iuxta quē est virgo btã sup choros ãgelorũ exaltata. Deīde angeli et hoies scdm meritorum varietatē gradati descēdēdo circum circa miro ordine collocati: quē nemo perfecte nouit/nisi qui accipit. quapropter magis est affectãdus ꝙ ymaginarie describend⁹.

qst.2
Ecũdo Quero vtrum angel⁹ sit i loco? ꝙ nõ. Boeci⁹ de ebdomadib⁹. Cõis animi pceptio est incorpalia in loco nõ esse. ¶ In oppositũ est dam. dicens ꝙ celum est cõtinentia visibiliũ et inuisibilium creaturarum. Infra eni ambitum celi empirei omnia continentur. ¶ Hic dicit

Rño ꝙ angelus est tantũmodo in loco per operationē. ¶ Ad quod adducit dam dicens. Incorporea natura vbi adest et operat: nõ corporaliter sed spiritualiter continetur/ ¶ Sed cotra. qr istud fuit per dñz stephanũ epm parisiēsē tanꝙ erroneũ cõdemnatũ. Pro quo est/ rabanus dicens ꝙ mox vt celũ empireũ fuit creatũ fuit angelis repletũ. ¶ Auctoritas autē dam. cui innititur illa opinio: est pro opposito. quia in illa copulantur ad esse et ad operari vbi esset superfluitas nisi esset aliud formaliter angelum esse in loco ꝙ ipsũ operari i loco

Rabanus

Dico ergo ꝙ esse in loco põt sumi dupliciter. vno modo circumscriptiue/ ita ꝙ superficies locati cõmensuratur superficiei loci cõtinentis. et sic angelus cũ non sit ꝙtt⁹ nõ est i loco/ Alio modo esse in loco sumitur diffinitiue. itaꝙ locatũ sic sit pñs vni loco ꝙ non alteri. et sic angelus est in loco. Non põt autem eē in loco quãtumcũꝙ magno: qr hoc est ppuum dei. ¶ Est ei locus quo maiorē habere non põt virtute ppua. Scdm autē Rich. cũ angelus non sit dimensionat⁹ / nõ est ita pñs spacio ꝙ vna pars ãgeli sit presens vni parti spacij/ et alia pars alij parti/ sed ita pñsens est toti spacio ꝙ totus pñs est cuilibet parti ipsius. Simplicitas eni eius nõ est simplicitas negatiua magnitudinis sicut simplicitas puncti qui nec est extensus nec natus extendi/sed est simplicitas positiua alicui⁹ magnitudis spiritualis / finite tamen. sicut est simplicitas anime rationalis quam dicere possumus aliquam longinquam et debilem imitationē diuine immensitatis. ¶ Licet autem angelus posset esse in pluribus locis sibi adequatis virtute diuina secundũ scotũ: non tamen virtute propria naturali. vnde si scdm vltimum potentie sue potest esse in loco vnius miliaris: non posset esse virtute sua propria in duobus talibus locis quia tũc iste locus non esset sibi adequatus. ¶ Utrum autē angelus habeat locum determinatum in minus ita ꝙ sit aliquis locus cõtinu⁹ quo minorem habere non possit

qsti. et an possit esse in puncto: sunt varie opiniones. ¶ Utrum etiã plures angeli possint esse simul ĩ eodẽ loco pprio virtute ppria. Dicũt qdã q sic. ad hoc adducentes illud qd dicitur in euãgelio q in quodam corpore obsesso erat legio demonũ. Alij autẽ dicunt q licet angelus possit eẽ in eodẽ loco cum corpore: nõ tñ cũ alio angelo. qr angel9 põt penetrare corpus. non autem põt illabi spiritui vel ipm penetrare seu se ei jtimum facere. vñ q̃uis malus angelus subintret corp9 non tamen subintrat animam nec est p substantiam in aliqua parte corporis humani. sed in vacuitatibus ipsius corporis in quibus est aer vel aliqui vapores qui ab essentia anime non pficiuntur. De illis autẽ demonibus in eodem corpore existentibus: dicũt q non erãt in eodem loco proprio: sed quilibet erat p se in vna parte corporis illi9 cũ continuum sit diuisibile in infinitũ. ⁊ huius opinionis ẽ Rich. Prime autem opiniõi magis videtur adherere scotus. ¶ Ad auctoritatẽ boetij dico q intelligitur q in corporalia non sunt in loco circunscriptiue cum sint impartibilia.

Tertio quero vtrũ angel9 moueatur localit? Q; nõ. qr idiuisibile nõ mouet. 6. phisicoꝝ. angel9 est idiuisibilis. ergo. ¶ Cõfirmat. qr om̃e qd mouet/ parti ẽ in termio a q ⁊ parti ĩ termino ad quẽ. ¶ Itẽ 8. phisicorũ. oẽ quod mouet ab alio mouetur. ¶ Itẽ augustin9 super geñ. Deus mouet creaturem spũalẽ per tẽpus: corporalẽ vero per tẽpus ⁊ locũ / angelus ergo cum sit spũalis per tẽpus mouetur et non localiter. ¶ Contra. cum homo moritur anima ei9 sine corpore trãsit ad infernũ aut ad purgatoriũ aut ad celũ: ergo similiter angel9 põt transire de loco ad locum. ¶ Responsio. Cõclusio est clara q angeli de loco ad locum mouẽtur vt patet de gabriele angelo qui missus fuit ad denunciãdũ conceptum virgini gloriose. Ad primum dico q indiuisibile nõ mouetur motu locali proprie dicto per quem scilicet acquiritur vbi circunscriptiue et localiter: mouetur tamen motu locali extensiue sumpto / in q̃tum scilicet acquirit nouam presentiam ad locum / cui prius non erat presens. ¶ Ad cõfirmationẽ dico q successio in motu potest sumi dupliciter vel ex parte spacij qd est diuisibile: vel ex parte mobilis cuius vna pars prius attingit spacium q̃ alia. Cum ergo dicitur q mobile partim est in termino a quo et partim in termino ad quem. Dico q verum est de illo mobili quod habet completam rationem mobilis / ita q ex parte eius sumitur successio in motu. In motu autem angeli licet sit successio: non tamen sumitur ex diuisibilitate mobilis cũ non sit quantus: sed ex parte spacij non q sit resistẽtia ex parte medij sed quia spacium est diuisibile et a virtute finita non potest quodlibet spacium in instãti p-

transiri. Posset tamen angelus virtute diuina transire de extremo ad extremū: nō ꝑtrāscundo mediū. ¶ Aliter etiā posset dici ad ↄfirmationē. ꝙ oē quod mouet partim est in termino a quo ⁊ partim est i termino ad quem inq̄tū mediū est aliquid vtriusq̧ extremi. ¶ Ad aliud dico ꝙ oē quod mouetur ab alio mouetur vel quo ad actum primum vel quo ad actum secundū. Nō aūt oportet ꝙ in omni motu moueatur ab alio sic eīn graue mouetur a generante ad actū primū et mouet se effectiue deorsum. Per hoc autē deuenitur ad mouens oīno immobile quod scʒ nec in vno motu nec in quocūq̧ poterit ab alio moueri. vt ibi fuit declaratū ¶ Ad augustinū dico ꝙ intelligit ꝙ spūs non mouetur localiter: ita ꝙ acquirat vbi circunscriptiue.

di.3. qō.i.

Circa distinctionem tertiā. q̄ro vtrum sit possibile eē plures angelos i eadē spe cie: ꝙ nō. 7. metha phisice. In his que sūt sine materia idē est qđ q̄d est cū eo cui⁹ est sed angelus est sine materia ergo qđ q̄d ē ei⁹ est idē sibi: quare ipossibile est angelū distingui ab angelo nisi ꝙ q̄d est eius distinguatur a qđ q̄d est alterius et per ↄ̄ns sit alterius speciei. ¶ Preterea oīs differētia formalis ē differētia specifica. ā̄gcli cū sint forme differūt aliq̄ dr̄ia formali. ergo differūt specie. Maior ꝓbatur. 8. methaphisice vbi forme comparantur numeris in quibus quodcūq̧ additū vel sub tractū variat spēm. ¶ Itē multitudo indiuiduorū no videt esse nisi ꝓpter saluationē spēi. sed in corruptibilib⁹ saluatur sufficiēter natura in vno indiuiduo. igr̄ ¶ Contra dam̄. in elantio scđm vnāquāq̧ speciē fecit de⁹ angelos. ¶ In ista q̄stione primo videbit de cā indiuiduatōis. scđo rn̄debit ad quesitū. ¶ Quātū ad primū dicit scot⁹ ꝙ vnaqueq̧ res est indiuidua seu singularis ꝑ aliquā entitatē positiuam ꝑ se determinantē naturā ad singularitatē q̄ quidē entitas vocatur differētia idiuidualis vt hec ceitas. Probatur ↄclusio q2 ois differētia differentiū reducit ad aliqua primo diuersa: alioquin nō esset status in differētib⁹ sed indiuidua ꝓprie differūt q2 sunt aliquid idem entia seu i aliquo cōuenientia. ergo eorū differentia reducit ad aliqua primo diuersa. Ista primo diuersa nō sūt natura in isto ⁊ in illo. nā in natura conueniunt ergo preter naturam in hoc ⁊ in illo sunt aliqua quibus hoc ⁊ illud differūt sed hec nō sunt materia nec forma nec accidentia. ergo erūt alique entitates positiue per se determinantes naturam. Qđ autē materia ⁊ forma non sit cā indiuiduationis nec distictiōis nūeralis. ꝓbat q2 quecūq̧ sūt de q̄dditate spēi nō ↄstituūt rē i esse indiuiduali materia ⁊ forma sūt hmōi igr̄. Maior pȝ. q2 de cui⁹ quidditate sunt principia indiuiduantia: ipsm est indiuiduum de se. et sic si ea que sunt de q̄dditate speciei cōstituerent rem in esse indiuiduali: species esset indiuiduū. Rn̄o

Minor pz.7.et.8.methaphisice ¶ Item in accidētib⁹ nō est materia: vbi tñ est distinctio indiuidualis. ¶ Q₃ etiā indiuiduatio substantie nō habeat esse p quātitatē vel cetera accidentia probat: qꝛ substātia ē prior oi accidēte. ex.7.metaphisice. ergo cōuenit substātie prime ex rōe sua q̄ sit hec priusq̄ determinet alīquo accñte. ¶ Sed ɔtra p̄d. ar. primo. qꝛ boe⁹ ɔe triñ. dicit q̄ differentiā in nūero accidentiū varietas facit/maxie in loco: igr indiuiduatio substātie fit p accñs ¶ Itē.5. met. dicit ar. q̄ illa sūt vnū nūero quoꝝ materia ē vna: igit materia est cā idiuiduatōis seu vnitatis nūeralis. ¶ Rñō ad boetiū q̄ varietas accñtiū facit differētiā in nūero nō cāliter sed notificatiue. eo q̄ distictionē numeralē cōcomitat varietas accidētiū. ¶ Ad fm dico q̄ materia et forma opponūtur relatiue ex. 2.phisi. ⁊ quot modis dr vnū oppositoꝝ tot modis dr reliquū ex primo thopicorū. Forma aūt q̄ tū ad pñs spectat/dr dupl'r. Uno modo p forma ptis: sicut aīa est forma corpis. Alio mō p forma toti⁹ q̄ est ipsa ħdditas q̄ apud ar. freq̄nter dr forma.5. meta. ⁊ 7. vt hūanitas ē forma nō alterius partis cōpositi ȝ toti⁹/igit materia corrñdenter dr duplicit qꝛ est q̄dā materia q̄ opponit forme partis ⁊ hec est materia que est pricipiū eēntiale rei: ɔstituēs cū forma vnū ens p se. q̄dā ē materia q̄ opponit fore toti⁹ ⁊ ipi q̄ ditati. ⁊ p ɔñs ē extra rōnē q̄ddi tatis rei formal'r. ⁊ hec est materia q̄ ē dña seu ppꝛietas idiuidualis que ē cā indiuiduationis et pōt vocari heccitas. Cū ergo dicit ar. q̄ illa sunt vnū nūero. ⁊c. loq̄t de materia nō pꝛio mō. sed 2⁹. mō dctā. q̄ ɔgrue vocat materia quaten⁹ ɔstituit rē i vltio esse subicibili ⁊ materiali nō aūt i eē formali. qꝛ nō ptinet formal'r ad q̄dditatē rei ⁊ hec expositio ɔsonat lr̃e phi. subdit ei q̄ illa sunt vnū spē quoꝝ rō est vna/ rō q̄ddē sumit ibi p q̄dditate q̄ dr forma respectu dr̃e idiuidualis. Et notādū q̄ sicut realitas a q̄ sumit gen⁹ ē potētial' ad realitatē: a q̄ sumit dr̃a specifica ita q̄ hec realitas nō ē formal'r illa/ aliodn in diffinitiōe esset nugatio: sic realitas specifica ē pōlis ad dr̃iam idiuidualē q̄ ē act⁹ determinās naturā specificā ad singularitatē. nec ē incōueniēs ipam dr̃iam indiuidualē hr̃e rōnē act⁹ ⁊ materie: diuersis tñ respectib⁹ hȝ ei rōnē materie inq̄ptū ɔstituit i vltimo esse subicibili: sed hȝ rōem act⁹ inq̄ptū determinat naturā specificā ad esse hoc: ⁊ inq̄ptū distinguit vnū indiuiduū ab alio. act⁹ ei determinat ⁊ distiguit. 7 metha. ¶ Et si q̄ras q̄ est ista entitas indiuidualis a qua sumit dr̃ia indiuidualis. ē ne materia vel forma vl' ɔpositū: dico q̄ nō, sed vltima realitas entis. q̄d est materia vel forma vel compositū. ¶ Et si arguas q̄ oē idiuiduum i quo est natura singularis tunc erit compositius ipsa natura. dico q̄ compositio potest intelligi pprie prout est ex re actuali et potentiali/vel minus proprie prout est ex realitate actuali et potentiali in eadem re. prio

mo modo non est indiuiduum compositũ respectu nature specifice: q2 nullã rẽ addit: q2 neq3 materiã neq3 formã neq3 cõpositum. Scd̃o mõ ẽ necessario ꝯpositũ q2 ista realitas a qua sumitur dr̃a specifica est potentialis respectu illius realitatis a qua accipitur differentia indiuidualis sicut si essent res ⁊ res. Non enĩ realitas specifica ex se h3 vnde per idẽtitatẽ includat illam drãm idiuidualẽ: s3 tñ aliquod tertiũ icludit ambo ista ꝑ idẽtitatẽ. ⁊ hec est talis ꝯpositio q̃lis non põt stare cũ simplicitate diuia. Illa ei nõ tñ nõ cõpatit̃ cõpositionẽ rei actualis ⁊ potẽtialis: sed neq3 realitatis actualis cũ potẽtiali. ꝯparãdo ei quodcũq3 eẽntiale ad quodcũq3 i dis essẽtiale. est formaliter ifinitũ. et ideo ex se h3 vñ per identitatem includat quodcũq3 qđ põt secũ eẽ. sed in proposito neq3 entitas specifica includit ꝑ identitatem entitatẽ indiuidualẽ: neq3 econuerso. s3 tñ aliqđ tertiũ cui⁹ ista ambo sunt quasi ꝑ se partes / includit ambo ista per idẽtitatem hec materia diffusius fuit tacta quinto methaphisice: ideo magis succincte pertranseo. et hoc de primo articulo. ¶ Quantum ad secundum ex q̃dã opinio ponens esse impossibile pl'es angelos in esse i eadẽ specie: cũ angeli sint imateriales: materia autẽ ſm ipsos est principium indiuiduationis. ⁊ innitunt̃ auctoritati aristo. allegate: sed fundamẽtũ ipsoꝝ est nullũ vt p3 ex ꝑdictis Unde illa opinio est reprobata per dñm stephanũ ep̃3 parisieñ. Dicere enĩ q' de⁹ nõ possit multiplicare indiuidua in eadẽ specie sine materia: est articul⁹ ab eo excõicatus. ¶ Tenẽda ẽ igit̃ pars affirmatiua: q̃ sic ꝓbatur. Ois quidditas quãtũ est de se ẽ cõicabilis: ⁊ etiã q̃dditas diuina nulla autem est communicabilis in identitate numerali nisi sit ĩfinita ꝫ q̃libet alia ẽ cõicabilis cum distinctione numerali. ⁊ ita habetur ꝓpositũ. ¶ Itẽ aie itellectiue distinguntur numero in eadẽ specie.. et tñ sunt pure forme. nõ igitur est impossibilitas a parte formarum q' distinguãtur numero i eadem specie. quicquid enim cõcluderet istam impossibilitatẽ ratione forme i angelis: concluderet in aiabus. si dicas q' anime' distingũtur nũero propter inclinationẽ quã habent ad diuersa corpora. ¶ Cõtra. inclinatio nõ est entitas absoluta. q2 nõ põt aliquid iclinari ad se. ergo hec inclinatio non est ratio essendi hanc aiam: sed presupponit eã. ¶ Ad primum argumentum principale dico q' phũs accipit materiã ꝓ differẽtia indiuiduali qñ dicit q' in cõceptis sine materia idem est qđ quid est cum eo cuius est. i. i ipsis speciebus que abstrahũt a differẽtia indiuiduali nã species habent quod quid est primo ⁊ per se: q2 quidditas per nichil aliud ꝯpetit eis. sed aliis scilic3 indiuiduis conuenit per ipsas. et sic l3 indiuidua habeãt q' q̃d est idem sibi per se / nõ tñ primo nec adequate. vnde indiuidua vltra quidditatẽ specificã includũt dr̃iam indiuidualem ¶ Ad

(left margin: 2. ar. rñsi = uus ad q̃ stio. ; right margin: Ad arg.)

sm dico q non omnis differentia formalis vel formarū est specifica. Due eni forme bene pōt differre: lz nō differāt spē. sicut duo hoies bñ differūt adinuicē lz nō differāt in humanitate. ¶ Ad pbationē dico q intelligit de his q ptinēt ad rōnē qdditatiuā. Et aliqd tale addat vel substrahat variat spēs sicut dfia addita generi facit spēm spālissimā. ¶ Ad tertiū dico q licet phūs dicat q gñatio est ppetua ad saluandū esse diuinū et hoc in corruptibilibus in quib⁹ non pōt species sp manere in vno indiuiduo: nō tñ dicit q multitudo est p se in indiuiduis ad saluandū speciem.

qō.2.

Trū essētia angeli sit et ratio cognoscendi se sine aliquo represētatiuo pcedēte actū. Qđ nō qz hoc nō esset nisi qz ei⁹ essētia esset intelligibilis et presēs ipsi intellectui sed aia nostra est sibi psēs. ergo esset sibi ratio cognoscēdi se qđ est ɔtra aristo.3. de aia ponentē q aia non est intelligibilis ante intelligere alterius. ¶ Preterea oēm potētiam cognitiuā opz denudari sz se ab eo quod cognoscit sed angelus non denudatur ab essentia sua: g. Maior pbat. tum qz ex scdo de aia / opz oculum esse extra oēm colorem ad hoc vt omnē colorē possit videre tū ex tertio de aia: vbi dz q intellectus est immaterialis et immixt⁹ ad hoc vt oia possit intelligere. ¶ Contra aliqua forma materialis est ratio agendi sm essētiam suam sicut calor i igne ad calefaciendum. ergo a fortiori forma imaterialis erit ratio agendi actionem competentem sibi. ¶ Rñdeo q cētia angeli pōt esse intellectui suo rō se cognoscendi. Qđ pbatur. qz obiectū in se pñs vel in spē / et potētia sunt due cause partiales respectu actus cognoscendi: vt dictū fuit distinctione tertia pmi. ¶ Ex hoc sic arguitur. Ois causa partialis q est in actu pfecto sibi pprio sm q talis causa potest causare (causalitate sibi corñdente) effectū qñ est vnita alteri cause partiali: sz cētia angeli est de se in actu pprio correspondente obiecto: cum de se sit actu intelligibilis et de se est vnita intellectui. ergo pōt cum ipso intellectu causare actuz intelligēdi respectu sui. ¶ Ad primū dico q aia esset sibi rō se cognoscēdi si non esset impedita: vñ pper istā ppidtatē ad actū dixit augustinus q aia sēp nouit se: sed pro statu isto impeditur: pper ɔnexionē intellectus cum fantasia Cognitio eni nra incipit a sensibilibus. ¶ Ad sm dico q cum itellectus sit cognoscitiuus ois entis / si illa maior esset vera concluderet itellectū esse nō ens. vñ si habet veritatem. hoc est in aliquibus potentiis organicis. ¶ Ad pbationē dico q ex illa auctoritate scdi de aia habetur q alia dispositō requirit in organo visus qđ est receptiuū speciei sine materia et in eo qđ dz recipere obiectū sm eē materiale. Color eni sm eē materiale recipitur in corpore terminato / species vero eius reci=

pitur i corpe diaphano: puta in aere. hinc est q aliq tunice oculi sunt dyafane: vt declaratum est in fine libri metheororuz. Ex scda vero auctoritate habetur q intellectus non est potētia organica. quia tunc non esset totius entis/cū potētie organice habeant obiecta particularia.

qsti.3

Trū angelis sint ꝯcreate spēs qditatū aliaꝝ a se/ q nō ꝛ prio de specie repreſētante essentiā diuinam. qꝛ essentia diuina est intimior itellectui q̄ sit illa spēs ḡ supfluit ibi ponere speciē cū eēntia dia ꝑ se possit illud efficaci⁹ facere propter qd ponitur spēs q̄ ipsa species. ¶ Q' etiam nō sit ibi species quiditatū rerū creatarū probatur/ qꝛ essentia angeli ē ei ratio se cognoscendi ex q̄stione precedenti: ergo et quiditates aliarum reruz erunt ipsi rō cognoscendi. probatur consequentia quia quiditates aliaruz rerum sūt de se intelligibiles sicut ꝛ qditates angeli. ¶ Preterea augu. 12. cōfessionū. Intuemur vero in ipsa que supra mentes nostras est incommutabili veritate: ergo incōmutabilis veritas que est deus. est ratio alia intelligēdi. frustra igitur ponuntur species in intellectu. ¶ Contra. quartā ꝓpositiōe decausis ois intelligentia plena est formis. ¶ In ista q̄stione primo aliqua premittā. scdo ad q̄stionē respōdebo. Quantū ad primū notandū q duplex est noticia. s. sensitiua/ ꝛ intellectiua / ꝛ vtraq est duplex scilz intuitiua/ et abstractiua. ¶ Cognitio ītuitiua ē de obiecto vt in se pñs. qñ scilz res in ꝓpria exñtia est per se motiua/ Exemplū de sensitiua vt visus videt colorē/ exemplū de intellectiua vt visio diue eēntie a btis/ Cognitio abstractiua ē qñ species rei mouet ad cognoscendū rē ipam/ et hoc siue res sit in se pñs siue absens. siue exiſtat siue non/ exemplū in sensitiua. vt fantasia ymaginatur colorem. exēplū in intellectiua vt intellect⁹ cognoscit quiditatē coloris mediāte eius speciē. ¶ Quantū ad secundū ponit cōit q āgelis sūt ꝯcreate species quiditatum rerū creatarū. qd ꝓbatur. quia āgel⁹ cognoscit per aliqd ꝑ qd quiditates illas cognosceret ēt si ille quiditates nō essent in se exñtes. hoc eni ē perfectionis in intellectu nostro: q habem⁹ cognitionem naturalē de re ipsa nō eñte in se. ergo multomagis cōuenit itellectui angelico. sz talis cognitio nō potest haberi nisi ꝑ speciē ipsā rē repñtatē: ergo hoc etiā videt scdm scotum' de specie repñtante diam eēntiam. lz ei nō possit angelus ex puris naturalibus habere cognitionē dei intuitiuam: tñ non videtur negandū qn possit naturalr habere cognitionē eius abstractiuā/ hoc intelligendo q spēs aliqua disticte repñtet istā eēntiā nō tñ vt in se pñalr exñtem. Rationabile eni videtur itellectui angelico attribuere oēm pfectionē q̄ cōuenit intellectui creato absq repugnantia. vnde dicit ezechiel de lucifero q erat ple-

ꝯclusio.

Cognitio dup.

nus sapientia. ¶ Hoc est pōt per suaderi: qr hō in statu nature la pse cognoscit deū cognitiōe abstractiua ex creaturis/cōfuse tñ et in vniuersali. beatitudo autē naturalis tam hominis in statu innocentie q̄ꝫ angeli / excedit illam quam habet homo in statu nature lapse. ergo vterqꝫ potuit habere noticiam distinctam summi boni abstractiue: et dilectionem consequentem: et si hoc sit probabile de primo homine: est verisimilius de angelis quorū natura est perfectior natura humana. ¶ Confirmatur. quia videns diuinam essentiam in raptu: cessante visione potest habere memoriam obiecti visi. sicut paulus in epistola ad corin. dicit ꝙ audiuit archana verba que non licet homini loqui. et hoc sub ratiōe distincta sub qua erat obiectum visionis. sed non sub ratione presentis. igitur per speciem representatiuam ipsius et ita non est contra rationem essentie ꝙ species illius sit in aliquo intellectu distincte representans ipsam. igitur nō videtur negandū ab intellectu ꝑfectissimo creato. Licet aūt hmōi spēs non sint naturales ipsis angelis/sic ꝙ necessario ꝯsequātur eorū naturā possūt tñ dici naturales: qr a principio nature sūt illis indite ¶ Ad argumenta. Ad primum cū dicit ꝙ eēntia dīna ē itimior angelo q̄ꝫ ipsa species dico ꝙ ꝓpter illā itimitatē posset causare imediate illū actū quē causat species. Ille tamen actus non eēt in potestate angeli sicut nec causa ipsū causās ¶ Ad secūdū dico ꝙ angelus posset quiditates rerū creataꝝ per essētiā cognoscere intuitiue: si eēnt ei debite approximate. Ponūtur autem species in intellectu angeli: ꝓpter cognitionē eaꝝ abstractiuam in earū absentia. ¶ Ad tertiū dico ꝙ augu. non vult dicere ꝙ incōmutabilis veritas sit ratio formalis qua cognoscimus naturaliter aliquā veritatē sed nos videmus effectiue in incōmutabili veritate inq̄ꝫtū cognoscimus in lumine naturali intellectus a deo influxo. sicut dicimus videre in sole. qr videmus in lumine influxo a sole. vel etiā inq̄ꝫtum deus dat obiectis virtutē motiuam intellectus nostri ad ipsorum cognitionē. ¶ Et notandum ꝙ ponitur i angelis cōmuniter duplex cognitio reꝝ. s. matutina et vespertina. Matutina est illa qua cognoscuntur res in diuina essentia que est clarior/et q̄nqꝫ dicitur meridiana ratione caritatis. ¶ Cognitio vespertina est illa qua cognoscuntur res in genere ꝓprio. et est obscurior sicut vespa. ¶ Notandū etiā ꝙ lꝫ angelis sint concreate species oīꝫ quiditatū/nō tñ oīꝫ singulariū cū sint infinita. vnde pōt angelus hmōi species per intellectū agentem in se acquirere et in intellectu potentiali recipere scdm scotuꝫ di. 9. et sic cognoscit singulare non enim intelligitur singulare per speciē vniuersalis cuꝫ singulare aliq̄d addat ad vniuersale ex di. 3. dato etiāꝫ ꝙ species oīm singulariū essent ei concreate. cognitionem tamē intuitiuā singulariuꝫ in genere

pprio: accipit a rebus que concurrũt cũ intellectu ad actũ intelligendi causandũ vt cause partiales. Qꝫ vero intellect⁹ noster nõ cognoscit singulare sub propria ratione singularitatis: est imperfectiõis i ipso pro statu isto Non est autem negandus ab angelo intellectus agens. quia a natura nobili non est negandum illud quo potest acquirere perfectionem qua caret.

di. 4. et. 5.

Circa distictionẽ qrtã et quitã. qro vtrũ angel⁹ promeruit btitudinẽ quã habuerit Qꝫ nõ. qꝛ mai⁹ pmiũ reqrit maius meritũ. Angeli habẽt maiorẽ gloriã multis hoĩbus electis: igitur requiritur in eis meritũ maius. homo autem est viator magno tpe in quo habet multa opa bona et difficilia. igitur ita requirit pmiũ angelorũ tanta autẽ mora non fuit ante beatitudinẽ angelorum: igitur. ¶ In oppositum est augustin⁹ de correctione et gratia. Angeli sancti qui perstiterunt: meruerunt illius vite mercedez. ¶ In ista questione aliqua permittẽtur: deinde ad quesitũ rñdebo

Rño beatitudo du.

¶ Quantũ ad primum sciẽdum qꝫ duplex est beatitudo scilꝫ naturalis que cõsistit in cognitione naturali dei et dilectione cõsequente: et supnaturalis q̃ consistit in visione et fruitione diuine essentie. ¶ Item gratia sumitur dupliciter. vno modo p quolibet dono gratis dato naturalibus addito. Alio modo pro gratia gratum faciente. Fuerũt au

Nota

tem omnes angeli creati in gratia. Unde augustin⁹. xii. de ciuitate. simul cõdens naturã et largiens gratiã. quod licet exponatur a quibusdã de gratia gratũ faciente cõmunius tamen tenetur de gratia gratis data: Unde dicit augu. super geñ. Angelus primo factus est in formis quia scilꝫ ãgeli nõ fuerunt creati in gratia gratũ faciẽte. licet ĩ creatione habuerit dona naturalibus addita: vt patet ex questione precedenti. et sic habuerunt ab instanti creationis beatitudinẽ naturalẽ de qua beatitudine Ezechiel alloquens luciferum dicit. Tu plenus sapientia et perfectus decore in dilicijs paradisi dei fuisti. ¶ Quantum ad secũdum in quo est vidẽduz de btitudine supnaturali: dicit magister angelos fuisse beatos anteq̃ mouerint beatitudinem: sed modo mereri eam per obsequia impẽsa electis. Sed in hoc non tenetur. Primo quia tunc si homo non fuisset creandus: angelus non habuisset beatitudinem quod videtur inconueniẽs. ¶ Preterea per hoc qꝫ aliquis pvidetur bene vsurus acceptor nõ meretur illud/ tunc enim homo posset mereri primã gratiaz qꝛ preuidetur a deo dante eam bene vsurus ea/ et tũc gratia nõ esset gratia: qꝛ esset ex meritis licet nõ positis in effectu: tamen preuisis. igitur angelus nõ meruit beatitudinẽ: si tantũ habuerit eã pter bonũ vsum preuisũ ipsius erga electos. ¶ Tenetur igitur cõiter qꝫ angeli meruerũt beatitudinẽ suam priusq̃ rece-

Rño ad q̃stio. scdm sco.

opio adat

perint eã. cũ sit gl'iosus habere premiũ merito pcedēte. Uñ iter creationẽ angelorũ: ⁊ btitudinẽ beatorũ seu casum malorũ fuit eis data quedã breuis morula ad merendũ vel demerendũ. q̃ lʒ fuerit ita puula ꝙ sacra scriptura et scti loquũtur de malicia dyaboli ac si sẽp fuisset i ea: qꝛ illud modicũ quasi p nichilo reputat̃. nõ tñ fuit istãtanea sed diuisibilis. Qđ pbat scotus. qꝛ angeli mali peccauerũt plurib⁹ pctis diuerse spẽi: vt videbitur distinctiõe seq̃nti et non habuerũt simul oẽs illos actus/ et habuerunt vnũ post alium: et in tota mora in qua habuerũt illos actus fuerũt in via: aliodn act⁹ eoꝝ posteriores nõ fuissent eis demerita: sed quasi pene exñtiũ in termino ¶ Scdo angelis bonis pro magno merito ascribit̃ ꝙ vicerunt prelium tentationis Apoca. 12. Factũ est preliũ magnum in celo. Michael ⁊ angeli eius preliabãtur cũ drachone et eius. Si autẽ esset precise vnum instans i quo mali demeruerũt et boni meruerunt: in illo non fuisset illa pugna et victoria tẽtationis. cum prius aliquo mõ fuerit cõmissum peccatũ maloꝝ q̃ tentauerit bonos sic igit̃ mora demeriti malorum non erat indiuisibilis/ nec per consequẽs mora meriti bonorũ. qꝛ mora p̃fixe vic erat equalis bonis ⁊ malis. ¶ Ad argumentum dico ꝙ maximũ meritũ fuit angelorum volendo finẽ vltimũ motu intenso quando mali auersi erant a fine illo superbiendo. Plus enĩ valet vnũ intensum meritum: q̃ centum milia remissa. fuit autẽ ille motus ita intensus: ꝙ forte nullus homo secundum cõmunem legem posset habere/ ita intensum actum meriti sicut ipsi habuerunt.

Rño ad argu.

Circa distĩctionẽ sextam. Quero vtrum angeli mali plurib⁹ peccatis peccauerit Qꝫ nõ quia si peccauerunt pluribus peccatis peccauerunt vnum post aliđ cũ nõ simul peccauerit plurib⁹ pctis ⁊ tũc potuerũt penitere de primo pctõ: ⁊ sic pctm̃ eorũ fuisset remediabile/ cui⁹ oppositum tenet̃ a multis/ ¶ In oppositum aug. in libro de v̾ginitate loquẽs đ superbia ⁊ inuidia ait/ his duob⁹ pctis dyabolus ẽ diabol⁹ ¶ In ista q̃stiõe prio videndũ est de quesito 2. de quo ordie angeli peccãtes fuerũt. ¶ Quãtum ad primum sicut dicit augu. de ciuitate dei. duas ciuitates fecerũt duo amores/ ciuitatem dei amor dei vsq ad cõtẽptũ sui. ⁊ ciuitatẽ dyaboli amor sui vsq ad cõtemptũ dei Lucifer enim se inordinate diligẽs de se p̃sũpsit imoderate i se ipo ꝯplacẽdo. supbi enĩ in sacra scriptura sibi placẽtes dicuntur scđm augustinũ. Sicq propriã excellentiã imoderate appetijt beatitudinẽ aliter q̃ sibi ꝯgrueret appetendo. vel q̃tũ ad intensionẽ nolẽdo sibi minus q̃ deo esse iuxta illud ysaie. 14. Ascendã in celũ similis ergo altissimo qđ nõ intelligitur de celo empireo cũ ibi esset: sed de celo trinitatis ei⁹ equalitãtẽ appetendo. vel q̃tum ad accelerationem. vt

di. 6.

1. ar.

1

2

nolendo expectare vsq ad terminū vie. vel q̄tū ad causam. vt volendo eam habere ex se naturaliter: et nō ex grā vel meritis ⁊ q2 nō potuit habere volita deo manente: ideo ex inordinato appetitu deo cepit iuidere et affectu odij cōtrarie ipsum volēdo nō esse. In quo tanq̄ in summo malo cōsūmata fuit ei⁹ malicia Sicut eni nullus actus melior formaliter q̄ diligere deum: ita nullus actus peior q̄ odire deū Sic aliorū demonū pctm̄ in superbia fuit iniciatum: iuxta verbum sapiētie. Initium oīs peti supbia: et in odia dei extitit consūmatū. Minus tñ peccauerunt q̄ lucifer: q2 nō ita intēse ppriā excellentiam appetierunt sicut ipse qui nulli voluit subesse/sed propria virtute alijs p̄esse. quiq conceptum suum alijs aperiendo fuit eis rūine occasio: iuxta illud apoca. 21. draco. cauda sua trahebat tertiā partem stellarū. qđ cōiter a doctoribus exponitur de lucifero. Patet ita q q mali angeli pluribus peccatis peccauerūt. Habuerūt aūt tam boni q̄ mali naturalē appetitū seu inclinationem ad beatitudinem / sed mali peccauerūt inordinate/actu volūtatis eleccito appetendo: boni vero non peccauerūt. q2 moderate ipsā beatitudinem secūdum dictamen recte rōnis appetierunt. Posset āt ille imoderat⁹ appetit⁹ btitudinis (scđz scotū) dici luxuria: accipiēdo nomē luxurie nō pro appetitu carnalis dilectatiōis: sed ad appetitum cuiuslz delectatiōis ipm extēdendo. ¶ Ad argumētum in oppositum dicit scot⁹: q qñ dyabol⁹ peccauit scđo pctō adhuc fuit in via / et per consequēs potuit tūc penitere đ prio et ita priinū pctm̄ ex se non fuit irremediabile: tamen ex quo in illo pctō deuenit ad t'minū oīa eius pctā fuerunt irremediabilia. oē eni pctm̄ alicuius pctōris perdurans vsq ad terminū vie ē irremediabile. ¶ Quātū ad fc̄z articulum. ¶ Notādum q lz distinctio ordinū dispositiue ⁊ q̄si virtualiter fuerit inter angelos rōne nature ante conuersionem btōꝝ ⁊ auersionē maloꝝ non tñ fuit cōpletiue: sed inter bonos cōpleta est per adoptionem glorie Loquēdo igr̄ de distinctione ordinū rōne nature: lucifer fuit supremus in supremo ordine. vñ de illo dicitur Job. 40. q ip̄e est principium viarum dñi. qđ non pōt intelligi de prioritate duratiōis sed naturalis dignitatis Cui cōcordat Gregorius exponens illud verbum Ezechielis. Oīs lapis p̄ciosus opimētū tuū dicēs q cōparationē claritatis sue ceterorū claritatē obūbrasse creditur. Unde ezechiel ipm sub persona principis tyri alloquēs dicit. Tu cherub extentus ⁊c. per hoc innuens nō quidem ipsum esse de ordine cherubin: sed q alios excederet amplitudine claritatis ⁊ scientie: sicut autē erat excellentior in natura sic fuisset in gloria si ex toto conatu ad deum se conuertisset. ¶ Secūdum etiam hugonem in libro primo de sacramentis: de quolibet ordine aliqui ceciderūt: ⁊ ad quēlibet ordinem aliqui hoies assu

Ad ar. 2 ar. ad q̄

mentur: per quos ruina eorũ reparabitur. Non tñ ista est p'ici palis causa q̄re de' hoiem fecerit. q2 ꝛ si angel' nõ peccasset tñ deus hoiem fecisset. Unde idem hugo sic inquit. Non eni vt quidam putãt conditio hois in restaurationẽ angeloꝝ prouisa est quasi hõ factus non fuisset nisi ãgelus cecidisset: sed idcirco ad restaurãdũ ꝛ supplendũ lapsoꝝ angeloꝝ numerũ homo factus dr / q2 cũ postmodũ creatus illic vbi ceciderunt ductus est illius societatis numerus qui in cadẽtibus diminutus fuerat / per hominem reparatur. ¶ Ex istis verbis patet ꝙ homo factus est ad reparationẽ ruine angelice non causaliter sed cõsecutiue: quia ad creationẽ hois consequitᷣ reparatio ruine angeloꝝ. ¶ Patet etiam ex premissis mira dei iusticia q̄ ꝓpter pctm̄ hos quos carissimos reputauit abiecit. Unñ bonauentura dicit ꝙtã stupendum mõstrũ diuine seueritatis in angelo nobilissimo ꝛ primo hoie quoꝝ vtrũqꝫ propriis manibus plasmauit ꝛ decorauit de' nobis infirmis apposuit: vt addiscam' quantum de' odit peccatum et maxime superbiam: qui pro breui motu cordis nobilissimã omniũ creaturarum eternaliter ꝛ sine spe venie dãnauit. ac ꝓ vno esu pomi ipse adam ꝛ tota posteritas vsqꝫ ad finẽ mundi est mortalitati ac multiplici penalitati subiectus. Et nisi dñs reliquisset nobis semen: quasi sodoma fuissemus. ¶ Ex quibus efficacissimum relinquitur argumentum ꝙ horrẽdũ est incidere in manu dei viuentis. Si eni deus nõ pepercit nobilissimo angelo supbienti: quid erit de vilissimo cinere in altũ se extollenti? Decuit etiã iusticiã diam cũ sit sũma sũme manifestari: q̄ in ãgelis peccãtibus irremediabiliter punitis sũme manifestata ẽ: sic dia bonitas in hoie infirmiori ꝛ miserabiliori sũme manifestauit miam quãdo ꝓprio filio suo non pepercit deus: sed pro nobis omnibus tradidit illum.

Margin: Cur factus sit hõ

Margin: deus odit pctm̄ maxime supbie.

Utrum angeli cadẽtes ceciderit in ifernale supplicium? Q5 sic. sup illud Ja. 3. Inflamata a gehẽna. dicit glosa sicut gehẽna sẽper ardet ꝛ ita dyabolus vbicũqꝫ sit sp secũ fert tormẽta suaꝝ flãmaꝝ. ¶ Cõtra apl'us ad ephesios. 2. vocat dyabolum p'ncipem potestatis aeris: ergo ibi est ei' habitatio. ¶ In ista questione primo videbitur de q̄sito. scdo an inter demones sit prelatio. ¶ Quantum ad primum dico ꝙ per infernũ possumus intelligere infernalẽ locum vel infernale supplicium. In infernalẽ locũ nõ ceciderũt: sed in hũc aerẽ caliginosũ i q̄ est eoꝝ cõis hitatio ꝓpe hoies vsqꝫ post iudicũ ꝓpter nr̄m exercitiũ. Un̄ grẽ. in li. moraliũ. Immũdi spũs q̄ de celo ethereo lapsi sũt. in hoc celi terreqꝫ medio vagantur. ¶ Quãuis autẽ magnã penã hẽant: illa tñ secũ cõpatitur aliqđ gaudiũ. Un̄ aug. 4. lib. de ciuitate dei / dicit ꝙ prata doce[n]t turpibus gaudẽt: et sic nõ dum receperũt ifernalis supplicij cõ=

Margin: q̄s. 2.

Margin: De inferno.

plemētū. Vñ btūs petr⁹ in canonica sua dicit ꝙ reseruant cruciādi in iudicio: tūc scʒ recepturi sue dānationis cōplemētum. ¶ Quātū ad scdm dico ꝙ in demonibus nō ē ṗlatio de iure. qꝛ quicqd ṗcipiūt ad finem malū ꝯtra deū facere itēdūt. Auctoritas aūt talia ṗcipiēdi nlli ꝯuenit de iure: nec aliqs sic ṗcipiēti de iure tenet obedire / sed tenet ad ꝯtrariū. Int eos tn̄ est ṗlatio de facto qꝛ illis quos vidēt nobiliores i natura ⁊ strēnuiores i potētia ⁊ sbtiliores i malicia. aliud obediūt nō ex amore sʒ ex odio qđ habēt ꝯ gen⁹ hūanū vt sic magis hoīes ipugnēt /. Lucifer aūt oibus ṗncipat. Iuxta illđ Mat. 25. Discedite a me maledicti in ignē eternū: q̄ parat⁹ est dyabolo ⁊ āgelis ei⁹ ¶ Sʒ ꝯtra iob. 10 dicit ꝙ i terra tenebrarum nullꝰ est ordo Dico ꝙ intelligit de recto ordine volūtatis i vltimū finem qui requirit ad iustam ṗlatiōis executionē. / Inter eos tn̄ est ordo nature. sed ꝯuersus. qꝛ qui supiores sunt ꝑ naturā: inferiores sunt ꝑ culpā. ¶ Ad argumentum i oppm̄ dico ꝙ illa glosa đʒ itelligi de flāma ignis materialis: sʒ de flāma viciorꝫ scʒ ire ⁊ inuidie qb⁹ acriter torquēt demones (scđʒ bonauēturā ⁊ ric.) Posset etiā dici illos torqri cōsiderādo se illi igni ꝑpetuo alligādos

¶ Circa dist. 7. quero. vtrū in demonibus sit malicie continuatio? Q; nō. Demones habent liberum arbitrium ergo possunt meritorie operari. Consequentia est nota. Probat antecedēs. quia in demonibus remanserunt naturalia integra. 4. de diuinis noibus. ¶ Preterea si semper male volunt: malicia eorꝫ in īfinitum augeretur igit in īfinitū cresceret pena eorum. ꝯn̄s est icōueniēs. Probat ꝯn̄a quia augmēto culpe corrñdet ex dina iusticia augmētum pene. ¶ In opp̄. i psal. Supbia eorꝫ qui te oderūt ascēdit semp / sed hoc nō pōt intelligi intēsiue qꝛ sic non esset aliquod malum quo nō esset mai⁹ malū: quod ē incōueniēs ergo debet intelligi extēsiue: ⁊ ita sp peccāt / ¶ Rn̄sio In demonib⁹ ē continuatio malicie qꝛ nō possunt a culpa resurgere nec meritorie oꝑari. Cuius rō est scđʒ scotum. qꝛ ad meritorie volēdum non sufficit voluntas sed requiritur gratia tanꝗ̄ principium cooperās q̄ non potest poni in eē nisi a solo deo creante. ¶ Licet aūt deus de potētia absoluta (q̄ ē respectu cuiuslibet qđ nō icludit ꝯdictionem) posset eis dare grām / non tn̄ de potentia ordinata q̄ est illa que ꝯformis ē in agēdo regulis p̄determiatis a diuia vlūtate / q̄ regule colligūtur ex sacra scriptura. Inter quas ē illa auctoritas Ecclīastes. 11. Vbicūꝗ̄ ceciderit lignū ibi erit. Hoc est. In cuiuscūꝗ̄ amore creatura rōnalis ꝑmāserit: in illo manebit. Et illđ ysaye. Ignis eorꝫ nō extinguet: ⁊ vermis eorꝫ nō morieт. Et i euāgelio. Ibūt hi in suppliciū eternū. Iusti aūt i vitā eternā. Ex qb⁹ ꝯcludit august. 21. de ciuitate ꝙ certū est deū nūꝗ̄ eis daturum grām et sic ipossibile est eos meritorie operari vel a culpa resu

lire. siquidē vt ait Dam. hoc est in angelis casus: qđ in homib⁹ mors. ¶ Ad primū argumētum pz ex p̄dictis. ¶ Ad scđm dicūt q̄dā q̄ demonū crescit malicia i tensiue vsq ad diem iudicij: ⁊ q̄ ex malis actib⁹ quos exercēt er ga hoies puniētur post iudiciū. ¶ Alij quos sequit scot⁹ / dicūt q̄ malicia demonū nō crescit itē siue nec mali act⁹ q̄s exercēt sūt ꝓprie demeritorij. q: non eliciūtur a viatore cui⁹ soli⁹ est mereri. s3 magis ꝓprie dicunt actus dānati ¶ Primum sc3 q̄ malicia eorꝫ nō crescit intēsiue: declaratur. q: habitu existēte pfecto in sūmo quātū potest pfici. vl' secūdū naturam habit⁹ vl' scđm capacitatē subiecti vl' scđm t'minū sibi p̄fixum a sapiētia diuina actus sequētes nichil augent. vñ habitus caritatis non augetur ex actibus in angelis beatis: s3 oēs illi actus procedunt ex plenitudine ipsius habitus sic pfecti. Jta i ꝓposito habitus malicie in demonibus est in termino scđ3 regulā diuine sapiētie: q̄ nō pmittit eos crescere i malicia intēsiue. ¶ Secundum scil3 de demerito probatur. quia sicut p̄miū substantiale in primo instanti quo angelus ē btūs ē determinatum nec extunc crescit: quia actus boni qui sequuntur non sūt demeritorij l3 sint boni ita etiam angelo damnato in primo instanti sue damnatiōis seu casus / determinatur certa pena que non crescet intēsiue / crescet tamen eorum pena extensiue sicut malicia. Sicut eni boni actus angeli beati includuntur in premio quia procedūt ex perfectione beatitudinis et q̄tum ad accidētale premiū qđ possūt habere q̄libet actus est sibi p̄miū. Jta etiam isti mali act⁹ q̄s elicit damnatus includuntur in pena. et quilibet sicut potest habere penam accidētalem habet seipsum ꝓ pena. Jussisti (inquit augustinus in libro cōfessionū) domine et ista est vt sit sibi pena omnis peccator. Maxima enim pena est ꝓ priuatio maxime boni q̄lis est formaliter i actu malo malicia culpe auertēte a deo. De hoc distinctio. xi. videbitur. di. 8.

Circa distinctionē 8. Queroutrū angelus possit assumere corp⁹ i quo exerceat opa vite? Rño q̄ sic. vt pz de āgelis abrahe in specie virorꝫ apparētib⁹. Ad cui⁹ euidētiam sciēdum q̄ angelū assumere corpus non est vniri sibi rōne forme perficiētis. sed in ratione motoris intrinseci quod assumit. i. ad se sumit vtēdo illo vt instrumento ad operationes sibi proprias explendas. Hoc autem potest fieri dupliciter. Uno modo āssumendo corpus mixtum iā ante generatū puta cadauer mortui Aliomodo assumēdo corp⁹ non prius formatum quod de nouo potest fieri non quidem ex natura celesti: quia corpus celeste nō est susceptiuū pegrinarꝫ ipressionum cuiusmodi sunt rarefactio condensatio ⁊ ad nouā formam transmutatio. s3 fit ex elementis imperfecte mixtis. non q̄ angelus inducat formam na

Marginalia: nota ande merētur. — quō angel⁹ corpus assumit ⁊ quō opat per illud — 3. 4. pena damnatorum

turalē ī materia: hoc enim facere non potest secundum aug. 3. de trinitate: sed tātum potest elementa actiua et passiua corporibus celestibus in situ cōuenienter approximare / virtute quorū talis forma quasi subdito īduci tur ita φ tale corp⁹ assimilatur impressioni imperfecte mixte cuius signum est. quia statim cum disparet resoluitur in elementa propter eorū imperfectam mixtionem. Unde nō apparet postmodū locus talis corporis. Potest aūt angel⁹ hmōi corpus localiter mouere sed non pōt mediāte tali corpore ī opatiōes sēsitiue. qz ille nō sunt nate recipi nisi ī ꝯposito ex aīa ꝛ parte corporis perfectē mixta: cuius neutrum est ibi. Ita enim apprehēdit colores oculis clausis sicut apertis: ꝛ sonos aurib⁹ obturatis sicut nō obturatis. Unde ei⁹ videre vl̄ audire nichil aliud est ꝙ̄ intelligere. ¶ Quantum autē ad operationes vegetatiuas vt nutrire ꝛ generare: non sunt ibi complete Non enim est ibi vera nutritio. licet eni sit ibi comestio que p̄cedit nutritionē inꝗ̄tū est ibi ꝙ̄ibi diuisio et in ventrē traiectio: nō tñ ē ibi ꝯuersio cibi ī corpus sꝫ resoluit̄ in subtiles vapores sicut cib⁹ ꝯsūptus a corpore gl'ioso. Et pōt poni exēplum de aqua que absorbet̄ a radio sol'. ¶ Quātū ꝟo ad gn̄ationē nō est ibi semis formatio pōt tñ demō in sp̄e mulieris viro succūbēdo semē recipe ꝛ mutato corpe in similitudinē corpis virilis vl̄ mediante alio corpore assūpto: pōt illud in matricē mulieris cōsenciētia trāsfundere: ita φ semē a viro decisū recipit demō succubus. ꝛ trāsfūdit icub⁹. ꝛ īde pōt fieri gn̄atio si ī sua q̄litate naturali ꝯseruet̄ fili⁹ aūt genit⁹ inde magis ē dicēdus fili⁹ viri a quo est seminis decisio: ꝙ̄ demonis.

Circa distinctionē. 9. videndum est primo de hierarchijs angelorꝫ. Est aūt hierarchia rerum sacrarum ꝛ rationalium ordinata potestas in subditis debitum retinēs principatum. Et dicitur hierar. qđ est sacrū / ꝛ archos qđ ē pṙiceps quasi sacer principatus. ¶ Est autē q̄dā hierarchia sub celestis seu ecclesiastica: alia vero celestis seu angelica. de qua nunc est sermo. Et hec ē triplex scilicet superior que attēditur scđm conuersionē angelorꝫ ad deū cōtēplandum / ꝛ media q̄ est angelorū ad ministratiū regimen vniuersi in generali. ꝛ īfima q̄ est illorum q̄ habēt ministrare ī particulari. Licet eni (teste apostolo) omnes sint administratorij sp̄ūs ī ministeriū missi ꝓpter eos q̄ hereditatem capiunt salutis: oēsqꝫ sēp contemplationi cōditoris inhereant / iuxta illđ euāgel'. Angeli eorum semper vident faciem patris mei qui in celis est: supremi tamē maxime ad deum conuertuntur. quorum prim⁹ ordo đr seraphin quod interpretatur incēdium ꝓpter feruorē caritatis quo pre ceteris in deum ferunt̄. Scđs ordo dicitur cherubin qđ interpretatur scientie plenitudo. In claritate eni cognitionis oēs inferiores excedunt. Tertia

di. 9.

De hierarchijs

Triplex hierarchie

us ordo tertius thron⁹ vel sedes/ propter eni mentis pacē ꝛ tranquilitatē i eis deus sedere dicit. ¶ Prim⁹ ordo scḋe hierarchie dicitur dn̄ationes. quorum est inferioribus presidere/ Scḋs est ordo virtutum quorum est strenue ea que imperantur exequi. vnde et his appropriatur miraculorum operatio/. Tertius est ordo potestatum quorum est aduersarias potestates ne noceāt refrenare. ¶ Superior ordo inferioris ierarchie dicitur/ ordo principatuum: quorum est principes et prelatos regere/ Scḋs est archangelorum qui habent regere prouincias ac multitudines plebiū. et dicitur archangelus ab archos quod est princeps: quia angelis inferioribus principatur. Inferior ordo dicitur ordo angelorum quorū ē regere psonas singulares. Istis vero congrue appropriatur nomē cōe. Angel⁹ eni nuncius interpretatur/ Isti autē immediate nobis bn̄placitū dei annunciant/ ¶ Est autem āgelus speculū clarissimū ꝛ immaculatum speciositatem diuinam in seipso repn̄tās. ¶ Quia vero angeli superiores clarius deum intuētur: iō illuminant iferiores aliqua sibi reuelata eis manifestando. hec aūt illuiatio dicitur purgatio ꝛ perfectio scḋm dyoñ. Dicitur eni purgatio q̄tum ad nescientie remotionem ꝛ dicitur perfectio inq̄tum est manifestatio veritatis spectantis ad scḋariam perfectionem intellectus. Possunt autē angeli scḋm quosdam conceptus suos p imperiū volūtat; aliis occultare. ¶ Ois quocq illuminatio est locutio sꝫ non econuerso. Loqui enim est conceptū suū exprimere. Potest autē inferior angelus exprimere supiori ꝗ sciam quam hēt de aliqua re: nec tamen pp̄ter hoc dicitur eū illūinare/ ¶ Et notandum (scḋꝫ scotū) q̄ sicut angel⁹ distās pōt itelligere eēntiā āgeli distantis: sic potest in eo causari cognitio ab aliquo exn̄te in angelo distante. Sicut enim species sensibilis in medio est ratio gignēdi aliam speciē. sic species que est in angelo loquēte est principiū actualiter cognoscendi illud cuius est: pōt etiā esse ratio gignēdi actualē intellectionem eiusdē obiecti in intellectu alio capace. Non tamē recipit hmōi intellectio in medio: cum non sit capax eius. ¶ Sicut etiā angelus ex imperio voluntatis pōt vti hac specie vel illa ad intelligendum hoc obiectum vel illud: sic pōt loqui isti vel illi. Ad hoc autem requiritur distātia pp̄otionata/ cū angelus sit virtutis finite. ¶ Sciendum etiam q̄ ad quēlibet ordinē angelorum assumēt aliq̄ electi hoies iuxta illud quod dicit saluator de electis q̄ erunt similes angelis dei: sꝫ vtrum omnes vel nō omnes: sūt opiniones varie. quidam enim sentire videntur q̄ oēs/ quibus multum consonare videtur magister in lr̄a. Aliis autem videtur q̄ non oēs assumētur: sed sicut sunt aliqui pauci qui propter excellētiā meriti sūt supra quēlꝫ ordinem angelorū (quod expresse de beata virgine tenet eccl'ia) ita dicūt q̄ erūt aliqui electi qui nō erunt

tanti meriti vt equētur cuicūq; angelo in glīa: et isti decimū ordinē cōstituēt. Ad hoc adducentes illō. Luce.15. de muliere habēte dragmas decē: per decimā dragmam inuētā intelligitur natura hūana. Prīa opinio magis cōsonat dicto grego. super euāgel. ac dicto saluatoris dicentis electos fore similes angelis dei. Quod vero adducitur de decima dragma: facit ad propositum. quia natura humana addētur nouem ordinibus angelorum in quibus ponētur homines scdm varios gradus meritoꝝ. Erunt aūt tot hoies saluati quot ceciderūt angeli secūdū quosdam. Alij vero dicūt q tot saluabūt quod remanserunt. que opinio est probabilior secundum Rich.

Di.10 Circa distinctionem.10.q̄ro vtrum omnes āgeli mittantur? Qd non. Danielis.1. Milia milium ministrabant ei: et decies centena milia assistebant ei. ¶ Item videtur q frustra mittantur: cum deus sit vbiq; presens et per se possit facere id qd facit per angelos. ¶ Contra. ad hebreos.1. omnes sunt administratorij spiritus. ¶ Responsio absolute pcedenda ē auctoritas aplī et distinguendū est de missione intra et extra. Superiores eni mittūtur ad intra ad diuina misteria īferiorib⁹ reuelāda. Inferiores vero mittūtur exterius ad illa reuelata explenda et hoibus nuncianda. ¶ Sed an supiores aliqn̄ mittantur ad extra? dicūt quidā q non. moti ad hoc ex verbis dyonisij dicēts q agmina q̄ preeminēt vsum exterioris officij nunq̄ habēt. Alij vero dicūt q supiores aliqn̄ mittūtur ad extra ad ardua nūcianda: sed qr de cōi cursu nō mittuntur: iō a dyonisio dicūtur nunq̄ mitti. Hāc opinionē sequitur scotus. Probatur. qr incarnationē verbi multi angeli ante tēpus incarnationis nescierunt vt pz per illud ysa. in psona angelorum īferiorū q̄rentis: quis est iste qui venit de edom tinctis vestib⁹ de bosra. Et apls: vt inotescat principib⁹ et potestatib⁹. vt dicit glo. hiero. Angeli eas dignitates prefatum mysterium incarnatiōis ad plenū nesciuisse: donec ipleta esset passio xpi et aploꝝ predicatio fuisset in gentib⁹ diuulgata: qd tn̄ non latuit maiores: scdm aug. ibidē. Cōstat aūt hoc nō latuisse angelū missū ad hoc nunciandū btē virgini. Erat igit de superiorib⁹ ex quo iferiores hoc latuit. ¶ Ad argumēta. Ad primum dico q assistere sumit vno modo pro clara dei visione: et sic oēs āgeli deo assistūt et hoc mō nō est distinctio assistētium et ministrantiū: sed accipiēdo assistētes p his qui de cōi cursu ad extra nō mittūtur. ¶ Ad secundū dico q lz de⁹ posset per se facere ea q̄ mediātib⁹ angelis facit: mittit tn̄ angelos ad hec iplēda pter bonitatis sue cōicationē et sue dilectiōis erga nos manifestationē et ptiū vniuersi cōnexionem. sic eni videmus q illi q̄ presunt multa per se possent facere q̄ per seruos suos exequūtur vt ordo debitus obseruetur. Offerunt etiam angeli deo q̄ ois nouit nostras orationes tanq̄ nūi

aduocati pro nobis itercedētes

dī.ii Circa distinctionē .ii. Quero vtrū angeli deputentur ad custodiam hoim? Q3 nō. q2 deus per seipsum hoiem redemit. ergo per seipsū ab aduersario custodit. ¶ Cōtra. Sup illud Math. 8. Angeli eorum. ꝛc. hieroñ. Magna dignitas ē aiarum vt vnaqueq3 ab ortu natiuitatis sue habeat ad sui custodiam angelū deputatū. ¶ hic primo videbitur de q̄sito. deide mouebo aliqua dubia. ¶ Quātum ad primū cōueniēs est angelum deputari ad custodiā hominis. hoc em̄ decet altitudinē diuine potentie. cū em̄ deus habeat demones aduersarios. condecens est vt ipse eos vincat per suos ministros vt per hoc ostēdatur potētia manus domini. que nō solum potēs est in se/sed in suis seruis. Ordinē etiā diuine sapiētie condecet vt infima per media deducat ad sūma. ꝛ sic hoiem in deū p ministeriū angelicū qui est supior hoie in natura Condecet etiā dulcedinē diuine mie: vt sicut hō habet aduersarium ipm ipugnātē: ita habeat angelum ipsum auxiliantem. si quidem dyabolus in mēte hois malas cogitationes ꝛ affectiones imittit/nō ipas gignēdo vel formādo: sed ad hoc excitando vel ipellēdo: ideo datur ei bonꝰ angelus qui ipsum exhortetur ꝛ incitet ad bonū: ꝛ ab oppssione seu violentia dyabolica defendat nō solū scd3 statum nature lapse: sed etiā institute. ¶ Quātū ad scd̄m articulū in quo sunt mouēda aliqua dubia posset q̄ri. An aliquis angelꝰ fuerit deputatus ad custodiam xp̄i. Rñsio. q christo nō est datꝰ angelꝰ ad custodiā nō enim indigebat q2 nec dyabolus poterat ipsum decipere per falaciā cū ab instāti cōceptionis aia eius esset btā perfectissime/nec opprimere per violentiā: q2 corpus eius et aia erant diuinitati inseparabiliter vnita que est oipotētissima. Ad eius tñ ministeriū fuit multitudo angelorū deputata. Qd aūt dicit psal. q fuit paulominꝰ minoratus ab angelis dicitur ratione passibilitatis. ¶ Scd̄o dubitatur: vtrū angelꝰ subtrahat obstinatis custodie bñficium? Responsio q sic quātū ad pmotionē ꝛ exhortationē ad bonū. ꝛ sic dicit Damascenꝰ q antichristus carebit angelorū presidio. Nō tñ deserit quātū ad actum custodie que respicit retractionem a malo: q2 semp hoiem retrahit ne labat in peius. ¶ Tertio dubitatur an angelo custodienti accrescat gaudiū ex beatitudie custoditi? Rñsio q gaudiū in angelo crescere pōt intelligi dupliciter. scilicet extensiue vel intensiue. Extensiue dicitur crescere: quando quis de pluribus gaudet. Intēsiue vero: quādo affectꝰ de aliquo copiosius gaudet. Est etiam duplex gaudium: quoddam in quo cōsistit premium essentiale: ꝛ hoc ē gaudium de bono increato. Aliud in quo consistit premiū accidentale: ꝛ hoc est gaudiū quod habet angelus de bono creato sine

Margin notes: Rñō (beside "hic primo"); dubium .i. (beside "Rñsio"); du. 2 (beside "Scd̄o"); dubium .3 (beside "Tertio"); 53 (handwritten, left margin).

proprio siue alieno. Loquendo igitur de premio essentiali: non augetur i ipsis nec variatur sed loquendo de premio accidentali: augetur in ipsis extensiue: qr de pluribꝰ gaudēt. ¶ Utrū aūt augeatur intēsiue: dicūt quidā ꝙ sic/alij vero ꝙ nō. ¶ Ex damnatione aūt illorum quos custodiunt. nullum habēt gemitū ꝓpter plenitudinē gaudij qđ habent quod nō compatitur secū admixtionē contrarij. tum etiā quia voluntas eorum est omnino conformis voluntati diuine. vnde de diuina iusticia exultant gaudent etiā de bonis que ergā illos exercuerunt: quod in se erat faciēdo. ¶ Ad argumentū: dico ꝙ dominus ꝛ ꝑ seipsum custodit ꝛ ꝑ angelum nec tñ ꝑfectio diuine custodie excludit virtutē angelice: sicut deus operatur in omnibus rebus ꝛ tamen eius operatio operationes creaturarū non excludit. In hoc autem ostēditur ordo sapientie diuine que communicauit creaturis posse effectus suos in alias imprimere. ¶ Auctoritas vero hieronimi dicētis ꝙ ab ortu natiuitatis hoīs deputaꝛ ei angelus intelligenda est non solū de natiuitate ex vtero: sed etiam de natiuitate i vtero: cum spūs scꝫ infunditur corpori: extunc enim indiget angelo custodiēte cum posset in vtero interimi: et sic a baptismate impediri.

Circa distictionē.12. In q̄ magr tractat de materia rērū corporalium. Queritur vtrum materia sit ꝓducta i imperfecta actualitate? Et videꝛ ꝙ sic. Primo per textū geñ.2. Iste sunt generatiōes celi ꝛ terre i die quā creauit deus celum ꝛ terram: ꝛ oē virgultum agri. ꝛc. ergo in eodē die fuerūt producta que prius dicit ꝑ sex dierū numerum fuisse distincta. ¶ Preterea. Eccl'iastici.18. q̄ vixit icternum creauit oīa simul. ¶ Preterea Job.40. Ecce behemoth quem feci tecū. sed behemoth est angelꝰ primo factus ꝛ hō vltimo die factus: ergo oīa simul facta sūt. ¶ In oppm̄ arguitur per textum geñ. vbi dr ꝙ per sex dierum spacium ꝯpleuit dñs opus qđ ichoauerat. ergo materia nō fuit subito in perfecta actualitate producta ¶ hic est vna opinio quā sequiꝛ augꝰ. ponēs oīa simul in suis formis fuisse producta que cōfirmatur per auctoritates allegatas ponitqꝫ illos dies non fuisse naturales sed potius spirituales secundū cognitionē angelicā sexies repetitam iuxta diuersa gña rerū ab angelis cognitarū. ꝛ vult ꝙ oīe cuiuslibet diei significat cognitionē qua angeli predicta cognoscūt in verbo: ꝛ vespere illam cognitionem qua predicta cognoscunt in genere proprio. ¶ Sed qr ista expōvideꝛ magis mystica q̄ litteralis: ideo cōiter alij doctores ꝛ q̄ precesserūt augustinū ꝛ qui secuti sunt (vt ambrosius. hieronimꝰ. gregorius. basilius et dam̄) sic intellexerūt et posuerunt sicut littera sacre scripture sonare videtur. Unde posuerūt oīa corporalia sub celo empireo esse simul creata in

materia: et per senarium dierum esse distincta in forma. Dicitur autē illa materia informis non quod careat omnino forma vt dicitur communiter: sed quia non erat in ea forma completa: sed dispositio quedam ad formas vlteriores potuit tamē (secūdū scotū) a deo creari sine forma de quo tactū est in primo phisicorum. Uocatur autem illa materia omnium corporum sub celo empireo nomine terre: cum dicitur gen. primo. In principio creauit deus celū et terrā. celū scz empireum repletum angelis. Dicitur etiā abyssus et aqua vocatur siquidē nomine terre. que inter cetera elementa plus habet de stabilitate eo quod est fundamentum formarū. Dicitur etiā abyssus: quia in ea non erat speciositas nec distinctio formarum ab a. quod est sine. et byssus quod est genus lini candidissimi/ quasi sine candore. significatur etiā nomine aque: eo quod habebat ad formam aptitudinem et inclinationem et ita quandam fluxibilitatem. Unde gen. i. dicitur quod spūs dñi ferebatur super aquas. i. voluntas dñi super hāc materiā ad producendum ex ea varias species. Erāt autē partes densiores illius materie inferius. subtiliores vero superius attingentes vsque ad empireū. cepitque moueri huiusmodi moles a principio sue creationis vt dicūt quidā. Ad argumenta. ad primū dico quod ex illa auctoritate habetur quod omniū visibilium materia fuit in prima die creata. Sed contra gen. i. dicitur quod terra erat inanis et vacua: quia scz nondum erat varijs formis ornata et tenebre erant super faciem abyssi. hoc autē fuit ante lucis productionē: sed ante lucē nō fuit dies ergo illa materia fuit creata ante omnem diē. Rñsio quod materia fuit creata ante omnem diem secundum quod dies dicitur tempus in quo lux irradiat super terram. quia tñ fuit modica mora inter creationē materie et factionē lucis: ideo ipsa materia numeratur in die primo secundum quod dies dicit tempus. 24. horarum secundum rich. Ad auctoritatē ecclesiastici dico quod oia simul fuerūt creata quantū ad principiū materiale. Ad auctoritatē vero iob dicit grego. quod ly tecū nō dicit ibi simulitatem tēporis sed similitudinem rationis angeli et hominis.

Rño Ad arg.

tecū .i. ad idē .i. eādē finem

Circa distinctionē. 13. Quero vtrū lux gignat lumen tanquam propriam speciem. Quod nō Lumen gignit substantiam / vt patet de igne. ergo est substantia. Item lumen frāgitur et flectitur. ergo est corpus. Cōsequētia probatur: quia ista sunt passiões corporis. Preterea quod non sit species / quia denominat mediū nō autē species colorū excludit etiā oppositū. s. tenebram: nō autem species quia simul sunt species oppositorum puta albi et nigri in medio. In oppositum. Lux est de se sensibilis. 2. de aia. igitur habet aliquam speciem sensibilē nō aliam a lumine igitur. In ista q̄stione primo aliqua premittā: secundo ad questionē respondebo. Quantum ad primū sciendum quod in primo die facta ē lux (vt dicit sacra scriptura) et accipitur lux pro corpore lumi-

di. 13

pmo ar. rño.

noso (secundum scotum) cuius corporis forma notior erat lux et ideo describitur subiectū igno- tum per formam notiorem. Nō est autē lux substantia cum sit per se sensibilis. sed est q̄dam quali tas a visu perceptibil'/forme nāq̧ substantiales non sunt a sensu perceptibiles: vt patet in sacra- mento altaris: faciebat vero il- la lux diem et noctem suo motu: sicut nunc facit sol reuolutione sua. Formataq̧ est non ad ani- malium illustrationem que nō- dum erant: sed ad diuinorū ope rum distictionem. Illa enim me diante capit intellect⁹ noster di- stictionē diuinorū operum quo ad tres dies precedentes forma tionem solis: et ex ipsa fuerunt. 4. die lumiaria producta. ¶ Et notandū q̧ dies sm̄ bonauentu ram diuersimode incipit/ Greci enim incipiunt de mane rōne or tus solis/ Astrologi vero in me- ridie: q2 tunc sol est fortior/ Iu- dei in vespere: q2 tunc incipiunt solēnizare. Ecclesia vero in me- dia nocte: q2 tunc xp̄s natus est (Unde versus) Mane diē greca gēs, icipit astra seq̄ntes. In me- dio lucis. iudei vespe. sācta. In choat eccl'ia medio sub tp̄e no- ctis. ¶ Quātū ad sm̄ sciendum q̧ lumen non est substantia cō- pleta hoc est per se subsistens q2 neq̧ sp̄ualis cum sit extēsibilis/ nec corpalis: q2 tunc duo corpa essent simul. Est eīn lumē cū to- to aere nec op3 aerē moueri ad- ueniente lumine: q2 tunc in me- dio illuminato non esset respira tio aeris/ Nec etiā lumen est for ma substantialis quia illud cui aduenit manet perfectū i spē. il- lo recedente sicut patet de aere qn̄q̧ illuminato qn̄q̧ tenebroso Nec est materia: p3. Nec est ve- risimile q̧ ad aliqd̄ genus aliud pertineat q̄3 ad gen⁹ qualitatis. Est ergo (sm̄ scotū) species seu i tēsio lucis. nō q̄dem accipiendo intensionē pro illo in quod ten- dit sensus sc3 p obiecto. sed pro illo p quod tanq̄3 p principium formale in obiectū tēdit sensus. ¶ Sicut aūt (s3 aug. de doctria xp̄iana). In distinctione rei et si- gni res accipitur p illa re q̄ nō ē signū/ l3 illa q̄ ē signū sit et̄ res: ita i distinctione rei et intētionis licet intēsio sit res et forte sensibi lis i quam pōt sensus tēdere/ tn̄ illa dr̄ intensio q̄ non est tn̄ res in quē tendit sensus: sed est etiā ratio tēdendi in alterum cuius est ppria similitudo/ hoc modo dico q̧ lumen est proprie inten- sio siue spēs sēsibilis ipsi⁹ lucis. ¶ Qd̄ pbat. q2 si non esset inten sio: tunc positū supra sensū phi- beret sēsū. hoc autē ē sm̄ et ptra ph̄m. lib. de sēsu et sēsato: vbi vult q̧ necessarium est lumen in ocu lo ad hoc vt recipiat spēs colo- ris et videat. Modus ponit' iste q̧ sicut lux est visibile pri⁹ natura- liter colore: ita etiā spēs ei⁹ est prior naturaliter spē coloris tā in perficiendo medium q̄3 orga nū. Medium ei nō illuīatū nō ē ca pax ad pcipiēdū colorē/ organū etiā nō illuiatū nō ē visiuū pro- xime. species aūt lucis dr̄ lumē et radius. lumē inq̄3tū illuminat aerē scd̄m pfū dū: radius vero i q̄3tum procedit a corpe lumino so sm̄ lineam dyametralem. De

triplici radio scz rectõ. fractõ & reflexo: dictũ est. 3. metheororum ¶ Lumen igit multiplicatũ fm istos tres radios: immediate gignitur a luce. Est autem duplex lumen. s. primarium et secundarium. Lumen primarium ē species lucis que immediate gignitur ab ea loquendo de imediatione ad cām nō excludendo ordinem effectuũ ordinatorũ respectu eiusdē creature. vt omes partes aeris immediate illuminantur a sole. licet prius natura illũietur ps propinquior soli q̃ remotior. ¶ Lumen secundariũ est spēs luis primarij quale est vbi est vmbra. In hoc eni distiguit vmbra in actu a tenebra quia tenebra est priuatio luminis tā primarij q̃ secũdarij: vmbra autem est priuatio tm̃ luis primarij. ¶ Ex premissis pz rñsio ad quoddam dubiũ. qa posset dubitari cuz lumē videatur quō spēs erit visibilis. ¶ Rñsio Spēs aliqua intēsa pōt in se eē visibilis qñ terminatur ad opaca. sicut species coloris dũ est in medio non videtur: sed qñ contiguatur opaco tunc videri pōt (sicut pz de radio transeunte per vitrum coloratũ Apparet enim color in pariete vbi terminatur radius. et videtur paries coloratꝰ sicut vitrũ. nec ppt hoc negatur iste rubor i pariete apparens esse spēs. qz oculus ibi existens cui supponeret iste rubor videret rubeuz vitruz sic lumen terminatũ ad opacũ potest videri. ¶ Ad primuz argumētũ dico q̃ alterans in fine alterationis Rño ad arg sñat: nō aũt illa qualitas qua alterauit. ¶ Ad secundũ dico q̃ ista dicuntur metaphorice de lumie: vt pz per auiceñ. 6. naturaliũ. Qñ eni virtus actiua agēs naturalis nō ē totaliter exhausta. i. non tantũ causauit q̃tum pōt cāre: tūc si nō pōt scdz lineā rectā age re. agit scdm lineā fractā vel reflexā. ¶ Ad tertium dico q̃ spēs posset denoiare si eēt nomē denominatiui impositum Quod etiam additur de opposito dico q̃ lumen vnum non excludit alterũ alteriꝰ rōnis: sicut lumen solis non excludit lumē lune in eadē parte mediȷ. sicut nec species albi exclud it speciē nigri: sed sicut lumen quodcunq̃ excludit tenebram que est eiꝰ priuatio non contrarium vel disparatum. ita species cuiuscunq̃ coloris excludit priuationem illius in medio.

Circa distictionē. 14. querovtrum stelle agant in hec inferiora? Qz nō. qz cum determinate agant non contingēter: nulla esset contigētia i istis iferiorib. ¶ Cōtra arꝰ. 2. de generatione dicit q̃ motꝰ solis cũcirculo obliquo est causa generationis et corruptionis in istis inferiorib. ¶ Item geñ. primo dicitur q̃ posuit deus luminaria in firmamento celi vt essent in signa et tempora. In signa scilz euentuum futurorum et distinctionē tpm / agũt igitur in hec inferiora: cũ ex motu ipsorũ fit pnosticatio futurorũ: vt serenitatis et tēpestatz. ¶ In ista questione primo aliqua pmittā. 2. ad questionem respondebo.

tres sunt celi ¶ Quantū ad primum sciēdū q̄ sūt tres celi pricipales: iuxta illud qd̄ dicit ap̄ls q̄ fuit raptus vsq̄ ad tertiū celū. Primū eni celū est empireū: infra cuius ambitū oia corpora sperica cōtinētur quod est imobile cū sit loc⁹ quietis perpetue btōrū. Secūdū celū qd̄ infra ambitū celi empirei continetur est celū cristalinū qd̄ scriptura sacra noie aque appellat. quedā eni species cristali fit ex aqua gelata. habet etiā ꝓprietates consimiles ꝓprietatibus aque. est nāq̄ formaliter perspicuū sicut aqua / est etiā effectiue frigidū et humidū: lʒ nō formalit. vñ cōtēperat caliditatē et siccitatē quam ad hec inferiora influūt supiora corpora et spera ignis. Est etiā primū mobile scd̄ʒ theologos et laudicē. Mouetur siquidem motu diurno ab oriente in occidentē: et iterum in orientē directe rediēs suo impetu oēs alias spās secū rapit infra diē et noctem circa terrā illis cōtra nitētibus motu ꝓprio quo ɔtra celi motū mouētur sub zodiaco / vt fuit diffuse d̄claratū in libro de celo ꝛ mūdo. ¶ Tertiū celū qd̄ inter ambitū celi cristalini continet et firmamētum in quo sūt stelle fixe. de quo dicit̄ geñ. primo fiat firmamentū in medio aquarū: ꝛ diuidat aquas ab aquis. i. celū cristalinū ab elemētis. Sub firmamēto autē sūt septē planete habentes ꝓprias spās. q̄ etiā noie firmamenti itelligunt̄ ꝓpter sensus maifestatū nō est distictio firmamēti ꝛ spāꝝ septē planetarū apparētiū. loq̄bat̄ ei moyses rudi ꝑp̄lo q̄ sola sensibilia capiebat. ꝓpter etiā vnitatē coordinatiōis q̄ vna aliā spice ɔtʒ. Numerus aūt ꝛ ordo septē planetarū pōt hēri p lr̄as duaꝝ dictionum hui⁹ vs⁹. Post sim sū sedꝫ vltio luna subest. prio eni est saturnus 2. iupiter. 3. mars. 4. sol. 5. venus. 6. mercurius vltimo luna. ¶ Mouent̄ quoq̄ corpa celestia p intelligētias seu angelos scd̄ʒ augu. 8. de trinitate. q̄ quidē ipsa mouēt / nō t̄n informant. Dicere poꝛ eni corpa celestia eē aiata: est tā erroneū parisius cōdēnatum. Dicunt̄ aūt septē planete stelle erratice: q: nō figunt̄ in octaua spera vt alie stelle: sed̄ habēt celos proprios vt dictum est libro de celo ꝛ mundo / quos quidem oportet ponere propter varium motū planetarū. Si eni ipsis nō assignarentur varij celi cuʒ quibus mouerentur: oporteret q̄ mouerētur motu suo proprio et tunc oporteret ponere vacuum in celo scilʒ locū ad quē planete mouerentur / vel duo corpora simul / vel ponere q̄ celū cederet stelle mote: sicut aer cedit corpori moto in aere. hoc autē non est ponendū i celo / quia cū sit incorruptibile ꝛ secundū se totum et secūdum partes: non naturaliter diuisibile. sicut igitur in secūda die fecit de celum cristalinū cum firmamento et speris planetarū. In tertia vero die fecit quattuor elemēta cum dicit congregētur aque que sub celo sunt in locum vnum ꝛ appareat arida. Non facit autē mentionē de igne ꝛ aere propter ipsorū insensibilitatem. In quarta aut̄

die fecit luminaria in firmamẽto et speris planetarum. Est ita ꝙ terra in medio vniuersi vndiꝙ aquis coopta: dēpta quarta eius parte secundum Richard. ¶ Aqua vero aere sperice circũdatur. Aer autem sphera ignis Ignis vero spera lune et sic de alijs vsqꝫ ad ēpireũ: vltra quod nichil est. ¶ Quātũ ad scdm dicit scotus ꝙ stelle agũt i hec inferiora ⁊ pmo in elemẽta. Accedēte enim sole ⁊ alijs stellis calidis ad cētrum alicuius regionis: elemēta supiora scilꝫ ignis ⁊ aer augmētantur: ⁊ inferiora scilicet terra ⁊ aqua minuuntur ⁊ conuertuntur in alia. Sole vero recedēte ⁊ accedētibus stellis effectiue frigidis vt saturno et mercurio accidit ecōtra generatio elemētoꝝ aque ⁊ terre. ¶ Et si dicas ꝙ sic spera aque erit aliquando maior ⁊ aliquando minor. Dico ꝙ sicut accedēte sole ad cētrum vnius regionis / per eius accessum generatur ibi plꝰ de igne ⁊ minuitur de aqua: ita p eius recessum ab alia regione generatur ibi plus de elementis frigidis: ⁊ sic seruatur equalitas quo ad totum. ¶ Item habent actionē quo ad loci mutationem. superior eni pars aeris mouetur circulariter ad motũ celi. hoc patet in ipressionibus. ignitis cuiusmodi sunt comete quas videmus circulariter trāsferri / ⁊ multomagis ipse ignis qui est ppinquior celo mouetur motu circulari ad motũ corporis celestis. ¶ Luna etiā causat motũ fluxus in mari. habet eni dominium super humida: sicut sol sup sicca. Habēt etiam planete vel stelle dñium super mixta inperfecta. vt sunt impressiones. Nam materia illarum que est vapor nō eleuatur ad locum generationis illarũ nisi per calorē incorporatum i illo virtute aliꝰ cuius stelle: hoc patet in stellis comatis ꝗ non solũ mouētur ab oriente in occidens sequēdo motũ celi: sed etiā ab occidēte in oriens vel ab austro i aquilonē sequēdo scilꝫ determiatũ motũ alicuiꝰ planete a quo generantur. ¶ Sed dices. ex quo habēt talē causalitatē sup inferiora stelle ⁊ orbes ꝗ quidē causalitas est determiata et necessaria: quare non iudicāt sup determinate et vere astronomi de eoꝝ effectibꝰ: Dico ꝙ cā est: qꝛ nesciunt perfecte qualitates et virtutes stellaꝝ ⁊ celoꝝ cōcurrētiũ ad talē effectũ effectus eni vnius stelle pōt impediri per aliā eis ignotam. Angeli aũt tam boni ꝙ mali habēt eoꝝ perfectā noticiā: et iō possunt bene iudicare de euētu futuroꝝ subiacētiũ hmōi naturalibus causis. vt de ventis / tēpestatibus et huiusmodi. ¶ Habēt etiam actionem in mixta perfecta: vt metalla que in quibusdā regionibus generātur ex cōstellatione respectũ habente ad illā regionē ⁊ non ad aliā. Nam terra nō est actiua huius diuersitatis. ¶ Itē habent actionē super animata alterādo. s. corpora mixta ad qualitatem conuenientem vel disconuenientē aie perficienti corpus: et sic possunt agere ad generationem ⁊ corruptionē organoꝝꝙ dispositionē.

vel indispositionē. et per conse-
quēs possunt habere actionem
aliquā in intellectu quodā mo-
do. quia si deordinatur sēsus in
actu suo. per consequēs deordi-
natur intellect⁹. vt patet i frene
ticis. Leso eni organo fantasie/
intellectus impeditur a sua ope
ratione. Et similiter etiam quo
ad hec possunt esse causa deor-
dinationis in voluntate. Potest
eni appetitus sensitiuus altera
ri. vt magis iclinetur ad hoc vel
ad illud q̄ ad aliō. Et quia etiā
in viatore inclinatur appetitus
rōnalis ad ꝓsequēdū quod est
oppositū scdm appetitū sēsitiuū
ideo hoc modo inclināt volun-
tatē corpora celestia. In nllo tñ
necessitatur voluntas absolute
ꝓpter hec ratiōe liberi arbitrij
sed potest contra ire. ¶ Et pro-
pter talē pronitatē ad sectandū
appetitū sensitiuum accidit ali-
quādo astronomos vere pteno
sticare de moribus hom: vt q̄
erunt luxuriosi vel hmōi. ꝑ con-
stellationes natiuitatū. Sic etiā
demones de aliquib⁹ futuris cō
tingentibus probabiliter cōie-
cturant. Ipsa quoqꝫ aliqñ ꝓba
biliter precognoscunt: per simi-
lia que frequēter accidere vide-
runt. vt quidā predixit futuram
victoriā sylle. qr videbat quedā
pñtia/ad que probabiliter con-
iecturabat ipsa sequi. vt refert
aug. 2. de ciuitate. Attēdūt etiā
in talibus varias hoim affectio
nes ex varijs ipsoꝝ motib⁹ mul
tiplicesqꝫ inductiones hic inde.
Futura tñ cōtingētia nō possūt
certitudinaliter scire: nisi illa iu
sto dei iudicio a sanctis angelis
addiscāt. ad talia faciēda ipos
licētiantib⁹/ꝛ sic p̄dicunt aliqñ
futura que ipi facturi sūt vt qui
dam predixit capitoliū arsurū/
vt ibidē refert augu. ¶ Ex predi Cor-
ctis patet q̄ impressiones sydे- rela-
rū disponūt quodāmodo ad ve rium
ritatē moꝝ: non tamen necessi-
tant. ¶ Fuit tamen opinio quo
rundam mathematicorum q̄ ex
vi positionis syderuz necessario
causatur in hominibus diuersi-
tas moꝝita q̄ talis est quisqꝫ
in moribus qualē eum facit esse
dispositio syderū in qua est cōce
ptus vel nat⁹ et istā vim vocaue
rūt noie fati. Sed hec opiō ē he
retica. Cū eni tollat libertatē ar fatū
bitrij tollit meritū ꝛ ꝑ cōsequēs ad se
premiū. Unde fatum secundum
istam acceptionē nichil est vt di
cit gregori⁹ in omelia epyphaie
Alio modo pt dici fatum dispo-
sitio siue ordinatio causaꝝ scdā
rū ad effectus producēdos diui
nitus. et hoc modo fatū vere est
aliquid. Prouidētia eni dia per
causas medias suos exequitur
effectus. Potest igit ipsa effectu
um ordinatio dupl'r [considerari] Uno
modo scdm q̄ est in deo: ꝛ sic dr
ꝓuidētia Alio mō scdm q̄ est in
causis medijs ordinatis ad effe
ct⁹ ꝓducēdos: ꝛ sic hꝫ rōnē fati
ꝛ hoc mō boeci⁹ loquēs de fato
i libro de ꝯsolatiōe dicit q̄ fatū
est reb⁹ mobilib⁹ inherēs dispō
ꝑ quā ꝓuidentia dia suis queqꝫ
nectit ordinib⁹ Sꝫ tñ scti docto
res hoc noie vti recusauerūt: ꝓ
pter eos qui illud ad vim pōis
syderū retorqbāt. Uñ augu i li
bro d ci. dei dicit. Si quis ꝓpter
ea res hūanas fato tribuerit.

q2 ipsã dei volũtatẽ vel ptãtem
Rñ= fatũ vocat. sñiam teneat/ et lin=
dco guã corrigat. ¶ Ad argumentũ
ad ar i oppositũ ɔcedo ꝙ circũscripto
gu. oi libero arbitrio dino angelico
7 hũano oia euenirẽt de necessi=
tate 7 nichil contingẽter fieret in
entibus Uñ si aliqua stella esset
nata gñare pluuiã de necessita=
te illam gñaret. si vero fortior eã
in oppositũ veniret: de necessita=
te ipediret. Sed qd de infirmita
tibus? Agunt ne ad has? Dico
ꝙ sic habẽt em̃ aliquã actionez
dispositiuã i intẽdẽdo vel remit
tendo qualitates et hmõi. et sic
est conueniens et necessarium
ꝙ bon9 medic9 habeat scientiã
astronomie. Possũt eñ medici in
aliquo tẽpe ppinare medicinã
q̃ iterficit: 7 i alio tẽpe liberaret.

di.15 Irca distinctionem.
15. in qua magister
agit de opere quin=
te et sexte diei: scien=
dum ꝙ sicut eodem
die factus est totus ornatus na
ture lumiose. s. 4. die: sic eodem
die debuit fieri ornatus nature
transpentis nõ luiose. s. aeris et
aq̃. hinc est ꝙ hoc die pducit de
us ex aq̃ natatilia 7 volatilia tñ
de o= q2 aer 7 aq̃ conueniunt in trans=
peri= perentia nõ luiosa: tñ q2 pars a
bus eris auibus ornata vaporibus
ante aqueis ẽ ɔmixta. sic in vno die
7 sex debuit fieri ornat9 nature opace
te die et ideo sexto die producit deus
rum. de terra hominem et alia aialia
gradientia. Die vero septimo
requieuit deus. i. cessauit a no=
uis gñibus creaturarum condẽ
dis. In illis enim sex diebus p=
duxit deus omnes species crea=
turarum q̃ producende erãt vel
in suis actualitatibus vt machi
nam mũdialẽ 7 creaturas ptinẽ
tes ad eius ornatum/ aut i suis
pricipijs per q̃ poterant postea
naturaliter pduci. qđ dico ppt
aliquas spes iperfectorum aialiũ
cuiusmõi sũt vermes: q̃ virtute Cur
corporum celestiũ gñantur. Est hõ sit
aũt hõ vltimo productus tanq̃ fact9
finis ad quẽ creature sensibiles die
ordinãtur. Licet nanq3 deus sit vltĩ.
finis vltimus oim creaturarum
inq̃tũ in eis est q̃daz participa=
tio diuine boitatis. hõ tñ qui na
tus ẽ imediate cõiungi deo per
cognitionẽ 7 amorẽ est finis sub
fine quo mediante creature non
rõnales in deũ ordinãt ¶ Aliter
tñ ordinabatur ad hoiem in sta
tu nature institute. 7 aliter i sta
tu nature lapse: q2 in prio statu
si pseuerasset hõ: oia aialia irrõ
nalia obediuissent ei 7 sic fuissent
ei ad manifestandũ eius impe=
rium 7 in solatiũ. 7 ɔtẽplationis
exercitiũ: ex varietate creatura=
rum attendẽdo sapiam cõdito=
ris. In statu aũt nature lapse vl
tra predicta quedã sunt ad su=
stẽtãdũ hois naturã quo ad ci=
bũ vel labores. vt iumẽta et pe=
cora. quedam vero ad corigẽdũ
eũ pp culpã: q datur hoi in exer
citiũ aialia q̃ nata sunt seruire.
vt bestie quasi vastie: qdã vero
sunt ad hui9 exilij eruditionẽ vt
qñ videm9 pugnas inter aues.
inter pisces. inter feras. inter re
ptilia addiscim9 ex certamib9 et
isidijs ceterorum aialiũ i ɔ̃ptis cer
taminib9 7 insidijs 7 nos 7 mun
dus hic tot9 posit9 sit In cũctis
vero etiam minimis et q̃ nulli9

vtilitatis esse videtur: diuinã operationem possumus admirari. ¶ Posset aũt sumi gñalis diuisio aĩaliũ inquantum ad moueri. Aĩal enim vel mouet se ipellendo. et hoc vel pedibus. et sic est gressibile. vel alijs: et sic est volatile. Aut mouet se anterius trahendo: et sic est reptile. Motus enim reptendi attẽdit scdm tractionẽ vt ptz in vermibus et serpentib9 totũ corpus suũ post se trahentibus. et in natatilib9 q̃ vi pẽnularum totũ corpus suum trahunt. Large aũt dicũtur reptilia q̃ in mouẽdo se magnã partẽ corporis terre applicant q̃uis hẽant pedes: vt lacerte. ¶ Oritur autẽ in hac distictiõe dubitatio cõis. an elemẽta maneãt i mixto. Et dicũt quedã q sic. Alij vero q ñ nisi virtualiter: sicut imperfectum cõtinetur in perfecto seu p conuenientia q: mixtũ ꝯuenit cũ elemẽtis iformitate qualitatũ. Cui opioni magis adheret scot9: vt declaratũ est i libro de gñatiõe.

disti 16 Circa distictionẽ. 16. psup positis his q̃ dicta sunt de ymagine trinitatis. di. 3. primũ et de mẽoria intellectu agẽte et potẽtiali. Quero vtrũ intellect9 et voluntas distinguãtur realiter iter se et ab aĩa? ¶ Et arguitur q sic potẽtie aĩe distinguuntur per actus et actus p obiecta. 2. de aĩa sed actus illarum potentiarum sunt realiter distincti. s. itelligere et velle. ergo et potẽtie. ¶ Item potẽtia et actus ptinent ad idem genus. sed actus istarũ potẽtiarũ sũt accidẽtia: ergo et potẽtie. ¶ Item si aĩa scdm essentiã suã imediate sit pricipiũ operationis cũ sit semp actus sp agit et opatur. igitur hẽs aĩam sẽp itelligit: sicut hẽs aĩam sp viuit. Item seq̃retur q sẽp posset agere: q: agens p eẽntiã suã sẽp põt agere ꝯñs autẽ est falsũ. ¶ Itẽ sicut se hz eẽ ad essẽtiã ita opari ad potẽtiam. ergo p cõmutationẽ proportiõis sicut eẽ ad operari: ita essẽtia ad potẽtiã. sed i oi creato esse differt realiter ab opari. ergo essẽtia differt realiter a potentia ¶ Preterea naturalis potẽtia ponitur in aristotele in scda spe q̃litatis ¶ Itẽ. 3. de aĩa d: q sũt partes aĩe. ergo distiguuntur realiter abiuicẽ. ¶ Preterea videtur q sint respectus realr distincti. q: in diuis est vna essẽtia cũ tribus psonis p ppzietates relatiuas distictis: ergo i ymagie creata erit vna essẽtia cũ tribus potẽtijs relatiue distictis. ¶ In oppm. 5. de trini. d: q sunt vna essentia vna vita. ¶ Itẽ. 9. d tri. In eo q̃renda est ymago quo in aĩa nr̃a nichil est melius. sed essentia aĩe nichil est melius ergo potẽtie aĩe in quib9 est ymago nõ differunt ab eẽntia realr. ¶ Omissis varijs opionib9 dico secũdum scotũ q potẽtie aĩe nõ distiguunt realr nec inter se nec ab eẽntia. Probatur. q: illud est ponẽdum in natura qd melius est si sit possibile: ex. 2. de gñatione. Natura enĩ semp desiderat qd melius est sed paucitas sine multitudine ẽ melior in natura sit sit possibilis ex pzio phisicorum ergo si possunt eẽ actus diuersi ab vna essentia simplici aĩe sine distinctione reali potẽtiarum. hoc est ponẽdũ. Possibilitas aũt hu Rño scdm scotũ

fus patebit. rñdēdo ad obiecta. ¶ Q̄ autē talis paucitas sit nobilitatis p3. Nā aliter nō ꝯpeteret enti nobilissio: cui ꝯuenit p ēētiam suā simplicissimā opari diuersa. Item ordinatū ad finem quāto imediatius ipsū attigit/ tāto nobili⁹: ergo potētie q̄bus aīa vltimū finē attingit nō distīguūtur realiter ab ipsa. Dico ergo q̄ potētie aīe cōtinētur i ipa vnitiue seu realiter. et distīguūt ab ea formaliter quasi passiōes ab ea profluenter. et ponit scotus exemplum de ente et passionibus eius: sunt enim perfectiones absolute idem realiter ipsi aīe per quas ipsa est operatiua

ad ar gu. ¶ Ad primum argumentū dico q̄ licet potentie distinguātur p actus. i. cognoscantur distigui non tamen oportet q̄ sit tanta distinctio in potentijs sicut in actibus, licet sit aliqua. vna eni potētia visiua est plurium colorum. ¶ Ad scđm dico q̄ potentia ꝛ actus dupliciter sumunt vno modo vt sunt differentie entis scđm q̄ omne ens est in actu vel in potentia. et sic nō tm̄ sunt eiusdem speciei: sed etiā eiusdē numeri, vt dicit. 9. methaphisice. Nam idiuiduū qđ nūc est in actu: illud idem fuit in potentia Alio modo potētia sumitur pro principio opandi. ꝛ hoc nō diuiditur i potētiā actiuā ꝛ passiuā. 5. metaphi. ꝛ sic potentia et act⁹ nō ptinent ad idē genus. ¶ Ad tertiū dico q̄ nō sequit si aīa est sp actus prim⁹ dans formaliter esse viuum: q̄ sēp sit eā effectiua actus scđi ¶ Ad quartū dico q̄ agēs per ēētiā est duplex. vnū qđ nō h3 eē ꝑticipatū: qđ sc3 nō depēdet ab alio i agendo: vt de eo et de tali verū est q̄ semp pōt agere. Aliud est agēs p ēētiā id est nō p accidēs siue p additū l3 dependeat. ꝛ de tali non est verū q̄ sp agere possit. ¶ Ad quintū dico q̄ nō se habēt similiter esse et ēētia: ꝛ operari ꝛ potētia. q̄ esse et ēētia sunt idem realiter: opari ṽo et potētia realit distinguūt. ¶ Ad aliḋ de p̄dicamentis dico q̄ potētia naturalis absolute non est in p̄dicamēto qualitatis: sed facilitas vtēdi ista potentia vt facilitas naturalis ad currendū vel pugnandū. ¶ Ad illud tertiū de aīa dico q̄ potentie dicūtur partes aīe. i. partiales pfectiones. ex hoc aūt nō sequitur q̄ realiter differāt. ¶ Ad vltimū dico q̄ ymaginis create ad prothotipū nō est oīmoda similitudo vt dictū est tertia. di. i.

Distin. 17.

Q Uo ad distinctionē. 17. primo videbit An aīa ade fuerit creata i corpe: scđo de situ paradisi terrestris. Quātū ad p̄mū augu. vis⁹ est sensisse super geñ. q̄ aīe fuerit create cū āgelis: ꝛ postea eas accessisse ad corpa s3 illa opio nō est vera: vt habet manifesta ab eodē i libro de eccl̄iasticis dogmatib⁹ vbi dicit alas hoim nec eē ab initio int ceteras naturas itellectuales: nec siml' creatas sicut origines fingit. Ad hoc est rō talis q̄ aīa dū actu nō informat. est iperfecta. igit cū opera dei sint pfecta (vt ait psalm̄) nō debuit sic creari. creant igit ꝛ aīa ade ac cete

De aīe infusione et creatione

re anime i corpore: et prius natura sunt terminus creationis q̄ vniant corporibus. possentq; sine corpore creari. In eodē tñ instanti tpis est ipaꜫ creatio: et ad corpus vnio. Unde sic exponit illō gen. Formauit deus hominem et inspirauit in faciem eius spiraculum vite. i. aiam in corpore creauit. et signāter facies exprimitur: quia in capite vigent omnes sēsus. ¶ Quātum ad secundum ponitur paradisus terrestri esse situs in oriēte equinoctiali. et attingere vsq; ad globū lunarē. Super quo dicit iohannes scotus q cum paradisus sit locus temperatus et conueniēs habitationi humane nō oportz q sit sub equnoctiali cū ibi sit calor excessiuus ratione solis bis i anno super zenich capitum hominum ibidem discurrentis Qz autem dicitur q attingit globū lunarem. vel sunt verba mathematica vel falsa: cum ibi sit spera ignis. nec potest dici q sit in superiori parte aeris. qz hec inflamatur vehemēter propter ꝓpinquitatē ignis: nisi ponatur locus ille accidētaliter temperatus. vt sūt loca sub polo artico scdm marcianū in mundi descriptione. vt si esset ibi cōstellatio habens influxū frigiditatis ad hmōi calorē tēperandum. vel vt quidā dicūt tēperatur calor ille a sūma frigiditate que in medio interstitio aeris viget cuius extreminati superiori forte equaliter ꝓpinqua est supficies illius loci sicut spere ignis. vnde dicunt q paradisus dr attingere vsq; ad globū lunarē: qz trāscēdit lo

de loco parad.

cū gnātiōis ipressionū hūidarū in quo scz gnatur circulus qui sensu nro apparet eē in circuitu lune. Quicquid sit de predictis certum est qd est locus temperatissimus in quo deus posuit hoiez quē extra paradisum in etate virili formauerat. Fecit aūt deus hoiem extra paradisum. vt per hoc inueniret q paradisus non erat eius hitatio ex natura sed per grām. Est aūt locus ille hoibus i accessibilis i statu nature lapse ꝓpt interpōnē mariū et terrarū inhitabiliū. et ꝓpt angelicā custodiā. fuerūt tñ virtute dina enoch et helias ibidē translati vt ex sacra scriptura pz. aduētū antichristi expectantes.

Circa distin. 18. q̄ro vtrum in costa de qua formata fuit mulier fuerit ratio seminalis: hic primo aliqua premittam. deinde ad q̄stionem respōdebo. ¶ Quātum ad primū sciendū q materialis eius potentia non potest esse ratio seminalis / quia augu. super gen. ad litterā dicit q leui fuit i abraham secundum rationem seminalem: sed christus nō fuit in abraham secundum rationē seminalem: sed tñ secundū corpulentiam substantiā: vterq; tñ tam leui q̄ xps fuit ibi scdm materiā et eius potētiā passiuā i materia igr vel eius potētia nō est rō seialis Sz rō seialis est vis itrinseca in seie indita semiā gnante vel causante q̄ est forma sbalis seis vel qualitas ꝯñs eā / que est via respectu forme generāde: vt i tritico est qualitas ꝯñs formā

d. 18

d forma. carne.

sibale ei⁹ ponit aūt nō solū i aia libus in quibus semē fit de sup- fluo alimenti/ sed etiā in o ibus mixtis q̄ a gn̄ante recipiūt q̄lita tes q̄ sunt vie ad formas vlterio res ꝛ pfectiores. In cadauē etiā bouis pōt iduci q̄litas aliqua a corpe celesti q̄ ē via ad formā a- pis et est rō semiali similis illi q̄ datur a generante vniuoco. Po test etiā esse in non vere mixtis sicut i mixtis p iuxta pōnē. Cor pora eni celestia non semper ge- nerant de vere mixtis : sed de mixtis p iuxta pōem ꝛ tale mix tuꝫ potest habere qualitatem q̄ erit via ad formam pfectiorem. ❡ Ex p̄dictis pōt itelligi quod dicit augu.13. de trinitate ꝙ in elementis mundi huius ponen- de sunt rationes seminales. qꝛ sic possunt contēplari p simpli- cem mixtionē vel per mixtionem que ē p iuxta pōnē/ ꝙ ex eis cau sabitur quedā qualitas vel for ma que erit via ad aliquid per
de rō nib⁹ semi nali- bus. fectius. Et ex hoc potest habere intentum suū.3. de trinitate vbi ostendit qualiter magi pharao nis fecerunt ranas. Nam ratio- nes seminales istoꝝ sunt in ele- mentis contēperatis ad inuicē: que cōtemperantia non est nisi quedā iuxta pō. elemēti cum ele mento scdꝫ quantitatē ꝓportio natā. Et qꝛ angelus mal⁹ nouit istam q̄titatem et ꝓportionem ideo sic pōt cōiūgere elemēta ac tiua passiuis ꝛ apponere ista di recte corporib⁹ celestibus h̄ntι- bus influere sup istam cōtempe rantiam: et sic gn̄are ranas. Q̄ autē generet forma corporis or ganici virtute corpoꝝ celestium

certum est / sed de aia sensitiua est dubiū. Quidā ei dicunt ꝙ a solo deo generatur / cum eni oē viuum (scdꝫ augu.) sit prestāti⁹ non viuēte/ non potest generari a corpore celesti nec etiā ab an- gelo / quia nō agit nisi mediāte motu celi/ ꝫ a solo deo ❡ Alij di cunt ꝙ corpora celestia pn̄t con currere cū prima causa ad ꝓdu ctionem aīe sensitiue / ꝛ dicūt ꝙ non est necesse causas secundas cū prima causa concurrētes ad productionē alicuius effect⁹ es- se pfectiores illo effectu ❡ Quā tū ad secundum dico ꝙ illa co- sta nō fuit ratio seminalis. ꝓba tur qꝛ semen est in potentia pro pinqua respectu formationis ge niti.5. methaphisice. Illa autem costa non erat in potētia propi- qua respectu corporis mulieris cum ex ipsa non potuisset natu- ralit generari. vnde a solo deo fuit formatum illud corpus nec potuit ab āgel' formari cum nō possint aliquam formam natu- ralem producere secūdū augu- stinum tertio de trinitate.

Irca distictionē.19. Queritur vtrū in sta tu innocētie habuis- sem⁹ corpora immor talia? ❡ Q̄ non qꝛ a dā poterat gn̄ari. ergo poterat corrūpi patet consequētia: quia non est maioris virtus rem pos se corrūpere q̄ generare. ❡ Con tra. Ro.5. Per vnum hominem mors intrauit in oēs ❡ hic dicit scotus ꝙ stante statu innocētie homo poterat mori/ sed illa po- tētia nō fuisset reducta ad actū qꝛ deus innocētē a morte preser

Di. 19.
Rho doc. sub.

nasset et sic erat immortalis. hoc patet per causas mortis post lapsum. Accidit enim mors ab intrinseco et ab extrinseco. Ab intrinseco autem scilicet per actionē mutuā contrariorū inter se infra corpus. calidū enim consumit humidū radicale ad cuius corruptionē sequitur corruptio propria vt patet de igne et oleo in lampade. Huiusmodi autem consūptio secundum quosdā fuisset paulatim restaurata per esum fructus ligne vite. quod probatur per illud Gen̄. 2. Uidete ne forte sumat de ligno vite et viuat in eternum. Sed cōtra. iste fructus nō potuit substentare naturā nisi per conuersionē eius in ipsā sed illud conuersum non fuit nobilius quam conuertēs / et natura conuertendo ipsū nutrimētum magis ac magis debilitatur: quanto magis ac magis agit in conuertēdo: quia agens oē phisicū i agēdo debilitatur igitur nunquam defecisset. Exemplū aristotelis de aqua mixta cū vino / i libro de gn̄atione ad hoc facit / primo enim vinū conuertit i se aquā et tot vicibus pōt apponi aqua quod deficit virtus vini i conuertendo. internū igitur in illa auctoritate gen̄. sumitur non pro vite interminabilitate sed diuturnitate sicut scriptura vocat mōtes eternos. ¶ Stante tamen innocētia nō accidisset mors quia quilibet fuisset translatus in paradisū antequam fuisset alterata natura alteratione ipro portionata aie. nō tn̄ simul fuissēt trāslati / sed vnus prius / alius posterius / potuissentque posterius nati esse beatiores prioribus vt de beata virgine patet. ¶ Ab extrinseco etiam non fuisset corruptio. nō tamē quin potuisset innocentis corpus diuidi et scindi a malo angelo si deus permisisset sed tn̄ hoc non accidisset / quia deus innocētē pseruasset. Nō passi etiā fuissēt corruptionē ab intēso frigore vel calore / quia i paradiso est aer tēperatissimus. Animalia etiā fuissēt homini mitia / nec se exposuisset aliquis ignis vel aque periculo. Ex premissis patet ad argumentum in oppositum.

Uo ad distictionē 20. Queritur vtrū filij procreati i statu innocētie fuissent stati i iusticia cōfirmati ¶ Quod sic, probatur per ansel. cur deus homo libro primo. Si pmi parētes sic vicissēt vt primo tētati nō peccassēt / ita confirmati fuissēt cum oī progenie sua vt vltra peccare non potuissēt ¶ Cōtra illi filij fuissēt viatores ergo petōres esse poterāt. ¶ In ista questione primo videbitur de quesito. 2 mouebūtur quedam dubia. ¶ Quantū ad primū dicit scotus quod in statu innocētie sicut fuit ex mera liberalitate diuina data iusticia originalis primo parēti. sic data fuisset filijs eius post eū. qui sic fuissēt in illa cōfirmati quod nunquam peccassēt postquam primā tentationē vicissēt sicut et pater primus fuisset cōfirmatus in illa si prime tētationi restitisset. ¶ Et licet ista iusticia nō necessitaret eos ad bene agendum cum non recepissēt pfectiorē quam pater qui eā pdere potuit et perdidit mirabiliter: tn̄ fuissent adiuti nec pe-

Di. 20.

Rn̄o

cassent ꝓpter hmōi iusticiā ꝛ sol licitā doctrinā parentū. ꝛ sic dꝫ
dub. intelligi verbū anselmi. ¶ Quātum ad scōm dubitatur vtrū soli electi tunc fuissent geniti. Ad hoc dicit gre. 8. moraꝉ. Si parētē pmū nulla pcti rubigo corrūperet: nequaꝙ̄ ex se filios gehēne gn̄aret. sed illi qui nunc ꝑ redēptorē saluandi soli ab illo electi nascerētur. ¶ Scdo dubi
du. 2 taꝉ vtrū in illo statu fuissent tot vnius sexus quot alterius. Rn̄deo ꝙ sic. qꝛ nulla ꝑsona fuisset cōiuncta cū alia in linea ascēdēte nec descēdente. qꝛ hoc fuisset cōtra naturā. Vn̄ adā si nunc viueret non posset contrahere. q̄lꝫ tn̄ ꝑsona fuisset aliȷ̄ coniuncta ꝑ obligationem illius precepti. Crescite et multiplicamini et replete terrā. ꝛ vnius etiā non fuisset coniūctus duabus. qꝛ bigamia fuisset ꝯtra legē nature nec maritus superuiuens accepisset aliā. qꝛ scde nuptie non sūt modo mltū laudabiles. ꝛ multominꝰ tunc fuissent. igitur in linea laterali tot femie quot viri. Ex hoc tn̄ nō sequitur ꝙ nūc tot saluentur de vno sexu quot de alio. qa eadē persona potuit esse mas et femina. qꝛ sicut sexus muliebris nō variat speciē homis / sic nec
du. 3 hic sexus hanc ꝑsonam. ¶ Tertio dubitatur. vtrum ꝑ carnalē copulā fuisset in muliere virginitatꝭ amissio Aliqui dicūt ꝙ cū ibi nō fuisset aliqua volūtatꝭ deordinatio non fuisset aliq̄ claustrorū apertio in conceptu / sed tn̄ in partu. qꝛ vt dicit aug. 14. de ciuitate. Qn̄ illas corporis ꝑtes nō ageret turpidus calor ſꝫ spōtanea potestas sicut opꝰessꝫ adhiberet. Ita tunc potuisset vtero coniugis salua integritate femi nec genitalis virile semen inmitti. sicut nunc potest eadem integritate salua ex vtero virginis fluxus cruoris menstrui emitti. eadem quippe via posset illud īmitti qua hoc eijci. ¶ Aliȷ̄ dicūt ꝙ augu. in illa auctoritate non asserit ꝙ ita factum fuisset. sed ꝙ ita fieri potuisset. et ꝙ virginitas in illo statu non preferretur cōiugio. lꝫ nunc preferatur ratione difficultatis q̄ est in resistendo inclinationi carnis. q̄ tūc absꝙ̄ vlla rebellione rōnis imperio paruisset. ¶ Quarto dubi
tatur vtrum paruuli ī statu inocentie fuissent primo nescij. Respondeo ꝙ sic. quia īpeditis organis virium sensitiuarum: impeditur rationis vsus. In pueris autem est illud impedimentum propter nimiam cerebri humiditatem / et propter nimiam commotionē ꝛ fluiditatē humorum in organis que impediunt distinctam relucentiā ymaginū (sicut facies nō apparet distincte in aqua mota.) Non habuisset etiam ꝑfectum vsum mēbrorum cum non fuissēt nati cum ꝑfecta ꝙ̄titate organorum. vnde nerui eorum non fuissēt primo apti ad motum progressiuum. dub. 4.

Circa distictionē. 21. Querit vtrū pctm̄ pmi hoīs ī statu inocētie potuit fuisse veniale. ¶ Dicūt q̄dā ꝙ non ꝙ ꝓbaꝉ qꝛ oī peccato debeꝉ aliq̄ pena / sed pena non poterat sibi deberi ipso remanente in statu inno- di. 21

Rn̄o q̄rū = dam

centie ergo omne peccatum fuit sibi mortale et nullum veniale. ¶ Preterea peccatum pure veniale corrumpere non habet (remanēs veniale) summam rectitudinem quam habuisset homo in statu innocētie pctm̄ autem qdcūq3 tunc illam corrupisset. quare non potuit esse nisi mortale. ¶ Item q̄diu vires superiores sunt ordinate ad deū in viribus inferioribus nulla potest esse obliquitas / quia non est deordinatio i viribus inferioribus stāte illo statu nisi primo sit in superioribus peccatū igitur primū oportuit q̄ haberet deordinationem virium superiorum / sed omnis talis deordinatio fuisset peccatum mortale. ¶ Contra quia illud donum non coniungebat perfectius vltimo fini q̄ quecūq3 gratia gratum faciēs coniungat nunc viatorem / sed cum gratia quacunq3 nunc potest stare veniale etiam in perfectissimis. Unde Jo. in canonica sua. Si dixerimus quia peccatum non habemus nosmetipsos seducimus ¶ Item supposito q̄ aliquis actus ex genere potest esse peccatum veniale puta verbum ociosum / s3 adam potuit talē actum exercere ociose loquendo sed actus de se venialis non fit mortalis nisi quatenus super ipsum cadit preceptum / igitur cum nullum preceptum habuisset adam de abstinendo ex necessitate salutis a talibus verbis (Nimis enim ad difficile obligasset deus viatorem si i illo statu illum de necessitate salutis obligasset ad faciēdum semper quod fuisset melius / vel ad vitā dū qd cū q̄ retardatiuū ad melius) Dicit igitur scotus q̄ potuit peccare venialiter in illo statu. ¶ Circa quod sciendum q̄ peccatum mortale non distinguitur a veniali in hoc q̄ vnum est respectu finis. scilicet mortale / et aliud respectu eorum que sunt ad finem s3 vtrūq3 posset esse / et circa ea q̄ sunt ad finē z circa finem. Sed i hoc distinguūtur q2 peccatū mortale est deordinatio opposita ordinationi sine qua finis non potest sequi aliquomodo que quidē deordinatio habet preceptum contra quod deordinatio fit. et ideo omnis deordinatio cadēs sub precepto auertit a fine necessario. ¶ Sed alia est ordinatio que potest esse respectu finis consequendi que non est necessaria sed vtilis. nec est de precepto sed potius de aliquo consilio: et sic deordinatio opposita huic est peccatū veniale nec facit cadere a fine necessario. Licet talis non procedat meliori modo quo potest ¶ Dico igitur q̄ adam potuit non tantum exercere actum deordinatum contra preceptum sed etiam consilium tm̄: vt non faciēdo maxie expedientia vel faciendo aliqua retardatiua. ¶ Ad p̄mū dico q̄ alia pena q̄ mors pōt rn̄dere veniali puta displicentia aliq̄ vel aliquid hmōi debitū feruentioris actus caritatis q̄ feruor consumeret pctm̄ veniale. hec autē pena non obfuisset innocentie. ¶ Ad secūdum dico q̄ venialis obliqtas potuit stare cū summa rectitudine habituali tunc pos

Margin notes: In oppositum opinionis. — Ad arg.

ssibili viatori. sicut actū maxime meritoriū pōt nūc sequi aliqua vana gloria nec veniale illō tollet meritum talis actus. ¶ Ad tertiū esto q verum sit q in inferioribus viribus non potuerit fuisse deordinatio nisi prefuisset in superiorib⁹. tñ dico q nō ois deordinatio in virtute superiori est peccatū mortale. Nam leuis mot⁹ per surreptionē de opinione aliqua circa articulos fidei ē deordinatio in virtute vel portione superiori. Nam pōt esse circa tale obiectū qđ nō pōt cōsiderari nisi per virtutes superiores: vt deū esse trinū & vnum & tñ nō ois leuis mot⁹ est ibi pctm̄ mortale. licet in superiori virtute sit grauius peccatū q̄ȝ in inferiori.

q.2.

Trū motiuum dyaboli ad tētandū primos parentes fuerit inuidia? Q̄ nō. Gre. 5. moralium super illud. Paruulos occidit inuidia sic ait. Paruulus est qui iuidia occiditur. quia nisi ipse inferior existeret de bono alterius nō doleret: sed dyabolus cum sit superbissimus se inferiorem hoīe non reputabat: ergo nec ipsū homini inuidebat. ¶ Cōtra sap. ij: Inuidia dyaboli mors intrauit in orbem terrarum. In ista q̄stione primo videbitur de quesito scđo mouebūtur aliqua dubia.

Rñō ad q̄stio. ¶ Quantum ad primū sicut dicit dam. Inuidia est tristicia de bōis alienis. & orit ex supbia ſm aug. sup geñ. dyabol⁹ itaq₃ q̄ ē superbissimus videns hominem per obedientie humilitatē posse ascendere vnde ipse ceciderat inuidit ei & sic fuit motus ad eū tentandum. ¶ Ad argumētum in oppositum dico q q̄uis dyabolus nō reputaret hoiem actu superiorē. reputabat tñ hoc posse fieri ascendendo. scȝ vnde ipse corruperat. Ut ei dicit aug. sup geñ. supb⁹ vel parib⁹ inuidet. q₂ ei equantur. vel sibi iferioribus ne sibi coequentur. vel superioribus q₂ eis non equat̄. ¶ Quātū ad ſm dubitatur prio vtr̄ ſpēs fuerit ꝯueniens īstrumentū illius tentationis. Rñdeo q sic. q₂ ꝯgruū fuit deū ꝑmittere vt dyabolus in illa forma tētaret & nō i alia q̄ sue malicie cōueniret. cū aūt serpēs sit aial malignū & venenosū congruebat̄ malignitati dyabolice q̄ est quoddā venenū spūale. dubium.1

¶ Scđo dubitat̄ quare prius tētauerit mulierē q̄ȝ virū. du.2 Rñ⁹. q₂ sciebat eā non esse tante sapie nec ꝯstantie sicut vir. & iō facilius eā supare sperabat. estimabat etiā ipsa mediāte se posse vir̄ vicere. ꝯgruū etiā fuit prımā tētationē esse exēplar sequētiū ſm aug. 12. sup geñ. Sēsualitas eñ rñdebat serpēti inferior portio rōis mulieri. supior vero viro. Uñ sicut dyaboli tentatio ꝑ mulierē venit ad virū. sic ꝓcedit tētatio a sensualitate per inferiorē portionē rōnis ad superiorē. ¶ Tertio dubitat̄. vtrū sit tentatio a carne sine tentatione ab hoste. Rñdeo q lȝ ois tentatio q̄ est a carne sit ab hoste vt a cā remota rōne corruptiōis q̄ secuta est a pctō primi parētis. Nō tñ ois tētatio q̄ est a carne ē ab hoste vt a cā propinqua. sed qñq₃ dyabolus tētat. cerne non dubium.3

tentante. qñq3 simul tẽtant dyabolus et caro dyabolo carnem instigãte. qñq3 aũt tẽtat sola caro qꝛ cũ p carnis corruptionem sensualitas non sit in rõnis ptãte põt ab obiecto moueri ad aliq̃d cõtrariũ rõni. q̃ motus est tẽtatio surgẽs ex carnis corruptione. ¶ Et nota q̄ tẽtare vno mõ idẽ est qð ad pctm̃ iducere ⁊ sic (vt dt iacob⁹) de⁹ neminẽ tẽtat qꝛ neminẽ ad peccandũ inducit sed vnusquisq3 tẽtatur a cõcupiscentia sua. Tẽtare etiã est experientiam sumere de aliquo. ⁊ sic deus tẽtauit abrahã qꝛ ad experiẽdam eius obiam. nõ vt ipse q̃ oia nouit illã experiretur. sed vt faceret nos illã experiri: xpm nobis pponens in exẽplũ. Dyabolus vero tẽtans intẽdit hoies vires expiriri ⁊ ipsos ad peccãdũ iducere. vt p hoc a deo reprobẽtur. ¶ Notãdũ etiã q̄ de⁹ tẽtat dupl'r. s. expresse ⁊ quasi interpretatiue. expresse autẽ deus tẽtatur: cũ aliq̃s peragit aliqua vel postulat a deo: vt experiat eius sciam ptãtem vel bonitatẽ. Interpretatiue vero cũ facit aliq̃d ad nichil aliud vtile nisi ad probandum deũ. l3 hoc nõ intẽdat. Est autẽ tẽtatio dei pctm̃ cũ procedat ex dubitatione tentantis respectu corũ q̃ spectant ad dei perfectionẽ quorum hẽtur certitudo p fidẽ. ¶ Quarto dubitatur vtrũ sit sp pctm̃ i tẽtatione q̃ est a carne? Ad quod sic distinguit rich. q̄ dr̃a põt assignari inter viciũ pctm̃ culpã ⁊ demeritũ l3 vnũ sepe sumat pro reliquo. Uiciũ ei est carẽtia habitual' dispositionis ɔuenĩẽtis nature rei.

quõ quis deus tẽtat

du. 4.

Uñ aug. 3. de li. ar. qð pfectioni nature deesse pspexeris: id voca viciũ. Pctm̃ vero est carẽtia rectitudinis in actu inq̃ntum declinãt a regula recte rõnis. sicut in naturalib⁹ mõstra dñr pctã: eo q̄ declinat a recta regula nature ⁊ in artificialibus: illa q̃ declinat ab artis regula. Culpa aũt est i actu nõ recto: iq̃tũ ẽ i volũtatis ptãte. Demeritũ vero est culpa in cõparatiõe ad retributionem: ⁊ sic omne demeritum est culpa et oĩs culpa est pctm̃: sed nõ conuertitur. Põt ergo dici q̄ oĩs tentatio carnis est motus vicios⁹: qꝛ ɔuenit ex carẽtia hitualis dispositiõis ɔueniẽtis perfectioni nature hũane in prima eius institutione: et sic dicit augu. xix. de ciuitate. Nonnullum vicium est cum caro concupiscit aduers⁹ spm̃. Põt etiã dici pctm̃ inq̃tũ discordat a regula rõis recte. Nõ tñ ẽ pctm̃ accipiẽdo pctm̃ pro culpa vel demerito: nisi illi⁹ tẽtatiõis cã sit volñtas añcedẽter: vel ei consentiat ɔcomitãter. qꝛ fm aug. de v'a religione. pctm̃ est adeo voluntariũ q̄ si nõ ẽ voluñtariũ nõ ẽ pctm̃

Circa distictionẽ. 22. Utrũ pctm̃ ade fuerit grauissimum? Q' sic. qꝛ pctõ ade maxima pena fuit ifiicta scilicet mors sui ⁊ posterorum. igitur. ⁊c. Probatur ɔña. qꝛ vt habetur i apoca. fm mensurã delicti erit plagarum modus. ¶ Itẽ glo. aug. super illud psal. que non rapui tũc exoluebã: dicit q̄ eua ⁊ adã rapere voluerunt diuinitatem: sed hoc fuit maximum malũ in angelo. igit multomagis in ho=

d. 22

mine cū diuinitas sit magis im-
proportionata homi q̄ angelo.
¶In oppositū Aug. sup gen. di
cit q̄ adā nō carnali cōcupiscē-
tia motus sed amicabili q̄dā cō
pulsus beniuolētia (qua de⁹ of-
Rn̄o fenditur ne offendatur amicus)
de peccauit. Rn̄sio. Primum pct̄m
pctō ade scd̄m aug. fuit immoderat⁹
ade. amor amicitie vxoris. Nam di-
cit aug. q̄ noluit contristare eā:
quā credidit sine solatio suo ꝛ a
se alienatam oīno interire vt ha
betur in lr̄a. Nō autē fuit amor
concupiscentie seu libidīs: q̄r nō
dū fuerat. Ex isto aūt secutū est
pct̄m graui⁹ scȝ iobediētia/trās
grediendo p̄ceptū de esu pomi.
Nō fuit autē hoc pct̄m maximū
q̄r grauitas pcti attēdit̄ ex hoc
qđ opponit̄ magis intense boni
tati: seu q̄r ē ꝯtra magis arduū
preceptū. Istud aūt nō fuit dire
cte cōtra maximū preceptū qđ ē
de dilectiōe dei: nec cōtra aliqđ
preceptū legis nature. Uñ esus
illius pomi in se non fuit de gn̄e
mali sed solū fuit malum quia
prohibitū. ꝛ ideo quātū ad hoc
non fuit grauissimū immo mul-
ta pctā fiūt modo a multis q̄ sūt
De grauiora s̄m scotū. ¶Pct̄m aūt
pctō eue fuit graui⁹, p eo q̄ voluit si-
eue. bi vsurpare equalitatē deitatis
vt dicit magr̄ ꝛ aug. Uñ hn̄s
auiditatem equalitatis ꝛ scīe di
uine seducta fuit credendo verū
esse qđ dyabol⁹ suggerebat. Uir
autem nō fuit seductus (vt vult
ap̄ls prime ad thimo. 2.) fuit tn̄
in eo quedam ignorantia cōco-
mitans seu consequēs primum
eius pct̄m. ¶Ex imoderato eīm
appetitu complacendi vxori sue
peccādo credidit esse hmōi pec-
catū veniale seu de facili penitē
tia mediāte a deo remissibile: ꝛ i
hoc ēt (vt dicit magister) minus
peccauit: q̄r de penitentia ꝛ dei
mia cogitauit. Min⁹ eīm peccat
(vt dicit rich.) q̄ peccādo peni-
tere proponit: ꝛ dei miam per pe
nitētiam consequi sperat: q̄ qui
penitere non proponit. Itē mu-
lier non peccauit: q̄r fuit pecca-
ti viri causa. Q̄r tamen peccatū
potest aggrauari ex circunstan
tia accidentali vt propter excel
lētiam ꝛ persone dignitatē que
ex hoc magis dȝ peccauere pec
cator. Item propter fortitudinē
et possibilitatem resistēdi: ideo
dicit magister in littera. q̄ quia
adā exteriori tentatione pulsa-
tus cecidit: tanto grauius ple-
ctendus erat: q̄nto leuiori īpul-
su fuit prostratus. Tētatio eīm
carnis difficilius vicit̄: q̄r de no
stro ꝯ nos roborat̄. Q̄r igit̄ adā
fuit circūspectior ꝛ nobilior ꝛ for
tior ad resistēdum ideo per acci
dens suū pct̄m fuit maius. Tra
dita ei fuit ade iusticia original'
tāq̄ digniori circūspectiori ꝛ for
tiori: ita q̄ si eā perderet. pro se
et tota posteritate sua perderet
Non sic autem fuit tradita mu
lieri: ideo peccatū ade acciden-
taliter fuit graui⁹ pctō eue / per
se tamen ꝛ precise i se peccatum
eue fuit grauius. ¶Dicit autē
bonauentura q̄ si sola mulier
peccasset videt̄ pbabilius q̄ de⁹
aliam mulierem formasset / et q̄
adam eue ꝯmixt⁹ non eēt. ¶Ad Rn̄o
primum argumētum dicendum Ad
q̄ peccatum illud est maius cui arg.
debetur maior pena: sic̄ forma-

liter punitio illius culpe. sic aūt pctō ade non debetur maxima pena. immo si dānnat⁹ fuisset ꝑ illo pctō: non fuisset ita punitus grauiꝫ sicut multi alij. ¶ Et cū dicis ꝙ mors sibi infligebatꝫ pro illo pctō que est maxima pena: dico ꝙ non dicebatur imortalis per aliqua itrinseca qua postea fuerunt corrupta per peccatum sed per gratuita sibi collata. Uidemus autem aliquando ꝙ ex parua culpa substrahuntur maxima beneficia: licet pro illa non infligeretur maxima pena immo modica. ¶ Potest etiam dici ꝙ mors que debebatur peccato ade licet sit pena generalior et magis extensa ꝙ quecunqꝫ alia pena hominū ꝑ quocunqꝫ peccato data: non tamen est maior pena ꝙ illa que debebatur peccato mortali. Lꝫ enim adam per peccatum suum amiserit justiciam origialem pro se et pro tota sua posteritate: non sequitur ex hoc ꝙ mors cōsecuta per substractionem illius iusticie sit grauior pena: sicut nec exheredatio que sequitur exheredatum ꝛ totam posteritatem eius est grauior pena ꝙ̄ decapitatio vnius hominis quam non cōsequitur decapitatio alicui⁹ de posteritate. ¶ Ad aliud argumentum. Dico ꝙ adam non appetebat equalitatem dei directe et formaliter: sed tantum interpretatiue. et sic omnis peccans (secundum ꝙ dicit anselmus de casu dyaboli) vult rapere equalitatem dei. immo vult esse maior deo in eo ꝙ voluntatē suam vult preferre voluntati diuine/ sibi non obediēdo. Angeli autē mali formaliter equalitatē dei appetierunt. Eua autem licet appetierit equalitatē dei. pōt tñ dici ꝙ nō appetijt cum tanta libidine cum quanta angelus.

Utrū ignorātia excuset pctm̄. Qꝫ nō 3. ethicoꝝ. cap. 8. q.c. ebri⁹ mereꝫ dupliees increpatiōes ꝙ̄ ignorātia i ipso nō excusat pctm̄ sed aggrauat. ¶ Itē malū additū malo nō minuit sed auget maliciā. cū ergo ignoratia sit malū non minuit peti maliciā vt videꝫ. ¶ Cōtra. Luce. 10. seruus sciens volūtatē dñi sui et nō faciens: vapulabit plagis multis. ꝛc. ¶ Rñsio duplex est ignorantia scꝫ ignorantia iuris: vt cū quis ignorat furtum esse pctm̄. ꝛ facti: vt cum q̄s nescit rem acceptam esse alienā sed putet esse suam. Insup ignorantia tam iuris ꝙ̄ facti quedā est iuincibilis seu simpliciter inuolūtaria: ꝛ hec totaliter excusat a pctō vt patet i infantibus et furiosis qui totaliter sunt priuati vsu rōnis. et in his qui in dubijs legispitorū cōsilium sequuntur. Alia est vincibilis: et hoc tupliciꝫ. q̄dā tñ ē affectata cū scꝫ quis vult ignorare ea que scire tenetur: cuiusmodi sunt credibilia ꝛ operabilia/ vt liberius absqꝫ remorsu conscientie peccet et talis ignorantia cum sit graue peccatum i se (vt dicit glosa) Ro. 2. grauissime peccas quia ignoras: idcirco magis aggrauat pctm̄ ꝙ̄ alleuiet. ex magna cū itēsione volūtatis ad peccā-

ignorātia duplex qñ excuset pctm̄ et qñ non.

dū prouenit q̃ hō velit ignorare ¶ Alia eni est ignorantia crassa vel supina cū quis scʒ ex quadā negligentia omittit scire ea que tenetur. et talis licet sit in se peccatum: non tamen ita graue vt precedens. Un̄ huiusmodi ignorantia peccatū alleuiat: excusat eni a tanto: sed non a toto. non ei ita excusat: vt sēpiterno igne nō ardeat: secundū augu. et magistrū in littera. ¶ Ad primum argumētū dico q̃ ebrius meretur duplices increpationes propter duo pctā que cōmittit. Q̄n q̃ tamen minus est homo culpabilis ex ebrietate et pctō seq̄nte ebrietatem simul: q̄ȝ propter [illegible] sine ebrietate. vt patet de loth qui ebrius cōcubuit cū duabus filiabus suis de quo dicit augu. contra faustū q̃ culpādus est nō tamen q̄tū ille incestus: sed q̄tū meret̄ illa ebrietas. ¶ Ad secūdū cū dicitur q̃ malū addito malo. ⁊c̄. dico q̃ illa propositio intelligi debet extensiue non tamē semꝑ intensiue. Uidemus eni q̃ aqua parꝝ calida addita aque multum calide nō facit totū intensi⁹ calidū sed remissius. ita potest contingere q̃ duo pctā simul minus intēsam habent maliciā: q̄ȝ alterum per se. cum minus diminuit de malicia maioris. vt patet de illo qui occidit hoiem ex ebrietate. minus enim intense culpabilis est: q̄ȝ si occideret non ebrius. ¶ De hac materia dicit bonauētura q̃ cognitio credibilium et opabiliū necessaria est in adulto vtente ratione) ⁊ ad hanc habēdā tenemur q: sine hac nullus potest recte viuere. dicit etiā q: preceptū affirmatiuum non obligat pro semper sed pro loco et tempore ignorans ignorando nō peccat nisi i primo instāti et tp̄e in quo tenetur nosse vel addiscere qđ ignorat / ideo q̄uis sēꝑ dicatur ignorare: nō tamē semꝑ dicitur peccare. de quo magis videbit̄ agendo de articulis fidei / et de preceptis in fine tertiȷ̄. ¶ Thomas autē dicit q̃ ignorantia corū que quis teneretur scire scʒ sine quib⁹ nō potest debitū actū exercere: pctm̄ est ꝑpter negligētiam. Oēs autē tenentur cōiter scire ea que sūt fidei vniuersalia iuris precepta: singuli autē ea que ad eoꝝ statū vel officiū spectant. Ignorantia aūt eorū que quis scire nō pōt (cum non sit ex volūtate nostra) nō est peccatū.

Circa distictionē. 23 querit̄ vtrū debuit deus hoiem tētari ꝑmittere ¶ Et videt̄ q̃ nō: q: impius eēt pater qui ꝑmitteret filiū aggredi bellum in quo sciret eum esse ab alio superandum. sed deus sciebat hoiem eē a dyabolo per illā tentationē superandū: ergo non debuit cū deus ꝑmittere tētari. ¶ Item rectus iudex nō debet permittere debilem / inuadi a fortiori. sed dyabolus erat homine fortior: ergo cū deus sit iustus iudex non debuit permittere hoiem ab eo iuadi. ¶ Itē nullus pctm̄ mortale qđ prohibere pōt debet permittere fieri: etiam si occasione eius preuideat maius bonū esse futuꝝ. ergo a simili deus hominē labi in mortale di. 25

petm pmittere nō debuit: cū hoc phibere posset: cuius occasione eius preuideretur maius bonū esse futurum. ¶ Contra aug. 7. de ciuitate. Sic res qs creauit deus creator administrat: vt eas proprios motus agere sinat ergo nō debuit tentatoris et tentati mot⁹ volūtarios impedire.

Rñō ¶ Rñsio. Decuit deum hominē facere optimū nō simpliciter puta faciendo eū impeccabilē: sed optim in ordine. i. in statu i quo optime saluaretur vniuersitatis ordo. s. in statu vertibilitatis. vt sic ordinato progressu pueniret a merito ad premiū. Sic eni manifestatur dia potētia cū hō suā defectibilitatē attēdens cognoscit se sine dio auxilio non posse psistere. Manifestat etiā eius sapia ex malis bona eligēdo: & pacē cū bonis ordinādo. Panditur quoq mia i miseror liberatiōe atq eius iusticia in iiquorū pditione. sic ergo exigit dia iusticia et mia hoiem expugnabilē & vertibilē fieri. ex quo sequit q deus debuit hoiem pmittere tentari. hoc etiā pz: qz legē iustā a se institutā pmittere debuit obseruari nisi ex aliqua cā spali al'r ordinaret. Lex aūt iusta a deo instituta ē. vt pmittat hoiem vti suo libe. ar. qz vt hētur eccl. 15. ante hoiem vita et mors bonū & malū: qd placuerit ei dabit illi. & sic debuit permittere hoiem tētari: maxime cū preuideret ex eius casu se scire posse & velle mai⁹ bonū elicere: vt declaratū fuit in prio

Ad arg. sen. ¶ Ad pmā cū dr q ipsi⁹ eēt pr. &c. Dico q hoc nō ē verū si iusticia hoc exigeret. Justicia aūt hoc exigebat vt deus hoiem tentari pmitteret vt dictū est. ¶ Ad scdm q lz dyabol⁹ sit fortior homie i naturalib⁹: nō tn i illa pugna cū nō possit vincere nisi volētē ¶ Ad. 3. pōt dici q de⁹ q hz curā totius vniuersi & scit ex malis elicere bōa: pōt pmittere defectū in vna pte vt inde proueniat maius bonū toti. nō sic de hoie ¶ Posset etiā dici q rex terren⁹ cuius nō debeat cōmittere mortale petm pp qdcūq bonum qd hui⁹ occasiōe posset elici: pōt tn pmittere fieri illd. s. nō phibēdo si ex phibitione certitudinaliter puideat grauj⁹ malū cōitati secuturum. vt videt velle aug. prio li. de libero arbitrio lōge añ mediū

Trū adā in statu innocētie videbat deum p essētiam? Qś sic. magister distinctiōe prima qrti dicit q sine medio & eū videbat ¶ Cōtra ioh. primo. Deum nemo vidit vnq. q. ij.

Rñō ad q. ¶ Responsio. Adam in statu innocētie deum per essentiam non videbat: nisi forte in illo sopore de quo habetur in libro gene. raptus in ipsum viderit. de quo dicit augustinus. 6. super gene. q mens eius facta est quasi particeps angelice curie. Quicquid sit de hoc certum est q secūdum communem statum illius vite deum per essētiam non videbat quia tunc fuisset beatus. quod est falsū. Illa āt auctoritas deū nemo vidit vnq intelligitur q nullus pur⁹ hō in corpore mortali vidit deuz nisi rapti transeūdo. sicut dicit augustin⁹ moyses

z paulū eū vidisse. vel intelligit de visione comprehēsiua: q̄tum scil3 est visibilis. Uerbum autem magistri dicentis q sine medio deū videbat est intelligendum de medio īpediente vel enigmatico: nō de medio manu ducente habebat ei noticiā clariorē q̄ nos q̄3 nūc habem⁹ vt dictū est di.3. habebat etiā ī illo statu noticiā oīm rerū naturaliū. vn̄ aialibus noīa īposuit iuxta eorū ppetates

dist. 24.

Circa distinctionē 24. Queritur vtrū possit eē pctm̄ in rōne qd non oriat ex sēsualitate? Et videtur q nō. ad Gal. quito manifesta sūt opera carnis que sūt formatio. zc. Ibi nominat apo. peccata sub quibus possūt cōprehēdi oīa genera pctōrū tā carnaliū q̄ spūaliū ergo oē pctm̄ est op⁹ carnis seu sensualitatis. ❡ Cōtra aug. 14 deci. qui oia aic mala ex corpore putant accidisse in errore sūt. ❡ In ista questione primo aliq̄ pmittā. 2. ad q̄stionē respōdebo

pm⁹ arti. q. ❡ Quantū ad primū sciendū q q̄dā sūt pctā spūalia q. s. ɔsūmātur in deordinata delectatione spūs/q̄dā vero carnalia que cōsūmant in deordiata delectatione carnis: ❡ Itē sciēdū q sēsualitas dicit z appetitū sēsitiuum q ea g̃nalit q̄ sūt cōia nobis z brutis ptinēt ad sēsualitatē z exteriorē hoiem/cetera vero ad rōnē z

portio rōis du. iteriorē hoiem. ❡ Notādū vlterius q duplex est portio rōis. s. supior z iferior q̄ distinguunt tm̄ penes officia. pars eni itellectiua includēs intellectū z volūtatē dicit portio supior in q̄tū intēdit eternis sc3 cognitioni z dilectioni dei. dicitur vero portio inferior in q̄tum versatur circa tēporalia puta circa cognitionem et dilectionem proximi. sumitur etiā qn̄q3 portio iferior pro sensualitate ❡ Quātum ad scdm̄ di ar. 2. co q peccata spūalia possunt eē absq3 hoc q oriantur ex sēsualitate vt patet de superbia et inuidia in lucifero: de peccatis autem carnalib⁹ dicitur a quibusdam q non possunt oriri in ratione nisi ex inclinatione sensualitatis/ ❡ Alij vero dicunt q licet talia peccata vt in pluribus oriatur ex passione seu inclinatione appetitus sensitiui: aliquando tamen possunt oriri ex malicia volūtatis cum scilicet nichil est alliciens ad peccandum. Unde gulosus quādoq3 vult comedere: vbi tamen appetitus sensitiu⁹ rēnuit cibū. sic z q̄dā se ad luxuriam incitant. ❡ Ad argumētū in oppositū dicit augu. q apostolus in illo verbo nomine carnis hominē itelligit. a parte totum significans. vult enim dicere q oia illa mala (q̄ ibi enumerat) nō cōmittit homo nisi cū viuit scdm̄ seipsum deo relicto.

ō peccatorū venialiu3 piculo. ❡ Notandū q v̄bū magistri in lrā q. I. multiplicatio venia liu3 qn̄q3 dānat/ nō est verū scdm̄ se: cū multiplicatio idiuiduorū nō mutet gen⁹ s3 ē tñ̄ dispositiue q2 plerūq3 hō ex praua ɔsuetudine icidit in cōtēptū. Tu aūt ē cōtēptus scdm̄ Rich. cū hō ita afficit ad aliquid pagendū q in corde suo deliberatiue firmat q illud non dimitteret etiā si sciret esse

Nō. ↄtra dei p̄ceptū. ¶ Dicit etiā ma gister sup hoc allegans aug. ꝙ ↄsēsus in delectationē morosā pcti mortalis est pctm̄ mortale quod est verū s̄cdm Rich. qn̄ tā diu moratur volūtas in cōplacē tia illius delectationis iordina te ꝙ per illam morositatē equa liter deordinatur aia. ac si statī volūtas cōsensisset in actū. talis enim consēsus est consensus interpretatiuus: qꝛ tāta negligen tia equiualet expresse consensui in actū ¶ Bonauen. vo dicit ibi esse mortale non rōne more tpis quantū est de se: sed rōne ↄtem ptus proprie salutis q̄ est in hoc ꝙ hō negligit talē delectationē reprimere. s. per hoc se discrimi ni exponēs. sicut his q̄ scienter ser pētem iuxta se collocaret. talis enim delectatio morosa est imediata dispō ad consēsū in actuꝫ Et lꝫ sit strēnue vitāda in oibus peccatis: verbū tn̄ augu. preci pue videtur intelligi in pctō car nis qđ habet ex carnis incētiuo delectationē sibi cōiunctā: ⁊ ad quā hō facilius incuruatur. Se cundū vero thomā talis morose consētiēs in delectationē videt consētire i hoc ꝙ affectuꝫ suus sit inclinatus in fornicationem.

Di 25

Circa di. 25. Queritur. vtrū liberū arbitriū simul cōpletat rōcꝫ et voluntatē? Qđ nō Rō ⁊ voluntas sunt due potentie: sed liberum arbitrium est vna potentia cū hēat vnū actū scꝫ eligere. igr̄. ¶ Cōtra. Magister distictiōe p̄cedēti liberū arbitriū est facultas volūtatis ⁊ rōnis. ¶ In ista q̄stiōe primo videbitur de quesito: secūdo mouebūt quedam dubia ¶ Quantuꝫ ad primum dico ꝙ liberū arbitriū simul cōprehendit et rōnem et voluntatē. quod pꝫ ex eius noiatione. dr̄ eni libe ruꝫ et dr̄ arbitriū. libertas est vo lūtatis eligētis: arbitrium vero rōnis, cuius est arbitrari seu iu dicare quid eligendum vel recu sandū. ⁊ sic cōplectitur duas po tentias habentes duos actus. ⁊ p hoc pꝫ ad argumentū. eligere enim presupponit iudiciū ratio nis. Quantū ad s̄cdm articuluꝫ primo dubitatur vtrum liberum arbitriū sit brutis. Et videbitur ꝙ sic. qꝛ dn̄antur actibꝰ suis cū ab his q̄ appetūt per disciplinā cōpescātur. vt pꝫ i aialibus do mitis ⁊ domesticis. ¶ Rn̄o ꝙ in brutis non est liberū arbitrium. tū qꝛ carēt rōne. tum qꝛ vt dicit dam. magis aguntur q̄ȝ agant. Nō eni hn̄t dn̄iū respectu actus interioris. qꝛ quod amāt nō pos sunt nō amare. Appetitus nāqꝫ interior magis habet ortū ab ex teriori appetibili q̄ȝ ex imperio appetitiue virtutis. Lꝫ aūt qn̄qꝫ se retrahant ab actu exteriori vt arguitur de domesticis: tamen hoc non est per dominium proprium. sꝫ prouenit ex ymaginatiōe mali exterioris quod adeo exterret vt magis retrahat q̄ȝ ap petitus attrahat: magis enim reprimūtur q̄ȝ se reprimant. Vn de canis quadā naturali necessitate timens ictū baculi retrahitur a cibo. ¶ Secūdo dubita tur vtrū liberū arbitriū sit equa liter in omnibus in quibus est. ¶ Rn̄deo ꝙ liberū arbitriū pt cō

Rn̄o ad q.

2. ar.

Beati adhuc in paradiso habent liberum arbitrium

parari ad id a quo est liberum et ad id ad quod est. Primo modo triplex est libertas. s. a coactione/ a culpa/ et a miseria. Libertas a culpa non est equaliter in bonis et in malis: nec in viatoribus et beatis. Unde august. in enchiridio. Multo liberius erit arbitrium quod omnino non poterit seruire peccato. Libertas etiam a miseria non est equaliter in omnibus vt patet. Libertas autem a coactione equaliter est in omnibus. quia voluntas nullo modo potest cogi. secundum bern. Licet enim in deo et in beatis sit necessitas immutabilitatis: non tamen coactionis. Necessitas autem immutabilitatis non repugnat libertati. Dicitur enim arbitrium liberum simpliciter: non quia sic velit hoc vt possit velle oppositum. sed quia omne quod vult appetit ad suiipsius imperium. quia sic vult aliquid vt velit se velle illud. et ideo in actu volendi seipsum mouet et sibi dominatur. et pro tanto dicitur liberum quamuis immutabiliter ordinetur ad illud. ¶ Si vero liberum arbitrium compararetur ad id ad quod est scilicet ad faciendum rectitudinem. quia (secundum ansel.) est facultas seu potestas seruandi rectitudinem/ sic non est equaliter in omnibus. talis enim potestas in deo est a se. in creaturis vero ab alio accepta. hec quoque potestas magis est in confirmatis quam non confirmatis. et in bonis quam in malis. ¶ Cum autem posse peccare diminuat de libertate: ideo (secundum ansel.) posse peccare non est libertas nec pars libertatis accipiendo liberum arbitrium secundum communem eius rationem. Posse tamen in actum cui annexa est difformitas: bene est pars libertatis non simpliciter sed create. Unde deformitas in actu magis conuenit libero arbitrio in quantum creatum seu in quantum est ex nichilo: quam in quantum liberum. ¶ Tertio dubitatur vtrum liberum arbitrium possit cogi. Respondeo quod licet deus posset naturam liberi arbitrii creati destruere: tamen manente liberi arbitrii naturali potestate non potest ipsum cogere. hoc enim esset facere contradictoria. Tunc enim liberum arbitrium non esset liberum. bene tamen potest efficaciter ipsum inclinare et facere vt moueat se libere ad quamcunque partem deus voluerit. Unde prouer. 21. Cor regis in manu domini: quocunque voluerit inclinabit illud. cum autem deus non possit cogere liberum arbitrium. a fortiori nec creatura.

Utrum vsus liberi arbitrii impediatur in somnis? Quod non Gre. super illud Job. terrebis me per somnia (loquens de nocturnis illusionibus) ait. hoc malignos spiritus agere. superna dispensatio benigne permittit in electorum cordibus ne ipse saltem somnus a premio vacet/ cum ergo contingat in somnis mereri sequitur quod liberum arbitrium tunc non amittit vsum proprium. ¶ Item quanto anima magis recolligitur ab exterioribus ad interiora: tanto magis viget operatio interior: sed cum ligantur organa sensuum exteriorum recolligitur vires anime ab exterioribus ad interiora. igitur tunc maxime debet vigere

operatio interior penes quã attẽditur liberi arbitrij vsus. ¶ Itẽ in sõnis fiũt diuine reuelatiões: ergo tunc viget vsus rationis. ¶ Cõtra. Ber. d libero arbi. In sanis et infãtib⁹ et dormiẽtibus nichil qd agãt iputatur: igitur non habent vsum liberi arbitrij. ¶ Itẽ vir sanctus et castus frequenter in sõnis consentit operi peccati: qd nullo modo faceret tpe vigilie: igitur in sõnis ligat vsu3 liberi arbitrij. ¶ Rñsio. Talis est connexio intellectus cum btute fantastica pro statu isto: q intellectus nõ potest suã operationẽ exercere: nisi fãtasia cõcurrat fãtasiãdo vel ymaginãdo. Hinc est q leso et impedito organo fãtasie (vt patet in freneticis) itellect⁹ ipedit a sua opatione. Qr igit in sõnis btutes sẽsitiue interiores sũt ipedite pter fumositatẽ ciborũ ascẽdẽtiũ ad cerebrũ btute caloris ipos in stomacho decoquẽtis / ideo intellectus tũc nõ põt recte discernere: et sic ipedit vsus liberi arbitrij. quare nec meretur homo nec demeretur ex his q accidunt in sõnis. sed cõsensus volũtatis pcedens vel subseqns sõnũ reputatur ad meritum vel demeritum. ¶ Ad primũ argumentum dico q greg. dicit sctõs viros i sõnis mereri: qr occasiõe sũpta ab eo quod patiũtur in sõnis: postmodum merẽtur i vigilia. sicut vir pctõr dicit demereri in polutione nocturna quã sua precogitatione prouocauit: vel de cui⁹ recordatione postmodum delectatur. ¶ Ad scdm dico q in sõnis aia reuocatur ab exteriorib⁹ ad iteriora / nõ qtum ad oẽs operationes iteriores: s3 qtũ ad opationes naturales. Nã somnus est quies aialium viriũ cum intensione naturalium. et ideo non sequit q vsus rationis in sõnis itẽdatur: cum magis pertineat ad vires aiales q naturales. ¶ Ad tertiũ dico q reuelatiões dine fiũt in sõnis magis q in vigilia: eo q aia in vigilia est dispersa ad exteriora sensibilia cõprehendenda. tñ etiã qr in sõnis magis agit hõ q agat / et i reuelatiõe dina pl⁹ se h3 hõ p modũ suscipiẽtis q agẽtis. ¶ Et ex hoc sequitur q vsus liberi arbitrij non sit naturalr i sõnis. qr in vsu liberi ar. magis agit aia q agat.

Circa di. 26. In qua agit magister de gratia: sciendum q gratia diuiditur in grãm gratũ faciẽtẽ. et grãm gratis datã. Grã gratũ faciens dr qdã forma a deo sine meritis data: faciẽs hoiem deo gratũ et acceptũ. vñ solis iustis cõuenit. Grã aũt gratis data dr qdl3 donũ supnaturale a deo gtis collatũ et cõuenit bõis et malis. vt sermo sapiẽtie. vel grã sanitatũ. et sic de alijs. Lic3 aũt grã detur a deo gratis: illa tñ q nõ facit hominem gratũ deo retinet nomẽ cõe. Alia vo q addit aliqd ad ipsam cũ faciat hoiem dignũ vita eterna: h3 nomẽ speciale. et sic dr grã gratũ faciẽs. ¶ Quãuis etiã dona naturalia et supnaturalia possint dici gratie / cũ a deo sine meritis cõferantur / dona tñ supnaturalia sibi nomẽ grẽ specialius vendicant. ¶ Sunt autem

Di. 26. | grã diuisio. dif.

gratia gratū faciens et caritas (scd̄m ric. & scotū) ide3 dem habit⁹ scd̄m rem. vñ caritas dr̄ a caris grece qđ est grā latie. sic eucharistia dr̄ bona grā. Differunt tñ rōne. Idem eni absolutū dr̄ grā inq̄tū facit hoiem deo gratū et acceptū sed dr̄ caritas inq̄tū facit deū carū & dilectū hoi. Cū vero ois iusticia & iniusticia sit formaliter in volūtate: gratia q̄ est quedā iusticia erit in voluntate subiectiue. Distinguit aūt magister gratiā gratū facientē i operantē seu preuenientē. et cooperantem seu subsequentē. et hoc secundū varios effectus gratie. Dicit ei grā puenies & operans inq̄tū preuenit bonū motū liberi arbitrij/ ipm ad bonū excitando. et operatur vt velim⁹ bonū. q: vt ait aplꝰs. Non est volentis supple velle; neq3 currentis currere/ sed miserantis dei. Dicitur vero gratia subsequens et cooperās: inq̄tū per ipsā liberū arbitriū perficit i bono: ei q3 cooperatur ad eliciēdū opus meritoriū. vñ augu. de grā et libero arbi. dicit q deus preparat voluntatē et cooperando pficit quod operando icipit. qm̄ ipse vt velim⁹ opatur icipiēs. qui volētibus cooperatur perficiens. & subdit. vt ergo veli⁹ sine nobis operatur cum autē sic volumus vt faciamus/ nobiscū cooperat. Et ber. de libe. ar. sic inquit. Qđ a sola grā ceptū est: pariter ab vtroq3 pficitur. s. a gratia & libe. ar. Siquidē grā se h3 ad liberū arbitriū sicut sessor ad equū. Ipsaq3 volūtas respectu gratie ē pedissequa nō dñā. scd̄3 aug. Gratia ei operās vt ait bonauē. liberū arbitriū puenit et mouet. q: deus infundendo illam voluntatem hominis sanat et preparat. vnde gratia est instrumentum spiritussancti ad mouendum liberum arbitrium. Gratia vero cooperans liberum arbitrium dicitur mouere: q: volūtas tali dono gratie informata mouet seipsam. Sumitur etiam quandoq3 gratia peruenies p gratia gratis data: gratia autē subsequēs pro gratia gratum faciente.

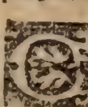

Circa distinctionem 27. Queritur vtrum non habens gratia3 gratum facientē possit sibi mereri eam? Dist. 27.

Q3 sic. plus valet cuilibet proprium meritum q̄ alienum. sed vnus homo potest mereri gratiam alicui non habenti eam. Unde iacobi vltimo. Orate pro inuicem vt saluemini: ergo multo fortius non habens gratiam potest sibi mereri eam. ¶ Contra. Ro. 11. gratia dei nō ex operibus alioquin gratia iam non est gratia ¶ In ista q̄stione primo videbit de q̄stione. 2. mouebitur quoddā dubiū. ¶ Quātū ad primū dicit Rich. q respectu alicui⁹ rei duplex est meritū/ sc3 meritū scd̄m qd seu de congruo/ et meritū simplr̄. Meritū scd̄m qd est obsequiū qđ non est remunerabile habēdo respectū ad ope & ad operantē/ s3 ex liberalitate dantis. vñ tale nō h3 simplr̄ rationē meriti & sic nō habēs gratiam dicitur eam mereri qñ facit quod in se est/ q: ex diuina liberalitate ei cōfertur gratia que Rñō

magis proprie dicitur dari quam ex operibus reddi. Meritum vero simpliciter respectu alicuius rei est obsequium pro quo res illa debetur operanti: non tantum habendo aspectum ad liberalitatem retribuentis. sed etiam cum hoc habendo aspectum ad dignitatem operantis et operis. et sic non habens gratiam non potest eam mereri: quia nec in ipso nec in eius opere est talis dignitas. ¶ Per hoc patet ad argumentum quod si deus aliquando conuertat peccatores ad preces iustorum: hoc est ex liberalitate et benignitate eius. quia licet sancti orantes sint digni exaudiri quantum est ex parte ipsorum: non tamen illi pro quibus orant. ¶ Quantum ad secundum

Dubium primum posset dubitari. Utrum existens in gratia de condigno mereatur vitam eternam. ¶ Et videtur quod non Ro. 8. Non sunt condigne passiones huius temporis ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. ¶ Contra. secundum apostolum: qui spiritu dei aguntur hi sunt filii dei quod si filii et heredes: ergo de condigno merentur vitam eternam.

Responsio ¶ Ad hoc dicit Rich. quod cum secundum ber. de li. ar. idem sit actus a gratia et li. ar. potest considerari et inquantum est a lib. ar. et inquantum est a spiritusancto per gratiam: primo modo non est meritorius vite eterne de condigno sed secundo modo sic enim valor est in ipso actu ex sui speciali habitudine ad virtutem spiritussancti mouentis nos per gratiam in vitam eternam. iuxta illud verbum sal. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam. Et sic intelligatur illa auctoritas apostoli de passionibus sanctorum per comparationem ad facultatem lib. ar. sustinentis volentis passiones non per comparationem ad gratiam spiritussancti illam voluntariam sustinentiam meritoriam de condigno facientis. ¶ Notandum quod diffinitio virtutis quam ponit augu. et magister in littera scilicet quod virtus est bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nemo male vtitur, quam deus in nobis sine nobis operatur. non intelligitur nisi de virtutibus a deo infusis quibus nemo male vtitur inquantum scilicet virtus comparatur ad potentiam ipsam dirigendo et inclinando. quia per virtutem nunquam mouetur potentia ad malum vsum. tamen inquantum comparatur voluntati vt obiectum potest voluntas male vti virtute, ipsam diligendo principaliter propter aliquod commodum temporale vel superbiendo pro illa.

Circa distinctionem. 28. Queritur vtrum liberum arbitrium sine omni gratia gratis data possit se ad gratiam gratum facientem sufficienter disponere. ¶ Et videtur quod sic. Prouerbio. 16. hominis est preparare animam preparare autem est se disponere ad gratiam. ¶ Item zacha. 2. conuertimini ad me dicit dominus et conuertar ad vos. ergo prius conuertitur homo ad deum per aliquam bonam voluntatem quam deus conuertatur ad ipsum conferendo aliquam gratiam. ¶ Contra Augu. de ecclesiasticis dogmatibus, nullum credimus ad salutem nisi deo inuitante venire. et apostolus. Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis sed sufficientia d. 28 q. 1.

nostra ex deo est. ¶ Rnsio. Liberum ar. non potest se disponere ad gratiam gratum faciẽtẽ nisi p aliquam gratiã grat; datam comprehẽdendo sub gr̃a gratis data nõ tm̃ aliqd habituale donũ naturalib⁹ sup additũ cuiusmodi est timor seruilis vel pietas aliquor visceribus ab ĩfantia inserta sed etiã. s. s. aliquã spalẽ motionẽ factam p se immediate vel mediante aliqua creatura. Ad hoc ei nõ sufficit gñalis motio pmi mouẽtis quam supponit quel; actio creature. Unñ io. 6. dicit saluator. Nemo põt venire ad me nisi pr̃ q̃ misit me traxerit eum sine aũt gr̃a aliquo modorũ predictorũ acceptavis aut nũq̃ aliqs habẽs vsũ liberi arbitrij reperitur. ¶ Ad primũ dico q p tanto dicit q hois est p̃parare aim. q: illã p̃parationẽ facere põt p liberũ ar. supnaturaliter/ tñ adiutus modo supradicto. ¶ Ad secũdũ dicẽdũ q de⁹ iubet hoie; puerti ad se ñ q: hoc possit homo nisi preuẽtus diuino auxilio. Unñ hiere: Conuerte nos dñe ad te et puertemur. sed vt homo preuẽtus dino auxilio cooperetur per li. ar. ad sue cõuersionis pleniorẽ dispositionem.

q. 2.
Secundo queritur. Utrum absq gratia gratum faciẽte possit liberũ arbitrium diuina mãdata implere? Q: sic. quia in mandatis aut precipiũtur ipa genera operũ aut precipiunt opa formata. Si p̃cipiũtur opa formata. ergo q̃ honorat patrẽ pietate naturali nõ faciẽs illud ex caritate: videtur illud mandatũ omittere q̃ precipitur. honora patrẽ et matrẽ/ et peccare mortaliter/ quod est absurdũ dicere. si igitur ipa generá operũ sunt i precepto. et hoc cõstans est q possumus facere absq gratia gratũ faciẽte/ videt q diuina mandata absq huiusmodi dono cõtingat implere. ¶ Cõtra. null⁹ põt mereri vitã eternã absq dono gratie. vt dr ad ro. 6. Gratia dei vita eterna. ergo absq illa nemo potest diuina seruare mandata. ¶ Hic primo videbitur de quesito. dei de mouebũtur quedam dubia. ¶ Quantũ ad pmũ dicit bonauẽtura q mandata dei dupliciter cõtingit impleri. Uno modo q̃tũ ad genus operis ⁊ vitationẽ pene. Alio mõ q̃tũ ad intentionem mandãtis ⁊ meritũ gl'ie. Primo modo p gratias gratis datas cõtingit ea ipleri. sicut p fidem mãdatum de adoratione. et per quandam naturalẽ pietatẽ ⁊ amorẽ mandatum de parentũ honoratiõe. ⁊ sic de. ¶ Secundo vero mõ non possũt ipleri sine gratia gratũ faciẽte cum sine ea nõ possit hõ mereri de condigno vitã eternã. vt patet ex p̃cedentibus. Per hoc patet ad argumẽtũ i oppositum. Procedit eni de obseruatione mandatorũ q̃tũ ad gen⁹ operis. sed hoc nõ sufficit ad p̃miũ vite eterne. Unñ apl'us. 2. ad corin. 13. enumerãs multiplex genus operis subiungit. Si caritatem non habuero nichil michi prodest. et hoc fuit quod pelagius non cõsideravit propter quod i errorem cecidit. et credidit aliquem ex simplici

mandatorum obseruantia quantum ad exteriora opera dignum esse vita eterna. quod est cōtra fidē piā et sanā sicut apl'us explicat in auctoritate premissa. De hoc dicit scotus q̄ non tenemur seruare mandata secundum intentionem mandantis seu ex caritate licet teneamur deum diligere. ¶ Ex predictis autē nō sequitur q̄ mādata dei sint supra hominem: quia omni volenti se disponere deus dat gratiam gratum facientē p quam illā potest adimplere non tantū quantum ad genus operis sed etiā quantum ad intentionē mādantis. ¶ Quantum ad secundum articulū dubitatur. Utrū liberum arbitriū absq; gratia gratum faciēte possit a culpa resurgere. Respōdeo q̄ nō vt ait apl's. Non ex operibus iusticie que fecim⁹ nos/sed secundum suā miā saluos nos facit. Hoc autem non est per immediatam oppositionē culpe et gratie (vt dicit scotus) cū i statu innocentie potuisset aliquis esse in puris naturalibus sine gratia et sine culpa. Ex quo patet q̄ non sunt immediate opposita sed hoc est ex lege ista vniuersali: q2 nullo modo remittitur inimicicia nisi fiat nō tantū nō inimicus s3 etiam amicus accept⁹ per gratiam gratificantē. ¶ Secundo dubitatur vtrū liberū arbitriū oī gratia destitutum possit oī tētationi resistere? Rñdeo q̄ nō: q2 vt ait glosa sup illō trenorū. 3. Mie dñi q2 nō sum⁹ consūpti. Non pōt hō diu stare contra insultus dyaboli nisi misericordia dei adiuuetur.

Circa distinctionem 29. Querit̄ vtrū iusticiam originalē in adam necesse sit ponere aliquod donū supnaturale? Q; non. quia si tantū esset donum supnaturale/tūc petm̄ originale tantum esset carentia illius doni supernaturalis igr̄ aliqs sanct⁹ actu i puris naturalibus: esset equalis illi q̄ p petm̄ amisisset iusticiam originalem/ et ita essent equaliter puniendi quod videtur inconueniens. ¶ Cōtra. naturalia manēt integra in peccatore secundum dyonisium / sed iusticia originalis non manet vt patet per effect⁹ sibi assignatos. igitur. ¶ Hic dicit scotus q̄ voluntas coniuncta appetitui sensitiuo nata est condelectari sibi/et si coniungatur multis viribus appetitiuis sensitiuis nata est condelectari illis omnibus. et ita non tantum istos appetit⁹ non potest retrahere a suo delectabili/ sed nec se ipsam sine aliqua inclinatione contraria et difficultate. Ad hoc igitur vt se delectabiliter retrahat ab omni delectatione inordinata cum aliqua, vt inferiori/ oportet aliquid sibi esse delectabilius q̄ aliqd delectabile alicuius vis inferioris. et ita ad perfectam trāquillitatem omnium virium in primo homine est ponēdum in eo quoddam donum supernaturale faciens deum delectabiliorē voluntati q̄ aliqd appetibile sensibile/ et huiusmodi donum dicit̄ iusticia originalis/per quam vires inferiores sine difficultate obediant rationi

quāq̄ si adā non amisisset deus eū a morte ꝑseruasset. ¶ Ad argumētū i oppositū dico ꝙ exn̄s ī puris naturalibꝰ nō ē equalis ei qui ꝑ pctm̄ amisit iusticiā originalē: qꝛ ille est debitoꝛ iusticie originalis quā accepit. hic autē nō / ꝛ ideo ille ē reus / nō aūt iste. Et si neutri conferatur visio dei vni tamen carentia ista est pena / alij aūt non. Reus eni priuatur ea propter reatū pcti / alter vero ꝑuatur ex cōditiōe nature.

Trū adā i statu inocētie habuerit gr̄am g̃tū faciētē? Qꝫ nō. qꝛ adā hēbat optima naturalia ꝛ nullam habebat ꝓnitatē ad malum nec difficultatē ad bonū: ergo si gratiam habuisset nunq̄ in peccatum cecidisset. ¶ Contra ber. cū videret patrē nostrum omnium hoim emulꝰ caritatē circūdatū et oī virtute vestitum. ei inuidit

Rño ¶ hic primo videbit de quesito scōo de quodā dubio. ¶ Quātū ad primū opinio ꝓbabilioꝛ quā etiā mgr̄ sustinet i littera sctōꝝ auctoritates adducēs. ē / ꝙ adā ante lapsū habuit nō tātū iusticiā originalē. sed etiā gr̄am gratum facientē qua erat deo acceptus q̄ quidā gr̄a nō fuit hoī cōcreata. qꝛ scdm legē cōem requirit aliquā preparationē in adulto ad hoc ꝙ a deo infūdatur. qꝛ vt ait augu. q̄ creauit te sine te / nō iustificabit te sine te. ¶ Quod autem obijcitur ꝙ nunq̄ in peccatū cecidisset. non sequitur: qa liberꝫ arbitriū habēs gratiā moueri pōt preter gratie inclinatio nē ꝗtū deꝰ amabilis ē. et ꝗtum nephas est ipsum offendere non cōsiderādo. et sic intelligēdum est sibi accidisse. ¶ Quātum ad secundū pōt dubitari vtrū esset maioꝛ in merendo efficacia i statu innocētie q̄ nūc. ¶ Rn̄det bonauen. ꝙ efficacia meriti principaliter venit ex tribus. s. ex ꝓmptitudine volūtatis. ex difficultate opis. ꝛ ex magnitudine caritatis. Quātum ad primam ꝯditionē pōt dici ꝙ fuit maioꝛ efficacia in merēdo tūc q̄ nunc. pro eo ꝙ volūtas sine aliquo retardatiuo quasi continue fuisset in bonis operibꝰ. Quātū vero ad alias conditiones nunc est maioꝛ efficacia in merēdo. qꝛ homo nunc magis impugnatur et habet maioꝛē difficultatem i obseruandis mandatis diuinis. q̄ ꝑ tunc ideo gloriosus triumphat. dub.

Maioꝛa etiā munera gratie deus elargitur hoi lapso. tū quia maioꝛi idiget adiutorio tum qꝛ decet deum de malo maius bonum elicere q̄ sit illō bonum qō malum ademit. tū qꝛ mediatoꝛ dei et hominū qui ꝓ nobis fuit in cruce oblatus: semꝑ apparet vultui dei ad interpellandū pro nobis ideo probabile videtur ꝙ maius munus gratie tribuitur nobis. q̄ si non fuisset incarnatus vel in cruce oblatus.

Irca distictionē. 30. ꝛ. 31. Quero vtrū q̄libet scdm legē communem ꝓpagatꝰ ab adā ꝯtrahat peccatū originale? Qꝫ nō. augu. de vera religione, pctm̄ adeo est volun- Di. 30.

tarium. vt si non sit voluntarium non sit peccatum sed in paruulis nullū pctm̄ est voluntarium cū careant vsu rationis: igitur. ¶ Itē nō peccat q̄ creat. nō peccat qui generat. per quas igitur rimas inter tot p̄sidia innocentie intrat pctm̄. Itē. 3. ethicorū. Ceco nato nullus improperabit s; magis miserebitur. igitur defectus naturalis qui intrat ab origine non est culpabilis s; penalis. ¶ Item adam non fuit nobilior tota natura humana. ergo non potuit totā naturā humanā īficere. añs p; q: aliquod indiuiduū potuit esse ita nobile sicut ipe ɔñia ꝓbatur. q: corruptio minoris bōi nō icludit corruptionē maioris. Confirmat̄ ezechielis. 18. filius non portabit iniquitatē patris. igit̄. ꝛc̄. ¶ Cōtra ad rom̄. 5. per vnū hominē pctm̄ intrauit in mundum in quo oēs peccauerūt. ¶ Itē augu. de fide ad petrū. Firmissime tene ꝛ nullatenꝰ dubites oēm hominem q̄ per cubitū viri et mulieris concipitur/ i peccato origīali nasci. ¶ In ista questione primo videbitur quid sit pctm̄ originale. secūdo de quesito. 3. mouebit̄ qōdā dubium. ¶ Quātum ad primū dicit ansel. in libro de conceptu virginali. hoc pctm̄ qd̄ originale dico aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus: nisi factā p iobediētiā ade iusticie debite nuditatē p quā oēs sunt filij ire probatur via rō pcti originalis. q: pctm̄ formaliter est in iusticia. Iniusticia aūt nō est nisi carentia iusticie debite ¶ Et si arguas q̄ alij sācti videnẗ dicere concupiscentiā esse peccatum originale. et magister in littera. ¶ Respōdeo q̄ sicut in peccato actuali est aliquid formale. s. carētia debite rectitudinis i actu secundo: et aliquid materiale. s. actus substractus deformitati/ sic in ꝓposito peccatū originale formaliter est carentia iusticie originalis debite. quia accepte in primo parēte ꝛ in ipso amisse. materialiter vero est concupiscētia nō quidē accipiendo cōcupiscentiā prout est actus vel ꝓut est pronitas in appetitu sensitiuo: nullum enim istoꝝ est pctm̄ cū non sit pctm̄ i parte sensitiua s̄m ansel. Sed prout est pronitas in appetitu rōnali seu in voluntate ad cōcupiscendum delectabilia īmoderate que nata est ɔdelectari appetitui sēsitiuo cui coniungitur. Et hoc modo concupiscētia est materiale pcti originalis, quia per carētiam iusticie originalis que erat sicut frenū cohibēs ipsā ab imoderata delectatione: ipsa non positiue (s̄m scotū) sed per priuationem fit ꝓna ad ɔcupiscendū delectabilia īmoderate. sicut exemplificat ansel. de naui fracto gubernaculo ꝛ de equo fracto freno q̄ dimittitur sibi. et ex hoc seq̄tur morū īnordinatū quē cohiberet istud frenū. Pōt autē ista pronitas dici habitus: nō quidē accipiēdo habitū ꝓ qualitate aīe s; extendendo nomen habitus ad omne illud quo potentia potest faciliter in actū egredi. ¶ Quantum ad s̄m sicut dicūt auctꝭ. sacre scripture ꝛ sanctorum pctm̄ originale est in' oibus s̄m legem

Margin notes: i · ꝑuatio. · s · uolūtate · i · 1 op. arg. · Rñō · pctm̄ ori. · Rñō ad 3

ebem ab adã propagatꝫ.hoc declarat. Qr quilibet sic ꝑpagat⁹ hꝫ carentiã iusticie originalis ⁊ est debitor huius iusticie.igr̃ habet pctm̃ originale:pꝫ ꝯña ex descriptione pcti originalis. Añs probat primo quo ad primã partẽ ex defectu debite ordinationis spũs sub deo:⁊carnis sub spũ:q̃ erat effectus originalis iusticie. Quantum etiam ad secundam partẽ scꝫ ꝙ quilibet est debitor huius iusticie: ꝓbatur qr iusticia originalis data est ade non in q̃tũ erat singularis persona: sed in q̃tũ erãt in eo oia indiuidua nature hũane virtualiter/ et sic accepit iusticiã ꝓ se ⁊ ꝓ tota sua posteritate/ita ꝙ adã accipiente iusticiam/data est filijs eius iusticia voluntate dei añcedente.i.q̃tum erat ex parte dei qr adã nõ peccante de⁹ cooperatus fuisset regulariter dãdo iusticiã ꝓpagato:sicut modo aiaꝫ intellectiuã creat corpore perfecte organizato:igit̃ ex ista collatione facta/ prius volũtas sic ꝓpagati ẽ debitrix iusticie sic date quã i primo parente ad rectitudinẽ seruandũ ⁊ deo prompte famulandũ acceperat. Et notãdum ꝙ ista carẽtia iusticie que in propagato est pctm̃ originale qr in alio accepta ⁊ ratione alteri⁹ amissa: nõ fuit i adã pctm̃ originale sed actuale. qr istõ nõ fuit ad ipm traductũ ꝑ aliquem parẽtẽ: sed ipse in se accepit illã iusticiam: et actu suo amisit.

dubium. ¶ Quantũ ad tertiũ articulum posset dubitari quõ cõtrahitur pctm̃ originale. Dicũt q̃dã ꝙ in instanti creationis ⁊ infusionis aie ipa maculatur a carne infecta concupiscibiliter seminata/ ⁊ sic cõtrahit pctm̃ originale Et ponitur exẽplum de dato pomo mundo ⁊ fedato a manu recipientis. Ista opinio videtur dubia scoto.maxime cum dicat ansel.de conceptu virginali ꝙ non est magis semẽ infectum q̃ȝ sputũ vel sãguis. Si aũt de istis formaret̃ corp⁹ organicũ: nõ videt̃ qualiter ex ei⁹ infectione aia ificeret̃. Dicit igit̃ aliter ꝙ aia cõtrahit mediãte carne nõ ita ꝙ caro in ea causet istud pctm̃ sed ex hoc ꝙ ex carne cõcupiscibilit̃ seminata format̃ corp⁹ organicũ cui infũditur aia ꝯstituens personã que est filia ade ⁊ sic hec ꝑsona est debitrix iusticie originalis date a deo ipsi ade ꝓ oib⁹ filijs suis:⁊ caret ea q̃ hꝫ origina le pctm̃ ꝑpagat⁹/igr̃ ab adã cõtrahit origiale pctm̃ ex eo ꝙ naturalis fili⁹ ade. ¶ Sꝫ ꝯtra p̃dicta est auctoritas augu. de fide ad petrũ quã adduxit mgr̃ i lr̃a q̃ sonat ꝙ istã maculã nõ transfundit ꝑpagatio sed libido.igit̃ videtur ꝙ non ex hoc soloꝙ iste est naturalis fili⁹ ade est sic tali pctõ obnoxius sed ex hoc ꝙ libidinose ꝑpagat⁹. ¶ Rñdeo ꝙ libido vno mõ sumit̃ ꝓ iproba volũtate faciẽdi q̃dlꝫ. Alio mõ pro immoderata delectatione. ⁊ sic nõ sumitur in illa aucto. cũ nati ex parẽtib⁹ castissimis eq̃ ꝯ̃hant originale sicut geniti ex parẽtibus libidinosis. Tertio sumit̃ ꝓ carẽtia iusticie originalis i propagãtibus quã ꝯsequit̃ libido. et sic sumit̃ in ꝓposito ꝭm scotũ Uult ergo dicere aug. ꝙ propa=

gatio ſm abſolutā rōnē propagationis non inficit: qꝛ fuiſſet ꝓpagatio in ſtatu inocētie vbi nō fuiſſet pctm̄ originalꝫ qꝛ propagantes habuiſſent iuſticiam originalem: ſed libido inficit. i. carentia iuſticie originalis i ꝓpagātib⁹ q̄ eſt cā libidis i actu ꝓpagandi. ¶ Circa p̄dicta oritur dubiū cū ſemē ſit ex ſupfluo alimēti ſm ariſt. 15. de aīalib⁹ quō filius ꝓpagatus naturalr̄ dr̄ eē de ſubſtātia gn̄antis? Quidam dicūt cui⁹ op̄ ē mgr̄ qꝛ ſemē de q̄ generaꝰ filius non eſt tm̄ de ſubſtantia primorū parētū. ſed etiā primoꝝ. Dicūt ei qꝛ p̄mi parētes deciderūt aliquā portionem ſue ſb̄e q̄ p ſui multiplicationem ſine alicuius alterius conuerſione in ipam facta eſt ſufficiēs ꝓli ſue ⁊ proles a primis parētibus immediate genita ſimili mō genuit prolē ſuā ⁊ ſic deinceps. Sed hec opinio nō eſt rōnalis. Includit eī gn̄ationē corpoꝝ hūanoꝝ non eſſe naturalē. cū talis multiplicatio nō poſſit fieri niſi miraculoſe: ſicut nec multiplicatio panū fctā a xp̄o. ¶ Alij dicūt qꝛ ſemē ⁊ ſi nō ſit de ſb̄a remotorū pentū: eſt tn̄ de ſb̄a prioꝝ. ¶ Sꝫ ꝯ aug⁹ de vera relig. dicit qꝛ alimenta corpori non apta p ꝯgruos meat⁹ eijciunt: quoꝝ aliō feculentiſſimū reddit terre ad alias formas aſſumēdas. aliud p totū corp⁹ exhalat. aliō toti⁹ aīalis latentes neruos accipit. ⁊ inchoat i plē. ¶ Alij dicūt qꝛ ſemē cōſtituit ex aliq̄ reſoluto de ſb̄a gn̄antis. ⁊ ex ſupfluitate cibi tertia digeſtiōe digeſti ſil' ꝯmixtis. et hui⁹ op. eſt bonauē. Rich. ſ[illegible]o dicit qꝛ ſemē cōſtituit de ſupfluo alimēti ⁊ qꝛ nichil eſt ibi qd̄ ante fuerit de ſb̄a parētū in actu. Ad cuius euidētiā ſciēdum qꝛ cibus p'ria digeſtione digerit i ſtomacho. ſcd̄a vero in epate. et ibi generant hūores. deīn deriuat per mēbra. ⁊ ibi digerit cibus tertia digeſtione. ⁊ per nutritiuā conuertit pars in ſb̄am corporis ad ꝯſeruationē indiuidui. ⁊ alia reponitur ad cōſeruationē ſpēi. et ſic nutritiua preparat et diſponit materiā gn̄atiue. eſt ergo ſemen de ſuperfluo tertie digeſtionis. ſupfluum dico īdiuiduo. qꝛ neceſſariū eſt ſpēi cōſeruāde per naturā. Vn̄ dicit ari. 15. de aīalibus qꝛ ſperma nō eſt niſi ſupfluitas cibi vltimi. Idē dicit auic. huius ſignū eſt qꝛ multa ſuperflua comeſtio augmentat materiā ſpermatis ⁊ excitat gn̄atiuā. ¶ Pro tanto autē filij dn̄r generari de ſb̄a patris non qꝛ generētur de eo quod erat de ſb̄a patris in actu: ſed in potētia: quia illud ſupfluū de quo fit ſemē eſt in potentia propinqua vt cōuertatur in corporis ſubſtantiam ⁊ deciditur cū quadam virtute ab aīa patris deriuata que dicit vis formatiua ſeu ratio ſeminalis: ⁊ ꝓ tanto dr̄ leui fuiſſe in lūbis abrahe ſm corpulētam ſubſtātiā ⁊ rōnē ſeminalē. Fuit eīm ibi ſm corpulentā ſubſtantiā. qꝛ in ſemine abrahe continebatur virtualiter ſubſtantia corporis ei⁹. fuit etiā ibi ſm rationem ſeminalem: qꝛ fuit naturaliter ex ſemīe propagat⁹. Non ſic xp̄s ⁊ ideo erat ibi tm̄ ſm corpulentā ſubſtantiam. ¶ Et notādum qꝛ

dubi tum.

Digeſtio. fit

semen vertitur in sanguinē et sāguis in embrionē. Embrio autē hz quandā figurā masse carnis que est in propinqua dispositione ad figuras mēbrorū. Non hz autem embrio sm alexan.in.2. aiam informātem: qz tūc in homine essent plures aie. ẞ augu. de ecclasticis dogmatib9 ¶ Qd autem dicit ari. primo ethicorū animā vegetatiuā esse in embrione: intelligit de operatione anime. qz scz vigorat a virtute corporis continentis viuificati ab aia per quam fiunt in eo quedā operationes vegetatiue: qd aūt dicitur in libro de motu cordis q eque viuunt embrio et adolescens: accipitur embrio pro fetu formato et organizato. ¶ Item notandum q pronitas que est in natura nostra ad peccādum dr lex carnis vel membrorū: qz i est anime ex cōiunctione ad carnē/ seu qz ipsis mēbris infligitur de merito pcti. dicitur etiā tyrānus: qz captiuat animā ad malū inclinando. dr quoqz fomes qz est nutrimentū pcti. dicit etiā stimulus carnis: qz stimulat ad pctm̄. ¶ Ad primū dico q pctm̄ originale lz non sit volūtarium in pueris/ est tn̄ volūtariū i adā cuius demerito illud cōtrahunt Et si arguas q nullus peccat in eo quod vitare non potest: scdm augu. de libero ar. verum est de illo quod vitari nō potest nec a se nec ab alio per quē cōtrahit. ¶ Ad secūdum (sicut dictū est) peccatum originale est carentia insticie originalis cū debito habēdi eam: cum ergo queritur p quam viam peccatū intrat? dico q debitū oritur ex datione iusticie ade pro se et posteris. carētia aūt iusticie ē ex demerito ade in sciētia dei pp̄ter quod demeritū: deus nō dat iusticiam. ¶ Ad tertiū dico q lz iste defect9 possit dici naturalis inqn̄tum ab origine nature cōtrahitur: est tamen cum hoc culpabilis. vt patet ex precedentibus. ¶ Ad quartum dico q adam nō corrupit naturam hanc numero sicut nec personā hanc numero: sed corrupit se peccato personali: et in hoc demeritorie totam posteritatē suam. ¶ Ad quintum dico q filius non portabit iniquitatem pris: loquēdo de pctō quo pater peccat vt singularis persona adam autem peccauit vt principiū totius generis humani cum accepisset iusticiā pro se et sua posteritate. Unde sicut ipse innocens et immortalis generasset innocētem et immortalem: sic peccator generat peccatorē et mortalem. hoc declarat Anselmus per exēplum libro de cōceptu virginali dicēs. Si quis vir et vxor eius ad magnā quandā dignitatē et processionem nullo suo merito sed sola gratia prouecti. simul crimen graue inexcusabiliter committūt et p eo iuste deijciūtur et i seruitutē redigūtur: q̄s dicet filios suos quos post dānationē generant idē nō debere subiacere seruituti sed potius ad bona que parētes iuste pdiderūt/ gratis oportere restitui? Tales sūt primi parentes et filij eorū quos iuste pro culpa sua de btitudine in miseriā dānati in eodē generant exilio. Sequitur. di.32.

Pronitas ad malum.

Ad arg.

Circa distinctionē.32. videndū ē de duob⁹ Primo an p baptismū remittatur originale pctm̄? Scđo an vna aia sit pfectior essentialiter alia? ❡ Quantū ad primū sicut patet ex precedentibus peccatū originale est carētia iusticie originalis cū debito habendi eam hoc autem debitum soluitur in baptismo per equiualens. quia virtute passionis xp̄i datur par uulo baptizato gratia gratum faciens/ que non solū equiualet iusticie originali sed quo ad aliquid ipsam excellit. Licet enim per iusticiā originalē tollentur pnitas ad malū ꝛ difficultas ad bonū tamē nō erat sufficiēs ad ingressum regni celestis sine gratia gratum faciēte/ gratia autē que datur in baptismo facit hominē deo acceptū et dignū vita eterna. Per ipsam etiā diminuit concupiscentia seu pronitas ad malū. Non tamen totaliter tollitur sed remanet vt pena peccati ꝛ materia exercende virtutis. Pctm̄ itaq; origiale p baptismū remittitur q̄ntū ad culpā seu reatū quo hō dyabolo erat astrict⁹ Unde ansel. de cōceptu virginali. Iusticia originali que absq; omni excusatione debebatur ab infantib⁹ post baptismū ab illis nō exigitur/ ꝛ sic cōmutatur debitum iusticie in debitum gratie ❡ Ex predictis patet ꝙ iusticia originalis ꝛ gr̄a gratū faciēs se habēt sicut excedētia ꝛ excessa. ❡ Quātū ad scđm dicit mgr̄ in lr̄a ꝙ ipa creatione vna aia est subtilior alia in essentia ꝛ ad intelligēdū memorādūq; habilior Unde dicere animā xp̄i non esse perfectiorem in naturalib⁹ aia iude: est tanq; erroneū parisius cōdēnatū. ❡ Sed cōtra hoc ar. qꝛ vt dicit grego. oēs hoies natura pares genuit. R̄n̄o ꝙ hoc intelligitur q̄ntū ad priuationē ordinis in dn̄io ꝛ seruitute. nō aūt q̄ntū ad p̄uationē ordis naturaliū ꝉ precellētia. Cū aūt aia non sit ꝑpter corpus sed corp⁹ ꝑpter aiam: ista precellētia ex pte aie venit. ꝛ hoc rōne sapie ꝯditoris qui ꝑduxit oia scđm debitū ordinē. Non est tñ negādū qn corporis bona dispō multū faciat ad exercitiū illarū hūitatū q̄ aie a sua creatiōe in sunt. sicut ecōtrario mala multū ipedit. ꝛ propter hoc iudicātur boni ingenij eē colerici. Attñ dispō corpis nō est rō pricipalis boni ingenij cū videamus qnq; hoies cōtrarie cōplexionis igeniosos esse. vnde cū videamus hoīes ad diuersa exercitia aptos. q̄sdā ad artes mechanicas. ꝛ quosdā ad liberales. ꝛ iterū quosdā ad methaphisicalia q̄sdā ad naturalia: q̄ritur rō huius dicit bonauen. ꝙ rn̄debit theolog⁹ hoc ꝓuenire ex distributiōe donorū dei. a quo nō tm̄ ꝓcedunt bona gratuita/ sed etiam dona naturalia. Naturalis aūt rn̄debit ꝙ hoc venit ex diuersa dispōe ex pte corporis seu organizatione. vterq; tamen bene: sꝫ theologus melius qꝛ principaliorē assignat causā.

De pcti originalꝭ remissione.

De aiarū pfectionibus.

Circa distinctionē.33. quero. vtrū peccato originali debebatur sola carentia visionis diuine pro pena? Qꝫ non.

Augustinus de fide ad petrum dicit/decedentes sine baptismo eterni ignis supplicio puniēdos ¶ Preterea paruuli habent corpora passibilia qr non gl'iosa igitur poterūt pati ab actiuo pñte puta ab igne. et famescere et sitire ¶ Preterea fomes erit in eis nō extinctus: igitur poterit appetere delectabilia. et ita tristari pꝑter eorum absentiam ¶ In oppm̄ est magister in littera. ¶ Hic dicit scotus magistrorum eē sententiam ꝙ dānati pro solo originali nullam habebūt penā sēsus exterioris puta ignis: quia nullā delectationē inordinatam habuerūt cui respōdet acerbitas ignis affligētis vt propria pena. Nullā etiam habebūt penam interiorē puta tristiciam. quia cum secundū aug. de ciuitate. 14 tristicia sit de his que nobis nolentibus accidunt: si tristarētur de statu suo: ipsum inuoluntarie sustinerent/ et ita murmurarent contra diuinam dispositionem. quod videtur absurdum. cum enim in isto statu nullam volitionem inordinatam habuerint: nec tunc habebūt. quia vt ait ecclesiastes vbicunqꝫ ceciderit lignū ibi erit. Si etiam tristarentur pro carentia visionis diuine: haberēt penam grauissimā inter penas dānatorū. s. tristiciā ex dissipatione deperditioneqꝫ eterne btitudinis. Qꝫ aūt tristicia ī volūtate sit maior pena ꝙ dolor ī appetitu sēsitiuo: ꝓbat: qr sicut volūtas gē magis appetit' hois ꝙ appetit' sēsitiuus ita ꝗcquid agit vel patit' scdꝫ voluntatē magis agit vel patitur inꝗtū hmōi: ꝙ simpl'r scdm al iū appetitū: et ita simpl'r magis patit' si tristatur ꝙ si dolcat ¶ Non contristabūtur igit' paruuli ex carētia beatitudinis: qr erūt contēti de statu suo sciētes deum ita disposuisse/ nec de suo actu cā demeruisse. sicut non tristatur rusticus si nō sit iperator sed hec erit grauissima pēa his qui videbunt se propter demeritū suū illā amisisse. ¶ Uidet' etiā ꝓbabile scdm scotū: ꝙ oīm natural'r cognoscibiliū pñt habere cognitionē excellētius ꝙ habuerint aliqui phi pro statu isto/ et ita aliqualē btitudinē naturalē de deo cognito ī vniuersali poterūt attigere: cū intellect' eorum nō ita īpediat' ex corpore corruptibili sicut nūc. Nec hoc repugnat imobilitati stat' illorum. cū etiā bti possint de nouo aliqua cognoscere ꝗ pri' non cognouerūt. Nō impediunt' etiā a cognitiōe naturali ꝑ tormēta sicut dānati. ¶ Ad pmū dico ꝙ aug. nō intendit ꝙ affligant' ab igne: cū dicat in enchiridiō ꝙ eorū pena erit mitissima. sed dicit ipos puniri supplicio eterni ignis: rōne loci in ꝗ sūt. Libus eni puerorū est pars inferni vbi ē ignis eternus a quo tñ nō affligunt'/ sicut nec affligerētur sācti si ibi cēnt. Uñ aug. plus dicit/ et min' vult intelligi. et hoc ad ipugnationē hereticorum ponētiū puulos nllā habere culpam. qr scdm phm. 2. ethicorum. Uia deueniēdi ad mediū est aliqual'r ꝓcedere versus ad extremum. et ita sct̄i extigendo hereses pullulātes excessiue locuti sūt. Uñ multū est ponderādū ꝯtra ꝗs hereticos loquant'

sicut augu. cõtra. Arriũ videtur declinare ad sabelliũ & ecõuerso ¶ Ad scdʒ dico ꝙ corpora illoꝝ erũt impassibilia nõ ꝑ dotẽ impassibilitatis sʒ ex dispõe dia: ita ꝙ nec patient ab itra nec ab extra ¶ Ad tertiũ dico ꝙ sicut fomes ille nullũ motũ iordinatũ eis suscitauit in via ista: ita nec ibi aliquem suscitabit. Recitat autem Rich. op. quorũdã dicẽtiũ illos post iudiciũ sup terrã hituros/ cui9 rei noticiã hʒ ille benedict9 deus cuius mia plena est terra. Quicqd sit de isto dicit]delira ecclesiastes. 4. ꝙ cõmunius tenetur a doctoribus ꝙ vita eorũ est delectabilior ꝙ̃ sit vita presens. Bonauentura vero dicit ꝙ si habeant materiam tristicie ex amissione glorie: habẽt occasionem leticie ex euacuatione pene Unde nec tristicia eos deijcit nec leticia eleuat. ¶ Ex predictis patet ꝙ circa peccatum ade apparet diuina iustica: cum pro illa trãsgressione fuerit punita tota ei9 posteritas. Relucet etiã mia qꝛ eã oino nõ deleuit: ꝙ̃uis hoc adã ex sua trãsgresione mereret imo mult' ipoꝝ posterioꝝ graꝫ restituit. his etiam qui moriuntur ante baptismum ipẽdit aliquod beneficiũ mie sine aliqua tristicia conseruãdo eos in esse. ¶ Et ꝙ̃uis deus videret ex peccato ade multa mala prouenire ꝑpter tñ aliquorũ nõ debuit ordinẽ quẽ diuina sapiẽtia requirebat imutare Ex magnis nãqꝫ malis dũ maiora eliciunt bona cõmendatior reddit potẽtia sapiẽtia & bonitas dia. propter qð gre. exclamat dicens O felix cul pa que talem ac tantum meruit habere redemptorem. Et ideo si quis velit attendere quantum sit commendabilis deus in operibus suis: non debet aspicere solum ad id quod presẽtialiter videt: verũetiã ad antecedẽtia & futura. qꝛ sicut pulchritudo metri nõ ꝑcipit in vna syllaba/ sed in ꝑsus itegritate/ sic pulchritudinẽ diuinoꝝ opeꝝ & laudabilitatẽ videre nõ pt q respicit eã i ꝑte

Utrũ pctã primorũ parentũ ad filios trãsmittãtur seu illi/ iputẽtur? Rñsio. Ad hoc ꝙ aliqs possit petiã ex patre cõtrahere: necesse est ꝙ in illo possit ad aliqd obligari & possit eo bono ad quod obligatur in ipso priuari. hoc autẽ solum fuit in primo parente. Ad aliquid eni tota humana natura & oẽs eius posteri in illo obligati fuerũt. videlicet ad habendum rectitudinẽ iusticie siue ad non cõcupiscendũ/ et in illo per ei9 auersionem illa rectitudine priuati sumus. hinc est ꝙ ab eo traducimus originale peccatũ. In nullo aũt posterorum noua obligatione obligãtur filij in parente: hinc est ꝙ nullꝰ parẽs proximus potest in prolem suam culpam actualem trãsfundere. Et hoc est quod dicit anselmus in libro de conceptu virginali. Peccata parentum proximorũ ad originale peccatum non esse mo pertinere. quippe si adã nequiuisset ad eos quos generaturus erat iusticiam suam traducere: nequaqꝫ posset iniusticiam

suam eis transmittere. hoc autē intelligit de transmissione culpe ad quam sequitur eterna dam=natio. Sed de transitu quātum ad punitionē temporalis pene subiungit in fine capituli. Non nego propter bona merita parē tum filijs multa et magna beneficia corporis et anime impendi. et propter peccata parentum filios et nepotes vsqz in tertiam et quartam generationem et fortsitan vltra diuersis in hac vita tribulationibus flagellari vt patet de ieroboan in libro regum. propter eius peccatum tota eius posteritas fuit consumpta.

dist. 34.

Circa distinctionē. 34 Quero. vtrū sit dare primum malum: Rño Circa hoc fuit heresis impijssimi manichei qui posuit duo prima principia. Unū malorum aliud beatorū. Unde posuit qꝫ cum homo possit benefacere et peccare / duplex est in homine anima. Unde que est a deo bono et semper cupit bona. alia vero a deo malo / et sēper cupit mala hinc est qꝫ omnia mala que facimus / oriuntur a pricipio malo: sicut bona a bono. ¶ Hāc heresi pessimam valde improbat aug. efficaciter in libro de duabus animabus. Cuius vna ratio est talis. Planū est qꝫ penitere de culpa bonum et iustū est: planum etiam qꝫ possibile est homini Nā ipsi manichei hoc suadent. Certum est etiā qꝫ eius est penitere qui fecit malum: ergo idipsum quod fuit principiū mali potest esse principiū boni. Ab eadē igitur anima est bonum et malum. ¶ Ille error etiam destruit seipsum quia si sit primum malum / tunc cum sit primū erit a se et independēs. tale autē est necesse eē et nullo alio indigēs vt sit / et sic est sibi sufficiēs. Omne autē qđ est sibi sufficiens est sūme bonū ergo si sit primū malū non erit malum / sed summum bonum.

Circa distictionē. 35 Quero vtrū malum seu peccatū actuale sit per se priuatio boni: Qꝫ non aug. contra faustum. Peccatū est dictum factū vel concupitū cōtra legē dei quodlibet istorū est positiuū: ergo. etc. ¶ Cōtra. augu. super illud ioh. primo. sine ipso factum est nichil. pctm̄ nichil est et nichil fiunt hoies cum peccāt ¶ Item damas. Malū nichil est nisi boni priuatio ¶ Rño. Sicut albū pt̄ sumi pro albedine vel pro substrato: sic malum vel pctm̄ potest sumi pro eo quod formaliter significat. s. pro ipsa malicia. vel pro materiali scilicet pro substātia vel actu substrato. Dico ergo qꝫ pctm̄ formaliter nichil aliud est qꝫ priuatio seu carētia boni debiti. Licet aūt homo per pctm̄ demeritorie priuetur grā et hoc a deo ipsā grām adnichilāte: cius eni productio est creatio. ei9 destructio ē adnichilatio. Peccatū tn̄ formaliter nō est priuatio grē: cū exn̄s i vno peccato mortali possit nouū pctm̄ mortale cōmittere. sequens autē pctm̄ nō est priuatio gratie cum talis p pctm̄ precedēs esset iā priuat9 grā: Pctm̄ etiā non est priuatio hitus virtutis acquisite q̄ oppo

di. 35

s. culpe Rño

nitur cōtrarie habitui vicioso ex malis actibus gñato. qr habitus virtutis acq̄sitꝰ pōt stare cū peccato mortali. Sed pctm̄ formaliter est ꝑuatio rectitudinis in actu scḋo ñ q̄ inest: qr tūc duo opposita simul eēnt. sed q̄ deberet inesse: volūtas eni libera debitrix est vt oēm actū suū eliciat cōformiter regle supiori scȝ scḋm diuinū p̄ceptuȝ. et iō qñ discordat ab ista rl̄a caret iusticia actuali debita. que scilȝ deberet inesse actui. ¶ Ratio igr̄ pcti est ꝑuatio istius iusticie seu cōcordie. vnde aug. libro de duabꝰ aiabꝰ. pctm̄ est volūtas cōsequēdi qḋ iusticia vetat. i. velle vetituȝ velle est ibi materiale: vetitū aūt seu ꝓhibitum est ibi formale: quod significat discordātiā a regula supiori. Pro tāto aūt totū iputaꝛ volūtati qr totū est i ptāte eiꝰ cū sit libera. Sumiꝛ āt hic iusticia nō vt est virtꝰ cardinalis: sed vt est ꝟtus gñalis cōplectēs oēs virtutes ⁊ cui oia vicia opponūtur ¶ Hinc cōsonat qḋ dicit ābrosiꝰ libro de paradiso. pctm̄ est ꝑuaricatio legis diuine: et celestiū inobediētia mādatoꝝ. ¶ Cum istis auctꝭ cōsonat rō. qr oē pctm̄ ē iniusticia formaliter: et tale pctm̄ talis iiusticia: ⁊ per cōñs ꝑuatio talis iusticie: ergo pctm̄ actuale ē formalr̄ iiusticia actualis igr̄ et priuatio iusticie actualis scȝ iusticie q̄ deberet eē in actu. Un̄ actꝰ positiuꝰ volendi creaturaȝ nō est formalr̄ pctm̄: sed carētia debiti ordinis in actu quo debet amari ꝑpt̄ sūmū bonū: a quo or-
cor. 1 dine deficit volūtas quiescēs in bono creato. ¶ Ex p̄dictis patet

qūo pctā mortalia possūt spē distigui. Nō ei distingūt formalr̄ ꝑ cōuersiones ad obiecta q̄ ñ sūt mala nisi materialiter: sed distigūtur in cōparatiōe ad rectitudinē aliā ⁊ aliā spē q̄ deberet eis inesse. cū priuationes distinguātur spē ex distinctione habituū quoꝝ sūt priuatiōes ¶ Secūdo cor. 2
patet quō vnū pctm̄ est grauius alio Illud eni est grauiꝰ ex gñe: qḋ opponiꝛ rectitudini meliori. Ista aūt est melior q̄ est fini imediatior ceteris paribꝰ. Loqndo aūt in eodem genere pcti mortalis illud est grauius in quo volūtas maiori libidine seu maiori conatu peccat. ¶ Tertio patet cor. 3
quō peccatū nocet illi in quo est Nocet ei nō corrūpēdo naturaȝ sed priuādo eā ꝑfectione sibi cōueniēte scilȝ iusticia actuali que deberet inesse. Et ex hoc ptȝ ꝙ si pctā in infinitum ꝯtinuarentur nō ꝑpt̄ hoc fieret volūtatis corruptio/ sed ꝑuatio ifinitaꝝ rectitudinū q̄ deberēt inesse volūtati ¶ Sed cōtra hoc ar. super illud Luce. 10. plagis iposuis abiert semiuiuo relicto, dicit glosa ꝙ pctm̄ vulnerat in naturalibꝰ. qḋ non esset verū si nichil auferret a ꝑfectione nature. ¶ Rñsio natura itegra manens vulneratur (scḋm d ẏoñ. de dis noībꝰ) qñ fit ihabilis ad vsū rectū: qḋ fit per crebrā carētiā rectitudis actualis. ¶ Ad argumētū p̄ncipale Ad
Rñdeo ꝙ dictū pctm̄ ꝯcupitū accipiꝛ tāq̄ materiale: sȝ ꝯcupitū dicit materiale, primū dictū vero et factū materiale remotum Cōtra legē dei: dicit formale in pctō ¶ Quod aūt diciꝛ in oppiū

q nichil fiunt hoies cū peccāt: intelligitur non qz oino esse priuentur:sed qz priuātur esse ordinato quod est esse completum.

Dist 36. Circa distictionē.36. vtrū pctm̄ sit pena pcti? q non oīs pena ē a deo(prio retractationū)nullum pctm̄ est a deo. ergo peccatum nō est pena peccati. ¶ Item.pena non excedit culpam.quia deus punit citra condignum.qñq3 aut peccatum sequēs est maius pcedente. ¶ Itē omne peccatum est voluntariū.(secūdū augu.devera religiōe.) pena ē iuoluntaria(scdm ansel. de cōceptuvirginali)ergo. ¶ In oppm̄.est magister in lr̄a ¶ Rñdeo q vnum peccatum est pena alterius. qz voluntatē se a deo auertentem p pctm̄ iuste deserit deus gratiam suā subtrahēdo/ que deserta cadit in scdm demeritum.z in oēs defectus ad ipsū ɔñtes. vbi includūtur multe carentie perfectionū conuenientiū tali nature ¶ Est quoq3 pena cuilibet peccato inseparabilit annexa volūtas eni dū querit corporalē delectationē: pdit spūalem consolationē dum qrit delectari i creatura:pdit ɔsolationē que est in sūmo bono. dūq3 puū bonum acquirit:magno priuatur bono. Uolūtas etiā se deordinans p pctm̄: priuat se habilitate ad bonū.q puatio est in ipsa magna dānificatio z lesio:dū etiā peccādo cōcordat cū sēsualitate: icurrit remorsū z afflictionē internā q sp est spūalis in aia licet pp delectationē itēsā z animi considerationē nō sēp sentiatur. Siquidē carētia iusticie debite quavolūtas peccādo se priuat scdm sco.magis est ɔtra iclinationē naturalē volūtatis q3 carentia ɔmodi nō iusti vel pñtia incōmodi. cū bonū iusticie sit pfectio maxie cōueniēs volūtati. qz volūtas vt libera hz iustitiā innatā: quarē eiꝰ ablatio est sibi maxia pena. Et in hoc bñ verificatur illō.aug.prio ɔfes. Jussisti dñe z ita est vt ois inordinatus aius pena sit sibi. Neq3 enim ad momētū est dedecus culpe sine decore iusticie. Et inde est q pena dicit ordinare culpam. qz ex q deꝰ nō vult culpā auferre/ nō pōt aia culpabil ordinatiꝰ eē q3 sit i pena. Rō huiꝰ pt sumi ex pulchritudine vniuersi. vniuersū em̄ ex ordie pulchritudiē hz. z ideo nec ad momētū pōt esse i eo aliqd iordiatū z ita nec pctm̄ a pena separatū. ¶ Ad pmū argumētū dico q qdā pena ē positia sicut calor excellēs est discōueniens carni.z talis pōt poni esse a deo efficiente. Alia est puatiua cuiusmōi est pctm̄: z talis nō est a deo efficiēte sz deserēte. ¶ Ad scdm cū dicit q pena nō excedit culpā dico q ver ē de pena positia a deo iflicta: scdz aūt pctm̄ est pena iflicta a volūtate peccāte.z a deo tātum vt a deserente. ¶ Ad tertium dico q carētia iusticie est culpa et voluntaria inq3tum est a voluntate deficiente in cuius potestate est dare rectitudinē actui.est aūt pena et iuolūtaria inq3tū est puatio boni cōuenietis in ipsa volūtate z cōtra naturalē iclinationem eius

solutio arg.

¶ Notandū q pene seu afflictio pere nes tpales ɔueniunt quinq3 de ratio

causis. Prima est meritum fidei Unde ansel. de cõcordantia pre scie et lib. ar. dicit ꝙ si in baptismo statim mutarentur fideles i incorruptionẽ: periret fidei meritum. propter qđ in batisatis remanent penalitates multe. Secũda causa ẽ manifestatio grãe dei vt patuit i ceco nato. Tertia est pfectus et meritũ afflicti. vt patuit in iob dicente. Non peccaui et in amaritudinibus moratur oculus meus. Non p hoc intendens negare se peccasse sed qꝛ nõ ɔmiserat aliqđ pctm̃ tãta punitione dignum. Quarta est pctõꝝ terror et correctio tam illorũ qui affligunt ꝗ̃ ceterorum hoc cõsiderãtiũ. Quinta est satisfactio pro peccatis cõmissis.

Irca distinctionẽ.

disti. 37. 37. Queritur vtrũ pctm̃ possit esse a deo? Qꝫ sic. pctm̃ est a volũtate creata: ergo est a deo. Probatꝛ ɔña qꝛ quicquid ẽ causa cause est causa causati. Itẽ actus substratus est a deo: igiꝛ pctm̃. probatur añs. qꝛ dare elemosinã/filiũ gñare/⁊hmõi/sunt opa eiusdẽ rõnis ꝙ̃tũ ad esse nature: siue fiant bñ moraliter siue male igiꝛ habẽt causã eiusdẽ rõnis ꝙ̃tũ ad illđ esse. Deus aũt ẽ cã istoꝝ actuũ qñ sũt boni moraliter: ergo et qñ sũt mali. Probaturɔña: qꝛ volũtas creata nõ ob aliđ est causa pcti nisi qꝛ causat actum substratũ deformitati: qꝛ (scđm dionisium de diuinis noibus) Nullꝰ ad malum aspiciẽs oio operatur. In oppositũ est aug. super illud. Jo. primo sine ipso factum est nichil: dicens ꝙ per verbũ nõ est factum pctm̃. Rñsio. In pctõ duo ɔcurrunt vt patꝫ ex p ecedentibꝰ. scilicet actus positiuus vt materiale/⁊ ꝑuatio iusticie debite vt formale. respectu huius ꝑuatiõis nulla est causa efficiẽs/sed tantum deficiens. Uoluntas eni creata que est debitrix dandi rectitudinem suo actiui et non dat: deficiendo peccat cũ libere possit illã dare. Ad actũ aũt substratũ (vt dicũt cõius doctores) ɔcurrunt voluntas diuina et voluntas creata. Pro cuius euidẽtia dicit scotus ꝙ qñ due cause partiales cõcurrũt ad effectũ cõem amborum: potest esse deffectꝰ in ꝓductione effectus ex ꝑte vnius illarum exemplum. si ad velle cõcurrunt intellectus ⁊ voluntas libera/potest esse defectus in actu isto ex defectu voluntatis: lꝫ non precedat defectus in cognitiõe. Sic i ꝓposito si ad velle voluntatis create cõcurrunt volũtas creata et diuina: potest esse defectus in isto velle ex defectu alterius cause. et hoc quia illa causa potest rectitudinem dare actui et tenetur eam dare et tñ nõ dat. Alia aũt lꝫ nõ teneaꝛ eã dare: tñ ꝙ̃tũ est ex se daret si volũtas creata cooparetꝛ. Uniuersaliter eni quicquid deus dedit añtecedenter daret nisi illud ɔ̃sequenter eẽt ipeditũ. Dãdo autẽ voluntatẽ liberã dedit añcedẽter opa recta que sũt i ptãte volũtatis. et ideo ꝙ̃tũ est ex parte sui dedit rectitudinẽ omĩ actuꝛ volũtatis/⁊ volũtati ex cõsequẽti daret si ipsa voluntas quẽ cũ

Rñio

nota dictũ scoti

ꝙ actū elicitum recte ageret ex parte sui. Est igitur defectus in effectu duarū causaꝝ. nō ꝓpter defectū cause supioris sed inferioris que ꝙ̄tum ad se pertinet non causat. Licet aūt iste cause habeant ordinē secūdū pfecti⁹ ꝛ iperfecti⁹ causare/in vno tamē inītāti nature causant effectum cōem amboꝝ: ita ꝙ neutra tūc causat sine alia. sicut in vno instanti nature materia materiat et efficiens efficit. ❡ Cōtra pdicta arguit ꝛ videt ꝙ de⁹ nō possit eē causa effectus substracti i pctō. qꝛ cū ꝓhibuerit ade ne comederet de ligno scie bōi et mali: si opat⁹ fuisset ad illū actum fecisset cōtra prohibitionē suā / et sic fuisset sibiipsi contrarius. ❡ Itē liberum arbitriū nō erat qn̄ in agendo ꝯcordat sue regle scȝ volūtati die/igit si deus vult quod liberum arbitriū peccans vult/tūc liberū arbitriū nō peccat. vult aūt deus illum actū si cooperatur ad ipm. ergo. ❡ Ad primū dicit bonauē. ꝙ cum de⁹ ꝓhibet aliquā actionē non ꝓhibet sibi sed alij. nec ꝓhibet suaȝ coopationē quā non substrahit creature: et ideo dū cooperatur ei nō facit cōtra suā ꝓhibitionē nec contra seipsum Un̄ actio est a deo inꝙ̄tū actio nō iꝙ̄tū ꝓhibita ❡ Ad secūdū dicit scotus ꝙ volūtas diuina nō est regula volūtatis create ꝙ̄tum ad rectitudinē quo ad ipsum volitū. ita ꝙ volūtas creata cōcordās illi voluntati in volito sit recta: sed est regula inꝙ̄tum est volēs volūtatē creatā sic vel sic velle. Et hoc volens voluntate signi et antecedente et volūtate bn̄placiti et ꝯn̄te. ❡ Ad argumenta principalia. Ad primū cum dicit quicqd est causa cause ē causa causati: dico ꝙ verū est de causato a causa efficiente: non a causa deficiēte. cuiuſmōi ē volūtas respectu defoꝛmitatꝭ i pctō. ❡ Ad secūdum nego ꝯn̄am. Ad pbationem dico ꝙ ꝓpter hoc iputatur pctm̄ volūtati create quia tenet dare rectitudinē actui suo ꝛ nō dat/cū tn̄ sit in ptāte sua. Nō sic aūt tenet volūtas dia dare rectitudinē actui volūtatis create qꝛ qdē nō est act⁹ volūtatis dine sȝ eius effect⁹. Sȝ qdē volūtas dia sp est oꝛdiata ꝛ act⁹ eius rectus Actus aūt volūtatis create est i oꝛdinat⁹ ex parte ipius volētis qꝛ caret rectitudie debita lȝ ipe actus substrat⁹ sit a deo causāte oꝛdinate volitus. ratione boni inde eliciendi. di. 38

Irca di. 38. q̄rit vtrum itentio sit act⁹ intellect⁹ vl volūtatis: Et videt ꝙ non spectet ad hoc nec ad illꝰ: qꝛ scdꝫ phi. i ethi. oē qđ est in aia est potētia vl passio vel hit⁹ Nō ē aūt potētia cū i hōie respectu vni⁹ finis sit vna itētio ꝛ plures potētie sūt. Nec hitus qꝛ nō est vn⁹ habit⁹ i duabus potētijs Nec passio. qꝛ passionib⁹ nō meremur nec demeremur circa aūt itētionē est meritū vl demeritū. ❡ Itē videt ꝙ se teneat ex pte cognitiue. qꝛ sup illud math. 6 Si oculus tu⁹ fuerit simplex. dicit glo. p oculū itentionem itelligi. ❡ Q; vero ex pte volūtatis pba

tur p aug. et magrm i lra. ¶ Rn. Intendere est in aliud tendere. et hoc vr vt i obiectu. et sic copetit cuilz potetie. vl vt i terim: et sic pprie itentio e act9 volutatis tendentis et libere se mouetis i fine et hoc psupposito actu itellect9 i rone directiui. sicut opatio pedis scedetz psupponit opatione oculi via ostedentz. Lz aut itetio sit act9 volutatz no tn qcuqz volitio finis dr itetio. puta fruitio finis no dr itetio. sz itetio dr act9 volutatis aliqd ordinatis i fine ad ipm attigedu ¶ Ad pmu pot dici q phus sb habitib9 cprehedit actus ex qb9 hit signant. vl loqtur de his q sut i aia p modu qetis no p modu fieri cuiusmoi sut act9. talia ei dnr poti9 e ab aia q in ai i. cu sint i otinua depedetia ad sua causa. Intetio. gr est act9 elicit9 ab vna potetia. s. a volutate psupposito tn actu alterius potentie in rone dirigetis. Et per hoc pz ad. 2. dicit ei intetio oculus: q opatio volutatis psupponit actu intellectus. Sumitur etia aliqn intentio p obiecto in quod tedit potetia. Aliqn po p specie p qua potetia tedit i obiecto et qnqz p actu itelligedi

dist. 39.

Irca. di. 39. Querit vtru synderesis et coscia sint in volutate? Et videt q sic. Pmo de synderesi q se p remurmurat malo. sz remurmurare e volutatz. igr. ¶ Preterea natura inferior puta irronal hz pricipiu tedendi in illud qd sibi couenit secudu natura sua: et volutas hebit pncipiu necessario tedendi iusticia q sibi couenit ex natura sua. et tale e synderesis. ¶ Q, et oscia sit in volutate pbatur. q oscia dr bona. sed bonitas ptinet ad volutas. g et oscientia ¶ In oppositu pbat q synderesis sit in itellectu p ihero. et magi. i lra dicente q synderesis e i supiori rone. hoc etia pz de oscientia p illud ecclesiastes. 7. scit eni oscia tua. ¶ Ite act9 q attribuutur oscie ptinet ad intellectu / cuiusmoi sit testificari / accusare / iudicare. igitur. ¶ Hic dicit scotus q synderesis et oscia sut hit9 practici in intellectu circa agibilia per quos voluntas stimulat ad bonu et remurmurat malo. Est aut synderesis hitus pricipiorum qui seper est rectus. q ex rone terminorum virtute lumis intellectus naturalis stati intellectus acquiescit illis: vt summu bonu est sup oia diligedum. Non facias aliis qd tibi no vis fieri. Coscietia vero est hitus pprius conclusionis practice scdm cui9 actu nata est conformari electio recta in agibilib9. Unde sicut se hz in speculabilibus intellectus qui est hitus pricipiorum ad scientia / sic se hz i agibilib9 syndesis ad osciam. hinc e q s dz glo. ezechielis p io synderesis dr scitilla oscie est eni igniculus seu stimulus quo mediate oscia pugit et stimulat volutate ad bonu. hit9 ei oclusionu virtualit cotinet in hitu principiorum. Quidam vo extedut osciam ad hitu principiorum et coclusionu / seu naturale et acquisitu et ponut synderesim esse naturale inclinatione volutatis ad iusticia. Dicit aut oscia q

Rnio

synderesis.

oscia

sicutum ipsa scia aliqd aliud ipor= tās.s.ordinē et actū a volunta= te eliciendū vel imperandū. Est eni quoddā dictamen ordinatū ad opus quo.s. itellect⁹ dictat seu deteriare apprehēdit qd eli= gēdū vel respuendū psequēdū vel fugiēdū. Dicit quoqz ↄsciaz testificari inqtū per habitū con scie recognoscim⁹ nos aliqd fe= cisse vel nō fecisse. Dicit ꝟo excu sare vel accusare: scdm ꝙ p ipsā iudicam⁹ de aliquo facto ꝙ sit bene factum vel male. ¶ Ad pri

Ad argu mē. mū dico ꝙ lꝫ murmurare vł re= mordere de malo facto dolendo pertineat ad voluntatē: remur= murare tn̄ ostendēdo bonū qd ē psequendū vel malū fugiendū ptinet ad intellectū. Per hoc eni datur volūtati occasio ↄtra ma lū remurmurandi. ¶ Ad scdm dico ꝙ sola natura rōnalis ē li= bera et habet modū agendi su= periorem oī alia natura creata Uñ lꝫ volūtas hēat iclinationē naturalē in bonū: actus tn̄ con= formis huic iclinationi vł diffor mis nō elicitur ab ea nisi libere ¶ Ad tertiū dico ꝙ hitus itelle ctus practici dr̄ boni vel mali ppt̄ ↄuenientiā ipor̄ ad volūta tē sicut ecōuerso volūtas pōt di ci recta vł cruua p ↄueniētiā ei⁹ ad actū rectū vel nō rectū: q̄ est formaliter i itellectu/tn̄ bōitas ē volūtatis sicut rectitudo itelle ct⁹/transsumitqꝫ bōitas magis ad intellectū practicū q̄ specu= latiuum. Et nota ꝙ ↄscientia est in plus q̄ prudētia. qꝛ prudētia ē solū rectū obiecti creati. est eni hitus directiu⁹ in opatiōe ꝫ triū ꝟtutū cardinaliū.s. tēperantie/ fortitudinis/ꝛ iusticie. ↄscia aūt ē rectū obiecti creati et increati respiciēs nō solū virtutes mora les/sꝫ etiā theologas. sumit q̄ qꝫ ↄscia pro potentia hituata. Nec sufficit ad hoc ꝙ hō sit conscien tiosus ꝙ hēat noticiā pceptorū xpi ꝛ eccłie in vniuersali/ꝛ sciat de illis loqui ꝛ disputare: sed oꝫ ꝙ sciat practice applicando no ticiā ad pticulare agibile. sicut dicit aristo. i libro ethicor̄: ꝙ i= possibile ē prudētē nō eē bonū.

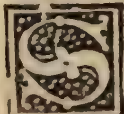

Secundo queritur vtr̄ tene amur ad oēillud qd ↄscia di= ctat eē necessariū ad salutē. Adhoc dicit bōauē. ꝙ cō scia aliqn̄ dictat aliqd qd est se cūdū legem dei: ꝛ talis ligat vni uersalit. Aliqn̄ aūt dictat aliqd pter legē dei: ꝛ talis ligat q̄diu manet. Uñ vel tenet hō cōscien= tiā deponere: vel illud qd ↄscia dictat adiplere: vt si dictat ꝙ ne cessariū est ad salutē festucā le uare. Aliqn̄ ꝟo dictat aliqd qd est contra legē dei: ꝛ talis non li gat ad faciendū vel nō faciendū sed ligat ad se deponēdum: pro eo ꝙ (cū talis cōscientia sit erro nea errore repugnante legi dei) necessario q̄diu manet pōit ho= minē extra statū salutis Si eni hō facit quod cōscia dictat et il lud est ↄtra legem dei: absqꝫ du bio mortaliter peccat. Si vero facit oppm̄ eius quod conscien tia dictat: ipsa manēte etiā mor taliter peccat. qꝛ licet nō faciat cōtra legē dei scdm veritatē: fa= cit tn̄ interpretatiue siue secūdū reputationē, et sic deū cōtemnit

dū facit quod credit sibi displi cere. Un̄ ro. 14. Oē quod nō est ex fide pctm̄ est. glo. qḋ nō est ex fide. i. cōtra consciam. q̄uis eni fiat qḋ bonū est si non faciendū credatur/pctm̄ est. qui eni facit ꝯtra cōsciam: edificat ad gehen nā. ¶ Ex hoc tn̄ non sequitur ꝙ hō sit siplr ꝑplex⁹: ꝑ eo ꝙ debet ꝑ orōnē illā ꝯsciam deponere. ꝛ si nescit de illa iudicare dꝫ sapiē tiores consulere vel se ad deum ꝯuertere si hūanū ꝯsiliūm desit.

Circa di. 40. q̄ro. vtrū ois actus sit bonus ex fine ¶ Qꝫ sic. bonū opus intētio facit vt dicit aug. in lr̄a ¶ Cōtra idē aug. ꝯtra mēdaciū dicit ꝙ mali actus nō possūt esse boni et si ꝑpter bonū finem fiant. ¶ hic primo videbitur de q̄sito ꝛ deinde mouebitur quoddam dubiū. ¶ Quātū ad primū dicit scotus ꝙ bonitas act⁹ moralis est ex aggregatione oīm conuenientiū actui nō absolute vt talis essentia vel natura. sꝫ q̄ conueniūt ei scḋm rectā rōnē/qꝛ igr̄ actui rō recta dictat determinatū obīm ꝯuenire ꝛ deteriatū modū ꝛ alias circūstantias: nō est cōpleta bonitas actus ex solo fine sꝫ ꝑpria rō bonitatis eius est ex cōuenientia act⁹ ad efficiens a quo actus dr̄ moralis ꝛ libere elicitus. et est cōe actui bono et malo neqꝫ eni est laudabilis neqꝫ vituperabilis: nisi sit a volun tate. Secūda cōditio est ex obiecto. sꝫ ūt ꝯueniēs actui secūdum dictamen recte rōnis: tunc est actus bon⁹ ex gn̄e. sꝫ ista bōitas est indifferens ad bonitatē q̄ sumitur ex circūstātijs specificātibus sicut genus est idifferēs ad multas differentias. vt dare elemosinā pauperi est actus bon⁹ ex gn̄e et pōt fieri ꝑpter deū vel inanem gloriā. Post illud pma circūstantia est prim⁹ finis: nec ista sufficit sine alijs circunstantijs sicut ē circūstātia forme puta ꝙ debito modo fiat. et sequūt circunstantie magis extrinsece. s. qn̄ et vbi. ¶ patet igitur ꝙ sola bonitas finis intēti sm̄ rectam rōnē nō sufficit ad bōitatē act⁹ sed requiruntur alie circunstantie scḋm ordinē predictū. ad hoc vt sit bonitas cōplete moralis.

¶ Ad auctoritatē aug. patet ex alia auctoritate ꝙ ipse est in oppositū. vnde licet finis sit conditio principalior ꝑtinēs ad bonitatē actus non est tn̄ sufficiens simpliciter. pōt etiā illa auctoritas ꝛ consimiles exponi de bonitate meritoria q̄ addit sup bonitatē moralē: q̄ quidē est ex relatione debita actus in finē. q̄ relatio debita fit inꝑtū elicitur a caritate. ¶ Quantū ad scḋm articulū dubitatur vtrū sola intentio recta sine opere exteriori sufficiat ad meritū. Rn̄deo ꝙ sic/si nō adsit facultas operādi: qꝛ deus neminē obligat ad ipossibile tunc eni votū pro operatione iudicatur sicut dicit glosa super illḋ psal. Dixi cōfitebor aduersū me iniusticiā meā dn̄o. Si aūt nō habet facultatē faciendi op⁹ exterius qḋ preceptū est: tunc nō sufficit intētio sine operatione exteriori. Reputatur aūt volūtas ꝑ facto si facultas deest: q̄tum ad sufficientiā ad salutem ꝛ premi

um eētiale: non ꝗtum ad pmiū excellentiā seu p̄miū acciden= tale. ¶ Est autē premiū acciden tale duplex. quoddam est cōe ꝛ quoddā priuilegiatū. Cōe debet operāti ꝓpter opa sua nō habē tia rōnē victorie excellētis. Pri= uilegiatū aūt qđ est. s. spālis pri uilegij ꝛ prerogatiue. hoc dr aureo la est eni gaudiū de operib⁹ fa= ctis rōnē hītibus victorie excel lētis per qđ apparebit exterius quidā decor in corpore. qui p̄di ctū interius gaudiū exterius de clarabit. Licet ei illud premium pncipaliꝰ sit i aīa: tñ aliq̄ pfectō ex hoc exteriꝰ redūdabit i corpo re. Jsta aūt opa rōnē hñtia excel lētis victorie qbus debet aureo la: ad tria gn̄a reducūt. Tres ei habem⁹ inimicos. s. carnē q̄ con tra nos pugnat per carnales de licias que pfecte et excellēter vi cuntur per virginitatem. Mūdū qui cōtra nos pugnat p tyranni cas violentias q̄ pfecte ꝛ excellē ter vincunt per martyriū. Dya= bolū q̄ contra nos pugnat p fal laces fraudulentias que perfe= cte et excellenter vinci pōt per purā doctrinā fidei ꝛ moꝝ: qua doctor non tm̄ deprehendit dya bolicas fraudulētias: sed alios docendo / facit ꝗtū in se ē vt aliq eas deprehendant: ꝛ io triplex est aureola scz virginū martyrū et doctoꝝ. ¶ Dicitur autem au reola ab aurea eo ꝙ est quoddā superadditum premio substan= tiali qđ aurea vocat. Licet quo ꝙ certū sit ꝙ actus interior in= ordinatus non coniunctus opi exteriori sit aliud pctm̄ ab actu exteriori cum diuersis preceptis

pmiū accidentale

aureola

phibeantur vt pz de cōcupiscē tia rei aliene et furto: de actu ta mē interiori ꝯiūcto opi exteriori cui⁹ est cā: est dubiū. Quidā eni (vt bonauētura ꝛ Rich. dicūt) ꝙ sunt vnum pctm̄. Quis enim sit duo actus in esse nature: tñ sunt vn⁹ act⁹ in esse moꝝ: eo ꝙ act⁹ exterior non est moralis nisi per comparationē ad actū iteriorē volūtatis. Alij vo dicūt ꝙ sicut lz cōclusio habeat vitatē a prin cipio est tñ alia veritas pricipij et cōclusionis: sic est alia boni= tas vel malicia actus interioris et exterioris: lz vna depēdeat ab alia. ꝛ huic opiniōi magis adhe ret scot⁹ i q̄lz. q. 18. siq̄dē actus exterior malus addit ad miseri= am culpe q̄ fuit in actu iteriori. Uñ aug. q̄nto de trinitate mala voluntate quilz miser efficit: sed miserior potestate / qua desideri um male voluntatis impletur.

Circa distinctionē. 41. q̄ro vtrū aliq̄s act⁹ possit eē i= differens ad meritum et demeri tū? ¶ Hic dicit scotus ꝙ supposi ta bonitate morali (vt dictum ē distinctione precedenti) meritū videtur esse ex relatione ad finē debitum que relatio est a carita te inexistente. Pōt autem actus referri ex caritate ad finem debi tum tripliciter. Uno modo actu aliter sicut cogitans actualiter de fine diligit illum et vult ali= quid propter illū. Alio mō virtu aliter sicut cū ex cognitione ꝛ di lectione finis deuētū est ad voli tionem huius entis ad finem vt ex cognitione ꝛ dilectione dei p= tinente ad portionē supiorē por tio iferior cōsiderat talē actum

D. 41

De 3 actib⁹ hois qñ meritorij sunt qñ nō

portio superior ad deū:
portio inferior ad creaturas:

puta pnie eē assumēdū: ꝛ postea istū exequit volendo. Nō tñ tūc referēdo in finē: qꝛ nec tūc actualiter cognoscit nec diligit. ¶ Tertio mō hītualiter puta si oīs actus referibilis i finem manens cum caritate (que est principiū referendi) dicat referri hītualr. ¶ Triplici etiā mō pōt dici act⁹ nō referri. Uno modo negatiue absolute: q: nō refert actualiter nec ꝟtualr nec hitualr. Alio mō priuatiue. q: non est natū referri sicut pctm̄ veniale qꝛ licet stet cū caritate: non est tñ natū a caritate referri i finē. Tertio modo cōtrarie qꝛ scꝫ corrūpit ṗncipiū referēdi scꝫ caritatē: vt pctm̄ mortale De duob⁹ vltimis mēbr: certū ē ꝙ illi act⁹ sūt mali. s. pctm̄ veniale et mortale. De duobus primis certū est ꝙ prim⁹ act⁹ ē meritorius. ꝛ satis est probabile de 2. De duobus mediis. s. de actu ꝗ refertur habitualr / et de actu qui nō refertur: dubiū est vtrum actus talis sit meritorius vel demeritorius aut indifferens: Probabile tñ videtur tales act⁹ idifferentes ponere: qꝛ nō hñt rōnē sufficientem malicie pertinētem ad pctm̄ veniale. qꝛ possibile est nullā deordinationē esse in eis ꝗ sufficit ad rōnem peti. Non enī tenetur hō hec tentione necessitatis cōtra quā fit pctm̄ mortale nec minori tētiōe ꝯtra quā fit pctm̄ veniale sꝑ referre oēꝫ actū suū in deū actualiter vel virtualiter. qꝛ deus nō obligat nos ad hoc. Necꝙ videt esse in istis actibus sufficiēs rō bonitat; vt sint meritorij. qꝛ nō videt minor rło sufficere ad meritū ꝙ rło ꝟtualis / qualis non est hic. ¶ Multi igitur singłares actus eliciti sūt indifferentes. ꝗ nec sunt meritorij nec demeritorij. Et nō solum actus nō hūani de quib⁹ non est ꝓmo: sicut mouere barbā. leuare festucā: et hmōi. que ꝓcedunt ex sola ymaginatione non ex libero arbitrio impellente. sed etiā de actib⁹ libere elicitis. Exēplū hui⁹ ponit bonauētura. si aliqs comedit vt satisfaciat appetitui naturali talis enim actio nō est meritoria cum non referatur ad deum nec est demeritoria cum sit nature consona: pctm̄ aūt nō consonat nature sed discordat. ¶ Quod vo dicit apl's. 1. ad corī. 10. siue manducatis. siue bibitis siue aliud quid facitis: oīa i gloriā dei facite est ꝯsilium non preceptū. cui⁹ omissio nō ē sꝑ pctm̄ / sed qñ se offert opportunitas exeundi in bonas affectiones et intentiones. Admonet itaꝙ apostolus ꝙ qōlꝫ opus nr̄m referamus in deū. Nullū enī est op⁹ deliberatiuū si a nobis fiat. qđ nō possumus facere propter deum hoc autē facere est nobis expediens ꝛ vtile. Sufficit autē (ꝑm eūdē doctorē) ad hoc ꝙ opatio sit meritoria: ꝙ hō in primordio illius vel alteri⁹ ad quā illa consequēter se hꝫ. itentionē hēat ad deū directā: lꝫ in ei⁹ ꝓsecutione nichil de deo cogitet. ꝛ sic viris religiosis qui in pricipio ex caritate deuouerunt portare religionis pondus. est ex prima intentione meritoriū ad salutē quicqd faciūt qđ ad sue religiōis obseruātiam spectat. nisi forte (qđ absit) ꝯtraria intētio superueniat

In alijs autē q̄ ad religionē nō spectāt secus est, q: hmōi intentio se ad illa non extendit. Dicit etiam idem doctor q opus ad quod caritas vel virt⁹ caritate informata inclinat: est meritoriū ex sola ipsi⁹ boni operis consideratione / etiam sine vltimo tunc actualiter nō precogitato: sicut vir obediens meretur obediendo prelato suo sibi precipienti etiam si nichil de deo cogitet sed solum consideret q bonum est obedire.

Di. 42.

In dist. 42. innuit mgr̄ septē diuisiones pcti ꝭm septē plicē ipsi⁹ cōparationē. Primo nāq pctm̄ cōparaꝫ ad cām suā ex qua hꝫ ortū: ꝛ sic est illa diuisio pcti i actuale ꝛ originale. Scdo vero cōparaꝫ ad penā ad quā terminaꝫ ꝛ sic est illa diuisio peccati immortale et veniale. Tertio cōparatur ad bonū assequendum vel malum fugiendum ꝛ sic diuiditur in pctm̄ ex amore ꝛ pctm̄ ex tiore. Quarto comparatur ad actū substractum: ꝛ sic diuiditur in pctm̄ cogitationis verbi et opis. Quinto ad personā quam offendit. et sic est pctm̄ in deū / in se / ꝛ in proximū. Sexto comparaꝫ ad mandatum cui opponiꝫ: et sic diuiditur in delictū qđ est contra preceptū affirmatiuū ꝛ omissū ɔtra negatiuū. Septio ɔparaꝫ ad vicia q̄ ex ipso oriuntur: ꝛ sic diuidiꝫ i septem capitalia / sicut enim caput influit in cetera mēbra sic a vicijs capitalibus oriūtur cetera vicia. Sunt enim quedā motiua seu occasiōes peccādi. Vn̄ numerus ipsorum sumitur secundum varias pronitates ad peccādū. Pronitas em̄ ad aliqđ apparens bonū / aut ē respectu boni quod respicit spm̄ scđm se. aut respectu boni quod respicit spm̄ ꝭm eius coniunctionem ad carnalia. Si pmo modo: hoc est quadrupliciter ꝭm quattuor cōditiones boni ad quas prona ē voluntas. Appetit enim ꝗs bonum sub ratione dignitatis: et hoc per superbiam. sub ratione ppietatis. ꝛ sic est inuidia. sub rōne securitatis: ꝛ sic est ira. sub rōne q̄etis: sic est accidia. Si secūdo mō: hoc ē tripliciter spūs em̄ carni vnitus appetit bonum sub rōne sufficientis vel vtilis / ꝛ sic est auaricia: vel sub ratione delectabilis / et hoc vel quātum ad gustū. et sic est gula q̄ dr̄ castrimergia quasi castitatē mergens. vel quo ad tactum: et sic ē luxuria. Penes autem alios sēsus non habemus capitalia vicia q: i his regnat pronitas amplior q̄ in alijs sensibus. Unde si delectationes queruntur in alijs sensibus. ad has reducuntur vt pote si aliquis velit aspicere mulierem pulchram vt i ea delectetur et cōcupiscat reduciꝫ talis delectatio ad luxuriā. De quolibet istorū est aliq̄d tāgendum. Et primo de superbia.

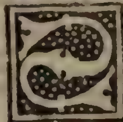

Superbia ē amor ppie excellentie qđ quidē ē vex de amore iordinato. Superbus nāq vult superegri vltra id qđ est ꝛ supra id qđ recta

De superbia

ratio dictat hoc aūt ꝯtigit quadrupl'r: ⁊ sm hoc sumūtur quattuor species supbie sm Gregorium. Prima est cū qs gloriat ⁊ extollitur de bono quod ipse habꝫ et ita se gerit affectu et effectu ac si haberet illud bonū a se cōtra id quod dicit aplus. Quid habes ꝙ nō accepisti a deo/ cur igitur gloriaris quasi non acceperis? Ex tali autē amore inordinato proprie excellētie: sequitur quedam excecatio intellect⁹ qua superbus estimat illud bonum habere a se: seqꝫ esse totalem eius causam. Uera nanqꝫ estimatio corrumpit in particulari agibili ꝓpter affectionē deordinatā. sicut ille qui fornicat estimat ꝓ tūc sibi bonū esse fornicari: lꝫ sciat i vniuersali fornicari esse malū. Ad hāc speciē ptinet ingratitudo. Jngrat⁹ enī dr qui nō recognoscit beneficiū acceptū. Un̄ quasi principiū boni se reputat: eo ꝙ nō retorquet bn̄ficiū i illū a q̄ recepit. Scd'a species superbie est cū quis extollit de bono ꝙ habet ac si datum sibi desuper fuisset pro suis meritis. ex quo etiā sequit excecatio intellectus vt dictū ē i prima specie. Jta ꝙ superbus credit se eē cām principalem boni qđ hꝫ deum vero secundariam Licet ei seri multa a deo obtineant per meritoria opera horum tn̄ est deus cā principalis/ et hō secūdaria. Tertia species est cum quis extollitur/ iactādo se habere bonum quod nō habet hoc autē fit dupliciter. Uno mō q̄tum ad interiorem cordis arrogātiam qua hō falso estimat se illud habere. et sic iactantia vel arrogātia ponitur tertia species superbie. Alio modo q̄tum ad exteriorē actū quo quis falso sibi attribuit qđ nō hꝫ/ ⁊ sic iactātia ponit filia supbie seu inanis glorie. Quarta species ē cū aliqs despectis ceteris singulariter appetit videri hr̄e qđ hꝫ superbus enī alios cōtemnit seu viles ⁊ ifructuosos reputat/ appetitqꝫ illos in comparatiōe sui ab alijs contēni. Tāgitur aūt hec spēs p hūc versū. A se ꝓ meritis arrog. ⁊ singula spernēs. Notandū insuper ꝙ prima filia superbie est ianis gloria. superb⁹ nāqꝫ appetit inordinate propriā excellentiā puta volēdo se efferre sup alios seu p̄esse ad aliorū depressionē. Jnanis gl'iosus aūt vult ipsi⁹ excellētie manifestationē. vn̄ appetit⁹ excellētie mouet ad inanem gloriā ⁊ sic oritur ex supbia. Un̄ q̄uis ambitio ꝓprie sit appetit⁹ inordinatus honoris et inanis gl'ia appetit⁹ laudis. vtrunqꝫ tn̄ noīe inanis gl'ie pōt designari. sm enī ābro. gloria ē clara cū laude noticia/ seu frequēs cū laude fama. Ex hoc aūt ꝙ qs laudatur vel ei honor seu reuerentia exhibet redditur clarus i noticia alioꝝ/ ita ꝙ ei⁹ bonitas deuenit i aliorū noticiam et approbationē. Noīe etiā ambitionis aliqn̄ intelligit ⁊ supbia ⁊ inanis gl'ia. vn̄ aug. sup ioh. Ambitio hūane laud. appetit de se estiare qđ nō hꝫ et super alios se efferre. p̄mū ptꝫ ad inanē gl'a3. scđo ad supbiā. Honor enī aut gl'ia seu fama pt appeti sine pctō imo meritorie inq̄tū ē

vtilitas ad honorē dei. vt. s. de⁹ ab hoib⁹ glorificet̄ q̄ vult gloriā suā propter nos. vel ad hoc q̄ hoīes p̄ficiāt ex bono q̄d in alio cognoscūt v̄būq̄ diuinū p̄ ipsū seminatū nō cōtēnāt. seu ad hoc q̄ hō ex bonis q̄ in se cognoscit p̄ testimoniū laudis aliene. stu=deat in eis perseuerare et ad meliora p̄ficere ⁊ scd̄m hoc curam d̄z hō hēre de bono noīe iuxta sētētiā sapiētis. lucereq̄ ī v̄tuosis opib⁹ corā hoībus nō vt ianiter delectet̄ tumescat aut eleuetur. ¶ Ulterius notādū q̄ ianis gloria pōt cōtrariari caritati et dilectioni dei dupl'r. Uno mō rōne materie de qua q̄s gl'iatur puta cū gl'iatur de aliquo q̄d con=trariat̄ diē reuerētie. seu bonum tpale de quo gloriatur deo p̄fe-rēdo. alio mō ex p̄te ipsius glo-riātis q̄ intentionē suā refert ad gl'iam tanq̄ ad vltimū finē: ad ipam ordinādo v̄tutis opa ad q̄ tenetur. ⁊ p̄ qua ꝯsequēda nō p̄termittet facere etiam ea q̄ sunt ꝯtra deū. et sic est pctm̄ mortale scd̄m tho. i scd̄a scd̄e. Sic aūt amor hūane gl'ie q̄uis sit inanis: nō tñ repugnat caritati neq̄ q̄tū ad id de quo ē gl'ia: neq̄ q̄tū ad intentionē gl'iam q̄rētis: non est peccatū mortale sed veniale. Unde inanis gl'ia significatur p̄ puluerē de quo dicitur. Math. 10. ap'lis. excutite puluerē de pedibus vestris. quod exponens gregorius ait. Predicatio vix sine aliqua puluerum admixtiōe transit. nam predicans aut ad indignationem trahitur si con=temnitur. aut ad quātulācunq̄ gloriam si ab auditoribus honoratur. sed apostoli non cadebant a perfectione propter huiusmodi inanem gloriam. Igit inanis gloria est aliquando ve=niale peccatum et non mortale. ¶ Notandum inanem gloriam esse periculosam: q̄r per ipsam redditur homo presumptuosus et nimis de se confidēs. ⁊ sic dis=ponit ad hoc q̄ homo priuetur interiorib⁹ bonis. ¶ Deinde sciē=dum q̄ ex superbia mediante inani gloria prima ei⁹ filia/ nascū-tur septē alie filie. Inaniter eñ glorians appetit laudem p̄pter excellentiam apparentem. hoc aūt fit aut p̄pter apparētem ex=cellētiā potētie p̄bitatis aut sa=pie. si propter apparētem excel=lentiam potentie vel dignitatis generat ex se duo vicia. scilicet inobedientiā per quam nō vult subiacere superiori ne videatur potestatis minoris. ad quam se quitur rebellio qua correctioni repugnat. ⁊ iactātia qua se ostē dit potestatis maioris verbis et effectib⁹. ¶ Proprie tamen osten tatio est in facto. et iactantia in verbo. propter autem apparen=tem excellētiā probitatis gene=rat ex se ypochrisim qua simula tione sanctitatis appetit videri probus et bonus que posset dici singularitas/ eo q̄ cōmuni vita relicta assumit vitam priuatam et singularem in verbis ⁊ factis gestibus et hitibus. ¶ Propter vero apparentē excellentiam sapiētie gñat ex se quattuor vicia Nititur eñ hō excellētiam suā manifestare. Uno modo q̄tum ad intellectū ⁊ sic est ptinacia p̄ quā homo nimis innitit̄ sue sentē

tie nolēs credere sētētie meliori. ¶ Alio modo q̄tū ad voluntatē ꝛ sic est discordia dū nō vult a ꝓpria volūtate discedere vt alijs concordet. ¶ Tertio q̄tū ad locutionē ꝛ sic est cōtētio dū aliquis clamorose cōtra aliū litigat/ est em̄ īpugnatio veritatis cum cōfidentia clamorū. ¶ Quarto q̄tū ad operationē ꝛ sic est nouitatū presumptio/ q̄ supra vires omia tentat vt sapiens appareat. ¶ Licet autem contentio ꝛ discordia oriantur quodāmodo ex ira/ nō nisi cum adiūctione inanis glorie ꝓ hoc. s. q̄ aliquis g̃losū sibi reputat q̄ non cedat voluntati vel verbis aliorū. hmōi quoq̄ filie pōt per hūc versum memorie cōmendari. In cōten. et ypo. iactā. noua ꝑtina. dis. glo. ¶ Ad fugā supbie dꝫ hō cōsiderare se oibus viliorē attētis suis defectibus occultis ꝛ aliorū latētibus bonis: ꝛ debet etiā cognoscere se erga deū ingratū ꝛ ex ꝓprijs viribus inutilē oia bona deo attribuendo et imperfectionē operū suoꝝ ꝯsiderādo iuxta illud ysa. Oīs iusticie nostre sicut pannus mēstruate. ¶ Circa discordiam que opponitur ꝯcordie notādū scđm tho. in secunda secunde q̄ aliq̄n est pctm̄ mortale vt cū ds scienter et ex intentione dissentit a bono diuino ꝛ proximi in quo debet consentire. Unde ad galla. 5. dissentiōes. id est discordie ponuntur inter opera carnis de q̄bus ibi sub dicit̄ q̄ q̄ talia agunt regnū dei non cōsequent̄. Primi tn̄ motus huius discordie sunt pctā venialia. Est etiā discordia pctm̄ veniale si preter intētionē fiat: vt cū intētio aliquorum est ad aliquod bonū ꝑtinēs ad honorē dei vel vtilitatē ꝓximi/ sed vnus existimat hoc eē bonū ꝛ alius non. vt fuit inter barnabā et paulū. Act 15. qđ pertinebat ad humanū defectū licet hoc fuerit ex diuina prouidentia ꝓpter vtilitatē ꝯ̄ntem ordinatū. Hoc autem modo discordia non est peccatū mortale/ nec repugnat caritati nisi sit cum errore circa necessaria ad salutem vel cum nimia ꝑtinatia. ¶ Et notādum q̄ seditio ꝛ scisma sub discordia cōtinentur: vtrūq̄ em̄ est discordia nō vni⁹ ad vnū: sed partiū multitudinis adiuicē. Un̄ seditios⁹ dicit̄ q̄ discordiā excitat/ nō quācunq̄ sed inter ptes alicui⁹ multitudis. Pctm̄ aūt seditionis est non solū i eo qui discordiā seiat qui dr̄ susurro/ sed etiā i eis qui inordinate adinuicē dissentiunt. Differt autē seditio a scismate. q2 scisma opponitur spūali vnitati multitudis. s. vnitati ecclesiastice. Seditio vero opponitur vnitati tpali vel seculari. Quia vero seditio opponitur iusticie ꝛ cōi bono. ideo ex suo gn̄e est peccatū mortale/ et pricipaliter pertinet ad eos q̄ seditionē ꝓcurāt secūdario vero ad eos qui ipsos sequūtur ꝑturbantes bonū cōe. Illi vero qui bonū cōe defendūt resistentes eis nō sunt dicēdi seditiosi sicut nec regimē tyrannis cū perturbātes. Magis aūt tyrannus seditiosus est cuius regimē ordinat̄ ad ꝓpriū bonū cū multitudis detrimēto. ¶ De cōtentione aūt sciendum q̄ contētio scđm ambro. est impugnatio

de seditione et scisma.

de discordia

cōtētio.

veritatis cũ confidẽtia clamoꝝ et ponitur confidẽtia clamoris vt circunstãtia aggrauans. Generaliter eni contentio põt dici ĩpugnatio veritatis in sermone eã vincendi licet etiã non sit ibi clamor indebitus. Nomen enim contentionis dicit motũ in contraria tendẽtiũ. Et põt fieri causa malignitatis: vt si aliquis velit iniuste vincere ad aios audientium ĩ fide vel moribꝰ subuertere. et sic est pctm̃ mortale secũdum alexan. i. señ. Si autē hec fiant ex quadam leuitate in his in quibꝰ nõ est periculũ: tunc nõ diceretur mortale peccatum Si etiã fiat contentio causa erudi-tionis vel exercitatiõis aut correctiõis aut ad ĩpugnationẽ falsitatis modo tñ inordinato: erit pctm̃ veniale. Similiter si fiat ex quadã titilatione glorie vel honoris sicut dr̃ in euangelio qꝫ facta est contentio iter xp̄i discipulos quis eoꝝ videretur esse maior. ¶ De ypochrisi dicet ur i tertio cũ ageẽ de mendatio. ¶ De iactãtia sciendũ scd̃m thomam in scd̃a secũde qꝫ iactãtia ꝓprie ĩportat qꝫ hõ verbis se extollat. hoc aũt cõtigit dupl'r. Uno mõ dicẽdo de se non quidem supra id quod est ĩ se: sed supra id qd̃ hoies de eo opinãtur Alio mõ loquẽdo de se supra id quod ĩ se scd̃o rei veritatẽ. et ĩ isto secũdo mõ magis proprie iactãtia consistit ꝗuis vtroqꝫ mõ dici possit Ulterius sciendum qꝫ iactantia põt cõsiderari vel secũdũ se. vel secundũ suã cãm. Si considere-tur secundũ se. sic tunc est pctm̃ mortale qñ quis iactãter ꝓfert quod est contra gloriã dei sicut ex persona regis tiri. dr̃ eze. 28. Eleuatũ est cor tuũ ⁊ dixisti. deꝰ ego sum. Uel etiã cõtra caritatẽ proximi sicut cum aliquis iactãdo seipsum corrũpit in iniurias alioꝝ. sicut hẽtur in euange. de pharisco qui dicebat. Non sum sicut ceteri hoiꝫ raptores. iniusti adulteri. vel ut etiã hic publicanus. Quãdo vero est pctm̃ ~~male~~ veniale. qñ. s. aliquis de se talia iactat q̃ non sunt cõtra deũ neqꝫ contra proximũ. Si autẽ consideretur scd̃m suã cãm tunc si procedat ex superbia vel ~~in euãgelio~~ inani gloria aut auaricia q̃ sit pctm̃ mortale: etiã ipsa iactãtia erit pctm̃ mortale. puta cũ quis se iactat vt gloriã vel etiam lucrum acquirat ĩ dãnum aut deceptionẽ ꝓximi. alias autẽ erit pctm̃ veniale. ¶ Or vero exterior ornatus plerumqꝫ ad iactãtiam pertinet secũdum augu. in libro de sermone dei in mõte. ¶ Notãdũ qꝫ dicit tho. in scd̃a scd̃e si mulier ꝓiciesis se ornet vt per hoc viro suo placeat/ ne per eius contẽptum in adulterium labatur: põt hoc facere absqꝫ pctõ. Ille vero mulieres q̃ viros non habent nec volũt habere et sunt in statu non habendi nõ possunt absqꝫ peccato appetere placere viroꝝ aspectꝰ ad concupiscendũ. qꝛ hoc est dare eis intentionem peccandi. et si queda hac intẽtione se ornent vt alios prouocẽt ad cõcupiscẽdum: moraliter peccãt. si autem ex quadã leuitate vel vanitate propter quandam iactantiam. non semper est pctm̃ mortale. sꝫ qñqꝫ veniale. sicut etiã ipsa ia-

Iactãtia.

De ornatu mulierũ.

etantia. vt patet ex precedētib⁹ et eadē rō est q̄ntū ad hoc de viris. Possunt aūt licite ꝛ viri et mulieres se preciosis ornare. vt conseruent decentiā sui status secūdū consuetudinē eoꝝ quib⁹ conuiuunt: statusq̄ et personarum suarū cōditionum. In superabūdantia tamen ꝛ superfluitate talium cōtingit pctm̄. seu talibus preter cōsuetudinem eorum quibus conuiuūt vtendo seu ex inordinato affectu vt dictum est. ¶ Predictis concordat alex. in. 2. sn̄iarū. dicit etiam thomas q̄ mulieres se colorantes seu aliqua figmenta ad apparētē pulchritudinē apponētes licet peccent. non tn̄ peccant mortaliter: nisi hoc fiat propter lasciuiā vel in dei cōtemptum. In quo casu sunt intelligēde auctoritates sāctorū de hac materia. ¶ Sciendum est etiā q̄ aliud est fingere pulchritudinem non habitā. et aliud est occultare turpidinē ex aliqua causa prouenientem puta ex egritudine vel aliquo huiusmodi. hoc eni est licitū. ¶ Artifices etiā faciētes ornamenta seu alia artis opera quibus possunt hoies bene et male vti: non peccant nisi forte inueniēdo aliqua superflua ꝛ viciosa. ¶ Non sic autē de illis quibus homies bene vti non possunt. q: talia faciendo peccarent. vtpote prebētes aliis occasionē peccādi: puta si aliquis fabricaret aliquid ad cultū ydolatrie ptinens. hec tho. ¶ Utrū autem liceat mulieri vti veste virili vel econuerso. Dicit tho. in secunda secūde q̄ hoc viciosū est q: cult⁹ exterior dz competere persone secundū cōem consuetudinem. hoc autē prohibetur deutero. 10. quia tali habitu gentiles vtebantur ad ydolatriam. et precipue q: hoc potest esse causa lasciuie/ potest tamen hoc qn̄q̄ fieri sine peccato ꝑpter aliquam necessitatem/ vel causa occultādi ab hostib⁹ vel ꝑpter defectū alterius vestimenti vel aliquid huiusmodi.

Nuidia est species tristicie. Est autem tristicia passio que dā. Dicitur quoq̄ passio in proposito motus nō spontaneus in appetitu ꝑueniēs ex apprehēsiōe boni vel mali. Assignāt aūt sex species tristicie. s. achos accidia: zelus: mia: nemesis ꝛ inuidia ¶ Est aūt achos seu angustia tristicia ꝑueniēs ex apprehēsione ꝓprii infortunii et dr̄ ab a qđ ē sine: et chos qđ ē vox. q. sine voce ¶ Accidia vo ē tristicia ꝑueniēs ex apphēsiōe ꝓprii laboris: iportat eī qđdā tediū operandi. ¶ Nemesis ē tristicia đ bonis illoꝝ q̄ sūt idigni ¶ zelus lz posset sumi plurib⁹ modis sicut emulatio que vnomodo sumitur pro inflatione vel indignatione ¶ Alio modo pro ardore amoꝝ in bonū vel in malū. tertio modo ꝑ inuidia. 4. ꝑ imitatione iuxta illum versuz Emulor inflatur amat inuidet ac imittatur. Proprie tamen zelus secundum aristotelem. in. 2. rethorice est tristicia de bono alterius nō ex eo q̄ ipse habet bonū/ sed q: nobis deest bonū illđ qđ ipse habet. ¶ Mia autem est tristicia de alteri⁹ miseria. ¶ In

nidia vero est tristicia de bono alterius inq̃stũ estimatur dimi- nutiuũ ꝓprie glorie vł excellen- tie. Si aũt aliq̃s tristetur de bo- no alterius inq̃stum ex eo sibi i- minet periculum alicuius nocu menti vt de exaltatione inimici timens ab eo ledi / talis tristicia nõ est inuidia sed effectus timo- ris scd'z aristo. 2. rethorice ꝛ pos set esse sine peccato. Si sumatur autem inuidia inq̃stũ est passio vel pena non est pctm̃ scd'z alex. in. 2. sententiaꝝ. sed rõne actus culpabilis adiuncti qui est velle bonũ alterius diminui vel aufer re. vnde penes hunc actum qui est volũtari⁹ deteriatur esse pec catũ. Est aũt pctm̃ mortale / cuȝ opponaꝭ caritati (que est vita a- nime) qñ est plen⁹ cõsensus volũ tatis ꝛ hoc in adultis nõ aũt in pueris qui nõ habent vsum ra- tionis. In adultis etiam est tñ pctm̃ veniale in primo motu vt qñ aliquis mouetur ex quadaȝ surreptione ad dolendum de ali quo bono alterius. ¶ Ad fuga inuidie debet laborare hõ ad cõ tẽptum terrestriũ ex q̃bus gñaꝭ cũ sint trãsitoria ꝛ caduca et ad desideriũ celestiũ vbi bonũ vni⁹ redũdat in alios. ¶ De inuidia aũt quinq; nascuntur filie scd'm gre. 13. mo. aliũ. scȝ odiũ / susur ratio / detractio / exultatio in ad uersis ꝓximi / et afflictio in pro- speris que cõtinẽtur in hoc ver- su. Odit susurro detrac exultat et affli. q̃ sic distingiꝭ ab alexã- dro. Oĩs ei inuidia aut ẽ i affectu aut i sermõe aut i ope. Si i affe- ctu: sic est odiũ. Odire enim ꝓxi mũ est affectare eius malũ ꝛ hoc dupl'r. q2 si sit affectio mali pene ꝓpter vindictam habendam sic odiũ ꝑtinet ad irã: est ei ira iue- terata. Si autẽ sit affectio mali dãni sic ꝑtinet ad iuidiã. q2 ei in uidus de bono ꝓximi tristatur pp hãc tristiciã tollẽdã molitur ad ꝯsiderãdũ q ꝓximus careat illo bono. Si autem sit iuidia in sermone: tũc aũt ille sermo ordi- natur ad discordiam seminan- dam et sic est susurratio. aut ad famã ꝓximi tollẽdã. et sic est de tractio. Si aũt sit i ope. aut ẽ re spectu aduersitatis ꝓximi quã ꝓcurat. ꝛ sic est exaltatio in ad- uersis / aut est respectu ꝓsperita tis. ꝛ sic est afflictio i ꝓsperis qñ vicȝ ꝓspera ꝓueniũt ꝓrio cõtra conatũ inuidẽtis ea ipedire ni- tẽtis. ¶ Lȝ at iuidia oriaꝭ ex ia- ni glĩa / tñ hoc nõ obstãte poniꝭ vnum de vicijs capitalibus non ei est cõtra rõem vicij capitalis q ipsũ ex alio oriatur. sȝ q non hẽat aliquã pricipalẽ rõem pro ducẽdi ex se multa gña pctõꝝ. Jpa etiã vicia capitalia plerũq; sũt leuiora q̃ alia q̃ ex his oriũꝭ vñ gre. 31. mora. ꝓria vicia dece pte mẽti quasi sub quadã rõe se igerũt. sȝ q̃ sequũꝭ dũ mentẽ ad oẽm insaniã ꝑtrahunt quasi be stiali clamore mentẽ cõfundũt. ¶ Circa detractionẽ ꝛ susuratio nem sciendũ q detractor dimi- nuit famã alterius qñq; directe qñq; indirecte. Directe quidem quadrupl'r. Uno mõ qñ falsũ i- ponit alteri. scd'o qñ pctm̃ proxi mi suis vbis adauget. tertio qñ occultũ reuelat. 4. qñ illud qd̃ est bonũ dicit mala itẽtiõe fctm̃ Jndirecte aũt vel negãdo bonũ

alterius vel maliciose recitādo. Predictis quoq3 congruit ratio nois. Detrahere enī est de aliq̄ sūma partem trahere: sic detractor partē tollit de summa boni quod est in opinione hominum. ¶ Est aūt detractio pctm̄ mortale qn quis de alio obloquitur vt ei⁹ famā denigret. Auferre nāq3 famā alicui valde graue est. q2 īter res temporales videt fama esse preciosior. Per cui⁹ defectuz homo impedit a multis bene agendis. ꝓpter quod dicit ecclesiastici. 40. Curā habe de bono noie: hoc enī magis ꝑmanebit tibi q̄ multi thesauri magni et ꝑciosi. ¶ Contingit tamē quandoq3 ꝙ aliq̄s dicat aliqua v̄ba per q̄ diminuitur fama alicui⁹ nō ex ī intētione vel aio nocendi sed ex animi leuitate ⁊ ex lapsu lingue. et tunc est veniale pctm̄. Posset tamē esse mortale si verbum prolatum esset adeo graue ꝙ notabiliter famam proximi lederet et precipue in his que pertinent ad honestatem vite secūduz tho. Et tenetur homo ad restitutionem fame secūdum possibilitatem sicut ad restitutionē cuiuslibet rei ablate puta dicendo bona de illo cui detraxit corā his quibus v̄ba detractoria protulit et ostendendo se deliquisse secundū alex. ¶ Scdm vero scotū 15. di. quarti. Aliquis pōt dupl'r aliū infamare. Uno mō falsum crimē imponendo. Alio mō verū sed occultū ī publico ꝓponēdo nō seruato ordine iuris. Primus tenetur dictū suū retractare ita pudice sicut īposuit. Secundus non d3 retractare q2 mentiretur sed d3 ei sub aliis verbis famaz restituere/ vt dicendo nō credatis his q̄ dixi vobis nec reputetis eū talem esse/ q2 multi multa loqnūtur q̄ nō sunt vera. ¶ Et si q̄ queratur si aliquis dicat se aliquod crimē de aliquo audiuisse nō tn̄ tāq3 sibi certū: an talis teneat famaz restituere? Rn̄det ꝙ nō. q2 si sine alia assertione hoc dicat/ ex natura talis actus ipse non tollit famā/ nec ꝑ eius dicto habēda est mala opinio de alio quia teste sapiēte. Qui cito credit leuis est corde/ verūtamen talia recitare est ꝑiculosū ꝓpter pusillorū ac de leui credentium scandalum. Et si aio ipm grauiter ledēdi hoc faciat mortaliter peccat/ sec⁹ est si ex icōsideratione vel ex lubricitate lingue hoc faciat. ¶ Tho. ꝑdictis ꝯcordās addit ꝙ si quis non possit proximo famā restituere debet ei aliter recōpensare sicut in aliis iniuriis. Dicitq3 ꝙ is qui audit detractorē si iducat eum ad detrahendū vel saltē placeat ei detractio ꝓpter odium eius cui detrahitur nō minus peccat q̄ detrahens. Unde ber. detrahere aut detrahentē audire q̄d horū damnabilius nō facile dixer. Secus esset si ex timore vel negligentia vel verecūdia quadā obmittat repellere detrahentem. Non debet aūt semper aliquis resistere detractori arguēdo eū d' falsitate maxime si faciat verum esse qd̄ dicitur/ sed debet eum verbis arguere de hoc ꝙ peccat ei detrahendo vel saltē ostēdere ꝙ ei detractio displiceat ꝑ tristiciam faciei/ q2 vt ait sap. ventus aquile

Bern:

duplici modo

dissipat pluuias/ et facies tristis linguam detrahentē. ¶ Et licet susurro et detractor conueniant in hoc q̄ vterq; dicit malum de p̄ximo in eius absentia differūt tamen in fine. q: detractor intendit denigrare famam p̄ximi/ susurro autem intēdit amicitiā separare discordiā seminando. et ideo talia mala p̄fert de p̄ximo que possunt cōtra ip̄m amouere aīm audientis. Et dicit susurro scd̄m ysidor. in libro ethimologiarū a sono locutiōs q: secrete in aure alicuius loquit̄ dicitur etiā biliguis. Cum eñ amicitia sit inter duos/ nititur susurro ex vtraq; parte amicitiā rumpere et ideo duab⁹ linguis vtitur ad duos vni dicens malum de alio Unde sap. Susurro et bilinguis maledictus. Multos eni turbauit pacem habentes.

De ira.

Ira est passio q̄dā. Est enim appetit⁹ vīdicte. Mot⁹ aūt p̄t eē iordinat⁹ dupl'r. Unomō ex p̄te appetibil'. puta cū q̄s appetit iniusticiā vīdictā: vt si appetit puniri eum qui non meruit/ vel etiam non secūdum legitimū ordinē vt q: vult a se expetere vindictā non a deo vel a iudice sub eo ↄstituto/ vl' nō p̄pt debitū finē vt q̄ appetit vindictā p̄pter malū ei⁹ q̄ puniendus est in ei⁹ malo quiescēdo. Nō p̄pter iusticie cōseruationē aut peccātium cohibitionē/ vl' alior. detē et sic ira de gn̄e suo ē pctm̄ mortale ex p̄te appetibilis/ q: cōtrariat̄ caritati et iusticie scd̄m tho. Pōt tñ cōtingere q̄ talis appetitus sit pctm̄ veniale cū mot⁹ ire p̄uenit iudiciū rōnis/ ita q̄ nō ē ibi rōnis cōsensus/ vl' si aliq̄s appetat in aliquo modico se vindicare q̄d q̄si nichil est reputādū/ ita q̄ etiā si actu inferret̄ nō eēt pctm̄ mortale. puta si aliq̄s p̄atrahat aliquē puerū p capillos vel aliq̄d hmōi. Alionō p̄t mot⁹ ire esse inordinat⁹ q̄tū ad modū irascendi puta nimis ardēter interius irascendo vel nimis exterius signa ire manifestando q̄d est sepe veniale/ eēt aūt mortale si ex vehemētia ire aliq̄s excideret a dei et proximi dilectione. ¶ Assignant aūt a Gregorio sex filie ire. s. rixa/ tumor mēt[is]/ ↄtumelia/ clamor/ indignatio blasphemia et h̄ntur p hunc v̄sū. Indigna tu/ cla/ cōtu/ blasphemia ri xa. ¶ Ira nāq; pōt triplicit̄ ↄsiderari. Unomō s̄m q̄ est in corde et sic ex ira nascuntur duo vicia/ vnū q̄dē ex parte ei⁹ ↄtra quem aliq̄s irascit̄ quem reputat indignum vt sibi tale q̄d fecerit et sic ponitur idignatio. Aliud aūt vitiū est ex p̄te sui ip̄si⁹ inq̄tū. s. ex cogitādo diuersas vias vīdicte talib⁹ cogitationib⁹ aīm replet/ et sic ponit̄ tumor mētis/ q̄ l3 aliq̄n pro iflatione sup̄bie accipiat̄ non tñ in p̄posito. sed sumit̄ pro q̄dā conatu siue audatia hōis intentātis vindictā. Alio mō cōderat̄ ira scd̄m q̄ est in ore/ et sic ex ira duplex iordinato p̄cedit. Una quidē scd̄m q̄d hō i mō loquēdi irā suā demōstrat et sic ponitur clamor/ per quā intelligit̄ inordinata et cōfusa locutio ire interioris expressiue. Alia autē est inordinatio scd̄m quā aliq̄s

p̄rūpit inverba furiosa: q̄ q̄dem si sint contra deum erit blasphe mia attribuēdo deo qđ nō est ei attribuēdū/ vel negando ab eo quod est ei attribuēdū/ blasphe mia etiā sanctorum redūdat i deū Si vero cōtra p̄ximū sic est cōtu melia. Tertio modo sumit̃ ira secūdū q̄ procedit vsq̃ in actum et sic ex ira oriunt̃ rixe/ p quas itelligūtur oia nocumēta q̄ fa cto proximis inferuntur ex ira.

cōtu me lia. Circa cōtumeliā autem scien dum q̄ cōtumelia iportat deho norationē alicuius. et est p̄prie in verbis/ dicēdo scilicet p̄ximo verba turpia et iniuriosa in de trimentum honoris sui vel reue rentie sibi ab alijs exhibende. Est autem contumelia maior si quis dicat alicui defectum suū coram multis q̄̄ sibi soli. Large etiam consistit contumelia in fa ctis inq̄ntum facta habent vim verborum in significādo. Sci endum vlterius q̄ si itentio pro ferentis verba conuicij vel cōtu melie ad hoc feratur vt per ver ba que profert honorem alteri9 auferat: sic est peccatum morta le (secundum tho.) nō minus q̄̄ furtum vel rapina. Non enim homo minus amat suum hono rē q̄̄ rē possessaȝ. sic dicit̃ math. 5. Qui dixerit fratri suo fatue re us erit gehenne ignis. Si autē aliquis talia verba p̄ferat pro pter correctionem vel aliud hu iusmodi: poterit esse sine pecca to vel cū peccato veniali. Unde si proferatur conuitiū non mul tū dehonestās ex aliqua animi leuitate. vel ex leui ira absq̃ fir mo proposito aliquē dehonestā di. puta cum aliquis itelligit ali quem per huiusmodi verba leui ter cōtristare: erit pctm̄ veniale. Licet autem teneamur habe re animum paratum ad contu melias tollerandas si expediens fuerit quādoq̃ tamē oportet vt cōtumeliā illatā repellamus ad reprimēdā audaciā ei9 q̄ cōtu meliaȝ infert. ne de cetero talia attēptet aut p̄pt̃ bonū multorum quorum p̄fectus ipeditur p cōtu melias nobis illatas. Ad cōtu meliā quoq̃ et detractionē pōt reduci derisio reduci cūmunicāt eni in materia. Null9 eni deridet̃ nisi de turpibus ex q̄b9 homo erube scit. huiusmodi autem sūt pctā q̄ si alicui in facie dicātur ptinēt ad cōtumeliā. si vero de eo i ab sētia dicātur pertinēt ad detra ctionē. Distinguntur tamen hec peccata ex fine quo intendit cō tra aliū loquēs. Conuicians enim intendit honorem deprime re. detractor famam tollere vel diminuere. susurro discordiam seminare. Derisor vero intendit erubescentiam eius qui irridet̃ Ex autem erubescētia timor de honorationis. secundum dam. Et potest derisio esse aliquando peccatum veniale. et aliquando mortale. Et enim veniale pecca tum cum quis ex aliqua leuita te de alio deridetur/ non volens propter hoc eius malum seu cū defectum alicuius persone qui secundum se paru9 est ponit in ludum vel risum. Si vero aliq̄s de alio irrideat: ipsum omnino paruipendendo et eum tam vi lem estimando vt de eius malo non sit curandum/ sed sit quasi

pro ludo habendum: sic derisio est peccatum mortale. secundū tho. ¶ Est autem illusio dei et eorum que ad deum pertinent grauissima / tanto siquidem est illusio grauior quanto maior reuerentia debetur illi qui illuditur ¶ In super sciendum quod maledictio aliquando sumitur pro detractiōe. Maledicere ei vno mō idem est quod de aliquo malū dicere. vñ detractores quādoque maledici dicūtur. Maledicti etiam quādoque dicūtur blaphemi qui in iniuris diuinis complacent vel qui attribuunt deo quod nō est ei attribuendū: vt dicendo deū non esse iustū sed acceptatorem personarum vel sine merito punire. ¶ Est aūt blasphemia peccatum mortale. Non excusatur etiam a mortali secundum thomam. is qui ex surreptione vel subito motu prorumpit i verba blasphemie sicut nec is qui ex subito motu ire aliquē interficit et hoc si talis cōsideret significata verbo⁊ aduertatque hoc quod profert esse blasphemiā secus est de illo qui nō aduertit vt si quis i verba prorūperet quorū significationē nō cōsideraret. ¶ Imponit aūt grauis pena proferentibus verba blasphemie contra deū vel contra sāctos maxime cōtra beatam virginē. extra de maledicis. statuimus sed hec oia pro tribunali fiūt secūdū gof. Ceterū in iudicio aie discretus sacerdos molliat hūc rigorē. ¶ Aliter vero sumitur maledictio pro vocali dictione seu expressione mali quod quis primo desiderat tale malum sibi imprecando. Quia autē velle malum alteri secundū se repugnat caritati quia diligimus proximū eius bonum volēdo: ideo talis maledictio secūdum genus suum est pctm mortale et tanto grauius quanto personam cui maledicimus magis amare et uereri tenemur. Unde dicitur leuitici. 20. capitulo Qui maledixerit patri vel matri morte moriatur ¶ Cōtingit tamē verbū maledictiōis prolatū / esse peccatū venialevel propter paruitatē mali quod quis alteri maledicendo imprecatur: vel etiā propter affectū eius qui profert maledictiōis verba dū ex leui motu vel ex ludo aut surreptione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur. Illi autem qui proximis maledicunt seu imprecantur mala non inquantū male sed sub ratione boni non peccant: sicut prophete mala peccatoribus imprecantes conformādo voluntatem suam voluntati diuine iuste eos punienti. Possunt tamen huiusmodi imprecationes per modum prenunciationis intelligi. ¶ Circa rixas autem sciendum quod rixe proprie sunt quando aliqui ex ira inuicem se percutiunt vt dicit glosa. ad ga. v. ¶ Est quoque rixa peccatū mortale secundum tho. in eo qui alterum inuadit iniuste. In eo vero qui se defendit potest esse sine peccato / et quandoque cū peccato veniali. et quādoque etiam cū mortali secūdū diuersos modos se defendendi. Nam si solo animo repeliendi iiuriā illatā et cū debita moderatione se defēdat non ē pctm. nec proprie pōt

Illusio. Blasphemia. male dictō (×2). Rixe

dici rixa ex pte ei9. Si vo cū aio vidicte vel odij vel cū excessu debite moderatiōis se defendat sē per est pctm̄ sed veniale quidē qn̄ aliquis leuis motus odij vel vindicte se imiscet. vel cū nō multum excedit moderatā defensionem. Mortale aūt qn̄ effrenato aio i ipugnātē isurgit ad eū occidendū vel grauiter ledēdū. Jlli vero q̄ publica ptāte pricipis vl' iudicis aliquos iuadūt: nō dñr rixari nec peccāt sȝ illi q̄ publice ptāti resistūt se iordiate defēdēdo.

Accidia.

Accidia (scd̄m dam̄) est q̄dā tristicia aggrauans. q̄. s. ita deprimit aim hois vt nichil ei agere libeat. Unde accidia ipoꝛtat quodā tediū operandi est autem accidia mala scd̄m se. qꝛ est tristicia d̄ bō spūali. Et scdȝ effectū dū sic hoiez aggrauat vt eū totalr̄ a bono retrahat. Que q̄dē est pctm̄ veniale/dū est inchoatio pcti in sēsualitate nō ptigēs ad ꝯsensū rōnis. Si vo ptigat vsq ad ꝯsēsū rōnis ꝯsētiētis i fugā hoꝛroꝛē ꝛ detestationē boni diui/erit peccatū moꝛtale i his. s. q̄ iminēt ꝑpter deū ex necessitate faciēda. nō aūt i his q̄ hō facere nō tenetur. Ponitur aūt accidia viciū capitale a gre. 31. moꝛal' vbi sex ei9 filie assignātur. s. malicia rācoꝛ pusillanimitas. despatio toꝛpoꝛ circa p̄cepta vagatio mētis circa illicita/q̄ i hoc vsu ꝯtinētur. Desper. pus. toꝛpoꝛ. mal. rācoꝛ. mēte vagāsq. Est aūt malicia machinatio mali contra homines ad spūalia inducentes. ꝛ hoc in animo. Rancoꝛ autem in signo. Pusillanimitas est fuga cōsilioꝛum. ꝛ toꝛpoꝛ fuga preceptoꝛū. ad quē ptȝ ociū vigilādo et sōnolētia doꝛmiendo. Vel pusilanimitas ē timoꝛ agressꝰ opis laboꝛiosi. Toꝛpoꝛ autē pgressꝰ. Ad vagationē vo mētis ptȝ verbositas q̄tū ad locutionē ingrediendo quo ad motꝰ mēbroꝝ deoꝛdinationem. et istabilitas quo ad locoꝛū ꝛ ꝓpositi mutationē.

Filie eius

Auaricia est ioꝛdinatus amoꝛ diuitiaꝝ q̄ si sit tātꝰ qꝛ ꝓpt̄ ipsū nō vereť hō facē ꝯtra amorem dei ꝓximi. puta alienū iniuste subripiendo vl' detinēdo seu ad hec volūtatē deliberatā hn̄do erit pctm̄ moꝛtale. Si āt ioꝛdiatio amoꝛis ifra hoc sistat. vt. s. hō q̄uis supflue diuitias amet nō tn̄ ꝓpt̄ ipsas vellet aliqd facere ꝯtra deū ꝛ ꝓximū. sic auaricia est tm̄ pctm̄ veniale. Cū aūt auaricia sit pctm̄ capitale: ex ipa multa vicia scdȝ greg. oꝛiūtur q̄ eiꝰ filie dñr. s. ꝓditio. fraus: fallacia piuria. violētia. iqetudo: ꝛ ꝯtra miaȝ obduratio. ꝛ hn̄tur ꝑ hūc vsū. Prodit fraus. fal. per. violās obduratq inq̄. Qꝛ nāq auaricia ē supfluꝰ amoꝛ diuitiaꝝ auarꝰ i duob' excedit. Prio nāq supabūdat i retinēdo. ꝛ sic oꝛit' ex auaritia obduratio ꝯ miaȝ. qꝛ. s. coꝛ eiꝰ mia nō emolliť vt d̄ diuitijs suis subueniat miseris. et ad obduratione posset reduci vsura. Usurarius ei coꝛ ita durū hȝ qꝛ de mutuo eoꝝ q̄ dare deberet lucrū q̄rit. Scd̄o ad auariciā spectat supabūdare i accipiendo. Et scd̄m

De auaricia.

Filie auaricie.

Dupliciter

hoc auaricia pt ꝯsiderari dupl'r Uno mō scd̃z q̄ ē i affectu. ꝛ sic auaricia orit̃ īqetudo iq̄tū igerit hoi sollicitudinē ꝛ curas sup̄ fluas. Auar⁹ ei teste sap̄. nō implebit pecūia. Alio mō p̄t ꝯsiderari i effectu. ꝛ sic i acq̄rendo aliena vtit̃ q̄nq̃ vi q̄ꝺ p̄z ad violē tias vel rapinas. q̄nq̃ aūt deceptiōe seu dolo q̄ quidē si fiat i verbo erit fallacia q̄tū ad simplex v̄bū. piuriū aūt si addat̃ cō firmatio iuramenti. Si aūt dol⁹ ꝯmittit̃ i ope: tūc aut q̄tū ad p̄sonas. ꝛ sic est ꝓditio. vt p̄z de iuda qui p̄ auaritiā ꝓditionē ꝯmi sit i xp̄m. q̄tum vero ad res: erit fraus vel furtū. ¶Et notādū q̄ aliud est pctm̄ hēre species ꝛ habere filias. l3 aliq̄n spēs ꝛ filie in idē ꝯcurrāt: spēs enim vitij capitalis ad idē gen⁹ ptinēt. filie v̄o plerūq̃ ptinēt ad aliud gen⁹ cū vnū viciū oriatur ex alio. ꝛ viciū oppositū vni virtuti oritur ex vicio opposito alt̄i / sicut odiū dei q̄ꝺ opponit̃ caritati. et luxuria que oppōitur castitati / ꝛ piuriū q̄ꝺ opponitur religiōi oritur ex auaricia. Idem tm̄ aliq̄n pōt poni filia ꝛ spēs eiusdem vicij sicut fraus vel furtū est filia auaricie cū ex ip̄a oriat̃. ꝛ ē ei⁹ spēs cū sub ipsa cōtineat̃. De istis magis videbitur in tertio et in quarto.

Auaricia

De gula

Gula est iordinata cōcupiscētia cibi ꝛ pot⁹ ꝛ ē mortale peccatum (scd̃m tho. i scd̃a. 2) q̄n delectationi gule inheret hō tanq̃ fini pp̄ quā deū ꝯtēnit paꝛat⁹. s. cōtra ei⁹ p̄cepta agere vt delectationē hm̄ōi adipiscatur. Si vero i vitio gule sit tm̄ iordinatio cōcupiscētie scd̃m ea q̄ sūt ad finem: vtpote q: nimis cōcupiscit delectationes ciboꝝ. non tm̄ ita q̄ ꝓpter hoc aliq̄d faceret cōtra legē dei / est pctm̄ veniale. Sūt aūt quinq̃ species gule s̄m grego. q̄ h̄ntur p̄ hūc versū. p̄rep̄ropere. laute. nimis ardenter studiose. ¶Inordinatio eni concupiscētie vno mō fit tp̄s debitū preueniēdo. ꝛ q̄tum ad hoc pōitur p̄rep̄ropere. 2°. lautos cibos id est preciosos q̄rēdo. 3°. nimis edendo. 4°. modū debitū nō obseruādo. 5°. cibos nimis accurate vel studiose p̄eparatos petēdo. ¶Ponitur etiam gula vitiū capitale cū ex ipsa alia vicia oriantur. que eius filie dicuntur. s. inepta. leticia. scurrilitas. inmūditia. multiloquiū. ebetudo mētis circa intelligentiam / et ponūtur a grego. 31. moraliū. Possūt q̃ per hunc versū mēorie cōmendari. Letus ebetudo verbosus scurrilis et immū. Sicut eni abstinentia confert ad sapie lucem iuxta illud ecclesi. Proposui abstrahere a vino carnem meā vt trāsferrē aim meū ad sapiētiam sit imoderata sūptio cibi ꝛ pot⁹ causat mentis ebetudinē aciem rōnis obfuscādo ꝓpter ciborum fumositates cerebꝝ ꝑturbantes et quo ad hoc ponitur filia gule ebetudo. ¶Et q: ad deordiatione intellectus sequitur deordiatio affectus ideo cōsequenter ex gula orit̃ in affectu iepta leticia qua volumus delectari in gesticulatione corporis vel musicis instrumentis vel alijs luxibus carnis iuxta illud exodi. 32. Sedit populus comedere et bibere et surrexerunt ludere de quo in

Uersus

quarto videbitur dño cōcedēte. ¶ Per gulā etiā contingit peccare in verbis et hoc vel rōne sup̄fluitatis quod ptinet ad multiloquiū vel rōne inhonestatis qđ ptinet ad scurrilitatem. Ex parte aūt opis pōitur imūditia que potest attendi scđm inordinatā emissionē quarūcūqꝫ sup̄fluitatū vt vomitū vel per eructationem fetidā vel specialr̄ q̄trū ad emissionem seminis. Uñ sup illud ad ephe. 5. fornicatio aūt et omnis īmunditia dicit glo. i. incōuenientia ptinēs ad libidinē quodcūqꝫ mō. Luxuria nanqꝫ oritur ex gula Licet aūt vomit⁹ nō sit pctm̄ sed pcti sequela. cū etiam ex cōsilio medicoꝝ possit procurari i remediū alicui⁹ lāguoris / vicio sum tñ ē q̄ aliqs huic necessitati se subdat per imoderātiā cibi ꝛ pot⁹. ¶ Et si arguatur q̄ ysid. ponit scurrilitatē inter filias luxurie ergo nō dꝫ poni iter filias gule. Rñdeo q̄ non est incōueniens idem vitiū a diuersis vitijs oriri: vñ scurrilitas p̄cedit ex actu gule et ex voluntate luxurie et sic pōt ad vtrūqꝫ vitiū ptinere sic cecitas mentis vel ebetudo oritur ex vtroqꝫ vitio. ¶ Notandum circa predicta q̄ i multiloquio cōiter est venialis culpa dicendo. s. verba sup̄flua et ociosa que nec p̄sūt nec obsūt. De his eni in die iudicij est ratio reddēda vt ait saluator in euāgel. mathei. 12. Si aūt aliqs vtat̄ v̄bis de se inutilib⁹ et sup̄fluis ad corporis recreationē / tristicie remotionē / vel amicitie conseruationē hoc potest esse sine quacunqꝫ culpa siue veniali siue mortali.

¶ Quātum autem ad scurrilia seu turpia et ihonesta verba potest esse culpa venialis si ex lubricitate lingue proueniant. Si vero talia proferantur propter prouocationem ad libidinem veniale erit culpa venialis / si vero ad libidinē mortalem tunc erit culpa mortalis. Idē posset dici de tactib⁹ ꝛ osculis que quidem sunt mortalia si ex libidine procedant sicut mortaliter peccaret qui daret elemosinā ad aliquē inducendum in heresim ratione intētiōis corrupte. Posset etiā in his esse culpa sicut in delectatione morosa ꝫ tho. si cā huiusmodi libidinose delectatiōis fierēt de qua dictum est di. 24. Possēt aūt fieri sine pctō si fierent absqꝫ libidine vel propter consuetudinē patrie. vel propter aliquam rōnabilē cām. ¶ De ebrietate autē dicit idē q̄ aliqs pōt triplr̄ iebriari. Uno mō sic q̄ nesciat potū esse imoderatū et iebriare potentē puta qꝛ ignorat vini fortitudinē ꝛ sic ebrietas pōt esse sine peccato. vt pꝫ de ebrietate noe i libro geñ. Alio modo sic. q̄ aliquis percipiat potum esse imoderatum. non tamen estimat potum esse inebriari potentem: et sic ebrietas pōt esse cum pctō veniali. Tertio modo pōt contingere q̄ aliqs bene aduertat potum esse immoderatum ꝛ inebriantē. et tamen magis vult ebrietatem incurrere q̄ꝫ a potu abstinere. et talis mortaliter peccat. cum sciens et volens se vsu rationis priuet. periculeo peccandi se cōmittēs. grauiter iam peccat qui scienter alium inebriari

De scurrilitatib⁹ v̄borum.

Ebrietas. Triplr:

grauius peccat q ebriet: ... in alio procurat

procurat. Quod autem dicit augustinus ebrietatem esse peccatum mortale si sit assidua est intelligendum (secundum thomā secunda scde) nō ꝑpter solā iterationē actus. qr multiplicatio actuū nō aggrauat īfinitū vt de veniali fiat mortale: sꝫ qr nō pōt esse ꝙ hō assidue inebrieꝶ. quin sciens et volens ebrietatem incurrat dum multotiens experiꝶ fortitudinem vini et suam labilitatem ad ebrietatem.

Species luxu

Luxuria ꝯmittiꝶ cū hō vtiꝶ venereis ꝑter debitū ordinem rationis. cui⁹ assignanꝶ.6. spēs.36.q.1.Sex illa.s.fornicatio simplex. adulteriū. incestus. stupꝛū. rapt⁹. ꝛ viciū contra naturam. ¶Est autem fornicatio qñ solut⁹ cū soluta exercet actū venereū qḋ est ꝯtra ꝓlis certitudinē et ei⁹ debitam educationē ¶Adulterium aūt fit accedendo ad alienū thorū siue ad ꝑsonā alteri matrimonialr coniunctā. ¶Incestus vero fit i abusu mulieꝝ consanguineitate vl affinitate iunctaꝝ. ¶Stuprum ē virginum defloratio. vtēdo proprie noie stupri. lꝫ aliqñ magis large sumaꝶ. ¶Rapt⁹ aūt fit puellā violēter de domo pr̄is educēdo ꝓpe hoc noie vtendo. Large aūt extendiꝶ ad violentē corruptionē quarūlꝫ femiaꝝ ꝙ maxime viduaꝝ. Nō intelligiꝶ aūt raptus qui rapuit vxorē ꝓpriā 36.q.1.Lex illa. non etiam raptus vbi puella consentit extra ꝗ.cum causa. ¶Uicium vero cōtra naturam fit vtendo actu venereo aliter ꝙ in vase muliebri per naturam ad hoc instituto.

¶Est autem grau⁹ ꝙ si matrem quis cognosceret.32.q.7.adulterium. A quibusdam etiā diciꝶ esse cōtra naturā cum nō obseruatur debitus modus concubādi de quo in.4.videbitur. ¶Aliqui etiā ponunt sacrilegiū inter species luxurie quod quidē cōmittiꝶ ad ꝑsonā per votū ꝯtinentie deo desponsatam accedendo et posset reduci ad adulterium. ¶Extēditur tñ sacrilegium ad lesionē vel acceptionē cuiuscunqꝫ rei sacre. Hoc autē fit qñqꝫ ratione persone: vt clericū verberādo/ vel monialem rapiēdo. qñqꝫ rōne loci/ vt violādo imunitatē ecclie vel cimiterij. qñqꝫ rōne rei ꝛ hoc auferendo sacrum de sacro vt vasa deo cōsecrata. vel bona ministroꝝ cult⁹ diuini ab ecclia auferēdo/ vl non sacrū de sacro vel sacrū de nō sacro. Huiusmodi quoqꝫ spēs per versum sequētem pn̄t memorie commendari. Versus

Dat for: ad: in: stu: con: luxuria: sacrile: raptum. ¶Est autem inter predicta cōtra naturam grauissimū bestialitas vbi nō seruatur debita spēs. Post hoc autem vicium sodomicū vbi non seruatur debit⁹ sex⁹. deide si vir membro mulieris non ad hoc concesso voluerit vti. Minus aūt inter predicta cōtra naturā est petm̄ molliciei qḋ cōsistit in sola omissione concubitus ad alterum: ꝗ videlꝫ in seipsis pollutionē procurant. de quo tñ dicit apl'us ꝙ neqꝫ molles regnum dei possidebūt. Sumitur autem aliter mollities prout opponitur perseuerantie. vt ponit arist.7.ethicoꝝ vnde molle dr̄ qḋ de facili cedit.

Stu prū. ¶ Circa stuprum posset dubitari an seducens virginem solutā teneatur eam ducere vel maritare. Responsio pena antiqua erat alterum predictorum. extra de adulte. ca. i. Hodie ero vel ducit eā vel retruditur ad penitendū in monasterio de quo non possit egredi extra e. capitu. secūdo et hoc quo ad forū iudiciale. In foro autem penitentiali fm rob. si deflorat ipsā volūtariā non tenetur/ si autē inuitā vel dolo seductam iniungendum est ei q satisfaciat vel cōponat cum ea.

Filie luxu ¶ Assignantur autem beato gregorio octo filie luxurie. scʒ cecitas mentis inconsideratio: inconstātia: precipitatio. amor sui. odiū dei. affectus presētis seculi/ horror siue desperatio futuri et habētur per hūc versū. Cec. in. prec. con. stās. despes. affec. amat. odit. Ratio autē numeri sic assignatur. Pctm nanqʒ qd gñatur ex luxuria aut est fm deordinationem rōnalis aut irascibilis aut concupiscibilis. Scōm autem deordinationē rōnalis duo sūt pctā quorū vnū est fm deordinationē respectu celestium contemplandorū et dr cecitas mentis. Dediti enim carnis operibus de talibus iudicare non valent/ scōm autem ad deordinationem respectu inferiorū agendorū ponit̄ icōsideratio. Scōm vero deordinationem irascibilis duo vitia generātur. Aliqñ eni hʒ inordinationem in patiendo: et dr incōstātia q statū in bono impedit propter aduersa contraria voluptati carnis q nolumus sustinere. Aliqñ vero hʒ iordiationē i aggrediēdo ex impetu passionis sine regula rōnis et dr precipitatio. Scōm autem deordinationem virtutis concupiscibilis gñant̄ quattuor vitia quorum duo respiciunt affectionē rei pñtis/ q pōt cōtingere dupliciter. Uno° fm amorē nimiū et quo ad hoc ponit̄ amor sui et intelligitur de amore sue carnis ad quē luxuria maxime iclinat aiam. Nō aūt itelligit̄ de amore sui large sumpto quo homo diligit se inordinate plusq̄ deū/ talis ei est fundamentū ciuitatis dyaboli fʒ aug. Alio° affectio rei pñtis pōt cōtingere fm detestationem ei° qd sūme est amandum. et fm hoc ponit̄ odiū dei nolendo deū esse iniustū scʒ apprehendit̄ punitor pctōrū qd est valde graue pctm. Quo ad affectionē autem rei future vis concupiscibilis dupl'r deordinatur. Uno° respectu boni mutabilis/ et sic dr affectus pñtis sclī scʒ hic permanere volendo. Respectu vero boni futuri incommutabilis ponit̄ desperatio futuri seculi. vite nāq carnali insistentes sepissime de vita eterna desperant. ¶ Notandū circa pdicta q carnalis concupiscentia latēter subitrādo decipit/ q pbat ari. 7. ethicorū per hoc q quidam de venere loquentes appellant eā ciprigenā dolosā et eius corrigiā seu zonā dicūt esse variam / venus eni fuit regina cypri q per luxuriā viros decipiebat et dicitur cyprigena: quasi in cypro genita per quā signatur cōcupiscētia cui° corrigia dr eē varia qr concupiscētia diuersimode mentes ligat inclinans in bonū delectabile/ quod appa ret esse bonū

et tñ in veritate est malum/ ⁊ ad hoc adducit ar. homerũ poetã dicentem ꝙ deceptio. i. concupiscentia furata est intellectum spisse. i. valde sapientis.

Di. 43.

Circa disti. 43. ĩ qua mgr̃ agit de pctõ cõtra spm sctm̃ sciẽdũ ꝙ pctm̃ qñqȝ ꝯmittitur ex passione vl' inclinatiõe appetitus sensitiui cui volũtas nata est ꝯdelectari seu infirmitate aut impotẽtia. ⁊ tale pctm̃ appropriate dicit̃ esse ꝯtra patrem eo ꝙ sibi attribuitur vel appropriatur potentia. Aliquãdo vero ꝯmittit̃ pctm̃ ex ignorãtia et tale dicitur esse cõtra filiũ cui appropriatur sapientia. Aliqñ vero ꝯmittit̃ ex sola electione mali qd̃ dicitur ex certa malicia (ſm scotũ.) qꝛ volũtas ex libertate sua absqȝ errore in ratione et absqȝ passione in appetitu sensitiuo peccat ibi inest plẽissia rõ peti: qꝛ nichil aliud a voluntate alliciẽs eã ad malũ. et tale dicit̃ eẽ ꝯtra. s. s. cui attribuit̃ bõitas. Nõ dr̃ ãt pctm̃ ex malicia ex eo ꝙ volũtas peccãs tẽdat in malũ inqꝫtum malũ: qꝛ (ſm dyoni. de dis noib⁹) null⁹ opat̃ ad malũ aspiciẽs. ſȝ qꝛ ẽ ibi plena malicia inqꝫtũ volũtas ex plena libertate sine occasiõe extrinseca elicit malũ velle. ¶ Licet aũt oẽ pctm̃ ex malicia posset dici ĩ spȝ s. ꝑprie tñ dr̃ illd̃ ꝙ est ꝯ aliquẽ effectum. s. s. appropriatũ spãliter ⁊ directe retrahẽtẽ ab electiuo amore peti cuiuscunqȝ. Isti autẽ effect⁹ sunt sex. Primus est spes de dia mia cõtra quẽ directe per se est dispatio q̃ dd ẽ nõ est discredere possibilitatem remissiõis petõꝝ. hoc ei ad ĩfidelitatẽ ꝑtineret. sed cũ ds estimat suã iniqtatẽ tantã eẽ/ ꝙ nõ spat se vnqȝ ita digne posse penitere ꝙ mia bõitatis die illã remitteret iniqtatẽ ¶ Scds effectus est timor de dia iusticia. cõtra quẽ est directe ꝑsũptio. nõ qdẽ q̃ ds de ꝓpriis meritis presumit quia hoc pertinet ad superbiam. sed cum quis ita presumit de dina mia ꝙ cõtẽnit eius iusticiã. vt si pctõr spet hr̃e ꝑadisũ sine pnia q̃tũcũqȝ male agat. vt ponit de lira mat. 12. ¶ Tertius effect⁹ ẽ cognitio veritatis fidei ⁊ morũ. cõtra quem directe est ĩpugnatio veritatis agnite. cũ. s. impugnatur veritas non ex passione verecundie. talis enim veritatis impugnatio lȝ sit pctm̃ nõ tñ in s. s. sed cum veritas fidei et morũ ex sola malicia volũtatis ⁊ electione ĩpugnat̃. vt si quis odit deum rõe iusticie. ⁊ ex hoc delectatur in cõtumeliis dei ⁊ veritatis cõfutatione ¶ Quartus effect⁹ est auxiliũ die gr̃e. ꝯ quem directe est inuidentia fraterne gr̃e. qd̃ põt ꝯtingere dupl'r. Uno mõ cũ quis inuidet gr̃e proximi reputans bonũ proximi esse diminutiuũ sui proprij boni. ⁊ sic ptȝ ad pctm̃ inuidie nec ẽ pctm̃ ĩ spm s. infirmitas eñ se imiscet cũ tali electione. Aliomõ ex odio diuini honoris vel vnionis mẽbrorũ ecclie. ⁊ hoc est peccatũ in. s. s. vt qñ tãta est malicia in aliquo qd̃ displicet sibi de gratia dei crescẽte in mũdo. ¶ Quit⁹ effect⁹ ẽ dolor peti ꝯmissi seu detestatio cuiuscũqȝ rei inqꝫtũ ẽ cõtra reuerẽ-

illa deo debitā: ꝫ quē est directe ꝓpositū nunꝙ penitendi a pctō cōmisso. ꝛ dicit̄ finalis impenitē tia. ❡ Sextus effectus est ꝓposi tū abstinēdi a pctō i futuro. seu respuitio cuiuscunꝙ transitorie delectationis que auferat delectationem eternam. cōtra quem directe est obstinatio q̄ est ꝓpositū firmum adherendi transitorijs delectationibꝰ pctōꝝ in futurū. Iste āt sex spēs possūt memorie cōmendari ꝑ hunc ꝟsum. Inuidē. ipug. ob pre des. finalr̄ impe. ❡ Dicit vero hoc peccatū irremisibile non quin possit remitti si inde penitentia agatur: qꝛ scdm augu. in li. retractationū de q̄cūꝙ pessimo in hac vita ꝯstituto nō ē desꝑandū sed dicit̄ irremisibile qꝛ de difficili remittit̄ eo ꝙ directe ꝛ ꝑ se excludit effectꝰ. s. s. requisitos ad digne penitēdū. ❡ Qd̄ autē dicit xps in euāgelio ꝙ non remittet̄ in hoc seculo nec in futuro. intelligitur (scdm aug) de illo pctō i quo q̄s finalit̄ sine pn̄ia morit̄. Dicit̄ em talis impenitētia spiritus blasphemie/ dicit̄ etiā spiritus blasphemie amor die blasphemie ex sola electione spiritꝰ / quo quis delectat̄ i vituꝑio dei qd̄ est grauissimū pctm̄. Et dr̄ nūꝙ remitti qꝛ raro remittit̄. Nō sic de illo q̄ ex aliq̄ passiōe blasphemat puta ex ira. ❡ Et notādū ꝙ q̄dam simplices dicūt se peccare i. s. s. cū peccāt cū ꝓposito penitēdi/ sꝫ tales minime sapiūt q̄d sit pctm̄ i spꝫ sctm̄ vt ptꝫ ex p̄dictis/ ymo ꝑ oppm̄ committit̄. ❡ hoc pctm̄ (de quo bonanētura sic inq̄t) cū enim alia peccata tollāt iusticiam/ non tamen auferunt propositum redeundi ad gratiam. Fere enim omnes qui peccant emēdare ꝓponunt. hoc aūt peccati gratia aufert homini propositum redeundi ad gratiam et ideo irremissibile dicit̄ / quia ꝑuat dispōnē ad bonū. habuit aūt error p̄dictus ortū ex malo intellectu scde spēi huiꝰ pcti. s. presumptionis die misericordie

Irca distinctionem. dist. 44. Queritur. vtrū potentia peccandi sit a deo. ❡ Ad qd̄ dicit scotꝰ ꝙ potētia peccādi aut dt̄ ordinē ad actū peccādi/ aut dt̄ ipm fūdamētū huiꝰ ordis rōe cuiꝰ hn̄s illō dr̄ potēs peccare. ❡ Si prio mō aut ordo ē ad actū substractū aut ad istā deformitatē q̄ est i actu. Si primo mō iste ordo est a deo sicut vtrūꝙ extremū ordinis. Scdo mō iste ordo ad peccare nichil ē et ideo non est a deo. Si autem loquamur de fundamento huiꝰ ordinis sic est a deo scꝫ ipa potētia libera q̄ ē imediatū subiectū rectitudis agēdo/ pcti vero deficiēdo Illa aūt auctoritas anselmi de libero arbitrio. Posse peccare nō est libertas nec ps libertatis sic exponitur ab eodē doctore. Libertas absolute est pfectio simplr̄ vn̄ formalr̄ ponit̄ in deo: libertas aūt in nobis est limitata. Potest tamē cōcipi scdꝫ rationem eius formalē sine ista limitatiōe ꝛ sic ē pfectio simpliciter. Sicut enim sapiētia i nobis includit duo. s. rōnem sapiētie q̄ est pfectio simpliciter/ et limitationem que non est pfectio

simpliciter: sic voluntas in nobis includit libertatem cum limitatione/ quorum primum est perfectio simpliciter secundum vero nõ. Ratione primi non conuenit sibi posse peccare: sȝ rõe scdi. Et sic posse peccare nihil ē libertatis vt libertas est pfectio simplr.

q.2.
Trum subditi teneant in omnib⁹ suis superioribus obedire. Rño secũdũ tho. i scda 2. duplr põt cõtingere ꝙ subdit⁹ suo supiori nõ teneat obedire. Uno mõ ppt pceptũ maiorꝫ ptãtꝫ vñ sup illõ ad ro.13. Qui resistũt ptãti: ipi sibi dãnationẽ acqrũt. Dicit glo. si qd iusserit curator nũqd faciẽdũ ē si 9sulẽ iubeat. Rursꝰ si qd 9sul iubeat ꝛ aliud impator. nũ qd dubitat isto 9tẽpto illi eẽ seruiẽdũ: ergo si aliud deus aliud iperator iubeat 9tẽpto illo obtẽperãdũ ē deo. Scdo mõ nõ tenet inferior supiori obedire si ei aliqd pcipiat i quo ei nõ subdit et iõ i his q̃ ptinẽt ad iteriorẽ motũ volũtatis hõ nõ tenet hõi obedire. sȝ i his q̃ ptinẽt ad dispõez actuũ ꝛ rerũ hũanarũ tenet subdit⁹ suo supiori obedire scdꝫ rõez supioritatis sue sicut miles duci i his q̃ ptinẽt ad bellũ: seru⁹ dño i his q̃ ptinẽt ad seruilia opa. filij pñi his q̃ ptinẽt ad disciplinã vite ꝛ vitã domesticã. ꝛ sic de aliis. Qđ autẽ dicit apo. ad col.3. Filij obedite parẽtib⁹ p oĩa. Exponit a quibusdã de oĩbus ptinẽtibus ad necessitatẽ vel vtilitatẽ domus seu familie. Exponitur etiã de ptinẽtibus ad disciplinã vite. Dicit aũt bonũ ꝙ itelligat de his q̃ spectãt ad mãdatũ diuinũ pceptũ est. de alijs autẽ monitio ꝛ non preceptum.

Utrũ xpiani teneant dñis tpalib⁹ obedire i soluẽdo tallias de nouo ipositas. Rñdet Rich. ꝙ ex corruptiõe q̃ i nobis ē p pctm̃: xpni sum⁹ ad pturbãdũ ordinẽ iusticie tã i tpalib⁹ q̃ i spũalib⁹. ꝛ iõ oportuit eẽ aliquos q̃ ptãtẽ hẽrent i spũalib⁹ ꝛ aliquos qui haberent potestatẽ in temporalibus: vt sic ordo iusticie vtrobiq̃ seruaretur. habẽti aũt potestatẽ iuste siue in temporalib⁹ siue in spũalib⁹ tenent xpãni subditi obedire i his ad q̃ se extẽdit ptãs illi⁹. nõ ãt i alijs de ncc̃te nisi forte i casu vbi propter scãdalũ eẽt nc̃cim obedire. q. 3.

Sȝ advidẽdũ vtrũ iponere tallias d̃ nouo sit i dñorũ ptãte: Dicẽdũ ē de subditis. qꝛ aut sũt serui aut liberi. Si serui: tunc dñi põt de nouo tallias iponere q̃uis nõ pgãt nisi ivtilitatẽ dñorũ et sui tenẽt obedire. qꝛ fu⁹/ꝛ res eius sunt possessio dominorum. Si autẽ subditi sint liberi: tunc aut dñs ille est rex vel princeps aut dñs inferior. Si dñs inferior: tũc nõ põt nec subditi tenentur obedire maxime cũ sine consensu regũ vel principũ imponũtur. extra de censib⁹ ꝛ exactionibus. Innoua/ꝛ de verborũ significatiõib⁹ super q̃busdã. §. preterea vbi habetur. Illa pedagia salinaria ꝛ guidagia interdicta q̃ nõ apparẽt principiũ vel regũ vel lateranẽ. cõsilij largitione cõcessa. vel ex antiqua cõsuetudine a tpe cui⁹ nõ extat mẽoria i

troducta. ¶ Si aũt dñs est rex vel priceps: tũc pro vtilitate boni cõis põt de nouo tallias subditis iponere ɔpẽsata subditoꝝ facultate ⁊ negocij qualitate et qͣtitate ⁊ hoc vbi facultates assignate regi vel pncipi, p cõis vtilitatis pmotione ⁊ defẽsione nõ sufficerẽt ¶ Si ãt ille tallie i nullo sunt ad vtilitatẽ boni ɔmunis tunc nõ põt / q: possessiones subditoꝝ nõ sũt possessiones dñoꝝ Et si eas imponũt subditi nõ tenẽt eis obedire cũ excedãt limites sue ptãtis. ¶ Circa predicta notandũ ꝙ pedagia dñr q̃ dãtur a trãseũtib⁹ i locis a pncipe istitutis. Guidagia dñr q̃ dant ppter ducatũ p terrã alicui⁹ vt qs eat securi⁹. Salinaria q̃ dãtur pro sale vt. s. permittantur sal emere vł vẽdere. ¶ Itẽ sciẽdũ scd̃z ray. ꝙ is q̃ recipit tallias seu cõsiles exactiões si facit illd̃ ppt̃ qd̃ talia fuerũt instituta sñ piculo cõscie ipsas recipit. Idẽ est si non facit q: pax est i terra vel nõ imminet necessitas dũ tñ firmiter pponat ꝙ si necessitas imineret hoc faceret. Alias aũt nõ tenentur subditi vel trãseũtes talia soluere. ¶ Dicit eciã rai. ꝙ si qs cõmiserit furtũ in predictis vel alijs sup quib⁹ est pena statuta nõ dȝ sibi iniũgi i foro penitẽtiali ꝙ soluat hmõi penã nisi cũ fuerit ad eã i foro iudiciali ɔdẽnat⁹. Sȝ sufficit ꝙ iteresse soluat ⁊ si itulit iiuriã ad arbitriũ boni viri satisfaciat. Dicũt etiã hostiensis et berñ. ꝙ non tenetur aliqs pedagia soluere de his q̃ portari facit pro necessitate vite sue et familie. nec consuetudo opposita est tenenda cũ sit irrõnalis.

De pedagiis.

Utrũ religiosi tencãt obedire suis plãtis i oibus q̃ nõ sũt ɔtra deũ. Ad hoc sic dicit astex ꝙ si loquamur de obediẽtia scd̃m pfectionẽ sic extẽdit se ad oia q̃ nõ sunt contra deum ⁊ regulã suã. Un ber. dicit ꝙ pfecta obediẽtia finẽ nescit. Si aũt loquamur de obediẽtia scd̃m necessariã obligatõez sic hȝ modũ et mẽsurã secũdũ voti emissi magnitudinẽ. ⁊ sic dicit ber. li. de dispensatione et p̃cepto ꝙ subditus nec citra pmissũ est ibidẽ d⁹ nec vltra cogẽdus per legẽ obediẽtie. ⁊ ideo distinguendum est Aut ei prelat⁹ p̃cipit aliqd qd̃ ẽ scd̃m regulã explicite vel etiam implicite. vt obsequia cõitatis ⁊ negocia ordis pmouẽda. sñ qb⁹ seruari nõ posset regularis obseruãtia. et tã i his q̃ i illis tenẽtur. Dñr etiã esse secũdũ regulã aliquã q: faciũt ad regule pleniorẽ obseruãtiã et in his etiã tenẽt. Si tñ prelatus talia precipiat in lõgum tps: dȝ hoc facere de cõsẽsu subditoꝝ vel eoꝝ q̃ ɔueniũt ad capitulũ. Sic ẽt sint infra regulã: tenẽt. vt si precipiantur aliqua leuia puta reficere corpus suum. Si autẽ sint cõtra regulã. s. q: eoꝝ opposita in regula precipiũtur vel prohibẽtur. aut in eis potest dispensare prelatus aut nõ eo ꝙ regula vel constitutio prohibet. Si sit certum ꝙ non potest subditus ei in talibus obedire non debet. Si vero sit certum ꝙ potest vel dubium an possit obedire tenetur. argumentum de dubio. 23. quest. 1. quid culpatur. Si autẽ

sint supra regulā aut precipiun tur in cautelam pcti ꝯmittendi puta ꝙ subditus ieiunet i pane et aqua. qꝛ prelatus videt natu rā eius pronā ad luxuriā/et sic nō tenetur nisi in casu.s. qñ non posset aliter vitare pctm̄ aut pre cipiuntur in penā pcti commissi sic tenetur: aut in augmentū me riti/vt recipere martiriū ꝛ hmōi et tūc nō tenent. ¶ Circa vero ea q̄ sunt preter regulā vt sunt ea q̄ nec ibi cōtinētur nec ad illa que ibi cōtinentur expediūt vl' ordi nantur vt leuare festucā vel ali ud hmōi est duplex op. vt dicit petrus in quadam questione de quol. Quidā eni dicunt ꝙ nō te netur obedire in maioribus ꝙ̄ sint ea que in regula continētur Alij dicunt cōmunius ꝛ verius ꝙ nec in grauioribꝰ nec in leuiori bus q̄ sūt oīno preter regulā te netur obedire/qꝛ nō tenetur nisi quatenus obligauit se ex ꝓfes siōe/hec de astexano. ¶ Est aut trāsgressio p̄cepti qd̄ fit ꝑ obedi ētiā mortalis vel si sciat volūtas sic obligādi vt dicūt Rich. et an thoniꝰ florētiꝰ ti. discretio ꝯfesso rum simpliciū. De hoc dicit bo nauētura ꝙ si prelatus aliquid precipiat quod sit supra votum subditus non tenetur ad illud implendum. Et ideo conceden dum ꝙ religiosi nō tenentur pre latis suis obedire in omnibꝰ li cet sit sanum ꝯsiliū ꝙ in oībus obediant que nō sunt contra de um ob amorem eius qui pro no bis factus est obediens vsꝗ ad mortem crucis. Cuius nos par ticepes efficere dignetur idē do minus iesus. Amen.

Circa di.15. agit de operib⁹ qui te et sexte dierum.
Cir. di.16. Utrū itellect⁹ ꝛ volun tas distiguāt realr̄ iꝰ se ꝛ ab aīa
Cir. d.17. an aīa ade fuerit i cor pore creata ꝛ de situ ꝑadisi ꝉres.
Cir. di.18. v. i costa ade de q̄ fuit formata mulier fuerit rō seialis
Circa di.19. v. i statu innocētie habuissem⁹ corpora imortalia.
Cir. d.20. v. filij pcreati i statu i no. fuissēt stati i iusticia ɔfirmati
Utrū soli electi tūc fuissēt geniti
Utrum in illo statu fuissent tot vnius sexus quot alterius.
Utrū per carnalē copulā fuisset in muliere virginitatis amissio.
Utrū paruuli in statu innocētie fuissent primo nescij.
Cir. d.21. v. pctm̄ pri. hoīs i sta tu inocētie potuit fuisse veniale.
Utrū motiuū dyaboli ad tentā dū prios parētes fuerit inuidia
Utrū serpēs fuerit cōueniēs in strumentū illius tētationis.
Cur pri⁹ tētauerit mlierē q̄ virū
Utrum sit tentatio a carne sine tentatione ab hoste.
Utrum sit semper peccatum in tētione que est a carne.
Cir. di 22. vtrum peccatum ade fuerit grauissimum.
Utrū ignorātia excuset peccatū
Cerca. di.23. vtrum debuit de⁹ permittere hominē tentari.
Utrū adā in statu innocētie vi debat deum per essentiam.
Circa. d.24. v. possit eē pctm̄ i rōe q̄d nō oriaꝉ ex sensualitate.
Circa dist.25. vtrum liberum ar bitrium simul ɔplectatur ratio nem et voluntatem.
Utrū liberꝫ arbitriū sit i brutis.
Utrū liberum arbitriū sit equa liter in omnibus in quibus est.
Utrū liberꝫ arbitriū possit cogi.
Utrum vsus liberi arbitrij impe diatur in somnis.
Circa di.26. agit de gratie diui sione ꝛ diffinitione.
Circa di.27. vtrum non habēs gratiam gratum facientē. possit sibi mereri eam.
Utrū existēs in gratia de condi gno mereatur vitam eternam.
Circa dist.28. vtrum li. ar. sine omni gratia gratis data possit se ad gratiam gratū facientem sufficienter disponere.
Utrum absq̄ gr̄a gratū faciēte possit li. ar. diuia mādata iplere
Circa di 29. vtrū iusticiā origi nalē i adā necessario sit ponere aliquod donum supernaturale
Utrū adā in statu inocētie ha buerit gratiā gratū facientem.
Utrū esset maior in merēdo effi cacia in statu innocētie q̄ nunc.
Circa di.30. ꝛ.31. Jtrū q̄libꝫ s̄m legem communem propagatus ab adam contrahat pctm̄ origi nale. Jtem Quomodo contrahi tur peccatum originale Jbidem Quomodo filius ꝑpagatus na turaliter dicitur esse de substan tia generantis.
Circa dist.33. ¶ An vna anima sit ꝑfectior eēntialiter alia.
Utrū pctō originali debeaꝉ sola carētia visionis diuine pro pena
Utrū pctā ꝑrimorū parentū ad filios trāsmittātur seu iputanꝉ.
Circa di.34. vtrum sit dare pri mum malum.
Circa di.35. vtrum peccatum a ctuale sit per se priuatio boni.
Circa distinctionem.36. vtrum peccatum sit pena peccati.

Explicit ordo q̃stionũ circa di stictiões scdi sentẽtiarũ p magi strũ Nicho. dorbelli. motarumſ

Queritur vtrũ possibile fuerit na turã humanã vni ri verbo i vnitate suppositi? Qꝫ nõ. Actꝰ purꝰ et infinitus nõ est alicui cõponibilis (vt patet disti ctione.8.p̃mi.) verbũ est talis actus ergo. ⁊c. Preterea. inter vnibilia est aliqua ꝓportio. finis ti autem ad infinitum nulla est ꝓportio: igit̃. Preterea in car= nare est agere ergo incarnari est pati (cũ actiõi corrñdeat passio) sed verbũ nõ patit̃ ergo nõ icar= natur. Preterea dependentia ois est ad indepẽdẽs et ad abso lutũ vt patet in oibus depẽden= tiis: sꝫ persona diuina inq̃tũ ta lis nõ est absoluta ergo natura humana nõ depẽdet ad p̃sonaz inq̃tũ persona / sed non vnit̃ per sonaliter nisi vniatur persone in q̃tum persona: ergo non vnitur persone. Oppositũ io. primo. verbũ caro factum est / caro pro homine sumitur. secũdum aug. totum enim designatur per par tem notiorem Huius q̃stionis veritas est certa ex fide catholi ca. Ad cuius euidentiã viden da est p̃mo rõ suppositi. secũdo ratio vnionis et tertio quomõ nõ repugnat p̃sone dine Quã tum ad primum sciendum q̄ lꝫ oñe suppositũ sit singulare / nõ tamen omne singulare est sup= positum. In accidentibus enim inuenitur singularitas sine ra tione suppositi ꝫ natura etiã no stra athoma siue singularis as= sũpta est a verbo (vt dicit dam.) non tamen suppositum nature.

coica bile dicit. ¶ Item notandum q coicabile dicitur aliquid vel per idetitate ita q illud cui coicatur sit ipsuz et sic vniuersale coicatur singulari: vel per iformationem/et sic forma coicatur materie. Natura igitur qcuq3 qtu est ex se est coicabilis vtroq3 mo (vt patet) plu ribus suppositis quotu q vl3 est ipm et etia vt quo tanq3 forma q singulare vl suppositum sit ens quidditatiue. Suppositu aute est incoicabile duplici icoicabilitate opposita/no eni est coicabile vt quo/nec vt q. Ex hoc patz q aia separata no est suppositu qz licet p se existat et non depen deat actu a corpore cui actu coicetur/tn depedet aptitudinalr/suppositu aut no habet depede tiam actuale nec aptitudinale. cu non coicetur actu nec aptitu dine. Ratio igit suppositi in creaturis cosistit i negatione depen dentie vl coicationis actualis et aptitudinalis/ita q vltra exntiaz singularem non dicit nisi huius modi negatione. ¶ Est aut suppositum in plus q3 persona qz p sona est solum in natura intellectuali (vt visum est di.15.primi.) suppositum aut reperitur etiam in alijs naturis. In diuinis vero suppositu vel psona no tm dicit huiusmodi negationez coicationis actualis et aptitudinalis. s3 etiam repugnatiam.ad coicari. Talis aut repugnatia inest per sone in diuis per aliqd positiuu vnde nulla est persona perfecta nisi diuina.illa ei habet aliquid quo contradictorie repugnat si bi omimodo coicari. In supposito autez vl persona nature creatae (licet no sit dependetia actualis nec aptitudinalis) et hoc vocando depedentia aptitudinale que semper quatu esset de se esset i actu eo modo quo graue aptu est esse in centro quia semper ibi esset qtum est de se.nisi esset impedimentum/bene tamen est dependetia potentialis q dicit no repugnatia terminoz. s3 non repugnat sibi coicari seu depen dere.et hoc quia natura creata est in perfecta obedientia ad dependendu per actione agetis supernaturalis.et quado datur sibi dependentia.personatur personalit illius persone ad qua dependet.quado aut no datur psonatur in se ista negatione formaliter et no aliquo positiuo addito vltra illa entitate positiua que est hec natura. Unde sicut natura humana q est in xpo potest depedere a vbo:sic mea.no tamen si illa actu.igitur et mea: vt patet de accidete vno depedente actu non aute alio. ¶ Ex predictis ptz quomodo nature humane potetialis est depedere ad verbu.et hoc loquedo de dependentia que est nature vt communicabilis ad suppositu3 substentas quia.s.suppositu dr ens in natura.puta humanitate dr homo. ¶ Deinde qtum ad secu dum articulu videnda est ratio vnionis. ¶ Circa quod notandu q ista vnio no potest per se dicere aliquid absolutu.qz quocuq3 absoluto itellecto i altero extremo.no intelligitur pfecta ratio vnionis: qz vnio no intelligitur ad se Unio igitur ista dicit respe ctum.no aut comune que sit eius

Persona e.

Scdo arti. De vnione dr cum natura hus na.

dem rationis in vtroq3 extremo qualis est similitudo. q2 nō eius dem rōnis hītudo est in natura assūpta et psona assumēte. Per sona enim assumens nullam h3 habitudinē realem ad naturā3 creatā. ex di.30. primi libri. Ecō uerso autem nisi natura assum= pta habeat relationem realem ad verbū. ipsa vnio nō esset rea= lis. Non est autem ista vnio re= latio ordis seu depēdentie cau= sati ad causam. quia illa est cō= munis ad totam trinitatē: neq3 causati posterioris ad causatu3 prius. quia verbum non est ali= quid causatum. est ergo relatio ordinis seu dependentie alteri= us ratiōis ab omni depēdentia causati et cause. Et q̄uis diffici le sit videre aliquā talem depen dentiam/potest tamen aliquali ter patere i subiecto ꝛ accidēte. Accidēs eni ad subiectū dupli= cem habet habitudinē scil3 infor mātis ad iformatū. et hec neces sario includit in subiecto infor= mato iperfectionē q2 potentiali tatem respectu act9 scd̄m quid seu accidentalis. Aliā habet po sterioris naturaliter ad prius a quo dependet. et ista nullā iper fectionem ponit in subiecto sed tantū prioritatē naturalē ꝛ sub= stantificationē respectu accidē= tis. similis est ista. Sicut eni hoc suppositum substātie terminat dependentiā accidentis. sic sup positum diuinum nature huma ne dependentiā ipsā sc3 ypostati ce sustētādo. que quidē nō h3 pro termino primo naturam sed personam in q̄tū psona ita q2 si= cut entitas nature est alterius rōnis ab entitate, ppria psone vt persona ita dependentia ad ta= le ens vt tale. est alterius ratio= nis. ¶ Sed contra predicta ar= guitur et videtur q2 ista vnio nō dicat precise relationem sed ali= quid absolutū. q2 relatio non vi detur esse noua nisi aliquod ab solutū sit nouū in altero extre= mo. vnde ad relationem non est motus (quinto phisicorū.) ¶ Rñ sio q2 nō est motus ad relationē de genere relationis que dicit i trinsec9 adueniēs/ q2 necessario ꝯsequit extrema posita iesse. be= ne tamē est mot9 ad relationem extrinsec9 aduenientē que nō sic. cōsequit extrema cum (scd̄m ari stotelē) sit p se mot9 ad vbi. et tñ vbi nullā formā absolutā dicit sed tantū respectū in corpore cir cūscripto ad locū circūscribētē. Unio aut nō dicit respectū itrinse cus aduenientē. vt patet de corpe et aia separatis ab inuicē. licet etiam in aliquid non sit motus ppriē dictus bñ tñ est imutatio. ¶ Ulterius q̄tum ad tertiū ar= ticulum videndū est quomodo nō repugnat persone diuine sic assumere aut terminare depen= dentiam nature humane / si eni sibi repugnaret: aut hoc esset in q̄tum est psona diuina: aut in q̄tum est hec psona. ¶ Non pri mo modo/ quia ex hoc nō sequi tur aliqua potentialitas nec de pendentia in persona (cū ex hoc non oporteat eam realiter refer= ri) sed tantum terminare depen dentiam nature humane. Nec secundo modo est repugnantia in q̄tum scilicet hec persona vni tur et non altera. quia omis ens

arguitur

Rñō

ttius arti.

titas personalis independēs potest terminare dependentiā alterius ad ipsum quod natū est habere talem terminum. Ista autem dependētia nata est habere personam pro termino et nō naturam: ergo quelibet persona diuina (vt distiguit ab alia) potest sufficienter terminare talem dependentiam nature ad ipsā. ¶Ex pdictis pz quomō possibile fuit naturam hūanā vnire verbo i vnitate suppositi. Est āt sola psona verbi vnita nature humane: lz tota trinitas opata sit effectiue hmōi vnionem. qz opera trinitatis sunt indiuisa ad extra. Et ponitur exemplū de tribus puellis induentibus vnam tunicā vni illarū. Induitio enī est a trib⁹ effectiue. licet vna sola induat. Unde tres psone sustentāt naturā hūanā effectiue. verbū vero suppositatiue. ¶Ad argu. Ad primū dico q infinitū nō est cōponibile vt pars qz parte totū est pfecti⁹. ifinito aūt nichil est pfecti⁹. th ifinitū est vnibile. i. potēs termiare dependētiā alteri⁹ ad ipsū. ¶Et si arguas q ifinito nō potest fieri additio. ergo nec vnio. Rñō. Infinitum nō habet in se quodcunqz ens formaliter sed virtualiter et eminenter. et eo mō quo non habet in se naturā humanā pōt illa sibi addi. hoc ē. q ipsa formaliter talis natura dependeat ad verbū. Ut autē est in verbo eminenter. vel virtualiter nō depēdet ad verbum qz sic non habet entitatē dependentē. ¶Ad secundū cōceditur pportio hoc est deteriata hitudo non qtitatiua. qualis dr eē dupli ad dimidiū vel qti ad aliud qtū. sed qualis cōiter dr esse actiui ad passiuum vel actus ad potentiā. Natura aūt humana potentialis est dependere respectu persone die dependentia aliqua spāli. et ista dependētia est pportio sufficiens ad talē vnionem. ¶Ad tertium dico q icarnare actiōi corrñdet aliqua passio. sed non significatur proprie per hoc quod est icarnari: sed p hoc quod est assumi vel vniri. Nam ista actio nō transit i verbum. sed in naturā humanā. et ideo illud quod rñdet sibi ex pte nature hūane est passio. lz ergo grāmaticis incarnari videatur significare passionē illius actionis incarnare. assumi tñ illam significat. et concedo q natura assumpta patitur et est i potētia. ¶Ad vltimum dico q maior est verā depēdētia causati ad causam. vel causati posterioris ad causatum prius. cuiusmodi non est hec dependentia. sed est dependentia nature cōicabilis ad suppositū simpliciter independens. quod ipsam substētat seu eius dependentiā terminat. hec materia hic tractat a scoto. q.19 q. quol. ¶Et notandum vt dicit idē doctor. q eadē persona pōt assumere plures naturas earū dependentiam termināndo/ sicut tota trinitas termiat relationes creaturarū ad ipsam. qz etiam natura creata non habet in se aliquid per quod sibi repugnet dependere nō tātum dependentia causati ad causam sed etiam ad ypostasim. et verbum potest determiare istam dependētiam

ideo potest reassumere naturā irrōalem puta lapidis vel ignis ¶ Et si arguas q tunc de⁹ diceretur lapis per cōmunicationē ydiomatū sicut dr homo ¶ Rñdeo q cū ratio huius cōicatiōis sit q suppositū recepit predicatiōnē in concreto illi⁹ nature in qua subsistit ⁊ tūc si subsisteret i natura lapidis: nō videtur quare lapis non predicaretur de eo

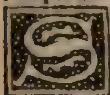

q.2. Secundo queritur q̄ tempore fuit magis cōgruum filium dei incarnari? Et videtur q i primo [illegible] temporum. q magnitudo amoris dona facit accelerari. sꝫ de⁹ ppt nimiā caritatē suā misit filiū suū in similitudinem carnis peccati. ergo stati post lapsū incarnari debuit. ¶ Itē si xp̄s ab initio tpis venisset multi ad viam veritatis venissent. sicut dr mat.11. Si in tyro ⁊ sidone. ⁊ c. sed deus vult oēs hoīes saluos fieri ⁊ ad viam veritatis venire igr. ¶ Cōtra est dia operatio cō

i op. probans fuisse magis congruū filiū dei i fine seculorū seu in vltima etate icarnari. vt sicut mūdus in sexta die est consūmatus sic in sexta etate sit reparatus. Un. ad gal.4. Ad vbi venit plenitudo tpis misit deus filiū suū plenitudo tpis dr tpis pfectio. Uel scdm glo. dr plenitudo tpis cōplectio tpis a deo p̄re prefiniti pro filio suo icarnando. Fuit autem prima etas ab adā vsq ad noe. Scda a noe vsq ad abraham. Tertia ab abraham vsq ad moysen. Quarta a moyse vsq ad dauid. Quinta a dauid vsq ad xp̄m. Sexta a xp̄o vsq ad finem mūdi. Quantum autē duret illa etas nouit ille qui p nobis incarnari dignat⁹ est. ¶ In ista questione primo videbitur de quesito secundo mouebitur quoddam dubium. Quantū ad primū potest triplex rō assignari quare dei filius tm̄ incarnari distulit. pria est ppter pctm̄ hominis puniēdū. In hoc ei manifestat die vltionis seueritas nichil inultū dimittēs que tātos clamores luct⁹ hoim substinuit atq vellet descēdere ipeq adā cum posteritate sua tanto tēpe expectauit in lsb o. Scda rō fuit propter morbum melius curandum. Morbus ei spūalis nō debite curatur nisi infirmus eum prius cognoscat et pro curatione eius grat⁹ existat. ⁊ iō debuit deus beneficium icarnatiōis differre vt hō cōuinceretur de impotentia et ignorātia ⁊ i lege nature et i lege scripta. ⁊ sic conuictus cōfugeret ad viam grām. Tertia rō fuit ppt icarnatiōis bñficiū āpli⁹ cōmēdādū/ quod eni āplius differt ⁊ diutius desiderat. preciosus reputat. et iō beneficiū incarnatiōis quod int cetera ē preciosissimum debuit esse prius desideratū et expectatū q̄ exhibitum. ⁊ hoc de primo ¶ Quātū ad scdꝫ posset q̄ri ā psona filij fuerit mag ydonea ad icarnandū. ¶ Rñō q sic. pmo qr cū fili⁹ sit media psōa i trinitate magis decet ipꝫ tenere rōez mediat. ac p hoīb⁹ itercedē q̄ aliā personā. Scdo qr magis decet filium eē filium virginis q̄ aliā psonā ille autē qui incarnatur

p incarnationē filiꝰ virginis effi-
adar citur. ¶ Ad argumenta ad pri-
gu. mū cū dicit magnitudo amoris
facit bñficia accelerari. verū est
qñ acceleratio doni prodest ei
quē amat, sed qñ dilatio magis
prodest ꝙ acceleratio/ tūc amor
potius facit differre ꝙ accelera
re. Unde amor diuinus nō opat
nisi suato debito ꝛ ꝯgruo ordi-
ne secundū regulā sue sapientie
¶ Ad scḋꝫ cū dicit ꝙ multi sal-
uati essēt si deus citius venisset
Rñdeo ꝙ deꝰ bonū cōmune pre
ponit bono priuato/ et bonū to-
tius vniuersitatis bono persōe
singularis. Cū ergo ordinis exi-
gentia requireret incarnatiōis
dilationē: non debuit ꝑpter vti
litatē aliquaꝝ personaꝝ accele
rari. Placuit quoqꝫ in alijs vni-
uersitatis cōditori seruare seue-
ritatē iusticie/ in alijs vero mani
festare benignitatem mie. Nun
ꝙ etiā defuit diuinꝰ succursus
hūano gñi/ nā ipa expectatio et
fides futuri aduentus erat ꝑori
bus in remediū salutare ꝛ substē
tationē ꝗusqꝫ veni- ret ille q̄ cōsū
maret humani gñis redēptionē

Circa distinctionem
secundam Queritur
di. 2. vtrum incarnationē
precesserit corporꝭ or
ganizatio et anima-
tio. ¶ Rñō ꝙ questio potest in-
telligi de prioritate temporis vel
nature. Si loquamur de prio-
ritate tpis aiatio nō pcessit icar
nationē. si enim precessisset: tunc
ista natura fuisset aliqñ i se ꝑsōa
ta ꝛ nō in verbo qñ scꝫ fuisset ca
ro aiata. Corpus ei aiatū si in a
liquo tpe est in se subsistēs est p
sona ꝯñs est falsū/ qꝛ tūc btā vir
go nō fuisset mr̄ dei. Nō ei genu
isset deū sed istū hoiem purū cu
ius natura fuisset postvnita deo
ꝯñs ē ꝯtra dam̄. ꝯsequētia ꝓba
tur qꝛ teriata fuisset tota rō mr̄-
nitatis ad ꝓductionē istius na-
ture in se. In vno igit instāti tem
poris virtute diuina fuit corpis
organizatio aiatio ꝛ incarnatio
scꝫ in vltimo instāti ꝯsensus vir
ginis expressi/ qꝛ ante illud istās
nō videt fuisse aliqua operatio
specialis ad incarnationem ꝛ in
isto videtur tota completa. De
prioritate vero nature dicēdum
ꝙ fundamentū rōnis naturali-
ter precedit relationē (quod enī
nichil est in se/ nichil est ad alīd)
sed totalis natura fundamentū 2
est illius vnionis / ergo entitas
totalis nature precedit incarna
tionem naturaliter. ¶ Ad euidē
tiā autē minoris sciēdū ꝙ verbū
assūpsit totā naturā hoc est for-
mā totius que est entitas abso-
lute distincta ex natura rei a p-
tibus simul sumptis ꝛ ab eis in-
trinsece causata seu ipsa quiddi
tas qua suppositū est ens quid-
ditatiue sicut album est album
albedine vt hic diffuse declarat
scotus / de qua dictum est in pri
mo phisicorū. ¶ Et si arguas ꝙ
tūc dimisisset in morte aliq̄d qḋ
assūpsisset. s. hmōi entitatem qḋ
est ꝯtra dam̄. dicētē qḋ semel ai
sumpsit nunꝙ dimisit. ¶ Rñdeo
ꝙ dam̄. loquitur de partibꝰ pri-
cipalibꝰ. s. corpore ꝛ aia q̄ semp
fuerūt vnite cū deitate. Nō autē
de illa tertia entitate seu huma-
nitate/ quā in morte dimisit ꝛ in
resurrectione resumpsit.

di.3.

Circa distī.tertiā. Quero vtrū btā maria ꝟgo fuerit ꝯcepta i pctō ori giali? Q̄ sic. Oēs i adā peccauerūt ad rom.5. Non nisi q̄ fuerūt i eo scdm rōnem seminalē: ita fuit in eo beata virgo: igitur. ¶ Preterea augu. de fide ad petrum. Firmissime tene oēm hoiem q̄ p concubitū viri ⁊ mulieris cōcipit cū pctō originali nasci. ¶ Itē leo papa i ꝯmone de natiuitate. Sicut nullū a reatu liberꝫ repperit. ita liberandis oībus venit. Contra august. de natura ⁊ gr̄a. Cū de peccatis agitur: nullā de maria volo habere questionem. ¶ Hic fuit antiquorum doctorum cōis opinio q̄ sic/ propter auctoritates assumptas et consimiles. Et pro hac sic arḡ. qꝛ si maria nō cōtraxisset originale: nō indiguisset redēptore nec ipse aperuisset sibi ianuā. qꝛ nō fuisset sibi clausa. Nō eni clauditꝛ nisi ꝓpꝛ pctm̄ maxime orignale. ¶ Preterea ipsa fuit propagata cōi lege. ⁊ per ꝯn̄s habuit corpus formatum de semine infecto a quo fuit aīa eius infecta. ¶ Itē ipsa habuit penas que infliguntur nobis ꝓpter originale q̄ non fuerunt voluntarie assumpte (cū nō eēt reparatrix nr̄a) ergo ipsa non erat innocens. ¶ Preterea ber. probat in epistola quadā q̄ non est sāctificata ante cōceptum nec i ꝯceptu qꝛ ibi libido fuit. ¶ Scotus vero dicit q̄ deus potuit facere q̄ ipsa nūq̄ esset in pctō originali. qꝛ potuit ei dare in instāti creationis aīe gr̄am equalentem iusticie originali. ⁊ sic eā ꝓseruare a pctō originali. sicut in baptismo soluitur debitum iusticie originalis per equiualēs. Dicit etiam q̄ probabile est q̄ hoc fecerit: qꝛ quod est excellentius videtur beate virgini attribuendum: si auctoritatibus sacre scripture et ecclesie nō repugnet. Hoc etiā tenent petrꝰ de candia. petrus aureoli. frāciscꝰ de maronis. et plures moderni doctores. Fuitq̄ pluribus miraculis celitus reuelatum ac in cōsilio basiliensi roboratum. ¶ Fuit itaq̄ virgo purissima immunis a macula peccati originalis teste sapiente. Tota pulchra (inquit) es amica mea: ⁊ macl'a nō est in te. ¶ Ad hoc etiā adducūtur plures rōnes: quarū prima est talis. Perfectissimus mediator hꝫ pfectissimū actū mediandi respectu alicuiꝰ persone / sed respectu nullius habuit excellētiorē q̄ respectu marie mr̄is sue ergo circa ipsā habuit perfectissimū actū mediandi ⁊ p ꝯn̄s preseruauit ipsā nō solū ab oī pctō actuali sed etiā originali. ¶ Itē xp̄s qui precepit honorare parentes maxime matrem suā honorauit / sed eā summe honorasset (nō) si per momentum eam in ira dei seu in culpa originali dimisisset. ¶ Item augu. in sermone de assumptione abhorret dicere q̄ fuerit corrupta corporaliter. ergo a fortiori abhorrēdū ē dicē ipsā spūalr̄ corruptā fuisse. ¶ Itē anselmꝰ de ꝯceptu ꝟginali. Decuit matrem dn̄i ea puritate nitere q̄ nequit sub deo maior itelligi / sꝫ in āgelis reperitꝛ pura inocētia ab

op̄ doctoꝝ ātiq̄rum.

Opi. sco. ⁊ mod

ol culpa ergo a fortiori i maria Si eni in pctō originali cōcepta fuisset maior puritas ꝙ̄ in ea intelligi et inueniri posset. ¶ Et si arguas ꝙ si btā maria caruisset originali pctō tūc adequaret xp̄o ¶ Dico ꝙ nō sequit' p'io q2 xp̄s nō indiguit p̄seruari cū nō esset natus per concubitum sicut nec indiguit redimi. Item aīa xp̄i in primo instanti fuit glorificata ꝛ tota eius humanitas a verbo assumpta. ¶ Ad auctoritates adductas in oppositū ꝛ ꝯsimiles ꝙ̄ possent adduci. Dico ꝙ sunt exponende ꝙ oēs naturaliter propagati de adam sūt pctōres. da scz ex modo quo habēt naturā ab adam habent vnde careant iusticia debita nisi aliūde eis cōferat' / sz sicut posset post primū instās dari gr̄a: ita posset i p'io instāti creatiōis / ꝛ sic fuit collata btē marie / ꝛ iō nūꝙ̄ caruit iusticia originali. Hoc aūt nō habuit ex se sz ex merito xp̄i. ¶ Ad p̄mā rōnē dico ꝙ maria idiguit redēptore p̄ueniēte ne ip̄a contraheret originale: alias enim ꝯtraxisset ex ratione ꝑpagationis communis sicut et alij. ¶ Et si arguas ꝙ prius naturaliter fuit filia naturalis ade ꝙ̄ hn̄s gr̄am in illo: ergo i priori tenebatur ad iusticiā originalē. ergo in illo priori contraxit originale. ¶ Rn̄deo aliqnid esse prius natural'r priuatione vel forma in proposito non ē nisi in ipsis p̄supponi ita ꝙ eius ꝓpria ratio neutꝝ illorū includit. Qn̄ ergo dr̄ ꝙ maria prius naturaliter fuit filia ade ꝙ̄ hn̄s gr̄am: ꝯcedo: sed ex hoc nō sequitur ꝙ in illo instanti natu-re fuerit priuata: sz tn̄ potest inferri / ꝙ in ratione nature que est fundamentum filiationis ade / nec includitur iusticia nec eius carentia / qd̄ concedo. Ex hoc tn̄ non sequitur ꝙ fuerit aliqn̄ sub neutro extremo vel ꝙ prius fuerit sub priuatione ꝙ̄ sub opposita gratia. ¶ Ad aliud de apertiōe ianue p3 q2 ianua nō fuit sibi aperta nisi per meritum passionis christi preuise et specialiter accepte in ordine ad hanc ꝑsonam: vt propter hāc passionē huic persone nunꝙ̄ inesset pctm̄ et ita nec aliquid ꝑp' qd̄ ianua clauderet'. ¶ Et si dicas ꝙ si fuisset mortua ante passionem nō fuisset btā. ¶ Dici p̄t ꝙ scti p̄res in limbo exn̄tes purgati erāt ab originali ꝛ tn̄ fuit eis clausa ianua vsꝙ̄ ad solutionē precij. Ita eni decreuerat de' ꝙ acceptaret passionē xp̄i p̄uisā oī credituro ad remittēdū culpā originalē / nō tn̄ omittebat penā scz carētiā visiōis diuīe ꝑp' passionē preuisā tn̄ sz p̄ntial'r exhibitā / ꝛ iō sicut illis p̄rib' nō patuit ianua quousꝙ̄ fuit facta passio: ita ꝓbabile videtur ꝙ nec btē virgini. ¶ Ad aliū de infectione corporis dico ꝙ non concludit secūdum viam anselmi de peccato originali positam dist. 30. secundi. Dato autem ꝙ sic contrahatur originale vt ponitur communiter pōt dici ꝙ sicut illa ifectio post baptismum non est necessaria causa ꝙ manet pctm̄ originale quod deletur per gratiam collatā sic in primo instanti non esset causa infectionis aīe si tūc sibi conferret' gr̄a tollēs hmōi culpā. ¶ Ad ali-

[Left margin note:] ꝛ simil... ad er... ātiq̄ rum.

nd de passionibus marie non cō
cludit. Potest enim mediator re
cōsiliare aliquē vt auferant ab
eo pene sibi inutiles et relinqua
tur in penis sibi vtilibus: culpa
originalis non fuisset vtilis ma
rie/pene tēporales fuerūt: q2 in
eis meruit. ¶ Ad ter. pot rñderi
ꝙ in instanti conceptionis natu
rarum fuit sāctificatio nō a cul
pa que infuit sed a culpa que in
fuisset aie. ¶ Et si arguat ꝙ ibi
fuit libido falsum est de conce
ptione naturaꝝ: r3 posset conce
di in conceptione seminū. Dato
etiā ꝙ in cōceptione seminū fuis
set creatio aie: nō est inconueni
ens gratiā tūc fuisse infusā aie
ꝑpter quā aia nō ꝯtraxisset in
fectionē aliquā a corpore cum li
bidine seminato. Sicut eni post
pmū instans potuit manere in
fectio corporis ꝯtracta ꝑ propa
gationē cū grā in aīa mundata
ita potest esse in primo instanti.
¶ Circa distinctionē. 4. Que
di.4. ro vtrū maria virgo fuit
vera mater dei hominis. ¶ Q; nō
dam.58. xp̄i genitricē nequaꝙ̄
Rho dicimus sanctam virginē. ¶ Cō
tra luce pmo. Concipies i vte
ro et paries filium. &c. ¶ In ista
questione conclusio est certa si
cut patet dam.58. Dei genitricē
vere sanctam virginem predica
mus. Nō enim hominē nudum
genuit sancta virgo: sed verbū
incarnatum. ¶ Sed de eo ꝑpter
quod aliqua dicitur mr̄ et quo
modo illō possit i proposito sal
uari sunt opiniones varie. Qui
dam enim dicunt ꝙ solus pater
h3 rationem actiui in generatio
ne prolis et mater passiui ita ꝙ
ipsa ministrat totam materiam op. pho
prolis: et in solo semine patris ē rum.
vis actiua formatiua prolis.
Hec videtur esse opinio philoso
phi libro de aialibus cōparan
tis virtutem in semine patris ar
ti et materiā ministratam a ma
tre ligno de quo artifex facit sta
tuam. Sic ponendo patet quo
modo beata virgo vere fuit ma
ter christi quia ministrauit totā
materiam cum corpus christi fu
erit formatum ex purissimis san
guinibus eius scd3 dam. Fouit
etiam et nutriuit christum i vte
ro suo nouem mensibus non sic
alie matres. quia in ipsis corp9
masculi non est perfecte organi
zatum nec anime vnitum vsꝙ
ad.40. dies secūdum vnam opi
nionem. vel.46. secundū aliam
in femina vero vsꝙ ad octogin
ta. ¶ Alij vero dicunt ꝙ in ma
tre est virtus actiua respectu ꝓ Op.
lis. cum filius aliquando plus gal.
assimiletur matri ꝙ̄ patri et hec
est opinio gallieni quā sequitur
bonauentura et scotus. ¶ Ad a
ristote. autem exponitur ꝙ ma
ter non est causa principialis a
gens licet ipsa principalius mi
nistret materiam. quia corpus
prolis plus formatur de mate
ria a matre ministrata ꝙ̄ a p̄re.
Uel dr̄ ꝙ in hoc plus est creden
dum galieno tanꝙ̄ magis exper
to. ¶ In ꝓposito aūt de hac ma
tre purissima dicit dam. ꝙ spūs
sanct9 tribuit ei virtutem susce
ptiuam simul et generatiuam.
Si autem ipsa esset tantum prin
cipium passiuum non videtur
q̄re copularet virtuti susceptiue
virtutem generatiuam. ¶ Pro

cuius euidentia notandū q nūq causa inferior est in potentia ppinqua ad effectum: nisi causa superiore agente. Sm autē communem ordinem vis actiua matris nata est subordinari vi actiue patris. et ita a patre conferri matri potentia ppinqua ad generandum. non illa remota matris q est actus eius prim⁹ quo ipsa dr fecunda. Hec potentia ppinqua non conferebatur marie ex tali causa. sed immediate a spiritu sancto habente talē vim pncipalis cause. et ideo spūs sanctus dedit vim generatiuam hoc est potentiam propinquā generandi secundum istam vim naturalem. qua ipsa erat naturaliter fecunda. et potuisset concepisse a patre naturali. sed susceptiuam dedit ei inqstum est generatio verbi. Sicut eni natura (ad quam vt ad terminū formalem erit ista gñatio) tm erat in potentia obedientiali vt vniretur verbo: sic ista mater tantū habuit potentiam obedientialem vt esset mat verbi. Per hoc enim erat mater verbi. qr vbum subsistebat i illa natura sibi vnita. Potuit autem beata maria cooperari spiritui sancto sz causalitatem suam. qr cum spiritus sanctus libere agat. non necessario agit scdz vltimum potētie et sic potest supplere vicem patris naturalis vel efficati⁹ operari q pat causalitate cause secunde operante secū. ¶ Nec obstat q productio corporis christi fuit in instanti quia cum ipsa mater immediate fuerit presens et habuit vim actiuam respectu termini actionis potuit in ipso instanti cooperari et ita probabile est de alijs matribus q agunt in vltimo instanti ad terminum generationis producendum et non tantum per vim actiuam in materia ministrata. ¶ Nec videtur inconueniens (secundum scotum) attribuere tantam actionem matri: quia facta decisione seminis patris cōsequens formatio vsqz ad partum videtur pncipaliter sequi conditiones matris. vt q habeat matricem calidam et bene dispositā. Unde posito illo corpe alterato p potētiā diuinā extra matricē nō fieret gñatio: et tamē idē passum esset et eadē agentia essent approximata vt videtur nisi de sola matre. Et sic si ponatur semen patris corrumpi facta alteratione procedente generationem: puta quia est pars plis verius mater ageret q pater quia immediate in instanti generationis/pater autem nō sed tātum in alteratione precuta p illā vim actiuam que fuit in semine patris. Uel si ponatur secūdum aliam opinionem semen patris manere in instanti gñationis et vim actiuam manere i eo/nec illud semen conuerti in corpus plis: sed post formationem corporis resolutū in aliud: adhuc in instanti generationis mater poterit agere a patre per illā vim dimissam in semine. ¶ Ad damascenum in oppositū dico q non negat absolute beatā virginē eē matrē xpi: sed ad intellectū heretico scz nestoriā et ei⁹ sequaciū ponentium ipsam genuisse pu= Rño ad arg.

rum hominem. Verba nanq; fidem christianam exprimētia debent esse ab oi errore longinqua et deuotioni approximātia. maxime illa in quibus est sermo de virgine maria. Ipsa enim cunctas hereses interemit in vniuerso mundo. veritatē in se cōcipiēdo z pariēdo: recōsiliationemq; toti generi humano sua nimia humilitate z puritate ꝓponēdo et ideo erga eam ardere debet omnis christianorum deuotio. ¶ Sequitur distinctio quinta.

di. 5. Irca distinctionē quintam. Quero vtrū ꝑsona hūana fuerit a verbo assumpta? Q; sic qr ad dignitatem singularis spectat vt illud singulare sit ꝑsona (cū ꝑsona sit nomē dignitatis) sed natura humana assumpta magis notabilis est i christo ꝙ̄ in alio hoīe. ergo cum in alijs sit ꝑsona: in christo non amittit rationem persone. ¶ Cōtra augu. de fide ad petrū. Deus naturam hominis assumpsit nō personam. ¶ Respōdeo ꝙ omnimode est falsum ꝙ persona personam assumpserit. Assumptuz eñi a verbo nō fuit persona ante assumptionem. si enim ante esset persona ꝙ̄ esset deus. virgo maria non concepit deū. sed hominē purū / quod ē cōtra euāgelium et cōceptionis articulū. Nec fuit ꝑsona post assumptionē: qr tunc in christo essent due persone. scz persona assumentis et persona assumpti. z sic non esset ibi vnio. qr nec in vnitatē persone nec in vnitatē nature. cum

Rño adq. (margin)

sint ibi due nature scz dia et humana. ¶ Preterea si persōa manens persona personalitate creata assumeretur: sequeretur cōtradictio scilicet ꝙ idem esset dependens z independens. qđ eñi assumitur dependet ab assumēte vt a supposito. Persona autē nec dependet actu nec aptitudine depēdentia ad suppositum. vt dictū est de distinctiōe prima Verbū itaq; assumpsit naturam humanā in athomo siue singularē (scđm dam.) non aūt personā. ¶ Ad argumentū in oppositū dico ꝙ natura assūpta eo ipō est nobilior ꝙ̄ in nobiliori persona stabilitur. qr non est in persona creata. sed i persona icreata. Unde esto ꝙ deus aliquem assumere qui iam esset persona. ille cum desineret esse ꝑsona nichil dignitatis amitteret. esset ei ꝑsona scđm naturā / assumētē ꝙ̄uis nō secūdum naturā assumptā.

Irca distinctionē. 6. Quero. vtrum christus sit aliqua duo? Arguit ꝙ sic. In christo nō solū est esse existētie verbi sed etiā nature hūane. ergo est duo existentes. Probatur antecedens. quia tota trinitas producit in rōne cause efficiētis illam naturam quā verbum personauit. causalitas autem hmōi nō terminatur nisi ad existēs creatū. ¶ Preterea scđm aristo. 5. metha. differentia speciei infert differentiam numero. sed hic est quasi differētia specifica naturarū. ergo numeraliter igr̄ duo. ¶ Cōtra athanaṡi symbolo / nō duo tñ sed vnus est xp̄s di. 6

¶ R͠ndeo q xp̄s non est aliqua duo. Non enim est due persone (vt ptz ex distinctione p̄cedēti) nec est due nature: qz nō ē natura hūana/licet habeat i se duas naturas. ¶ Ad primū dico q nō sequit͛ i xp̄o sūt duo eē. ḡ est duo exn̄tes. quia ↄcretū nō numerat͛ absq nūeratiōe suppositi. sicut xp̄s nō dr̄ duo/ volētes lz sint in se due volūtates: nec hn̄s duas sciētias dr̄ duo sciētes. ¶ Ad secūdū ↄcedo q i xp̄o sūt due nature nūero. sed nō seq̄tur q xp̄s sit duo nūero. qz xp̄s nō ē altera istarū naturarū. persona th̄ ibi subsistit duab⁹ naturis. In vna hz primū eē. i alia quasi aduēticia a qua hz scd̄m eē. sicut si aliquo mō sor. diceret͛ subsistere in hūanitate ꝛ albed. ꝛ hoc sine cōpositiōe ꝓprie dicta qz vna non ꝑficit aliā. nec ex eis ē aliqua tertia ꝑsona. ¶ Quedā aūt auct͛. dam. innuēs ibi eē ↄpositionē dz intelligi de compositione improprie dicta qz. s. ibi est simul positio nature cū natura. ꝓpter vnitatē duarū naturarū in quibus ꝑsona verbi subsistit. ¶ Qd etiā dr̄ in symbolo sicut aīa rōnalis et caro vnus est hō: ita deus et hō vnus est xp̄s. nō est similitudo q̄tū ad extremorū ↄpositionē: sz q̄tū ad hoc q sicut aīa et caro ↄcurrūt ad vnitatē ꝑsone: etiā deitas ꝛ hūanitas in xp̄o in vnitatē persone concurrunt: q̄uis hoc fiat alio ꝛ alio modo.

dī. 7
Irca disti. 7. Quero vtrū deus sit factus hō? ¶ Qz nō. qz tūc esset factus. ꝓbatur ↄn̄ia qz sortes est factus homo. ergo est factus. sic i ꝓposito. ¶ Preterea si fact⁹ est homo. ergo est mutatus ad humanitatē. ↄn̄ia ptz vniuersaliter in oibus. ¶ Cōtra ioh. 1. Uerbū caro factū ē. caro ponitur ꝓ homine. ¶ Rn̄o. ꝓpositio ē simpliciter vera: deus enim est factus homo: non q diuina natura sit mutata in humanam. sed qz humana natura vnita est persone filij dei. ꝛ hoc ꝑ factionē trinitatis. quia tota trinitas operata est effectiue illam vnionē. Ratione cuiu⁹ vnionis illa est vera deus est hō. et ecōuerso hō est deus ꝓ eo q due nature ibi vnite sunt in vnā personā q̄ cū in vno supposito vniūtur de seinuicē in cōcreto predicātur. tum etiā quia suppositū subsistēs i aliqua natura dr̄ tale secundum illā naturam. Deus igitur qui non semp fuit homo: per operationem trinitatis factus est hō. ꝛ ecōuerso homo factus est deus. Uñ aug. talis fuit illa vnio q̄ deū faceret hominē ꝛ hominē deū. ¶ Ad primū dico. q consequētia non valet. quia factio quando ponitur secūdum adiacens dicit factionē simpliciter. quando autē ponitur tertium dicit factionem secundum quid: scilicet scd̄m illud secundū quod specificatur. ¶ Ad probationem dico q non sequit͛ de sorte gratia forme: sed tantum gr̄a materie. quia sortē esse hominem dicit primum esse sortis. non sic i proposito. ¶ Ad secundum dico q non oportet omne quod fit tale mutari vt sit tale. sed hoc tantum accidit in illis que prius fuerunt in potē=

tia ad illud scdm quod fiunt in actu per informationem. quo n fit verbum homo sed tantum p vnionem personalem. Unde mutatio solum est in natura humana in qua passio correspondes factioni trinitatis

q.2.
Trū p destinatio qua xp̄s p̄destinat⁹ ē eē fili⁹ dī necessario p suppōat lapsū hūane nāe? ¶ Et arḡ q sic. Ad gal.4. At vbi venit plenitudo tē poris misit deus filiū suū natū ex muliere: factū sub lege vt eos qui sub lege erāt redimeret. Hic assignat aplus nr̄am redēptionem esse rationem missionis filij dei i carnē. Itē aug. sup Johā. Si deus pctōres nō amaret: ad terrā de celo nō descenderet.

¶ Cōtra aug. de spū z aīa propterea deus factus est hō vt totū hoiem in se beatificaret vt siue hō ingrederetur intus per intellectum siue egrederet extra p sensū in creatore suo pascua inueniret. pascua intus in cognitiōe deitatis pascua foris i carne saluatoris. hec ratio remanet etiā circūscripto lapsu humane nature. ¶ Hic primo videbitur de supposito. 2. de qr̄esito. ¶ Quātum ad primum dicit apostolus ad Ro.1. q christus predestinatus est esse filius dei in virtute. Ubi sciendum q cum predestinatio sit preordinatio ad gloriam principaliter et ad alia in ordine ad gl'am. et huic nature humane in xp̄o preordinata sit gl'ia et vnio ista verbo in ordine ad gloriam qr non tāta gl'ia fuisset sibi cōferēda si nō eēt vnita sicut mō collata est Quēadmodū igr̄ merita cadunt sub predestinatione sine quibus non ordinaretur tā ta gl'ia: ita vr̄ de ista vnione: et ita sicut p destinatū est hanc naturam vniri verbo: ita predestinatum est hunc hominē esse filium dei. ¶ Et si dicas predestinatio primo respicit personā. natura aūt nō personata vnita ē verbo. Rn̄sio cū deus possit diligere non tantū personā: sed etiam naturā: sic potest predestinare n tantum personam sed etiā hanc naturam. ¶ Quantum ad secū dū est duplex opinio. ¶ Quidā ei adherentes auctoritatib⁹ allegatis dicunt q si adā nō peccasset filius dei nō fuisset incarnat⁹ et huic opinioni magis adheret bonauentura. Alii vero dicunt q si adā nō peccasset nichilominus verbum diuinū naturā humanā assumpsisset / nō tamē venisset vt redēptor / neq vt passibilis: quia illa anima cui deus preoptauit nō solum summam gloriam sed etiam sibi coeuam / non fuisset vnita corpori passibili si non esset redemptio facienda / et sic sunt omnes auctoritates exponende. ¶ Huic opinioni magis adherent scotus z alexāder. Ad hoc adducitur ab alex. ber. exponens illud. Jone. propter me orta est hec tempestas de filio dei adducens q lucifer p̄uidit rationalē creaturā assumendam in vnitatem persone filij dei vidit z inuidit. Unde inuidia causa fuit casus dyaboli et mouens ipsum ad tentandū hominē cuius felicitati inuidebat:

Rn̄sio p̄destinatio ē.

p̄destinatio quid

singularem

scd̄m ar.

vt per peccatū demereretur humana natura assumptionem et vnibilitatem ad deū. ¶ Ex quo patet q̄ lucifer intellexit vnionē nature humane ad diuinā. non existente lapsu humane nature. et ipsum lapsum intellexit vt impeditiuū vnionis propter q̄ ipsum procurauerit. Hoc etiam a scoto probatur quia non est verisimile q̄ propter solam redemptionem faciendam deus illam animam ad tantam preordinauisset gloriā. cū illa redēptio nō sit tātū bonū q̄tū est illa gloria aie christi. Nec est verisimile tm̄ bonū in entibus et tam summū esse tantū occasionatū ꝓpter minus bonū: sicut nec est verisimile ipm prius preordinauisse adā q̄ christum. quod tamē sequeretur. Imo etiam vlterius q̄ [redacted] preuidisset eum casurum q̄ predestinasset christū. si tantum esset anime predestinatio illius pro redēptione aliorū. ¶ Pōt igitur dici q̄ prius natura q̄ aliquid preuideretur circa peccatorem. siue de peccato. siue de pena. deus preelegit ad illam curiam celestem oēs quos voluit angelos et homines in determinatis gradibus. et nullus est predestinatus tm̄. q2 alius est preuisus casurus vt sic nullū oporteat gaudere de lapsu alterius.

Distinctione octaua.

di.8. Circa distinctionē. octauam Quero vtrū i christo sint due filiationes? Q2 nō filiatio cōstituit filiū igitur due filiationes duos filios: xp̄s nō q̄ ē duo filij: ergo. ¶ Itē filiatio est tm̄ suppositi nō nature sicut gñatio. Vñ in diuinis essentia non generat nec gñatur. sed in christo nō est nisi vnū suppositū. ergo non est nisi vna filiatio. ¶ Cōtra. Si pr̄ fuisset icarnatus fuisset filius nō filiatione eterna. ꝗ temporali. sed ꝓprietas eterna filij ita abstrahit ab omi creatura vt termino sicut ꝓprietas patris. ergo filiatio eterna non habet respectū ad matrē vt dicat eius filius. est igitur i eo filiatio ¶ Preterea quinto methaphisice capitulo de ad aliqd īfert aristoteles. Si idē referret ad plura eadē relatione q̄ idē bis diceretur. ergo non pōt christus eadem relatione dici ad patrem et ad matrē. ¶ In ista q̄stione quidam tenent partem negatiuam cuius op. est bonauentura. Alij vero affirmatiuā. et huius opinionis sunt. Rich. et scotus. Et probatur q2 ad duos terminos non potest esse eadē relatio: q2 tunc eadē simul esset et non esset puta si vnus illorū corrūperet et alius remaneret: cū relatio non possit esse sine termino. ¶ Item christi sunt due gñationes scđm dam. ergo et due filiationes. ꝓbatur cōsequētia. q2 ad plurificationē gñationū sequitur plificatio filiationū est igitur in xp̄o filiatio eterna ad patrem: et temporalis ad matrem. ¶ Sed hic est dubium. Utrū filiatio realis ad matrē: que fundatur super naturā actualiter existentē acceptā per gñationē: sit eadem realiter fundamēto. ¶ Videt q̄ sic q2 respectus creature ad deum efficiens

sem est idem realiter fūdamēto (ex pri.di.scdi.)igitur & respect⁹ ad primū efficiens est idem esse cū oēs cause efficiētes ordinate habeant rationē vni⁹ cause totalis. ¶Rño.illa relatio nō est eadē realit fūdamēto cū possit fūdamētum esse sine tali relatione. Posset eni eadem natura esse creata imediate a deo: non sic est de relatione ad primū efficiens sine qua fundamētū esse includit cōtradictionem. ¶Ad primū argumentū respondeo φ ad plurificationē filiationū seqtur plurificatio filiorum qr concretū nō plurficatur nisi ad plurificationem suppositi sicut non seqtur plures scie: ergo plures scientes. ¶Ad scdm dico φ generatio in creaturis non solū est suppositi sed etiā nature(cū natura plurificet in suppositis)nō sic in dis vbi natura nō plurificatur in suppositis/et ideo non generat nec generatur sz generās realiter distīgatur a genito

Irca distinctionem nonā. Quero vtrū xpo debeat latria solūmodo scdm naturā diuinā: Qz sic Latria est cult⁹ vel honor soli deo debit⁹ ratione sūmi domini sed christus solū secundum naturam diuinam ē sūmus dñs igitur. ¶Cōtra magister in lrā adducit auctoritates ¶Hic primo videndum qd sit latria. Scdo qualiter debetur &.3. scdm quam naturam xpo debetur. ¶Quantum ad primum dico φ sicut possum⁹ aliquē actu interiori revereri bona nostra reputando parua respectu bonorum illius, quē reueremur: sic possumus extollere in corde seu revereri sūmā dei bonitatem ac maiestatē a qua manat & descendit qcquid in nobis est bonitatis huic aūt actui iteriori corrñdēt alid act⁹ exteriores q sunt signa hui⁹ act⁹ interioris. puta i quacūqz lege aliqua sacrificia vl' aliqui rit⁹ seu cōsuetudines aut pstrationes ptestātes sūmam esse dñationē i eo cui talia exhibent et subiectionē respectu hui⁹ in exhibēte. Ex istis quoqz actib⁹ potest generari quidā habit⁹ inclinās ad faciliter & prōpte eliciēdū tales actus/et sicut tales actus erāt boni qñ erāt debite circunstātionati/ita habit⁹ genitus ex talib⁹ actibus frequēter elicitꝫ. Sic ergo hoc nom latria potest equoce accipi. Uno mō p cultu siue reuerētia exhibita deo i actu iteriori rōe sūmi boni & sūmi dñij vl' in actu exteriori. vl' p habitu iclināte ad talē actū. Et ille habit⁹ cū sit ꝯson⁹ recte rationi virt⁹ est & nō theologica/qr licet respiciat deū vt cui debet reuerētia nō tñ habet ipsum p:o obiecto imediato sz honorē sibi actu exteriori exhibendū. In actibus etiam virtutū theologicarū non consistit supfluū/bene tñ reperitur in actu latrie excessus. vt si quis sacerdos vellet decem missas cantare in vno die ad laudē dei non seruaret modū. Est ergo virtus moralis et potissime continetur sub iusticia qua reddit superiori qd sibi debetur. ¶Posset tamen large sumi pro cultu interiori quo creditur/diligitur

et separat deus. et sic ꝯplecterent tur tres virtutes theologicas/ sꝫ non sic sumitur proprie sed pro cultu exteriori seu seruitute corporali: Est enim latria idem ꝙ seruitus scḋm augu. in libro de trinitate/ sic per oppositum ydolatria dicitur exterior seruitus ydolorum. Qui eni discredit non ydolatra ꝓprie sed infidelis dr̄ sed tunc dicitur ydolatra cum exterius collit vel adorat ydola ¶ Questio itaq̃ ꝓposita non est de latria virtute sed actu qr tentio vel debitum non est ꝓprie ad ꝟtutē sed ad actū aliquem ꝟtutis generatiuū: vel a virtute elicitum. qr ille imediate est in potestate nr̄a. ¶ Quatum ad scḋꝫ articuluꝫ dico ꝙ de illo actu bono est preceptum affirmatiuuꝫ Rationabile enim est creaturaꝫ itellectualē obligari ad aliquā do recognoscendum et reuerendum sūmū dn̄m suū. hoc autem preceptū sicut alia affirmatiua obligat sēper sed nō pro semper Et pōt poni ꝙ obligatio ad istū actum pertinet ad primum preceptū prime tabule. Nō habeb deos alienos/ qḋ preceptum nō est tantū negatiuū prohibendo adorationem exhiberi alicui cui non cōuenit/ sed affirmatiuū vt habeat deus verus tanq̃ dn̄s et adoretur quod bene exprimitur deuteronomij. 6. Dn̄m deū tuū adorabis et illi soli seruies. &c. ¶ Ad actū huius ꝑcepti aliquādo eliciendum tenetur quilibet adultus/ et pro tēpore legis moſayce videtur determinatio temporis fuisse ad actū huius precepti per tertiū preceptū de obseruatione sabbati. et pro tempore legis euāgelice in sanctificatiōe diei dn̄ice. Et etiam determinat ꝗ̄tum ad actū scḋm quē iste cultus vel honor debet exhiberi pura in oblatione illius sūmi sacrificij eucharistie. quam debēt sacerdotes offerre. et in illa oblatione debet populus interesse. et offerre. qui tenetur audire missas totas die dominico. secūdū illud de consecratione dis. i. in ctione prima. Missas. Et si necessitas excuset ab executione huius actus quem determinat ecclesia. necesse est supplere i alio equiualēti. vt saltem die illo deputato specialiter cultui diuino aliquis actus habeatur rectus immediate in deum ad eius reuerentiam scḋm scotuꝫ. ¶ Quatum ad tertium cū queritur an debeatur christo latria solūmodo secundum naturam diuinaꝫ Dico ꝙ ly solūmodo potest accipi cathegoreumatice vel sincathegoreumatice. Primo modo concedo ꝙ sic. qr xp̄o ꝯsiderato scḋm solā naturā dinam sufficiens est in eo rō sūmi adorabilis. Si autē sumatur sincathegoreumatice: tūc notat exclusionē ab vno extremo respectu alterius extremi. et tunc vel potest excludi a termino adorationis. vel vt ratio adorandi. ¶ Primo mō dico ꝙ non solū scḋm naturā diuinā est xp̄us sic adorandus. qr a terio adorationis nō debet excludi natura humana. ipsā eni secludendo non potest adorari xp̄s. cum sit deus pfectus et hō scḋꝫ dam. Scḋo vo mō prout solū excludit aliud vt rationē ado

randi potest dici q solumō scdз naturam dīnam est adorandus q: in nulla alia natura est rō sūmi dominij.et ita nec rō adorationi debite sūmo dño Exēplum de rege ⁊ purpura.quia et si rex ꝓpter se sit adorandus:tñ adorať cū purpura adiūcta.lз purpura nō sit rō adorādi.Et si qrātur q̄ adoratio debeť hūanitati xpi.ita q ipsa sit rō adoratiōis? Rñō q adoratio yꝑdulie vbi sciendū q sicut latria est cultus soli deo debitus:sic dulia est cult⁹ debitus creature rōnali:et dividitur i duliā maiorē ⁊ minorē.Dulia maior dr yꝑdulia q̄ est reuerentia debita excellētissime creature cuiusmodi est hūanitas xpi q redēptionē nr̄am effecit meritorie.lз tota trinitas ipaз pnci paliter fuerit opata.¶ hec etiā reuerētia debeť btissime virgini marie.q̄ oēm puram creaturam superexcellit nomē habēs excellētissimum sita q excellētius pure creature cōuenire nō postet.Ipsa nāqз ꝟgo ꝑmanēs/dei mater existit qd̄ tante dignitatis est q non solū viatores:sed etiā cōprehensores non solū hoies sз etiā angeli reuerentur ꝑrogatiua speciali.Ex hoc eni q mater dei est:prelata est ceteris creaturis et eam pre ceteris decens est honorari et venerari.Alios vero sanctos veneramur dulia Sunt aūt latria et dulia distincte species virtutis(secundū bonauenturam)cū cultus qui exhibetur creatori et cultus exhibit⁹ creature formalem habeāt differentiā.Alius enim est mod⁹ adorādi creatorem et alius adorandi creaturam.Si quis enim sacrificaret homini/crimē ydolatrie cōmitteret.et si quādoqз idē honor vtriqз exhibeatur:alia tamē est ratio motiua et ideo alia virtus directiua.Non enim exhibetur honor homini in protestationem summi dominij sicut exhibetur deo.¶ Et si arguas q magis et minus non diuersificant speciem sed latria et dulia differunt sicut maior honor et minor ergo.Rñdeo q maior est ꝟa quādo non est alia differētia q̄ꝫ per magis et minus.Hic autem est alia differentia vt patet ex predictis.¶ Ad argumentum dico q probat prout ly soluз tenetur sincathegorematice et excludit aliud a natura diuina(vt rationem adorādi)et hoc est verū q: si natura humana esset ratio adorationis latrie ipa separata a verbo esset ratio eiusdē adorationis qd̄ falsum est scd̄m aug.i lr̄a q: si natura ista separatur a verbo illi homini nūqз seruio scilicet hac seruitute.

Ecundo q̄ro Utrū cultus latrie sit exhibendus ymagini xpi?¶ Et q nō videť exo.12. Nō facies tibi imaginem neqз sculptā similitudinē ꝗ ergo ꝓhibitum est imaginē fieri multomagis et adorari.¶ Item dam.magne impietatis est figurari qd̄ deitatis est.ergo maior ꝫ ipietatis est adorare iā figuratum.¶ Itē fortius fugiēdus est ritus ydolatricꝫ legales cerimonie/sз ecclesia fugit ritū cerimonie legalis ne videať iudai- q.2.

gare ergo deb3 fugere ritū ydolatrie qui consistebat in veneratione ymaginū. ¶ Itē cū huiusmodi ymagines nec per nouum nec per vetus testamentū approbentur videtur q̄ earū introductio fuerit nouitat; p̄sūptio ¶ Contra dam. libro tertio. honor ymaginis refert ad prototipū. i. ad principale figuratū. ergo idē est adorare ymaginē & eū cuius est ymago: si igitur christus colendus est cultu latrie / videtur q̄ eius ymago similiter. ¶ Responsio q̄ ymaginum introductio in ecclesia non fuit absq̄ rationabili causa. Introducte enim fuerunt propter triplicem causam scilicet propter simplicium ruditatem / propter affectus tarditatem / et propter memorie labilitatem. Propter simplicium ruditatem inuente sunt vt simplices qui non possunt scripturas legere in huiusmodi sculpturis & picturis possint apertius nostre fidei sacramēta intueri. Propter affectus etiam tarditatem similiter introducte sūt vt hoies qui nō excitantur ad deuotionē ex his que aure percipiunt saltem excitētur. dū eadem in figuris & picturis tanq̄ p̄ntia oculis corporis cernunt. Plus enim excitatur affectus noster per ea que videt. q̄ per ea que audit. Propter vero memorie labilitatem (q2 ea que tantū audiūtur. facilius tradūtur obliuioni q̄ ea q̄ vidētur. In multis enim verificatur illud cōmune dictum. verbū intrat per vnā aurem et exit per aliā) Dispēsatiōe igitur diuina factū est vt ymagines fierēt precipue in ecclesijs vt vidētes eas recordemur de beneficijs nobis impensis. et sanctorum operibus virtuosis. ¶ Qm̄ igitur ymago xp̄i introducta est ad repn̄tandū eum qui pro nobis crucifixus est. nec ymago offert se nobis pro se sed pro illo. ideo ois reuerentia que ei offertur / exhibetur xp̄o: & ppterea ymagini xp̄i debet cultus latrie exhiberi. ¶ Sic etiam crux xp̄i scd̄m bonauen. est adoranda adoratione latrie. non vt res: sed vt signū rememoratiuū ducens nos in xp̄m crucifixum. Illa tn̄ crux que precioso sanguine xp̄i est irrigata est venerāda non solum vt signū. sed ratione materie qui honor non debet dici latria vel dulia. q2 non est spēs adorationis que respicit naturā intellectualē: sed vocari potest honor venerationis. ¶ Ad illud ergo quod obijcitur q̄ prohibitum est nequis faciat sibi ymaginē: dicendū q̄ pro illo tp̄e prohibitum est in quo deus hūanā naturā nondū assumpserat: tūc enim cum deus oino spūs esset infigurabilis erat. & ideo ipsum figurare erat error et ipietas. et p illo tp̄e loquebat dam. ¶ Ad illud quod obijcit q̄ illud videtur esse ydolatrare. Dicendum est q̄ verum est si adorentur ratione sui: ita q̄ crederetur aliqd diuinum sibi esse. Nunc aūt non est sic: immo aliter mentes fidelium venerātur et ideo non seruant ydolatrie ritū. ¶ Et si obijcias q̄ sunt occasio errorum. Dico littere sacre fuerunt et sūt vsq̄ ad hodiernum diem occasio errorum et etiam ille creature

Rn̄o q̄re sunt admisse ymagines.

non tamen propter hoc sunt littere delende et creature destruende. q2 hoc diuini iudicij est. vt bonis sint in bonū. malis autē in malum conuertātur. Ad illō quod dicit q hoc nō hab3 auctoritatem ex scripturis. dicendū q apl'i multa tradiderunt que tn̄ nō sunt scripta. ¶ Narrat tn̄ augu. duo q̄ sunt ad ymaginū confirmationē. Unū est q cū pictor quidā a rege abagaro missus: faciē dn̄i figurare nequiret propter radiorū chorusantiū claritatem: dn̄s vestimentū ipsi⁹ pro pre faciei super iponens: in eo suiipsius ymaginem impressit. et regi abagaro misit. Aliud: q lucas dn̄3 et matrem ei⁹ depixit.

q.3

Tertio querit vtrū cult⁹ latrie possit exhiberi xp̄i aduersario sine peccato? ¶ Rn̄o scd̄3 bonauē. q honor latrie pōt exhiberi aduersario xp̄i dupliciter. Aut simpliciter. aut sub cōditiōe. Si simplicit: dico q nō pōt sine pctō. offert eni cult⁹ latrie alteri q̄ deo. et ideo est ibi pctm̄ ydolatrie. Nec excusat rōe ignorātie. habet enim triplex remediū p quod pōt errorē deuitare. Primū est remediū pmotiōis sacre scripture. q̄ dicit q multi i nomie xp̄i venturi sūt mēdaciter. Secundū est remediū oratiōis interne. qua ad deum debet homo recurrere vt cor eius illuminet. Tertium est suspēsio credulitatis sue. Non eni debet homo oi spiritui credere: sed probare si ex deo sunt. qui eni cito crediti tolibus: leuis est corde. et fortass sis inflatus. dum ad tales visiones et reuelatiōes ydoneū se eē estimat. Unde tales apparitiones poti⁹ sunt formidande q̄ desiderande. ¶ Narratur enim de quodam sācto patre q cum dyabolus ei i specie christi appareret: ille clausis oculis dixit se in hac vita xp̄m nolle videre. at dyabolus eius humilitate cōfus⁹ statim euanuit. Ecōtra de pluribus narratur qui se ad visiones ydoneos reputauerunt et desideraucrunt: qui in multas insanias et errores precipitati sunt. et ideo simplicit adorās quis xp̄i aduersarium: non excusatur a pctō: etiā si credat eū esse xp̄m. ¶ Si autē adoret sub cōditiōe hoc pōt esse dupliciter q2 illa cōditio est apposita habitualiter vel actualiter si actualit: sic non adorat ipsum luciferum sed magis xp̄3. q2 nō stat adoratio nisi stante cōditione: et ad eū refertur adoratio ad quē refert adorationis implicatio. Si autē sit tm̄ apposita hitualiter: non sufficit ad vitādū pctm̄ ydolatrie respectu hui⁹ apparatiōis / sufficit tamen respectu sacramenti altaris. Nam t'lis trāsfiguratio est insolita: et ideo requirit considerationē et attētionē. qua propter non debet ad eā precipitāter sequi adoratio: sed cū maturitate et preuia orone. sed q2 consecratio hostie est cōsueta. iō sufficit q adorans in habitu habeat hanc conditionē videl3 si consecratio debito mō facta est. vn̄ pauci vel nulli fideles in hac adoratione peccant. oēs eni accedunt cū conditiōe ista. ¶ Quod

sut dicit quedam decretalis q plus peccat mal⁹ sacerdos q̄ nō cōficit et simulat se conficere q̄ʒ il le qui i pctō ex ñs cōficit. pro eo q facit populū ydolatrare. hoc intelligitur q̄tum in se est: quia per ipsum non remanet q̄ scelēter exhibet adorandum quod scit adorandum non esse.

di.10 Circa distictionē. 10. queritur vtrū filiatio adoptiōis sit in x̄po? ¶ Q̄ sic videt hilarius de trinitate. Potestatis dignitas nō amouet: dū carnis humanitas adoptatur ergo humana natura i x̄po ē adoptata. ¶ Itē christus est filius dei scʒ q hō nō p naturā: q: tuuc esset eiusdē nature ergo per grāʒ. igit est filius dei adoptiu⁹. ¶ Item x̄ps est predestinatus ad Ro. 1. ergo adoptatus. Probat pña. q: predestinare est ad hereditatem adoptare. ¶ Cōtra. Ambro. super illud ad ro. 10. qui predestinat⁹ est filius dei. Legi et relegi scripturas: iesū filiū dei nunq̄ʒ adoptione inueni. ¶ Rñdeo. Nō admittitur cōiter x̄pm esse filium dei per adoptionem siue proferatur simpliciter siue inq̄ʒtū hō. ¶ Ad quod adducit magister plures auctoritates in littera. Cuius ratio est. quia filius dicit adoptiuus q̄ nō est natura genitus hñs ius succedendi in hereditatem per gratiam nō per naturam. Nō enim adoptātur filij pprij. sed alieni qui scʒ pri⁹ erāt extranei. q: igitur x̄ps secundū naturā assūptam nunq̄ʒ fuit extraneus seu non filius: cū ab instanti conceptiōis habuerit gratiā cōsūmatā. ideo nō dr fili⁹ dei adoptiu⁹ ¶ Et si arguas q beata virgo nūq̄ʒ fuit sine gratia: et tñ i ipsa cadit filiatio adoptōis ¶ Rñdeo q lʒ btā vgo nūq̄ʒ fuit si ne grā hñit tñ aliquā extraneitatem q: scʒ suā p̄mā originē fuit indifferēs ad filiationē gratie vel ire: et oēs alii a x̄po. x̄pus autē secundū naturā assumptā nūq̄ʒ potuit esse extrane⁹: q: deus de potentia ordinata nō potuit nō dare summam grām nature vnite verbo quare ille homo fuit impeccabilis secūdū anselmū Unde generationē eius cōmitabatur de cōgruo gratia qua hʒ ius in hereditate: nō sic de aliis ¶ Ad auctoritatem hilarij dico q hūanitas dicitur adoptari ñ ratione singularis nature que assūpta est a verbo sʒ per illam vnionē adoptati sunt alij hoies ¶ Ad scōm dico q x̄pus secūdū q homo est filius dei per grām nō quidē per grām adoptionis sed per grām vnionis que multo est excellētior vt ptʒ ex p̄dictis Nec habet repugnantiā ad filiationem naturalem. sed illā cōmitatur nec pōt amitti. Ad tˀtiū cū dicitur christus fuit predestinatus/ergo adoptat⁹: negatur consequentia. Ad probationem dico q ad hoc q predestinatus sit adoptatus oportet q sibi vt q̄ñq̄ʒ extraneo cōferatur gratia.

Circa distictionē 11. q̄rit vtrū x̄ps sit creatura? Rñsio. Ista non admittit a magr̄o nec a doctorib⁹ ipsū sequētib⁹. nō quin possit cōcedi si bene intelligatur: sed p di.11

pter hereses hereticorũ dicentium xp̄z esse puram creaturam: cum quibus noluerunt sancti cõicare in sermone. Q̃ aut̄em de veritate sermonis possit concedi: probatur p dam̃.ca 3. Christus creatus est et increat᷒. passibilis ⁊ ipassibilis. ⁊ p aug. de sermone domini. Uoluit esse creatura qui est creator. ⁊ hiero. super epi. ad ephesios. Nos p clamamus non esse periculum dicere xp̄m esse creaturam.

di.12 Circa distictionẽ.12. Queroutrũ xp̄s potuit peccare Q̃ sic. Aug.3.de li.arbi. Melior est natura que peccare potest / q̃ que peccare n̄ p̄t igr̄. assũpsit naturã potẽtẽ peccare ⁊ sic peccare potuit. Jtẽ ecclˀiastici.31.dr̄ ad laudẽ viri iusti q̄ potuit trãsgredi ⁊ nõ est trãsgress᷒. hoc ergo est christo attribuẽdum. Cõtra. quia tunc potuisset damnari. ¶ Ad istam questionẽ breuiter r̄ndeo q̄ cũ in primo instanti fuerit beatus: beatitudo sibi abstulit oẽz potestatẽ peccãdi que potest auferri per beatitudinez / licet cum hoc dispẽsatiue staret potestas merendi. ¶ Ad primũ argumentũ dico q̄ natura quaz assumpsit de se erat vertibilis: sed per beatitudinẽ fuit confirmata in primo instanti et sic impeccabilis sicut beati sũt ipeccabiles: de quo dictũ est distin.10. primi sen. ¶ Ad secundũ de laude viri iusti: dico q̄ laus illa ratione vnius partis dicit perfectionẽ ex hoc scilicet q̄ nõ est trãsgress᷒: ex alia vero pte dicit quãdam defectibilitatem. Jlla ergo laus est in xp̄o attribuenda q̃tum ad illud quod dicit perfectionem: et non q̃tum ad aliã conditionem. ¶ Et si arguatur per illud aug. q̄ deus iudicauit melius fieri hoies qui peccare possẽt: Dico q̄ illa melioritas attẽditur in meliori tate gñis humani in ordine vniuersi secundũ legem cõez sed decuit vt christo (q̄ habuit aliquid supra hominẽ) fieret aliquod priuilegium speciale vt esset i eo liberalitas obsequij sine vertibilitate arbitrij sicut in diuina voluntate videmus q̄ liberaliter nobis bona impendit: nullam tamen est in eo ponere vertibilitatem.

Circa distinctionem. 13. Queroutrum xp̄o potuit conferri summa gratia que potuit conferri creature? ¶ Q̃ non. Anima christi non est sũma natura intellectualis. ergo nõ potest sũmã gr̄am recipere. proba tur consequentia. q: natura perfectior est capax nobilioris perfectiõis ¶ preterea. si gratia quã anima christi potuit recipere necessario esset finita. ergo non est cõtraditio aliquid fieri pfectius illa. cum finito possit fieri additio noui grad᷒ ¶ Preterea si gr̄a anime christi esset in termino vt non posset omnino illa maior eẽ aut hoc esset propter rationem forme in se: aut propter aliquid ex p arte efficientis / aut suscepti ui. Non primo modo: q: ipsa est participatio caritatis infinite / ⁊ ita potest crescere in infinitum anteq̃ deueniat ad caritatem quam participat. Nec secundo modo: q: est efficiens infinitum. di.13

Nec tertio modo quia forma re cepta ampliat capacitatem reci pientis. ¶ In oppositum. Ista natura potuit assumi ad sum= mam vnionem quantum ad esse ergo quantum ad operari. hoc autem non fit nisi mediāte sum= ma gratia. ¶ Ad istam questio nem dico q summū potest dici du pliciter. Uno modo positiue per excedētiam ad alia. Alio modo negatiue per non excedi ab aliq. Primo modo nō potest esse nisi vnū dictū per supabūdantiam. Scdo mō pñt esse multa talia si cut sunt generalissima: quorum quodlibet non habet gen⁹ superi⁹. Loquendo de primo modo dico q deus nō potuit conferre huic aie summā grām possibilē cū pos= sit creare equalē. potest eni aliā naturā assumere ⁊ equalē grāz sibi dare. Scdo modo dico q su mā gratiā creabilē potuit dare huic anime et de facto dedit vt videbitur sequenti questione.

Ad arg. ¶ Ad primū argumentum dico q quodcunq; gratificabile capax et in potentia obedientiali quā tecūq; gratie. q: respectu huius accidētis per accidēs nō habet vnde determinetur ad certum gradum: qñ igitur dicitur q na tura perfectior capax ē nobilio= ris pfectionis: dico q h̄ ppositio habeat aliquam probabilitatē in subiectis et accidentib⁹ natu ralibus que causantur ab eis. q: scdm perfectionem cause acti ue totalis est pfectio effect⁹ non tn̄ est vera in pfectionib⁹ supna turalibus q̄ diuina virtute infū duntur. ¶ Ad scdm dico q sum me gratie cum sit in termino nō potest addi nouus gradus pro pter. incōpossibilitatē. q: tūc nō esset summa. Non est tamen incō= ueniens aliquid alterius gener⁹ esse perfectius summa gratia q: totum genus substātie excedit totum gen⁹ qualitatis. Nec est inconueniens q minima substā tia in perfectione naturali exce= dat accidēs quodcūq;: licet ali quod accidens in pfectione sup naturali hoc est in coniūgendo obiecto btifico excedat substan tiā. tale enim accidens nō d: ex se perfectius: sed ex hoc q coniū gitur obiecto. ¶ Ad tertiū dico q summa gratia sit participatio necesse est q fm aliquē gradum determinatū capiat partem infi nite perfectionis. sib ētiā repu gnat infinitas: cū sit ex nichilo tū etiā q: in subiecto finito nō ē capacitas ad formā ifinitā. Qd aūt d: q forma recepta ampliat capacitatē recipientis negatur.

Secundo quero: an isti aie sit collata summa gratia possibilis pferri creature. ¶ Q: non: q: michael habet perfectio rem gratiā. Probo. Michael est capax pfectiōis gratie q̄ anima xpi: cū natura eius sit perfectior ergo habet pfectiorē grām. Proba¯ ɔña q: fm augu. 13. de trini tate. btūs ē q h̄abet quicqd vult hoc ē quicquid potest recte vel= le. potest autem recte velle hr̄e tantam gratiam q̄te est capax/ quia velle liberum ē rectum qñ conformatur voluntati natura li/ que semper est recta cum sit a deo. ¶ Preterea Aia xpi pōt per fecte quietari sine summa gratia: ergo non est ponenda in ea. ɔña

est nota. Probatur añs. quia nõ habet summam iclinatiõ ẽ ad ipsam: cum non habeat summã naturam ¶ Preterea. Sũma natura non est facta/ergo nec summa gratia. Cõsequentia patet/ qꝛ nõ videtur ratio quare deus magis fecerit summam gratiã ꝙ summam naturã. Probatur añs. qꝛ quacunqꝫ natura facta possibile ẽ aliã excellẽtiorẽ fieri cũ sit finita. ¶ Cõtra iohã prio. Uidimus gloriã ei⁹ gloriã quasi vnigeniti. sed gloria qualis decet vnigenitũ: est summa gloria possibilis dari ¶ Dico sicut dicit magister in lrã credendũ est deum tantã grãm cõtulisse illi aie ꝙtã potuit cõferre. Uñ sibi non est datus spũs ad mensurã: sm aug. Non enim fuit in eo solum plenitudo gratie ꝙtũ ad sufficiẽtiam sicut beatus stephanus dꝛ plenus gratia. Nec precise quãtũ ad prerogatiuam sicut fuit in beata virgie sed quãtũ ad supabundantiã ꝛ redũdantiã in mẽbra eius. De plenitudine eni ei⁹ oẽs accepimus. Jo. i. Unde ipa grã persone singularis qua illa aia efficiebaꝛ deiformis: dicitur grã capitis. qa sicut a capite in quo vigent oẽs sensus est influxus in cetera membra sic gratia illius aie meritorie redundat in oẽs fideles quib⁹ gratiã recõciliationis promeruit. ¶ Ad primũ argumentũ dico ꝙ beat⁹ nõ põt recte velle habere maiorem gratiã vel gloriã ꝙ deus ei cõtulit. Et qñ dꝛ ꝙ volũtas libera est recta qñ conformatur voluntati naturali. Dico ꝙ vltra hoc reqritur ꝙ consonet volũtati superiori scꝫ voluntati diuine qñqꝫ eni vult volũtatẽ liberã velle oppositũ appetitus naturalis. Unde vult appetitum naturalem esse ad oppositum mortis: quam tñ in aliquo casu non vult voluntatem liberã odire. ¶ Ad 2m dico ꝙ licꝫ aia xpi possit quietari p quãcunqꝫ gratiam: non tñ sũme ¶ Ad tertium dico ꝙ añs est dubiũ et contra augustinum tertio de libero arbitrio. Uidetur enim ꝙ deceat summam bõitatem ac liberalitatẽ se sũme cõicasse creaturis summam naturam cõdẽdo/summãqꝫ gratiã ꝛ gl'iaꝫ sine meritis dando/ sicut collata est aie xpi ab instanti sue creatiõis. ¶ Ad probationem antecedentis patet ex questione precedẽti Et notãdum (vt dicit scotus) ꝙ licet aia xpi possit hr̃e summam fruitionem possibilem formaliter a deo collatã. qꝛ cũ fruitio sit quoddã accidens absolutũ. possibile est creari a primo creante immediate sine actiõe volũtatis create nõ tñ elicitiue põt. qꝛ voluntas angeli cũ tanta grã põt elicere perfectiorẽ actũ cũ sit perfectior. Dicit etiã ꝙ deus de potentia absoluta põt causare fruitionem in quacũqꝫ aia sine gratia/etiã summã: cum possit supplere causalitatẽ cuiuscunqꝫ efficientis. gratia autem nõ se hꝫ respectu fruitionis in aliquo gñe cause nisi efficientis: vt patet discurrendo. Jsta tñ fruitio si tãtũ esset in voluntate vt in subiecto non esset laudabilis: qꝛ nõ i potestate volũtatis fruentis cũ nõ sit i potestate cause scḋe. vti prima. sed econuerso: ꝛ ideo tam in

Rño

Ad arg.

De glia aime xpi.

via ꝙ in patria ponitur aliqua forma creata vt voluntas possit vti ista forma in operando. ⁊ sit forma in ptāte eius: et sic laudabiliter operetur. Uñ nō ē possibile de potentia ordinata vt volũtas sũme fruat̃ sine sũma grã.

Dist. 14. Circa dist. 14. q̃ro vtrũ aia xp̃i videat in v̄bo oia que videt verbũ? Dicit magr̃. ꝙ sic. Ubi notandum ꝙ possumus loqui de noticia actuali vel hitua li. Loquendo de noticia actuali. dr a multis ꝙ aia xp̃i hꝫ noticiam oim exñtiũ: non tñ hꝫ noticiam actualem oim possibilium cũ illa sint infinita. aia aũt christi finita. Loquendo aũt de noticia hituali: aia xp̃i videt oia q̃ videt verbũ non quidē (scḋꝫ scotum) sic intelligendo ꝙ hēat in se aliquem habitum representatiuum infinitiorum. q2 ille eēt infinitus. et sic excederet capacitatem illius aie: sed quia sicut habens habitum pōt se sigillatim conuertere ad considerandum omnia ad que cōsideranda iclinat ille hitus/ sic aia xp̃i vidēdo verbum pōt sigillatim cognoscere omnia relucentia in verbo. ad quodcũq3 illorũ se ꝯuertat. ¶ Et si obijcias ꝙ ita potest quilibet beatus quodlibet videre in verbo. non tamē simul. Dico ꝙ verbum cuilibet alij beato est speculum representans determinata. vltra que non potest ille velle ordinate videre alia. Scḋm hoc pt exponi illa auctoritas ysid. Trinitas sibi soli nota est ⁊ hoi assũpto. Beata enim trinitas sibi soli nota est ꝙtum. s. est cognoscibilis. et sic sola trinitas comprehendit seipsam/ prout cōprehēdere est terminos rei claudere. Et hoc modo itelligit̃ illud euãgelij. deũ nemo vidit vnꝙ̃. Sumēdo vero cōprehendere pro cognitione clara ⁊ aperta: videtur trinitas a beatis. Soli autē homini assumpto est trinitas nota loquēdo de noticia possibili creature. Illa enim beata anima lipidissime cognoscit trinitatem inter ceteras creaturas. ¶ Cognoscit etiã aia xp̃i res creatas in genere proprio. Ipsi enim ab instanti creationis sue fuerunt a deo impresse nō solũ spēs quiditatum: sꝫ etiam singularium/ per quas cognoscit varias naturas in genere proprio et indiuidua cognitiōe abstractiua. Cũ eni (vt dictũ est i scḋo) singulare aliquid addat ad naturam: cognoscitur p aliã speciē. ¶ Licet quō aũt xp̃s cognoscat res ⁊ i verbo xp̃s et in genere proprio per species ipsarum. profecit tamē in cognitione. vt habetur. Luce. 2. Puer iesus proficiebat etate et sapientia coram deo et hominibus. qḋ intelligitur de cognitione intuitiua seu experimentali rerum in gñe ꝓprio/ que requirit exñtiam et pñtiã cognitorũ. Et sic dicit apostolꝰ ꝙ didicit ex his q̃ passꝰ est obedientiã. Profecit itaq3 ea que cognoscebat vno modo: cognoscēdo per aliũ modum. Ad aliqua ei obiecta aliqñ cōuertebatur sensus eius ⁊ etiam intellectus: que priꝰ nō erãt sibi pñ̃tia in actuali exñtia. ¶ Et notãdũ ꝙ lꝫ intellectus nr̃ non intelligat pro nũc simul nisi vnũ hoc tñ nō cōuenit sibi vt intellectus

de doloribus xpi.

sed ex aliquo cõcomitãte in nobis (secundum scotum) ex peccato adc. vt ait augustinus.

Circa distinctio. 15. q̃ro vtrum xp̃s passus fuerit ꝫm appetitum intellectiuum: aut solum ꝫm appetitũ sensitiuũ? ¶ Et videt̃ q̃ non / quia tristicia est ꝓprie passio appetitus. est eni de his q̃ nobis nolẽtibus acciduut scḋz Aug. ꝫ vt h̃ etur puer. 12. Nõ ꝯtristabit iustũ q̃cq̃d ei acciderit. ḡ xp̃s non fuit pass⁹ ꝫm appetitũ itellectiuum ¶ Itẽ nihil idẽ ꝛ ꝫm idẽ de eodẽ gaudet ꝛ tristatur. sed aia xp̃i secundum appetitum rõnis gaudebat de doloribus et passionibus quas corp⁹ perferebat: alio qui nõ mereret̃. ergo scḋm illum nõ patiebat̃. ¶ Itẽ abro. sup lucã. Doles dñe nõ tua ꝫ mea vulnera. ¶ Cõtra maior est vnio potentiaꝝ aie i ipsa aia: q̃ꝫ sit mẽbrorum corporis in ipso corpore. sed patiente vno membro / cõpatiuntur et cetera: ergo si patitur potentia sensitiua / patitur intellectiua. ¶ In ista questione primo aliqua premittam: secundo ad questionem respondebo.

dolor et tristicia differũt. Quantum ad primũ notãdum q̃ licet dolor proprie isit anime a carne ꝛ secundum partem sensitiuam / tristicia vero secundum partem intellectiuã / vñ aug. 14. de ciuitate. Dolor carnis tantũ mõ offensio est aie a carne. et q̃dam ab eius passione dissentio. sicut animi dolor q̃ tristicia nuncupatur / dissẽtio eius est ab his que nobis nolentibus accidũt / sepe tñ vnũ sumitur ꝓ reliquo.

¶ Sciẽdũ insuper q̃ superior portio rõnis sumitur dupliciť Vno mõ proprie ꝓut respicit sola eterna vt cum intellectus et voluntas feruntur in deũ. Aliomodo large: vt cũ volũtas vult aliq̃d referendo in deũ. ꝛ hoc mõ loq̃tur aug⁹. 12. de trini. ¶ Tertio sciendum q̃ꝫ voluntas põt sumi dupliciť. s. vt rõ seu vt libera: in q̃ꝫtum. s. vult aliquid ꝫm dictamen recte rationis. Alio modo vt natura: ꝛ hoc dupliciter ꝫm scotũ / Unomodo vt naturaliter inclinata ad propria obiecta vt est vite conseruatio. et sic pertinet ad superiorem portionem rõnis. q꞉ talis inclinatio nõ est ad aliquid nisi inq̃ꝫtum est vlterior inclinatio ad eternum / sicut materia non inclinatur ad dispositionem: nisi q꞉ vlterius ad formam perfectã. Aliomõ vt naturaliter icliata ad obiecta appetitus sensitiui. ratione coniũctionis quam hꝫ ad ipsum: ꝛ sic ꝑtinet ad inferiorem portionem.

¶ Quãtũ ad ꝫm dico q̃ xp̃s nõ tm̃ fuit passus q̃ꝫtum ad appetitum sensitiuum (in q̃ fuit maximus dolor. q꞉ cũ esset optie complexionatus: sensus tactus ipsius erat maxime pceptiu⁹ obiecti disconuenientis) sed etiam q̃ꝫtum ad appetitũ intellectiuũ. Licet eni voluntas ei⁹ vt libera non pateretur inq̃ꝫtũ immediate ferebatur in deum: q꞉ sic fruebatur deo. Nec etiã inq̃ꝫtum volebat pati pro salute gñis humani istam passionẽ libere acceptãdo. Patiebatur tamẽ et tristabatur inq̃ꝫtũ ip sa passio cõditionaliter nolita: videlicet si alter di

Portio superior. volũtas dr dupl'r. ꝯclusio rñsiua.

assumum beneplacitum posset adimpleri. seu q2 nolebat hoies eē i tali statu a quo per eius mortē expiēdi essent. sicut fortis politicus nolet ciuitatē suā talē necessitatē incurrisse: a qua eam liberari oporteret per mortē eius. Tristabatur etiam de dubietate discipulorum. ⁊ pctō seu crudelitate crucifigentiū: quod eēt offēsiuū diuine maiestatis. ⁊ sic erat passio in volūtate vt libera: etiam quantum ad superiorem portionem large sumptam. Voluntas etiā vt natura patiebatur scdm vtrāq3 portionē. scilz tam ratione iclinationis naturalis ad appetitum sensitiuum: q3 ratione iclinationis ad vite conseruationem. quia per huiusmodi passionē ille homo priuabatur. Et sic veraciter poterat christus dicere illud psal. Repleta est malis anima mea .i. tristiciis siue penis. q2 aia eius quantum ad voluntatem scdm vtrāq3 portionem tristabat. et quātū ad intellectū secundum vtramq3 portionem apprehendebat obiectum discōueniens naturaliter et conditionaliter voluntati. Et igitur gratias (vt possumus ⁊ supra q3 possumus) referamus: si quomodo donetur nobis vt tam grauiter patienti cōpatiamur. Ad primū argumentum dico q2 illa auctoritas sapiētis non itelligitur de illa tristicia. qua quis tristatur compatiendo aliis. vel refugiendo aliquod malum sibi illatum sed intelligitur de tristicia que statum mentis euertit: ⁊ contra iudicium rationis rectum: talis tristicia non fuit in christo. Unde iohannis. xi. dicitur q2 infremuit spiritu ⁊ turbauit semet ipsum. In quo innuitur q2 eius turbatio ⁊ tristicia rōni nō preerat sed subiacebat. Ad secūdū dico q2 nichil impedit qui anima gaudeat de aliquo vt ratio: et cōtristetur vt natura. pro eo q2 aliquid potest repugnare voluntati secundū appetitū naturalē: et ei consonare scdm appetitum deliberatiuū. frequēter ei volūtate liberi arbitrii refugimus q̄ natura appetit. et appetimus que natura refugit. Et hoc modo potest exponi auctoritas ābrosii. quia scilicet christus secundū appetitum intellectiuum nō dolebat de sua morte. inq̄tū scilicet ipsam pro salute humani generis libere acceptabat: sed dolebat de nostris peccatis naturam nostrā vulnerantibus. Secūdum hoc possunt intelligi verba hylarii dicentis q2 si christus passus fuerit: non tamē vere doluit. scilicet quantum ad appetitum intellectiuum acceptantem libere huiusmodi passionem. Inquantū enim ipsam acceptabat: non dolebat sed gaudebat. Sic etiā itelligitur illud quod dicit. Uirtus coporis sine sensu pene. vim pene in se deseruientis excipit. Uirtus corporis dicitur voluntas rationalis regitiua illius corporis. que accepit vim pene sine sensu pene: hoc est sine dissensu a pena. quia libere passionem acceptauit. Ut enim dicit idem hylarius. Intelligentia dictorū ex causis est assumenda dicendi Ipse autem loquebatur contra

hereticos. qui dicebāt christum secundum se totum passum fuisse et oino passioni succubuisse.

Circa disti.16. quero vtrum christus habuit necessitatem moriendi? Q; nō. ar. p illud quod habetur ioh.10. potestatē habeo ponēdi aiam meā. rc. ¶ Item si preseruare corpus a passione nō fuit in potestate anime christi: igitur passio non fuit voluntaria. nec per ↄñs meritoria. ¶ In oppositū ar. quia corpus xpi fuit ↄpositū contrariis r p corruptibile igit. ¶ hic dicit scotus q in corpore christi non fuit necessitas moriendi ex peccato demeritorie. cum nullū habuit pctm: imo fuit speciale miraculum q corp⁹ illud fuit mortale. Miraculose em̄ fiebat q gl'ia aie nō redūdaret in corp⁹. facto autē illo miraclo fuit necessitas q partes corporis fluerēt p sudorē r alias ↄsumptiones: quia actiuo r passiuo naturali approximatis / necesse est sequi cōsumptionē si alter habeat dñiū: sed in corpore xpi fuit calidū et humidū et aliqđ dñium vnius sup aliđ / q calidū cōsumit humidū et sic fuit necessitas fluxus partiū r corruptiōis. quare habuit necessitatē moriēdi. licet ei fieret restauratio deperditi p sūptionē alimēti. nō tn̄ ita pfecta q corpus semp maneret. r hoc pter īpuritatē nr̄i alimēti. Ex puriori em̄ alimēto r meliori gñatur melior sanguis / r ex sāguine puriori subtilior caro r permanētior. Uñ ex alimēto corrupto r ipuro gñatur caro valde fluida. quapropter ex pte alimēti nō fuisset ita pfecta restauratio sicut depditio: licet sciret sumere i debita ↄtitate. ¶ Sz posito q habuisset esū ligni vite. fuisset ne corp⁹ eius icorruptibile? Dicit scotus q nō sed habuisset causam intrisecā moriēdi. q ois virtus materialis relicta sibi et nō pseruata p aliqđ donū collatū / i agēdo i aliđ materiale repatit et debilitat. vt pz de virtute nutritia in nobis: que ex longa actione in alimentum et ex cōuersione diutina tādē debilitat vt nō possit amplius restaurare. debilitas igitur virtutis r impuritas alimenti fuissent causa sue mortis naturalis. ¶ Sz hic dubitatur quomō poterat esse flux⁹ partiū corporis: cuz dicat dam. Quod semel assumpsit nunq̄ dimisit. Quō etiā poterat fieri vnio. noue partis ad verbū? Rño q verbum dam. intelligitur de partibus principalib⁹: vt cor / caput / man⁹ / r hmōi. Pars quoq agenerata per nutritionem: vniebatur verbo nō miraculo nouo sed antiquo quo totū corpus sibi fuit vnitū. ¶ Ad primū principale dico q illa auct. intelligit de psona xpi. In ptāte eni persone xpi erat aiam suā ponere effectiue. hoc etiā erat i ptāte ipi⁹ aie: cōplacēdo r acceptādo passionē. ¶ Ad aliud dico q voluntas pōt habere actū meritoriuz circa aliqđ obiectū q nō ē i potestate sua. sicut pōt amare deū amore amicitie volēdo sibi bonū puta volendo ipsū esse iustū sapiētē rc. et tn̄ velit nolit: deus iustus et sapiens est. sic potuit

Margin notes: di 16 · Rño · dubium. · dub. · Rño · Ad arg.

volūtas aie xp̄i mereri illā passionē acceptādo. Siquidē illi sacratissime aie in primo instanti sue creationis placuit vniri corpori passibili ꝑpt redēptionē generis hūani. vt dr̄ bona. ¶ Unde xp̄s volūtate diuia. ꝑueniēte et volūtate creata cōcomitante assumpsit nostros defectus non quidē viciosos sed penales. Sūt aūt defectus penales duplices quidam sunt personales qui respiciūt aliquas ꝑsonas specialr̄ sicut sūt diuerse egritudinū species. quarū multe ortum habēt ex cōplexione hois: et hos non assūpsit. Alij defectus sūt naturales qui respiciunt totā naturam humanā vniuersaliter vt fames. sitis mors. dolor et cōsimiles: et hos assumpsit. Alij iducti ui ad pctm̄ sūt vt habere pronitatem ad pctm̄ ⁊ ignorantiam ⁊ hos xp̄s non assumpsit. quia cōtrariantur plenitudini sciētie et gratie que fuerunt in aia ei⁹ ab instanti conceptionis sue.

Defectus triplices.

Circa distinctionē. 17 queritur vtrū in xp̄o fuerūt due volūtates Ad istā q̄onem r̄ndet dam̄. in s̄niꝭ suis. ꝙ sicut scd̄m fidē firmiter tenendū est in xp̄o esse duas naturas ⁊ vnā ypostasim: ita oportet concedere sicut ꝯñs et isto ꝙ in ipso sint naturales proprietates et potētie vtriusqꝫ nature. sed potentie perfectissime rōnalis nature sūt intellectus et voluntas. quare in ip̄o sunt non solum intellectus ⁊ voluntas increati. sed etiā intellectus creatus et voluntas creata. Non tm̄ etiā est in ip̄o voluntas proprie sumpta ꝑ appetitu itellectiuo qui est liber: sed etiā large sumpta pro appetitu sensitiuo. ¶ De illa intelligit verbū saluatoris dicentis: nō mea voluntas sed tua fiat. sumitur ibi volūtas pro appetitu sensitiuo et nō pro itellectiuo. q2 scd̄m appetitū itellectiuū volebat mori ¶ De illo appetitu sensitiuo dr̄ scotus. ꝙ in ipso sicut in nobis fuerunt tot appetitus distincti quot sunt potentie apprehēsiue q2 sicut alia est apprehēsio gustus et visus. alia tactus et odoratus: ita est alia propria inclinatio et alia delectatio propria ꝯñs hāc apprehensionē et illam siquidē sēs⁹ ē apprehēdere obiectū: appetit⁹ aūt sēsitiui ē inclinari: et post apprehensionē delectari. Cōmuniter tñ loquimur d̄ appetitu sēsitiuo sicut d̄ vno. et iste ēē sequit virtutē ymaginatiuā. Sicut eni illa virtus ymaginatiua ymaginatur obiecta oiꝫ sensuum: ⁊ in presentia illorū et in absentia: sic suo appetitu i illis si sint conuenientia: vel dolet de illis si sint disconuenientia. Hoc tñ non obstante sicut ponim⁹ apprehēsiuas particulares distictas: sic oportet ponere appetitus particulares distictos. ¶ Sed quid de volūtate naturali et libera: sūt ne due potentie? ¶ Dico ꝙ nō voiūtas ei naturalis nō ē potētia sꝫ iclinatio vl̄ tēdentia volūtatis. qua tendit in suā perfectionē. vnde sp̄ ē ad cōmodum: talis eni iclinatio est q̄dam relatio cōsequēs potētiam respectu proprie ꝑfectionis sicut lapis naturaliter inclinatur ad

d. 17

Dubium.

centrū & est idē realiter cū potē-tia. lʒ ab ea formal'r distinguat.

q.2. SEcūdo quero vtrum illa orō qua xp̄s orauit i sua passione vt calix transferretur a se fuerit a ratione an a sensualitate? Ad hoc dicit bonauētura q̄ fuit sensualitatis vt mouētis cuius desideriū erat ad nō moriendum: fuit autem rationis vt proponētis p̄o sensualitate: cuius ratio fuit aduocatus eiꝰ desiderium proponendo. seruata tamē forma iuris. Dictat enim ius diuinū q̄ omnis appetitus deo debet esse subiectus. ¶ Sed

Qō. tūc queritur: cū ratio sciret sensualitatem nō exaudiendā: quō

Rn̄o hāc ꝓposuit petitionē? Dicēdū q̄ huius ratio fuit triplex. Prima ad manifestationem humane nature assūpte q̄ naturaliter refutabat passionē/ & in hoc erudiuit nostrā fidē. Secūda vero ad cōfirmandā nr̄am imbecillitatē: vt nō diffidamus si passionū pericula exhorremus & i hoc erexit spem nr̄am. Tertia vt ostēderet voluntatē nostram diuine volūtati esse p̄ oīa subiciēdā. qđ ostendit in cōditione apposita: nō sicut ego volo sed sicut tu. et in hoc ordinauit i nobis caritatē qua affectū nr̄m diuine volūtati cōformare debemꝰ. Uñ magis orauit pro nobis in illa oratione q̄ʒ oraret pro se. ¶ Et notādū q̄ licet xp̄s exauditꝰ fuerit in omni petitiōe sua qua petiȷt aliquid volūtate rōnis seu voluntate absoluta Juxta illđ. Jo. 11. ego aūt sciebā q̄m semp̄ me audis. nō tñ fuit exauditus i oī eo quod petiȷt volūtate sensualitatis. q: nō petebat vt exaudiret sʒ vt erudiremur: vt pʒ ex p̄dictis.

d.18 CIrca distictionē. 18. Quero vtrum christus meruit in primo instanti? Q; non. quia si sic ergo angelus potuit peccare in primo instanti. consequens est falsum. quia tunc peccatum angeli redūdaret in deū: q: oīe coeuū effectui est ab ipsa causa effectꝰ causaliter. sicut effectus ipse. Probat̄ ꝯn̄a. q: scđm phm̄. 4. phisicoꝝ eadē est mēsura oppositorū. & sic meritū & demeritū eadē mēsura mēsurat̄. ¶ Cōtra ad actū meritoriū sufficit potentia q̄ pōt mereri & dispositio gratuita in potentia & p̄sētia obiecti & versus potētie circa illud. Ista fuerūt in primo instanti in xp̄o cum in ip̄o fuerit plenitudo gratie & glorie in primo instanti sue creatiōis. ¶ In ista questione primo aliqua premittā: deinde ad q̄stionē respōdebo. Quā-

Meritū est. tū ad primū sciendū q̄ meritum est aliquid acceptum in aliquo p̄ quo ab acceptāte est sibi aliquid retribuendū vel alteri pro quo meruit. Consistit aūt radix omnis meriti maxime i affectione iusticie: puta volēdo deo bonū vt esse & bn̄ esse scʒ iustū sapiētē. &c. & volēdo sibi & p̄ximo deū secūdū ordinē iusticie seu cū debitis circūstantiȷs. ¶ Itē notandū q̄ lʒ xp̄s nō potuerit peccare rōne plenitudinis gratie sibi in instāti creationis collate potuit tamen mereri: q: secūdū aliquid fuit in statu viatoris. lʒ aīa eius ab instanti creationis frueretur dia essentia. Uñ lʒ fuerit in termino q̄ʒtū ad ipeccabilitatē. tñ

nõ q̃tũ ad impassibilitatẽ. iõ potuit de⁹ oẽm actũ creatũ illius psone acceptare tãq̃ dignũ retributiõe p se vel p illis p quibus offert deo etiã actũ btificũ q̃ est fruitio: sicut enim meritũ non tantũ cõsistit in ipo actu elicito/sed in cõditiõibus per se elicitis: sic acceptatio diuina nõ solũ respicit actũ sed conditiones accidẽtales suppositi elicientis. vt si a duob⁹ fiat eque gratiose supplicatio pro aliquo reo apud principẽ: poterit tamen citius dimitti offensa propter p̃ces vnius q̃ alterius ppter aliquã eius ↄditionẽ accidentalẽ. ❡ Quantum ad scdm dicit scotus q xp̃s potuit mereri in primo instãti cum aĩa eius pfecte deo vnita esset et omni sapiã plena. et ideo non indigebat discursu vel mora tpis ad eligendũ q: pfect⁹ in cognoscẽdo nõ discurrit. Unde cytharista perfectus in pcutiendo cordas non sillogisat: alias imperfecte operaretur. ❡ Non meruit autẽ sibi fruitionem: sed sibi fuit a deo liberaliter collata. Unde augu. 13. de trinitate dicit q summa gratia est qua hõ ↄiunctus est deo in vnitate psone. et q̃uis loquatur de gratia vnionis. i. gratuita dei volũtate veniente: tamen ad vnionem concomitãter sequitur gratia fruitionis de facto/ et ideo fuit gratia summa sine merito p̃cedente. ❡ Et si arguas q gloriosius est habere p̃mium pro merito q̃ sine merito: ergo est ponendum in christo. ❡ Rñdeo q verũ ẽ de premio qd potest haberi ex meritis. sed cõiũctio aĩe xp̃i per actũ beatificũ fuit tanta et tam excellens q ad ipsam non potuit meritũ attingere: et nobili⁹ est ex liberalitate dantis habere actũ ad quẽ non potest pertingere meritũ q̃ actũ debiliorẽ cum multo precedente merito. ❡ Et hoc videtur rationabile q: sicut deus in esse nature creauit naturam aliquam (vt naturã angeli) ad quã causandam nõ potuit cooperari causalitas cause scde propter pfectionem talis rei in esse: ita in genere morũ deus creauit aliquẽ actũ beatificũ ad quẽ nõ põt esse aliquis actus meritorius prior. et hmõi fuit actus beatific⁹ aĩe xp̃i ❡ Sed nunqd meruit sibi ipassibilitatẽ aĩe et corporis? Dicit magister q sic. qd patet per illd ad phil. 2. humiliauit semetipsum factus obediẽs vsq: ad mortem: ppter quod et deus exaltauit illum. ❡ Sed cõtra illud arguitur. q: glĩa corporis et ipassibilitas infuissent in primo instãti vnionis: nisi per miraculũ fuissent impedita cũ esset dignus oĩ bono rõne tante vnionis et plenitudinis gratie: ergo illa ĩ nõ meruit. ↄñia patet. q: p meritum fit de idebito debitũ. ❡ Ad hoc dicit scotus q q̃uis non meruit directe ipassibilitatẽ: meruit tamen amotionẽ ipedimẽti scilicet discontinuationẽ miraculi xhibentis redundantiã glĩe in portionẽ iferiorẽ et in corpus. ❡ Bonauentura vero dt q licet xp̃us nõ meruit sibi de indebito faciẽdo debitum. cũ omni bono esset dignus: meruit tamen et sibi et nobis de debito vno mõ: faciendo debitum alio modo. vt de de

bito per habitum gratie. debitū per vsū vel actū. de debito ꝑ vnū actum debituʒ per alium. de debito per actionem: debitum per passionem. Et sic non proficit in merito quantum ad virtutem meriti vt dicit magister/ sed quātum ad numeruʒ meritorum. qꝛ plura habuit merita in passione ꝙ ante. Meruit etiam nobis faciendo de indebito debitum et de debito magis debitum. Meruit eni nobis gratie īfusionem. gratie augmentū seu promotionem/ et bonoꝝ operꝝ multiplicationē. de quo distinctione sequēti videbit. ¶ Ad argumentū principale. lʒ posset eē altercatio de ꝯnte: pōt tñ ꝯcedi (scd̄m scotū) ꝙ angelus potuit peccare i primo instati et libere et voluntarie vt volūtas est prior natura actu elicito. Et cū dicit ꝙ ois effect⁹ coeuus cause secūde est a causa prima: negatur. qꝛ causa secunda in primo instanti in quo est. pōt cooperari ad suum effectuʒ vt prior natura ipso effectu. sufficit ei ꝙ esse ꝑcedat agere natura: licet non tempore.

Ad ꝑnci. arg.

dist. 19

Circa distinctiōeʒ 19. quero vtꝝ xp̄s meruit oib⁹ nobꝫ gr̄aʒ ⁊ gl̄iaʒ? ¶ Arguit ꝙ nō. qꝛ premiū excedit meritum: cū meritū ordinetur ad illud sicut ad finem. sed premium aliorū hoim non excedit meritū xp̄i ergo ⁊c. ¶ Itē meritū christi fuit bonū quoddā finitum (cum fuerit ens scd̄m naturam humanam) sed petm̄ alioꝝ fuit infinituʒ malum: qꝛ tanta est offensa quantus est ille qui offenditur quare cū finitū nō sit proportionatū cum ifinito: videtur ꝙ nullum meritum xp̄i potuit mereri deletionē offense diuine. ¶ Contra. Leo papa in sermonē de natiuitate. Sicut nullum liberū a reatu repperit: ita liberādis oībus venit. ¶ In ista questione pⁱmo aliqua premittā: deinde ad questionē rn̄debo. Quātum ad pⁱmū sciendū scd̄m scotum ꝙ icarnatio xp̄i nō fuit occasionaliter preuisa: ſʒ sicut finis imediate videbatur a deo ab eterno ita xp̄s in humana natura cum sit propinquior fini ceteris/ pri⁹ predestinabitur. Unde iste fuit ordo i preuisione dina: qꝛ primo deus intellexit se sub rōne sūmi boni. In scd̄o signo itellexit oēs creaturas. In tertio predestinauit hos ad gloriam. et circa alios habuit actum negatiuū non predestinando. In quarto preuidit istos casuros in adam. In quinto preordinauit quomodo redimeretur per passionem filij sui. ⁊ ita xp̄s in carne sicut electi oēs prius preordinātur ad gratiam ꝙ passio ꝑuideat vt remediū cōtra lapsū eorū. ¶ Pro electis igit fuit ista passio a christo oblata/ et a tota trinitate efficaciter ab eterno acceptata: ⁊ non pro alijs. et hoc quantū ad efficaciam meriti ei⁹. Quantū vero ad sufficientiā. meritū xp̄i fuit finitū: qꝛ a principio finito eēntialiter dependēs. ⁊ ideo ex formali rōne sua non fuit acceptabile pro ifinitis: ſʒ ex circūstātia suppositi merentis. Si enim fuisset alterius ꝑsone ꝙ dine: nec rōne

1. ar.

operationis in se nec rone operantis fuisset congruitas acceptationis illius pro infinitis. ¶ Quantu ad secundum articulum dico quod xps meruit omnibus qui primam gram recipiunt collationem illius ita quod ibi non cooperatur voluntas nostra nisi in adultis baptismatis vbi requiritur dispositio aliqua voluntatis. Et hoc fuit fortissimum in merito suo: quod meruit non coniunctos coniugi sed quantum ad gram penitentialem post lapsum in pctm mortale actuale/ quamuis meritum xpi sit principale in merendo et totalis causa de condigno tamen ibi requirit de congruo a parte recipientis gram/ attritio et compunctio pro pcto. ¶ Meruit etiam xps nobis/ vt totalis causa/ apertionem ianue paradisi: vt hominibus decedentibus in gratia aperiretur/ nec ad istam amotionem obstaculi intrandi cooperamur. Janua tamen per passionem christi aperta cooperamur ad eius ingressum bene vtendo gratia quam nobis meruit xpus. ¶ Sed hic occurrit vnum dubium. quia si omnibus electis meruit christus primam gratiam ergo meruit eam primis parentibus. et ita premium (scilicet collatio gratie) in antiquis patribus precessit meritum christi: et per eandem rationem posset dici (secundum magistrum sententiarum in secundo) quod angeli primo receperunt premium: et deinde meruerunt ipsum per bona elicita circa custodiam nostram ¶ Dico quod non est simile de primis patribus et angelis. hoc enim generaliter est verum quod summum bonum ad quod ordinatur meritum non debet conferri ante meritum exhibitum: summum autem ad quod ordinatur meritum christi est ingressus in paradisum/ qui non dabatur ante passionem exhibitam/ quamuis pro passione vt preuisa remitteretur offensa et daretur gratia credentibus passionem exhibendam. Summum aut quod angeli mereri possent est gloria et actualis introitus in regnum et sic non debuit conferri ante exhibitionem meriti. Unde quamuis deus dederit aliquid pro merito preuiso: non tamen summum quod sequitur meritum/ quod est apertio ianue paradisi. Exemplum ponit ansel. Cur deus homo? Esto quod multi offenderunt vnum regem et pro offensa exulati sunt. venit vnus innocens de sanguine illorum et promittit facere vnum opus placitum regi. vt eis remittat offensam: et acceptando seruitium promissum. offensam remittit et si aliquis eorum postea deliquerit. si satisfacere et penitere voluerit promittet ei quod iterum offensam illam remittet. protestando tamen quod nullus eorum qui fuerunt inimici intrabunt palatium suum: quousque seruitium promissum impleatur. Sic licet per passionem xpi ante eius exhibitionem remitteretur offensa: non tamen patebat ingressus paradisi antequam passio exhiberetur in effectu. ¶ Ad primum principale dico si nobilior mereatur pro ignobiliori: tunc potest meritum excedere premium quando autem aliquis meretur pro se ipso: deus premiat vltra condignum. vnde premium excedit meritum tale. ¶ Ad secundum cum dicitur quod tantum est pctm quantus est ille contra quem fit. dico quod si ly tantum et

Marginal notes: 2. ar. ad q. respon-sius. — dub. — Respo — ad pri. — ad secu.

q̄tum referantur ad rōnes formales vtriusq̄ in se: falsum est pctm̄ eni formaliter est finitum licet quadā extriseca denoiatione dicatur ifinitum. q2 auertit a termino īfinito. ꝛ sic grauius dicitur pctm̄ in deum q̄ȝ in alium Sic meritum licet sit formaliter finitū. pōt dici īfinitū obiectiue q2 coniungit obiecto infinito. et hoc verum q̄ȝ maxime de merito xp̄i qui tanto amore vel maiori intentione ferebat̄ in summū bonum diligendo: q̄ta deo ordinatione pōt q̄cūq̄ȝ auerti peccādo.

dist. 20. 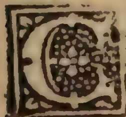Irca dist. 20. q̄ro vtrū fuerit necesse genꝰ humanū reparari p passionē xp̄i? ¶ Q2 non q2 nō fuit necesse angelū sic reparari. ergo nec hominem. cū angelꝰ sit nobilior hoie. ¶ Itē quicūq̄ȝ actus xp̄i fuit sufficiēs ad redimendū humanum genus ergo non fuit ad hoc necessaria eius passio. Siquidem laus consistit in actu non in passione. Unde. 2. ethicorum dicit aristo. q passionibus non laudamur nec vituperamur. ¶ In oppositum est ansel. in libro cur deꝰ homo? ¶ Ad istā enim questionē dicit q necesse fuit genus Rñō āsel. hūānū reparari p passionē xp̄i: ita q nō potuit fieri ista repatio per purā creaturā. q2 nō satisfacit aliquis pro pctō primi hois nisi reddat aliquid maius q̄ȝ sit illud pro quo peccatū facere nō debuerat. sed pro oi eo quod est vel esse potest citra deū non debuit peccasse. Plus eni deberet velle hō ifinitos mūdos (si eēnt) redigi in nichil: q̄ȝ offēdere deū. ergo non potest satisfacere nisi reddat maiꝰ oi creatura facta ꝛ possibili fieri. hoc autem non potest facere pura creatura ¶ Scotus aūt dicit q aliter potuit genus humanū redimi q̄ȝ per mortem xp̄i De quo augu. 13. de tri. dicit q alius modus redimendi hoiem deo nō defuit: cuius ptāti cūcta subiacēt. Uñ nō est alia necessitas q christꝰ homo redimat hoiem per mortē: nisi necessitas cōuenientie. q2. s. ipsū ordinauit sic redimere. sicut si curro moueor: sed tam añs q̄ȝ ꝯñs sūt simpliciter contingentia: quare huiꝰ reparationis nulla fuit necessitas absoluta. Si ei placuisset deo: potuisset vnꝰ angelꝰ bonus satisfecisse offerendo aliq̄d placituȝ deo q ipse acceptasset pro oibus pctis. cū tātū valeat oē creatum oblatū deo: pro q̄to acceptat ꝛ nō plꝰ. ¶ Nec obstat q angelus non erat debitor sed homo. q2 is qui non est debitor potest pro alio satisfacere: sicut pro alio orare. Unde etiam purus hō potuisset satisfecisse pro omnibꝰ si fuisset conceptus sine pctō virtute spūssancti sicut xp̄s et deus dedisset ei summam gratiam quam posset recipere sicut dedit christo. ¶ Et si arguat̄ q tantū ei obligaremur sicut deo. ¶ Dico q falsuȝ est. q2 quod ipse haberet: totū esset a deo. obligaremur tamen multū sibi. sicut obligamur virgini marie et sanctis aliis qui meruerunt nobis. Deo tamē summe. tanq̄ȝ ei a quo omnia aliorum bona proueniūt ¶ Omnia itaq̄ȝ que facta sunt a

Doc. sub. nota

christo circa redemptionem nostram: non fuerũt necessaria nisi presupposita ordinatiõe diuina Mortuus est autem propter iusticiam. Cum enim videret mala quibus erãt iudei implicati: voluit eos per opera et sermones ab ipsis reuocare: et maluit mori q̃ tacere cum veritas tunc esset iudeis dicenda: et ideo pro iusticia mortuus est. Tamen de facto sui grã passionẽ suam ordinauit et obtulit pro nobis: et ideo multũ tenemur ei. et amplius q̃ si non potuissem⁹ aliter redimi. Unde hoc precipue fecit ad alliciendum nos ad amorẽ sui: et vt magis deo teneremur sicut si aliquis genuisset primo hominem et postea istruxisset in disciplina et scitate: amplius obligaret ei q̃ si eum tñ genuisset / et alius fecisset sibi alia. et hoc ẽ ꝯgruitas nõ necessitas. ¶ Qñ autẽ arguitur q̃ non satisfit deo nisi ei offeratur aliquid maius formaliter q̃ sit illud ꝑ quo peccare nõ debuerat: dico q̃ hoc falsum est sufficit eni offerre deo actum dilectionis intensiorem: diligẽdo. s. deum propter se ex maiori conatu: q̃ fuerit conatus in peccãdo.

Ad arg. ¶ Ad primũ principale dico q̃ fuit congruũ hoiem repari non angelũ. tum qr hõ penituit: non aũt angelus. tum quia tota natura humana perierat. non autem tota natura angelicã: tũ qr homo cecidit alterius tẽtatione non autem angelus. ¶ Et si arguas q̃ lucifer fuit occasio cas⁹ aliorũ angelorũ sicut hoim. Rñdeo q̃ efficaci⁹ fuit causa laps⁹ hois q̃ angelorũ fuit eni occasio ruine angelorũ tñ conceptũ suũ aperiendo: hoimvero et promittendo. et fallendo: et ideo dicitur tentasse hoies non aũt angelos. ¶ Ad scõm cõcedo q̃ per bonũ velle potuit satisfecisse. sz tamen aliter satisfacere voluit. Qđ autem dicitur q̃ passionib⁹ nõ laudamur vel vituperamur: verum est absolute sumptis sũt tamen laudabiles vel vituperabiles in ordine ad rationem Unde ipse passiones voluntarie cõcomitantes actum virtutis: sũt magis meritorie q̃ actus tantũ et maxime mors per actum virtutis acceptata. ¶ Ex predictis patet q̃ta sit apud dominũ misericordia / et q̃ copiosa apud eũ redẽptio: q̃ se morti acerbissime dignat⁹ est offerre pro hũani generis salute: cum tamẽ vita illi⁹ persone esset tantũ bonum q̃ minima eius lesio fuisset sufficiens ad delẽdũ oim hoim peccatum potuissetq; per solũ actum dilectionis in deum pro nobis satisfecisse. licet autem ablatio tanti boni quãtũ erat vita christi fuerit maximũ pctm: potuit tamen deleri per ipsam christi passionẽ: quia sm occidentes non potuerunt habere actũ ita deformem in malicia: sicut fuit actus volũtatis christi bonus. ¶ Si quis saluare voluerit dicta anselmi exponat sm q̃ procedit presupposita ordinatiõe diuina / seu de congruitate non de necessitate. licet enim secũdũ aug. nostre reparationis fuerit alius modus possibilis nullus tamen cõgruentior. Siquidem in opere reparationis sic debuit manifestari

misericordia q̃ copiosissima. solutio ꝑ anselmi.

diuina misericordia q simul cū hoc ostēderetur diuina iusticia. Unde ibi fuit maxima benignitas in tradendo vnigenitū suū atq maxima equitas in exigendo tante satisfationis precium. ¶ Ex quo patet quātū displiceat pctm̄ sūme bonitati ac diuie maiestati. ¶ Quia autem sustinētia mortis fuit a deo patre et fuit a christo. ideo traditus dicitur a patre et a se. ¶ Deus eni pater voluit q sustineret mortem et ipse voluntarie sustinuit. Ut enim ait apostolus humiliauit se fact⁹ obediēs vsq ad mortem mortē āt cruc. ¶ De tāta igit̄ dignatiōe multū sibi regrari debem⁹.

dl. 21

Circa distinctionem 21. Quero vtrū corp⁹ christi fuisset putrefactum si resurrectio non fuisset accelerata? ¶ Q sic. Christ⁹ assūpsit passiōes nature hūane viuētis (scd'z damascenū) pret pctm̄ vt sitī / laborē / dolorē / lachrimas / ꝛ talia que vniuersaliter insunt: ergo ꝛ passiones nature mortue / cuiusmodi sūt putrefactio et incineratio. cum naturaliter omnibus insint. ¶ Contra in psal. Non dabis sanctum tuum videre corruptionē. ¶ Respondeo q aliquid est futurum quo ad causas naturales si non prohiberentur sed dimitterent sue causalitati. quod tamen nō est futurum: nec euenit propter causam superiorem prohibentē causas inferiores naturales suam causalitatem exhibere: ꝛ tūc iudicandum est illud esse futurum quod est futurum secundū causam superiorem et vincentē. et non secundum causas inferiores. ¶ Exemplū de hoc ponitur in ezechia cui esaias nunciauit mortē vt patet Esaie. 38. et moriturus fuisset naturaliter q̄tum ad causas inferiores: sed tamen deus ab eterno vidit orationem et lachrymas suas: et ideo prohibuit causalitatem causarum inferiorum: et addidit sibi vltra terminum naturalem quindecī annos. vt habetur in esaia. ¶ Sic in proposito dico q corpus christi in morte fuisset putrefactum q̄tum fuit ex parte causarum naturalium si non fuissent prohibite: quia habuit causam intrinsecam resolutionis. scilz calorem et humorem. et extrinsecam. scilz frig⁹ calorem et talia sicut alia corpora. ¶ Deus tamen prohibuit causalitates istorū. et prohibuisset etiam si istō corpus nō fuisset viuificatum vsq ad resurrectionem generalem. ꝛ sic non fuisset putrefactum: q̄uis ei⁹ resurrectio nō fuisset accelerata. ¶ Ad argumentum in oppositū dico q assumpsit passiones nature viuentis. q: illis nobis meruit. non autem nature mortue cuiusmodi est putrefacto: quia nil nobis valuisset nec fuisset decēs: sed magis causa incredulitatis resurrectionis eius. ¶ Ex predictis potest declarari illa auctoritas libri iob. Cōstituisti terminos ei⁹ qui preteriri nō poterunt. Intelligitur enim de termino vite hominis vt est in ordinatione vel prouidētia diuina que est infallibilis potest tamē anticipari talis ter

minus vt est in effectu exteriori. Insuper ex naturalibus causis e aliquis periodus vite hominis. in aliquibus maior et in aliquibus minor q: anticipatur p malum regime gladiu vel huiusmoi. potest etia sic preteriri. vt in exeplo regis ezechie allegato.

dist. 22.

Jrca distinctio. 22. Quero vtru xps i triduo fuit ho. Q sic xps i triduo fuit xps ergo fuit homo. Ans patet. q: ide de se predicatur. Consequentia probatur. q: ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. ¶ Ite oe supposi subsistes in natura creata: pot ab ista denoiari sed verbum in triduo subsistebat in natura creata (cum esset vnitum corpori in sepulchro et anime in inferno: ergo. ¶ Contra. Christus in triduo non habuit animam vnitam corpori vt propriam forma perficientem proprium perfectibile. copositu autem (cuiusmodi est homo) no est nisi forma vniatur materie: vt perfectio perfectibili: quare in triduo non fuit ho. ¶ In ista qone dicit hugo q xps in triduo fuit ho: q: aia fuit vnita deitati i triduo: aia aut secudum ipsu e ho vtes corpe sz q vtat corpe e accidit: io aia no vtens corpe actu e ho et suppositu. Sed in hoc no tenetur coiter. Aia eni separata a corpore no est suppositum: vt dictu fuit prima distinctione huius tercij. Ad esse etia copositi concurrut materia et forma que sunt partes diffinitionis indicantis rei essentia: vt fuit diffuse declaratu. 7°. meta. et io anima no est ho: nec per ons xpus in triduo. ¶ Magister aut iniangaliter motus / ponit xpm esse hominem in triduo: quia scdm ipsum ad esse hoiez no necessario requirit q corpus et aia adinuice vniant sz sufficit istorum vnio in 3°. Cu ergo i triduo esset vnita verbo diuino io christus fuit homo. Sed magister no tenetur i hoc qz lz corpus et anima in triduo fuerint vnita verbo: no tn natura humana q est entitas absoluta resultans ex vnione partiu vt dictum est distinctione. 2. Vn otra hugonem et contra magistru est augu. 13. de ciuitate dicens. Hoc veru est q no totus homo sed pars melior hominis aia. nec totus homo corpus: sed pars inferior hois. sed cu vtruq est simul coiunctu hz hois nome. ¶ Ad primu argumentum dico q ans est falsu sez q xps est xps in triduo. cuius ratio est: q: oportet q ratio suppositi no hntis conceptu vnu sit vera i se: anq aliqd verificet de ipso. xps autem includit duos conceptus: qa significat suppositu in duabus naturis. et in triduo no sic existebat. Nam no existebat in natura huana tota cuius per partes nature essent sibi vnite. et sic ratio suppositi non fuit in se vna. quapropter illa ppo xps fuit pro tunc falsa. ¶ Ad secundum similiter dico q verbu non subsistebat in natura humana tota in triduo: cu tunc non esset illa entitas absoluta q resultat ex vnione corporis et anime: et ideo ab ipsa non denominatur.

Rno scdm mgrz

Ad arg.

qõ.2 Ed quero vtruz aia xpi ad inferos descẽderit? Qꝫ nõ. quia optimo debetur optimus locus. sed anima christi erat optima: et ifernꝰ erat locus villissimus: ergo illuc non descendit. ¶ Item maioris potestatis est liberare subditos de manu aduersariȷ̃ sola voluntate et virtute. ꝙ pñtia corporali ergo cum christus iam triumphasset i cruce de dyabolo videtur ꝙ non oportebat ipsũ ad ifernũ descẽdere pro suis liberandis. ¶ Contra in symbolo aplorũ. Descẽdit ad inferos. ¶ Rño Sicut dicit aug. i quodã sermõe. Mortuo xp̃o spm̃ reddidit: vnita sue deitati aia ad inferni claustra descẽdit. Descẽdit ei ad illã partẽ in qua erãt iusti q̃ detinebant demerito peti pmi parẽtis q̃ quidẽ pars cõsueuit limbꝰ appellari duplici ratione scꝫ ꝑpter cõsolationẽ vinctorũ quibus fuit de pñtia aie eius magna consolatio: et ꝑpter confutationem aduersariorũ scꝫ demonũ. vt sicut eos deuicerat in terra in natura assũpta: sic aia eiusdẽ triũpharet apud inferos ipsos inuitos spoliando ¶ Ad illud quod obijcitur ꝙ optimo debetur optimus locus, dicendũ ꝙ verũ est de loco qui debetur alicui ꝓ remuneratione. xp̃s aũt nõ descendit ad iferos tanꝙ̃ ad locum remunerationis sibi debitum: sed potius ad ipsum frangendum ⁊ spoliãdũ ¶ Ad illȷ̃ qȷ̃ obijcit ꝙ maius est triumphare in absentia ꝙ̃ in p̃sentia: dicendũ ꝙ licet hoc non sit ostensiuum tante virtutis tñ est ostẽsiuũ maioris dignatiõis: xp̃s aũt in liberatione nr̃a potius intendebat nobis ostendere dignationis affectum ꝙ̃ virtutis imperium. Mallebat ei ꝙ haberemus spm̃ dilectiõis ꝙ̃ seruitutis et timoris.

qõ.3. Ercio quero vtrũ xp̃s stati itroduxerit in celis aias q̃s liberauit de iferno? Qꝫ sic videtur ꝑ illud qȷ̃ Luce.23. dixit dñs ad latronez. hodie mecum eris i paradiso. ⁊ constat ꝙ illud non intelligitur de paradiso terrestri. qꝛ nõ esset magnũ ibi esse in illo paradiso. ergo intelligitur de celesti ¶ Itẽ statim post mortẽ xp̃i aperta fuit ianua: cũ nichil esse oi no retardãs, ergo videtur ꝙ aia xp̃i cũ alijs aiabus stati i celis euolauerit. ¶ Cõtra michee scḋo dicitur de xp̃o: ascendit pandens iter ante eos: sed xp̃s non ascendit in celis vsꝗ ad quadragesimũ diẽ post resurrectionẽ, ergo nec aie alioꝝ sctõꝝ qui erant in limbo ¶ Rñdeo ꝙ aie sctõꝝ non Rño statim post mortem xp̃i perducte sũt i celis ꝙ̃tũ ad locũ statiꝫ tñ post resolutionẽ aie a corpore in xp̃i descensu ad inferos viderũt lumen eternũ et btẽ facte sũt ꝙ̃tũ ad p̃emiũ. et sic in loco infernali existentes habuerunt paradisũ: qꝛ apertã dei visionẽ que est vita eterna. Locũ autem btitudinis nõ statim sũt adepte qꝛ nulla aia i celũ debuit ascendere ante xp̃m qui est p̄mogenitus in multis fratribus tãꝙ̃ caput oim. Resurrectio vero eius

atq ascensio debuit differri propter nostre fidei cōfirmationem Ideo eni fuit dilata eius resurrectio. vt ostēderet q vere mortuus fuerat: dilata ē etiā eius ascensio: vt per multa argumenta ostenderetur q vere resurrexerat. Sic igitur aie sanctorum non statim fuerunt de libo educte nec statim i celesti paradiso locate diuina dispensatione hoc faciente ad nostrā salutē. Cum aūt ē xp̄s ab inferis resurrexit: nullū de electis apud inferos reliquit. iuxta illud qd̄ p̄dixerat: si exaltatus fuero a terra om̄ia trahā ad meipsum. oīa. s. electa vt ait gre. Pueros vero qui in originali pctō decesserant inde non liberauit: nec reprobos q in inferno erāt demersi. de quib⁹ dicit esaye vlti. Uermis eorum nō morietur ⁊ ignis nō extinguetur Pro illis eī non fuit eius passio efficaciter oblata: sed solum pro ei⁹ mēbris per fidem vel fidei sacramētum. Si vero queratur de hora resurrectionis eius Dicunt quidam q resurrexit i media nocte: alij aūt q in aurora q̄ opio videt̄ pbabilior: iuxta illud qd̄ canit eccl'ia. Aurora luc; ru. Scd̄m etiā hanc meli⁹ saluat̄ q xp̄us per triduū fuerit in sepulcro accipiendo totū p parte per synodochē. s. in fine diei veneris et p totā diē sabbati. ⁊ die dominica a media nocte vsq ad aurorē. hui⁹ opionis est aug. q̄ cōiter tenet̄. vt dicit delyra. exponens illud marci. 16. Surgens iesus mane prima sabbati. Ad illud qd̄ obijcitur de aucto. dn̄i i luca dicendum q sicut dicit aug. paradisus ibi d̄r nō locus celi empirei. nec loc⁹ paradisi terrestris sz ipsa deivisio. Ubicūq ei hō sit dū tn̄ deū aperte videat. pōt dici eē in paradiso. Ad fin dico q in morte stati ianua fuit apta q̄stū ad meritū. sz i resurrectiōe q̄stū ad egressū de libo. In ascēsione v'o q̄stum ad ascēsū in celūs.

De hora resurrectionis xp̄i.

Ad arg.

Circa dist. 23. Quero. vtrū de credibilibus nobis reuelatis necesse sit ponere fidem infusā? Arguitur q nō. q2 ad omnem certitudinem actus credendi sufficit nobis fides acq̄sita. ergo superfluit ponere fidem infusam. ɔn̄a est nota probatur an̄s. q2 sicut firmiter inheremus gestis scriptis de rebus bellicis et alijs hystorijs fide acquisita per hoc q credimus veraces esse eos qui talia scripserunt. Ita fide acq̄sita firmiter adherem⁹ hystorie scripture sacre. quia firmiter credimus veraces esse eos q̄ huiusmodi libros canonis cōdiderunt. Contra ad hebreos. 11. sine fide impossibile ē placere deo. ⁊ q loquatur de fide infusa. patet per eūdem. prime corinthi. 13. Adhuc excellentiorem viam vobis demōstro. vbi communiter loquitur de fide infusa sicut et de caritate. que sunt excellentiores virtutibus acquisitis. In ista questione p'io videndum est de fide acquisita/ secundo de infusa. Quantū ad primum dicit sco. q hoc tenēdū est tāq certum q reuelat[um] in scriptura est in nobis fides acquisita ex auditu et a[c]tibu[s] genita. probatur per illd̄ qu[o]d habet̄ ad Rom. 10. quo[m]odo au

Di. 23

Rn̄o

fides acq̄sita.

ter credent ei quem non audie runt: quō audient sine predican te/quō aūt predicabūt nisi mit tantur: ergo (sm apostolū) fides ē ex auditu. et sic nō pōt hō crede re nisi audiat aliquem predican tem cuius dictis fidem adhibe at videndo miracula fieri in te stimoniū doctrine ei9 et hoc qr si bi naturalr dictat ratio q deus non assistit falsitati alicuius: vt scz ad falsa eius dicta operetur mirabilia: fides aūt ista pcedit caritatē: et per ɔñs est acquisita qr infusa non infūditur sine ca ritate. ¶ Preterea sicut non du bito mūdū precessisse me nec p tes mundi esse quas non vidi (qr non dubito de veritate narrā tium. michi talia) sic homo non dubitat de veritate dei/quia cui libet naturalr inseritur deū esse veracē. nec dubitat de approba tione ecclesie que approbat di cta et scripta precedētium: cum dānet mendaciū pniciosissimarie ɔtra fidē et mores: ideo nō dubi tat de illis que in scripturis reue lantur: sed fide acquisita ex au ditu firmiter eis adheret. Est au tē fides acquisita supra opinio nē q adheret vni parti contradi ctionis cū formidīe de opposito licet sit infra sciam q est ex eui dentia obiecti scibilis ¶ Quātū ad 2m articulū dico q opz pōe re fidem infusam propter aucto ritatem sacre scripture et sancto rum/ex hoc ad perficiendū aiaz i actu primo. qr hec dei natura est q qñ pficit pfecte pficit. sicut qñ sanat aliquē. scz corp9 pfecte sanat. sicut ergo perficit volūta tem per caritatem: sic perficit in tellectū per fidē. Unī perficit has potentias per habitus superna turales in esse quodā supnatu rali sicut nate sūt perfici natura liter habitib9 naturalib9. Ponit aūt habit9 fidei infuse pter ma iorē assensū et certitudinē actus ¶ Corrūpit vero demeritorie p illō demeritū quod ex ratiōe sua hz oppositionē ad fidem cuiusmo di est infidelitas siue error circa credibilia. Nō aūt corrumpitur a nobis effectiue qr hit9 infus9 si cut a solo deo creatur ita qñ cor rūpitur totaliter anichilat: et si cut creatura non pōt aliqd crea re: sic nec anichilare ¶ Ad argu mētum in oppositum dico q q uis fides acquisita sufficiat ad assensū et certitudinē act9: tñ nō est ita intēsus nec ita pfecte cer tus sicut cū fide infusa. ¶ Notā dū sm aug. in lib. de vbis dñi et ponitur in lra: q aliud est crede re deū/credere in deū et credere deo. Credere ei deum est credere deū eē. Credere i deū est creden do in eū per amorē tendere. Cre dere vero deo: est credere q vera sūt ea que dicit. ¶ Itē notādū q iustū ē q itellect9 nr ita captiue tur et subiaceat summe vitati. si cut affect9 nr dz subiacere sūme bonitati. Unde nō pōt aia eē re cta nisi intellect9 summe verita ti propter se et super oia subia ceat mediante habitu fidei: et af fectus summe bonitati adhere at mediante habitu charitatis. Diffinitur autē fides ad hebre os. xi. sic. Fides est sperādarum rerum substantia argumentum non apparētium. Dicitur siqui dem fides substantia rerum spe

Fides ifusa

Ad arg.

Fides dscr.

randarũ: inq̃stũ est quedã ichoatio future btitudinis. q: est prima virtus ĩfusa. sicut pria pars rei dr quodãmodo substãtia ei⁹ Dr autẽ argumentũ nõ apparẽtiũ: inq̃stũ facit intellectũ firmiter assentire his q̃ non apparent. Est igitur fides habitus quo inchoatur vita eterna in nobis/inclinans intellectum ad assentiendum non apparentibus. Sunt inq̃ per fidẽ in nobis res sperãde: q: videm⁹ nunc per fidẽ ea q̃ tunc facie ad faciem videre speramus. ¶ De certitudie autem fidei dicit rich. de sancto victore primo de tri. Utinam attẽderẽt iudei et pagani cum q̃ta securitate conscientie ad diuinũ iudicium poterim⁹ accedere. Non ne confidẽter poterimus deo dicere. dñe si error est. a te decepti sumus. Nam ista etiam tãtis et talibus signis confirmata sunt que non nisi per te fieri potuissent. certe a summe sanctitatis viris nobis sunt tradita. et cum summa ꝛ autentica attestatione probata. teipõ attestãte ꝛ sermonẽ ↄfirmante sequẽtibus signis.

disti. 24. Circa dist. 24. quero vtrũ fides sit de his de quibus habetur visio sensibilis? Et videtur ꝙ sic. Johã. 20. Quia vidisti me thoma credisti. sed constat ꝙ thomas veram habuit fidem de domino iesu quem vidit ꝛ tetigit ergo simul de eodem erat fides interior et visio exterior. ¶ Contra aug⁹. fides est credere quod non vides. ¶ Respõdeo ꝙ quedam sunt que subijciũtur sensui exteriori totaliter: et circa talia non potest simul esse cognitio fidei cum visione exteriori. pro eo ꝙ talis visio excludit cognitionem enigmaticam. Quedam autem sunt que sic subiacent sensui secundum aliqd sui vt secundum aliquid lateat ipsum sensum. et circa talia bene ẽ visio scđm id quod patet. et credulitas fidei scđ3 id quod latet et sic dicit greg. de beato thoma ꝙ aliud vidit et aliud credidit. Uidit enim humanitatem christi ꝛ confessus est deitatẽ. dicens dñs deus et de⁹ meus. et sic alij apostoli viderunt hominem passum et deum crediderunt. Sic etiã beata virgo q̃uis certa experientia sciuerit se cõcepisse sine virili semine: tamen se concepisse psonã verbi nouit mediãte fide. et sic patet ad questionem.

dist. 25. Circa di. 25. Quero vtrũ ante xp̃i aduẽtũ fuerit fides necessaria eorũ q̃ nos mõ credimus? Ubi prio vidẽdũ circa q̃ credibilia mõ necessari⁹ ẽ act⁹ fidei. ꝛ scđo de q̃sito. Circa pmũ sciẽdũ ꝙ credibilia sunt articuli fidei. Est aũt articulus (ſm rich. de sctõ victore) Indiuisibilis veritas de deo: artans nos ad credendum. ¶ Ad cuius intelligentiam notandum ꝙ articulus dr ab artãdo. ꝛ hoc passiue. q: s. est quid artatum ꝛ sic dr veritas indiuisibilis. q: articulus nõ distinguitur in alios articulos. Sicut enĩ in naturalib⁹ partes que nõ resoluunt in alias ptes dñr articli. vt articuli digitorũ et sic illa in quib⁹ stat resolutio omnium credẽdorum

et ad que alia reducuntur: dicunt articuli fidei. ¶ Dicitur etiā articul⁹ ab artādo actiue ⁊ sic ponitur in diffinitione artans nos ad credendum. q: articuli sunt principia et regule directiue respectu oim que cōsequēter sunt credenda. hmōi aūt artatio non repugnat libertati: sed ābiguitati. quia scilʒ ipsis oportet determinate assentire: omni remota ambiguitate. ¶ Possunt aūt articuli fidei dupl'r distigui. s. q̄stū ad ipsa credita. et sic sūt. 14. vel scd̄m alias qui ipsos distixerūt. ⁊ sic sunt duodecim iuxta nūerū duodecim apl'orum. Si prio mō Aut articuli sunt de deo tm̄. aut de deo rōne nature assūpte. si primo mō hoc ↄtingit tripliciter. q: aut de deo rōne nature. aut rōe psonarum. aut rōne effect⁹ proprij dei. Si rōne nature: sic habet articulus primus de vnitate dei. Credo in deum. si rōne persone sic sunt tres articuli de personis secundum q̄ sunt tres persone. Primus patrē oīpotentē. secundus. Jesum xp̄m filium eius vnicum dominū nostrum Tertius Credo in sp̄m sctm̄. Si rōne effectus: sic sūt tres articuli de deo primus q̄stum ad creationem. Creatorem celi ⁊ terre. Scd̄s q̄stum ad gratificationē: sanctam eccl'iam catholicā sctōrum communionē remissionem pctōrum Tertius. q̄stum ad glorificationē. Carnis resurrectionem vitā eternam ¶ Articuli etiam pertinentes ad naturā assumptā sūt septem. Primus pertinet ad conceptionē. qui cōceptus est de spiritu sctō: Scd̄us ad natiuitatem. Natus ex maria virgine. terti⁹ ad passionem: passus sub pontio pylato crucifixus mortuus ⁊ sepultus. 4. ad descensū ad inferos: descēdit ad inferos. Quintus ad resurrectionē: tertia die resurrexit a mortuis. Sext⁹ ad ascensionem. Ascendit ad celos sedet ad de. d. p. ō. Septim⁹ ad iudicium. Jnde venturus iudi. vi. et mor. horū aūt articulorum tres petrus i vnū ↄplexus est. s. articulos de vnitate essentie/ de oīpotētia patris/ et de opere creationis dicens. Credo in deum patrē oīpotentē creatorem celi et terre. Johānes posuit articulos de psōa filij. Articulū aūt de conceptione ⁊ natiuitate cōiunxit in vnum. Jacobus zebedei. Articulū de passione posuit andreas. Et descensum ad inferos Posuit philipp⁹. Resurrectionē thomas Ascensionē bartholomeus. Aduentū ad iudiciū mathe⁹. Articulū de psōa sp̄ussancti. iacobus alphei. Opus gratie dixerūt duo apl'i. Nā symon ponit op⁹ gratie in consecutiōe boni: scilʒ sctām eccl'iam catholicā sctōrum cōionem. Judas iacobi q̄stū ad mali remotionē scilʒ remissionē pctōrum. Effectum grie posuit mathias. Sic distinguunt articuli scd̄m alexan. et scotū. lʒ a quibusdā aliter distinguātur. ¶ Et notādum q̄ veritas sacramentorum pertinet ad illū articulum sctāʒ eccl'iam catholicā. Ecclesia eni catholica. i. vniuersalis est sancta per sp̄ussancti opationē in qua est sctōrum cōio in sacramentorum participatione et remissio pctōrū. Sunt igitur

duodecim articuli scdm numerum duodecim aplorum symbolum componentium. ¶Et dicitur symbolum a sin quod est simul et bole sententia quasi sententia simul a pluribus constituta. ¶Postmodum autem ratione heresum insurgentium fuerunt duo alia symbola edita scilicet symbolum factum in concilio niceno a.318. patribus figuratis in.318. vernaculis abrahe: quod legitur in missa: et symbolum athanasii. ¶Sed tunc oritur dubium: utrum omnes teneantur post xpi aduentum credere explicite distincte omnes articulos? ¶Ad hoc dicunt bonauen. Rich. et petrus de tharentasia: quod non. ¶Simplices enim ad illos tantum tenentur explicite credendos que communiter predicantur in ecclesia: et quos manifestat eis ecclesiasticus usus et consuetudo. sicut est de unitate et trinitate quam possunt nosse ex ipso actu consignationis. consignant enim se in nomine patris et filii et spiritussancti. sicut etiam de natiuitate passione et resurrectione, ascensione et peccatorum remissione. ¶Hos siquidem articulos possunt cognoscere ex ipsis solennitatibus quas ecclesia celebrat. ¶Alios vero articulos non ita manifestos tenentur credere implicite. ut scilicet in generali credant omne quod credit sacrosancta mater ecclesia: ita quod in particulari a nullo illorum dissentiant. Non tenentur etiam scire numerum vel ordinem articulorum cum hoc vix scire possent homines multum litterati et periti. ¶Predictis concordans scotus addit si sit aliquis rudis qui non potest concipere quid est natura et quid est persona: non est necesse quod habeat actum explicitum de articulo pertinente ad nature unitatem et personarum trinitatem distincte. sicut clerici litterati quia deus nullum obligat ad impossibile: sed sufficit si non potest huiusmodi distinctionem intelligere quia nec terminos. quod credat sicut ecclesia credit. habetur etiam secundum eum actus implicite: quando habetur habitus. ¶Ad omnia autem explicite credenda tenentur maiores in ecclesia qui preficiuntur aliis et tenentur alios instruere verbo veritatis et exemplo honestatis. ¶Aliter cito deficeret fides simplicium. ut dicit augu. 14. de trini. ¶Tenetur autem scire articulos explicite. i. particulari quantum ad substantiam. ut articulum incarnationis. passionis et huiusmodi: sed non quo ad numerum et ordinem. ut dicit petrus ¶Sed hic concurrunt quedam dubia. si enim simplices non tenentur de necessitate salutis omnia credibilia explicite et distincte credere (ut dictum est) tunc non tenentur quelibet errorem contrarium cauere. cum non possit vitari malum nisi cognoscatur. et ita posset aliquis licite cadere in errorem repugnantem alicui articulo ¶Item videtur quod maiores in ecclesia non teneantur explicite credere magis quam minores: cum in baptismo non plus obligetur unus quam alius. ¶Item quid dicendum de nutrito in heremo quem nullus docuit? ¶Ad primum consequentia non valet sicut patet in moralibus. quia quilibet tenetur cauere omne peccatum mortale: et tamen non tenetur scire explicite in quo gradu superbie

vel gula est peccatū mortale: qr nec hoc sciūt multi expti in sciētia. Quilibet etiā tenetur cauere cōtrariū veritati sacre scripture. qr pertinaciter adherens cōtrario alicui⁹ veritatis in biblia hereticus iudicaretur: et tamen non tenetur scire explicite ɔtēta in biblia. Advitandū igitur malū sufficit cognoscere implicite. Potest enī vitari non recipiēdo statim audita: sed discutiēdo et maiores interrogādo. q̄ si vnus p̄dicet vnum/et alius oppositū. tutius est nec sic nec sic ꝓcedere: huic vel illi parti adherendū. siue i credibilibus siue i moralibus: donec veritas pateat aliūde. hō igitur simplex vel vetula cū audit aliquid nouū p̄dicari: nō debet statim assentire quoadusq̄ nouerit illud vniuersaliter ab ecclesia teneri. Unde p̄ter remediū die inspiratiōis et orōnis (ad qđ sp recurrendū est) habent simplices remedium hūane instructionis ad qđ pñt confugere vt errores valeant declinare. Semp enī de⁹ habuit et hēbit aliquos iustos ⁊ famosos qui veritatē fidei nō solū i se sed etiam in simplicibus cōseruent dum simplices eis imitantur et credāt. Ad secundum dico q̄ maiores tenentur ad credēdum magis explicite nō ex baptismo sed in hoc q̄ curam animarum suscipiunt: ex quo sunt in statu altiori obligāt se ad alios illūinādum/⁊ per ɔñs ad veritatem scripture capiēdum et explicite credendū. Ad tertiū dico q̄ si talis faciat qđ in se est iuxta dictamē rōnis naturalis. de⁹ illuminabit ipm vel p se vel per angelū vel p hoiem ⁊ hoc de primo articulo. Quātū ad scđm (dicit scotus) q̄ oēs ꝓ quolibet statu tenēt ad fidē mediatoris post hois lapsū. quia nullus saluat nisi sit membrū ecclesie. nullus autē potest eē mēbrū ecclesie nisi i fide mediatoris: sicut patet diffuse per apl'm ad hebr. ⁊ per hugo. libro de sacramētis. Ista autē fides de mediatore potest esse explicita puta sicut q̄ filius dei deus et homo redimeret genus humanum per hoc q̄ nasceretur de virgine et moreretur in cruce: ⁊ sic credere nō fuit necesse ꝓ omni statu: sed istud idem potuit credi magis cōfuse scilz q̄ deus ordinaret aliquā viā redēptiōis/sed q̄ hoc fieret per filiū suū icarnādū siue per angelum vel hoiem purū: nō fuit necesse credere. Ad sic autē credēdum gñaliter: fuit oi hoi necessariū ad salutē. Sz ad magis explicite credēdum tenebantur in lege mosaica: quia habuerūt fidē redēptoris magis explicite et distincte in prophetis ⁊ psalmis. Nullus tamen in veteri lege tenebatur ad tot credibilia explicite credēda quot habem⁹ in lege noua: nisi sibi fuerint expresse reuelata: vt forte fuerunt abrahe. De hoc hugo de sācto victore libro de sacramentis di. hec sunt (inquit) de qbus ab ini tio nichil min⁹ recta fides vnq̄ habere potuit. credere videlicet deū vnū esse creatorē oim et rectorē vniuersorū. Ipsum qdē nō eē mali actorē/cox tamē qui in malis suis miam eius quere-

S emp deus reuelat necessaria ad salutē:
·s· faciēdo qđ in se ē: et in hoc Semus tria remedia.
·s· oronem. ꝓ quā deus illuminabit illū vel p Angelum vel p homē

rent et expectarent: futurũ redẽptorem. Hanc aũt noticiam confusam de mediatore potuerunt habere (secundũ banaueñ) in lege nature. tum ex dei inspiratione q̃ se offert oĩbus q̃ eũ requirũt hũiliter: tũ ex aliena instructione. q: semper fuerunt aliqui famosi dei cultores ab initio mũdi: ad quorũ aspectũ ⁊ exẽplum aliĳ poterant erudiri/ tum ex dictamine nature q̃ adiuta gratia dei sentiebat ĩfirmitatem suã: et miseriã: et aduertebat dei iusticiam ⁊ miãm/ satis dictare poterat ꝙ homo reparatore indigebat et ꝙ diuina bonitas dare disponebat. De hoc dĩ delira exponẽs illd ad hebr. 11. Accedẽtẽ ad deũ opz credere q: est: ⁊ inquirentib⁹ se remunerator. Ista (inquit) duo credere. s. dei vnitatẽ ⁊ ei⁹ eternã remũeratiõnẽ: fuit semꝑ necessariũ ad salutẽ apud oẽs. Nec plus requirebatꝛ ad salutem gẽtilium: q: nullã legẽ receperũt a deo nisi legẽ nature. In q̃ implicite ꝯtinetur fides mediatoris. q: qui credit vnũ deum remuneratorẽ inqrentiũ ipm/ credit ipm habere ꝓuidentiã de salute hoim. Licet modum huius ꝓuidentie explicite non cognoscat. Modus aũt per quẽ prouidit saluti hoim: est per incarnationis mysteriũ. ¶ Et si arguas ꝙ deũ esse non sit creditum: q: a phis demõstratũ? Rñdeo. Multitudo hoim nõ capit demõstrationes. Aplus autẽ loquitur de fide in ñrũ respicit cõitatẽ hoim. ¶ Si vero queratur vtrũ cõfessio fidei sit necessaria ad salutẽ. ¶ Dicit thomas in scda scdẽ ꝙ cũ cõfiteri fidẽ ꝑtineat ad preceptũ affirmatiuũ. iõ nõ semꝑ nec in q̃libet loco ẽ de necessitate salutis: sꝫ aliq̃ loco et tpe. s. qñ aliquis interrogatus de fide si taceret crederetur ꝙ non haberet fidem / vel quod fides non esset vera / vel aliĳ per eius taciturnitatẽ auerterẽtur a fide. Si autẽ aliquis nõ interrogatus publice cõfiteatur fidem sicut fecerũt aliq̃ martires: hoc est suprogationis vt dicit delira. Math. 10. fidei ꝯfessio.

¶ Negatio aũt xpi nõ est licita: q̃uis fugere sit licitũ. Ubi sciendũ ꝙ si ꝑsecutio sit ꝑsonalis vt cũ quis queritur ad mortem ꝓpter odiũ persone: tunc semꝑ est fugiendum. Sin vero queratur ad mortẽ ꝓpter fidẽ ⁊ iusticiam principaliter. tũc si hõ ꝑcipit ꝓbabiliter ꝙ ex fuga sua sequitꝛ derisio fidei et depressio iusticie/ fuga ẽ mala. Si aũt hoc nõ appareat ꝓbabilr sed magis cõtrariũ vtpote q: ex fuga tali potest alibi fieri vtilitas ecclesie/ ex re māsiõe aũt nõ haberetꝛ nisi occisio ministrorum ecclesie: tũc est fugiendum et alibi proficiendũ. xpi negatio.

Circa distinctionem. 26. q̃ro vtrũ spes sit virt⁹ theologica distincta a fide? Q; non q: non ẽ alius hitus formaliter vniuersalis et particularis sicut pꝫ i oĩbus hitib⁹ intellectualib⁹. sꝫ fides ẽ respectu vniuersalis q: fide teneo oẽm iustũ finaliter esse saluãdũ et spes est respectu particularis/ q: spe teneo me finalr iustũ eẽ saluãdũ. Est eñ spes certa expectatio future btitudinis ex grã ⁊ meritis d.26

precedens. vt dicit magister in lfa. ergo non est formaliter ali⁹ habitus huius ꝛ illius. ¶ Item nulla passio est virtus. spes aũt est passio cũ inter passiones ani me numeretur. igitur. ¶ Contra Prime ad cor. 13. Nunc autem manẽt: fides: spes: et caritas.

¶ Hic est vnus modus dicendi quẽ ponit bonauen. ꝙ noie spei põt intelligi quedã affectio seu passio aie: põt etiã sumi pro ipa re expectata. iuxta illud apli. Expectantes btãm spẽ. Potest nichilo⁹ sumi pro hitu q̃ dirigit aie motũ ꝛ affectũ in id qḋ est expectandum. et hoc tertio modo spes est virtus faciẽs aiam expectare ea que sũt supra oẽm estimationẽ humanã / ꝛ q̃ promisit largitas diuina facit oino confidere ꝛ initi immense largitati: sicut fides facit assẽtire prime veritati: et caritas facit adherere sũme bonitati. Aliter dicit scotus ꝙ spes est virtus qua deside ramus nobis bonũ infinitũ scḋꝫ ordinem diuine sapientie. quod sic persuadetur. Nã experimur in nobis hũc actum. desiderare bonũ infinitũ. et hoc a deo seipꝫ nobis liberaliter cõferente non quidẽ primo sed ꝑpter aliquid aliud sibi acceptũ ordinatuꝫ ad illud. Iste act⁹ est actus bonus quia circunstantionatus debite vt pꝫ discurrendo per oẽs circũstantias. Est ei desiderare act⁹ volũtatis tẽdentis libere in obiectũ infinituꝫ quod est bonũ cõueniẽs illi cui appetitur. qḋ aũt additur a deo / notat circunstan tiam debitã ex parte eius a quo cõfertur: q꞉ nõ pẽt ab alio cõicari. qḋ vero additur nõ primo ꝛc. notat dispositionem cõueniẽteꝫ scḋꝫ ordinationẽ diuinã ad hoc consequendũ. q꞉ disposuit sapiẽtia diuina non perfecte cõicare se viatori nisi ꝑacceptato. pꝫ igr̃ ꝙ iste actus est rectus: ergo ad ipsũ potest esse virtus inclinans et hec est virt⁹ appetitiua: q꞉ ac⁹ expressꝰ est actus appetitiuꝰ.

¶ Hec etiam virtus inclinãs est theologica. qḋ pꝫ ex trib⁹ cõditionibus que ponuntur pertinere ad virtutem theologicã: quarum prima est respicere deũ pro primo obiecto. Secunda habere pro regula primã regulã humanorum actuum non autẽ regulã acquisitã. Tertia imediate infundi a deo. hec distinguntur q꞉ alia est rõ obiecti. alia regule. alia efficientis. Prima conditio competit huic virtuti: q꞉ ipa est immediate circa deum quod est obiectum desideratum. Secũda cõditio cõuenit illi. q꞉ hñs hãc virtutem imediate innititur prime veritati vt prie regule actuum nostrorũ. Non eni hoc desiderat ꝙ prudẽtia acqsita dictat esse desiderandũ: sed qḋ pria veritas supnaturaliter nota reuelat esse desiderandũ: q̃ est prima regula actuum nostroꝝ. Tertia etiã cõditio sibi cõpetit: q꞉ ipsa nata est ĩfundi. ꝛ nisi ĩfundatur nõ hẽtur ita perfecte sicut nata est haberi ex infusione eo modo quod dictũ est supra de fide. Suprema eni portio rõnis cum immediatẽ subdatur deo. nõ perficitur pfectissime ab aliquo creato: sed imediate a deo perficiente habitus autem qui natus est

esse circa deum immediate. vt circa obiectum. et inniti sibi immediate sicut prime regule na[tur]ę est p[er]ficere supremā portionē; ergo lz aliq[ua] possit haberi acquisitus: nō tñ perfectissimus. ¶ Patet igitur ex premissis q[uod] respectu actus desiderādi pōt esse ali[qu]a virtus theologica. sed illa nō potest esse fides nec caritas ergo tertia distincta ab istis scilicet spes. Probatio minoris q[uan]tum ad primā partē scilicet de fide. q[ui]a ois act[us] fidei est credere. nullū aūt desiderare est credere Quantum vero ad aliā partem scz de caritate. pbat. q[ui]a caritas est suprema virtus affectiua: et per [con]ñs supremus amor habitualis. amor autē amicicie quo volumus deū esse in se bonū: est simpl[icite]r perfectior amore cōcupiscentie/quo desideramus deum esse bonū nostrum: ergo caritas que iclinat ad amādū deū amore amicitie est alia virtus ab illa que inclinat ad desiderādū nobis bonū infinitū/ vtraq[ue] tamen perficit volūtatē. Caritas enim p[er]ficit volūtatē q[uan]tū ad affectionē iusticie/spes vero q[uan]tū ad affectionē [com]modi Quāuis aūt amor concupiscentie sit mercenarius tñ affectus huius meritorie non repugnat gr[ati]e. Uñ dicebat ap[osto]l[u]s. Cupio dissolui et esse cū christo. Et psal. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificatiōes tuas in eternum. p[ro]pter retributionem. Licet em̄ ille q̄ p[ri]ncipal[ite]r respicit ad mercedē t[em]p[or]alē sit malus mercēnarius. iuxta illud quod d[omi]ñs dicit. Mercennarius autē fugit Is tñ qui principal[ite]r respicit ad mercedē eternā est bonus mercennarius. Hic enim panibus abūdat fidei/spei/et caritatis. vt dicit ambrosius super illud. Q[uan]ti mercēnarij i domo patris mei. [et]c. ¶ Sed circa p[re]dicta ouū[n]tur duo dubia. Primū est q[ui]a videtur q[uod] volūtas sperās sit mala q[ui]a vtit fruēdo referēdo illud ad aliud ¶ Sc[un]d[u]m est q[ui]a videt[ur] q[uod] desiderare nō sit actus spei. cū desperans desideret beatitudinem qui tñ non sperat. q[uod] autē desperans b[ea]titudinē desideret: p[ro]bat[ur]. q[ui]a tristat[ur] de ei[us] amissione. Nullus aūt tristat[ur] nisi de amissione amati v[e]l desiderati. ¶ R[esponsi]o ad primum q[uod] nō omnis cōparatio obiecti per volūtatē ad aliud obiectum est cōparatio q̄ est vsus sed q[uan]ñ comparat[ur] ad aliud vt minus bonū/ordinatum ad aliud tanq[uam] ad magis bonū cōseq[ue]ndū per illud/ sic aūt nō est in proposito: sed voluntas cōparat illud vt maius bonū ad minus bonū cui liberaliter cōcedit[ur] tanq[uam] p[er]ficiendū ab eo. [et] hec est [com]paratio liberalitatis de qua loq[ui]tur auicēna. 6. metaph[ysi]c[e]. ¶ Ad secūdū dico q[uod] desperās cōditional[ite]r desiderat b[ea]titudinem vcz si posset eā attingere. [et] q[ui]a itellect[us] errans ostēdit sibi tāq[uam] ipossibilē attingi tristat[ur]. tale autē desiderare non est act[us] spei: sz desiderare absolute ad q[uo]d p[re]supponit[ur] [con]ceptio itellect[us] ostēdētis desideratū sicut possibile adipisci desiderāti. Quicquid ei ostēdit[ur] volūtati tāq[uam] ipossibile: v[e]l volūtas oīno nō vult v[e]l tenuiter vult. sc[un]d[u]m augu. de trinitate. Uñ actū spei p[re]cedit fides applicata ad bonum desidera-

Rño ad argu. bile: per quam ostenditur possibili tas talis boni cõsequẽdi. ¶ Ad primum principale cõcedo q credere me iustũ final'r esse saluandũ nõ ẽ nisi fides applicata ad quoddã particulare. sed desiderare istud est act⁹ spei. et sic certitudo sperãtis non est act⁹ spei sed precedit ipsum. scdm sco. Sequẽdo vero viã bonauen. oporteret aliã q̃rere rñsionẽ ¶ Ad scdz dico q spes vno mõ significat q̃ndam passionẽ seu impressionem in appetitu sensitiuo ex delectabili pñti. non in se sed in fãtasia quod si esset in se presens. natuz eẽt imprimere delectationẽ: sicut ex alia parte malũ pñs in ymaginatione imprimit timorẽ. pñs vero in se imprimit dolorem. et hoc modo spes non est virtus. Alio mõ significat hitum inclinãtem ad desiderandũ bonũ infinitũ a deo liberalit' cõferẽte ex meritis q̃ hẽo vl' michi sperorz sic ẽ virtus.

d.27

Circa di.27. Quero an sit aliq̃ virt⁹ theologica iclinãs ad diligendũ deũ super oia Q' nõ. Nulla virt⁹ inclinat actuz impossibilẽ habẽti: sed impossibile est nos amare deũ super oia. ergo nulla virt⁹ inclinat ad istum actum. Minor probatur. 9. ethicorũz. Amicabilia ad alterz. mẽsurant' ex his q̃ sũt ad seipsũ. mẽsuratũ aũt non excedit mensurã in mensuris accepti scdm pfectionẽ: ergo amicitia q̃ est ad alterũ non excedit illã que est ad seipm. tũ qr amicitia fundat' sup vnitatẽ: impossibile ẽ aũt aliqd esse eque vnũ amãti sicut ipsemet ¶ Contra. magister in littera. z aug. de doctrina xpiana ¶ Qr hitus manifestat' ex actibus videnduz est de actu dilectionis dine. Ubi sciendũ q diligere deũ sup oia est act⁹ conformis recte rõni naturali. que dictat optimũ eẽ sũme diligẽdũ et per pñs est actus rectus: imo eius rectitudo est per se nota sicut rectitudo primi principij in opationibus. aliqd enim est sũme diligendũ. z nichil aliud a sũmo bono. sicut nichil aliud a sũmo vero est maxime tenendũ/ tanq̃ verũ apud intellectũ. Ex hoc sequitur q ad istũ põt esse aliqua virtus inclinãs. z hec ẽ theologica. que est circa obiectum theologicũ. s. circa deuz immediate. nec hoc solum: sed etiã innititur imediate prime regule humanorum actuum: et nata est infundi a deo cum perficiat supremã partem aie que non perfectissime pficitur nisi imediate a deo. hec virtus distiguitur a spe. qr actus eius non est concupiscere amãti bonũ inq̃ntum est commodum amãtis: sed tẽdere in obiectum scdm se. etiã si per impossibile circũscriberetur cõmoditas eius ad amãtem. hanc itaq virtutem affectiuã perficientẽ volũtatem inq̃ntum habet affectionẽ iusticie/ voco caritatẽ. que inclinat voluntatem ad deũ sup oia diligendũ. qui est sũme diligendus. et rõne infinite bonitatis et cõicationis eiusdẽ. iuxta illd io. Diligamus eũ qm ipse prior dilexit nos. Diligend⁹ est aũt sup oia: magis volẽdo oia non eẽ q̃ deũ non eẽ, cũ esse z bonitas ois

Rño

Dilige deum sup oia est.

entis ab ipso dependeat. ¶ Ad hocẽ rõ talis. q: vt ait phũs. fortis pollicitus dz scdʒ rectã rõeʒ se morti exponere pro bono reipublice. et tñ de premio vite future loquiť dubitatiue: circũscripto igitur oi premio futuro ↄso num est recte rõi. ꝙ fortis pollliticus velit se non esse ne pereat bonũ reipublice. scdm aũt rectã rõem magis est diligẽdũ bonuʒ dim ꝙ̃ bonũ aliquod pticulare igitur ql̃ibet scdm rectam rõem dz se velle non eẽ ꝓpť bonũ dim ¶ Et notãdũ ꝙ lʒ posset põi amicitia quedã acq̃sita ex actib⁹ dilectionis dine inclinãs ad eũ diligẽdum. tñ act⁹ dilectionis nõ elicitur ita intensus mediãte tali hitu. sicut mediãte caritate a deo infusa. per quã etiã accepta tur a deo hmõi opatio. ¶ Notãdum etiã ꝙ p̃ceptũ de dilectione dia non tm̃ obligat ꝗ ad appositũ. ne. s. sit actus odii: sʒ etiã ꝓ aliqñ obligat ad actũ elicitum et hoc quodãmodo determiať ꝑ preceptũ de sãctificatione sabbi i quo vnusquisqʒ apud se manere dʒ. s. se recolligẽdo ⁊ ad deum suum ascedẽdo. ¶ Ulterius notandum ꝙ affectus amoris aliqñ sumitur ꝓ passione q̃ est quedam mulcebris ↄplacẽtia: aliqñ vero pro actu elicito voluntatis que est velle bonũ alicui. ¶ Insuper sciendũ ꝙ lʒ q̃dã aliqñ in orone sentiãt maiorẽ dulcedinẽ ꝙ̃ alii: nõ tñ dñr pl⁹ deũ diligere q: talis dulcedo nõ est actus voluntatis elicitus: sed passio quedam actui retributa. qua allicit et nutrit deus paruulos ne deficiant in via: sic eni qñqʒ alid qui dñr deuoti sentiunt maiorẽ dulcedinẽ ꝙ̃ alii mlto solidiores in dilectione dei. qui cẽtuplo promptius martyriũ sustinerẽt. vt dicit scotus. ¶ Itẽ notãdum ꝙ caritas ꝓprie est hitus: dilectio vero actus amãdi qui est velle bonum alicui: sepe tñ vnũ sumitur pro reliquo. ¶ Dubitať circa pdicta vtrũ illud preceptũ. Mat. 22. Diliges dñm ex toto corde tuo et ex tota aia et ex tota mente tua. possit impleri i hac vita? ¶ Ad ꝙ rñdet bonauẽ. ꝙ amorẽ dei possidere totũ corpõt intelligi dupl'r. Uno modo ꝙ excludat oẽʒ affectũ cõtrariũ. hoc est ꝙ nichil diligatur supra deum vel equaliter ipsi deo: et sic põt in hac vita ipleri ꝑ ifusionẽ gr̃e que est expulsiua ois mortalis culpe: deũ ꝓpť se ⁊ sup oia diligẽdo. Alio mõ excludẽdo oẽʒ affectũ extraneum. ita ꝙ amor sic plene dñcť cordi ꝙ oẽs motus cordis ꝑ amorẽ cõtinue referantur in deum. et sic mot⁹ ille non obligat pro nũc ad sui ipletionẽ scdm aug. sed in illo precepto exprimitur. quo per amorẽ tẽdere debeamus. vt nemo se perfectũ arbitretur. quousqʒ illam perfectionẽ fuerit assecutus. ¶ Exponitur aũt ab aug. ex toto corde i. ex toto itellectu sine errore. ex tota aia. i. ex tota volũtate sine ↄtradictione. ex tota mente. i. ex tota mẽoria sine obliuiõe. ¶ Ad secundum principale rño ꝙ illa aucto. phi intelligiť ꝙ̃tuʒ ad innotescẽtiã. Innotescit q̈ppe amicitia ad alterum qñ: similia alteri appeto qualia ad meipm. ⁊ loquitur de amicitia stricte sũpta

que est iter eqles. ¶ Cur arguit de vnitate dico q sunt due cõditiões ɔcurrẽtes i obiecto amabili scȝ bonitas ⁊ vnitas. ⁊ vbi vnitas supat: bonitas recompẽsat.

dist. 28.

Irca distinctionẽ. 28 Quero vtrum eodẽ hitu est diligendus primꝰ q diligit deꝰ. Q nõ vniꝰ habitꝰ vnũ est obiectũ: In deo et primo nõ est vna ratio obiecti: cum sit alia ratio formalis bonitatis. ¶ Preterea. Alius est habitꝰ pricipij ⁊ ɔclusiõis. ergo similiter in appetitiuis alius est habitus finis et eiꝰ quod est ad finem. ¶ Cõtra. Io. i canonica.

Rño ¶ In ista questione dicit scotus q caritas est habitus quo deꝰ habetur carus. Posset autẽ haberi carus aliquo amore priuato quo amãs nollet habere condiligentem: sicut patet in zelotipis hñtibus vxores caras sed ille habitus nõ esset ordinatꝰ nec perfectus. Non ordinatus qdẽ: quia deus qui est bonũ cõe non vult esse bonũ alicuiꝰ. Nec scdȝ rectã rõnem debet quis sibi appropriare istud bonũ: vt bonum ppriũ non habendũ nec condiligendũ ab alio. Nec eẽt perfectꝰ qꝛ pfecte diligens vult dilectum diligi. et ita iste hitus qui inclinat ad deũ diligẽdũ iclinat etiã ad velle euȝ hẽri et diligi a se et ab alio cuiꝰ amicitia sit ei grata. ¶ Ex hoc pȝ quõ habitꝰ caritatis sit vnus: qꝛ primũ obiectum eius est solus deus i se: oĩa alia sũt queqã obiecta media/ quasi actuũ reflexorũ mediãtibꝰ qbus tẽdo in ifinitũ bonũ. Idem autẽ est hitus q est principium actus recti ⁊ actus reflexi: ⁊ sic p habitũ caritatis diligo primũ nõ ppter se sed pter deũ quẽ volo ab eo ɔdiligi: et volẽdo ipm ab eo diligi volo simplr sibi bonum, qꝛ bonũ iusticie. ¶ Est ãt primꝰ quilibet cuiꝰ amicitia grata est dilecto. Nõ enim debeo velle rõnabilr sũme dilectum ab aliquo diligi cuiꝰ dilectio nõ sit sibi grata. Qꝛ igr certũ est btõꝝ dilectionem esse sibi gratã: absolute debeo velle ipm ab eis diligi. Et qꝛ de quocũqȝ viatore signato est dubiũ debeo sibi velle ex conditionis si placet ab eo cõdiligi: p tũc p qñ placet. Circa viatores ꝟo in cõi qꝛ sẽp supponendũ est esse aliquos tales: põt hẽri actꝰ volendi deũ absolute ab eis condiligi. ¶ Ex pdictis pȝ quõ actꝰ dilectionis dei et proximi elicit ex habitu caritatis. Actus vero aliarũ virtutũ non eliciuntur a caritate sed imperãtur: qꝛ. s. respectu ipsoꝝ se hȝ vt cã superior et remota mouẽs. voluntatem ad hmõi actus. qui virtualiter cõtinẽtur in dilectiõe dei et proximi Unde apls. Caritas patiẽs est benigna est. ⁊c. ¶ Ad primũ argumentũ. pȝ q hic est tm̃ vnum obiectũ motiuũ. s. bonitas dia lȝ enim voluntas tendat in proximũ. hoc nõ est nisi actu reflexo q vlterius tendit in obiectũ actus recti. ¶ Ad scdm dico q per habitũ principij tenditur in principiũ scdm ppriã veritatẽ quã habet ex terĩs. per habitũ vero conclusionis tenditur in conclusionem scdm propriã eius veritatẽ quã habet aliã a veritate prima Ad arg.

eipsi. Nō sic in proposito vbi est tm̄ vna bonitas q̄ est rō tendēdi

dist. 29.

Irca di.29. Quero vtr̄ q̄lz teneaᵗ maxie se diligere post deū? Q̄ nō 6. ethicorū. Uitu perādus amator sui. ¶ Preterea grego. in quadā omel'. Nemo ad seipsū pprie caritatē habere dr̄: sed p dilectionē in alterū tēdit vt caritas dici possit ¶ Cōtra. Mēsura est pfectior mensurato. Sed dilectio sui est mēsura dilectionis pximi. iuxta illud. Mat. 22. Diliges pximū tuū sicut teipsū. ly sicut dicit similitudinē et nō equalitatē. Nō eni tantū tenetur hō diligere pximū q̄tum se: sed sicut se. i. ad

Rñō idem bonum puta ad bonū infinitū consequendum. ¶ Ex predictis i questione precedēti patet solutio huius questionis. qr eni caritas est principiū reflectēdi super actus illos quibus tenditur in deū: est principiū immediatissime reflectēdi super actū quē pmo elicit. Ille autem est actᵘ quo habēs caritatē diligit deum. igitur post deum immediatissime ex caritate vult quis se diligere deū. In volendo aūt se diligere deum diligit seipsum quia diligit sibi bonum iusticie igitur imediate diligit se ex caritate post dilectionem dei. hoc confirmatur. quia pensatis rationibᵘ bonitatis ꝛ vnitatis que sunt ratione diligibilitatis post

Ad arg. bonum infinitum in quo est perfecta ratio bonitatis occurrit in seipso perfecta identitas. ¶ Ad primum argumentum dico q̄ philozophᵘ loquitur de inordinato ꝛ inmoderato amatore sui ¶ Ad secundū dico q̄ omnis diligens se ex caritate diligit se in ordine ad bonum infinitum: qr diligit sibi actum illum vl' habitum quo tendat in illud bonum et hac dilectione tendit in alterum quia in deum tanq̄ in principale obiectum actus sui. et tamen ad se habet caritatem: sed non vt ad obiectum finale: sed vt ad obiectum proximum ordinatum ad obiectū vltimū ab eo distinctū. ¶ Notādū scd̄m aug. 1. de doctria xp̄iana vt dicit magister in lr̄a. quattuor sunt hoc ordine diligēda. Primo eī debemᵘ deū diligere. 2. nosipsos. 3. proximū. 4. corpus nr̄m. Quod exponēs thomas in scd̄a scd̄e dicit q̄ nō est de necessitate caritatis q̄ hō ppriū corpus exponat pro salute pximi: nisi in casu quo tenetur eiᵘ saluti puidere. sed q̄ ad hoc aliquis se spōte offerat: ptinet ad pfectionē caritatis. Sūt etiā in ordine dilectiōis caritatis ne parētes pferēdi filijs. ¶ Ubi sciendum q̄ gradus dilectionis distinguitur vel scd̄m intensionem dilectionis vel scd̄m drām boni quod quis alij exoptat primomō naturaliter hō magis diligit filiū q̄ patrē. qr scz maiori affectione eo q̄ est aliquid eius qr ex eius semine procreatus secūdū ari. 8. ethicorū scd̄o mō hō magis dz diligere patrē q̄ filiū volēdo scz ei maius bonū cum sit eius pricipiū et sic habeat rationē eminētioris boni et deo similioris. hinc est q̄ patri debet subiectio reuerentie nō aūt filio

Et sic dicit philosophus quod videbitur congruum filiis magis prouidere parentibus de nutrimento quam sibiipsis eo quod fuerunt eis essendi causa per generationem. Unde debent eis honorem sicut diis. siquidem dei et parentum est aliqua similitudo in ordine ad filios quia ab vtrisque sunt principiati. differenter tamen. quia a deo vt causa prima: a parentibus secundo vt causa secunda. quare non est eis debitus tantus honor quantus deo ¶ Insuper sciendum quod licet melior sit magis diligendus minus bono et magis coniunctus minus coniuncto tam affectu quam effectu ceteris paribus parentes tamen minus bonos plus debemus diligere quam extraneos meliores: et magis eorum salutem procurare. ¶ Cum enim homo habeat esse a parentibus: non debet aliquem magis diligere quam patrem suum quantumcunque excedat eum in bonitate. excipit tamen Rich. bonitatem priuilegiatam humane nature xpi et beate marie qui magis debent diligi quam pater vel mater. quia per eorum bonitatem prouenit nobis maius bonum quam per parentes Si etiam pater meus sit malus/licet facta eius quamdiu est in peccato non debeam approbare: debeo tamen magis diligere et procurare eius salutem quam extranei melioris. Pro statu vero in quo sunt debeo velle maius bonum extraneo meliori: quia hoc requirit iusticia dei. quia tamen dum sumus in via potest bonitas augeri: debemus operare quod nobis coniuncti perueniant ad maius meritum: et per consequens ad maius premium. ¶ Item notandum quod vnus homo posset in tantum alium excedere in bonitate et ita parum excedi ab eo in propinquitate ad diligentem quod magis deberet diligere extraneum meliorem quam minus bonum propinquiorem: puta si tantum sibi attineat in quarto vel in quinto gradu/similiter vnus ita magis deberet diligere minus bonum.

Circa distinctionem 30. Queritur vtrum necesse sit ex caritate inimicum diligere? Quod non Luce. 10 Ad questionem illius pharisei quis est meus proximus: respondet xps. homo quidam etc. et postea determinat quod ille est proximus qui fecit misericordiam in sauciatum. Inimicus autem non facit misericordiam: ergo etc. D.30

¶ In oppositum dicit dominus. diligite inimicos vestros. ¶ In ista questione dicit thomas in secunda secunde quod dilectio inimicorum potest dupliciter considerari. Uno modo vt diligantur inquantum inimici/ et hoc est peruersum et caritati repugnans/ quia hoc est diligere malum alterius. Alio modo quantum ad naturam: et hoc dupliciter. Uno modo in vniuersali: et hoc modo dilectio inimici est de necessitate caritatis quo ad affectum. vt scilicet quis diligens deum et proximum: ab illa generalitate inimicos non excludat/et quo ad effectum vt cum quis orat pro tota ecclesia: non debet inimicos excludere. Alio modo potest considerari in speciali. vt scilicet aliquis moueatur in particulari motu dilectionis ad inimicum et illud non est de necessitate caritatis absolute/ quia nec moueri motu dilectionis in speciali ad quoslibet homines est de necessitate caritatis simpliciter nisi secundum preparationem animi. vt Rñ

 f. diligendo inimicos et ginio

sed hō habeat animū paratū ad hoc ꝙ in singulari inimicū diligeret et ei succurreret ꝗtū ad effectum si necessitas occurreret. sed ꝙ absqꝫ necessitatis articulo hoc faciat / signa dilectionis specialia ei ostēdēdo aut specialia beneficia exhibendo: ꝑtinet ad caritatis perfectionem. sic enim diligere inimicos (vt dicit augu) nō est tāte magnitudinis ꝗtā credimus exaudiri in oratione dominica dicēdo dimitte nobis ꝛc. ¶ Scotus aūt cōcordans predictis dicit ꝙ inimicus inꝗtum talis est viciosus: nullomodo ē diligēdus. hoc enim mō odiuit inimicum qui dicit: deficiant pctōres a terra et iniqui ita vt non sint. nō sint quidē iniqui iusta illud puer. Uerte ipios et non erunt. Loquendo vero de hoc hoie cui accidit inimicitia: possumus loqui de dilectione per modū act⁹ eliciendi positiue (vt iam fuit declaratum) vel quasi prohibitiue per modū cōtrarij actus arcēdi ¶ Scdm est magis necessariū. qꝛ ꝑcepta affirmatiua magis obligāt ne cōtraria eoꝝ fiāt. De hoc ergo itellectu sumēdo. s. diligere pro non odire possū loqui vel de odio boni spūalis. vel vite corporalis. aut boni tēporalis. Quantum ad bona spūalia vt est deū diligere est ad ipsū conuerti non possum ea sibi odire vel nolle. qꝛ non stat cū perfecte diligere deū nolle eū ꝯdiligi ab alio cui⁹ amicitia non nocitur ei displicere. Quantum ad vitam corporalē non pōt quis nolle ipsam absolute proximo suo seu velle eius mortem. qꝛ ordinate non possū velle proximo absolute id ꝑ qđ simpliciter excluditur a possibilitate diligēdi deū. pōt tamē aliquis velle prorio ordinate mortem corporalē puta si credat eū futurum finaliter malum ꝛ tunc potest optare mortem vel vt det locum sanctis quos impedit vel ne addat peccata petis propter que post mortem acrius puniretur et iste due cause colliguntur ex legēda sancte anastasie. q̄ scripsit grisogono de viro suo publio vt si deus ꝓuideret eū in infidelitate mansurū: iuberet eum locū dare sanctis. hec q̄ ad ꝑmū. Et sequit̄ quo ad scdm. Melius est enim ei animā exalare: q̄ȝ dei filium blasphemare. ¶ Pōt etiā quis velle mortem tyranno propter bonum cōe quod impedit. s. pacem ecclesie. Judex quoqꝫ in causa criminali potest iuste sententiare. et actor in eadem licite contra criminosū agere. In predictis autē non debet homo absolute velle mortem corporalem immo magis ꝗtum in se est nolle. tenetur enī iudex et actor nolle criminosum esse reum tenetur etiam patiens persecutionem tyranni nolle eum esse tyrannum cōtra ecclesiam tenetur etiā qs in alio casu nolle eum simpliciter esse reprobum. ꝛ ideo si ponūtur opposita istorum nolitorum ex presuppositione ipsorū pōt velle ei mortem. tamen cum quadā tristicia. qꝛ tale velle est cōditionatū habēs aliquid admixtum de inuolūtario quod sufficit ad causandum tristicia. ¶ Quātū ad bona temporalia vt sunt bona fortune et sanitas corporalis

possunt illa odire sibi. sicut et mi chi volēdo opposita illorum puta infirmitatem et paupertatem a deo infligi ad peccatorum correctionem. Ex predictis patet quod sive inimicus petat veniam sive nō / est sibi dimittendus rancor sive odium in affectu: cum repugnet caritati. et in hoc conveniunt bonaventura et petrus de tharentasia. dimittere vero non solum rancorem sed etiam signa rācoris in effectu et gestu: est perfectiōis. nec ad hoc tenetur homo nisi in casu videlicet quando humiliter et devote venia postulatur (ut dicūt predicti doctores) et sic intelligitur illud. Luce. 17 si reversus fuerit ad te dicēs penitet me: dimitte illi. Actionem vero in iudicio non tenetur remittere. Licet enim prosequi iniuriam sibi factam in iudicio et damnū sibi factū etiam post reconsiliationem repetere: et alius tenetur pro posse satisfacere. Unde hoc remittere est perfectionis. Actionem tamen contra iniuriantem in foro dei quo ad penam eternam tenetur remittere penitentivt dicit petrus. ¶ Ad argumentū dico quod illa rhsio christi ad questionē de est proximus debet sic intelligi: primus dicit rōnē eqparētie sicut amicus: igitur si ille qui facit miam est primus: sequitur etiam quod ille cui facta ē mia sive cui possum servire in necessitate: habendus est pro proximo / quantumcunque sit extraneus. Is enim cui samaritanus fecit miam nō erat gētis sue / nec sibi alligatus ex natiōe et hoc est quod dicit ibi salvator vade et tu fac similiter. hoc est habe pro primo omnē cui potes bene facere / licet sit tibi extraneus.

Dubium

effectu

a. q.

ad ar.

et est cui possumus bonum velle

¶ Circa dist. 31. quero verū caritas remaneat i patria: ita quod non evacuetur? ¶ Quod nō. Rō apostoli quare evacuātur alia dona est. quia sunt ex parte. sed caritas nunc est ex parte quia imperfecta / alias cum in ea sit beatitudo esset nunc aliquis perfecte beatus ergo evacuatur sicut et cetera dona ¶ preterea fides evacuatur: quia est circa obiectū latēs circa idē vero est caritas: ergo etiam evacuatur. ¶ Cōtra in prima ad corithi. 13. Caritas nūquam excidit. ¶ Rñdeo. Nullus habitus (secundum scotum) ponendus est i patria frustra manere / frustra vero esset habitus cuius inclinatio tunc esset impossibilis: fidea autem ex ratione sui iclinat tantum i bonū nō apparēs et latens. secundum illō ad hebr. Fides est argumētū nō apparētiū: et spes tantum inclinat in bonū absens concupiscēdum. Iuxta illud ad romanos: spes que videtur nō est spes. accipiēdo spē pro obiecto sperato. Inclinationes autem ille non poterūt haberi in patria ubi erit bonū patēs et habitū. ergo isti habitus non manebūt quia superflui essent. Caritas vero cum sit amicitia dei ut est in se bonū non inclinat ad actum perfectum amandi deum sicut amatur quando est in se presens / nec ad actum imperfectum sicut amatur quādo est presens in enigmate: sed inclinat ad hunc actum et ad illū indistincte. Et ita habitus caritatis manebit in patria: quia ibi erit actus ad quem inclinat scilicet

di. 31

Ad arg. diligendi deum in se. ¶ Ad primum argumentum dico q alie virtutes sũt ex parte quia includunt in actibus suis aliquid imperfectionis: cuiusmodi est latẽtia et absẽtia obiecti circa quod sunt tales actus. huiusmodi autẽ imperfectio non accidit actui caritatis. ¶ Per idẽ pz ad scd̃z.

dí.32 qõ.1. Circa dist.32. Quero duo: Primum est vtrũ deus diligat omnia equalit? ¶ Ad qd̃ dicit Bonauẽ. q cum diligere sit velle bonũ inequalitas dilectionis potest attẽdi dupliciter. Aut ex parte actus volendi aut ex parte boni voliti. si ex parte actus volendi: sic omnia diligit equaliter quia non magis intense vult deus bonum alicui rei q̃ alij. cum vno actu simplici et indiuisibili nullo modo variato diligat se ⁊ oia alia. Si aũt ex parte boni voliti: sic cũ maius bonũ velit vni q̃ alteri nõ oia eq̃lit diligit. ¶ Cui scot⁹ ↄcordãs dicit q de⁹ oia diligit equalit inq̃tũ actus dilectionis est operantis qz actus vnus ⁊ infinitus Non tamen equaliter vt actus transit super obiecta in quẽ secundum quedam ordinem transit. Nam diligit se in primo signo. In secũdo vult habere et predestinat cõdiligentes. In tertio vult omnia que sunt necessaria ad hunc finem / vt gratiã. In quarto subseruientia vt mundum. Dicit et q habit⁹ caritatis dicit aliquid perfectionis: ⁊ sic ponitur in deo et aliquid imperfectionis. et sic requirit potentiam perfectibilẽ per accidens. et sic non ponitur in deo. sed est per identitatẽ idẽ q potentia et actu: cum quodlibet sit infinitum ¶ Secũdũ dubium est. utrũ de⁹ magis dilexerit christum q̃ totum genus humanum. ¶ Ad quod dicit bonauẽ. q potest ↄcedi q sic etiã q̃tum ad naturam humanam quia ipsa natura vnita ratione persone diuine cui vnitur: habet quandam dignitatem singularem et inextimabilem. Unde dicit anselmus. q vita illius hominis preponderabat toti mundo immo etiam mille mundis si essent. ¶ Et si arguas q christus inq̃tum homo est bonitatis finite. gen⁹ autem humanum cum sit multiplicabile de se in personas innumerabiles habet quodammodo bonitatem infinitam ergo est magis diligibile. ¶ Respondet q licet genus humanũ sit i infinitum multiplicabile q̃tum est de se per generationis successionem si tempus ⁊ motus in infinitum durarent: tamen q̃tuncunq multiplicetur semper est actu finitum ⁊ bonitatis finite. humana vero natura in xp̃o ratione grẽ vnionis p quã datur sp̃us non ad mẽsuram: quod ĩs modo habet imẽsitatis dignitatẽ ob quã totũ gen⁹ hũanũ excedit quasi improportionabiliter. qstio obiectio. Rñs

d.33. Circa dist.33. quero vtrum virtutes morales sint i volũtate? ¶ Hic est vna opinio ponẽs ipsas in appetitu sensitiuo. eo q diuidit ari. 1. ethicorũ. Uirtutes morales ab intellectualibus secundũ diuisionem partis rationalis per essentiam. et rationalis per participationem que dicitur appetitus sensitiu⁹ quae

nota ordine (marginal handwritten notes: "nota de mag. hominis xpi", "Charitas e in deo")

re sicut virtutes intellectuales sunt in intellectu: sic morales in illo appetitu qui est obedientialis rationi. ¶ Ité ad hoc adducitur cōmentator qui hunc passum exponens dicit ꝙ sunt i eo quod est medium inter plantatiuum siue vegetatiuum et rōnalé talia non est volūtas. ¶ Item arguitur ratione. q2 in eodé sūt virtutes moderantes et passiones moderate: sed passiones sūt in appetitu sensitiuo ergo et virtutes ipsas moderantes ¶ Alia est opinio ponens virtutes morales in voluntate: quam tenēt bonauen. et scotus. ꝑ qua sic arguit. Uirt⁹ est habit⁹ electiu⁹ imediate ꝯsistens. 2. ethicoꝝ. electio aūt est act⁹ volūtat(seu appetit⁹ itellectui. ex. 6. ethicoꝝ. s3 hitus est potētie illi⁹ cuius est ꝑ se illius operatio. igitur habit⁹ moralis est per se voluntatis. ¶ Cōfirmatur. q2 cum hit⁹ moralis perficiat habentem et ipsū reddat facilem ad operationem meritoriā: d3 poni in illa potentia que est pricipium actus meritorij cuiusmodi est voluntas. ¶ Ad primū argumentum dico ꝙ aris. nō distiguit virtutes morales ab itellectualib⁹ ſm distinctioné intellect⁹ ⁊ appetit⁹ sensitiui cū iusticia (scdm ipm i quinto ethicoꝝ) nec sit i itellectu nec in appetitu sensitiuo. Distiguit ergo phūs in propositovirtutes morales ab intellectualib⁹ ſm diuisionem intellectus et appetitus vel sumpti. hoc ptz ex verbis ei⁹ ibidé. dicit ei ꝙ est quod dā irrōnale in rōne cōicans: vt concupiscibile. ⁊ vl'r oé appetibile quod aliqualiter in rōne participat scdm ꝙ est ei exaudibile et obedientiale. ¶ Ubi notandū ꝙ phūs aliquando accipit persuasibile ꝑ rationem seu obedientiale rationi pro voluntate. aliquando pro appetitu sensitiuo. voluntas tamen quia libera magis ꝓprie pōt dici ꝑsuasibilis a ratione. Appetit⁹ ỽo sensitiuus q2 non est liber: nō est ꝓprie persuasibilis sed obedientialis: q2 subditur imperio volūtatis q̄ est rationalis per essētiam non autem appetitus sensitiu⁹. sed ꝑ ꝑticipationé tantum. Sicut autem obedientiale rationi sumit duplr: sic rōnale per essentiam. Uno mō stricte ⁊ primo. et sic competit soli intellectui q̄ intelligit ⁊ rōcinatur. Alio mō nō primo. sed large: et sic competit volūtati. quāl3 sit ratiōalis per participationem inq̄tum est ꝑsuasibilis ⁊ dirigibilis ab itellectu. d2 tamé etiam rationalis ꝑ essentiam inq̄tum imperat itellectui. vñ potest conuertere intellectum vt conferat de hac materia vel de illa. Dr̄ etiā rationalis per essentiā: q2 nunq̄ inuenit sine ratione Non sic de appetitu sēsitiuo qui est in brutis ratione carentibus. Ex predictis patet ꝙ voluntas est quoddam medium inter sensum et intellectū q̄ aliq̄n dicitur rō. aliq̄n ꝑsuasibile a ratione ⁊ sic nūc noiatur ab vno extremo. nūc ab alio. ¶ Ad auctoritaté cōmētatoris. dico ꝙ i appetitu sēsitiuo pōt poni aliquis habitus ad hoc vt delectabiliter moueatur ad obediendū rationi. et iste habitus licet non

Rñō ad arg.

vniversaliter

Ad cōmētatorem.

sit proprie virtus quia non est habitus electiuus nec inclinans ad electiones potest tamen concedi aliquomodo esse virtus: quia inclinat ad ea que sunt cosona roni recte. In parte nanque corporis potest esse virtus et habitus. sicut in manu scriptoris et pictoris patet sic manus inexercitata est inhabilis ad cytharizandum: exercitata autem habilis / que habilitas ponitur esse quedam virtus quia est quedam qualitas habilitans ad opus virtutis. hoc etiam potest concedi in irrationali sicut in equo qui est habilitatus ad quosdam actus ad quos est assuefactus. Et per hoc posset responderi ad omnes auctoritates que adducerentur in hac materia. ¶ Ad tertium dico quod non est necesse virtutes moderantes et passiones moderatas esse in eodem. Volutas enim potest moderari passiones appetitus sensitiui referedo illam delectationem in finem cosonum recte roni: seu imperando fugam obiecti quod natum esset immoderate delectare: et prosecutionem alterius obiecti.

qst.2

Utrum sint tantum quatuor virtutes cardinales? ¶ Quod non quia humilitas et patientia sunt magne virtutes / et tamen non enumerantur inter ipsas. ¶ In oppositum est aug. et alij tractatores qui omnes virtutes politicas reducunt ad quaternarium numerum. ¶ Responsio dicendum quod absque dubio numerus virtutum cardinalium consistit in quaternario que dicuntur politice. quia reddunt hominem bene ordinatum adviuendum inter homines sicut theologice ordinant ad diuina. ¶ Unde dicitur virtus politica a polis quod est pluralitas. dicuntur etiam morales a more quia scilicet ex actibus consuetudinarijs generantur. Dicuntur etiam cardinales siue principales quia sicut ostium vertitur in cardine suo / sic tota bonitas vite humane quo ad virtutes ex actibus consuetudinarijs acquisitas in his quattuor virtutibus versatur. Sunt enim (vt dicit scotus distinctione sequenti) quedam genera inter media seu subalterna sub quibus alie species virtutum moralium continentur. ¶ Quarum sufficientia sic potest haberi. Virtus namque moralis perficit hominem. vel quantum ad intellectum / vel quantum ad affectum. Si quo ad intellectum sic est prudentia que dirigit intellectum circa agibilia. Si quantum ad affectum hoc est dupliciter. quia vel in ordine ad alterum et sic est iusticia / vel quo ad seipsum et sic dupliciter. quia aut disponendo vim irascibilem et sic est fortitudo / aut vim cocupiscibilem et sic est teperantia / Uis enim irascibilis et concupiscibilis no solum ponuntur in appetitu sensitiuo: sed etiam itellectiuo (secundum bon. et scotum) licet ibi no sit tanta distictio quia voluntas non est potentia organica. sed sicut eadem potentia dicitur portio superior et inferior per coparatione ad diuersa obiecta: sic eadem volutas dicitur irascibilis inquantum respicit obiectum offendens. et cocupiscibilis inquantum respicit obiectum concupiscibile seu conueniens. ¶ Et notandum quod prudentia prudentia est virtus intellectualis et moraliter dena

Sufficientia virtutum.

Rňo

us. Intellectualis. qr pficit itellectum. moralis qr dirigit i opa tiões virtutũ. Nõ sic de aliis habitibus itellectualibus. ¶ De qualz aũt predictarum virtutũ est aliqd breuiter dicẽdum et prio de fortitudine. ¶ Est aũt fortitudo habitus quo moderatus vis irascibilis ne iordinate velit ppellere offẽdens et imoderate vlcisci sz moderate velit ppellere ppellẽda. et nõ ppellere nõ ppellẽda. cuius pñt poni due spẽs. Una per quã disponitur volũtas ad moderate propellẽdum ppellẽda q potest dici belicositas. Alia per quam inclinatur ad nõ repellẽdũ non repellẽda: sz ad sustinẽdũ ipa que dr patiẽtia. Et qr difficilius ẽ non repellere offẽdens q̃ repellere / io patiẽtia ẽ nobilissima fortitudo iuxta illd poete. Nobile vincẽdi genus est patiẽtia fili. q propter si vis viuere disce pati. Est antem fortitudo scdm aristo. 3. ethi. medietas iter timores et audacias q est circa terribilia quorum maximũ ẽ mors supabũdat. ea aggrediẽdo vltra q̃ recta rõ dictat. dr audax. Is vero qui deficit in audẽdo et superabũdat i timẽdo vocatur timidus. quia timet q non dz timere. et eo mõ quo nõ oportet. et sic de aliis circunstantiis fortis vero mediũ tenet i audendo et timendo. ¶ Dicto de fortitudine videndum est de temperantia. Circa quod sciendum q temperantia potest capi dupliciter. Uno modo stricte. et sic est tantũ circa delectationes gustus et tactus. et hoc determinat de ea phũs 3. ethicorum. Alio modo sumitur large vt est vna de numero quattuor virtutum cardinalium. et sic est etiam circa alia ɔcupiscibilia. Unde andronicus hoc modo in suis moralibus dicit humilitatem ad tẽperantiam pertinere. de quo dicit scotus distictione sequẽti q prima cõcupiscibilia videntur esse duo scilz bonum honestum. et delectabile. Utile autem nõ potest esse primum motiuum ad concupiscẽdum. quia non concupiscitur nisi in ordine ad alterum sicut diuitie cõcupiscuntur propter honores vel delectationes. q si loquamur de diuitiis inquãtum sunt pulchre siue inquãtum sunt bonum delectabile. sic primo possunt concupisci sicut aliquod pulchrum visibile. Prima ergo ɔcupiscibilia a natura rõnali sunt honor et delectatio stricte sũpta. igitur prie spẽs tẽperantie q moderatur circa sibi ɔcupiscibilia erunt due. vna circa honores. s. humilitas. et alia circa voluptates que retinet nomẽ gñis et quot possunt esse voluptates distincte ad quas volũtas icli natur: tot possunt esse species ipsius temperantie puta vna circa gustabilia alia circa tangibilia. circa gustabilia posset poni continentia vel abstinentia aut sobrietas. proprie tamen loquẽdo abstinẽtia est circa cibum et sobrietas circa potum. Circa autem tangibilia ponitur castitas moderatur vero temperantia non solũ voluptates sensuũ quibus cõdelectatur volũtas cõiuncta: sed etiam voluptates proprias ipsi volũtati vt volũtas ẽ. quomõ volũtas angeli põt appete-

re bonū delectabile lз nō habeat appetitū sensitiuū. ¶ Q̄ꝛ vero iste tēperantie distinguantur ꝓbatur: quia vna posset esse sine alia / potest eni aliquis esse tēperatus circa venerea vt nolēs vti nisi sua: et intēperat⁹ circa gustabilia. Potest etiā aliquis esse temperatus circa sensibilia et intemperatus circa speculabilia puta sūme delectando in speculabili minus vtili vel necessario. ¶ Opponuntur autem temperātie ꝓprie dicte gula et luxuria ꝑ excessum. Per defectum vero sibi opponitur īsensibilitas. vt si q̄s in tantum delectationes refugeret q̄ pretermitteret ea que sunt necessaria ad conseruationem speciei vel indiuidui talis diceretur insensibilis vel agrestis. Abstinere tamen a delectationibus ad liberius vacandum cōtēplatiōi diuine dulcedinis vt faciūt virgines: non est viciosum sed deo acceptum. Si arguatur q̄ virginitas recedit a medio ab omnibus delectationibus venereis abstinendo. ergo est viciosa et non virtuosa. ꝓbatur ꝯn̄a q̄ꝛ virtus consistit in medio. 2. ethicorū. Rn̄deo q̄ lз virgo abstineat ab oīi delectatiōe venerea / tn̄ tenet medium. quia hoc facit scdm dictamē recte ratiōis scбз quam sumitur medium virtutis et non secundum q̄titatem rei (vt dicitur. 2. ethicorum) ¶ Exēplum huius patet in magnanimitate que est ad magna aiositas. puta ad officiū vł ad op⁹ difficile dignū maxio honore. vt si q̄s cū ꝑiclo mortis ꝯstāt assurgat ad redarguēdū vicia principū.

hec virtus lз cōsistat circa extremū scdm q̄titatē rei inq̄tum est circa magna tn̄ est in medio secūdū rōnē vt dicit ari. 4. ethicorū q̄ꝛ ad illa magna tendit magnanimus secūdū q̄ recta rō dictat. vn̄ dicit q̄ magnanim⁹ est magnitudine extremus / sed vt oportet medius. Non enim tendit ad magna et honorabilia ꝓpter sui exaltationem sed ad dei gloriam et sui ac proximorum in bonum promotionem. vnde tenet medium iter caymum seu ꝓsumptuosum qui conatur ad illa que facultatem suam excedunt et quibus est indignus vt si ignarus ad doctoratum ihiet et pusillanimen qui recedit ab operibus virtuosis recusans tēdere ad id quod est sue potentie cōmensuratū. ¶ Ad ꝓpositū igr reuertendo virginitas consistit in medio vt recta ratio dictat cōtinendo. est enim habitus elicitiuus perpetue itegritatis corporis. cui⁹ extrema sūt velle frangere illā integritatē absq̄ necessitatē et nolle frangere pro necessitate inter que media nolle frāgere sine necessitate. Cuius excellentia patet exemplo christi qui matrē virginem elegit et virginitatē seruauit. ¶ Circa predicta notandū q̄ lз cōtinētia proprie sit circa delectationes gustus et tactus: large tamē extendit ad alia puta ad irā. Vn̄ scdm ari. i 7. ethicorum i oī specie virtutis vel vicij est triplex gradus scilз dispositio perfectio / et excessus. Primus gradus in vitio dicitur incontinentia puta cum homo passione dominante incidit isor

nicationem. Secundus gradus dicitur malicia cū scilʒ ex malis operibus est habitus vicij generatus vt habitus intemperātie et hoc non excedo limites cōis malicie hoiʒ. Huiusmodi āt gradus dr̄ perfectū bonū ad mala transferendo: sicut homo habituatus ad furandū dicitur perfectus latro. Tertius grad⁹ dicitur bestialitas vt cū q̄s ita excedit modū humanū in vicio φ efficitur similis bestijs: q2. s. iudicium rationis videtur in eo quasi extinctum vt si quis sit ita intēperatus vt delectationes innaturales querat/ puta si in actu carnis non seruet debitam speciē et est ꝓprie circa delectationes carnales: licet large extendatur ad alia. vt si quis sit ita crudelis φ mulieres pregnātes interficiat. Sic in virtutibus prim⁹ gradus dicitur continentia que est quedam dispositio ad virtutē. vt cū quis resistēdo passionibus rectē operatur licet cū aliquali tristicia ꝓpter passionē nondū sedatam. Secūdus gradus dicit̄ virtus. vt cū quis habet habitū virtuosum puta temperantie p quē delectabiliter operat̄/ nō tamē excedendo cōmunē modū bonitatis humane. Tertius gradus est cum q̄s i virtute ita superexcellit φ excedit modum communē hoim sic φ videtur totus angelicus vel diuinus ꝛ talis virtus dicitur heroica. Heroicus nāq3 dicitur ab heros φ est dominus vnde viri potētes dicunt̄ heroes. Posset autē primus gradus diuidi i duos. scʒ initium virtutis quod dicit̄ ꝑseuerantia et in progressu vel profectū que dicitur continentia. hec nāq3 in septimo ethicorū comparātur ad inuicē sicut resistēs ad superās. ¶ Ad rationem eīn perseuerātie sufficit φ aliquis se teneat cōtra impellens. Unde perseuerare nihil aliud est q̄ʒ contra aliud impellēs stare sed ꝯtinētia dicit̄ ab eo qđ est superare. Illud eīn ꝓprie ꝯtinemus quod in nostra ptāte tenemus. vñ ille dr̄ cōtinens qui superfluas delectationes refrenat et cohibet tentationes. s repellēdo: lʒ cū labore: ꝛ sic ad cōtinentē pertinet vincere et cōtrapugnare. Ad perseuerantē vero sufficit φ a tristicijs nō vincatur propter tamen eoꝝ conueniētiā pn̄t ad vnum gradum reduci. vtrūq3 eīn est dispō ad virtutem ¶ Opponitur autē perseuerantie mollicies. Mollis eīn dicit̄ q̄ de facili recedit a bono propter tristicias causatas ex defectu delectationū. vnde molle dr̄ quod de facili cedit tangenti. ¶ Et notandū φ lʒ perseuerantia nō sit virtus eo mō φ de ea ibi loquitur ari. sicut nec cōtinētia sed dispositio ad virtutem. si tñ sumat̄ ꝑseuerantia p habitu quo quis eligit diuturnitatē sustinere i q̄buscunq3 operibus virtuosis sic est virtus. Sumitur etiam aliqñ perseuerantia pro actu hui⁹ virtutis vsq3 ad mortem durante: ꝛ hoc modo dicit aug⁹ in libro de perseuerantia φ nullus pōt dici perseuerātiam hēre q̄diu viuit nisi perseueret vsq3 ad mortem. ¶ Differūt aūt mollicies et incōtinentia. q2 incōtinēs plus conatur immanere electioni contra

ꝑseuerātia.

perfectum
c
primus gradus
secundus gradus.
c
Tertius gradus.
duplex gradus.

Passiões pugnãdo: mollis vero sine magno conatu ab electione recedit. Conueniunt autem in hoc q̄ lz vterq̧/adueniente passione succũbat: ipsi tamen extra passionẽ exñtes gerũt in proposito cõcupiscẽtias illicitas nõ sequi. & ideo nõ peccant ex electione. Intẽperatus vero est ipsis deterior qui ex electione peccat Ex quo infert ari. q̄ non est penitiuus. q2. s. nõ ita de facili penitet sicut incõtinens. imo gaudet se peccasse eo q̄ operatio pcti fctã est ei quasi cõnaturalis per habitũ. sempq̧ existimat oportere pñs delectabile prosequi. malicia aduertẽte itellectũ eius a cõsideratione finis & principiorum agibiliũ que sumunt a fine: & sic

Tho est deterior incontinẽte. ¶ Circa predicta notãdum scd̃m tho. in prima secunde q̄ ille qui peccat ex passione lz peccet eligens. nõ tñ ex electione q2 electio non est in eo primũ pcti principiũ sed inducitur a passione ad eligẽdum id quod extra passionẽ exñs nõ eligeret. Itẽ notandũ q̄ malicia aliqñ sumitur pro habitu malo aliqñ vero pro electione mali. Item notandũ q̄ lz ois peccãs ex habitu peccet ex electione cũ eligat malũ vt habeat bonũ cõueniens scd̃m habitũ. sine tamẽ habitu potest volũtas ex seipsa ad malũ moueri. & sic ex electione peccare absq̧ inordinatione sensus vel intellectus. habens quoq̧ habitũ malũ non semper peccat ex habitu cum aliquãdo

de iu peccet ex passione vel ignorãtia
sticia ¶ Dicto de temperantia videndum ẽ tertio de iusticia que est reddere vnicuiq̧ quod suum est. Ubi sciendum q̄ iusticia (vt est virtus cardinalis secũdum scotum) non dicit aliquẽ vnum habitũ: sed est quoddã gen⁹ intermedium respectu multarũ specierum iusticie disponentium circa opatiões q̄ sũt ad alterũ q̄ sic pt diuidi. Q2 vel disponit hoiem in ordine ad honorẽ vel cultum diuinũ & sic iusticie spẽs est religio vel latria de qua dictum est di. 9. Uel disponit hominem i ordine ad proximum & hoc dupliciter Uno modo cõmunicando se alteri q̄tum potest & sic est amicitia. Alio mõ cõicãdo sua/et hoc duplr. Uno mõ communicando se alteri q̄tũ põt et sic est amicitia. Alio mõ cõmunicãdo sua et hoc duplr. Uno mõ cõicãdo itrĩseca ad conuictũ necessaria. & sic iusticie spẽs sunt p̄sidẽtia & obedientia. presidentia disponit p̄latos ad recte regendum subditos/obediẽtia vero disponit subditos ad parendum iussis superiorũ et ad ipsos reuerendum et alio noie dicit obseruantia. Hoc etiã modo sub iusticia cõtinẽtur veritas et affabilitas disponentes hoies quoslibet in mutuo et decẽti cõuictu. Si vero disponat ad cõicandũ extrinseca hoc est duplr. quia vel scd̃m debitum & equalitatẽ & sic est iusticia equalis quã diuidit ari. 5. ethicorum in cõmutatiuã et distributiuam. Cõmutatiua fit in cõmutationibus in quibus est translatio ab vna parte ad aliã. Distributiua vero in distributione honorũ pecuniarũ vel aliorũ quorumcunq̧ partibiliũ hoib⁹ cõicantibus vi

banitatem/ q̄ scilicet habent aliquid cōe distribuendū singulis. ¶ Si vero scdm cōdecentiam et inequalitatē sic sub iusticia ꝯtinētur liberalitas et pietas licꝫ autē pietas sumatur ꝓprie pro cultu et obsequio parentum et patrie large tamē extenditur ad quelibet opera mie aliquando etiam sumitur ꝑ religione. Et licet religiosi dicantur omnes qui verū deum colunt. appropriatur tamen hoc nomen illis qui vitam suam totā deo dedicantes a mūdanis negocijs se abstrahunt. Quāuis autem filiorum ad parentes sit debitum necessitatis: est tamen ibi inequalitas cū nō possit ipsis reddi condignum. et sic ad pietatem erga parētes exercendam est debitum legale cū inequalitate et dicitur debitum legale ad quod reddendum aliquis lege astringitur. Est etiam tale debitum ad opera pietatis sumpte pro misericordia quādo viget necessitas ꝙ maxime extrema. ¶ Ad liberalitatem autem est tantum debitum morale quod scilicet debetur ex quadam ꝯdecentia et honestate virtutis: sumēdo itaqꝫ iusticiā large prout scilicet disponit circa alterū debito legali vel morali siue sit ibi equalitas siue inequalitas possent eius varie species assignari. ¶ Thomas autem et rich. iusticiam magis stricte accipiētes prout scilicet sumitur ab ari. (in ꝗtū consistit in hoc ꝙ reddatur alteri quod debetur et secūdum equalitatē et debito legali.) Dicunt partes iusticie a tulio assignatas. s. religionē. pietatē obseruantiam. veritatē. gratitudinem et vindicationē nō esse eius species siue partes subiectiuas sed partes potentiales. ⁊ idē dr̄ de amicitia q̄ ponitur pars iusticie (a macrobio) et de liberalitate quam inter partes iusticie andronicus enumerat que dicunt̄ partes potētiales iusticie. qꝛ in aliquo cum iusticia cōueniūt. sꝫ ad plenā rationē iusticie nō attingunt. Conueniūt quedam inquātum disponunt ad operationes que sunt circa alterū. nō tamen sunt eius species. cū ratio iusticie hoc modo sumpte non includatur in ipsis. vnde deficiunt a perfecta ratione iusticie quedā em̄ illaꝝ deficiūt a ratiōe equalis. quia per illas non redditur equale. vt patet de pietate erga parētes. ⁊ de religione erga deū quibus non potest reddi condignum. Patet etiā de obseruātia qua redit hō ꝟtuosis supra constitutis honorem: sed nō reddit equale. qꝛ virtuti ꝑfecte non fiet dign⁹ honor. 4. ethico. Alie vero deficiūt a rōne debiti legalis vt dictū est de liberalitate. Patet etiam de gratitudine ꝑ quā fit recompensatio beneficiorum et invindicatione qua fit repulsio malificiorum motu proprio non tamen contra legem nec ꝓpter malū ipsorū: sed ad eorum cohibitionē et suā defensionē et tutelam. ¶ Vindicatio aūt que fit auctoritate publice ptātis scdm sentenciam iudicis / pertinet ad iusticiam commutatiuam. sub qua cōtinetur iusticia punitiua ¶ Patet etiam in veritate per quam homo talem se exhibet ꝑ

ximo i verbis & factis qualis est
quod nō debet primo ex aliqua
legis necessitate sed ex quadam
morū honestate. sic igr̄ scd̄m di-
uersam iusticie acceptionē de ea
varie loquuntur doctores. ¶ Con
munissime vero iusticia dicit re-
ctitudinē animi siue in declinā-
do a malo siue in faciēdo bonū
et hoc modo est virtus genera-
lis. scd̄m quā quilibet homo sā-
ctus dicitur iustus. ¶ Si aūt q̄-
ras quare iusticia magis accipi
tur generaliter q̄ alia virtus.
¶ Rndeo q̄ nomē iusticie īponi
tur ab ordine rectitudinis q̄ ge-
neraliter conuenire pōt oi virtu
ti. Est nanq̄ iustare idē qd̄ recti
ficare. Mediat vero iusticia non
inter duas malicias sicut libera
litas inter prodigalitatē & aua-
riciā. sed inter duas iniustifica-
tiones s. inter iniustū facere & in
iustum pati. quorū primū est ma
licia: secundum vero non: sed po
tius pena. ¶ Actus autem iusticie
cuilibet iusto cōueniēs. est firmi
ter velle seruare rectitudinem de
bitam in operationibus que sūt
ad alterum. ¶ Diffinire vero quid
sit iustum est actus iusticie per-
tinens ad iudicem. ¶ Iudex eñ di
citur quasi ius dicēs: quare eius
actus vt sic est iudicium. quod
significat determinationē iusti
seu iuris. ¶ Unde iudiciū idem est
quod iuris dictio. extra de ver-
borum significatiōibus. Forus
¶ Iudicium igitur est actus iudi
cis vt sententiam proferentis secū
dum regulas iuris. et est actus
prudētie vt regulantis eius in-
tellectū & actus iusticie vt incli-
nātis iudicis affectum ad recte
iudicandum de quo psal. Quo-
adusq̄ iusticia conuertatur in iu
dicium. ¶ Diuiditur aūt ius in iuris
naturale & legale seu positiuum diui-
Ius naturale est qd̄ habet vim sio.
ex naturali iudicio. vt deum nō
esse odiendum sed super omnia
diligendum. ¶ Ius legale seu posi
tiuum est quod accipit vim ex le
ge posita. ¶ Lex autē condit a deo
et hec facit ius diuinū. & ab homie
& illa facit ius humanū. ¶ Ius au
tē humanū diuiditur in canoni-
cū & ciuile. Ius canonicū est ius
ecclesiasticū. & dr̄ a canon quod
est regula. q2 in eo cōtinētur re-
gule sanctorum patrū. & diuidi-
tur in decretū & decretales. ¶ Ius
vero ciuile dicit quod est a secu
laribus cōstitutū vt a ciuitate vel
principe seculari. ¶ Et notandū
q̄ humani actus de quibus dātur
leges in singularibus cōsistunt:
que sunt cōtingentia. & infinitis
modis variari possūt. & ideo nō
fuit possibile vniuersaliter regu-
las legis institui que i nullo ca-
su paterentur instantiam. Unde
legislatores attendētes ea q̄ vt
in pluribus accidunt leges sta-
tuerunt. in quibus nō verba le-
gis tātū sed legislatoris mēs est
obseruanda & ideo in aliquo ca
su particulari nō est iustum ver
ba legis obseruare. ¶ Verbigra-
tia. in quadam ciuitate fuit sta-
tutum sub pena capitis q̄ pere-
grini nō ascenderent muros ci-
uitatis. n. s. possent ciuitatis do
miniū vsurpare. hostibus autē
irruentibus peregrini ascende-
runt muros vt defenderent ciui
tatem ab hostibus quos tamen
nō est dignum puniri. Est enim

hoc contra ius naturale ꝙ bene factoribus ꝓ premio pena reddatur. et ideo ius legale est dirigendum seu interpretādum. qđ fit per ius epykes quod se habꝫ vt species respectu iusti generaliter sūpti. et est eius interpretatiuum. sic epykeia seu equitas est quedā iustitia que est habitꝰ electiuꝰ talis iusti. ¶ Ultimo videndum est de prudentia que secundū phm̄. 6. ethicoꝝ. est habitus actiuus cū ratione vera circa hominis bona et mala. Dicitur autē habitus actiuus. quia est habitus directiuus secundū dictamē recte ratiōis circa operationes imanentes. cuiusmodi sunt operatiōes virtutum: que maxime consistunt in operatione voluntatis. ¶ In omni enim virtute morali requiritur prudentia in intellectu regulatiua et habitus virtutis in voluntate vt prōpte ꝛ faciliter eligat hidqđ ratio recta determinat eē eligendum. Habitus autem virtutis gn̄atur ex frequentibus electionibus vt hitus castitatis ex frequēter eligere cōtinere. Prudentia vero generatur ex frequenti bus dictaminibꝰ. i. ex frequēter determiāte apphēdere hoc esse agendū. ¶ Ponūtur autē a phō tres partes subiectiue prudētie s. prudētia politica que ordinat hoiem ad bonū cōe ciuitatis et prudētia yconomica q̄ ordinat hoiem ad dispensatiouē domus vel familie. et prudētia monostica que ordinat ad bonū ꝓpriū. ¶ Assignantur etiā a phō ptes prudentie eubulia sinefis et gnome q̄ possūt dici partes quasi integrales prudētie/ qꝛ habēt quādam similitudinē cuꝫ partibus integralibus inq̄tū requirunt ad perfectum actū prudentie. ¶ Est eni prudētia ꝯsiliatiua seu inquisitiua ꝛ iudicatiua. eubulia aūt pertinet ad ꝯsiliū/ est eni rectitudo cōsiliū/ sinesis vero et gnome ad iudiciū. Un̄ sineti dicūtur homines sensati q̄ recte iudicāt de medijs iuētis per inq̄sitionē an sint vtilia ad finē cōsequendum. Possūt etiaꝫ dici partes potētiales prudētie/ qꝛ nō attingunt ad ꝑfectā rōnē prudētie (cuius non tm̄ est consiliari seu inquirere et iudicare) sꝫ etiā ꝑcipere applicādo. s. cōsiliata ꝛ iudicata ad particulare agibile et hic est principalis actus prudētie. Est ei prudētia preceptiua vt procedatur ad actū vt dicit ari Exēplū aliqs pōt per eubuliā inqrere et per sinesim iudicare ꝙ ad summū bonum obtinēdū est ab illicitis voluptatibꝰ abstinendū ꝛ demū intellectus prudētis hāc cognitionem ad opus applicādo ꝑcipit volūtati fugā voluptatū et ꝓsecutionē virtutū dictādo seu determinando ꝙ oportet eam sic opari si sūmū bonū velit adipiscivnde istđ ꝑcipere est stimulare voluntatē ad bonū qđ a theologis vocaꝫ sinderizare de quo dictū est in. 2. sententiarum. Per hoc tn̄ non pōt cōcludi itellectū esse nobiliorē volūtate. qꝛ itellectꝰ nō absolute ꝑcipit voluntati (cum volūtas sit libera et possit nō agere) sed ecōtra volūtas absolute ꝑcipit intellectui. vt intelligat ꝑ modū cause supioris ita ꝙ intellectꝰ nō pōt sibi resistere.

¶Est autem gnome rectitudo iudicij in his in quibus oportet a cõmuni lege recedere est eni iuris epykes discretiua ex parte intellectus sicut epykeia est eius electiua ex parte affect⁹. q̃stio ¶Dubium vero est an ebulia/sinesis et gnome sint habitus acquisiti distincti a prudentia. ¶Et dicunt quidã q sic qr dicit aristo. q sunt habitus in idem tendentes. Alij vero dicũt q ponere tot habitus videtur superfluum/cũ cõsiliari qd pertinet ad eubuliã et iudicare quod pertinet ad synesim et gnome: sint act⁹ prudẽtie. que est habitus cõsiliatiuus et iudicatiu⁹ vt dicit arist. ¶Dicuntur autez esse habitus. quia sunt quedam habilitates naturales. dicente aristo. q naturalia videntur esse hec secundum q videmus aliquos naturaliter aptos ad recte consiliãdum alios ad iudicãdum. alios ad precipiendum sibi et alijs que quidẽ habilitates naturales habẽt cõplementũ ab habitu prudẽtie inclinante intellectũ ad hmõi actus pri Ad hos quoqꝫ actus prudentie possũt reduci partes prudentie que a qbusdã varie assignãtur. ¶A tulio eni ponũtur memoria intelligẽtia et prouidentia. ¶A macrobio autẽ ponuntur ratio intellectus. circunspectio prouidentia. docilitas et cautio. Ab alijs ponitur solertia. ¶Ad primum enim actũ prudẽtie qui est consiliari. pertinẽt solertia. docilitas memoria et ratio. Consiliari nãqꝫ est inquirere. et hoc vł per seipsũ. et sic est solertia q̃ est sollicitudo seu vigilãtia vel ydoneitas inueniendi media ad finem cõsequendum. Cõsiliari autẽ per alienã eruditionẽ p̃supponit docilitatẽ. vt videlꝫ hõ sit bene susceptiuus discipline. documẽta aliorũ non contennendo. ¶Ad hoc etiã requiritur retẽtio inuentorum qd ptinet ad memoriã ac inuẽtorum collatio in inq̃sitione cõsilij ex quibusdã ad alia. procedẽdo quod est rõnis op⁹. ¶Ad scdm vero actũ prudentie qui est recte iudicare pertinet intellect⁹ seu intelligẽtia q̃ est sana estimatio finis. ppter quẽ oportet hoc et nunc operari a quo quidẽ fine sumũtur pricipia ad ea que sũt ad finẽ. Requiritur etiã circunspectio q̃ est inspectio oim circũstantiarum que debentur operi. ¶Tertio requirit̃ cautio siue cautela. que est discretio bonorum et malorum possibilium euenire operationi. ¶Ad tertium autẽ actum prudentie que est precipere. pertinet prudẽtia per quã aliquid futurum prospicitur vt caueatur vel effectui mãcipetur ui est enim cura applicãdi ad op⁹ cõsiliata et iudicata. ¶Ad argumentum in oppositum dico q omnes virtutes morales continentur sub quattuor cardinalibus vel ad eas possũt reduci. vt patet ex predictis. Ad arg.

Circa distĩctionẽ. 34. Quero vtrũ virtutes. dona. fructus et beatitudines sint idẽ habitus iter se. dist. 34. ¶Q nõ. quia nõ est idem numerus ipsorum. virtutes enim et dona sunt septem. beatitudines octo.

fructus vero duodecim. Ad galathas. 5. capitu. Fructus autē spiritus est caritas. gaudium. pax. patientia. lōganimitas/bonitas/benignitas/mansuetudo fides modestia/continentia/castitas. ¶ In oppositum grego. super illud iob. Nati sunt ei septem filij. ¶ Hic dicit scot⁹ q cū homo sufficienter perficiatur in via in ordine ad deum per tres virtutes theologicas: per quattuor virtutes cardinales ad se et ad proximum vt ex precedentibus patet non videtur necessarium ponere alios habitus. vnde exprimuntur in se vel in suis speciebus per beatitudines dona et fructus vt patet discurrendo. ꝛ primo in beatitudinib⁹ vbi exprimitur temperantia in humilitate que est eius species secundum andronicum. vt dictū fuit distinctione precedenti. hāc exprimit saluator ibi. Beati pauperes spū. Ubi dicit augu. recte intelliguntur pauperes spiritu humiles et timentes deū. i. non habentes inflātē spm / exprimit etiam in specie moderante voluptates in cōi per illud bti mundo corde. Mūdicia eni cordis est immunitas voluntais ab oi inordinata delectatione. ¶ Fortitudo exprimitur i patiētia que est ei⁹ spēs perfectissima. ibi bti qui persecutionē patiunt propt iusticiaʒ. ¶ Iusticia exprimitur in amicitia ibi. Beati mites. Mites enim sunt qui non offendūt nec resistunt in malo vbi per hoc quod est infimum in amicitia exprimitur amicitia qua ds se cōicat proximo. Exprimitur etiam in alia specie q̄ dividitur in vītatē iustā et obedientiam cum dicitur. Beati pacifici tūc quippe pax seruatur cū presidēs recte regit et subdit⁹ recte obedit. Exprimitur quoq̄ tertia species iusticie que est q̄tū ad exteriora cōmunicādo cū bī beati misericordes. ¶ Caritas aūt exprimit ibi beati qui esuriūt et sitiūt iusticiā. caritas eni vie est habit⁹ quo esurimus iusticiā et diligere deū in se qui est vere iusticia. ¶ Spes vero exprimitur ibi beati qui lugent. Per luctum enim designatur habitus quo desideramus deum nobis. sic igitur in octo beatitudinibus exprimuntur virtutes appetitiue. tam morales q̄ theologice vel in se vel in suis speciebus. ¶ Due autem virtutes intellectuales vna acq̄sita vt prudentia/alia infusa vt fides q̄ nō exprimūtur in se nec in suis speciebus. dantur intelligi per appetitiuas quia non est voluntas optime disposita sine virtute corrīdente in intellectu. In donis autē exprimitur prudentia per illud spiritus consilij prudētia ei est hītus cōsiliatiu⁹. ¶ Fortitudo exprimitur nomine suo. Temperātia exprimitur in timore que est ideʒ q humilitas scdʒ eug. super illud beati pauperes spū. Sicut etiam initium sapientie timor dñi. sic humilitas principiū virtutum. ¶ Iusticia exprimitur in sua specie. scilʒ in pietate que a saluatore dicitur mia. Caritas i sapiētia/caritas enim est habit⁹ quo sapit michi deus in se seu quo placet michi bonū ei⁹ i qua itelligit spes que

est habitus quo ipsum obiectū sapidum michi volo. Fides vero exprimitur per intellectum et scientiā/ita q per intellectū designatur fides imperfecta q est noticia articulorum primorū/et per scientiā fides pfecta que est noticia explicata d articulis quē admodū inscibilibus naturalibus intellectus dicitur esse principij z scientia conclusionis explicate. ¶ In fructibus exprimūtur caritas et fides nomie proprio. spes vero in longanimitate. vnde de patriarchis dicit q erant longanimes in spe. quasi in longū aiose expectātes. Fortitudo exprimitur in patiētia. Justicia in mia que dicitur bonitas et amicitia que vocatur benignitas ac in specie pertinente ad regimen et subiectionem cū dicitur mansuetudo. Mansuetus enim est qui obsequitur sine murmure. ¶ Temperantia exprimitur in cōtinentia et castitate et hoc sumēdo castitatem circa venerea/et continentiam circa alia delectabilia vel sumendo vtrūq pro vna specie in diuersis gradibus vt dictum est distinctione precedenti. ¶ Prudentia exprimitur in modestia/modestus enim est qui debitum modū tenet quod pertinet ad prudentem cuius est debitū modum in actione inuenire et determinare. quedam vero ibi enumerantur que sunt delectationes consequentes vel concomitantes actū vt gaudium z pax. Est enim gaudium delectatio in voluntate/pax vero est securitas habēdi obiectū sine impugnatione. sic ergo patet q in dotis fructibus seu beatitudinibus nō sūt alij habitus ab hitibus virtutū vel ipsarum specierum. Licet non sit idem numerus hic inde/nec eadem numerata. Scriptura enim sacra eadem realiter sub alijs verbis exprimit nunc obmittens aliqua et alibi exprimens omissa vt patet ex premissis. Et per hoc patet ad argumētum in oppositum. ¶ Exprimuntur autem in speciali tres virtutes theologice pria ad corinth. 13. quatuor vero cardiales. sap. 8. vbi dicit q sapientia docet sobrietatem/prudentiam/ iusticiā et fortitudinem. ¶ Et notādum q virtutes dicuntur dona quia a deo liberaliter pferūtur. Uirtutes enim theologice sūt habitus infusi a deo. Uirtutes vero morales licet ex actibus generētur nichilominus tamen sunt dona dei qui concurrit cum libero arbitrio vt causa principalis/per liberalem et beniuolam cooperationem. et sic dicit sap. q nemo potest esse continens nisi deus dederit. Dicuntur etiam fructus propter spirituales refectionem et dulcedinem sibi annexam. Dicuntur vero beatitudines in spe vel merito: quia per ipsas meremur eternam beatitudinem.

Virtutes sunt dona dei

¶ Notandum insuper q quidā est timor qui principaliter aspicit ad penam: et dr timor seruilis de quo dicit aug. q preparat locum caritati. cūm autem venerit caritas pellitur timor. quod est intelligendum (vt dicit bonauentura) non q simpliciter pellatur adueniēte caritate: sed quia pellitur qn̄tū ad hoc quod distinctio

est principaliter timere penam. et quantum ad malam voluntatem aneram. Alius vero timor vnum oculum habet ad penam. sed tamen principalem habet ad offensam vitandam. et dicitur initialis. Tertius autem vnum oculum habet respectu offense vitande / refugiendo ne separetur a deo. Alium vero respectu reuerentie exhibende. et hic dicitur filialis. et remanet in beatis quantum ad secundum actum. qui semper deum reuerentur resiliendo a summa maiestate in propriam paruitatem. et de hoc dicit psal. Timor domini sanctus permanet. etc.

di.35 Circa distinctionem. 35. Quero an sapientia / scientia / intellectus et consilium sint habitus intellectuales? Respondeo. sapientia vno modo sumitur prout est vnus de quinque habitibus intellectualibus positis 6. ethicorum. et sic versatur circa causas altissimas. Alio modo sumitur magis large ab augustino pro cognitione rerum diuinarum et humanarum et his modis non sumitur in proposito sed vt patet ex predictis sapientia est caritas. que est habitus appetitiuus licet includat fidem tamquam primum: sicut actus voluntatis includit actum intellectus et ex consequenti dat intelligere spem vt dictum est in precedentibus scientia et intellectus circumloquuntur habitum perfectum et imperfectum fidei. Consilium vero est habitus prudentie vt premissum est. Ex quibus patet quid dicendum sit ad questionem.

Et nota quod secundum augu. 1 libro de ciuitate. Sapientia aliquando sumitur pro theusebia quod idem est quod cultus diuinus qui consistit in tribus virtutibus theologicis: vt dicit in principio enchiridion. Idem etiam quandoque importatur nomine pietatis.

Circa distinctionem 36. Quero vtrum virtutes sint connexe? Circa quod primo videndum de connexione prudentie cum virtutibus moralibus. secundo de connexione virtutum moralium inter se. tertio de connexione virtutum moralium cum theologicis. quarto de connexione teologicarum inter se. di.36 colligite

Quantum ad primum videtur quod prudentia non possit esse sine virtute morali pro quo sic arguit ari. 6. ethi. quia prudentiales syllogismi qui sunt de operabilibus habent principium sumptum a fine. vt quia finis est talis scilicet bonus vel optimus oportet sic operari. hoc autem non potest veraciter apparere nisi homini bono per virtutem. Peruertit enim malicia estimationem prudentie et mentiri facit circa practica principia ideo concludit quod impossibile est quod aliquis sit prudens nisi sit bonus per virtutem. In oppositum arguitur sic. In intellectu potest esse rectum dictamen de operabilibus absque hoc quod voluntas eligat (cum sit libera) ergo in intellectu poterit generari habitus prudentie licet involuntate non sit habitus virtutis moralis. consequentia patet quia prudentia generatur ex huiusmodi ar. i oppositum

Rñsi unus arti. dictaminibus. ¶ Ad evidentiã huius notandum secũdum scotum q̃ sicut ars respicit factibilia/ita prudẽtia agibilia nec est maior connexio virtutum agibilium vt respiciantur ab vno habitu q̃ factibilium sicut ergo factibilia requirũt diversas artes ꝓprias ita diversaꝫ agibilia prudentias aliquas proprias et sic respectu diversarũ virtutũ moraliũ possũt esse plures particulares prudẽtie. licet sit vna prudẽtia simpliciꝭ sive vniversaliter sũpta respectu omnium virtutũ moraliũ. Et tũc ad propositũ dico q̃ prudẽtia aliqua particularis respectu vni⁹ virtutis bñ põt ẽe sine alia vt ꝓbat argumentũ pro parte affirmativa. ¶ Philosophus autem dicens q̃ impossibile est hominem esse prudentem nisi sit bonus. loq̃tur de prudentia simpliciter sumpta. Nullus enim potest esse simpliciter prudens respectu omnis virtutis nisi sit bon⁹ vt probat ratio philosophi. Excecat nanq̃ malicia intellectum dupliciter. scilꝫ privative et positive. Privative quidem avertendo intellectum a recta consideratione. Voluntas enim eligens oppositum alicuius recte dictati non permittit intellectum diu stare i illo recto dictamine sed avertit ad cõsiderandũ aliquid impertinens vt sine displicentia et cõscientie remorsu opereꝭ quod sibi libet. ¶ Positive autem excecat. quia sicut voluntas recte eligens finem (puta castitatem vel beatitudinem) precepit intellectui cõsiderare. illa que sunt necessaria ad illum finem consequendum/ ex quibus cõsiderationibus generatur habitus prudentie/ ita voluntas prestituens sibi malũ finem imperat intellectui considerare media seu rationes apparentes ad consequendum illum finem puta ad delectabilia prosequenda et terribilia fugienda ex quibus cõsiderationibus generaꝭ habitus imprudentie seu stulticie et sic voluntas mala excecat. Non quidem faciendo errare intellectum circa prima pricipia practica in se considerata (cum sint nota ex terminis) sꝫ faciendo intellectum habere habitum considerandi omnia media ad malũ finẽ. et ĩpediendo ipsũ a consideratiõe principiorum. ⁊ ne frequẽti⁹ applicet ĩpa principia practica ad particulare agibile ⁊ sic nõ põt gñari habit⁹ prudẽtie simpliciter sũpte ex dictaminibus intellectus. licet generetur aliqua particularis prudentia respectu alicuius virtutis. Hoc modo intelligitur q̃ dicit philozophus q̃ malicia pervertit estimationem prudentie ⁊ mẽtiri facit circa practica pricipia. ¶ Secũdum etiam predicta potest intelligi quod diciꝭ. 2. ethicorum. omnis malus est ignorans licet eñi malus homo sciat adulterium esse malum in vniversali: cum tamen eligit adulterari. estimat pro tunc sibi esse bonum adulterari passione concupiscẽtie seu malicia ipsum excecante. Impediendo intellectum. ne applicet cognitionem quam habet in vniversali ad particulare agibile. Ex predictis patet quomo-

do prudentia potest esse sine vir= tute morali et quomodo non.

¶ Econtra autem non potest gene rari virtus moralis in volunta= te sine habitu prudentie sibi cor respondente. quia frequens ele= ctio voluntatis per quam gene= ratur virtus moralis presupponit frequēs dictamē in itellectu ad sic eligendū. ex quo generatur ha bit⁹ prudētie. ¶ Quātū ad scdm articulū q est de connexiōe vir= tutū. moraliū iter se. dicit scotus q nō sunt ita connexe quin vna possit esse pfecta in genere suo si ne alia. quod patet quia vn⁹ ho mo plus inclinatur naturaliter ad vnam virtutem q̄ ad aliam/ et sic poterit exercitari circa ope ra vnius virtutis et non circa o= pera alterius. et sic generabitur vna virtus moralis et non alia. et hoc est quod dicit aristote. 6. ethicorum. q idem non est opti= me nat⁹ ad omnes quare hanc quidem sciuit. i. acquisiuit. hāc autem ad quam scil3 non est op time natus nequaq3 assumens erit. Est tamen inter ipsas talis connexio. q vna non perfecte du cit ad finem virtutum. nec con= seruatur sine alia. nec homo est perfecte moralis nec simpliciter bonus nisi habeat omnes ꝛ hoc est quod dicit ari. secūdū quas autem dicitur simpliciter bon⁹ nō contingit separari simul eni prudentie vni existenti inerunt omnes ꝛ loquitur de prudentia vna non in specie sed in genere. ¶ Contra predicta arguit. vna virtus moralis non potest con= seruari sine alia. ergo non erit p fecta sine alia. consequentia pz per aug. in sermone de operib⁹ misericordie. Caritas que dese= ri potest nunq̄ vera fuit. proba tur añs. quia si ds habeat casti stitatem sine fortitudine eliget fornicari ad vitandum mortem ¶ Item greg. 19. moraliū. Una virtus sine alia nulla est omni= no. ¶ Ad primum nego q̄n̄iam. Ad probationem dico q augu. non intendit dicere q vere hñs caritatem non possit cadere per mortale pctm̄ et sic illam amitte re. sed vult dicere q illa non fu it vera. i. vere coniungens vlti mo fini. s. beatitudini. ¶ Ad gre go. dico q vna virt⁹ sine alia dr nulla q̄tum ad permanentiam qr non potest perfecte conserua ri sine alia. vel dr nulla q̄tū ad finem virtutum perfecte conse= quendum. ¶ Quantum ad ter= tium arti. de connexione virtu= tum moraliū cū theologicis. di cit idem doctor q virtutes mo= rales nō necessario requirūt theo ologicas ad hoc vt sint pfecte in sua spē. Dispositio eni potest eē sine forma ad quā disponit. vir= tutes vero morales sunt disposi tio ad caritatē sicut felicitas na turalis ad supnaturalē. Uñ pñt esse pfecte i sua specie sine cari= tate. 3 sine illa non sint pfecte vl teriori pfectione quā pñt hře qr sine illa non ducūt i finē vltimū ꝛ sic dñr informes sine caritate et pñt formari p caritatē p q̄to ordiat ipsas ꝛ finē eaꝝ i finē vlti mum in quem ordinat immedia te. Virtutes etiam theologice nō requirūt necessario morales (se cundum eundem) sive in via si ue in patria. Caritas enim suffi

cienter disponit vim appetiti= uam circa omnia volibilia ipna ratione volibilis. Sic non opoz tet q̃ beati habeant omnem sci= entiam in genere proprio: sȝ suf ficit nosse ea in verbo quod est noticia perfecta. Non apparet etiam rõ quare nõ poterũt ad= discere aliqua scibilia in gñe p= prio q̃ pri⁹ nõ nouerũt. ¶ Quan= tum ad quartum arti. de conne xione virtutum theologicarum in ter se dico q̃ nõ sũt cõnexe i pa= tria: qr ibi manebit hītus ꝛ act⁹ caritatis sine actu ꝛ hītu fidei ꝛ spei. Nec etiã i via vbi in pctõre remanẽt fides et spes sine cari= tate. que quidẽ lȝ sint perfecte ꝛ̃ specie sua in q̃tũ sunt principia ppriorum actuũ respectu ppriorum obiectorum. vlteriorẽ tñ pfectionẽ que est in attingendo finem vlti= mum non habent sine caritate que sola diuidit inter filios re= gni et filios perditionis. et sic si= ne illa sunt informes.

d.37 Circa di.37. inquirit magi ster de pceptis decalogi. ad que omia precepta moralia reduci pñt. Continet nanq̃ ius diuinum tria genera preceptorum. s. moralia. iudicialia ꝛ cerimonia lia. Ubi notãdum q̃ mos aliqñ sumitur pro cõsuetudine. aliqñ pro naturali inclinatione. Mo= ralia ergo sũt ad que est aliqua inclinatio naturalis vnde talia spectant ad ius naturale quia multum sũt conformia natura= li iudicio rationis. fuit autẽ ius naturale explicatum in decem preceptis decalogi ppt ob nubi lationẽ intellectus humani. vt pȝ exodi. 20. precepta aũt iudicia lia sunt que ad decisionem cau= sarũ. ꝛ ad iusticiã iter hoies cõ= seruandã sunt instituta: vt ocu= lũ p oculo dare. ¶ Preterea ve= ro cerimonialia sũt illa per que determinantur ea que spectant ad cultum diuinum: vt sacrifi= cia et oblationes. Ceteris autẽ euacuatis remãserunt in noua lege sola moralia que p christũ fuerunt declarata vt pȝ Math. 5. ¶ Horum autem quedã sunt affirmatiua/ quedam negatiua Affirmatiua semper obligant. i omni tempore sed non pro sem= per: vt hõ sp̄ ẽ obligat⁹ ad hono randũ parentes/ sed non pro sẽ= per: sed dum occurrit opportu= nitas ꝛ requirit necessitas. Ne= gatiua vero obligant semper et pro semper: vt non mechaberis Semper eñ ꝛ p quocũq̃ tẽpore tencor nõ mechari. Preceptorũ quoq̃ decalogi tria pria ad ho= norẽ et dilectionẽ dei ordinãt et pertinẽt ad primã tabulã. Alia vero septem ordinãt ad dilectio nẽ primi/ ꝛ pertinẽt ad secũdam tabulã. ¶ Et notãdum q̃ super bia ihibetur primo et quarto p= cepto. In adoratiõe dei quo ad primum et honorificatione pro= ximi quo ad quartum. Accidia autem in sanctificatione sabba= ti vbi precipitur mentis ad de= um attentio/ gula vero q̃ luxurie coniungitur eodem precepto in hibetur. Inuidia vero et ira in prohibitiõe homicidij auaricia autem in prohibitione furti et cõcupiscentie bonorum proximi. ¶ Primum itaq̃ preceptum est istud. Nõ habebis deos alienos in quo inhibetur omnis ydola=

Margin notes (left): volibilia / ratione; appropriate; 4. ar; mora lia. Margin notes (right): iudi cia lia.; cerio nia= lia.; mo= ralia; pmũ precc ptũ.

tria per quam honor soli deo debit⁹ exhibetur creature hoc etiā precepto prohibent̄ pphane pactiões demonū siue sint ad ludificationē sensuū seu iuestigationē futurorꝝ seu occultorꝝ aut q̄uis aliomodo. Inhibētur etiam quecunqꝫ supersticiose obseruātie. Est autem superstitio cū cultus soli deo debitus non exhibetur sibi eo modo quo debet aut cum exhibetur ei cui non debet. Sol⁹ igr̄ de⁹ q̄ ē sūmū bonum et oīm rerꝝ pricipiū hūani generis reparator est toto corde colendus et super omnia diligendus. Ad ipsūqꝫ est in necessitatib⁹ recurrendū nō ad diuinos vl' sortilegos seu phitonicos mala arte vtētes: ac sibi falso ea q̄ soli⁹ dei sūt vsurpātes. ¶ Est aūt sors p prie cū aliquid fit vt eius euētu ꝯsiderato aliquid occultū innotescat: vt cum ꝑponūtur due festuce trahende quarum vna est breuis et alia longa. Aliquādo vero sumitur pro diuinatione. et ide dicitur sortilegium quod dicitur diuinatio vel maleficium que differt a prophetia que fit gratis et est a deo. Diuinatio vero fit communiter pro pecunia et vtitur demonum auxilio/dicitur etiam sors temporis successio ibi vt cum dies absces serit. ⁊c̄. dicitur etiam capitale debitum vt in vsura, dicitur etiā pars et euentus rei. Demones autē expresse iuocati aliquādo futura prenūciant/ se aspectib⁹ hoīꝫ igerēdo. aliquādo vo p sōnia/quādoqꝫ autem in spē mortuorꝝ apparēdo. et hec vocatur nigromātia a nigron qđ ē mors et māchos diuinatio. Qñqꝫ vero futura prenunciant p hoīes viuos sicut i arepticijs pꝫ. qñqꝫ aūt per aliqua signa que in rebus ianimatis apparent: que si apparcāt in corpore terrestri vocatur geomātia. Si in aq̄ ydromantia. si in aere: aerimentia. si in igne: pyromantia si autem in visceribus animalium immolatorum in aris demonum: vocatur aruspicinm. Diuinatio autē que fit sine expressa iuocatione demonū/ fit per consideratiōnē dispōnis vel mot⁹ alteri⁹ rei vt per motus vel voces auium siue quorūcunqꝫ aialium: ⁊ hec vocatur augurīū a garritu auium vel auspicium ab auium inspectione. Si autem fiat ex ispectione lineamentorum manus: vocatur cyromātia. a cyros qđ est manus. Fit etiam varijs modis scđm varietatem artiū magicarijū que ex traditione demonū ortum habuit. vt ait august. ¶ Est autem diuinatio illicita. qr per eam creature attribuitur quod soli⁹ dei est. scilꝫ cognitio futurorꝝ contingentium. Unde esaias. Annunciante que ventura sunt et dicem⁹ q dij estis vos Inhibetur etiam in leuitico vbi dr. Aia que declinauerit ad magos ⁊ ariolos interficiam illā de medio populi mei. ¶ Dicuntur aūt vulgo magi icantatores vel malefici. Et licet quilꝫ malefactores possint dici malefici: hoc tamen nomen sortilegis et mala arte vtentibus appropriatur propter scelerū magnitudinem. ¶ Dicti autem sunt magi incantatores: qr artē verbis peragūt.

Margin notes: Sup(er)stitio — De sortib⁹. — De diuinationibus. — magi

Illudunt quoqꝫ plerumqꝫ sen-sus humanos. que illusio presti-gium dicit̄ a perstringendo. qa perstringit aciem oculorum ne videat rem sicuti est. Sortilegi quoqꝫ sub nomie ficto religiōis diuinationis scientiam profiten tur. Inhibentur etiam varie ob seruantie supersticiose in magis cōsulēdis vel curationib⁹ ab ip sis expetēdis. siue in verbis siue ĩ rebus suspēdēdis aut ligādis. seu ĩ kalēdis ianuarij aut dieb⁹ quibusdā: vł mēsib⁹ obseruādis vel donarijs ĩ pricipio āni boni fati augurio fiendis. seu etiam tempora obseruare. sicut obser-uant qui certis diebus volunt vel nolunt aliquid inchoare. hu iusmodi tempora fausta vel in fausta estimantes. id est felicia quibus fortuna fauet. vel infe-licia quibus scilicet non fauet. 26. questione. 2. quinta et septi-ma. ¶ Per hec tamen non inhi-betur obseruare vel attendere circa motus corporum celestiū ea que naturalem habent ratio nem: vt est obseruatio tempo-ris ad seminandum. vel arbo-res incidendum. aut plantan-dum. aut medicinarum et minu tionum fiēdarum. Nec collatio enceniorū ex pietate vel liberali tate seu ad pacem vł amicitiam mutuā fouendā. Sed inhibetur obseruantia motus astrorū seu dierū vel tēporum per modum fati seu ad certitudinaliter pre-cognoscēdū futura cōtingentia cuiusmodi sunt hoim opera. de q̄ dictū est in. 2. sentiarū. di. 14. ¶ Licet autē auguriū sit ꝓprie circa garritū aniū: extēditur tñ

De astrorūob seruan tijs.

large ad quālibet supersticiosā diuinationē. Fatū vero est tem-poralis successio vel euentus re rū a deo preuisarum (scdꝫ hug.) Unde donaria dicūtur fieri bo-ni fati augurio cū qs estimat ex bonis encenijs ĩ principio anni collatis bonā fortunā hoib⁹ illo anno succedere. Talia quoqꝫ or tū habuerūt ex antiqs pagano-rū erroribus ꝑtinētqꝫ quodāmō ad diuinationē q̄ fit per astra se cundū que diuersificantur dies. Obseruantie itaqꝫ predicte et a-lie que ordinantur ad precogno scendū aliqua fortuna vel infor tunia sunt illicite. De his enim (dicit augustin⁹ in libro secūdo de doctria christiana) qꝫ ad pa-cta cū demonib⁹ inita pertinent milia vanarum obseruationum vt redire ad lectum si quis dum se calciat sternutauerit. Redire ad domū suā/si quis procedens offēderit. Cū vestis a muribus rodit̄. plus timere superstitionē mali fut uri q̄ dānū dolere. ⁊c. ¶ Siqdē talia signa euētuū fu-turoꝝ introducta sūt ex vanitate humana cooperāte demonū ma licia per quorū deceptionē mul ta secundum huiusmodi obser-uationes eueniūt vt huiusmodi obseruationibus hoies ĩplicati multiplicibus se erroris ꝑnicio-si laqueis ingerant. ¶ Qui igit̄ talib⁹ magicis falsitatibus cre dunt aut ad eorū domum eun-tes aut suis domibus introdu-cunt ei interrogant: sciant se fi-dē christianā preuaricasse. 26. q. 7. Non obseruetis. ¶ Circa p̄ dicta autē oriuntur quedam du bia. Et primo queritur. Utrum

Fatū.

q̄stio de arte demonum

liceat vti ministerio vel arte demonum ad cognoscēdum futura vel aliqd aliud. ¶ R̄nsio scđz Rich. q̄ vti misterio dyaboli potest intelligi dupl'r. Uno modo virtute diuina / vt aliqua licita imperando et hoc licet. Aliomō ipsū familiariter iuocādo. ꝛ hoc est illicitū et prohibitū lege diā et hūana. vt patet ex precedentibus. Est enim dyabolꝰ aduersariꝰ obstinatus summi principis nostri dei ꝛ hūani generis pessimus inimicꝰ. ꝛ ideo qui ipsū familiariter inuocat peccat cōtra deū ꝛ ꝯtra seipsū. Est etiā ita fallax et mēdax q̄ si quādoq̄ dicit veritatē vtilē: aut dicit eam cōpulsus a deo: aut vt sibi magis credatur in mendacio et sic decipiat cautelosiꝰ. Est aūt ibi peccatum infidelitatis vt si credendo dyabolo diuinum ei aliquid attribuatur / aut ydolatrie vt in oblationibus / aut saltē inobedientie faciendo contra prohibitionem dei et ecclesie. Et qꝛ artes magice sunt cū quibusdā cōmercijs cū demonibus ideo vti ipsis est ꝓhibitū tāq̄ illicitū. ¶ Est q̄ q̄ pctm̄ i caracteribus que fieri solent in talibus: qꝛ fiunt ad demonū auxiliū implorādū (vt dicit bonauētura) Nec habent virtutem ex se sed ex dyabolica pactione. sic eni dyabolꝰ pepigit cū his qui fuerunt ei familiares q̄ ad talia signa se p̄sentē offerret ipsaq̄ recognosceret. ¶ Et si arguas q̄ aie sanctorū nō fauēt illicite interrogationi. Sauli autem interrogāti de euentu futuri belli per mulierem phitonissā samuel appuit et futurū bellum predixit: ergo diuinatio que fit p̄ inuocationem demonum nō est illicita. ¶ Ad hoc r̄ndet augustinus ad simplicianum q̄ nō ē absurdū credere aliqua dispensatione permissum fuisse vt nō domināte arte magica / sed dispensatiōe occulta que phitonissā et saulem latebat se iusti spiritus ostenderet aspectibus regis: nō diuina eū sentētia ꝑcussurꝰ / vel nō vere spūs samuelis a sua requie est excitatꝰ sed aliquod fantasma et illusio ymagiaria dyaboli machinationibus est facta quam appellat samuelē scriptura sicut ymagines solent rerum suarum noibus appellari. ¶ Utrū liceat vti sōnijs ad precognoscēdum futura. ¶ R̄nio. Sōniorum multiplex est differentia. Quedā eni habent causā naturalem in sōniante: vt colerici naturaliter sōniant de occupationibus igneis / sāguiei de aereis vt ð volatu / fleumatici / de aqueis: melancolici de terreis. Et sic q̄nq̄ cōtingit q̄ in homine in quo superabūdat colera nimis intensa representatur aie in sōnijs ymaginatio febris future. Quedam vero habent cām naturalem extra hoiem sōniantē / vt sūt illa q̄ proueniūt ex aliqua determinata influentia corporū celestiū. ꝑ quā fit impressio in corpore hominis / ex q̄ q̄nq̄ representaꝛ aie in sōnijs ymago alicuiꝰ effectus futuri sicut impressio humiditatis facta i corpore ex dispositiōe influentie celi / ex qua postea ꝑuenit pluuia / similitudinē gerit pluuie future / et sic per illam impressionē repn̄tari potest ipi aie

Samuel

q̄stio de sōnijs.

in sõnijs ymago future pluuie. ¶ Quedã vero sõnia proueniũt ex demonũ illusiõe/ quedã autẽ ex diuina reuelatõe imediate vl' mediãte ministerio angelorũ/ quorũ reuelationẽ aie dormientium recipiunt maxime circa aurorã quando digestio est completa et sedati sunt mot9 non tm̃ exteriores sz etiam fumositatum interiorum ¶ Quedam etiam somnia sunt effectus motuum que in vigilia precesserunt mediante quadam impressione quam reliquerunt in nobis. ea enim que homo cogitat vigilãdo sepe occurrunt fantasie dormientis. et ideo dicit aristo. prio ethicorũ q meliora sũt fantasmata studiosorũ seu virtuosorũ. ¶ Quedam etiã sõnia casualiter accidunt. sõniamus ei aliqñ ea que a longo tpe non occurrerũt nostre cogitationi/ cuius ratio potest assignari quia spes taliũ vel consimilium reseruantur in fantasia. Et ideo sensus cõis qui habet iudicare de obiectis sensuũ particulariũ (cuius vsus ligat' in sõno) ratione fumositatũ per calorẽ cordis ad cerebrũ eleuatorum iudicat de fantasmate pñtato sibi. q sit res cuius est fantasma. ¶ Si quis ergo vtatur somnijs ad precognoscendũ futura scd̃m q somnia procedunt ex reuelatione diuina vel ex naturali causa extrinseca vel intrinseca q̃tum potest se extẽdere talis virt9: non erit illicita diuinatio. scd̃m tho. rich. et del pa. 40. ca. sup gen. per sõnia aũo a demonibus immissa aliquid futurum predicere superstitiosũ ẽ et illicitũ. Dicit aũt ioh. de pech. in tractatu de aia. q curiosa obseruatio sõniorũ phibetur et temerariũ est inniti sõnijs qm̃ difficile est cognoscere quando accidũt ex caussis naturalib9 vel supernaturalib9. et qñ ex angelis bonis vel malis. ¶ Utrum prenosticare de futuris ex motu vt garritu auiũ vel ceterorũ aialinm sit illicitũ. ¶ Rñdeo. q aialia carent rõne et totaliter ducũtur impetu naturali: frequenter percipiunt imutationẽ corporis continentis de propinquo futurã: sicut delphini imminẽte tẽpestate de profundo maris exeunt ad supficiẽ. et per hoc naute prenosticant de tempestate futura: sic cornicula crocitando pluuiã esse cito futurã predicat. et hoc modo cõiecturare de futuris ex motu auiũ in q̃tum presentiunt ipressionem cause agẽtis/ nõ est supsticiosũ sed licitũ. Prenosticare aũt de futuris ad q̃ se nõ extẽdit causa naturalis seu signum naturale modo predicto/ est superstitiosum et illicitum. ¶ Utrũ liceat vti sortibus. ¶ Respõdeo q sicut dictum est. sors proprie sumitur quando aliquid fit vt eius euentu considerato. aliquid occultum innotescat. Illud autem quod per sortem queritur aut pertinet ad rem temporalem et vt ad diuisionem hereditatis et consimilia et sic licet. Uel pertinet ad rem spiritualem. et tunc aut pertinet ad electionem alicuius prelati: et tunc nullo modo licet. extra de sortil'. in eccle. Aut pertinet ad aliquod aliud iurgium dirimendum. et sic licet secundum innocen. 26. q. 2.

[Marginalia: q̃stio de p̃nosticatõe; q̃stio d' sortib9; Conclusio. somnia]

sors ar. extra. e. eccle. vbi tñ pro
hibetur in electionibus: ⁊ ꝑ hoc
videtur concedi in aliis iurgiis
dirimẽdis. q: non ita in aliis si=
cut in electionibus est ꝓuisum.
Vñ dicit augustinus in epistola
ad honoratũ. Si inter dei mini=
stros sit disceptatio qui coꝝ per
secutionis tẽpore maneãt et qui
fugiãt/eligendi sunt sorte ꝗ ma=
neant ⁊ qui fugiant/si hec disce=
ptatio aliter terminari nõ possit
ne forte morte oim deseratur ec=
clesia. Ad inquisitionẽ autem ve
ritatis de aliquo futuro vel pre=
terito. vt furto vel similibus nõ
licet extra. e. capitulo primo.
¶ Et notandũ vt dicit beda ma
thias fuit ordinatus sorte ante
penthecoſ. q: plenitudo spiritus=
sancti nondum erat effusa in ec=
clesia/septem autẽ dyaconi post
ea non sorte sed apostolorũ ele=
ctione sunt ordinati. ¶ Notãdũ
etiã ꝙ si sortialiũ accidentiũ ex=
pectetur euẽtus a fortuna / non
est vicium nisi forte vanitatis. si
aũt ex demonibꝰ est supersticio=
sum ⁊ illicitũ. Si vero a deo: sic
nõ est malũ iuxta illud ꝓuerbio
rũ. Sortes mittũtur in sinũ sed
a dño temperantur. tunc tamen
est diuinũ auxiliũ oratione pre=
q̃stio uia implorandũ. ¶ Utrũ obser=
d̃ her uatiões ordinate ad corporum
bis. immutationẽ vt ad sanitatem.
putavt herbarum ligatura cir=
ca collum vel manum sint licite
¶ Responsio ꝙ in his que fiunt
ad aliquos effectus corporales
inducendos considerandum est
vtrum possint tales effectus na
turaliter causare/ sic enim non
erit illicitum. licet enim causas
naturales ad inducendum pro=
prios effectus adhibere. Si ve=
ro nõ videãtur naturaliter pos=
se tales effectus causare: tũc per
tinẽt ad pacta significationum
cum demonibus inita. Et sic di=
cit augustinus secũdo de doctri
na christiana/ꝙ ad superstitio=
nem pertinẽt volumina magica
rum artiũ ⁊ ligature et remedia
que medicorum condẽnat scien
tia/siue imprecationibus siue in
quibuscũqꝫ rebus suspendẽdis
atqꝫ infigẽdis. In quo satis pa=
tet ꝙ illa cõdẽnat q̃tũ ad vsum
respectu cuius nõ habẽt aliquã
efficatiam ex sua naturali virtu
te / vt dicit richardus in quol.
¶ Utrũ suspendere diuina ver= q̃stio
ba ad collum sit peccatũ. ¶ Re= d̃ ver
spõsio scdm thomam in secũda bis.
secũde. In omnibus adiuratio=
nibus vel scripturis huiusmodi
seu incantationibus duo cauen
da sunt. Primo quid sit qd pro=
fertur vel scribitur. quia si est a=
liquid ad inuocationem demo=
num pertinens/ est manifeste su
persticiosum et illicitum. Simi=
liter si contineat ignota nomina
scꝫ ne sub illis aliqd lateat illi=
citum (sicut chrysostomꝰ dicit)
ꝙ multi aliqua nomina hebrai=
ca angelorum confingunt ⁊ scri
bunt et alligant: que non intel=
ligentibus metuenda vidẽtur?
similiter ne aliquid falsitatis cõ
tineat. q: sic ciꝰ effectus nõ pos=
set expectari a deo qui nõ est te=
stis falsitatis. ¶ Secundo autẽ
cauẽdum est ne cũ verbis sacris
contineãtur ibi aliqua vana. pu
ta aliqui caracteres inscripti p̃=
ter signũ crucis similiter ne spes

habetur in modo scribendi vel ligandi. aut in quacunq3 vanitate. q̄ ad diuinam reuerentiam non pertinet. quia iudicaret̃ superstitiosum. ❡ Quid de incantantibus vel carminantibus in firmos seu pueros vel quecunq3 aiantia. ❡ Respōdet tho. vbi supra. ꝙ si respectus habeatur solum ad verba sacra et ad virtutē diam nō erit illicitũ. vt patet ex predictis. s3 plerũq3 tales incātatiões hñt illicitas obseruātias. et per demones sortiuntur effectũ. ❡ Cōcordat redonensis glosator raymũdi dicēs: ꝙ si nichil supsticiosũ dicũt vel faciũt vel mandāt fieri vel dici. sed tñ vtuntur precibus licitis et a diuinationib⁹ sicut per crucē: ꝑ passionem ⁊ silia: nō peccāt: nisi talia fecerint post ꝓhibitionē sibi ab ecclīa factā. Sũt ei ꝓhibēda ꝓpter supsticiosa q̄ ibi solēt fieri nisi fierent per aliquē discretum et deuotũ virũ qui orōnem fũderet et sup infirmos manũ iponeret. ❡ Dicit etiā ꝙ nō reprobantur breuia in q̄bus scribunt̃ v̈ba euangelica solũ. si vero scribant̃ caracteres ⁊ nomia inusitata in quibus dicit̃. Quicũq3 istud breue portauerit sup se. ⁊c̄. reprobāda sunt ⁊ peccāt qui scribũt aut portant aut donāt aut vendant aut portenda docent: nisi adeo fuerit simplices ꝙ ignorātia debeat eos excusare: q̄ etiā non excusat: si sup hoc fuerit admoniti vel istructi. Si quis etiā vt dicit ray. colligit herbā medicinalem cum symbolo vel orōne dñica vl' scribit hec i carta vt ponat sup infirmũ: vt sic in his tñ de⁹

q̄stio de incātātib⁹.

Nō.

honeretur / non reprobantur. dũmodo nulla alia supsticiosa obseruātia imisceat̃: 26. q. 5. Non liceat. ❡ Scdm̄ p̄ceptũ est. Non assumes nomen dei tui in vanũ de quo dicetur. di. 39. i qua magister agit de periurio. 2. p̄ceptũ.

Ertiu3 preceptum est. Memēto vt diē sabbati sāctifices. Ad cuius euidentiam notandum ꝙ hoc p̄ceptum partim est morale. partim vero cerimoniale seu figuratiuũ. Morale quidē inq̄tum hoī preciperetur vt deputet aliquod tp̄s vite sue ad vacādum dīs obsequijs hoc em̄ dictat rō naturalis. Est autē cerimoniale q̄tũ ad determinationem tp̄is spālis. sc3 diei septie in qua dñs requeuit. i. nouas spēs facere cessauit. Per qd̄ allegorice designat̃ xp̄i requies in sepulchro que fuit septima die. Erat etiā cerimoniale q̄tum ad cessationē ab oī opē vt dicetur i sequentib⁹. Uñ exodi. 21. Uidete vt sabbatũ meũ custodiatis. q2 signũ est inter me et vos in gñationib⁹ vr̄is. ❡ Q2 igit̃ obseruatio sabbi erat figuratiua: adueniente veritate debuit cessare. et etiam ꝑꝑ exclusionē errorꝝ. ne. s. forsan aliq̄s crederet ꝙ adhuc obligatio ad cerimonias veteris legis remaneret. ❡ Notandũ tñ ꝙ si aliq̄s ad reuerētiā dei ⁊ virginis gl'iose i die sabbi cesset ab opib⁹ manualib⁹ vacādo spūalibus: nō peccat imo meret̃ scd3 rodoñ. Si q̄s ꝓ vo feriaret sabbm̄ iudaiza re volēdo: talis grauiter peccaret. Et sic d3 itelligi de ꝯsc.

di.3.puenit. vbi puersi eē asserūtur p̄hibētes in die sabbati manualr opari. sicut antixp̄i p̄dicatores pplm xp̄ianū iudaizare cogentes. ¶ Qd est itelligendū de his q̄ die sabbi opari p̄hiberēt p hoc inuere conātes xp̄ianos ad cerimonias iudeorū obligari vt satis p3 ex lr̄a Fuit aūt obseruatio sabbi i p̄mā diē septimane (q̄ d̄r dies dn̄ica) ꝯmutata. ꝛ hoc p aplos a sp̄ūscō edoctos. Un̄. io. in principio apocal. diē dn̄icam notat. Ratio aūt istitutiōis illi⁹ diei fuit pp p̄stātissima opa i ea celebrata. Illa ei die creauit de⁹ celum et terram: xp̄s de virgine nasci dignat⁹ est. a mortuis resurrexit. ac sp̄mscm̄ super apostolos misit in quo primo fuit ecclesia ꝯfirmata. Erat aūt in sabbato cessandū ab oi opere seruili. iuxta illd leuitici. Omē opus seruile non facies in eo. ¶ Circa quod sciendū q̄ opus seruile ad p̄ns d̄r dupl̄r. Uno mō pro pctō mortali. iuxta illud iohan. Qui facit peccatū: seruus est pcti. et a tali licet semper sit cessandum maxime tn̄ i diebus festiuis: cū maxime ꝯtrarietur ipsarum obseruantie: inq̄ntum ipedit applicationē hois ad dina. Un̄ q2 hō magis ipeditur a dio cultu per opus pcti q̄ p opus corporale. Ideo pl⁹ peccat qui aliqd pctm̄ mortale cōmittit in die festo: q̄ qui aliquod opus corporale alias licitum facit. Unde augu. in libro de decē cordis. Dicit̄ tibi vt sp̄ualiter obserues sabbm̄ nō quē iudei obseruāt carnali ocio vacare enim volunt ad nugas ꝛ luxurias suas. Melius enim faceret iudeus i agro suo aliquid vtile q̄ in theatro seditiosus existere. et melius femine eorum in die sabbati lanā facerent. q̄ tota di e in neomenis suis ipudice saltarent In festiuis igr̄ diebus non d3 hō ꝯcupiscentie vel ocio vacare. nec tp̄s quod est irrecuperabile amittere: s3 a peccatis abstinere. et sacris operibus intēdere. vtpote diuine laudi elemosynarum largitioni. pctōrū purgationi. et sacre meditationi. Alio mō opus seruile sumit p ope corporali. ¶ Circa quod dicit rich. q̄ opus maxie pēsari debet ex ppzio fine vt cm̄ h̄etur i ethicis. Si quis luxuriet vt lucretur: auarus d̄r. Certū est aūt q̄ corpus dicit̄ aie seruiliter subdi. et aia desuper sedere sicut libera. Illa igr̄ opa q̄ tanq̄ finem pprium ꝛ primū respiciūt tpale bonū corpis ipsi⁹ opantis sunt seruilia formalr rōne finis proximi quē cōstituit intētio agentis etiā si materialr eēnt sp̄ualia. Un̄ si quis mediter in corde suo aliquid sciētiale ordinatū vt ad pprium finē ad tēporale lucrū: illud opus ē magis seruile q̄ liberale. Similr si q̄s aliqd opus faciat qd ē materialiter seruile ꝛ ordinet vt ad finē primū ꝛ proprium ad bonū aie sp̄uale: magis est liberale q̄ seruile. vt scribere aliqd non pp ter tēporale lucrū sed pp ter edificationē aiap seu diuinū cultum: qd ꝯfirmari pōt extra de seruis: cōquestus et de statu monachorū. cū ad mōasterium. ¶ Cū igit̄ sit cessandū i dn̄icis ab oi ope corporali ordiato sicut ad primū finē ad tpale bo-

nā ꝓpꝛiū corpis / cessandū est illis dieb⁹ ab oī ope qḋ materialr et finalr vel formalr est seruile. Ab opib⁹ āt q̄ sūt materialr libera ꝛ formalr suilia: vt cū aduocat⁹ cogitat ꝛ studet i his q̄ cras vult ꝓponere ꝓpē lucrū tpale et rustic⁹ de aratiōe terre quā i crastina die vult arare: nō ita astringit homo abstinere sicut ab his que materialr ꝛ formaliter sunt suilia. qꝛ facili⁹ est abstinere ab his q̄ ab illis vñ ꝑ tales act⁹ nō peccat mortaliter hō nisi ꝑ hoc excludaē illa vacatio quā necessario dꝫ cultui diō. Ab operib⁹ aūt q̄ sunt seruilia materialiter et nō formaliter non teneē hō necessario cessare i dñicis Vñ.§.de ferijs.l. diuin⁹ dicit lex ea q̄ ad militarē disciplinā pertinēt, etiā feriatis dieb⁹ peragenda. Ubi dicit apparatus ꝛ sic scolares legere ꝛ scribere possunt. et ratio est quia talia opera q̄tū ad suū finem propriū ꝛ primū sunt liberalia hec rich. Pōt aūt disciplina militaris sumi ꝑ armata vel inhermi. scꝫ pro sciētia legali vt dicit apparatus. Rodoneñ. autem dicit q̄ in hmōi diebus non licet aliqḋ grāde de quaterno i quaternum trāscribere. In quo richardus et ipse vidētur repugnare / sed rich. videē rōnabili⁹ loqui vt ex ꝑdictis patet. Ipsos tñ aliqualr ꝯcordādo posset dici q̄ in festis nō hꝫ aliqḋ grande scribere in scriptura per maiorem diei partē imorādo. Scolarib⁹ tñ lꝫ aliq̄tulū imorari scripture librorū quos audiūt vł legūt puta iuxta q̄titatē suarū lectionū scripture vacando maxime illo tēpore quo minus sunt apti studio et orationi. Hoc enim modo intendere scripture non est peccatum (vt patet per rich.) sꝫ potius cōfert ad somnolentiam et ocium euitandū. ¶ Franciscus autem de maronis in tractatu de decē preceptis dicit q̄ si scribens non intendit preciū sed aīe fructum / tunc videtur licita scriptura ymo meritoria sicut cum quis itinerat ad predicandum. quādo autē scriptura est venalr tunc est seruilis ꝛ illicita die dñica. ¶ Scdm vero thomam op⁹ corporale pertinēs siue ad salutem corporis ꝓpriꝫ vel proximi. siue ad vitandū dānum iminēs exterioris rei. non est ꝯtra obseruantiam sabbi. Unde in diebus festiuis licite possūt fieri ea que necessitas vrget vel pietas suadet. extra de ferijs. ꝯq̄stus. Suadet autē pietas pauperū necessitatib⁹ subuenire. Unde secundū roḋ. i festis laborari pōt ad op⁹ pauperum. puta agros eorum arādo vł alio mō dū ꝓpē hoc nō omittaē audiri missa. ꝛ fiat principalit ꝓpē deū ꝛ nō fiat in dñicis vel precipuis solennitatibus sic etiā aliqua possēt fieri ad edificium eccłie vel pontis: dum tñ labor ad multā fatigationē non perueniret nec esset diuturnus sicut etiā lꝫ (scdm franciscū) portare lapides ad cōstruendū hospitalia ꝛ domos religiosas que alias vix aut nūq̄ possent edificari. qꝛ talia fiūt causa pietatis ꝛ ad spūalia ordināē. ¶ Possūt aūt fieri q̄ necessitas vrget: vt illa que non ita possunt fieri in alijs diebus. vt de piscatione cū

De scriptoꝛib⁹.

Qō opa licēt sabbato

multitudo piscium imergitur terre q̃ posset fieri (vt dicit decretalis) dieb⁹ dñicis et aliis festis p̃terq̃ i maiorib⁹ anni festiuitatibus cuiusmõi sũt scdm glo. Natiuitas dñi. epyphania. pascha. ascentio. penthe. et sic de silibus De hoc dicit rodoñ. q̃ si iacentibus segetibus i agris et fenis in pratis tempestas immineat aut pluuia q̃ multũ corrũperet talia a solo sepata. dñi illarũ possunt idemnitati sue p̃cauere. carnifices etiã et pistores qui in festis preparant ea que vẽdere debẽt in crastino i mercato vel i statio nibus suis. ⁊ ceteri qui preparãt victualia in festis: si non potuerunt in die p̃cedenti cõmode preparare aut p̃parata sine periculo reseruare: mortaliter nõ peccãt. Nõ est etiã dicẽdũ q̃ p̃pter modicũ opus homo mortaliter peccet. ¶ Per hmõi etiã necessitatem sunt excusabiles vectores merciũ et vinorũ ad nũdinas et ad loca remota cũ sine graui incõmõ nõ possẽt in festis vacare ab eũdo ⁊ quadrigãdo. Illi aut qui a dñis suis cõpelluntur laborare i festis (si iusto metu iducti hoc faciãt) videnẽ per necessitatem huiusmõi posse excusari.

nota ¶ Qui aũt vecturã bladi quas debẽt soluũt dieb⁹ festis: vt diebus p̃fectis sibi vacent: non videnẽ excusabiles nisi necessitas ad hoc eos cõpellat. ¶ Rasores

Rasores vo ⁊ minutores ⁊ vectores peregrinoꝝ et ferratores equoꝝ possunt excusari: qñ hoc faciũt p̃pẽ necessitatẽ eoꝝ. quib⁹ huiusmõi operas impendũt. Sec⁹ autem esset si hoc facerẽt principaliter propter ip̃robã lucrãdi cupiditatem. illi autem quibus talia fiunt in festis sũt excusabiles cũ non potuerunt sibi antea prouidere. Possent etiam esse tãta necessitas puta t̃pe belli q̃ diebus dñicis possẽt hoies arare ⁊ fructus colligere / q̃ necessitas non habet legẽ / et hũmõi necessitates arbitrio bõi viri sũt limitande. ¶ Sic etiam in festis possent fieri fossata et muri repari ad se defendendũ si necessitas adesset In molẽdinis quoq̃ ad vẽtũ vl' aquã q̃ꝝ offim absq̃ magna opa hois ipletur seruanda est ↄsuetudo a prelatis nõ inhibita Molendina vero q̃ trahũtur p̃ iumẽta debẽt quiescere diebus feriãdis. Nã in lege iussa sunt vacare i sabbato. hec oia rod. ¶ Sed qo. ẽ

mercatis nundd mortal'r peccãt q̃ ad mercata vadunt que in dñica vel in aliis festis q̃ maxime precipuis fiunt. ¶ Rñdet rodoneñ. q̃ si aliqs hoc facit aliqñ p̃ sua necessitate nõ peccat mortal'r. si ãt hoc faciat ex cõsuetudine aut ex improba cupiditate lucrãdi vt faciunt aliq̃ mercatores qui p̃pter frequendanda mercata aut nũdinas vix aut nũq̃ ecclesiam intrant mortal'r peccãt. Mercata aũt que fiũt de victualib⁹ cõpetẽtibus ip̃is festis / nõ sũt illicita aut facile p̃hibenda. dũ tñ p̃pẽ hoc nõ dimittãt audire dia officia. Concordat frãcisc⁹ dicẽs q̃ coqre cibos hũane substẽtationi necessarios emere ⁊ vẽdere est licitũ in die dñica ⁊ idẽ est facere syrupũ ⁊ cõfectiões mediciales. q̃ hec oia ad salutem hois ordinãtur qd est pure morale. Mo-

tale enim est succurrere cuilibet in necessitate posito. De cursibus autem ad mercata diebus festiuis dicit anthonius eps florentinus in directorio confessorum simplicium quod videtur posse excusari si missam audiant ex quo prelati hoc permittunt. ¶ Quid de viatoribus vel cursoribus dicit rob. quod non audet eos condemnare siue hoc faciant pro pecunia siue non cum etiam in lege moysayca in qua festa cum maiori districtione obseruabantur liceret per mille passus itinerare quod dicitur iter sabbati actuum primo. ¶ Super hac materia bonauentura sic loquitur. Arguit enim quod obseruantia sabbati non sit mutata in dominicam quia tunc non esset licitum xpianis in dominica itinerare sicut tunc non licebat iudeis ¶ Ad quod respondens dicit quod determinatio operis a quo erat cessandum in sabbato erat cerimonialis seu figuralis. significabat enim in lege noua cessandum esse ab omni opere peccati. obseruatio autem sabbati inquantum cerimonialis euacuata est veritate adueniente. Obseruantia vero dominice introducta in qua populus xpianus vacaret ad cultum dei et pretermitteret terrena negocia que animam distrahunt ne deo intendat. Unde illa opera precipue inhibentur ab ipsa ecclesia et talia dicuntur opera seruilia illa maxime quibus homo inhiat terrenis lucris et que sunt preter necessaria per que anima maxime detinetur circa hec inferiora ne se nec deum suum recolat. Ex his satis innuit bonauentura moderatum iter diebus festiuis non esse illicitum in quo non sic anima distrahitur quin deo valeat intendere. ¶ De tharentasia sic arguit in hac materia. Tempore legis a multis abstinebant que nunc licite in dominica fiunt vt cibos quoque et itinerare. etc. ergo obseruatio sabbati non est commutata in dominicam. ¶ Ad quod respondet quod in die dominico tenemur vacare ex constitutione ecclesie ob operibus que nos impedire possent a cultu diuino qui indicitur in tali die exercendus nisi ex causa per eum qui habet auctoritatem modo aliquo dispensetur. Nec oportet quod ab omnibus in die dominico cessemus a quibus in die sabbati cessabant. quia antiquorum cessatio ab omnibus operibus seruilibus in significationem erat et figuram ab omnibus peccatis nunc maxime est cessandum (hec petrus) Ex cuius verbis satis patet non esse illicitum simpliciter die dominica itinerare dum tamen homo sic moderate itineri intendat quod propter hoc diuinum officium non omittat. Tenentur autem de necessitate precepti omnes xpiani in dominica interesse misse a principio vsque in finem. de consecratione distinctione. i. Missas nisi causa legitima excuset. vt inimicorum timor et huiusmodi. Ceteris autem officiis non de necessitate interesse debent/sed de bono et equo. Intendere autem itineri per totam diem non videtur congruum nisi necessitas hoc requirat. ¶ Si queratur de tempore in quo feriare debemus incipere? Responsio a vespera diei precedentis vsque ad vesperam sequentis extra de feriis capitulo primo. Omnes dies dominicos a vespera in vesperam cum omni veneratione decreuimus obseruari et ab omni illicito opere abstinere: vt mercatum in eis mi-

nime fiat nec placitū. Nec aliquis ad mortē vel ad penā iudiceretur nec sacramenta nisi pro pace vel aliqua necessitate prestentur puta pro fide fama et obedientia. Qd aūt dicit de sacramentis dicit hostiens. licet sit honestū non tamē necessariū. vñ gñaliter nō servat. Per vesperā intelligitur solis occas9 scdm bertholinā et franciscū. lz officiū vesperarū citius psoluatur principiū tñ et finis festoꝝ iuxta diversaꝝ regionū cōsuetudinē debet attendi sicut magnitudo dierū exigit pri9 incipere et tardi9 terminari vt dicitur. 2. capitulo. ¶ Ex hoc pōt elici q cū cōsuetudo ecclie sit in plerisqꝫ locis feriare per totam diem ipsi9 festivi qꝫ ad mediā noctē si qui ibidē in sero vigilie aliqua peragant negocia nō videntur mortal'r peccare/ qz qd in vigilia obmittitur in die festo supplet. Sūt quoqꝫ feriāde nō solū solennitates ab eccl'ia institute sed etiaz ille quas singuli epi in suis dyocesi cū clero et populo duxerint solēniter celebrandas extra de ferijs cōquest9. In hoc quoqꝫ est attendenda varia consuetudo diversarū regionum vt patet d tribus dieb9 rogationū et ebdomada sctā q nō feriātur de cōsuetudine. lz essent de iure ferianda. ¶ Ponūtur aūt hmōi festivitates de cōsecra. di. 3. pronunciandū. et ca. crucis. et extra de ferijs. cōquest9: et sūt. Nativitas dñi. sctī iohis euāge. scti stephani innocē. scti silvestri. circūcisionis. epy. ascen. penthe. cū duob9 dieb9 sequētib9. festivitates btē virgi. nati. sācti io. bap. duodeci apl'orū. b. laurētij. b. michaelis. oiz sctōꝝ. scti martini. inventio scte crucis. dedicatio cuiuslz oratorij. Notandū circa pdicta q vacare qñqꝫ sumitur p intendere quandoqꝫ vero pro cessare.

Quartuz preceptū est honora patrez et matrē vt sis longevus super terrā ¶ Circa qd notādū q (q̄ntū ad presēs sufficit) pater dupliciē potest sumi. s. p pre carnali qui est pricipiū in esse nature. et pro patre spūali q est principiū in esse grē. et vterqꝫ hoc precepto honorari iubetur. Honor aūt scdm hiero. in scripturis nō tā salutatiōib9 et verbis. q in collationib9 mūerum consistit. Patri igr carnali exhibēda est reverētia. ab ei9 offensa precavendo. ei assurgēdo. obediendo eūqꝫ in necessarijs sustentādo. Sic pr spūalis est reverendus et sibi de necessarijs puidēdū: vt eni ait dñs in euāgelio Dignus est operarius cibo suo De obediētia autem patris carnalis. vide. 44. di. scdi ¶ Dubitatur aūt vtrū occasione religionis sint pretermittenda pietatis officia in parentes. Ad qd rñdet thomas in quol'. q si quis videat patrē suū in magna necessitate: et cui per aliū subueniri non possit nō dz religionē intrare sz tenetur ministrare parētib9. maxime si absqꝫ periculo peti possit in seculo remanere Si vo p aliū possit parentibus suis ministrari: pōt si vult religionem intrare. Vñ chriso. exponens illud euangeliū. dimitte mortuos. &c. Dicit

q malū est hominem a spūalib9 īpedire. et maxime cū fuerint q ministeriū parētū cōpleāt. extabant eni aliqui qui cōplere possent illius funeris sepulturam. Postq vero aliquis est in religione professus: mortuus est mundo. Unde per spiritualem mortem deobligatur a cura impendenda parentibus: sicut et deobligatur per mortem corporalē et ideo non peccat nec cōtra preceptum dei agit si in claustro remaneat: sub precepto prelati parentum ministratione pretermissa. Est autem factus impotens ad reddendum debitum ministerium absq propria culpa. debet tamen q̄tum potest salua ordinis sui obedientia satagere vt p se vel per alium suis parentibus subueniat si in necessitate fuerit. ¶ Et notandū vt dicit idem doctor q in precepto isto intelligit mādari quicqd pertinet ad reddēdū debitū cuicūq psone sicut scḃariū: includit in pricipali. Et sic reuerētia et bñficientia aliis p sonis debita hic īplicite i iūgit.

Non occides.

Uintum preceptū est. Non occides i quo phibet hois ab hoie iiusta occisio/q̄ quidē est i iusta qñ deest iusta causa iust9 ordo aut iustus anim9/Deest aūt iusta causa cū aliqs sine merito occidit. deest iustus ordo cū occidit ille q nō est legis minister/Deest iust9 aim9 cū iudex occidit libidine vidicte nō amore iusticie. Implicit aūt prohibent inuidia et ira de qbus dictū est. 42. di. secundi sententiarū. de homicidio aūt dicetur in quarto. Prohibet aūt ira non tantum in facto sed etiā in aiore que est volūtas deliberata ad ledendū primū (vt dicit bonauentura) cū expressione exterius in signo et verbo. De hoc dicit saluator mathei. 5. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. qui autem dixit fratri suo racha reus erit consilio. qui vero dixerit fratri suo fatue reus erit gehēne ignis. Ubi dicit glosa q per illa tria q̄ ibi tāgūtur scz iudiciū: cōsiliū: et gehēna diuerse mansiones in eterna dānatione pro modo peccati exprimuntur Unde ibi ponūtur tres gradus ire/Primus est in animo deliberate appetendo grauem proximi lesionem. et quo ad hoc dicit omnis qui irascitur fratri suo. /Secūdum est cum talis ira per signa exteriora exprimitur et q̄tum ad hoc dicit. qui dixerit fratri suo racha quod est iteriectio irascentis. per quam intelligitur inordinata et confusa locutio ire iterioris expressiua. /Tertius gradus est quando peccatum interius conceptum ad effectum perducitur. Est autem effectus ire nocumentum alterius sub ratione vidicte. Minimū aūt est nocumentum quod fit solo verbo/maius cum scilicet aliquis prosumpit in verba iniuriosa. et quo ad hoc dixit qui dixerit fratri suo fatue. Et sic patet q secundū addit supra primum et tertium supra vtrumq. Unde cum primum sit peccatū mortale in casu in quo dominus loquitur: multomagis et alia: et

ide o in singulis eorum ponun=
tu raliqua correspondentia per
tinentia ad condemnationem
sed in primo ponitur iudiciū qđ
minus est quia vt ait augustin⁹
In iudicio adhuc defēsionis lo
cus datur. In secundo vero po=
nitur consilium quo iudices in=
ter se conferunt quid oporteat
agere. In tertio ponitur gehen=
na ignis que ē certa damnatio.
¶ Scđz autem nicho. de lyra p
racha intelligitur verbū contu=
meliosum ꝯfusum. per fatue ve
ro ꝯtumelia determinata. Offen
dens autem proximū dꝫ sibi re=
cōsiliari ꝛ satisfaciendo vel ipm
placando ꝛ ob hoc dꝫ ipm adire
pedibus corporis vel affectu mē
tis ꝓponēdo sibi satisfacere hi=
ta oportuni. ¶ Sextū pceptū est
pc.6 Nō mechaberis. quo pcepto sꝫ
aug. non solū inhibet adulteriū
sed etiā simplex fornicatio. s. so=
luti cum soluta. ꝛ gñaliter illoꝝ
mēbroꝝ ois illegitim⁹ vs⁹. hoc
etiā pcepto inhibet gula q̄ est di
spō ad luxuriā. de quib⁹ in scđo
dictū est ꝛ aget in quarto. ¶ Se
pc.7 ptimū preceptū est. Nō furtum
facies. quo inhibet nō tm̄ furtū
ꝓprie sumptū. qđ est cōtrectatō
rei aliene dn̄o inuito ꝛ ignorāte
sed etiā cōiter sumptū. qđ ē ois
illicita vsurpatio rei aliene sm
augu. siue per vsuram rapinam
aut fraudē. ꝛ gñalit ois auari=
cia in exteriori opatione de qua
dicetur. 15. di. 4. ꝛ in scđo est eti
am aliqualiter dictū ¶ Octauū
pc.8 preceptū est. Nō falsū testioniū
dices. in quo inhibetur oē men=
dacium perniciosum de quo di=
cetur distinctione sequenti.

Circa distinctionem di.38
38. in qua magister
agit de mendacio.
Sciendum ꝙ menti=
re est contra mentem
ire de quo dicit aug. in libro con
tra mendaciū ꝙ ille mentit qui
falsum enūciat cū fallēdi. Si qs
igitur dicat falsū credens dice=
re verū: non mentitur cū nec in=
tendat falsū exprimere nec ꝓxi=
mū decipere ꝑ oppm̄ aūt si qs
intēdēs falsū dicere/ dicat verū
mentitur cū ꝓximū intēdat fal=
lere et aliter foris exprimere ꝙ
habeat in mente. Est itaqꝫ men=
daciū falsa vocis significatio cū
intētione fallendi. ¶ Ex hoc seq
tur oē mēdaciū esse pctm̄. quia
actus includens intētionē malā
nunꝙ pōt esse bon⁹ (cū formali=
ter includat malū velle) ꝓlatio
aūt verboꝝ cum intentione fal=
lendi est hmōi vn̄ mendaciū di=
cit actū substratū: cū circūstā=
tijs deformātib⁹. ¶ Diuidit aūt
mendaciū scđz aristo. 4. ethico
rū in mendaciū qđ transcēdit ve
ritatē in mai⁹ qđ ꝑtinet ad iactā
tiā. et in mendaciū qđ deficit a
veritate in min⁹ qđ ꝑtinet ad ey
roniā. ꝛ hec est diuisio per scipi⁹
mendacij inqꝫtum opponitur ve
ritati q̄ est habitus quo qs se ta
lem qualis est demonstrat. Dn̄r
aūt eyrones qui minora dicunt
de se ꝙ sint. et hoc quidem facī=
unt vt alij de ipsis oppinant ma
iora. vt illi qui assumunt habi=
tū despectū vt videātur homini
bus sancti. ꝛ talis eyronia vide
tur esse quedā iactātia. Alij aūt
hoc faciūt ad elationē fugiēdā
qđ quidem est pctm̄ sine mēda

eiꝰ. fugere vero supbiā sine mendacio humilitatis est vt cū quis mala qui inse recognoscit deregit bona vero reticet. Differt āt eyronya ab yronia que est quedā figura grāmaticalis q̄ fit cū aliquis dicēs vnū intendit exprimere oppm̄. et dr̄ ab yron grece quod est eleuatio latine. qꝛ fit sepe cū eleuatione vultus vel sermonis. ꝛ scribit cōiter sine e. Uiciū vero oppm̄ veritati scribit ꝑ e. Uñ pōt dici. ab e. qđ ē extra. ꝛ yron quod est eleuatio. qꝛ eyrones minora dicunt de se ꝗ̄ sint. In hoc autem vicio est mendaciū. in figuratis ꝟo locutionibꝰ non. De iactantia dictū est in secundo. Alio mō aūt diuiditur mendacium scđm ea que aggrauant vel diminuunt culpā mendacij. ꝛ sic diuidit in perniciosū. officiosū. ꝛ iocosum ad q̄ pñt reduci octo genera mendaciorum posita ab augustino in libro cōtra mendacium. Perniciosū dr̄ qđ est in alterius nocumentum siue sit cōtra deū vt i doctrina fidei ꝛ moꝝ: siue contra ꝓximum in persona fama siue rebus. vt si quis mētiatur ꝗ̄tum ad vitā corporalē vel fidē coniugalē tollendā. ꝛ sic de alijs. ꝛ vniuersaliter oē tale mendacium ex deliberatione dictū est pctm̄ mortale: prohibetur eni illo precepto: nō falsum testimonium dices scđm scol. Officiosum est qđ alicui vtile est ꝛ nulli nocet. Jocosū est cū aliquis iocando intēdit aliū fallere vel decipe. sicut dicit ioseph fratribꝰ suis ꝙ erant exploratores. Narrare aūt aliquam fabulam de qua oēs auditores sciūt ꝙ nō est verū nec narratur tāꝗ̄ verū nō est mētiri. qꝛ nec loquēs intēdit decipere: nec sermo suus de se est deceptiuus. qꝛ nō est talis ꝙ natus sit credi ab auditoribus: de istis duobꝰ mendacijs conceditur cōiter ꝙ neutrum est mortale ex se. qꝛ neutrū ex se repugnat caritati. Essent aūt mortalia si quis ex hmōi videret probabiliter scandalum ruine mortalis oriri. nec tamē desineret talia mendacia proferre. et hoc sic talis esset in statu perfectionis acquirende. vt religiosi vel exercende/ vt prelati. siue in quo alio statu. qꝛ teste saluatore ve hoi illi per quē scādalū venit. ¶ Fuerunt tamen quidam simpliciter opinantes hmōi mendacia esse pctā mortalia i viris perfectis. Innitentes glose augustini super illud psal. Perdes omnes q loquūtur mēdaciū. Nō cōuenit perfecto pro vita alterius seruanda. mētiri ne dum vitam alterius seruat: animā suā perdat. ¶ Jtem aug. in libro cōtra mendacium. Perfectorum preceptum est non mētiri. sed hec opinio non est vera bm tho. richardū ꝛ scotum. qꝛ qđ in vno est veniale in alio non est mortale: nisi persona vna obligetur ad aliquid aliud ad qđ alia non obligatur. sed vir perfectus nō obligat se ad veritatē seruandam in verbis aliquo voto vel iuramēto plusꝗ̄ quicunqꝫ xpianus igitur circūstantia persone ex quo nō est spālr̄ obligata nō trāsfert veniale i mortale. ¶ Uerba aūt augustini intelliguntur in casu in quo recta rō dictaret ꝙ actus

vnic⁹ mendaciū vel frequentat⁹ esset scādalosus seu occasio ruine mortalis audientib⁹. qđ aliquā plus pōt ꝯtingere i viris pfectis ꝙ in aliis: qꝛ imperfecti aliquā magis scādalizātur de mendatio taliū ꝙ alioꝝ: ꝙ maxie si mētiant exercendo act⁹ qui cōpetūt sibi rōne stat⁹ pfectionis puta iudicare predicare. Ex hoc ei posset pire auctoritas doctorū eccłie in docēdo ꝛ vtilitas populi audiētis. ¶ Si eñ plat⁹ pdicans vel iudicās admisceat aliqđ mēdaciū iocosū poterit dubitari de quocūꝗ alio dicto ab eo sicut de illo ꝙ intelligit scot⁹ si nō ꝑcipiat illud mendaciū eē dictū remotū ab actu iudicandi vel docendi. dū nāꝗ aliqs sedet ad iudicādū pōt aliquā trufaꝫ admiscere q̄ ex modo loquendi scit nō eē de iudicio. ¶ Alit etiā possūt auctoritates allegate exponi. Prima exponitur ab alexādro ꝙ viro pfecto nō cōuenit mētiri pro vita alterius seruanda/ nō ꝙ sp mentiendo peccet mortaliter, sed qꝛ mentiendo peccato veniali/ qđ disponit ad mortale per qđ hō perdit aiam suā De scđa dicit tho. in scđa scđe ꝙ aug. loquitur dubitate. vñ premittit nisi forte ita vt pfectorum ꝛc. ¶ Et notandū ſm thomā in quol. ꝙ nō refert ꝙtū ad pctm̄ vtrū quis verbo vel scripto vł nutu aut quocunꝗ facto mentiat sicut nec refert ꝙtum ad homicidiū vtrū g'adio vel securi itersiciat et sic homines muti quoꝗ nutibus mentiuntur. ¶ Ulteri⁹ sciendum ꝙ sicut mēdaciū proprie consistit in verbis: sic simulatio et fictio in factis. que qđē fit cum aliquis p signa factoꝝ vel rerum aliquid de se significat cōtrariū eius qđ eo ē. Unde fictus dicitur qui aliud pretendit exterius ꝙ habeat interius. Et si fiat ad aliud significandū nō est mēdaciū sicut nec figuratiue locutiones secundū augustinū de questionibus euāgelii. In figuratiuis ei locutiōib⁹ fingitur quedā res non asseratur ita eē sed ꝑponit vt figura alteri⁹ quod asserere volum⁹ sic dominꝰ finxit se lōgius ire discipłis euntib⁹ i emaus cōponēdo scꝫ motū suū q̄si volentis longi⁹ ire ad designādū ꝙ lōge erat a fide illoꝝ. ¶ Cōtinetur aūt ypochrysis sub simulatiōe. ypochrysis eni quedā simulatio est. Nō aūt ois simulatio ꝫ solū illa qua qs simulat personam alteri⁹ sicut cum peccator simulat personā iusti ꝙ qua (dicit scot⁹) ꝙ fit vno modo simulando per argumenta ꝓbabilia a signo. puta p genuflectiones/ adorationes/ et deuotiones aliqua bona sibi iesse que non insunt. Alio vero modo fit ostendendo mala non inesse que insunt. et hoc per signa illis opposita. vt si aliquis luxuriosus audiens loqui de mulierib⁹ spuat in signū castitatis q̄si luxuriam execrando. et his modis frequēter ypochrysis ē mortale secūdū ipꝫ. ¶ Si aūt aliqs simulet malum non inesse qđ inest non ostendendo signa q̄ cōit consueuerūt se q̄ illa mala. talis non peccat: sed per oppm̄ peccaret talia signa ostendēdo. qꝛ sic videret pctm̄ suū predicare ꝛ pu

blicare. ¶ Thomas autē dicit de ypochrysi. q̄ ypochrysi duo sunt. s. defectus sanctitatis et simulatio ipsi⁹. Si ergo ypochryta dicatur ille cuius intētio fertur in vtrumq̄. vt. s. aliquis non curet sctitatē hr̄e. sed solū sanctus apparere. sicut ɔsueuit accipi in sacra scriptura. sic manifestum est q̄ē pctm̄ mortale nullus enim priuatur totaliter sctitatē nisi p pctm̄ mortale. Si autem dicatur ypochryta ille q̄ intendit simulare sāctitatē a q̄ deficit per peccatū mortale: tūc q̄ uis sit i peccato mortali ex quo priuatur sanctitate. nō tn̄ semper ipsa simulatio est ei peccatū mortale. sed qn̄q̄ veniale. qđ discernendū est ex fine. qui si repugnet caritati dei vl' proximi erit peccatū mortale. puta cū simulat sanctitatem: vt falsā doctrinam disseminēt vel vt adipiscatur ecclesiasticam dignitatem i dignus existens. vel quecunq̄ alia bona tpalia i quib⁹ finē cōstituit. Si vero finis intētus nō repugnat caritati erit pctm̄ veniale puta cū aliquis in ipsa fictione delectaſ. de quo dicit aristo. 4. ethicorum. q̄ magis videtur vanus q̄ malus. eadē enim rō ē de mēdacio et simulatione ¶ Et notandum q̄ licet omne mendacium sit peccatum mortale vel veniale vt dictum est: veritatem tamen caute occultare non est malum. sic enim fecit abraham dicendo sarram esse sororem suam. gen̄. 12. qui enim erant de propinqua parentela apud antiquos dicebantur fratres ꝛ sorores. Licȝ etiā patres antiqui a mēdacijs multipliciter excusentur: hoc tamē non est necesse de mēdacio iocoso vel officioso. cū ap̄li q̄ erant ipsis pfectiores qn̄q̄ venialiter peccarēt iuxta illud iohan. in canonica. Si dixerimus q̄ peccatū nō habemus: nos ipsos seducimus.

Quia plerumq̄ piuriū includit mēdaciū. iō magister in di. 39. ait de periurio. Fit aūt piuriū tripliciter vt dicit magr̄ in littera. s. cū iurās loquitur falsū cū intētione fallēdi vel cum loquitur verum quod credit eē falsum. vel cum loquitur falsum credens dicere verū. qui eīn non est certus de aliquo: licet credat ita esse: non debet simpliciter iurare: sed tantum debet iurare de credulitate. Inhibetur etiam periurium secundo precepto decalogi cum dicitur. Non assumes nomen dei tui in vanum. i. frustra vl' pro nichilo quod dupli potest itelligi. Uno mō pro nichilo quod. s. nichil ē q̄tū ad vtilitatē vel necessitatē et sic assumere nomen dei in vanum licet sit malum q̄ est dispositio ad piuriū nō tn̄ ihibitum secundū bonauenturā et scotum. Unde. 22. q. 1. cōsidera. Dicitur q̄ concessū erat iudeis iurare p deum/nec per ydola iurando incidrent in ydolatriā. Alio modo nomen dei assumitur in vanum seu pro nichilo/ quando assumitur ad confirmandum falsum quod de se nichil est et sic inhibetur hoc precepto / vt alexander de hal. et delyra. Dicūt

autem quidā q scienter iurans sine necessitate vel vtilitate mortaliter peccat/quia facit irreuerētiā deo ipz adducēdo i testē sine causa. sed istud videtur valde absurdū bonauēture in expositione littere. ¶ Ad illud autē qd adducit de irreuerentia dico q iurādo fit deo duplex irreuerētia. queda adducēdo ipsū i testē falsitatis et talis ē mortalis cū sit directe cōtra preceptū qd explanatur deuteron. quito vbi dicitur q non erit ipunitus qui nomē dei super rem vacuam assumpserit. Alia sit irreuerentia deo iurando sine causa 7 talis ē venialis cū nō sit directe ptra pceptū/qz lz ibi sit vanitas ex pte iurantis non tñ ex parte rei iurate quod requiritur ad hoc vt aliquis sit transgressor precepti vt patet ex auctoritate allegata cōcor.tho.in scda secūde aggrediēdo de iuramento periurio et expositione pceptoꝝ i varijs locis. ¶ Hoc mō dicit scotus q nomē dei in vanum assumitur cū quis iurat non solum inutiliter sed etiam irreuerenter/adducendo.s.deū i testimoniū falsitatis in quo fit deo irreuerentia. talis nāqz dat intelligere vel q deus veritatē non cognoscit vel q falsum testificari velit: et sic nō sit oīno verax: et iō sic ex delibera tione periurās mortalr peccat. Si quis autē in deliberate periurat: quotienscūqz periuret nō peccat mortalr. ¶ Cū eni deus nō sit pronior ad puniendum q̄ ad cōdonādū et actus meritorius requirat q sit ex plena deliberatione: nō minus id requirit act⁹ demeritorius. quare periurium indeliberatū quotienscūqz iteratum non est peccatum mortale. Sicut tñ virtuosus habens magnā prudentiā quasi in tēpe imperceptibili deliberat: itaqz posset viciosus ex habitu opposito quasi in tēpe ipceptibili deliberare: ita q talis deliberatio eēt sufficiens ad rationē pcti/ sicut talis ad rōnem meriti. hec scotus. ¶ Bonauētura vero dicit q si piuriū cōmittat circa iuratio nem delibera tā et solennizatam vt in iudicio: sic ē enorme pctm: qz circa iuratioēz dliberatā neq solēnizatā tūc est tñ veniale. Si vero comittatur circa iuratioēz deliberatā licet nō solēnizatam tūc aut deliberat de dicto 7 iuramēto. vtrum scz dictū sit verum et vtrū sit iuramēto cōfirmādū et tunc si pelerat/mortaliter peccat: aut deliberat de dicto tantū vtrū sit verū/ nō tñ de iuramento supaddito: et tūc pōt esse veniale pctm. quod autē dictū ē q periuriū reddit hoiem infamē: verū est scdm rich. si pro periurio feratur sententia diffinitiua cōtra ipsū. De quo dr. 25. distinctione quarti. ¶ Notandum insuper q due sūt spēs iuramenti scz assertoriū 7 promissoriū. Iuramētum assertoriū est qñ iuratur aliqd de pñti vl' de preterito sic esse vel non fuisse. Promissorium vero est cū quis iurat se aliquid daturū vel facturū aut nō daturū vel nō facturū. ¶ Itē notandū q ad hoc q iuramētum recte fiat requirūtur tres conditiōes q̄ ponunt hieremie quarto. Iurabis in veritate iusticia 7

Iuramēti spēs.

Cōdi tiōes iura= mēti boni

iudicio. Ubi autem deest aliqua istarū ꝯditionū: est periuriū (secūdū hieronimū) Nō accipitur autē hoc nō periuriū ꝑprie qꝛ est mēdaciū iuramento firmatū (vt dictū est ⁊ fit principaliter ꝑpter defectū prime conditionis scꝫ veritatis) sed sumitur large. ¶Cū aūt deest scḋa cōditio. s. iusticia. puta cū quis iurat se facturū aliqd cōtra diuinū preceptū talis dicitur piurare. qꝛ obligat ad frāgendū iuramētū. ¶Cū etiā deest iudiciū discretionis / puta si quis iuret sine causa rōnabili talis dicit piurare. qꝛ tale iuramentū est dispositio ad piurium sicut sequi mulierum cōsortia disponit ad luxuriā. ¶Ex defectu autē harū cōditionū accidit qñqꝫ peccatū mortale: qñqꝫ veniale: de qbus ē per ordinē videndū. ¶Prima itaqꝫ cōditio est veritas que debet esse in cōscientia iurātis vt ita esse credat sicut iurat q̄tum ad iuramētū assertoriū: ⁊ ita facere ꝑponat q̄tū ad iuramentum promissorium. Unde iurās aliquid cuius oppositū magis credit seu qḋ est sibi dubium mortaliter peccat. scḋz scotum. Si autē querat in iuramēto assertorio. vtrū periurans necessitate compulsus pro vita / fama / vel rebus servandis peccet mortalr? Dicūt cōiter doctores qꝫ sic. qꝛ facit irreuerentiam deo vt dictū est. lꝫ eni talis excuset a tāto qꝛ metus attenuat culpam nō tñ a toto / qꝛ volūtas cogi nō pōt extra de his que vi metus ve causa fiūt. Sacris. Uñ poti⁹ debet aliqs oīa mala tollerare q̄ falsum iurare. Nec etiā excusat a mortali qui iocose periurat: qꝛ nō vitat diuinā irreuerētiā (scḋz thomā et petrū) Hoc autem est verū scḋm bonauen. cū quis iurat ex deliberatione intendens illud per diuine veritatis testimonium confirmare. nō sic de illo q ex quadā cōsuetudine iurat / nō intendens quē inuocat et ad qd. Est tñ talis cōsuetudo valde cauenda. qꝛ plerūqꝫ assuetudo inducit libidinē ⁊ contēptum. De hoc nota qḋ habet. 24. di. secūdi sen. ¶In iuramēto aūt ꝑmissorio sciendum qꝫ non excusatur a mortali. iuramētū nō cōplens etiā coactus iurās. vt dꝫ cōis et hoc si iuramentū fuerit respectu rei licite. ⁊ se itēderet obligare: nisi interueniat dispēsatio vel relaxatio. Excipiuntur tamē aliqui casus vt i votis ⁊ matrimonijs vbi datio dꝫ eē libera. vt i. 4. videbitur. Is aūt qui dolose iurat sic videlꝫ qꝫ per illa verba se obligare non intendit. licet in foro dei qui iudicat scḋm secreta cōsciētie nō obliget scḋm bonāuen. ⁊ scotū: qꝛ se noluit obligare cū verba scḋm grego. deseruiant itentiōi. et deus talia verba iudicat qualia ex itimis ꝑferuntur. tñ qꝛ dolose iurauit ⁊ nomē dei in vanum assumpsit: statim in ip̄o actu piuriū ꝯmisit. Unde ex isto iuramēto iudicatur apḋ deum dignus pena eterna. ¶Et si arguatur cōtra illud ysodori de summo bono quacunqꝫ arte verborum quis iuret: deus sic accipit sicut is cui iuratur intelligit. ¶Respondet bonauen. qꝫ deus dicitur sic accipere non qꝫ iudicet talem obligatum ad iu=

ramentum complendum: sed qr indicat talem dignum pena eterna rone talis iuramēti vel sic accipit. i. vult sic accipi ab ecclesia que nō iudicat de occultis. Unde per eam cogetur tenere iuramētum. Talis etiā vt dicit rich. cauere tenetur idēnitati primi quē dolose iurando decipit. quidam aliter dicūt: sz hic modus ponēdi videtur verior. Secunda conditio iuramenti est iusticia que debet esse ex parte eius quod iuratur. vt videlicet sit iustum et licitum Unde qui scienter iurat aliquid quod est manifeste illicitum et contra diuinum preceptū mortaliter peccat iurādo et etiā iuramentum seruando. qui vero iurat se facturum aliquod veniale venialiter peccat secūdum rodanum. ¶ Tale autem iuramētum dicitur incautum. quia sic iurans non habet debitam cautelam ad considerandum exitū sui iuramenti. De quo dicit scotus qꝫ iuramentum icautum dicitur Uno modo quod transit super materiam oīno illicitam. puta aliquis iurat se occisurū: vel adulteraturum: et si non habuit talem intētionē peccat mortaliter: qr adducit deum in testimonium falsi. ¶ Si etiā habuerit talem itētionē peccauit mortaliter. qr tale velle peccare mortaliter est peccare mortaliter: talis igitur omnino in ipso actu iurādi peccat mortalr: sz post actū nō debet implere iuramentū. qr nō debet adiicere petm peccato Alio modo est iuramentum incautū quia transit super aliquā materiam que de se esset licita sed non est materia licita iuramēti. vt si quis abiurat opa perfectionis: quod quidē ē illicitū qr hoc est ponere obicem motui spūssancti: licet enim absolute liceat nō facere opa perfectionis non tamē licet habere velle firmū cōtra motionem spiritussancti. ¶ Posset etiā dici iuramentū incautum. quādo aliquis iurat se facturū quod non pōt facere. si tamen quando iurauit credidit se posse: excusatur. De hoc dicit Richardus qꝫ nullū iuramentū derogans caritati obligat iurātem ad seruandum id quod iurat. Et qr oia precepta et cōsilia diuina ordinātur ad caritatem. (Ut eni ait apostolus) finis precepti est caritas / ideo nullū iuramentū est obligatoriū qđ derogat alicui pcepto diuino vel cōsilio. Quia etiā quodlibet pctm mortale derogat alicui precepto diuino. quia est contra aliquod preceptum diuinum / et etiam veniale inquantum est dispositio ad mortale. ¶ Ideo nullum iuramentum de faciendo aliquod peccatū mortale vel veniale est obligatoriū. Qr etiā diuina consilia sūt de bonis operibꝰ superogatiōis et perfectiōis: ideo nullū iuramētum de nō faciēdo aliqđ bonū opus supererogatiōis vel de faciēdo cōtrariū bonis opibꝰ supererogationis obligat. nec ēt iuramentum de nō faciendo ea que meliꝰ est facere qꝫ nō facere vel econtra. Ideo iurans qꝫ non tenebit aliquē i suo seruitio quē alias esset melius retinere qꝫ nō retinere. vel qꝫ non loquet priori mortuū quo melius esset loq. vel

Scda cōditio iuramēti de iuramē to incau to.

Tribus modis dr iuramentū incautum

q nõ faciet sibi subuentionẽ/vel ꝯsolationẽ tẽporalẽ vel spiritualẽ quã alias melius esset facere ꝙ non facere. vl' q non visitabit eum in domo sua: quã alias melius esset visitare ꝙ nonvisitare. ꝛ sic de similibus nõ obligat ad seruandum quod iurauit. De oibus enim talibus intelligitur illud quod habet. 22. questione. 4. In male ꝓmissis rescinde fidẽ: ꝛ i turpi voto muta decretũ quod incaute vouisti ne facias ¶ Item in eadem causa si aliqd nos forte incautius iurasse cõtigerit quod seruatum vergat in peiorem exitum: illud salubri cõsilio mutandum nouerimꝰ. Propter tamen reuerentiam diuini nominis inuocati / et ad punitionem temeritatis sic iurantium/et propter reuerentiam eoꝝ qui presunt: non est contra quelibet talia iuramenta ꝓpria auctoritate veniẽdũ: sꝫ est ad superiorẽ recurrendũ ꝙ maxime vbi dubitat. vtrũ iuramentũ obseruatum vergat in peiorem exitũ. hec rich. concordat rob. ¶ Forma vero iurandi est multiplex. Qñq enim iurat dicẽdo. Uiuit deꝰ. vel aliqđ simile. vel hec faciat michi dñs et hec addat. et de talibꝰ postea dicet. ¶ Tertia cõditio reqsita ad iuramẽtum est iudicium discretionis seu discreta deliberatione scilꝫ fiat iuramentum sine premeditatione scđm bonauẽ. vel ne qs iuret qđ ꝑ tũc implere nonvalet. secundũ tho. vel ne iuret sine cã rõnali secundum alios. vt pro fidelitate seruanda. vl' qꝛ is cui iuratur non vult siplici assertiõi credere. ꝛc.

Con ditio iura= mẽti boni

Unde lꝫ scđm tho. in. 3. sen. ꝛ bonauẽ. ꝛ ray. veniale sit iurare in cõi smõe aliquod licitũ sine cã. puta. ꝑ deũ cras ibo ad ecclĩam vel comedã carnes. ꝛ huiusmõi 25. di. §. Criminis. a talibꝰ tñ est abstinendum. qꝛ frequentia iurandi est periclosa. ex ipa quippe sepe labimur in periurium. Ecclĩastici. 23. Iurationi non assuescas os tuũ: multi eni casus in ea. Ideo dicit dñs: sit smo vester est. est. non. non. ꝛ non iuretis oino. Ubi per negationem signo vniuersali prepositam designatur nõ vniuersaliter esse iurãdum: sed ex cã rõnabili. Non antẽ postponitur signo: qꝛ tunc sensus esset nullo mõ esse iurandum. Iuxta illđ Nõ ois qdã nõ omnis non quasi nullus. Est autem consilium non preceptum secundum scotum. (Unde augustinus ad publicolam) Dictum est in nouo testamento ne oino iuremus. quod inde propterea dictũ esse videt non q iurare sit peccatũ: sed qꝛ peiorare immane pctm̃ est: a quo nos lõge esse voluit qui oino ne iuremus cõmonuit. In auctoritatibus aut dicentibꝰ hoc dñm prohibuisse sumitur prohibitio large ꝑ dissuasione eo modo quo dicũtur peccata venialia prohiberi. i. dissuaden secũdũ rob. ¶ Et hoc dt scotus q vtile est illud cõsilium dñi. sit sermo vester est. est. ꝛ nõ. qꝛ in multis sermonibus sine iuramẽto nõ peccaretur: vbi cum iuramento peccatur. ꝛ grauiter si fiat ex deliberatiõe. Exẽplum Si quis sine iuramento asserit aliquid de quo nõ est certꝰ: cre=

prohibi ad

dens tamen illud plusq̃ oppositum: non peccat nec mentitur. q: non habet oppositũ in mẽ: e/ et tñ si iurat periurat/ adducendo deum in testimonium falsitatis. Periculosum est igit̃ frequẽter habere iuramẽtũ i ore. ¶ Dicit tamen petrus q quando falsum iuramento assertorio iuratur et iurans credit verũ (siquidem adhibuit debitã diligẽtiã) nõ est mortale. Similiter etiam qñ iuramẽtum fuit promissoriũ si propter legitimũ impedimentum omittatur impleri. excusatur saltẽ a mortali ¶ Est autem

iurare est iurare asserere dictum humanũ esse verum: adducẽdo deũ in testem qui nec fallere põt nec falli.

forã iurãdi ¶ Forma vero iurãdi est multiplex. Qñq: enim iuratur dicendo viuit deus vel aliquod simile. vel hec faciat mihi dñs & hec addat: sicut i antiqua lege. Ubi introducit̃ ipsa veritas i testimonium in ratione premiantis vel punientis. Cũ em̃ d: viuit dñs: sensus est q ille adducitur in testẽ qui aliis vitã tribuit. ¶ Adducitur etiam prima veritas in testimoniũ. dicẽdo per deum. in deo testis est michi deus. quod est idẽ iurare scd'z rẽ: vt dicit bonaueñ. l: sit differẽtia q̃tum ad modũ loquẽdi. hec enim prepõ per. magis importat diuinã veritatem sub ratione principiantis. hec aũt prepõ in. dicit ipsam veritatem sub ratione exemplãtis. Hoc mõ iurauit apl's in epi. ad roñ. dicens. Ueritatẽ dico in christo iesu & nõ mentior. Innocẽtius etiã dicit q nulla vel modica differentia est in iurãdo vt

dictum est. vel dicendo: promitto hoc i fide mea. ¶ Iuramentũ quoq: fit p imprecationẽ vt cum dicitur. si hoc non fecero: hoc accidat michi vel filijs meis. vocatur ab alijs per execrationẽ. q: ibi inducitur creatura aliqua in qua diuinum iudicium exerceatur. Unde scd'm aug. sic iurans obligat se deo. vt hec illis eueniant si secus est q̃ dicit. & sic dicit̃ Math. 26. q petrus cepit detestari iurare: hoc est execrari vel maledicere. ¶ Circa predicta dubitatur primo vtrũ liceat iurare per aliquid creatũ? Q: non Super illud math. 5. Non iurare omnino. neq: per celum. &c. dicit glosa. Quod perfectionis est docuit: cum dicit non iurare oĩno quod vero supsticiosum est resecauit cum subiũgit. neq: per celũ: ergo iurare per creaturam est illicitũ. ¶ Itẽ pius papa. 22. q. 1. Si quis per capillos dei iurauerit anathematizetur. si ergo illicitũ ẽ iurare p mẽbra christi cum ipa sint sanctiora oĩbus alijs creaturis: videt̃ q per nullã aliam creaturã liceat iurare. ¶ Cõtra Quotidie fideles iurãt per sctõs. ¶ Rñdeo q creatura potest dupliciter i testimonium inuocari. aut secundum se. aut inq̃tum est vestigiũ veritatis in create. si scd'm se. non licet. q: sic crederetur q aliquid numinis esset in ea rõne cui' veritas dicti posset confirmari. Secũdo autẽ modo licet: q: sic iurando nõ veneratur quis creaturam sed ei' conditorem. Unde hoc modo iurãs per creaturam iurat per eã que in creatura relucet. Et quo

q. 1. Dus sic xps docuit Rñ

niam in omni creatura isto modo relucet deus per omnem creaturam potest licite fieri iuramentum. quia vero principalius relucet in sanctis. et maxime in verbis euangelice legis per q̄ diuina veritas nobis illuxit hinc est q̄ per sanctos et euangelia maxime fit iuramentū. ¶ Quanto autem sanctius est id per qḋ iuratur. tanto iuramentum est maius et magis obligatorium (ceteris paribus.) Quod dico: quia licet simpliciter sit maius iuramentum iurare per deum q̄ per euāgeliū tn̄ periurās super euāgeliū solēniter grauius peccat q̄ iurās per deū in cōi sermone ratione maioris deliberationis ꝛ solēnitatis adhibite. ¶ Et notandum q̄ licet iurās falsum per lapidem (modo predicto, sit periurus (vt dicit augustinꝰ) q̄ creatori lapidis contumeliā facit. dum nomen eius per ipsius effectum intellectum assumit in vanum si quis tamen non sic iuraret sed quodāmodo ludere intenderet. sicut mos est aliquibꝰ per barbas suas iurare/ non esset periurium: quia iurare non intēdit sed potius ludere. vt dicit bonauentura. ¶ Sic non videntur periuri per aliqua creata iurantes non intendentes iurare: sed iuramentum per deum et sanctos hoc modo loq̄ndi declinare sicut quidam iurant per fidelitatem meam vel per sanguinem mei: ne iurent per sanguinem dei. vel aliquod simile.

Ad arg. ¶ Ad illud quod obijcitur q̄ iuramentum per creaturam est superstitiosum. Dico q̄ hoc itelligitur quādo creatura secūdum se considerata in testimoniū veritatis adducitur. ¶ Ad aliud dico q̄ canon ille loquitur contra quosdam hereticos ponentes deitatē habere membra corporea. vel posset exponi de his q̄ iurāt per membra dei vel deū abnegāt detestādo ꝛ vituperando sec9 si tm̄ aliqd asserēdo vl̄ negando. hoc loquitur directoriū iuris de blasphemia allegās su͡g hoc hosti. De hoc dicit rodoneñ. q̄ is qui iurat per membra dei que in alijs hominibꝰ reputantur ihonesta mortaliter peccat Qui autē iurat per membra dn̄i que in alijs hominibus non censentur inhonesta non peccat mortaliter: nisi hoc ducat in cōsuetudinē. ¶ Sed contra si primus actus iurandi non est mortalis: ergo nec sequētes cū multiplicatio indiuiduorum nō variet speciem. ¶ Rn̄sio. dictum rodoneñ. habet veritatem quādo consuetudini est cōtemptus annexus. plerumq̄ enim assuetudo inducit libidinem et contemptum (vt dictum est prius) et sic exponit rodoneñ. titulo de mendacio illud verbū augusti. Nullum a deo veniale est quod non fiat mortale dum placet quando scilicet illa complacētia preponitur dilectioni dei et mandatorū eius sic videlicet q̄ ita afficitur ad illud peragendum q̄ illud faceret etiā si sciret esse mortale peccatum et contra diuinū preceptum tunc enim est ibi verus cōtemptus. ¶ Dicit etiā ibi q̄ (scd̄m quosdā) ꝯsuetudo nūq̄ facit peccatum mortale in actu

Replica

Nota

nisi cōcomitet libido delectandi mortalis opinionis quorū sunt Bonauentura et Richard⁹.24. distinctione secundi. et scotus in distinctione pñti. talis enim libido est improba voluntas facien di quodlibet. etiam si esset cōtra diuinum mandatum. ¶ Utrum sit licitū recipere iuramentū per

qd̄ ꝺ ydo= lid. ydola factū. ¶ Rñdet petrus de tharētasia ꝙ in iuramēto facto per ydolū: est duo considerare. videlicet ipsi⁹ ydoli venerationē et exterioris vbi cōfirmationem habendo respectū ad pmū. s. ad venerationē ydoli. Non licet. q2 ydoli veneratio est oīno detestā da. si vero habeatur respectus ad confirmationē veri pro com= muni vtilitate vel necessitate li= cet: sicut licet elemosynam reci= pere a dante cum murmure. et pecuniam a fenerante. Unde ia= cob recepit iuramentum a labā qui erat ydolatra vt habetur in

q̄stio genesi. ¶ Sed vtrum possim exi gere? ¶ Uidet ꝙ nō. quia sic sci= enter excito eum ad peccādum sciens ꝙ iurabit per ydola. ⁊ sic peccato illius consentio. ⁊ sic sū dignus morte. Ad rom. primo qui consentiunt facientibus. ⁊c. ¶ Rñdeo ꝙ nō excito eū ad pec catū. q2 prius honorat ydola in corde: sicut etiā vsurari⁹ habet volūtatem fenerandi etsi is non

multipli catio per cas feneretur in opere. ¶ Contra. q2 peccatum multiplicatur secun= dum multiplicationem actum. et licet hoc velint habitu: tamen quandoq3 non actu ideo non vi detur ꝙ debeam exigere ab eis vel tale mutuū vel tale iuramē= tum. ¶ Unde videtur dicēdum ꝙ possum petere quod meū est: vt pacis conseruationem per ve ritatis confirmationem ⁊ meam releuationē per mutui acceptio= nem. si aūt faciūt sub forma in= debita vt confirmando per ydo lum vel fenerando repetēdo vl= tra debitū. hoc detestari debeo nec aliquo mō exigere cum in se sit pctm̄. et sic faciendo peccato eorum non consentio/nec do eis directe occasionem mali. hec pe

ctra dicta argu itur. trus. ¶ Contra predicta argui= tur. quia vt dicit augustin⁹: ⁊ hr̄ tur ī littera. qui petit ab illo iu= ramētū quē scit iuraturū falsū/ animam eius occidit. ergo a si= mili de illo qui petit iuramentū ab eo quē scit iuraturū p ydo= lū. ¶ Itē videt ꝙ a nullo liceat iuramentū recipere q2 sup illud Math.5. Qd̄ amplius est a ma= lo est. Dicit glosa. Nō tuo sed il

Rño lius a quo cogeris iurare ¶ Ad ista rñdet bonauentura. ¶ Ad primū dicit ꝙ est nō simile: quia illud est in veritatis subuersio= nem nec pōt fieri bona intētione Juramentum vero ab ydolatra factū fit ad veritatis confirma= tionem. quia infideles frequenter ita reputant se obligatos per iu ramenta illicita sicut christiani

sensu Augu. per licita intelligitur autem di= ctū augustini de illo q̄ exigit iu= ramentum vt persona priuata. quia psona publica puta iudex tenetur ex officio suo exigere iu= ramentū scd̄m iuris ordinē/siue sciat siue nesciat ip3 falsū iurare ¶ Ad scd̄m dicit ꝙ illud verbū saluatoris intelligit de malo cō tracte penalitatis. Nisi em̄ iter= uenisset incertitudo de veritate

In sciētie aliene ꝛ pronitas ad decipiendū ꝛ male suspicādū/ non eēt necessariū iuramenti sʒ sed ex hoc nō pōt gñaliter ꝯcludi ꝙ iuramentū recipere sit illicitū. De hoc dicit thomas in scđa scđe ꝙ lʒ vti malo ꝑpt bonū/sicut ꝛ deus vtitur / nō tñ lʒ aliquē ad malū īducere. Unde licet eiꝰ ꝙ paratꝰ est per falsos deos iurare iuramentum recipere nō tñ licet eū inducē ad hoc ꝙ ꝑ falsos deos iuret. ¶ Alia tñ ratio videt̄ esse in eo ꝙ falsum ꝑ verū deū iurat qꝛ in tali iuramento deest bonū fidei qua vtit̄ aliquis i iuramēto illius qui verum ꝑ falsos deos iurat vt aug. dicit ad publicolā Unde in iuramēto eiꝰ qui falsū per verū deū iurat non videtur eē aliqđ bonū quo vti liceat. Un qui scit eū falsū iuraturū ꝛ cogit cum iurare vt ꝑsona priuata homicida est. ¶ Utrū si qs simpliciter iuret itelligatur aliqua cōditio ¶ Rñō scđʒ hostieñ. multe ꝯditiones etiā si taceātur itelligunt̄ scʒ si deo ꝛ pape placuerit qꝛ sēꝑ videt̄ eiꝰ auctoritas excepta. 25. q. 1. §. vltio. ꝟ sꝫ ipi nāqꝫ ¶ Item si res in eodē statu permāserit. Uñ si quis gladiū deposuit ꝛ factus furiosus ipm repetit non teneor reddere etiā si iuraui. 22. que. 2. Ne qs. Itē si michi seruaueris fidem. Nō seruāti eñ fidē/ fides nō est seruanda Uñ si non facis michi qđ ꝓmisisti nō teneor. extra de iureiurando ꝑuenit. 2. ⁊c. sicut Itē si iuro tibi soluere ad certū tps/ subauditur nisi iudex cōtra precipiat Nā ius supiorū semꝑ videt̄ exceptū. extra de iureiurādo. venientes. similiter nisi ꝑ te fuerim absolutus / extra de iureiurando. c. 1. et. c. sicut. Itē si iuro tibi tanꝙ regi vel episcopo te dposito nō teneor. Item si iuro stare mandatis tuis ꝓ offensa tibi vl̄ tuis fctā itelligit̄ nisi ꝑcipias imoderatū/iiustū/vel ipossibile. extra de iureiurādo veniēs et ca. quintauals hoc hostieñ. Itē intelligitur si facultas se obtulerit extra de iureiurando querelam et ca. breui. Itē si iuro tibi dare filiam meā in vxorē itelligitur ꝙ bona fide laborabo vt eā habeas nec ad aliū obligor extra đ spōsa. ex litteris. Itē si iuro alicui fidelitatē vel ꝙ non ero cōtra eum intelligitur ne procurē vel consentiam ꝙ vitam vel mēbꝛū vel res suas ꝑdat. sʒ si me offēdat vl̄ cōiunctos michi: potero me tueri extra de iureiurādo. impetis. et ca. ego. ¶ Utrum iurādo liceat vti vbis duplicibꝰ. ¶ Respōdet rođ. ꝙ si quis iurādo vteret̄ verbis duplicibꝰ ꝙ cōtinent verū in vno sensu ꝛ illo sensu itelligeret forte non peccaret si per cautelā huiusmōi maliciā eius cui iurat excluderet hec rođ. Ad hoc facit ꝙ abrahā dicit vxorē esse sororē suā. ¶ Utrum ille cui iuramēto aliqđ ꝓmittit̄ possit relaxare iuramētū. ¶ Rñsio scđm thomā i scđa scđe. homo potest aliqđ alicui ꝓmittere sub iuramento dupliciꝰ. Uno mō quasi ꝑtinēs ad vtilitatē ipsiꝰ. vt si iuret se ei seruiturū vel pecuniā daturū/ et a tali pōt absoluere ille cui iuramentū factum est. Intelligitur eñ iā ei soluisse ꝓmissū cū de eo facit scđʒ eiꝰ volūtatē. Alio mō

promittit aliqd alteri pertinens ad honorem dei vel vtilitatem alior̄. puta si aliquis iuramēto ꝓmittat alicui se intraturū religionem vel aliquod opus pietatis facturum et tunc ille cui promittitur non potest absoluere ꝓmittentem. quia ꝓmissio non est facta ei pricipaliter sed deo nisi forte sit interposita conditio scilicet si illi videbitur cui ꝓmittit vel aliquid tale. ❡ Quid si iuro gn̄aliter aliquid nūq̄ ad spālia teneor. R̄n̄sio secūdum hosti. cū gn̄alitas obscuritatē pariat nō videor cogitasse de his sup quibus spāliter iuraturus non fuissem igit̄ si emergat casus inopinatus de quo si cogitassē nullo modo iurassē: n̄ teneor. ❡ Quid qn̄ in iuramēto nō est eadē intētio iurātis et recipiētis. ❡ R̄n̄o secūdū tho. in secunda secūde si ꝓueniat ex dolo iurātis oportet iuramētū seruari secūdum sanū itellectū eius cui iuramentū prestatur. Si vero iurās dolū non adhibeat obligatur solum scd̄3 intentionē suā. ❡ Quid de iuramento alicuius societatis vl' vniuersitatis. ❡ R̄n̄sio secūdū tho. in secunda secunde et ray. ꝙ qn̄ vniuersitas alicui⁹ ciuitatis vel collegij iuramento se obligauerit et iurātes mortui sunt successores faciētes ꝯtra nō sūt ꝓpter hoc piuri Nā obligatio iuramēti psonalis est ⁊ nō trāsit ad successores: tenētur tn̄ ex quadam fidelitate adiplere quod iuratū fuit. ❡ Quādo multitudo iurat aliquid facere vel nō facere nunquid aliquibus ꝯtrauenientib⁹ possūt alij cōtrauenire. ❡ R̄n̄sio secūdū rob. si absolute ⁊ in oēm euentū iuratum est quil3 seruare tenetur. Si vero sub cōditione non tenetur quis nisi extāte conditione. ꝙ si quis itēderet alijs nō seruātibus se non seruaturū non tenetur. si autē de intentione nescitur: tutius est seruare. ❡ Que maior obligatio voti vel iuramenti. ❡ R̄n̄sio secūdū tho. in secunda. 2. votū ex sui ratiōe est magis obligatorium. Nam obligatio voti causatur ex fidelitate quā deo debem⁹: vt sc3 ei ꝓmissū soluamus: cui⁹ trāsgressio infidelitatē et per cōsequens irreuerētiā ꝯtinet. obligatio aūt iuramenti causatur ex reuerentia quā debemus ei ex qua tenemur ꝙ verificemus illud quod per nomen eius ꝓmittim⁹ cuius transgressio ꝯtinet irreuerentiā tantū. Cōcordat delira. Numeri. 30. dicens: ꝙ maxia irreuerentia que possit esse subiecti ad dominū est infidelitas. Cōfirmatur aūt qn̄q3 votum iuramento: nō vt per aliqd firmi⁹. s3 vt ꝑ duas res imobiles maior firmitas adhibeatur. ❡ Utrum in iuramentis possit dispēsari. ❡ R̄n̄det idē vbi supra. ꝙ i iuramentis ꝓmissorijs dispēsari pōt sicut i votis cū votum sit maioris obligationis vt dictū est. ❡ Ubi notandū ꝙ illd̄ qd̄ cadit sub iuramēto ꝓmissorio aliqū est maifeste pctm̄ vel maioris boni impeditiuum: et tale iuramentū dispēsatione nō indiget. Aliqn̄ est dubiū vtr̄ sit licitū vel illicitū. proficuū vel nociuū aut simpl'r aut cum aliquo casu: et i hoc pōt quil3 eps dispēsare. ❡ Cū vero ꝓmittitur

Margin notes (printed): q̄o. — q̄stio — q̄stio — q̄stio — q̄st. de missorio. — q̄o.

aliquid cū iuramēto qd̄ est manifeste licitū et vtile: in tali iuramento non videtur habere locū dispensatio vel cōmutatio: nisi aliquid melius faciendū occurrat ad cōem vtilitatē. qd̄ maxie videtur pertinere ad ptātem pape qui habet curam vniuersalis eccl'ie. Similiter etiam iuramenti absoluta relaxatio ad papam pertinet in omnib⁹ generaliter q̄ ad dispēsationem rerū eccl'iasticarū pertinēt super quas habet plenitudinem ptātis: sicut et ad vnumquēq3 ptinet irritare iuramentū quod a subditis factum est circa ea que subdūtur ei⁹ potestati. sicut pater potest irritare iuramētū puelle et vir vxoris vt dr̄. Nume. 30 sicut de voto dictum est. Hec thomas. ¶ Rob. vero dicit. q̄ non tātū papa sed etiā eps̄ iuramēta licita sicut et vota pōt in melius commutare maxie cū iuratur qd̄ nulli est vtile et alicui est dānosū. ¶ Nec obstat extra de elec. Venerabilem Ubi dr̄ q̄ et si iuramentū fuerit illicitum papa cōsuli debuit: eo q̄ ad papā pertz discernere an iuramētū illud fuerat licitū vel illicitum. q: loquitur de regno alemanie / quod q̄ habet: eo ipso iperator dz esse quod sine approbatione pape fieri non debet. et forte circa magnas psonas ⁊ ardua negocia propter scādalum sol⁹ papa potest iterponere partem suam in talibus iuramētis. et forte etiam in iuramento vniuersitatis ꝑpter scādalū nō pōt eps̄ dispēsare vel i aliud ꝯmutare. lz hoc possit i iuramēto psōe priuate. ¶ Pōt etiā dici q̄ qn̄ iuramētū est dubiū vel licitū: sol⁹ papa pōt ipm̄ relaxare sine aliq̄ ꝯmutatione. q: ei⁹ auctoritas excepta videt. Eps̄ vero si nō possit a iuramēto simpliciē absoluere: pōt tn̄ i meli⁹ cōmutare. nec hoc est ꝯtra iuramētū venire vel ipsū infrigere. extra de iureiu. puenit hec rob. ¶ Innoceñ. aūt ⁊ host. extra. e. Debitores dicūt q̄ eps̄ in iuramētis dispensat si sint dolo vi vel metu extorta. 15. q. 6. et c. 1. ⁊ 2. extra. e. Cū ꝯtingat. Immo etiā eps̄ pōt qn̄q3 ex cā in iuramētis licite p̄stitis dispensare Additq3 Innoceñ. q̄ ñ videt q̄ra eps̄ non possit iuramēta i meli⁹ ꝯmutare sicut i voto. ¶ Pro hac opinione posset adduci illud qd̄ hētur de re. iu. in. 9. Cui lz quod pl⁹ est: lz vtiq3 qd̄ est minus. sed epo lz vota simplicia i meli⁹ cōmutare / ergo ⁊ iuramēta. cū votū sit maioris obligatiōis vt dictū est. Minor pz extra de voto. c. 1. vbi dr̄ q̄ voti peregrinatiōis dispēsatio pendet ex ei⁹ qui p̄sidet arbitrio. ¶ Utrū liceat hominē adiurare. R̄nsio scd3 tho. Adiurare est scd3 quādā similitudinē iuramēti a se idꝑcti aliū ad aliqd̄ agēdū puocare p iuocationē diuini nois vl' alicui⁹ rei sacre. qd̄ pt fieri dupl'r. Uno mō necessitatē alteri iponēdo sicut iponit sibi ipi iurādo: ⁊ sic pñt supiores subditos suos adiurare quos possūt ex debito p̄stiti iuramenti cōpellere. ¶ Alio mō intendendo solū per reuerētiā diuini nois vl' alicuius rei sacre aliquid ab altero obtinere absq3 necessitatis impositione: et talis adiuratio licita est respectu quorumlibet.

Cui lic et c̄.

adiura quid sc

questio de adiuratione demonum ¶ Utrū liceat demones adiurare. Rn̄sio secūdū thomā in.22.q. possumus demones adiurando per virtutē diuini nominis tāq̄ inimicos repellere ne nobis noceāt vel spūaliter vel corporalit scdm illud Luce. Ecce ego dedi vobis ptātem calcādi supra serpentes et scorpiones et supra omnem virtutē inimici. et nichil vobis nocebit. Nō tamen licitū est eos adiurare ad aliquid ab eis addiscendū vel obtinendum. qr hoc ptinet ad aliquā societatem cū ipsis habēdā. nisi forte ex instinctu spāli vel reuelatiōe dia alīq scti ad aliquos effect9 demonuz operatione vtātur: sicut legitur de btō iacobo q per demones fecit hermogenem ad se adduci.

di.xl In dis.40. agit magister de nono et de decimo p̄ceptis: q̄ simul ponūtur. Exodi.li.20. sic. Nō desiderabis vxorē pximi tui. Non seruū/ nō ancillā/ nō bouē/ nō asinū/ et vniuersa q̄ illius sūt. In quib9 phibent luxuria et auaricia quo ad effectū q̄ in sexto et in septimo fuerūt phibita quo ad effectū seu opatiōnē. ¶ Nono nāq̄ p̄cepto phibetur consensus rationis in carnale op9. qui bene exprimitur a domino dicente/ qui viderit mulierem ad concupiscendum eam id est ad hoc vt cōcupiscat. hoc enim est plene assentire vt si facultas assit peragatur. et talis assensus melius exprimitur dicendo. Qui viderit. etc. q̄ dicendo qui concupierit. Concupiscere enim mulierem ex subito motu sine deliberatione vel intentione perficiendi actum est tantum veniale peccatum. Intelligitur autem hoc de cōcupiscentia iordinata scilicet ad fornicādum vel meretricandum. quia desiderare filiam alicuius i vxorem non est prohibitū. ¶ Decio aūt precepto prohibetur voluntas deliberata iniuste accipiēdi vel retinendi alienū. de quibus magis dictū est i scdo ¶ Generaliter autē hic prohibetur omnis cōcupiscētia seu libido aut volūtas iproba adiplēdi qdcūq̄ mortale pctm̄. Magis autē explicatur de cōcupiscētia voluptatū et diuitiarū. quia forte videretur talis cōcupiscētia non esse pctm̄ pter naturalē iclinationē quā habem9 ad delectabile et vtile. Non sic de homicidio et falso testimonio que sūt horribilia. Nō tādum etiā (secūdū bonauē.) q decimo p̄cepto inhibet ne quis cōcupiscat alienū manens alienum. Inhibetur etiā imoderat9 appetitus habendi cum dāno pximi: sic eni cōcupiscēs non diligit proximū sicut seipsū. sūt quoq̄ precepta de actibus virtutū. Quia vero teste saluatore. Qui vult ad vitā ingredi op3 vt seruet mādata diuia. Ipsaq̄ cū nō possit obseruari nisi aliqualiter cognoscat: iō ad ipsoꝝ obseruātiā est eoꝝ noticia adultis rōne vtētib9 necessaria. fm bōauen. 22. di. scdi. Qr vero non pn̄t adipleri in vniuersali qui ipleātur i particulari: iō necessaria est eorū cognitio explicita: id est i particulari. Nō ei sufficit scire i vniuersali pximū esse diligēdū; sed

Margin notes: x. p̄cepta. (beside "Decio aūt precepto"); de nono p̄cepto. (beside "Nono nāq̄ p̄cepto"); nota scire p̄cepta. (beside "Qui vult ad vitā")

etiā oz scire ī particulari mechari esse illicitū. sic aūt sufficit illa scire q̄tū ad substātiā ipsoꝝ. puta scire ꝙ deliberate ꝯcupiscere vxorē proximi est ꝯtra diuinum ꝑceptū. ⁊ hmōi. Scire aūt illa ozdinate numerare nō est necessariū ad ipsoꝝ obseruātiā. sicidem multi simplices illa ordiate numerare nescientes meli⁹ illa obseruāt q̄ faciāt ples litterati ipsa ordinate nūerātes. ¶ Vñ sufficit ipsi et vt de quolz illoꝝ sigillatim ꝑquisiti sciāt veraciter rñdere an sit licitū vel nō. hoc vero mō diuia mādata cognoscere ē facile ex cōi predicatiōe. tñ etiā qz ipsoꝝ noticia est hūane mēti naturaliter inserta. vt eni dicit apl's i episto. ad rom. 2. Cum gētes q̄ legem nō hñt naturalit ea que legis sūt faciūt eiusmodi legē nō hñtes: ipsi sibi sūt lex qui ondūt op⁹ legis scriptū in cordibus suis Sicut eni principia speculabiliū ex q̄bus ꝯclusiones depēdent sūt naturaliter nota: sic et pricipiū agibiliū vt deū nō eē odiēdū sz diligendū. Nemi iniuste nocendū. hoc aliis facere qd volum⁹ nobis fieri Naturale nā ꝙ iudicatoriū remurmurat malo et ad bonū nos stimulat vt dictū fuit in scdo agēdo de synderesi. di. 39. ¶ Sed contra. Ro. 7 Cōcupiscentiā nesciebāt nisi lex diceret. Nō ꝯcupisces. ¶ Rñdeo Apl's loqtur in ꝑsona diuersoꝝ hominū i quibus lex nature obnubilata erat per pctm̄. maxime q̄tum ad actum interiorem. In quibusdā eni hoib⁹ intantū obscurata fuit ꝙ nesciebāt vtrum concupiscentia esset peccatū. In aliis aūt sic obscurata erat ꝙ licet scirēt ꝯcupiscentiā esse pctm̄ non tamen ita graue. et sic dicit glosa ꝯcupiscētiā nesciebāt esse pctm̄ vel ita graue. Vide. 22. di. scdi. q. 2. quō ignorātia excusat vel aggrauat ¶ Nota et ꝙ de articulis fidei in ꝑcedētibus dicta sūt. ¶ Nō aūt numeri ꝑceptoꝝ decalogi sic pōt haberi. Ad hoc eni ꝙ aliquis in aliqua cōitate bñ commoret: requirit vt bñ se habeat et ad eū qui preest cōitati. ⁊ ad alios cōitatis consocios et participes. principiū cōitatis vniuersi: dz ho tria. primo fidelitatē. s. vt honorē principatus q̄tum est in se ad alios non transferat. Secundo reuerentiā vt scz in eū nichil iniuriosum cōmittat. Tertio famulatū. s. in recōpensationē beneficioꝝ ab eo receptoꝝ. horum primum precipitur prio precepto. fm. 2. et tertiū. 3. ¶ Ad primos autem bene se dz quis hre ⁊ spāliter et generaliter. specialiter quidē quātū ad eos quoꝝ est debitor. vt eis debitū reddat. ad qd pertinet ꝑceptū de honore parentū. Generaliter q̄tum ad oēs: vt nulli nocumentum inferat ope / vel ore / vel corde opere quidē nec q̄tuz ad personā propriā cōtra qd dr. Non occides Nec q̄tum ad personam coniunctam. ad gñationem prolis. contra quod dr. Nō mechaberis. Neq3 in rem possessā. Contra quod dr. Nō furtum facies. Nocumentum autē oris prohibetur cum dr. Non loqueris contra proximum falsum testimonium. Nocere autē prime pōt quis i affectu per ꝯcupiscen

tiam oculorū ⁊ per cōcupiscenti am carnis. contra que dn̄o d̄r. Nō concupisces.⁊c. ¶ Et notā dū ꝙ lꝫ in lege noua sint aliqua difficilia cuiusmodi est cōfessio pctōꝝ: tn̄ omib⁹ hincinde pēsa tis lex noua est leuior veteri lege dicente dn̄o. Uēite ad me oēs qui laboratis ⁊ onerati estis.⁊c tū propter multiplicationē p̄ceptoꝝ iudiciliū ⁊ cerimonialiū. Ut ei ait aug. ad inq̄sitiones ianuarij rabi moyses enumerabit plusq̄ sexcēta p̄cepta legalia ad que illi tenebantur / quoꝝ quedam erāt valde difficilia: vt ter in anno oēm masculū apparere in hirl'm q̄tūcūq̄ distaret. Lex aūt noua nō hꝫ nisi septē sacramenta quoꝝ quedā non sūt omnibus christianis necessaria. vt non omnes contrahunt matrionium.nec ordines suscipiūt. tuꝫ propter oneris subleuationem per gratiam sacramentorū noue legis in quibus cōfertur maior gratia q̄ in lege veteri. quia hn̄t efficatiā a virtute passionis xp̄i exhibite. habem⁹ etiā doctrinā veritatis magis explicitam et exēpla sanctorum plura et efficacia ad imitandū et pro nobis intercedendum. ¶ In lege etiam veteri raro explicite promittebātur nisi temporalia nūc vero promittitur obseruatorib⁹ euangelij vita eterna. Multi etiam actus dilectionis dei magis explicantur xp̄ianis q̄ iudeis. Nec mirum. quia illa d̄r esse lex timoris hec amoris. Amor autē facit omnia onera leuia: vt verificetur qd̄ dicit saluator. Iugū enī meū suaue est: et onus meū leue. Cui sit laus ⁊ gl'ia p infinita seculorum secula. Amen.

Mā: Pria lex nō. et vc.

[marginal annotations: 5 g ccēta | et treden | cim hab | bant in ve | teri lege | ciorū]

¶ Explicit tertius sententiaꝝ. M. N. dorbell.

¶ Sequit̄ ordo qōnum et dubiorum hui⁹ tercij sentētiaꝝ.

Circa distinctionē primā q̄ritur Utrū possibile fuerit naturā humanam vniri verbo in vnitate suppositi.

Quo tempore fuerit magis cōgruum dei filium incarnari.

An persona filij fuerit magis ydonea ad incarnandum.

Circa dist.2. Utrum incarnationem precesserit corporis organizatio et animatio.

Circa distinctionem.3. Utrū beata maria virgo fuerit cōcepta in peccato originali.

Circa dist.4. vtrum maria v̄go fuit vera mater dei hominis.

Circa dist.5. vtrum persona humana fuerit a verbo assumpta.

Circa distinctionem.6. vtrum christus sit aliqua duo.

Circa dist.7. vtrum deus sit factus homo.

Utrum predestinatio qua xp̄us predestinatus est esse filius dei necessario p̄supponat lapsū humane nature.

Circa distinctio.8. vtrum ī xp̄o sint due filiationes.

Utrū filiatio realis ad matrē q̄ fūdatur sup naturaꝫ actualiter existētē acceptā p generationeꝫ sit eadem realiter fundamento.

Circa dist.9. Utruꝫ xp̄o debeat latria solummodo scd̄m naturā diuinam. ⁊ que reuerentia debetur virgini gloriose.

Utrū latrie cult⁹ sit xp̄i ymagini exhibendus sine peccato.

Circa di. 34. vtrum virtutes dona: fructus & beatitudines sint idem habitus inter se.
Circa di. 35. An sapientia scientia intellectus et consilium sint habitus intellectuales.
Circa distin. 36. vtrum virtutes sint connexe.
Circa di. 37. agitur de preceptis decalogi: et peroptime tractat de singulis cũ multis dubijs circa quodlibz preceptorum motis et resolutis/ que omnia hic annotare breuitatis causa omitto cum ad oculum pateant requirenti in scripto.
Circa di. 38. Octauũ prosequendo preceptum agit de multiplici mendacio simulatione & ypocrysi. Circa di. 39. declarat optime diuersimode per iurium cõmitti conditiões quoqꝫ assignat boni et iusti iuramenti: dans ei formam iurandi. Inde varias atqꝫ multiplices circa hanc materiam mouet questiunculas/ omnibus ibidem inspicienti patẽtissimas/ quas ob hoc inserere credidi superuacuas.
Circa di. 40. agit de nono et decimo preceptis.
Assignans nichilominus difficultatem veteris respectu noue legis in qua iugum dñi suaue ẽ et onus eius leue.

Explicit ordo questionum et explanatio breuis materiarum ĩ hoc tertio p Magistrũ Nicolaũ tractatarum.

Circa quartũ sententiarum. Queritur vtrum diffinitio sacramẽti quã ponit magister sci licet ꝙ sacramẽtũ est inuisibilis gratie visibilis forma sit bene assignata? ❡ Q, nõ. Diffinitio nõ ẽ nisi eius qđ est per se vnũ. 7. methaphisice sed sacramẽtũ nõ est p se vnũ. q: scđm aug. accedit verbum ad elementum et fit sacramentum: verbum autem et elementum non faciunt aliquid p se vnum cum vnum sit permanens et aliud successiuum. igit ❡ Preterea. Unius rei non est nisi vna diffinitio. sed sacramenti assignantur multe diffinitiones alie vt patet in littera. Unde secundum augu. Sacramentum est sacre rei signum. igitur. ❡ Oppositum magister in littera. et de conse. di. 2. sacrificium. ❡ Pro responsione sciendum ꝙ triplex est signum, scilz rememoratiuũ quod est preteriti / sicut oblatio que fit ĩ missa significat oblationem factam in cruce. Et demonstratiuum quod est presentis, et prenosticum quod est futuri. Insuper sciendũ ꝙ sacramentũ secundum augusti. est signum. Signum autem dicit relationem signi ad signatum. Ista autem relatio quã importat sacramentum non est realis cum non consequatur fundamẽtum ex natura rei, quia et si in re sit aptitudo ad significandũ tamen actualis significatio nõ competit sibi nisi per actum imponentis siue instituentis. Sed

q. 1.
§. 1.
Diffinitio sacramẽti.
Diffinitio sacramẽti scđm aug.
Triplex signũ.

cramentum igitur cum sit relatio rationis: non potest diffiniri diffinitione proprie dicta. que est oratio indicans quid est esse rei. primo thopicorum. sed bene potest diffiniri diffinitione exprimente vnum conceptum per se in intellectu ex genere et differentia eo modo quo possunt poni in entibus rationis. quomodo diffiniuntur intentiones logice que non significant quiditates extra animam. Et sic diffinit scotus sacramentum dicens ꝙ est signum sensibile effectum dei gratuitum ex institutione diuina efficaciter significans. Ubi ponitur signum tanꝗ genus: et ponitur ex institutione diuina et efficaciter: tanꝗ differentie. Et ponuntur ibi duo vt addita que ponuntur vniuersaliter in diffinitionibus relationū vel relatiuorum scꝫ subiectū seu fundamentum cum dicitur sensibile. et correlatiuum seu terminus quod notatur per hoc ꝙ dicitur effectum dei gratuitum. et hoc siue sit gratia inherens anime siue aliud. vt in eucharistia vbi res sacramenti non est aliqua gratia inherens anime. Est autem sacramentum signum efficax ⁊ certum. quia ad positionem signi sequitur effectus signatus ex determinatione dei. qui disposuit cooperari signo ad causādum effectum signatū nisi impediat indispositio eius cui adhibetur. Est etiā signum prenosticum cū precedat signatum ordine nature. ¶ Ex his patet solutio questionis. Diffinitio enim quā ponit magister bene intellecta et suppleta: est eadem cum predicta quod enim ponitur forma: debet intelligi pro signo eo modo quo ymago herculis dicitur forma herculis. ꝙ etiam additur ibi visibile: debet intelligi pro sensibili. Uisus enī potest sumi pro quolibet sensu eo ꝙ est excellentior et plurium differntiarum cognoscitiuus. primo methaphi. Ponitur autem ibi gratie inuisibilis pro effectu dei. gratuito ordinato ad salutem hominis viatoris. Suppleri aūt debent differentie specificantes signum puta ex institutione ad differentiam signi naturaliter significantis. et efficaciter ad differentiam signi falsi et incerti. et etiam ad differentiā signi sequētis signatū cuius positio nullā habet efficaciā respectu signati: sed econuerso vt missa habet efficaciā a passione christi. Fuit autē cōgruum post lapsum hominis sacramenta institui. Congruum enim est effectum inuisibilē causandum a deo ordinātem hominem ad salutem signari per ali

Margin notes: s. rali — Rño ad q. §. 2. — diffi. sacra mētū scd̄m scotū — r

Sacrorū cā	efficiēs	est	diuina institutio
	formalis		gratuita sāctificatio
	materialis		sensibilis representatio
	finialis		medicinalis curatio
·s·	mortem christi	·s·	rememoratiuum
Quolꝫ sacrm̄ ha bꝫ effectū sctificationis		Et sic ē signū	demōstratiuū
tria signt:	eternā gliam		prenosticum

quod sensibile. vt homo viator qui acquirit cognitionem ex sẽsibus effectum istum inuisibilẽ certi⁹ cognoscat ac cognitum ardentius querat. ℭCongruum etiam est hominibus vnius secte in aliquibus signis exterioribus conuenire per que ab alijs hominibus alterius secte distinguantur vt se mutuo iuuent ad ipsius obseruantiam ꝛ alios qui sunt dissimilis secte vitent tanꝗ se impedientes.

Ad arg. ℭAd primum argumentum dico ꝙ licet fundamentum huius relationis includat plura ex ꝗbus non fit per se vnum sicut ꝓbatur de successiuo et permanẽte. tamen non sequitur quin sacramentum ꝗtum ad suam rationẽ formalem sit per se vnum. ℭAd secundum dico ꝙ vnius rei nõ potest esse nisi vna diffinitio quiditatiua et proprie dicta bene tamen possunt esse plures diffinitiones quid nominis per quas exprimitur / quid per nomẽ importatur. quia quod vna non exprimit/alia exprimit vt sic ex omnib⁹ colligendo qđ sparsim inueni͂t, in singulis possit haberi diffinitio vna cõpleta qualis illa suprapposita:

Sequi͂t q̃stio scđa. Utrum in sacramẽtis sit aliqua causalitas actiua respectu gratie? ℭQꝫ sic aug⁹. sup Joh. Que est ista virtus aque vt corpus tangat et cor abluat/loquitur de aq̃ baptismali. ℭItem magister in littera dicit ꝙ sacramentum est signum gratie/ita vt similitudinẽ eius gerat et causa existat. Et ꝑ hoc assignat differentiam sacramentorum noue ꝛ veteris legis/ quia illa veteris legis tantum erant signa: ista autem noue legis sic sunt signa ꝙ etiam sunt cause. ℭItem petit ecclesia in quadam oratione. Perficiant ĩ nobis dñe tua sacramẽta quod cõtinent. In quo innuitur sacramenta continere gratiam. non autem continent eam formaliter: igitur virtualiter et causaliter. ℭCõtra aug. 83. q. q. 5. Deus per se ipsum efficit gratiam animas illuminando. ℭHic dicit sco. ꝙ in sacramentis non est aliqua causalitas actiua ꝓprie dicta respectu gratie: quia illa a deo ĩmediate crea͂t nec respectu alicuius dispositiõis preuie puta caracterꝫ: qꝛ etiã illa creatur. Unde Bernardus in sermone in cena domini. Sicut inuestitur canonicus per librum/abbas per baculum / episcopus ꝑ anulum. sic diuisiones gratiarũ diuersis sunt sacramẽtis tradite. Ptꝫ aũt ꝙ illa de quib⁹ exẽplificat sũt tm̃ signa et nõ cause Liber eni nõ est cã efficiens prebẽde ꝗ cõfert: nec anul⁹ ep̃atus Rñō §. 3.

Dicun͂t tñ ĩproprie cã gr̃e. qꝛ sacramẽtũ siue ei⁹ susceptio est di

Instituta sũt sacramẽta secũdũ rich. ꝗnqꝫ de causis sclꝫ propter

hominis eruditionem
hominis exercitationem
hominis humiliationem
Sapiẽtie medici mãifestationẽ
hominis egri curationem.

spositio imediata ad graz sicut meritū vel cā premij q̄ ē disposi-tio p̄uia ad p̄miū. lz non causet actiue ipsū p̄miū in se Sic mot9 aliquo mō ponit̄ cā respectu ter mini q̄ est dispositio p̄xima ter minū: ⁊ tñ nō hz aliquā actionē ad ip̄z causādū. Est igr̄ susceptio sacramenti dispō necessitās ad effectū signatū per sacramentū nō quidē per aliquā intrinsecā formā p quā necessario causet terminū vel aliquā dispositionē p̄uiā: sz tm̄ per assistētiā dei cau santis illum effectū nō nec̄ie ab soluta: sed necessitate potētiam respiciente ordinatam. Dispo-suit enim vniuersaliter ⁊ de hoc ecclesiam certificauit q̄ suscipi-enti debite tale sacramentū ipse ad arg. ꝯferet effectū signatū. ¶ Ex his patet ad argumēta. Ad primū dico q̄ aqua dr̄ cor abluere tan q̄ dispositio proxima et imedia ta ad gratiā. ¶ Ad secundum dico q̄ sacramenta no. le. dicuntur efficere q̄d figurāt quia sunt si-gna efficacia gratie. non sic de sacramentis ve. le. vt de cerimo nijs de quo questione sequenti dicetur ¶ Ad tertium dico q̄ di cuntur continere gratiam tāq̄ dispositio proxima ad quam i-mediate sequitur gratia.

Q̄ō.3 Utrum in circuncisio ne ex vi circuncisio-nis conferret gr̄a: Q̄ nō sup illud Ro. Signaculum accepit circunci-sionis glosa peccata ibi solum dimittebātur: sed gratia ad be-ne operandum adiutrix non p̄-stabatur. ¶ Item augu. super psal. dicit q̄ sacramenta ve. le. tantum figurabant hec autem dāt salutem. s. noue legis sacra-menta. ¶ Preterea. circuncisio non aperiebat ianuam sicut di-cit beda sup illud. Luce. 2. Post q̄ autem consummati sunt di-es octo. habēti autem gratiam p3 ianua regni celestis q̄ est ei9 heres. Nam secūdum augusti. li. 2. ip̄a diuidit iter filios regni ⁊ filios p̄ditiōis. ¶ Oppm̄ aug. de nuptijs et concupiscentia. et ponitur de conse. di. 4. Ex quo instituta est circūcisio i populo dei ad purgationē huius veter̄ p̄ti: valebat magnis et puulis sicut baptismus valere cepit ex quo institutus est. hoc non esset nisi ibi cōferretur gr̄a. Idē vult beda vbi supra. ¶ Hic primo vi dendum est de institutione cir-cūcisionis. et deinde de quesito. ¶ Quantū ad primū sciendum Rño q̄ circūcisio fuit instituta ad di stinguēdū populū qui esset deo peculiaris ab alijs popl̄is. ⁊ iō fuit istituta tēpe abrahe de cui9 sēne nascitur9 erat sctūs sctōꝝ ⁊ q̄ erat ꝯ oɼigiale q̄d ꝯtrahit̄ ab oīb9 naturalr̄ ab adā ꝑpagatꝫ ideo fuit istituta in mēbro deser uiēti virtuti gñatiue fiebatq̄ ꝑ

Circuncisio		Baptismum
Esus agni		Sacram. altarꝭ.
Purificatio ve. le.		Penitentiam
Cōsecratiōes pōtificū ⁊ sacerd.	Prefigurabāt	Ordines sacros
Lamine auree pendentes		Confirmationem
Sanguis arietis		Unctionē extremā.

circulare e superflue pellicule icisio ne i signu debilitatiois superabu=dantis ocupiscentie. Fiebat aute die octavo. qz ante puer erat ni mis tenell⁹. et ex hoc nimis gra viter ledi potuisset. ¶ Nec vltra differebatur nisi dispensatiue in casu necessitatis ne parentes fi=lijs copatientes propter acume doloris illos a circuncisiõe sub traherent. Dispesatum est aute cu filiis israel i deserto vt ibi non tenerentur circudidi. qz non po tuisset sine magno grauamine proficisci cu fuisset de nouo cir=cucisi ¶ Fuit etiã ad hoc rõ my stica quã tãgit hugo.li. prio de sacramẽtis dicẽs q octonarius i sacra scriptura aliquãdo tps resurrectiõis significat qd post phitem que septe dieb⁹ currit vi tã sedtur. Aliqñ tps grẽ i quo q si post sabbatismum legis. eter na bona deo seruientibus pro=mittuntur. Merito ergo circun cisio iussa fuit fieri octaua die vt ostenderetur q in tempore gra tie corda circũcidẽda erant per emundationẽ iiquitatis: ⁊ i tpe reparatiõis corpa p dispositio=nem corruptionis. Eam aut fie ri cultro lapideo nõ fuit necessa riu scdm thom. ⁊ rich. Quantum ad obligationẽ precepti: cu dñs nõ mandauerit eam fieri cum ali=quo determinato instrumento / nisi aliquando in casu spali. cu scilz pcepit iosue vt faceret cul=tros lapideos. ad significãdum q per petrã xpm ois abscindere tur ab electis corruptio. ¶ Mu lieres vo nõ circũcidebãtur: qz corpus earu nõ erat aptum cir=cuncisioni in mẽbro generatiue deseruienti. tum quia corruptio peccati ratione cuius contrahi=tur originale pricipaliter fuit a viro. Si ei sola mulier peccasset filij non contraxissent originale ¶ Saluabãt aut scdz magistru in fide parentum dum erãt par uule. adulte vero per fidem pro priã. ¶ Quãtu ad scdm articu=lum pz ex auctoritatib⁹ allega tis q ex vi circuncisionis ofere=batur gra et dimittebatur pec=catu origiale. ¶ Sed hic posset oriri dubium vtrum sit possibile culpã originalẽ deleri sine colla tiõe grẽ. ¶ Ad hoc dicit scot⁹ q deus põt de potentia absoluta dimittere culpã originalem sine collatione gratie. sicut possu ali cui qui me offendit pacari vt nõ sim sibi iimic⁹ neq velim vi=dicare omissum absq hoc q re=cipiã eum ad amicitiam specia lem: sic deus absq collatiõe ali cuius positiui põt offensam re=mittere potestq velle eu qui est debitor iusticie originalis non teneri ad iusticiã illã. talis tamẽ nõ erit de nouo dign⁹ vita eter=na. nec potens meritorie agere: nisi hẽat formã nouã qua sit di gnus ⁊ potens agere. De poten tia vo ordiata nõ ẽ possibile cul pã origialẽ nec aliquã aliã mor talẽ dimitti: nisi conferatur gra tia / qz lz absolute ⁊ sine contra dictione possit esse medium in=ter filium regis et filium perdi=tiõis puta hõ in puris naturali bus: tñ scdm legem dĩe sapien=tie post lapsu nullum est mediu inter gratu qui est filius regis / ⁊ pctõrem qui est filius pditiõis Nec põt esse de potẽtia ordina=

ta hoc est conformari legibus a sapientia et voluntate dia ordinatis: et ideo nullũ liberat nec sic liberare põt a culpa nisi cui dat
ad. arg. §. 6. gratiã ¶ Ad primã auctoritatẽ dico quod circũcisio ex virtute operis operati .i. per modum sacramenti conferebat gratiam et nõ tantum ex virtute operis operantis .s. ex bono motu interiori vnde per illam glosam et consimiles auctoritates non negatur simpliciter quod in circuncisione non conferretur gratia: sed quod nõ tanta sicut in baptismo / gratia enim circuncisionis erat determinata ad certũ gradũ Ita quod si tm̃ gradũ iueniret i suscipiẽte nihil sibi conferret et iste modus dicẽdi secũdũ scotũ potest esse de intẽsione magistri Dicit enim capitulo penultimo quod solum peccata ibi dimittebantur nec gratia ibi dabatur. et subdit statim: vt in baptismo. et modum statim expressit. quia quantumcunque iustus accedat ad baptismũ: vberiorem ibi recipit gratiã. Unde baptismus generaliter intendit gratiã iam habitam: sed ita nõ est in circũcisione. Unde abrahe iam iustificato signaculum tantum fuit et nichil ei intus contulit. quia gratia abrahe iam attigerat et transcẽderat illum gradum ad quam determinata fuerat circũcisio. Et intelligitur nichil contulit ei intus virtutẽ operis operati seu per modum sacramenti cõtulit enim ei per modum meriti seu virtute operis operantis. quia ille actus obedientie ex caritate procedens valde fuit abrahe meritorius / sicut et immolatio ysaac. ¶ Si obijciat quod tunc circuncisio non est sacramentum. §. 6. quia nõ sẽper est signum gratie ¶ Respondeo quod sacramentum est certum signum gratie tũc in fieri si non sit obex. vel in esse sicut si beata virgo fuisset in conceptione filij summa plenitudine gratie ad quam deus disposuerat ipsam peruenturam si postmodum fuisset baptisata nullam ibi gratiam recepisset de nouo. nec tamẽ baptismus fuisset ibi signum falsum: quia significaret gratiam vel tunc fieri vel prius causatã tunc inesse. ¶ Ad auctoritatem augustini et consimiles dico quod loquũtur de sacramentis veteris legis improprie dictis scilicet de cerimonijs cuiusmodi erant sacrificia et purgationes: vt de purgatione tactus morticini et de purgatione a lepra et huiusmodi: que non erant sacramenta proprie dicta cum nõ essẽt signa efficacia gratie. In talibus enim non conferebatur gratia virtute operis operati: sed conferretur virtute operis operantis. quia talia precepta legis ex caritate et obedientia obseruantes merebantur gratiam et eius augmẽtum ex bono motu interiori. In sacramento autem proprie dicto virtute operis operati cõfert gratia ita quod non requiritur bonus motus interior quo mereatur gratiam sed tantummodo sufficit quod recipiẽs non ponat obicẽ. vnde ab illa vniuersali augu. excipit magister circuncisionẽ que est proprie sacramẽtũ. ¶ Ad aliud de apertione ianue / dico quod non fuit defectus circũcisionis quod nõ aperuit §. 7 §. 8.

ianuā.sed q: cucurrit tpe q̄ preciū nō erat solutū. Nā post solutū preciū potuit alicui aperiri ianua qui nō fuisset baptisatus sȝ solūmō circūcis⁹ baptisato℞o defuncto añ passionē christi nō patuisset ianua pro tunc.

q.4. Trū tpe legis nature fuerit aliqđ sacramentū correspōdens circūcisioni. Q̄ nō. Greg.i moral' ⁊ ponit̄ de cōse.dist.4. Qđ agit apud nos aqua baptismi hoc egit apđ veteres et ꝑ paruulis sola fides et ꝑ maiorib⁹ ꝟt⁹ sacrificij.nō igr̄ sacramētū. ℭ Itē nō legitur de⁹ tpe hui⁹ legis saltē vsqȝ in abrahā istituisse aliquod sacramētū ℭ Contra.aug⁹.contra faustū: In nullū nomen religiōis possunt hoies coagulari:nisi aliq̄ꝑ sacramentoꝝ visibilium consor

.§.1. tio colligent̄. ℭ Rñō. Nullo tpe dimisit deus cultores suos sine remedio necessario ad salutē: sȝ oi tpe post lapsum fuit necessaria ad salutē deletio originalis. ergo quocunqȝ tpe erat aliqđ remediū efficax ad deletionē ei⁹. et sic i lege nature erat aliquod signū efficax ad deletionē originalis pcti:⁊ magis ꝓbabile ē fuisse signū sensibile q̄ itelligibile tm̄.q: ꝑ toto statu nature lapse cōgruūt hoi signa sensibilia respectu spūaliū. Rationabile est ergo aliquod sacramētum saltē

.§.2. contra originale pctm̄ fuisse in lege nature. ℭ Ad argumenta. Ad primū.auctoritas grego.ex

.§.3. ponitur ab aliquibus de actu fidei itt̄riori. ℭ Scot⁹ vero dt q̄ forte grego.solam fidē intelligit non tantum ꝑ habitu nec tantum pro actu iteriori: sed etiam pro actu exteriori sensibile ꝓtestante fidē in verbo aliquo inuocandi deū et offerendi paruulū deo. et sic pro paruulis sufficiebat sola fides.i.sola fidei ꝓtestatio vocalis sine sacrificio. Ultra hoc autem requirebat̄ ꝑ maioribus virt⁹ sacrificij. Nō est autē cōtra rōnē sacrificij q̄ sit sacramentū. ℭ Ad secūdū pōt dici q̄ .§.4.
deus potuit tale sacramētū reuelasse patribus cū quibus frequēter loq̄bat̄: liceat cui ⁊ quādo/scriptura nō refert/q̄ ab adā vsqȝ ad abrahā satis succincte pertransit. Ex ipsa tamen habet̄ expresse q̄ sacrificia ꝑ illo tempore deo placuerūt. vt patet ex oblatione abel. noe. melchisedech et abrahe. Potuit etiam vt (dicit scotus) deleri originale in adultis per bonum motum intrinsecum fidei.

Irca distictionē. 2. Quero vtrum di.2.
sacramēta noue q̄.1.
legis habeant efficatiam a passione xp̄i. ℭ Q̄ non Secūdo phisicoꝝ. Causa i actu ⁊ effect⁹ simul sūt. sed passio xp̄i nō est in actu ergo nec aliqs effectus in actu p ip̄am. ℭ Preterea aut ab illa tanq̄ ꝑuisa aut tanq̄ exhibita. non tanq̄ preuisa: quia tunc tātam haberent efficatiam sacramenta veteri⁹ legis sicut noue legis. quod ē falsum. nec vt exhibita: quia tunc baptismus et eucharistia nō haberent efficatiam per eam cum

essent ante passionē instituta. vt videtur īfra. ¶ Preterea aut ab illa tāq̄ causa pricipali aut meritoria. non primo modo: quia gratia sacramētalis a solo deo creatur. nec. 2. mō. q2 scđm apostolum ad Ro. 1. Si gratia esset ex meritis iam non esset gratia. ¶ Preterea. Si ab aliq̄ passione hoc maxime esset a vulnere laterali: quia inde sacramenta manauerunt secundū augustinum 4. de ci. dei sed hoc videtur falsum. q2 corpus christi post mortem nō erat causa meritoria alicuius gratie. Illud autem vulnus fuit sibi inflictum ipo mortuo: vt patet i ioh. Ad iesum autem cū venisset. ¶ Oppm magr in littera. z aug. de ci. dei. ¶ Rñsio. Sacramentū habere efficaciā est ipsum habere realr effectum significatum. cōcomittantem. hoc autē potest esse ab aliquo dupliciter. vel tanq̄ a causa principali vel a causa meritoria. Primo modo sacramēta no. le. habent efficatiam a solo deo a quo creatur gr̄a que est actus signatus. Nulla enim creatura attingit terminū creationis. Uñ augu. super geñ. dicit q̄ angeli nullā oīno possunt creare naturam. Scđo vero mō hñt efficaciam a passiōe xp̄i. qđ sic declaratur. q2 hoi facto iīmico dei p culpam disposuit deus nō remittere illā nec dare aliqđ adiutoriū ad btitudinē: nisi per aliquod sibi oblatū/sibi magis gratum q̄3 illa offensa esset displicens. Nichil aūt trinitati gratius pōt inueniri q̄3 si tota offēsa gñis hūani displicens: nisi sit obsequium psone magis dilecte q̄3 tota illa cōitas. Talē psonā sic dilectam non potuit genus humanū ex se habere: cū totum eēt inimicū de vna massa pditiōis. Ideo dispo suit trinitas psonā sic dilectam dare gñi hūano ac illā iclinare ad hoc vt offerret trinitati obsequiū p toto illo gñe. Talis psona non est nisi christ9 cui nō ad mēsurā dedit deus spiritū gr̄e: qui se obtulit in cruce pro gñis humani salute. a qua oblatione facta p psonā dilectā ex maxia caritate hñt efficaciam no. le. sacramenta vt a causa meritoria. ex quo patet maxia dei mīa homini inimico tāta remedia cōferēdo. ¶ Sūt aūt septē sacramēta. scilicet baptismus ptinēs ad gñationē spūalem. Eucharistia ad nutritionē. Confirmatio ad corroborationem. Penitētia ad lapsi reparationē. Extrema vnctio ad finalē exeūtiū pparationem. Matrimoniū ad multiplicationem in esse nature seu carnali. Ordo ad multiplicationē in esse spūali. Sūt quoq̄3 sacramenta no. le. pfectissima. cū habeant efficaciā a passiōe christi non preuisa sed exhibita. decet nanq̄3 legē perfectissimā sacramentis perfectissimis adornari. Ad ¶ Ad primum argumentū dico q̄ z si passio xp̄i nō fuerit nūc in effectu: est tñ in acceptione diuina multa eñi bona cōferimus/ non tamen pp̄ter bonū presens in se: sed pñs in memoria si sit preteritū. vel opinione si sit futurum ¶ Ad scđ3 dico q̄ sacramēta no. le. hñt efficatiam a passione xp̄i exhibita non solū actu exteriori

in cruce: sed actu interiori i primo instanti cōceptionis sue. In quo (scđʒ scotū) fuit hec benedicta passio perfecte volita ab ipō xpo: q̄ voluntaria oblatio plurimum fuit accepta deo. cū i actu voluntatis cōsistat principalior ratio meriti. nō tamen habebāt efficatiam tantā ante exhibitionē i actu exteriori sicut postmodū habuerūt. qr nondū erat solutū preciū redēptionis hūane. Exēplū. In nobis maius bonū cōferimus ꝓpter obsequiū exhibitū q̄ꝫ sperātū. hinc est ꝙ baptizatis ante xp̄i passionē nō patebat ianua regni celestis. ¶ Ad tertiū dico ꝙ intentio apl̄i est ꝙ gratia nō habet causam meritoriam de cōdigno i illo cui cōfert tñ pōt habere causaꝫ meritoriā de cōgruo i illo et causā meritoriam de cōdigno i alio extriseco gratuite collato sibi: vt sit ei talis causa cuiusmodi est christus respectu totiꝰ generis humani. Ipsa aūt filij dei incarnatio est opus mere gratie. forte tñ vt dicit sco. btā vgo meruit eius accelerationē. ¶ Ad vltimū dico ꝙ sacramenta dñr spāliter fluxisse ab illo vulnere ꝓpter quandam similitudinē ad signa sensibilia que sunt in q̄busdā sacramētis. Sanguis eñ spāliter assimilatur speciei sub qua est sanguis i eucharistia. Et aqua assimilat materie baptismi. Unde dicitur extra de ce. mis. in quadā. ꝙ in illis duobus scilicet aqua ⁊ sanguine duo maxima sacramenta scʒ redēptiōis et regenerationis relucent. Et notandū ꝙ eucharistia excedit alia sacramēta ratiōe dignitatis ⁊ sanctitatis corporis christi baptismus vero ratione efficacie: quia ibi est remissio pene et culpe.

Utrum baptisatus baptismo iohāis tenebat necessario baptizari baptismo xp̄i? Qꝫ nō. per ma. in lr̄a dicentē ꝙ illi q̄ nō posuerūt spē in baptis. iohis ⁊ patrē ⁊ filiū ⁊. s. s. si credebāt: nō sūt postea baptisandi. ¶ Preterea. In receptiōe sacramētoꝝ qđ datur nō est iterādū: sed qđ omittit caute supplēdū extra de clerico p saltū ꝓmoto. sed in baptismo iohis dabatur ablutio exterior. igr̄. si deficit interior illa fuit supplēda ⁊ nō exterior iterāda. ¶ Oppositum de cōse. di. 4. Et accipit ab augustino sup Ioh. Si quos baptizauit iohannes. iterum sunt baptizādi: non autem quos iudas baptizauit. Quos ei iudas baptizauit: baptizauit ⁊ christꝰ ¶ Responsio. Dupliciter potest quā potuit didicisse a discipul' xp̄i: et tunc non diceretur ꝓprie baptismus iohannis sicut nunc non dr̄ baptismus petri ⁊ pauli. Unde si isto mō baptizasset iohānes: planum est ꝙ talis non esset iterū baptizādus. Alio mō potest itelligi iohēm baptizasse aliqua forma ꝓpria. s. i noie vēturi. vel absqꝫ forma aliqua et de sic baptizato videtur satis necessarium ꝙ erit baptizādus baptismo xp̄i. tum ꝓpt ḡnale preceptum xp̄i omēs obligās. tum qr medicina preparatiua suscepta: cōgruum ē suscipere medi-

cinam curatiuā. baptismus aūt iohannis erat dispositio ad baptismū xp̄i. vt scʒ hoīes facilius inclinarentur ad suscipiendam ablutionē xp̄i salutarem. quod innuit iohānes in euangelio dicens. Ego baptizaui vos aqua medius autē vestrū stetit quem vos nescitis. q̄ supple baptizabit nō in aqua tantum. sed i spiritu ꝛ virtute. ¶ Ad argumēta. ad primum dico ꝙ non tenetur cōiter magister i hoc ¶ Ad scd̄ʒ illa maxima est vera qn̄ aliquid sacramenti confertur: vt si i eucharistia fiat tantum consecratio sup speciē panis. In baptismo aūt iohānis nichil sacramēti conferebaẗ baptizato. Ablutio em̄ exterior sine determiatis verbis et determinata intentione oīno nichil est sacramenti baptismi sicut nec q̄cūq̃ alia balneatio. cum ablutio et prolatio verborū se debeāt concomitari.

Di.3. q̄s.1.

Irca d.3. Quero vtrum hec sit forma baptis. Ego baptizo te i noīe p̄ris et filij et. s. s. ¶ Q̄ȝ nō qꝛ xp̄s mathei vltio exp̄mēs formā baptismi nō exp̄ssit hāc formā. igiẗ non est forma baptismi. p̄batur ꝯn̄tia. qꝛ forma sacramentorum habeẗ ab illo qui ip̄am instituit ¶ Preterea greci vere baptizāt: cū ip̄i veniētes ad latinos nō baptizeẗ. et tn̄ nō seruāt istā formā sed illā. baptizeẗ seruus xp̄i. In no. p. ꝛ fi. ꝛ. s. s. ¶ Preterea i p̄io p̄yarm̄. noīa ꝛ verba trāsposita idē sig̃nt. igiẗ si verba trāsponāẗur equalebūt. ꝯ̄e hec nō est forma p̄cisa. ¶ Oppm̄. ex. de bap. ꝛ ei⁹ ef. Si q̄s puerū ter i aq̄ merserit i no. p. ꝛ fi. ꝛ. ss. ā. ꝛ non dixerit Ego baptizo te i no. p. ꝛ. fi. et ss. ā. nō puer baptizat ¶ In ista q̄stiōe p̄io aliqua p̄mittā. scd̄o ad questionē rn̄debo. ¶ Quātū ad primū sciendū ꝙ vt dicit magister. baptism⁹ est ablutio corporis exterior fcā sub forma verborum p̄escripta. In quo notificatur relatio signi q̄ꝫ formaliter importat baptismus per suum fundamentum scilicet ablutionē exteriorē factā sub debita forma verborū q̄ est signū ablutionis anime a peccato originali. Relationes enim plerumq̃ propter earum modicam entitatem per sua fundamenta notificantur. quod est verum non solum de relatiōib⁹ rōnis. sed etiam de relationibus realibus vt patet quinto metaphē. vbi distinguntur varij modi relatiuorū secūdū diuersa fūdamēta. ¶ Notādū insup (scd̄ʒ scotū) ꝙ sicut rl̄o rōnis i cōcreto diciẗ de re extra quēadmodum hec est vera hec vox hō est nomen. i. signū nature humane: ita ecōuerso in diffinitione talis cōcreti pōt poī res extra vt additū tanq̄ fundamētum rl̄onis vt dicendo nomē est vox. et sic in proposito diffinitur rl̄o signi quā iportat baptism⁹ per suū fundamētū. ¶ Ulterius aduertēdū ꝙ p̄prie loquēdo de forma p̄ut est altera pars cōpositi: forma sacramēti est ipsa rl̄o signi qua formatur tale sacramentū. et materia est totū illud quod est fundamentū istius rl̄onis. Uerūtamen si i fundamēto

§.1.

formatr

sint plura q̄ non oino equaliter se habeāt sed vnū sit potētialius alterū vero sit actualius ꝛ spūa lius a Actualiꝰ potest dici forma respectu potētialioris/et sic vbi occurrit aliqd signū visibile/et aliqua ꝟba simul in fundamen to alicuiꝰ rꝛois sacramenti. ꝟba dñr forma cū sint spūaliora et in significando obtineāt pricipatū vt dicit augꝰ.2.de doctrina xpi= ana. Uñ in proposito ablutio se hꝫ vt materia: ꝟba vero vt for= ma.et hec de primo. ¶ Quantū ad scōm Sciendū ꝙ in sacramē tis aliqd est necessariū scōm qd scꝫ ex parte mistri: sine quo scilꝫ mister dispēsādo sacrm̄ non pōt vitare pctm̄. Aliud est necessari um simplr scꝫ ex pte sacramenti quo scꝫ nō exñte oino non est sa cramentū. Si loquamur de for= ma neccia primo modo: forma de qua propōit q̄stio ē neccia ex pte mistri i tota romana eccl'ia. vt pꝫ extra de baptismo. Si qs Et hoc loquēdo ꝺ mistro cui cō uenit ex officio baptisare. Nam istū nō pōt ignorantia excusare qꝛ tenetur scire illa que sūt offi= cij ad qđ deputať Quis autē sit ille: diceť in ꝯsequentibꝰ. Apud grecos aūt ordinatū fuit ne mi= nister exprimeretur nec actꝰ ba= ptizandi in modo idicatiuo sed optatiuo: quasi ip̄e minister non significaretur esse auctor baptis mi sed tantum minister deside= rās et orans effectum baptismi cōferendum a deo.et hoc ad tol lendum scisma illorum qui glo= riabantur de ministris baptizā tibus quasi eis ascriberetur ba ptismus. vt tangit apostolus in

§.2. De forma baptismi.

epl'a.ad corinthi.1. Ego quidē sū pauli.ꝛc. Cessāte aūt illa causa ratiōabiliter potuit alia forma fuisse imposita. Licitum tamen est illis vt illa forma q̄diu per= mittiť a romana eccl'ia.ꝛ teneuť ministri eorum illā formā serua re si tali pmissione stante ordina uerūt in ꝯsilijs suis particulari= bus formā talē inter se eē seruā dam sicut stante ista permissiōe eccl'ie romane ꝙ alicubi fiat tri na immersio/alicubi vna. In ec clesia que deteriauit ibi trinam immersionem seruādā: sic faciē= dum est. Et est de necessitate mi nistrū preceptū et modū sue ec= clesie obseruare. Loquēdo vero de forma necessaria ex parte sa= cramenti non est simpliciter ne= cessarium ministrū exprimi: cū non exprimitur inverbis christi. Math.vltimo. Unde illud pro= nomē ego nō est de substātia for me simpliciter licet mister non exprimens peccaret. Actum aūt et suscipientē necesse est exprimi cum ibi exprimantur baptisan= tes eos.ꝛc. sed non est necesse ex primi determiate eo modo quo exprimuntur istis verbis. videlꝫ actus verbo indicatiuo et susci piēs pronomie scōe persone. sed pōt exprimi actus verbo alteriꝰ modi et suscipiens verbo alteri us persone: vt greci exprimunt. ¶ Circa aūt illa verba. In noie patris et filij ꝛ spūssancti: potest §.3. fieri quadruplex mutatio iuxta quadruplicē mutationē positā. 5.phisicorꝝ.s. scōm substantiam q̄ntitatē. qualitatē et vbi. Et de quacunqꝫ istarꝝ variationum si variāo intēdat illis verbis quis

bus vtitur vti tanq̃ forma precisa baptismi: non baptizat. fm scot. q2 deficit sibi intentio vtendi illis verbis quib9 vtitur ecclesia. ¶ Supposito aũt q̃ non deficiat intentio: videndũ est ex parte verborum in se que istarum variationum possit stare cũ forma et que nõ. Et primo de variatione secundum substantiam. alia scz verba pro istis ponẽdo. hoc autem fieri potest multipliciter. Uno modo q̃ pro aliquo istorũ verborũ ponatur alia vox idem et sub eadem rõne significãs ita q̃ fiat tãtum mutatio secundũ vocem vt si pro verbo latino ponatur verbũ grecũ et sic manet eadẽ forma. q2 in quacunq̃ lingua põt fieri baptismus. Forte tñ vt dicit sco. nõ licet latino baptizanti ex officio ꝛ solẽniter vti verbis cuiuscunq̃ lingue: sicut nec in cõsecratione eucharistie q2 ordinauit eccl'a romana q̃ officia ecclesiastica dicãt ꝛ sacramẽta ministrentur in lingua latina et latino grãmatico/et rõnabiliter q2 illud põt distinctius scribi ¶ Scdo potest fieri variatio secundũ sbam exprimẽdo psonas sub aliis rõib9. vt loco pris ꝛ fi. et. s. s. q̃ significãt personas sub rõne subsistentiũ: ponendo/genitoris geniti et spirati q̃ significãt personas sub ratione actuũ notionaliũ vel proprietatũ. ꝛ sic non seruatur forma. q2 xps voluit personas noiari noie quod primo et per se significat personã vel suppositũ in natura diã Math. vltimo. Et iõ nõ esset ibi baptism9 ¶ Tertio põt fieri variatio secundum substantiã exprimendo personas tantum simpliciter i noie collectiuo vt baptizando in nomine trinitatis: ꝛ sic nichil fit. quia christ9 voluit personas propriis nominib9 explicari. Unde illud de conse. di. 4. Romanus. §. a quodam. Si nomine trinitatis baptizati sũt nõ debent rebaptizari: debet intelligi explicite de tribus personis Illud vero quod dicit ambrosius libro primo de. s. s. Si fide misteriũ trinitatis teneatur et vna persona tantum nominetur: plenum est sacramentum. intelligitur in casu necessitatis vt si post nominationem patris moreretur puer ante subiunctionem fi. et. s. s. pie credendum est q̃ deus suppleret. ¶ Quarto mõ põt fieri variatio secundum substantiam: ponendo loco personarum hoc nomen christus qui vnctus dicitur. ꝛ dat intelligere patrem a quo vnctus est. et. s. s. quo vnctus est. et sic fuit licitum baptizare in primitiua ecclesia/vt ptz ex actibus apostolorum. Si vero nunc aliquis sic baptizaret: mortaliter peccaret. quia legem superioris nullus inferior reuocare potest. Lex de baptizando in forma communi. s. In nomie patris ꝛ filii et spũssãcti. fuit pronũciata a christo Math. vltimo ergo eam pro tempore pro quo non reuocat nullus alius reuocare potest licet autem dispensauerit in illa pro tempore primitiue ecclesie vt nomen christi diuulgaretur: tamen cessante illa ratione non dispensauit: et ideo q̃ sic baptizaret peccaret. Utruꝫ autem sic baptizatus esset vere

baptizatus. dubium est. q2 non legimus vbi ista dispēsatio fuerit relaxata. Unde circa istuȝ est remediū illud adhibendū quod vniuersaliter in dubijs adhibetur de quo habetur extra de baptismo. de quibus dubiū est vtꝝ fuerint baptizati iterum baptizentur his verbis premissis. Si tu es baptizatus ego non te baptizo. sed si tu non es baptizat⁹ ego te baptizo in nomine pris et filij ꝛ spiritus sancti. ¶ Et vniuersaliter pro omnibus dubijs siue q̄tū ad materiā siue q̄tum ad formā sunt tres maxime secūdum scotū. ¶ Prima est ista. Si possibilitas adest: via tutissima est eligēda. Secunda est. Si nō est possibilitas via tutissime: proximo est tenenda. Tertia. Cessāte impossibilitate caute est supplendum. quod impossibilitas prohibebat. ¶ De secunda variatione principali. s. secundum q̄titatem puta addendo vel substrahendo: dico ꝙ si aliquid additur repugnans verbis principalibus forme: non seruatur debita forma. vt si dicatur. In nomine patris maioris et filij minoris. Similiter si addatur aliquid diminuens verba ista puta interponendo aliquam cōditionem que nō extat vt baptizo te si sum ep̄us. vt dicit idem doctor sco. Si autē addens non intendat mutare formā vel ritum eccl̄ie ꝛ illud qđ addit nō est corruptiuum forme: nō tollitur per hoc virtus baptismi. vt si baptizans terminata forma addat / ꝛ btā virgo te adiuuet. vel aliud simile vt dicit rich. Si etiam baptizans postq̄ inceperit faciat modicam interpositionem que non discōtinuet intētionē baptizātis neq̄ actum sm̄ vsum cōmunē vt si dicatur taceatis / vel aliquid simile non ipedit virtus baptismi. Si vero postq̄ dixit. Ego te baptizo. In noīe patris / interponit vnā longā narrationem vel vadat ad faciēdū aliud negocium / ꝛ post ea reuertēs dicat et filij et spiritus sancti: non est puer baptizatus. De subtractione patet ex precedētibus ꝙ si subtrahatur aliquod verbum principale nichil fit. Si vero subtrahat aliqua syllaba puta syncopādo non ex malicia: sed propter aliqđ impedimentū lingue / vel ex quadā incōsideratiōe humana: que non precauet omnibus q̄tū posset: nō ꝑpter hoc destruitur forma. Nō ei voluit de⁹ omnino determinare hoīem ad verba in sacramētis vltra illum modū quo verba sufficiūt ad cōceptū exprimēdū. Sufficiūt aūt cū syncopa vt p3: q2 satis intelligit audiēs ɔceptū loquētis cum syncopa. hoc tn̄ magis vitādū est in verbis sacramentalib⁹ q̄ in verbis cōibus propter reuerētiam sacramenti. vt dicit scotus. ¶ De tertia variatione pincipali scȝ secūdū qualitatē: vt si auferatur debita terminatio p3 per illud ca. de conse. d. 4. Retulerūt ¶ Ubi rn̄det papa de sacerdote q̄ baptizat. In nomie patria ꝛ filia ꝙ si hoc fecerit ex imperitia lingue latine non intendens inducere errorem: vere baptizauit quod intelligendum est: dum est talis incongruitas in fine di-

Marginal notes: nota; §.4.; §.5.

ctionis que non prohibet quin possit capi conceptus significatus per dictionē Et quod hoc sit possibile bene experiuntur aliq̄ audientes quosdam illiteratos loquentes incongrue: et tamen intelligūt eos etiam cōceptum ad singula verba. ¶ De quarta variatione principali scz secūdum vbi puta transponendo dictionem.
¶ Dico q̄ si aliqua tranpositio oino variat sententiam vt si diceretur. Ego patris baptizo in nomine filij et spiritus sancti impedit effectum baptismi q2 aufert conceptum orationis vt instituta est. Si vero pmittit vt trāsposita habeant quasi virtutem eandem in ipsa forma (vt dicendo. In nomine filij z patris z spiritus sancti: non impedit q2 et si congruum esset seruare ordinez proferendo personas qui est personarum scdm originē/ et necessarium sit hoc cōtū ad ministrū nō tñ videtur oino necessarium ex parte sacramenti quia persone quocūq3 ordie noiate sūt vnū efficiens in baptismo et vt sic inuocantur quod designatur per hoc q̄ dicitur in nomine non autem in nominibus. ¶ Ad argumenta. Ad primum dico q̄ xps expressit omnia verba q̄ sunt de necessitate forme cōtuz est ex pte sacramenti cum dicit baptizantes eos. &c. In potestate autem ecclesie dimisit: quib9 verbis exprimerentur suscipiens z actus cōtū ad modū z personā. z ecclia latina elegit exprimere suscipientem in scda persona et actum in indicatiuo rōnabilr vt notaret ministrū vere cōferre scim. Ecclesia vero greca elegit exprimere suscipientem in tertia persona et actū in optatiuo z rōnabilr p tēpore vt dictū ē. ¶ Ad fm dico q̄ ppō phi absolute vera est de nominib9 trāspositis. s3 non sequit q̄ cōceptus totius orōnis ex talibus noib9 sic et sic trāspositis sit idem. Forma autē non consistit tm̄ in significatione in con p'exoz. s3 in significatione totius orōnis cui9 hētur vltas p vltimo instāti cōplete prolationis.

Ad arg.

Utrū sola pura aqua naturalis sit cōueniens materia baptismi? ¶ Q, non. q2 aq̄ artificialis habz eadē accidētia cū aqua naturali puta humiditatē/ frigiditatē z perspicuitatē ex accñtibus autez cognoscitur sba. primo de anima. Accidētia magnā partem conferunt ad cognoscendum q̄ quid est. ¶ Preterea ex latere saluatoris fluxit aqua designans scrm̄ babtismi ex. de. ce. mis. in quadā. sed illud quod ibi effluxit non fuit aqua elementaris sed fleuma: cum talis aqua nō esset in corpore xpi. igit. &c. ¶ Oppm̄. Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spū sācto. &c. ¶ Hic dicit scot9, q̄ sicut dictum est in principio precedentis questionis materia sacramēti proprie accipiendo sacramentum: sicut illud i quo est forma rei. est totū illud quod est ibi sensibile in quo fundatur relatio signi que est formale in baptismo sed sicut in illo toto sensibili est aliquid principalius vt vltima te determinans. et ideo dicitur forma: ita aliquid est min9 principale vel determinabile. z illud

dicitur materia. tale autem potest intelligi proximū ad significādū vel remotū proximū ē ipsa ablutio significās anime mūdationē. aqua vero que applicatur corpori in ista lotiōe est materia remota. hui9 probatio nō est alia nisi quia sic est institutū vt pz io.3. Quare autē sic est institutum sunt aperte congruentie. quia aqua est frigida. fluida lucida. communis et necessaria et he omnes proprietates conueniunt illi humori i quo dz fieri baptismus qui est ad reprimendū feruorem concupiscentie. ad flectendum rigorem inobedientie. ad illustrandum claritatem fidei: ad introducendum in viam salutis cōiter omnes tam pauperes ꝙ diuites. oēmqꝫ sexum et etatem. ¶ Ponitur autē in questione aqua naturalis: ad distinctionem aque artificialis que non est eiusdem speciei cum naturali cum habeat aliquam qualitatē dissimilē in tota spē ab aqua naturali. vt pz in aq rosacea cuius sapor et odor differūt a tota specie/a sapore et odore aque naturalis. Aqua etiam rosacea desiccat aqua vero naturalis humectat. varia autem opatio arguit diuersitatem forme. Ponitur etiam i q̄stione pura. ¶ Ubi sciēdū ꝙ impuritas in aqua potest intelligi dupliciter. vel propter mixtionem scḋꝫ iuxta positionem: sicut aqua lutosa dr impura. hec autem mixtio est proprie dicta secundum quē modū miscētur illa quorū partes sunt iuxta seinuicem posite et acciter alterate saluis eaꝝ essentijs: cuiusmodi alteratio ē in aqua maris in qua causatur salsedo propter amixtionem vaporum terrestrium adusto. vt dicit aplˢ.i libro metheororū. talis etiā mixtio est in lixiuio. Alia est impuritas pp̄ter mixtionem alterantem a specie [illegible] mixtura dicitur nō esse aqua pura. ¶ Et prima quidem impuritas nō prohibet. dum tamen non excludat ab aqua quin sit cōueniens ad lauandum. Unde aqua imbibita farine in pasta vel imbibita spisso luto non est materia conueniens ad baptismum: cū non sit conueniens ad abluendum. Secus est de aqua paludosa. ¶ De secundo modo dico ꝙ illa impuritas potest eē manifeste aqua intra speciem sicut forte si incipiat inspissari tendēdo ad generationem elementi grossioris et ista non prohibet dū tamē sit fluida. quod pro tanto dico qz i glacie et niue et grandine que sunt imperfecta vel via ad mixtionem dum talia sunt: non potest fieri baptismus quia nō est lotio. si autem iam per illam alterationem sit extra illam speciē: omnino non est materia baptismi. Et de quibusdam alterationibus satis patet ꝙ constituunt alteratum extra speciem aque puta de humoribus naturaliter resolutis post digestionem. vt de saliua et vrina et huiusmodi. iuxta illud. extra de baptismo et eius effectu. Non vt apposuit. De alijs autem nō est ita manifestum: vt sinapio/ceruisia/et huiusmodi/in quib9 nō est ita manifestum ꝙ sit ibi ali-

varia opatio arguit. [marginal handwritten note]

Impuritas aque duplex. [margin]

quod actiuum corrumpens speciem aque. tamen hoc discutere nō pertinet ad theologum determinantem materiam baptismi in quātum haberi potest ex ca. bone biblie. neq ad canonistam determinantem conditiões materie prout determinatur ex ordinatiōe eccl'ie: sed pertinet ad ph'm naturalem cuius est inquirere q̄ alteratiō trāsferat aquā a specie aque et que nō. Q̄ si de aliquo sit dubiū et in talib⁹ fuerit baptismus col'latus vtendū est illis tribus maximis positis in questione precedenti. ¶ Ad p̄mū argumentum dico q aq̄ artificialis et si habeat aliqua accidentia similia. habet tamē aliquod dissimile in tota specie: ex quo sequitur distinctio specifica. ¶ Ad s'cd'z r̄ndet ibi innocēti⁹ q illa que fluxit de latere saluatoris nō fuit fleuma sed vera aqua. siue fuerit naturalis siue miraculose p̄ducta qd̄ p̄bat ex v̄bis euangeliste dicentis: et q̄ vidit testioniū perhibuit: q̄ p̄fecto nō aquā sed fleuma dixisset si nō fuisset aqua sed fleuma.

A.2.

A.3.

Q̄st.3 Trū institutio baptismi euacuauerit circūcisionem? Q̄ nō. q: circuncisio erat precepta i lege veteri ergo nō fuit per ipsū euacuata cū dicat Mat.5. Non veni soluere legem sed adimplere. ¶ Preterea data fuit abrahe in fedus sempiternū. gen. 17. igitur semp manet ¶ Contra. Jo.3. Nisi q̄s renat⁹ fuerit ex aqua et spiritu sancto. ¶ Itē ad gal.5. si circūcidamini xp̄s nichil vobis proderit. ¶ Hic dicit sco. q baptism⁹ fuit a xp̄o institutus ante passionē ipsius: cū ante illā discipuli baptizarēt baptismo xp̄i. Jo.3. q̄uis hora p̄cisa istitutionis nō habeat ex euangelio. Non enim fuit institutus qn̄ xp̄s baptizatus est a iohanne: tamē xp̄s tūc dedicauit aquā tanq̄ materiā ydoneam baptismo ex tactu sue mundissime carnis. Nō obligabatur autem popul⁹ ad baptismū p̄pter institutionem donec p̄mulgaretur. q: nul'la lex positiua diuina vel humana que non est scripta in corde obligat ante ei⁹ p̄mulgationem. Fuit autem congruū vt primo promulgaretur p modū cōsilij: q: lex euangelica q̄ est p̄fectissima nō debuit precipitāter imponi. sed primo debuit dari sub consilio ad hoies alliciendum et exercitandum: vt postea exercitatis posset sub precepto imponi. ¶ Et notandū q p̄mulgatio fctā gn̄aliter de ɔsilio diuino obligat ad nō ɔtēnendū. qui eī contēnit cōsiliū / ipsū scz irrationale et infructuosum reputando: cōtēnit cōsulētē. Uñ caueāt mordētes paupptatē euangelicā tales nāq cōtēnūt xp̄z qui hāc persuasit obseruare. Promulgatio aūt per modū precepti obligat nō solū ad nō cōtemnendū sed etiam ad obseruandum. Secus aūt est de cōsilio et precepto hūano. lz eni tam consilium q̄ preceptum sui superioris contēnere irrationabile et infructuosū iudicando. nō tamen: lz eius preceptū cōtēnere non obseruādo. Si tamen sit irrationabile et

Baptismi istitutio.

A.1.

[illegible]: rationabiliter labo rādum est ad reuocationem talis precepti et ad correctionē et amotionē talis fatue precipiētis. ¶ Fuit igitur baptism⁹ primo sub consilio et hoc a sua institutione vsq ad predicationē solēnē et autēticam eius in die penthecostes. quia vsq ad illā diem nō predicauerūt apostoli publice. Et extunc fuit sub precepto in hirl'm et deinde i alijs locis in quibus lex euangelica solēniter p̄dicabatur. et hoc i q̄busdā post mensē/ in alijs post annū/ i alijs vero post decē annos: scd̄m q̄ his predicabatur. ¶ His premissis dicit sco. ad q̄stionem q̄ ex quo baptism⁹ consulebatur nō fuit circuncisio necessaria volēti batizari: sed cucurrit vtrumq sub disiunctione vt iude⁹ eligeret quodcūq vellet. et sic fuit euacuata q̄tū ad necessitatem/ non tamen q̄tum ad vtilitatem. Est enim congruum q̄ tempore intermedio inter duas leges quando prima non subito tollitur: nec secunda iponitur: q̄ ambe simul currant sub disiunctione. Unde si ante passionem aliquis iudeus ad predicationem petri baptizasset filium suum et non circūcidisset: si paruulus fuisset mortuus fuisset saluatus. quia baptismus a prima institutione cōtulit gratiā. ¶ Et si dicas q̄ verū est q̄ paruulo sufficit babtismus sed pater peccauit nō circūcidēdo. ¶ Cōtra. Ante octauum diem potuit baptizare paruulum suum: ergo non tenebatur ei prouidere de alio remedio contra originale: cū iam haberet remediū efficax contra illud. ¶ Confirmatur: quia consilium de remedio perfectiori contra originale cuiusmodi est baptismus videtur licentia de non obseruando remedium imperfectius cuiusmodi erat circuncisio. et sic q̄diu baptismus fuit sub cōsilio redidit circūcisionē non necessariam. ¶ Cum vero baptismus fuit sub precepto. euacuauit circuncisionē non solum q̄tum ad necessitatem sed etiā q̄tum ad vtilitatem: extunc enī nichil valuit contra originale: et fuit tamen postmodum iudeis conuersis licitum obseruare circuncisionem et cetera legalia: dum tamen spem in eis non ponerent credendo. s. legē euangelicam sine eis nō sufficere ad salutem. ¶ Quia enim lex vetus non erat mala sicut ydolatria: ideo nō debuit subito repelli: sz debuit signagoga cum honore sepeliri. Unde paulus circuncidit thimotheū q̄ erat de matre iudea Act. 16. et vt habet act. 21 de cōsilio iacobi fuit i tēplo purificatus scd̄z legem. Quo autē t̄pe fuit ista pauli purificatio cōmuniter pōt parti ex textu act. parti ex magi. histo. Istud enī fuit ante captionem eius per .7 dies vt ptz act. 21. Ista aūt captio fuit circa p̄ncipiū regni neronis. qui tertio anno regni neronis venit romā scd̄z magi. hysto. Nero aūt cepit regnare circa. 20. annū a passione xp̄i. Illo aūt t̄pe euāgeliū erat valde publicatū i iudea: et tñ a xp̄ianis obseruabātur sibi legalia. Uñ dicit

la.act∫.21. Uide quod milia ho minū crediderūt et oēs emula= tores sunt legis. Apud aūt gēti les ꝯuersos nō erant legalia ob seruāda post publicationē euā= gelij saltē post.14.ānos a passi one xpi. qñ paul⁹ resistēs q̄busdā legalia eē obseruāda asseren tibus ascēdit hierusalē ad senio res super illa questiōe. sicut ha= betur act∫.15. vbi primo allega= bat petr⁹ factū cornelij de quo hētur act∫.20. ostēdēdo legalia esse euacuata. Deinde iacobus tanq̄ ep̄s hierosolimitanus ꝓ= fert s̄niam scd̄m ma. hystoriarū lȝ eni petrus esset principalis: detulit tamē iacobo ꝗstū ad s̄nie ꝓlationē qr erat ep̄us loci. et sic fuit ibi diffinitū legalia non de= bere īponi gentibus conuersis: sed ꝙ obstinerēt a fornicatione quā gentiles licitā esse credebāt et ab ydolotit∫. Quāuis eni co= medere de inmolatis ydolis de se nō sit malū: a talib⁹ tñ ē absti nendū ꝓpter scandalum infir= morum qui possunt credere hoc fieri i venerationē ydoli. vt ha= betur prime ad coꝝ.8.et.10.ca= ptis dicit etiā iacobus ꝙ absti= nerent a suffocato et sāguine. nō quidē de necessitate sed de con= gruitate et ad tempus. vt sciȝ esset amicabilis societas ipsorū et cōuersorū de iudaismo cū qui bus habitabant q̄ hūc cibū ma= xime abhorrebant. ¶ Cōtra pre dicta arguit sic. qr vt dicit pau= lus ad gal∫.2. Cū venisset petrus anthiochiā restiti ei i faciē qr re prehensibilis erat. Prius eni q̄ venirent quidem a iacobo. cum gētibus edebat. Cū autē venis= sent: subtrahebat se timens eos qui ex circūcisione erāt. ergo nō licebat petro legalia obseruare cum fuerit reprehēsibilis ex tali obseruātia. ¶ R̄nsio. petrus nō fuit reprehensibilis propter ob= seruantiam legalium quia hoc erat ei licitum/ vt dictum est: sed quia exēplo suo cogebat gentes iudaizare cum in ecclesia gētiū non conformabat se modo viuē di eorum: sed se ab illis subtra= hebat. Ut eīn ait ambrosius au gustino. Ad quācūq̄ ecclesiam veneris/ illi te cōformes. Ex ista nanq̄ subtractione sequebatur scādalum gentilium: intantum ꝙ aliqui inducebantur ad cre= dendum ꝙ talis obseruantia ci borū i lege prohibitoꝝ eēt neces saria ad salutē/ et sic subtrahen= do se a gentibus cogebat eos iu daizare nō verbo sed facto. qua propter reprehensibilis erat vt scribit paulus in scriptura ca= nonica in qua nichil est falsum fuit tñ eius pctm̄ veniale quod bene in apostolis fuit post con= firmationē sp̄ussancti iuxta illd̄ Jo. in canonica prima prio. ca. Si dixerimus quia peccatū non habemus. etc. Quāuis eīn apo= stoli in actibus et verbis que di xerunt vt hoīes errare possent: tamen nullus ap̄lus vel prophe ta inq̄tū inscriptor alicui⁹ ptis sacre scripture aliquo mō erra= uit/ qr scd̄m aug. in ep̄la ad hie= roim Si ad scripturas dias ad missū fuerit mēdaciū q̄ntūcunq̄ paruū nichil i eis remanet soli= ditatis q̄ ꝯuincat aduersari⁹ q̄cq̄d ei cōtra ip̄m allegatū fue= rit respōdebit illud mendaciter

§.5. de re phen sione petri fctā pau lo.

esse dictū.s. iocose vel officiose. Cū igit paulus in ep'la ad gal. q̄ est pars sacre scripture p̄dicta scribat necesse est dicere ip̄a esse simpliciter vera. vel totius sacre scripture auctoritas auferretur nec potest excusari petr⁹ q hoc faceret propter scandalū iudeorum vitandum: q2 non esset ibi materia scandali perfectorum nec paruulo℞. s3 tm̄ phariseorū de quo nō esse curandum docet xp̄us q2 cum dixissent discipuli Scis q audito hoc verbo scandalizati sūt d̄ cōcedendo. s. absq lotione manuū. r̄ndit: sinite eos i. nō curetis de illo scādalo. Tale aūt scandalū fuisset hic: quia ex genere actus nullus debuit scādalizari nisi male sentiēs de libertate euāgelica: q2 simpliciter fuit licitum iudeis sic cōuersis nō seruare legem vt dictū est et maxime cū erant inter gētes. Et hoc debuit pētrus ipsis verbo et exēplo ostenderē cum esset ipsorū prelatus. Magis eni debuit veritatem cōstanter tenere in opere et eos adducere ad rectitudinē suā: q̄ꝫ propter timorē illorā flecti ad illud quod erat ei magis acceptū. ¶ Et si q̄ras quādo circuncisio fuit simpliciter illicita etiam iudeis conuersis. ¶ Respōdet bonauen̄. q hoc fuit quando euāgelium fuit p totū mundū promulgatū. iuxta illud. In oēm terrā. ₠c. Scot⁹ aūt dicit q tempus illud non habemus in scriptura canonica. q2 hystoria sacre scripture non durat vltra tricesimū annū a passione christi: et toto illo tp̄e licebat iudeis legem obseruare, nec credit q hoc fuerit omissū vsq ad euersionē hierusalem siue dispersionē iudeorū cū gētib⁹: tūc eni forte conformabāt se gētib⁹ cum quibus erant dispersi. vel pōt dici q deus per apostolos ₠ successores eorum determinato tempore simpliciter prohibuit legalia obseruari. Unde eccl'ia nunc tenet. q heresis est dicere q legalia currāt cum lege euangelica. extra de baptismo ₠ eius effectu. Maiores ¶ Ad argumēta pricipalia. ¶ Ad primum dico q i lege erant moralia iudicialia et cerimonialia. Et q̄ꝫtū ad quodlꝫ isto℞ pōt itelligi verbū christi non veni soluere legē, sed adimplere. ¶ Decalogus eī simpliciter manet: sed perfecti⁹ expositū q̄ꝫ iudei intelligant. sicut apparet. Math. 5. Audistis q2 dictū est antiquis. Non occides. ₠c. ¶ Judicialia vo manēt non in se sed in equiualentibus q̄ꝫtum ad finē. finis eni iudicialiū erat pacifica habitatio hoiꝫ ad quod magis valent mores euāgelici q̄ꝫ lex talionis Magis enim seruatur pax si non percutias percutientem: q̄ꝫ si oculus pro oculo vel dens p dente reddatur. licet etiam bene nunc statuere principibus aliqua q̄ erāt in lege mosaica. et illa ligāt auctoritate principis nunc instituentis: non auctoritate legis mosaice. Cerimonialia autem non manēt in se sed in suis significatis. vmbra enim transit et veritas successit. Omnes enim ille purificationes signabant purgationem a peccato. et oblationes signabant oblationem pec

fectā christi et actus quoscunqꝫ latrie. fidei.spei et caritatis i de um. Christus itaqꝫ non soluit legem: sed perficit instituendo remedia perfectiora ꝙ̄ essent in veteri lege. ¶ De cerimonialibus autē remāsit thurificatio. vt dicit roch. Obseruāt etiam christiani quedam festa que iudei obseruabant. puta festum penthyesco. nec tamen in hoc iudaizant quia non obseruant illa tanqꝫ obligatoria a lege mosaica: sed tanqꝫ ab ecclīa instituta. Dicit autem penthecostes a pentha quod est quinqꝫ et coste quod ē decem. quasi quiquies decē. q2 quinquagena die ab imolatiōe agni fuit data lex iudeis i monte syna. et spūssanctus descendit super christi discipulos i mōte syon quinquagena die a pascha. ¶ Ad scḋz dico ꝙ circuncisio data est in fedus eternū ꝙ̄tū ad figurationem: q2 est signum circuncisionis corporum i vita eterna ab omni corruptione. et hoc modo data est terra pmissiōis filijs israel in possessionem eternam: vt habetur in eodē capitulo quā tñ iudei nō possidēt tēporaliter vt patet ad sensum.

Circa di.4. queritur vtrū paruulus exñs in vtero matris possit baptizari. ¶ Q' sic. Puer i vtero matris pōt infici pctō ade. igr̄ etiā perfici dono dei ⁊ ita baptizari. probatur ɔ̄ña. quia donum dei est potentius ꝙ̄ sit peccatū ade. Contra. prime ad corin.3. Non p'us quod spūale est sed quod aiale. igitur prius oportet nasci corporaliter ꝙ̄ spūaliter renasci. ¶ Hic primo videndum est an paruuli baptizati recipiant effectum baptismi. Secundo de q̄sito. ¶ Quātū ad primū dicit augu. i encheridion. A paruulo recenter nato vsqꝫ ad decrepitū sicut null' ꝓhibetur a baptismo ita nullus est q̄ non moriatur in baptismo pctō. nullus autē moritur pctō nisi recipiat gratiam lz autem deus posset de potētia absoluta dare alicui grām sine fide ponēdo ꝙ sint duo absoluta distincta. tamen q2 dei perfecta sūt opera. deute.3. ⁊ quādo hominem sanat totaliter sanat: ideo conceditur ꝙ non infundit gratiā paruulo sine fide et spe. ¶ Quantum ad secūdum dicit scotus ꝙ vel puer secūdum omnes partes est in vtero matris vel secundum aliquam partem apparet extra vterum. si primo modo: non potest baptizari: q2 baptism' est lotio siue ablutio in aqua paruulus aūt sic in vtero matris exñs non potest lauari: quia nec sic immediate tangit ab aqua. Ex hoc sequitur correlarie ꝙ si paruulus inuolueret in corio et illud poneretur in aquas ita tñ ꝙ aqua non tangeret corpus eius: non esset baptisatus. Si scḋo mō: aut ptz pars principalis puta caput ⁊ tūc ꝑt baptizari in illa parte et in hoc simpliciter baptizatur. Non enī est verisimile ꝙ in die penth. q̄ñ baptizati sūt tria milia ꝙ quilz lauaretur ꝙ̄tum ad totum corpus suū in aqua: sz precise ꝙ̄tū ad faciē aspgendo vel ꝙ̄tum ad caput perfūdēdo. et in isto casu

si puer postea nasceretur nullo modo oporteret eũ rebaptizari. Si aũt apparet pars minus p̄ncipalis puta manus vl' pes: illa est baptizanda. q2 i ipa est tota anima, lz non oēs sensus sicut i capite. Si tamē postea nasceretur: esset ad cantelam sub cōditione baptizādus. Si autem talis mortuus nascitur: sepeliendus est in terra bñdicta. Credēdum ei est q̄ de⁹ suppleat illud quod impotentia impediret Cō-

§.5. cordat thomas. ¶ Ad argumētū. Dico q̄ de⁹ nō iustificat paruulū per sacramentū baptismi: dū est totaliter in vtero. q2 non est capax huius sacramēti. pōt tamen per donum suum ipsum iustificare baptismo flamis seu spūsancti. sicut fecit de hieremia & beato iohāne baptista. ¶ Posset etiam iustificari baptismo sāguinis. vt si mater occideretur propter iusticiā/ similiter & puulus in eius vtero existēs. Vñ ita baptisaꝛ baptismo sāgui sicut si extra vterū pro iusticia moreret

q̄.2.

Ecūdo queror vtrū inuit⁹ recipiat baptismū? Q2 sic. q2 puul⁹ et furiosus recipiunt baptismum q̄tūcūq3 renitātur. ergo ita recipit inuit⁹ vt voluntarius. ¶ Itē nō pōt magis cogi volūtas q̄ mortem cōminādo. sed si aliqs tiore mort3 sacrificet ydolis erit ydolatra: ergo simlr si sacramētū recipiat tiore mortis: sacramētū verū est ¶ Contra ex. de baptismo dicit innocētius q̄ si aliquis omnino recusans imergatur non est baptisatus. ¶ Rñio coactio duplex est scilicet sufficiens que dicitur §.1. coactio absoluta: & inducens q̄ dicitur ꝯdonata coactio. Si igitur aliquis imergatur coactiōe sufficiente vtpote quia ipso renitente manibus & pedibus mersus est: talis nullo modo baptisatur. quia nullo modo fuit i eo consensus nec voluntas: imo fuit oino repugnans. et de tali intelligitur dictum inocentij allegatum. Si aūt aliquis imergatur coatione inducente vtpote minis vel flagellis/ita q̄ magis vult se subijcere sacramento ecclesie q̄ morte pire. Dico aut itendit alios illudere & mortem euadere: & tūc q2 nō est itentio/ nō est sacramētum: sicut nec ille dr baptisatus qui consensit se imergi ioco. De⁹ enim q̄ dicit per sapiētē. pbe michi fili cor tuum: nō vult aliquē iuitū familie sue ascribi. Aut ipe vult illud qd facit ecclesia circa se fieri mag3 q̄ perire: & tūc siue credat siue non recipit sacrm̄: quia lz noluit absolute: vult tñ cōditionalr. et iō recipit caracterē. ex. eod. Maiores. Qui terroribus aut supplicijs violēter attrahitur ne detrimentū incurrat baptismi sacrm̄ suscipit. ¶ Ad illō qd obijcitur de paruulo & furioso: dicendū q̄ non ē simle. q2 illi nō hñt vsū rōis vñ nō statur appetitui suo s3 voluntati offerentiū. Tñ de furioso distignitur. q2 aut habuit aliqñ vsū liberi ar. aut non habuit si nō habuit: iudicandū est sicut de paruulo. si habuit & i illo baptisari voluit: iudicandum est illū baptismū recipere. s3 si nullo

modo voluit/nõ est credendũ ipsum recipere scr̃m. hec bonauẽ. ¶Quib⁹ sco. addẽs dicit. ꝙ nõ vtẽs nũc rõne supponitur nunc habitualiter cõsẽtiens ⁊ dissẽtiens/scõm ꝙ se hũit actualiter i sanitate imediate ante istd ipedimẽtum. puta si tũc actualiter cõsensit: iudicatur nũc hĩtualr̃ cõsentiẽs. si tũc actualiter dissẽsit. iudicaẽ nũc habitualiter dissentiens. Et dr̃ immediate: ita ꝙ inter actũ illũ ⁊ illud impedimẽtum nõ itervenerit motus voluntatis oppositus. Et sic iste hitualiter se hñs põt recipere sacr̃m sicut potuit prius. qñ actualiter sic vel sic se habuit. Si tamẽ speretur eũ qui nũc vtitur rõne rediturum ad vsũ rõnis: expedit expectare tẽpus in quo vtatur ratione. puta de dormiente expedit expectare tps vigilie. de furioso tempus lucidi intervalli. Si autem non speretur puta de eo qui habet ꝑpetuum impedimentum vsus rationis: expedit eum baptisare si est capax baptismi modo supradicto. ¶Dicit isuper ꝙ nõ est necessariũ ꝙ vtens ratione recipiens baptismum vel alia sacramenta habeat semper actualem intẽsionem quia nimis difficile est homini pro statu isto non distrahi. Unde august. tertio de libero arbitrio. Nõ est in potestate nostra quibus visis tangamur. ⁊ ideo noluit de⁹ hominẽ ad hoc obligare. Sicut sacerdos distract⁹ vere conficit. dum tamen inducendo se intendat celebrare missam secundum morem ecclesie. Sufficit igitur recipiẽti baptismũ ꝙ habitualiter consentiat. Iudicatur autem habitualiter ꝯsẽtiẽs qui aliqñ habuit actualem assensũ nõ itervenĩẽte dissensu. Uel scõm rich. ille dicitur cõsentire habitualiter in aliquam rem qui sic disposit⁹ ẽ ꝙ si actualiter ⁊ deliberate recogitat de illa re actu cõsẽtit in illã. ¶Ad secundũ cũ obijcit de ꝯminatione mortis: dicendũ ꝙ maior potest eẽ coactio ꝙ̃ hec. nã hec est solũ inducẽs non sufficiens. sed cum accipit velit nolit et immergitur: ibi est sufficiens coactio. Quãuis eni volũtas non possit cogi in volendo: potest tñ simpliciter fieri coactio i actu exteriori. Unde volũtas inducta volẽs est: et ideo hic imprimitur caracter et ibi non. Et est exemplum in illo ꝗ ponit thura timore mort; et de eo cui⁹ man⁹ trahit violẽter: primus consentit et peccat ⁊ dicit sacrificare: secundus non.

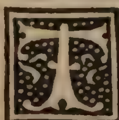

Ertio q̃rit vtrũ adultus fictus recipiat grãm baptismi. ¶Rñsio. Fict⁹ dr̃ qui aliud ꝑtẽdit exterius. ꝙ̃ habeat iterius hoc aũt i ꝓposito põt fieri duplr̃. Uno mõ cũ aliqs ostẽdit se velle recipe illã ablutionẽ eo mõ quo eccl̃ia ipsã itẽdit cõferre: ⁊ tñ oppositũ hʒ in aĩo. et iste non recipit sacramẽtũ sicut patet ex questione precedente. et si talis postea rediret a fictione: baptisandus esset/tamen ecclesia iudicaret illũ cõsensisse in ablutionẽ sacramentalem et cogeret ad obseruãtiã fidei xp̃ianẽ: q: presumit partẽ meliorem

q.3.
ar.1.

q̄ signa magis eam pretendūt. ¶ Alio modo post dici quis esse fictus ostendendo se esse disposi tum ad recipiendū sacramentū: et tamen est indispositus interius. qꝛ habet obicem contra gratiam. puta infidelitatem vel aliquod peccatum mortale tūc in actu. vel preteritum de quo nullomō atteritur nec in gñali nec in speciali nec sibi aliquomō displicet ⁊ talis licet recipiat caracterē: non tñ recipit gratiam. qꝛ vt ait aug⁹. de penitētia. Omis q̄ iam suevolūtatis arbiter əstitutus est: nisi peniteat eum veteris vite: nō potest nouā inchoare. Nec talis pōt rebaptizari: qꝛ deus cōstituit baptismū non iterabilē: ne ꝓpter plenā remissionem q̄ sit ibi tā pene q̄ culpe daretur occasio sepius delinquēdi Dimissa tamen fictiōe ꝑ pñiam: baptismus habet suum effectū. Vn̄ augu. de baptismo paruulorum. Tūc valere incipit baptismus ad salutē: cum illa fictio veraci confessione recesserit: que a corde i malicia perseuerāte peccatorum ablutionem non sinebat fieri. licet autem recedēte fictiōe detur gratia qua peccata precedētia baptismum delentur quantum ad culpam et quantū ad penam: pro ipsa tamen fictione ⁊ peccatis baptismū sequentibus est penitentia imponenda secundum bonauen̄. ¶ Scotus autem dicit q̄ recipiens baptismū cū tali fictione que fuit impedimentum effectus baptismi forte peccauit mortaliter faciēdo irreuerentiā sacramēto. Idē posset dici de aliis sacramētis.

Quarto q̄rit̄. vtrū iā iustificati tene q.4. ant̄ ad baptismi a.1. susceptionē? Qꝫ nō qꝛ nō legit̄ de apl̄is nec de btā ꝟgine q̄ fuerit baptizatā. ¶ Preterea. Baptizat⁹ baptismo sanguinis nō tenet̄ ad baptismū fluminis cū statī euolet. ergo nec baptizat⁹ baptismo flāminis. Cōsequentia patet. qꝛ hec duo baptismata ponunt̄ eque supplere vicē baptismi fluis. ¶ Preterea baptismus receptus a iustificato frustra recipitur cum iam habeat effectū baptismi. ergo non tenetur illū recipere. Probatur ꝯn̄a. qꝛ nichil est frustra in operibus dei. ¶ In oppositū. Io.3. Nisi q̄s renat⁹ fuerit. ⁊c. ¶ Rn̄sio. Post baptismum promulgatum per modū precepti quilibet quantūcunqꝫ iustificat⁹ qui nō impleuit illud preceptū cū quo non dispensauit deus tenetur ad baptismū affectu et ꝑ loco ⁊ tēpore / si manet nobiscum viator quousqꝫ pōt cōmode recipere in effectu. qꝛ lex vniuersaliter promulgata oēs obligat. tale fuit ꝓceptū de baptismo recipiendo ⁊ hoc rōnabiliter. qꝛ congruum fuit oēs de lege xp̄iana habere vnū signū in quo cōuenirent inter se: ⁊ differrent ab aliis / per cuius susceptionem efficerentur de familia xp̄i. ¶ Ad pⁿmū argumentum glo'a q̄dā sup illō. Io. 13. Qui lotus est / videtur dicere q̄ apl̄i fuerit baptizati. q̄ ꝓbabile est. qꝛ xp̄s in cena fecit eos sacerdotes: cōferēs eis potestatem cōficiendi corp⁹ suū. Ordo a.2.

aũt sacerdotiũ p̄supponit baptis- mum saltē de congruo. extra de pbr̄o non bap. Veniens. ¶ Ad scd̄m dico q̄ si baptizatus bap. sanguinis manet nobiscum via tor: tenet ad baptismũ fluminis pro loco & tēpore. hoc autem be ne ē possibile sicut de q̄busdam legitur q̄ bis facti sunt confesso res qui sustinuerunt bis penas p fide p quas tn̄ non sunt mortui. Si aũt baptizatus bap. sāguinis moritur: nō est obligatus ad sa cramentũ baptismi. q2 sacramē ta nō hn̄t locũ nisi pro statu vie. ¶ Ad tertiũ dico q̄ nullus fru- stra recipit baptismũ q2 grã ibi augetur si non puenit ad terim et si forte prius puenit: addit il- li meritũ obediendo p̄cepto dio Nec ē frustra post plenitudinē gratie (si quis eam haberet) ad dere opera meritoria.

Quinto q̄rit. Utrũ oēs baptizati re- cipiant equaliter effectũ baptismi? ¶ Rñsio effectus baptismi distigui tur in effectũ q̄ est res & sacramē tũ q̄ dicit caracter De quo dicet distictiōe. 6. & in effectũ q̄ est res tm̄. scz grãm per quã aia mũda tur a pctō originali & actuali et diminuit fomes quãtũ ad effe- ctũ quē cōsueuit causare in aia Secundũ enim q̄ gratia auge- tur fomes minorē habet effica- ciã ad inclinandũ ad pctm̄. Po nitur exemplũ de lapillo alliga- to alis aquile. si cresceret virtus motiua aie: tãto grauitas lapil li diminueretur. non in se sed q̄- tum ad effectũ. q2 q̄to esset ma- ior virtus in aia: tanto minus la- pis ipediret ascēsu. In hic igitur querit de isto effectu baptismi. s. de gratia. De quo dicit scotus q̄ baptizati vel sũt paruuli vel adulti comparando paruulum ad paruulum non habēt motũ ppriũ & ideo nullã inequalitatē ex parte sui ad gratiã recipiēdã Potest tamē esse maior motus i parentibus vnius q̄ alteri9 pro puulo suo. vel i aliquibus aliis ministrantibus vel assistētibus baptismo / propter quorum me- rita deus vni paruulo potest cō ferre maiorem gratiam q̄ alii. Sed hoc non est virtute baptis- mi sed virtute meriti. et hoc mo do forte parentes beati nicho- lai orōnibus suis meruerunt si bi maiorem grãm que erat i eo etiã puulo principiũ tã mirabi- lis effectus: vt duobus diebus in hebdomada vnica tãtum la- ctatiōe cōtent9 maneret. Et quo ad hoc magis ep̄tãdum est pue rũ baptizari a bono sacerdote q̄ a malo. q2 orōnes sacerdotis boni quas facit ante baptismũ et postea: magis exaudiuntur & valent pro illo quo fiunt. Si au tem baptizati sint adulti cum il li per motũ ppriũ possint eē ine- qualiter dispositi. & i sacramēto conferatur gratia secũdũ ppor- tionē dispōis in suscipiente / se- quit q̄ inequalis effectus. Et si cōparet puulũ adulto regulari ter puulus nullũ meritũ habet. Adultus vero q̄tũcũq̄ tenuem habeat volũtatē dũ tñ consen- tiat recipe sacrm̄ nec ponat obi- cem videtur hr̄e meritũ ppriũm et pro tãto magis dispositus q̄

paruulus. Si aūt queraē de grā que datur in baptismo virtute baptismi et non virtute meriti: dicit cōmunius q talis effectus de lege communi est equalis.

q.6. Utrū paruulus exposit⁹ sit baptizandus. Rñō. Aut inueniūtur i eo certa signa q non est baptizatus sicut muliercule consueuerunt cum eo ponere sal sicut cum deportandis ad baptismū. et tūc absq aliqua hesitatione baptizādus est absolute. Aut nō inuenit cū eo tale signum nec potest haberi per testimonium alicuius fide digni q sit baptizat⁹ et tūc baptizandus est sub forma illius capi. de baptismo. et eius effectu. De quibus dubium.

q.7. Utrum puuli infideliū sint inuitis parētib⁹ baptizādi. Dicit a quibusdam q nō. qr aut redderenē parētibus. et tūc eoꝝ baptizatio eēt in cōtumiliā fidei xp̄iane. q: postea nutrirenē a parētib⁹ i errore parentū. Aut nō redderenē: et tūc fieret illis iiuria. q: dē puuli sunt ius hñt i eis parētes. Sed ista rō lz forte cōcludat de quacūq persona priuata q nō posset eos aufferre et baptizare: nō videtur tñ concludere de principe hñte regimē reipublice. Cum enim i paruulis magis habeat deus ius dñij q parētes: sequiē q principi q maxime debet zelare pro dñio seruāda supremi domini scz dei: nō solū lz sz etiā debet auferre paruulū a dñio patris volētis eum educare contra cultū diuinū. cū iferior ptās non obliget in his que sunt cōtra superiorē. scdm aug. de verbis dñi. Dicit igiē scotus q si princeps hoc faceret cū bona cautela ne scz parētes cognoscētes hoc futurū occiderent pueros/ et baptizatos faceret religiose educari: bene faceret. imo q plus est credit religiose fieri si ipsi parentes cogerentur minis et terroribus ad suscipiēdum baptismū et ad seruandū postea susceptū. quia esto q ipsi non essēt oēs vere fideles: aio tñ minus malum esset eis nō posse ipune legē suā illicitā seruare: q posse eā libere seruare. et tūc educarētur filij eorū in tertia et quarta generatiōe: et essent vere fideles. Ad hoc facit q ↄsiliū tholetanū 45. di. cōmēdat sisebutū tanq principē religiosissimū: qr ifideles cogit ad fidē. Et si dicas q secūdū pphetiā ysa. 31. quā recitat paulus ad ro. 11. c. Reliquie isrł conuertentur: et ideo non sunt iudei cogēdi ad relinquendū legē suā. Rñdeo. iudei adherebūt antixpo vt dicit dñs. Johānis quīto. Ego veni in nomie patris mei: et non accepistis me. Si alius venerit. suscipietis. Et si dicas q in destructione antichristi illi qui sibi adherebūt cōuertētur. Dicit scotus q p ita paucis et ita tarde conuertendis de quibus nulla erit propagatio filiorū in lege christiana: nō oporteret tot iudeos i tot partib⁹ mūdi tantis temporibus sustinere in lege sua perstare. sed sufficeret aliquos paucos i aliqua insula sequestratos permitti legē

suam seruare: de quibus tandē
§.3. illa prophetia iplerentur. ¶ Cir=
ca predicta aduertēdum φ que
dam sunt pene eternales et que
dam tantum temporales. Ab
oi eternali absoluit baptismus
delendo omnem culpam. In tē
poralibus vero distinguendum
quia quedam contrahuntur vt
fames/sitis/et passiones contē=
porance vite/ quedam imponū=
tur et assumuntur / vt ieiunia et
corporalia/et spiritualia exerci=
tia. Baptismus igitur absoluit
ab omni pena temporali satisfa
ctiua siue assumpta: que scilicet
respicit personam. Non autem
ab omni contracta q̄ respicit na
turam. vt sunt fames/sitis/infir
mitas/mors. huiusmodi autem
penalitates remanent in nobis
propter nostram humiliationē
et cognitionem ⁊ virtutū exerci=
tationē. ⁊ ad manifestādū equi=
tatē diuini iudicij: vt illa senten
tia quā dictauerat de morte ade
et posteriorum eius immobilis
permaneret. Sic enim decet de=
um misereri: vt immobilis perma
neat sententia veritatis. In quo
datur nobis exemplum peccatū
fugiendi. iuxta illud zacharie.
Adam exemplum meū ab ado=
lescentia mea. ¶ Item notandū
§.4. φ contritio seu penitentia sup=
plet vicē baptismi in adultis: si
desideratur et haberi nō possit.
Unde glo. super illud ioh. 3. Ni
si quis renatus fuerit. si necessi=
tas impedit / voluntas sufficit.
Alias enim homini viatori ha=
benti vsum liberi arbitrij posset
contra suam volūtatem preclu=
di via salutis. quod falsum est,
hoc autē est verū φtum ad pec
tā originalis φ actualis dimis=
sionem. secundū rich. Non autē
φtum ad caracteris impressio=
nem vel pene temporalis totalē
remissionem. Scdm hoc pōt in=
telligi illud qd dicit ambrosius
in lr̄a. Doleo q illū quē regene=
raturus erā amisi. Uerumtā ille
gratiam quā petijt non amisit.
Dolebat ei q3 licet ille qui obierat
sine baptismo nō esset dānatus
q non contempserat baptismū/
sed poposcerat. Aliqualiter tñ i
purgatorio torquebatur: q pe=
na temporalis nō fuerat totalit
sibi dimissa. Non peccauit autē
ambrosius i dilatione baptismi
eius quia non distulit illum ba=
ptizare per negligētiā/ sed quia
consuetudo eccl'ie tunc require=
bat φ cathecumini nō baptiza=
rentur donec ad plenum essent
eruditi. ⁊ solebant expectari so=
lennitates pasche et penthecō=
stes ad baptizandū vt habetur
de conse. di. 4. de cathecuminis
⁊ ca. venerabilis. nisi necessitas
vrgeret. Melior tamen est con=
suetudo statim baptizandi pro=
pter periculum mortis.

Irca distinctionem ti.5.
quintā. Queritur. q.1.
vtrū malicia mini= §.1.
stri ipediat confer=
re verū baptismū?
¶ Q, sic: ābrosi9 in
lib. de iformādis rudib9 baptis=
m9 ꝑfidorū nō mūdat sed polluit
¶ Preterea. Ciprian9 gloriosus
martyr dicit a" heretico nō pos
se conferri verum baptismū. vt
dicit augu. de vnico baptismo. ⁊
in ista sententia finaliter perdu=

ranit. et tamen nō est dānat⁹ sed martyr: gloriosus effectus: igit ista sententia non est erronea. ¶ In oppositū magi. i littera. et augu. ad orosiū. Quāuis vnū sit baptisma hereticoꝝ qui in noie pr̄is et fi. et s. s. babtizant. et eccl'e catholice: tñ qui foris eccliā baptizātur nō sumunt ad salutem ecclesia aūt nō eos baptizat. qꝛ in noie trinitatis baptizati sūt. ¶ Ueritas questionis patet ex auctoritatib⁹ multis. qꝛ quacūq; malicia minister sit malus siue heresis siue scismatis siue morum: si intendat facere quod facit ecclesia et seruet modū eccl'e verum baptismum cōfert. et iste baptismus verū effectū habet in baptizato. nisi sit impedimentū ex parte ipsius. Cuius rō est: qꝛ sic placuit xp̄o istituere. vt aug. colligit ex illa aucto. ioh. bapti. Super quē videris spiritum descendētem. Siquidē baptismus talis est qualis is in cuius potestate datur: non qualis minister a quo datur. habet enim suū effectum a quocunq; detur: etiam si paganus babtizaret. de cōse.
§.3. di. 4. Romanus. ¶ Ad primum dico q aut hereticus baptizat paruulum in forma et intentione ecclesie. et nichil obest paruulo aut baptizat adultū/ et adhuc sibi confert sacramentum et effectum eius: si non est in adulto aliquis malus motus: puta consensus in heresim baptizātis/ et intentio vt fiat discipulus ei⁹: et de tali intelligenda est auctoritas ambro. Talis eni si recipiat caracterem non tñ grām a petō purgantē. ¶ Ad aliud de cipriano dico q aliqua sūt ita de substātia fidei q sūt explicite credēda maxime a maioribus ecclesie vt dictū est i. 5. de articulis fidei Aliqua vero sūt que de necessario non sunt explicite credenda nec a maioribus nec a minorib⁹ cuiusmodi sunt multe conclusiones virtualiter incluse in articulis creditis quas non fuit necesse credere donec essēt per ecclesiam explicite. s; sufficiebat q hō esset paratus eas tenere pro tēpore quo essent declarate. ¶ Ad propositū dico q baptismū esse sacramētū ad salutē necessariū statim erat de necessitate fidei christiane. veritas eni sacramentorū pertinet ad illum articulū; sanctā ecclesiam catholicā. s; q ab heretico posset conferri: nondum erat expressū tp̄e bti cipriani. Uñ in hoc nō errauit qꝛ ita sēsit apd hereticos non esse baptismū q tñ prōptus erat sētire circa quod ecclesia declararet.

Ulterius q̄rit vtrū mal⁹ minister peccet baptizando? §.2.
¶ Respōdet tho. q mal⁹ sacerdos baptzās cū solēnitate q̄si mistr̄ ecclesie se exhibēs peccat mortaliter. qꝛ vt ait aug. in littera. Iustos oportet esse tāti iudicis ministros. Si autem simpliciter baptizaret i articulo necessitatis non quasi minister ecclesie: sed sicut vetula baptizare posset: non peccat mortaliter. ¶ Et si arguas q ip̄e tenetur baptizare ergo si baptizando peccat erit perplex⁹ quod esse non potest. ¶ Respōsio q q̄uis ex of

ficio competat sibi q baptizet. debet officium suum iuste exercere. nec ꝓpter hoc erit perplexꝰ qꝛ pōt ↄteri de pctō et tūc baptizare. Concordat richardus.

qō. 3
Deinde querit vtrū recipiēs i se vel in alio baptismū seu sacramentū a malo sacerdote peccet. Rūdet thomas qd malꝰ mister aut est ab eccl'ia p̄cisus vt suspēsus vel excōicatꝰ aut nō. Si sit p̄cisꝰ tūc peccat ab eo accipiēs sacramētū nisi in necessitate in qua posset etiā a pagano vel a iudeo suscipere. Si aūt nō sit p̄cisus ab ecclesia non peccat ab eo accipiēs sacramentum nisi per accidens scꝫ si eius peccato cōmunicet. De hoc magis videbitur. di. 18. agendo de ꝑticipatione cū excōicatis. Et si arguas Sacerdos in aliquo casu peccat indigne baptizās. igitur ab eo exigens baptismū consentit eius pctō. ¶ preterea esto q sacerdos non velit baptizare sine precio. constat q si datur ei preciū symonia ↄmittitur quod sine pctō fieri nō pōt. ¶ Ad primum respondet thomas q dato q malus sacerdos peccet baptizando. non tamen opꝫ q ille q̄ ab eo recipit vel exigit baptismū etiā extra casum necessitatis peccet. Primo qꝛ isti non pōt esse certum q ille sit in pctō mortali. cum in vno instāti spiritꝰ sctūs operetur iustificationem impii. Secūdo qꝛ petit quod iustū est qꝛ a suo sacerdote dꝫ sacramenta recipere. nec ꝓpter hoc cogit vel inducit eū ad peccādum; qꝛ ille potest reddere qd debet nō peccando. Unde dicit scotus q petens magis necessitat sacerdotem ad penitendum q̄ȝ ad actum peccādi. Si autem non penitet nichil imputādū est ei qui petit actū illū. qꝛ non petit inq̄ȝtum pctm̄ sed inq̄ȝtum debitum. Nullus aūt malicia excusat eū a soluendo debituȝ quo tenetur alteri: quare nō cooperatur illi directe ad pctm̄ mortale. et sic non peccat petēs baptismum a curato etiam publice vel notorie malo / vt pote publice fornicario q̄ȝdiu ab eccl'ia ꝑmittitur qꝛ debitor est parrochie sue in sacramentis ministrandis. Sacerdos etiam publice malus lꝫ nō sit curatus: si melior non possit haberi est preferendus bono laico quātum ad istum actum qꝛ officium ministrādi sacramenta in ecclesia competit sacerdotibꝰ hec scotus. Bonauentura vero concordans dicit q petens baptismū a malo sacerdote nō peccat nec ↄsentit eius pctō. Idem Richardus. ¶ Ad fm̄ dicit thomas. q aut ille qui est baptizandus est adultus aut non. Si est adultꝰ: sufficit ei petere baptismum ad salutem qꝛ baptizatur baptismo flaminis: nec debet ꝓpter hoc symoniā committere. Si autem sit puer qui est baptizandus: tunc potius dꝫ ipsemet puerum baptizare: q̄ȝ preciū pro baptismo sacerdoti symoniace dare. tamen licitū est ei aquam emere / si alias aquā habere non posset. quia aqua non est sacramentum quicquid: et si sic sācti ficata non operatur ad baptis-

mum de necessitate eius existēs quasi sctificata sed quasi aqua et ideo non emit aquam sanctificatam sed aquam. ¶ Sed esto ꝙ pater sit mācus vel mutus et ꝙ nullus esset qui vellet paruulum suum baptizare in prouincia / nec possit aliquem habere ad hoc nisi emēdo baptismum? ¶ Dicit scotus ꝙ debet potiꝰ ꝑmittere paruulum suum mori sine baptismo: ꝙ̄ committere symoniam. quia non sunt facienda mala vt inde veniant bona. vt dicit paulus ad romañ. 6. Et quilibet debet magis diligere se ipsum ꝙ̄ proximum. et per consequēs magis in seipso vitare peccatum mortale ꝙ̄ in alio damnationem. Tamen iste casus de difficili vel nūꝙ̄ contingit. quin sine symonia ꝯmittenda ex parte offerentis paruulum baptizādum posset haberi baptismus. Si enim ille sacerdos vellet vendere aquam suam posset emi. esto etiam ꝙ sit consecrata, sed nullomodo habēdo oculum ad consecrationem. quia tantum valeret non consecrata ꝙ̄ consecrata. Si enim licet vendere calicem consecratum. nullomodo habendo oculum ad vendendum vel emendum consecrationem. Si etiam sacerdos nitatur vendere actum baptizationis: potest ille qui offert puerum emere non intendens actum illum inq̄tum est sacramentalis sed laborem sacerdotis in actu illo. sed conducuntur hodie sacerdotes ad celebrandum missas: non ꝙ ipsi vendant et alij emāt actum celebrationis inq̄tum est sacramētalis (quod absit) sed ꝙ ipsi vendant laborem et alij emant eum: quia oportet vnumquemꝙ de suo labore taliter qualiter victitare. Hec scotus. de quo magis videbit̃ dist. 25. agēdo de symonia. ¶ De preciso autem dicit idem doctor scotus ꝙ si p̄cisus sciret aliquem paruulum non baptizatum statim moriturum teneretur eum necessario baptizare. Hoc probatur: quia si inueniret eum expositum periculo vite corporalis propter famen: teneretur ipsum necessario nutrire ad saluādum vitam corporalem. Magis autem tenetur diligere vitā eius spiritualem. Ex hoc infert ꝙ precisus non est vitandus in casu necessitatis q̄tum ad istum actum. ¶ Et si arguas ꝙ ecclesia prohibet communicare cum preciso in actibus sacramētalibus ꝙ̄ maxime. Respondeo ꝙ illa ꝓhibitio vniuersaliter intelligenda est quando preceptum maius non obligat ad cōtrarium. Preceptum autem legis nature obligat ad saluandum vitā proximi corporalem et multomagis spiritualem et preceptum diuinum ad suscipiendum et conferendum baptismū quod maius est ꝙ̄ preceptum ecclesie tātum. Nullus enim iudex in ecclesia vel legislator interpretaret̃ preceptum suū esse seruādum in eo casu in quo vergeret ꝯtra preceptum legis nature diuine.

Utrum aliquis sit baptizandus cum presumitur baptizationem vergere in periculum eiꝰ? ¶ Ad hoc dicit scotꝰ

q non quando certum est q ex natura talis act⁹ nata est mors subsequi. vt si quis non habens aquam possit attingere propellat aliū de ponte in fluuiū vel proijciat in puteum talis enim peccaret mortaliter. Et sic proiect⁹ non esset baptizatus vt dicit qz ablutio ordinata est ad vitā ipsius abluti: non sic ordinatur tā lis dimersio. Esset igitur in tali casu aliquis pannus dimittendus in puteum vel fluuiū si non haberetur vas in quo posset aqua hauriri/ et de illo panno aq̄ exprimenda qua baptizaretur talis. Qꝫ si sit presūptio de morte acceleranda per baptismum eius leuis: est et forte irrationabilis vt pote si baptizandus est in mortis articulo constitutus. Dicit q habens consciētiam de acceleratione mortis talis infirmi per baptizationem eius habet cōscientiam erroneam / que si nullus ali⁹ assit qui baptizet: facit eum perplexum. Null⁹ autem perplexus est ex lege diuina sed potest in casu esse perplexus ex conscientia erronea. Nam si iste decedat sine baptismo damnatur. ergo iste tenetur de necessitate salutis si nullus ali⁹ assit babtizare eum ne dānetur. Si etiam iste stante ista consciā erronea q baptizando acceleret mortē baptizaret/ peccaret mortaliter qz sm ꝯscientiā suā facit homicidiū. ergo necesse est si nullus ali⁹ assit qui possit baptizare dimittere istam conscientiam qz in casu isto nullū est aliud remediū vitādi pctm̄ mortale. Pꝫ autē rationabiliter q illa presūptio est fatua et irrationabilis̄ qz nō multū noceret etiā grauiter infirmo parū aspergi aqua in capite. et si forte frigida noceret tepida non noceret. qz paruuli tenerrimi pro remedio balneantur aqua tepida. Sed nunquid baptizās cū ista cōscia erronea est irrḡlaris si postea mors sequatur? Rndeo q non. qz sm rei veritatē nō est homicidia tn̄ post mortē illius baptizati stāte tali cōscia tenetur se hr̄e tāq̄ irregularem/ quia se hꝫ tanq̄ homicida. sed cessante illa conscia non opꝫ dispensationem querere. qz nunq̄ fuit irregularis.

Circa dist. 6. Queritur vtrū sol⁹ sacerdos possit baptizare? Qꝫ sic ꝯ ysid. de officijs. Cōstat baptismā solis sacerdotib⁹ traditū. In oppm̄: pagan⁹ pōt baptizare de cōse. di. 4. Roman⁹. ergo multo magis quilibet xp̄ianus. Hic dicit scot⁹ q cū oporteat hoiem babtizātē ablucre baptizatū qd est actiue corpus ei⁹ facere ꝯtingi ab aqua: et hoc vel per motionem corporis ad aquam vt pote immergendo vel per motionem aque ad corpus puta īfūdēdo vel aspergendo necessario in baptismate ꝑpter p̄dicta requirit virtus motiua. Cum etiam oporteat ministrū proferre verba in quibus est forma necesse est ipm̄ habere vsū rationis. Simpliciter igit nullū suppositū nature intellectualis excludit a posse baptizare: nisi ꝑpter aliquod istorum triū defectuū. Cū igit mul

di. 6 q. i.

minister bapti. do sit

ti nō sacerdotes hec tria hēant sequtur q̄ simplr̄ pn̄t baptizare. Diti aūt gñaliter suppositū nature intellectualis. qꝛ si bonꝰ angelus baptizaret in corpore assumpto: supponendū est eē verꝫ baptismū. qꝛ nō faceret nisi de precepto dei. nec talis esse iterꝫ baptizandus. sicut michael prohibuit epō dedicare ecclesiā suā in monte gargano: asserens eā a se fuisse dedicatam. Hic etiam malus angelus in corpore assūpto baptizaret et constaret q̄ esset de precepto dei: talis habendus esset pro baptisato. qꝛ oporet malum angelum etiam inuitum obedire deo. sed hoc non esset sine certa reuelatione super hoc habita credendum. qa nisi artaretur precepta diuino: supponendū esset ipꝫ incōplete agere ea que essēt necessaria ad salutem baptizati. Generaliter ēt congruum est ab homine viatore fieri baptismum non ab angelo quia per susceptionem baptismi efficitur homo membrū ecclesie militantis. igitur cōgruum est hoc fieri per aliquem de illa ecclesia. et ꝙ maxime ꝑ habentem auctoritatem in collegio ecclesie cuiusmodi sūt sacerdotes quibus solis hoc congruit ex officio. ¶ Per hoc patet ad auct. ysid. loquitur enim de officio baptizandi quod soli est sacerdoti commissum. hec scotus

Nota Non sacerdos autem preter casum necessitatis baptizans grauiter peccat. secundum bonauēturā et richardum. Mulier vero viro presente non debet baptismū ministrare nisi cogat necessitas. de consecratione distinctione. 4. Mulier.

Utrū plures possit simul eūdē baptizare ¶ Respōdet scotus q̄ si vterqꝫ totum facit est talis baptizatus. quia nō ēst verisimile q̄ vnꝰ faciēs annullet factum alterius. sed si tantū vnus faceret quod facit factum esset. igitur nichil minꝰ factum est altero similiter faciente. Si aūt vnꝰ puta mutꝰ abluat aliꝰ aūt puta mancꝰ verba ꝓferat. nichil fit. ꝓferens eni verba significat se abluere ꝛ tamen non abluit. ꝛ sic omnino illa est falsa nō debet aūt esse falsitas in oratione que est forma sacramenti. qst. 2

An idem possit plures manifeste distinctos simul baptizare? ¶ Rn̄det scotꝰ q̄ cōcedit q̄ plures simul aspergens et fundens et silr̄ proferens formā in plurali dicendo baptizo vos baptizat omēs simul: tn̄ peccat mortaliter non seruādo formam traditam ab ecclesia nisi forte esset tanta necessitas q̄ si singulos baptizaret singilatī aliquis eorum esset mortuꝰ antequam alios baptizasset. Non enī videtur q̄ ecclesia voluerit aliquem ita precise ad istā formā artare q̄ per hoc alicui precluderetur via salutis. qst. 3

Quid de mōstro habente pluralitatē capitum vel membrorum aliorum? ¶ Respondeo q̄ si certitudo pōt haberi q̄ sint ibi partes ad di q. 4.

stinctas personas pertinentes: perfundenda est ista et illa cum iteratione forme i singulari super vtramq;. Si aūt certitudo nō possit haberi: baptizandum est saltē in illis partibus q̄ principaliter ptinent ad vnum cum forma in singulari. Et secundo abluēdo sūt alia partes que nō videntur principaliter pertinere ad baptismū. et hoc cum illa forma q̄ seruanda est in illis de quib⁹ est dubium. que ponitur extra de baptismo et ei⁹ effectu. De quibus. Est autē signū euidētissimnm discernendi duas eē aias p actū intellectus ꝛ voluntatis. puta per scire et nescire/ p velle et nolle de eodem. sed illō non pōt iudicari nisi de mōstro adulto quale dr fuisse i francia habens duo capita quorū vnū volebat continere et sobrie viuere. aliud vero lasciuire et epulari. et cum vnum per os suum excederet: reliquum clamabat se grauari. lʒ aūt sit pbabile si sint duo capita esse duas aias: non tñ est oino certum scdm scotū.

q. 5.

Trū oporteat simul eē ablutionē et plationē vbo rū? Dicit augu. i. super ioh. q sic. Et hr. i. q. i. Detrahe. Accedit vbū ad elemētū et fit sacramētū. Cui⁹ rō pncipalis ē institutio xpi istituētis hec duo tāq̄ vnū signū ɔpletū itaq; neutꝝ eēt sine alio. Nō est autē scdʒ rich. ꝛ scotum necessaria simultas vltimi istātis plationis vborum et ablutionis. lʒ quidā iuriste hoc dicāt. Apostoli nāq; baptisātes tria milia vno die. actuū. 2. non semper cū vltima syllaba forme asperserunt / ita q tunc tangerent aqua baptizatū. nec voluit eos christus obligare ad tam subtilē simultatem quam vix posset homo percipere vel seruare: sed sufficit q vnū incipiatur anteq̄ aliud totaliter terminetur. Ita scilicet q platio non finiatur ante inceptionem ablutionis. nec ablutio ante inceptionē prolationis. ¶ Et notādū q oportet baptizantē psōaliter distigui a baptizato extra de baptismo et eius effectu vtrumq; enim exprimit christus dicēs apostolis. Ite baptizātes eos in nomine patris et filii et spiritussancti vnde non a se sed ab alio voluit baptizari.

Trum i baptizante requiratur itētio baptizādi. ¶ Q; nō. q2 nō hñs fidē pōt baptizare. de ɔse. di. 4. Romanus sed talis non habent intentionē quia nullus vult fieri quod nō credit posse fieri. ¶ Preterea. augu. super iohan. non timeo ebriosum in actu baptizandi. sed pfecte ebrius non potest habere vsum rationis. igitur nec intentionem. ¶ Oppositū magister i lfa. ¶ Rñdeo q in baptizāte requiritur intentio. sufficit aūt q intendat facere illud qd ecclia facit. Est autē triplex intentio scdʒ scotū. s. actualis/ habitualis et virtualis. Ille eni dicit actualiter intendere q habet actū elicitum respectu huius qd intendit. Dicitur autem intendere habitualiter q habet habitū ipsū

inclinantē ad talē actū. Uirtua liter vero dicitur intendere qui i virtute alicuius intētōis habite actualiter, facit o ia q̄ facit: vt si aliqs intendit in principio celebrare missam/ si pferendo verba sacramenti distrahitur non habet actualē intentionē q2 tūc est distractus. Nec tantū habet habitualē q2 talē habet dormiens: sed habet virtualem que se habet medio modo. ¶ Ad oppositum dico q sola intentio habitualis non sufficit in baptizante: sumendo ipsam modo predicto. talis enim est in dormiente vt dictum est. Nec requiritur intentio actualis: quia deus non obligat hominem in exequendo actus sacramentorum ad impossibile seu nimis difficile cuiusmodi est non distrahi. quia secū dum augustinum tertio de libero arbitrio. Non est in potestate nostra quibus visis tangamur. Sufficit igitur i baptisante intentio virtualis: hoc est q aliquando habuerit intentionem actualem ex qua nunc descendit actus baptizandi absq omni motu voluntatis contrario interueniente. Posset autem ista intensio virtualis dici habitualis sumendo habitualē large sicut sumitur quarta distinctione. ¶ Ad primū argumentū dico q non habens fidē de fine vltimo non intendit istū ordinare per baptismum ad finem vltimum. Credens tamē ipsum posse ascribi secte christianorū siue credat illam sectam valere siue non: potest intendere ascribere illū illi secte et generalius intēdere fecerit per illū actum quod xpiani intendūt facere circa eos quos baptizāt ¶ Ad scdm dico q per ebriosum accipitur ille qui est assuetus ad ebrietatem. talis autem assuetudo non impedit quin baptismus ab eo collatus sit bonus. Non tamen quando est ebrius: z hoc dico perfecte vt totaliter impediatur vsus rationis. sed alias quando nō est impeditus potens vti ratione.

q. 7. §. 1.

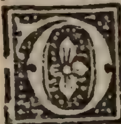
Deinde quero vtrū baptismus possit iterari? ¶ Et videtur q sic. quia eucharistia pōt itari q̄ est sacramētū excellētissimū. igit et baptism⁹. ¶ In oppositum de conse. di. 4. Rebaptizare hereticū qui hec signa sctitatis pcepit oino est peccatū catholicū vero immanissimū scel⁹ est. ¶ Ad questionē teneo ab oibus p certo q non licet iterare baptismum. et si iteretur de facto: nō habet effectum. Cuius ratio ē istitutio dia que ē rōnabilis. tum quia morbus ptra quem est institutus nō est iterabilis scz peccatū originale. tum q2 eius iteratio esset incentiuum delinquēdi propter remissionem pene et culpe que ibi confertur. ¶ Qd aūt arguitur de eucharistia dico q lz idē possit frequenter cōmunicare: non tamen super eandem materiam licet iterare verba cōsecrationis. ¶ De pena autem iterantium baptismum dicit scto. q iterari potest: vel iterum conferendo vel iterū suscipiēdo. et siue sic siue sic aut scienter aut ignoranter: et qui-

§. 2.

§. 3.

Notate · Augu. · quin · Ad arg.

dem ignoranter posset distingui vel ignorantia iuris vel facti. Ignorantia autem iuris in facto isto siue in conferente siue in suscipiente. non excusat Quādo eni super aliquo quod est de iure diuino illicitum additur pena canonica vt id amplius euitetur: non est necessaria ad hoc vt incurratur illa pena canonica sciētia iuris canonici: sed sufficit q teneatur scire preceptum diuinum et si illud transgrediatur: incurrit penam canonicam etiam si nesciat a iure canonico penam esse inflictam. Hoc enim modo peutiēs clericū qz facit cōtra preceptum dñi de charitate fraterna. et si nesciret sniam latā a canone sup tali facto: tñ incurrit eā. Et occidēs hoiem licet nesciret canonē punientē occidētē pena irregularitatis: tñ fit irregularis. et eodē modo i oibus istis. qz talis dat operā rei illicite. de qua re dz scire q sit illicita Et si nesciat. nullo mō eā debet exequi quousqz cōsulat peritos per quos sciat ipsā illicitā. Loquendo vero de ignorantia vel scia facti hoc est q sciatur vel ignoretur istū esse baptizatum et nunc iterū baptizari dico q si isto modo sciēter est iteratio: suscipiens et conferens est irregularis. sicut hētur extra de apostatis. Ex litterarū ¶ Sz differētia ē si publice fiat vel in occulto qātū ad hoc ei facilius dispensatur in vna irregularitate qз in alia. In priuata forte p epm: in publica nisi per papam. vt ptz ibi. et intelligitur hoc si sit iteratio absolute. Si eni propter aliqd dubiū verissimile vtatur aliquis forma illius capituli De quibus est dubiū. non est irregularis. Si aūt fiat ista iteratio ignoranter: dr̄ q suscipiens iteratorlz ignoranter est irregularis. qd probatur per illud de conse. di. 4. Qui bis. vbi dr. q qui ignorāter bis baptizati sunt: nō idigent pro eo penitere. nisi q secūdum canones ordinari non possūt nisi magna necessitas cogat Et pz q istd cap. loqtur de ignorantia facti. si eni esset de ignorantia iuris: oporteret penitere. ¶ Nec illd qd subditur magna necessitas. tollit quin talis sit irregularis. Illud enim additur propter hoc q in tali necessitate esset dispēsandū cū eo. Istud dicerent canoniste. Sed non videtur maioris ponderis secūdū rōez de baptizato qз de baptizāte. qz scdo baptizās ignorās prius ipm esse baptizatū. nō est irregularis. Nō eni tenetur quisqз sacerdos facere strictam inquisitionē an vetula baptizauerit paruulū i domo. Nō videtur autē magis puniēdus qui scdo baptizatur ignoranter: qз qui scdo baptizat. imo minus: quia iste videtur querere salutē suam ne sit in dubio. Neqз etiā auctoritas hui⁹ capituli. Qui bis. videtur satis certa. Nullus eni potest infligere irregularitatē toti eccl'ie. nisi caput totius ecclesie. Illud autē capitulum sicut intitulantur ibi accipitur ex penitēciali theodori qui fuit eps cantuarie. igit incertum est hui⁹ auctoritas: nullū robur habet ad infligendum penā irregularitatis.

sis. igit oportet dicere q quecunq icorporatum in corpore decretorũ a gratiano: confirmatũ sit a papa: vel multa talia ibi posita non ligant totã eccl'iam. Unũ autem possit doceri q papa oia illa capitula ibi posita confirmat: non est manifestũ. nec etiã eo modo quo est manifestum de oibus capitulis positis in decretalibus. Ibi eni i prohemio gregorius non9 scribẽs doctorib9 i iure canonico mãdat q contẽti sint i scholis z in iudicijs hac ꝯpilatione. ¶ Et bonifaci9 octauus i prohemio sexti libri mandat q de constitutionibus editꝭ a tempore gregorij noni vsq ad temp9 suum ille solũ robur habeãt que ibi inserte sũt. ¶ Et si dicas q licet theodorus non potuerit condere ius: tamen innuit papã condidisse cũ dicit ca

Nõ. nones ¶ Rñsio. hoc deberet glosator apponere. qz hic esset glosa necessaria. sed nullam ponit ostendendo vbi sit canon super hoc edit9. Unde hic sicut i alijs multis locis patet inutilis occupatio glosarum in iure canonico. que multiplicant concordãtias et auctoritates ad vnũ vocabulum/ et postea i fine nichil ad propositũ. z alibi vbi est etiã verbũ maximi ponderis a quo dependet vis toti9 capituli: trãseunt pede sicco. sicut patet de ber. in multis decretalibus. vbi ponitur illud verbum sub interminatione anathamatis. Verbi gratia. de sagittarijs disputat: an ista verba exprimant sñiam latam vel sit tantum cõminatio ibi mittit et remittit. z nichil cõ eludit. ¶ Posset igitur dici q̃tũ occurrit q ignorãtia facti dum nõ sit trufatica sꝫ probabilis sicut totaliter excusat cõferẽtem a pena ista: ita suscipientẽ. Uniuersaliter eni pena canonica nõ incurritur: nisi a latore canonis inferat. Ubi igitur nõ inuenitur ex vi verborũ inflicta: simplicit dicẽdũ q nulla est. Non eni verba constitutionũ penalium sũt amplienda sed restringẽda iuxta illã maximã iuris. Pene non sunt ampliande sed restringende. hec scotus.

Utrum in baptismo imprimatur caracter? Qꝫ nõ. q.8. §.1.
Circuncisio non impressit caracterem: ergo nec baptismus. cõsequentia patet: quia circuncisioni successit baptismus tanq̃ remedium contra eundem morbum. ergo vtriq competebat similis effectus. Antecedens probatur. quia ille caracter circuncisiõis fuisset eiusdẽ rõnis cum caractere baptismali: z tũc seqretur q circuncisus non esset baptizãd9. qz duo accñtia eiusdẽ speciei non possunt esse in eodẽ subiecto. 5. metaphisice. ꝯseq̃ns est falsum. vt patet ex precedentibus. ¶ Preterea caracter si imprimatur non est substantia qz aduenit post esse cõpletum. nec accñs per se vel neccio inherens quia nõ causatur ex principijs subiecti: ergo est accñs p accñs sed omne tale est separabile: g caracter est separabilis et delebilis ab anima. cuius oppositũ teneut omnes ponẽtes caracterẽ in aia. ¶ In oppositũ est dyonisius de angelica hierar. z dama.

R. 4. ¶ Itē baptismus est sacramentum initerabile. vt patet ex precedētib. ergo imprimit aliquē effectū indelebilē. q2 si oīs eius effectus posset deleri: posset iterari. sed nullū effectū idelebilē nisi caracterē igr. ¶ R̄ñō. Caractē gn̄aliter idē est q̄ figura. In ppoposito āt caracter est quoddā signū spirituale impressum a deo suscipienti sacramentum nō iterabile quod est assimilatiuū alijs habenti et distinctiuū a nō habēte rememoratiuū sacramenti suscepti et xp̄o configuratiuum significādo scz obligationem anime ad xp̄m. Imprimitur autem aīe in baptismo extra de bap. et eius effectu. Maiores. Siquidē congruit receptū in familia xp̄i distingui a non recepto per aliquod intrinsecum sibi huiusmodi vero distinctiuū est caracter: Est quoqȝ dispositio ad gr̄am i q̄stum scz deus illi assistit tanq̄ signo inuisibili ad causandum gr̄am inq̄stū significat. recedēte obice seu impedimento i habente ipsū. ¶ Utrū aūt sit forma absoluta vel respectiua sunt opiniones varie quarū quelz posset saluari vt dicit scotus. Opinio tn̄ cōmunior est q̄ est forma absoluta sicut et gratia ad quā dispo nit: in qua fundatur relatio signi et similitudinis. Confertur autē solū caracter i illis sacramētis que sunt iiterabilia. s. baptismo confirmatione et ordine. Cū pro hec forma sit indelebilis: pōt dici habitus qui est qualitas de difficili mobilis. et sic reponitur in prima specie qualitatis. ¶ Et si dicas q̄ est dispō ad gr̄az g nō est habitus. ¶ R̄ñdeo q̄ vnus habitus bn̄ est dispō ad aliū hitū. sicut hitus principij disponit ad hitū cōclusiōis. nec tn̄ pp hoc est dispō vt distinguitur ptra hitum in prima spē nā illa est qualitas de facili mobilis. ¶ Et si dicas habitus disponit ad faciliter agendum. ex scdo ethicorum: caracter aūt nō. ¶ Dico q̄ illud nō est verum generaliter/nisi de habitu acquisito. Non enī omnis habitus infusus dat facilitatē ad actū. sicut patet de nouiter conuerso cui est difficile actus virtutum elicere quousqȝ et frequētia bonorum actuū habeat aliquam virtutem acquisitā. Ponitur quoqȝ caracter in voluntate scdz sco. sicut gr̄a ad quā dispo nit vt dictū est i scdo. ¶ Ad pri. arg. dicūt qdā q̄ circūcisio non imprimebat caracterē. pōt tn̄ concedi scdz sco. q̄ ibi iprimebatur caracter sicut in baptismo. Ita eī erat primo in ianua salutis in lege mosaica: sicut baptismus in lege noua. ¶ Et cum arguitur q̄ tunc circuncisus non esset baptizandus. Nego consequentiā Ad probationem dico illum caracterem circuncisionis differre ab illo baptismi sicut imperfectū a perfecto. quēadmodū differt gr̄a huius a gr̄a illius. et sic cū circūcisus recipiebat baptismū nō imprimebatur i ipo nouus caracter sed prior imperfectus pficiebatur. ¶ Ad scdz dico q̄ caracter dr̄ idelebilis nō q̄ icludat ptradictionē ipsū deleri: sz per comparationem ad potētiā creature. et quia deus ordinauit ipsū non delendū. Et notandū q̄ ba

ptismū precedunt cathecismus et exorcismus que nō sunt sacramenta sed sacramētalia. Est autem cathecizare idem ꝙ instruere. Et quāuis cathecism⁹ propter adultos fuerit istitutus: paruuli tamen baptizādi licz nullam possint apprehendere istructionem: sunt cathecizandi propter maiorē baptismi solennitatem. et vt patrini qui rñdent ꝑ paruulo et habēt eum istruere maxime si nō habeat parētes xp̄ianos ipsū istruētes melius sciāt super quib⁹ postea debeāt paruulū informare. et vt paruulus religionē xp̄ianam diligentius custodiat per hoc ꝙ sciet eam se fuisse ꝓfessum per alium in baptismo. Unde cum patrinus respondet. Credo: in persona paruuli: sensus est: ꝙ sacramēta fidei p̄sto sū recipere / et qñ veniā ad adultā etatē/actu credendo fidei cōsentiā. Licz aūt nullus per votum alterius obligetur: ea tñ que sūt de necessitate pōt patrinus ꝑ puulo ꝓmittere et sic ipz obligare cooperante ad hoc bono qd̄ paruulus recipit ꝑ patrinum. Per exorcismū autē artat dyaboli potestas circa baptizādum ne decetero ceteris parib⁹ tantū possit ꝯtra illū quantum posset si exorcizatus nō esset. et maxie ipsū impediendo ab effectu baptismi. predicta ꝟo et ea que sequūtur baptismum cuiusmōi est traditio vestis cādide in signū renouatiōis / nō sūt de necessitate baptismi qui sn̄ illis cō ferri posset. sz ꝑtinēt ad sacri solēnitatē. ꝛ peccaret sacerdos hec ꝯmittēs casu necessitatis excepto

Circa distinctionē. 7 di. 7 possent multa queri q. 1. de confirmatione ꝓ §. 1. portionabiliter his que quesita sunt de baptismo: sz ꝑmitto quandā rōnem huius sacramēti ex qua pz solutio multaꝝ questionū. ¶ Et supponēdo ꝙ relationis que est formale in hoc sacramēto / fūdamentū totale sit vnctio determinata: cum ꝯcomitantibus aliis multis requisitis. pōt assignari rō talis. Confirmatio seu sacramentū cōfirmatiōis est vnctio hominis viatorꝭ. aliqualiter cōsentientis vel libero arbitrio nū ꝙ̄ vsi facta in fronte. in figura crucis. crismate sanctificato. et hoc a ministro ydoneo: siml' cū intentione debita / inungente / et verba certa proferente significans efficaciter ex istitutione diuina vnctionē aīe ꝑ grām roborantē ad confitēdū cū constātia fidem christi. ¶ Hic apparet que sit materia huius sacramenti et posset distigui de materia sicut dictum est i baptismo. Materia proxima est vnctio facta in fronte i figura crucis cum crismate sāctificato. materia aūt remota est crisma cōpositū ex oleo oliue et balsamo: et sanctificatū sp̄aliter ab ep̄o vl' ab alio cui talis sā ctificatio committi poterit. Per oleū quod supeminet aliis liquoribus significat caritas. per balsamum qui suauiter fragrat significatur odor bone fame qui debet esse i cōfirmato. ¶ Forma est talis. Consigno te signo crucis. Cōfirmo te crismate salutis In noīe patris et filij ꝛ sp̄ūsc̄ti.

(margin: diffō ꝯfir. — §. 2. mate ria. — for̄a.)

Quidā ponunt signo pro consi-gno et sanctificationis ꝓ salutis et idē est. Suscipiens est hō via tor et aliquāiter cōsentiens. quod est intelligendū sicut de baptis-mo dictū est. Sed iste est tantū recipiendo scōm determinatam ꝑ tem propter quod additur i frō te. Minister etiā patet ex pdict⁹ ex parte cui⁹ reqritur simultas vnctionis et ꝓlationis forme et intētio: sicut dictū est de baptis-mo. quod addit significās etc. di cit rlonē q̄ est formale in isto sa-cramēto. qd vero ponit vnctionē īteriorē: dicit correlatiuū illius relatōis. ¶ Cōtra pdicta arguit

§.3. q: xp̄s non sic instituit. vt appa ret. Jo.20. quando insufflauit et dedit discipulis suis. s.s. et actuū. 2. q̄n misso spiritusancto in lin-guis igneis confirmabātur. ne-q̄ apli tal' forma et materia vte bātur sed impōne manuū ¶ Itē in baptismo non requirit aqua consecrata. ergo nec crisma con secratum. ¶ Itē videtur q̄ sacer dos cōis possit istud sacramen-tum cōferre. iuxta illud dis. 95. Peruenit. et ponitur in lr̄a. vbi grego. dedit licentiam sacerdo-

Rño tibus ianuarij epi confirmandi ¶ Ad primū. xp̄s non alligauit potētiam suā sacramētis: ideo potuit apostolos suos ꝯfirmare sine tali materia et tali forma cū aplis etiam potuit dispēsare in primitiua ecclesia maxime q: in ꝯfirmatiōe ab eis collata erant aliqua signa sensibilia. vt descē sus. s.s. super cōfirmatos et do-num linguarum. sed t̄n cessanti bus talibus miraculis ministri debuerunt hāc materiā et hanc formā seruare. Supponitur enī hoc sacramentū esse institutum a deo: lz tēpus et modus huius institutionis non legatur in scri ptura. Multa enim auctoritate xp̄i tradita sunt ecclie ꝑ aplos que in scriptura nō legimus. vt dicit dam. li. 4. ¶ Ad scōz dico

§.4. q̄ i baptismo nō requirit aqua ꝯsecrata: q: per hoc ipediret sa-lus multoꝶ cum sit sacramētū ad salutem necium ¶ Ad tertiū

§.5. dicit a q̄busdā q̄ papa hoc con cessit seu ꝑmisit ad tēpus ꝓpter scandalū vitandū. sed istud ni-chil est/ q: vtilius scādalū nasci permittitur: q̄ vt veritas relin-quatur. extra de regulis iuris. In hac autē concessione peccas set grego. mortalr si concessisset de facto quod non potuisset ꝯce dere et prebuisset sacerdotibus occasionē peccandi mortaliter: scz faciendi qd nō licebat facere ¶ Alij possūt eē duo modi dicē-di ꝓbabiles. Unus q̄ in primiti ua ecclesia nō erat distinctio sa-cerdotum et epoꝶ nec erat ali9 gradus vt patet ꝑ hieronimum sup eplam ad tytū Unde in acti bus aploꝶ non legitur distictio sacerdotū ab aplis qui erāt epi tamē ꝓpter necessitatem postea multiplicati sūt sacerdotes i ec clesia: et restricta est ab eis pote stas epalis quo ad aliqua q̄ re-seruata sunt epis. et talis actus erat confirmare . si hoc est verū gregorius bene potuit sacerdo-tes illos sbiectos ianuario epo licentiare ad confirmādū. quia in hoc nō ꝯcessit potestatem. nō cōuenientem eis/ sed reuocauit ꝓhibitionem prius eis factam.

Alius modus dicendi est q si a principio nõ licuit sacerdoti: papa potuit quẽlibet sacerdotem illius regionis facere epm q̃tũ ad actũ istũ nõ tñ sibi conferendo simpliciter gradũ epalẽ q̃tũ ad alios actus. ¶ Circa pdicta oriũtur quedam dubia. Primo vtrũ istud sacrm̃ necessariũ sit ad salutẽ? ¶ Rñdeo q nõ ẽ simpliciter necessarium: qz baptizatus per solũ baptismũ saluatur iuxta illud: q crediderit rc. Est tñ necessariũ adulto hoc mõ vt nõ cõtẽnat. sed tpe cõgruo illud suscipiat. Judicaret enim contẽptus si omnimoda opoztunitate oblata nõ susciperet. r sic hẽtur ex. de sen. excõ. Rñ. in glo q non est plene xpianus qui eã contẽnit. ¶ Utrũ hoc sacramẽtum sit dignius baptismo? Rñsio. qñ aliquid includit et supponit aliud possunt cõparari vel scđm illud precise quod pertinet ad vtrũqz vel scđm illud quod secũdũ ponit presupposito prio et quidem scđa cõparatio nõ est cõparatio per se. qz sic vniuersaliter secũdũ excedit primum. sicut duo bona excedunt alterũ eorũ. sed prima est per se q est secundũ precisas rõnes cõparatorũ. et hoc mõ dico q baptismus simpliciter nobilius sacrm̃ ẽ cum ibi maior grã cõferatur per quã culpa r pena deletur. Confirmatio tñ põt dici nobilior scđm quid: quia a nobiliori ministro confertur: sed hoc non est simpliciter propter eius nobilitatem: sed pp̃ter baptismi maiorẽ necessitatẽ. rõe cuius pluribus ministris cõceditur. et sic intelligitur illud qđ habetur de cõse. di. 5. Nouissime. ¶ Utrũ istud sacrm̃ possit iterari? Rñsio Jterari nõ dz sed sciẽter iterans mortalr peccat. nec iteratum hz aliquã efficatiã. Cuius rõ pricipalis est istitutio dia. Ad qđ additur congruentia. quia imprimit effectum idelebilẽ scz caracterẽ. Ad hoc est quod dicit de consecratione distin. 5. Dictum. ¶ Que est pena iterantium hoc sacrm̃? Rñ. Dicũt canõiste sicut dictum est de iteratione baptismi. Quod probant per locum a simili: p illud capi. de conse. distictiõe. 4. Quis. Sz aliter dico q vniuersaliter nulla pena canonica q̃ non est inflicta a papa cõdente ius icurritur ipso iure. nec pp̃t argumẽta exponẽtiũ canones siue a simili siue a contrario sẽsu: est aliqs tali pena astrictus: quia possunt exponere ius quod conditum est. non autem per expõem suã aliquod ius cõdere. Unde inocẽtius qui tamẽ fuit papa cum [fecisset] magnum opus exponendo ius canonicũ. requisitus quale robur vellet illum tractatum habere respõdit q noluit ipm esse autẽticum sed tñ magistrale. Cũ igr nõ inueniatur in iure canonico expsse pena irregularitatis iflicta p iteratione cõfirmationis: sequitur q nõ incurritur. Et maxie patet hoc: quia cõstitutiones penales sunt restringende non ampliande: et si voluisset legislator, talẽ penam infixisse pro iteratione confirmationis sicut baptismi: potuissz hoc expressisse sicut ibi. ¶ Et confirmat per illud ca. de conse. distinctione. 5. Dictũ vbi

nulla pena infligitur ergo iterum confirmanti sed nec suscipienti: nisi quod soli deo sub habitu regulari et clericali ipsum religiosissime famulari decretum est. hoc autem innuit non penam irregularitatis sed magis oppositum. puta exercitium officii clericalis. Nam in executione ordinum et maxime in consecratione eucharistie clericus religiosissime domino suo famulatur cui est honor et gloria in secula seculorum amen. hec omnia scotus ¶ Notandum ut dicit Rich. quod in confirmatione fit iunctio crismatis in fronte in modum crucis eo quod hoc sacramentum ordinatur ad constanter et sine erubescentia confitendum fidem. Signum autem erubescentie et timoris maxime apparet in fronte propter sui propinquitatem ad organum ymaginative. Non debet etiam hoc sacramentum tradi nisi a ieiunis nisi cogat necessitas. de conse. di. 5. Ut episcopi. faciens enim contrarium peccat licet hoc non pertineat ad sacramenti essentiam. similiter non debet recipi nisi a ieiuno. hec rich. hoc tamen de facto multi episcopi non servant. Cuius ratio assignatur a quibusdam: quia unus episcopus non sufficeret ad tot homines confirmandos si ei tempus artaretur. ¶ Dicit insuper rich. quod debent illi qui sunt perfecte etatis moneri prius confessionem facere: ut melius disponantur ad susceptionem gratie que in ipso confertur. eadem di. Ut ieiuni. ¶ Frons etiam confirmati debet ligari quousque desiccetur: ne frons iuncta aliquas sortes contrahat. ¶ Insuper quia hoc sacramentum datur ad robur confessionis fidei: eo ipso quod homo ad huius sacramenti susceptionem accedit: ostendit quod sufficiens robur standi per se habere non presumit/ et ideo ad hoc signandum institutum fuit ut ab altero teneretur: si tamen aliquis confirmetur absque hoc quod ab alio teneatur suscipit sacramentum quamvis hoc fieri non debeat: nisi necessitas aliquando hoc exigat. Institutum quoque fuit quod non tenetur nisi ab uno: eo quod cognationes spirituales matrimonia impediunt. Unde de conse. disti. 4. Non plures ad suscipiendum infantem de baptismo accedant quam unus sive vir sive mulier. In confirmatione idipsum fiat. tamen ubi est consuetudo quod plures teneant: non est prohibendum. quia hoc potest cooperari ad amicitie nutrimentum. Non debet autem teneri a monacho nisi sit monachus. de conse. di. 4. Non licet abbati vel monacho de baptismo suscipere filios vel commatres habere. Idem de confirmatione in qua spiritualis cognatio contrahitur. 3. q. 4. Si quis. Potest autem vir teneri a muliere et econverso: quamvis magis deceat virum a viro teneri. Idemque potest esse patrinus in cathecismo/ baptismo/ et confirmatione/ si necessitas cogit. de conse. di. 4. In cathecismo. Non est tamen consuetudo romana: sed singulorum sint singuli. ut cum pluribus amicitia contrahatur. hec richardus.

Circa dist. 8. Queritur utrum eucharistia sit sacramentum noue legis? Quod non quia sacramenta noue legis habent verba aliqua pro forma/ non sic eucharistia: quia verba que sunt forma sacramenti oportet esse si- di. 8. q. 1.

mul cum sacramēto. Uerba autem que pertinent ad eucharistiam non sunt simul. quia eucharistia manet illis verbis non manentibus. ¶ Oppositum de conse. distin. 2. In sacramentorum oblationibus. ¶ Respōsio
§.1. ad questionē premittēdo rationem nois eucharistie. Est enim
diffinitio eucari. eucharistia signū sensibile ex institutiōe diuia veraciter signās corpus xpi et sanguinē sub speciebus panis et vini realiter cōtineri post consecrationē factā a sacerdote verbis certis cum debita intētione prolatis. Est autem hoc sacramentū noue legis Fuit nāqz a christo istitutum in cena. vt habetur. Luce. 22. vbi dedit auctoritatē apostolis hoc sacramentum conficiendi dicēs hoc facite in meā cōmemorationem. Fuit vero ꝯgruum xpz esse
§.2. nobiscum in tali signo sensibili: vt magis excitet quilibet ad reuerentiam et deuotionē ad xpm. Et hoc patet de facto qz populus deuotius audit missā qȝ aliquod aliud officium ecclesiasticum et singuli cum maiori diligētia cōfitentur quando intendunt cōmunicare quod ad minus fieri debet semel in anno secundum ordinationem ecclesie. Cōgruū etiam fuit post gnationem que fit in baptismo et augmētū seu robur quod fit in cōfirmatione dari nobis nutrimētum spūale sub similitudine nutrimēti corporalis quod precipue consistit in pane et vino. Quia vero cibus non sufficienter nutrit sine potu nec ecōuerso. ideo nō habet hoc sacramentum vnitatem indiuisibilitatis sed itegritatis. Est ei ad complctam refectionem anime: sicut corporis refectio ex cibo et potu itegrat. hñt etiā spes panis et vini vnū signatū vnitate integritatis. s. corpus christi.
¶ Corpus aūt cm̄ xpi vt dicit scotus §.3. potest accipi vno modo stricte. p ut includit ptes aiatas aia xpi cuiusmodi nō est sanguis ꝫ sit i potētia ppinqua vt ꝯuertat in carnē aiatā. et sic corpus est aliud essentialiter a sanguie. Alio mō potest corpus accipi vt includit omnia que pertinent ad totum corpus organicū siue sint partes aiate siue sint aliqua nō formaliter aiata: vt humores. et hoc modo sanguis est aliqd corporis. licet igitur corpus et sanguis primo modo sint diuersa signata p diuersa signa et propria. s. corpus per speciem panis et sanguis per speciem vini. tamen cō stituunt vnū signatū totale vnitate integritatis qd est corpus scdo modo dictū. ¶ Ad arg. in §.4. oppm̄ dico q alia sacramēta in vsu ꝯsistūt et in fieri. ita q idē est ibi sacramentū et pceptio sacramēti. sicut patz i baptismo. Hoc autem sacramentum est permanens. et hoc ꝯgruum fuit. qz xps permanenter voluit esse nobiscū vsqz ad finem seculi. et ideo hoc sacramētū nō hz aliqua verba pro forma. qz verba non possunt eē sine successione: qz tamē ipsa cōsecratio sacramenti consistit i fieri: ideo hz verba p forma q̄ dicuntur verba sacramentalia qz sunt forma consecrationis sacramenti que consecratio est iceptio sacramētalis sed nō

dicuntur sic sacramētalia sicut verba baptismi que sunt forma sacramēti. ¶ Et si queras quid sit formale i hoc sacramento? dico ꝙ relatio signi est hic forma lꝫ. cuius fundamētum sunt ipse spēs visibiles que quidē nō sunt signum gratie accidentalis ihe rentis suscipiēti sicut in alijs sacramētis sed gratie subsistentis scꝫ corporis xp̄i ibi realiter existentis gratia tn̄ accidētalis cō fertur in huius sacramenti perceptiōe ad nutritionē spūalē aīme. Qꝛ ṽo hoc sacrm̄ trāscēdit itellectum humanum: ideo fuit multiplicibus signis p̄signatū. s. in oblatione melchisedech qui panē ꝛ vinū obtulit deo in sacrificiū bn̄dicēdo abrahe/ꝛ in imolatione ysaac. Itē in cōmestiōe agni paschalis/et in māna celitus collato patribus: fuit enim conueniens hoīes per multiplicē figurā ad ip̄m credēdū induci propter eius difficultatē. De eius vero possibilitate dicetur in sequentibus.

Ecūdo quero an illa sit forma cōsecrationis euchari stie que ponitur i canōe misse ¶ Rn̄deo ꝙ sic. vn̄ ex. de ce mis. Cū marthe. Credimus ꝙ formā verboꝝ sicut i canone scribiꝫ et a xp̄o apostoli et ab ipsis eorum acceperunt successores. Siquidē ṽba ꝯsecratiōis corporis xp̄i sūt quattuor s hoc ē corpus meū. Eni āt nō est de eēntia forme sꝫ ponit ad cōtinuandum verba sacramētalia cū p̄cedētibus. et q̄ illud scienter omitteret grauiter peccaret. ¶ Est quoqꝫ ibi demonstratio partim ad sensum partim ad intellectū. Sensus ei est ꝙ hoc ens/ quod ē sub illis speciebus pro illo instanti prolatiōis orationis/est corpus meū. ꝛ loquiꝫ sacerdos in p̄sona xp̄i. vt patet per verba precedētia. Concept⁹ nāqꝫ causatus per orōnē prolatā non hēŕ per eā nisi in vltimo instanti p̄lationis orōnis. qꝛ ante illō nō habeꝫ cōceptus oīm partiuꝫ. Per aliqua eñ derelicta a dictionib⁹ q̄n p̄ferebantur intellectus in vltimo instāti p̄ collationē suā causant intellectum totius ex ꝯceptibus causatis per partes ¶ Est autem illa oratio cōuersiua: quia significatiue agit pro illo instāti pro quo diuina virtus conuertēs realiter agit faciendo corpus xp̄i ibi accipe esse. Et lꝫ i eodē istanti tp̄is sit veritas orōnis et operatio diuia: tn̄ prius natura est conceptus p̄pōis vt neutrꝫ. 1. opatio dīa. et. 3. veritas p̄pōnis ¶ Sed hic est dubiū vtrum si sacerdos p̄ferret tm̄ illa verba que sunt de forma omissis precedentibus cōficeret corp⁹ xp̄i. ¶ Dicitur a quibusdā ꝙ sic. qꝛ ista sūt p̄cisa forma. Alia vero sunt propter reuerētiā ꝛ orōnē premittēda: et grauiter peccaret qui illa omitteret. ꝛ huius opinionis est rich. hoc tn̄ ē dubiū scoto. quia verba sacramentalia ex vi verborū debent significare illud qd̄ ibi efficitur. sed ex vi cōsecrationis efficitur ibi corpus xp̄i: ergo hoc debēt ip̄a verba significare hec autē verba p̄lata sine precedētibus hoc nō significāt abso-

lute. licet eni minister possit intēdere se loqui in persona christi tamē ly meū absolute sine aliis verbis significat referri ad personam loquentis unde illud nō esset adorādum sine conditione scʒ si vere sit consecratū. ¶ Quātum aūt ad verba cōsecrationis sanguinis. s. hic est. ₇c. ponitur calix: q₂ cōsecratur sāguis in ratione potus. liquor autē non hʒ rationem potus nisi vt in vase. Ponitur autem noui ₇ eterni testamenti: q₂ lex noua est ppetua post ipsā eni non restat alia lex. Ponitur etiā ibi ministeriū fidei q₂ sacramentum istud secretam habet fidei intelligentiā. Aliud enim ibi cernit et aliud creditur Cernitur nanqʒ species panis et vini: et creditur ibi esse corpus xpi. quod vero additur hoc facite. ₇c. non est de forma consecrationis sāguinis. sed per illa verba ɔtulit christus apostolis potestatem consecrandi: ordinādo eos sacerdotes. ¶ Sed hic orit dubium: q₂ nullus euangelista recitat hanc formā qua vtimur Rñsio. Forma nostra est certa ₇ ab apostolis tradita. Multa ei tradita sunt ecclesie ab apostolis que non sunt scripta in euangelio extra de celebratione missarum. Cum marthe Euangeliste autem intendebant narrare rem gestam: non autem tradere formam consecrandi. ¶ Dicitur etiam a quibusdam ꝙ quecunqʒ forma scripta in euangeliis est sufficiens ad consecrationem vnde greci non vtuntur forma nostra qui tamen vere consecrare dicuntur. In ecclesia tamen romana tenetur minister de necessitate vti illa forma qua vtimur. Nō est autem nobis vt dicit scotus omnino traditum pro certo an ad formam consecrationis sanguinis pertineant alia verba post illud sāguis mei Et ideo periculosum est asserere de quo non habetur auctoritas sufficiens Non est autem periculosum ignorare. q₂ videtur ignorātia inuincibilis. Quid si sacerdos non recolit se dixisse ea que ad formā ɔsecrationis pertinent? Rñdet thomas in tertia parte ꝙ nō debet ex hoc turbari Non enim qui multa dicit recolit oim que dixit / si tñ certificet se illa omisisse. dʒ illa resumere et cetera per ordinem reiterare. ¶ Dubitatur vlterius vtrum sacerdote vno deficiente in missa sua infirmitate vel morte possit ₇ debeat per aliū suppleri. ¶ Dicit thomas i tertia parte ꝙ si sacerdos morte aut infirmitate graui occuparetur āte cōsecrationē corporis nō oʒ ꝙ per alium suppletur. si vero post consecrationeʒ debet misse celebritas p aliū expleri. 7. q. 1. Nichil dicit quoqʒ idem in. 4. ꝙ si sacerdos post cōsecrationē infirmetur / et non habeatur alia hostia: dʒ alius sacerdos hostiā diuidere et vnā partem sumere et aliam infirmo dare. ¶ Quid agendum si certū sit primum sacerdotem ɔsecrasse corpus et non sāguinem? Dicit rich. ꝙ debet alia hostia accipi ₇ totū a capite inchoari. q₂ cōsecratio corporis ₇ sāguinis ad vnū pertinet sacramentū quare ab vno debet pfici. et hostia per

primum sacerdotem consecrata debet per secūdum sumi vel solē niter reseruari. Si vero certum est primū sacerdotem consecrasse corpus et sāguinem. ali⁹ posset vbi ille defecit incipere ꝛ missam perficere: et sic intelligit decretum allegatum. Q; si nesciatur vbi primus sacerdos defierit: debet hostia cū reuerētia reseruari. quia nescitur vtrum sit consecrata vel non. et alia accepta hostia dȝ ali⁹ sacerdos mysteriū a capite ichoare ¶ Scot⁹ vero dicit ꝙ si dubitetur de materia corporis ꝛ sāguinis vtrum sit consecrata ꝙ ipsa non est perpetuo conseruanda. quia putresceret. sed sacerdos post communionem in missa sua potest illaȝ recipere sub intentione cōditionata tali. si istud est consecratū recipio vt cōsecratum: si nō recipio vt tale de quo est incertum: nec hoc est periculuȝ qꝛ ieiunus est ante perceptionē ablutionis vini. Et si non est sanguis quod percipit non facit tamen irreuerentiam corpori et sāguini iam perceptis. qꝛ et nos statim post sanguinem perceptum in altari percipimus vinum purum.

¶ Sequitur questio tertia

qō. 5 Utrum hoc sacramētum possit a non ieiuno sumi?

§. 1. ¶ Q; sic. qꝛ christus discipulis suis post cenā dedit eucharistiā ¶ Cōtra aug. ad inquisitiones ianuarij. Placuit spiritui sācto vt in honore tāti sacramēti pri⁹ in os christiani dominicum corpus intraret ꝙ alij cibi. ¶ Rn̄o

§. 2. Aliquis potest recipere hoc sacramentum non sacramentaliter vt si daretur eucharistia pagano q non discerneret eā cōi cibo. Aliquis recipit sacramentū sacramentaliter ꝛ non spiritualiter vt ille qui credēs ibi eē corpus christi recipit in pctō mortali non contritus: talis eni non recipit spiritualiter: qꝛ non recipit effectum huius sacramenti qui est nutritio anime per grām Aliquis autem recipit sacramētaliter et spiritualiter: vt fidelis sine peccato mortali qui secūdū possibilitatem suā examinauit conscientiā suam/ qui xp̄o incorporatur ꝛ fit eius membrum per gratiā vel eius augmētū. Sicut enim in nutritione corporali cibus conuertitur in alimentum: sic ecōtra in spirituali nutritus conuertitur in cibum: qꝛ per caritatem in ipsum trāsformatur. Quarto modo recipit aliqs spiritualiter et nō sacramentaliter vt cū bon⁹ xp̄ianus sm posse suum paratus abstinet propter reuerentiam sacramenti vel infirmitatem. vel qꝛ non pōt habere ministrum Tali enim dicit aug. de cōsc. di. 1. Ut quid paras dentem ꝛ ventrem: crede ꝛ māducasti. talis enim spiritualiter nutritur. ¶ Ad ꝑpositū dico ꝙ realiter oportet ad ꝑceptionē sacramentalem ꝛ spiritualem suscipientem esse ieiunū ieiunio nature. ita ꝙ a media nocte i qua incipit dies naturalis sm consuetudinem ecclesie non sumpserit cibum vel potū. Hoc autem fuit institutum ꝓpter reuerentiam tanti sacramenti que minor est realiter in pranso ꝙ in ieiunio. et vt primo queratur cib⁹ aie ꝙ

Quatuor modis pōt recipi sacramentum eucharistie

corporis. lz tamen accedere non ieiunũ in casu infirmitatis gra= uis qñ timetur periculũ mortis quia enim istud sacramentum et viaticum dandum est ei qui proficiscitur ex hoc mundo vt eũ perducat ad terminuz. ¶ Alius §.3. casus est si in regione in qua ce= lebratur i vino albo ponatur in calice aque pro vino ex aliqua negligẽtia. Cum enim sacerdos percipiẽs liquorem de calice ad uertit esse aquam: tenetur con= secrare sanguinem de nouo / et consecratum percipere. qr ex ra tione sacramenti et ex institutio ne xp̄i est q sacramentum confi ciatur integrum / diuisio enim sa cramenti sine grandi sacrilegio non potest prouenire. de conse. dist. 2. Cõperimus et ꝯsecratum non recipiens: a cõione vno ãno repellitur. de conse. d. 2. Relatuz Talis autem recipiens non ie= iunus non peccat nouo pctõ im mo mortaliter peccaret vt dicit scot⁹. nisi sic ageret: qr preceptũ minus strictũ quod est de recipi endo ieiunus est dimittẽdũ pro= pter preceptũ strictius quod est de integritate sacramenti seruã da. Nec ecclesia voluit in tali ca su ipsum obligare ad istud pre= ceptum: sed ad oppositum. Ap= paret aũt q ieiunium non est ita necessaria conditio in sacerdote recipiẽte: qr in die parasceues in qua non consecratur hostia par ticula posita i calice percipitur cum vino non consecrato et veri simile est q vinũ citius descẽdit in ventrem ꝙ illa particula que masticatur ergo ex consuetudi= ne ecclesie sacerdos ibi percipit eucharistiam non ieiunus. ¶ Et si obijcitur esse scãdaluz si pp̄ls percipit istum scdo conficere sã guinẽ. ¶ Dupliciter rñdet scot⁹ §.4 Uno mõ q si scãdalizetur: scan= dalũ est phariseoꝝ acceptũ non datum. De quo dicit dñs sinite eos. ⁊c. Nam factum in se bonũ est et necessariũ ⁊ quilibet dz iu= dicare q est bonum. et si nesciat causã: dz supponere q sacerdos habeat bonã causã. Alio mõ po test dici q satis bene põt cauere a scãdalo si caute faciat. Nã va dẽs ad cornu altaris quasi p vi no percipiẽdo post cõionẽ infu= so vino et aqua vel iã remanẽte aq̃ qr nõ totã assũpsit: poterit re dire ad mediuz altare ⁊ satis in breui tpe ab illo loco Simili mõ postꝙ cenatum est accipiẽs. ⁊c. continuare poterit vsq ibi: hec quotienscunq feceritis: et illis verbis ꝓlatis cũ debita reueren tia suscipere illud tanꝙ sangui= nem verũ ¶ Ad arg. in oppm̄: di ad arg. co q xp̄s vltimũ hoc voluit in ce na instituere vt artius infigere= tur cordibus fideliuz. quo autẽ ordine sumeretur: ap̄lis p quos ecclesias dispositurus erat reser uauit docendũ. ¶ Circa p̄dicta nota notãtum scdm̃ thomã in tertia bilia aliq. parte q reliquie cibi i ore rema §.5. nentes si casualiter transglutiã tur non impediũt susceptionem huius sacramenti. qr non traici untur per modum cibi vel pot⁹ sed per modum saliue / q̃ vitari non potest. Debet etiam esse ali qua mora inter susceptionem sa cramenti et alios cibos. vñ et in missa orõ gratiarũ actiõis post cõionẽ dicitur quã cõicant suas pre

uatas orationes dicũt. ¶ Ubi cõcordãs rich. dicit q si sacerdos ãte missã lauat os suũ ob sacramenti reuerentiã et casu aliqua gutta aque itrauerit stomachũ nõ ꝓpter hoc tenetur dimittere missam celebrare: maxime in die solenni. Nec hoc videtur impedire dignã preparationem presbyteri nec reuerentiã sacramenti Et de similib⁹ simile est iudicium

§.6 ¶ Qui etiã in sero post dictũ matutinũ bibit: nõ propter hoc impeditur a celebratione misse die sequẽti: secus est de illo qui post mediã noctẽ bibit: qz talis non est ieiunus siue postea dormiat siue nõ. Post vero huius sacramenti sumptionẽ nõ opz diu ab aliis cibis abstinere qz ille sacre spẽs cito a propria forma trãsmutãtur est tñ aliquãtulũ abstinendũ a cibis ne ipe spẽs que q̃ diu in forma ꝓpria remanẽt corpus xp̄i cõtinẽt: ɔmisceant cum

§.7 illis ¶ Qđ ãt dr de ɔse. di. 2. Tãta. Si mane dñica portio editur vsq3 ad sextã ieiunent ministri q eã consũpserũt: est abrogatum per contrariã consuetudinem. potest etiã intelligi de debito honestatis non necessitatis.

di.9 Circa di. 9. Quero vtrũ xp̄ns in pctõ mortali peccet percipiendo sacrm̃. ¶ Qz nõ Nullus peccat mortaliter faciẽdo illud ad qđ tenet. Sed aliqs non obstãte q sit in pctõ mortali tenet cõicare. Probatio mioris in trib⁹ casib⁹ Primo qz qlz xp̄ianus postq̃ ad annos discretionis ɔuenerit, tenetur cõicare saltem in pascha: nisi de ɔsilio sui sacerdotis et ꝓpter rationabilẽ cãm ad tp̄s abstineat. ex. de pen. ⁊ re. Ois. Secundo qz vt hr̃ de ɔse. di. 2. Relatũ tenetur sacerdos qui cõsecrauit recipere sacrm̃: ⁊ tñ possibile est q sit i pctõ mortali. vel q tp̄e intermedio incidat in mortale. ¶ Preterea nullus tenetur confiteri nisi semel i anno. scdm illd Ois vtriusq3 sexus. ergo potest exercere actus ɔuenientes: etiã si pluries non confiteatur et sic celebrare ⁊ cõicare. ¶ Oppositũ prie cori. 11. Qui mãducat et bibit indigne/iudiciũ sibi manducat ⁊ bibit.

Rñ. ¶ Rño. Aliquis põt esse in pctõ mortali tripliciter. vel in ad q. actu puta qz tunc peccat peccato mortali. scdo qz non penituit de preterito. tertio qz lz penituit vel peniteat: nondum tamen est confessus nec absolutus. De primo dico q peccat mortaliter qz simpliciter indigne manducat. ¶ De secundo dico q si non penituit qz ꝓpter negligentiã crassam vel affectatam non recoluit pctm̃: nõ excusatur a pctõ. lz minus peccet q̃ primus. tenetur enim anteq̃ communicet se examinare scdm diligentiã possibilẽ nr̃e fragilitati. prie ad cori. 11. Probet aũt seipm hõ. Si aũt non sit negligentia crassa. puta qz pcessit sufficiens examinatio et nullum occurrit peccatũ de quo nõ sit contritus ⁊ confessus nõ peccat ɔmunicãdo. lz forte aliquid lateat ⁊ traditũ sit obliuioni: immo talia peccata latẽtia p istud sacrm̃ remittuntur. ¶ De tertio dico q si occurrat opportunitas

Mortalr q e in pcto mortali peccat si nō cōfitet oportunitas erit.

confitendi/tenetur prius confiteri q̄ cōicare. q: non debet tm̄ reconciliari deo: sed etiā eccl'ie ad hoc q̄ digne recipiat sacramētū vnitatis ecclesie. Si autem nō occurrat oportunitas confitendi: si potest sine scandalo vitare ne communicet/tenetur non cōmunicare sed expectare confessorem propter eandam rationē. Si autem occurrat scandalū nisi statim communicet/ vt pote si īdutus est ⁊ postea occurrit sibi conscientia de pctō mortali de q̄ non fuit confessus alias et non habet in promptu ydoneum cōfessorem: tunc cū contrictione et voluntate confitendi tēpore oportuno non potest celebrare vt scandalū euitetur. Et similiter de alio ꝯmunicaturo qui ñ celebrat vt pote si sit ꝯsuetudo i aliquo collegio et religione ⁊ ecclesia vt omnes non sacerdotes cōmunicent: si tunc cum debet cōmunicare non habet ydoneum confessorem: potest aliquis non cōfessus cōmunicare. Nec peccat: quia nullum preceptum excludit ab illo actu in tali casu: quia dilatio confessionis i actu que tamen vere habetur in affectu: non excludit eum quin sit membrum etiā ecclesie militantis habile ad actus in quos mēbra communicant. et tenetur vitare scandalum proximi. ¶ De peccato veniali non oportet dubitare. q: de illo non est necessitas penitentie. Quedam tamen auctoritas de ecclesiasticis dogmatibus videtur facere mentionem de peccato veniali. Ait enim. Licet quis peccato mor-

deatur si peccandi de cetero nō habet voluntatem et satisfecit lachrimis et orationibus accedat securus. Sz hoc dico de illo quem mortalia peccata nō grauant: ergo videtur q̄ non potest accedere secure si habet voluntatem peccandi venialiter. Responsio. Illa auctoritas potestītelligi de mortali peccato. Ille eni quem mortalia pctā nō grauant supple in actu. et de preteritis egit penitentiam: lz mordeat q̄. s. nō ꝯplete satisfecerit: ꝑt securus accedere. ¶ Ad primū argumentum dico q̄ faciēs mō debito id ad quod tenetur non peccat. Ad minorē dico q̄ null9 tenetur in peccato mortali communicare. Ad primā ꝓbationē dico q̄ sicut tenetur cōicare: ita tenetur laborare vt sit extra peccatū mortale per penitentiā. eo dē ca. ¶ Ad scdm dico q̄ tenet sacerdos iste prius laborare q̄ sit extra pctm̄ mortale q̄ confecret et si contingat q̄ post ꝯsecrationē ante preceptionē occurreret memoria peccati mortalis cōmissi de quo nō precessit penitētia tenetur habere penitentiā interiorē anteq̄ percipiat: ⁊ differre penitentiā exteriorem vsq̄ quo occurrat sibi oportunitas cōfitēdi. ¶ Ad aliud dico q̄ multi in aliis casibus tenetur etiā ad penitentiam exteriorē: vt pote grauiter infirmus de quo desperat/et attētās actū de quo verissimile est scdm̄ humanū iudiciū. q̄ expōit se periculo mortis sicut i bello mortali. Ita etiam spali lege tenetur sacerdos anteq̄ exerceat actū istum ad peni

tentiã etiã exteriorẽ. ¶ Si q̃ras q̃ lege. Prime ad corinthios.xi. probet seipm homo: et sic de pane illo edat ⁊c. Hec scot⁹ ¶ Thomas vero concordans predictis dicit q̃ si aliquis sit a pctõ oino imunis nõ potest certitudinalit scire. Prime ad corin.3. Nichil nichi conscius sũ: sed nõ in hoc iustificatus sum. Potest tamen de hoc haberi aliqua cõiectura precipue per quattuor signa. sicut ber. dicit. Primũ cũ quis devote verba dei audit. Johan.8. Secũdo cũ quis se promptũ ad bene operandum inuenit: quia probatio dilectiõis exhibitio est operis. vt dicit greg. Tertio cũ quis a pctis abstinendi in futurum habet propositum. Quarto cũ de preteritis dolet: qr in his vera penitentia. vt dicit grego. ꝯsistit. vñ si quis per hmõi signa facta diligenti discutione sue cõscientie q̃uis forte nõ sufficiẽti ad cõmunionẽ deuote accedat aliquo pctõ mortali i ipso remanente quod eius cognitionẽ preter fugiat non peccat. imo magis ex vi sacramenti remissionẽ pcti ꝯsequit. ¶ Sõm vero rich. exñs in pctõ mortali aspiciendo corpus christi non peccat: quia nullam irreuerentiam facit sacramento. Tangẽs aũt facit irreuerentiã in sacramento: nisi in casu qñ.s. hoc facit cum timore et reuerentia propter aliquam necessariã causã. vt qñ erigit hostiã iacentẽ in terra/ nõ existente presenti alio digniori ad tangendũ eã. in quo casu. laicus et hoc facere posset. ¶ Dicit etiã q̃ si sacerdoti iminet scandalũ ꝑsone sue nisi cõmunicet. aut populi. aut qr iam incepit sacrũ mysteriũ: i quolz istorũ casuũ licitũ est sibi cõmunicare cum proposito cõfitẽdi. ¶ Dicit etiã distin. 17. q̃ si sit vere penitens et expectet de propinquo alium cui deuotius et securius confiteatur nullo iure cõicare prohibetur. ¶ Insuper dicit q̃ hoc sacrm in digne suscipiẽte hz duodeci effectus significatos ꝑ.12. fruct⁹ ligni vite. Apo. vlt. Inflãmat em in eo caritatẽ: reducit ad memoriam xpi passionẽ. sustentat contra casum ꝓuenientem ex ppria infirmitate. roborat ad operationẽ boni. spem auget. purgat veniale pctm̃ ⁊ quãdo q̃ mortale. vt cum homo non accedit contritus contritione formata: sed tantum attritus quãdoq̃ attrito ꝑ susceptionẽ sacramenti formatur. Reficit interna consolatione dat vitam gratie. vnit xpo manducantem sibi incorporando. fidẽ firmat munit contra demonis impulsum remittit ardorem carnalis concupiscentie. Et habetur per hos versus. Inflammat. memorat. sustentat. roborat. auget. Hostia spem purgat. reficit. vitam dat et vnit. Confirmatq̃ fidẽ. munit. fomitẽq̃ remittit. ¶ De hac materia dicit bonauentura in fine di.13. q̃ sacerdos q̃ tenetur celebrare quia habet parrochiam/ et est i peccato mortali nec habet copiam confessoris: sufficit q̃ conteratur et habeat propositum confitendi ⁊ accedat ad missam cum verecundia et reuerentia. ¶ Sed quid dicẽdum de eo cui

Margin: §.6 (beside "q̃ lege"); §.7 (beside "exñs in pctõ"); Effectus 12. eucha. §.8. (beside "Insuper dicit"); §.9 (beside "De hac materia").

in missa accidit remorsus de irregularitate ℂ Ad hoc rñdet bonauen. q quidã dicũt cum irregularitas nõ deleat per cõtritionẽ sed solũ per dispensationẽ q cõtumeliose assit populus et scãdalum timeatur: q tenetur aut deponere conscientiam irregularitatis aut dimittere missam si sibi accidit ante inceptionẽ canonis. ℂ Alij dicunt q prohibitio propter irregularitẽ ad ipsum se nõ extẽdit: maxime cũ accessit sine conscientia irregularitatis Unde propter reuerentiam sacramenti et scandalum populi dicunt q si dolet et libenter faceret quod in se esset: a domino esse dispensatum vt tunc. hec bonauẽtura. Pro qua opinione facit illud qd dictũ est dist.5. q nullus legislator interpretaretur preceptũ suũ esse seruandũ in eo casu in quo vergeret cõtra preceptũ legis nature vel diuine de precepto autẽ diuino est vitare scãdalũ proximi. Sic posset dici de cõmunicatiõe et suspẽsione. siquidẽ in talibus non verba legis sed legislatoris mens est attendenda. vt actum est in.3. agẽdo de epilieya di.33. Concordat alex.i.2.sen. vt põit aster. in fine scdi li. Si vo qrit de illo q inciperet habere cõscientiam q non esset sacerdos. ℂ Dicit bonauẽtura q aut debet deponere conscientiam. aut dimittere missam ante consecrationem fingnendo infirmitatem. vnde sanum consilium est q homo ante diligenter se preparet et in missa non cogitet de se sed de sacramento. De peccato autem mortali dicit q si habet sacerdotis copiam et hore aptitudinem puta ante canonis ichoationem: debet cõfiteri. si autẽ non habet: dicit q credendũ est q sine peccato potest quod inchoatũ est perficere si propositũ cõfitẽdi habet et cũ contritione. totũ suppletur. nec video ibi contemptum etiam: si non timeret scandalum hec ille.

Utrum pter alidd qd non est pctm teneat hõ abstinere a susceptiõe huius sacramẽti? ℂ Rñdet rich. q sic propter ordinationem ecclie q propter sacramenti reuerentiam ordinauit hoiem aliqñ debere abstinere a susceptione huius sacramẽti. propter aliqua que non sunt pctã: eo q ipediunt vel minuũt reuerentiã que debet obseruari in susceptione huius sacramenti cuiusmodi est nocturna pollutio proueniens ex crapula vel immunda cogitatione que precessit in vigilis. que crapula vel immũda cogitatio si mortalia peccata fuerint. vel probabile dubium est vtrum fuerint: tunc pollutio ex eis proueniẽs prohibet de necessitate huius sacramenti susceptionem. Si autẽ certũ est vel probabile q non fuerint nisi peccãta venialia: tunc illa pollutio non prohibet de congruitate vel honestate. Si autem proueniat ex nature infirmitate vel superfluitate: non prohibet. hec autem probari possunt per ea q dicunt di.6. Testamentum. Bonauentura vero dicit q si homo sentit pollutionem multum inclinasse aiam ad carnem: consu

lendum est sibi facere reuerentiã sacramento. Si autẽ sentit naturam expeditam et deuotio vel solennitas trahat ad perceptionẽ vel aliquid aliud recõpẽsans: põt sine remorsu accidere. Si tamen argumentũ habeat a turpi cogitatiõe vel crapula accedendo ad sacramẽtum incurrit dãnum et priuatur fructu nisi necessitas cogat hec bonauẽ. ¶ Hoc autem est intelligẽdũ de cogitatione vel crapula mortali. Non est autẽ pollutio nocturna peccatũ scdʒ thomam. lʒ possit esse signum vel effectus pcti
§.2. precedentis. ¶ De pollutione vero que in sõnijs incipit et in vigilia terminatur: dicit idẽ ꝙ pollutio ꝗtum ad rationem meriti vel demeriti magis iudicatur secũdũ principiũ qđ est dormiẽdo ꝗ̃ scdm finẽ que est invigilando quia ex quo excitatus est motꝰ in dormiendo: nõ subiacet vlterius volũtati vigilantis nec reputatur euigilasse quousqꝫ perfecte vsũ liberi arbitrij recuperauerit. põt tñ cõtingere ꝙ i ipa euigilatione peccatum oriatur si pollutio placeat ꝓpt delectationẽ; qđ quidẽ erit veniale si talis placentia sit ex surreptione; Mortale autem: si sit cum deliberato cõsensu/ꝑcipue cũ appetitu futuri. Si autem placeat vt nature sit exoneratio vel alienatio petĩ non creditur. ¶ Circa
ꝗ̃stio ꝓdicta dubitatur: qꝛ homo post
§.3. peccatũ mortale ꝯfessus potest corpus christi recipere ergo etiam post pollutionẽ nocturnã ꝓuenientẽ ex petõ mortali poterit si contritus sit ⁊ confessus. ¶ Ad hoc respondet thomas ꝙ cõfessio purgat maculam mẽtis: nõ autem immundiciam corporalem et hebetudinem que contingit in mente ex depressione eius a carne: hoc autem plerumqꝫ accidit in huiusmodi pollutione: propter quod anima impeditur ne eleuetur ad huius sacramenti suauitatem degustandam. Ideo non est ad ipsum accedendum post talem pollutionem nisi magna necessitas vigeret puta propter scandalum vel ruinã mortalem proximi vitandum vt innuit idem doctor in solutionibus argumẽtorum. ¶ De actu autem coniugali dicit idem in tertia parte ꝙ qui voluptate dominante coniugi miscetur prohiberi debet ab hoc sacramento. 33. questione. 4. Vir cum propria secus est si causa prolis vel debiti reddendi. ¶ De huiusmodi enim est dicendum sicut de pollutione que accidit sine peccato scdm etiam albertuʒ post factã communionem nõ debet illo die debitum exigere nec etiam exactum reddere nisi cum difficultate. sed tamẽ contrariũ non putat esse mortale. Richardus autem dicit ꝙ decretum de consecratione distinctione. 2. Omnis homo. dicens ante eucharistie sumptionẽ esse ab vxore aliquot diebus abstinẽdum. non loquitur de debito necessitatis sed cõgruitatis. ¶ Et sic posset exponi §.4.
illud capitulum. Vir cũ propria. Unde in glosa exponitur prohiberi. id est dissuaderi. Concordat scotus. 32. di. ¶ Circa predi §.5.
cta notandum secũdum thomã

In quarto q immundicia pene corporalis si sit perpetua vel diuturna non impedit a perceptione huius sacramenti sicut accidit in leprosis et patientibus fluxum sanguinis vel seminis. Si autem sit temporalis: tunc si ds sit mente bene dispositus nō prohibetur sumere quāuis laudabile sit ad temp9 abstinere. Probabile etiam periculum vomendi: huius sacramenti prohibet
§.6. susceptionem. ¶ Quid de amentibus? Dicit thomas q quidā dicuntur large amentes. quia debilem habent mentem et tamen sūt aliquo modo docibiles eorum que ad fidem et deuotionem huius sacramenti pertinēt et talibus non oportet corpus christi denegare. Quidam vero sunt omnino carentes vsu rationis. et si isti fuerint tales a natiuitate: non debet eis dari quia non possunt ad deuotionem induci q requiritur ad hoc sacramentum. Si vero inciderint in amentiam post fidem et deuotionem huius sacramenti: tunc debet eis dari nisi timeatur periculum vel vomitus vel de expuitione vel huiusmodi hoc est verum secundum richardum. Si furiosus anteq intraret furiam hoc sacramentum petierit in debito statu ¶ Per hoc potest itelligi illud quod habetur 26 q.6. Is qui in infirmitate penitentiam petit si dum sacerdos venit in frenesim conuersus fuerit et credatur statim moritur9 reconsilietur per manus impositionem et eucharistia ori eius
§.7 infundatur. Quid de pueris. dicit idem q pueris carētibus vsu rationis non debet dari. potest tamen dari pueris ante perfectam etatem. puta cum sunt decem vel vndecim annorum: si in eis signum discretionis vel deuotiōis appareat. An corp9 xpi sit dandum his qui pro criminibus sunt suspendendi vel decapitandi. Respondet bartholina q sic: si sint confessi et penitent 13.q.2. Quesitum.

Trum sacerdos possit dare corp9 xpi ei quē scit eē in petō mortali? Rndet thomas si peccatū est occultum puta per confessionem vel alias secrete scitum et ille i occulto petit: debz ei denegare et monere eum ne in publico petat. Si autem in publico petat debet ei dare. de conse. distin.2. Nō prohz. Unde dn̄s inde corp9 suū dedit. Si vero pctm̄ est manifestū: tunc siue in publico siue in occulto petat: debet ei denegare Q3 aūt dn̄s corp9 suū iude tradiderit: tenent cōiter sancti li cet hylarius dicat contrariū vt ponit delyra. Mat.26. ¶ Quid si dicat se confessū et absolutum. ¶ Rndet idē i qdā quolibeto q i foro iudiciali creditur hoi contra se non pro se. In foro autem penitentiali creditur hoi p se et contra se. Si ergo sit impedimētum eucharistie tale q ad forū iudiciale ptineat/puta excōicatio: non tenet sacerdos subdito suo credere quē excōicatū nouit nisi ei de absolutione constiterit Si aūt sit impedimētum qd ad

forum penitẽtie pertinet scilicet peccatum: tenetur ei credere/et iniuste agit si ei eucharistiam denegat. ¶ Nõ est autẽ danda hostia non consecrata loco ꝯsecrate: quia manducans adorat qđ mãducat vt dicit augu. ⁊ sic daret occasio ydolatrandi. ¶ Nõ est etiam dandum ad sumendũ aliquod experimentũ siue propter aliquam purgationem īfamie et huiusmodi. vt dicit idem in tertia parte: quia tales purgationes sunt inhibite. extra de purga. ca. Ex tuaꝝ. vbi dicit glosa ꝙ ille purgationes inhibent in quibus deus tentari videtur De quo habet .21.d. s. vbi sñiaꝝ.

§.10 ¶ Utrũ sacerdos hoc sacramentum dare debeat illis qui de crimine sũt suspecti? Rñdet Ric. ꝙ triplex ẽ suspitio scilicet temeraria/ꝓbabilis/et violenta. ¶ Temeraria dicitur que ex irrationabili causa consurgit/ puta ex rumoribus detractoꝝ. Probabilis aũt q̃ consurgit ex probabilibus signis. ⁊ propter has non est eucharistia deneganda: q2 nullus ante verã ꝓbationẽ iudicãdũs. Uiolenta vero dicit que cõsurgit ex presũptionibus violentis. vt si inueniatur solus cũ sola/nudus cum nuda/suspectus cũ suspecta in codẽ lecto: loco ⁊ tẽpore suspectis. ⁊ contra suspectos tales iudicãdũ est sicut iudicaret de facto. Unde sicut publice criminoso sacerdos nõ debet dare eucharistiã: ita nec manifeste vel publice suspecto de crimine modo ꝓdicto. Sicut ei homo cõuincitur de crimine testibus aut facti euidentia: sic suspitione violenta. 32. q. 1. Dicit dñs. ¶ Nõ sumitur autem manifestum in predictis pro oi eo quod probari potest: quod magis proprie dicitur manifestabile q̃ manifestũ. Un̄ si sacerdos sciret parrochianũ suum esse in crimine quod legitime posset cõtra eum probare/ita ꝙ illud crimen nesciret cum eo nisi duo vel tres testes per quos hoc ꝓbari posset: non propter hoc deberet eucharistiã negare illi in publico petenti. q2 iam conferret sibi penã ante criminis ꝓbationem quod fieri nõ debet. 11. q. 3. Hoꝝ qui. Si accipitur hic manifestũ pro notorio. Est autem peccatũ notorium vel per sententiam seu confessionem factam in iure seu iudicio quod dicitur notorium iuris: aut euidentiam rei que tergiuersatione aliqua celari non potest: quod dicitur notorium facti extra de coha. cleri. et mulie. capi. vlti. puta si sit notũ oibus existẽtibus in parrochia vel maiori parti illorum. ¶ Nõ est etiam dãdum corpus christi magis siue hystrionibus mala arte vtentibus. de conse. distin. 2. Pro dilectione. Puto nec maiestati diuine nec euangelice discipline congruere: vt pudor et honor ecclesie tam turpi et infami contagione fedetur. Si tamen tales reuertantur ad dñm: eis gratia vel recõciliatio nõ negetur: vt dicitur capitulo sequẽti. Non est tamen sic intelligendum secundum Richardum ꝙ statim debeat eis dari eucharistia: quia propter reuerẽtiam sacramenti et vt ꝓbetur eorum cõ

§.11 notorium

uersio non ficta: nō debet eis da ri vsq3 post peractā penitētiā ni si aliqs articul⁹ necessitat? vl' pie tatis aliqñ aliter fieri suaderet. Predicta autē nō intelligunt de hystrionibus seu ioculatorib⁹ q̄ ludis licitis et honestis vtūtur.

di.10 q.1.

Jrca distinctionem.x. Queritur vtrū possi bile sit corp⁹ christi sub speciebus panis et vini realiter contine ri? ¶ Q; non. q2 corpus xpi sub illa specie vel est quantum vel non q̄tū. Non potest esse ibi nō q̄tum quia cum sit q̄tum i celo simul esset q̄tū et non q̄tū. Nec potest ibi esse q̄tum: quia tunc esset ibi modo q̄titatiuo: cū mo dus q̄titatiuus sit ꝓpria passio q̄ti. sed illud est falsū: quia isto modo maius nō potest esse cum minori. ¶ Preterea. Aut in eu charistia eēt pars corporis chri sti extra partē an nō. Si sic non esset omnes partes simul sub ea dem parte hostie. Uniuersaliter enim cuius partes sunt extra se inuicem si est simul cum alio q̄ to pars videtur esse cum parte et totum cum toto. Si autē non sit ibi pars extra partem igitur non est ibi q̄tum. ¶ In opposi tum. Mathei.26. Hoc est corp⁹ meū ¶ Et iohānis.6. Caro mea vere est cibus. ¶ Hic sunt duo vi denda. Primo quid circa hoc ē credendum: secundo qualiter ē possibile. De primo dico q̄ cor pus christi ibi esse realiter est de substantia fidei. vt patz. Math. 26. et Lu.22 Et si isti velint ista exponere q̄ sint figuratiue di cta sicut illud quod ait christ⁹. Ego sum vitis vera. istud est oi no contra intentionem saluato ris. ¶ Uniuersaliter enim intelle ctus verborū christi potest ex se quentib⁹ et ex precedentib⁹ ha beri. et ex aliis locis scripture. vt pz p augustinū. 83. que. q.69. Unde cū xp̄s ait. ¶ Ego sū vitis vera: subiungit et vos palmites Constat enim q̄ discipuli non e rant palmites naturales s3 tan tum figuraliter. Sed cum dicit luce.22. hoc est corpus meum: subdit statim/ quod ꝓ vobis tra detur. Cum etiam dixisset. hic est calix sanguinis mei: subdit qui pro multis effundetur. hoc etiam manifeste patet ex alio lo co scripture. Jo.6. ¶ Et si dicas q̄ vidēs christus aliquos abūs se ratione sue predicationis de eucharistia: postea exponit se di cens. Spiritus est qui viuificat Caro autē non prodest quicq̄. Uerba que locut⁹ sum vobis spi ritus et vita sunt. quod pertra ctans augustinus de cōsecratio ne distinctione.2. primo heresis ait. Non hoc corpus quod vide tis manducaturi estis. nec bibi turi illum sanguinem quē effu suri sunt qui me crucifigent/ sa cramentum vobis aliquod com mendaui: spiritualiter intelle ctum viuificabit vos. ergo ex ver bis christi et augustini videtur q̄ non intellexit de corpore suo nisi figuratiue. ¶ Respōdet ma gister i littera q̄ nec christ⁹ nec augustinus vult negare verita tem corporis christi in sacramē to. sed q̄ non est ibi visibiliter et in propria forma sicut intellexe runt illi qui habierūt retrorsum

sz est ibi inuisibiliter. et hoc est qd ibi dicit augustinus. Ipsu quide et no ipsu corpus qd videbatur manducabatur ipsu inuisibiliter et non visibiliter. ¶ De scdo quattuor sut videnda. primu quo incipiat ibi esse corpus xpi et tn sine mutatione locali. qr non deserit proprium vbi i celo. Scdo quomodo possit esse quantum sine modo quantitatiuo. Tertio quomodo possit ee maius quantum simul cum minori quanto in loco equali. Et quarto quomodo illud quantu sit simul realiter i diuersis locis

Articu.2.

¶ Quantum ad primum dicit scotus q corpus christi icipit esse sub speciebus sine mutatione locali proprie dicta. quia illud quod proprie mouetur localiter deserit primum vbi et acquirit nouum vbi circunscriptiue. Corpus autem christi licet acquirat nouam presentiam ad species: non tamen est ibi localiter sicut nec angelus dicitur esse localiter in loco: lz sit de nouo pns alicui corpori. Corpus etiam christi non deserit vbi quod habet i celo pter huiusmoi presentiam ad species. Unde augustinus de consecratione disti.2. Donec finiatur seculum sursum e dominus et sic dicitur proprie mutari. Large tamen posset dici mutari inqtum acquirit nouum respectu presentie ad species: qui est respectus extrinsecus adueniens. quia no necessario sequitur extrema posita in actu. ¶ Quantum ad scdm dicit idem q positio que est differentia qtitatis que scilicet dicit ordine partiuz in toto. necio inest quanto continuo pmanenti. et istam oportet saluari i pposito. Non eni est intelligibile aliquod ee qtu dimensionatum: quin sit significare in toto ordinem huius partis ad illam scdm quatitate iterjacente. Sed positio q dicit coextesionem partiu locati ad locu ita q partes eius coextendant partibus loci et in proposito dicitur modus quatitatiuus non necessario inest quatitati cum sit accidens p accidens. Est eni respectus extrinsecus adueniens partiu quanti ad partes alterius quati. Et ideo istam habitudine bene possibile est deum separare qto manente. seruando scz quantum et coexistetiam eius ad aliud qtu sine ista coextentione partium vnius ad partes alterius / sicut sine cotradictione potest seruare superficiem sine colore / vel albedine sine similitudine lz non sine aptitudine ad ipsa. Potest namq intelligi coexistetia alicuius ipsi toti absq hoc q intelligatur coextensio partium partibus. et sic erit respectus ptie ad locum sine tali positioe. ¶ Et si qras qd sit qtitatem seruari absq positione extrinseca. ¶ Dico q nihil aliud est q absolutu seruari sine respectu extrinseco aduenienti. Sic enim existentia seruari sine ista positioe no est aliud q vna extrinsecam relationem conseruari sine alia extrinseca relationem: sicut vbi totius ad totum sine positione siue respectu partium ad partes. ¶ Et si obijcitur q qtitas non potest poni sine respectu isto quem dicit modus qtitatiuus: quia no potest esse q

tum cū alio q̄to quin illi cōmensuret. ¶ Dico q̄ verū est loquēdo de cōmensuratione secūdum equalitatem vel inequalitatem que dicunt respectum intrinsecus aduenientem. vt in proposito corpus xp̄i est maius hostia. sed non de cōmensuratione que dicitur coextensio que importat simultatem partis cū parte et est respectus extrinsec9 aduenies q̄ non necio consequitur extrema Non est igit in hoc sacramento positio que dicit ordinē partium locari ad locū. s3 totū corp9 xp̄i est in q̄libet pte hostie. ¶ Ex p̄dictis p3 tertiū. s. quō maius q̄tū pōt simul eē cū minori q̄to q2 nō ē ibi localr seu dimēsiue. Sicut ei deus pōt facere actiuū et passiuum sine actiōe. vt patet de tribus pueris in fornace exn̄tibus sic potest facere corp9 et locum sine vbi proprie sumpto siue locali vel dimensiuo. et sic maius q̄tum cū minori q̄to pōt quoq facere q̄titatē sine suo effectu q̄ est loci repletio: sicut calorem sine calefactione. Un̄ licet xp̄s in sacramento sit cum sua q̄titate non tn̄ vtitur ea occupādo locū sicut nō vtitur sua claritate non illuminando aerē. ¶ Quantum ad quartū dicit scot9. cum deo sit possibile oē quod nō includit cōtradictionē: potest facere idē corpus i pluribus locis non tm̄ p̄saliter sicut est corpus xp̄i in sacramēto/ s3 etiā localiter. Q8 sic declaratur. Cū ei dico corp9 esse in loco localr: nichil dico supra corpus nisi respectū quēdā extrinsec9 aduenientem fundatū in q̄to ad aliō q̄tū circūscribēs

Respectū aūt talē plurificari super idē fundamētū ad diuersos termios oino nō apparet cōtra aliq̄d notū scdm rōem. q2 illi respectu de q̄bus minus videt puta respectus itrinsecus aduenietes possunt plurificari sup idem fundamētū ad diuersos t'mios sicut sup eandā albedinē possūt fūdari plures similitudines. vn̄ sequētes rationem nō debēt inniti ymaginationi q̄ nō separat locū a corpore. nec corpus a loco. nec pcipit vnū plificari sine alio. q2 cum ymaginatio innitatur sensibus: nichil aliō apphēdit. quare ex hoc non est dicēdū ipossibile vnū sine alio plurificari. Nulla eñ videt necessitas q̄ plurificato posteriori plurificet ipsum prius. Ipsa aūt vbi sunt manifeste posteriora ipō q̄to locato et sibi cōtingenter aduenietia. Unde hugo li. 2. de sacramētis. Nō est mirū si mirabilis mirabilia opatur. q̄ eñ locū fecit et locum in corpore. et corpus in loco. et qui fecit vt corpus vnum i vno loco eēt fecit sicut voluit et si voluisset alit facere potuisset. Nam et q̄n vult alit facit. ¶ Ex predictis p3 ad q̄stionē. via eni virtutis q̄ de nichilo mūdū creauit hoc sacrm̄ istituere potuit et de facto istituit: in quo manifestat ei9 ieffabilis caritas seips nobis tā mirabiliter cōicando. hoc aūt incredibile nō erit si factor oп̄s cogitat cui nō erit impossibile q8 sibi placuerit ¶ Predictis aūt itellectus fidelis luie fidei adiutus firmiter assentit: ac ratiocinando cōcordat. dicit ei intellectus q̄ ꝑitas nō pōt di-

cere falsū. et fides assumit. Ueritas dicit. Hoc ē corpus meū: et p̄cepit vt diceretur. ergo hoc est indubitāter tenēdum. lz aūt eiusdē sit potentie mūdū de nichilo creare et panē in corpus xp̄i cōuertere. qz diā potētia est in se vna et idiuisa. Magis tn̄ declaratur ex creatione q̄ trāsubstantiatione: qz terius a quo creatiōis est Nichil. Disputam⁹ tn̄ q̄q̄ de hoc sacramento et aliis q̄ sunt fidei non ad fidem generandam que innititur prime veritati. sed ad ipsam nutriendam. ne propter ignorātiā aliquis cōcedat repugnās fidei. vel neget cōueniens ad fidem: sicq̄ ipsa cognita errores caueamus et cauendo i veritate persistamus.

§.9. ¶ Rationes quoq̄ que inducūtur a sanctis ad probandum ea que sūt fidei sunt persuasiones quedā manifestātes nō esse ipossibile. quod i fide proponitur.

§.10 ¶ Et nota dū q̄ cū absolutum nō declinat eē i aliquo aduenıēte sibi nouo respectu extrinseco. quia prius nō variatur ad variationē posterioris: eedem partes et eadem q̄titas aliaq̄ absoluta q̄ insunt corpori xp̄i exn̄ti in celo: insunt eedem in sacramēto. ¶ Ubi sciendum q̄ inesse aliquid xp̄o potest intelligi dupl'r. s. primo vel concomitanter. Aliquid dr̄ i proposito iesse christo primo vt hic qd̄ sibi iesset si nusq̄ alibi esset. Cōcōitanter autē dr̄ sibi inesse hic. quia primo sibi inest vt alibi. et ex hoc sibi inest propter idētitatem subiecti et forme. Ois igitur operatio vl' forma absoluta que est in xp̄o primo vt in celo, inest sibi concomitanter vt hic. qz propter presentiam nouam ad species que est respectus extrīsecus adueniens/ nō desinit sibi iesse aliquod absolutū. Et sic qz christ⁹ in celo exn̄s videt petrū visione sensitiuā, ideo exn̄s in sacramento videt ipsum concomitanter. Nulla tn̄ sensatio inest sibi primo vt in sacramento: qz organū sensus ad hoc q̄ immutetur vel patiatur a corpore oportet q̄ sit localiter i loco seu modo q̄titatiuo. et sic in sacramento non videt visione sensitiua vel recipit a corpore calorem vel frig⁹ aut dolorem primo: sed tm̄ concomitanter. s. si talia sibi insint exn̄ti sub modo suo naturali. Operatio tamen spiritualis/ puta itellectus et voluntatis pōt primo inesse xp̄o in eucharistia. qz aīa xp̄i beata itelligit sicut angelus quo ad hoc q̄ nō dependet a sēsibus in intelligēdo. et sic potest vt hic itui tiue itelligere ea que sunt sibi p̄ntia. puta aīam sacerdotis vel angelum hic presentē. De hac materia nota ea que dicta sunt. 4. phisicorum. 4. cap.

¶ Licet etiam xp̄s totus contineatur sub vtraq̄ specie: aliter tn̄ continetur sub specie panis et aliter sub specie vini. Ex vi eīn sacramenti continetur corpus christi sub specie panis tāq̄ ei⁹ proprium signatum. Sanguis vero/ anima et deitas continentur ibi concomitanter. quia corpus christi non est sine sanguine anima et deitate. Sub specie autem vini continetur sanguis ex vi sacramenti vt eius proprium signatum. corpus vero ani §.11

ma et deitas per concomitanti=am. Et sic panis conuertitur in corpus christi / et vinum in san=guinem. ¶ Ex predictis patet q̄

§. 12. si i triduo fuisset eucharistia cō=secrata: cum anima esset a cor=pore separata nō fuisset sub spe=cie panis. nec etiam sub illa spe=cie fuisset i triduo sanguis / cum fuerit in morte a corpore separa=tus. vt ponit Nicholaus de ly=ra. prime ad corinthios.xi. fuis=

Ad arg. set tamen ibi deitas. ¶ Ad pri=mum dico q̄ modus q̄titatiuus nō est passio quāti sicut risibile hois. sed respectus extrinsecus adueniens partiū quāti ad par=tes alterius quanti. ¶ Ad scdm dico q̄ pars est extra partē ꝑut extra respicit partes corporis et sic pertinet ad positionem que ē differētia quātitatis dicens or=dinem partium in toto. sed pro=ut extra ꝑtinet ad locū sic pars non est extra partem / hoc est ex=tra locum in quo est alia pars. Sed vt dicit hylarius vbi est ꝑs corporis christi ibi est totū cor=pus christi et sic totum corpus christi est in qualibet parte ho=

§.13 stie. ¶ Notandum secūdum sco=tum licet quidam aliter dicant q̄ intellectus creatus a corpore separatus siue angelic⁹ siue hu=man⁹ potest naturaliter cogno=scere noticia intuitiua corpus christi vt existens in eucharistia cum totum ens creatum sit ob=iectum proportionatum tali in=tellectui vt dictum est. distin.3. primi. Idem etiam potest intel=lectus coniūctus corpori glorio=so: cum tale corpus non ipediat ipsum a sua operatione. ¶ Et si arguas q̄ tunc mali angeli hoc possent cum in eis remanserint naturalia integra. secūdum dio=nisium quarto de diuinis nomi=

§. 14. nibus. Respondet scotus q̄ quilibet malus angelus si absolute permittatur vti potētia sua na=turali: posset itelligere quodcū=q̄ intelligibile creatum. ⁊ per cō=sequens posset intelligere cogi=tationes cordiū et mysteria gra=tie ex quo posita sunt in effectu. sed multa possunt ex natura sua que non permittuntur eis cuius=modi est videre secreta cordium sic etiam non sunt permissi co=gnoscere integritatem marie: vt non impediretur redēptio nr̄a si em cognouissēt: nunq̄ dn̄m glo=rie crucifixissent hoc ē nunq̄ me=redimi ei⁹ morte ꝑcurassēt. Pos=sunt igit videre corp⁹ xpi in sa=cramēto si ꝑmittat: alias non.

Circa distinctionē xi. q̄ panis trans=substantiat in cor=pus xp̄i ⁊ vinū i sā=guinē extra de sū=ma trinitate. Fir=

di.xi qō.1.

miter credimus. Uidēdū est de materia cōueniēte isti ꝯuersioni ¶ Et primo de materia ꝯuersio=nis in corpus. 2°. de materia cō=uersionis in sanguinē. ¶ Quan=

§.1. tum ad primū dico q̄ panis tri=ticeus aqua elementari coagu=latus est conueniēs materia cō=uersionis i corpus christi. vt pa=tet de cōse. di.2. Cuius ratio est q̄ xp̄s sic instituit. Unī ioh.13. se grano frumenti cōparat dicens Nisi granū frumenti. ⁊c. Cōgru=entia institutionis est: q̄ cū hoc sacramentū sit signū nutrimēti

cont. modus existendi corporis xi est supernaturalis ... a solo intellectu supernaturali qualis est diuinus cognoscitur

ti spūalis: cōgrue istituitur i pane triticeo qui est pncipale nutrimentū corporis. Non sufficit aūt ad hoc pasta cū nō sit cibus vsualis nec conueniens nutrimentū. ¶ Et notandum s̄m pe. al. et thomam q̄ si fiat tanta permixtio granoꝝ alterius seminis cum frumēto q̄ trahatur i aliā spēm vt qn̄ appositū ē pdn̄ans vel etiam ad speciem mediā vt qn̄ equalis est virtus in vtroq̄ mixtibiliū: tunc non potest inde confici. q̄ mutata est species panis triticei. secus est si nō sit tanta additio quin maneat species tunc eni potest confici. ¶ Notādum etiā q̄ licet facta cōuersione panis in corpus christi nichil substātie panis remaneat. quia trāssubstantiatio est totalis trāsitus substantie in substantiam non tamen dr̄ panis anichilari q̄ aliud sibi succedit vt termin⁹ s. corp⁹ christi. ¶ Sed hic occurrit dubium an debeat esse panis azim⁹ vel fermētatus. ¶ Rndeo q̄ de necessitate panis consecrabilis nō est nec q̄ sit azimus nec q̄ sit fermentatus: q̄ non differunt specie. secūdum anselmum in libello suo de azimo. Un̄ tempore leonis pape fuit istitutū q̄ conficeretur in fermēto propter heresim ebionitarum extinguēdam dicētiū q̄ necesse erat xp̄ianis iudaizare. et per ɔn̄s pascha suū in azimo cōficere/ qua extincta redijt eccl'ia occidentalis ad primā cōsuetudinem a xp̄o vicario traditā. De necessitate tamē ministri in ecclesia latina est hodie ɔficere i azimo. Et forte etiā grauiter peccant greci non conformantes se ecclesie petri. maxime cum christus in azimo confecerit. vt habetur expresse per illud Math. 26. Prima autem die azimorum accesserunt discipuli ad iesum dicentes. vbi vis paremus. &c. Siquidē illa hora qua debuit secundum legem comedi agnus paschalis. comederunt discipuli verum agnum. s. 14. die mensis primi apud iudeos. siue lunationis eiusdē. q̄ iudei faciebant menses secundū lunationes. In die autem. 15. erat sollennitas. i. prim⁹ dies integer solennitatis pasche et in illo die passus est christus. ¶ Notandum aūt ad declarationem quarūdā auctoritatum euangelij quas greci male intelligunt q̄ pascha quinq̄ modis sumitur secundum innocentium de officio misse. Uno modo pro solēnitate diei azimorum que erat luna. 15. et sic sumitur. Joannis. 13. Ante diem festum pasche: secūdo modo pro. 14. die in cui⁹ vespere comedebatur agnus. Tertio modo pro hora immolationis agni. Quarto pro ip̄o agno. Quinto pro panibus azimis. ¶ Ex p̄dictis potest assignari quedam ratio mobilitatis pasche et aliarū solēnitatū illā cōcomitātiū q̄ enim immolatio agni paschalis que erat figura immolationis veri agni qui tollit peccata mundi fiebat. 14. die lunationis illius mēsis q̄ quidē lunationes quolibet anno variant: hinc est q̄ etiam solennitates correspōdētes apud xp̄ianos diuersimode transmutantur. p̄ hoc etiam declarat quomodo eadē die

nota seq̄n tia.

xps fuit annunciatus et pass9. qr scz annunciatio dni fuit illo anno.15. die lunationis illius mensis. ¶ Celebratur aut septuagesima in memoriam.70. annoru quibus fuit populus israel i captiuitate babilonica. Siquidez numerus septuagenarius consurgit ex ductu septenarij i denarium: omneqz tps septem diebus coprehenditur. vt ait gregorius. A.70. quoqz vsqz ad octa. resurrectionis: sut.70. dies per quod moraliter designatur qp si velimus eternam vitam consequi q per octaua die designat: oportz nos in hac vita qua sumus exules a hierusale celesti obseruare dece madata diuine legis. ¶ Tuc quoqz dimittitur alleluya qui e cantus leticie: ad designandum vita psitem esse tempus luctus dimittimus vero partim gloria patri in principio passionis et totaliter in triduo propter ignominia passionis xpi. ¶ Uelatio vero ymaginum significat absconsionem discipulorum: extinctio vero candelarum vna dempta significat fidem perfecta in sola virgine remansisse hinc est qp in die sabbati sibi specialis reuerentia exhibetur in missarum eiusdem virgine purissime celebratione: et populi ad ipsa speciali deuotione. ¶ Altarium denudatio significat xpi denudatione q est lapis a iudeis reprobat9. Ipsorum lotio significat exitum sanguinis et aque a xpi latere ¶ Campanaruz non pulsatio significat cessationem predicationis discipulorum xpi. Tollitur aute principiu et finis horaru qr ablatus est a nobis dns iesus xps q est principiu et finis. ¶ In cena quoqz et in parasceue pacis osculu no datur in detestatione osculi proditoris. Datur vero in sabbato sancto: qr tunc inchoatur solennitas paschalis in qua dicit dominus discipulis pax vobis. Velu aut qp in.40. ate altare ponitur: significat prophetias ante xpi passione velatas fuisse quod velamen in xpi morte sublatum est in cuius signum dno spiritu emittente velum tepli scissu est a summo vsqz deorsum. Tractus qui loco alleluya in quadragesima dicitur significat xpz tractu ad varios iudices pro nobis miseris in sua benedicta passione. Quia vero totus mundus fuit illuminatus et in dei amorem inflammatus per duodecim apostolos xpi cruce predicates: hic est qp in dedicatione eccle materialis vniuersalem ecclesia seu fidelium cogregationem mystice representatis sut duodecim cruces in qb9 ponunt duodecim candele lucentes et ardetes. ¶ Oblatio autem fcta pro nobis a xpo in cruce repntatur in missa puta eleuatio manuum sacerdotis significat eleuatione manuuz xpi in cruce et hostie fractio significat separatione aie xpi a corpore. Dicitur quoqz missa a mittendo qr oblatio corporis xpi mittitur ad celu misterio angeloru. Non dr aute flectamus genua in die parasceue cum dr oratio pro iudeis in detestatione genuflectionum illo die christo irrisorie fractarum. De hac materia multa tagentur distinctione sequenti.

arti. ¶ Quātum ad scđm dico q vinū scđs artificiale siue quodcūq aliud vinū qđ nō est vinū vitis vt pote vinū pomorū: nō est vinū nisi sm quid vel equiuoce. vnde nullū tale est aptum consecrari. cuius rō est: qz xps sic instituit. et hoc qz pars principalis nutritionis scz potus principaliter consistit in vino et debet esse expressuz de vua. qz q̄dā liquor ē in vua ma gis hz rationem comestibilis q̄ potabilis. ¶ Nō dat aūt sacrm populo sub vtraq spē propter periculum effusionis. Aquam vero vino apponi nō est simpliciter necessariū de necessitate scri qz etiā qñ apposita est nō cōuertitur in sāguinem nisi prius conuersa fuerit in vinum. Et io ita modica est apponenda z ita tempestiue q ante consecrationem possit esse conuersa in vinū. Greci etiā non apponunt aquā vt dicit innocentius. hoc tñ est de necessitate ministri propter preceptum ecclesie romane et ēt xps vinum cui fuit prius aqua mixta consecrauit vt ait dam. li. 4. Cōgruentia aūt appōnis aque ad vinū est vt significetur populus vniri xpo per fidē. de cōse. di. 2. Cōione. Vñ nō sufficeret si apponeretur i dolio: qz nulla esset ibi significatio: sed debet apponi iminente oblatione. Non sūt aūt agresta nec acetū materia consecrationis cū specie differant a vino vt patet ex eorū qualitatibus z operationibus. Vinū eni est a tota specie calidū: acetū vero a tota specie frigidū. vt dicit scotus. De vino tamen aliquali ter tendente ad acedinem potest fieri consecratio. scđm innocen. et rich. Quia vero scđm aug. in sacramēto sine intētione nichil agit ideo si sint plures hostie super altare/ nō cōsecrātur nisi ille quas sacerdos intēdit ɔsecrare.

Circa di. 12. quero an i eucharistia sit aliquod accidēs sine subiecto? ¶ Qz non. 7. metaphē dicit ari. q nō est possibile aliqđ accidentiū eē sine subiecto. ¶ Item scđm boeciū accidentis esse est inesse. ¶ Itē posterius essentialiter non pōt esse sine priori. 5. metaphē. sed accñs est posterius suba. 7. metap. ergo nō pōt esse sine ipa. ¶ Oppositū magr in littera. Rñō scđm scot. q accñs pōt sumi vno mō pro per se significato eius. s. pro ipsa accñtalitate vel inherentia que est respectus extrinsecus aduenies inherentis ad illud cui inheret. z potest pertinere ad genus actionis si actio dicat non tantum respectuz agentis ad passū/ sed ēt forme ad informatum. Alio mō pōt sumi pro eo qđ denotat a tali significato siue sit accñs absolutum siue respectiuum. Loquendo igitur de per se significato accñtis contradictio est ipm non esse in subiecto intelligendo vniformiter in subiecto z predicato i. si actu actu. si aptitudine aptitudine: qz accñtia seu inherētia est quidā respectus ad illud cui accidit seu quē importat hec dictio accñs seu inherēs ¶ Hoc pmisso pono duas conclusiones. Prima ē q loquēdo de eo qđ denotat a tali significato z est per se respectus contradictio est q sit sine fundamento seu subiecto eī

hoc actu. ita scʒ ꝙ nō actu inhereat subiecto probatur qꝛ respectus est essentialiter habitudo inter duo extrema. Et iō sicut tollere terminuʒ ad quē respectus est: est destruere respectū. ita tollere illud cuius est respectus est destruere rōnem respect⁹. Non ergo qꝛ respect⁹ est accñs ideo requirit subiectū vel fundamentū: sed qꝛ respectus. Scḋa cōclusio est ꝙ loquēdo de accidēte absoluto possibile est ipsum eē sine sbo cui actu inhereat. probatur qꝛ nulla est depēdentia simpliciter necia alicuius accñtis absoluti ad aliqḋ qḋ non est de eius essentia nisi ad causā extrinsecā simplr primā. s. deū. Subiectuʒ aūt nō est de essentia accñtis. qꝛ tūc hō alb⁹ nō esset ens. ꝑ accñs qḋ est ꝯtra phm. 5. meta. ergo dependentia actualis accñtis ad subiectū nō est simplr necia. Uoco aūt simplr necessariū: cuius oppm includit cōtradictionem. Minor probatur. qꝛ causalitatē cuiuscunqꝫ cāe extrinsece respectu cuiuscunqꝫ causati perfecte supplere pōt prima cā: qꝛ hʒ in se oēm talē causalitatē emīnentius ꝙ̄ cā scḋa. Lʒ aūt accñs absolutū possit esse absqꝫ tali inherentia actuali ad subiectum. tñ nō potest esse quin habeat aptitudinem ad inherendum subiecto. quia talis aptitudo est propria passio consequens naturaʒ accidentis idem realiter cū ipso Ex predictis patet ad questionem. Accidentia enim panis manent in eucharistia vt patet ad sensum et non efficiunt corpus xpi: qꝛ illud non est quātū hac quantitate: sed multo maius nec figuratum hac figura / sʒ figuratiōē corporis hūani. nec colocatū hoc colore: sed colore cōuenienti corpori humano nec afficiunt substantiam panis qꝛ illa non manet vt pʒ ex predictis nec afficiunt aerē: qꝛ aer non est capax istorū accidentiū / cū ista sint ꝓprie accidētia corporꝫ mixti ⁊ repugnantia elemento. Sūt igitꝛ sine subiecto. Est aūt duplex subiectū accidētis quoddā quod vltimate terminat ei⁹ dependētiā sic ꝙ nichil vlterius terminet ⁊ sic substantia dꝛ subiectum accidentis et hoc modo omne accidēs est ibi sine subiecto. Alio modo subiectum accidētꝫ dꝛ quod proximo terminat eius dependentiam lʒ non vltimate. et hoc modo non omne accidēs est ibi sine subiecto. Albedo enī fundatur immediate in quantitate / et scḋm extēsionem eius extenditur. Si ei virtute diuina fieret sine ꝙ̄titate: esset indiuisibilis ⁊ insensibilis potentia propinqua / qꝛ nō esset sub mō ꝯuenienti ad diuisionē et sensationē: eēt tamē diuisibilis ⁊ sensibilis potentia remota qꝛ esset accidens natū informare corpus. Equalitas etiā vnius ꝙ̄titatis ad aliā fundatur immediate in ꝙ̄titate et similitudo vnius qualitatis ad aliam fundatur in albedine habent enim accidentia separata a substantia actionem in sensum sicut et coniuncta / cum sint principale et totale sensationis in suo ordine. vnde visus videt albedinem panis cōuersi in corpus xpi. ⁊ olfactus percipit odo

rem et gustus saporem. Nō aūt hēt actionē respectu substantie generande: quia sit imperfectiora ipsa.
¶ Franguntur et accidētia: cū hostia consecrata diuidit. Unde retinent modum agendi et patiendi quē prius habebat. Illud autem quod dicitur de conse. di. 2. Ego berengarius. Verū corpus et sanguinem dñi nostri iesu xpi manibus sacerdotum frāgi vel dentibus atteri debet referri ad species. Quia enim ille berengarius fuerat infamatus q non credebat corpus xpi realiter contineri sub spē panis. iō ad sui purgationē per verba excessiua contrariū asseruit. Et sic verum corpus xpi frāgi dr qr spēs sub qua vere continetur frangitur. et hoc modo etiā dicitur a populo in manibus sacerdotum videri: cū tamen ipsum corpus vt in sacramento non immutet sensum qr non est ibi modo quantitatiuo vt dictum est in precedentibus.
¶ Diuisa ita hostia corpus christi non diuiditur: sed remanet integrum sub qualibet eius parte sensibili q̄diu remanent species panis vel vini: cum sit totū in qualibet parte. Quia vero deus instituit non conseruare ibi corpus xpi nisi q̄diu manēt accidentia que nata sunt afficere substantiam panis vel vini iam cōuersi ideo in instāti corruptionis hmōi accidentium siue per digestionē vel alias: redit actione dia talis substantia qualis nata est affici accidētibus cōsequētibus / seu qualē generasset natura de pane corrupto. Hinc est q hmōi species nutriūt: et ipsis corruptis generatur vermes: hoc aūt facit deus ad mere fidei meritū. Si enim videremus ex ipsis speciebus nichil generari: experimento cognosceremus cū esse sub illis speciebus panis et vini.
¶ Ad primum argu. dico q phi dicerent accñs nō posse esse sine subiecto. qr ponūt ordinē causarū simplr necium. vt dictū est. 8 phisicorū. c. vltimo ita q prima causa nō pōt causare causatum cause secunde sine causa secūda subiectū autē habet aliquā causalitatē respectu accidētis. se habens vt materia in qua qr scz hz naturaliter sustentare accñs. Nos autem non ponimus hmōi ordinem causarum simplr necessarium vt pz ex precedentibus: qr ergo deuiamus a phis in antecedente: oportet etiā q deuiemus in consequente. ¶ Ad boeciū dicendū q accñs habet de natura sua q insit aptitudinaliter: non aūt est necessariū actualiter. ¶ Ad aliud cū dr q posterius non potest esse sine priori: dico q verum est de illo priori qd necessario actualiter presupponit. accñs aūt nō sic presupponit subām sed tātū aptitudinaliter vt dictum est.

Utrū sit frequenter cōmunicandū. Rñ o secundum rich. sicut oportet pluries cibū sumere ad restaurationem humidi naturalis deperditi per actionem caloris naturalis: sic hoc sacramentum quod est anime nutrimentum. est pluries insipiendum. Unde si homo experimentaliter cognoscit q ex frequenti sumptione huius sacramenti feruor caritatis augetur

tur in ipso et reuerētia ad sacramentum non minuitur: frequēter debet cōicare. Non tamē in die plusq̄ semel. Si vero sentiret reuerentiā ad sacramētū minimi ⁊ feruorē nō multū augeri interdū debet abstinere vt cum maiori reuerētia ⁊ deuotiōe post modū accedat. et ideo dr̄ de consе. di. 2. Quotidie eucharistie cō munionem accipere nec laudo nec vitupero. Et infra. Faciat vnusq̄sq̄ quod scd̄m fidē suā pie credit esse faciendum. Obseruari tn̄ debet statutum ecclie de pe. ⁊ re. Ois vtriusq̄ sexus. de cōicando semel in anno ad minus. Alio aūt tēpore nō tenetur hō cōicare de necessitate: nisi rōne officij vt sacerdotes cōicare tenent̄ q̄tiēs cōficiūt corp⁹ xp̄i. de conse. di. 2. Relatum. vel rōne periculi mortis vt cū hoies in grauibus ifirmitatibus q̄b⁹ est notabile piculū mortis sunt cōstituti. In pmitiua aūt ecclia q̄n vigebat maior deuotio quia parū ante passio xp̄i pcessarat et ab infidelibus maior erat ipugnatio quotidie cōicabāt vt fortiores efficerētur. Postmodum vero minus feruēte caritate ordinatū est vt hoc fieret ter i anno. s. in natali dn̄i pascha ⁊ penthecо. de ↄse. d. 2. Seclares. Post ea aūt vt saltem semel in anno. ¶ Bonauētura autē dicit q̄ hō a cōione aliq̄n dz cessare vt addiscat vereri. Aliq̄n accedere vt iflamet̄ amore q: tali hospiti debetur et amor et reuerentia. ⁊ tunc scd̄m illā partē scdʒ quam melius se viderit ↄficere ad illā magis declinet. ¶ Dicit quoq̄ rich. q̄ nō lʒ sacerdoti per totū tp̄s vite sue celebrādo abstinere: ne sicut seruus neq̄ q̄ abscōdit pecuniā dn̄i sui. a dn̄o nisi se corrigat iudicetur. Un̄ sacerdos q̄ hac ptāte sibi data loco ⁊ tp̄e debitis et cōuenienti h̄ita oportunitate et dispōe nō vult vti sed notabilit̄ negligit pеccat. ¶ Bonaueñ. aūt dicit q̄ sacerdos q̄ de altari nō viuit nō peccat si ↄscia sua dictat q̄ ob sui idignitatē ⁊ sacramenti reuerētiā abstineat. ¶ Et notanduʒ q̄ si aliq̄n misse peculiares. i. spāles seu votiue i dieb⁹ solēnib⁹ dicātur: nō debēt ita solēniter celebrari q̄ p ipas a missa ↄpria illius diei popul⁹ abstrahatur de conse. di. 1. Et hoc attendendum.

Circa di. 13. q̄ro vtrū sacerdos q̄libʒ possit conficere euchari stiā? Qȝ non. Malachie. 2. maledicā bn̄dictiōib⁹ v̄ris loquit̄ de malis sacerdotib⁹. ⁊ p ↄn̄s p misteriuȝ eorꝝ nichil bn̄dicit̄. ¶ Preterea vir t⁹ misse pūcipalr̄ ↄsistit i sacramēto eucharistie ergo si mal⁹ sacerdos posset cōficē sicut bon⁹ eque valeret missa mali sicut boni. ¶ Itē q̄ nō solus sacerdos. q̄ di. 93. dr̄ q̄ dyaconus euchariſtiaȝ populo sinceritas cogit ipsus erroget. vn̄ sixtus commisit laurentio dn̄ici sanguinis dispēsationē. vt pȝ i legēda ei⁹. ¶ Cōtra Mat. 26. hec quotienscunq̄ feceritis vbi xp̄s loquitur apl'is quib⁹ succedūt ep̄i vel ad min⁹ non nisi discipulis q̄bus succedūt sacerdotes. di. 21. In nouo testamento. ¶ Rn̄o. Conficere eu

charistiã vt cause principali nõ ꝯpetit nisi soli deo/sacerdoti vero vt istrumẽto. Et hoc dupliciter vno modo absolute siue de fctõ ita. s. ꝙ attẽtat facere facit qđ intendit. Alio mõ ordinate siue de iure. Quantũ ad primũ. Ad simpliciter ꝯficiendũ non reqrit vltra materiã debitã nisi minister debit⁹ qui. s. sit sacerdos et possit proferre verba debita cõsecrationis ita ꝙ non sit mutus et hñs intẽtionẽ debitã faciendi qđ intendit facere eccłia: ita ꝙ non careat vsu rõnis. vnde degradat⁹ seu depositus lz nõ ordinate conficiat: potest tñ absolute ꝯficere. qz degradãs nõ potest ei auferre caracterem sacerdotalẽ licet ipz spoliet ꝑuilegio clericali qđ nõ est essẽtiali ordini. pro quo põt adduci illud. 2. cor. vltimo. Nõ dedit nobis potestatẽ in destructionem / sed in edificationẽ. Si etiã conficit scismaticus vel hereticus etiam circa eucharistiã dũ tamen itẽdat facere quod xps istituit faciendum seu quod eccłia facit. Et si obijcitur ꝙ cum talis sit precis⁹ a corpore eccłie non põt offerre in ꝑsona eccłie dicẽdo offerim⁹ ꝛc. vt arguit magister in lr̃a. Dicit scot⁹ ꝙ oblatio nõ ẽ de necessitate consecrationis. ¶ Quãtũ ad scdm scz de ordinate cõficere quedam requiruntur ex parte ministri/loci/ꝛ tp̃is. Ex parte ministri nõ tãtũ impedit culpa sed etiam pena canonica. vt excommunicatio/suspẽsio/irregularitas. ¶ Et dicit pena canonica ꝓhibitio alicui⁹ exeqũdi vł gradus recipiendi: qui alias compe

teret non ꝓhibito. Debet quoqꝫ habere vestimenta sacrata ꝛ honesta cuiusmodi sunt amict⁹ alba/cingulum/stola/manipul⁹/patena quibus nõ est vtendum nisi in eccłasticis officijs de cõse. di. 1. In quibusdã autẽ locis consuetudo obtinuit cingulum nõ benedici: quare lz ibi vti cingulo non bñdicto. scdm scotum. Licet autẽ celebrans sine ornamentis debitis grauiter peccet nõ tamẽ irregularitatẽ incurrit cũ talis pena nõ inueniat ꝓpter hoc i iure inflicta. Per amictum autẽ designat velum quo facies xp̄i fuit velata. Alba vero signat vestẽ traditã in domo herodis. Cingulum: cordã qua fuit ligatus ad colũnam. stola cathenã ferreã in eius collo positã. Manipulus ligaturã manuũ in captione. Casula aũt vestẽ purpuream. Corona vero representat coronã spineã xp̄i capiti ipressã cui⁹ cultui clerici spaliter applicãtur. ¶ Ex parte aũt loci requiritur ꝙ sit locus per ep̄m sctificatus scz eccłia ꝯsecrata vel altare scdm Raimundũ de conse. di. 1. Sicut nisi i casu necessitat; pz ibidẽ. Cõcedim⁹. vt si ecclesie in patria sint destructe: vel si qs invia positus non possit accedere ad eccłiam ꝯsecratã. qđ regulariter verũ est de nauigãtibus vt dicit scotus. Non enim videtur verisimile ꝙ obseruantiam illius precepti decalogi/sanctifica sabbatum/ quod ecclesia interpretata est i hoc qđ est audire missã die dñico. de cõse. dist. 1 Missas. voluerit ipedire per aliquod preceptũ minoris obliga

fionis. Nō est tñ celebrādū i naui ꝓpter periculū effusionis sāguinis. predictis aūt casib⁹ exceptis nō lꝫ celebrare in loco nō sanctificato nisi de consensu epi

§.5. Conceditur tamen extra de priuilegiis. In his fratribus minoribus et predicatoribus ꝙ vbicunqꝫ fuerint sine parrochialis presbyteri preiudicio cum altari portatili possint celebrare. De ecclesie edificatione et reparatione. vide in bartholina. Ecclesie. primo.

§.6. ¶ Istius autem loci requiritur ornatus videlicet lumen. extra de cele. mis. ca. vltio Debet etiam esse altare lapideū de cōse. di. i. Altaria si non sint lapidea crismatis vnctione non cōsecrētur. q꞉ xp̄s petra dicitur habēda etiā sunt calix et patena de auro vel argēto/nisi paupertas cogat ⁊ tūc debēt esse de stanno. de conse. di. i. Calix sub quo itelligitur secundum rod. ⁊ astexanū plumbū. De ere autē vl' auricalco calix nō fiat: q꞉ ob vini virtutē eruginemqꝫ pariter vomitum prouocat. Non autē in ligneo vel vitreo calice presumat quis missas cantare. ¶ De vitreo est irrationabile propter eius fragilitatē ne sanguis dñi periculo exponatur. De ligneo vero propter imbibitionem humoris. et debent esse consecrata de consecrā. d. i.

§.7 ¶ Debet autē ecclesia a solo episcopo cōsecrari nec episcopus potest alteri delegare sicut nec reconciliationē nisi episcopo. extra de consecra. ecclesie. Aqua. Ex commissione tamen pape sacerdotes simplices possunt reconciliare: aqua tamē pri⁹ per episcopū benedicta. vt dicit innocenti⁹. Est quo ꝙ alia consecratio altaris. alia ecclesie. Et ideo vna sine alia potest fieri. extra de cōsecra. ecclesie. capi. primo. Si autem ecclesia consecrata pro maiori parte fuerit destructa: debꝫ recōsecrari. Secus est si solū tectū fuerit cōbustū: et. e ligneis. Parietib⁹ integris remanētibus vel saltē in modica parte destructis. Si vero parietes fuerint successiue reparati eadē ecclesia intelligit̄ et ideo sufficiet si tantum reconciliet̄ cū aqua exorcizata et cū solēnitate misse. Secus si fuerit prio tota destructa: etiā si ex eisdē lapidibus fuerit reedificata de conse. distin. i. De fabuca.

¶ Similiter vestes ministrorum et pallas altaris et vasa sacra si reparentur manēte substantia: nō oportet iterato cōsecrari etiā si per partes plures reficiant̄. §.8. Secus si forma tota simul soluatur. patet arguendo a simili. dicunt̄ aūt palle toallie vel corporalia. Predicta etiā vel similia nō debent conuerti ad vsus laicos. si qua autem sint vetustate cōsūpta: comburi debent et cineres in ecclesia vel aliquo loco honesto poni. ligna tamen possūt poni in dormitorio vel capitulo vl' in coquina cōburi. 19. quest. 3. Que semel. ⁊c. Quoniam de cōsecratione. dist. i. Altaris. et ca. Ligna. Debet autem altare siue fixum siue mobile: esse non enormiter fractum. extra eodē quod in dubiis. Celebrans tamen super altare enormiter fra- §.9. ctū vel non consecratū: lꝫ peccet

non tamē est irregularis cū hoc nō sit in iure positū: vt dicit richardus. Debet etiam ornari duabus toallijs vt mos est eccle sie consecrati et corporali. Iz aūt celebrans in loco interdicto incurrat irregularitatē si scienter hoc faciat: non tamen I loco polluto sanguine vel semine. extra de sēten. ex. his qui. libro sexto. In talibus tamen peccatū ē celebrare si sit notorium: si vero sit priuatum non est peccatū. q2 nec recōsiliatione indiget/ vt di-
§.x. cit scotus. et tenetur cōius. ¶ Fit enī recōsiliatio propter scandalum et horrorē de turpitudine et pctō in loco sacro cōmissio: et iō de cōsuetudine non recōsiliatur in occultis casibus. Et intelligitur de effusione sanguinis enormi. scdz alter. Secus si sit modica vel leuis. vt si quis contendit cū aliquo in eccłia et facto in eū impetu offendat in nares eius vel cū vngue eum excoriet et inde exeat aliquantulum sanguinis. Non est etiam reconsiliāda ppter pollutionē i sōnūs. Ecclesia autē nō consecrata si sanguinis vel seminis effusione polluatur debet lauari aqua exorcisata que fit per simplicē sacerdotem: ne tunc laudis organa suspendantur vt dicit Ber. extra eod. Si eccłia. et non aqua que fit per epm cū vino et cinere: cū quibus reconsiliatur ecclesia cōsecrata. supra eod. Proposuisti. Hec patent euidēter in littera. Iuxta predicta expediret vt celebrantes coram infirmis prius camerā aqua benedicta aspergerēt. Quidā tamē aliter dicūt Si aūt ecclesia diuino cultui sit dedicata licet nondū cōsecrata Polluta quoqꝫ ecclesia cimiterium ei cōtiguū censetur pollutū et anteqꝫ reconsiliatū sit nullus debet in eo sepeliri. Secus si ipm cymiterium ab ecclesia esset remotum. Sed ecōtra polluto cymiterio non est polluta ecclesia ne minus dignū trahere videatꝫ magis dignū. extra eod. Si ecclesiā. libro sexto. Et non est vnū cymiterū sed plura quando paries est i medio: licet sit ibi eadē porta. vnde violato vno non est violatnm alterū. vt in dicto ca. ¶ Altare debet recōsecrari si tabula eius supior sit mota de vno §.xi loco ad aliū. vel fracta enormiter / maxime in angulis in qbus fit ɔsecratio. Itē si motus fuerit aliquis de lapidibus principalibus mensā contingētibus/ seu vna columnarū supra quas ponitur altare. Item si lapis quo sigillantur reliquie sit fractus vel diminutus enormiter. extra eodem cap. primo. et cap. Quod in dubijs. Item si dubitatur an sit consecratum. Non credit autē Inocētius altare viaticū cōsecrādum si abstrahatur a ligno: nisi ibi sigillarentur reliquie. vt dicit alter. cū consecratio non adhereat ligno sed lapidi. ¶ Tem- §.xii pus vero celebratiōis est ab aurora et non ante vsqꝫ ad nonam vt dicit scotus. maxime diebus ieiuniorum excepta nocte natiuitatis. de conse. di. i. Nocte sctā. Solent. In primitiua etiam ecclesia celebrabatꝫ missa in initio noctis resurrectionis. Uñ in oratione dicitur. Deus qui hanc sa

gratissimã noctẽ Oportet etiam celebrantẽ habere aliquẽ respõdentẽ in psona totius ecclesie vt denotetur esse mediator inter deum et ecclesiam offerendo sacrificiũ pro eccl'a que sibi assistit in offerendo Et notandũ secundũ bõauen. q plus peccat mal9 sacerdos qui tm̃ sacramentũ cõficit et non sumit: q̃ qui vtrũq3 facit q2 talis nõ tantũ est minister indignus: sed etiã non obseruat ritum quẽ debet ¶ Ad primum argumentũ. Malachie auctoritas potest exponi de benedictionibus q̃s faciũt mali ĩq̃tũ mali puta cũ adulãdo bñdicant malis quibus deus veraciter maledicit: sed ĩ eucharistia sacerdos non bñdicit inq̃tum malus: sed habens intentionẽ eccl'ie in bñdicendo et ↄsecrãdo. ¶ Ad scd'3 dico q missa melioris est melior non ratione sacramẽti qd vtrobiq3 est equale: sed ratione orationũ ei9 a deo acceptaꝝ. ¶ Ad tertiũ dico q ↄcedit dyacono in casu necessitatis corpus xpi dispensare quod est minus: nõ autem conficere quod est maius. Nullo mõ autẽ cõuenit laico dispensare corpus xpi. de cõse. di. 2. peruenit. Et notandũ q l3 calix cõfract9 et cõflat9 possit ad vsus laicos ↄuerti nõ tñ ĩ ppria forma. ar. c. de ↄsc. di. 1. Ligna.

Ad arg.

q. 2. ar. 1. Uare celebrantur tres misse ĩ domini natiuitate. Respõdet Richard9 q vna celebratur ante diem ad designandum tẽpus ante legẽ quãdo erãt hoies in tenebris. Scd'a cũ diescit ad designãdũ tp̃s sub lege qñ nõdũ noticia dei hẽbat. Tertia ĩ die plena signat tẽpus gratie qñ iam plẽa cognitio habetur. Dicit etiã q cũ sacerdos xpm representet non debet missã dicere discalciatus. Sacerdotis eni calciatio est incarnatiõis representatio. In psona eni filij dei dicitur in psalm̃. In ydumeam extendam calciamentum meum id ẽ hũanã naturã quã assumã que in ydumea extenditur dum a christo hoie terrena calcãtur ydumea eni terrena dicitur. Sumitur autem calciamẽtũ pprie pro eo quod operit pedẽ ⁊ sic inhibetur apl'is deferre calciamẽta. Math. x. Large vero sumitur pro soleis. ⁊ sic dicitur. Marci. 6 q discipuli erant calciati sandalijs quibus sc3 muniũtur pedes ne imediate tangãt terrã/ et nudi remanent in parte superiori/ quia affectiones predicatorum non debent ad terrena affici sed ad celestia. vt dicit del'ra super illd ad ephesios. 6. Calciati pedes in preparatiõe euãgelij pacis. Sic etiam xpi diuinitas versus terram tegebatur humilitate q2 hoibus terrenis tantum esse hõ videbatur. ¶ In pte vero superiori. s. viris celestib9 esse etiã deus ver9 apparebat. Usus autẽ calciamẽtorũ in celebratione missaꝝ ortũ habuit a sãdalijs a postoloꝝ. vt habet in rõnali diuinoꝝ officioꝝ. g. durandi. ar. 2.

Uare non celebrat̃ missa ĩ die parasceue? Rñdet rich. q. ipã dies ĩ qua xps passus fuit ipsam passionem sa q̃o. 3 ar. 1.

tis efficaciter repsentat: ideo statuit ecclia vt illa die non consecretur corpus christi sed quod in precedēti die reseruatū est sumatur. Non aūt reseruatur sanguis propter periculū effusiōis. Quia vero effectus illius passionis ad nos cōtinue perueniunt ideo statuit ecclesia vt excepta die predicta quotidie in ecclesia missa celebretur in memoriam oblationis pro nobis facte i cruce virtute cuius oblatio sacrificij ecclesie hz effectū. Alexan⁹ autem dicit sabbato sācto non esse missam celebrandam. de cō se. di. 3. Sabbato. sz illud decretum nō obseruatur. dr enim ibi sic. Traditio eccle habet biduo scilz veneris ꝛ sabbati sctī sacramēta corporis ꝛ sanguis xpi nō celebrari. q̄ forma etiam per singulas ebdomadas tenenda est patet aūt euidenter hoc de consuetudine non obseruari. vnde loquitur scdz morem primitiue

§.2. ecclie. ¶ Quid si musca vel aranea in calice ceciderit aut venenū mixtū fuerit. ¶ Rño scdz thomā in tertia parte ꝙ si sacerdos ante consecrationem hoc deprehendat: debet calix ablui ꝛ alīd vinū ꝯsecrādū poni. Si vero aliquid horum post consecrationē acciderit: debz animal caute capi et diligenter lauari ꝛ comburi/et ablutio in sacrarium mitti ꝙ si venenū ibi esse deprehenderit: nullo mō debet sumere nec alij dare. ne calix vite i mortem vertat. sz debet diligēter i vasculo cōseruari. Et ne sacramētū remaneat iperfectum: debet vinū apponi. et sacerdos denuo resumere cōsecrationē sanguis ꝛ sacramentū perficere. nichil enim abominabile debz sumi occasione huius sacramēti. de cōse. di. 2. Si per negligētiā. ¶ Quid si pp frigus qđ presbiter patitur i manibus/ hostia dilabitur i calice. ¶ Dicit thomas ꝙ nō ē necesse ꝓpter hoc aliquid circa celebrationem huius sacramenti iterari. ¶ Quid si vinū in calice ꝯgelet. Rño. si sacerdos hoc deprehēdat ante consecrationem resoluat illud anteq̄ꝫ consecret vt habeat actualem rationē potus si vo nō resoluat ꝯficit. qz vinū gelatum a non gelato differt tantū qualitate accidentali. secundum alexanum. §.3. §.4.

Trum sacerdos obligat⁹ ad dicēdū missā ꝓ vno ꝛ etiā obligat⁹ ad dicēdū missā pro alio: sufficiēt soluat debitū dicendo missam pro ābob⁹. ¶ Q; sic de ꝯse. di. 5. Nō mediocriter. Ait hiero⁹. Cum ꝓ centū aiabus psalm⁹ vl missa dicitur: nichil min⁹ q̄ꝫ si pro quolz vno ipsoꝝ diceret accipit. ¶ Cōtra. Qui tenet ad mai⁹ bonū nō satis facit soluēdo minus bonū. sed iste tenetur ad dicēdū duas missas ex obligatione qua se sigillati cuilz obligauit ergo non satisfacit dicendo vnam pro ambobus. ¶ Rño scdz sco. penultima q̄stione quol. ꝙ missa vl oratio pōt tripl'r intellegi valere alicui. Uno mō spalissime: et sic valet celebranti vl oranti qñ est in gratia. Ipse enim animi habet motum bonū ꝛ elicit bonū op⁹ q.4. §.1. Rño ad q̄. vz triplici ter.

Nec potest ordinata voluntate sic illud alicui dare q non sit sic suũ meritum: quia plus tenetur ex caritate se diligere q̃ alium. Alio mõ generalissime scilz toti ecclesie/nec debet orãs aliquem de eccl'ia excludere. ¶ Tertio mõ valet modo medio illi cui p orã tem spãliter applicatur. Nõ eni precise valet sibi generalissime sicut cuicunq: tunc enim frustra essent i ecclesia assignate spales orõnes pro parentib⁹ amicis vl' benefactoribus aut variis statibus. si non plus valerẽt eis q̃ cuicunq de eccl'a. Unde missa hoc modo dicta pro duobus nõ tñ valet illis sicut si pro vno solo diceretur vt in amicitia hũana dilectio supplicans citius exauditur pro vno q̃ pro multis Sic lz lumen sperice se diffundat: plus tamen influit in propinquum q̃ in remotum ¶ Ex his patet ps negatiua questionis vnde sacerdos obligat⁹ ad missam vel suffragia pro vno: non debet aliis in gradu equali applicare bene tamen potest applicare multis in variis gradib⁹. vt si determinetur ad dicẽdũ missam pro aliquo in speciali: põt sic in suo memẽto dicere dño. Digneris dñe oblationem istã in spãliter acceptare pro tali ꝛ pro illis p q̃bus me nosti obligari ꝛ in illo gradu iquo nosti. Nec oportet celebrãtem pro multis tũc actu de illis cogitare: sed sufficit q ante recollegerit illos pro quib⁹ intendit specialr orare ¶ Auctoritas aũt hieroniomi scd'z glosam est intelligenda q non minus valet pro cẽtũ q̃ pro vno i casu i quo loquit sez p centũ cũ cordis hylaritate: q̃ pro vno cũ anxietate Cõiũgẽdo videlz ei qd premittit Melior ẽ dnq psalmorũ decãtatio cũ cordis puritate: q̃ totius psalterii cũ anxietate: vel põt intelligi q non minus valet ipi sacerdoti si dicatur pro cẽtum: q̃ pro vno diceretur. Est autem rationabile q qui recipit elemosynas tpales refũdat benefactori suffragiũ spũale orõnis et oblatiõis. Et ita elemosyna talis puta reddit⁹ collat⁹ ecclesie collegiate vt mistri celebrare tenerentur pro illis pro quibus cõferẽs intendebat eos obligare: transit cũ onere suo ad quẽcũq successorẽ. Dubium tñ est an huiusmodi obligatio positiua preiudicare possit obligatiõi qua quilz obligatur patri et matri de iure nature. Religiosi vero qui non sunt capaces reddituũ non habent rõnem pmittendi illa quorum oppositũ sequeret. Uñ tantum licet eis ad illa se obligare de quibus certi fuerit q possint complete soluere. Que aute dãtur celebrãtib⁹ nõ dant vt emãt spũalia seu vt preciũ mercedis: sz vt stipẽdiũ necessitat', s. ad ministrorũ sustentationem. Cũ tñ elemosyna liberalr offert cũ mẽdicatiõe orõnis recipiẽs elemosynã tenet scd'm iusticiã exaudire mẽdicatẽ. ꝛ sic sine pmutatiõe ꝛ pactione obligat se ad orandũ.

Uid agendum si stilla sãguis ec ciderit. ¶ Rño si cciderit su p tabulam lingua lambatur et tabula

radatur. Si supra terram et nō sit tabula: locus ille radetur et comburetur. ꝛ cinis iuxta altare condetur. Si vero ceciderit super lapidem altaris / sorbeat sacerdos stillam. si aūt super lintheum altaris: abluat tribus vicibus lintheamina ad que stilla peruenerit calice supposito ꝛ aqua ablutiōis iuxta altare cō datur. de consecra. dis. 2. Si per negligentiam. potest etiam sumi a sacerdote nisi propter abominationē dimitteret. Dicit etiā tho. ꝙ tutum est post ablutionē scidere ꝛ cōburere et in altari recondere. ¶ Quid si vinū addat speciebus? Respondet petrus in 4. ꝙ si vinum additū sit minus tunc non peruenit ad omnes dimensiones speciei sub partibus igitur illis ad quas vinū additum ꝑuenit: desinit eē sanguis. cum iam accidentia nō sint sine subiecto. sub partibus vero illis ad quas non peruenit: manet christi sāguis. Si autem vinū additum sit maius: tunc ad omnes dimensiones speciei peruenit et eius continuitatem totaliter soluit: et sic sanguis ibi eē desinit. Et idem si sit equale. Similiter possꝫ dici de liquore alterius nature: vltra hoc addendo ꝙ si sit maioris virtutis transmutat speciem vini in se. et si equalis: transmutatur vtrūqꝫ in naturā tertiam. et sic desinit ibi esse species vini. et per consequens sanguinis christi. ¶ Quid si aliquis eucharistiam vomat? Rn̄deo ꝙ vomitus debet cremari et cineres iuxta altare recondi. Imponiturqꝫ talibus varia penitētia de cōsecratione dist. 2. Si quis per ebrietatem: que potest mitius vel aster. pensatis conditionibus persone ꝛ negocijs Si aūt ibi apparet integra species sacramenti: esset reuerenter seruanda scd̄m tho. qꝛ manētibus speciebus manet ibi corpus xp̄i. ¶ Utrū plures sacerdotes possint eandem simul hostiam cōsecrare? Rn̄sio. Quidam dicunt ꝙ sic scd̄m morē quarūdem ecclesiarum. i quibus sacerdotes cō celebrāt xp̄o. Albertus autē dicit ꝙ debent episcopo assistere: sed non verba consecrationis ꝓferre. q̄ opinio michi magis placet. quia iniuria videtur fieri sacramento. ¶ Quid agendum sit quando corpus christi apparet in alia specie? Rn̄sio secundum thomā. Quando apparet in specie pueri vel carnis cruētate vel consimilium non debet sumi ab eo cui sic apparet cū nō habeat rationem cibi. ꝙ si omnibus sic apparet: cū reliquijs poni debꝫ. Illa autē accidentia carnis vel pueri quibus illa species panis circūfunditur non sunt propria accidētia corporis xp̄i. vn̄ q̄uis in expressiori signo videat: non tamen videtur in specie ꝓpria. ¶ Utrū liceat vni in die plures missas dicere? Rn̄sio scd̄ꝫ raymundum ꝙ non. Nam et valde felix est q̄ vnam digne celebrat. extra de ce. mis. Te referente. et ca. Cōsuluisti. de conse. di. 1. Sufficit. Excipiuntur aliqui casus. Un⁹ i die natiuitatis dn̄i in quo potest presbyter celebrare tres. Alius si necesse fuerit dicere vnā missā de die et aliā ꝓ defunctis

nisi sit contra cōsuetudinem loci approbatam. vel constitutionē synodalem. Tertio ꝓpter necessitatē infirmorū peregrinorū vel nuptiarum. ⁊ ꝓpter aliquod predictorū nō celebret nisi duas nec in prima sumat perfusiōem post cōiōnem: ꝙ non esset ieiunus. extra de cele. mis. Ex parte Concordat hostien. ⁊ addit aliū casum. s. quando ꝓpter raritatē clericorū vel paupertatem ecclesiarum due eccl'e cōmēdantur vni. ¶ Quid de illis qui nondum dictis matutinis celebrāt? Dicit rod. ꝙ mortaliter peccant cum hoc sit contra generalem ⁊ approbatam cōsuetudinē ecclesie. Non sic de illo ꝗ celebrat ante primā: nisi sit contra preceptū vel statutum. Dicit etiam ꝙ is qui scienter ante diem celebret: mortaliter peccat p eandē rōnē/ nisi sup hoc p epm dispēsetur in casu. vt si ꝗs ifirmaret ad mortē et nō posset aliter haberi hostia. ¶ Et notandum ꝙ in partibus andegauie et pictauie apparet aurora circa secūdā horā i solsticio estiuali. Et circa sextā post mediam noctem in hyemali. licet non semper videatur propter nubium densitatem et lune claritatem. ⁊ si reperiatur in hoc defectus quarte partis vel medietatis hore: parum erit curandum. quia non est ita bonū horologium quod nō deficiat quādoqꝫ per quartam partem vel medietatem hore. Ex quo apparet ꝙ dies augetur vel diminuitur i tribus ebdomadis per horam. In mense cum dimidio per duas. In tribus mensibus per quattuor. In sex per octo. sumendo medietatē a parte principij dei/ et medietatem a parte finis. ¶ Utrum hymnus angelicus vel Credo debeat decātari: quando missa de beata virgine spiritu sancto/ vel cruce celebratur in profestis diebus? Respōsio secundum Raimundum. nō debet licet propria prefatio decantetur. extra de cele. missarū. Consilium. sed huic iuri in multis locis per cōtrariam consuetudinem derogatum est.

¶ Questio sexta.

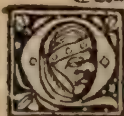

Quia i p̄cedētibus fuit tactum de hereticis ⁊ scismaticꝭ ideo de ipis ac ceteris ifidelibꝫ aliqua breuiꝭ dicā?

¶ Hereticꝰ est ꝗ falsā de fide opinionē iuenit vel iuētā sequit: vel ꝗ male sentit de sacramentis ecclesie. extra. e. Ad abolendam vel circa veritatē sacre scripture ac etiam dubius in fide extra e. c. 1. Et intelligendum est de illo qui determinate in dubietate persistit: non de illo qui tentatur de fide cū dolore cordis. Ad rationem siquidem heretici duo concurrunt. Unum in ratione scilicet heresis initium: alterum in voluntate quod est heresis complemētum. Heresis eīn grece vt dicit ysidorus est electio latine. Non dicitur autem homo eligere falsam sententiam secūdum bonauēturam quādocūqꝫ opinatur aliquod falsū sed quādo falsum preoptat et pertinaciter credit et paratus est defendere Unde augustinus. 14. q. 5.

Qui sententiam suam quamuis peruersam nulla pertinaci animositate defendunt / corrigi parati. nequaquam sunt inter hereticos computandi. Dicitur quoque heresis superstitio a superstādo. Nam sicut in fide intellectus captiuatur:ita in errore inflatur. et eleuatur. Concordat thomas addens quod si quis errat i his ad que explicite credenda non tenetur non est hereticus. vt si quis putaret iacob esse patrem abrahe seu in his de quibus sunt opiniones inter doctores: donec per ecclesiā sit determiatū. Inquisitores hereticorum non debent se intromittere de diuinationibus seu sortilegijs. nisi manifeste saperent heresim. Extra eodem. Accusatus. libro sexto. Omnis hereticus est excommunicatus ipso iure. extra. e. Ad abolēdam et omi dignitate est spoliandus etiam si papa vel imperator. Et si clericus sit debet degradari et potestati seculari relinqui animaduersione debita puniēdus scilicet crematione: nisi cōtinuo ad fidem velit reuerti et errorem suum abiurare. extra. e. Excommunicatus. Potest autem cum redeuntibus a heresi dispensari vt etiam ad superiores dignitates pmoueri possint. 23. q. 4. Ipsa pietas. Tam episcopus quam inquisitor vnus sine alio potest citare capere ac carceri tradere non tamen ad sententiam proferendam potest vnus sine alio procedere: potest tamē alter alteri cōmittere vices suas. vel per litteras suum consilium seu assensum exprimere. extra. e. multorum. in cle. Qui in vna specie heresis commisit et postea heresim simpliciter siue generaliter abiurat: si extunc in aliam speciē cōmittit. oportet vt relapsus in heresi iudicari extra. e. lib. 6. Accusatus. Non sic si abiurasset tantum in vno articulo et postea laberetur in alio. secundum iohānem andree. Qui in abiuratam heresim reincidunt: iudicio seculari sunt relinquēdi sine vlla penitus audientia. tamen si penitētie signa in eis appareant sacramenta penitentie et eucharistie non sunt denegando. extra. e. super eodem lib. 6. ❡ Scisma est ab vnitate fidei seu ecclesie illicitus discessus: et dr a scissura que per ipsum fit. Scisma et heresis differunt secundum raymundū quia heresis in principio sui habet peruersum fidei dogma quod non habet scisma. sed in fine cōfingit aliquam heresim vt recte videatur ab ecclesia recessisse. vnde talis est differentia qualis inter dispositionem et habitum primo enim dicitur scisma: sed cum postea pertinaciter inhesit sue secte. asserens non esse obediendum romane ecclesie est heresis. quia peccat i illo articulo sanctam ecclesiam catholicam. vel talis est differentia qualis inter genus et speciem: quia ois hereticus est scismaticus sed nō ecōuerso. Necesse est hereses esse secundum apl'm. i. vtile ad veritatis declarationem et excutiendum pigritiā illorum qui se exercent in diuina scriptura et ad probationem fidelium possessiones et bona iudeorum siue infi-

q. 2. Scisma.

delium ad fidem conuersorum non debent ab eis excludi secundum raymundum. extra de iudeis. Judei. Nisi sint vsuraria vel de vsura empta. quia tunc sunt vendenda et restituenda illis a quibus sunt accepta vel heredibus eorum Q; si nõ inueniuntur: poterunt sic ɔuersis tanꝙ pauperib' per episcopum assignari. Judei qui attẽtant subuertere baptizatos debent publicis flagellationibus deputari. 28. q. 1. Sepe. Licet iudei i suis ritibus peccent. tolerãtur tamen propter bonum inde proueniens scilicet testimonium nostre fidei sancte que olim in ipsis figurabatur. vnde pagani non possunt dicere prophetias veteris testamenti a nobis esse confectas.

§.3. ¶ Saraceni non ab agar ancilla abrahe de qua orti sũt voluerũt se noiare: sed potius a sara vxore libera se saracenos appellauerũt Simplices et infirmi secũdum thomã sunt prohibendi cum infidelibus cõuersari: nisi necessitas compellat. Non sic de firmis in fide. ex quorum communicatione cũ infidelibus speratur eorum cõuersio: et hoc loquendo de infidelibus qui fidem non susceperunt vt sunt iudei et pagani cum quibus ecclesia non interdicit communicationem: quia non habet de illis iudicare iudicio spũali. Non sic de hereticis qui sunt excommunicati. Periculosum est etiã vt dicit idem publice disputare de fide corã simplicib' quorũ fides ẽ ex hoc infirmior / qz nichil diuersũ audierũt. et ideo nõ

§.4 ɔpetit eis vt audiãt verba infidelium disputantium contra fidẽ. Si tamen essent solicitati ab infidelibus nitẽtibus in eis fidẽ corrũpere: tũc necesse esset publice disputare vt simplices in fide firmentur / et tollatur infidelibus decipiendi facultas. Corã quosꝙ firmis i fide. nullũ est periculum disputare. Est aũt laudabile disputare ad exercitiũ vel ad confutandum errores. Si vero aliquis disputat tãꝙ de fide dubius et experiri volens veritatẽ tunc peccat tanꝙ infidelis. hec thomas in secũda secũde. Christiani sponte venerantes illum perfidum machometũ quem cõstat fuisse hereticum sũt apostate censendi et p ɔñs excõicati. q̃ vero propter metũ hoc tñ verbo ɔtestãtur sed in corde nullo modo deuiãt a fide non sunt ɔprie apostate nec excõmunicati. peccãt tamẽ mortaliter quãtũcũqȝ metus fuerit magnus. vt dicit Alexander in secundo.

Circa distinctionẽ. 14. queritur. ꝙ pñia necessario requiratur ad deletionem peccati mortalis post baptismum cõmissi. d.14. q̃.1. §.1. ¶ Q; nõ. qz homo offẽsus potest remittere offensam absqȝ hoc ꝙ offendẽs peniteat. ergo multomagis deus qui est summe misericors. ¶ Contra. Luce. 13. Nisi penitentiã egeritis: oẽs simul peribitis. §.2. ¶ In hac q̃stione dicit scotus ꝙ transeunte actu peccati petõis vsqȝ ad penitẽtiam dr reus et peccator non ratione habitus viciosi derelicti ex actibus pcti. qz talis habit' potest stare cuz iustificato sicut

patet in subito puerso q in principio pronus est ad sequendum inclinationem habitus viciosi quousque pugnando contra inclinationem acquirat sibi habitum contrarium. Sed pctor dr reus/ qr est obligatus ad penam correspondentem pcto ad quod ordinatur ex voluntate diuina et preuidetur ab intellectu quousque pena sit soluta. Istud probatur per aug. sup illo psalmiste. Beati quorum remisse sunt iniquitates/ videre inquit pcta deo est ad penam reputare/ auertere autem faciem a peccatis: hoc est ei ad penam non reseruare. Ita ergo dicit pcta ab eo tecta non vt deus non videat: sed vt nolit animaduertere. i. punire. ergo ipm remanere in reatu post actum transeuntem: nichil aliud est nisi ipm ordinari a voluntate diuina ad penam condignam illi pcto. Obiectum autem intellectus vel voluntatis vt intellectum vel volitum non hz nisi relationem rationis/ et sic in ipso pctore ponitur relatio rois vt obiecti ordinati ad talem penam. hec autem ordinatio dicitur macula inquantum est disconuenienis ipsi anime. et dicitur reatus inquantum est obligatio ad penam et dr offensa: vt actus voluntatis diuine vindicare volentis. offendi ei vel irasci i deo nichil aliud est quam velle vindicare. Et lz communiter
2. dicatur deus figuratiue iratus qr se habet ad modum hois irati pctores puniendo: tn accipiendo irasci pro velle vindicare vel punire exclusa passione concomitante illud velle deus formaliter est irat⁹ vel offensus. qr formaliter est volens vindicare pctm commissum contra legem suam. Item notandum q licet punire vel vindicare vt vindicans satietur in pena puniti et eius malo quiescendo sit crudelitatis: cum tamen punitio ordinatur ad bonum coe non est crudelitatis sed iusticie. Siquidem deus non delectatur in penis nostris ea ratione qua pene: lz ea ratione qua curantes et ordinantes culpam nostram et honorantes diuinam iusticiam bene delectetur in eis. ¶ Notandum insup q lz pena scdm boeciu sit ordinatiua culpe ita q non potest relinqui i vniuerso aliqua culpa cui non corrndeat pena ordinatiua: et simpliciter melius est peccatorem non correctum esse in pena quam sine pena quia in primo est aliquid boni scz correspondentia iusta pene ad culpam/ sed in secundo eet tm malicia scz culpa et impunita. Non tamen culpa seu obligatio pdicta deletur vel remittitur per qualibet penam sicut patet de pena damnatorum qui contra deum murmurant sed deletur per penam voluntariam. Ita enim nsi c videmus i offensis humanis q pena vel displicentia voluntaria placat offensum: et sic ad delectionem peccati commissi requiritur pena seu punitio voluntaria cuiusmodi est dolor de pcto commisso. qui dolor causatur a voluntate imperante intellectui vt consideret pctm esse offensiuum summe maiestatis et bonitatis diuine sup oia diligende. Deinde voluntas q scdm aug. imperat sibi et aliis imperat sibi detestationem pcti mediante consideratione itellect⁹ ad qd sequitur

dolor de pctō cōmisso. Ista aūt pena voluntaria designatur nomine pñie. ¶ Penitere enim est penā tenere scđz ethimologiam noīs ⁊ hoc pōt esse quadrupliciꝛ primo per voluntatē que sibi et aliis imperat scđm aug. imperādo intellectui vt cōsideret pctm̄ esse offensiuum summe maiestatis ⁊ bonitatis diuine que est supꝛ oīa diligenda. et imperando voluntati eius nolitionem seu detestationem ꝑpter tristiciā causādam: lz qñqꝫ ipsa tristicia non sequaꝛ. ¶ Secundo detestādo vel odiēdo aut nolēdo pctm̄ a se cōmissū seu displicentiā de ipso hñdo ⁊ hoc in particulari sub ꝓpria ratione vel in gñali simꝛ de quocunqꝫ pctō a se cōmisso. Et etiā loquēdo de displicētia formali vel virtuali. Et est displicētia virtualis quicunqꝫ actus voluntarius virtuali includens illam displicentiā sicut quodāmō causa includit effectū lz effectus nō sequatur in se vt est act⁹ dilectionis diuine ad quē nata est sequi talis displicentia. ¶ Tertio penā inflictā pnīa tristiciā gratāter acceptādo: et talis cōplacentia tristicie est actus voluntatis hñtis tristiciā ꝓ obiecto volito ad quod sequitur passio gaudij gaudendo scꝫ de ipsa tristicia sicut dicit augū. peccator de peccato doleat ⁊ de dolore gaudeat. ¶ Quarto penam sibi ꝓ pctō inflictam patienter sufferendo: et sic penam tenere est penam non abijcere remurmurando. Vñ sustinere est sub actione infligētis se illi confor̄mādo tenere et hoc est minus q̄ tertiū vt pꝫ. Potest autē sumi pena pro tristicia que est in parte intellectiua ⁊ que primo et propie est pena. et secundum aug. 14. de tri. est dissentio aīe ab his que nobis nolētibus accidunt: vel pro aliquo disconuenienti in parte sensitiua. Causatur itaqꝫ passio tristicie. a duobus primis actibus penitēdi: et supponitur a duobus vltimis. Ex predictis patet solutio q̄stionis ꝺ delicet qꝛ ad deletionē peccati mortalis post baptismū cōmissi requiriꝛ pnīa: qꝛ ad deletionem pctī requiriꝛ punitio voluntaria vt dictū est. penitētia aūt ē hmōi vt pꝫ ex predictis. ergo ⁊c. Et intelligitur hoc de penitētia actuali. i. de actu penitiuo pctī scđm aliquem predictorum modorum: sūt enim precepta de actib⁹ virtutū. ¶ Intelligiꝛ etiā conclusio de requiri nō simpliciter necessario cuius oppm̄ includat contradictionem quia posset deus de potētia absoluta remittere: sine omni actu illius cui remittit. posset etiam remittere per aliquem motum feruentem dilectionis in deum vt pote in actu feruoris ad martyrium statim suscipiendum: vbi forte non esset cogitatio de aliquo peccato commisso: nec per consequēs aliquod penitere predictum formaliter licet vertualiter in illo motu esset penitere in secunda significatione. Istud probatur: quia nullus excluditur a regno celorum quia facit illud quod simpliciter est necessarium: sed possibile est aliquem vsqꝫ ad instans . a. existentem in peccato mortali necessitati ab instanti.

a. ad insistendum toto corde circa actus distrahentes a cogitatione de peccato commisso. vt si statim exponatur artissimo martyrio. Intelligitur itaque cõclusio de deletione peccati secundum regulas determinatas a sapientia diuina. Quarum vna est q̃ peccatum nõ deletur sine displicentia de ipso que est multũ rationabilis. q: sicut pctm̃ auertit a fine et cõuertit ad creaturã: ita rationabile est q̃ nõ deleatur nisi per modum dispositiuũ auertentem a creatura vt circa illam fuit peccatum et conuertentem ad deum. ¶ Ad hoc autẽ quod est displicere de peccato cõmisso: possunt reduci alia tria membra eius quod est penitere ¶ Argumentum autem in oppositum procedit de potentia dei absoluta. ¶ Richardus concordãs predictis dicit q̃ ad deletionem peccati de lege communi requiritur actus penitendi in quo principalior pars satisfactionis consistit. Ex priuilegio tamen speciali potest deus aliter facere. ¶ Et si arguas per anselmum in libro. Cur deus. Si peccatum non punitur / inordinatum dimittitur. sed deus nichil potest inordinatum dimittere: ergo nec remittere peccatum sine aliqua satisfactione. ¶ Rñdet q̃ aliquid facere ex priuilegio speciali et raro / iusto ordini non derogat: qd̃ tamen communiter factum derogaret. Unde si quandoque rex vt ostẽdat plenitudinem sue potentie et benignitatem misericordie parcit homini scelerato: nõ derogat iusto regimini regni sui / immo confert. Ex hoc ei plus timetur et diligitur. Sic si deus aliquando dimitteret peccatũ alicui sine satisfactione: nullã iniusticiã faceret. quia sicut dicit anselmus prosologion. 4. Cum punis malos iustum est: quia illorum meritis congruit. cum vero parcis malis iustum est nõ quia illorum meritis: sed tue bonitati condecens est. Sic etiam faciendo non relinqueret deus peccatum totaliter impunitum: q: christus passus est non tantum pro peccato originali: sed etiam pro peccatis hominum actualibus preteritis et sequentibus.

¶ Sequitur questio secũda.

Ecũdo q̃ro. Utrũ p sacrm̃ penitẽtie deleat culpa ¶ Q' nõ In psalmo dr̃: Dixi ɔfitebor iniusticiã meã dño: et tu remisisti impietatẽ peccati mei Cassiodorus ibi in glosa Magna pietas dei q̃ ad solam promissionem peccatum dimittit. Uotum enim pro operatione iudicatur. ¶ Preterea aug. super illd̃ ioh. 12. de suscitatione lazari. Nemo potest confiteri nisi iustificatus quod probatur. q: lazarus prius est suscitatus q̃ a vinculis solutus. ¶ Oppositũ. Joh. 20. Quorum remiseritis pctã remittunt eis. ¶ In ista questione prio aliqua premittam. deinde respondebo ad questionẽ ¶ Quãtum ad primum sciendum q̃ penitentia potest sumi dupliciter. s. pro penitentia virtute / vel pro penitentia sacramento. Penitentia virtus est habitus generatus in

voluntate ex frequentibus actibus penitendi sumendo penitere primo mō scd̄m scd̄o.inclinans volūtatem ad eliciendum consimiles actus.hoc est a velle ipératiuū punitionis pcti.Non est aūt penitentia virtus theologica:cū non habeat deū pro obiecto sed malum vindicabile seu reum in quem est vindicandum sed est virtus moralis contenta sub iusticia punitiua.Nec obstat ꝙ iusticia ordinat ad alterū penitens aūt in actu penitendi ordinatur ad seipsum:qꝛ nō exercet actum illum in seipsū nisi vt alterum qꝛ non exercet nisi inq̄ꝫtum minister cui committit a legislatore in reū vindicare.Accidit autē ꝙ iste cui cōmittitur vt ministro iudicis sit ipse reus:qꝛ eodēmodo exercet minister i reū secūdū rectā rōnē ac si esset aliꝰ in persona.Potest quoqꝫ voluntas imperare actū vindicatiuū peccati mediante habitu pctiuo vt causa proxima/ꝛ mediante habitu caritatis vt cā remota.Potest ei vti hītu caritatis ad actū cuiuslibet virtutis.¶ Penitentia aūt sacrm̄ est absolutio hois penitentis facta certis v̄bis cū debita intentione prolatis a sacerdote iurisdictionem habente significantibus ex institutiōe diuina absolutionē aic a pctō vel a pctis.Dicitur aūt absolutio.i quedā sententia diffinitiua absoluens reum quequidē non est sententia iudicis principalis sed secundariꝫ siue commissariꝫ. Potest eni quis ex ꝯmissione cognoscere in cā et sententiare vel pro condēnatione rei vel pro absolutione scd̄m merita vel demerita eius.Cōgruit etiam ꝙ ista absolutio fiat a sacerdote.quia congruit extrema reduci ad extremū per mediū/ꝛ sic pctōres ꝛ deū per sacerdotē qui est ierarcha in ierarchia ecclesiastica. Congruit etiam ꝙ a iurisdictionem habente.qꝛ sententia a non suo iudice lata nulla est.Uñ sacramentum penitentie potest dici sacramentum iudiciale.In ecclesia enim duplex est forus.scilꝫ publicus ꝛ priuatus.siue duplex iudicium.Et ex hoc apparet quare nō est necesse eē ita precisa verba in hoc sacramento sicut in baptismo vel eucharistia qꝛ sufficit vt exprimatur actus sntie absoluentis.sicut in iudicio publico non oportet esse limitata verba.Ait enim vnus de theodoro martyre.Iubeo ignibꝰ tradi.Alius de sancto cypryano. Gladio aiaduerti placet.Communiter tamen ista sunt verba apta.Ego absoluo te quecunqꝫ alia premittātur vel subsequantur scd̄m diuersam cōsuetudinē in diuersis ecclesijs.¶ Quātum ad secūdum articulū videtur eē opio magistri.di.18.ꝙ in soluēdis culpis vel retinēdis ita opatur sacerdos euangelicus sicut olim legalis i illis qui ꝯtaminati erant lepra q̄ pctm̄ significat. In leuitico eni leprosi se ostēdere sacerdotibꝰ iubentur:quos illi non faciunt leprosos vel mūdos.vt dicit hiero.ſꝫ discernunt qui mūdi vel imūdi sint:ita hic Sed istud nimis videtur derogare sacramento penitentie.Nā si per illud nunq̄ꝫ deletur pecca

[Margin, handwritten: penitētie; sacramentū penitētie diffinitio §.2; §.3.]

tum sed necesse est ipsum prius deleri per contritionẽ ad hoc vt digne recipiat sacrm pnie: tunc nunquam posset esse secũda tabula post naufragium. quia nunquam libe raret iã naufragiũ a periculo sub mersionis. prima siquidem ta bula dicitur nauis integra: qua fra cta naufragus periclitatur nisi ali cui tabule adhereat. que dicitur se cunda tabula Sic cadẽs in pctm mortale et in hoc passus naufra giũ spũale periclitatur: nisi ad hereat pñie. ¶ Dicendum ergo aliter scdm sco. quod pctor ex natu ralibus ex cõmuni influẽtia dei potest considerare pctm cõmissũ vt dei offensiuũ et contra eius legem scz vt a deo auersiuũ et im peditiuũ premij et inductiuum suplicij. et sub aliqua illarũ rõ num vel multis cõsideratum de testari: et iste motus potest con tinuari et intẽdi ante ĩfusionem gratie. Potest etiã ista detesta tio esse totaliter circũstantiona ta circunstantijs moralibus de bitis cuiusmodi sunt motus fi nis et hmõi. Iste autem motus dicitur attritio. et est dispositio siue meritũ de congruo ad dele tionem peccati mortalis: que cõ sequitur in vltimo instanti ali cuius temporis in quo a deo in fũditur gratia. Et si manet idẽ motus contra peccatum inesse nature et morum qui prius: idẽ motus qui fuit attritio fit con tritio quia formatus gratia, ita quod per attritionem qui est actus informis deletur culpa: vt per dispõem preuiam et per actum formatum qui dicitur contritio vt per actum concomittantem culpe deletionem. ¶ In eodem enim instanti tẽporis est deletio culpe et infusio gratie vel cari tatis. Si autem poneretur pec cator iustificari sine dispositiõe sufficiente de congruo ex par te eius: esset difficile saluare quod apud deum non sit acceptio per sonarum. Si autem deus requi rit illam dispositionem de con gruo ad hoc vt peccatori confe rat gratiam per sacramentum sicut enim adultus potest habere primam gratiam delentem ori ginale peccatum duplici via sci licet vel ex bono motu disponen te de congruo ad istaz gratiam vel ex susceptione baptismi. sic in proposito. Et hoc est maioris mie duplicem viam scilicet insti tuere per quam iustificetur pec cator: quam ipsũ ad vnã viã artare tũ etiã quia in susceptione gratie per sacrm nõ requiritur attritio que sit meritoria de congruo si cut in prima susceptione: sed suf ficit quod suscipiẽs sacrm nõ ponat obicẽ pcti mortalis in voluntate tunc actualiter existẽtis. et quod ha beat aliqualẽ attritionẽ seu di splicentiã de pctis cõmissis. cum proposito cauendi de futuro. et quod velit suscipere sacrm pnie si cut dispẽsatur in ecclesia, talis enim in vltimo instanti, plationis verborum recipit effectũ sacramen ti. s. gratiam penitentialẽ. et illa at tritio fit contritio nõ quidem ex merito: quia tunc dispõ illa nõ erat suf ficiens per modum meriti: sed ex pacto dei assistentis suo sacra mento ad effectũ illũ ad quẽ in stitutũ est. ¶ Ad primũ argumẽ tũ. concedo iuxta illã auctoritas

tem q frequenter dimittuntur pctā per aliquē motū attritiōis tanq per aliquā dispōez merito riam de congruo ante susceptio nem sacramenti penitentie. sz ex hoc nō sequitur qper sacramē tum non dimittātur. quia si illa dimissio qnq non assit: ista non deficit que minus requirit vt di ctū est. ¶ Ad scdz argumentum

§.6 dico q ante perceptionē dignā sacramentū penitentie oportet pctōrem suscitari vel simpliciter et tūc per sacramentum nō dele tur pctm/ sz gratia que ifuit au getur: vel suscitari scdm quid. s. vt habeat aliqualem displicē tiā de pctis cū proposito absti nendi vt dictū est. et tunc susci tatur simpliciter per sacramen tū et sic potest itelligi q lazarus prius suscitatur q a vinculis sol uatur. Potest etiam exponi q lazarus seu peccator p christuz suscitatus a culpa seu ab obliga tione pene eterne que cōmuta tur in temporalem virtute sacra menti relinquitur discipulis. i. sacerdotibus soluēdis a penis tpalibus quas habēt taxare par temq ipsarū possūt virtute cla nium relaxare. ¶ Ad aliud pro

§.7 opione magistri dico q in hoc est similitudo q sicut sacerdos legalis ostēdebat leprosos mū datos: sic sacerdos euāgelicus oñdit pctōres iustificatos sed ex hoc nō sequit q sacerdos euan gelicus non aliter se habeat ad leprosos spiritualiter q sacer dos legalis ad leprosos corpo raliter: q2uis enim ipsos nō mū det effectū sacramēti causando: mundat tn instrumentaliter sa cramentum ministrando. vbi aliquid facit ad qd scdm dispo sitionē vel pactionem diam rea liter sequit effectus sacramēti: qr sacrm pnie nō tm est signū mun dationis spūalis et iterioris: sz signū efficax. hec scd. Predictis cōcordātes tho. bonauē. et rich. dicūt per sacramētū pnie attri tionē plerūq fieri contritionem. §.8.

¶ Circa hanc distinctione nota dum vt dicit bonauen. q origo pnie virtutis dispositiua hoc or dine pcedit. Primo eni necesse est dei bonitatē et iusticiam co gnoscere cui displicet omne ma lū et inordinatio et ab illa offen ditur et nullo mō reliquit ipuni tū. Scdo necesse est cognoscere dei miam qua paratus est omni dei reuerēti et dolēti de culpa cōmis sa idulgere Ex prima cognitiōe generat timor. Ex secunda spes remissionis generatur. Et ex his voluntas sumit ppositum se do confederādi et satisfaciendi per gemitū et alias penas. et si inci piat facere quod in se est: dispo nitur ad iustificationē. et sic pnia timore seruili concipitur: quod est donum gratie gratis date.

¶ Itē notandū scdz rich. q licet §.9. nō possit hō certus esse de remis sione pcti certitudie scie: potest tamē habere certitudinē pbabi lis piecture: tūc aūt est probabi lis cōiectura qn hō fecit quod i se est dolēdo/ cōfitēdo/ satisfaci endo: et ppositū cauendi haben §.10 do ¶ Notādū insup q lz hō ha beat hmōi certitudinē de remis sione pcti: tenet tn illud detesta ri quādo de ipso ex deliberatio ne recogitat. Non eni fideliter

seruat reparatum fedus diuine amicite cui actu non displicet quando hoc deliberat/illud qđ inter ipsum et deum fuit causa inimicite. vnde de peni. distin. 3 §.1. dicitur de peccatore ꝙ semper doleat et de dolore gaudeat Concordat thomas. Et si argu as per illud ad. R. diligentibus deum omnia cooperantur in bonum etiam peccata vt dicit glosa. Respondet ꝙ mala non sunt causa bonorum sequentium sed magis impedimenta: et ideo de ipsis non est gaudendum: sed de diuina prouidentia ex malis bona eliciente. Bonauentura vero cõcordans dicit ꝙ lʒ cõtritio sit sẽp nccĩa rõne displicentie pcti saltẽ in habitu: nõ tñ rõne gemitus vel doloris sẽsibilis habetq; ipsa displicentia frequẽter magnã letitiã cõiũctã: dũ ꝯsiderat i se liberationem plenã.
§.11 ¶ Item notãdum ꝙ actus contritionis põt esse ita intẽsꝰ ꝙ penitẽs meretur remissionẽ totiꝰ pene pctõ debite. ita ꝙ si post completum motũ illius cõtritionis decederet nullã penã i purgatorio sustineret sicut pʒ de latrõe cui dixit dñs/ hodie mecũ eris i paradiso. Post tñ ꝗtumcunq; ꝯtricionem nccĩa est confessio si facultas affuerit ꝑpter obligationeʒ precepti. vñ actꝰ penitẽdi pctm̃ non remittit: nisi sit cuʒ ꝓposito cõfitẽdi.
§.12 ¶ Sciẽdũ vlteriꝰ ꝙ bona opa q̃ fiũt ex radice caritatis dñr viua. ꝑpter hec eni operans remunerãdꝰ ẽ i vita eterna hec tñ ꝯsequẽs pctm̃ mortale mortificantur qꝛ cũ pctõ mortali nõ põt hõ in vita eterna remunerari. amoto ṽo peccati obstaculo per pñiam reuiuiscũt. Opa vero fctã i pctõ mortali mortua dñr: qꝛ nõ ꝓcesserunt ex radice spũalis vite et ideo nũq; viuificantur nec ex his remuneratur homo in vita eterna/ sũt tñ quedã dispositio ad gratiam ex liberalitate diuina: homo autẽ ex his tpaliter remuneratur.
¶ Itẽ sciẽdũ ꝙ deus nõ negat homini miam quã ꝑcipit ab hoĩe hoĩ impendi sed vt habetur. Mathei. xviij. Deus vult ꝙ homo parcat hoĩ quotienscũq; in ipm peccauerit ergo deus parcit homini quotienscunq; penituerit. Unde dicit augustinus pmo retractationũ ꝙ de quocũq; pessimo in hac vita cõstituto non est desperandum. Ad hoc est exemplum dauid cuius deus acceptauit prio penitentiam pro homicidio vrie deinde pro numeratione populi. Et si arguas per illud qđ habetur ad hebreos. 6. Impossibile est eos qui semel illuminati sũt et iteꝝ ꝓlapsi sunt rursus renouari ad pñiam. Rñdeo illud intelligitur de renouatiõe baptismi que est initerabilis. Uñ glosa ibidem dicit. Impossibile est eos qui hoc sacramentũ accepe rũt motos ad pñiam rursus renouari. i. rebaptizari. vł dicitur impossibile. i. difficile. et loquit de perfidis qui difficulter resurgunt. ¶ Itẽ sciẽdũ ꝙ est quedã pñia secreta que fit in secreto. §.14.
Alia ṽo publica q̃ fit i publico
Alia solẽnis q̃ nõ iterat ⁊ imponitur ab epõ i capite. 40. vt habet di. 50. Illi eni ꝑdictã pñiam suscipiunt se debẽt tunc presen-

Triplex penitentia .5.

stare e\~po ciuitatis ante fores ecclesie sacco induti / nudis pedibus: et ipsis in eccl\~ia itroductis debet ep\~us prostratus pro ipsis septē psalmos penitentiales decātare ac ipsos de eccl\~ia eijcere sicut adā fuit de paradiso elect⁹ nec admittuntur vsqȝ ad diem cene / nec tunc etiā cōiacāt. Ois aūt penitētia solēnis ē publica sed non econuerso solēnis enim nō debet imponi nisi pro horrendo et vulgatissimo crimine quod totā cōmouit vrbē seu locū. 26. q. 6. ca. vltimo. cuiusmodi ē homicidum publicū. scdm autem rod. de cōsuetudine quarūdam eccl\~iarum imponit patrib⁹ et matrib⁹ per quorum incuriā manifestā eorum paruuli perierūt. nec ē iponenda clericis nisi sint depositi huiusmodi etiam penitētes ad clerū admitti prohibentur Non est etiā imponenda personis insignibus nec religiosis ppter statu dignitatē: nec est etiā facili ter iuuenibus imponēda ppter etatis fragilitatem. scdm rich. Personis vero alijs a predictis tam viris q̄ mulieribus potest imponi: non est tn̄ in vsu in quibusdā ep\~atibus. ¶ Q2 vero in p̄cedentibus fuit tactū de timore sciendum q triplex timor assignatur scȝ seruilis / initialis / et filialis. Timor seruilis principaliter aspicit ad penam. De quo dicit aug⁹. q preparet locum caritati. Cū aūt venerit caritas pellitur timor. qd̄ est intelligendū vt dicit bonauen. q̄tum ad hoc quod est principaliter timere penam: et q̄tum ad malam voluntatem annexam. Timor vo initia

tri-plex ti-mor. §.15

lis vnū oculū habet ad penam: sed tn̄ p̄ncipalē habet ad offēsā vitādā. Timor vero filialis vnū oculum habet respectu offense vitande refugiendo ne separetur a deo alium autem respectu reuerentie exhibente / et hic remanet in beatis q̄tū ad scd̄m ac tū qui sēper deū reuerent resiliēdo a summa maiestate in propriam paruitatem. Et de hoc dicit psalmista. Timor domini sāctus permanet in seculū seculi.

Circa disti. 15 Quero d.15. Utrū possibile sit homini satisfacere de pctō: deo quem offēdit ? ¶ Pro rn̄siōe secundum scotū primo aliqua premittam: scd̄o ad questionem respondebo. ¶ Quantū ad primum sciendum q satisfactio potest sumi dupl\~r / scȝ ppue et large Satisfactio proprie sumpta cōtinetur sub satisfactione large sumpta. Est aūt opatio exterior laboriosa volūtarie assūpta ad puniendum pct\~m a se cōmissum seu pena volūtarie tollerata ad placandum diuinam offensā. et cōsistit in ieiunijs / elemosinis / orationibus / vl' passionibus ipa concomitantibus / que correspōdent tribus generibus peccatorum. de quibus. Joh. in canonica Omne quod est in mūdo aut est concupiscētia carnis / aut cōcupiscētia oculorum / aut superbia vite. Jeiunium correspōdet concupiscētie carnis elemosina concupiscētie oculorū seu auaricie. oratio vero que humiliat spiritum deo: correspondet superbie vite ac alijs peccatis spiritu

q.1. §.1.

alibus. Sub ieiunio autem cõprehenditur quicũq; labor fatigans: vt vigilie / peregrinationes/discaltiatio / et huiusmodi Ista autem correspondétia est de congruo et in generali: non autem de necessario nec in casibus specialib9. puta pauperi q furatus est non competit largiri elemosynam: quia non habet
§.2. vnde faciat. ¶ Requiritur igitur discretio sacerdotis: vt non imponat alicui penam nimis disconuenientem sibi sed illã que magis conuenit: et quã forte melius adimplebit vt pote pauper nec elemosynas dare potest nec orare nec ieiunare: quia oportet eum cõtinue laborare pro victu suo necessario. Unde ipse labor continuus est sibi continuum ieiunium quia continus maceratio carnis. Inducendus est igitur vt illum laborem subeat in remissionem peccatorum suorum: illum ad hũc finem referendo: saltem quousq; occurrat sibi opportunitas soluendi aliquam aliam satisfactionẽ: et aliqua alia possunt temperate et diminute ei imponi vt sũt sibi possibilia. Cõsimiliter diues qui lapsus est in peccatum carnis si sit a deo delicatus q nolit ieiunare nec aliquã macerationẽ notabilẽ subire vel presũptio est q si sibi imponeret cito abijceret et ita peccaret nouo petõ: idueẽdus est ad orõnem et elemosinam et illud sibi imponendã quod libentius recipit et quod creditur perseuerãtius adimplere. vel si omnino
Nõ. nullam pñiam velit recipere a sacerdote impositam / tamen dicit se displicẽtiam habere de peccato cõmisso et firmũ propositũ non recidiuandi: absoluendus est et non remittendus ne cadat in desperationẽ / et nũciãda est illi pena que esset pro petis illis imponenda. et q eã in se vel in equiualenti absq; impositione studeat adimplere alioquin soluet ad plenũ in purgatorio. Hec mia satis cõsonat illi prophetie de xpo quam recitat matheus. Arũdinẽ cassatã nõ confringet: et lignũ fumigãs nõ extinguet. Arũdo cassata est fractus tẽtationibus et petis: et lignum fumigãs quod est nimis humidum est peccator totus i peccatis humectat9: aliquid tamẽ retinens de igne caritatis. hec extinguit si per duriciam sacerdotis ad aliquid nimis difficile obligatur. sed nõ extinguitur si predicatur ei q oportet eum hic vel alibi penam soluere: et studeat soluere tantam quãta debetur pro peccatis vel alibi acriter exigetur. ¶ Satisfactio autẽ large sũpta §.3. consistit non solum in operatione vel passione exteriori sed etiã interiori. Est enim redditio voluntaria equiualentis alias indebiti. et dicitur volũtaria: quia si esset inuoluntaria non esset satisfactio sed satispassio. sicut ille a quo inuito in inferno exigitur pena debita culpe commisse satispatitur sed non satisfacit. Reperitur autem ista ratio satisfactiõis in actibus liberalibus volũtatis vt dilectus diligẽti satisfaciat recõpensando dilectionem equalem. Reperitur etiam in actibus quodãmodo necessa

rijs scilicet ɔtractiōibus vbi est quedam obligatio quasi necītis ad reddendum surgēs ex pacto partiū. Silr cū culpa facit delinquentem debitorem eī in quem peccat: pōt ista ratio satisfactionis iueniri vt scʒ reddat equiualens ꝛ alias sibi indebitū q̄tū sibi abstulit per pctm̄. ¶ Satisfactio aūt i isto itellectu mag' ɔsistit i actib' penalib' vl' passionib' volūtarijs q̄ i alijs actib' bonis nō penalib'. licet quandoq₃ posset per aliquē actū bonū nō penalem satisfieri. q: potest de' actū magnū caritatis acceptare ꝓ punitione debita pctō. Isti aūt actus penales reducunt ad actū interiorem displicentie vel passionē tristicie: et ad actū ɔfitendi pctm̄ ꝓpriū qđ ē valde penale vl' ad passionē ɔcomitantē s. ad verecūdia / ꝛ actū exteriorē pertinentem ad satisfactionem proprie sumptam scilicet ieiunium / elemosinam / et orationem.
§. 4 Rño ad q̄ Et hoc de prio articulo. ¶ Quātum ad secundū dico q̄ licet debeamus dēo quicquid sumus ꝛ possum': quia quicquid possumus ei impendere est sibi debitum ratione creationis. redemptionis ꝛ gubernationis. Ex maxima tamē misericordia sua cōsiderans fragilitatem nostram et difficultatem ad bonum: noluit nos regulariter obligare nisi ad decalogum: et sic per opera supererogationis que alias essent idebita potest homo deo satisfacere de pctō mediāte merito passiōis christi. Deus enim de potentia ordinata non disposuit alicui dare primā gratiam sine qua non potest esse satisfactio nisi in virtute meriti illius qui erat sine peccato. quia nō disposuit sibi reconsiliare inimicū nisi per obsequiū mag' sibi gratum q̄ offensa eius erat sibi displicens. huiusmodi obsequium est passio christi vel meritū eius cuius ṽtute honor deo debitus redditur qui ꝑ peccatum aufertur. De potentia autem dei absoluta posset laps' noster aliter sanari. quia vt dicit augustin'. 13. de trinita. Fuit alius modus nostre redemptionis possibilis: sed nullus nostre miserie sanande conuenientior. Licet autem deus modo predicto possit placari: impossibile tñ est aliquem manentē in aliquo peccato mortali reconsiliari deo. quia vt dicit augu. de vera et falsa pnia. Impiū ē a deo dimidiā sꝑare veniā. vñ penitentem de vno pctō mortale necē ē penitere de alijs saltē i hitu. vt. s. cogitās de vno sit prōptus ad satisfaciendū de alio si illud cogitaret. Et hoc accipiendo penitere aliquo quatuor modoꝝ predictorū. Cū eni nō deleatur pctm̄ sine dina grā: si deleretur vnū pctm̄ sn̄ alio: idē homo esset simul amic' dei ꝛ inimicus ¶ Sʒ hic oritur dubiū de illo qui vere penitet cui iponit a sacerdote aliqua pñia. puta elemosyna vl' ieiuniū et ante ei' cōplemētū recidiuat i pctm̄ mortale: an talis pnia expleta i mortali sit satisfactoria. hic est duplex opio ¶ Quidā dicūt q̄ nō. quia cū talis sit inimicus dei nō pt' eū placare. Sed ista sñia scdʒ sco. videtur nimis dura cōtra pctō- §. 5.

res et maior occasio obstiationis Si enim iste hodie vere penitens et humiliter recipiens satisfactionem puta ieiunium trium dierum cras recidivet in peccatum mortale et de illo non penitens tertio die ieiunat quod sibi positum est: si dicas quod illud ieiunium tertie diei non est aliqua satisfactio exterior: est occasio inducendi ipsum ut non ieiunet. et per consequens ad novum peccatum mortale. quia tunc transgrediendo illam penitentiam a sacerdote receptam videtur esse peccatum mortale cum sit transgressio precepti ecclesie et vicarii dei in illo actu. Dicitur igitur et sine preiudicio quod qui vere penitet et recipit satisfactionem vel penitentiam sibi impositam ab ecclesia claue non errante quantumcunque postea recidivet nunquam tenebitur nisi ad illam unicam satisfactionem adimplendam. et si eam in caritate adimpleat. non tantum soluit penam sed etiam meretur sed si adimpleat eam voluntarie extra caritatem: soluit penam sed non meretur gratiam vel gloriam. unde est ibi satisfactio quia voluntaria redditio sed non placans nec reconsilians. Ex quo sequitur quod si magnam partem satisfactionis sibi imposite impleat in peccato mortali et post iterum penitet de peccato novo: non est iterato sibi imponenda satisfactio pro primo peccato pro quo satisfecit licet extra caritatem: sed tantum de novis peccatis que fuerunt causa quare illa satisfactio fuit mortua. ¶ Et si arguas Mortua etc. ergo non est satisfactio. non sequitur nisi quod non est satisfactio placans nec reconsilians in amicitiam.

Exemplum patet in actibus humanis. Si enim alicui offense in regem correspondeat precise secundum legem abscisio manus et sibi etiam inuitio abscindatur: sufficit regi nec alia pena exigitur ab eo secundum iusticiam: licet non recipiatur in amicitiam vel gratiam regis. Multomagis ergo posset pro punitione culpe sufficere si aliquis penam sibi debitam infligeret licet non esset in gratia illius iudicis offensi sic in proposito. Unde si talis propter novum peccatum in quod recidivavit damnaretur antequam complesset totam penam sibi impositam puniretur in inferno temporaliter pena correspondente illi pene que non fuit hic soluta. et illa soluta post tempus aliquod non puniretur amplius illa pena. sicut de veniali dicetur inferius Ex quo ei secundum plenam iusticiam punitivam semel imposita est isti pena temporalis pro peccato de quo vere penituit: nunquam sibi pro illo peccato debetur nisi pena temporalis / et illa soluta nulla. ¶ Ulterius dubitatur an flagella quibus a deo punimur in hac vita sint satisfactoria. Respondeo quod non sunt satisfactoria illis qui in ipsis contra deum murmurant: sed ea pro suorum purgatione peccatorum patienter acceptantibus. Unde greg. Sicut in eodem igne aurum rutilat et palea fumat: ita etiam eisdem flagellis et boni purgantur et mali magis per impatientiam inficiuntur. Et secundum hoc potest intelligi quod dicitur. Naum. i. Non iudicabit bis deus in idipsum. et intelligitur de iudicio sufficienti. super quod dicit hieronimus. quod deus genus humanum diluuio. sodomitas igne egyptios mari. israelitas in he

remo perdidit. scitote illos ideo temporaliter punisse: ne ineternum puniret. quia non iudicat deus bis inidipsum. hoc autem intelligendum est de illis qui inter ipsa flagella penituerunt. vt dicit magister in littera.

¶ Quid sit elemosyna.

§. 7
Uia elemosyna est pars satisfactionis: de ipsa sunt aliqua dubia breuiter mouenda. Et primo quero. Utrum dare elemosynam sit actus virtutis? ¶ Rñdeo q dare elemosynam sub circunstantiis debitis est actus virtutis mie. vel vt principii scilicet cum elicitur a virtute. vl' vt termini scilicet cũ datur a non habẽte habitum virtutis. disponente se tamen per hoc ad ṽtutẽ. ¶ Sumitur autem mia dupliciter. Uno modo ꝑ tristicia de miseria aliena: et sic non est virtus sed passio. Alio modo pro habitu inclinante voluntatem ad subueniendum miserie indigentis propter deum. et sic est virtus. Elemosyna põt etiã sumi ꝑ re data vel ꝑ datione alicuius rei pauperi ꝑpter deum. et dicitur ab eleys qđ est miseria: quia per elemosynam subuenitur miserie proximi. ¶ Utrum dare elemosynã cadat sub ꝑcepto? ¶ Rñsio secũdum richardum q sic. et legis nature et diuine. Lex enim naturalis precipit proximum vere diligere non tantum affectu sed etiam effectu. quia non est verus affectus nisi sequatur effectus si possibile est. q ergo indigentie fratris non subuenit: non veraciter ipsum diligit. quod volẽs innuere beatus iohãnes in prima canonica sua ait. Filioli non diligatis verbo neq lingua tantum: sed opere et veritate. Lex etiam diuina hoc precipit: qr vt habetur mathei. 25. Christus improperabit reprobis maxime defectus operum misericordie. ¶ Cũ autem sit preceptum affirmatiuum: obligat semper sed nõ pro semper/ sed pro loco et tempore §. 8. Considerãda est enim facultas habentis et miseria indigentis. Si enim homo habeat aliquid quod nõ sit necessarium sustentationi sue nature nec illorum quibus tenetur prouidere sicut sunt vxor. filii. serui et ancille. et sit tam notabilis necessitas seu indigẽtia ex parte illius cui dãdum est q iminẽant probabilia signa extreme necessitatis: tunc habẽs tenetur ex precepto subuenire indigẽti. Unde dicit ambrosius. Pasce fame morientem si nõ pauisti occidisti. ¶ Si etiã homo habeat aliquid superfluum quod non sit necessariũ nec substentationi nature. nec decẽte sui status: tenetur de illo facere elemosynam indigentibus etiam si non inuenirentur tales qui essent constituti in necessitate ꝑdicta. Et si plures occurrãt indigẽtes quibus omnibus subuenire non possit: tenetur ceteris paribus magis idigẽti subuenire. licet eni bona superflua que habent diuites sint eis propria quantum ad auctoritatem administrandi: sunt tamen pauperum necessitatem patientium

quantum ad vsum. Unde con-
tra illos qui de superfluo modis
p̄dictis nolunt indigentibus sub-
uenire. dicit ambrosius. 47. di.
Sicut Esurientiũ panis est quē
tu detines. Nudorum vestimen-
tum est quod tu recludis. Mise-
rorũ redemptio pecunia quā tu
in terra defodis. Neq3 enim min9
est criminis q̃ habenti tollere:
cum possis et abũdas indigenti-
§. 9. bus denegare. ¶ Reducit autē
hoc preceptũ ad p̄ceptum de ho-
noratione parentũ: sub quo con-
prehēduntur precepta affirma-
tiua de operibus pietatis. Et sic
non dans elemosynā in casibus
supradictis mortaliter peccat.
Alias autem dare elemosynam
est consilium non preceptum.
Concordat delyra prime iohan-
nis. 3. capi. exponens illud. Qui
viderit fratrem suum necessita-
tem patientem ⁊ clauserit visce-
ra misericordie sue ab illo / quo-
modo caritas dei est in illo quā-
do ex eius defectu pauper perit.
¶ De hoc dicit alexāder i tertio
q̃ sicut subtrahens elemosynā
pauperi facit contra illud prece-
ptum. Non occides: sic non suc-
currentes pauperibus necessita-
tem patientibus licet non sit ex-
trema necessitas. faciunt cōtra
illud preceptum. Nō furtũ faci-
es. vnde fures et raptores sunt
iudicandi iuxta distin. ⁊ auctori-
tates suprapositas. hoc aũt est
verum scd'm tho. in. 2. 2. q. 17.
quando non apparet in prōptu
quomodo possit ei aliter subue-
niri. vel per se vel per personam
magis coniunctā vel maiorem
facultatem habentem. ¶ Que

elemosyne sũt meliores? ¶ Rñ-
scd'm tho. in. 2. 2. q̄ quedam ele- §. 10
mosyne sunt corporales. s. septē
opera misericordie puta visita-
re infirmos. potare sitientes. ci-
bare esurientes: redimere capti-
uos. tegere nudos: recolligere
hospites ⁊ sepelire mortuos. q̄
habētur per hunc versũ. Uisito.
poto. cibo. redimo. tego. colligo Uersus
condo. ¶ Sunt etiam alie septē
spirituales. scilicet docere igno-
rantem. consulere dubitātem.
corrigere peccantem. remittere
offensam. consolari tristem. por-
tare onerosos. et pro omnibus
exorare. Uñ vs9. Consule. casti- Uersus
ga. solare. remitte. fer ora. vbi p
consulere intelligitur consilium
et doctrina. Et quidem elemosy-
ne spirituales absolute loquen-
do meliores sunt corporalibus:
quia spiritus nobilior est corpo-
re. Potest tamen contingere q̄
corporalis elemosyna preferat
spirituali in aliquo particulari
casu puta si quis fame deficeret
potius esset pascendus q̃ docē-
dus. Est autem elemosyna ma-
ior ieiunio. Unde dicitur prime
ad thimotheum. 4. ca. Exerci-
tatio corporalis ad modicũ vti-
lis est. non simpliciter vt dicit ri-
chardus. sed i comparatiōe ad
pietatem. vnde immediate sub-
iungitur q̄ pietas ad oia valet.
¶ Utrum de illicite acq̄sitis pos-
set elemosina fieri. ¶ Rñsio scd'3 nota
thomā i scd'a scd'e q̄ aliquid po- §. 11
test esse illicite acquisitum tripli-
citer. Uno mō cũ illō qd' acquiri-
tur est restituendũ ei a quo acq̄-
situ est vt furtũ: vsura: rapina. ⁊
de tali non potest fieri elemosy-

na. Alio modo aliquid dicitur illicite acquisitũ quod licet non possit retineri ab eo qui acquisiuit: nõ tñ debet ei a quo acquisiuit vt in symonia vbi datio est illicita et etiam acquisitio: quia cõtra legem dei. Et ideo qui acquisiuit retinere nõ põt: et ille q̃ dedit meretur amittere. qr ꝯtra insticiam dedit. quare debet in elemosinas erogari. Tertio mõ est aliquid illicite acquisitũ non ꝙ ipsa acquisitio sit illicita: sed qr illud ex quo acquiritur est illicitum. sicut in eo quod mulier acquirit per meretricium: ⁊ hoc proprie vocatur turpe lucrum. Talis ei mulier turpiter agit et cõtra legẽ dei. sed in eo quod accipit nõ iniuste agit sed põt retinere: et de eo etiã põt elemosyna fieri: sed nõ oblatio publica ad altare propter scandalum et sacramentorum reuerentiã ⁊ hanc distictionẽ tangit augu. quo ad
§.12 aliq̃.12.4.q.5. Nõ sane ¶ Utrũ sit licitũ cuilꝫ facere elemosynã. ¶ Ad hoc dicit rich. ꝙ ordo naturalis hoc exigit vt inferiora a superioribꝰ regantur. et ideo illi q̃ sunt sub aliena potestate constituti: de eis in q̃bus aliĳs subĳciuntur ordinare non debent aliter q̃ꝫ eis fuerit a superioribus ꝯmissum. ⁊ qr nullus homo aliĳ est subditus q̃tũ ad interiores intellectus et voluntatis actus nisi soli deo: ideo de illis bonis orando et corde remittendo omnibus elemosinam facere licet. ¶ Sed qr monachus ꝓpriũ nõ habet: ideo de bonis exterioribꝰ non potest elemosinã facere sine abbatis licentia expressa vel probabiliter presumpta. nisi dispensatio aliquorũ bonorũ monasterĳ sibi sit ab abbate cõmissa. tũc enim de illis potest elemosinas facere moderatas et rationabiles scdm ꝓportionẽ bonorũ que sibi sunt ad dispensandũ cõmissa. ¶ Quia ẽt vir est administrator bonoꝝ tanq̃ꝫ mulieris caput §.13
ideo non debet dare mulier elemosynas sine consensu viri expresso vl presũpto: exceptꝭ cõibꝰ elemosinis ⁊ paruis per cõparationẽ ad possessiões eorum: nisi preter dotẽ que ordinatur ad sustentãda onera matrimonĳ habeat res alias vel ex proprio lucro vel per alium licitũ modum tunc eni de illis irrequisito assẽsu mariti potest facere elemosynas moderatas. ¶ Filĳ etiã fa- §.
milias ꝓprias possessiones non 14.
hñt nec etiã serui: ⁊ iõ facere elemosynas nõ debẽt nisi forte aliquas modicas de quibꝰ possũt presumere ꝙ patri vel dño placeat/nisi aliquoꝝ bonoꝝ eẽt eis a patribus vel dñis dispẽsatio commissa. Oẽs tñ predicti licite possunt ⁊ debẽt in casu necessitatis extreme indigentibus subuenire etiam assensu superiorem non habito expresse vel presumpte. hec richardus. Possũt q̃ꝫ filĳ familias facere elemosynã de peculio castrensi vel quasi castrensi. De quo videbitur. disti. 45. agẽdo de testamẽtis. ¶ Bo §.15
nauen. aũt de muliere dicit ꝙ si non habeat dotem vel aliquid iuxta dotẽ cõtra mãdatum viri nõ põt elemosynã facere si ꝯscia dictat ⁊ ꝙ nullomõ velit. licet nõ debeat sibi formare ꝯsciaꝫ ꝙ vir

ꝓhibeat mediū sed sugfluitatē nisi manifeste viderit voluntatē viri ad oppositū. hec bonauen. ¶ Thomas autē i scđa scđe dicit ꝙ si vxor habeat alias res ꝑter dotem puta si sit lucrosa vel quocūq₃ alio licito modo pōt inde facere eleām. Alias aūt non dꝫ dare eleās sine consensu viri expresso vl' ꝓsūpto nisi i articulo necitatis. Quāuis eīn mulier sit equalis viro in actu matrimonīj: tñ in his que ad dispensationem domus ꝑtinēt vir est caput mulieris. scđm aplm in epl'a ad cor. Doctores ꝑdicti cōcordant ꝙ mulier pōt facere eleāꝫ de his q̄ habet ꝑter dotē sine viri cōsensu sed de tote discordare videntur thomas et bonauen. Rich. aūt videtur mediare inter illos qui dicens mulierem nō debere dare sine viri consensu: excipit cēes eleās ⁊ paruas per cōparationē ad possessiones coꝝ. ¶ Et nota ꝙ illud quod est magnum pōt esse paruum cōparatiue: vt decē sunt paruū per ꝯparationē
§.19 ad mille. ¶ Itē notādū ꝙ lꝫ administratio bonoꝝ q̄ fiūt cōia ex cōsortio matrimoniali principaliter ad virum pertineat: mulier tñ ab ipa non totaliter excludit̄ sed ad ipām videt̄ secūdario pertinere; maxime cū domus abundat ⁊ habet virū durū ⁊ imisericordem qui nō est fidelis dispensator bonoꝝ sibi a dño collatoꝝ. Supplere itaq₃ potest eius defectum vtriusq₃ saluti ⁊ indigētiū necessitati ꝓuidendo iuxta cōsiliū ⁊ mādatū euāgelicū de operibus pietatis non tñ elemosynas excessiuas faciendo: sed sic prudenter et moderate ꝙ a viri scandalo et a mandato caueat. ¶ Sic pōt itelligi illud quod dicit augu. cuidā mulieri. 33. q̄. 5. §.17
Qđ deo. Nichil de tua veste auro vel argēto vel rebꝰ terrenis sine arbitrio viri facere debuisti. supple cū scādalo viri. Secūdū Raymūdū. vel loqtur de debito cōgruitatis vbi vir est dispensator fidelis vel de elemosynis excessiuis mō predicto. Secūdum aūt aliter opinantes exponit̄ de rebus dotalibus. ¶ Ad ꝑdicta §.18
facit ꝙ vxor pōt condere testamētum vt videbitur in fine libri agendo de testamentis. Est aūt Dos
dos illud quod datur viro ex ꝑte mulieris ad subleuanda onera matrimonīj vñ tandiu durat q̄diu matrimonium sed eo soluto soluitur. Est eīn quasi propriū matrimonium mulieris. ff. de minoribus. Deniq₃ scđm ius ciuile ciusq₃ dñium pertinet ad virū. C. de iure dotium i rebus et hoc stante matrimonio. De iure autē naturali dicit̄ ad mulierē ꝑtinere: eo ꝙ inde alitur vt dicit hostiē. pro delicto autem viri nō debet vxor dotem amittere. extra de pignoribus. ex litteris etiā si ꝯmiserit crimē lese maiestatis. Nec valet eiꝰ alienatio etiā consentiente vxore: nisi vxor iurauerit non contrauenire. extra de iureiurando. Cum cōtingat. et. c. Licet. li. 6. Si autē fiat diuorciū ꝓpter adulterium mulieris: ipsa dotē amittit extra de donatione inter virum ⁊ vxorem plerūq₃. Quicquid autē habet mulier ꝑter vel ꝑst dotem vnde cūq₃: dicit̄ paraferna a para q̄

est iuxta et ferna qd est dos: qua si iuxta dotem. et de talibus non debet se maritus intromittere: muliere inuita. C. de pcuratori=
§.19 bus. Marit9. ¶ De famulis et ancillis dicit tho. q nō possūt ele=mosynā dare de rebus dñorum nisi panē et hmōi que nō inferūt sensibile nocumentū. ¶ De mo=nacho aūt dicit q extra monasterium existēs pōt facere elemosynā: q: cū dant ei expense cōmitti
§.20 tur ei earū dispensatio. ¶ Quid de muliere que habēs pdigum virū celat aliquid de reb9 cōib9 ptra prohibitionē viri. ¶ Rñdet rod. q si hoc bona fide faciat vt sibi et viro p tpe puideat: nō peccat: nec tenet viro obedire preci=piēti q ei oia tradat/ q: ei omnia tradēdo daret q̄si gladiū furio=so. ¶ Utrū liceat furari ab aua=
§.21 ro p elemosyna facienda. ¶ Rñdet ray. q nō. q: nō sūt faciēda mala vt eueniant bona. 14. q. 5. Forte. Excipitur tñ articul9 ne=cessitatis extreme scdm thomā. ¶ An hoib9 malis sit dāda ela? ¶ Dicit tho. in. 4°. q sic ad su=stētationē nature si indigeāt. cū precipiat nobis bñ facere etiam inimicis. nō aūt ad fouēdū eorū maliciā. vñ si cōstaret q illo qd eis dat i petis abuterent: nō deberet eis dari nisi extrema necessitas exposceret Elemosyna pauperibus est dāda q manib9 opari nō pñt. Cum aūt qs indiget et ponit distributor eleēosinaꝝ. pt et sibi acciperet et aliis ministrare sm
§.22 tho. ¶ Quid de hystrionib9? Respondeo q hystriones dnr ioculatores seu gesticulatores q di=uersos gest9 hoim sciūt represen=tare: quibus si ludis licitis et honestis vtātur iustū est dare/ mercedē ministerij eoꝝ tribuendo et hoc moderate. qui vero supflue sua in tales consumunt vel etiā sustentant illos hystriones qui vtuntur verbis vel factis seu ludis turpibus aut illicitis vel in proximi nocumentū vergētibus tales pro certo peccāt eos i pctō fouētes sm thomā in. 2. 2. q. 168

e ieiunio qd est actus ꝟtutis abstinētie sunt aliqua vidēda. Et prio. vtrū ieiunium cadat sub pcepto? §.15

Rñ scdm tho. in. 4. Ieiuniū cadit i cōmuni sub pcepto legis nature inqtū ē necium ad vitatio=nē mali et psecutionē boni. sz de=terminatio tpis et modi ieiunādi sm vtilitatē et couenictiā populi xpiani cadit sub pcepto iurispositiui qd est istitutū a platis ec=clesie de 9se. di. 5. Quadragesia. et ca. seqnti. vbi d: q. 40. sūma obseruatiōe est obseruāda. pce=pta aūt iuris positiui magis obligāt ex intētione legislatoris q̄ ex ipsis ꝟbis. vñ si qs ex rationabi=li cā ordinationē nō seruet. seu i aliq casu in quo pbabiliter pōt credi q si legislator adesset eum obligari nō vellet. talis trāsgressor pcepti reputād9 nō eēt. Et iō nō ē neciū q qcūq dic ab eccla istitutū ieiunare omittit morta=liter peccet. pōt ei hoc oino sine pctō ptigē. aliqñ aūt sine mortali conueniali aliqñ etiam mortali sm diuersas occasiones qbus hō inducitur ad ieiuniū frangē=dū. Nec legislator exigit in hoc

ab homine totũ qđ pōt facere: cũ nō itēdat ordiare statũ hoīs ad vnũ diē tm̄ sed ad totā vitā. a quo deficeret/ si semel hō totum qđ posset faceret. et iō siue egritudine iminente. siue labore vie. siue quocũq̧ alio cũ quo sit ꝛ ieiunio p̄dictus statꝰ ꝯseruari nō pōt: nō tenetur ex precepto ieiunare. vt dicit tho. i. 4. Si sit aūt cā euidēs: p seipm̄ licite pōt hō
§. 14. statui obseruātia p̄terire. maxime vbi nō est cōsuetudo recurrē di ad superiorem. Si vero cā sit dubia: dʒ ad superiorē recurri q̄ ptātem hʒ in talibus dispensandi. scđm rođ. ꝛ tho. in. 2. 2. ꝛ i. 4. hmōi ei dispensatio est eis commissa in ieiunio et ecclie p̄ceptis
§. 15 ¶ Utrũ pegrinantes et viatores teneant̄ ad ieiunia ecclie. ¶ R̄ñ. scđm thom̄. si sit talis peregrinatio vel viatio que differri possit sine incōmodo: dʒ differri. si autem non possit differri. vel q2 tēpus ieiuniȷ̄ preoccupet hominē in via. vel q2 dies festus alicui iminet ad quem ex deuotione hō pergere cupit. vel quia mora periculum hʒ vel spirituale vel corporale: talis non tenetur ieiunare. si cum ieiunio commode non possit itinerare. Nec obstat quia preceptũ debet cōsilio preponi. q2 intentio dantis hmōi preceptũ non fuit pias ꝛ magis necessarias causas excludere. Cōcor
§. 16 dat rich. ¶ Quid de cursoribus dñoꝝ: Dicit rođ. ꝙ si non p̄nt simul currere ꝛ ieiunare excusantur. quādo vero modicũ vadũt vel cũ dñis morantur: ieiunare debent nisi forsan immineat eis viatio grandis quamvt perficere possint etiam paucis diebus anteq̧ iter arripiunt ieiunium soluunt. ¶ Quid de manualiter operātibus? R̄ñsio scđm thomā §. 17
et richardũ. si ieiunando possũt victum competenter habere pro se ꝛ familia siue quia alias sunt diuites/ siue quia de minore labore ieiuniũ secum compatiēte possunt lucrari sufficientia: non excusant̄ a ieiunio. Si v̄o alias non possunt tantum laborare ꝙ victum sufficientem acquirant nisi ieiunium frangendo: excusantur. ¶ Quid de pueris? Dicit thomas ꝙ vsq̧ ad finē tertiȷ̄ §. 18
septēnij scʒ vicesimi primi anni i̇ digent cibo: ratione nutrimenti et augmenti/ ꝛ ideo vsq̧ tūc cōmuniter nō tenentur ad omnia ieiunia ecclesie. conueniens tamen est in hoc tempore vt ad ieiunandum se exerceant vel plus vel minus secundum modũ sue etatis vel possibilitatis. Nouicij quoq̧ ꝛ iuniores religiosi secũdum rođ. in persoluēdo ieiunio iuxta dispositionem suorum prelatorum se gerere dn̄t. ¶ Quid de senibus et debilibus? Dicit §. 19
rich. ꝙ nimium senes excusant̄ quia non habent calorem naturalem sufficientem ad digerendum cibum sibi necessariũ si tātum vna hora sumeretur. Idem dicit de egrotantibus etiā si talis egritudo ieiunare requireret. quia totum cibum sibi necessarium eadem hora sumendo grauarent̄. Rođ. autem dicit ꝙ standum ē arbitrio boni viri p quāta debilitate infirmi: et debiles excusentur. et idem de senibus dicendum ꝙ de infirmis et de-

bilibus secundum innocentium

§. 20. ¶ Quid de pregnantibus et lactantibus? Respondeo quod excusantur quia habent sumere cibum pro se et pro pueris quos nutriunt immo si teneatur probabiliter de periculo earum vel de fetu in vtero vel puero ad vbera: non solum possunt sed tenentur soluere ieiunium. vt dicit rodoff.

§. 21 ¶ Quid de pauperibus et mendicantibus? Dicunt tho. et rich. quod si non possunt tantum simul habere quod sufficiat ad vnam refectionem excusantur. similiter quando propter precedentem mediam ieiunium nunc ferre non possunt.

§. 22 ¶ Quid de seruitoribus vel lectoribus mense? Dicit rodoff. quod possunt horam comedendi preuenire dum tamen cum licentia si sint religiosi. Possunt etiam seruitores cibos dominorum pregustare: etiam si fuerint carnes. Nec peccant qui surgunt de mensa vt portent encenia vel huiusmodi iterum comedendo. Vs.

Eger. inops: pregnans: pergens: laborans: vetus: infans.

Ex his si fueris non ieiunare teneris.

§. 23 ¶ Utrum vxores propter prohibitiones virorum debeant dimittere ieiunia ecclesie. Dicit inno. quod licet debeant dimittere votum non tamen ieiunia. nisi forte: quia propter scandalum vitandum sacerdos dispensare pot. l. 6. Ut constituerunt. Concor. hostien.

§. 24. ¶ Utrum ieiunia possit redimi. Respondeo secundum innocentium. Ieiunia ecclesie non possunt redimi nisi causa vel necessitas subsit. secus est de voluntariis.

§. 25 ¶ Quid de confectionibus vel electuariis? Responsio secundum tho et rich. quod per sumptionem ipsarum non soluitur ieiunium nisi quis in fraudem sumeret in magna quantitate per modum cibi ad subueniendum fami. talia enim licet aliquo modo nutriant: non tamen sumuntur principaliter ad nutrimentum sed ad digestionem ciborum seu per modum medicine. vnde idem est iudicium sicut de aliis medicis.

§. 26. ¶ Utrum per potum soluatur ieiunium? Dicunt tho. et rich. quod non siue sumatur vinum vel ceruisia post vel ante prandium quia sub determinatione precepti ecclesiastici de ieiunio non cadit nisi semel comedere in die naturali et hora determinata et abstinentia ab esu carnium et ab his que sementinam trahunt originem. Louis et lacticiniis in quadragesimali ieiunio: vel vbi est consuetudo de his abstinendi in aliis ieiuniis. Si tamen aliquis vt dicit richar. de mane sumeret ceruisiam non ad extinguendam sitim sed famem: frangeret ieiunium: quia faceret fraudem statuto contra mentem legis veniendo.

§. 27. ¶ Quibus temporibus ieiunandum est? Responsio. Omnibus diebus quadragesime exceptis dominicis diebus. de conse. di. 5. Quadragesima In qua sunt quadraginta dies ieiunabiles ad imitationem christi Non tamen ieiunamus illo tempore sed alia ratione resurrectionis dominice in qua habemus agnum paschalem recipere. ¶ Item ieiunia quattuor temporum que habentur per hunc versum. Post pen. cru. lu. ci. dant ieiunia dici. s. post penthecostem. post festum exaltationis sancte crucis. lucie et cineres. distin. 76. Saturi. Licet autem huiusmodi ieiunia a

iudeis obseruarentur: nō tñ eo tp̄e quo a nobis vt dicit tho. Itē tres dies rogationū. de ɔse. di. 3. Rogationes. hoc autem vt dicit ibi glosa non precipitur sed suadetur. vbi tñ est consuetudo approbata illud ieiuniū est p equalentiam sub precepto. Item vigilie apostolorum. vigilijs philippi et iacobi et iohannis euangeliste exceptis. extra de obseruantia ieiuniorū. Consiliū. Itē vigilia natiuitas dñi. penthecostes assumptionis btē marie. iohannis baptiste. laurentij et omniū sanctorū. et si solennitas cuius vigilia est ieiunabilis venerit feria secunda in sabbato precedēti ieiunandum est. Item si solennitas natiuitatis dñi eueniat feria sexta. illi qui nec voto nec regulari obseruantia sūt astricti. vti possunt carnibus. extra de obseruantia ieiuniorum. Explicari. Itē si in aliqua regione est aliquod ieiunium consuetū obseruandū est ab existentibus ibidem. quia pars ritus esse dz constitutionum et cōsuetudinum ecclesiasticarū. di. 11. Ecclesiasticarum. et ca. In his. ¶ Et notādū secundum goffridum q non eo ipso q aliquid fit ius consuetudinarium inducitur: sed cum expresse placet populo aliquid obseruari pro consuetudine in futurū. Est aūt ɔsuetudo cōis vsus. Itē quod dr de ɔse. di. p̄ia. Solent q nullatenus ieiunare credendi sunt qui ināducant anteq̄ vespertinū celebretur officiū: per horā vespertinā intelligitur tps a hora nona et vltra que est hora comedendi de iure. Nunc tñ inualuit ɔsuetudo comedendi hora sexta. Sic etiam decretum thelesphori quo clerici dñt quadragesimam a quinquagesima inchoare: est abrogatū. quia moribus vtentiū nō fuit approbatū. di. 4. In istis tunc eni leges firmantur cum morib⁹ vtentium approbantur. vt dr ibidē. ¶ Dicitur etiā de cōse. di. 3. A sacerdotib⁹ nō quinquagesima sz quadragesima teneatur. Inualuit etiā ɔsuetudo in multis dyocesibus q non ieiunantur vigilie apl'orū nisi que hñtur in istis versibus. petrus et andreas. paulus cum symone iudas. Ut ieiunemus nos admonet atq3 matheus. Qui versus licet non sufficienter contineāt vigilias apostolorum que sunt ieiunande de iure: vbi tñ est consuetudo: standum est cōsuetudini vt dicit hostieñ. et ber. extra. e. Cōsiliū. Si quidem lz ius nature et diuinū nō tollatur per contrariam consuetudinem: tollitur tñ ius humanū. vt dicit tho. i prima scde. q. 97. ¶ Dicit et ibidē q si multitudo sit libera q̄ possit sibi legem facere plus est consensus ipsius ad aliquid faciendum quē consuetudo manifestat: q̄ auctoritas principis qui nō habet potestatem condendi legem nisi inq̄tum gerit personā multitudinis. Si vero multitudo nō habet ptātem condendi legem vel legem a superiori ptāte positam remouendi: tamen ipsa consuetudo in tali multitudine preualens obtinet vim legis inq̄tum per eos tolleratur ad quos pertinet multitudini legem imponere.

de cō fue= tudi ne qñ vi hz

re. Ex hoc eni ipso videntur ap probare quod consuetudo indu xit. ¶ Dicit et q lex nō videtur vtilis que repugnat consuetudi ni: quia difficile est cōsuetudine multitudinis amouere. Ad hoc facit quod hetur sexto de cstitu tionib⁹ ca.i. vbi dr q cstuis per cōstitutionē posteriorē prior re= nocetur lz de ipsa non fiat men= tio in posteriori: non tamen de= rogatur consuetudini locum et personarum singularium nisi de ipsa expresse caueatur. habetur etiam extra de consuetudine. c. vltimo. q consuetudo preiudi= cat iuri positiuo si sit rōnabilis et pscripta. Dr aūt rationabilis que nō repugnat iuri nature vel diuino seu q a iure non reproba tur secundū ber. et inno. Dr pre scripta que firmatur per spaciū tpis a lege diffinitum quod spa ciū est. 40. annorum in reb⁹ ec= clesiasticis. de quo magis vide= bitur in fine distictionis. 41. Q[illegible] [illegible]et csuetudo derogat penis ca nonicis patet extra de tēporib⁹ ordinādo. ar. 2. De [illegible]u carniū in sabbō est cōsuetudo regionis obseruanda extra de obseruan= tia ieiu. Consilium. ¶ potest esse et debet eps cū infirmis sup esu carniū in. 40. et alijs ieiunijs di spensare. vt dicitur ibidē cū legi nō subiaceat necitas. Urgente et magne famis inedia lz i. 40. carnes comedē. ibidē. ¶ De hu iusmodi dispētatione nota illud quod dictū est in principio hui⁹ ca. De aduentu etiā dñi est csue tudo seruāda. Unde tpe innocē tij tertij ieiunabatur rome. vt di citur extra. c. Cōsiliū: et sic dicit

§. 29.

ambro. aug. Ad quācūq ecclē siā veneris: illi te cformes si cui q non vis esse scandalū nec que q tibi. di. 12. infra. iuxta illud. Cum fueris rome romano viui= to more. Cū fueris alibi: viuito sicut ibi. Abstinere autem quar ta feria a carnibus non est prece ptum sz consiliū. Est aūt ieiuniū cptum est de se laudabile oi tpe 76. di. Utinam: per accidens tū posset eē ieiuniū alicui⁹ in die fe sto illicitū, puta si a deo ieiuniū pertinaciter qs teneret q nō cre deret per deuotionē festi vtilita tē ieiunij cōpensari posse. et hoc modo ieiunare die dñico non lz de cōse. di. 3. Non lz. seu arbitrā do hmōi ieiuniū tanq necessa riū vt manichei. tū quia contra cōsuetudinē ppli xpiani q scdm aug. pro lege est habenda. vnde ieiunātes nō sūt a petō imunes vt dicit tho. ¶ Jeiunia vero ab epis cōstituta nō sūt sine causa rōnabili soluēda. vt dicit hosti. de cōie. di 5. Jeiunia: Est quoq sic ieiunandum q natura susten tetur et vitia domentur. Est autem natura modicis contenta. Mēs vero auiditate ciboz laxata per dit orōnis virtutē. vt dicit aug⁹ potest etiā hora debita ex aliq causa aliquantulū pueniri. secūdū tho. Non enim est tante nectis hora comedendi: sicut tm semel in die comedere. vt dicit richar. ¶ Quia in predictis fuit fctā mē tio de iure hūano: sciēdū q ius humanū diuidit in ciuile et ca= nonicū. Jus ciuile dicit qd p im peratores et cōitates fuit editū. Jus vero canonicū auctoritate sacroz cōsilioz et sūmoz ponti

§. 3. Jus hūanū di uidi tur.

ficum. Et dividitur in decretū et decretales. Decretum fuit compilatū per Gratianum ex dictis sanctorum patrum ꝛ romanorū pontificū. In cuius parte prima procedit per distinctiones. In secunda per causas et questiones In fine vero decreti ponunt aliq̄ distinctiões de pñia et aliq̄ de consecratis. Deinde gregorius nonus fecit ↄpilari quinq̄ libros decretaliū per Raymūdū: quorum materia in gñali habetur p hos versus. Pars prior officia creat ecclieq̄ ministros. Altera dat testes, et cetera iudiciorū. Tertia de rebus et vita presbyterorum Dat formā Rite nubere quarta docet. Ultima de viciis tractat ꝛ penis eorum. Ulterius. bonifacius octauus ↄpilauit sextū li. decretaliū. Clemēs ꝟo quintus cōpilauit 7. procedendo ſm ordinē materiarum positarum in decretalibus gregorii noni. In fine ꝟo quarti ponunt versus pro ipsis reperiendis

431 Ulterius de orone que est actus latrie. Et secundū da. est ascēsus intellectus in deū seu petitio descētiū a do. lz large extēdat ad oēm bonā operationē iuxta illud luce. 18. oportet semper orare: sunt aliqua videnda. ¶ Et primo. vtrū solus deus sit orandus. ¶ Rñ. dupliciter porrigitur alicui oro. Uno modo tanq̄ per ipsū implēda: ꝛ sic solus deus est orandus a quo solo dātur gratia ꝛ glia. et hoc est actus latrie Alio modo vt per ipsū eius adīpletio impetretur, ꝛ sic sācti sūt orādi. vt sint nři aduocati apud deū. Job. 5. Ad aliquē sanctorū conuertere. qui quidē vident in ꝟbo ea que decet eos de nostris actibus cognoscere: cuiusmodi sunt illi actus quibus eos honoramus orando. ¶ Utrum aliquid sit determiate in orone petendū 432 ¶ Rñ. scd̄z rich ꝛ tho. Quedam sunt quibus non possumus male vti cuiusmodi sūt ꝟtutes gratia et gloria: et talia sūt determinate in orone petēda: quedam quibus possumus bene vti et male: et illa sūt petēda sub cōditione. s. si deus preuidet illā ad salutem nostrā fore vtilia. ¶ Utrū 433 oro debeat esse vocalis? Rñ. Duplex est oro scz cōis ꝛ singularis Cōmunis est illa que per ministros ecclesie in persona totius fidelis populi deo offertur. et talis debet esse vocalis vt innotescat populo pro quo offertur. et per hāc ad deuotionē excitet. et ꝑpter hoc etiā cantus est ab ecclesia istutus. Uñ aug. dicit q̄ flebat vberrime in hymniis et canticis suaue cantantis ecclesie. Singularis est que offertur a singulari persona siue pro se siue pro aliis et de huius necessitate non est q̄ sit vocalis. Adiungitur tamē vox primo vt homo deo seruiat non solum mente sed etiam ore. Scdo ad excitandū interiorem mētis deuotionem q̄ per vocem et alia exteriora signa puta genuflectiões. manuū eleuationes intēditur. excitatur. et in deum eleuatur. et ideo tantum est huiusmodi signis vtendum q̄tum proficit ad mentis excitationem Si vero per hec mens impediatur vel distrahatur: a talibus est cessandū. quod precipue contin

git i illis quorū mēs sine hmōi signis et sufficienter ad deuotio nē parata. ℭ Illud autē qd dicit dñs. Cum oraueris intra in cubiculum. intelligitur secundū augu. non ꝙ videri ab hoib⁹ sit nephas sꝫ hoc ideo agere vt ab hominibus videaris. hec thomas. ℭ Utrum oratio debeat eē attenta? Responsio secundum thomā in. 4. ꝙ attētio actualis requiritur ad orationeꝫ aliquo modo ad euitandū transgressionem que est i illa orōne que est in precepto: vel ad meritū i illa que nō est i precepto. Licet aūt nō requiratur ꝙ semp maneat attentio quantum ad essentiam actus: debet tamen semp manere scdꝫ virtutē qd fit qñ aliquis ad orōneꝫ accedit cū itētiōe aliqd ipetrandi / vel deo debitum obsequiū reddendi. Etiam si in ꝓsecutione orationis mens ad alia rapitur: nisi fiat tanta euagaº ꝙ oino pereat vis prime intentionis. et ideo oportet ꝙ frequēter hō cor reuocet ad seipm. ℭ De hoc dicit hugo de scto victore si cū orationē fūdim⁹ aliud qd lꝫ in corde versam⁹. etiam si illud bonū sit / a culpa liberi nō sumus. quod est intelligendum qñ aliquis ex ꝓposito mentē ad alia distrahit orando. tūc eni sine culpa nō est et precipue si in aliis sponte se occupat que mentē distrahūt sicut sunt exteriora opa. et si ad cōtrariū mens euagetur etiā culpa mortalis erit. Hoc posset exponi qñ euagatio mētis fit ex hoc ꝙ sciēter alids se occupat in actu exteriori qui nō cōpatitur secum attentioneꝫ orationis. tūc eni est culpa mortalis scdm durandū. Si autem sine hoc ꝙ percipiamus mēs ad alia euagetur: vel culpa caret vel paruissima culpa est. ℭ Potest autē esse triplex attentio in oratione scꝫ ad verba vel ad petitionem ipsamvel ad deum qui rogatur. et quecunqꝫ haꝝ attentionum assit: non est reputanda oratio attenta: scda tñ est melior ꝙ prima: et tertia ꝙ scda qñ mens qñqꝫ sic in deum rapitur: vt petitionis sue imemor sit vt dicit hug. licet autē nō possum⁹ simul plura intelligere. 2. thopicorum. hoc tñ est possibile qñ vnum ad aliud ordinat. Et sic in proposito potest itellect⁹ esse simul attentus oratione ⁊ ei cui porrigitur. hec tho. Requiritur autem in oratione de necessitate attētio ad spūalem mentis refectionē seu delectationem vt dicit idē. i. 2. 2. Uñ aplis i epla ad cor. Si orem ligua: mens mea sine fructu est. Ex pdictis posset elici quedam breuis distinctio ꝙ euagatio mentis oratione q est i precepto fit dupliciter. Uno modo in aduertenter: et tūc vel nulla est culpa vel paruissima. Uel fit ex proposito et hoc qñqꝫ cum culpa mortali / puta in tali euagatione diu scienter persistēdo: simul se occupando in exterioribus mentis attentionē nō cōpatientibus. qñqꝫ vero cū culpa veniali non diu ibi persistēdo seu se occupando in exteriorib⁹ operibus mentis attentionē aliqualr ipedientibus. Expediret autem his qui horas canonicas gradiēdo persoluūt: gressum nō

accelerare/ et ab euagatione ocu lorum hincinde cauere. quia euagationem oculorum sepe concomitatur mentis euagatio. ¶ Tenentur autem ministri ecclesie ad horas canonicas ceteri vero debent in diebus dominicis/ saltem audire missam. alijs vero officijs de congruitate interesse debent: vt dictum est in. 3. de quo etiam in sequentibus dicetur. ¶ Oramus quoque vt dicit thomas non vt diuinam dispositionem immutemus: sed vt postulando mereamur accipere quod deus omnipotens ante secula disposuit dare. Debetque tamen oratio durare quantum est vtile ad interioris desiderij feruorem excitandum cum videor sine tedio durare non valet / non est vlterius protendenda. Et sicut hoc attendendum est in oratione singulari per comparationem ad intentionem orantis. ita etiam in oratione communi per comparationem ad deuotionem populi. ¶ Orationem ante peccatores vt idem dicit deus audit non quasi ex iusticia quia peccator hoc non meretur: sed ex pura misericordia. obseruatis tamen quattuor conditionibus que communiter requiruntur ad orationem que exaudiri debet scilicet vt pro se petat / necessaria ad salutem / pie et perseueranter. Effectus siquidem orationis quandoque impeditur propter maliciam illius pro quo oratur: et ideo dicitur pro se. Sancti enim licet exaudiantur pro seipsis: non tamen semper pro alijs. Per hoc autem quod dicitur pie importatur modus latrie quam alio nomine pietas dicitur secundum quem oratio modificari debet. et sic pie orat qui attendit suam paruitatem illius quem orat summam maiestatem et bonitatem sperans: ab ipso consequi quod petit. ¶ Et notandum quod oratio debito modo facta exauditur: sed non semper statim. sed pro illo tempore quo diuina misericordia conspicit exauditionem vtiliorem esse omnibus petentibus. vnde aug. super Jo. quedam non negantur: sed vt congruo dentur tempore differuntur. Sic grilogonus anastasie. Ad hoc enim dominus beneficium suum extremitatibus protrahit: vt non sit vile quod prestat.

Trum quicunque iniuste abstulit vel detinet rem alienam teneatur ad restitutionem? Quod non. Quilibet tenetur magis diligere se quam proximum secundum illud cantici cor. Ordinauit in me caritatem quia in casu quo restitutio est sibiipsi dampnosa vt pote si est in extrema necessitate puta famis vel frigoris: tenetur magis illud sibi retinere quam alteri restituere. ¶ Preterea. adultera concipiens filium ex adulterio qui est filius putatiuus mariti defraudat verum heredem in hereditate. sed non tenetur sibi reddere hereditatem igitur / minor probatur: quia non posset illud reuelare sine sui diffamatione ad quam nullus tenetur / imo ad eius oppositum / et sequeretur maius malum vtpote forte vxoricidium si maritus sciret crimen eius.

¶ In oppositum augustinus in epistola ad macedonium et habetur. 14. q. 6. Si res propter quam peccatum est non redditur si reddi possit non agitur penitentia sed fingitur. ¶ Hic tria secundum scotum sunt videnda Primo vnde sunt rerum dominia distincta vt hoc dicatur meum et illud

iuri.q2 hoc est fundamentũ omnis iniusticie in contrectãdo rẽ alienam Secundo quõ dñia primo disticta iuxte transferuntur: ex quo apparet iniusta ocupatio rei aliene. Tertio quomodo talis teneatur ad restitutionem ¶ De primo sit hec prima cõclusio φ de lege nature vel diuina non sunt rerum dñia pro statu innocentie distincta. Probatur decretoꝝ. dist. 8. ca. 1. Jure nature sũt oĩa cõia Ad hoc est talis rõ, q2 vsus rerũ scdm rectam rationem ita dꝫ ɔpetere hoibus sicut congruit ad pacificã ɔuersationem et necciam sustentationem. Pro statu aũt inocẽtie/cõis vsꝰ sine distictione dñioꝝ ad hoc plus valuit: q2 nullus tũc occupasset quod fuisset alij necẽrium Secũda cõclusio ¶ Jllud preceptum legis nature reuocatũ est rõnabiliter post lapsũ eadẽ rõe q2 cõitas bonoꝝ esset contra pacificã cõuersationem: cũ malus et cupidus occuparet vltra ea que sibi cẽnt necci.i.: et hoc etiam inferendo violentiã alijs qui vellent secũ illis cõibus ad necessitatem vti. sicut legiꝭ de nẽbrot φ erat robustus venator corã dño.i. hoim oppressor. et sic priuarẽtur debilioꝛes neccia sustẽtatiõe. ¶ Tertia conclusio. Lex positiua requirit in legislatore prudentiã et auctoritatẽ. prudẽtiã: vt scdm rectã rõnem dictet ad faciendũ ꝑ cõi vtilitate Auctoritatẽ: q2 lex dr aligãdo. prudentis aũt sñia nõ ligat: si nulli presideat ¶ Quarta ɔclusio. duplex est auctoritas. s. pñia et politica. Paterna est qua filij ex lege nature tenẽtur obedire parẽtibꝰ. Politica est ex cõi ɔsensu vl electione cõuatis. hoies em̃ siue extranei siue propinqui videntes se non bene regi sine aliqua auctoritate: poterãt cõcorditer ɔsentire vt vel vni persone vel cõmunitati ɔmitterẽt istã cõuetã/ vni vel pro se tm̃ vt successor eiꝰ eligatur sicut ipse fuit. vel pro se et tota posteritate sua. Et ista auctoritas politica iusta est. q2 iuste põt aliqs se submittere psõe vel cõitati i his q̃ nõ sũt ɔtra legẽ diuã, in quo meliꝰ põt dirigi p illũ cui se submittit q̃ p seipm̃ Ꝓbemus igitur quõ potest condi lex positiua: quia ab habente prudentiam vel in se vel in cõsiliarijs suis/ et auctoritatẽ aliqͦ dictoꝝ modoꝝ. ¶ Ex his pꝫ quinta ɔclusio. φ distinctio dñioꝝ poterat esse iuxta lege positiua siue lata a patre siue a principe vel cõitate iuste regnante: et isto modo probabile est factum fuisse. Nam vel noe post diluuium distrixit filijs terras quas singuli occuparẽt. ꝑ se et posteris suis: vel ipsi inter se de cõmuni cõcordantia diuiserunt sicut legitur de abraham et loth. Vel aliquã lex ꝓmulgata est ab aliquo principe vl ɔmunitate iuste regnãte hec inqꝫ lex potuit cẽ/ φ res tũc non occupata primo occupanti cõcederetur. et sic disperserunt se super faciẽ orbis terre. Scdm hoc põt intelligi illa ꝓpositio institute. de rerum dione. Quod antea nullius est: id naturali ratione occupanti conceditur. nõ quidẽ φ sit de lege nature qua sunt omnia cõia: sed quia statis

post naturalem apprehensionē occurrit tanq̄ pbabilis valde manifesta. ¶ De scd̄o articulo
ar.2. dicit q̄ trāslatio rex potest esse q̄ātū ad dn̄iū. vt si res trāseat a dn̄io vnius ad dn̄ium alterius: vel q̄ātū ad vsum vel ius vtendi manēte tn̄ dn̄io apud eundem. Et potest hoc fieri vel auctorita te publica pricipis seu legis: vel auctoritate priuata ipsi° dn̄i im mediate possidentis ¶ De pma
§ 7 translatiōe sit hec ↄclusio. Trāslatio dominij auctoritate legis iuste iusta est. Probat. Si enim lex iusta potuit iuste determina re prima dn̄ia: ꝛ nō minor est au ctoritas legis vl' pricipis (quod habeo hic p codē) post diuisionē dn̄iox q̄ āte. Igitur ppter eādē cām ꝛ eundē finē iuste pōt transferri dn̄ium postq̄ fuerat alicui appropriatū. Ex hoc patet q̄ p̄scriptio seu vsucaptō ē iusta trāslatio. Patet extra. de p̄scriptione vigilanti/ que quidem est acquisitio dn̄ij per cōtinuationem possessionis tp̄is a lege diffiniti seu per tempus a lege diffinitū Et proprie prescriptio est in immobilibus. vt in domo vel agro vsucaptio vero est de mobilib° Ad hoc est talis ratio. Juste potest illō statui a legislatore qō est necessarium ad pasificam cō uersationem subditoꝝ/sed dn̄ium rei neglecte sicut negligitur in prescriptione trāsferri in occupātem/ est necessarium ad pacificam cōuersationem ciuium: quia si non transferretur dominium in istum sed remaneret apud primum post q̄ātumcunq̄ tempus: essēt lites immortales. Nam post q̄ātumcunq̄ tempus iste qui neglexit vel heres eius repeteret istam rem neglectam ab alio q̄ātocunq̄ tempore occupatam: et essēt tales lites quas impossibile esset decidere. quia nec probationē sufficiētē hn̄ent et ex talibus litibus perpetuis essent forsan odia inter litigantes / ex quibus tota par reipublice perturbaretur. ¶ Secun-
da vero translatio que fit aucto §8
ritate persone priuate potest eē vel per actum mere liberalem vt quando transferens non expectat aliquam redditionē: vel per actum liberalem secundum quid/ puta qn̄ expectat aliqd sibi reddi. Trāslatio mere liberalis dicit donatio q̄ requirit liberam volūtatē dādi ex parte donantis: ꝛ recipiēdi ex parte illi° cui donat et ex parte amboꝝ q̄ nulla lege superiore phibeatur iste vel ille nec per actum alterius a quo dependeat in ista trāslatione. De primo dicetur i fine huius articuli. Et propter defectum scd̄i non potest aliquis dare pecuniā fratri minori: q2 non vult esse dn̄s. Propter defectum tertij nō pōt monach° dare sine licētia abbis sui. nec cleric° i aliquo casu contra volūtatem pape. vt habet extra de censibus. li.6 primo ꝛ.2.ca. Inhibetur q̄ visitātes a visitatis munera nō recipiant / et recipientes tenentur duplum restituere. ꝛ nō absoluūtur a maledictione seu suspensione quam ipso facto incurrunt ¶ Donationi aūt correspō
§.6. det in translatione vsus liberalis accōmodatio et habet simi

les leges. Et notādum q͛ vt ha betur de donationib⁹.ca.finali. donatio pōt reuocari per dona torem ꝑpter ingratitudinē illi⸗ us cui donatio facta est: si forte in ipsū ipias manus iniecit: aut si attroces iiurias seu reꝝ suaꝝ graue damnum vel vite pericu⸗ lum inferre presumpsit. ¶Transla⸗ latio aūt non mere liberalis dr̄ proprie cōtractus. q: ibi subtra hunturvoluntates partium tra hitur eni iste ad transferendum in illū propter cōmodum quod expectat transferendum in se. huiusmodi autem contractus in q̄bus dn̄ia transferuntur: quē dam sunt reivtilis pro re vtili i⸗ mediate/sicut vini pro blado et hm̄ōi.et dr̄ rerū ꝑmutatio. Qui dam rei vtilis ꝓ nūmismatevel econtra.q: eni erat difficile res vsuales imediate ꝯmutare ideo inuētum est medium per quod talis cōmutatio faciliter fieret: quod vocat̄ nūmisma. Comuta tio quidē nūmismatis ꝓ revsua li: vocatur emptio. ecōuerso au tem venditio. quidā vero nūmis matis pro nūmismate ⁊ dr̄ mu⸗ tui datio ⁊ mutui acceptio. Ist; autem contractibus in quibus transfertur dn̄iū corrūdent ali⸗ qui contractus in quibus trans fertur vsus. Nam ꝑmutationi corrn̄det ꝑmutua accōmodatio

§.10 ¶De prima translatione.s.reꝝ permutatione sit ista conclusio. Dn̄i rerū inste eas ꝑmutāt si si⸗ ne fraudē seruant equalitatem valoris in commutatis scd̄m re ctam rōnē.itelligēdo hic ꝯditio nes pri⁹ positas ad iustā dona tionē. Q; aūt dr̄ sine fraude: ex⸗ cludit fraudē. in sb̄a.q̄titate et qualitate. In sb̄a: vt nō ꝯmutet̄ auricalcū pro auro/nec aqua ꝓ vino. In q̄titate. vt siue q̄titas mensuretur per pōdus siue per virgam. siue per sextarium vel aliam mensuram: seruetur iu⸗ stum pōdus et iusta mēsura. Cō similiter de qualitate q͛ non cō⸗ mutetur vinum corruptum tan q̄ purum/vel animal infirmum tanq̄ sanum. In huiusmodi ei fraus committitur / quia ꝑmu⸗ tans non permutaret nisi crede ret aliam substantiam. aliud q̄ tū.⁊ aliud quale recipere. ¶Est etiā equalitas valoris secūdum rectam rationem seruāda. Illa autem equalitas nō consistit in idiuisibili/quia ad hoc quasi es set impossibile commutātes at⸗ tigere vl̄ astrigere.sed i isto me⸗ dio qd̄ iusticia cōmutatia respi cit:ē magna latitudo q̄ qn̄q; ex lege positiua qn̄q; ex cōsuetudi ne inotescit. Lex ci rescidit ꝯtra ctū vbi contrahēs decipit̄ vltra medietatē iusti p̄cij Tn̄ ifra illō si ex alio appareat iiusticia resti tutio debet fieri corrn̄dēs Qn̄q; etiam perelinquitur ipsis cōmu tātib⁹. Durū eni est contractus esse iter hoies: in q̄bus cōtrahē tes nō intendant aliq̄d de illa in diuisibili iusticia remittere sibi mutuo: vt ꝓ tāto comitet̄ omnē contractū aliqua donatio. Et sic satis ꝓbabile est q͛ qn̄ sunt mu tuo ꝯtenti volunt sibi remittere si deficiūt ab illa iusticia req̄sita iuxta illud legis nature: qd̄ tibi vis fieri hoc facias alij. Sicut autem dictū ē de ꝑmutatiōe: sic dicendum est de vēditione ⁊ em

ptione. ¶ Et notãdum est q aliquis indigens re sua qui ex ei9 permutationẽ vel vẽditjone multũ dãnificatur: põt carius vendere: q̃ si alias sine tali dãnificatione venderet: vt.s. seruet se idẽnem. Sed si emẽs magnũ cõmodum assequatur ex re sibi vendita: nõ põt ex hoc carius vẽdi vl' pmutari: cũ res ex hoc i se nõ sit preciosior. Seruãde sunt etiã cõditiones predicte in ɔtractibus ɔductionis locationis ⁊ mutue accõmodationis / q̃tum ad vsũ sicut hic q̃tũ ad dñium. De contractu autẽ mutui i quo cõmittitur vsura: dicetur in sequentibus. De commutatione vero negociatiua vbi cõmutans intendit mercari de re quã emit non vt vtatur sed vt carius vendat.

nota ¶ Sciendũ q vtile est reipublice habere aliquos qui studeant seruare res venales: vt prompte possint iueniri ab indigentibus afferreq̃ aliũde res necessarias q̃busilla patria nõ abũdat. ⁊ iõ tales possunt inde recipere preciũ suo labori idustrie ⁊ piculis corñdens / etiam vltra necessariam substentationẽ sue familie et maxie si qñq̃ sine culpa sua i tali seruitio cõitatis fueriñt dãnificati. Mercator aũt q̃ nec trãsfert nec conseruat nec eius idustria meliorat res venalis qui gallice dr̃ regretier: est vituperabilis et a republica expellend9: qr ꝓhibet imediatã cõmutationem emere volentiũ: et per ɔñs facit q̃dlȝ vsuale carius ementi q̃ deberet esse. Hec sco. Per predicta pȝ q illc qui emit vinũ granum et hmõi / tpe quo colliguntur vt postea carius vendat: nõ peccat. si hoc faciat vt talia conseruata loco et tempore opportunius vendendo iustãq̃ mercationem exercẽdo: substẽtationi domus sue prouideãt. Si aũt talia emeret vt caristiam induceret sic q homines ab ipso cogerent emere ⁊ posset ipsis pro libito vẽdere. grauiter peccaret ¶ Predictis concordãs tho. i secunda secũde. dicit q lex hũana multa permittit impunita. Unde in ɔmutationibus solum punit quando est magnus excessus. puta si aliquis sit deceptus vltra dimidium iusti precij. Lex autem diuina nichil ipunitũ relinquit. Unde secundum hãc tenetur ille qui pl9 habet ei q̃ dãnificatus est recõpẽsare. si sit notabile damnum. Modica autẽ additio vel diminutio non videtur tollere equalitatem iusticie. Dicit etiam q si venditore ignorante sit aliq̃s predictorum defectuũ quantum ad substantiam q̃titatem vel qualitatem in re vendita. non peccauit venditor cum tamen ad eius noticiam venerit tenetur recõpensare damnum emptori. Et ex his infert q illicitum est vendere aurum et argentum alkimicum pro vero quia nõ est a deo purum nec habet easdem omnino ꝓprietates Non eni ita letificat nec ita valet contra aliquas infirmitates Si aũtem per alkimiã fieret verum aurum nõ esset illicitum vẽdere pro vero: qr nichil ꝓhibet artem vti aliquibus naturalibus causis ad ꝓducendos naturales ⁊ veros effectus. sicut dicit augu.

in libro de trini. de his que arte demonū fiūt. Et qd dictū est de venditione intelligendum est ex parte emptoris: vt qñ venditor crederet rem suam min⁹ preciosam esse ꝙ sit puta vendit aurū pro minori precio quia credit es se auricalcum. ⁊ animal sanum quod reputat infirmum. Nam emptor si hoc cognoscit iniuste emit: et ad restitutionē tenetur. Et notandum ꝙ si vicium rei sit manifestum puta cum equ⁹ est monoculus vel si sit occultum: tamen vsus rei ex hoc non tota liter impeditur. quia si non com petat vni potest competere alte ri: et venditor propter huiusmo di viciū subtrahat de precio ꝙtum oportet: non tenetur venditor ad manifestandum viciū rei. quia forte propter huiusmo di: emptor vellet plus subtrahi ꝙ esset subtrahendū. Secus au tem esset si vsus rei redderetur omnino impeditus vel noxius. vt si venderetur cibus corrupt⁹ vel venenosus pro bono. hec tho. ¶ Ex predictis (vt dicit sco tus) potest patere discurrēdo in iusticia que fit in trāslatione do minij et vsus puta in donatione non est iusticia si donāsus non mere et liberaliter donat. vt is qui donat deceptus vl' quasi de necessitate tractus ignorantia enim vel aliqualis coactio excludunt simpliciter voluntarium (ex.3.ethicorum) et sic qui a licui tāꝙ propinquo donat. qui tamen non est propinquus: non simpliciter donat. seu alicui tan ꝙ egeno qui tamen non est egenus. Et ideo videant illi trutani qui tanꝙ egeni tamen diuites existentes recipiunt elemosynas/ne iniuste talis recipiant qz nō ē ibi i dāte volūtariū ꝑpt ꝯditiōis ignorātiā quā respicit i donādo. Cōsimilr si attractus vt vsuris dādis: nō est mere do natio liberalis. Et generaliter i contractibus est iniusticia propter defectum alicuius conditionum predictarum. Puta in permutatione est iniusticia ex prohibitione superioris cui commutans subest in commutando. Et ex hoc potest dici iniusta commutatio que fit in ludis alearum ⁊ huiusmodi. ff. de aleatoribus. lege vltima. Et extra de vi. et hoñ. clericorum. cle rici officia. in glosa. Tamē ista lex non ligat nisi illos qui viuēdo pollitice subsunt legi imperiali/qui forte nulli sunt hodie. quia vbi precipue illa lex consue uit habere locū: mūicipalia pre iudicat iperia libus. vt patet in ytalia. De hoc magis dicetur i sequentibus. hec scotus. Ad eu ius euidentiā notandum est/ꝙ mūicipiū dr fortalitiū vl' ciuitas pro cuius custodia ponūtur mi lites stipēdiarij. Mūicipes dñr hitantes vel nati in municipio. seu milites illud custodientes. Municipalia vero dñr ad muni cipes vel municipium pertinentia. Mūicipalia ergo dñr p̄iudicare iperialibus: qz ciuitates nō semp reguntur legib⁹ iperatorꝫ: sed scđm varias consuetudines diuersarū regionū. Iuxta pmissa pñt patere iniusticie que fiūt in venditione. et emptione. locatione conductione et accō

modatione.lz in accōmodatione non sit equalis defectus.da translatio vsus ad tp̄s non redderit tātā liberalitatē q̄tam trāslatio dn̄ij. preter iiusticias istas parciales in ꝯtractibus est vna iniusticia gn̄alis / qn̄ aliq̄s vsurpat rem alienam dn̄o simpliciter inuito.vt in furto et rapina / vbi non est trāslatio dn̄ij. ¶ Ex pre-
14. dictis potest inferri q̄ is qui cō mode potest restituere nō omnino absoluitur a restitutiōe: si is cui debebatur remisit vel donauit coactus vel deceptus: puta quia credidit se nunq̄ aliquid posse habere. Sec⁹ est si liberaliter donauit / nec postea talis donatio ex penitentia reuocatur (vt raymundus ponit) de quo nota quod dictū est supra. ¶ Ultra predicta ponit scotus duas regulas in cōtractibus. Prima est q̄ commutans non vendat tempus quia non est suum. Secunda q̄ non ponat se i tuto de lucro semper vel vt in pluribus et illum cum quo commutat de damno. Ex istis regulis apparēt multi casus in speciali. Uerbigratia dicatur festum natiuitatis domini.a. et festum beati iohannis baptiste.b. Iste commutans tradit rem suam alij in a. Aut igitur eam tunc vendituru s erat aut non, sed in. b. sicut vel determinauit precium scd̄m q̄ currit tempus pro.a. et tunc facit misericordiam expectādo scilicet solutionē eius vsq̄ in.b. Aut determiat precium magis q̄ sit iustum pro. a. et tunc est vsurarius.q̄ vēdit tempus contra primam regulam. extra de vsuris Consuluit. vbi dicitur q̄ is qui merces suas lōge maiori precio.ppter dilationem solutionis distrahit: male agere indicādus est ⁊ ad restitutionē idu cēdus. Si aūt nō esset mō vēditurus sed alias qn̄ videret q̄ se eūdē cursū tp̄is pl⁹ lucrari posset: aut igitur nūc ponit certū p̄cium aut non: sed dimittit certitudinē precij pendere ex aliquo futuro Si p̄mo mō: sic ponit p̄ciū secundum q̄ res nūc valet: tunc facit magnā miam primo Si vero maius q̄ nūc valet: nō tn̄ ita immoderatū qui tp̄e solutiōis verisilr qn̄q̄ plus qn̄q̄ minus valeat res vēdita. rōne dubij excusatur. extra.e. nauigāti §.ratione. Si autē determinationem precij relinquat ex valore futuro illius rei: aut igitur p̄ tempore determinato illius solutionis in quo cōsueuit res realiter plus valere q̄ qn̄ dat rem suam: et tunc miam facit. puta dicēdo cōcedo tibi istud pro tāto precio pro q̄to valebit in.b. Si autem velit preciū ponere p̄ tēpore idetermiṅato: hoc modo Uolo q̄ inde tm̄ soluas pro isto q̄tū valebit in quocūq̄ tp̄e vsq̄ ad.b. in quo carius vendetur. vsura est: q̄ ponit se vel partem suā quo ad lucrū vt in plurib⁹ / ⁊ illum cū quo contrahit ad dānū vt in plurib⁹ / ⁊ tunc habet p̄ se illud quod euenit quasi in pluribus: et cōtra se illud quod euenit vt in paucioribus. Hec scotus. Hec distinctio scoti posset reduci ad quattuor casus sequentes. videlicet. Si dans bladum i natali det pro precio. tūc 13

currente persoluendo tempore messiū/vel pro blado tp̄e messiū persoluando siue tūc sit carius siue non:non committitur vsura Et idem eēt iudiciū de pecunia equiualēte. Si autē ponat maius precium ratione dilationis solutionis vel ponat preciū pro tempore i quo carius vendetur a natali vsq3 ad tempus messiū erit vsura. ¶ De tertio articulo videndum est. Primo ꝓpter q̄d est restitutio facienda. Secūdo quis tenetur restituere. Tertio quid. Quarto cui. Quinto: quādo ꝛ qualr. ¶ De primo dico ꝙ sicut aufferre alienū ē pctm̄ mortale cōtra p̄ceptū diuinū negatiuū. Nō facies furtū. Ita tenere alienū iuito dn̄o/ et per ꝯsequēs detinens statim debet reddere actu/vel velle reddere/cū fuerit oportunū. Unde non est necessario restitutio facienda vt pars quedā satisfactionis/neq3 ḡnaliter accipiēdo satisfactionē neq3 specialr. ḡnaliter enim accepta reddit pro peccato equiualens eī in quem peccatur. Nō sic ista restitutio. quia absq3 omi redditione ꝓ pctō: posset reddere q̄d suum est: sicut in mutuis redditur creditori absq3 omni satisfactione ptinēte ad recōciliationē pctōꝝ. Cōsilr nec est satisfactio spālis que est tertia pars pniẹ. q2 de cōgruo restitutio requirit̄ ante oēm partē pnie: sicut cessatio voluntaria a pctō. sed satisfactio q̄ est tertia pars nō reqritur ante alias duas partes penitētie: imo presupposito contritione ꝛ confessione iniungitur a sacerdote. Un̄ sicut tenens forni

cariam vel adulterā nō ē capax pn̄ie sed irrisor: ita detinēs alienum in volūtate et facto: dum talis est/ non est capax alicuius ptis pn̄ie. hec scot⁹. ¶ De scdo q̄s teneat̄ restituere. ponūt̄ duo versus. Iussio/cōsiliū/cōsēsus/palpo/recurs⁹. Participās mut⁹/nō obstās/nō manifestās Sciētia vero hoꝝ versuū (scd̄m sco.) stat i hac maxima. Quicūq3 abstulit vel detinet alienū: tenetur restitutioni. Auferre autem pōt quis vt causa superior/ scilicet precipiendo. Uel vt causa proxima immediate auferendo. Uel causa adiuuās sicut socius in auferendo. Uel vt causa inducens si cōsulit vel fauet seu adulatur tali consilio vel fauore propter quem fit ablatio ꝛ sine quo nō fieret. Cōsimiliter de tinente qui immediate detinet aut cuius imperio detinetur vel positiue vel priuatiue vtpote cū non facit restitui qn̄ ei ex officio ꝯpetit. vel auxiliando: fauorem prebēdo: vt pote si tacet requisit⁹ in iudicio: vbi posset sententialiter restitui res dn̄o suo cū etiam dicēdo veritatem non immineat sibi periculū status vel persone hec ꝓbātur per illud ad Ro. p°. Non solum qui faciunt sed qui cōsentiūt facientib⁹. Istoꝝ oim quilibet tenet̄ restituere i solidū sed vno restituente oēs alij liberant̄ a debito in cōparatione ad illū dānificatū. tn̄ alij tenētur ꝓ rata portionis que eos cōtingit illi qui pro oibus satisfecit. Reducuntur autem omnia p̄dicta ad cōsensum efficacem verū vel interpretatiuum. vt dicit scotus

Cōsensum interpretatiuū esse dicim⁹. dū habuit ratio tp̄s sufficiēs deliberādi ⁊ refugiēdi ea circa que videnda esse puigil tenebatur. hic magister Jo. Gerson in tractatu de regulis mādatorum. Itē in moralibus (vt dicit idem ibidem) ille scire interpretatiue dicit̄ qn̄ ⁊ si actu scire negligit scire tamen dʒ ⁊ discrimini nō semetipsum obicē. hec ille. ¶ Aliqua vero in illis versib⁹ posita sic exponūtur a quibusdam Consensus enim sumitur pro cō sensu expresso sine quo damnificatio non fuisset subsecuta. Pal po dicitur adulator laudās dānificantem: sic ꝙ ex hoc mouetur ad damnificandum. Recursus sumitur pro illo ad quem ē damnificantium recursus. sicut patrocinium prestantem / latrones receptando et tuendo ⁊ rem raptam dolose celādo: ita ꝙ impeditur restitutio. Participans dicitur coadiuuās damnificantem qui sibi inferendo damnum assistit seu participat in preda. mutus dicitur princeps vel prelatus qui verbo suo potest facere quod ablatum est restitui et non facit. Non obstans dicitur. non impediens / qui scilicet non obstat damnificātibus cum possit ⁊ sibi ex officio competit. 86. distinc. Negligere cū possis perturbare peruersos: nichil aliud est q̄ꝫ fouere. Nō manifestās dicitur qui tacet in iudicio requisitus vt dictum est. Omnes aūt predicti generali nomine fautores dicuntur: qui tenentur in solidum si sine suo fauore non esset rei ablatio vel detētio. Alias autē tenentur tātum de his que habuerunt vel de danno qđ ipsi per se vel p suos fecerunt. ¶ Et notandum secundū ray. si plures raptores simul vadant: qlʒ tenetur in solidum. quia facit alios fortiores. quod est verū secūdū rod. quādo vnus sine alio non fecisset. ¶ De tertio vʒ qđ debet restitui / dico ꝙ ipse tenet̄ restituere rem cū fructib⁹ perceptis de ipsa re: ⁊ dānis que p ei⁹ absentiam dn̄s rei passus est: extra de restitutiōe spoliatoꝝ. grauis. Et intelligit̄ de fructibus q̄ supersūt deductis expensis que fiunt gratia fructuum querendorum congregandorum ⁊ conseruandorū. Intelligit̄ etiā (sm̄ scotum) si res erat ex se fructifera quia nō tenetur ad fructum qui prouenit ex se industria vtentis illa re. Unde fenerator nō tenetur reddere lucrū acquisitum ex pecunia fenoris: quia per suam industriam acquisitum est. ¶ De quarto scʒ cui: dicit scot⁹ ꝙ restituendū est dānificato vel sibi propinquis si mortu⁹ est vel si ē absens et non speretur vēturus nec possit sibi mitti sine maiori incommodo q̄ꝫ illud qđ mittendum est sit ei vtile. Si autem nesciatur damnificatus vel eius propinquus: vel si sit absens et maiores sumptus essent ponendi in mittendo q̄ꝫ illud valeat ei cui mittitur dandum est pauperibus pro ipsius anima: spiritualiter reddendo ei cui temporaliter non valet reddi. ¶ Si autē queratur per cuius manus debet reddi pauperibus: dicit hostiensis ꝙ debet restitui auctori

tate episcopi. Secundum vero raymundum de consilio episcopi vel penitētiariꝫ discreti Dominus autem guido de albasio doctor decretorum et archidiaconus bononień. hanc questionē disputans dicit ꝙ raptor vel fur bona incerta que debent pauperibus dari: potest dare sine licentia episcopi vel alicuius iudicis ecclesiastici: vt clare innuitur extra de homicidio Sicut dignū. §. Cor. Nec obstat extra de iudeis. Cum sic. quia loquitur de iudeo quem absurdum est habere auctoritatem super christianos: et cuius dispensatio respectu ipsorum merito est suspecta. Scotus vero dicit ꝙ non invenit quis necessario sit determinatus mediator in distribuendo ista pauperibus. Ubi autem aliqua lex diuina vel ecclesiastica non ligat personam sequenda est ratio naturalis. Illa autem magis dictat ꝙ persona que tenetur restituere per seipsam restituat ꝙ̄ per alium. licet non excludendo consiliū alterius boniviri sed includendo. Concordat thomas in secunda secunde: dicens ꝙ si ille cui debet fieri restitutio sit ignotus: debet homo restituere secundum ꝙ potest dando elemosinas pro eius salute. de auctoritate cuiuscunqꝫ iudicis ecclesiastici nullā super hoc faciens mentionem. Et notandum vt dicit Raymundus: si is cui fuerat res ablata furatus eam fuerat: nō sibi sed domino erit restituenda: vel illi cui prior fur surripuerat: si sua inter erat ex causa honesta puta quia habeat in eā ius pignoris vel vsum. ff. de furtis. l. Ja cuius. ¶ De quinto sciꝫ qñ restitutio est fienda/ dicit Scotus ꝙ. nō licet aliquo tempore detinere alienum inuito domino id est nolente/ vel secūdum rectam rationem nolle debente. et per consequens statim debet restitutio fieri: sicut statim est cessandum ab actu cuiuscunqꝫ peccati mortalis non tantum exteriori sed etiam interiori. In aliquibus tamen casibus licet quandoqꝫ differre restitutionem exteriorem. posita tamen iam interiore scilicet voluntate restituendi cum occurrent circunstantie opportune. Illi autem casus vniuersaliter continētur in hac maxima Licet detinere rem alienā quando ille cuius est debet eam velle rationabiliter detineri. puta quando est in preiudicium communitatis vel ipsius recipientis restitutionē. quia debet velle bonum commune et bonū sibi proprium: et ita aliqualem dilationem restitutiōis illius boni vtilis vt seruetur magis bonum. Debet etiam velle restitutionem non fieri tunc qñ esset in infamationem restituētis. quia debet magis velle famam proximi ꝙ̄ illud modicum cōmodum sui. Consimiliter dꝫ magis velle ꝙ vitetur magnum icommodū proximi quod haberet statim restituēdo ꝙ̄ modicum incommodum sui vel nullum in modica dilatione restitutionis. In illis igitur casibus restitutio debet differri. qꝛ dꝫ dn̄s rōnabilr velle ꝙ qui suū hꝫ teneat quousqꝫ

possit reddere oportune. Sic potest depositũ teneri inuito dño seu nolente voluntate inordinata. vt si ipse in furia cxñs vellet
§.22 gladiũ sibi reddi. ¶ Ex pdictis pz quando ablatio fuit occulta non tenetur ablator prodere se nec per 9ñs per seipsum restituere. sz per aliam personam secretã & fidelẽ. & expedit p confessorẽ qz sibi crimẽ est detectũ in cõfessiõe. & de eius fidelitate q̃ restituat fidei sue commissũ satis dz credi. Potestq3 differri reddi tio quousq3 talis persone volũtas et aportunitas habeat. Is etiam qui est impotens non tenetur pro tunc restituere / tenet tñ postea quãdo venerit ad pinguiorem fortunam. extra de solutionibus. odoardus: in textu et i glosa. hec scot⁹. Mãdat autem papa in illa decretali. vt sententia excommunicationis lata contra dictum odoardum relaxetur si non valeat in totum vel p parte debita soluere: recepta ab eo pri⁹ ydonea cautione. vt si ad pinguiorem fortunam deuenerit debita predicta persoluat. Est aũt cautio (secũdũ astenanũ) generale nomen omnium securitatũ. noĩe vero cautionis ydonee itelligit pmissio fideiussoria vel pignoraticia vel saltem iuratoria. Talis autẽ si ad pinguiorẽ fortunã deueniat soluere dz. nõ in totũ: sed scd̃m suum posse (habita ratione) ne egeat. qz non est fraudendus alimẽtis quotidianis vt dicit ibi glo. Nõ lz tamẽ alicui statũ solẽnẽ tenere de bonis alienis vt dicit scot⁹
§.23 ¶ Ad primũ argumentum dicit scotus q̃ si detinens est in extrema necessitate / & ille cui⁹ est res non sit: tunc illa res est detinentis iure poli. Extra de verborum sigñ. exijt. li. 6. Si aũt vterq3 sit i extrema necessitate. et primus deuenerit ad istã necessitatẽ vel ambo simul dz reddi dño quod suum est. ¶ Et si arguas q̃ magis quilibet dz diligere vitã suã corporalem q̃ proximi. Uerum est dum tamen non iniuste conseruetur. custoditio aũt vite i tali casu de re aliena est iniusta. qz ipsum iniuste occidit ei subtrahendo quod sibi necessariũ est. Sic latro magis debet sustinere suspendium q̃ occidere suspẽdentem vt euadat. qz dilectio vite corpalis iniuste custodite nõ est dilectio ordinata / quia non est ad dilectionem dei et anime sue. ¶ Sed nunquid si detentor in primo casu post extremã necessitatem veniat ad pinguiorem fortunam tenetur restituere equiualens sicut dictum ẽ supra de impotente: Respondeo q̃ sic. si prius ipsam rẽ occupauerit q̃ esset in tali necessitate. qz talis occupatio rei aliene fuit iniusta: quapropter obligatio ad restituẽdum / licet sit sopita per extremam necessitatem non tamen extincta. Sed si nunq̃ ante extremam necessitatem occupasset. tũc simpliciter iuste occupasset rem suam. nec ad aliquã restitutionem teneretur. ¶ Ad §. 24. scd̃m de adultera. dr vno modo q̃ ipsa debet reuelare crimen suum filio suo spurio. et inducere eũ ad dimittendũ hereditatem pro heredi. Aliter dr q̃ dz reue-

lare merito vt in testamento suo assignet hereditatē vero heredi. ¶ Contra primum arguit scot⁹ quia aut filius credit matri aut non. si credat non est probabile q̄ propter hoc dimitteret hereditatem. q2 pauci inueniuntur ita perfecti q̄ propter iusticiam seruandam in foro dei dimittāt magnas possessiones quas pn̄s tenere in foro exteriori. Non dz autem mater se exponere certo periculo vel certe diffamationi propter incertam correctionem filij: si non credit: tunc sunt duo mala. quia et illa est diffamata et iste tenet hereditatem vt prius. ¶ Contra secundū arguit q̄ mulier non debet exponere virū periculo vxoricidij / nec se exponere periculo diffamationis et mortis seu odij perpetui et separationis a viro (que ex talib⁹ vt in pluribus eueniunt) ppter incertum bonum hereditatis restituendo. et propter hoc in terris vbi primogenitus est heres vir non posset auferre hereditatem a spurio: nisi i foro publico probaret eam esse talem. et tunc opz mulierem non solū diffamari apud maritum: sed apud totam patriam. ¶ Ricardus dicit q̄ si fili⁹ persuas⁹ a matre noluerit hereditatem reddere: ipsa post mortē mariti tenetur ad restitutionem. Nō tenetur autem filius credere matri nisi posset facere sibi certam fidem q̄ nō susceperit eū de marito suo. quod tamen nimis difficile esset fieri nec tenetur mater restituere totum valorem hereditatis. quia quando suscepit filium de adulterio multa poterant impedire ne hereditas deuolueretur ad alium quem ipsa damnificauit: sed tenetur satisfacere ad arbitrium bonorū virorum ¶ Scotus vero dicit q̄ mater debet inducere filium spurium quātum potest vt dimittat hereditatem persuadendo sibi q̄ intret religionem vel q̄ fiat clericus et recipiat bona ecclesiastica. et his sibi sufficientibus contentus hereditatem fratri dimittat / quasi laico remanenti. Qz si cor eius ad hoc flectere non valeat: non debet se illi prodere quia non est certa q̄ talis ipersuasibilis ab ipsa i honestis alijs pptec istud flecteretur. immo fortius teneret concipiens diffamationē sui quia per illam notaretur eē spurius / quam notam multū cauēt male nati. Sed tunc mater tenetur laborare ad restitutionez faciendam vero heredi aliunde. non quidem equiualentē toti hereditati. sed aliquid min⁹ ad arbitrium boni viri. puta prouidendo sibi de honesto victu ꝛ vestitu: si hereditas sit pinguis. q̄ si nec posset: proponat restituere si ad pinguiorem fortunam venerit. iuxta illud capitu. odoar. ¶ Raymundus autem distinguens dicit q̄ crimen predictuz filio spurio non est reuelandum si sine periculo reuelari non possit si tamen facta diligēti inquisitione inueniatur q̄ sit homo spiritalis et timens deum: tunc coram muliere per eius confessorem si expediens videatur poterit sibi reuelari: recepto prius iuramento ab ea q̄ non malici-

osse procedat et etiam ab eo quod secretum teneat. Qui si sana conscientia non credat / excusatur. Si vero honestas femine et alie circunstantie faciant ei probabilem conscientiam: tutius est vt nichil vlterius percipiat. secundum
rodo. ¶ Circa predicta de restitutionibus et contractionibus oriuntur quedam dubia. Et primo. Quomodo restituit qui impedit aliquem a consecutione alicuius beneficij. Respondeo secundum scotum quod ille tenetur restituere non totum beneficium: quia multum distat inter habere et esse prope: sed aliquam portionem correspondentem alicui parti valoris beneficij. et hoc si directe abstulit intentione damnificandi eum. Si autem indirecte scilicet procurando sibiipsi et cum hoc intendendo damnificare alium nec alias procurasset: tenetur vt predictum. sed si tantummodo intendens proprie vtilitati procurat sibi ipsi et sic consequenter preter intentionem eius alius fuit damnificatus: iste ad nichil tenetur ei. quia licet vnicuique sibi prouidere: alio neglecto. Confirmatur. ff. noui de operis nunciatione. l. 2. Si prescindo venas in fundo meo per quas deriuatur aqua ad puteum alterius intentione nocendi sibi: teneor ad restitutionem damni. sed hoc faciens sine fraude intendens consulere necessitati proprie / vt pote michi est vtile facere murum qui non potest conuenienter fundari sine precisione istarum venarum: non damnifico alium. quia ius habeo faciendo vtilitatem meam in fundo meo.

¶ Quid si quis in ipsa re furtiua vel rapta fecit expensas. Dicit rod. quod in foro penitentie si expensas fecit ad conseruationem: vel meliorationem rei (puta curando animal morbosum vel nutriendo porcum vel pascendo equum / et huiusmodi) deducere eas potest / ex quo satisfacit alias integraliter damnum passo. econtra satisfacere debet si res redditur deteriorata. vt dicit Raymundus. 27.

¶ Quid si res furtiua perit? Respondeo (secundum Raymundum) quocunque casu perierit tenetur fur vel raptor ad restitutionem: quia fuit in mora vt quia fuit in mora restituendi quod si non fuerit in mora / vt quia obtulit rem domino tempore debito et dominus neglexit accipere: non tenetur de casu. ¶ Et notandum quod raptor qui potuit restituere in vita et noluit: si postea in articulo mortis vult non potest: debet ecclesiastica sepultura denegari quamuis et viaticum non negetur. extra de raptoribus Super eo. Quod secundum richardum est intelligendum de raptore puplico non de occulto et qui efficaciter monitus se corrigere noluit. c. ti. in litteris. et de sepulturis parrochiano. 28.

¶ Quid de his qui scienter emerunt de furto vel rapina? Respon. secundum ray. si hoc sciebat das aut probabiliter credebat et emit cupiditate acquirendi sibi: vt scilicet haberet vel venderet alteri sicut vellet: indistincte tenetur restituere / nec liberatur alienando alteri / vel si res pereat morte vel quocunque casu / vel ei aufe ratur. Et ratio est: quia ipse fur 29.

ff. l.

tum cōmisit rem alienam inuito dño contrectando. fur autē semper est in mora. Unde nec precium quod dedit poterit repetere ab illo cuius res est: et tenetur de fructibus et dānis: vt in precedentibus dictum est: hoc aūt verum est non tantum de primo emptore: sed etiam de alijs sequentibus rem ipsam mala fide ementib9. ¶ Quid de illo q̄ emit bona fide? Respoñ. ¶ Talis emptio potest fieri dupliciter. Uno modo quia emit voluntate restituendi dño/ vidēs ipsam perire: et talis (secūdum raymundum) potest repetere a spoliato illud quod dedit pro ipsa re: etiam si res sine culpa sua pereat. quia vtiliter gessit negocium spoliati Et breuiter quicquid sibi ex illa re abest potest repetere: q̄cquid vero adest: tenetur restituere. Q; si diligēti facta inquisitione nō inueniat is cuius est emptor debet dare pro anima illius illud quod valet res illa vltra id quod sibi debetur. Alio modo quia non credebat rem esse furtiuam. et talis si postea inueniat rem esse alienam: non potest a dño petere precium. C. de furtis In ciuilem. sed agat contra venditorem si tamen durante bona fide res perit: non tenetur. quia non erat in mora. Similiter etiā si alienauerit eam. Nec tenetur de fructibus bonefidei tempore perceptis. tenetur tamen de fructibus illis qui nō essent adhuc consumpti sed extarent ex quo incepit habere malam fidem. ex. de rebus ecclesie alienā. ad nostram. ¶ Quid de edentibus vel bona accipientibus de rapina. Respon. tenentur restituere (secundū hostieñ) nisi ea cōsumpsissent anteq̄ intelligerent fuisse de rapina. C. de rei vendicatione. Certum. ¶ Quid de vxore vel familia raptoris vsurarij vel furis qui scienter de talibus induuntur et nutriuntur? Responsio (secundum raymundum) tenentur de omnibus que sic consumunt: nisi cum agunt causam spoliatorum inducendo raptorem vt restituat. Qui enim vtiliter negociū gerit alterius etiam ignorantis et absentis: licite recipit expensas siue secuta fuerit vtilitas siue non. ff. de negocijs gestis. l. Non q̄ pro vna monitione vel duabus possint viuere per annum de rebus raptis sed q̄diu continue instant in opportunis horis. Si etiā aliqua sint sibi de iusto: possunt de illis consumere vel expendere. si aūt non sint: aliunde sibi victum querāt: vel a consanguineis vel amicis vel operando/ vel etiam elemosynas querendo. Si etiā aliqua iusta mixta cum raptis posset vxor denunciare epō vel decano aut alijs qui possent et vellent prodesse vt viro persuadeāt vel ipsum compellant ad prouidendum sibi de licitis vel addandū sibi dotes vel partem dotis. Potest etiā licite (scʒ roy) accipere necessaria de rebus sic mixtis q̄ discerni non possūt dū tamē habeat in mente viuere de licite acquisitis et maritus nō sit impotens soluere. Si vero nullo predictorū modorū victū inuenire possint: tūc possent de rebus raptis

sumere necessaria sibi. quia necessitas non habet legem. de cõsecratione distinctiõe prima. Sicut Dolendo in aio et proponẽdo restituere si assit possibilitas Predicatores etiam qui tales vel excõmunicatos inducunt vt restituant: possunt apud eos comedere maxime si alibi cõmode necessaria non inueniant. extra de sententia excõmunicationis. Cũ voluntate. Istud autẽ maxime scd̃m Rob. nõ est exclusiuum quasi aliter non possint: sed est aggregatiuũ: sicut illud quinimo beati qui audiunt verbum dei. Possunt etiam pauperes de incertis elemosinam ab eis recipere cũ talia possint pauperib9 distribuere vt predictum est. Et etiam si habent aliqua preter rapinas et vsuras: et per hoc nõ efficiant impotentes soluere ¶ Quid de rebus inuentis? Dicit Thomas in scd̃a scde. q circa res inuẽtas est distinguendũ. Quedã enim sũt que nunq̃ fuerũt in bonis alicuius sicut lapides et gemme q̃ inueniunt in littore maris et talia occupanti cõcedũtur. et eadem est ratio de thesauris antiquo tẽpore sub terra occultatis: quorũ nõ est aliquis possessor nisi q (scd̃m leges ciuiles) tenetur inuentor medietatẽ dare dño agri: si in alieno agro inuenerit. Propter quod in parabola euãgelij dicitur de inuentore thesauri absconditi in agro / q emitit agruz quasi vt habet ius possidendi totũ thesaurũ. Quedam vero res inuente sũt de propinquo in alicuius bonis: et tũc si quis eas accipiat non aio retinendi sed animo restituẽdi dño qui eas pro derelictis nõ habet non committit furtum. et similiter si pro derelictis habeantur: et hoc credat inuentor (licet sibi retineat) non cõmittit furtum siue sint mobiles siue imobiles alias autem cõmittitur peccatũ furti. Unde aug. dicit i quadam omelia. et habetur. 14. q. 5. Si quid inuenisti et nõ reddidisti: rapuisti. Cõcor. de lyra i expõne dicte parabole. ¶ Qualiter restituet res inuenta? Respondeo. Debz publice proclamari in ecclesijs seu locis vbi fuerit inuenta. et si is cuius est inueniatur: consideratis debitis circunstantijs sibi restituatur. si vero non reperiat detur pauperibus. Ipse etiam inuẽtor si pauper est: potest eam sibi retinere auctoritate sui penitentiarij: vel epi (vt dicit ray.) si sibi dispositionẽ taliũ retinuerit De hoc nota ea que supra dicta sunt de restitutione incertorũ. et quod dictũ est agendo de elemosyna i fine scd̃m tho. videlz q cũ aliquis ponit distributor elemosynarũ: si indiget potest sibi accipere. ¶ Utrũ committat furtum in paruis rebus? Dicit tho. in secũda secũde q illud quod modicũ est / ratio apprehẽdit quasi nichil et ideo in hmõi homo nõ reputat sibi nocumentũ inferri. et ille qui accepit potest p̃sumere hoc non esse contra voluntatem eius cuius res est. et sic furtiue accipiens potest a mortali excusari. Si tamen habeat animũ furandi et inferendi nocumentum proximo: etiam in talib9 põt esse pctm̃ mortale sicut et in solo cõ

§.33 sitatus p cõsensũ hec tho. ¶ Ex predictis potest intelligi illd qd habetur.14.q.6.ca.vltimo Nõ quod furto sublatũ est: sed mẽs furantis attenditur. Intelligitur enim quando voluntas est talis q etiam maiora subtraheret: vel quando ex ablatiõe par ue rei / domus intelligitur grauari. ¶ Quid de eo qui accipit

§.34 occulte de bonis alicuius sui debitoris sibi soluere nolentis. Respondet Richardus q peccat ppter indebitum modum accipiẽdi. non tamen tenetur restituere.14.q.5. Non sane. Concord.

§.35 thomas in secũda secũde. ¶ Ex hoc põt inferri q si ppter hmõi bona feratur sententia excommunicatiõis talis ligatur. quia hmõi sententia cũ sit medicinalis (extra de sñia excõmunicati. li.6.) non fertur debite nisi ꝯtra illos qui iniuste detinẽt alienũ vt videlz illd domino restituant Nec iudex ligare intendit nisi illos qui sunt in mora satisfaciendi. aliter iniuste ageret & contra inhibitionem iuris. li.6. de sñia excõicationis. romana. §. caueant. Talis autẽ nõ iniuste detinet: cũ ad restitutionẽ nõ teneatur. Non est etiã ferenda nisi p peccato mortali et illis qui alit nõ potuerunt corrigi.11.q.5. Nemo. Talis autẽ nõ peccat mortaliter detinendo. vt ptz ex predictis. et potest corrigi sine restitutione etiã si mortaliter peccasset accipiendo. quod tamen nõ fecit si sñ scãdalo acceperit vt dicit Guillermus altisiodor. Unde augu. capitulo allegato. Nõ sane quicquid ab inuito sumit: iniuriose aufertur. Nam plerique nec medico volunt reddere honorem suum: nec operario mercedem. nec tamen hec que ab inuito accipiunt per iniuriam accipiunt: que potius per iniuriã non darentur. ¶ Et si arguas §.36 q in foro contentioso talis cogeretur restituere. ¶ Respõdet guillermus altisiodorẽ. q tale iudicium q fit secundum allegata et probata non semper conformatur iudicio diuino. ¶ De hac materia loquẽs astexanus (libro primo titulo.29. de bello. articulo primo) asserit quosdaz dicere q vbi quis ius suum prosequi non potest: licet sibi furtiue accipere sua vel equiualens sine tamen aliorum scandalo. 23.q.2.ca 2. Ad predicta facit quod dicit delyra. Math.18. q deus excommunicationem ab ecclesia latã approbat: dum tamen eius iudicium non erret. ¶ Quid de prepositis et officia §. riys dñorum? Respondet rod. q 37 mortaliter peccant quotiens accipiunt munera propter faciendam gratiam alicui in preiudicium alterius. aut si minis & terroribus aliqd extorqueant. aut si quosdam grauent vt alij timentes eis seruiant ne talia patiantur. et tenentur ad restitutionem si possint: aliter non sũt absoluendi. ¶ An milites & per §.38 sone ecclesiastice possint sine peccato recipere emẽdas quas de consuetudine legitima leuãt ¶ Dicit rod. q sic quando subest iusta causa et seruatur iuris ordo. et q non faciant propter auariciam sed propter iusticia

am. Nec obstat q pena sit ma-
ioꝛ damno. quia pene hmõi non tantũ ꝓpter interesse: sed etiã propter arcenda crimina sunt statute. sunt tamen temperande pensatis negocioꝝ et personarum circũstãtijs: quia culpa est prosequi totam culpam. securius quoqꝫ esset huiusmodi penas in pios vsus conuertere incẽtum scilicet excedunt damnum illatum. ¶ Contractus est obligatio mutua ex voluntate partium consurgens. Contractus autem quidam sunt nominati: vt emptio. venditio. locatio. conductio. societas et huiusmodi. qui ideo dicuntur nominati: quia nomen cuiuslibet eoꝝ ita ꝓpꝛie sibi conuenit vt nulli alij contractui accommodari possit. Alij sũt innominati. puta do vt des. do domũ vt des vineam: facio vt facias. facio tibi libꝛum vt edifices michi domum. ⁊ huiusmodi do vt facias facio vt des. qui dicuntur innominati. quia nomina eoꝝ ita vaga sunt q alijs contractibus nominatꝭ accommodari possũt Unde do vt des: potest accommodari emptioni ⁊ venditioni. Ueditoꝛ ei dat rẽ vt emptoꝛ det precium et econuerso. ¶ Nomẽ pacti adeo est generale: q omnibus cõtractibꝰ noiatis ⁊ innoiatis accõmodari põt: seu ad oia q̃ iter partes agũtur causa ꝯtrahende vel tollende obligatiõis. Et dicitur a pace. est enĩ ꝯsensus duoꝝ vel pluriũ in idẽ alteri ab altero dandum vel faciẽdũ. Est aũt obligatio viculũ quo necio constringimur ad aliqd dandũ vel faciendũ. ¶ Cõtractus non tenet qñ dolꝰ dat cãm cõtractui puta dolo te induxi vt venderes quoddam aial qꝺ alias venditurꝰ nõ eras. ff. de dolo. l. elegãter. Excipiuntur monachatus ⁊ matrimonium (scḋm roꝺ.) si autem dolus incidat i cõtractu vt q: eras venditurus sed per dolum te induxi vt minoꝛi ꝑcio vẽderes. tũc quidem tenet contractus: satisfaciẽdum est de dolo. ¶ Dolus est insidiosa machinatio seu maliciosa cogitatio. vt si commodatariꝰ surripi sibi fecit rẽ commodatã: vt in furto participaret. ¶ Lata culpa est nescire qꝺ omnes intelligunt vel sciunt. vt si ꝯmodatariꝰ dimisit rẽ cõmodatam in platea ⁊ ablata fuerit ⁊ dicat q non credebat q acciperetur. ¶ Leuis culpa ẽ negligentia. vt commodatariꝰ reposuit rẽ cõmodatã in camera sua ⁊ recessit relicto apto hostio ¶ Leuissima culpa est que aliquo mõ põt preuideri. vt si commodatarius rem quidẽ i archa posuit sed non firmauit. quod si fecisset. fur nõ subꝛipuisset ¶ Casus foꝛtuitus est qui nullatenꝰ potest preuideri: sicut incendiũ/ naufragiũ rapia. ¶ Quid si cõmodẽ tibi rẽ ad certum vsum: et tu vtaris ad aliũ puta ꝯmodaui tibi equũ vsqꝫ ad certum locum et tu ꝓcedis vlterius. vel cõmodaui illum vt duceres ad villam et tu duxisti ad bellũ. vel rẽ quã tibi commodaui cõmodasti alteri? Respõdeo. In oibus predictis furtum cõmittitur: nisi qñ ꝯmodatariꝰ credebat dñm pmissurum: ⁊ erat iusta cã credendi.

§. ¶ An comodatarius restituere te-
44. neatur: si res cōmodata perit vel
deterioratur? Respōdeo q si quis
acceperit cōmodatū gratia sui
tantum vt frequētius fieri solet
tenetur de dolo et de culpa siue
lata siue leui, siue leuissima. ex-
tra. e. c. vnico. quia rem non cu-
stodiuit vt debuit. De casu vero
fortuito tenetur si interuenerit
pactum vel mora scilicet restitu
endi rem. vt in dicto capitulo vel
si casus ille sua culpa accidit. pu
ta commodaui tibi equum &c.
vt in questione precedēti. Si ve-
ro commodatum fuerit gratia
dantis puta commodaui spon-
se clamidem vt ornatior ad me
duceretur: tunc commodatarius
non tenetur nisi de dolo tantū.
ff. e. si vt certo. §. Inter dū. Com-
modās tenetur commodatario
si ei scienter cōmodauit vasa vi-
ciosa propter quam causam vi-
num vel oleum effusum est. ff. e.
li. in rebus. ¶ Depositū seu res
ad custodiendū data debet red
di quattuor casibus exceptis.
Primo cum quis gladiū depo-
suit: deinde furiosus factus ip-
sum repetit. Secundo si depo-
nens fuerit deportatus. i. exula
tus: nam bona eius publicātur
Tertio quando fur deposuit et
cum dño in petitione concurrit.
quia tūc potior est dñs. Quar-
to quando fur deposuit apud il
lum cui surrupuit: vel apud pro
prietarium. hec patent. ff. e.
¶ Utrū depositarius teneatur
§. satisfacere deponenti: si res de-
45. posita apud eū pereat? Rñō q
tenetur si cōmisit dolum vel la-
tam culpam: quod presumitur
contra ipsū quādo rebus suis
saluis existentibus res depositas
amisit. tenetur etiam de leuissi-
ma culpa: si ad custodiendū de
positum se obtulerit: vel aliquid
pro custodia receperit. De casu
etiam fortuito tenetur: si pactū
culpa vel mora precesserit hec ha §.
bent extra. e. bona fides. ¶ Utrū 46.
creditor cui non soluitur possit
pignus vendere? Respondeo q
si pactum fuerit q possit pignus
vendi: debet creditor nunciare
debitori et postea poterit vende
re secūdum formam conuentā.
Si vero pactum fuerit de nō vē
dendo. non poterit vendere nisi
post trinam denunciationem. et
inter hmōi denunciationes de-
bet esse triduum. si vero nullum
pactum fuerit: sufficit vna denū
ciatio. Et postea elapso bien-
nio poterit fieri venditio. hec p-
bentur ab astexano per multa
iura ciuilia. ¶ Locator dicitur
qui rei sue vsum alteri pro pre-
cio cōcedit. vt cum loco tibi do
mū meam vel aliquod animal:
ego sum locator tu vero condu-
ctor. Locare operas suas dicit:
qui pro precio se offert ad aliqd
faciendum. In tribus casibus
dominus expellere potest inqui-
linū siue conductorem. Primo
si hoc exposcat necessitas/q tem
pore locatiōis non iminebat pu
ta si domus locata facta sit sibi
necessaria: quia illa quam habi
tabat destructa est. vel si domus
locata minetur ruinam. et debz
remitti census vel pensio rei lo-
cate pro rata temporis. Secun
do si conductor peruerse in do-
mo conuersetur. puta domū de-

teriorando vel meretrices ibi te-
nendo. ¶Tertio cum inquilinus
per biennium non soluit pensio
nem. extra. e. ppter. Debet eti-
am pensio remitti p rata. (vt ibi
idem dicitur) ratione magne ste-
rilitatis: nisi sterilitas valeat cō
pensari cum vbertate precedē-
tis vel sequentis anni. ¶Utrum
47. ille qui locat operas suas faciē
das in re aliqua: teneatur de dā
no illius rei. puta si dolia que
quis accipit transferenda fran-
guntur? Rñ. scdʒ host. si hoc ac
cidat culpa sua vel illorū quorū
opera vtitur: tenetur. alias non
ff e. Si merces. Sed de casu for-
tuito non tenet: nisi ex pacto. lo
cans rem suam puta equū. pro
qua mercedem accipit/ periculo
suo tradit: nisi conductoris cul-
pa vel negligentia periret. tunc
eni cōductor valorē ei⁹ restitue-
re deberet. teneretur etiam con-
ductor restituē si apponeretur
pactum: dum tamen esset ratio-
nabile. puta si quis locaret ali-
cui equum/ eūti ad locū vbi pro
babiliter dubitaretur de predo-
nibus: tali pacto q̄ sibi eū resti-
tueret si a predonibus capere-
tur. Quia vero predicta valent
de difficili retineri: posset ex ipis
elici quedam breuis regula. vi-
delicʒ q̄ res cōmodata deposita
vel locata remanet in periculo
dantis: nisi dolus. pactum. cul-
pa vel mora interuenerit ex par
te recipientis. Cuius declaratio
patet ex precedentibus. ¶Pa-
48. cta facta a gardianis vel priori
bus mendicantiū de suorum cō
uentuū assensu cum viris eccle-
siasticis sup iuribus parrochia
libus vel alijs quibuscū q̄: sunt
perpetuo et inuiolabiliter obser-
uāda. dum tamen talia sint lici
ta et honesta nō obstante q̄ ma
gistri vel ministri generalium
seu prouincialium predictorum
non interuenerit assensus. nec
ab ipsorum generalib⁹ vel puin
cialibus capitulis extiterint ap
probata. 6. e. Q; ex eo. ¶Utrū
pacta rōnabilia frāgētes peccēt
mortalit. ¶Respōsio scdʒ hoñ.
extra de pactis. ca. primo. i glo.
argu. 22. q. 5. Iuramenti. q̄ sic.
Et hoc maxime videt̄ hr̄e veri-
tatem qñ fractio pacti vergit in
notabile detrimentum proximi/
tunc eni est ibi mēdaciū pnicio-
sū. lʒ nō interueniat iuramentū.

Utrū quilʒ in aliq̄
ptractu accipiēs q̄s. 3.
aliqd vltra sortē
teneat ad restitu-
tionē? ¶Q; non.
qz lʒ vnicuiq; i cō
tractibus se seruare idemnem.
Uendēs enim vt dictum est pri-
us potest carius vendere: atten
dens dānum suum. ergo etiam
ille qui mutuat licet se seruare i
demnem. quod non potest: nisi
accipiendo aliquid vltra sortē.
¶Itē is qui mutuo accipit pe-
cuniā volūtarie aliquid reddit
vltra sortem. quia nullus cogit
eum ad accipiendum ad vsurā.
et sic transfert dominiū in alium
ergo alius non habet alienum.
¶Itē i nullo casu licet aliū par
ticipare in peccato: sed accipiēs
ad vsuram in casu necessitatis
nō peccat. ¶Argumētū ad hoc
23. questione prima. quid culpa
tur ergo nec ille qui dat. ¶Con

tra.14.q̄stione tertia. Usura est vbi amplius requiritur q̄ quod datur & infra. Ecce quicquid vltra sortē exigitur vsura ē. ¶ Itē extra de vsuris. capitulo primo et sequēti. & capitulo Consuluit

§.1. ¶ Ad hanc questionem distinguit richar. q̄ accipere aliquid vltra sortem q̄tum ad presens suffici potest quadrupliciter intelligi. scilicet aut de contractu mutui / aut locatiōis / aut ēptionis aut venditionis. Primo modo contingit aliquid accipe vltra sortem: aut ratione pene cōuentionalis / aut liberalis donationis / aut ratione iteresse. Aut tanq̄ aliquid exactum pro mutuo directe vel indirecte. explicite vel iplicite. Primo modo accipiēs aliq̄d vltra sortē non tenetur ad restitutionē si pena nō fuerit apposita i fraudē vsurarū: s; itētiōe arcēdi accipiētē ad obseruationē fidelitatis pmisse: q2 vt d2. ff. de regulis iuris: quod a quodā pene noie exactum est illud eidē restituere nemo cogit

§.2. ¶ Signū autē manifestū q̄ nō est in fraudem vsurarum scd̄m scotū: est qn̄ creditor magis vellet die p̄fixo pecuniā sibi solui: q̄ in crastino cū pena adiecta. Et per oppositū est in fraudē vsurarū qn̄ vult potius diem transiri q̄ pecuniā ipsa die solui. Secūdo modo etiā accipiens vltra illud qd̄ mutuauit / restituere nō tenetur. Si ei mutuo aliquid alicui nō in fraudē alicuius vsure / & ille tanq̄ gratus dat / michi plus ex sua liberalitate: nō teneor restituere. q2 illud meū est iure liberalis donationis. Tertio modo. i. ratione interesse / licitum est aliquid accipere vltra sortem pluribus modis. Uno modo cum fideiussor p defectu debitoris compulsus est soluere creditori capitale & vsuram. Tūc enim fideiussor debet recipere a debitore vtrumq3. quia seruari debet idemnis. extra de fideiussoribus. Constitutus. ¶ Alio modo quando mutuās icurrit dānū ex hoc q̄ ille q̄ accipit mutuū nō reddidit i termino assignato extra de fideiussoribus. Peruenit §.3.

¶ Alio mō cū aliq̄d impignoratur marito pro dote. tūc eni maritus vltra capitale pōt retinere fructus pceptos ad onus matrimonij supportandū: extra de vsuris. Salubriter. §.4.

¶ Alio mō cū vassalus eccl'ie ipignorat sibi feudū qd̄ tenet ab ea: nec iterim reddit eccl'ie seruitiū quo sibi tenetur pro feudo. tunc enim eccl'ia pōt retinere capitale cum fructibus pceptis. extra de vsuris Cōquestus. & ita posset dn̄s tpalis. q2 cum vsura sit pter ius nature (prio polliticorum) & ptra ius diuinū (Luce.6) mutuum date nichil ide sperātes: si illud esset vsura: non liceret ecclesie. §.5.

Alio mō cū aliquis mutuat illi qui violenter vel fraudulenter rem suā detinet. tunc eni mutuans / restituere non tenetur illud qd̄ accipitur vltra mutuū. q2 sic nō accipit alienum: sed ad se retrahit suum extra. de vsuris ca. primo in textu et in glo. §.6.

¶ Quarto modo aliquid accipe vltra sortem pōt fieri aut sine pacto et in sinuatione intētionis plus habēdi aut sine pacto expresso cum §.7.

insinuatione tñ aliqua plus ha
bendi aut cũ pacto. Primo mo=
do non tenetur restituere acci=
piens aliquid vltra sortem ꝙ=
uis peccet si corruptam habuit
intentionem plus habendi. Cor
rupta autem fuit intẽtio: si mu=
tuauit principaliter i spe lucri:
non autem si secundario. extra
de vsuris. Consuluit in glosa.
Concordat goffridus dicens ꝙ
non est opus restituere ad pur=
gationem sui delicti: sed sola pe
nitẽtia sufficit sibi/ sicut in symo
nia mentali. extra de symonia.
c.finali. sed contra sunt ber.et
rob. allegantes illud capitulũ.
Cõsuluit. in quo dicitur ꝙ talis
est inducendus ad restituendũ.
Prima opinio videtur verior qꝛ
licet i dicto capitulo dicatur ꝙ
talis sit inducendus: nõ tamen
cogendus. qui autem restitue=
re tenetur non solum debet ad
restitutionem induci: sed quo=
dammodo cogi per subtractio=
nem absolutionis. quia non de=
bet absolui nisi proximo satisfa=
cta vel satisfacere ꝓponat. Hãc
opinionem tenet scotus dicens
ꝙ solus animus sine omni pa=
cto verbali vel alio signo equi=
ualenti non facit ipsum recipi=
entem vltra sortem habere ali=
enum: et ideo nec teneri ad re=
§.8. stitutionem. ¶ Secundo modo
non licet qꝛ tunc est quasi quod
dam pactum interpretatiue. qꝛ
ex hoc presumit mutuum acci=
piens ꝙ mutuans mutuat intẽ
tione plus habendi. et ꝙ si non
daret aliquid vltra sortem / ille
alias non mutuaret sibi. Unde
si aliquid dat mutuanti/ libera

lis donatio nõ est: sed quasi sub
cõditione coacta. ¶ Tertio mo §.9.
do contingit aliquid accipere vl
tra sortem quadrupliciter. Uno
modo quando capitale et lucrũ
ponunt sub certitudine. ¶ Alio §.10
modo quãdo capitale ponitur
in certitudine et lucrum in for=
tuna: vt cum aliquis alij mutu
at centum sub tali pacto ꝙ ha
bebit aliquam portionem lucri
si fuerit lucrũ. capitali suo sem=
per sibi saluo quicquid accidat
¶ Alio modo quando lucrũ po §.11
nitur sub certitudine et capita=
le in fortuna. vt cum quis eunti
ad nundinas vel in angliã mu=
tuat centum pro certa summa
pecunie recipiens in se pericu=
lum capitalis nisi pereat per ne
gligentiam vel culpam mutu= §.12
um accipientis. ¶ Quarto mo=
do quãdo vtrumqꝫ ponitur sub
dubio quod nõ videtur notabi
liter magis in fauorẽ dantis ꝙ
accipientis. Primis tribꝰ modis
accipiens aliquid vltra sortem
teneretur ad restitutionẽ. quia
cõtractus sũt vsurarij. Et quia
de tertio modo non est ita cla=
rum sicut de primo ⁊ secũdo: ideo
probo qđ dictũ est ꝑ auctoritatẽ.
Dr enim extra de vsuris. Naui=
gãti. Nauiganti vel eũti ad nũ=
dinas certam mutuãs pecunie
quantitatem pro eo ꝙ suscipit
in se periculum / recepturus ali=
quid vltra sortem vsurarius est
censendus. qꝛ nisi fuerit culpa
vel negligentia illius qui acci=
pit: raro accidit ꝙ pecunia quã
mutuo accipit pereat. Uñ ille q̃ in
casu isto dat pecuniam habet i
fauorẽ suũ illud qđ accidit sepe

nec hʒ ꝯtra se nisi qđ accidit raro. Quarto mō accipiens aliqđ vltra sortē restituere nō tenetur qꝛ rōe verisimilis dubij ꝯtractꝰ hmōi excusat. probatur a simili. extra de vsuris. Nauigāti. qꝛ sicut ibi dubiū excusat: ita i ꝓposito. dicitur autē ibi ꝙ rōne dubij excusatur ille qui dat decem sol. vt alio tpe totidē sibi grani vini vel olei mensure reddantur que licet tunc plus valeāt. vtrū plus vel minus solutionis tempore fuerint valiture verisimiliter dubitatur. §. Ille quoqꝫ.

§. 13 ¶ In contractu autē locatiōis licitū est vltra rem locatam aliquid accipere et retinere ꝓ vsu rei locate. etiam cū locatur res que non peiorat vt pecunia vel ciphi argentei ad honorandum illū q̄ accipit. sic eni dare pecuniā nō est eā mutuare sʒ locare. ff. Cōmodati. Nō pōt cōmodari illud quod vsu consumit. nisi forte ad pōpam vel ostentationem quis accipiat. Concor. sco. di. ꝙ pecunia aliquē vsū habet vtilē ex propria natura. vtpote ad videndū vel ornandum seu ostendendū aliquē tanꝗ̄ diuitē et ad istū finē potest locari sicut equus. non est aūt mutui datio cū non transferatur dominium.

¶ In contractu etiam venditionis licitum est aliquid accipere
§. 14 vltra sortem ratiōe etiam emptionis redditꝰ hereditarij vel ad vitam licitū est recipere prouentus q̄uis excedant sortem si in emptione seruat equalitas iuris naturalis que requiritur in omni contractu emptionis ⁊ vēditionis ad hoc vt sit licitus (vt dicit Rich. quequidem equalitas seruatur (vt idem. distin. in quoli.) qn̄ tantum valet res q̄ emitur quantū valet illđ quod pro ea datur. ⁊ econuerso. ita ꝙ pensatis omnibus circūstantijs secūdū rectam rationē considerā dis ex oī pte. nō apparet manifeste quis scilicet vendens vel emens habeat in illo contractu partē notabiliter meliorem. paruꝰ aūt excessꝰ equitatem illam non corrumpit.

¶ Quando aūt notabilis excessus apparet ma- §. 15
nifeste ex parte emētis siue erit vltra dimidiū iusti precij siue citra tenetur emens aut precium iustum supplere aut totū quod vltra sortem recipit restituere ⁊ contractū quitare. similiter si sit notabilis excessus ex parte vendentis tenet satisfacere ementi. sicut autem potest emi prediū / sic possūt emi redditꝰ seu ius ꝑcipiendi annuatim certam q̄titatem pecunie sr̄ bona imobilia alicuiꝰ. Ratio aūt secūdū Tho. et Rich. quare pro re mutuata nichil potest exigi vltra sortē. et potest pro re locata. est qꝛ mutuum est de illis rebꝰ quarum principalis vsꝰ non consequit sine re ipsa: eo ꝙ ille vsꝰ est earū consūptio. sicut patet in esibilibꝰ et potabilibꝰ. vel distractio vt patet in pecunia que ad hoc principaliter inuenta est vt expendatur in emptione rerū alirū et propter hoc cum tales res alijs concedūtur transfertur in illos earū dominium. Unde mutuare ē de meo tuū facere iuxta nomen eius Et ideo exigens aliquid pro vsu rei mutuate: com-

mittit vsuram. quia vendit vsū rei non sue. Non sic de re locata cuius vsus non est eius consum ptio. vnde concedit vs⁹ domus retento dñio. Cū igitur concedere principalem vsū taliū rerū sit cōcedere res ipsas: ille qui vltra recōpensationem rei exigit recō pensationem pro vsu. exigit bis recōpēsationē ꝑ eadē re/ aut re cōpēsationē pro eo quod nō est quod est ꝯtra equalitatē iuris. Locatio autē est de reb⁹ quarū vsus pōt cōcedi sine re. quia earū vs⁹ non est earum consūptio. Unde potest dñium dom⁹ vēdi retento vsu/ et concedi vsus retento dñio. Et ideo ille cui restituitur dom⁹ locata si vltra hoc exigit precium pro vsu non exigit pro eadē re bis compensationē/ nec recōpensationem pro eo quod nō est Secūdū autē scotū in mutuo transit dñiū iuxta nomen ei⁹ et ideo exigens aliquid ꝑ vsu rei mutuate cōmittit vsuram: q: vendit illud quod non est suum/ siue vsum rei non sue. Alia etiam ratio assignatᷣ ab eo q: de pecunia nō ꝓuenit fruct⁹ nisi ex idustria vtētis. ⁊ volens habere fructū de pecunia vult hēre fructū de industria aliena. Et hec est rō q̄re per oppositum fructus pignoꝝ gerlamiū ꝯputanṫ in sortē ¶ Ex p̄dictꝭ pꝫ differentia inter mutuū et cōmodatum. In mutuo enī trāsit dñiū. et ideo si non sit gratuitū: statim vsura est. In ꝯmodato autē nō transit dñium. sed gratis conceditur vs⁹ rei commodate. puta equi retento dñio. Si aūt nō sit gratuitū i locationē transire videtur. non tamen est vsura. vt dicit do. extra. e. cōquestus. Itē dans mutuum intēdit recipere in termino/ nō eandem rem numero sꝫ eiusdem generis vt puta granū vel pecuniā. In cōmodato vero recipitur eadem res numero in termino. vt idē liber idē equus. Dicitur autē vsura quasi vsus rei vel vsus eris vel vsu pecunie. Unde committiṫ. qñ aliquid exigitur ꝑ vsu rei mutuate. Iura autem allegata pro parte negatiua intelliguntur de receptione vltra sortem pro mutuo. ¶ Ad argumenta i oppositum. Ad primū dicit sco. q̄ is qui nō vult dāmficari/ pecuniā sibi necessariam reseruet: q: nullus eū necessitat ad faciendū misaꝫ ꝓximo: sed si vult facere misericordiam/ necessitatur ex lege q̄ nō faciat eam viciatam ¶ Ad secūdū dicit q̄ et si trāsferat dñium tenetur recipiens ad restitutionem sicut i mutui datione transfertur. et tamen debitor tenetur tantumdem restituere creditori. ¶ Ad tertium dicit rich. q̄ accipiens ad vsuram in casu necessitatis non est particeps illi⁹ peccati: sicut nec recipiens i casu necessitatis iuramētum ab ydolatra. Non enim oportet q̄ semꝑ recipiens peccet quando dans peccat. nec obediēs quando superior nequiter imperat. quādo probabile dubium est vtrum licitum vel illicitum sit quod imperatur. 23. q. 1. quid culpatur vbi dicitur q̄ quandoq: fortasse reum facit regem iniquitas imperando. Innocentem autem militem ostendit ordo seruiēdi. Nō

peccat etiã qui bono animo rogat vsurariũ mutuum dare pauperi. quia licet sciat ipsum recepturum vsuram. hoc tamen non intẽdit. sed plus vellet ꝙ mutuaret sine vsura. Et quãuis hoc vellent communiter omnes ad vsuram accipientes: non tamen est licitum ad vsuram accipere extra casum necessitatis propter damnum reipublice et restrictionem malorum. nec hoc intelligitur de necessitate extrema / sed quando homo notabiliter damnificaretur. vel notabilem penuriam pateretur nisi acciperet ad vsuram hec richar. ¶ Thomas autem concordans dicit in 2.2. ꝙ nõ licet inducere aliquem ad mutuandum sub vsura licet tamen ab eo qui hoc est paratus facere et qui exercet vsuras mutuum accipere sub vsuris propter aliquod bonũ. vt est subuẽtio sue necessitatis vel alterius dicit etiam ꝙ licitum est recipere vel exigere pro mutuo recompensationem eorum que non mensurantur pecunia puta beniuolentiam et amorẽ ei⁹ cui mutuauit.

19 ¶ Notandũ ad declarationem premissorũ ꝙ vasallus dicitur ille qui habet feudum ab aliquo feudũ vero est cõcessio rei immobilis facta pro homagio. Interesse aũt cõmunius sumitur pro vitatione dãni lz quãdoqꝫ sumatur p lucro ad aliquẽ rationabiliter pertinente vt dicit astex.

20. ¶ Circa pdicta de vsuris pñt aliqua dubia oriri. Et primo quid de illo qui gerendo negociũ alicui⁹ feneratur ad ei⁹ vtilitatẽ. ¶ Rñõ. si alius nõ restituat / tenetur ad restitutionem. etiam si nichil ad eũ peruenerit. cũ sine ipso nõ fieret talis ꝯtractus sec⁹ de eo qui nudũ prebet misteriũ cuiusmodi sunt famuli qui de mandato dñorum suorum dãt pecuniã ad vsurã. tales eñ lz peccẽt in illicitis ministrando: nõ tñ tenentur restituere si nichil ad eos peruenerit: cũ sint tñ ministri et nõ actores talis cõtractus.

§.21 ¶ Quid de notarijs qui sup vsuris scienter conficiũt instrumẽta. ¶ Rñ. ẽm host. sũt piuri. qꝛ qñ creãtur solent iurare ꝙ talia nõ facient. si tñ ob hoc recipiant pecuniã nõ tenentur restituere qꝛ receperũt eã pro ope suo quãuis illicito pstet latus etiã qui subscribit et sigillat litteras vsurarias si illas legat et veritatem percipiat: particeps est peccati vsurarũ ipsas approbando.

§.22 ¶ Quid si quis emat fructus alicuius agri ad tẽpus. Responsio secundũ host. ꝙ licet iste contractus nõ sit vsurarius ex forma contractus tñ potest fieri in fraudẽ vsurarum. vt si ager sit tantus et talis ꝙ verisimile sit ꝙ fructus inde colligẽdi multo plus valerent si iustus emptor inueniretur quã ille dederit. puta dedit decem libras et verisimile est ꝙ valeat viginti Si aũtẽ probabiliter dubitatur vtrũ sint plus vel minus valituri: nõ est vsura. ar. in ca. Nauiganti.

§.23 ¶ Quid si ciuitas vel princeps ciuitatis imponat mutuũ ciuibus assignãs cuilibet qd mutuabit super aliquib⁹ redditibus suis pro certa ꝗtitate mutui certam pecunie ꝗtitatẽ annuatim reddendã. vt pro.c. libris. 8. libras

et ad hoc se obligauerit. Rñdet astex. ꝙ si illa obligatio fuerit gratis spontanea/et is qui mu=tuauit semꝑ mallet si posset suũ mutuum recuperare ꝗ prouen=tus habere: licite poterit eos re=
q.25 cipere. ¶ Quid si quis mutuet bladum vetus vel aliquid hmõi vt nouum recipiat. Respondeo ꝙ si faciat vt melius recipiat ꝗ sit suum vsurã cõmittit. Si au=tem hoc faciat ne res sua pereat vel vt proximo subueniat. vel si dubitetur probabiliter verũ plꝰ vel minus tempore solutiõis sit valiturum: non committit vsu=
q.
26. ram. Cõcordat i hoc hosti. gof. et rod. ¶ Quid si paratꝰ sũ eme re merces aliquas pro centũ li=bris quibꝰ eram lucraturus se=cundum conscientiam sanam ⁊ spem firmam decem libras vsq͂ ad mensem (ipsis ad certum lo=cum deductis) et tu propter ni=miam instantiam tuam me im=pedis ne emam. et hãc pecuniã recipis et promittis michi infra mẽsem reddere. c. 10. libras. Rñ det hosti. ꝙ non est vsura. quia loco interesse succedit. nõ sic de eo quod posset quis imposterũ lucrari ex pecunia mutuata. fm tho. in. 2. 2. qr nõ debet vendi id qđ nondũ habetur ⁊ potest mul tipliciter impediri ab habendo.
q.
27. ¶ Quid de legibus que permit tunt vsuras. Respõdeo ꝙ nichil valent quia sunt contra ius di=uinum vt pȝ ex preceđ. Sũt etiã contra ius nature. quia vsurari us q̃rit lucrũ de eo quod gratis dare deberet. 4. ethicorũ. Sunt etiam abrogate per ius canoni cum. Leges enim non dedignã=tur sacros canones imitari. In autentica vt clerici apud ꝓprios episcopos col. 6. Ille tamẽ q̃ permittunt vsuras ratione iter=esse: stare possunt si sane intelli=
ganturvt dictum est. ¶ An chri q.
stianꝰ licite accipiat vsuras ab 28.
hostibus coutra quos iustũ bel lum gerit. Respondet ray. ꝙ sic maxime si sint infideles. 14. qõ. 4. ab illo qui accipit qđ suum est/non quod alienum. cui vide=tur concordare rich. vt pȝ ex pre
dictis. ¶ Utrum sit vsura vti pi= q.
gnore pro debito sibi obligato. 29.
Rñ. scđm tho. ꝙ si quis ꝑ pecu=nia sibi mutuata obliget rẽ ali=quam cuius vsus precio estima=ri põt. debet ille qui mutuauit computare vsum illius rei in ex=timationẽ eius quod mutuauit alioquin idem est acsi precium acciperet pro mutuo qđ est vsu=ra: nisi forte esset talis res cuius vsus sine precio soleat ꝯcedi in=ter amicos sicut ptȝ de libro ac=commodato. concordat scotus Intelligunt̃ aũt predicta dedu=ctis expensis. vt si quis equũ im pignoratum nutriat: poterit eo vti iuxta valorẽ expẽsarũ. Exci=piuntur tamẽ duo casus supra positi: scilicet cũ aliq̃d impigno rat̃ marito ꝑ dote. Et cũ vassal=lus impignorat eccl̃ie feudum quod tenet ab ea. Differunt au=tem ypoteca et pignus. Ypoteca enim dicitur res immobilis sup posita obligatiõi. ab ypos qđ ẽ sub. ⁊ tesis positio. Pignus vero ꝓprie dicitur res mobilis: quasi a pugno vel manu tradita. Su mitur etiã pro re immobili. pu=ta de domo vel agro differũt ta

men. qr si res supposita obligationi transit in potestatem creditorum/dicitur pignus. si vero remanet apud debitorem dr ypotecā. sed quantum ad actionem nō differūt sed tm̄ in voce. ¶ Quid si vendam predium tali conditione adiecta q̄ vsq3 ad tot annos nisi reddam preciū reliquā prediū. Rñ. scd̄m ray. hoc nō est mutuum quare nec vsura. et emptor facit fructus suos quia vēditio est. et hoc itelligas nisi talis venditio fuerit facta in fraudem vsurarum quod potest presumi si modicum est precium respectu valoris rei. extra de emptione et venditione. Ad nostrā. et si sit in pacto q̄ restituatur aliquid plus q̄ fuit in precium extra de pignorib⁹. c. Uos. Itē si emptor consueuit facere vsuras. idem host. et ber. Posset etiam poni signū talē cōtractū nō fieri in fraudē vsurarū eo mō q̄ ponit scotus de pena conuentionali: vt tactum est in precedentibus. Si enim emens mallet q̄tum in se est predium absolute emere q̄ cum tali conditione: signum est q̄ non vtitur tali cōditione in fraudē vsure. Illud autem scd̄m veritatē fit in fraudē vsurarū. quod fit ifraudem canonis contra vsurarios editum vt si vsurarius ad sue vsure palliationē (ne per canonem cōtra vsurarios editum posset imposterum conueniri ad restitutionem eorū que habuit vltra sortem) non vtitur contractu mutui sed emptionis: extra de emptione. Ad nostram. et is qui habet talem intentionem corruptā tenetur restituere quicquid habuit vltra sortem. quia fraus et dol⁹ nemini patrocinari debent vt dicitur ibidem. Si vero sine tali intentione emptor iustū precium non dederit: tenetur iustū preciū supplere. aut totū quod vltra sortem recepit restituere et cōtractum quittare. vt dictum est in p̄ceden̄. scd̄m rich. Emens quoq3 scienter reddit⁹ a non habente redditus vel hereditatem faciendo sibi obligari bona ei⁹ mobilia: in fraudem vsure agit vsuram suam cōtractu emptionis palliando. vt videtur innuere rodon̄. Generaliter autem fit fraus canoni vel legi qn̄ obseruata superficie littere cōtra mētem legis venitur. extra de presui. q̄to. ¶ Circa predicta notādū s̄m rich. q̄ nullū ius naturale nec potentiale dictat q̄ emēs aliquā rem hereditarie / tm̄ pro ea teneatur dare quantum probabile est q̄ ipse et eius successores debeant inde recipere. cum ratio naturalis dictet q̄ hō magis sibi diligat illud quod emit et preciū qd̄ inde dat q̄ suis heredib⁹ licet quoq3 sit licitū emere ius percipiēdi certam q̄titatem pecunie super bona immobilia alicuius dum tn̄ nō appareat manifeste quis partem habeat notabiliter meliorem. tn̄ ille contractus non est ita decens sicut cōtractus predialis. qr in fructibus prediorū multa possunt impedimenta accidere puta tempestatis. guerre et sterilitatis. que pericula sustinent emptores prediorꝝ. hec richar. quapropter debet fieri remissio vent

ditori scd'm q talia impedimenta occurrunt. de quo vide in astex.li.3.ti.de emptione. ¶ Quid si vnus habet viginti capita ouium alius totidem vel decem et communicant eas adinuicem. et periculum et emolumentu et expesas comunicat pro rata. ¶ Rn. secundum rod. q no est contractus vsure sed societatis. et possunt etiam conuenire q de fetibus recuperentur capita mortua: vel q de velleribus et pellibus ematur capita ad augmentandum gregem. ¶ Possunt etiam locari animalia pro frumento vel alia re. dum tamen conductor no grauetur. licitu est etiam apponere pactu de dano vel lucro rei locate: ita tn q vtrumq sit rationa-
§.32 bile. ¶ Quid si quis habens viginti capita tradit alicui custodienda et pasceda sub certa mercede vel certa participatione puentuu gregis. Respon. secudu rodoh. si dominus retinet sibi periculu animaliu / non est contractus vsure: sed locationis: secus si non retinet periculum sed imputat coductori. ¶ Et notandu generaliter in huiusmodi contractibus et consimilibus q sunt liciti quando communis est conditio dantis et accipientis. secus est vbi videtur melior conditio vnius q alterius. ita q euidenter apparet notabilis excessus vnius partis ad alia vt pz per ea que dicta sunt in precedentibus
§.33 a Ric. et scoto. ¶ Quid si qs dat certa capita ouiu extimata certo precio hoc pacto q rusticus no accipiat aliquam vtilitatem donec qui dedit recipiat prius totam sortem. Rndeo scd'm rodo. q iniquum est valde pactu. Sicut etia si quis paciscatur q anteq rusticus accipiat aliqd restaurabit de fetibus oia mortua. In his enim pactis est quasi tradere oues imortales. ¶ Utru li- §.34
ceat committere pecunia mercatori vel artifici per modu societatis: et inde lucrum accipere? Rndeo scd'm tho. in. 2.2. q ille qui sic committit pecunia suam no transfert dniu pecunie sue in illum sicut in mutuo sed remanet eius / ita q cum periculo ei mercator de ea negociatur vel artifex operatur. ideo pot licite partem lucri petere inde prouenientis tanq de re sua. Concordat Rich. vt patet ex predictis. quia capitale et lucru ponuntur sub incerto. et vt sic no fit melior p's vel conditio vnius q alterius.
¶ Posset aut scd'm host. fieri pa §.35
ctu in contractu societatis q ad vnu pertinent due partes lucri et ad aliu tertia scd'm q plus cofert societati vel pecunia vl opa. ¶ Usurarius manifestus secudu host. dicitur per euidentiam facti. puta q: mensam tenet paratam ad vsuram. vel quia in iudicio cofessus et couictus. Sacerdos recipies oblationem vsurariu manifesti / vel ipm ad sepulturam recipiens: debet manere suspensus ab executione sui officij donec satisfaciat ad arbitriu episcopi. extra. e. quia in obligationibus. Nouo autem iure sacerdos talem sepeliens: est excomunicatus ipso facto extra de sepulturis. eod. li. 7. ¶ No suffi- §.36
cit q vsurariu manifesti seu pu-

blici mandent in vltima voluntate de vsuris satisfacere: sed oportet quod de ipsis sit satisfactum prout eorum facultates patiuntur vel saltem quod illis quibus facienda fuerit restitutio si presto fuit. vel ipsis absentibus ordinario loci vel vices eius gerenti aut rectori parrochie sit de restitutione ydonea cautum alias non sunt ad confessionem aut ad sepulturam admittendi nec absoluendi. Testamenta quoque eorum sunt ipso iure irrita nec ipsis debet aliquis aliter interesse. Extra.e. quamquam.li. 6. Illi autem qui non habent in facultatibus suis vnde valeant restituere: non debent vlla pena mulctari. excusat ei paupertas extra de vsuris.q.tu. ¶ Et notandum quod bona mobilia et immobilia vsurarum obligantur illis a quibus vsure sunt accepte. Unde si mobilia non sufficiant ad restitutionem faciendam: possessiones que de vsuris sunt comparate debent vendi. et earum precia his a quibus vsure sunt extorte restitui secundum quantitatem vsure accepte. Ut dicitur ibidem. Multa quoque dubia hanc materiam tangentia possunt patere ex duabus questionibus precedentibus

§.38 de ludo alearum. Quia in precedentibus fuit de ludo alee facta mentio circa ipsam aliqualiter est insistendum. Ubi sciendum quod ludus alee generaliter dicitur omnis ludus qui fortune viribus innititur. Prohibetur autem talis ludus et iure ciuili et iure canonico ne scilicet fiat in pecunia seu ex cupiditate. Jure quidem ciuile ff. de alea. et autentica de sanctis episcopis. §. Interdicimus. Jure vero canonico prohibetur. 35. di. eps. vbi sic habetur. Episcopus aut presbiter aut diaconus alee aut ebrietati deseruiens aut desinat aut inde damnetur. i. deponatur. Subdiaconus aut lector aut cantor similia faciens aut desinat aut communione priuetur. similiter et laicus. Qui igitur tali ludo ex cupiditate et cetera deseruit: mortaliter peccat: cum tales pene non sint imponende nisi pro graui crimine. 11. q. 3. Nemo. et ca. Nullus. Nemo episcoporum quemlibet sine certa et manifesta peccati causa communione priuet ecclesiastica. sub anathemate autem sine consciencia archiepiscopi aut coepiscoporum nullum presumat ponere: nisi vbi canonica docet auctoritas quia anathema eterne est mortis damnatio. et non nisi pro mortali debet imponi crimine et illis qui aliter non potuerunt corrigi. Nullus sacerdotum quemquam recte fidei hominem pro paruis et leuibus causis a communione suspendat preter eas culpas pro quibus antiqui patres arceri ab ecclesia iusserunt committentes Et sic iacet in textu Dicit tamen rob. quod secundum quosdam tunc tantum est mortale cum ducitur in consuetudinem. deseruire siquidem consuetudinem importat Secus esset si quis aliquando non ex cupiditate sed propter recreationem seu causa tedium vel tristiciam effugandi luderet. hoc enim modo ludere non est prohibitum secundum rich. hic et in quol. vn. ff. de alleatoribus. lege vltima conceditur talis ludus pro communi conuiuio faciendo Et ille qui hoc modo in illo lucratur: non tenetur restituere. maxime quando ille qui amittit: notabiliter non damnificatur. sed in re modica per

comparationem ad ipsuz quod propter hoc dico quia aliquid esset modicum diuiti quod multũ est pauperi. De hoc dicit hostien. ꝙ illi ꝗ hmõi ludo ludunt in pecunia: communiter ludunt ex auaricia. Quia vero ille ludus bono fine potest fieri: ideo excusantur a peccato alearum factores. Et idem dicendum secundũ Raymunduz / de factoribus aut venditoribus gladiorum: aut balistarum et similium quibus homines interficiuntur: nisi habeant corruptam intentionem. puta faciendo vel vẽdendo vt homines talia habeant ad abusũ. dãdo illis quos ẽstimãt abusuros. ¶ Sed de illo ꝗ lucratur in ludo taxillorũ vel alearũ eo mõ quo est phibitus. ¶ Dicũt ꝗdã ꝙ tenet restituere. qđ pbat dupliciter Primo. q: vt di. aristo. 4. ethicorũ. Alleator est illiberalis sꝫ illiberalis est ꝗ retinet dãda. ergo illud quod homo lucratur per ludũ alearũ non debet retineri: sed dari. Itẽ nõ tantũ prohibet ille ludus sed etiã acquisitio lucri per talẽ ludũ. vt. ff. de alleatoribus. le. vl. Unde secũdum leges põt repeti vsqꝫ ad quinquaginta annos illud quod amittit in ludo alleaꝝ. ergo ille qui per talem ludũz lucratur restituere tenetur. sed iste rationes non cogunt. ¶ Ad primã dico ꝙ alleator dicit illiberalis. q: retinet ea que essent danda / nõ quidem de necessitate. sed de cõdecentia et ꝯgruitate cũ lucretur ab his cũ quibus comedit et bibit. et sic turpiter lucratur. Non aũt omnis qui turpiter lucratur tenetur restituere ea que sic lucratur. vt patet de meretrice que tamen mortaliter peccat meretricando ¶ Ad secũdam dicit tho. in. 2. 2. ꝙ circa ea que per aleas acquiruntur videtur esse aliquid illicitum ex iure diuino. scꝫ ꝙ quis lucretur ab his qui rem suã alienare non possũt. sicut sũt furiosi et huiusmodi. et ꝙ quis trahat alium ex cupiditate lucrãdi ad ludum / et ꝙ fraudulenter ab eo lucretur. et in his casib9 tenetur restituere. ¶ Aliquid autem videtur vlterius illicitum ex iure positiuo ciuili quod phibet vniuersaliter tale lucruz. sed q: ius ciuile nõ obligat oẽs sed eos solos qui sunt hmõi legibus subiecti ⁊ iterũ per dissuetudinẽ põt abrogari. ideo apud illos ꝗ sũt hmõi legibus astricti tenentur vniuersaliter restituere illi ꝗ lucrantur nisi forte contraria consuetudo preualeat. aut nisi alius lucrat9 sit ab eo qui traxit eum ad ludendum: in quo casu nõ tenetur restituere. quia ille qui amisit non est dignus recipere / nec potest licite retinere tali iure positiuo durante. vnde debet de hoc elemosinam facere ĩ hoc casu. Hec tho. concor. sco. vt patet ex questione penulti. preceden. vbi inter [illegible] dicit ꝙ forte illa lex nulli ibi obseruat. ¶ Quidã vero aliter dicũt. sed in hac materia ad conscientie securitatem videt sufficere tantorũ doctorũ cõcordia Illud autem quod di. tho. ꝙ de iure diuino tenentur restituere illi qui in alea lucrantur ab his ꝗ rem suam alienare non possũt. vt sũt pupilli et alij

nulli⁹ rei dispensationem sibi a superiori commissam habētes ⁊ qui ex cupiditate trahūt aliū ad ludum vi/dolo vel nimia importunitate vel qui fraudulenter lucrantur. pōt etiam ad ludos nō prohibitos extendi. vt patet per conditiones que secūdum scotū requiruntur ad recte cōtrahendū in illa questione positas.

Quid d̄ colūbarijs garennis et venationibus ac aīalibus nociuis. 40. Respōdet astex. q̄ de tenentib⁹ colūbaria dicūt aliqui q̄ si non possūt teneri sine preiudicio ⁊ dāno alteri⁹ mortaliter peccāt q̄ tenent quidā tñ credūt q̄ colūbe plus pficiūt terris quas frequētant stercorādo ⁊ mala semina comedēdo q̄ alias noceant. vnde nō videtur tutū super hoc aliquid affirmare. De tenētib⁹ garēnas credūt aliqui vbi dn̄i agrorū vicinorū solebant agros in tanta libertate possidere q̄ nō oportebat eos custodias in ipsis adhibere propter arcenda animalia hmōi garennarū. Illi qui hmōi garennas de nouo constituūt in preiudiciū et dānū aliorū: mortaliter peccant: ⁊ tenentur damnificatis ad interesse. Idē etiam credūt de veteribus garennis nisi probabiliter presumatur q̄ alii qui terras vicinas hmōi garennis a dn̄is illarū garennarū acceperint excolendas/scientes conditiones garennarū. scilʒ q̄ habentes predia vicina tenētur custodire sata pprijs expensis ab aīalib⁹ hmōi garennarum. et q̄ nō licet capere vl' interficere huiusmodi aīalia / q̄uis inuēta in pdijs suis ⁊ dānum ibi faciētia. ¶ Si q̄rat vnde hec pbabiliter presumi possunt. ¶ Rn̄deo q̄ ex multo ꝯmodo quod ꝯsequi consueuerūt ex nemoribus illis habentes iuxta eas. vel quia minorem pēsionē soluūt de predijs vicinis garennis q̄ de multum remotis ⁊ forte ab initio consenserunt grauari in vno quia etiā leuabantur in alio. Venatores aūt qui conculcant agros et vineas aliorū/ quorū canes occidunt anseres et oues et agnos pauperū: tenentur restituere extimationem damni. alias mortaliter peccant: nisi ita modicū dānum esset q̄ probabiliter presumeretur q̄ non curarent illi quibus fieret. hoc astex. 41. Tenentes etiam fera aīalia cuiusmodi sūt vrsus ⁊ lupus qui in publico teneri non debēt. vel animalia nociua que cōtra naturam mouentur cuiusmodi ē bos cornupeta tenentur de damnis per ea illatis extra de iniu. et dā. da. cap. vlti. q: qui dat occasionem damni / damnum dedisse videtur vt ibi dicitur. ¶ Est quoq̄ venatio omnibus interdicta si fiat tempore quo homines debēt esse in ecclesia et orare. § 6. di. An putatis illum ieiunare qui primo diluculo nō ad ecclesiā vigilat/ sed siluas saltusq̄ plustrat: nisi esset necessitas. vt si fames vrgeret vel bestie vastarent homines vel segetes. Alijs aūt tēporib⁹ licita est laicis/ sʒ clericis illicita. tamen causa sanitatis et recreationis esset eis licita. nisi es-

set nimis frequentata aut clamorosa ex. de cle. ve. capitu. i. et ii. vbi dr tales ab officio debere suspendi. ¶ Episcopis vero est omnino prohibita scdm glosam ibidē. pro quo adducitur illud quod ponit. 34. di. ca. i. d quodam episcopo qui excōmunicari iubetur/ et a ministerio cessare nisi se corrigat In oppositum tamen est hostien. ¶ Ad illud autem quod obiicitur de illo epo dicit q non erat tātum venator sed incontinens et negligenter se habēs i cura pastorali. vt patet ibidē. Unde dicit idem iudiciū esse de episcopis et ceteris clericis: ita tamē q nō proficiscātur cum canibus et auibus quādo debent visitare. extra de censib9 Cum apostolus.

q.4. Utrū dānificās aliū in bonis p sone. puta corporis et aīe teneat restituere ¶ Respon. Nullus potest alium dānificare in bonis anime nisi dispositiue. scilicet cum inclinando verbo et exemplo ad peccādū. et ideo talis restituere tenetur scilicet eum disponendo prout potest ad bonū verbo et exemplo pro eo orando vel orationes pro eo impetrando. secundum rich. et scotum. 6. q. i. Ex merito. Deteriores sunt qui vitam moresq bonorum corrumpunt q qui aliorum predis substantiamq diripiūt. De hoc dicit alber. q non tenetur homo pro quolibet manifesto peccato manifestare penitētiam. sed qui scandalizauit in communi: tenetur ad ostentionē boni exemplii ita q presumi debeat de preteritis egisse penitentiam. et hoc sufficit. ¶ De bonis vero corporis dicit scotus q dānificans aut infert vltimum damnū scilz mortē aut aliquod damnum citra vltimum. et hoc dupliciter. vel irremediabile vt in mutilatiōe. aut remediabile: vt in vulneratione vel alia lesione curabili. Et si in mutilatione: dupliciter. quia vel est enormis q ex toto īpedit aliquem actum humanū qui cōpeteret hoi secūdum illā partē amputataz: vt in amputatiōne manus. Uel non enormis. i. non impediens actū humanū. i. amputatio digiti vel alicuius partis eius. De primo damno scilz vite ablatione regulariter in multis cōmunitatibus statuitur lex talionis vt homicida moriatur et rationabiliter. qz hoc nō solum competit legi mosaice et rationi naturali. sed etiam approbatū est et confirmatum in lege euangelica a christo dicente. ¶ Ois qui gladio occidit gladio peribit. ¶ Et debet homo patienter soluere penam illam q si alicubi non sit statuta nullus debet eam sibi inferre. quia nullus debet esse homicida sui sine speciali mandato dei. sed expedit ei vt exponat vitam suam in causa iusta contra inimicos ecclesie p restitutione facienda illi cuius vitā abstulit. Et si nec tātam restitutionem facere velit: non pōt esse oino inmunis a restitutiōe sicut quidam fatui absoluūt homicidas non ostendentes eis restitutionē necessario icombentē

quasi facilius possit transire homicida q(uam) (vt ita dicam) canicida. quia si aliquis occidisset canem vel bouem proximi: nō absolueretur sine restitutione. Tenetur igitur ad specialem restitutionē faciendam equipolentem vite quam abstulit sicut potest esse equiualentia i talib9. Nec hoc solum: sed si interfectus sustentabat aliquos. puta patrē aut matrē vel propinquos: tenetur interficiens oibus illis ad tantam restitutionē quantā eis abstulit per interfectionē illi9 persone. Et quia vix posset aliquis digne cōpensare per actiones illud quod abstulit homicida: expediret simpliciter aie cuiusq3: talis persoluere per passiones volūtarias vel patienter susceptas. vt scilicet occideretur pro homicidio. et ideo optime prouisū est cōmunitati vbi statuit lex talionis in causa homicidij. Patet eni quantū deus detestatur homicidiū in dauid: qui volens edificare deo templum fuit prohibit9 ab eo. quia fuerat occisor multi sanguinis humani/ licet iuste occidisset. Igitur si iustus occisor non acceptatur ad cultum diuinum: iniustus occisor vbi apparebit? hoc autem quod dictum est: dictum est de iniuste occidēti. ¶ De alia dānificatiōe. scilicet mutilatiōe enormi vel non enormi communiter in ecclesia non imponitur restitutio: nisi pecuniaria. Ista debet respondere non tantum dāno quod quis itulit per mutilationem pro toto tempore futuro quo vsurus erat membro abscisso sed etiam expensis appositis in curatione. Et hoc dicit ca. i. extra de iniu. et damno dato in glosa. vltra placationem ipsius lesi. que requireretur etiam si nō esset talis mutilatio et consolationem ipsius afflicti. quia perpetua desolatio est sibi de tali mutilatione. Plus etiam ponderanda est mutilatio pauperis q(uam) diuitis. quia magis indigebat parte abscisa ad victum necessarium conquirendum: licet ex alia parte sit aliqua conditio preponderans: scilicet dignitas psone. sed hoc parum est respectu prime conditionis: hec scotus. ¶ Et notādum vt idem doctor dicit q(uod) licet iudicialia legis mosayce nō sint obseruanda vt a moyse statuta. quia hoc esset iudiazare. debent tamen obseruari si ab ecclesia statuantur. et sic in decretalibus accipiuntur multa iudicialia legis mosayce cuiusmodi sunt hec prima capitula extra de iniurijs et damno dato. que sumuntur ab exodo. et sunt hec. Si rixati fuerint homines et percusserit alter proximum suū lapide vel pugno/ et ille mortuus non fuerit sed iacuerit in lecto: qui percusserit operas ei9 amissas. scilicet et impensas in medicos restituet. ¶ Item si qs aperuerit cisternam et foderit et non operuerit eam / cecideritq(ue) bos vel asin9 in eam: dominus cisterne reddet precium iumentorum. quod autem mortuum fuerit ipsius erit. et intelligitur de cisterna aperta in publico. ¶ Item si bos alienus cornupeta esset ab heri et nudiustertius

et non custodiuit eum dominus su⁹ (sed bouem aliũ occiderit:) reddet bouem pro boue: ⁊ cadauer integrum accipiet ¶ Item si lescrit quispiam agrum vel vineam / et dimiserit iumentũ suũ vt depascat aliena: pro damno extimationem restituet. ¶ Item si egress⁹ ignis inuenerit spicas et comprehenderit aceruos frugum siue stãtes segetes in agris reddet damnum qui ignem succendit. hoc intelligitur secundũ glosam si fuit in culpa dũ apposuit ignem / nec adhibuit diligẽtiã quã debuit alias si nichil de cõtigẽtib⁹ omisisset nõ teneret.

Circa distinctionem. 16. Quero vtrũ ista tria. scilz cõtritio / cõfessio ⁊ satisfactio sit partes penitentie?

Q̃ non. peccatũ est simplex defectus. ergo potest ei competere simplex remedium: non ergo integratur ex tribus partibus. ¶ In oppositum est magister in littera ponens hec tria ad perfectionẽ penitentie requiri. ¶ Ad istam questionem dicit scot⁹ q̃ sicut dictum est distictione. 14. Penitentia virtus est quedam particularis iusticia habitualiter inclinans ad infligendum sibi voluntarie penam vindicatiuam proprij peccati cuius proprius actus elicit⁹ est quoddaz velle imperatiuum pene vt vindicantis culpam. effectus autẽ illius actus eliciti est actus aliquis imperatus. vel actus aliq̃ ad quos sequitur pena vindicatiua. Non enim potest volũtas per actum volendi imperare pe nam nisi prius imperando causam pene. quia passiones non sunt in potestate voluntatis nisi mediãtib⁹ actibus. ¶ Ad propositum dicit q̃ tria p̃dicta non sunt partes penitentie virtutis quia penitẽtia est habitus permanens contritio autem confessio ⁊ satisfactio habẽt esse in fieri. permanens autem non constat ex partib⁹ habentibus esse in fieri sed bene possunt poni partes actus imperati a penitentia virtute isto modo ¶ Iusticia enĩ cõmmutatiua vniuersaliter respicit equalitatem in commutatione secundũ rectam rationem. hoc modo iusticia punitiua que est quidem commutatiua in punitiõe respicit penam equalem siue commensuratam illi culpe. et hoc secundum rectam rationem illius legis secundũ quam ipsa est vindicatiua ¶ Lex autem ista secundum quam penitentia virtus est vindictiua dictat culpam debere ordinari. et per penam intrinsecam tristicie ⁊ p penam extrinsecam duplicem. scilicet verecũdie et afflictionis corporalis: sicut colligitur ex diuersis scripturis que continent legem istam. ergo ista pena que correspondet culpe integratur ex talibus penis. ¶ Et similiter causa proxima istius pene oportet q̃ integretur ex causis proxĩ istarum penarum. Causa enim propria interior tristicie est detestatio seu nolitio peccati a se commissi presupponens considerationem eius. Iste igitur act⁹ qui est causa proxima tristicie dicitur contritio. secun=

dus act⁹ qui est causa proxima erubescentie dicit confessio. vbi peccatum occultū propalatur homini causa vero propria tertie pene est op⁹ laboriosum seu penale. ¶ Ista igit tria sūt partes vnius cause sufficientis proxime respectu pene ꝯdigne peccato seu actus imperati a penitentia virtute. ¶ Nullo autem modo sunt partes penitentie sacramenti que est absolutio sacerdotis facta certis verbis. vt dictū est distinctione. 14. huius enim nulla pars est contritio que est quoddam spirituale in anima, neqꝫ confessio quia nichil est ipsius sententie sacerdotis. sed est actus rei se accusantis. neqꝫ satisfactio/ sed sequitur istam absolutionem sacramentalem. hec tamen tria ad sacramentum penitentie ad hoc vt digne recipiatur requiruntur vt preuia vel sequentia. Simpliciter enim requiritur cōfessio, quia sacerdos nō absoluit arbitrarie nisi re⁹ fuerit prius accusatus in foro illo. Non est etiam vtilis ista absolutio nisi in confitēte precedat aliqua contritio vel attritio seu displicētia aliqua que virtute absolutionis fit contritio vt dictū est i precedentibus. Satisfactio autem debet sequi sacramentū penitentie ad hoc vt habeat efficaciam. et hoc in re vel in voto: nisi iudex posset perpendere penas istas precedentes esse sufficientes ad totalis pene solutionem. Ista enim sententia sacerdotis sic absoluit a debito pene eterne qꝫ tamē ligat ad solutionem pene temporalis. ¶ Ad argumentum dico qꝫ non sequitur si peccatum sit simplex qꝫ etiam remedium sit simplex. Iuste enim potest legislator statuere multas partiales penas correspondere tanqꝫ vnā vindictā integram vni pctō. q.2.

Utrum necesse sit dolorem cōtritionis esse maximum? Qꝫ nō quia tunc pauci essent contriti. pauci enim sunt qui malent esse ceci qꝫ nunqꝫ peccasse. ¶ Contra dolor fundatur in amore secundum augustinum. sꝫ dei amor est maior amore omnis creature, ergo dolor ex amissione dei est maior omni alio dolore. ¶ Respondeo secundum bonauē. qꝫ dolor potest sumi dupliciter. Uno modo §.2. pro dissensu seu displicentia volūtatis, Aliomodo pro passione resultante in sensualitate ex illo dissensu per quam prorumpit homo in lachrimas. Si dolor sumatur hoc secundo modo nō est necesse magis dolere de peccato qꝫ de re temporali nec etiā necesse est dolere, quia non est in potestate cuiuslibet talis dolor. Si vero sumatur pro displicentia rationis sic mensuratur secundum qntitatem caritatis que vendicat sibi dominium in corde qndiu est. Unde sicut ad hoc qꝫ aliquis habeat caritatē necesse est qꝫ diligat deum super omnia: ita qꝫ pro nullo danno vel commodo velit offendere deum. sic peccatum tantum debet displicere rōni qꝫ nullo cōmodo vel incōmodo velit in eū cōsentire vel consensisse, qm volūtas q ex aliqua causa cōsentit i pctm:

iusta non est. Sicut tñ nõ oportet habentẽ caritatem velle mori pro christo: sed in casu. scilꝫ quã do oportet ipsũ amittere caritatem vel vitam: tunc requiritur magis velle mori pro christo ꝙ̃ caritatem amittere. ¶ Sic ĩ proposito dicendum ꝙ ĩ casu ĩ quo oportet cõsentire in pctm̃ vel tolerantiam pene quilibꝫ tenetur preeligere penã ꝙ̃ velle peccare vel peccasse. Preter aũt casuꝫ necessitatis ꝑeligere oẽm penaꝫ est perfecte virtutis. dubitare vero est infirmitatis: q: timor naturalis valde facit dubitare ⁊ ista dubitatio simul potest stare cuꝫ caritate. Sed preeligere culpaꝫ alicui pene est iniquitatis / si fit cum deliberatione: quia voluntas est iniqua que pctm̃ vult vl' absolute vel cõditionaliter. Unde periculũ est et stulticia querere hoc ab aliquo infirmo vel a seipso. q: hoc est hoiẽꝫ ponere in tentationẽ. ¶ Per hoc patet ad argumentum in oppositum in quo dicebatur ꝙ pauci vel nulli malent esse ceci ꝙ̃ peccasse. Si enim in necessitate essent positi: scilꝫ ꝙ vel a detestatione pctĩ interiori desisterẽt vel oc'los amitterẽt necessario haberẽt ꝑeligere. nunc aũt non hñt hec / bona. ¶ Tho. ꝯcordãs ĩ quodã quolibeto di. ꝙ cũ cõtritus teneat' ex caritate plus diligere deũ ꝙ̃ seipsum. peccare aũt est facere cõtra deum penã autem sustinere est contra seipsum. ideo oportet ꝙ contritus quãlibet penaꝫ ꝑeligat culpe. sed tamẽ descendere in speciali ad hanc, penam vl' ad illam non tenetur. immo stulte faceret si quis se vel alium sollicitaret super huiusmodi particularibus penis. ¶ Et notandũ ꝙ displicentia sumitur a doctoribus quandoqꝫ pro actu nolitionis peccati qñqꝫ vero ꝑ passione tristicie consequente.

Utrum cõtritio possit esse nimia. ¶ Responsio secũdum thomam. 4. ꝙ contritio ex parte doloris qui est in ratione scilicet displicẽtia peccati inquantum est offensa dei non potest esse nimia sicut nec amor caritatis dei quo intenso displicentia peccati intenditur. sed quãtum ad dolorem sensibilem potest esse nimia sicut etiam exterior corporis afflictio. vt ieiunium. et huiusmodi. In his enim omnibus debet accipi pro mensura debita cõseruatio subiecti. propter quod dicitur in epistola ad romanos. Rationabile obsequium vestrum. Hoc autem secundum richar. est intelligẽdum si hominis voluntas ex intentione ferretur ad procurãdum talem passionem ad hoc vt ipse moreretur. Si enim penitens preter intentum ex vehementissimo dei amore tã vehemẽter doleret de pctõ suo ꝙ ex hoc causaret ĩ appetitu sẽsitiuo tam vehemẽs dolorꝙ corrũperet armoniã corporis necessariã ad vitã. nõ esset excessiuus in genere morũ / nec perfectioni penitentie derogans.

Utrũ specialis cõtritio de q̃lꝫ peccato mortali requirat'. ¶ Rñsio secũdum thomam. ꝙ inquantum ad princi

pium contritionis scilicet cum quis de peccatis suis cogitat et dolet. et si non dolore contritionis saltem dolore attritiõis. sic oportet ꝙ sit specialis de singulis peccatis que quis in memoria habet: sꝫ q̃trã ad terminum qui scilicet est dolor iam gratia formatus sufficit ꝙ sit vnꝰ dolor communis de omnibꝰ peccatis. ¶Tunc eni ille motus agit in virtute oim dispositionũ preceden tium. de hoc nota ea que dicta sunt pͥma. q. dist. 15. ponit autem differentiam inter attritionem et contritionem. di. ꝙ sicut in corporalibus attrita dicũtur que aliquo modo sũt comminuta/licet non perfecte; contrita vero quando omnes partes simul et perfecte trite sunt. sic in spiritualibus attritio sentit quandã displicentiam de peccatis: sꝫ nõ perfectam/contritio vero perfectam. ¶De peccatis autẽ oblitis vt dicit petrus de tharentasia. sufficit cõtritio generalis cũ conatu ad recordandũ et dolendũ: nec solum de peccato oblito debet quis in generali dolere: sꝫ etiam de obliuione eiusdem que ex negligentia contingit.

de ludis. q. 5.

Uia vero vt dicit magister. ludi et spectacula sũt pe penitentie ĩpedimenta de ipsis ẽ aliquid dicẽdum. põt eni ludꝰ bñ ⁊ male fieri. Et ideo circa ludũ ponit̃ ab aristotele. 4. ethicorũ. virtꝰ eutrapelie moderãs inter duo extrema scꝫ bomolchũ se ĩ ludo excessiue habentẽ et agrestẽ nullo mõ ludentem vt sepe revolentem. Est nãqꝫ ludus necessariꝰ ad tollẽdũ tediũ et fatigationẽ/et ad presẽtis vite fragilis recreationẽ. Dicit̃ aũt eutrapelia ab eu. quod est bonũ ⁊ tropos quod est versio. quia eutrapelus bene conuertit dicta et facta hoim in solatiũ verbis et factis iocosis tam sui q̃ alioꝝ modeste seu prudenter vtẽdo sic ꝙ ex hmõi audientes non contristantur. nec ex modo dicẽdi nec ex intẽtione dicẽtis. ¶Bomolchꝰ aũt qui in ludis excedit est aliis onerosus. insidiatur eni verbis et factis eorum cum quibus cõuersatur nitens aliquid capere quod possit in risum conuertere nec curat si aliqui exinde contristentur: dum tamẽ alios faciat ridere. licet aũt sit importunus est tamen minus malus derisore/qꝛ derisor intendit alioꝝ ↄfusionẽ: hic aũt risum ⁊ solatium. ¶Agrestis vero videtur abominari ludũ qui ad vitam humanã necessarius est vnde deficit in dicẽdo et audiendo. neqꝫ enim dicit aliquod ridiculum. i. truffã vel verbũ risu dignum. sed aliis dicentibus molestus est. ⁊ in oibus que dicũt̃ tristis. ¶Ad euidentiam predictorum notandũ scdm thomã in scda scde ꝙ in ludo potest eẽ viciũ scdm excessũ. Uno modo quando quis ad ludũ assumit turpia verba vel facta que vergunt in ꝓximi nocumentũ que de se sũt pctã mortalia. et sic excessus ludi est pctm mortale. Alio modo quãdo nõ est cũ debitis circũstantiis puta quia non cõpetit loco tẽpori seu ꝑsone. Et hoc qdẽ põt quãdoqꝫ

esse mortale propter vehementiã affectus ad ludũ: ita q quis cõtra preceptum dei vel ecclesie talibus uti nõ refugiat: quãdoq autẽ est veniale. scz quãdo quis non tantũ afficitur ad ludum q propter hoc vellet contra deum committere pctm̃. Potest etiã i ludo esse viciũ propter eius defectum. nã cõtra humanã rõnem est vt aliquis se onerosũ exhibeat /puta dũ nil delectabile exhibet/ et delectationes impedit aliorum. sed qr ludus nõ propter se queritur sed propter operationem. iõ defectus ludi minus est viciosus q̃ excessus. Unde phũs dicit. 9. ethi. q parum de delectatione sufficit i cibo. hec tho.

43. ¶ De saltatione vero seu ioculatiõe choreali notandũ q potest esse licita vel illicita secundũ ea que dicta sunt de ludo in generali. de quo dicit albertus. i. 4. sniarum. q chorea et hmõi ludi sine fiãt cantu sine musicis instrumentis secundũ se non sũt mali quia possũt bene fieri si fiant cũ debitis circunstantijs. vt tẽpore debito. scz leticie. sicut in nuptijs vel aductu amici de terra longinqua / vel liberatiõe hoĩs vel patrie et hmõi. et sic de alijs debitis circũstãtijs. Possunt etiam esse mali ex circunstantia. vt si fiãt tempore tristicie vel penitentie. aut a personis ecclesiasticis seu cum cantilenis turpibus precipue si fiant mala intentione. vt delz ad puocandũ ad libidinẽ. Predictis cõcor. alex. in secundo sententiarum. dicẽs q saltatio vel ioculatio potest esse causa exercitij. et hoc modo ad artẽ pertinet. et est indifferens ad meritum vel demeritum. Si autem fiat ex spirituali mentis iocũditate: ibi meritũ consistit. et hoc mõ saltauit dauid corã archa dñi et lusit in signum humilitatis et spiritualis iocunditatis. Potest ẽt fieri ad tollendũ fastidium seu ad nature recreationẽ. Et sic pertinet ad virtutẽ cõsuetudinalẽ vel moralem que dicitur eutrapelia. Potest etiam puenire ex mentis lascivia: et tũc aliquãdo ibi ẽ peccatũ veniale aliquando mortale. Est nãq ibi veniale pctm̃ si immoderata vel inepta leticia (ex qua originem duxit) nõ preferatur icõmutabili bono. sed fiat conuersio ad cõmutabile bonũ citra deũ. Si vero fiat in contẽptũ dei / vel preferatur incommutabili bono: erit ibi mortale pctm̃. ¶ Et de saltatione / ioculatiõe vel risu hoc mõ sũpto intelligitur illud luce. 6. Ue vobis qui ridetis. Ue enim comminationẽ pene eterne significat que pro pctõ mortali debetur. hec alexãder. Intelligo autem ibi esse ɔtemptum dei si fiat ad se vel alios puocandũ ad libidinẽ diuinis mãdatis repugnantem. aut si aliquis sic afficeretur hmõi ludo q nõ curaret ab illo abstinere / etiã si illud sciret esse cõtra diuina vel ecclesiastica mãdata. Est quoq cõsuetudo chorandi valde piculosa. et a taliũ spectaculis cauendum (cum dicat hieroni.) Nõ credam viro si dicat se a taliũ spectaculis ilesũ euasisse. ¶ Quia etiam negociatio et militia impediunt penitentiã ¶ Notandũ scdm bonauen. 44

q militia negociatione et officio teloneí siue vectigaliū ex actione a qua dicitur mathe9 publicanus. potest quis recte vti si faciat eomodo quo instituta sunt. Si miles nemini iniuriet / negociator neminem circunueniat / et thelonearius non exigat vectigal immoderatum. sed quod institutum est ex certa causa et vtili sed in his fiunt multe abusiones. videlz in militia violētie. in negociatione deceptiones. in alijs imoderate exactiones. et iō dicit grego. Nō penitet ds quousq dimittat hec scz quantum ad abusiones. Illud quoq verbum gregorij. Falsas penitentias dicimus que non scdm auctoritates sctōr pro qualitate criminū imponūtur: est intelligēdū scdm rich. non quo ad penitentie qntitatem a canonibus taxatā / sed qualitatem de quo nota ea que dicta sunt. I. q. di. 15. Siquidem hmōi penitētie scdm bonaueñ. non oibus sunt imponende sed insinuande vt cris grauitas appareat. ¶ Imponitur autē p canones p pctō mortali regulariter penitentia septennis. 33. q. 2. hoc ipsum. Pro quibusdā autē pctis qñq iponitur maior qñq minor. Nunc vero sunt arbitrarie. extra de peniteñ. et remissionibus. Deus qui ecclesiam Sūt enim moderande per discreti sacerdotis arbitriū ɔsideratis varijs personarū circunstantijs p ut saluti pctōris videbitur expedire. Debet autem sacerdos sic dicere penitēti scdz hostieñ. Carissime tu fecisti tot et talia pctā et pro quolz deberes sic penitere: sed forte ad hoc tua vita non sufficeret: Iniungo tñ tibi penitentiam talem pro omnibus. cōcedo etiā tibi q oia bona q feceris tibi psint ad remissionem pctōr. Ut eni dicit tho. i quadā de quoli. bona sic iniuncta etiā ghaliter ex vi clauium accipiūt maiorem vim ad expiandū culpā preteritā: lz nō habeant maiorē vim ad prebēdū remedium contra culpā futurā. Est quoq intelligendū dictū hostieñ. non de debito necessitatis cū penitētie nūc sint arbitrarie: sed de debito congruitatis. Congruū enī est intimare pctōri ad ostendendum criminū grauitatē q p maioribus cribus pñia septennis i ponitur scdz ius canonicum.

Circa distinctionē 17. Querit vtrum necessariū sit pctōri ɔfiteri oia pctā sua sacdoti. ¶ Qd nō. Ambro. sup lucam dicit de petro. Lachrymas ei9 lego / confessionem non lego. ¶ Preterea sup illud psal. Dixi confitebor. Cassiodo dixi. i. deliberaui. Sequit magna mia dei q ad solā pmissionē remisit peccata. ¶ Itē nullus obligat ad i possibile. sed null9 mutus valet loq: ergo nō teneł ɔfiteri. ¶ Preterea non hñs sacerdotē presentē non teneł ei verbo tenus confiteri. nec tenetur confiteri per scripturam. quia super hoc non inuenitur preceptum editum. ¶ Preterea nullus tenetur mentiri: sed habens conscientiam q per totam vitam suam vixerit inocenter / si ɔfiteretur se peccas

sic mentiretur. ergo. ¶ Contra. Magister in littera: adducens multas auctoritates. ¶ In ista questione sūt tria videnda. Primo quo precepto tenetur christianus ad confessionem peccati sui faciendam sacerdoti? Secundo quid includit illud preceptum de confessione? Tertio quid est circa illud preceptum ab ecclesia explicatum? ¶ Quantum ad primum dicit scotus q nō tenetur quis precepto legis nature ad cōfessionem peccati de qua querit. qr tunc ista obligatio fuisset pro statu cuiuslibet legis. qđ est falsū licet enī pro omni statu tenerentur peccatores se deo accusare ab eo remissionem petendo non tamē tenebātur oīa pctā sacerdoti explicite confiteri. licet etiā determinatioē tpis sit ab ecclīa instituta: extra de pe. et remis. Omnis. Preceptum tamē hmōi nō simpliciter ortū habuit ab institutione ecclesie. Tunc enī papa non teneretur confiteri. quia sicut dicit extra de verborum significationibus. Exiit. non habet imperiū par in parē. Cadit itaqꝫ cōfessio sub precepto diuino positiuo a christo explicato. Jo. 20. Quorū remiseritis pctā remittuntur eis. vbi data est potestas aplīs/ et i eis oībꝰ sacerdotibus remittendi peccata. non principaliter. qr hoc est propriū dei. ergo ministerialiter et arbitrarie. Sed non possunt arbitrari in causa sibi ignota: ergo manifestanda est eis causa in qua arbitrari debent. Ista manifestatio fit in confessione Et si hoc non sufficiat potest dici q ꝯfessio est de iure positiuo diuino p xp̄m instituta: sed ecclīe ꝓmulgata per aplōs absqꝫ omni scriptura. sicut ecclesia multa alia tenet oretenus per aplōs sibi ꝓmulgata vt habetur extra de celē. mis. Cum marthe. Nec valet dicere q preceptum de confessione habeatur per illud. Ja. 5. Cōfitemini alterutrum peccata vestra/ quia dicendo. Confitemini alterutrum non magis dicit cōfessionem facienđam sacerdoti q̄ alij: sed in illo verbo persuadet ad humilitatem/ vt scilicet generaliter nos ꝯfiteamur apud proximos peccatores iuxta illud. Jo. in canonica. Si dixerimꝰ qr peccatū nō habemus ꝛc̄. ¶ De secundo articulo dicit idem doctor q hoc preceptum includit quis debet confiteri. quia adultus. i. habens vsum rationis et cognoscens peccatum quod cōmisit. per quem adultum non intelligo q sit tante vel tante etatis: sed q habeat sufficientē etatem ad cognoscēdum iustum et non iustum contra legem dei. In multis enim ante etatem cōsuetā malicia supplet etatē. Et non tātū in malis vt dicūt cōia verba: qr forte habet citius prudentiā ad malum. Unde dicitur doli capax. sed etiam in bonis ꝛ iuxta illud in legenda scte agnetis. fides nō in annis ꝯputat. Et istius breuis rlā est: qñ aliqs instructꝰ et interrogatus ordinate percipit distincte qđ iustū ꝛ qđ iiustū i lege dia ad ordiatas interrogatiōes ordiate rñdēdo sicut alꝰ adultus ex similibꝰ premissis rñderet. ¶ Cōtinet etiam

Marginalia: ¶ 1. — de cōfessione p̄cepto: — ¶ 3. — confessionem

hoc preceptū quid dʒ ꝯfiteri: qꝛ
pctm̄ mortale. ꝛ nō ꝯtinet aliud
Nam per veniale nullus pericli
tatur extra nauem eccl'ie. quia
pctm̄ veniale stat cum perfecta
caritate. Est tñ veniale scdm̄ bo
naueñ. ꝛ rich. necio cōfitendum
si dubitetur probabiliter illō eē
mortale: alias homo se expone-
ret periculo. ¶ Cōfessio etiā venia
liū est vtilis ad ipsorū remissio-
nē. Ad hoc etiā valet non tantū
contritio sed etiā orō dn̄ica. asp
sio aque benedicte. confessio ge
neralis. ꝛ bn̄dictio ep̄alis: inq̄-
tum per hec feruor caritatis ex-
citatur quo remittunt̄ ¶ Scdm̄
tñ scotū. 21. di. quarti. pctm̄ ve-
niale vsq; ad mortem continua-
tum non dimittitur in hac vita
sed posset dimitti in instāti mor
tis per merita habita i ista vita
et reseruata i acceptione diuina
seu per aliquem actum deo ma
gis acceptū q̄ pctm̄ veniale di-
spliceat: aut dimittet̄ per pene
§.5. debite solutionē. ¶ Iterū conti-
net hoc preceptum ꝙ pctm̄ mor
tale de quo habetur mēoria ꝯfi
teatur. ꝛ hoc premissa iquisitio-
ne diligenti secundū possibilita
tē fragilitat' hūane tāta scilicet
quantā posset aliquis appone-
re circa aliquid multū arduum
quod sibi multum esset cordi. de
bentq; pctā mortalia eidē ꝯfite-
ri nō diuidēdo confessionē (qꝛ se
cundū augustinū de vera ꝛ fal-
sa penitentia.) cōfessionem diui
dere: est ad ypochrisim tēdere ꝛ
§.6. semper venia carere. ¶ Cōtinet
etiā hoc preceptū nō solum pec
cata sed circunstantias aggra-
uātes. iuxta illud augustini Cō

sideret pctōr criminis qualitatē
in loco. in tpe. i varietate perso-
ne. ꝛc. Et pn̄t haberi p hunc ver
sum. Quis. quid vbi. per quos. Usus
quotiēs. cur. quomodo. quādo.
Sunt aūt ille circunstantie ne-
cessario confitende: que speciali
prohibitione prohibentur. et in
aliā speciē pcti transferūt. Uer-
bigrā. Alienā accipere est illici-
tū: sed speciali prohibitione pro
hibetur aliquid accipere de lo-
co sacro. et ideo speciale pecca-
tū scʒ sacrilegiū per hanc circū-
stantiam cōstituitur. Similiter
est illicitū nō suā cognoscere sʒ
si sit ꝓpinqua speciali prohibi-
tione prohibetur: ꝛ ideo specia-
le pctm̄. s. incestus per hanc cir
cunstantiā constituit̄. sic etiam
forte exprimi debet si fiat in die
festo. frequentia etiā nō est du-
biū est circunstantia simpliciter
ponēs aliud pctm̄ qꝛ q̄libet vice
ꝯmittitur nouū pctm̄. ꝛ de simi-
libus simile habeatur iudicium.
Hec sco. ¶ Rich. vo vltra hoc di
cit ꝙ circūstantie ita aggrauāt
in eadē specie ꝙ actum reddunt
mortalē q̄ sine illis mortalis nō
esset. vt idem actus illicitus pōt
fieri ex tanta intentione et deli-
beratione ꝙ est pctm̄ mortale.
qui tamē ex surreptione factus
mortale non esset. et talis circū-
stantia confitēda est. Aliquan-
do aūt nō aggrauant criminali
ter sed venialiter: et tales nō sūt
de necessitate cōfessionis. sed de
perfectione vel cōgruitate. dicit̄
autē circūstātia. id quod est ex-
tra essentiā actus: aliquo tñ mo-
do ipsum attingens. ¶ Cōtinet §.7.
etiam hoc preceptum cui: qꝛ sa-

cerdoti. Ille em̄ in ecc̄lia habet solus auctoritatē ligādi ꝛ soluēdi. Vn̄ qꝛ laicus nullā habet auctoritatem sententiandi in isto foro. sequitur ꝙ nullū preceptum est de accusando se laico: lꝫ haberi non posset sacerdos. Illud autem verbū magistri: si defuerit sacerdos proximo vel socio facienda est confessio exponēdum est de congruitate non de necessitate. scd̄m rich. ¶ Cōtinet etiā qn̄: qꝛ qn̄cunqꝫ est in periculo mortis. quilibet em̄ qn̄ imminet iudicium dānationis vel mie dꝫ se preparare ad miaꝫ ꝗtū pōt. Istud non tm̄ est in infirmitate mortali: sed qn̄ aggreditur act⁹ arduos i quib⁹ sit verisimile ꝙ mors immineat. vt in bello mortali/in naufragio et huiusmodi. et etiā qn̄ vult exercere actus aliquos quibus debetur reuerentia specialis. vt qn̄ vult communicare. De quo dictum est in precedēn

§. 8. tibus. ¶ Determinauit autē ecclesia semel in anno ad min⁹ circa pascha quo tpe quilibet xp̄ianus dꝫ cōicare. vt dicetur consequenter. Et si dicas ꝙ hec specificatio est laxatio: qꝛ pri⁹ tenebātur statim cōfiteri habita opportunitate confessorū: mō aūt non tenentur nisi vsqꝫ ad quadragesimā. Rn̄ Utrūqꝫ est dubium aliquibus. quibusdā dicentibus ꝛ tūc ꝛ nunc tenemur statim habita opportunitate cōfessorū confiteri quibusdā dicētib⁹ ꝙ nec tūc sed tm̄ in voto pro aliquo tēpore ante mortē. nec nūc sed pro voto ꝯfiteri semel in anno q̄ opinio est verior scd̄m scot. qꝛ precepta penalia non sunt ampliāda sed restringenda. nec inuenitur ꝙ illud preceptū affirmatiuum obliget nisi ad aliqn̄ ꝛ illō qn̄ an̄ specificationē ecclesie erat indeterminatū ad qn̄cūqꝫ qn̄ ante morte. Nunc autem determinat ad semel in anno. sꝫ tn̄ oportet habere voluntatē confitendi pro tūc qn̄ preceptum obligat. hoc dico sic ꝙ nunqꝫ voluntatē. ¶ Continet etiam qualiter: qꝛ cū displi- §. 9.
centia pcti commissi ꝛ cū proposito abstinendi ꝛ obediēdi ecclesie i satisfactione pro isto pctō: nō ꝙ oporteat eū velle suscipere penitētiā a sacerdote: qꝛ si nullam sibi oblatā a sacerdote vellet suscipe tn̄ duas ydoneitates haberet propositas et propositum recipiendi penā sibi infligēdā a deo hic vel in purgatorio. talis eti⁹ esset absoluendus ꝗꝫ repellēdus scd̄m sco. Sed si suscipiat aliquaꝫ pniam vel satisfactionē sibi impositā ab ecc̄lia: tenetur illā seruare: ꝛ hoc propositum oportet ꝙ habeat vt debito modo confiteatur. scꝫ vt velit obedire confessori in seruando illam satisfactionē quā voluntarie suscipiet ab ipo impositā. ¶ De tertio ar- §. 10
ticulo sciendum ꝙ ecc̄lia preceptū istud specificat. extra de peni. ꝛ re. vbi dꝛ ꝙ ois vtriusqꝫ sexus fidelis postqꝫ ad annos discretiōis peruenerit: oīa pctā sua solus confiteatur saltem semel in anno proprio sacerdoti: suscipiens reuerenter in pascha eucharistie sacramentū: nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquā rationabilē causā ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinēdum. Si quis autē

alieno sacerdoti confiteri voluerit, licentiam a proprio sacerdote prius obtineat. ¶ Ad cuius evidentiam sciendum quod est quedam opinio ponens quod is qui habet mortalia tenetur precise ad confessionem illorum et non venialium. si autem habet sola venialia propter preceptum ecclesie tenetur in illo casu ad confessionem ipsorum. ¶ Scotus autem dicit quod ex statutis ecclesie generalibus nullus tenetur ad confessionem venialium in quocunque casu. quia cum in illo ca. dicitur omnia peccata sua: aut fit ibi distributio pro peccatis venialibus aut non. Si sic: ergo habens mortalia per virtutem illius precepti tenetur ad confessionem venialium quod est falsum. Si non ergo habens tantum venialia non tenetur ad confessionem ipsorum. quia simpliciter non cadunt sub illo quod dicitur ibi, omnia peccata sua. Hoc etiam patet ex alio. quia sicut supradictum est venialia quandoque delentur totaliter sine aliquo opere proprie penali: sicut per actum ferventem contemplationis in deum: quemadmodum gutta statim consumitur
§.11 a flamma vehementi. ¶ Notandum insuper quod proprius sacerdos in proposito non sumitur prout proprium distinguitur contra commune: sed prout distinguitur contra alienum: ut patet ex textu illius ca. Unde non solus parrochialis sacerdos seu curatus inferior dicitur proprius sacerdos: sed quilibet habens ordinariam iurisdictionem super penitentem ad immediate absolvendum eum. qui scilicet ordinarie potest iudicare seu iusdictare in causa peccati: et sic episcopus est proprius sacerdos fidelium sue dyocesis: et etiam papa proprius sacerdos omnium christianorum

Ad hoc itaque ut aliquis non sit transgressor illius precepti. Omnis utriusque sexus: sufficit quod semel in anno confiteatur pape / vel episcopo vel sacerdoti parrochiali: vel alicui aliter de licentia alicuius illorum. ¶ Hinc est quod cum fratres §.12 minores et predicatores debite presentati episcopis secundum formam decretalis clementis quinti in. 7. extra de sepulturis. Dudum libere possint sibi confiteri volentes audire et a peccatis absolvere: licet quo ad hoc non habeant maiorem auctoritatem quam habeant curati a iure: sequitur quod fideles ipsis semel in anno confitentes adimplent illud preceptum. Omnis utriusque sexus. ¶ Confessio §.13 quoque confessionum audiendarum ipsis per prelatos facta non expirat per mortem concedentis cum sit a iure communi approbata sicut illa extra de electione. Cum ex eo li. 6. et auctoritate papali roborata que semper durat ut dicit Guillermus de monte laudano in expositione illius decretalis: et frater petrus quesnel in summa que dicitur directorium iuris. Idem dicit benedictus undecimus. dicitque non esse necessarium numerum presentandorum exprimi nec ipsos personaliter presentari. De quo vide distinctione. 65. ¶ Sed circa predicta oriuntur quedam dubia. Et §.14 quomodo sacerdos adimplebit illud preceptum sapientis. Agnosce vultum pecoris tui: si parrochianus eius sibi non confitetur. Responsio secundum scotum quod cognosceret per proprium eius testimonium dicentis se fuisse

se confessum habenti auctoritatem ipsum absoluendi. siue ei sibi confiteatur siue alij: non potest habere noticiam conscientie eius nisi per proprium testimonium: confitenti autem penitentialiter in omnibus est credendum: quia non est verisimile que aliquis sit immemor proprie salutis. extra de officio ordinarij. Significauit. Potest etiam dici que illud verbum dirigitur ad omnes qui audiant aliorum confessiones. vt scz diligenter inquirant que peccata commiserunt: ipsorum conscientias debite inuestigando. De hoc dicit rich. que cognitio quam habere potest sacerdos in foro penitentie de conscientia subditi sui dependet a subditi voluntate. et ideo debet eum reputare ydoneum ad suscipiendum eucharistiam: si affirmat se esse penitentem et legitime confessum ei qui ipsum potuit absoluere. Si tamen sacerdos haberet aliqua signa probabilia que ille non diceret verum: non teneretur sibi eucharistiam ministrare/ nisi ille faceret sibi sufficientem fidem de hoc que est confessus illi qui ipsum poterat absoluere. De quo nota ea que dicta sunt questione vltima distinctionis. 9. ¶ Ulterius videtur que non possit aliquis alteri quam sacerdoti parrochiali confiteri. etiam ex priuilegio vel mandato superioris: quia non potest aliquod priuilegium indulgeri in preiudicium alterius. hoc autem est in preiudicium ipsius. ¶ Ad hoc respondet thomas que preiudicium non fit alicui nisi ei subtrahatur quod est in fauorem eius indultum. Potestas autem iurisdictionis non est commissa alicui homini in fauorem suum sed in vtilitatem plebis et ad honorem dei: et ideo si superioribus prelatis expedire videatur ad salutem plebis/ et ad honorem dei promouendum que alijs committant ea que sunt iurisdictionis in nullo fit preiudicium inferioribus prelatis nisi illis qui querunt que sua sunt non que iesu christi. Et qui gregi presunt non vt eos pascant: sed vt ab eis pascantur. Fuit tamen opinio her. sup illud. Omis vtriusque sexus. que non sufficiat priuilegium vel mandatum superioris sine licentia presbyteri parrochialis. que opinio est falsa: vt patet ex precedentibus. Preterea. quicumque habet iurisdictionem ordinariam: potest committere ea que sunt iurisdictionis sue alij habenti ordinem conuenientem ad illud officium exequendum. extra de conse. aqua. vbi sic dicitur. Licet episcopus committere valeat que iurisdictionis existunt: que ordinis episcopalis sunt non potest inferioris gradus clericis demandare. ergo si aliquis impediatur per iurisdictionis defectum ne confessionem alterius audire possit: potest sibi per quemcumque iurisdictionem habentem committi: siue per ipsum sacerdotem siue per episcopum siue per papam. Preterea quicquid potest inferior: potest superior. ergo si presbyter parrochialis potest hoc concedere: ergo et eius superior poterit. Preterea. Potestatem quam habet sacerdos in proprio: habet ab episcopo. ergo eadem ratione alius cui episcopus vel papa concedit hoc poterit. In pre

de fratribus mendicantibus medicantium rel.

missis cōcordant thom. ch. scot⁹ hostien. et Joh. andree. ¶ Opinio etiam ber. reprobatur per Jo. 22. in quadam extrauagan
§. 5. ti cuius principiū. Uas electionis. condēnantem quosdam articulos quos ponebat magister Joh. de polliaco. quorū. ¶ Primus est ꝙ confessi fratrib⁹ mendicantibus auctoritatem predicatam habentib⁹ tenētur eadem peccata que confessi sūt. iterum proprio sacerdoti cōfiteri. Secūdus. Stāte statuto / oīs vtriusq₃ sexus / nec de⁹ nec roman⁹ pontifex facere posset ꝙ parrochiani non tenerentur omnia peccata sua semel in anno parrochiali curato confiteri. Tertius. Papa nō posset generalem dare potestatem audiendi confessiones immo nec deus / quin confessus habēti licentiam teneret eadem iterū proprio sacerdoti seu parrochiali curato ꝯfiteri. Hos etiā condemnauit eugenius quart⁹: cū quibusdam alijs. quorū vn⁹ est ꝙ ꝗuis ipi fratres sint admissi et auctoritatē habeant cōfessiones audiendi ⁊ absoluendi: tñ ad eos accedendi populus subiect⁹ sine licētia ꝓprij sacerdotis nō habet ptātē. Ali⁹ est ꝙ sacerdos curat⁹ mēdicantibus ꝯfessiones audiendi licentiam dans
nota magis in isto statuto. Omis vtriusq₃ sexus dispēsat: ꝗ papa fratribus licentiam tribuens iuxta formam decretalis introducte. Mandauitq₃ eugenius omnib⁹ prelatis ꝙ procederent cōtra tenētes predictos articulos sicut cōtra hereticos. Predicta omia cōfirmauit Nicola⁹ papa quintus et calixtus terti⁹ de consilio et assensu dominorū cardinaliū ¶ Et nota ꝙ eandē auctoritatē quam habent fratres minores §. 16.
et predicatores ad audiendum cōfessiones de iure: postmodum habuerūt carmelite ⁊ augustinēses per bullā apostolicā. Nec sine causa data ē ista auctoritas religiosis: quia multi quasi mallent nunꝗ confiteri: ꝗ sacerdotibus parrochialib⁹ sua peccata detegere. Tot etiam difficultates ꝗ in cōfessionibus occurrūt ꝙ viri peritissimi vix eas enodare sufficiunt: vt experimento nouerūt qui confessionibus audiēdis intendunt. Quapropter ipsi curati non debent esse religiosis supradictis infesti: sed ipsos tanꝗ suos coadiutores benigne fouere. Emanauit aūt auctoritas religiosis concessa nedū a papa sed etiā ab vniuersali ecclesia. s. a clemente quinto in consilio vieñ. vt patet in. 7. decretaliū prius allegato. Inhibetur quoq₃ quibuslibet prelatis in fine illius decretalis ne religiosos predictos in suis priuilegijs ibi contentis impediāt Ex quo sequitur ꝙ oppositum scienter facientes mortaliter peccāt: quia transgressio precepti pape vel vniuersalis ecclesie est pctm̄ mortale licet non sic ligēt simpliciter statuta q̄ de cōgruitate tm̄ et non de necessitate precepti sūt obseruanda. vt videbitur in sequentibus Patet autē euidenter non esse simplex statutū vbi ponitur verbum precepti / vel subiungitur pena que nō nisi ꝓ pctō mortali infligitur cuiusmodi est cōmunicatio vel

§. 17. Ad arg. depositio. ¶ Ad primum argumentum principale pōt dici scd̄m scotū q̄ tēpore negationis petri sacramentū penitentie non fuit institutū: sed post resurrectionē quando christ⁹ dicit discipulis. Accipite spiritū sanctum: quorum &c. et iō nō tenebatur pro tūc ad cōfessionē. nec post institutionē sacramenti: q: iam ante resurrectionē per aliud remedium fuit pctm̄ suū deletū. ¶ Et cōsil'r rn̄deri pōt de infidelitate oim̄ discipulorū in passione xp̄i. et hoc bene cōfirmat q̄ confessio nō erat de lege nature nec mosayca licet in ipsa fieret per sacerdotem generalis cōfessio pctōrum pro pp'lo ¶ Ad auctoritatē cassio. sr psal. Dixi cōfitebor: dico q̄ ibi denotatur propositū cōfessiōis secuture et sic nō deletur pctm̄ sine proposito cōfitendi.

§. 8. ¶ Ad aliud de muto vel barbaro dicit̄ q̄ talis debet cōfiteri per interpretē vel per aliqua alia signa a verbis q̄ possunt esse nota sacerdoti. Secūdum est bene cōcedendū vt dicit scotus: si aliqua talia signa sint cōia cōfitenti muto vel barbaro et sacerdoti: sed primū non videtur necessariū. q: forus ille ex natura sua est secretissim⁹ ergo nō tenetur aliquis ad illum forum vt aliquo modo publicū sed licet interpres vellit celare: et teneatur celare sicut sacerdos: tamen si velit malignari ipse et sacerdos possunt esse testes contra accusatum. et ita ex natura huius accusationis hec accusatio potest venire in publicū: et ita non est penitentialis. Ex hoc patet q̄ confessio facta plurib⁹ sacerdotib⁹ simul nō est sacramentalis maxime aūt videtur q̄ nō sit confitendum per interpretem quando timetur ipsum non esse secretarium ydoneum. et in tali casu ille habet impossibilitatem confitendi hōi ydoneo. confiteatur ergo deo cū proposito cōfitēdi homini opportunitate habita.

¶ Ad aliud videtur quandoq̄ confessio facienda per scriptum §. 19 sed hoc est contra rationem confessionis vt dicunt rich. et scotus Quālicūq̄ enim aliquis cōseruet secrete apud se scriptum: tamen ex quo mittit illum per nūcium vel per alium ad quem mittitur potest publicari et semper ex sui natura est patulum cuicunq̄ legenti quod ibi continetur. et etiā in scriptura tollitur verecundia que est pena magna in confessione et hoc nisi confitens sit presens quando per scriptum confiteatur. et ideo quod dicitur. 30 q. 5. confessionem posse fieri per scripturam: exponitur quando confitens est presens. igitur absens expectet presentiam cum proposito confitendi ea habita. ¶ Ad vltimū dico q̄ simpliciter innocens a mortali et veniali tenetur non confiteri. Vn̄ si beata virgo fuisset confessa petro post ascēsionē peccasset vt dicit sco. ¶ Quia vero superi⁹ fuit facta mētio de receptiōe corporis xp̄i posset dubitari vtrū illud recipiens in die cene teneatur recipere in die pasche. ¶ Dicit quidam doctor q̄ non: cum christ⁹ in die cene illud dederit discipul' suis. Nec obstat decretalis superius allegata. quia pascha sumitur

multipliciter de quo dictum est in fine distinctionis.

q.2. Circa predicta oriuntur quedam dubia. ¶ Et primo quid agendum si subditus scit proprium sacerdotem esse hereticum aut sollicitantem ad malum aut pronum ad peccatum quod quis ei confitetur vel si rationabiliter extimatur reuelator confessionis. vel peccatum de quo quis confiteri debet contra eum commissum sit?

§.1. ¶ Responsio secundum thomam quod in illis casibus et similibus in quibus probabiliter timet penitens ex confessione facta periculum sibi vel sacerdoti imminere: debet recurrere ad superiorem vel petere licentiam alteri confitendi. quam si habere non potest: idem est iudicium sicut de illo qui non habet copiam confessoris. Nec in hoc transgreditur preceptum ecclesie: quia precepta iuris non se extendunt vltra caritatem. Rich. concor. dicit in speciali de muliere que cum proprio sacerdote peccauit quod si probabiliter coniecturet quod si ad illum accederet ipse eam iterum sollicitaret: aut sentit se ita fragilem quod probabiliter timet ne loquendo illi sacerdoti instigaretur stimulo concupiscentie non tenetur sibi confiteri nec hoc peccatum nec aliud quia eum possit sacerdos recusari propter ignorantiam. de penite. dist. vi. placuit. Multo fortius propter maliciam. Periculosius enim est multum penitenti si sacerdos conatur eam ad peccatum inducere: quam si nesciat sibi consulere. Debet tamen petere licentiam aut facere peti ab illo sacerdote vel a superiori: vt alteri possit confiteri. qui si maliciose dare licentiam recusaret: hoc non prohibet quin illa posset alteri confiteri. Si autem mulier probabiliter credat quod nec ex parte sacerdotis nec ex parte sui immineat periculum si confitetur eidem: tunc tenetur eidem confiteri etiam illud peccatum quod cum eo commisit: et ipse de eo potest eam absoluere sicut de aliis hec Richardus. Uerum quia tollitur ei rubescentia que est maxima pars satisfactionis: debet de congruitate eam ad alium sacerdotem mittere secundum thomam bonauen. et Rodon. si tamen absolueret: et absolutio valeret dummodo vera contritio adesset. Et notandum quod in predictis sufficienter prouisum est per ecclesiam concedentem religiosis legitime dyocesanis presentatis tantam auctoritatem audiendi confessiones et in eorum dyocesibus absoluendi: quantam habent curati a iure vt superius dictum est.

¶ Utrum proprius sacerdos possit vbique subditum suum audire et absoluere? Respondeo secundum hostien. quod sic. siue intra territorium parrochie sue siue extra. cum penitentia sit de iurisdictione voluntaria. ff. de officio proconsulis. l. 2. Unde de loco nichil exprimitur. extra de penitentia. Omnis. Non sic de his que spectant ad forum contentiosum. ¶ Ratione enim delicti in talibus sortitur quis forum loci vbi commissum est: et sic potest ibi puniri. Unde excommunicatus a iu- §.2. No.

dicee propter peccatum i aliqua dyocesi commissum: mittendus est ad excommunicantem vt ab eo absoluatur. secundum Rodonien. ¶ Ex predictis infero q religiosi presentati vni dyocesano possunt eius subditos audire in alia dyocesi: si ibi eos reperiant cum talem habeant potestatem qualē curati. ¶ Et si arguas q in illa decretali septimo decretalium. extra de sepulturis. §. dudum habetur q persone presentate nullatenus sint auditure confessiones extra ciuitates et dyoceses i quibus fuerint deputati. ¶ Respōdeo q loquitur de confessionibus subditorum illorum dyocesanorum quibus non fuerunt presentati. ¶ Utrum sacerdotes seculares vel regulares quibus nulla cura commissa est ab episcopo vel superiori audire possint subditos parrochialis presbiteri de licentia ei9. ¶ Dicunt quidam vt ber. q nō 16. q. i. Ecclesia. ca. Peruenit sz illa opinio est falsa secūdum hostien. Cum enim quilibet presbiter recipiat potestatem soluēdi et ligandi in ordinatione si materiam. id est subditum habeat: soluere potest et ligare. Materiam autem habet ex quo de licentia iudicis proprij aliquem audit. vt patet in ca. Ois. Iura autem allegata et similia loquūtur de illis qui volunt vsurpare parrochias sine auctoritate episcopi. vel aliquē audire sine licētia iudicis ei9. vt pz illa ituēti ¶ Cōcordat tho. in scda scde dicēs q iura varia que super hac materia allegant / hoc solum innuūt q talia peragere non competit monachis ex hoc q sunt monachi: nō tā prohibent quin possit illis cōmitti cum hoc ipsis nō repugnet. ¶ Cōfirmatur: q2 vt dictum est in precedentibus / qui cūq habēs iurisdictionē ordinariam pōt cōmittere ea que sūt iurisdictionis sue alij habenti ordinem cōuenientem ad illud officium exequendum. extra de cōse. aqua. et sic sufficit licētia vel parrochialis pṙsbyteri vel episcopi aut pape. vel legati pape. vt dicit rich. ¶ Quid de vagabūdis? Dicit cōiter q possūt absolui a quocūq curato vel presbytero parrochiali in cuius parrochia voluerint confiteri: quia tales nusq̄ habēt domiciliū proprium ¶ Idem etiam dr de his qui domiciliū transferūt / seu qui domicilio derelicto nauigant vel iter faciunt querentes quo se transferant. Dicit aūt host. q hō ōēcto transiuit ad aliquā parrochiam aio remanendi: fit eius parrochianus. ¶ Quid de peregrināntibus ad loca scta? Dicūt ho. et rob. q non possūt absolui nisi in necessitate sine licentia ꝓprij sacerdotis. nisi ab eo signa peregrinatiōis acceperint. Rich. aūt dicit indistincte et simpliciter q ex cōi ꝯcessione seu permissione iuris propri9 sacerdos peregrinorū est quicunq parrochialis presbyter cui voluerint confiteri de commissis postq recesserūt a iurisdictione eius in cuius potestate habent domicilium: que opio michi videtur verior. q2 vt dicit ber. de precepto et dispensatione. Iniquū proculdubio fo

ret: si statuta pro sola caritate contra caritatem tenerentur. sed si peregrinãtes nõ habẽtes licẽtiam a proprio sacerdote existerent in pctõ mortali, non possẽt ab hmõi pctõ aiam suã purgare alteri confitendo: preceptum de confitendo proprio sacerdoti quod pro caritate istitutum est teneretur contra caritatẽ/ quod irrõnabile esset. ¶ Nec obstat qꝫ pctm̃ posset deleri per contritionem cũ ꝓposito confitendi. q vt dictum est. di. 14. Peccatum nõ ita faciliter deletur per solã contritionem: sicut si assit confessio et sacerdotis absolutio/ virtute cuius attricio fit plerumqꝫ contritio. Ad hoc facit quod dictũ est di. 5. videlꝫ qꝫ nullus legislator inter pretarectur preceptũ suum esse seruandum in eo casu in quo vergert contra preceptum legis nature vel diuine. Est aũt idem iudicium de peregrinantibus negociatoribus ac aliis viatoribus. Siquidẽ vt dixit astex. lib. 6. titu. de parrochiis Viator cuiuslibet ecclesie ad quam venit: parrochianus esse intelligitur. ff. de iudiciis. heres absens. ¶ Dicit qꝫ iohãnes ãdree. lib. 7. de priuilegiis religiosorum. qꝫ scolares mercennarũ ꝛ his similes possunt recipere sacramẽta a sacerdote parrochie in qua habitant Concordat innocentiꝰ ¶ Ex predictis pꝫ qꝫ religiosi debite presentati vni dyocesano / possunt absoluere viatores alterius dyocesis cuꝫ sũt in illa dyocesi: cum hoc possint curati Et si habeant casus episcopales poterunt etiam ab eis eos absoluere: cum pro tunc sint de foro illius epi. ¶ Predictis cõcordãt quidã doctores iuris canonici super his per me interrogati. Quicqd sit de istis opinionibꝰ declarauit eugenius quartꝰ qꝫ quando quis tp̃e pasche se repperit in alia dyocesi: semp ibi intelligitur adeptum incolatuꝫ vt in ea confiteri ꝛ cõmunicare valeat: quantũcunqꝫ ibi paruo tempore steterit. Prima opinio posset habere veritatem in illis viatoribus qui in illo tp̃e sperarent infra breue. puta infra biduum esse in domo sua. Ad predicta facit quod habetur de cõstitutionibus. Ut aiaꝝ. libro. 6. qꝫ extranei transeuntes per aliquã dyocesim si cõmittãt aliqd crimen ibidem ꝓpter quod lata fuit sentẽtia excõmunicationis ab epo contra cõmittentes: incidunt in sentẽtiam nisi huiusmodi sententiam ignorauerint. Et hoc videtur qꝫ viatores sunt de foro epi per cuius dyocesim trãseunt Et quo ad hoc notandum qꝫ rob. et host. fuerũt ante sextũ decretaliũ. ¶ Cui debet confiteri prelati? Rñdeo qꝫ patriarche archiepi et epi. et etiam inferiores prelati excẽpti possũt sibi eligere confessorẽ prouidum. extra de pen. vbi sic dr̃ Ne pro delatione penitentie periculum immineat animarũ/ permittimꝰ epis et aliis superioribus necnõ minoribus prelatis excẽptis vt etiã preter sui superioris licentiã prouidum et discretum sibi possint eligere confessorem. Sic aũt electus non potest absoluere a casibus sedi apostolice reseruatis

licet talis concessio eligendi confessorem sit a papa. ar. libro sexto. extra de peniteñ. Si episcopus suo subdito concesserit vt sibi possit ydoneum eligere confessorẽ: ille quẽ is elegerit/in casibus qui eidẽ ep̃o specialiter reseruantur nullam habet penit⁹ ptãtem. Nec ab excõmunicatione ab homine lata/ sꝫ bene a iure nisi eam papa reseruauerit vt dicit Rob. ¶ Cui videtur concordare hostieñ. vt ponit Johannes in sũma confessorum. Quidam tamen aliter dicũt: sꝫ hec opinio michi videtur verior: cũ beneficia principiũ sint largissime interpretanda. extra de verborum significationibus. Olim Unde sic electi saltẽ possunt absoluere p̃latos ab illis a quib⁹ ipsi prelati possũt absoluere subditos. Inferiores vero prelati non exempti vt archidiaconus decanus/ prepósit⁹/ sacerdotes parrochiales: debent confiteri ep̃o vel alicui de eius lĩnia scd̃m hosti. Nulla autẽ consuetudine potest introduci q̄ aliquis p̃ter sui supioris lĩiam sibi possit eligere cõfessorẽ qui possit eũ soluere et ligare. extra de pe. Si ep̃s. libro sexto. Sufficit tamen scd̃ꝫ rob. licentia supioris gñalis vel specialis: expressa vl' tacita. Si enim ep̃us scit p̃sbyteros cõiter se absoluere ⁊ sustinet: presumẽdum eũ hmõi absolutionem tacite approbare ⁊ presbyteris descinuicem lĩiam dare. Religiosi debent confiteri suis prelatis: vel de licẽtia eorum aliis fratribus eiusdem ordinis. 16. q. 1. c. 1. q̄si illos non possũt habere; debent de iure cõi ↄfiteri sacerdoti parrochiali. vt i. c. Omnis secũdũ guill'. durãdi. Possũt etiã ↄfiteri ep̃o si voluerint/ scd̃m hosti. vl' ei⁹ pñiario. nec potest hoc prohibere abbas/ scd̃m rob. cũ ep̃s sit ordinarius oim subditorũ nisi essent exẽpti vel ↄtrarium sit in eorum ↄstitutionibus ↄfirmatis a papa. ¶ In casu extreme necessitatis q̄lꝫ sacerdos potest absoluẽ etiã a quacũq; s̃ñia excõmunicationis siue a iure siue ab hoĩe lata. 26. q. 6. presbyteri de pe. d. 1. Quam penitet: si non assit ꝓprius sacerdos. Sed nunq̄d sic absolutus si euaderet teneretur recurrere ad ꝓpriũ pbr̃m? R̃ñdeo q̄ non tenetur vt iterum a petis a quibus tũc fuerit absolutus absoluatur: sed vt ei notificet q̄ est absolutus. Nec simil'r oportet q̄ absolut⁹ ab excommunicatione vadat ad eũ q̄ alias ipsũ poterat absoluere ad petendũ absolutionẽ: sed offerẽdum satisfactionẽ. vt dicit tho. mãdatũ ipsius sup hoc recepturus/ alias ip̃o iure etiam incidit in eandẽ sentẽtiam extra de sen. excõis. eos qui. libro. 6. Si autẽ non fuerit absolutus ⁊ apperuerint in eo signa contritionis: poterit absolui post mortem ab eo qui ipsũ sanũ poterat absoluere extra de sen. excõ. A nobis secũdo. Et valet talis absolutio vt sepeliatur in loco sacro. vel vt sepultus non exhumetur et celebretur ⁊ oretur pro eo. Absoluetur autem defũctus hoc modo Si enim sepultus est in cimiterio non exhumabitur: si alibi exhumabitur et corpus vel sepul-

chrum verberabitur vt fit circa viuos cum penitentiali psalmo et oratione dñica. vt ibidem notatur. ¶ Utrum liceat in confes-
§.9. sione aliena peccata dicere? Rñsio secundũ tho. q̃ homo in confessione debet famã alterius custodire quãtum potest: sed magis debꝫ conscientiam suam purgare. et ideo si circũstantia que ducit in noticiam persone sit de necessitate confessionis. vt quia trahit in aliam speciem peccati mortalis: tunc debet confiteri/ semper tamẽ occultando personam si põt. si autẽ non sit de necessitate confessionis: dꝫ dimittere ne pctm̃ alterius prodat. vl' confiteatur alteri qui personam ignoret. Si aũt exprimat eã bona intẽtione: non vt prodat: sed vt penitentiarius oret pro ea vt secrete se emendet: non peccat: sed meretur. 22. q. 5. c. hoc videtur. Et illis modis secundũ bonaueñ. potest confessor inquirere et non alias: ne in vicium detractionis incidat debetq̃ confitentẽ reprehendere: si personam mõ in debito exprimat. ¶ Utrũ
§.10 confessi non sacerdoti quẽ parrochialis sacerdos posuit loco eius credens eum esse sacerdotem: teneantur illa eadem pctã iterum confiteri. ¶ Rñsio secũdũ rich. q̃ sic. si illorum sint memores. quia secundũ rei veritatem de illis non sunt rite confessi. nec sacramentũ penitẽtie susceperunt. Nec tamen iudicandi sunt peccasse tanq̃ transgressores statuti de confitendo. q2 eos ignorantia inuicibilis seu pbabilis excusauit. fuitq̃ illa confessio eis meritoria; nõ tñ eis tam vtilis ceteris paribus acsi cõfessi sacerdoti fuissent quia non sacerdos non potest conferre penitenti illud beneficiũ quod sacerdos ex vi clauiũ administrat
§.11. ¶ Utrum sacerdos parrochialis teneatur audire confessionẽ parrochianoꝝ suoꝝ quotiẽscũq̃ voluerit i eodẽ ãno. ¶ Rñdeo q̃ hec questio potest itelligi aut de tentione necessitatis. aut detentione congruitatis. Primo modo non tenetur eoꝝ cõfessiones audire nisi qñ illi tenentur de necessitate cõfiteri. s. semel in anno. vel quãdo sũt grauiter infirmi. aut iminet eis aliquod periculuꝫ mortis si tamen pluries voluerint confiteri ⁊ ille eos audire noluerit. nec ad aliquẽ determinatũ sacerdotem eos mittat: tunc possunt libere alteri cõfiteri: cum sic eos implicite licẽtiet. Loquẽdo aũt detẽtione cõgruitatis: tenet eos audire quotienscunq̃ voluerint confiteri. q2 tali tentione tenetur laborare ꝓ profectu aĩarũ parrochianorũ suorũ quotiẽscunq̃ potuerit. hec rich. ¶ Quid si eger pe-
§.12 tat pbr̃m: et interim dũ venit obmutescat. vel fiat amens vl' freneticꝰ. ¶ Rñdeo q̃ pbr̃ veniens vl' ad nutũ ĩfirmi vl' ad testimoniũ eoꝝ qui audierũt ipm̃ petere penitentiã: debꝫ ei quicq̃d põt humanitatis impendere absoluendo / reconciliando / et si fieri põt sine periculo ori ciꝰ hostiã infũdẽdo: et si superuixerit admoneatur satisfacere. 26. q. 6. Is qui in ĩfirmitate. ¶ Necessaria
§.13 est cõfessori tãta scia scd̃m bona

ueñ. q possit discernere in pctis cōmunibus quid est veniale et quid est mortale. pro eo q alia pñia dz imponi p veniali ꝛ alia pro mortali: ꝛ q sciat ad q̄ pctā ptās sua se pōt extendere. licet aūt materiaꝝ difficiliū nō teneatur habere noticiā: tñ in pplexitatibus non debet pcedere sine ꝯsilio peritoꝝ. Supplet aūt sepe iperfectionē scie pfectio caritatis extra de renūciatiōe. Nisi cū prudē. quia vt ait aplus. Scia inflat/caritas aūt edificat. Debet autē confessor prudēter inq̄rere cōfitentē de pctis capitalibus et eoꝝ circūstātijs: malo regimine quinqꝫ sēsuū ꝛ trāsgressione diuinoꝝ preceptorum. Et debent fieri interrogationes de pctis que solent in hoib9 illius conditionis abūdare. Non eni oportet a milite q̄rere de pctis religiosoꝝ aut ecōuerso: sed sūt milites interrogandi de rapina clerici de symonia/diuinis officijs/ac secularib9 negocijs/burgēses de vsuris / mercatores de fraude/rustici de decimis et huiusmōi. et sic de alijs. Nec descēdat nimis ad pticulares circunstantias pctōꝝ precipue carnaliū q: taliū inquisitio posset sibi et confitenti nocere. Et de pctis insuetis et contra naturā non inquirat nisi i gnāli ꝛ a lōge ꝛ per quasdam circūlocutiones. vt si cōmisit dicat: et si nō cōmisit nō discat. Nec de omnibus est ad vnguē inquirendū: sed de his q̄ cōius accidunt scdm qualitatem et cōditionē psonarū. Dicit quoqꝫ rob. q si sacerdos credat pbabiliter cōfitentem aliquod mortale ꝯmisisse: debꝫ sibi illud ac memoriam reducere. Dicit etiā Joh. in sūma cōfessorū agēdo d debito matrimoniali q vbi doctores varie opinant licet via tutior sit consulenda: non est tñ precipitanda sñia nec absolutio deneganda sequenti vnā illarū.

Utrum hō teneatur confiteri oia pctā mortalia tā secreta q̄ publica? Rñō scdm rich. q sic quia non sufficit aliquid esse notū iudici: nisi sit ei notū i forma iudicij: ꝛ ideo publica pctā licet sint manifesta sacerdoti sicut homini. q: tamen non sunt ei manifesta sicut vicario dei oportet ea ꝯfiteri. Et notandum q vt dicit cōiter cōfessio est iteranda in quattuor casibus. Prim9 est: cum sacerdos non potest cōfitētem absoluere. Tunc eni mittendus ē ad superiorē ꝛ scdm rich. primo debet cum superior absoluere de casib9 sibi reseruatis et si nolit eū vlterius audire: debet eum inferiorem remittere. vt facta integra cōfessione de alijs absoluatur. ꝛ sic absolutio superioris et inferioris vnam ꝯplent sufficientem absolutionem. Secundū vero Thomam in quolibetis precedere debet absolutio inferioris: et remittēdus est ad superiorem vt ab eo absoluatur a casibus sibi reseruatis. Uterqꝫ modus dicendi videtur michi sufficiens: dum tamen peccator omnia pctā sua vni cōfiteatur. Queda em pctā vt dicit Bonauēn. superiorum absolutioni reseruantur magis ppter taxationem pene quam superior iniūgere debet discrete q̄ p alio. Qui au

Margin notes: Scia cōfessoris. — De iteratio ne cōfess.

tem integre omnia dicit iferiori non tenetur illa iterare superiori/sed solū illa a quibus nō valet absolui. Si tamē vt dicit thomas peccator sit aliqua sententia maioris excommunicatiōis ligatus: non valet ab inferiori absolui a peccatis nisi prius ab excommunicatione fuerit absolut⁹ per eū qui ipsum potest absoluere. quia excōmunicat⁹ non est particeps sacramentorū ecclesie. ¶ Cui ꝯcor. Rich. dicit ꝙ etiam excōicatus minori excōicatiōe nō potest absolui a pctis illa excōmunicatione manente quia vt habetur extra de clerico excō. ministrāte. Si celebret. Talis a perceptione sacramentorū priuatus est. ¶ Cum igitur sacerdos absoluit aliquem in foro penitentie: primo debet preponere absolutionem ab excōicatiōe ꝙ̄ a petis. hec Rich. ¶ Pōt ꝗꝙ scdꝫ bonauen. peccator absolui a vinculo penali excōicationis suspensionis vel irregularitatis absqꝫ hoc ꝙ absoluat a peccat⁹ non sic de absolutione a culpa. qꝛ scdm augu. Impiū est a deo dimidiā sperare veniā. ¶ Scds casus est qn̄ sacerdos ē ita ydiota vel totaliter ignorans ꝙ nescit ligare nec soluere. qui enim scit aliquē talē esse ⁊ aliū querere negligit: vere penitēs non est. Si tamen confitens prudēs eēt et cōfessorē instrueret prout sue ꝯfessioni expedit: non oporteret eū iterum confiteri. ¶ Tertius cas⁹ ē cum peccator penitētiam sibi iniūctam dat obliuioni. Si enim vadat ad aliū sacerdotem sibi eā iuste taxare non valet nisi sciat culpā. et ideo sūt illi peccata ꝓpter que est imposita iterato ꝯfitenda. Secus esset si accederet ad eū qui illā imposuit: dū habet adhuc recentē memoriā petōꝝ suorū. vel si peccator aliquā memoriā de ipsa penitētia haberet saltē i spe: ita ꝙ per sacerdotē posset sibi equiualēs imponi. Non oportet etiam ꝯfessionē iterare ei qui cōtempsit et neglexit satisfacere si sciat penitentiā iniunctam ⁊ eam implere velit. ¶ Quartus casus est cum quis diuidit ꝯfessionē: aliquod pctm̄ mortale scienter omittendo. talis enim tenet̄ iterato confiteri oia pctā sua: cum peccato quod in ipsa fictione commisit. et hoc si vadat ad alium sacerdotem. Si aūt redeat ad primū habentē in recenti memoria sua pctā: sufficit ei fictionē ipsā cū petō omisso confiteri. Qui autē adhibens debitam diligentiam ad suoꝝ petōrum recordationē aliqđ pctm̄ inaduertenter omittit: potest illud priori sacerdoti vel alteri confiteri. et hoc sufficit. ¶ In absolutione enim delētur nō solum pctā que quis ꝯfitetur sꝫ etiam pctā oblita: dum tamē peccator postmodum illa ꝯfiteatur si redeant ad eius memoriam. ¶ Si etiā aliquis impetrauerit a superiori suo priuilegium ꝙ possit semel facere vni sacerdoti quē eliget/suam ꝯfessionem generalem: si post ꝯfessionem factā recolat de aliquo petō quod tunc tradiderat obliuioni: potest de illo eidem sacerdoti ꝯfiteri/ et ab eodem absolui scdꝫ rich. De hoc dicit rob. ꝙ

qui impetrat absolutionẽ a papa vel legato/ caute facit si faciat se absolui de omnib⁹ excommunicationibus ꝛ pctis de quibus non recolit. q̃a tunc si postea recolat de aliquibus/non tenet iterum absolutionem impetrare: licet de pctō teneat si sit mortale cõfiteri. hec ro. ¶ Quid de
§.17 illo qui accedit ad cõfessionem non attritus etiam cum proposito mortaliter peccandi. ¶ Dicũt quidam ꝙ talis mortaliter peccat quia facit irreuerentiam sacramento que non potest esse sine sacramenti contemptu. homo enim ad sacramentum accedens debet se ꝓbabiliter disponere ad gratiam p oīz pctōrum suorum detestationem. ¶ Sꝫ cõtra. extra de pe. et re. ꝙ quidem dr de illis qui veniunt ad cõfessionem et non penitent se a peccato abstinere non posse dicentes ꝙ eorꝫ cõfessio est admittenda et crebris et salubribus monitis est penitentia indicenda. Tales igitur non peccant mortaliter confitendo. si enim mortaliter peccarent: non esset eorũ confessio admittenda. Tales tamen vt dicit rich. non sunt absoluendi. Unde si absolutionem non recipiant. non contemnitur sacramentum nec a confessore/
§.18 nec a confesso. ¶ Quãuis enim confessio facta in mortali peccato non valeat ad remedium nisi dispositiue: tamen ad hoc valet ꝙ talis nõ est precepti transgressor. Est etiam enim actuum preceptorum non semper tenemur explere ex caritate ad vitãdum demeritum: q̃uis sine caritate actus non mereantur premium. hec rich. Prima tamen opinio forte est vera de illo qui ficte accedit ad sacramẽtum penitentie. ¶ Dicitur enim fictus §.19
qui aliud pretendit exterius q̃ habeat interi⁹: et sic ille dicitur ficte accedere: qui nolens a peccato cessare absolutionem recipit ꝑtẽdendo se esse vere penitẽtem: talis enim irreuerentiam facit sacramẽto ¶ Sed tunc dubitatur an talis teneat iterare cõfessionẽ? ¶ Dicũt quidã ꝙ sic et illius opinionis. sunt Bona. ꝛ Raymund⁹. Thomas autem tenet oppositũ dicẽs ꝙ q̃uis tũc nõ ꝑcipiat absolutionis fructũ: tamen recedente fictione percipere incipiet sicut etiam in alijs sacramentis. Un̄ nõ tenetur iterare confessionẽ ad quam fict⁹ accedit. sꝫ tenetur postmodum fictionẽ suã cõfiteri. Cũ quo cõcordant Petrus Richardus. et Gratianus: de pe. d̃. 3. cap̄. vl. et Ber. extra de peni. et re. ꝙ quid. Licet autẽ hec opio sit ꝓbabilis et habeat plures doctores ꝓ se: tamen consilium sanum esset talibus cũ incipiũt veraciter penitere gñalẽ facere confessionẽ de toto tẽpore ꝑcedẽti. ¶ Notãdũ §.20.
ꝙ extra de peniten. et remis. Cũ infirmitas. prohibetur medicis sub interminatione anathematis ne pro corporali salute suadeant aliquid quod in periculum anime ꝯuertatur. cũ aīa sit ꝑciosior corpore. Districte etiã ibi precipit papa vt cum eos ad infirmos vocari contigerit: ipsos ante omnia moneant et inducãt vt medicos aduocent aiarum.

Et dicit tho. ibidē q transgres=sor hui⁹ statuti mortal'r peccat cū dicat papa. precipimus. In quo innuit thomas q nō omis transgressio statutorū ecclesie ē mortalis cuiusmodi sunt simpli cia statuta in quibus non poni tur verbum precepti vł aliquid equiualens vt cū transgressori=bus iponitur pena excōicatiōis vel depositionis: que non nisi p mortali imponuntur vt dictum

§.21 est prius. ¶ Quid agendum cō=fessori si habeat cōfessum suspe=ctum q non faciat qđ pmittit. ¶ Respōdeo secūdū Rob. q nō propter hoc debet ab eo exige=re votum vel iuramentum: sed sufficit si dicat se habere propo=sitū faciēdi. ⁊ sic debet absolue=re simpl'r ⁊ sine cōditione: facta tñ protestatiōe q si nō restituat qđ abstulit aut si nō faciat qđ i iungit: fructu absolutiōis care=bit. In absolutiōe tñ ab excōica tiōe qñqȝ iurat: de quo i sequēti b⁹ videbit. ¶ Notandū q archi epūs qñ visitat pōt audire ɔfessi=ones subditorū suffraganeorū et eos absoluere extra de sēsib⁹ p=pe⁹. li. 6. ¶ Itē notādū scđm al.

§.22 et tho. q forma absolutiōis i sa cramēto penitētie est Ego absol uo te: sȝ pmittit misereat ne for=te effectus sacramenti impedia=tur ex parte penitentis ⁊ postea ɔuenieter apponit. In noie pa=tris ⁊c. vt exprimatur q sacer=dos nō ppria auctoritate absol uit sed quasi minister. et hoc re=linquit sacerdotis arbitrio. Nec etiam requiritur impositio ma=nus. q: hoc sacramētū nō ordi=natur ad conferendū aliquā ex cellentiā gratie: sed ad remissio nem pctōrū. ¶ Ulterius notādū

§.23 q sacerdos erga penitentem de bet esse affabilis ac benignus vt sic eū alliciat ad oia pctā sua de tegenda. Nimia nāqȝ seueritas cōfessoris est qñqȝ cōfitentibus occasio non integre confitendi.

§.24 ¶ Utrū possit cū aliquo dispēsa ri vt nō teneatur confiteri. ¶ Ad hoc dicit rich. q confiteri sacer=doti est de iure diuino: sed obser uationis eius circunstantia mo do est de iure pure positiuo. cū ergo papa subditus sit iuri diui no et sit supra oē ius pure positi uum seu humanū: dispēsare nō potest cum aliquo qui teneatur confiteri sacerdoti. Sed q tene atur eo modo quo determinatū est a cōsilio generali: in hoc pa=pa dispensare pōt qui ius pure positiuum potest mutare et re=uocare. ¶ Sed contra predicta arguitur. q: papa pōt iterpreta ri v̄ba euangelij. 2. q. 4. presul. ergo poterit in euāgelio dispen=sare: cum dispensatio sit quedā iuris interpretatio. et sic poterit facere vt homo non teneatur cō fiteri. ¶ Itē. 13. di. đr q ɔtra ius nature potest dispēsare ¶ Ad p mum dicit rich. q dispēsatio nō est iuris interpretatio / sȝ aliqua ei⁹ relaxatio seu rigoris ei⁹ tem peratio ex aliqua ratiōabili cā. ¶ Ad fm dicit q in hoc non est cōsentiendū gratiano. vñ glosa ipsū in hoc ibidem reprehendit.

Circa distictionē. 18. di.18 Querit vtrū cuilȝ sa qō.1. cerdoti i susceptione ordis sacri cōferant claues regni celorū?

¶ Q; nō. Apoca. 3. dicit de christo claudit et nemo aperit. ergo solus habet claues ¶ Itē augustinus de baptismo contra donatistas. Peccatū nō nisi colūba absoluit. i. xpus vel membra ei⁹. ergo malus sacerdos non habet claues. ¶ Cōtra. Dicit dn̄s petro. Tibi dabo claues regni celorū quod fuit adimpletū cum dixit discipulis. Quorum remiseritis pctā remittūtur eis: quo ad potestatem ordis. et petro i speciali. Pasce oues meas. quo ad auctoritatem iurisdictionis. Sibi eni in speciali data ē auctoritas iurisdictionis scd̄m tho. et rich. de q̄ sibi dixerat dn̄s: tibi dabo cla. re tc. ¶ Responsio. Clauis i proposito sumitur ad similitudinē clauis materialis que est proximū instrumentum claudendi et aperiēdi hostiū per qd intratur in domū: sic in proposito auctoritas sn̄iandi / celū esse huic aperiendū dr clauis. et dr clauis potestatis q̄ presupponit aliā clauem que dr clauis scientie que est auctoritas cognoscendi i cā peccatorum. Sine eni ista cognitione non recte aliquis sententiat celum esse huic aperiendum vel claudendum. Nō est autem clauis scientie aliqua scientia actualis vel habitualis secundū scotū: licet hoc magister videatur dicere. quia auctoritas cognoscendi et si requirat scientiam vel discretionem concomitātem ad rectum vsum eius quemadmodum requirit clauis potestatis aliquam iusticiam ad rectum vsum sui. tamen sicut potestas iudicandi potest eē sine iusticia. ita ptās cognoscēdi i aliqua cā pōt esse sine discretiōe cognoscendi. et ita dz magister exponi q̄ vult eū saluare q̄ ad claue sciētie requirit sciētia supple ad hoc q̄ aliq̄s recte vtat ea / nō autem ad hoc q̄ absolute insit. ¶ Conferunt aūt cuilz sacerdoti he claues in susceptione ordinis sacerdotii ¶ Postq̄ eni eps dando calicem contulit ptātem celebrandi missam: dicit Accipite spm̄ sctm̄. quorum remiseritis pctā remittunt eis. concedendo auctoritatē ligandi et soluendi. Ligat aūt sacerdos ad penā temporalē quā iponit / et soluit a culpa seu obligatione pene eterne que in ipsa absolutione commutatur in penā tpalē de qua etiā aliquid virtute clauiū dimittit. Sunt itaq̄ due claues. et possēt de potentia dei absoluta separari abinuicē. sicut aliquis presidēs pōt alicui cōmittere auctoritatē cognoscēdi in cā seu examinandi eā: non committendo sibi auctoritatem sententiandi in ea. ¶ Errat autē clauis scientie qn̄ sacerdos non bene inquirit de his que pertinent ad hoc iudiciū. puta de confitentis attritione et circunstantiis aggrauātibus vsq̄ ad mortale: et sic peccat nec potest recte iudicare nisi in casu. q̄ si penitens ostendit dolentē cū non sit: fictus est et recedit cū nouo pctō. Est quoq̄ de foro in ecclia duplex forus. Unus secretissim⁹ i quo idē est actor seu accusator et reus. et ad illū pertinent claues predicte. Ali⁹ est public⁹: quia etiam ecclesia habet auctoritatem corrigendi de

licta publica: et ibi requirit duplex auctoritas correspondens duplici predicte. sicut ad quodlibet iudicium rectū requirit cognitio i causa illa. et sentētiatio. Ille auctoritates pertinetes ad forum publicū possunt dici claues. De hac potestate data ecclesie dixit dñs petro. Si peccauerit in te frater tuus et sequitur tandē dic ecclesie si ecclesiā non audierit/ sit tibi sicut ethnic⁹ et publicanus. et sequitur. Amē dico vobis: quecūq ligaueritis super terram erunt ligata et in celis. et quecunq solueritis super terram erunt soluta et in celis. De hoc foro publico in quo de⁹ approbat solutionem et ligationem ecclesie factam. quam qui contēnit: habēdus est sicut ethnicus et publicanus. In hoc foro clauditur eccl'ia. i. cōio fideli um per excōicationē. et aperitur per absolutionem. Et non sunt iste claues eedē cū prioribus: qr separantur ab illis vt in archidyacono et quibusdā alijs habē tibus iurisdictionem scdm ordinem eccl'ie sine ordine sacerdotali et econuerso in quibusdā sacerdotibus hanc potestatē non habentibus. Et notādum q forus vno modo dicitur locus litium exercendarum. et dr a fando extra de verborū significationibus. Forus. Alio modo dicit locus venalibus deputatus et dr a ferendo. quidā aūt i hac scda significatione dicūt forum fori. ¶ Possūt etiā abbates et priores subditos excōicare. cū sint eorū iudices nō tm̄ in foro interiori: sed etiā exteriori: extra de maio ritate et obia. Cum in ecclesijs. Hoc est verū fm Ber. et Gof. de his qui presunt ecclesijs collegiatis et per electionem assumuntur. ¶ Sz de curatis sūt opiniones quidā eñ dicūt q lz nō possint excōicare de iure suos parrochianos cū nō habeāt iurisdictionem in foro exteriori: vbi tñ est cōsuetudo hoc pñt: qr cōsuedo dat iurisdictionē. 9. q. 3. Cōquest⁹. ¶ Scot⁹ aūt dicit q nullus inferior pōt aliquē simpliciter excōicare: nisi ex cōmissione illi⁹ cui tenentur oēs alij obedire: qui tenētur illum excōicatū vitare. Quod pbatur: qr non subditus isti non tenetur seruare istitutionem eius igit nec vitare excōmunicatū ab isto. Si igitur per excōicationē tenet qlibet xpianus vitare excōmunicatum: opt; q hoc sit p preceptū eius cui tenetur obedire qlibet xpian⁹. et tūc sequitur q quicunq inferior si simpliciter excōicat: excōicat ex cōmissione illius cui tenent omnes alij obedire qui tenētur illū excōicatū vitare. Ex hoc sequit q illud cadit sub illa regula iuris. Quod nō est cōcessum est phibitum. Illa enim est vera de his que non cōueniunt rl'ariter alicui nisi ex aliqua concessione speciali. et sic sacerdotes parrochiales et alij consimiles in nullo casu pñt excōicare: nisi i quo inuenitur eis expresse cōcessum. Et per hoc excludūtur quedam pericula que pueniunt ex promptitudie quorūdā fatuorū ad excōicandū. hec scot⁹ ¶ Dicūt tñ aliqui q etiā hoc pñt curati de iure. sed hanc auctoritatem re

ctores aliqui admiserũt ratione consuetudinis. vt ponit directoriũ iuris. In predictis aũt scđm opinionẽ cõiorẽ standũ est ꝯsuetudini. Abbatisse aũt nec possũt excõicare nec absoluere. extra de sen. excõi. De monialib⁹. An autem possint suspẽdere ab officio sunt varie opio. ¶ Ad p̄mũ argumentum Dico ꝙ illa auct. intelligitur de claui principali: non ministeriali vel instrumentali. solius eñ dei est pctã dimittere: vt principalis agẽtis. quia ab ipso solo creatur gr̃a q̃ dimittũtur pctã. sacerdos aũt absoluit instrumentaliter seu vt minister. sic intelligendo ꝙ eius absolutio est dispositio necessitans ad illum effectum: necessitans inq̃ ex diuina pactione. q: in vltimo instanti prolationis verborum confertur a deo gratia attrito per quam ipsa attritio formatur et fit contritio vt dictum est di. 14. ¶ Ad scđm dico ꝙ tñ per columbam vel eius membra fit digne remissio pctõrum fit tamẽ per malos ministros sed nõ digne vel recte: vt probat magister multis auctoritatibus.

Ad arg.

q̃s. 2. Trũ p̄sbiter possit vti claue quã habet in quẽlibet hoiem? ¶ Rñ. ꝙ licet clauis scđz bonauẽñ. q̃tũ ad eẽ ꝯsequat̃ ordinẽ. tñ q̃tũ ad executionem sequit̃ iurisdictionem q: nemo potest aliquem iudicare nisi sit eius iudex vel ab eo constitut⁹. Descẽdit aũt iurisdictio a maioribus ad inferiores. Ut eñ debitus ordo in rebus obseruetur: opꝫ eẽ p̄latũ aliquẽ supremum in quo resideat ptãs oim. et sub illo p̄latos medios et sub illis particulares vltimos. Nã dum durat mundus opꝫ secundũ augu. angelos angelis / homines hominibus / demones demonibus preesse. Nõ põt igitur hõ vti ptãte ordinis in quẽlibet hominẽ. sed in eũ in quem hꝫ iurisdictionem ordinariam / vel delegatam seu cõmissam. Delegare est alteri vices suas cõmittere: superiorq̧ potest aliqua sibi reseruare in quibus inferiori iudiciũ nõ committat a quibus si inferior de facto absoluat penitentem: non tñ est absolutus. excusatur tñ per ignorantiam iuris: nõ aũt sacerdos cui hoc ius ignorare non licet scđm thom. et rich. nisi esset ignorantia inuincibilis vel probabilis. Ponit aũt hosti. septẽ casus de q̃bus presbyter inferior nõ põt de iure absoluere sed ad superiorem debet remittere. Unus est de his q̃bus est solennis penitẽtia imponenda. quia ei⁹ minister pprius est ep̃s. vt dictum est in precedenti [...]bus. Secũdus est de excõicatis. Tertius est vbicunq̧ inuenit irregularitatem contractam licet enim posset absoluere de peccato propter quod irregularitatẽ incurrit. non tamen posset dispẽsare cum eo super irregularitate ppter quod debet ad episcopum mittere penitentem. vt vel ipse cum eo dispenset si potest vel cum suis litteris mittat eum ad papã. Quartus est de incendiariis. 23. questio. vltima. si quis. Hos quattuor ponit ray. et rob.

§. 1.

septẽ cas⁹ res.

in forma. Quintus est de blasphemia publica. extra de maledicis. statuim⁹. Sextus de mutatione votorum. extra de voto cap.i. Septimus. si ipse episcopus cōfessionem audiat de aliq̄ peccato: inferior non potest de illo absoluere. 21. di. In isto tamen casu non tenetur. hostieñ. nec habetur expresse ex illo textu. sed ponitur a quibusdā ali⁹ casus de homicidio voluntario et membrorum mutilatione seu trūcatione. 23. q. vlti. si qs. dicit φ membrorum trūcatores ⁊ incendiarū excōmunicētur: donec corā epo satisfaciāt. Addūt etiā dispensationem in iuramentis dolo vi vel metu extortis etiam dubijs iuramētis. reseruāt quoq̧ sibi epi de consuetudine multos casus. vt de parentibus qui filios opprimunt de sacrilegijs de sortilegijs/de vicio cōtra naturam/ de adulterio/ icestu/ defloratione virginū/ de restitutione male ablatorum. ⁊ hoc in magnis et arduis de periurio iudiciali/ de voti transgressione. multosq̧ alios qui sciri cōmode nō valent: nisi videantur eorum statuta synodalis siquidē tot casus sibi reseruāt φ vix valet homo audire confessiones nisi habeat casus epales. ¶ Utrū religiosi dyocesanis phrati secūdū formā decretaliū extra de sepulturis dud. li. 6. possint absoluere a casib⁹ reseruatis epis? Rñsio. Certum est φ nō pñt absoluere a casibus qui de iure epis reseruantur. cū nō habeant maiorem auctoritatem absoluendi φ habeant curati a iure. vt ibidem dr. Sed de casib⁹ quos epi sibi de consuetudine seu per statuta sydonalia reserdant. disti. io. monachi φ non. qd ꝓbat. q2 epi possūt artare potestatem ordinariā curatorū ergo a fortiori istā extra ordinariā tū q2 licet fratres sint exempti parrochiani tamē non. hec opinio est euidenter falsa cum repugnet textui decretalis. vt statim videbit ideo aliter di. actor directorij iuris li. i. titu. de pñtijs. φ licet ipsi religiosi non possint absoluere a sententijs excōmunicationis suspensionis aut interdicti per statuta prouincialia seu synodalia promulgatis. extra de priuile. religiosi. li. 7. possant tamen absoluere a casibus in quibus nō est aliqua sentētia lata. ⁊ q̄ epis non reseruantur de iure cum ipsi habeant tantā potestatē absoluendi q̄ta est curatis a iure cōcessa. extra de sepulturis. dudū li. 7. Nec obstat φ consuetudo facit ius. quia non facit ius qñ a iure reprobatur. In fine autē illius decretalis reuocat papa statuta ⁊ consuetudines premissis contrarias. Nec valet dicere φ reuocet consuetudines et statuta quo ad aliqua premissorum ⁊ non quo ad alia. quia tūc non in cunctis equaliter procederet cuius oppositum di. ibi. Nos em̄ vt in cunctis equalr̄ et pacifice fauēte deo ⁊c. Hec opinio videtur verior cū sit magis consona textui decretalis vt patet ipsā intuenti. Argumēta autem pro op. opposita non ꝯcludunt ¶ Ad primū di. φ non sequitur eps pōt artare ptātem curatorum

ergo et religiosorũ qui curati sunt sibi subditi: nõ autem religiosi. Quod etiã scdo dicit quod licet fratres sint exẽpti/nõ tñ parrochiani. nõ valet. primo quia statuta reuocantur premissis contraria vt dictũ est. 2. quia sicut cõceditur fratribus quod possint libere absoluere/sic parrochianis quod possint absolui. vnde nec hos nec illos possũt episcopi impedire cũ non valeãt illud quod a papa eis conceditur auferre. 7. de electione romani. Alias si hec ratio valeret possent epi ipedire ne fratribus confiterentur. et sic priuilegium totaliter destrueretur. Tertio quia sic dicere vt innuit illa ratio est fraudem priuilegio facere vim scz priuilegij destruẽdo et cõtra mẽtem ipsũ concedẽtis veniendo. ar. extra de priui. quanto. vbi dicit quod epi monachos a se exẽptos excõmunicare non valentes excõicãdo eos qui molunt in ipsorum molendinis. vel alias ipsis cõicant fraudẽ priuilegijs ipsorũ faciũt. Predi. pcor. io. de ligniaco. addens quod illud quod ponitur. li. 7. de priuilegijs quod religiosi nõ presumãt absoluere a casibus epis reseruatis: itelligitur de reseruatis a iure vt patet per decretalẽ dudum in qua cõceditur eis tanta ptãs quantum habent curati a iure. Est autẽ ipsis curatis a iure cõcessũ absoluere ab omni crimie. exceptis casibus epis a iure reseruatis. ar. extra de sententia excõicatiõis. Nuper. vt di. guilermus. durandi in repertorio. De casibus aũt reseruatis a iure magis standũ est determinationi sũmorũ pontificũ quam variis op. doctorum. ¶ Ponit aũt benedictus. II. quattuor casus. Primus est de peccato clerici per quod incurrit irregularitatem. Secundus de incendiarijs. ¶ Tertius ubi est penitentia solẽnis indicẽda. Quartus de excõmunicatis. hos quoque confirmat eugenius quartus. de pctis vero per que icurritur irregularitas dicetur in fine distin. 25. Non vult autẽ benedictus. II. quod fratres minores absoluant clericos ab huiusmodi pctis sicut nec põt in irregularibus dispensare. Ad istos autem quattuor casus possent reduci casus supra positi. blasphemia enim enormis et vulgarissima posset reduci ad solennẽ penitẽtiã. homicidiũ aũt volũtariũ et trũcatio mẽbrorum possent reduci ad idem si sint publica. Non exprimitur autẽ hic dispensatio voti vel iuramenti. quia hec non pertinent ad absolutionẽ. vnde licet religiosi possit absoluere a trãsgressione eorum: non tamen in ipsis dispensare. ¶ Circa predicta notãdũ quod si epus suo subdito concesserit vt sibi possit eligere cõfessorẽ: ille quẽ is elegerit i casibus qui eidẽ epo reseruantur: nullã habet penitus potestatẽ vi de pe. et remis. si epus. ¶ Ite notãdum quod si epus concedat alicui generaliter auctoritatem absoluendi in casibus sibi reseruatis in tali concessione generali veniunt illa que ille cõmuniter cõcedit in particulari. et quæ esset tali verisimiliter in speciali concessurus. ¶ Alia autem non extra de regulis iuris li. 6. In genera

li concessione non veniunt que quis non esset in speciali verisimiliter concessurus cuiusmodi est excommunicatio a iudice in particulari maxime. Insuper notandū q si a papa vel episcopo concedatur alicui auctoritas absoluendi in casibus reseruatis: non propter hoc poterit talis dispensare in irregularitatibus/votis vel iuramētis: nisi sibi āplior detur auctoritas: cum aliud sit absoluere a peccatis et aliud dispēsare. Notandū etiam q conceditur ex priuile. clemētis. 4. fratribus minoribus habentib⁹ casus epales vti eisdem donec viduatis ecclesijs puisū fuerit de pastore. Auctoritas autem confessionum audiendarum quam habent fratres legitime deputati semper durat vt dictū est. 17. di. ¶ Utrum is cui committitur
§.6. auctoritas absoluendi in casib⁹ episcopo reseruatis possit illud alteri subdelegare. Respō. q nō ex de offi. delegati. cap. vltimo quod est intelligendum de iure communi. sec⁹ est quando exprimitur q possit. 6. li. de officio delegati. is cui. Utrū officialis episcopi habeat auctoritatem in penitentijs casuum epalium. Rñ. scdm host. q nō nisi expresse ap
§.7 pareat q hoc voluerit eps. et si habet: et non sit presbiter: debet alteri subdelegare. In contentiosis autem vnum et idem consistorium est ipsius et epi quare ab vno ad alterum non potest appellari. 6. de appel. romana. Utrum penitēs tenetur de necessitate recipere et explere penitentiam sibi iniūctam a sacerdote. Ad hoc dicit rih. q nō. si presbiter iniungit penitentiam irra- §.8. tionabilem et indiscretam. quia presbiter abutitur: tunc claue scientie et potentie. Si vero iniungat penitentiam rationabilem et discretam: sic penitens tenetur eam necessario recipere et pro viribus explere. quia tunc presbiter clauibus vtitur recte quilibet autem tenetur sui iudicis iustam sententiam obseruare vnde si penitens talem penitentiā ex deliberatione et absq legitima causa omiserit explere: mortaliter peccat. hoc autē est verum secundum sco. si velit se submittere sacerdoti et quantū ad absolutionem culpe ꝛ q̄tum ad susceptionem pene temporalis totalis correspōdentis. quia tunc obligatur precepto ecclesie cui voluntarie se submisit ¶ Si autem velit se submittere huic solum q̄tum ad commutatio nem pene eterne et non q̄tum ad taxationem pene temporalis. sed quantum ad illam velit se subdere manui dei vel hic vel in purgatorio/non expediret tales dimittere sine absolutione: tūc enim recederet desperatus. nec videtur pter volūtatē istaz esse in pctō mortali cū cōteratur de peccato et puniri velit pena condigna pro eo et ab eo cujus est iuste eā infligere. De tali autem q onus penitentie subire nō vult dicit raymūdus q sibi imponenda est penitentia q̄ volūtarie subire voluerit ne deterius sibi contingat penitentiā violando. et si nō possit gaudere de oimoda eius purgatione: gau

deat tamen q ipsū liberatum a gehenna ad purgatoriū mittit. Hostiensis vero dicit q nullatenus permittere debet sacerdos peccatorem desperatū recedere: sed potius sibi imponat vnum pater noster. et q alia bona que fecerit. et mala que tollerauerit sint ei in penitentia. de hoc dictū est. di. 15. ¶ Utrū penitentia iniūcta possit cōmutari vel relaxari Dicit rob. q sic. scilz ab eo q iniunxit vel ab eius successore vel superiore si est ordinarius iudex penitentis. Si autem petat relaxari ab equali. vt si penitens habeat domicilium in duabus parrochijs vel dyocesibus. Dicendum q si penitētia fuit publica solennis requiri debet consensus primi qui dedit eā ne scandalizetur. et hoc si de facili possit requiri. et maxime si penitens iam publice inchoauit penitentiam qđ si nō de facili possit requiri. aut si penitentia fuerit occulta: poterit secūdus confessor commutare vel relaxare. ¶ Utrum inferior possit relaxare penitentiam a superiore iniunctā. Respondet rob. q si penitētia iniūcta est in tali casu de quo ab initio inferior poterat penitentiā iniungere: poterit relaxare vel commutare/nisi superior reseruauerit sibi talem relaxationem vel commutationem. Si vero penitētia iniuncta est casu reseruato superiori. non poterit inferior relaxare/commutare/vel diminuere absq licentia eius qui iniunxit/nisi vrgeat necessitas aut suadeat vtilitas. ¶ Pium enim est interpretari q superior in his casibus concessit inferioribus potestatē commutandi vel relaxandi.

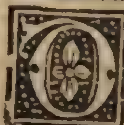

De excōicatione cōsequēter est vidēdum. Et primo in cōmuni vbi sciēdū q excommunicatio est a cōmunione fideliū separatio. Et hoc dupliciter vno modo q̄tū ad perceptionē sacramentorū tantum. et hec dicitur excōmunicatio minor. Alia aūt excludit non solū a sacramētis: sed etiā ab alia cōione licita puta ab osculo/oratorio/colloquio et cōiugio et hec dicit excōicatio maior iuxta illos versus. Si pro delictis anathema qs efficiatur. Os orare vale communio mensa negatur. Sicut enim princeps ad malorum correctionē debet vti gladio tēporali: sic prelatus potestate excōicandi que est gladius spūalis. ¶ Quibus causis est ferēda sententia excōicationis Rñ. excōmunicatio maior est pena grauissima. nulla enim est maior pena in ecclesia 24. q. 3. Corripiantur. Unde nō est ferēda nisi pro mortali crimine. et illis qui aliter non poterūt corrigi. 11. q. 3. Nemo Non enim debet imponi pro quocūq mortali: sed pro peccato cōtumacie vel cui contumacia est annexa. 11. q 3. Absit ¶ Quadrupliciter autem homo peccatum contumacie incurrit. scilicet aut quando vocatus sufficienter ad iudicem nō venit. nec remanendi habet legitimā causam. aut veniens respondere cōtennit et ratiōnem pretendere quare respōdere non debet: aut anteq debeat dif

scedit. aut sententie non obedit.
Ille autem qui aut impedit aut
procurat fraudulenter ne ad ip
sum citatio veniat: pro citato de
bet haberi. Ille etiā qui veniens
se non representat iudici / sed se
occultat: reputandus est quasi
non venisset. hec rich. Contuma
cia siquidem est contemptus vel
inobedientia. Unde contumax
dicitur inobediens vel rebellis
iudici. ¶ Utrum iudex delegat⁹
post reuocationem commissiōis
sibi facte possit ātequā reuocatio
commissionis ad eum peruenire
potuerit aliquem excōmunicare
Rñdeo q sic: quia antequā ad cuz
reuocatio commissiōis puenīat
remanet penes eum ptās que si
bi fuerat cōmissa. extra de pro-
cu. auditis in glosa. Ibi eni dicit
q in iudice tenet quod facit do
nec intelligat iurisdictionē reuo
catā. ¶ Utrū irregularis possit
aliquē excōicare. Rñ. prelatus
factus irregularis. aut fact⁹ est
irregularis sine culpa sua aut p
culpam suam si primo modo. ta
lis irregularitas non debet ipm
deijcere a sue prelationis statu
extra de etate et qualitate or. ca.
i. in glo. ¶ Argumentuz ad hoc
de clerico egro. capi. i. et vltimo
Afflictio afflicto addenda
non est. Et prelatus sic factus ir
regularis exequi potest ea que
sunt iurisdictionis. vnde excom
municare potest de quo magis
in sequentibus videbitur. Si au
tē factus est irregularis per cul
pam suā: pro tali irregularitate
deijci debet a prelationis statu.
quia tamen ab illo statu non est
deiectus ipso iure ātequā deijcia-
tur per sententiaz potest excōm
municare. nō enim inuenitur in
iure positum tales esse suspēsos
ab his que sunt iurisdictionis.
sed ab executione eorū que sunt
ordinis: nisi irregularitas sit cō
tracta per talem casum quo pri
uatur irregularis priuilegio cle
ricali. vel quo factus est īfamis.
¶ Clericus enim non ordinatus
si sit officialis: excommunicare
potest. prelat⁹ tamē irregularis
postquā a suo statu deiect⁹ est ex-
cōicare nō potest nec absoluere.
Laicus etiam excōicare non po
test. qz de rebus ecclasticis non
legitur aliqñ laicis disponendi.
attributa facultas. 96. di. ca. i.
hec rich. Posset tñ papa de ple-
nitudine potestatis hoc cōcede-
re laicis. scdʒ barbixien. ¶ Utrū
sacerdos suspensus vel excōmu
nicatus possit excōicare. Rñio.
Ad excōicandū et absoluēdū re
quirit ptās iurisdictiōis libera.
excōicatus aūt et ptātem iuris-
dictionis habeat: nō tñ habet eā
liberam sed ligatā. qz nō habet
executionē. et ideo excōicare nō
potest nec absoluere. De suspen
so aūt distinguendū est vt distin
guit glo. 24. q. i. Audiuim⁹. qz
aut est suspensus ab officio sed
non ab executione iurisdictiōis
aut econuerso. aut ab vtroqz. Pri
mo modo nō posset celebrare et
tñ posset excōmunicare. Secūdo
modo non posset excōicare et pos
set celebrare. sed tertio modo su
spensus: neutrū pōt de iure. hec
rich. Excōicatoꝝ tñ secrete tenēt
absolutiones et beneficioꝝ colla
tiones. licet postea fuerit eoꝝ ex
cōicatio detecta. extra de exce-

ptiōib⁹.et ceptiōib⁹.i glo.ar.ad hoc de iure patro. Cōsultationibus.cōcor. ray.host.et innocen.

§.7 ¶ Utruz excōicatio lata ab epo alieno rata possit haberi ab epo suo. Rñsio scdm bar.9.q.2.ca.2 Nullus alterius terios vsurpet nec alterius parrochianum iudicare vel ordinare aut excōicare psumat. qz talis iudicatio vel ordinatio aut excōmunicatio vl damnatio nec rata erit nec vires vllas habebit. qm nullus alterius iudicis nisi sui sententia tenebitur aut dānabitur. Sñia que nullū habet vigorem non valet confirmari per ratihabitionem. qz sñia plus habet iuris qz facti

§.8. ¶ Quomodo fieri debet excōicationis sententia? Rñdeo qz debet premitti triplex monitio. vel vna pro tribus. alias est iniusta. et iudex suspenditur per mensem ab ingressu ecclesie. extra eodem sacro. et debet habere temporum conuenientia interualla: nisi facti necessitas aliud suaserit. puta si dilatio esset periculosa. vt quia ad arma forte iretur vel forte res distraheretur. Et debet fieri in scriptis continentib⁹ causam excōmunicationis. alias excommunicator suspenditur ab ingressu ecclesie et a diuinis per mensem. que quidem si exequatur: irregularis efficitur nec nisi per papam poterit cum eo dispēsari. extra eodem. Cum medicinalis libro.6. In scriptis etiam debet fieri sententia suspensionis aut interdicti. vt ibidem dicitur. Et nota qz episcopi et superiores nullam sententiam suspēsionis et interdicti incurrūt ipso iure. nisi de eis expresse dicatur extra de sentētia excommunicationis. Quia periculosum li.6. Cum iudex dicit excommunico illum vel similia verba intelligitur d excōmunicatiōe maiori.e. ¶ Si eps excōicat oēs qui fecerūt furtū vel hmōi. nunquid subditi eius. talia committentes extra suā dyocesim sūt excōicati? ¶ Rñdeo qz nō. vt extra de cōstitutionib⁹. Ut aiaꝝ.li.6. Extranei aūt qui offendūt in dyocesi eius qui excōmunicauit incidunt in excōmunicationem. qz fiūt eius subditi ratiōe delicti ibidē cōmissi. nisi sñiam ignorauerit. Sententijs enim per statuta ordinatiorū quorūcunqz promulgatis nō ligantur ignorantes: nisi ignorantia fuerit crassa aut supina. vt ibidē dicitur. ¶ Quid si dicat prelatus habeo te pro excōicato nunquid erit vere excōicatus? §.9.

¶ Dicit ros. qz talis i foro pñie debet se excōicatū reputare et absolutionē petere. ib. ho. ¶ Quid si is sñiam generalē promulgauit moritur vel ammouetur. nūquid qui postea contra facit est excōicat⁹? Rñdeo qz non nisi successor confirmet. vel statutū aut decretū diffiniēdo fecerit. extra de officio Legati. ca. vl. hec ber. extra. e. A nobis. Idem di. ho. Debent aūt fieri constitutiones de consensu capituli seu con ad quod spectat. vnde dicitur cōstitutio quasi cōe statutum. extra de verboꝝ significa. Exijt lib. 6. §.10

¶ Utrū absens ignorans possit excommunicari. Rñdeo secūdū ber. ex. de clerico excōicato apostolice qz sic. Et si excōmunicator §.11

voluit q statim eēt excommunicat⁹ quando littera scribebatur tūc statim fuit excommunicat⁹. tamen quicquid facit anteq̄ sciat se excommunicatū nō imputatur ei nisi eēt ignorans, ignorantia crassa vel supina sicut is de quo habetur extra de clerico excommunicato. Illud Ibi eniz crassa videbatur ignorantia cū per famam se sciret excommunicatum esse. licet oimodam certitudinem nō haberet.

§.12 ¶ Inhibetur. vi. e. Romana. ne cōitas vel collegium excommunicetur: qz sic contingeret ligari quandoq; innoxios. sed in illos de collegio debet pmulgari sñia quos culpabiles eē constiterit. Sed si feratur an teneat. quidam dicunt q non. alij dicunt q sic. qz multa prohibentur que tamen fctā tenent q̄uis contra prohibitionem factam grauiter peccet: et huius op. est i. andree Si priuilegiatus alleget priuilegiū non publicatum nec iudici notum / nec fuit in longo tempore illius libertatis et iudici psenti priuilegium sibi ostendi non vult ipsum ostendere. nec aliquib⁹ prudentibus viris omni suspicione carentibus per eundem ordinē deputatis. tenet sententia si feratur contra eum. extra de priuilegio. Cum persone ecclesiasti. libro. 6.

§.13 ¶ Utrum excommunicatus possit excommunicari. dicūt communiter doctores q sic vel per eiusdem excōicationis reiterationē ad maiorē sui confusionem. vl propter alias causas. Duplex est enim effectus excommunicationis scz eiectio et ligatio. Et licet quo ad primū excommunicatus non possit amplius excommunicari. quia qui foras eiectus est: āplius eici nō potest nisi reuertatur. quo ad secundum tñ potest iterū excommunicari. potest enim ligatus amplius ligari.

§. 14. ¶ In quib⁹ casibus sñia excōmunicatiōis nulla est ipo iure. Rñsio. Ponuntur sup hoc multi casus quorū sunt quinq; cōmuniores hic notati. Primus est si ille qui tulit eam non habeat de hoc potestatem vt quia non erat eius iudex. 11. q. 3. Sñia. vel erat excōicat⁹ et hmōi. 24. q. 1. Audiuimus. Secūdus qñ est lata post appellationem legitime factā seu ex vera et legitima causa. ex. de appel. Dilecti. et. c. Solet. libro. 6. et idē dicendū de interdicto ⁊ suspen. ¶ Notādum tñ q excōicatus noiatim vl ſpaliter ⁊ expresse post appellationē legitimā. si illam appellationem infra tps ad eam prosequēdaz ab homie vel a iure statutum non fuerit vt debuit prosecutus. lz propter talem negligentiam illa sententia non conualescat. tamen lapso illo termino poterit publice nunciari excōmunicatus. et nedum i iudicalibus sed etiam in extra iudicialibus actibus euitari donec de ipius sententie docuerit nullitate. 6. e. licz. Sicut autē sentētia post appellationē legitimā nulla est: sic etiam cuz fertur in eum qui se supponit protectioni romane ecclesie. licet nō appellet ex simplicitate extra de appellati. Ad audieñ. vel etiam cum fertur contra aliquem qui

post litem motã iter arripuit ad curiam. extra de appel. Dilecti primo. ¶ Tertius casus est quãdo error intollerabilis in sententia fuit expressus vt si episcopus excommunicat aliquem qui facit aliqđ qđ est de se bonũ. vt dare elemosynam pauperi. vel qr non cõmittit illud quod est malum puta adulterium. 6. e. Venerabilibus. §. Potest. vel si precipiat aliquid impossibile. extra de pact; capitulo vltio. ¶ Quartus casus est quãdo aliquis excõicaret maiori excommunicatione illos qui excommunicato participarent: nõ in crimine sed in locutione et ĩ aliĳs casib⁹ quibus incurritur minor excommunicatio. nam talis sententia non valet / nisi premissa trina monitione vel vna pro tribus et nisi exprimatur nominatim ipsi admonendi proprio scilicet nomine vel aliĳs circunstantĳs in dubitabilibus. 6. e. Statuimus. ⁊ ca. Constitutionẽ. Quintus casus est quãdo prelatus interdiceret subditis suis ne exponerẽt superioribus / aut legatis / aut inquisitoribus / statũ ecclãrum suaꝝ seu monasterioꝝ ⁊ de hoc ferret sententiam excõicationis li. 6. de offi. ordinarĳ. Quia plerique. In predictis casibus sentẽtia nõ est metuenda. ¶ Quod si dicat eps excõico te quia furtũ fecisti. et tamen falsum est. nũquid tenet. dicit ber. extra. e. Per tuas. ꝙ licet talis quo ad deũ nõ sit ligatus nisi contẽnat. Tutius tamẽ est ꝙ absoluatur quo ad ecclesiam quia sententia siue iusta siue iniusta tunẽda est. xi. que. 3. ca. 1. Item dicunt hostiensis et innocentius. Excõmunicatus aũt qui contennit sñiam seruare se cõmunioni fideliũ ingerendo. si sentẽtia erat iniusta facit ipsam iustam ꝓpter cõtẽptũ. quia inde posset excõmunicari. non ẽ itaꝗ sentẽtia cõtennenda sed ad iudicẽ hũiliter recurrendum. vel superiori de iniusta excõmunicatione conquerendum. Predĉ. aũt videntur habere veritatem de publice excõicato vel quo videbit in consequentibus.

¶ Quid si eps in subditũ sñiam excõicationis ferat sub cõditione vel in diẽ certũ. sed anteꝗ cõditio existat: subditus eius esse desinat. puta quia alibi trãsfert domiciliũ. ¶ Rñdet hostieñ. extra de appella. Preterea. 2. ꝙ tenet sententia nisi pendenti conditione appelletur. extra de offic. delegati. ca. finali. idẽ di. ber. licet aũt sententia sub cõditione lata tollatur per appellationem: tamen si pure et sine cõditione feratur: non reſcĩdatur per appellationẽ licet fuerit appellatio facta ante sentẽtie publicationem extra de appellati. Pastoralis. transfert tamen cause cognitionem in superiorem extra. e. Per tuas. §.16

¶ Qui si dicat iudex excõmunico te si appellas vel si ad appellãdũ te ꝓparaueris. Dicit hosti. ꝙ sentẽtia nulla est. qr videtur patenter errorẽ intollerabilem continere hoc enim nichil aliud est dicere nisi ꝙ excõico te si iure cõmuniter cõcesso vtaris. §.17

¶ Quid si iudex precipiat alicui debitori ꝙ soluat ĩfra certũ terminum: alioquin sit excõicatus §.18

§.15

Utrũ creditor possit terminũ prorogare. ¶ Quidã dicũt quod sic. hosti. tamen dicit tutius esse quod hoc fiat de consensu iudicis. Si tamen pars in primo termino reputat sibi vt satisfactum: cessat tota excõmunicatio. v. di. i no.

§.19 ¶ Utrũ iniuste excõicãs peccet mortalit? ¶ Rñdeo scdʒ Rich. quod excõicatio põtest esse iniusta: aut ex aio excõicantis. vt cum mala intentione vel ex odio excõicat. aut ex ordine. cum. s. fertur non seruato iuris ordine. puta sine monitiõe premissa. et hmõi. aut ex defectu cause. quia scilʒ sine causa legitima. et quocũqʒ istorũ modorũ scienter excõmunicans et ex deliberatiõe. mortalit peccat. quia primum iniuste et grauiter ledit. scʒ in fama et contra phibitionem ecclie facit. Si aũt hoc facit ex ignorantia crassa et supina. mortaliter peccat. Quia non ita grauiter. Si vero hoc facit ex ignorantia probabili: non peccat mortalit. hec Rich. ¶ Dicitur vero ignorantia probabilis quia credidit citationẽ venisse ad eũ quẽ excõicat. et per consequens credidit eũ contumacẽ cũ non esset vel credidit excõicationis causã sufficiẽter probatã errans in pbationib⁹ dubĳs extra. c. socro in glosa bernardi.

§.20. ¶ Si a iure vel a iudice aliquid inhibeatur sub interminatione vel pena excõicationis. non est lata sñia ex vi verborũ. sed tãtũ cõminatio scdm hosti. et gof.

§.21 ¶ Si etiã dicatur anathema sit nõ est canõ late sñie sed ferende. Cũ vero dicitur excõicam⁹ illũ qui sic egerit vel talis eo ipso vel ipso facto sentẽtiam excõicationis incurrat. tũc est sñia lata in talia peragẽtem. ¶ Si excõicatio feratur ꝯtra eos qui sciuerũt furtũ nisi reuelent cui tenentur reuelare ¶ Respõsio scdm hosti. §.22

Non tenentur dãnum passo reuelare sed prelato ecclie nec illi debent reuelare publice si solus reuelator scit. Cui concor. rodo. inter cetera addit quod prelatus monere debet malefactorem vt satisfaciat. §.23

¶ Pone aliquẽ epm esse depositum et ille post sñiam statim appellat et appellatione pendẽte subditum suũ excõicat nũqd talis excõicatio tenet? Rñsio secũdum tancretũ ex quo appellans in officio suo remansit et ideo siue psequatur appellatio siue non / excõicatio tenuit. Uincentius tñ aliter di. sed sñia tancreti est melior scdm ber. extra de appel. Sepe cõtigit ¶ Et notandũ vt dicit gof. infra decẽ dies est appellandum a tpe late sñie vel noticie eiusdem in scriptis coram notario. et infra. 30. dies est appellatio intimãda iudici et petẽ seu littere dimissorie petẽde. 2. q. 6. post appellationem et. §. penulti. De hoc habetur extra de electionib⁹ causam. li. 7. et de appellatiõibus Quis Et tenet appellãs psequi appellationem infra annũ a die interpositionis ei⁹ vl a die illati grauaminis si futuro grauamine appellatur. Quod si iusto impedimento cessante non fecerit debebit eius appellatio deserta cẽseri. li. 7. de appellatiõibus. Sicut. ¶ Notandũ insuper quod quãdo in rescripto pape ponit om-

ni appellatione remota. debet intelligi de appellatione friuola vt dicit innocentius quart⁹. Et licet nulla appellatio friuola vł frustratoria valeat: illa tamen clausula quandoq; in rescriptis apponitur. quia plus timeri solet quod specialiter iniūgitur ꝙ quod generaliter prohibetur. Unde etiam tunc licet appellare dummodo sit causa probabilis appellatiōis. siue sit expressa in iure siue nō. licet extra e. Pastoralis. videatur poni oppositum. Sed vt vbi dicit ber. nō stamus hodie illi decretali sed ei qđ dicit infra. e. Ut debitus.

q.4. ar.1.

N quibus casib⁹ incidit quis i maiorem excōicationē ipso facto? Rn. q; i multis. nam excōicatio a qua solus papa absoluit icurrit i duodeci casibus. Primus est de eo ꝗ verberat clericū. 17. q. 4. Si ꝗs vel quāecunq; personam religiosam religionis approbate. extra. e. Non dubium. vbi exprimuntur regulares conuersi. hic tn̄ casus

ar.2. multas habet exceptiones. vt videbit in sequentibus ¶ Secū

2 dus de eo qui incendit vel frangit ecc'iam. qui anteꝗ denūcietur pōt absolui a suo epo. post ea vere non/nisi a papa. ex. e. Tua nos. et ca. Conquesti. Alij vero incēdiarū non sunt ipso iure excōicati scd̄m alanū. gof. et ber. Si tn̄ excōicentur et publicentur non absoluūtur nisi a papa. e. Tua. Nec sunt incendiarij dicēdi qui hoc faciunt auctoritate habētis iustū bellū. scd̄m rod.) si sint eccłie incastellate vel non ex ꝓposito faciunt. Illi aūt qui ecc'as aliter offendunt multa enormia ibi cōmittēdo. puta accipiēdo corp⁹ xp̄i vel crucem vel altare frangendo vel hmōi licet dicātur esse (a ray.) excōicati: hoc tamen non videtur verū (scd̄m gof. host. ber. et rich.) nisi hoc faciāt cum fractiōe ecclesie de qua tn̄ loquitur capi. cōquesti. Uel cum fractione rerum sacrarum in ecclesia cōtentarum (scd̄m rich. q. de immunitate ecclesie.) et sic pōt verificari opiniō ray. puta si accipiatur corpus christi cum fractione sacrarū in quo ponitur. et sic itelligitur illd. 17. q. 4. Omnes ecclesie. vbi excommunicantur raptores ecclesiarum. Uel intelligitur (secūdum rod.) de excommunicatiōe minori quia est omnis sacrileg⁹ excommunicatus. auferendo. s. sacrum de sacro vel sacrum de non sacro vel non sacrum de sacro. Dicitur autem fractor ecclesie/qui dolo malo violenter parietem foderit/aut vitream/aut ferraturam/aut ostia/aut cardines/aut tectum/secūdō eundē. *de excommunicatione minori.*

¶ Tertius casus quando papa aliquem nominatim excōmunicat quem solus papa absoluit: sic etiam absoluit omnes ei participantes in crimine ꝓpter qđ excommunicatus est. extra de sētēn. excomuniū. Significauit. vel etiam qui ei participant scienter in diuinis. vt quidam dicunt per dictum capitu'um. Significauit. Alij autem dicunt ꝙ capitulum predictum intelligit de participantibus in crimine ar.3. 3 *excōcatus a papa nominatim, participans in diuinis indiget absolutione papali*

vel quando primus erat excom municatus a papa cum partici pãtib9. prime opinionis est hostiensis et est verior secundum richardum. quia magis est con sona textui. non tamen extenditur hec constitutio ad alios a papa. secundũ gofridum et hostieñ. nec ad excõmunicatos a iure. ¶ Quartus cas9 est de falsificãte litteras papales. vel fal sis scienter vtente. extra de falsarijs. Dura &c. Falsariorꝫ. Dicitur autem falsarius scd̃m glo. quicunqꝫ radit vel immutat rescriptũ pape. ponuntur etiã plu res modi falsariorũ eodem ti. c. Licet quoqꝫ vn9 ẽ. si bulla falsa apponatur falsis litteris alius vero si bulla vera falsis litteris inferatur multiqꝫ alij in textu et in glosa. Dicit tamen Richard9 ꝙ de litteris que per nullam rasuram apparere possunt vtiles. puta de littera citatoria data a ducẽtibus annis est aliter iudicandum. ac etiam de rasura facta per eum qui litteras scripsit Non est etiam excommunicat9 impetrans litteras a domino pa pa tacita veritate vel falsitate suggesta. Nec etiam ille qui litteris apostolicis vtitur sub alio nomine impetrãtis. vt idem di. ¶ Habentur etiã duo casus ivi. Primus est de insecutorib9 cardinalium. vt extra de penis. Felicis. ¶ Secundus est de illis q̃ occasione alicui9 sententie late dant licentiam grauandi eos q̃ eam tulerunt de quo videbitur in. xx. casu. ¶ In clemẽtinis sũt casus quinqꝫ. Primus est inquisitores hereticorũ odio, gratia, amore vel lucro contra iusticiã et conscientiam omiserint contra quẽpiam procedere vel ipsã heresim alicui imponerent seu impedimentum sui officij. vt habetur de here. multorũ: in fine. ¶ Secũd9 de religiosis qui absqꝫ licẽtia spali prochialis presbiteri sollennizarent matrimonia aut ministrarent sacramenta eucharistie vel extreme vnctionis. sufficit tamen licentia par rochialis presbiteri etiam si non sit sacerdos. vel eius vicarij qui gerit ordinariam curam ecclesie. Item sufficit licentia dyocesani. vt notat iohannes. an. extra de priuile. Religiosi. i clemẽtin. Sufficit etiam licentia data religioso vel parrochiano secundum astexanum. licet non exprimatur nomen religiosi: dũ tamen specificetur sacramẽtum. et quo ad scolares mercennarios et his similes intelligitur p̃sbyteri in cuius parrochia habitant. vt idem dicit et iohannes andree. ¶ Item similiter excom municati sunt religiosi qui excommunicatos a canone absol uerent in casibus non concessis aut absoluerent a sententijs per statuta prouincialia siue sinodalia promulgatis. aut absoluerent a pena et culpa. vt in dicto ca. Religiosi. Non incidũt autẽ in hanc sententiam si ignoranter absoluant ligatos sententijs synodalibus cum non teneantur scire huiusmodi sententias. vt dicit directorium iuris. ¶ Tertius de insecutoribus seu persecutoribus episcoporum de penis. Si qs. de quo ibi multa

ponuntur. ¶ Quartus de cle-
§.11 ricis et religiosis inducentibus
ad vouendum iurandum vel pro
mittendum de eligenda apud
eos sepultura. vel vt iam electã
vlterius non immutent. de pe-
nis. Cupientes. Sic autem eli-
gẽtes nõ possunt in ecclesiis sic
electis sepeliri. nec alibi eligere
sepulturã. extra de sepulturis.
Animarum. li.6. Secus autem
esset si proprio motu hoc venis-
sent secundum hostieñ. ¶ Quin
§.12 tus de dominis temporalibus q
celebrare cogunt in loco interdi
cto. vel ad audiendum diuina
[illegible]ant (excõmunicatos vel in-
terdictos) vel prohibent eis ne
moniti exeant. Et idem de illis
qui nominatim a celebrãtibus
missas moniti non exeunt. vt de
§.13 sen. excommu. Grauis. ¶ Item
de illis qui ferrũ arma et equos
ad impugnandum christianos
et alia necessaria deferunt vel
transmittunt/ seu galeas vel na
ues vendunt vel impignorant/
vel in pyraticis sarracenorum
nauibus gubernationem exer-
cent / vel impendunt consilium
vel auxilium in dispendium ter
re sancte. extra de iudeis. Ita
quorundam. et ca. Ad liberan-
dum. Et est casus papalis vt di.
bar. per quandam extrauagan
tem clemẽtis quinti: cuius prin
§.14 cipium. Multa. ¶ Sunt etiam
alii casus plurimi. Primus cum
quis nouam heresim confingit/
seu in heresim iam damnatam
incidit. aut est credens recepta
tor/ vel fautor hereticorũ. extra
de here. Ad abolendam. et cap.
excommunicatus. et cap. Sicut

ait. Et generaliter quoscũque ro-
mana ecclesia vel singuli episco
pi cum consilio clericorum here
ticos iudicauerint. ¶ Secundus §.15
cum quis asserendo dicit roma
nam ecclesiam non esse caput
omniũ ecclesiarum: nec ei tanquam
capiti obedieñ. di. 19. Nulli fas
¶ Tertius qñ rectores ciuitatis
faciunt exactiones indebitas in §.16
clericos et ecclesias: et moniti nõ
desistunt. extra de immunitate
ecclesie. Non minus. Dicitur autem
in eodem ti. c. Aduersus. quod si ta
lis occurrat necessitas quod laicorum
non suppetant facultates/ con-
sulatur papa per epm et clerum.
¶ Quartus cum quis nõ electus
a duabus partibus cardinaliũ §.17
gerit se pro papa. ex. de electio-
ne. Lz. ¶ Quintus cũ quis ma-
gister vel scolaris tractat cũ ali §.18
quo siue bononieñ. de cõductio
ne hospitii irrequisitis inqlinis
nisi tempus cõductionis fuerit
elapsum. extra de locato. Ex re-
scripto. ¶ Sextus cũ monachi
canonici regulares archidiaco §.19
ni/ decani/ prepositi/ cãtores
aut alii clerici personatus haben
tes. vt primicerius/ thesaurari-
us/ succentor. et huiusmodi aut
etiam quicunque presbyteri audi
unt leges vel phisicam. extra.
Ne clerici vel monachi. Nõ ma
gno opere. etc. Sup specula. Se
cus si habent ecclesiam tantum
parrochialem. et non sunt pres-
byteri. extra. Ne clerici vel mo-
nachi. Statutum. libro sexto.
Per phisicam autem itelligitur
medicina qua fiunt confectiões
per quas consulitur languenti-
bus: vt patet i ca. Non magno-

pere. Illi autē qui predicta au-
diunt in claustro non incidunt
excommunicationem scdm ho-
stien. et innocen. vt pz ex dicto. c.
¶ Septimus cum quis partici
§. pat cum aliquo in crimine pro-
20. pter quod excōmunicatus est dā
do ei consilium/auxilium vel fa
uorem. extra eodem. Si concu-
bine. Et intelligitur scdm rodo.
tam de excommunicatione a iu
re q̄ a iudice. Et secūdu richar.
de cōsilio vel fauore sine quo a-
lias nō esset facturus. Secus est
si fauet impunitati criminis per
petrati, excipitur tamen ad hoc
crimen heresis. extra de hereti-
cis. Excōmunicamus §. Credē
§.21 tes. ¶ Octauus Omnes qui fece-
rint statuta contra libertatē ec-
clesie et scriptores eorum et po-
testates/cōsules/rectores. et cō
siliarij locorum vbi talia statu-
ta seu etiam cōsuetudines edite
sunt vel seruate et qui ea serua-
re fecerint. et illi qui secundum
illa iudicauerint. vel in publicā
formam redegerint iudicata ex
tra. e. Nouerit. et cap. Grauem.
§.22 ¶ Nonus contra illos qui inni
tuntur alienationibus bonorū
ecclesie a scismaticis factis extra
de scisma. capi. 1. Ordinationes
autem talium sunt irrite q̄stum
ad executionem: nisi fuerit cum
eis dispensatum. Sunt autem
dicti casus ex iuribus antiquis
collecti. ¶ Casus vero sequen-
tes sūt i Sexto. Primus de quo
§.23 cunq̄ qui loquitur secrete / vel
mittit scripturam vel nuncium
alicui cardinali quando sunt re
clusi occasione: electionis pape
extra de electionibus. Ubi peri-

culū. Et de dominis rectoribus
et officialibus ciuitatis qui im-
minente dicta electione non ser-
uarent dictam constitutionem.
Secundus de his que grauant §.
aliquos pro eo q̄ rogati seu ali 24.
as inducti eū pro quo rogaban
tur seu inducebantur eligere no
luerunt/ vel consanguineos eo-
rum aut ipsas ecclesias seu loca
beneficijs vel alijs bonis spoliā
do seu alias iniuste prosequen-
do. extra de ele. Sciant cuncti.
¶ Tertius casus est q̄ excommu §.25
nicati sunt vniuersi et singuli qui
regalia siue custodiam siue gar
diam aduocationis vel defensi
onis titulum in ecclesijs mona-
sterijs vel quibuslibet alijs pijs
locis de nouo conantes vsurpa
re bona ecclesiarum aut mona-
steriorum/aut locorum ipsorum
vacātium occupare presumunt
q̄cunq̄ dignitatis honore pre
fulgeant. 6. de elec. ca. generali.
Per vniuersos secundum ioha.
monachi. Comprehēduntur eti
am mulieres. quia masculinum
prolatum a canone crimina pu
niente feminas comprehendit.
vt. 17. q. 4. Si quis suadente. Cō
prehenduntur etiā clerici et lai-
ci siue faciant tanq̄ persone sin
gulares siue qualitercunq̄. ita
tamen q̄ si nomine vniuersita-
tis fiat/ facientes consentientes
tm̄ sūt excōicati/innocentes ve-
ro non. q2 excōicatiōis pena nō
debet quis teneri nisi culpa sua
licet secus sit in interdicto. 6. e.
Romana. Per regalia intelligi-
tur collecta que fit occasione re
gis vel imperatorum vel tribu-
tum quod regi debetur q̄ se for-

te dicebat patronū seu iura que ad regem vel imperatorem pertinere consueuerunt vtpote vectigalia/ sed erant ecclesijs concessa: et mō vult ea aliquis vsurpare de nouo. ¶ Per custodiam et alia que sequūtur intelligit ius patronatus qd' sm diuersas regiões sortiūtur diuersa noia, vñ extra de iure patronatus. Preterea. 2. Patroni dicūtur aduocati vice dñi custodes seu gardias habentes. per pia loca possunt intelligi hospitalia. Excommunicati etiam sunt clerici et psone cetere hmōi locorum hec fieri procurantes. e. titulo. Clerici. ¶ Etiam se talibus nō opponentes nichil pcipere debent de prouentibus ipsaꝝ ecclesiarum vel locorū pro tēpore quo predicta pmiserint sine debita ꝯtradictione. vt ibidē dr. Dicitur autē ius patronatus auctoritas proueniens ex beneficijs ante consecrationem ecclesie collatis puta auctoritas presentandi ad ecclesiam vacantem ratiōe fundationis dotatiōis ꝛ edificationis ipsius. Non potest aūt patron⁹ aliquid ab ecclesia exigere: nisi quod fuerit ei in fundatione cōcessū extra. e. pterea. 2. ¶ Quartus de electoribus ad regimen vrbis rome/ de electis et fautoribus qui fecerint contra cōstitutionem super hoc factam extra de electione. Fūdamēta. ¶ Quintus de his qui vocantur ad dirigendas moniales in electionibus nisi abstineāt ab his p que potest in eis discordia oriri vel nutriri extra de electione indennitatibus. ¶ Sextus de his qui procurant q cōseruatores dati intromittant se de his que non licet puta de alijs q̄ de manifestis iniurijs ꝛ violentijs. extra de offi. delegati. statuimus. lib. 6. nec pñt absolui nisi parti grauate satisfaciant de expēsis. e. hac cōstitutione. ¶ Septim⁹ de his qui absolutionē ab aliquā excōmunicatione vel reuocationem eius aut etiam suspēsionis aut iterdicti extorquent per vim vel metum. Nam non valet absolutio ꝛ incurritur noua excommunicatio. extra de his qui vi. ca. absolutionis. ¶ Octauus de eo qui fingit fraudulenter causam aliquam per quam aliquis iudex vadat vel mittat ad aliquā mulierem pro testimonio. extra de iudicijs mulieres. li. 6. ¶ Nonus de his qui prelatos vel capitula vel aliam personam ecclesiasticam compellunt ad submittendum laicis vel alienandum bona immobilia / vel alia iura ecclesiarum et similiter laici qui hec sibi iniuste vsurpant: nisi moniti destiterint. extra de rebus ecclesie. hec ꝯsultissimo. ¶ Decimus de his qui exigunt pedagia vel guidagia a rebus vel personis ecclesiasticis. vi. de censibus. q̄ꝗ̄. sed iste casus reuocatur per septimum decretalium. de immunitate ecclesie. quoniam vbi vult q ꝯtra quoscunqꝫ laicos extorquentes tallias seu collectas/ aut quascunqꝫ exactiones. seruetur statutum consilij lateranensis. extra. e. nō minus. et capitulo aduersus. vbi tales excommunicantur ipso iure: si moniti nō desistant ac

etiam successores excessum predecessorũ infra mensem nõ purgantes. hec secundum alexanũ Oppositum tamen bartholinus pro qua facit illud quod habetur. lib.7. de censibus. capitulo presenti in textu ꝛ in glosa intelligitur autem de pedagijs que exiguntur de rebus quas clerici non causa negociationis defferunt vel deferri faciunt. quia de his que causa negociationis deferrentur non haberent clerici hanc libertatem. ¶ Undecimus de his qui impedirent iudicium iudicis ecclesiastici ordinarii vel delegati compellendo recurrẽtes ad forum ecclesiasticum in causis que de iure vel antiqua consuetudine ad ipsum pertinent ad sistendum vel litigandum in foro seculari de eis ipsos iudices vel litigantes/ aut eorũ propinquos in personis vel rebus quocunqȝ modo grauando vel alias seu ad predicta cõsilium auxilium vel fauorem dãdo. 6. de imunitate ecclesie. quoniam. nec debent tales absolui nisi prius satisfecerint iudici cuius iurisdictio fuerit impedita/ ꝛ parti grauate. ¶ Duodecimus de dominis qui inhibent subditis suis ne personis ecclesiasticis vendant vel ab eis emant vel ipsis bladum molant/ seu panẽ coquãt/ aut alia huiusmodi obsequia exhibere presumant. 6. de immunitate ecclesie. eos qui. ¶ Tertiusdecimus de religioso qui temere in scolis vel alibi habitum religionis sue dimittit/ vel accedit ad studia nisi a suo prelato de consilio maioris partis conuentus sit ei licentia concessa. 6. ne clerici vel monachi vt periculosa religiosis euagandi materia subtrahatur. Dicitur autem temere fieri secũdum io. monachi qđ fatue vel sine causa fit. Ex causa enim licitum est habitum transformare. Ex preceđ. patet ꝙ religiosi habitum sue religionis dimittentes ratione dormitionis vel alicuius ludi honesti non incidunt in hanc sententiam. cum pene non sint ampliande sed potius restringẽde. Et vt dicit hylarius intelligentia dictorum ex causis sit assumenda dicendi. Fuit autem hec decretalis edita sicut patet ex littera. vt tolleretur religiosis materia euagandi seu extra conuentum discurrendi ad aliqua fatua perpetranda que liberius committuntur in habitu seculari ꝙ̃ regulari ¶ 14. de doctoribus siue magistris qui sciẽter illos religiosos qui dimiserunt habitum docent leges vel phisicam. vt in dicto ca. vt in periculosa habetur. ¶ 15. quicũqȝ hereticos/ credentes/ receptatores defensores vel fautores eorũ traderent ecclesiastice sepulture nec tales possunt absolui nisi ꝓpriis manibus publice extumulent. et proijcient hmõi corpora dannatorum. ¶ 16. quicũqȝ rector secularis vel quicunqȝ officialis eius cognosceret de crimine heresis/ aut captos liberaret vel dyocesanoꝝ aut inquisitorũ officium impediret: extra de hereticis. vt inqͥsitionis. quam excõicationẽ si per annũ aĩo sustinuerit pertinaci extũc velut he-

§.39 reticus condennet. ¶17. de his
per ascisinos quecꝫ xpianũ occi
di procurauerũt/etiã si mors nõ
fuerit subsecuta. 6. ꝺ homicidio
pro humani. Tales etiã ac ipsos
ascisinos receptantes defenden
tes vel occultantes incurrũt ipo
facto excommunicationem ⁊ de
positionem ab officio et bñficio
Erant aũt ascisini quidã infide
les qui ex quibusdã falsis opi-
nionibus quibus fuerãt enutri-
ti/ de facili mittebantur ad occi
dendum quecũqꝫ xpianorũ non
§. curantes si ob hoc ipi occidedi
40. essent. ¶18. de clericis qui ma-
nifestis vsurariis alienigenis lo
cant domos. vel cõcedũt alio ti
tulo ad fenꝰ exercendũ. Si enim
sunt patriarche archiepi vł epi
in currunt ipso facto suspẽsionẽ
si sint iminores clerici incurrũt
excõicationẽ. Si est collegiũ vel
vniuersitas incurrunt interdi-
ctum. 6. de vsuris. vsurarũ vora
§. gine. ¶19. de his qui concedũt
41. represalias cõtra ecclesiasticas
psonas. dñr autẽ represalie qñ
aliquis oriundꝰ de vna terra dã
nificatur ab oriundo de alia. vł
etiam si debitum nõ soluitur ei:
tũc datur potestas illi spoliato
qꝫ satisfaciat sibi cõtra quemlꝫ
de terra illa vnde est ille spolia-
tor siue debitor. huiusmodi aũt
represalie et si inique sint ⁊ le-
gibus prohibite tanqꝫ naturali
equitati cõtrarie qꝛ aliꝰ ꝑ alio
grauatur. li. 6. de iniuriis et dã
no. Et si pignorationes. Nichilo
minus specialiter ibi prohibet
ne cõcedantur vel extendantur
cõtra psonas ecclesiasticas vel
bona ipsarum pretextu cuiuscũ
qꝫ consuetudinis Et qui contra
fecerint nisi reuocauerint infra
mensem: si persone sint singula-
res sunt excommunicate. si vni
uersitas est interdicta ¶Sꝫ po
ne qꝫ aliquis expoliatus portat
litteras ciuitatis sue ad ciuita-
tem vbi manet spolians et petit
iusticiam nec fit ei nunqꝫ ĩ hoc
casu potest cõcedi represalia?
Dicit iohannes andree qꝫ sic qꝛ
hoc modo non grauatur aliꝰ ꝑ
alio sed potiꝰ punitur rector vel
ciuitas ĩ suis ciuibus proptẽ ne-
gligentiam. Unde dicit augu. et
habetur. 23. q. 2 Dominꝰ qꝫ gẽs
vel ciuitas plectenda est que iu
dicare neglexit quod a suis im-
probe factum est. vel reddere qꝫ
per iniuriam ablatum est. ita
tamen quod etiam in hoc casu
ad clericos non extendatur et
qꝫ sibi de rebus non auctoritate
propria sed iudicis satisfaciat.
¶Uicesimus si rector vel domi §. 20
nus temporalis non fecit obser 42.
uari ea que statuuntur cõtra in
secutores cardinalium seu ali-
cuius de familia eorum vel pa-
pe. li. 6. de penis felicis. ¶21. q §.
cũqꝫ dant licẽtiam capiendi oc- 43.
cidendi seu alias in personis vł
bonis suis vel suorũ grauandi
eos qui cõtra reges barones no
biles vel quoscunqꝫ alios protu
lerint excõicationis suspẽsionis
vel interdicti sententias siue il-
los quorum sunt occasione pro
late vel eos qui eas obseruant
seu qui taliter excommunicatis
cõicare nolũt nisi licẽtiã ipam.
reintegra. i. iniuria nõ illata re-
uocẽt vel si ad bonorum captio
nem occasione ipsius licentie sit

processum nisi ipsa bona fuerint
infra octo dierum spacium resti
tuta. Silr et q̃ dicta licentia vsi
fuerint vel etiã motu ꝓprio sine
licentia fecerint hec: excõicatio=
nẽ incurrũt in qua si permanse=
rint per duos menses non nisi a
papa absoluẽtur. 6. de sentẽtia
§ excõicationis quicũq. ¶22. q̃n
44. aliqs ab excõicatione iuris vel
iudicis absolutus fuit i mortis
articulo vel alio impedimento
si cessãte articulo vel ipedimẽto
non representet se q̃citius com
mode poterit ei a q̃ absolui de=
beat mandatum illius sup hoc
suscepturꝰ. ⁊ prout iusticia sua
debit satisfacturus reincidit in
§ eãdẽ sentẽtiã. extra. c. eos. ¶23.
45. quando aliqui absoluũtur a se
de aplica vel a legatis. ⁊ iniun=
gitur eis ꝙ se presentent ordina
rijs vl alijs suscepturi penitẽtiã
et passis iniuriã seu eis quibus
obligati sunt satisfaciant: si hoc
non faciunt cũ primo commode
poterũt reīcidiũt in eãdẽ sẽtẽtiã
vt in dic. ca. eos. ¶Itẽ sunt alij
casus excõis in clementinis de
quibus quinq̃ sunt papales vt
dictũ est prius. alij vero sunt isti
§ ¶Primus de his qui in cimite=
46. rijs sepeliũt corpora tp̃e interdi
cti in casibus non concessis a iu
re. vel q̃ excõicatos publice aut
noiatim interdictos vel vsura=
rios manifestos scienter sepeli=
unt a qua excõicatione nõ debẽt
obsolui nisi prius ad arbitrium
dyocesani satisfecerint eis q̃bus
per premissa fuerit iniuria irro=
gata. 7. de sepul. ca. primo. De
interdicto videbitur in fine hu=
ius disti. De sepulturis autem

vsurarioꝝ nota ea que dicta sũt
15. distin. in fine materie de vsu=
ris: Secundus est de religiosis §
q̃ decimas ecclesijs debitas ad
ipsos ex aliqua causa legitima 47.
non spectantes: appropriant si=
bi vel vsurpant vel dari a suis
non permittunt vl prohibent/ ni
si postq̃ requisiti fuerint destite
rint infra mensem/ ⁊ satisfecerint
infra duos menses dannificatis
ecclesijs. Tales enim sunt sus=
pensi ab administrationibus et
beneficijs suis. qui vero benefi=
cia non habent ipso facto sentẽ=
tiam excommunicationis incur
runt. 7. de decimis. religiosi.
¶Tertius de monachis nigris §
et regularibꝰ canonicis qui nõ 48.
habent administrationem ⁊ cõ=
conferunt se ad curias principi
um sine licentia prelatorum suo
rum vt dãnum aliquod inferãt
prelatis suis vel monasterio. §
¶Quartus de predictis mona 49.
chis qui infra septa monasterij
sine licentia arma tenẽt. hi duo
casus habentur. 7. de statu mo § 50
nachorum. ne in agro. ¶Quin=
tus de his qui impedirent visi=
tatores monialium vel canoni=
carum/ nisi moniti destiterint de
statu monacho. attendentes.
¶Sextus de quibusdam mulie § 51
ribus que beguine dicebantur
nullam regulam profitentibus
et errores multos contra fidem
introducentibus. et de religio=
sis ipsas fouentibus: de religio=
sis domibus. cum de quibusdã.
¶Septimus de illis qui sciẽter § 52
contrahunt matrimonia in gra
dibus consanguineitatis vel af=
finitatis ꝓhibitis/ vel cum mo=

nialibus.et de clericis in sacris constitutis seu religiosis ac monialibus contrahentibus.7.de consanguinitate et affinitate.eos

¶ Per hoc autem q dicitur scienter non ligant ignorantes ignorantia facti. scilicet ignorabant se esse consanguineos vel affines.

¶ Ignorantes tamen ius hoc prohibens ligantur.6.de regu. iuris. Ignorantia facti non iuris excusat. Sed quid si contraxerit ignorans / et postea sciuit et cohabitauit. dicit iohannes andree ei q licet talis peccet cognoscendo eam carnaliter non tamen ligatur. quia ista constitutio non punit cohabitationem sed contractum. hoc patet ex eo q sine iudicio ecclesie non posset ab ea diuertere. extra de diuortio porro.

§. 53. ¶ Octauus de inquisitoribus hereticorum et commissariis ipsorum seu episcoporum super hoc deputatis qui pretextu officii inquisitionis quibusuis modis illicitis pecunias extorquent vel scienter bona ecclesiarum ob delictum clericorum fisco et ecclesie applicant/nec possunt absolui nisi in mortis articulo donec illis a quibus extorserunt plene satisfecerint de pecunia. nullis priuilegiis pactis aut remissionibus super hoc valituris. vt de hereti. nolentes.

¶ Dicitur autem fiscus secundum aster. saccus regius in quem inducuntur bona damnatorum et proscriptorum. et confiscari est in fiscum induci. vnde dicitur bonorum omnium facta confiscatio. Intelliguntur autem predicta. vt dicit io. andree. si habeant vnde satisfaciant excusat eum paupertas. extra de vsuris. cum tu.

¶ Nonus excommunicati sunt potestates capitanei rectores et consules iudices et consiliarii ac alii officiales qui statuta faciunt dictant vel scribunt per que quis compelletur soluere vsuras vel solutas non repetere vel quecumque supradictorum statuta huiusmodi hactenus edita de libris communitatum si super hoc potestatem habuerint infra tres menses non deleuerit. seu qui huiusmodi statuta aut consuetudines effectum eorum habentes quocumque modo presumpserint obseruare vel secundum ea iudicare de vsuris ex graui.li.7. §. 54.

¶ Decimus excommunicati sunt transgressores constitutionis que religiosis mendicantibus domos ad habitandum vel loca queque de nouo recipere/recepta nunc vsque mutare vel ea transferre in alios cuiusuis alienationis titulo interdicit. vii. de pen. cupientes. habetur autem preterea constitutio de excessibus prelatorum cum ex eo li.6. vbi papa inhibet predicta fieri absque sedis apostolice licentia speciali. oppositum si fiat irritum decernendo. Per hoc tamen non intendit interdictum eis qui vitam duxerint heremiticam siue solitariam eligendam de maiorum suorum licentia quin cellas mansiones seu habitacula in heremis seu locis vbi non sit hominum habitatio de propinquo possint acquirere ac mutare. vt dicitur ibidem. Et notandum secundum tho. ii secunda secunde q vita socialis seu congregationis religionis necessaria est ad exercitium perfectionis in qua religiosi mutuo se instruunt §. 55

vbo et exemplo et correctione q̄ ad perfectionem perducūt. quapropter si absq predicto exercitio assumatur vita solitaria est periculosissima: nisi per diuinam gratiam suppleatur. ¶ Undecimus de religiosis qui in predica-
§. 56. tione vel alibi dicunt aliqua verba vt a solutione decimarum ecclesijs debitarum retrahant audientes. vt in dicto capitulo Cupieñ. ¶ Duodecimus est q religiosi qui scienter postposuerint
§. 57. confitentibus sibi conscientiam facere de hmōi decimis soluēdis cū sup hoc fuerit a rectorib⁹ req̄siti. vt dclarauit eugeni⁹ quart⁹ sūt suspēsi a p̄dicationis officio: donec si cōmode poterint faciant eis cōscientiā si hoc ipsū eis dicendi cōmode facultatē habuerint: et exinde. i. postq̄ omiserint hoc facere: excōicationē incurrūt ipso facto si predicare presūpserit predicta negligentia vt premititur non purgata. vt i dicto ca. Cupieñ. Precipit quoq ibidem idem papa districte oibus religiosis q quotienscūq predicabūt in p̄ma / quarta et vltima dominica. 40. ꝛ i festis ascēsionis dominice pēthe. natiuitas beati iohānis baptē / assumptionis et natiuitatis beate marie: audientes informent de solutione decimarū. si a rectoribus fuerit requisiti. scienterq hoc facere omittentes. per suos superiores grauiter arguantur quib⁹ etiā superioribus in virtute sancte obedientie precepit vt contra taliter omittentes / statuta penalia faciēt scđm que sic acriter puniant trāsgressores q pena eorū sit ceteris in exemplum. ¶ Ter- §. 58
ciusdecimus de religiosis quibuscunq qui non seruant interdictum q sciunt ecclesiā cathedralem vel matricem obseruare et hoc siue sit positum auctoritate apostolica vel ordinariorum vel statutoꝝ prouicialiū. seu qđ sibi vendicant conuētus siue collegia secularium vel regularium ecclesiarum. 7. e. Ex frequētibus. Et hoc non obstantibus appellationibus quibuscūq lʒ eni i interdictū esset nullum propter appellationē precedētē: est tamen a religiosis obseruādum si illud obseruet ecclesia matrix cū moderatione tñ illius decretalis. Alma mater. Dicitur aūt ecclesia matrix ecclia maior seu baptismalis que p baptismū filios spūaliter generat. Ex primitur quoq ecclesia matrix. q: qñ q interdicunt loca nō habentia inter se ecclesiā cathedralem habentia tamen matricē. ¶ Quar- §. 59.
tusdecimus de fratribus minoribus qui tempore interdicti recipient ad diuina fratres vel sorores de tertio ordine. de sen. ex cōis Cū ex eo. Et notandū q pyrate ter in anno ab ore sūmi pontifices excōmunicāt: vt hostieñ. refert. Ponūtur quidam alij casus in quibus non est lata sentētia sed ferenda. s. de sagitiarijs artē. s. illā contra xpianos exercentibus: supple i bello iniusto vt ponitur in directorio iuris.
§. 60. ¶ De imponētibus noua thelonea vel pedagia pegrinis et mercatoribus sine auctoritate principū ac pereginos spoliantibus vel capientibus / sortilegijs que

q et diuinationibus intendenti bus. Ponitur etiā a ber. de capiē tib9 vel spoliantib9 nauigantes aut naufragiū passos. extra de raptorib9. Excommunicationi. sed inocen. dicit q est canon sen tentie ferende. Tales tamen sec cādū aster. libro primo circa ini tium septimi precepti mortaliter peccant: nec eos excusat consue tudo cū sit cōtra illud preceptū. Diliges proximū zc. Ponuntur etiā quidā casus a ricq. qui nūc nullius sunt vigoris: q per pro hemium sexti cassantur decreta les precedentes in corpore iuris non contente. Non erat aūt sex tus tēpore richardi editus. Uñ omittit quosdā casus bonifacij vt de insecutoribus cardinaliū et electionibus monialium. licz ab ipso quedam decretales alle gentur: que in sexto inseruntur.

§. 61. ¶ Utrū violans imunitatē eccle sie sit excōicatus ipso iure puta extrahens violenter ab ecclesia aut cimiterio: sine tñ ecclesie fra ctione. ¶ R̃ñ. q nō. sz post moni tionē sufficiētē si emendare con tēpserit: est excōicandus. 17. q. 4. Nullus. Et hoc nisi ille q ad ecclesiā ꝯfugerat sit public9 la tro qui. s. publicas stratas seu vias aggerssionis insidijs obsi det. seu qui i stratis publicis in sidiatur et aggredit: vel noctur nus depopulator agrorum qui scilz de nocte agros vel vineas incēdit vel destruit. Tales enim ab ecclesia extrahi possūt. extra de imunitate ecclesie. Inter alia Si etiam seru9 fuerit qui ad ec clesiā cōfugerit. postq̄ dñs eius de impunitate sua clericis iura mētū prestiterit: ad seruitiū dñi sui redire ꝯpellitur etiā inuitus alioqui a dño poterit occupari: vt dz ibidem: nisi ex aliquib9 cir cunstactijs verisimiliter presu matur q dñs nō seruet iuramen tum. in quo casu erit etiam alia pena exigenda. Illos autem qui homicidia z mutilationes mem brorum in ecclesijs vel earum ci miterijs cōmittere non verentur qui nisi per ecclesiā ad quā con fugiunt crederent se defēdi nul latenus fuerant ꝯmissuri: nō de fendit ecclesia. extra. e. Immuni tatem. Et idem est iudicium de cōmittentibus ibi furtū vl' aliud crimen scdm host. et ber. lz gof. aliter dicat. Frustra auxiliū le gis inuocat qui cōmittit in legē vt dz in dicto cap. Habet autem cymiteriū eādem imunitatē cū ecclia vt dicit host. ¶ Sz vtrum defendat excōicatū excōicatiōe maiori dubiū est apud aliquos magis tñ videtur dicendum q sic de iure. Consuetudo tamē re giōis approbata quo ad hoc de bet obseruari scdm rich. Nec tā tum defendit confugientē ad se ecclesia consecrata: sed etiā non consecrata in qua diuina miste ria celebrātur. vt dz extra de im munitate eccle. Nec hoc priui legiū amittit ecclia iterdicta se cundū host. si etiam ꝯfugiēs ad ecclesiā obuiet sacerdoti portan ti corpus christi z sibi adhereat defendi debet ab ecclesia: q̄uis in iure non sit expressum vt idē dici. quia creaturarum domino magis q̄ creature debet deferri Cui congruit illud. ¶ Si teti gero fimbriam vestimenti eius.

salua ero. ¶ Predictam autem libertatem habet confugiẽs ad ecclesiam etiam extra eam infra triginta passus. 17. q. 4. Quisquis et ca. Diffiniuit: vt ad requisita nature debitis exeat locis. Ita tamen q̄ nõ accedat ad alias domos. Hoc priuiligium de triginta passibus non habẽt capelle que sunt infra ambitum murorum castellorum situate: vt ibi. 17. q. 4. dicitur. Eodem etiam modo defenditur confugiẽs ad domum episcopi. Id cõstituimus. ¶ Non debet autem vt dicit Raymundus ecclesia in castellari vel muniri vt inde fiat guerra: sed propter metum paganorum vel predonum: et possunt ibi habere refugium non solum clerici sed etiam layci: et defendere ecclesiam et ea que in ea sunt ar. extra de custodia eucharistie. Relicqui. vbi Innocentius tertius inhibet ne superlectilia in ecclesia admittantur nisi propter hostiles incursus aut incendia repentina seu alias necessitates vrgentes: ad eas oporteat haberi refugium. sic tamẽ vt necessitate cessante res in loca pristina reportentur. Precipit quoq̄ vt oratoria / vasa corporalia / et vestimenta ministrorum palleq̄ altaris munda & nitida conseruentur. Nimis enim videtur absurdum i sacris sordes negligere: que dedecerent etiam in prophanis. Non debent etiam in ecclesie aut cymiterio fieri cõuiuia: nisi forte transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur nec ibi quicq̄ aliud gerantur q̄ quod diuinis laudibus cõ ueniat. distin. 42. circa finem. In ecclesia etiam non debent fieri ludi ad lasciuiam vel voluptatem inducentes. extra de vita et honestate. Cum decorem. Sec⁹ vero de honestis & deuotis representationibus. vt representare presepe domini et magos et huiusmodi: que potius inducũt ad deuotionem q̄ vanitatem. vt dicit ibi glosa. Cessare etiam ibi debent contentiones & publica placita. vana et multo fortius feda et prophana colloquia. Nec debent ibi fieri negociationes nec strepitus iudiciorum secularium. Processus enim iudiciorum secularium et sententie: in dictis locis ipso iure non valent. extra. e. Decet domum. libro sexto. Dicitur autem emunitas & immunitas ab e / quod est extra vel ab in q̄d est non et munera: quasi extra munera vel sine muneribus data libertas. Unde immunitas et libertas ecclesiastica sepe sumũtur pro eodem. ¶ Proprie tamẽ loquendo ille dicitur violator ecclesiastice immunitatis qui violat locum sacrum hominem inde violenter abstrahendo vel ibi aliquem maliciose verberando seu inde furto vel rapina res sacras vel non sacras auferendo. Uiolator vero ecclesiastice libertatis dicitur is q̄ cogit viros ecclesiasticos soluere salinaria / pedagia vel alia subsidia. ¶ Dicuntur autem pedagia que dantur a transeuntibus in locis statutis a principe / que alio nomine dicuntur vectigalia / ratione eorum que vehuntur vel portantur. Guidagia dicuntur que dã

tur propter ducatuz per terram alicuius vt quis eat securi⁹. Salinaria dicuntur que dãtur pro sale vt ematur vel vẽdatur ¶ An priuata oratoria domorum habeant priuilegiũ immunitatis? ¶ Dicũt hostieñ. et gof. q̃ nõ ho dic namq̃ quod est oratorium: cras poterit esse camera. Et notandum q̃ in ecclesia nullus debet mortuus sepeliri. nisi episcopus aut abbates/aut digni presbyteri/vel fideles laici. Et intelligitur de fidelibus miracula facientibus (secunduz quosdam) vel de fidelibus in dignitate cõstitutis vl' (vt dicit glo'a) de quolibet christiano. id est non gentili vel pagano. de conse. distin. prima. Ecclesiam.

De iniectiõe manuum in clericos sũt aliqua ɔsiderãda ¶ Et primo sciendũ q̃ sunt aliqui casus i quib⁹ percutiens clericũ nõ est excõmunicatus ¶ Primo qñ ignorabat q̃ esset clericus: puta q: comã nutriebat. de sen. excõ. extra. c. Si vero. Et si hoc fuerit dubiũ: propria manu dz ɔstare iuramentũ q̃ eũ eẽ clericũ ignorabat Quod si ɔstare noluerit: tanq̃ excõicatus dz euitari: vt ibidem dicitur ¶ Quid si credas ɔcutere petrũ laicũ et in persona errãs ɔcutis martinũ vel petrum clericum? Dicunt quidã q̃ talis incidit in canonem. et hec opinio est tutior secundum hostiẽsem. Alij dicũt q̃ non incidit. et huius opiniõis est innocentius. que opinio videtur magis consonare illi capitulo. Si vero. Concordat directorium iuris. ¶ Quid de casu ecõuerso: vt si credẽs percutere clericum percutiat laicum? Dicũt raymundus et hostiensis q̃ talis non est excommunicatus. q: littera canonis exigit actum cũ dicit. Si quis iniecerit manus violentas in clericum. ¶ Secundus in clerico qui contẽpto habitu clericali/tyrannidi et enormitatibus se immiscet puta seditionem vel guerram mouendo/ aut attrociter et publice deliquẽdo. extra. e. Cum non ab homine. ¶ Tertius in clerico coniugato qui tonsuram et vestes clericales non deffert. 6. de clerico coniugato. Clerici. Clericus autem non coniugatus/propter solam dimissionem habitus clericalis non amittit priuilegiũ clericale/nisi quando tertio monitus se non corrigit extra. e. Contingit. 2. Non debent autem clerici portare vestes incisas et ligatas nec varij coloris/nec rubeas/nec virides/nec nimis longas nec nimis breues nec de serico sed de lana De quo. 41. di. §. Finali. 21. q. 4. et de vita et honest. cle. Clerici officia. Et in cle. c. Qm̃. vbi ponuntur varie punitiones cõtra clericos virgatas aut partita veste vtentes. Ex causa tñ peregrinationis timoris et alia simili: licet clericis habitũ transformare 21. q. 4. Epi. ¶ Quartus casus est i illis qui non in ira sed iocose se percutiunt. extra. e. ca. primo. Si etiam sacerdos non libidine vindicte puerum clericũ importune cum eo ludẽtem cũ moderamine per

cusserit ꝓpter repellendā violē- tiā qꝛ monitus cessare nollebat non incidit in canonē licet irat⁹ hoc fecerit. scđm roð. Nec etiaꝫ scđm rich. quādo aliquis nō ex deliberatione sed tātum ex sur- reptione sociū suuꝫ leuiter ipel- lit licet turbat⁹ sit. qꝛ nullus ex- cōicatur a iure nisi ꝓpter pctm̄ mortale: cū iura prohibent ꝙ nō infligatur a iudice excōicatio nisi ꝓpter mortale pctm̄. ¶ Quin- tus casus est i illo qui clericum vim sibi inferentem incontinenti §.6. repellit vel ledit. extra. c. Si ve- ro alicuius. Et exponitur incōti- nenti. i. anteq̄ diuertat ad actū cōtrarium. Et est contrarius a- ctus quo ad hoc per quem meri- to videri potest ꝙ de violētia il- lata velit ad p̄sēs dissimulare et hoc licet non solum obtuitio- nem sui sed etiā personaꝝ illarū per quas nobis intelligitur fieri iniuria. vt vxor/filius/et seruivt institutā de iniuriis §. Pater. Et etiam secundum Innocē. ob- tuitionem extraneoꝝ. licꝫ aliter dicatur a quibusdā. qꝛ iiuria so- cii propulsanda est. 23. q. 3. For- titudo et capi. Non inferenda. Predicta autē sunt vera de vio- lentia facta persone. Si autem fiat violentia rebus: licet illā re- pellere incontinenti vel ꝗcitius poterit et sciuerit: collectis ami- cis suis. extra de restitutiōe spo- liatorum. Olim. vt dicunt Bla- nus/et. Io: et Ber. extra de ho- micidio. significasti. Scđo hoc notat vbi etiam exponit illud. Uim vi repellere lꝫ: cum mode- ramine iculpate tutele. dicens ꝙ seruatur eqꝫum moderamen quādo illud tm̄ fit sine quo vio- lentia repelli non posset si tamē quis modum excedat nō ex pro- posito: nō tenet̃. vt ibidem dici- tur extra. c. Cū voluntate. Et de- bet hoc fieri causa defensionis: nō aīo vlciscēdi. vt ibi dicitur. §. Si vero. De hoc vide. 25. q. 5. De bellis. in principio ¶ Sextus cū quis inuenit clericum turpiter agētem cū vxore/matre/sorore/ vel filia ꝓpria. extra. e. Si vero alicuius. Ecclia enim non vult §.7. talē ligari: ꝓpter difficultatem repressionis ire in tali casu. Hoc autē intelligitur scđm roð. non tm̄ de actu carnis: sed etiam de amplexibus et signis ꝓbabilib⁹ actus cōpleti vel cōplendi: in lo- co suspecto factis. Hoc etiam in- telligit̃ si clericus talis icōtinēti ꝟberet̃/qꝛ si ꝟberaret̃ postq̄ de loco discessit et ad alia diuertit verberans incideret in canonē. Ceterū si in stupro vel in adul- terio qđ cōmittit cuꝫ ea q̄ ipsum ita p̄ma ꝯsanguinitat̃ linea nō cōtingat ceperit aut i eū vio- lentas manus iecerit: nō erit a sñia illius excōis immunis. vt ibi- dem dicit̃. Non extenditur autē hoc ad affines: cū tm̄ fiat ibi mē- tio de cōsanguineis. Potest quo- ꝙ sic inueniens clericum cū vxo- re detinere inuitum donec vocet testes per quos probare possit adulteriuꝫ. vt ex textu allegato patet. licet autē sic mutilans vel occidens clericum nō videatur esse excōicatus: qꝛ canon ibi nō distinguit inter attrocē et nō at- trocē iiuriam. tutius tm̄ est secū- dum roð. vt faciat se ab excōica- §.8. tione absoluere. ¶ Quid de illo

qui procurat quod clericus vocet ab vxore sua ad turpē actionem: et taliter vocatū verberat? Rñdet Roß. quod tam vir quam mulier icidūt in canonē: cum ipsū ad predicta
§.9. prouocauerit et i dolo sit. ¶ Quid de muliere quae petit sacerdotē in put antē eā de turpitudine? Rñdet Roß. quod si eā solum verbis iputat icidit i canonē si solū verberat: si aūt turpiter tāgit inuitā et illa se defēdens cū moderamie iculpate tutele eā percutiat: non incidit Securius tamen est quod faciat se absolui ad cautelā. vt dicit idē.
§.10 ¶ Septimus casus ponitur extra e. Cum voluntate. vbi sic dicit. Si qui vero rōne officij qd in ecclesia obtinent aut etiā alij clerici seniores zelo deuotionis pueros vel adolescētes in minoribus ordinibus cōstitutos turbātes diuinū officiū et hi qui obtentu prelationis vel magisterij subditos et scholares correctiōis causa leuiter forte percusserint: excōicationis sententiā non incurrunt. quod et de his dicendū est qui aliquos de familia sua vel ppinquos imferiorum graduū similimodo vt cohibeātur a suis insolentijs et in scīa bonisque moribus informētur: duxerint corrigendos. Iste casus plures habet partes quae in hoc conueniunt quod percussio debz esse leuis vt patet ex textu. Peccant igitur magistri et prelati dñi domus aut consanguinei ceterique grauiter verberantes vel verberare faciētes illos in quos conceditur eis
§.11 potestas. ¶ Sed nunquid personē hic noiate modum excedentes incidūt i canonē? Dicit Ber. quod non: nisi irato aio hoc faciat et ex pposito. Quod colligitur ex verbis canonis. 17. q. 4. Si quis suadente. ibi violentas manus iniecerit. Uiolētia enim nō cōmittitur sine dolo. extra. e. ca. primo. Manus autem predictarum personarum non sunt dolose sed caritatiue. licet fortuito excedat modū disciplinē predicti etiā scz pr dñs familie ppinquus nō habēt ptātē nisi supra cōstituto in gradibus iferioribus seu i minoribus ordinibus. vt pz ex textu allegato dēpto plato et magistris quia quo ad illos nō distinguit textus de gradu. vt dicit Ber.
¶ Quāuis aūt liceat plato facere verberare subditū causa correctionis per clericū non tamen per laicū. Si enim nō fiat causa correctionis vel si fiat per laicū tam verberans quam precipiens incurrunt excōicationem. extra. e. Uniuersitatis. ¶ Potest tamen prelatus capere subditū et icarcerare si causa subest per laicuz extra. e. li. 6. Si clericos. Dū tñ ex proposito nō excedatur i eos vt ibi dicit. Ubi notat ioh. anð. quod si clericus captus se quiete duci permittat / et ducentes eum calce pugno vel alio mō percutiūt excōicati sūt. ¶ Octauus casus est in turbāte diuina officia quē presbyter vel alius ad quem spectat potest eijcere de ecclesia. extra. e. Ueniens. ¶ Nonus. si clericus sit depositus siue. de gradatus. li. 6. de penis Degradatio. ¶ Decimus de bigamo. 84. di. Quisquis. prohibet autez bigamis sub anathemate tonsuram aut habitū clericalē defer-

re. extra de bigamis. li. 6. Alter cationis. Et loquitur de laicis: vt patet ex textu. ¶ Quid si persona ecclesiastica domũ alicuius occupet et nõ vult exire sine violentia? Rñsio secũdum innocentium q̃ eijciens eũ non icidit in canonẽ. Quod colligitur extra de restitutione spoliatorũ. Olim causã. et extra de homicidio. Significasti. Hoc autẽ est verũ: dũ tamen non excedat modũ in expellẽdo. ¶ Quid de nõ defendẽtibus clericos cũ possint? Respõdeo q̃ fauere videntur. quia cũ possint manifesto facinori dessinunt obuiare extra. e. Quante. Unde tales sũt excommunicati qui scilicet possunt id est qui habent potestatem in eos ratione cuius ad hoc tenentur. Hoc autem pertinet ad solos prelatos / siue iudices vel habẽtes aliquã potestatem in alios. vt dicit ibi bernardus. Alij autem licet peccent: non repellendo iniuriam verbis. 23. questione. 3. Non inferenda: non tamen sunt excõmunicati. Cui rich. concordans dicit q̃ is qui potest clericum a violentia defendere et non defendit: incidit in canonem: si sibi hoc ex officio incumbit. Hostiensis autem in summa dicit hoc etiam esse intelligendum i alijs qui solo verbo iniuriam possent repellere. puta i illo qui scit hoc fieri debere per illum cui si diceret caueas ne facias istud: statim ille abstineret. Et i glosa super capitulum. Quante. dicit q̃ quilibet non prohibens dolose incidit. sine dolo vero non incidit. ¶ Quid de illo qui a clerico ludẽte grauiter percussus eum grauiter repercutit? Rñdeo scdm Rod. q̃ si hoc faciat libidine vindicte. incidit in canonem. si vero ex iocosa leuitate. nõ incidit. ¶ Quid si aliquis nõ icidit manus i clericum sed spuit aut aliquid effundit super eum aut eũ in domo includit vl' ponit custodes ad capiendum eum si de domo exeat vel ei equitãti capit habenas equi vt ipsum inuitum in vno loco teneat vel cingulum frangat equi vt cadat: vel minis et terroribus arrestat vel secum ire facit aut rem de manu eius rapiat / aut vestes quibus est indutus scindat. ¶ Respondeo secundum raymũdum. et hosti. q̃ illi qui predicta maliciose faciunt sunt excõicati. ar. extra. e. Nuper vbi dicitur q̃ excõmunicati sunt clericos in custodia detinẽtes: licet corporalis lesio nõ fuerit subsecuta citra quam sepius in clericos nequiter violentia perpetratur. ¶ Nec refert vtrum quis inijciat manus in eum aut in rem sibi coherẽtem. Secus tamen si solo metu cogit vt se redimat aut sibi aliquid det. Nam talis nec in persona nec in res sibi coherentes inijcit manum. ¶ Quid si quis furto aufert a clerico corrigiã qua est accinctus: aut vestem qua est indutus? Respondet Innocentius q̃ non videtur excommunicatus quia minima vl' nulla violentia est persone eo q̃ non sentitur. ¶ Quid si quis super caput clerici vibret gladium vel baculũ volens percutere ipsum: non tamen percutit? Respondeo secũs

dum Ray. q non incidit: q2 ma-
num nõ iniecit. Idem. hostien.
§.22 Hos. ¶ Quid de illo qui perse-
quitur clericum fugientem vt p
cutiat: et clericus sine percussio
ne cadat 7 ledatur? Dicit rodo.
q non credit q incidat. secus si
fugiens quasi coactus precipi-
tet se in aquam: vel in aliud pe-
riculum se ingerat vt euadat.
quia tunc persequens incidit in
§.23 canonem ¶ Quid si quis accipi
ens clericum per capillos et hu
iusmodi dicat nisi esses clericus
percuterem te. Dicit rodo. q nõ
incidit: nisi animo iniuriãdi ira-
§. tus hoc faciat. ¶ Quid si verbe
24. retur nouicius. Responsio. Uer-
berans est excommunicatus.
extra. e. Religioso libro sexto.
§.25 ¶ Quid si clericus volens satis
facere alicui se spõte subijcit ver
beribus. Respondeo. q verbe-
rans est excommunicatus. talis
enim verberatio est iniuriosa or-
dini clericali extra. e. Contingit
§.26 illo. ¶ Quid si clericum paratũ
ad faciendum aliquod flagitiũ
teneo violenter ne illud faciat:
aut si superuenientibus iniustis
clericus teneatur ne incidat in
manus eorũ. ¶ Respondeo q si
detinens clericum non incidit i
canonem: quia clerico non iniu
ria irrogatur sed pot9 sal9 pro
curatur. Et idem est iudicium si
a clerico volente aliquem cũ ba
culo percutere baculus violen-
§.27 ter auferatur. ¶ Quid de illo q
mandat in clericum manus inij
ci? Rñ. secundũ ray. q si sequa-
tur effectus tam mandens q is
cui mandatur incidit in canonẽ
extra. e. Mulieres. q si manda-

tor misit ad reuocandum mãda
tum 7 reuocatio prius peruene
rit ad mandatarium q manus
iniecerit: tunc mãdator non est
exceptus. Si vero mandatarius
anteq reuocatio peruenerit ad
eũ iam verberauerat: vterq est
excõicatus: vt dicunt hostien. et
ber. Innocen. autẽ et rod. dicũt
ipsũ mandatorem in canonẽ nõ
incidere si vere penitet. lz tenea-
tur de culpa: q2 nullum exñtem
in caritate ligare ius icipit vin-
culo excõicationis: q2 hoc iniu-
stum esset. Hec opinio videt ve-
rior: q2 cũ iura inhibeant excõi-
care nisi pro mortali/7 illos qui
non valent aliter corrigi. 11. q. 3.
Nemo episcoporum: nõ intẽdit
cõditor canõis excõicare aliquẽ
extra mortale exñtem: alias cnt
faceret qd faciẽdũ inhibet. Idẽ
dicendũ de eo qui consuluit cle-
ricum verberari: sed anteq ver
beretur de cõsilio penitet sed re-
uocare nõ potest. ¶ Quid si mã §.
dans ante manus iniectionem 28.
decedat? Respõdet hosti. q quo
ad sñias ecclesie militãtis nullo
modo ligat sub terra. 24. q. 1.
Quodcũq. tñ si notoriũ hoc sit
et absolutus in fine non fuerit:
vel penitentie signũ nullũ appa-
ruerit haberi dz pro excõicato
non ex vi sententie ecclesie mili-
tantis: sed rõne pcti notorij Un
de nec ecclesia orabit pro ipso
neq sepelietur in terra sacra.
¶ Quid si qs non mãdauit sed §.
quod factũ est ratum habuit? 29.
¶ Rñdeo q si iiecta ẽ man9 noie
suo puta q2 seruitor vel amicus
suus eius inimicũ percussit con
tẽplatione eius/7 ipse hoc ratũ

habuit: excõicationẽ incurrit. lȝ hoc non mandauerit. si vero nõ fuerit factũ noie suo peccat ratum habendo / sed non incurrit excõicationẽ. extra. e. Cũ quis. li. 6. Oportet autẽ secũdum ho. ꝙ hmõi ratihabitio ꝑ signa exteriora appeat ad hoc vt talis sit ligatus quo ad ecclesiam militãtẽ q̃ non iudicat de occultis puta ipsum receptando vel factum approbando / aut in maiorem amicitiã recipiẽdo ¶ Quid de illo qui dicit suis ꝙ valet vidicari de clerico tali: ⁊ sic illi verberãt eum? Rñdet rob. ꝙ si hoc dixit aio prouocandi eos et ipsi ad hoc moti / ipsũ verberãt incidit in excõicationẽ. ¶ Notandũ scd̃m hosti. extra. e. Ut fame: ꝙ iudex laicus vl' dñs vl' etiã soci⁹ capere põt clericũ deliquẽtẽ ne fugiat: vt ipsum epõ represẽtet.

Ulterius videndũ est de dãnis excõicatiõis. Et p̄io d excõicatiõe maiori / deide de minori. Quãtũ ad p̄imũ sciẽdũ ꝙ excõicati maiori sũt suspẽsi q̃diu sũt in excõicatiõe ab oibus actibus legitimis qui. s. habẽt robur a lege. extra. e. Solet. li. 6. Cũ enim posse exercere quẽcũqȝ actũ legitimũ includat aliquã cõicationẽ cũ mẽbris ecclesie a qua hõ per excõicationẽ separat' ipsa excõicatio p̄dictã suspẽsionẽ includit. Ũñ iudices esse nõ possũt / nec aduocati / nec testes / nec accusatores seu denũciatores. excepto crimine heresis. nec possunt eligere nec eligi. Eis etiã ecclesiastica bñficia cõferri non debẽt: ⁊ collata eis nõ possunt retinere nisi ex dispẽsatione. extra de clerico excõicato postulastis. Excõicatus etiam si impetret aliquod rescriptum sup alio articulo q̃ excõicatõis vl' appellatiõs: nõ valet. extra de rescript'. Ipso iure. li. 6. Nõ possunt etiam aliquẽ in iudicio cõuenire nec procuratorem constituere ad agendum sed bene ad defendendũ. extra de exceptis. Dilecti filij. Secrete tñ excõicator̃ tenẽt absolutiões et beneficior̃ collatiões q̃uis postea eorũ excõicatio fuerit detecta. vt dicit rich. extra de exceptionib⁹ Exceptionem. in glosa. Unde secũdũ ipsũ predicta sunt vera de excommunicatis q̃diu excommunicati creduntur: vel si sunt publice excõmunicati. ¶ Et notandum secundum astexanum libro. 6. titulo. i. alegantem henricum de gandauo ꝙ cleric⁹ excõicatus recipiens tonsurã non debet iterũ tonsurari. cum in iure non reperiatur ꝙ tonsuratus excõicat⁹ nichil recipiat ¶ Quãuis etiam iuste excõicatis q̃diu manẽt obstinati aliquo mõ possit ꝓdesse orones ecclesie. vnde i ecclesia i parasceue orat p̄o heretici: tñ longe minus p̄osunt eis q̃ alijs. q: q̃tum vt ex parte sua indigni sunt vt eis p̄osint. Hinc est ꝙ ceteris paribus plus potest dyabolus in excõicatũ q̃ in nõ excõicatũ. vñ tales iubentur ab apostolo dyabolo sathane tradi. In cuius signum in p̄imitiua ecclesia cum fides erat signis euidentibus plantanda: a dyabolo corporaliter affligebã-

tur/sicut et spūssanctus in signo visibili apparebat. Ex quo tamē hō penitet et facit quod in se est vt absoluatur: sibi valent orōes cum iam sit absolutus quātum ad iudiciū ecclesie triumphātis. ¶ Itē excōicati sunt ecclesiastica sepultura puādi nisi absoluant quia quibus viuis nō cōicamus nec mortuis cōicare debemus. Et si tales i cimiterio sūt sepulti: inde debēt eijci si ossa eorum potuerint discerni ab ossibus fideliū alias non: quia minus malū est quod in cimiterio remaneāt ossa excōicatorum: quam inde eijciātur ossa aliorum vt dicit Rich. ¶ Excōicati etiam vt idem dicit vel suspēsi a diuinis officijs se igerēdo diuinis/puta celebrando vel ecclesiā officiando vt puius faciendo officiū matutinū vel vespertinū. sunt irregulares. xi. q. 3. Si quis epūs in cōsi. extra de sniā et re iudicata. Cum eterni. et de snia excōicationis. Cū medicinalis. Idem etiam ē iudiciū de solēnit baptizante quia cum excōicatus sit suspēsus ab omni actu legitimo: cōstat eum eē suspensū ab executione sacerdotalis officij. Transgredi autem seu violare saltem solenniter suspensionē a sacerdotali officio et ab execatione cuiuscūque ordinis saltē loquēdo de ordine sacro irregularitatē iducit: vt in iuribus allegatis dicit. Si tamen excōicatus baptizaret nō solēniter vt faciunt vetule in casu necessitatis aut diceret eplam vel euangeliū nō solēniter nō propter hoc irregularis esset. legitur enim solēniter epla: quando legitur in ecclia cū vestimentis subdyaconi. videtur etiā aliquibus et probabiliter quod si excōicatus etiā extra eccliam dicat horas suas officiando populū in exercitu vel in naui irregularitatem contrahit. Si tamen dicat horas suas cū vno socio vel cū pluribus non officiādo eccliam vel populum irregularitatem non contrahit. Videtur tamen quibusdam quod debet supprimere dominus vobiscum: et loco dicere domine exaudi. Si tamen mēsam benedicat non propter hoc irregularis est: quia nō videtur quod pena ista ad hoc extendi debeat. Excommunicatus etiam administrans sacramentum extreme vnctiōis ē irrlaris: quia cōiter administrat cū aliqua solēnitate. et sic videt quibusdā de alijs sacramētis puta de absoluente aliquē i foro pnie. ¶ Aliū aūt dicūt contrariū. quia nō iuenit i iure expressum. et pene legū interpretatione molliende sūt potius quam exasperāde. de pe. distin. 1. §. Pene. Preterea talis absolutio non fit cum solēnitate et videtur eis quod trāsgredi non solēniter suspensionem ab ordinis executione: irrlaritatem nō iducit. Hec Rich. Decretales aūt ille allegate scilicet Cū eterni et Cum medicinalis/ sūt Innocentij quarti et ponunt nunc in sexto quem non allegat Rich. quia tpe suo nondū erat compilatus vt supra dictū est. Quod aūt dictū ē de supprimēdo dñs vobiscū/nō videtur obligatoriū sed qui hoc facit bene facit. vt dicit Alanus. ¶ Circa predicta dicit ros quod clericus in minoribus existēs si in excommunicatione vel suspensione ministrat et cū solēni-

tate nō fit irregularis. q: in illis capitulis. 11. q. 3. Si quis eps pmo et scdo non fit mentio nisi de epo/presbytero dyacono. Pene aūt nō sūt ampliāde. Idē aūt
§.4. tē est intelligendū de subdyacono quod de dyacono: cū nunc sibi i multis pacificetur. extra de etate et qualitate. A multis. hostien. vero magis adheret opposito allegans illud ca. Cum medicinalis. Innocē. aūt qui illud ca. edidit/loquēs de violātibus interdictū dicit etiā irregularitatē cōtrahi in minorib⁹ ordinibus solenniter ministrando. Dicit tn̄ φ si cōsuetudo sit i aliqua ecclesia vt sine distinctione ordinis quis legat epystolā vł portet cereos vel aliquid aliud pertinens ad aliqđ officium faciat non est irregularis qui illud facit. vbi vero tantum per subdyaconū epistola solet legi: ibi fit irregular; 11. q. 3. Si quis eps. 2. vbi generaliter dicitur / si qd de sacro mysterio contingerit. Ad hoc facit quod habetur in seqn
§.5. tibus in principio. 24. di. ¶ Dicit etiam rod. φ licet irregularitas ipediat ordinis executionē antequā dispensetur cū tali/ si tamen celebrat: non propter hoc aliam irregularitatem incurrit. Siquidem nullus est iudicād⁹ irregularis nisi inqūtum inueniatur in iure expressū. extra de sen. excom. Is qui. li. 6. Suspensus quoqꝫ a beneficio non fit irregularis celebrando: quia nullo iure cauetur. secundum innocētī. Excōicati etiā vel suspensi ab officijs vel ministerijs que sibi nō competunt ratione ordinis licet peccēt illa exercendo. nō tamen incurrunt irregularitatem. vt dicit aluarus articulo quiquagesimo de plāctu ecclesie cuiusmodi est officium aduocati vel yconomi. ¶ De recipientibus autē ordines in excōicatione ponit richar. talem casum. Quidā religios⁹ manus violentas iniecit i clericum: et ātequā absolueretur ab excōicatione ordinē suscepit §.6. et sic irregularis factus est modo queritur vtrum per suū prelatum possit cum eo sup illa irregularitate dispensari? Respōdeo φ aut ille quando ordinari se pmisit non habebat facti memoriā vel nesciebat φ p illo facto esset excommunicatus: quia ius positiuū ignorabat aut habebat memoriam facti et noticiam iuris. Si autem erat memor facti et sciebat se p illo facto esse excommunicatum: prelatus suus super predicta irregularitate dispensare non potest cum eo extra de senten. excommu. Cum illorum. Et hoc siue iniectio pro qua fuit excommunicatus fuerit enormis siue non: siue etiam predictam irregularitatem et excommunicationem icurrerit ante religiōis ingressum siue post. §.7 Si autem quando fecit se ordinari / facti memoriam aut iuris peritiam non habebat: tunc sub distinguendum est / quia aut iniectio fuit enormis aut nō. si sic prelatus suus super predicta irregularitate dispensare non potest. vt habetur eodem capitulo quia maiora intelliguntur illis prohibita quibus vetita sūt minora. Prelatus autem suus a ta

li excommunicatione ipsum ab solucre nõ potuisset. vbi dicit q̃dam glosa q̧ minora vocat absolutionem et maiora dispensatione. cuius credo esse rationem quia q̃uis excommunicatio q̃z diu durat sit pena grauior. Irregłaritas est pena diuturnior. Si aũt non fuit difficilis aut enormis: tunc adhuc videtur aliquibus distinguendum. q̃a aut predictã irregularitatẽ incurrit añ igressum religionis aut post si ante: tunc prelat⁹ suus potest cum eo dispensare. vt ibi d̃r. Si autem ipsam contraxit post religionis ingressũ: tamen prelatus suus cum eo dispẽsare non põt. Q̃d inocẽti⁹ approbare videtur q̈ non sequitur si dñs papa cõcedit alicui potestatẽ absoluẽdi al: quẽ ab excõmunicatiõe q̧ ꝑpter hoc ille possit cũ eo dispẽsare sup irreglaritate quã icurrit per hoc q̧ excõicat⁹ celebrauit. Sed hosti. tenet q̧ in casu predicto prelatus põt dispensare: q̈ textus predicti ca. concedere videtur et ptãtẽ absoluendi et dispensandi: nisi iste religiosus fuerit adultus et discretus vt violenter contra obliuionẽ vel ignorantiam p̃sumat quod referendũ ẽ ad forũ iudiciĳ. q̈ i foro penitentie sibi credi d̃z si affirmet se habuisse ignorãtiam facti vel iuris qñ ordinat⁹ fuit. hec rich.

§.8. ¶ Secular̃ aũt i excõicatiõe ordines recipiẽs licet tunc nõ haberet memoriã facti vel haberet ignorantiam iuris. incurrit irregularitatẽ a qua per solũ papã liberatur nisi religionem ingrediatur vt dictũ est. Si aũt sciret se excõicatũ: est deponendus in perpetuum a susceptis ordinib⁹ vt dicitur in illo ca. Cum i. loꝫ et etiã scdm glosam. A bñficĳs. Quod est verũ scdm Rod. de rigore iuris: et si cõtra eũ agatur in foro iudiciĳ. Est autem rigor excessus seu austeritas facta ad terrorẽ: qui nõ debet seruari nisi vbi timeretur exẽplũ mali. d. 45. Sꝫ illd. ¶ Dispẽsatio d̃r iuris relaxatio vel lĩia aut pmis̃sio facta contra rigorem iuris. Dispẽsatio. Jus incedit media via/est enim equitas vnicuiq̧ q̃d suũ est tribuens bonis premia/malis supplicia. Et hoc debet iudex semꝑ seruare nisi ex causa iusta seruet rigorem vel faciat dispensationem. §.9. ¶ Quid si excõicatus vel suspensus ab officio excõicat vł absoluit ab excõicatiõe? Dicũt innocẽ. ⁊ hostieñ. q̧ propter hoc non fit irregularis. quia hoc nõ conuenit sibi ex ordine sed ex iurisdictione. extra de electione. c. Transmissã. sed absolutiõis solẽnia facere vt cũ stola oratiões et psalmos dicere ⁊ excõicatum in ecclesia introducere: est ordinis et officiũ sacerdotalis ⁊ ita hoc faciens ẽ irregularis. ¶ Notandum q̧ vltra predicta q̃ quo ad dispensationẽ in irregularitate conceduntur religiosis de iure cõi: ꝯcedit̃ fratribus minorib⁹ ex sp̃ali priuilegio per bonifaciũ octauum q̧ ministri et custodes valeant impartiri absolutionis ⁊ dispensationis bñficium q̃ ante ingressũ ordinis siue post in casibus excesserit ꝑ quibus excõicationis suspensionis aut interdicti sententĳs fuerint Priuilegiũ ffm mioꝝ rum.

ligati a iure vel a iudice generaliter. Et si hmôi sentētijs inodati aut in locis suppositis ecclesiastico interdicto diuina officia celebrātes vel suscipiētes sic ligati notā irregularitatis incurrerint nisi excessus propter quem scꝫ fuerint ligati excōicationis suspensionis aut interdicti sententijs fuerit a deo grauius et enormis ꝙ ad eandē sedē essent merito destinandi Tūc em̄ sicut nō pñt absoluere ab excōicatione: sic nec ab irregularitate i ipsa ordines suscipiendo vel in susceptis ministrando contracta.

§.10 Cum vero nō sunt fratres destinandi ad sedem apostolicā pro absolutione ab excōicatione suspensione aut interdicto: possūt per predictos prelatos ab irregularitate liberari nō solū ignoranter sed scienter cōtracta per hmōi priuilegiū cū papa de ipsa indistincte loquatur Alias non pl⁹ haberēt ex priuilegio ꝙ̄ habeant ex iure communi: ⁊ sic priuilegiū nullū esset. extra de priuilegijs In his. Uidetur autem innui ex verbis huius priuilegij ꝙ fratres non sunt destinādi ad sedem apostolicam pro absolutione excōmunicationum vel suspensionum etiam sedi apostolice reseruatorum: nisi sit magna enormitas excessus. Predictis concordant quidā notabiles iurisperiti: super hoc per me interrogati. Confertur autem amplior gratia fratribus de obseruātia p̄ Eugeniū quartū ⁊ calixtū tertiū: vt patet intuenti priuilegia eoꝝ. ¶ Quātū ad scd̄m scilicet de excōicatione minori: sciendū ꝙ talis remouet a sacramētorū perceptione / et si⁹ celebrat licet grauiter peccet null⁹ notā irregularitatis incurrit / nec eligere ꝓhibetur nec ea q̄ ratione iurisdictionis sibi cōpetūt exercere. si tamē scienter talis elect⁹ fuerit eius est electio irritanda: peccat autē conferendo ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata virtutis nō carēt effectu cū non videatur a collatione sed a participatione sacramentorum que in sola consistit perceptiōe remotus. Habentur hec omnia extra de clerico excōicato ministrante. Potest quilibet absolui a minori excōicatione p. ppriū sacerdotem. extra. e. Nup. ¶ Et p̄p⁹. dr proprius secundū Hosti. oīs sacer qui potest eū absoluere a peccato. Sacerdos etiam ligatus minori excōmunicatione potest secundū Rich. ab eodem vinculo subditū absoluere extra. e. Duobus. Sicut etiam excommunicatio maior infligitur a iure et iudice: sic etiam minor. Ex p̄dictis patet ꝙ excōicatus minori nō debet recipere corpus xp̄i sine absolutione preuia. Sic aūt excōicatus lꝫ peccet sacramēta ministrādo vt dictū ē: leuiter tn̄ peccat secundum goffridum.

Consequenter de participatione cū excōicatis vidēdū ē. ¶ Et p̄rio an participans cū excōicato sit excōmunicatus? Rñ. Si aliquis participet cum excommunicato excommunicatione minori nō propter hoc ē excōicat⁹. Si aūt participet in crimine cum excōiciato q̄st. 7 §. 1.

excōicatio minor

Minor

excõicatione maiori: icurrit eandem sententiam vt dictũ est. Si vero in loquela ac ceteris incurrit excõicationẽ minorẽ.11. q.3. Cũ excõicato. Excipiũt tñ aliq. 11.q.3.Qm̃ multos.et ca.Antecessor. Et hñtur per hunc versũ Utile/lex/humile/res ignorata/ nota necesse. Hec anathema quidem faciunt ne possit obesse. ¶ Utilitas excusat dupliciter. Uno mõ vtilitas excõicati. vt qñ q̃s loquitur ei in his que ptinent ad absolutionẽ/vl' alias ad salutẽ aie licet etiã alia verba incidenter vt apud eũ magis proficiat iterponat extra.e.Cũ volũtate. Et per hunc etiã modũ predicatores q̃ apud excõicatos vl' alia ꝑ rerũ detẽtores i predicationibꝰ ⁊ cõfessionibꝰ quasi gerunt causas eorũ qui ab ipsis spoliati fuerãt possũt ab ipsis licite elemosinã accipere preserti si alias in locis illis nõ valerent sustentationẽ hẽre. vt ibidẽ dr̃. Unde excõicati ⁊ interdicti pñt in ecclesiis ad p̃dicationẽ cõuocari qñ diuinũ officium non celebrat. extra.e.Rñsio. Itẽ põt cẽ vtilitas ex parte participantis/ vt cũ petit ab excõicato qđ ei dz extra.e Si vere. Unde si nolit soluere: põt i iudicio conueniri.ex. de iudi. Intelleximꝰ. Posset etiã scđz rob. ab eo ↄsiliũ petere ꝓ vtilitate tẽꝑali vel spũali seu necessitate: vbi nõ posset ↄmode ad aliũ ꝑitũ hẽre recursũ. ¶ Scđo excusat lex mr̃imonij rõne cꝰ excusaẽ vxor comũicãs viro excõicato. ¶ Tertio excusat hũilitas: per quã excusanẽ filij ñ emãcipati a ꝑticipatiõe pr̃is/⁊ etiã emãcipati qui sunt ei ↄmensales.⁊ ab eo habent necessaria Item excusantur serui/ancille/rustici qui dominorũ terrã colũt seruiẽtes seu mercennarij et alij subiecti: qui non a deo curiales sunt vt eorũ ↄsilio scelera perpetrent. qui scilz lz sint de curia: tñ nõ ↄsulũt perpetrare mala. Et itelligitur hoc scđm rob. de seruiẽtibus qui añ excõicationem erant astricti dominis. si vero post excõicationẽ se obligauerint ignorãtes dñm excõicatum/non tenentur exire. Si vero scienter. tenerentur discedere/nisi necessitas eos ↄpulisset q̃ fierent de eius familia. Cuz etiã monachi sint quasi de familia suoꝝ abbatum: excusantur si abbatibus excõicatis communicẽt vt ipse dicit. ¶ Sed nũquid i conuerso casu supiores licite possunt cõicare inferioribus excõicatis? Dicũt quidam q̃ sic qz eadẽ lege est supior astrictus inferiori quia inferior superiori. 22.q.5.De forma. Alij dicunt q̃ nõ. qz pñt ⁊ debẽt eos corrigere Thomas aũt vtrãq3 opinionem recitãs dicit q̃ ad minꝰ superiores cõicare debent inferioribꝰ in his i q̃bus obligati sũt eis. qz sicut inferiores obliganẽ ad obsequiũ supioꝝ: ita supiores ad ꝓuisionẽ iferioꝝ. ¶ Quarto excusat ignorãtia vt si q̃s ignorat aliquẽ cẽ excõicatũ. si tñ ẽ publica fama/vel audio a fide dignis q̃ audierũt aliquẽ denunciare: teneor idrerc veritatẽ ⁊ iteri eũ vitare donec certificatus fuerim vt dicit. Ray Et hoc est verũ vt dicit Rob. si per aliquos certificari possũ. si eni nõ possum certi

ficari qz forte sum parisius & excōicatio fuit publicata rome. si vitabo eū. pro leui autē fama vel si hoc dicat ei⁹ aduersari⁹ nō est conscientia formanda. arg. extra.c.Cū desideres. Si etiam aliqs dicat michi in cōfessiōe se esse excōicatū: nō teneor eū vitare nec priuate nec publice: quia ex hoc cōfessio redderetur odiosa. vt dicūt Hos. hosti. et Rich.
§.4 Licet aūt vt dicit extra.c.Cum nō ab hoie excōicatus sit vitandus qūuis non fuerit denunciatus/& hoc si sit publica fama ipsū publice in excōicationē icidisse extra. c. Cū desyderes. solus tamen sciens aliquem esse excōicatum ipsum tantūmodo priuatum debet euitare et nō i publico: qūdiu ab ecclesia tolleratur.
nota ꝓ securitate cōstitutionum ¶ huic tamen iuri derogaē per quandam constitutionem in cōsilio basilieñ. editam que est in pragmatica sāctiōe ecclesie gallicane inserta: vbi sic habet. Ad euitandum scandala et multa pericula subueniendumqꝫ conscientūs timoratis: statuit sancta synodus q nemo deinceps a communione alicuius i sacramentorum administratione vel receptione aut alūs quibuscunqꝫ diuinis vel extra pretextu cuiuscunqꝫ sententie aut censure ecclesiastice: seu suspensionis vel prohibitionis ab homine vel a iure generaliter promulgate teneatur abstinere vel aliquod iterdictum ecclesiasticum obseruare: nisi sententia prohibitio suspentio vel censura huiusmodi fuerit in vel contra personā vel collegium: vniuersitatem: ecclesiam aut locum certū aut certam a iudice publicatā vel denunciata spāliter aut expresse aut si aliquē ita notorie in excōicatiōis sñiam cōstiterit icidisse q nulla possit tergiuersatiōe celari aut aliq iuris suffragio excusari. Nam a cōione illius abstinere vult iuxta canonicas sanctiones. Per hoc tñ hmōi excōicatos suspensos interdictos seu prohibitos non extendit in aliquo releuare nec eis quomodolibet suffragari. De notorio nota ea que dicta sunt i fine. q. distinctiōis. Dicitur aūt pragmatica a pragma grece qđ est causa latine. Est quoqꝫ differentia inter abrogare & derogare. Abrogare est totaliter tollere: derogare vero i parte tollere. Per hanc etiam constitutionem modificatur illud decretū quo inhibebatur q null⁹ audiret missā notorū fornicatoris p facti euidentiā puta sacerdotis publice cōcubinā in domo sua tenentis 32.di. Nullus Excusabat tñ laicos ignorātia taliū missas audiendo quia milites magis armā et rusticos magis rura qꝫ iura scire legislator exī stimauit. C. de iure deliberandi. Sancimus Utrū tales sint irregulares sunt varū modi dicēdi. Quidā enim vt hosti. dicunt tales esse suspēsos a diuinis. vt habetur de cohabitatiōe cle. & mulier. Uestra et ca. vltio. vbi tales dicunt esse suspēsi quo ad se quo ad alios et per ꝯñs celebrando sunt irregulares. Alū autē dicunt tales esse suspensos / non tamen irregulares. vbi est duplex mod⁹ di

censuri. Quidā enī dicunt q lʒ su spēsi a iudice sint irregulares in suo officio vl' ordine ministrādo nō tñ suspensi a iure/nisi vbi canon talē penam iponit sicut imponitur extra de sen. 𝔷 re iu. Cū eterni: iudici male iudicanti. li. 6. et extra de sen. ex. Cū medicinalis: iudici non obseruata forma canonica excōicāti. Sed eiꝰ oppm̄ tenent Rich. sco. hostieñ. io. an. bartholo. panor. et astex. Innuitur enī expresse in capi. allegatis oēm suspēsū a diuinis officijs in suo ordine mīstrādo incurrere irregularitatem. a quo non poterit nisi per sedē apostolicā liberari: vt pʒ illa capitula

§.6. ituēti ❡ Nec obstat illū capi. de se. excōi. In qui. li. 6. i quo innuitur nullum esse iudicādum irregularē nisi sit expressū in iure qr hoc satis exprimitur in capi. allegatis et in ca. de sen. excō. Is qui. li. 6. Aliter vʒ ob alijs q notorius fornicator celebrādo non incurrit irregularitatem qr non est suspensus directe seu per iuris sententiam puta dicēdo. Suspendimus talē vel talis ipso facto sit suspēsus a dis officijs sʒ indirecte inq̄tum inhibet alijs ne missā eius audiant. Et secundum hunc modū videtur loqui scotus in fine. 13. distinc. dicens q licet phibeatur di. 32. q nullus audiat missā notorū fornicatoris: vt. s. corrigatur non tamē sequitur talem sacerdotem esse irregularem. cum pene non sint ampliande. et secundum hunc modum sunt capitulo intelligē

§.7 da ab hostieñ. allegata ❡ Dicit enim ibi talis suspensus quo ad se sicut quilibet existēs in peccato mortali. 𝔷 quo ad alios iquātum inhibetur ne aliquis eius missam audiat. ❡ Quid si sciam aliquem esse excommunicatum sed actu non aduerto 𝔷 cōmunico ei. Rn̄det rob. q credit q non pecco nec incido in excōmunicationē. ❡ Quid si audiui aliquē excōmunicare: et vsq post annū ipsū non video: nunquid teneor ipm vitare? Rn̄det rob. q si talis credatur eē timorosꝰ/𝔷 q̄ tūc seruabat excōicationē: alios vitādo 𝔷 mō nō seruat cōioni aliorū se igerēdo possum credere ipʒ absolutū. si vo nō ē talis debeo ipm vitare donec pbabiliter infirmat de eiꝰ absolutiōe. ❡ Quito est excusanda necessitas vt si q̄s per terram excommunicatorum transiens emant sibi necessaria victualia vel elemosynā accipiat. Nec est expectanda extrema necessitas scd̄m rob. sed sufficit q non possit commode aliter de facili aliunde habere. ❡ Secundum vero innoceñ. elemosyna indistincte ab excōmunicatis recipi potest. imo etiam est eis suadendū vt faciunt elemosynam: vt veniant ad penitentiā. ❡ Sic excusant parētes cōicādo cū filijs emācipatis 𝔷 excōicatis quibus necessaria recipiūt 𝔷 domini cōicādo cū mercēnarijs excōicatis qn̄ sine magno incommodo ipsos vitare non valēt scd̄m hostī. Excusat etiam necessitas nō tantum eos qui recipiunt ab excommunicatis sed etiam eos q̄ eis subueniunt in casu necessitatis. Unde in illo cap. Quoniam multos/ dicitur q si quis excō-

municatus in substentationē nō superbie/sed humanitatis causa aliquid dare voluerit: non p̄hibemus. ¶ humanitatis intelligatur quando indigent vel indigere presumuntur / nec est necessitas extrema expectanda. et si ab eis petatur hospitiū: nō debet eis a quo primo petunt expectare donec ab aliis sint repulsi vt dicit rob. ¶ Utrū participās cum excommunicatis i casibus non concessis peccet mortaliter

§.6.

Quidam dicunt q̄ sic: sed quia hoc videtur valde graue q̄ homo pro vno verbo leui mortaliter peccet et multis excōicantes laqueum damnationis iniiceret qui in eos retorqueretur. Jdeo aliis probabilius videtur vt dicit thomas q̄ tantū peccat mortaliter quādo i crimine sibi participat vel in diuinis vel in contemptum ecclesie ¶ Sed contra hoc arguitur, quia vt dicitur extra de his que vi metus vel causa fiunt. Sacris: q̄ propter metum mortis nō debet aliquis excommunicato participare quia aliquis debet prius subire mortē q̄ peccare mortaliter: sed hec ratio nulla esset nisi cōmunicare cū excommunicato esset pctm mortale. ¶ preterea. facere contra preceptum ecclesie peccatum mortale: sed ecclesia precipit q̄ nullus excōmunicato cōmunicet ¶ Ad primū rn̄det tho. q̄ decretalis illa loquitur de participatiōe in diuinis. ¶ Ad s̄m dicit q̄ p̄ceptū eccl'ie principaliter respicit ad spūalia: & ex cōsequenti legitimos act⁹. et ideo qui cōicat ei in dis: facit ɔtra preceptū et mortal'r peccat q̄ aūt cōicat ei in aliis/facit p̄ter p̄ceptū et venialiter peccat. Cōcor. Bonauē. et rich. ¶ Et notādū q̄ igressus ecclesie est iterdict⁹ illis q̄ scienter celebrāt vel faciūt celebrari diā i locis iterdictis/seu excōicatos publice siue interdictos recipiūt ad diuina officia vl' ecclesiastica sacramenta siue ad ecclesiasticā sepulturam: donec de trangressione hmōi arbitrium eius cui⁹ sententiam ɔtempserunt satisfecerint competenter. libro. 6. de priuilegiis epōrum. Et intelligitur hoc de excōicatis a iudice: vt patet per clausulā precedētē. Concordat directoriū iuris. Tales tn̄ nō sunt irregulares de sentētia excōicationis. libro. 6. vbi sic dicitur Js qui presentibus excōmunicatis maiori excōicatione sciēter celebrat: irregularitatis laqueum nō incurrit cū hoc non sit in iure expressum. Sunt tamen hmōi propinqui irregularitati/ q2 si stante tali interdicto se i ecclesia igerant diuinis/ i suo agēdo officio sunt irregulares. vt. e. Js qui. Notandū insuper q̄ vt habet extra de clerico excōicato. Si celebrat: isti dicuntur participare excōicatis in cōtemptū ecclesiastice discipline q̄ cōtra p̄hibitionē superior̄ cōioni excōmunicatorū pertinaciter se igesserint: et dicitur pertinaciter: q̄si studiose vt dicit ibi glosa. Tales enim nominatim moniti sunt excōicandi extra de sententia excōicationis. Constitutionē libro sexto. Quia vero participātes excōicatis in diuinis mortaliter peccant vt dictum est. isti §.1

publice excōmunicato intrante ecclam oēs debent exire vel ꝓcurare vt exeat. 14. q. 1. Omnis ꝗ Sacerdos tamē postq̄ canonē incohoauerit superueniat excōicatus public⁹: nō dz missā imꝑfectā derelinquere vt dicit rich. argumentum ad hoc. 7. q. 1. Nichil ¶ Alij autem dicunt ꝙ sumpto sacramento anteq̄ dicatur post cōio debet monere illuz vt exeat et si nō vult exire: potest eum sacerdos eijcere etiam si cleric⁹ sit ipse excō. ⁊ si non ꝑt eijci: in sacristiā vel alibi rediens missam cōpleat. Dicit quoq̄ Innocentius ꝙ si excōicatus sit in ecclia non causa orandi sed pro alio negocio. non videt quare in eadem ecclesia orare non possit. Peccat aūt publice excommunicatus ingerendo se cōioni aliorum maxime in diuis/cū alios scādalizet. extra de clerico excommunicato Illud. vbi dicitur de quodam excommunicato ꝙ peccauit coram se faciēdo celebrare diuina ¶ Unde non debet intrare ecclesiam ad orandum: dum ibi agūtur diuina officia: vt dicit rob. secus si solum intrat ad trāseundum per eam/aut ad audiendū predicationē extra. c. Rn̄sio. Secundum tn̄ iohānē theutonicū excōicatus potest intrare ecclesiā ad orandū quando ibi non celebrantur diuina: cum non inueniatur ei prohibitū. ¶ De occulte autem excommunicato est dubium. Quidam enim dicūt ꝙ nō tenetur se reddere notabilem de excōicatiōe occulta/quod faceret si vitaret cōionem aliorum quia cum alius non debeat euz

De occulte excōicato

prodere vitando ipsū in publico multofortius nec ipse tenetur se prodere. Alij autem dicūt ꝙ nō est simile: quia est in potestate ipsi⁹ se corrigere: absolutionem impetrando. Non est autem in potestate alterius eum corrigere taliter vitando ipsum. Hanc opinionem tenet rob. Pria opinio videtur michi verior. Un̄. 6. q. 3. Si tn̄. dr ꝙ si eps reputauerit aliquē excōicatum pro peccato occulto sibi noto: lz ꝑ epm iubeat recedere ab his ꝗ de hoc nichil sciunt: q̄diu tamē nichil probatur contra eum ille in cōione oim preterq̄ ipsius epi ꝗ eū reū iudicat ꝑmanebit ¶ Ad illō autem quod dicebatur de argumento simili: dico ꝙ argumentū ꝑme opiniōis non est a simili/sed a minori ad maius: qr cuz alius minus teneatur eū diligere q̄ ipse: si alius non debeat ipsum prodere: multomagis nec ille seipsum. ¶ Quod aūt addit ꝙ ipse pōt absolutionē impetrare dico ꝙ non semper excōmunicati possunt hoc in prōptu obtinere propter varia impedimenta occurrētia ¶ Et si arguas ꝙ inhibetur alijs ne cōicent cū excōicatis igitur etiam ecōtra inhibet excōicatis cōicatio aliorum ¶ Rn̄. ꝙ illa ꝯña nō est necessaria vt ꝓz per scotū in precedētibus de notorio fornicatore. et dato ꝙ valeret: nō concluderet nisi de puplice excōicatis qui tantum sunt vitandi. ¶ Et si arguas per capi. allegatū de clerico excōicato vbi dr ꝙ excōicatus sine delicto non pōt alios nonvitare dico ꝙ illō capi. loquitur de publice excōia

cato. vt patet ipsum intuenti. Talis autem peccat ingerendo se communioni aliorū quia ipsos scādalizat: non sic de excōicato occulte. Caueat tñ talis a sacramentoꝝ administratione seu executione et susceptione: qꝛ esset irregularis: vt pꝫ ex precedentibus. ¶ Quid si ille qui clericum
§. 14. verberauit iam composuit cum eo: vel vadit pro absolutiōe aut iam iurauit stare mandato episcopi: Rñ. secūdū ray. ꝙ in oib⁹ casibus predictis quilꝫ eū vitare tenetur etiā eps. cū nondū sit absolutus. extra. c. Cum desideres. ⁊ ca. a nobis. Eūti tamē ad curiā pro absolutione communicari potest in his que ad viā pertinent. ¶ An superueniente pu-
§. 15. blice excōmunicato/teneor exire de domo. Dicunt rod. ⁊ innocentius. ꝙ non. lꝫ enim michi i ead camera comedere/sed non in eadem mensa. Possū etiā in eadem domo hospitari: nō tamen iacere in eadē lecto. ¶ Nunquid possū recipere litteras excōicati vel ei mittere siue etiam nuncios vel encenia. Rñdet rod. ꝙ sicut notauit hugo: nullū eorꝫ ꝫ. nisi in casu in quo licet ei loqui. Recipiens tamen munus ab eo non tenetur restituere, licet agat recipiēdo ¶ Qui etiam verbū salutationis ab excōicato recipit nō dꝫ eū resalutare. sed potest dicere deus emēdet nos. ¶ Quid si aliquis assurgat. vel reuerentiam exhibeat excōicato/aut se inclinet ei salutanti aut moueat labia quasi resalutans eū tamen nichil dicat ¶ Rñ. scđm rod. ꝙ nō icurrit excōicationē. pene eñ nō sūt ampliāde sꝫ restrīgende.
¶ Utrū ꝯtractus initus cū excōicato teneat đ iure ¶ Rñdet ray. §. 16.
ꝙ si cōtrahēs non obligat se ad cōicandū cū excōicato/lꝫ peccet tūc ei cōicando in contractu: tñ tenet contractus si vero obliget se ad cōicendum cū excōicato in casu nō ꝯcesso nō tenet ꝯtractus
¶ Utrū vassalli possint cōicare dñis suis excōicatis ¶ Dicit rod. §. 17.
ꝙ de hmōi vassall'. notat hugo. ꝙ absoluti sunt a iuramento fidelitaris ꝙ̄diu dñs illoꝝ est excōicatus. et debēt ab eo abstinere. 15. q. 6. Nos sanctorum. Tenetur tamen ei reddere tributa et pēsiones sicut debitor tenetur reddere excōmunicato quod ei debet nec peccant sic cōicādo ei licet soluāt in ꝓpria persona. qꝛ necessitas excusat. quibus Rich. cōcordat di. ꝙ hoc statutum est in detestationē criminis vt magis principes timeant contēnere ecclesiastica ꝓcepta. Si tamen dubium est vtrū princeps sit excōmunicatus vel nō: obedire tenētur quia in dubiis superioribus est obediendū 23. q. 1. Quid culpatur. ¶ Dicit etiā ꝙ milites tenentur principi excōicato cōicare i his q̄ agit ꝓ fidelib⁹ vl' patrie defensione. vt quidā dicūt. Non est etiam fomentū soluere pecuniam debitā excōmunicatis ꝙ̄tum erat quando multi vassalli eos sequebātur parati obedire eis. vt dicit rich. ¶ Utrum in necessitatis articulo possit homo cō- §. 18
fiteri sacerdoti excōicato excōicatione maiori. ¶ Dicit astex. li. 5. titulo. 14. ꝙ nō. cū quo cōuenit hostien. ⁊ ray. cum talis nō

valeat eum absoluere. Confitea tur igitur deo et doleat tantum distulisse cõfessionem. posset tan tum ab ipso consiliũ querere su per salutẽ aie sue vt patet ex pre dictis ꝛ sic posset sacerdos ei re ducere ad memoriã peccata cõ missa vt ab eis doleret seclusa tñ
§.19 absolutione sacramẽtali ¶ Utrũ papa cõicãdo cum excõicato in cidat in canonẽ. ¶ Dicit ber. ex tra.e. Nulli. ꝙ nõ. licet alias ma lefaciat. qꝛ pricepꝭ solutꝰ est le gibus. ff. de legibus. Princeps. Epꝭ tamẽ qui participat in cri mine cum illo quẽ excõicauit: in cidit in eãdem sentẽtiam aucto ritate iuris. extra de sententia ex cõis. Nuper. vt dicũt hosti. ino. et ray. nullus autem canõ ligat papam nisi sit hereticus.
q.8.

Einde vidẽdũ est de absolutiõe ab excõicatione/ vbi notãdũ ꝙ sñia ex cõicationis qñq
§.1. ferꝛ a iure/ꝛ qñq ab hoie. Sententia dicitꝛ ferri a iure secõꝫ rod. qñ ab eo qui põt facere ꝯstitutionẽ gñalẽ: vt pa pa vel pticularẽ vt legatꝰ vł epꝭ statuit aliqd in perpetuũ et fer tur sñia in trãsgressores. Si aũt statutũ nõ sit perpetuũ. vel fera tur sñia in fauorẽ vel odium ali quaꝝ pticulariũ psonarũ. talis sñia non est iuris dicẽda ſꝫ hoĩs ¶ Itẽ sciẽdũ ꝙ gñaliter ab oi ex cõicatiõe maiori lata a iure põt excõicatꝰ absolui a suo epõ: nisi ꝯditor canonis sibi reseruauerit ex.e. Nup. A sñia vo iudicis nõ potest qs absolui nisi per ipm vł per eius successorem. 11. q. 3. Si

epõ. vel p superiorẽ de quibꝰ di cetur in sequentibus. de hac ma teria. sic dicitur extra. e. Nuper in fine. Uerũ si difficile sit ex ali qua iusta causa ꝙ ad ipm excõi catorẽ absoluendus accedat: cõ cedimus vt prestita iuxta formã ecclie iuratoria cautiõe ꝙ excõi catoris mandato parebit: a suo absoluatur epõ vel ꝓprio sacer dote Iusta causa assignaꝛ ꝓpter nimiaꝫ distantiã. c. Relatum. qꝛ dilatio phie est periculosa. de pe. et remis. ca vl. de quo in fine hu ius ca. ¶ Utruꝫ ille qui incurrit §.2.
excõicationẽ in vno epatu possit absolui ab alio epõ i cuius dyo cesi moratur. ¶ Rñdeo secundũ rich. ꝙ cũ epꝭ alicuiꝰ possit ipm absoluere a petis q̃ extra suum epatũ ꝯmisit: probabili videtur ꝙ etiã ipsum possit absoluere ab excõicatione que est a iure quã extra suũ epatũ cõtraxit. non sic est de illa q̃ est a iudice siue fue rit spaliter cõtra determinatam personam siue generaliter lata. vt ex precedentibus patet. Non enim tñ defertur excõicationi q̃ est a iure sicut illi q̃ est ab hoie. concor. rod. ¶ Notandum vt di §.3.
cit rich. ꝙ legatus postq̃ exiuit terminos legationis sue: absol uere nõ posset illũ quẽ infra ter minos legationis sue excõicaue rat nec epꝭ extra suã dyocesim exñs potest absoluere ab excõi catione in foro ꝯtentioso. ibi scꝫ pro tribunali sedendo ad cogno scẽdum de causa. qꝛ hoc preiudi caret aliũ epõ. lꝫ hoc posset ꝯmit tere alicui in sua dyocesi. Et ha bentur p̃dicta extra de officio le gati. Nouit. parti in textu ꝛ par

tim in glosa. pōt tñ subditū suū absoluere i foro pñie: nō tātū a pctis s3 etiā ab excōicatiōe quā tulit in eū: qr i hoc nullū p̄iudicium facit. Ep̄i tñ expulsi possūt iurisdictionē suā extra dyocesiz exercere. si hoc nō possit p se vel per aliū in sua dyocesi. extra de foro cōpetēti. Quāuis. li. 7. Judex a papa delegatus nō valet post annū absoluere illū q̄ excōicauit. extra de officio delegati.

44 Querenti. ¶ Utrum absolutus ab officiali episcopi excommunicati sit vere absolutus. ¶ Respon. q̄ aut episcopus instituit illū officialez suū postq̄ iā erat excōicatus aut āte. Si p̄rio mō: talis nō est vere absolut⁹. qr cū ep̄s excōicat⁹ maiori excōicatione sit ab oī actu legitimo suspēsus: nō poterit instituere officialem: si scd̄o modo: est vere absolutus. vt dicit rich. hec autem possunt aliquo modo probari p ea que habetur. 6. de officio vicarij. Romana. ¶ S3 cōtra hoc arguitur quia si episcopus corporaliter moreretur aut deponeretur anteq̄ officialis inciperet vti officio suo: iurisdictio ab episcopo sibi cōmissa expiraret. extra de officio dele. Licet. i glosa ergo a simili si excommunicetur. ¶ R̄ndet rich. q̄ nō est simile qr mors aufert potestatē ⁊ depositio aufert in perpetuū potestatis executionem excōmunicatio autē non sed suspendit eā ad tēpus. Sede vacante pōt capitulū absoluere a sententia a iure vel ab hoīe lata sicut poterat episcopus. li. 6. de maiori. et obia.

45 ¶ Si archiep̄s absoluat excōicatos ab ep̄o i casu nō concesso non valet absolutio qr est a non suo iudice nisi qñ hoc h3 ɔsuetudo q̄ dat iurisdictionē: s3 si cā p appellationē deferr̄ ad eū poterit absoluere ita tñ q̄ nō nisi vocatis ptib⁹ et cognitio de appellatiōe extra ꝺ sē. excō. Romana li. 6. ⁊ ibidē ca. Uenerabilib⁹. Si ep̄s absoluat a sñia lata p suuz archidyaconum / decanum seu plebanū. tenet absolutio quia ē iudex ordinarius tam clericorū q̄ laicorum sui episcopatus ar. 11. q. 1. de persona. Sed non debet sine conscientia illius ⁊ congrua satisfactione extra de officio ordi. Cum ab ecclesiarū prelatis. vbi hoc mādatur cuidam episcopo si sententia sit rationabiliter lata. ¶ Excommunicatū 46.
antē a curato qui non habet cōtensiosam iurisdictionez potest episcop⁹ ip̄o requisito absoluere scd̄m rod. in locis in quibus curati excōmunicant de consuetudine. pro dānis quorum ignorātur actores. Si de facto absoluo aliquez ab excōmunicatione de qua nō possum et postea aduertā me non potuisse debeo si possuz certificare eū de errore meo et consulere q̄ impetret absolutionez vt dicit rod. ¶ Absolutio 47
ex causa falsa facta (secundū innocentiū ⁊ hosti.) nō tenet. quia sic iudex non intendit absoluere. vt puta si absouendus dicat se satisfecisse vel iniuriam sibi remissam esse vel aliquid tale q̄ non fit verum. alias absolutio siue sit iusta siue iniusta tenet quo ad ecclesiam militantem ar. ex. de re iuris. Omnis res. Judex 48.

sicut potest aliquem inuitum excommunicare: sic potest etiam manifeste ↄtumacē iuitū discrete absoluere seu sñiam excõicationis relaxare si eius saluti viderit expedire. vt dicunt tho. et rich. ¶ Utrū excõicatus cui dicit excõicator reuoco vł relaxo sñiā quam in te tuli et non dicit absoluo sit vere absolutus. ¶ Rñdet richar. ꝙ sic. loquendo de absolutione que fit ex vi iurisdictionis i foro exteriori non sic de illa que fit in foro pñie. rõne eni sacramēti i ipsa sunt magis obseruanda verba vnde debet dicere sacerdos absoluo. ¶ Utrum absens possit per litteras absolui? Rñdet rich. ꝙ sic. sicut potest absens excõicari / de quo in precedentibus dictuȝ est. Et si littera non ꝑueniret ad excõicatū vsqȝ post mortem absoluentis. tamē absolutus est ex quo sigillatur littera Et hoc expresse dicit glosa xi. q. i. De manifesta. Aplus nā ꝙ excõicauit absens. vt ibi dicitur. Omnis autem res per quascunqȝ causas nascitur per easdē dissoluitur. extra. de regulis iuris. ¶ Sed contra hoc arguitur quia extra de sententia excõicationis. A nobis in fine dicitur ꝙ absolutionis forma seruetur: vt fiat cum penitentiali psalmo et orõne dñica ⁊ alia cõsueta ⁊ eodē titulo Cum desideres dicitur ꝙ debet excõmunicatus iurare ꝙ parebit mandatis ecclesie sȝ hec non possunt obseruari circa absentem ergo absens absolui non valet. ¶ Respõdet rich. ꝙ debet fieri sicut dicunt ille decretales. Et aliter faciens si non sit necessitas vel euidēs vtilitas peccat tamen hoc obmittens nichilominus ꝟe absoluit. Unde glosa super illam decretalē. Cum desideres. dicit ꝙ iuramentū nō est de substātia absolutiōis: sed recipitur potius ad cautelā ne de cetero talia presumat / quod ꝓbat per hoc ꝙ aliqui absoluūt sine iuramento. ex. super eo. qđ non fieret si esset de substantia. hec rich. Sic etiā premittuntur aliqua ipsi absolutioni vt sententia in maiori timore et reuerentia habeatur. ¶ Fit autem absolutio per hec verba vel consimilia. Auctoritate qua fungor absoluo te a sententia seu ab oībus sētētijs excõmunicationis quas incurristi ⁊ restituo te cõmuni fideliū et sacramentis ecclesiasticis Illa aūt que ad sīlē reuerentiam premittuntur sunt hec. quasi eñi consuetū est scõm hosti. vt spolietur excõicatus ꝗ ante ianuam ecclesie prostratus corā eo ꝗ eū absoluere debet ab eodem verberabitur dicendo. Miserere mei deus. deinde dicitur Kyrie eley. ⁊c. pater nr̄. ⁊c. Saluum fac seruū tuū vel tuos si sint plures. Nichil ꝓficiat inimicus i eo. Esto ei turris fortitudinis. ⁊c. Dñe exau. Dñs vobi. Oremus. Deus cui ꝓpriū est misereri semper et parcere suscipe deprecationē nostrā: et hunc famulum tuum quē excõicatiōis cathena ↄstringit: miseratio tue pietatis absoluat Et tunc dicat hec verba vel equipolentia. Auctoritate dei et beatorū petri et pauli apostolorū absoluimus te a sententia. Quo facto debet pñi

§. 9. — §. 10 forma absolutionis

apprehendere manu3 eius dextram/et eū introducere in ecclesiam ei reddendo cōiem xp̄ianā. Dicit aūt idē: iuramentum esse de substantia absolutionis: s3 in hoc cōiter non tenetur vt pt3 ex preceden̄ et contra eum expresse est text⁹ illoꝝ capi. Cum desideres. et sup eo. vt pt3 intuēti Dicitur eni ibi ꝙ iuramentū potius ad cautelā et consuetudine ecclesie ꝙ̄ rigore canonū est inductū. Dicit tñ hosti. ꝙ qñ aliq̄ generali sententia sunt ligati / vel alias sunt excōicati occulti: tūc sufficit absolutio sine iuramento. Predictis non obstat qđ dr̄ i illo ca. Cum desideres. ꝙ nō est cōicādū excōicato nisi fuerit secundū formā ecclesie post iuramentum prestitū absolut⁹. Per hoc eni (vt dicit ber.) innuit ꝙ nō sufficit iuramentū vel cōpositio nisi sequatur absolutio q̄ tamē q̄tum ad veritate3 est eadē sine iuramēto Nec ad formā absolutionis (scđ3 ray.) sufficit vti verbis quibus quidā simplices vtūtur dicētes Absolutionē oī3 peccatoꝝ tuoꝝ tribuat tibi oīps dominus. Talia ei verba nō sūt forma absolutionis/sed sunt verba or̄ois sed oportet vti verbis absolutionē continentibus. ¶ Dicit etiā ray, non debet aliq̄d iūgi alicui sub debito prestiti iuramenti si presumitur ꝙ non seruet. Cui concor. ber. extra. c. Ex tenore. dicit ꝙ pp̄ter presūptionem qñq3 iuramentū nō indicitur extra de presumptionibus. Litteras Qr̄ vero vt dictum est iuramento nō ex rigore iuris s3 ecclesie cōsuetudine ad cautelā est inductū. circa hec ⁊ alia que ante absolutionē ad censure ecclesiastice reuerentiā premittūtur diuersarū ecclesiarū consuetudines videntur esse obseruande. In multis eni ecclesijs talia sunt per contrariā consuetudinem abrogata. ¶ Et notandum ꝙ si alicui cōcederetur ꝙ posset eligere confessorē qui ipsum absolueret ab oib⁹ cēsuris ecclesiasticis et secū dispensaret in irregularitatibus/plenariāq3 remissionē sibi cōcederet: posset absoluens vti talibus verbis. Dn̄s nr̄ iesus christus per merita sue sacratissime passionis te absoluat Et ego auctoritate michi commissa absoluo te ab oibus sentē cūs excōicationis suspensionis ⁊ interdicti quis in curristi. ⁊ dispenso tecū in oibus irregularitatibus quas contraxisti ⁊ restituo te cōioni fideliū ⁊ sacramentis ecclesiasticis. Itē absoluo te ab omnibus peccatis tuis/ ⁊ cōcedo tibi plenariam remissione3 omnium peccatoꝝ tuorum. In nomine patris et filij ⁊ spūssācti ¶ Qr̄ vero qñq3 vnū conceditur sine alio: ideo variāda est absolutio scđm variationē concessionum. Item notandū ꝙ papa sic pōt reuocare excōicationes a iure positiuo latas ꝙ illi qui eas icurrerunt non indigent alia absolutiōe vt dicit ioh. andree de imunitate eccl̄ie. Qm̄. li. 7. Idē posset dici de alijs penis canonicis. ¶ Ulteri⁹ notādū secūdū ray. ꝙ excōicatus pp̄ter dānum quod itulit si satisfacere potest non debet absolui nisi satisfaciat. si tamē absoluatur tenet abs

solutio: sed peccat qui talem absoluit. Et si damnũ sit notorium satisfactio debet precedere absolutionem. secõ boñ. Judex tñ vt dictũ est prius posset inuitũ absoluere si videret expedire eius saluti. et similiter posset dici si expediret cõi vtilitati. ¶ Cũ de excõicatiõe dubitatur/ an debeat peti absolutio. Rñ. secõm rod. q si quis de hoc habet ꝯscientiã nimis scrupulosã: eam deponat ad consilium boni viri. quã si noluerit vel nõ possit deponere/ vl habeat de hoc ꝓbabilẽ opinionem: faciat se absolui ad cautelam. ar ex. de sen. excõ. Inquisitioni. Excõicatus pluribꝰ excõmunicatiõibus ab vno vel a diuersis epis/ põt absolui ab vna absq3 hoc absoluat ab alia q2 non sic est cõnexio in absolutione sicut in gratie infusiõe. vt dicit boñ. ¶ Et notandũ q illõ qd tollit excõmunicatio reddit absolutio. puta excõicatus est suspensus a legitimis actibus/ et p absolutionẽ ad eos restituitur.

¶ Sũt autẽ plures casus i quibus iniiciens manus violentas in clericũ: citra sedẽ apostolicã põt absolui: quoꝝ hic aliqui notãtur. Et primo cum quis est in mortis articulo/ vel paupertate vel senectute tanta grauatur vel infirmitate tanta q ad ecclesiã romanam laborem subire non valeat veniendi vel ad hoc alio impedimento canonico retrahitur. extra de sen. excõ. Quod de his. Iniũgendũ est aũt talibus vt cessante impedimento/ se representent sedi apostolice/ vl ei qui eos absoluere posset eiꝰ mãdatum super hoc suscepturi. qd si oportunitate habita nõ fecerint in eandem sẽtentiam reincidunt. de sen. ex. Eos. li. 6. ¶ Intelligitur aũt mortis articulus nõ solum propter infirmitatem sed etiã pro quocunq3 periculo vicino morti. puta si habeat inimicitias capitales et timeat hostẽ vel predonẽ/ vel si sit periculose nauigaturus/ vel per loca insidiosa trãsiturus. vel si sit obsessus vel obsideat, vt dicit hostiẽ. ¶ De paupertate di. rod. q nõ excusantur illi pauperes qui cõsueuerunt mendicare/ et robusti sunt corpore ad eundum. De infirmis dicit innocẽtius q possunt absolui etiam si non immineat periculum mortis/ vt si quis habet podagram vl quartanã. Idem etiã dicendũ est de illo qui sic est mẽbris destitutus q ad sedẽ apostolicã accedere non possit vt di. hosti. vt sũt ceci manchi et i pede mutilati. Alia autem canonica impedimenta non expressa sunt arbitrio boni viri limitanda extra de voto. Quod sup his. ¶ Mulieres etiã ad sedẽ apostolicã nõ mittũtur extra. e. Mulieres. Nec distigui debet vtrũ sint fortes vel debiles. nec an sit iniuria enormis vel leuis. Mulier tamen incendiaria sacri loci vel [falsificatrix] litteras pape: esset ad curiam mittenda: secõ rod. quia non inueniuntur iura in hoc parcere mulieribus et forte causa est q2 hmõi crimina nõ cõmittuntur nisi p excogitatã maliciã/ sed manuũ iniectio multotiens fit ex subito impetu Quibusdã tamen videtur o ppo

situm quia inhonestũ et periculosum est mulieres per mũdum discurrere ⁊ illa que hic ponunt de non mittẽdis ad sedem apostolicã ꝑpter iniectionẽ manuũ in clericos videntur intelligi etiam in alijs sentẽtijs excõicationis quarũ absolutio reseruatur summo põtifici Serui quoq; nõ debẽt mitti quando hoc esset in graue p̄iudicium domini puta cum sũt nimis a sede apostolica remoti:nisi fuisset tam enormis excessus ꝙ propter vitãdũ scãdalum ad sedẽ apostolicam essent mittendi.extra eodem.Relatum. Et est intelligendum de seruis qui sunt seruilis cõditionis/non de famulis seruientibꝰ Tales autem secundum innoc. sunt absoluendi per episcopum vel per proprium sacerdotem si episcopus non possit haberi extra.e. Nuper. Impuberes etiã eximuntur licet post pubertatẽ petant se absolui.e.c.i.et vltimo Incidunt tamen in canonem si sint doli capaces/ et animo iniuriandi et vindicandi percutiant vt ex̃ cap.finali patet.alias non incidunt. ¶ Non sunt insuper ad sedem apostolicam mittendi illi qui clericis non grauem sed modicam et leuem iniuriam irrogarunt.c.Peruenit. et religioso.libro sexto. De regularibus autem sciendum ꝙ regularis si percusserit regularem eiusdem claustri: ab abbate vel aliter dicto prelato ꝑprio potest absolui. extra de sententia excommunicationis. Cum illorum nisi excessus sit difficilis et enormis vt si ad mutilationem membri vel ad effusionem sanguinis sit processum. et hoc ex vulnere inflicto quod desiderat etiam medicum cirurgie. vel aliorum medicinalium secũdum host. Effusio si quidem abundãtiam significat vt dicit ber. hoc autem committendum est arbitrio iudicis. puta episcopi vł abbatis vt ipse dicit.vel si in episcopum vel abbatem sit manus iniecta. et idem est de p̄latis alio nomine dictis vt dicit glosa ber. ¶ Eodẽ quoq; modo potest absolui regularis qui ante ingressum religiõis tale aliquid cõmisisset vt ibi dicitur. Et si regularis non habet prelatum vt si sit defunctꝰ vel excommunicatus: ad dyocesanũ est recurrẽdũ scꝫ host.e. Monachi. Si vero regularis percusserit regularem alterius claustri: per abbatem ꝑprium ⁊ eius qui passus est iniuriam absoluetur e.Cum illorum. ⁊ congruum est ꝙ vnus alteri totum cõmittat. Si vero regularis ꝑcusserit clericum secularem: nõ poterit absolui nisi per sedem apostolicã vt scandalum euitetur siue illa iniectio fuerit enormis siue non extra.e.Cum illorum. Factum enim maioris scandali est vt religiosꝰ percutiat clericum secularẽ ꝙ si secularis secularem percutiat.vt dicit Richar. Oppositum tamen huius nũc habetur libro sexto e. Religioso. vbi dicitur ꝙ talis potest per episcopũ absolui sicut posset clericus secularis. ¶ Utrũ illi q̃ possunt excõmunicatos absoluere possint hoc alijs committere. ¶ Rñ. sm ber. extra eodẽ. De officio iudi-

eis ord. eis quib⁹. q illi pñt hoc committere qui possũt absoluere iure a principe delegato. vel iure ordinario seu ex priuilegio perpetuo rõne dignitatis vel officij concesso. Illi aũt cõmittere non possunt quibus hoc competit non ex officio sed ex priuilegio eis spali concesso. q: certum misteriũ eis ꝯmittit i hac parte non aũt iurisdictio extra de officijs delegati. Qm apostolica.

qd. 9
De interdicto est vlterius ꝯsiderãdũ: siquidem noie cẽsure eccliastice intelligunt excõicatio suspensio ⁊ interdictũ. extra de verb. sig. Querenti hec eni pene sepe ab ecclesia inferũtur. ¶ Interdictũ aliud generale aliud particulare. generale dicitur quando gñaliter interdicitur regnũ seu ꝓuincia ciuitas vl castrum quod quidẽ dicitur generale q̃tum ad locũ illũ cum nullus excipiat. Particulare aũt qñ de multis ecclesijs vna vel pauce interdicuntur extra de ver. sig. Cum in partibus ¶ Locum autem interdicere nichil aliud est q̃ hoies a certis sacramentis ibidẽ recipiendis et a sepultura et diuinis officijs ꝓhibere vt magis declarabitur i consequẽtibus. Cum autem habitatores loci interdicuntur tũc non debent alicubi audire diuina vel recipere sacramenta nisi in casibus a iure concessis. 6. co de. Si sentẽtia. ¶ Differũt vero suspẽsio ⁊ interdictum. Persona eni suspẽditur qñq quidẽ a beneficio / qñq ab officio / qñq ab vtroq / qñq ab igressu eccl'e vl actibus legitimis. Interdicitur vero quandoq ipse locus vel ciuitas vel ecclesia. Aliquãdo vero interdicitur vniuersitas puta cõitas vel ppl'us vel collegiũ vel cler⁹. e. li. 6. Si sñia. ¶ Licet vxor vel familia non debeat excõicari pro pctõ viri. põt tamen ecclesiastico interdicto supponi. Longe enim est maior pena excõicatio q̃ iterdictũ. vt dt rich. Sic etiã populus põt iterdici ꝓ pctõ dñi. Si sñia interdicti profeatur in clerũ: nõ propter hoc intelligitur interdictus popul⁹ nec econtra. vñ vno ipsoꝝ interdicto. alius licite admittitur ad diuina. extra. e. Si sñia. li. 6 ¶ Si ciuitas castrũ vel villa sũt interdicta: eoꝝ suburbia ⁊ contigua edificia intelliguntur iterdicta extra. e. Si ciuitas. ¶ Sic si ecclesia interdicitur nec in capella eius poterit celebrari nec i cimiterio aliquis sepeliri. ⁊ hoc si talia fuerint ecclesie cõtigua. vt ibidem dicitur secus si non sint contigua. ¶ Utrũ hoies de terra interdicta possint alibi audire diuina ¶ Rñsio si ẽ interdicta ꝓpter delictũ dñi: tũc ciues qui culpabiles nõ sunt pñt extra ipsam licite interesse diuinis: nisi ipsi etiam fuerit interdicti propter dñm puniendũ in eis. Tũc eni nec ibi nec alibi pñt audire diuina. e. Si sñia. li. 6. Idẽ itelligendũ si aliquis ex ipsis hoib⁹ transferat alibi domicilium. sic clerici terre interdicte si non fuerint in culpa pñt alibi celebrare diuia. ¶ Dicit etiã io. an. sup. c. Si sñia. q interdicta ecclesia nõ

propter hoc est clerus interdictus. vnde clerici illius ecclesie pñt alibi celebrare diuina. Silr iterdicto clerico alicuius eccl'ie non propter hoc est eccl'ia iterdicta. vñ alij clerici ibi licite celebrant ar. 6. de priuile. Per exemptionem. in fine.

§.7. ¶ Quid prohibetur vel conceditur tpe interdicti. Rñsio. Rigor iuriũ ãtiquorũ quib⁹ nulla diuina officia pmittebãtur: temperatur in hac materia. lib. 6. e. Alma mater. hoc modo φ singulis dieb⁹ in ecclesijs et monasterijs celebrentur misse ⁊ alia dicantur officia sub missa voce ianuis clausis: excõicatis et interdictis exclusis cãpanis etiã nõ pulsatis. ita tamẽ φ nullos alios etiã si aliũde veniant debent admittere: nisi illi super hoc priuilegiati sint. extra de priuilegio. Licet. lib. 6. Canonici vero et clerici ecclesiarum si non intersint: amittunt distributiões quotidianis/ sicut si nõ esset interdictum. Item in festis natalis dñi/ resurrectionis/ penthecostes/ ⁊ assumptionis beate marie campane pulsentur et ianuis apertis alta voce diuia celebrentur. excommunicatis exclusis. sed interdictis admissis: ita tñ φ illi propter quos prolatũ est interdictũ: altari non appropiquent. hec omnia in predicto ca. Alma mater. Itẽ tpe iterdicti generalis potest cõfici crisma in die cene. extra. e. Qm̃. lib. 6.

§.8. Utrũ tẽpe interdicti mĩstrari possint ecclesiastica sacramẽta. Dicitur φ nõ. extra de sentẽ. ex. Rñsio. Sꝫ hoc multas habet exceptiones. nã primo quidẽ excipitur baptisma et confirmatio, non solũ paruulo⁊ sꝫ etiã adultorum. extra. e. Qm̃. lib. 6. Item excipitur pñia non tm̃ morientium sed etiã viuorũ ⁊ sanorũ dũ tamen nõ fuerint excõicati. qui nõ pñt admitti nisi in morte. nec etiam illi ꝓpter quorũ culpã lata est sñia interdicti. vel qui prebuerũt auxiliũ consiliũ vel fauorẽ nisi prius satisfecerint. vel de satisffaciendo cautionem dederint. extra. e. Alma mater. lib. 6 Item excipitur eucharistia quo ad decedeñ. extra de pe. et re. Quod in te. Negatur autem ibi extrema vnctio. Ad ordines vero non poterit laycus loci promoueri. Secus autem de his q̃ erant clerici ⁊ non sũt interdicti Matrimonia vero scðm ino. fieri possunt apud interdictos. qꝛ et apud infideles ꝯtrahunt. non tñ debet fieri benedictio nuptiarum scðm hosti.

§.9. ¶ Utrũ tpe gñalis interdicti cõcedatur ecclesiastica sepultura ¶ Rñsio scðm ino. qñ est interdicta cõiter aliq̃ terra vel aliqua vniuersitas denegatur laicis ecclesiastica sepultura/ etiam si pñiam acceperint extra de pe. et re. Quod in te. Illi etiam qui iter interdictos excõicantur. si ab ipsa excõicatione absoluantur remanẽt tamen adhuc iterdicti donec soluatur interdictum. Pro illis autem in quibus signa pñie non apparuerint non est in ecclesia deprecatio fienda. 88. di. ca. finali. Secus de alijs. Ipsi enĩ interdicto soluto erũt in ecclesia sepeliendi vt di. inno. Clericis vero qui nõ sunt in tali generalitate iterdi=

etiā non negatur ecclesiastica sepultura si seruauerint interdictū. sine pulsatione tñ cāpanarum et cessante oī solēnitate. vt in dicto ca. Quod in te. Poterit tñ officiū funerale submisse fieri. cum hoc de missa pcedatur qđ maius est vt patet ex pred. ¶ Que pena clerici nō seruantis interdictū.

§. 10 ¶ Rñsio. Is qui scienter celebrat in loco interdicto est irregularis. extra. c. Is qui. li. 6. Nec potest liberari nisi a papa. nec eligere nec eligi. vt ibi dicitur. Si autē aliquis scienter celebrat i ecclesia que non pprie dicenda sit interdicta sed violata. puta si sit polluta sanguinis vel seminis effusione: non incurrit irregularitatem q̄uis grauiter peccet. vt ibidem dicit. ¶ Quod est verum scđʒ sco. di. 13. si sit publicū. si ei sit secretum: non peccat cum talis ecclesia recōsiliatione non indigeat. secus esset, si talis ecclīa ab epō interdiceretur ne ibidem celebraretur. extra de priuilegiatorū. Interdictus est etiā ingressus ecclesie illi qui scienter celebrat in loco interdicto a iure vel a iudice siue q̄ recipit publice interdictos ad diuina officia siue sacramēta aut ecclesiasticam sepulturā. li. 6. de priui. epor. Is aūt cui interdictus est ingressus eccłe: si se i ea ingerat dis suū officiū exequendo: est irregularis. ex. de sē. ex. Is cui. li. 6. Secus si extra ecclesiam cum altari viatico celebret. vt dicit ioh. an. De hac materia multa in preced. dicta sunt agendo de excōicatione vbi circa hoc ponūtur tres sñie excōicationis. quarū prima ponitur inter casus papales. Alie vero due in primo et vltimo ca. clemē. ¶ Quid si laycus violat interdictū? Rñ. scđm inno. q̄ non incurrit irregularitatem vel suspeñ. cū nec ordinē nec officium habeat grauiter tñ peccat. Dicit tñ rob. q̄ p generale interdictū nō prohibetur laicis quin i ecclesia orare possint qñ non celebrantur i ea dia officia nisi sit eis expresse iterdictus ecclesie ingressu. ¶ Quid si sacerdos recipiat scienter hominē interdictum: nunquid alij tenebunt exire? Dicit rob. q̄ credit q̄ non. nec peccāt audiēdo diuina officia. sʒ solū sacerd. Sñia interdicti innodatus nō dʒ celebrare dia. ex. de cle. ex. Postulastis. vnde si ingerat dis in suo officio agēdo est irregularis. 11. q. 3. Si qs epūs. ¶ Dicit tñ inno. q̄ nō credit q̄ violaꝫ interdictū qui interest officio et si cātet cū alijs incurrat irregularitatē licet peccet. dū tñ non agat illud i officio suo cum hoc nusq̄ inueniatur. Qđ est verū scđm hosti. nisi hoc faciat ex cōtemptu alijs auctoritatē iter dictū violandi prestando ex. de excō. prela. Tāta. Scđʒ hoc posset exponi illđ qđ dictū est de recipiente publice interdictos ad dia officia ¶ Notadū q̄ interdictū qñq̄ cōtrahitur a iure qñq̄ a iudice. a iure occurrit exēplū de receptātib⁹ vsurarios extraneos. ex. de vsuris. Usurarū voraginē. li. 6. Notandū insup q̄ suspensio vt numeratur int penas canonicas est qñ quis suspenditur p sñiam cañ. vel hois lʒ cuiuis in pctō mortali exñs sit sus

Tres sentētie excōicationis.

spēsus quo ad se. q: talis nō dʒ celebrare.ex.de cohi. clericorū. c.vl.⁊ hētur suspensus p simplr ex prohibitionē iuris. Talis tñ suspensio non est pena canonica/nec celebrando incurrit irregularitatē scđm inno.et host.ni si aliud impedimentū occurrat ¶ Est autē pena canonica pena īflicta scđʒ canones/⁊ hoc siue ī fligaẜ ab hoie siue a iure arcens punitū ab aliquo actu ecclīastico qui alias sibi liceret. Et nota ꝙ epi ⁊ superiores ipsis nullā sententiā suspensionis et interdicti incurrūt ipso iure: nisi de eis expresse dicaẜ. extra de señ.excō. Qr piculosū.li.6. ¶ Itē notādū ꝙ vt hētur eodem li. de regul' iuris. In penis benignior est interpretatio facienda. Differt vero suspensio a depōe. q: suspēsio ē prohibitio ab aliquo actu alias ꝯuenienti.⁊ hoc ad tp̄s. Depositio vero seu degradatio est perpetua suspensio scđm rich.i prīcipio.25.di.et est dup. Quedam enim est tantū verbalis qua q̄s deponitur a gradib⁹ ecclesiasticis per ppriū epi sñiam.⁊ hoc pprie dr depō. Alia vero est actualis ⁊ solēnis q̄ pprie dr degradatio ⁊ sic debet fieri. ¶ Cleric⁹ degradandus idutus sacris vestibus habēs vas vel instrumentū ad suū offm̄ spectās ad p̄sentiā epi adducaẜ ⁊ tūc calix vel alia res ī ordinatiōe sibi tradita: singlarit̄ auferaẜ. incipiēdo ab illo qđ in ordinatiōe datū fuit ei vltimo. ⁊ sic gradatim pcedendo vsqꝫ ad tonsurā. et deinde radit̄ vel tondetur et priuilegio clericali spoliatur. extra de penis. Degradatio.li.6. ¶ Tenet aūt degradatus si sit in sacris dicere horas cañ. scđm rob. q: obligat⁹ manet ad ea q̄ sunt oneris. Fit quoqꝫ degradatio ppter cōfessionis reuelationem. extra de pe.⁊ reis. Ois Et ppter heresim et alias causas in iure cōtentas pōt aūt fieri depō ab vno gradu. puta a g̃du sacerdotū alio reseruato. Et etiā depō non tm̄ ab ordine: sed etiā a iurisdictione vel dignitate degradatio autem proprie est ab ordine.

Circa dist.19. Quero vtrum correctio fraterna cadat sb̄ precepto? ¶ Rñdet tho. 22.q.33.ꝙ duplex ē correctio. vna que est actus iusticie que non solum fit per monitionem/sed interdum per punitionē. vt alij peccantes a pctō desistant. ⁊ hec pertinet ad solos p̄latos. Alia q̄ est act⁹ caritatis/ et est per simplicē amonitionē. et hec ptinet ad quēlʒ caritatē hn̄tē et est ī p̄cepto. mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus.⁊c. sed quia est p̄ceptū affirmatiuū/lʒ semp obliget non tamē p sp: sed pro loco ⁊ tpe.cū.s. pbabiliter p̄sumitur ipm ex tali correctione emēdandum. vnde ei⁹ obmissio esset mortalis si constaret alicui ꝙ fratrem posset a pctō retrahere/ ⁊ ip̄m omitteret corrigere ppter aliquod icōmodū vel lucrū tpale qđ preferetur caritati fraterne. Cui rich. concor. dicit correctionē fraternam cadere sub p̄cepto qñ pbabilit̄ spatur correctio. ⁊ non est alius qui hoc faciat vel debeat facere

d.19 q.i.

De correctiōe fraterna.

et officio. Est tamen quidam op. ponens q illud mandatum de correctione fraterna solum se extendit ad eos qui sunt in magistratu constituti: quia dicere q omnes ad hoc teneantur: est omnes constituere transgressores quod durum videtur. Walterus autem de hoc loquens di. q homini voluntatis bone non est multum timendum de transgressione. quia hoc preceptum cum sit affirmatiuum: ligat tamen pro tempore necessitatis. Tunc autem est necessitas ipsum exequendum quando simul concurrunt sex conditiones quarum sunt tres ex parte fratris corripientis. Prima est certa peccati cognitio 2. est mansuetudo in corripiendo quia corripiens cum ira magis ad peius prouocat quam corripiat. 3. q in alio non sit tanta aptitudo ad corripiendum. quia si ipsum fratrem peccantem videant alii eque boni sicut ego/ vel meliores/ et ei forte magis familiares: vel prelatus suus probabiliter supponere possum q aliquis istorum illum corrigat. Ex parte vero fratris peccantis sunt tres alie conditiones quarum prima est. spes probabilis de eius correctione. Non enim debet fieri correctio cum peioratio timetur prouer. 9. Noli arguere derisorem ne oderit te. 2. est q suum peccatum sit mortale. quod innuitur cum dr math. 18. Si te audierit lucratus es fratrem tuum qui. s. per peccatum mortale perierat. 3. est q non speretur maior opportunitas temporis correctionis ipsius. Juxta predicta potest intelligi illud ezechielis. Si non annunciaueris impio impietatem suam: sanguinem eius de manu tua requiram. Super quo interrogatus beatus pater franciscus senis a quodam magistro in theologia rndit. Si verbum hoc debet generaliter intelligi: ego taliter accipiam ipsum. quia seruus dei debet sic sctitate et vita fulgere: vt luce exempli et vita scte conuersationis omnes impios reprehendat: et ita splendor vite eius et odor fame/ annunciabit omnibus iniquitates suas. Modum vero correctionis fraterne exprimit xpus. di. Si peccauerit in te frater tuus. s. per lesionem vel per sciam. quia te presente aut sciente peccat: et hoc itelligitur de peccatis occultis secundum tho. ric. et de lyra. Qui enim publice peccat/ non solum in te peccat: sed in alios quos scandalizat. et peccata publica sunt publice arguenda maxime a prelatis. i. ad thim. 5. Peccantem coram omnibus argue: vt ceteri timorem habeant. In peccatis igitur secretis in quibus correctio fraterna habet locum est iste processus vt homo corrigat fratrem suum inter se et ipsum solum: vt sic possit ipsum saluare omnimoda integritate sue fame. lesa enim fama efficitur homo inuerecundus et per consequens minus a peccato retrahitur quam prius. Si autem non audierit: adhibe tecum vnum vel duos. etc. quia ei fama est minus bonum quam sit bona vita procedendum est vlterius ad salutem bone vite cum aliquali lesione fame. que quidem fama est obseruanda secundum possibilitatem corrigentis. puta assumendo vnum de illis qui peccatum fratris nouerunt si qui fuerint vel de illis qui possunt et volunt prodesse et non obesse. Et sunt vnus vel duo adhibendi ad efficacius ostendendum fratri peccatum suum et reuocan

dũ ipm ab eo₂ est frater pluries monendus secundum thomam q̃diu ꝓbabiliter presumitur de eius correctione. Quod si se nõ correxerit tunc dicendum est ec clesie. idest prelato per publicã denunciationem. si autem pre- ceptum prelati contempserit est per censuram ecclesiasticam a fi delibus separandus de cuius sententia approbatiõe sequitur Amen dico vobis: quecunq alli gaueritis. ꝛc. ¶ Considerandũ tamen circa predicta ꝙ si tarda tio correctionis fuerit in notabi le preiudicium cõicatis: tunc se- creta admonitio non esset expe- ctanda. sed statim esset prelato denunciandũ qui posset tali pe riculo precauere: vt si aliqs tra- ctaret secrete cum aliquibus ci uibus qualiter ciuitas hostib⁹ tradenda esset vel si aliquis he- reticus in secreto fideles corrũ- peret ꝛ idẽ iud. de cõsimilib⁹ ca- sibus est habẽdũ. siquidẽ bonũ cõe est bono particulari prefe- rẽdũ. Nec hoc est ꝯtra formã le gis euãgelice datã de ordine cor rectionis. qꝛ lex est interpretan- da ex legislatoris intẽtiõe hoc ei est epikeizare. 5. ethi. Nõ dꝫ etiã secreta monitio ꝑcedere denun- ciationẽ cũ probabiliter credit ꝙ secreta monitio non profice- ret: sed petõr magis exasperare tur contra corrigentẽ et premu nitus subterfugia q̃reret vt cor- rigi non posset. sicut dicit rich. ¶ Quid si prelatus aliquid pre cipiat cõtra ordinẽ predictũ de correctõe fratna? ¶ Rñdet tho. ꝙ nõ esset ei obediẽdum. qꝛ opꝫ obedire deo magis q̃ hoib⁹: iõ

si prelatus precipit vt sibi dicat quis quid sciuerit corrigendum intelligendum est saluo ordine correctionis fraterne: siue pce- ptum fiat cõiter ad oẽs siue ad aliquẽ spaliter et nõ solũ nõ est obediendũ: sed etiã ipse precipiẽ do peccaret qꝛ ipse nõ est iudex occultorum sed solus deus. hoc dico nisi inq̃rũ per aliqua indi- cia petã manifestãtur puta per infamiã presumptiões et hmõi. Tunc ei ꝑlatus pôt precipere si cut et iudex alius iuramẽtũ exi- gere. hec tho. Uidetur autẽ lo- qui de denũciatiõe publica peti occulti seu in publicum deducẽ da. predicta ei dicit rñdẽdo ad quoddã argumentum (in illa q̃ stione. Utrũ secreta monitio de- beat precedere publicã denun- ciationẽ) et sic forte de illa itelli git. hoc autẽ videtur innuere in solutione vltimi argumẽti q̃stio nis sequentis vbi dicit ꝙ non re pugnat ordini correctionis fra- terne si petm̃ fratris ante adhi- bitionẽ testiũ dicatur ꝑlato non tanq̃ ecclie seu i loco iudicis re sidenti: sed tanq̃ singulari per- sone que magis prodesse pôt q̃ alij. De hac denũciatione secre- ta dicit rich. ꝙ nõ est necessariũ ꝙ hãc precedat monitio secreta marie qñ denũcians ad hoc cõ pellitur per sui prelati obiam. Propter fratris etiam correctio nẽ factã per secretã monitionem non teneor desistere a secreta de nunciatione prelato fiẽda. quia valet ad precauendum fratri a recidiuo/ nec est in fame fratris preiudicium si talis est prelatus qualis esse debet. Si tamen per

signa valde probabilia crederetur q ex illa denunciatione fratrem correctum infamare vellet tunc crimen occultũ fratris sibi denũciari non deberet hec ric. concor. cũ tho. si itelligat modo supradicto. ¶ Dicit etiã q circa regulares personas non est tanta necessitas ordinem correctionis obseruãdi sicut circa seculares extra de accusationibus. Qualiter et quando. et in fine vbi dicitur q sicut accusationẽ legitimam precedere debet inscriptio: sic et denunciationẽ caritatiua monitio/ et inquisitionẽ clamosa insinuatio. hũc tamen ordinem circa regulares personas nõ credimus vsquequaq seruãdum: quia regulares cum cã requirit facilius et liberius possunt a suis admistrãtibus amoueri. hec decre. ¶ Et notandũ q clamosa insinuatio dicitur clamor et fama ad aures superioris veniens non semel. sed sepe non a maliuolis/ sed prouidis et honestis. Est aũt iscribere se ad penã talionis si i probatione defecerit obligare. Unde scdz tho. nullus tenetur crimen accusare nisi posset illud probare et nisi sit incorruptionẽ multitudinis corporalẽ vel spiritualẽ. dicit etiã tho. q̃ pclamationes q̃ i capl'is quorundam religiosorum fiunt sunt de aliquibus leuibus culpis que fame non derogãt: si tamẽ essent talia de quibus frater infamaretur: contra preceptũ dñi ageret qui per hũc modum fratris publicaret peccatũ. Est quoq quedam opinio q̃ nõ discordat a predictis ponẽs q in his que tradit dñs seruanda: aliquando oportet formam obseruare: vt in sacramentis in quibus non licet recedere a prescriptis verborum formis quia in ipsis sacramenti virtus consistit. Aliqñ vero in istis finis intentus magis debet attendi q̃ forma verborum vt cum dominus dicit curato a lepra: vade nemini dixeris. et tamen ille diffamauit eum: quia magis attendit propter quid dixerit q̃ quid dixerit. per hoc em̃ volebat dñs innuere q homines non debeant querere gloriam humanam pro operibus virtuosis. Similiter hic magis debet attendi finis correctionis scilicet emendatio peccãtis q̃ ordo verbor. Si qñ igit videatur frater peccans salubius corripi per alium q̃ per se: secure potest ei iudicare. Et dicit aug. sic exponẽs vba xpi mathei. 18. Aliquãdo nobis ab vxoribus adulteria virorum secreta produntur. nos vero non prodimus/ sed secrete corripimus vt vbi malum contingit ibi moriatur. vnde cum vxores nõ reprehendãtur de hoc q manifestant secreta pctã virorum: pz q nõ semper tenemur seruare ordinẽ pdictũ. ¶ Utrũ peccator possit corrigere deliquẽtẽ. ¶ Rñ. scdz tho. in. 22. q cũ ille q̃ ẽ i pctõ nõ debeat abstinere quin elemosynam corporalẽ faciat multominus debz abstinere a correctione que ẽ elemosynã spũalis. vñ licet ex pctõ reddatur idignus ad aliũ corrigẽdum precipue si maius pctm̃ ɔmisit/ vel si pctm̃ corripiens sit manifestũ. iuxta illõ euang. ma

th.7.eiice prio trabez' de ocu.t. Si tñ cū hūilitate corripiat deli quentē:nō peccat/nec sibi nouā cōdēnationē acqrit:lz per hoc vt in ɔscia fratris vel saltē sua pro pctō pterito ɔdēnabilē se eē ostē dat. ¶ De hoc dicit galterus ꝙ peccator manifest⁹ corripiēs ali um peccātē nō peccat:si sili' inge miscēs seipm accusat dicitq; ꝙ trabes toti⁹ malicie eiciēda ē vt posset corripere digne:nō vt solū posset corripere. ¶ Circa predi cta notādum ꝙ occultū dicitur quod soli est notum.pene occul tū autem dr̄ qd̄ scitur a paucis scz duob⁹ vel trib⁹/et qñq; vnū sumitur pro alio. ¶ Fama vero vt cōuenit ⁊ bone ⁊ male fame, est ve hemēs vulgi opinio seu maioris partis eius rei de qua queritur ɔsentiens. vt di:guil.durādi.et prouenit qñq; ex incerto aucto re ⁊ sola suspitione. qñq; vero ex certo auctore.non tñ per se pbat quare dictū vni⁹ facile sequitur multitudo.extra de purgatione cano. Cū in iuuētute. ¶ Sciēdū insup ꝙ malā famā non faciunt dicta paucoꝝ.vt pp illā prelat⁹ ex officio suo procedere debeat ad inquisitionē.extra d accusa. inquisitionis i glo. Sed debet esse fama per villā per parrochiam ad hoc vt fiat iquisitio.nec deb; inquiri sup his quibus infamia nō pcessit. Nō etiam idem actor et iudex.cum denūciante fama officium suum iudex exequitur: tunc enim fama est quasi loco accusator.extra de accusa. Qua liter et quando.2. Notādum se cundum rich.exponentem quā dam auctoritatem magistri in littera ꝙ existēs in peccato mor tali grauiter peccat administrā do ecclesiastica sacramēta exce pto sacramēto baptismi in casu necessitatis de quo nota ea que dicta sūt di.5. Cōco:.tho.⁊bona uen. talis tamen nō tenetur cōfi teri:sed sufficit ꝙ ɔteratur.

Circa distinctionē 20. Quero vtrum aliquis in articu lo mortis prio pe nitēs digne possit penitere ¶ Rñdeo ꝙ sic. patet de latrone cui dixit dominus: hodie mecum eris in paradiso. ¶ Tunc enim est penitē tia digna / cum homo ex consi deratione diuine bonitatis do let de peccatis contra diuinam maiestatem et immensam boni tatem cōmissis et pponit cauere a mortalibus futuris et confite ri vere et satisfacere pro posse. Hos autē motus pōt habere ille qui in hora mortis incipit peni tere q̄uis sit difficile.tū rōe ma le consuetudinis precedentis.tū etiā ratiōe vehementis doloris quo tenetur tunc infirmus libe rum vsū rationis impedimētis: quare sic digne penitere est spa le bñficiū diuine mie scd̄z augu. vnde ppter difficultatē habēdi verā pñiam de illo qui vsq; tunc noluit penitere.loquitur dubita tiue in quodam sermone dicens Non dico ꝙ saluabitur:sed nec dico dānabitur ¶ Est autez tūc infirmus maxime alliciēdus ad diuine bonitatis et mie conside rationē/vt de diuina offensa do leat ac eius mia nō desperet/xpi passionē ad eius memoriā redu

cendo. faciatq quod in se est laborando scz p posse ad dei dilectionē & petēp cōtritionē Siqui demvt dicit augu. et habetur in l'ra: opoztet non solum timere iudicē sed etiā diligere. ¶ De hoc dicit sco. q ad iustificationē illi⁹ qui sic tarde penitet requiritur motus intensior tanq dispositio de cōgruo q ad iustificationē sani. q: vt dicit augu. Arbitrij libertatem querit deus et non necessitatem. Iste autem modicum habet de libertate cum tunc peccata dimittat: cum peccare non valet. quare periculosum est tātum expectare. et ideo dicit augusti. Age penitētiā dum sanus es. si sic agis, secur⁹ es q: pñiam egisti cum peccare potuisti.

qst. 2

Utrū pena purgatorij p ministeriū demonū infligat Rñdeo q quis angeli et boni et mali

§. 1. assistāt moriētib⁹ boni ad adiuuandū, mali ad nocēdū si possit et ad videndū si aliqd habēt in eis. Un legitur in vita bti martini demonē dū moriebat astitisse et quis per bonos deducantur ad locū penalē: ibi tñ nō puniūt misterio demonū. (scdz tho. bo. et rich.) cū de illis victoriā habuerint nec etiā p bonos angelos quoz cōciues sūt futuri: sed sola diuina iusticia ignē purgatoriū sicut instrumentū applicante ad punitionē eoꝝ qui quidez scdm augu. excedit oēm penam vite pñtis. quod est verū vt dicit bona. cōparando maximam penā purgatorij ad maximā penā huius vite nō minimā ad maximam. Refert eni greg. quasdam aias in vmbra purgari. ¶ Quo modo autem spūs possit pati ab igne corporali: videbitur deo dāte cum de pena dānatoꝝ agetur. Et quis aie in purgatorio certe sint de habenda vita eterna qua certitudine consolantur. tamen ex forti appehēsione dāni de glorie dilatione vehementissime affliguntur. cū motus earū non retardet mole corporis, & videant tēpus aduenisse. quo cū deo perfecte essēt ɔiuncte. si dum erant in corporibus penam suis debitam persoluissent. licet autē pena purgatorij sit satisfactoria qz patienter ab ipis tolerat cū sciant illā esse iustā. non tamen ita sicut pena nūc voluntarie assūpta. ¶ Et ideo paruz de pena quā homo voluntarie accipit in hoc mundo: liberat eū a magna portione illius pene q est in purgatorio. Puniun[...]uoq pena purgatorij ille a[...]e totam penam tpalem pctis suis debitam in hac vita non expleuerunt. Ex quo eni i caritate recedūt digne sūt vita eterna. Et quia cum illa glia non pōt stare obligatio ad aliquā penā diuine iusticie cōsonum est vt prius illā penā sustineant q gaudiū vite eterne recipiant. ¶ Locus vero in quo aie purgātur de lege cōi ponitur eē in superiori parte inferni quis aliquę aie alibi purgētur ex aliqua causa speciali scz vel vt viuētibus aliquid nūcient vel suffragia pro se ipetrent. siue vt patiendo vbi peccauerunt dei iusticiam aliquibus signis sensibili-

bus manifestent. ¶ A purgatorio aūt vnus alio citi⁹ liberatur secundū q̄ secum fert magis vel minus purgandum. vnde .i. ad corin.3. purganda cōparantur ligno feno z stipule que nō eque diu remanēt in igne, et licet hoc exponatur de venialibus quorū vnum est alio grauius potest tamen applicari ad penam mortalium nō totaliter solutam.

Q̄st.3 QUia pena purgatorii remittitur non solum orationib⁹ fideliū iuxta illud machabeorū. Sancta et salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. sed etiam per indulgentias ab ecclesia concessas de ipsis sunt aliqua videnda. ¶ Et primo vtrum aliquid valeant? ¶ Rūdeo q̄ sic cū hoc vniuersalis ecclesia affirmet que non potest errare vnde dicit dn̄s petro Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua. Si enim dantur ab eo qui potest eas dare z propter rationabilem causam. puta propter honorem dei et aiarum salutem seu ecclesie vtilitatem valent his qui sunt in statu gratie dum tñ faciant illud quod continetur in formā indulgētie. per eas enim remittitur vel tota pena debita peccato. vel eius portio secundum ipsarum tenorem valent enim q̄ntum sonāt. puta. 40. dies idulgētie valēt. 40. dies penitentie siue sit iniūcta siue nō. Est aūt i arbitrio dātis idulgentiā taxare quantū remittatur de pena vt di. tho. Uel scdm alios tñ valent quantū sonant secundū taxationem factā a sacerdote vel a lege vel a iusticia diuina. Si vero detur remissio plenaria oīm pctōrū. is qui illas lucratur si tunc moriatur: statim euolat in paradisum. Et habent ortum ex thesauro ecclie q̄ consistit in supabūdanti merito xp̄i z sanctorū / quē dedit dn̄s dispensandū suo vicario / cum petro dedit claues regni celorū. ¶ Et si arguas q̄ nihil valēt quia q̄nq̄ dant pro tp̄alibus. puta pro elemosynis / ecclesijs cōferēdis. dare autem tēporale pro sp̄uali videtur symoniacū. ¶ Rñ. secūdū rich. q̄ talis collatio non est symonica: q2 non dātur pro talib⁹ nisi inq̄ntū ordinant ad sp̄ualia. Cū aūt papa habeat plenitudinem potestatis: iō potest dare idulgeñ. per totā ecclesiā militātem et tātas q̄ntas sibi dare placuerit. Non sic de alijs prelatis qui habēt potestatē limitatam extra de pe. z re. Cum ex eo. Habet aūt tantā idulgentiā is qui est vicinus ecclesie sicut remot⁹: quia remissio non proportionatur labori / sed meritis q̄ dispensantur. Ille tamen qui plus laborat plus habet de merito scd3 tho. ¶ Utrum indulgentie p̄sint religiosis. ¶ Rño. scd3 tho. pe. z ric. q̄ sic: q2 non sunt minus adiuuabiles meritis sctōrū q̄ seculares dū tamen faciāt illud pro quo dantur indulgentie. et hoc facere possunt: q2 q̄uis non habeant propriū: possunt tñ aliqd dare si habēt administrationē / vel de licētia sui supioris. ¶ Utrū valeant prelatis qui eas concedūt. ¶ Respōdent doctores pre-

De indulgentijs.

dicti q licet sibi primo et pricipaliter indulgentiam dare nō possint possunt tamen indulgentias aliis datas sub eadem forma vti: cum non sint peioris cōditionis ¶ Utrum indulgentia possit fieri p pure spūalibus. ¶ Respōdeo q sic. vnde inno. 4. concedit decem dies idulgen. cuilz oranti p rege francie. et predicātibus crucē datur q̄ncq eadē indulgentia que et accipientibus. ¶ Quid de questoribus q̄ discurrentes per ecclias cū lytteris remissionis p̄dicāt abusiones. ¶ Rñdeo q tales nō sunt recipiēdi sine lr̄is pape vel epi. nec permittēdi dicere populo nisi qd i lr̄is continet. extra de pe. et re. Cum ex eo. Hoc etiā in clementinis ihibetur. ca. Abusionibus. ¶ Utrū indulgētie prosint exn̄tibus i purgatorio Rñdet tho. 45. di. 4. q sic. si hoc exprimat indulgentie forma. puta si dicatur: q̄cunq fecerit hoc vel illō: ipse et pater eius vl qui cunq alius amicus in purgatorio detētus/ tantū de indulgētia habeat talis indulgentia nō tātum viuo sed etiā mortuo proderit. Hoc probatur tn̄ ex cōsuetudine ecclesie que non vult filios suos decipere. tn̄ quia illi q̄ sunt in purgatorio sunt de foro ecclesie. alias eis ecclie suffragia nō prodessent. quapropter pōt ecclesia transferre i eos merita cōmunia sicut et in viuos. Hec tho. ¶ Nec obstat. q2 dicit dn̄s petro quodcūq ligauer; sup terrā. etc. illi aūt nō sunt super terrā q2 (vt dicit bon.) cū erant sup terrā meruerunt vt sibi prodesset. cōcor. rich. ¶ Utruz ille cui iniūcta est penitentia septē annoꝝ et postea cōsecutus est indulgētiā septē annoꝝ teneat agere p̄niam illam. Dicit rich. q nō: cōsultius tn̄ faceret si eā ageret. vt ei dicit hosti. Fatuus est q̄ non reseruat idulgētiā ad aliā vitā cū nesciat an p̄sbyter sibi iniunxerit debitā penitentiā. Precipitur in virtute obedientie religiosis ne predicēt indulgentias indiscretas in clemētinis de priuil. Religiosi.

Irca di. 21. Querītur vtruz is qui p pctō mortali dānat puniat p veialī pena etna ¶ Dicūt quidā q licet pctō veniali per se nō debeat pena etna/ debet tn̄ sibi p accidens q̄n. s. cōiūgit cū mortali ¶ Scotus aūt dt q pctō vēiali nec p se nec p accidēs debet pena eterna/ q non p se, pbat q2 veniale et mortale sūt iproportionabilia in rōe malicie vel offense. q2 sic infinita venialia si essēt nō equarent vni mortali. cū non auerterēt a fine vltimo sicut vnicū mortale. ergo pena scdm iusticiam corrn̄dens pctō mortali iproportionabilr et in ifinitū excedit penā corrn̄dentem veniali. s3 nō intēsiue cū q̄l3 pena scdm intēsionē finite excedat aliam vel excedatur ab alia ergo hec erit scdm extēsionē nō igitur debet pctō veniali pena eterna scdm se. Nec etiam debetur per accidēs. q2 deus sem per punit citra cōdignū: et esto q sm rigorem iusticie puniret vsq ad cōdignū oino iniustū est eternam penā ifligere pro isto cui scdm se debet pena tpalis. Quātūcūq ei

di. 21 qst. 1

Hostie.

venia le nū q̄ punitur etna liter.

cōiūgat alteri: hoc nō facit istō in īfinitū exire genus istius culpe igitur nec corrn̄det sibi pena in īfinitū excedens. Pctō igit veniali siue hic puniendo siue in iferno siue alibi non debet nisi pena tpalis. nec est icōueniēs istā penam debitam veniali hēre terminū in iferno: q2 etiam vere penitens primo et ptē pn̄ie iposite explens et ante totā expletā recidiuās in mortale etiam in illo mortali decedēs pro pte pn̄ie residua explēda soluet penā i iferno, s3 nō nisi tpalē q2 ex quo i remissiōe pctōꝝ priorꝝ ꝯmutabat debitum pene eterne indebitum pene tpalis nūq̄ iste est debitor nisi pene tpalis. ⁊ per ꝯn̄s pena tēporali soluta: ē liber ab istis.

¶ Nec tn̄ in iferno erit redēptio q̄ ad illud pctm̄ p quo quis dānatur. quia p isto debitu3 pene eterne nūq̄ fuit ꝯmutatū in debitū pene tpalis q̄ ꝯmutatio vocatur remissio culpe mortalis. Potest aūt post mortem dimitti veniale prius nō dimissu3. quia potest solui pena totalis sibi debita et in hoc ipsum remittitur hec scot⁹ ¶ Item quomodo peccato mortali ex iusticia debeat pena eterna tractat Scotus di. 46. quarti. Et durandus optime recitat eadem distinctione.

Di.2.

E sigillo confessionis sunt aliqua dicēda ¶ Et prio vtrū ꝯfessor necessario teneat i quocūq3 casu celare peccatū sibi ꝯfessiōe detectū ¶ Rn̄. q3 sic. Ad hoc enim tenetur de lege nature per quam quilibet tenetur seruare fidelitate3 primo quā deberet velle sibi seruari qd explicat dn̄s in euangelio dicit. Math. 7. q̄ vultis. i. q̄ scd3 rectā rōem velle debetis vt faciant vobis hoies. hec eade3 facite illis. sed ꝯmittēs alicui secretū maximum deberet velle sibi seruari tanq̄ secretū scdm rectā rōnem: ergo aliter cui illd ꝯmittit tenet sibi seruare. Cōfirmat. q2 quili3 debet diligere famā propria3 cū per eā fiat ydoneus ad cōuiuendum aliis. ergo et fama3 primi quare et celationē peti ei⁹ ¶ Tenetur etiā ad hoc de lege positiua dia: q2 quilib3 tenet de lege xpi nō retrahere aliquē a cōfessiōe p xp̄m istituta Reuelās aūt confessionē occasiōe data retrahit alios a cōfessione. ¶ Tenet etiam ad hoc de lege positiua ecclie. extra de pe. ⁊ re. Omis. Caueat oino sacerdos ne vbo vel signo aut alio quouismō prodat petōre. et sequitur Si peccatum sibi detectu3 presūpserit reuelare non solum a sacerdotl officio decernimus deponendum: verū ad agendum strictissimam penitentiam in monasterium artissimū detrudendū. talis tn̄ non tenet se voto illi ordini obligare.

¶ Sed cōtra hoc arguitur: da quod institutu3 est pro caritate non debet contra caritatē militare. vt dicit berū. de precepto ⁊ dispensatione. Sed celatio peccati confessi in aliquo casu militaret contra caritatem et cōtra bonum cōmune. puta crimē heresis/vl proditio reipublice que per confessionem scitur fienda.

¶ Rn̄o. q3 contra reuelatio peti

confessi militaret cōtra bonū cō mune et contra caritatē vt patet ex predictis. Ex hoc eni sequeretur continua perturbatio in cōmunitate: q2 passim quilz reputaret aliuz abominabilē z hoies ex hoc cōmuniter retraherentur a cōfessione intergra suoꝝ peccatorū/ z confessio vilis redderetur i reputatione populi. Unde reprobādus est ille versus quorundam iuristarum. ~~Est heresis crimē quod nec ofessio celat~~ Nō quin metrum sit bonū: sed quia falsa sententia. vt dicunt rich. z scotū. Debet tamē confessor precauere pro posse ne peccatū tale (perpetretur) sibi cōfessum āmonēdo vel alias: ita tamē q nullo modo aliquā malam suspitionē de illo aggeneret in cordib9 aliorum. vt dicit rich. Non tantum aūt debet confessor celare pctm̄ sibi detectū: sed etiā is cui ipse reuelat/ lz illicite. quia trāsferens aliquid in alium de facto quod nō pōt de iure: nō dat alteri ius vtendi et vlterius transferendi. Idē dico de illo qui audiuit cōfessionē cōfitētis alio a cōfessore Et siquidez casualiter audiuit non peccauit: tenetur tn̄ ad silentium. Si autē dolose et insidiose audiuit: peccauit mortaliter. et preter hoc tenet ad silentium

§.2. ¶ Si quis etiam cōfiteatur per interpretem: tenetur interpres pctā eius celare sicut confessor. Quia vero nō reuelare pctm̄ cōfitentis est preceptū negatiuū: obligat semp et ad sp. quare nō magis potest reuelare post mortē confessi q̄ in vita. Pōt tamen confessor licite extra confessionē dicere pctm̄ sibi confessū non relatū ad personā confitentis: ita q ex hoc nō possit quis deuenire in noticiā psone. et sic confessores iperiti a prudentib9 petere possunt consiliū sup casibus in cōfessione auditis. ex de pe. re. Officij. hec oia scio. ¶ Circa pdicta oriūtur quedā dubia. Et prio ponat q aliq condixerunt iterficere sacerdotem in tali nemore/ q est cū eis viator: quorū vnus ante ingressū nemoris penitet z sacerdoti confitetur hoc pctm̄. sacerdos nō tenetur se exponere morti nemus ingrediēndo. si aūt a nemore diuertat: facto reuelat cōfessionē. ¶ Rn̄det Scotus q diuertendo a nemore/ facto nō reuelat confessionē: q2 factū vel aliud signū non debet reputari reuelatiuū confessiōis nisi ex natura sui ducat in noticiam pcti confessi. hmōi non est diuertere a nemore. q2 si ex natura sui esset inductiuum in noticiā talis pcti cōfessi: duceret q̄scunq3 in hoc et istos eque si non fuissent collocuti sicut si fuissent nota casū. §.3.

¶ Quid faciet abbas qui scit p ɔfessionē monachum in aliquo loco manentē hēre ibidē societatem suspectā per quā allicit ad pctm̄? Rn̄det scotus q si est in collegio cōis consuetudo vt sine nota q̄libet habens curā vel nō habēs mutetur de loco suo pro libito presidētis vel pro aliqua causa honesta: potest abbas talem de illo loco in alium mutare. quia in hoc nullo modo peccatum confessum prodit Si aūt est consuetudo in collegio q nō transfertur monachus nisi rōne nota casū §.4.

alicuius delicti vel isufficientie in cura illius loci: non videtur licitum abbati sic confessū trāsmutare. cōsulat tñ sibi i foro penitentie vt illū locum dimittat. quod si noluerit non attentet eū deus/sed defectus occultos sibi secundū iusticiam icorrigibiles correctiōi diuine relinquat. ¶ An papa possit pcipere vt pctm̄ confessum sibi reueletur. ¶ Rñspōdet rich. q papa z si sit super oē ius pure positiuum/non tamen est super ius nature nec sup ius diuinum. tenetur autem sacerdos ad celendum confessionem non tantum de precepto ecclesie: sed etiam de iure nature et diuio/vñ si accideret iste cas⁹ q sacerdos haberet aliqd mortale peccatum de quo non posset cōfiteri qui reuelaret illi cui cōfiteretur cōfessionem sibi factaz non deberet illud pctm̄ cōfiteri. Durante eni tali casu sufficeret sibi tali pctō conteri cuz voluntate cōfitēdi illud qñ hoc facere poterit sine reuelatione illius psone q̄ sibi confessa est. Fortiori eni vinculo ligatur confessor ad celandū: q̄ȝ penitēs ad confitendū. Cōcordat sco. ¶ Quid si sacerdos cōpelleret p aliquem iudicē iniquū dicere de aliqua psona sibi cōfessa vtz sciret aliqd crimen vel nō? Rñdit rich. q tenetur dicere se nichil scire: q: nescit vt psonā ppriā gerēs: sed vt psonam dei represētās/Uel vt dicit rod. z meli⁹ nescit aliqd aliteri reuelandū. Et si iurauerit se dictum ṽitatem sup interrogandis: nō periurat dicēdo se nichil scire. scđm bonauen. quia nescit eo mō quo sibi liceat reuelare. ¶ Utrū liceat sacerdoti reuelare pctm̄ qđ alias pter cōfessionē scit? Rñdet tho. q sic: sed non debet dicere q audiuit illud in cōfessione z nichilomin⁹ ppter scādalū abstinere debet q̄ntum potest nec de hoc loquatur nisi necessitas imineat. ¶ Quid si confitens velit q cōfessor pctm̄ suū reuelet propter aliquod bonum inde pueniens. Dicit tho. q reuelare pōt: sed nō debet vti tali licentia vbi scandaluȝ timetur. ¶ Scot⁹ autē dicit q cōfitēs debet illud cōfessori post confessionē sua̅ exprimere/et cauere debz cōfessor ne illud narret tanq̄ sibi reuelatū in cōfessiōe. pctm̄ eni confessū celare nō tātum est illius confitentis sed etiam communitatis: licet autem alicui renūciare iuri suo: non tamen iuri cōmunitatis ¶ Utrum sigillum cōfessionis se extendat ad alia que non sunt de necessitate confessiōis ¶ Rñdet tho. q nō se extendit directe nisi ad illa que cadunt sub sacramentali confessione. Indirecte vero ad illa p que posset peccator seu peccatū deprehendi. Nichilominus tamē alia que interdum dicuntur in confessione non pertinentia ad confessionem summo studio sūt celanda. tum ppter scandalum tum propter pronitatem que ex consuetudine accidere potest. ¶ Scot⁹ autē addit q sub sigillo confessionis cadunt illa que de lege nature vel diuina sūt p secreto habenda et sic si exprimat cōfitēs psonā cū qua ꝯpeccauit cadit sub sigillo ꝯfessiōis

eū cōfitens velit vl' debeat velle eius famā seruari sicut et suam. ¶ Utrū persōa cū qua quis peccauit sit in cōfessione exprimenda? Rūdet rich. q cōfitēs nō dz hmōi psonā exprimere cōfessori nisi ei⁹ noiatio sit neccia ad pcti expressionē/ puta si dormierit cū mre vl cū sorore. vl si sit vtil' ad ei⁹ correctionē. puta si confessor possit et velit pdesse et nō obesse. vl si ex hoc possit dari confitenti documentū per quod pseruetur a recidiuo. alias aūt tenetur penitēs personam illā celare quia quilibet tenetur nō aggenerare malam opinionem de proximo suo in corde alterius sine rationabili causa.

§. 9. ¶ Utrum penitēs teneatur celare penitētiam sibi iniunctam a cōfessore. ¶ Respōdet rich. q sic/ si eius manifestatio faceret preiudiciū fame proprie absq3 aliqua vtilitate vel si faceret preiudicium confessori: puta quia ex hoc aliqui offenderentur contra confessorem alias aūt celare non tenetur. ¶ Quid de presbytero sciente per confessionem affinitatem fore contractam rōne fornicationis inter aliquos nubere volentes. ¶ Rūsio scdm bonauē. q debet matrimonium dissuadere. et si petatur benedictio/ ipsam qntū3 poterit differre quam si differre non valeat per vicarium faciat. si vero p superiorem coactus propter scādalum per se hoc faciat non peccat. quia non ipse sed ecclesia facit/ que iudicat secūdum exteriora.

§. 10 ¶ Que differentia est inter sigillū confessionis et sigillum secreti? ¶ Rūsio scdz rich. q se habent sicut superi⁹ et inferius. qr omne sigillum confessionis est sigillum secreti: sed non econuerso: et qcūqs frangens quodlibz sigillorū istorū mortalit' peccet: tn multomagis peccat frangens sigillum cōfessionis. Nec est estimandū q hō reuelans illud qd dictū est sibi soli nūqs frāgat sigillum secreti nisi p secreto receperit. qr si hō ab alio ꝯsiliū petit et ille bona fide sibi consulit: licet non dicat sibi hoc tibi trado in secreto / tamen ille cui consilium datum est si videat materiā talē q ex reuelatiōe persone cōsulentis psona consulens notabile detrimentū incurreret/ et reuelat: secreti sigillū frāgit. Ille etiā a q petitū ē ꝯsiliū hoc qd si bi pposuit ꝯsiliū petēs sub secreto tenere debet. Cui scō. concordās dicit q de lege nature tenetur hō celare secretum non solū qn cōmittēs exprimit se velle cōmittere vt secretū: sed etiam qn ex modo ꝯmittēdi hoc apparet Ad hoc est rō in principio adducta. de q sap. Qui ambulat fraudulēter reuelat archana: q autē fidelis est celat amici cōmissū. i. secretū ꝯmissū sue fidelitati. Nō est aūt idē scire aliquid per viā secreti ꝯmissi/ et scire aliqd priuatim qd. s. cōitas nescit Sic enim priuati sciēs nō est debitor illi⁹ alteri tanqs secreti. hec scotus.

§. 11 ¶ Un dicit bon. q si vidisse primū peccantē tali pctō/ q tenetur p obedietiā dicere supiori. si iurē sibi nō dicere nō absoluor. imo dicere op3. et pnia facieda ē de piurio eo q ꝯtra iusticiā iurai. hec bon. Nō sic de secreto cō

missio/qꝛ superior nō pt aliquid precipere ꝯtra ius nature: vt ex supradictꝭ pꝫ. ❡ Cōcor. tho. i sū
§. 12 ma dū tamē illud qđ sic cōmitti tur nō sit tale ꝙ statim vt aliqs nouit manifestare teneatur. vt si ptineret ad corruptionem inᵗ titudinis corporalē vel spūalē. vel graue dānū alicuius ꝑsone: tūc eni per secretū cōmissū obligari nō valet qn de talibus testificetur vel ea denūciet: qꝛ aliter fidem frangeret quā alteri debꝫ et loquitur de his q̄ cōmittunt hoī sub secreto alr ꝙ per ꝯfessionē. Alia vero que prodere non tenetur nō sūt reuelanda etiam ex precepto supioris quia seruare fidē est de lege nature: cōtra quā nihil pōt ꝓcipi. In his aūt est notanda illa ꝓpositio legis nature prius posita arguēdo: q̄ sic exponitur a scoto. Que vultꝭ ⁊c. i. scđm rectā rōnē velle debetis vt dictū ē supra. ❡ Notā dū quoqꝫ vt dicūt Rich. ⁊ Sco. reuelatio cōsilij secrete quesiti cedit in detrimentū boni cōis. qa per hoc subtrahiᵗ hoībꝰ fiducia cōsiliū et medelā q̄rēdi. Est autem bonū commune preferendū ꝑticulari. De hoc nota illud quod habetur di. 18. agendo de excōicatione circa principium.

qō. 1
§. 1.

Irca dist. 22. Quero vtrū pctā per penitētiam dimissa redeāt in recidiuāte eadem nūero? ❡ Qꝫ sic. qa vt dicit iacobꝰ in canonica. Qui offendit in vno factus est omnium reus ❡ Contra. qꝛ pctm̄ nō inest alicui nisi per actū peccantis: sed ille actus nō redit idem nūero in recidiuante: igiᵗ. ❡ Rñsio secūdum scotū ꝙ peccatum actuale i proposito potest sumi vno modo pro ipso actuali in ordinatione que dicitur culpa i actu. Alio mō obligatione ad penam que dicitur reatus sequēs ex culpa. Illa autem obliḡtas q̄ ꝓprie nata est esse i actu: non manet illo actu trāseunte. quia priuatio nō manet sine subiecto sed remanet reatus seu obligatio que tollitur per penitētiam. Ad ꝓpositū dico ꝙ pctā dimissa nō redeūt in recidiuante nisi vt circunstantia aggrauans: qꝛ pctm̄ sequens penitentiā habet quādā grauitatem ꝓpter ingratitudinē gratie penitētialis. ❡ Cadēs tn̄ a statu inocentie: grauiꝰ peccat ceteris paribꝰ / ꝙ cadēs a statu pñie. qꝛ maiꝰ beneficium recipit a deo ille cui cōseruauit innocentiā: ꝙ ille cui cōcessit penitentiam. Sic etiam perfectior grauiꝰ cadit ꝙ minus ꝑfectus propter maiorē ingratitudinem licet ceteris paribꝰ citius resurgat propter excellentem dei benignitatem merita precedentia ad hoc aliqualiter acceptātem ꝙuis iste simicus dei non sit diuina gratia dignus. Hoc autem bene debet allicere quēlibet ad meritorie agendum ꝓ viribus: qꝛ siue permansurus siue lapsurus / eius merita nō erunt i obliuione coram deo. ❡ Cōtra predicta arguitur. qꝛ cui plus dimittiᵗ: plus teneᵗ diligere: vt patet per approbationem xp̄i dictum symonis approbātis. Peccanti autem multa dimittuntur / innocēti ꝓo nichil. ❡ Rñdeo ꝙ dictū §. 3.

actuale pctm̄ capitur dupl'r.
§. 2.

xpi est verũ de duobus quorum vni pauca dimittuntur et alteri multa:ita tñ ꝙ nullũ aliud bñficium cõferaꝛ ꝗ remissio. Innocenti autem confertur maiꝰ beneficium in hoc ꝙ preseruaꝛ ab illis in quibus cadere potuisset. Ut eni dicit augꝰ. Nullꝰ est qui aliqua cõmittat quin alius possit eadem cõmittere: nisi preseruaretur. Et sic innocẽs plus tenetur lege gratitudinis non ratione remissionis sed rõne preseruationis hec scotꝰ. ¶ Hic oritur dubium an oporteat in speciali confiteri peta precedentia tanꝗ circũstãtias aggrauãtes ¶ Rñdet scotꝰ ꝙ lꝫ hoc sit licitũ non tñ videtur necessariũ. quia inꝗtum aggrauant pñt sufficiẽter exprimi absqꝫ expressione in spãli. vt pote dicẽdo de magnis et multis petis aĺs penitui ⁊ credo deũ michi remisisse: et eo fui magis ingratus nũc in peccando. ¶ Ad argu. i oppm. dico ꝙ auctoritas iacobi est intelligenda ꝗtũ ad pene durationem et auersionẽ a fine vltimo. ¶ Contra hoc arguiꝛ. ⁊ videꝛ ꝙ mala redeãt i recidiuãte etiã ꝗtũ ad punitionẽ ⁊ itẽtionẽ pene cũ bona mortificata reuiuiscant in resurgẽte ꝗtum ad premiationẽ. ¶ Rño ꝙ non est simile. quia ex superabundãti mia deꝰ punit citra ꝯdignũ. et pmiat vltra cõdignũ. ⁊ iõ bona semp viuũt in eiꝰ acceptione mala aũt totaliꝛ extinguñꝛ. ¶ Ex hoc ptꝫ quõ petã deo displiceant: cum semper presto sit illa destruere. vt dicit augustinus. Per hoc etiã apparet ineffabilis dei misericordia.

N di.23. agitur ꝺ sacro vnctiõis extreme. Ubi sciẽdũ ꝙ vnctio extrẽa ẽ signũ efficax plẽarie remissiõis venialiũ a qbꝰ expedit recessurũ ab hac vita finaliter absolui: qꝛ essent ipedimẽtũ glĩe ꝯsequẽde: et possũt esse nõ remissa vsqꝫ ad exitũ/ qꝛ pctã q̃si cõtinue peccat talibꝰ pctis. hoc pbaꝛ illõ Jacobi. 5. Infirmaꝛ ds in vobis iducat ptiõe presbyteros ⁊ orẽt sup eũ vngñẽ eũ oleo i noie dñi: et orõ ⁊c. et si i petis ẽ remittunꝛ ei. hoc ñ intelligiꝛ de pctis mortalibꝰ qꝛ illa nõ remittũꝛ nisi i baptismo vel pñia: igiꝛ de venialibꝰ. Est ãt vnctio exterior signũ vnctiõis interioris curatiue. Nõ ẽ aũt danda nisi illi cui iminet pbabilr exitus de statu viatoris ad terminũ. non quidem ex periculo extrinseco violentie puta armorũ vel submersionis: sed ex infirmitate: vt patet ex auctoritate allegata. Nec est danda nisi vere penitentibus: quia nullus est capax istius sacramenti digne nisi existẽs in gratia. Istud enim sacramentũ: nõ est primũ remedium ad acqrendũ primã gratiã qꝛ ad hoc sũt tñ baptismꝰ et penitẽtia ⁊ p hoc excludũꝛ nõ vtentes rõne puta paruuli ⁊ q̃ nõ habent materiã penitentie sicut pfecte innocentes et furiosi et amentes/ nisi per voluntatem precedẽtem presumanꝛ illud velle. Datur autem in organis potentiarũ per quorũ actꝰ peccaꝛ frequenter venialiter vt in organis quinqꝫ sensuũ/ ⁊ potẽtie motiue

et generatiue. Quantum ad visum datur in duob⁹ oculis. q̃tū ad auditū in duab⁹ auribus/ q̃tum ad olfactum in naribus q̃tum ad tactum i duab⁹ manib⁹ sicut aūt geminātur organa: sic geminātur vnctiones. In orevero fit vnctio non solū ꝓpt̃ pctā q̄ cōmittuntur per gustū: sꝫ etiam per loquelā. In lūbis i quibus viget luxuria scđm grego. fit in iunctio rōne potentie gn̄atiue ⁊ in duobus pedibus rōne potentie motiue progressiue. Materia huius sacramenti est oleum per epm ꝯsecratū ꝑ qđ significatur puritas ꝯscientie q̄ sufficit in eo qui hꝫ exire de via ad terminū. Nec fit ei balsami ꝯmixtio sicut in materia ꝯfirmationis. q: confirmatio est ad ꝯfessionem fidei ad quā reqrit̃ non solū puritas cōscie sed etiam odor fame per balsamū significat⁹. Minister huius sacramēti est sol⁹ sacerdos vt pꝫ per auctoritate iacobi allegatam. Forma aūt est ista. Per istā sanctā vnctionē ⁊ suā pijssimā miam parcat tibi dn̄s qđqđ nariū/lingue/tactus vl̄ h̄mōi vicio deliquisti. Institutio huius sacramenti fuit a xp̄o fctā. Unde in euangelio habetur ꝙ apostoli vngebant oleo infirmos et a iacobo ꝓmulgata. Hec scotus. Est aūt iterabile hoc sacrm̄ cū morbus ꝓpter quē est possit pluries reuerti / nullūq̧ effectū indelebilem imprimat in infirmo. Fit etiā per ipsū si digne sumat̃ alleuiatio corporalis infirmitatis vt patet ex auctoritate iacobi ⁊ hoc vt dicit delyra si expediat saluti infirmi. ¶ Et notādum ꝙ si oleum non consecratū apponat̃ consecrato: totum efficitur consecratū. extra de conse. ecclesie. Quod i dubijs. Et idē dicendū de aq̄ bn̄dicta. scđm tho. i quarto. Qđ videt̃ hr̄e veritatē si illđ qđ apponit̃ nō sit tāte quantitatis quāte extat illđ cui apponit̃

Circa dis. 24. Quero vtrum tm̄ sit septem ordines scđꝫ ꝙ ordo vel ordinatio ponit̃ scrm̄? Q: non: quia i primitiua ecclesia non exprimūtur fuisse nisi duo ordines. s. sacerdotium ⁊ dyaconatus. vt pꝫ in actibus apostolorū. ¶ Preterea dyonisius de angelica hierarchia ponit tantum tres ordines scꝫ ep̄atum/sacerdotium/et dyaconatum. ¶ Isidorus etiā in libro ethimologiarum ponit ep̄atū esse ordinē: et ponitur. 21. dist. Cleros. ¶ Preterea. Prima tonsura videtur esse sacramentum: q: est signum sacre rei/et illā habentes gaudēt priuilegio clericali. ¶ Oppositū magisteri littera. ¶ R̄n̄o ꝑm magistrū sūt tm̄ septē ordines. Cū quo cōcordant tho. bonauen̄. et rich. Ad cuius euidentiam sciendum vt dicit scotus ꝙ ordo scđꝫ augu. 19. de ciuitate dei ē parīū dispariūq̧ vnicuiq̧ loca sua tribuēs congrua dispositio: et sic debita dispositio personarū i qualꝫ policia dr̄ ordo: a quo ipsa dr̄ ordinata. Alio modo gradus preueniens in tali politia dr̄ ordo: et sic in politia eccl̄ie gradus eminens disponens ad aliquē actū ad cōsecrationē vel dispensationē eucharistie ꝑtinentē dr̄ ordo.

¶ Ad cōsecrationē enī euchari
stie q̄ est actus nobilissimus i ec
clesia pertinet sacerdotium q̄ est
prim⁹ grad⁹. ¶ Ad dispensatio
nē vero ei⁹ saltē sāguis disponit
dyaconus qui est scd's gradus.
Tertius vero disponēs ad ma=
teriā eucharistie consecrādē: est
subdyaconatus: ⁊ dhr. isti tres
sacri ordines: q3 imediate dispo
nūt ad aliquē actū circa eucha
ristiā vel materiam ei⁹ exhiben=
dum. Alij aūt quattuor grad⁹
disponūt ad aliquos act⁹ remo
te se habētes ad eucharistiam.
Accolitus enī cui⁹ est cereos ac
cendere disponit pp'lm circa eu
charistiā q̄tum ad feruorē affe
ct⁹. Lector aūt q̄tū ad cognitio
nē intellect⁹. Hostiarius vero et
exorcista disponunt remouendo
impedimentum. Hostiarius enī
arcet homines indignos exorci
sta autem demones. Ex predi=
ctis patet q̄ legere euangelium
quod pertinet dyacono/ ⁊ ep'la3
quod pertinet subdyacono sūt
actus eorum minus perfecti et
r̄coti. q3 nō sunt ita imediate cir
ca eucharistiam sicut actus eo
rū proprij. ¶ Circa predicta no
tandū q̄ licet dispēsatio sangui
nis christi i calice existētis per=
tineat ad dyaconū sicut adhuc
obseruatur in quibusdā ecclijs
vbi dyaconus dispensat sangui
nem ministris: non debet dispen
sare corpus christi nisi i casu ne
cessitatis: cum non habeat ma=
nus consecratas ad ipsum tan=
gendum vt dicunt thomas. ⁊ ro
don. Innitentes autem dictis
dyonisij ⁊ ysidori allegatis ⁊ ca
noniste dicunt episcopatum esse
proprie ordinem: et secundum
hoc sumitur ratio ordinis ma=
gis ample scilicet pro gradu di
sponente ad aliquem actum sa
cramentalem exequendum: cu=
iusmodi est confirmare vel ordi
nes conferre qui sunt act⁹ pro=
prij ep̄o. Et scd'm hoc exponunt
illud quod h̄etur extra de cōse.
eccl'ie. Aqua q̄ l3 ep's possit cō=
mittere ea que sunt iurisdictio=
nis clericis inferioris grad⁹: nō
tamen ea que sunt ordinis ep'a=
lis. ¶ Dicit isuper scot⁹ q̄ ordo
non est sacramētum proprie ac=
cipiendo ordinē pro gradu emi
nenti. cum talis gradus sit spi=
ritualis/ sacrm aūtē est signū sen
sibile: s3 ordo est sacrm accipien
do ordinem pro ordinatione seu
institutione in gradu eccl'ie q̄ fit
a ministro ydoneo certa verba
proferente cum aliquo signo vi
sibili ministerium illius ordinis
representante. ⁊ est signum effi=
cax grē preminentis qua ordia
tus digne aliquod ministerium
exequatur. Minister vero ydo=
neus est solus ep's i sacris ordi=
nibus constitutus. In alijs au=
tem non sacris aliqn ex cōmissi
one aliqui priuilegiati vt abba
tes. Forma autem habetur i li
bris episcopalib⁹ In sacerdotio
tn̄ videt̄ p̄babile q̄ sint due for=
me partiales in quarum altera
confertur potestas conficiendi
eucharistiā/ in reliqua potestas
absoluendi penitentem. Et istis
coniunguntur due materie hoc
est duo signa visibia. Prime for
me coniunguntur traditio cali=
cis ⁊ patene cum hostijs. cū. s. di
citur. Accipe potestatem cele=

brandi.&c. Sedes forme ipositio manus episcopi sup caput. Accipe spm sanctum.&c. sic eps concordanter agat summo epo xpo qui prius contulit apostolis potestatem conficiedi & absoluendi. Est aut sacramentum ordinis vnum vnitate generis propinqui: sicut teperantia dicitur vna virtus habens tn sub se plures species. sic i proposito. ¶ Unde in varijs ordinationibus imprimuntur varij caracteres et probabilius q alterius speciei sicut apparet ex actibus ad quos isti gradus disponunt. qui gradus vel sut caracteres vel habet pprios caracteres necessario correspondentes. Est etia alia vnitas inter ordies & ordinatioes scilicet vnitas ordinis. Cogruum ei est prius recipere ordine inferiore & superiore. ¶ Nec tame iste ordo est simpliciter necessarius: quia in collatione superioris ordinis fit aliquid: lz inferior ordo non fuerit collatus. sicut apparet ex ext. de clerico per saltu promoto Ubi habetur q no est iterandu quod factum est: sed quod fuit pretermissu caute supplendum. Qui tamen per saltum promouetur no tatum peccat: sed etia executione illius ordinis de iure non habet. vt dicit rich. Un si talis scienter per saltum promotus in ordine suscepto ministrauerit: non nisi per papam secu poterit dispensari si autem non ministrauerit: poterit dispensari per epm vt dicit hostien. Baptismum autem recipere est simpliciter necessarium / qui est ianua sacramentorum. Unde non baptizatus nullum ordine recipere valet: quare si promoueatur i sacerdotem vel episcopum nec conficit nec absoluit / nec ordinat. tamen pie credendum est q xpistum ad vltimos effectus sacramentorum summus sacerdos suppleret deffectum & q no permitteret hec ita latere: quia periculu ecclesie imminere posset. vt dicit tho. ¶ Ad primum argumentum dico q in primitiua ecclesia erat pauci credetes & ideo pauci ministri sufficiebat Post autem multiplicata est fides & etiam cocomitabatur deuotio ad communicadum quotidie: et ideo tunc fuit necessitas habendi ministros ad singula ministeria et eucharistiam pertinentia: nec tamen tunc sunt de nouo instituti illi ordines: sz prius fuerant a christo instituti. vt dicit magister in littera: & in quibusdam gradibus in lege mosaica prefigurati ¶ Nunc autem quia fideles vix semel in anno communicant: non oportet esse tot ministros / & pter hoc quattuor ordines minores simul conferuntur ita q nullus est deputatus ad ministrandu in gradu ordinis iferioris quasi ille sit sibi proprius et alius alij. ¶ Ad aliud ysidorus. 21. di. pz ex dictis Numerat autem ibi ysidorus psalmistatum inter ordines no q sit ordo proprie. Psalmista ei est idem q cantor. 23. distinctione psalmista: sed quia est officium ordini lectorum annexum quia enim psalmi cu cantu pronunciantur: ideo lector cuius est vetus testamentum legere: vel

nunciare: dicitur psalmista et cantor. ¶ Et aliud dicit scotus et doctores theologi communiter quod tonsura non est ordo: unde non numeratur inter ordines. 77. di. Illud. nec. 93. dis. 7. subdyacono. Et cum dicitur quod est signum sacre rei: dico quod non est signum efficax rei sacrantis. i. gratie eo modo quod dicitur sacramentum esse signum efficax gratie. Dicitur autem signum sacre rei quia ipsa tonsura summitate capitis ad instar corone facta. designat talem applicari cultui dio cui servire regnare est. Rasura vero capillorum i capite signat resecationem terrenorum a mente. Summitas ei capitis signat eminentiam mentis que terrenis resecatis debet celestibus intendere. quod additur de privilegio clericali non movet: quia laici conversi i religione gaudent privilegio clericali: et potuisset legislator illud privilegium dedisse principi vel alteri layco. Tonsura igitur non est ordo: accipiendo proprie ordinem pro sacramento ordinis / sed bene posset dici ordo large pro sacramentali quia est dispositio ad ordines sicut cathecismus ad baptismum seu quia est deputatio ad divinum cultum et sic dicitur ordo clericalis conferri in collatione tonsure. extra de etate et qualitate. Cum contingat. ¶ Circa predicta notandum ut dicit richardus quod non est dignus exequi ordinis actus qui non habet gratiam gratum facientem sicut enim non est dignus ministrare regi terreno ille qui est eius inimicus. sic non est ydoneus ministrare regi eterno ille qui est eius inimicus unde talis se ingerens divino ministerio preter necessitatis articulum: non placat deum sed offendit Tho. vero dicit quod i mortali peccato existens quotiens actum alicuius ordinis facit totiens mortaliter peccat. ut qui tangit res sacras quasi suo officio utens. secus autem si aliqua necessitate sacramentum contingeret vel exequeretur in illo casu in quo etiam laicis liceret puta si baptizaret in articulo necessitatis vel si corpus christi de terra colligeret. hec thomas. ¶ Ubi notandum quod actus ordinis hic dicuntur qui non competunt alicui nisi ratione ordinis quem habet et non possunt debite fieri a non ordinatis sicut conficere corpus christi competit soli sacerdoti et sic de aliis. Indui autem vestimentis sacerdotalibus non est actus ordinis cum laici possint hec vestimenta induere sine peccato. ¶ Notandum insuper quod habens aliquod officium quod sine peccato mortali exerceri non valet potius debet eidem resignare quam illud mortaliter peccando exercere. ut isdem dicit. Item sciendum secundum magistrum i littera corporalium ablutio ad subdyaconos pertinet qui sic nominanter: quia subiacent preceptis et officiis levitarum iu humilitate dno serviendo. De hoc dicitur de conse. di. i. Nemo quod dyaconi cum humilibus ministris debent levare pallas altaris. ¶ Item notandum quod bis suscipiens ordinem privatur eius executione. prima. q. 7. Saluberrimum. et vix cum eo dispensatur ¶ Utrum contactus instrumenti ab eo qui ordinatur sit de necessita

te sacramenti? Rñdet tho. q dicũt aliqui q nõ. Quia enim potestas ordinis accipitur a ministro non a materia: idõ porrectio materie magis est de essẽtia sacramenti q̃ tactus; tamen ipsa verba forme videntur ostendere q tactus materie sit de essentia sacramenti: quia dicitur accipe hoc vel illud. Cui videtur concordare rich. dicens q in susceptione illius exterioris signi caracter in quolibet ordine imprimitur in quo principalis potestas quã ordo iste respicit expressius significatur. De quo vide in astex. li. 6. titulo. 4. de collatione ordinum.

q. 2. §. 1. De clericis sunt aliq̃ videnda. Et primo vtrũ clerici teneant dicere horas canonicas? Rñdeo scd̃m rod. q clerici in sacris constituti ad hoc tenenẽ ex officio. Eccl'ia ei ordinãdo ipos ĩtẽdit eos ad hoc misteriũ obligari. Infra autẽ sacros ordines ad hoc tenẽt bñficiati nõ ex officio sed ex bñficio: et itelligunt pdicta de pfecte adultis et mortaliter peccant omittentes eas nisi rõne ĩfirmitatis vel alterius cause legitime ipedientis. puta propter libri carentiã vel obliuionẽ. Carens tñ libro recompensare debet per psalmos vel orõnem dñicam nec excusat studij occupatio vel viatio. De attentione autem in horis habenda / nota ea que dicta sunt dist. 15. de oratione. Concordant bonauen. et innocen. extra de celebra. missa. Dolentes. Secũdũ autem henricũ occupatio studij excusaret si ex illo occurreret mortali scãdalo quod non potuit preuideri rõnabili cõiectura: qr ad hoc tenetur quis ex diuino precepto quod est maius pcepto ecclesie. ¶ Utrũ liceat de sero dicere matutinas? Rñdeo scd̃m tho. i quolibeto q in hoc cõsideranda est intentio eius qui preuenit tẽpus Si em vt quietius somno vaccet non est absq pctõ. Si vero facit propter necessitatem honestarum occupationũ: licite potest dicere matutinas de sero / et in alijs horis tẽpus puenire sicut etiam hoc in sollennibus ecclesijs quãdoq fieri solet et hoc mõ consulitur presbytero dicere de mane oẽs horas vsq ad vespe ras iclusiue extra de cele. missa. ca. i. Debet autem dici matutinum secundum henricũ de gandauo de nocte: maxime in hyeme vel saltẽ de mane cum prima vbi nõ viget necessitas vel causa ratiõabilis. ¶ Et notãdũ nõ esse simpliciter necessarium obseruare temporis limitationem in horis canonicis persoluẽdis cum non obseruetur communiter in ecclesijs collegiatis: siue regularium siue secularium personarum. Ad cuius euidẽtiam habendam: sciendum q secundũ philosophos dies artificialis incipit in solis ortu et terminatur in occasu licet vulgus aliter sumat. ¶ In equnoctio itaq quãdoq dies adequatur nocti initum diei est circa sextam horam. quia circa illam est ortus solis. Prima igitur hora diei et ne eius terminus est hora septi-

ma. Secūda vero: hora octaua Tertia vero: hora nona. et sic pro cedendo sexta hora in qua dominus crucifixus est / erit hora duodecima id est eius finis. Nona vero hora. tertia post meridiem. Undecima autem hora quinta post meridiem. Unde dicitur mathei. xx. q illi qui vndecima hora venerant vna hora fecerunt. quia tunc non restat nisi vna hora vsq ad solis occasum Experientia autem docet ecclesiam non semper obseruare huiusmodi tempora in persolutione
§.3. diuini officij. ¶ Quid si aliquid de diuino officio pretermittatur? Rndet henric9 in quol. q is qui in choro cātat vel legit cū alijs si non dicit versiculum vel aliquod talium nō tenetur repetere vel si ex legitima causa non intersit fini vel principio horarū. et hoc pp̄ter vinculum caritatis rōne cui9 id quod ab alijs fit qui sunt vnū corpus cum eo ab eo reputat factum sicut cum vnus chorus dicit vnū versum et alius aliū: reputatur quilibet totū dixisse. Secus si chorus in pricipio multū processit vel multum de fine restat. Tūc enim tenetur supplere vel incipere. hec henricus. ¶ Idē etiam dicitur a quibusdam de illo qui dicendo officiū i choro cū alijs ex aliqua necessitate intermisit psalmum vel lectionē aūt hmōi et nō pōt omissū suplere nisi subtrahēdo vocē ab adiutorio chori melius est enim ptrāsire: q̄ officium minuere. ¶ Cuius ecclie officium dicit prebendatus in duab9 ecclesijs? Rndeo scdz thomam in quol. cum erit presens i aliqua eaꝝ dicit officiū eiusdē. cū vero absens cōueniens est vt dicat officiū illius qui habet maiorē dignitatem. Si vero in vtraq ecclesia sit equalis dignitas: pōt eligere q voluerit. Clerici et religiosi cōmorātes cū cardinalib9 archiepīs aut epīs possūt se coaptare illis in diuinis officijs extra de cele. miss. Dignū in clementinis. Penitentia de omissis horis est arbitraria vt dicit bartholina sicut alie de quibus dictum est in fine distinctionis. 16 ¶ Notādum q clerici in sacris
ordinibus constituti vel beneficium habentes et religiosi non debent questionibus que mouētur in iudicio seculari intendere seu in placitis secularibus deputare nisi pro defensione miserabilium personarū vel nisi suā vel suorū iniuriā prosequantur nec pcuratores rerū secularium §.5.
esse. Non debent etiam negociationi vel mercibus vacare. emēdo scilicet ad carius vendendū. extra. ne. clerici. c. i. hoc enī specialiter sub interminatione anathematis inhibetur. e. ti. Secundum. Possunt tn vilius emere et carius vendere vt dicit hostien. dūmodo hoc non faciant ex proposito puta si in fine anni supsit aliquid de emptis pro puisione domus. Possunt etiam de honesto artificio sibi victum querere §.6.
91. di. Clericus victum. Itē possunt pcedere possessiones excolēdas ad substentationē suam: et suoꝝ: et aialia locare / scdm ray. Possūt etiā scdm hos. aliquā rē emere vt eam melioratam ven- §.7

dent cari⁹ vt pullũ equinum ad
§.8. nutriendum. Non debent etiam
in taberna ministrare nec come=
dere aut bibere nisi causa neces=
sitatis in peregrinatione. 44.
distin. Non oportet. Non debẽt
etiã clerici carnificũ seu macella
riorum aut tabernariorum offiñ
publice et personaliter exercere
extra de vi. et ho. Dyocesanus.
§.9. libro. 7. Non debent etiam cleri
ci mulieribus cohabitare. ãtiqs
et non suspectis exceptis di. 32.
Interdicit. Dicitur autem libro
catholicon ꝙ interdicere est ite=
rum dicere seu annũciare. Excis
piũt etiã ibi mater soror ꝛ amita
et consanguinee infra scd̃m gra
dum. di. 81. Cum omnibus. Et
rõ est qꝛ in istis naturale fedus
nichil pmittit seu sevi criminis
suspicari. extra de cohabi. cle. A
nobis. Item clerici minus iocu=
§.10 latoribus hystrionibus nõ intẽ
dant / ad aleas et taxillos nõ lu
dant / nec huiusmodi ludis inter
sint. extra de vita ꝛ honestate cle
ricorum. Clerici. Itẽ clerici vinũ
sibi temperent / nec quispiam ad
bibẽdum inuitetur: cũ ebrietas
mẽtis inducat exiliũ ꝛ libidinis
prouocet incẽtiuũ. Unde ille abu
sus est penitus obolendus ꝙ in
quibusdã partibus se ad potus
equales obligant potatores. e.
ti. A crapula.

qst.3 Utrum clerici vel
epĩ mortaliter pec
cẽt si nõ largiant
pauperib⁹ bõa ec
clesie. Respõdeo
secũdũ Thomã ꝙ
aliter dicẽdum est de bonis pro
priis aliter de bõis ecclesiasticis

Nam bonorum propriorum sũt
domini puta que habent ex suc
cessione vel donatione: vel q̃ sibi
per scripturam / doctrinam / vel
artificium / quesierunt Ideo pos
sunt ea vel sibi retinere vel aliis
pro libito elargiri In quo tamẽ
possunt peccare / sibi immodera
te retinendo vel aliquibus cõfe=
rẽdo: ꝛ aliis nõ subueniẽdo scd̃ꝫ
ꝙ caritas exigit. non tamen te=
nentur restituere. Bonorũ vero
ecclesie sunt dispensatores: que
scꝫ ex redditib⁹ ecclesie vel obla
tionibus fideliũ ꝓueniunt. Sũt
aũt expendenda non tm̃ in vsus
pauperum sed etiã ad cultũ dei
seu ecclesiastice fabrice ꝛ necessi
tatem ministrorũ ecclesie. vt dici
tur. 11. q. 2. Si ergo sit distincta
que debent in vsũ epi cedere ab
aliis / ꝛ aliquid sibi retinuerit de
aliis: cõtra fidem dispensatiõis
agit et mortaliter peccat / et ad
restitutionem tenetur. De depu
tatis vero specialiter vsui suo:
idẽ videtur dicẽdũ quod de pro
priis bonis dictũ est. et si de his
velit sibi aliquid subtrahere et
cõsanguineis vel aliis dare: non
peccat si fiat moderate. id est vt
nõ indigeãt: nõ vt ditiores fiant
(vt dicit Ambrosius libro de offi
ciis.) Si vero non sit discreta di
stributio eorum eius fidei cõmit
titur. et si in modico deficiat vel
superabũdet: põt hoc fieri absqꝫ
bone fidei detrimento. quia non
potest homo i talibus pũctuali=
ter accipere illd̃ quod fieri opor
tet. Si vero sit multus excess⁹ bo
ne fidei videtur repugnare / ideo
mortaliter peccat. hec sanctus
Thomas. Et idem est iudicium

de bonis aliorum clericorum: vt ponit idem Thomas in quodam quolibeto. ¶ Hos. autem dicit quod peccant si dant consanguineis vltra statum conditionis eorum. ¶ Sed contra predicta arguitur. quia vt ait hieronimus ad damasum papam: clerici qui bonis parentum sustentari possunt si quod pauperum est accipiunt sacrilegium incurrunt. ¶ Rndet thomas quod non omnia bona ecclesiarum sunt pauperibus largienda: nisi forte in necessitatis articulo in quo etiam pro redemptione captiuorum et aliis necessitatibus pauperum vasa cultui diuino dicata distrahuntur (vt ambrosius dicit.) Et in tali necessitate peccaret clericus si vellet de rebus ecclesie viuere dummodo haberet patrimonialia bona de quibus viuere posset. Si quis autem necessitate non iminente de his que superfluunt ex prouentibus ecclesie emat possessiones vel in thesauro reponat in futurum vtilitati ecclesie et pauperum necessitatibus: laudabiliter facit. Si vero necessitas immineat pauperibus erogandi / superflua cura est et inordinata vt aliquid in futurum conseruet. quod dominus prohibet. Math. 6. dicens Nolite solliciti esse in crastinum. ¶ Notandum vt dicit ray. quod clerici qui bona ecclesie conferunt hystrionibus et meretricibus peccant: non tantum quia bona ecclesie seu pauperum indebite expendunt: sed etiam quia indignis et turpibus conferunt. 86. dist. Donare. ¶ Fornicare autem et huiusmodi turpes persone tenentur restituere res ecclesie / nisi forte fuerit eis datum causa elemosyne / cum essent in summa necessitate. ¶ Diuites etiam vel potentes tenentur restituere ea que receperunt per fraudem minas vel indebitam importunitatem / vel alias sine iusta causa. Clericus tantum quod dedit vt redimeret suam vexationem a qua non poterat aliter liberari: excusatur extra de symonia. Dilectus filius Si vero bona ecclesie dentur aliquibus propter aliquam honestam causam: non tenentur restituere. puta quia impenderant ecclesie aliquod seruitium eam defendendo vel sibi dando de rebus propriis. vel huiusmodi. Talibus enim tenetur ecclesia recompensare vicem 12. q. 2 Quicunque suffragio. et ca. Ecclesiasticis. Debet autem fieri restitutio rei ecclesie si qui dedit si non turpiter dederit / sed timore vel huiusmodi. alias restituenda est successori eius vel in vtilitatem ecclesie conuerti. vel si penitentiario videbitur expedire: eiusdem loci pauperibus elargiri secundum ray. ar. 17. q. 4. Si quis in atrio. Quod autem recipit mulier fornicaria a clerico de rebus propriis non tenetur restituere vt dicit hos. De hac materia aster. libro primo titulo. 34.

N.o

Vtrum olim episcopus potuisset aliquis in ecclesia superior: quod non. Arguitur. quia episcopi sunt successores apostolorum. sed inter apostolos nullus fuit super alios: quia omnes suam potestatem immediate a christo acceperunt. ergo nullus est episcopus omnibus aliis superior. ¶ Contra. 6. q. 3. q. 4.

Cõquest⁹ et sũt ṽba bede. Sola romana ecclia sua auctoritate valet iudicare de oib⁹: de ea nulli iudicare pmittit. ¶ Rñdeo q͂ oiũ epo₄ ẽ aliq̃s i ecclia supior q̃ sub xpo toti⁹ eccle. caput est. s. epus romanus: vt sic cõformet ecclia militãs suo exẽplari in celo. Vñ ber. 4. li. de ꝯsideratione Sicut seraphin ac cherubi ac ceteri ordinantur sub vno capite deo ita hic sub vno sũmo pontifice primates vel patriarche archiepi pbri abbates et reliq̃ in hoc mũdo. hic autem vt habetur. 21. di. Quãuis euangelica voce dñi et saluatoris nostri iesu xpi prima tum obtinuit non a ꝯsilijs: dicente dño / tu es petrus. ⁊c. Non a cõsilijs supple principalr. A xpo enim pricipaliter auctoritatem accipit a consilijs vero nõ nisi secũdario. Vñ non põt ab aliquo iudicari in terris: nec etiam ab vniuersali ꝯsilio vt fuit determinatũ auctoritate vniuersalis cõsilij per papã symachũ congregati. d. 27. c. mltis §. huic etiã. Vñ cõsiliũ numerosũ epo₄ noluit iudicare marcellũ papã. di. 21. Nũc aũt. Vbi etiã sup hoc al legatur quoddã aliud cõsilium Hoc aũt est verũ nisi sit heretic⁹ 40. di. Si papa. vel nisi se submittat. 2. q. 7. Nos ¶ Qr etiam nos habet supiorẽ nisi deum: ab ipso non est appellandũ. 9. q. 3. Ipsi sũt canones. Ab ipso tamẽ male informato ad eundem bene informãdum appellare licet. vt dicit aluarus articulo. 15. prime partis de planctu ecclesie. Vbi etiam aperte dominus vel eius apostoli et eos sequẽtes scti patres sententialiter aliquid diffinierunt: ibi nõ nouã legẽ romanus pontifex dare / sed poti⁹ quod pdicatum est vsq͂ ad animam et sanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt apostoli et prophete destruere niteretur: non sententiam dare sed errare conuinceretur. 25. q. 1 Sunt quidam Vnde gregorius quattuor principalia consilia in quibus tota fidei norma describitur / amplectitur. quasi quattuor euãgelia. 15. d. Sicut. Fuerunt eni illa consilia magne auctoritatis: cuz ibi fuerit numerosa patrũ collectio. Nõ sic de quibusdã alijs vt di. 16. patet. Siq̃dem licet a cõsilio₄ statutis romana patenter excipiat auctoritas: extra de electione. Significasti. In diffinitione tamen eo₄ que ad fidem pertinent: cõsiliũ est supra papã. vt patet ex predictis. De hac materia nota ea q̃ ponũtur in fine. di. 17. et in principio. 18. ¶ Casus vero pape reseruati sũt quarũdã excõicationũ absolutiões et quarũdã irregularitatuz dispensationes: de quibus dictum est di. 18. et dicetur in hac distinctiõe ⁊ i sequẽti. Ibidem etiaz circa principiũ dictũ est de casib⁹ epis reseruatis Põt aũt eps (vt dicit ber.) dispẽsare in oi crimine nisi sibi prohibeatur. extra de sen. excõ. Nup vbi dicitur. Quia tñ cõditor canonis eius absolutionẽ sibi specialiter non retinuit: eoipso concessisse videtur facultatem alijs relaxãdi. ¶ Quorundam quoq͂ votorũ permutatio ad epm pertinet quorũdam vero ad papaz

De ptãte pape.

§. 1.

§. 3.

§. 2.

vt loco suo videbitur. Potest aūt solus papa consilium generale celebrare. di. 17. per totum. Solus etiam dispēsat vt quis hēat plura beneficia cuz cura vel plures dignitates siue personatus etiam si curam nō habeat cuius modi sunt archydyaconat⁹/primicériatus/decanatus et hmōi extra de prebeñ. De multa. Vocatur aūt dignitas qñqꝫ personatus vel officiū. et ē quedā primitia in gradu. et hoc. vel rōne iurisdictionis: vt archidyacon⁹ preest archipresbytero. vel rōne ordinis: vt presbyter. dyacono. Dispensatio tñ super pluritate bñficiorum cōcessa impetrāti ꝓdesse non valet si aliquod q̄tūm cunqꝫ modicum beneficiū subticuit in eadem. de prebeñ. et dignitatibus Non potest li. 6. vbi de hac materia multa habētur.

§. 3. ¶ Item papa electum imperatorem confirmat vel quassat: ac principes inutiles et negligentes circa regimien et iusticiaz deponit. extra de electione Venerabilem. 15. q. 6. Alius. Item non licet aliquē venerari pro sancto nisi auctoritate eius fuerit canonizatus. extra de reliquijs et veneratione sanctoruz. ca. i. et hoc officiū pro eo vel preces solēnes faciendo licet tñ porrigere preces alicui defūcto quē quis credebat bonum virum. scd'm innoceñ. ¶ Itē q̄uis vt dicit iohānes andree vbi papa non habet tēpalem iurisdictionem nō possit tollere legem ciuilem cum potestates sint distincte: in his tamen in quibus periculuz vertitur aie potest illam tollere. nam in his leges non dedignantur sacros canones imitari. In autentica. Ut clerici. Si aūt a papa conceditur bñficium vsqꝫ ad sue voluntatis beneplacitū: ipso mortuo expirat. Si aūt vsqꝫ ad apostolice sedis bñplacitum gratia concedatur predicta. tūc perpetuo durabit nisi a successore fuerit reuocata. qr sedes apostolica nō moritur. libro sexto de rescriptis. Si gratiose. ¶ Ex hoc potest sumi argumentum ꝙ ea que a papa absolute conceduntur perpetuo durant. Notādum tamen ꝙ quando alicui iudici delegato aliqua causa cōmittitur mandatum expirat morte mandatoris seu delegantis: nisi mortem mandatoris precedat citatio. extra de officio delegati. Relatum et cap. sequenti. Non sic expirat potestas legatorum sedis apostolice morte mādatoris libro. 6. de officio de legati. cap. 2. Beneficia seu priuilegia pape ac aliorum principum sunt latissime interpretanda. extra de verborum significationibus Olim. et magis est insistendum intentioni conferentis q̄ȝ verbis. e. ti. c. In his. Valet autem priuilegium apostolicum solo verbo concessū libro. 7. de sepulturis. Dudum. circa finem in textu et glosa io. an. Multa alia ad papam pertinēt: de quibus causa breuitatis pertranseo. habent enim magis videri in iure canonico. Post dignitatem enim papalem maior est dignitas pr̄iarchalis. Sūt ei pr̄iarche papa minores et archiep̄is maiores. ¶ Sunt §. 4 autem idem secundum rerū pri-

mas et patriarcha.di.99.provincie. Proprie tamen patriarche dicuntur quattuor pricipales.s.constantinopolitanus/alexandrinus/antiochenus/et hierosolimitanus. Alij vero dicuntur primates: vt aquileien. bituricen. ¶ Ad argumētū in oppositum dicit rich. minorē esse falsam. Petrus enim fuit summus īter alios apostolos quia q̄uis potestate clauium omnes immediate acceperint a christo: tamen potestatem iurisdictionis acceperunt mediate a petro. qr iurisdictio ministrat materiam que est subditus habentis iurisdictionē: qui requiritur ad hoc q̄ potestas clauium exeat in actum. ideo vsus illius potestatis quam omnes imediate acceperunt a christo: indirecte dependebat a petro. sic dicendū est de potestate epo͞rum per cōparationē ad papā ¶ Et notandū scd̄z
§.5. thomā in scd̄a secūde q̄ cū (christo teste) bonus pastor animam suam pro ouibus suis ponere teneatur non debet episcopus gregem suum deserere propter aliquod incōmodū temporale vel particulum personale: nisi subditorum saluti possit in eius absētia per aliū sufficiēter puideri.
q̄st.5
§.1.

Uia de electiōe p quā prelati ordinarij assumuntur tangit magister in littera: de ipsa sūt aliq̄ breuiter dicēda electiōe Est āt electio, put hic sumit̄ alicui⁹ psone ad dignitatē vocatio. ꝛ ptinet ad collegiū vl aggregationē etiā si solū duo vl tres fuerit. ex.e.ca.i. Illi āt q̄ sciēt in scrutinio noiauerit indignū sunt puati ip̄o iure illa vice eligēdi ptāte. ex.e. Cū in cūctis. Et hoc si adeo i eo pstiterint. q̄ ex votis eorum cōis electio subseq̄tur. ex.eo. Perpetuo. li.6. alias nō. Dr̄ aūt idignus hō isufficiēs scientie vel inhoneste vite/ vel etatis illegitime. ex.e. Nichil est. Non requiritur vero q̄ promouendus hēat scientiā eminētem: sed sufficit q̄ habeat cōpetentē. s. ad suū officiū exequēdū extra.e. Cum nobis olim. ¶ Nō sunt autē promouendi pctōres notorij. extra de tēporibus ordinandorum. Quesitū ¶ Quā citius cōmode fieri valet p̄sentāda est electio electo. qui si infra mensem a presentatione non consentiat: priuatus est iure electionis nisi forte ea sit electi conditio q̄ nō possit cōsentire absq̄ supioris licētia. extra de electione. Quā sit. libro sexto. Omnes electores in prouincia existentes sunt ad electionem vocandi. Qui si i termino assignato non veniant: nō sūt vlterius expectandi. extra.e. Cū inter. Si aūt aliq̄s vocatus non fuerit ad eius petitionem cassanda ē electio. pōt tn̄ si vult eā ratem hēre extra.e. Qs sicut Absens iusto impedimēto detētus pōt cōstituere pcuratorem. Procurator autē si noiat vnum pro se et aliū nomie eius qui eū cōmisit: nichil agit nisi de certa psona habuerit sēp speciale mādatū. qr tūc aliū noie suo poterit noiare. Porro si null⁹ de collegio vult esse pcurator: non pt̄ absens nolente capitulo extra.

nota hoc dictū

neq̃ deputare/nec p lr̃as exprimere votũ suũ quod nõ est ante scrutiniũ sed in ipso scrutinio secrete et sigillatim tantummodo exprimendum.extra.e. Si quis libro sexto. ¶Elector põt renunciare voci sue: quia quilibet potest renunciare iuri suo. extra.e Ecclesia vestra.2. Forma electionis est triplex scilicet per communem inspirationem/ per scrutiniũ/ et per compromissum extra.e. Quia propt̃ Quãdo autẽ proceditur per formã scrutinij debẽt eligi tres scrutatores qui primo debent examinare seipsos deinde alios sigillatim et secrete vt quilꝫ dicat liberius quid sibi videtur. Si eni examinatio vocum publice fieret: electio talis non valeret/q: nõ obseruaretur forma: etiam si omnes ꝯsẽtirent extra.e. In genesi. Et debet vnꝰ de scrutatoribus singulorum vota scribere: alijs videntibus. In electionibus vota incerta et cõditionata non valent.puta consentio in illum in quẽ talis consentiet: vel si petrum habere nõ potero consentio in iohannẽ extra.e,in electionibus.li.6. Publicato scrutinio electores neq̃unt variare voces suas: sed facienda est collatio et electio cõis celebranda.extra.e. Publicato Si autem p vim facti scrutinij nullus possit eligi: poterũt procedere ad secundum et tertium scrutiniũ: donec quis eligi possit. In ecclesijs cathedralibꝰ vel regularibus si infra tempus trium mensiũ nõ eligant potestas eligẽdi deuoluitur ad proximũ superiorem.extra.e. Ne pro defectu. Fratres minores tñ ex priuilegio nõ hñt tpis limitationẽ Cassãda est electio illius qui requisitus anteq̃ esset electus cõsensit electioni de se faciende: qr presumitur ambiciosꝰ. extra.e. Cum post petitam. ¶Non potest episcopus eligi qui iam est alligatus alteri eccl̃ie: sed põt a papa postulari. extra de postulatiõe.ca.finali. vbi dt glosa q̃ ꝑsone ihabiles ad hoc q̃ eligantur dñt postulari ab eo qui habet potestatẽ dispẽsandi cũ illis vt illi qui non sunt legitime etatis vel qui non sunt legitime nati. Et hoc est intelligendum de inhabilibus non propter viciũ sꝫ ꝑpter aliũ defectũ. ¶Siquidẽ postulatio. scđm gof. est gr̃e petitio. Si in electiõe vel postulatione dicatur. Ego eligo et postulo. vl' Eligo postulãdo: nihil agitur nisi quãdo probabiliter dubitaretur vtrũ quis esset eligendus vel postulandus. extra de postulatiõe. Perpetuo.li.6. Eligendus est prestãtior.8.q.1. Licet igitur. qui scꝫ videtur melior ad illud officiũ exequendũ sufficit tñ q̃ sit bonꝰ. vt dicit ibi glosa.16.q.vlti. Monasterium. ¶Electiones clãdestine reprobãtur. extra.e. Quia ꝑpter. vbi papa statuit vt q̃ cito electio fuerit celebrata solẽniter publicetur. Dicũtur aũt electiones clãdestine/que per occulta conuenticula fiunt: cũ correptiuis promissionibus seu cõminationibꝰ occultis fraudibꝰ et cõiurationum secretis insidijs. di.88. Si qs. ¶Predictis tñ seclusis possũt electores secrete conferre de

Margin notes: triplex ẽ forma electiõis — Postulatio.

dignitate vel indignitate eligē‑dor. Publicato scrutinio et col‑latiōe factā nūeri ad numerū / et zeli vel meriti ad zelū vel meritū ille i quē maior pars quātum ad numerū et sanior quātum ad zelū consenserit: est cōiter eligendus per vnū electorū surgentem et dicentē. Ego noie meo et oīm qui mecū consenserunt eligo talem Et sic fit vniuersalis electio ex par‑ticularibus consensibus extra. e. In genesi. In ordine tamen fratrum minorum collatio zeli vel meriti electorum non debet fieri: vt patet per ipsius ordinis constitutiones. et hoc ad tollen‑das zizanias et cōtētiones que inde solēt oriri. ¶ In prelatum re‑ligiosorum non potest eligi nisi expresse professus. extra eodem. Nullus. libro sexto. nec aliquis qui sit alterius religiōis vel ha‑bitus. extra. e. Cum rationi. in cle. Si religiosus electioni de se facte ad prelationem aliquam extra suum monasterium vel ec‑clesiam / non petita sui superio‑ris licentia et obtenta consenti‑at: ipsa electio viribus vacuat. Si electus non consentit vel post consensum renunciat iuri suo vel moritur / vel propter eius viciū electio irritatur: electores ha‑bent integrum tempus postmo‑dum ad eligendum ac si vaca‑tio noua esset. extra. eodem. Sit electio libro sexto. Si elect⁹ an‑te confirmationem administret remouendus est. extra. e. Quali‑ter nisi in sūmo pontifice qui eli‑gēdo cōfirmatur. di. 23. In noie dni. vel si ad papā pertineat cō‑firmatio et sit valde remotus a sede apostolica. Tales enim si sint in concordantia electi admini‑strare possunt dū tñ nichil alie‑nent. extra. e. Nichil. Nec potest eis committi administratio sub noie yconomatus vel procuratio‑nis. Sic ei ipsā suscipientes sūt priuati oi iure ipsius electionis extra. e. auaricie. li. 6. Electio per compromissā fit qñ eligendi po‑testas alicui vel aliquibus com‑mittitur: et competentius cōmitti‑tur i numero ipari. extra. eo. In causis. Et vni cōmitti pōt extra de renūciatione post translatio‑nem. §. 1. potestqz re integra com‑missio reuocari. e. In causis. et si in hac cōmissiōe vn⁹ dissentiat: non valet extra. e. Quia propter Nec enim cogitur ds iuri renun‑ciare inuitus et ideo dicendū de electione q̄ fit per viam spūssācti Possunt quoqz compromissarii vnū de se eligere si hoc habetur ex forma compromissi. alias nō extra de sortilegiis. cap. vltimo Si compromissari⁹ eligat indi‑gnū siue scienter siue ignorāter eligendi potestas reuertitur ad electores / nisi scienter electionem talē ratā habuerint. Idē fit cum eligit ydoneū: sed electus renuit cōsentire extra. e. Si cōpromissa‑rius. li. 6. Et notandum quod illi qui nō per electionem canonicā sed per violentiam occupant officia vel bñficia ecclesiastica: dicūtur intrusi. ¶ Itē notādū quod ecclesia qñqz sumitur pro prelatura eccle‑sie: qñqz pro eius obuētionibus qñqz pro ambitu murorū: et qñqz pro cōgregatione fideliū. Item notādū quod bona ecclesie que sūt prelatis ad cōseruandū cōmissa

sunt ab ipsis necessario cõseruã da nec sunt propter scandalum dimittenda sicut nec alia q̃ sunt de necessitate salut. vt dicit tho mas. Hec de electiõib⁹ breuiter dicta. sit ãplior aũt hui⁹ materie discussio ptinet ad ius canonicũ

di.25
Irca distinctionẽ 25 Quero vtrũ ep̃s hẽtic⁹ possit ordines ɔferre ¶ Rñõ scđm rich. q̃ ep̃i heretici aut fuerũt ordinati ꝛ cõsecrati i forma eccle sie aut nõ Si non veri ep̃i nõ sũt et ex cõsequẽti nec ordines ɔferre possũt si sic veri ep̃i sũt. sed sui officiũ executionẽ nõ hñt: q: oẽs heretici ip̃o iure sũt excõicatiõe maiori excõicati ꝛ p ɔñs suspẽsi ab oib⁹ actib⁹ legitimis et ideo ep̃i heretici executiones ordinis conferre nõ possũt. q: eã nõ hñt i.q.7. Daybertũ Uerũtñ ordinẽ cõferũt si cũ debita intẽtiõe for mã eccl̃ie fuãt. di.19. Scđm. Et sic verũ ordinẽ ɔferre possũt de facto sed nõ de iure: sic ꝛ recipe re. vñ mortaliter peccant ꝛ conferendo et recipiẽdo. ¶ Eodem modo est dicẽdũ de ep̃o qui resignauit loco et dignitati q̃uis ei talis non debeat exequi officiũ ep̃i de iure: tamen si ordinat verũ ordinẽ confert. ꝫ non ordinis executionẽ. extra de ord. ab ep̃o qui renũciauit ep̃atui. c.i. quia vt ibi dixit glosa resignatio non abstulit illi. ordinẽ / sed ordinis executionẽ: et ideo illã ɔferre nõ potest: quapropter recipiens a tali est suspẽsus. Idẽ dicit de illo q̃ recipit ord. ab ep̃o quẽ scit symoniace promotũ. i.q.i Si q̃s a sym. Si aũt nõ cõstaret ei nõ debet credere alteri⁹ pctñ / ꝛ ita cũ bona ɔscia põt ab eo ordinẽ recipere. Si aũt ep̃s sit symoniacus aliquo alio modo: potest recipere ab eo ordi. si sit occl'tum q: nõ est suspẽsus quo ad alios sed q̃ ad se. vt di. tho. in.22. De ep̃o aũt degradato est dubium Certum est enim q̃ põt priuari ab his que sunt iurisdictionis q̃ cunq̃ enim iurisdictio i ecclesia vel per superiorem suspendi põt ad tp̃s: ita q̃ si in tp̃e suspensionis attẽtet aliquid facere nichil facit / vel totaliter pro oĩ tp̃e tolli. Sed an possint ab ep̃o deleri ea que sunt ordinis que ei conferuntur in consecratione est dubiũ siue ordo sumatur proprie siue large. de quo dictum est. i.q. Distinctione precedenti.

E symonia sũt aliqua inq̃rẽda. ma qõ.2. iori ei⁹ ɔscrutatione canonistis dimissa q̃ cõit' dr̃ eẽ studiosa volũtas emendi vel vendendi aliq̃d spirituale vel annexum spirituali. et hec diffinitio implicite cõtinetur. i.q.i Quid studet Et dr̃ studiosa voluntas actus voluntatis qui ad effectum deducit': q: q̃uis symonia mentalis sit peccatũ: tñ nõ obligat ad renunciationem rei acquisite sp̃ualis vel tp̃alis nisi sequatur effectus emptionis vel vẽditionis / seu nullo pacto interueniente extra de symonia. Mandato nostro. Dicit' etiã studiosa voluntas non subreptoria / sed eligens. licet autẽ contractus emptionis vel ven-

simonia ẽ ar.i.

ditionis non possit esse circa spiritualia per essentiam. sicut sūt gratia et virtutes bñ tñ potest esse de facto/licȝ non de iure circa illa que sunt spiritualia causaliter vel dispositiue sicut sunt sacra. Non sunt aūt talia materia debita venditionis. q: sunt i appciabilia ⁊ a gratuita dei voluntate prouenientia. nec viri ecclesiastici sunt taliū domini. sed dispēsatores. Quamuis autem spūalia vēdentes possint dici giezite a giezi qui pecuniā exegit a naamā tanq̄ preciū curatiōis eius conuenientius tamen hoc viciū vocatur symonia q̄ giezia qꝛ vicium emptionis et venditionis q̄stū ad volūtatē fuerūt in symōe mago. ad hoc eni voluit emere pecunia donū. s.s. vt post ea aliis venderet. ¶ Et notādū ꝙ non tm̄ ꝯmittit symonia cum pro spūalibus vel annexis eisdē datur ex pacto pecunia sed etiā cum ex pacto datur munus qd cunq̃. siue fuerit munꝰ ab obsequio quod est seruitꝰ indebite ipensa. siue munꝰ a ligna qd ē fauor. i. q. i. Ordinationes. ⁊ ca. sequēti. Si aūt sine aliquo pacto aliquis seruit alī/ et ille qui seruitiū recepit ipsū remunerat aliquod bñficiū eccl'asticū ꝯferendo si tñ alias dignus ūt nō peccat: nisi principalē habeat aspectū ad seruitiū qd ab ipso recepit: extra de simo. i glo. Cum essent. Seruiēs eni pricipaliter intentione obtinēdi bñficiū aliqd ecclⁱasticū nullo tñ pacto interueniēte: lȝ symoniā icurrat mentalē/illā tñ nō incurrit symoniā que obligat ad resignationē bñficiū eccl'astici qd symoniace adeptū est ex. de symo. Mandato. hec rich ¶ Ray. aūt gof. ⁊ host. dicūt ꝙ obseqū corpale licitū et honestū nō iducit viciū symonie dū tñ fiat sine pacto/et seruiens sit dignꝰ vt si qs seruiat epo in negociis eius vel eccl'ie. et hoc īnuit a contrario sensu canon ille. i. q. i. Sunt nōnulli. vbi munus ab obsequio dr seruitus indebite impēsa. i. obseqū illicitū. Obsequiū aūt spūale potest sine vicio pstari ex pacto si sit bñficio annexum. extra de prebeñ. Significatū. puta si recipiēs bñficiuȝ promittit dicere missas ei annexas ¶ Pria opinio a qbusdam declarat ꝙ clericus potest prestare plato obsequium vel eccl'ie. puta eundo romā vel huiusmodi. vt prelatꝰ inde excitatus sibi de beneficio prouideat: non propter obsequia principaliter: sed propter merita ex obsequiis cognita. ⁊ sic obsequiū nō est cā principalis sed scdaria et excitatiua: ita ꝙ prelatus per obseqū excitatus sibi beneficium nō cōferret nisi ipsū esse dignū attenderet. hoc posset applicari ad munꝰ a ligua puta cū affectꝰ alicuius excitat ad cōferendū aliquid spirituale per pces ex quibus fauor aut gratia vel laus hūana acquirit. Propter tñ hūc fauorē vel preces illud non conferretur indigno. Preces autem pro digno: lȝ carnales sint: non inducunt symoniam: dum tñ superior habeat respectum ad meritū promouēdi. vt hētur i directorio iuris. i. q. i. Quibusdam Qui aūt principaliter ad preces

intendit: symoniam cōmittit/ cu iusmōi est q̄ preces pro indigno exaudit. scd̄m tho. in. 2. 2. qōe. 1. Ordinationes. & ca. Sunt nonnulli ¶ Dr aūt symonia heresis secundū quandam similitudinē seu exteriorem protestationem. quia in hoc q̄ aliquis vendit rē spiritualem quodammodo se ꝓtestatur esse donum spiritualis rei: et sic habet acsi estimaret donū dei qd̄ ē spūale et inpreciabile/ posse aliquo terreno ꝑcio con pensari/ quod sentire est hereticum. Noīe vero emptionis & vēditionis intelligitur oīs contractus nón gratuitus. vnde nec ꝑmutatio prebendarū vel ecclīasticoꝝ bñficiorum fieri ꝑt aucto ritate partiū absq̄ piculo symonie pōt tñ prelat⁹ ex officio suo facere hmōi permutationes pro causa vtili vel necessaria. vt di. tho. ꝑōt aūt sibi et episcopo volūtates suas intimare ꝭ rodo. et hoc sine pacto. extra de rerū ꝑmutatiōe. Quesitū. Bñficia vero ex causa permutationis resignata in manu epi nō possunt alijs conferri. in cle. e. li. Sūt aūt talia annexa spūalib⁹ q2 nō con petūt nisi hñti officiū clericale & sic nullomō possunt esse sine spiritualib⁹. ¶ Utrū sacerdos possit missam cantare et exequias celebrare pro denarijs? Thom. dicit q̄ sacerdos pōt accipe pecuniam vel aliud cui⁹ precium potest pecunia extimari: non tā q̄ʒ preciū cōsecrationis euchari stie aut misse cantate. sed quasi stipendium sue sustentationis. Siquidem vēdere qd̄ spūale est in hmōi actib⁹ aut emere: symo niacū est. sed accipere aut dare aliquid pro sustentatione ministrantiū spūalia scd̄m ordinationē eccl̄ie et consuetudinē approbatam: est licitū: ita tñ q̄ desit intētio emptionis et venditionis. et q̄ ab inuitis nō exigatur per subtractionē spūaliū q̄ sūt exhibenda hec enim haberent quandam venditionis speciē. Gratis tamen spūalibus prius exhibitis: licite possūt statute & ꝯsuete oblationes aut quicūq̄ alij prouentus exigi a nolētibus & valētibus soluere auctoritate supioris. ¶ Predicātibus etiā tꝑalia debentur ad sustētationē predicantiū nō aūt ad emendū predicationis verbum. nec venale est euāgeliū: vt pro his predicetur Qui eni sic vēdūt magnam rem vili vendunt ꝑcio. vt dicit glo. 1. ad thi. 5. sic etiā tꝑalia dātur deum laudātibus in celebratione eccl̄iastici officij siue prouiuis siue pro mortuis et ꝑ processionibus faciendis in aliquo funere ac āniuersarijs celebrādis que recipientes tenentur celebrare pro illis pro quibus rogantur. Si autē huiusmodi pacto interueniente fiunt. aut cum intentione emptionis et venditionis symoniacum est. hec tho. in. 4. & in 22. Recipiens autem temporalia ex iusticia tenetur ad spiritualia secundum exigentiam recepti beneficij. ¶ Predicta autem possūt cōfirmari per illud quod habetur extra eo. Ad apostolicam. vbi fieri prohibentur praue exactiones pro benedictione nubentium et exequijs mortuorū: et cōsimilib⁹: sed libere cōfer

ri debent ecclesiastica sacramenta. et postmodum laici nolentes laudabiles cõsuetudines obseruare sunt per epm compellendi Utitur autẽ papa verbo precepti quo ad obseruantiam consuetudinis ¶ Scotus autem dicit dist.5.quarti ꝙ non licet emere vel vendere actum illum in quãtum est sacramentalis. sed laborem sacerdotis in actu illo sicut conducuntur hodie sacerdotes ad celebrandũ missas/nõ ꝙ ipsi vendãt ⁊ alij emãt actũ celebrationis inq̃tum est sacramentalis quod absit: sed ꝙ ipi vendãt laborẽ ⁊ alij emãt eum: q2 oportet vnũ quẽq3 de suo labore taliter qualiter victitare. videt tamẽ oppositũ tenere. q2 penultia quoli. vbi dicit iter cetera ꝙ nõ est verisimile ꝙ aliquis tantum vellet dare sacerdoti pro labore corporali. Tenentes tñ oppositũ eius in quarto. possent dicere sacerdotes pauperes suũ laborẽ pro aliquo tpali commutare non attendẽdo precise q̃titatem laboris: sed q2 ex illo labore q̃tũ l3 puo op3 ipos sustẽtari. ¶ Ray. vero ad questionẽ ꝓpositã / sic distinguit ꝙ si sacerdos tenetur ex officio ad predicta vl' similia / exigere propt hoc aliquid symonia est.1.q.3. Uendentes. Si aũt nõ tenet ⁊ desunt ei sũptus põt licite recipere.1.q 1. Judices. Et pt locare opas suas ad diẽ vel annũ sicut faciunt ꝯductitij sacerdotes. extra. Ne prelati vices suas. ca. vl. Si autẽ h3 sũpt9 ⁊ ad illam non tenetur. licet forte non esset symonia eo ꝙ non debet suis stipendijs

dictũ scoti. Rñ ad q. Ray. (margin notes)

militare.12.q.2. Caritatẽ tñ turpe lucrũ est qñ fit ex auaricia. Concor. host. et gof. dum tñ sacerdos pncipalem intẽtionem suã inferat non ad pecuniã sed ad obtinendum veniã. Concor. directoriũ iuris in quo ponitur ꝙ sacerdos pt locare opas suas ꝓ operib9 spũalib9. ad que ex officio non tenetur. Uñ pt dicere. Uigilabo pro defuncto pro tot denarijs. l3 annectatur psalteriũ. et sic põt vendere laborem ad quem non tenetur ex officio licet nõ possit vendere spirituale. ¶ Quid de iudicib9 pecuniã propter absolutionẽ ab excõicatione exigẽtib9? ¶ Rñdet tho. ꝙ pecunia nõ exigit ab eo qui absoluitur quasi preciũ absolutionis (hoc ei esset symoniacũ) sed quasi pena culpe precedentis ꝓ qua fuit excõicat9. ¶ Quid de consuetudine q̃ apud quosdam habetur ꝙ in consecrationibus episcoporum benedictionib9 abbatũ/ ⁊ ordinationibus clericorũ / ꝓ crismate et oleo sancto / et alijs hmõi aliqd det. ¶ Rñdet tho. in.22.q.20. ꝙ si ex consuetudine exigũtur quasi precium rei spũalis cũ intentione emendi vel vẽdendi: est manifeste symonia. et precipue si ab inuito exigantur. Si vero accipiant quasi quedam stipendia per consuetudinẽ approbatã nõ est symonia. si tñ desit intentio emẽdi vel vendendi: sed intentio referatur ad solam consuetudinis obseruantiã. Dicit etiã in quoli. ꝙ talia non debent requiri ante pñ officij exhibitionẽ: s3 ꝯpleto officio poterũt exigi ad quod faciũt

(right margin: 3. at "Quid de iudicib9"; 4 at "consuetudine")

extra.e. Ad apostolicam. de qui
de in bartholina . et in aste. ð sy
mo. ar.3 . ¶ Si arguatur cōtra
pred.per ca.1.de symo.⁊ per ca.
c. Sicut pro certo. vbi inhibet da
tio/et reprobat ↄsuetudo. ¶ Di
co q predicta ca.non repugnāt
dictis.b.tho.qr ibi nō pia sz per
uersa rebrobatur exigendi con=
suetudo exactiōe extorsiua. pu=
ta pviolentiā siue extractionem
spiritualiū / aut ex pacto vel vt
preciū rei spūalis . btūs autem
tho.accipit verbū exigendi pro
simplici requisitione seu moniti
one post exhibitionem pij officij
de laudabilis cōsuetudinis ob=
seruātia.siquidē.ca.Sicut pro=
ce . videtur expositiuū aliorum
vnde nō dr ibi qui acceperit vel
qui dederit simpliciter. sed q exi
gerit hmōi preciū vbi. s.ē extor=
sio vel coactio . q aūt sit de con
suetudine distinguendum . pa=
tet ex cap . Cum in ecclesie cor.
vbi eque bene reprobatur con=
suetudo i exequijs mortuorum
sicut in ordinibus.oportet ergo
in his ⁊ in illis de consuetudine
distiguere/⁊ ad ca.Ad apostoli
cā recurrere. ¶ Utrum liceat pe
§.5. cuniā dare pro aliqua ecclesia=
stica dignitate ad redimendum
suam vexationē. Respōdet tho=
mas q āteq acquiratur alicui
ius in aliqua dignitate vel pre=
benda per electionem vel proui
sionē seu collationem: symonia
cum esset aduersantium obsta=
cula pecunia redimere: sic enim
p pecuniā pararet sibi viā ad rē
spūalem obtinēdam: sed postq
ius est alicui iā acquisitū/ licet
per pecuniā iniusta impedimen
ta remouere.extra.e. Dilectus
filius illud. Sic iacob non pec=
cauit ius primogeniture emen=
do quod sibi debebatur ex ordi
natione diuina iuxta illud. Ja=
cob dilexi.esau aūt odio habui
qr intelligitur suam vexationem
redimisse . ¶ Quid et si aliquis
aliqd alicui det vt nō impediat
eius electionem. Rñ . scdm ray.
si mundū esset electus: symoniā
committit. secus si postq electus
fuisset.hoc pz ex pcedētibꝰ. Nul
la etiā promissio peti debet ab
eo qui est eligendus ante eiꝰ ele
ctionē.quia hoc esset symonia=
cum: sed bene post electionē.di=
cit tñ rod. q non debet quis ius
suum redimere/nisi sit certus de §.6.
ipso. ¶ An liceat plato aliquid
accipere pro vsu sue spūalis po
testatis. Rñdet tho. q ille cui cō
mittitur spūal' potestas ex offi=
cio obligatur ad ipsius vsum in
spūalium dispensatione / et pro
sua sustētatione habet statuta
stipendia ex redditibus eccl'ia=
sticis ⁊ ideo si aliquid acciperet
pro vsu spūalis potestatis/nō i
telligeretur locare operas suas
quas ex debito suscepti officij
debet impendere / sed intelligi=
tur vendere ipsū gratie spūalis
vsum/et per hoc non licet aliqd
accipere per hoc q suas vices
committat nec etiam per hoc q
suos subditos visitet ⁊ corrigat
vel a corrigēdo desistat. licet ta
men ei accipere pcurationes qn
subditos visitat non quasi pre=
cium correctionis : sed quasi de
bitū stipendium. Rich. cōcor. di
cit q pro visitatione ⁊ cōsecrati
one eccl'ie nō dz eps pcuratio=

nem exigere tanq̃ preciū earum: sed tanq̃ debitam pro suo labore ex ordinatione ecclesie ad eius sustẽtationẽ. Ex predictis patet q̃ si rector ecclesie locet alicui presbytero suã ecclesiam: qui locat operas suas ad ibi officiãdū. debet sibi gratis cõmittere suã iurisdictionẽ seu curã aiarum. Unde dicit ray. q̃ sacerdos q̃ nõ vult dare suo parrochiano licẽtiam cõfitendi nisi pro pecunia symoniã cõmittit. ¶ Quid de doctori
§.7. b9. ¶ Rñdet tho. q̃ doctor q̃ nõ obligatur aliis vsū sue sciẽtie impendere: licite potest preciū sue doctrine accipere: non quasi veritatem aut scientiam vendens sed quasi operas suas locans. Si autẽ ex officio suo ad hoc teneretur: intelligeret ipsã veritatem vẽdere. De hoc dicit Rich. q̃ doctrina phie seu labor docẽdi potest vendi de facto/ et etiam de iure cū doctor nõ habeat ab ecclesia aliquod stipẽdium quo docere teneatur. Si autẽ habet salarium ab ecclesia. incurrit viciū vel quasi vicium symonie si pro doctrina sua preciū exigat a clericis eiusdem ecclesie et a pauperibus vndecūq̃ sint extra de magistris. Quia. Illicitū est autẽ illis qui habẽt magistros instituere aliquid exigere ab illis pro licẽtia docendi. vt ibidẽ dicitur ca. i. hoc tñ nõ est symoniacum: sed quasi symoniacum Est enim vt dicit ho. crimẽ concussionis quod dicitur cū aliquis pretextu officii ab inuito aliq̃d extorquet quod nõ debet. 23. q. 1. Militare Et debet talis priuari officio et beneficio/ et restituere quod extorsit Dicit autem rob. q̃ is qui licentiam obtinuit regẽdi si cõsuetudo loci est q̃ possit alium substituere: potest recipere ab eo pro interesse expẽsas quas fecit in prandiis vel aliis dum tamen sic substitutus noie et vice eius doceat. Non tamen debet pacisci cū eo de certa portione emolumenti habenda sine labore suo. Si autẽ totum ius quod habet transferret in illum non deberet aliquid ab eo accipere etiam pro iteresse sicut nec is q̃ dat scolas. ¶ Notãdū scdm tho. in quoli. q̃ sicut in edificiis construẽdis maiori mercede cõducitur qui de edificio disponit q̃uis nichil manibus operetur q̃ manuales artifices qui dolãt lingna et incidunt lapides. sic melius est si bona intentione agatur erudire de pertinentibus ad salutem eos qui in se et in aliis pficere possunt q̃ simplices qui in se tantum possunt pficere. In aliquo tamẽ casu necessitate imminente: debent episcopi et doctores particulariter intendere saluti animarum. ¶ Quid de iudicibus et aduocatis. Respondet thomas et richardus q̃ iudici non est licitum vendere iudicium. quia ad hoc tenetur ex officio suo. ¶ Non licet etiam vendere testimonium: quia quilibet iterrogatus loco et tempore. tenetur veritati testimonium perhibere. vnde tales predicta vendentes grauiter peccant et si talia respiciūt spiritualem causam: symoniaci sunt. Sed aduocatus potest vendere patrocinium et iurisperitus suum

§.8.

§.9.

consilium/quando a iudice vel a curia non recipiunt salarium ꝑ quo ad ista adhibenda absq; nouo precio teneantur nec potest dici ꝙ isti vendūt iusticiam vel veritatem / sed laborem suū et suam sollicitudinem. ¶ Quid cum dicunt sibi aliqui canonici canonicemus nepotes nostros placeat tibi de meo et placebit michi de tuo. vel de illo q̄ dicit. ¶ Nunq̄ me viuēte fiet aliq̄s canonicus i eccl'ia ista nisi fiat talis pro quo rogaui? R̄nsio scd'm rod. symonia cōmittit̄ in vtroq; casu. Nā canon dicit. Absit ois pactio cesset ois ꝯuētio. i. q. 2. ꝗ pio. ¶ Utrū liceat dare spirituale pro spirituali. Dicit rodoniēsis ꝙ sic puta tu celebrabis hodie pro me. et ego cras pro te.
§. 10 ¶ Quid de quisdā monasterijs in quibus aliq̄d exigitur ab ingrediētibus? Respōdet thomas in quarto. ꝙ quādo possessiōes alicuius loci religiosi non sufficiunt ad sustentandum plures: tunc potest exigi ab eo qui i illo loco vult deo seruire. non quasi preciū religionis: sed vt habeat monasterium vnde possit ei prouidere: et ideo non committitur symonia. si autem sine grauamine eccl'ie potest recipi. symoniacū est aliquid pro receptione exigere Richardus aūt dicit quod tali licitū est itimare sine pacto quod nisi afferret vñ viueret ipe et alij penuriā paterētur ꝑ quā a dei seruitio īpedirētur. ¶ Cessare autē debet omnis cōuentio vel pactio. 1. q. 2. ꝗ pio. ¶ Scd'm vero rodoniensis pacisci in talibus quando monasterium est indignus/ non est symoniacum dum non fiat pro spiritualibus conferendis vel recipiendis sed pro expensis faciēdis vel recompēsandis. ¶ Cōsulendū est etiā dare aliquid volentibus monasterio in eius ingressu ꝙ dent ꝓpter deum et ne sint onerosi domui. vt dicit raymundus. licet aūt secundū astexanū sit tutius non pacisci in talibus. bartholina videtur sequi opinionē rodoniensis allegans super hoc plures doctores. Et vlricū dicentem ꝙ propter tenuitatē monasterij spiritualibus prius gratis oblatis possunt pacisci exprimere determinata summa tēporalium. ¶ Quod autē habetur. extra eodem. §. Quoniam symoniaca. pauperitatis pretextu volentes hmōi vitium palliare. intelligitur de his qui hoc faciebant in fraudem. puta dicēdo monasteriū indigere licet non indigeret.
¶ Et notandū ꝙ districte inhibetur de statu regularium libro sexto. Periculoso. ne in monasterijs ordinum non mendicātium alique sorores recipiantur: nisi quod poterunt de ipsorū monasteriorū bonis vel prouentibus absq; penuria sustentari Precipitur quoq; episcopis et prelatis ordinum quorūcunq; vt debitā clausuram fieri faciant ad ipsas includendas. Per huiusmodi eñ preceptorum obseruantiam tolletur ipsis occasio euagandi/et secularibus ad ipsas accedendi. determinatio vero opinionū precedentium quo ad ingressum religiōis videtur michi stare in hoc quod habetur extra de §. 11

symoniaco. Dilectus.2.vbi dicitur q poterit recipi illd quod sine taxatiõe gratis offertur vbi dicit glosa q taxatio est quedã
§.12 venditio. ¶ Quid de presbytero qui quãdo duo de diuersis parrochijs matrimonialiter cõiunguntur dare non vult licentiam alteri presbytero de benedictione facienda: nisi data vel promissa sibi pecunia. Respõdet rodoniensis q si presbyter ille nõ intendat benedictionis faciende licentiã vẽdere: sed super oblationibus et prouentionibus que ei ptingerent prouidere: non est symonia. Nõ tamẽ sciẽter plus debet exigere q̃ presumeret valere portio eum ptingens si ipse
§.13 benediceret. ¶ Quid si aliquis nõ habet titulũ: et vult ordinari. rogatq; aliquem presbyterũ vt eum presentet ad ecclesie sue titulum promittens quam nunq̃ in ecclesia sua aliquem portionem petet. et sic illo presentante ordinatur. Respondet raymundus q talis nisi fuerit cum eo dispensatum/nec ad ordines superiores ascendere/nec in suscepto taliter debet ordine ministrare extra codẽ. Per tuas.3. Nec excusatur per ignorantiam scilicet si non credebat hoc illicitũ esse/ vt ibi dicitur. ¶ Sol⁹ quoq; papa dispensabit cum eo cũ sit symoniacus in ordine. ¶ Ordinator autẽ a collatione ordinum et p̃sentator ab executione per triẽniũ nouerint se suspensos. extra eodem. Si quis ordinauerit secundũ tamẽ rodoniẽsem potest cũ eo episcop⁹ dispẽsare vt ministret i ordinibus ante rite suscepetis. ¶ Utrum liceat alicui pro se petere beneficium. Respondet thomas q si quis indigeat potest petere beneficium nõ habẽs curam animarũ. si vero habeat curã animarũ est p̃sumptuosum petere nec tñ sibi est simonia/ nisi pro tãto q ex ipa p̃sumptione indign⁹ redditur. Rod. vero glosator raymundi dicit q hec opinio videtur dura. vnde credit q aliquis pro se petere põt: nisi sit indignus, beneficium habẽs curam animarum annexam. exemplo ysaie dicentis. Ecce ego mitte me. ¶ Quid de his qui cõsanguineis suis conferũt beneficia principaliter propter psãguinitatẽ. Dicit thomas.12.q.2. talẽ collationẽ eẽ illicitã nõ tñ symoniacã. q cõferẽs nichil recipit. Sitñ aliqs det bñficiũ alicui tali pacto vel itẽtiõe vt ex ide suis cõsanguineis puideat ẽ manifesta symonia. ar. extra. e. Nemo. ¶ Utr⁹ sit symonia renũciare bñficio vt aliĳ detur? Respõdet glosa prima questione prima. Ordinationes. q non nisi in pactum ducatur. extra de prebẽdis. Dilectio. habere tamen spẽ de hoc nõ est symonia. extra de pactis. Cum pridẽ. ¶ Rodoniensis autem pcordãs dicit q in talibus q̃ non sunt simoniaca nisi pp̃ter prohibitionẽ ecclesie: nõ sufficit ad introducendũ peccatũ volũtas: licet etiam pgrediatur ad actum renunciandi beneficio: dum tñ pactum non intercidat. ¶ In his autem que ex sui natura sunt simoniaca sufficit voluntas ad introducendum peccatũ siue stet in finibus suis siue pro-

Nõ.

grediat ad actum collationis vel acceptionis non gratuite spūalium pro temporalibus: sed nō sufficit ad introducendū irregularitatē si nō pgrediat ad actū paciscendi. extra.e. Mandato. hec rod. Volūtas autem deliberata paciscēdi in omnibus predictis ē mortalis. Cōcor. hosti. vt dicit iohānes an. in sūma sua q.i. ¶ Quid de his qui habēt cimiteria diuersa scz vnū in quo nō ponitur aliquis nisi sit canonicus vel frater. aliud cōmune. Est aūt taxatū p q̄nto pōt aliqs in fratrum vel canonicorum cimiterio sepeliri Rñdet ho. q symonia est. extra. e. Audiuim⁹. et ca. Sicut Terra em̄ consecrata nō pōt vendi in vsum sepulture. Idem etiam dicit si maior crux nō portetur nisi p certo precio.
§. 14.
§. 15 ¶ Utrū in his que symoniam inducūt auctoritas pape excuset a symonia. Respōdet. ber extra de pactis. Cū pridē. q i his que sunt in sui natura symoniaca vt illa que erant in veteri testamēto. vt vendere sacramēta et huiusmodi spūalia nō excusat aucto. pape. In his vero que p cōstitutionem ecclesie symoniaca sūt excusat: q: pōt in talibus dispēsare. vñ di. tho. si pro aliqua re spūali reciperet pecuniā siue de bonis eccl̄ie siue de bonis laicorum nō careret vicio symonie lz ei res eccl̄ie sint ipius vt dispēsatoris pricipalis. nō tñ sūt ipi⁹ dñi. Quidā tamen doctores iuris canonicaliter dicūt. ¶ Et notandū vt ponitur. 79. distin. Si quis pecuniam in glo. q licet p betur papā per symoniam fuisse electū nō propter hoc deponetur dū tamē a cardinalibus fuit electus. secus esset si eligeretur a nō habētibus potestatē eligēdi. ¶ Itē sciēdū q si eccl̄ia parrochialis redimat decimam ab illo qui eā indebite detinet: non cōmittit symoniā scdm rod. tñ q: cuilibet ius suū redimere licitū est. tū q: nō dat tpale pro spūali sed tātū tēporale pro temporali scz pro fructib⁹ decimarū. nam ius spūale percipiendi decimas manet semper apud ecclesiam. ¶ Quid de monachis q dāt aliqd abbatibus pro habēdis priorati⁹ et hmōi. ¶ Rñdet rod. q §. 16
simonia est qñcūqz est ibi aliqd spūale si pronotat appreciationem vel causā primā et principalē. et idē si darēt epo pecuniā ne remouerentur a prioratibus vbi esset vtile ipsos remoueri. §.
¶ An modica quantitas pro re 17.
spirituali ex pacto data symoniam inducat. Respōdet gof. q sic sex solidi enim faciunt symoniam. e. ti. Ex tue quos quidam dedit archidyacono qui aliter nolebat eum ad sacerdotiū presentare et opus est resignatione eius quod taliter est quesitū vbi aūt munus aliquod corrupta intētiōe dat sine pacto simonia cōmittitur mētalis seu quo ad deum. que tamē sine resignatione executionis ordinis vel beneficij collati purgat sola penitentia secūdum gof. e. cap. vlti. ¶ Circa munera notandnm q valde inhumanum est a nemie velle recipere/sed omnia ad omnibus vilissimū. ff. de officio pro consu. Solent, Potest autem sic

scipi quod sponte offertur.i.q.i Quicquid. ¶Si autem dubitet an gratis vel corrupta intentione detur/tria sunt precipue attendenda scilicet dantis / et recipientis qualitas.scilz an a paupere vel a diuite pauperi vel diuiti.Item muneris qtitas.tertio donationis tēpus.an scilz instāte necessitate vel alias.et secundum hoc habenda presumptio pro vel contra.e.ti.et si questiones.vbi papa scribit cuidam archiepiscopo cuius frater equuz vnum transmiserat cuidam cardinali qui pro eius electione et ad vādum sibi pallium ad partes illas accessit q non fuit magnum attenta fratris sui abundātia z liberalitate/ z cardinalis qui per mare venerat necessitate ¶Illud quoqz verbum isaye.33 Beatus qui excutit manus suas ab omni munere.De illis donis dictum est / que accipientis animū allicere vel inuertere solent.¶In enceniis autē modici precij non consueuit romana ecclesia iterpretari accipientem delinqre vel donātem . extra.e.ca. Quia vt ibi dicit glosa.Non est verisimile q propter huiusmodi modica aliquis moueretur ad aliquod iniquū faciendū cuiusmodi sunt esculentum z poculē tum quod ɔsumi possit infra triduū.ff.de officio presidis plebiscito ¶Thomas tamē dicit q i parvis et magnis muneribꝰ symonia ɔmittit apud deū qui cor videt si animꝰ iudicis idē flectatur.¶Utrū vendentes vel ementes administrationē reruz ecclesiasticarum sint symoniaci. Respondeo q sic.e. Consulere.prima questione tertia.Saluator. Ubi procuratores rerum ecclesie z defensores censentur symoniaci si per pecuniam constituātur super quo in glosa ponūtur varie opiniones nomine autem procuratoris intelligitur quilibet administrator vel dispensator rerum ecclesiasticarum . vt prepositus yconomus vicedous que tria sepe sumuntur pro eodem vicedoꝰ tamen proprie dicitur ille qui preest rebus episcopi.nomine vero defensoris intelligitur iudex et aduocatus qui etiam dicitur sindicꝰ ¶Dicit tamen rod. q prepositura mvel baliuiam temporalem cum iurisdictione temporali:dare solent ad firmam episcopi sicut et principes seculares. ¶Utrum domini temporales licite possint vendere officia tēporalia subditis? Respondet thomas in quadam epistola missa ad ducissam brebancie q sic cum non committatur ipsis nisi potestas temporalis dum tamen illi quibus venduntur sint vtiles ad huiusmodi officia exercenda et q non sit tantum precium quin recuperare possint sine grauamine subditorum. Expedientius tamen esset bonos z ydoneos ad huiusmodi officia eligere/illosqz etiaz inuitos ad ea suspicienda compellere.quia per eorum bonitatem et industriā magis accresceret vtilitas dominis et eorū subditis qꝫ de predicta venditione valeant acquirere. Sepe etiam illi qui officia emunt mali sunt et subditos opprimūt.z hoc com

filiã dedit moysi cognatus eius ietro exodi.18. Prouide inquit de communi plebe viros sapientes et timentes deum ꝛ qui oderunt auariciam ꝛ constitue eos tribunos et centuriones qui iudicent populum. Epistola predicta ponitur i bertholina in illa dist. Talia. ¶ Notandum secundũ raymunduȝ ꝙ symonia committitur quandoqȝ tantum ex parte conferentis vt quando cõferens michi aliquid spirituale. puta ordinem vel beneficium: recipit tẽporale me ignato. aut ex parte recipientis tantum. vt si recipiens ordinem det aliquid consiliario ꝯferentis. aut ex parte vtriusqȝ: quando ordinãdus dat ordinãti. aliquando ex parte neutrius vt si amicus meus me ignorante det aliquid amico vel consiliario episcopi vt me ordinet. et hec episcopo ignorante prima questione prima. Statuimus. et capitulo. Si quis a symoniacis. Est autem mediator symonie symoniacus. i[illegible]. questione tertia. Saluator. Nullus clericus debet prece precio vel fauore celare epyscopo peccatum publicum parrochiani sui. vel etiam minus digne penitentem reconsiliare et ei de hoc testimonium ferre. vel digne penitentem repellere. alias symoniam comittit. extra eodem. Nemo. ¶ Quid de his qui emunt victũ vnius monachi ad totam vitam suam. Rñsio secundum bernardum non est symonia ex quo emptor non consequitur aliquod spiritnale ¶ Quid si clericus consueuit habere lectum ꝛ huiusmodi de moriente. et anteꝗ portetur ad ecclesiam faciunt pactum de redimendo. Responsio secundũ hosti. quia hec temporalia sunt licitum est: sed si nollet sepelire corpus nisi fieret cautio de redimendo talia: symonia est. sed in talibus prius sepeliatur corpus. et postea agatur cõtra heredes vel detentores extra. eodeȝ. Ad aplicam. ¶ Quid si habẽs litteras super prouisione alicuiꝰ beneficij recipiat aliquam pensionem vel aliquod beneficium vt renunciet litteris. ¶ Responsio secundum hostieñ. si ex pactione partium pro aliquo temporali fiat huiusmodi renunciatio symoniacuȝ est. si vero fiat ex officio iudicis. extra de prebend. Nisi essent. vel bonis viris mediantibus renunciet pure. i. absqȝ pacto submittendo se gratie aduersarij. et ex altera parte aliqd temporale detur ei: non est symonia: vt colligitur. extra de renunciatione. Sane. et capitulo. Veniens extra de pactis. Cum pred. ¶ Quid si aliquis dignus promoueri aliquid dat ianitori vt eũ permittat intrare ad epyscopum ad petendum confirmationem electiõis vel aliquid huiusmodi. ¶ Respõdet rodonieñ. ꝙ nõ est symonia si non det corrupta intentione. s. vt per intercessionẽ illorum quibus dat cõsequatur quod intendit. Non est etiam symonia si det aliquid familia episcopi ne videatur auarus/ et vt facilius habeat accessum ad episcopum. aut vt de largitate laudetur: licet ibi possit esse iactantia vel inanis gloria.

4. 27. ¶ Quod si episcopus dicat pro mitto tibi q prouidebo tibi vel filio tuo de beneficio si desistas a tali peccato / vel si bonus fueris et honest⁹ ¶ Respondeo tale pactum esse licitum cum huiusmodi conditio sit ad dei gloriaz et honorem. vt dicit richardus. ¶ Notandum q ius patronat⁹ (quod est potestas clericum presentādi ad officia ecclesiastica) vendere non licet in speciali sed transit cum vniuersitate seu cuz hereditate vel villa in vniuersali vendita. vt patet extra de iure patronatus. De iure. ¶ De
4. 28. pena simoniaci sunt varie opiniones. communior tamen modus loquendi est q ille qui sciēter et propria sponte symoniace recipit ordinē: est ipso facto seu per iuris sententiam suspensus ab executione omniuz ordinum siue peccatuz eius sit notorium vel occultum. extra de symonia Tanta. i. q̄stione. i. Reperiūtur vbi secundum glosam. per anathema separatio a corpore christi intelligitur. Qui vero ordinē symoniace dedit vel cōtulit seu recepit beneficiū symoniace vel fuit mediator symonie: si notorium est: ipso facto est suspēsus ab actibus omnium ordinū. extra. e. Accusatū. 32. di. Uerū. Si vero sit occultū: nō est suspēsus nisi quo ad se. sicut quilz in mortali exñs cui nō licet oblationē eucharistie dn̄o offerre Tenetur tamen beneficiuz symoniace recipiēs renūciare beneficio restituere fructus nō solū perceptos sed etiam illos qui percipi potestant a possessore diligēti. Quod est intelligendum de fructibus qui super sunt deductis expensis factis causa fructuum. exceptis etiā fructib⁹ illis qui alias expensi sunt in vtilitatem ecclesie. Si vero nec volente nec sciente per alios alicui⁹ promotio symoniace procuratur. caret quidē ordinis executione cū sibi de hoc cōstiterit. et tenet resignare bn̄ficiū quod est ꝯsecutus cū fructibus exstātibus nō aūt tenetur restituere fructibus ꝯsūptos. qꝛ bona fide possedit. Et sunt p̄dicta vera nisi alicuius inimicus fraudulenter pecuniam daret pro alicuius promotione. vel nisi ipse expresse cōtradixerit. tunc enim non tenetur ad renunciandum nisi forte post de pacto cōsenserit soluēdo promissū. ¶ In predictis quasi videntur concordare tho. et ino. ray. et rod. ¶ Dicit autem rodonien. q ille dicit 4. 19.
suspensus quo ad se tantuz qui suspensus est nō per sententiam canonis vel hois: sed p simplicē ꝓhibitionē iuris sicut qlz ī mortali exñs non celebrare tenetur ¶ Suspensus vero per sententiaz canonis vel hominis dicitur suspensus quo ad se et quo ad alios. et tenetur abstinere ab officio. et illi qui hoc sciūt tenentur eum vitare hec rod. Ista vitatio fuit modificata in consilio Basilien. sicut dictum est di. 18. cum ageretur de participatione cum excommunicatis. Hos. autem dicit q ille qui recipit beneficium cum cura vel dignitate p symoniam licet non sit notoriū: est suspensus ipso iure sicut ille qui recipit ordinē symoniace. extra de

rie. Dudū rothomagen. Innocentius vero dicit ꝙ talis nō est suspensus ipo iure sed suspendēdus. 1.q.2.c.1 ¶ Ratione illius beneficij symoniace quesiti non ministrabit sine peccato nec tēporaliter nec spūaliter quod patet per illud ca. Dudū. Cui videtur ꝯcordare sco. di. ꝙ symoniacus i bñficio nō sic grauiter punitur sicut symoniacus i ordine ¶ Et notandū vt dicit ber. extra e. de regularibus ꝙ epi renūciare non possunt sine licentia pape. Inferiores vero renuncient in manibus suorū prelatorū. ꝙ si nollent recipere: nichilominus debent cedere quia non dimittitur peccatū nisi restituat ablatum. beneficium autem symoniace habitum iudicatur furtiuū vnde talis semper est in mora sicut fur. ¶ Quis potest dispensare cum symoniace promoto. Responsio secundum innocentium ꝙ episcopus potest dispensare cum symoniace ordinato ignoranter vt remaneat in ordine sic suscepto. 1.q.5. Presentium. In alijs autem ordinibus vel bñficijs non symoniace habitis etiā sine dispensatione manebit / et noua beneficia acquirit. nouos autem ordines habere non potest nisi primo dispensetur cum eo i ordie symoniace habito. qꝛ per saltum promotus esset. 52. di. capi. i. Si autem talis postꝙ hoc sciuit in ordine suscepto ministrauerit et alium ordinem susceperit licet in hoc grauiter deliquerit per episcopum tamē dispensationem obtinere poterit quia talis non est symoniacus vt dicit Rodonen. Hoc autem est veruꝫ nisi pecunia ipsi episcopo fuisset data. Tunc enim propter delictum a se commissuꝫ postea te dispensandi indignus esset et sic papa dispensaret vel successor illius episcopi seu etiam archiepiscopus vel alius ordinarius illius clerici. puta si domicilium habet vel beneficium in dyocesi alterius episcopi secundum rodonen. ¶ Dicit aūt gof. episcopum posse dispensare cuꝫ symoniace promoto non solum ad beneficium: sed etiam ad prelationem ignoranter puta quia alicui vel aliquibus de eligentibus promissa est pecunia per eius amicum. hoc autem quod dicitur de prelatione est verum: nisi talis electio symoniaca fuerit per sententiam reprobata vt dicit rod. Tūc eni sup platiōnē ad quā taliter electus est nō poterit episcopus illa vice dispēsare Secus in simplici beneficio etiā curam animarū habente absqꝫ prelatione dignitatis. extra de elec. Si alicui. ¶ Quid si symoniace ordinatus ignorāter postꝙ hoc sciuit in ordine suscepto ministrauerit. ¶ Rdon. dicit ꝙ episcopus poterit cū illo dispensare. Quidam aliter dicūt quia suspēsus a diuinis officijs i suo ordine ministrando incurrit irregularitatem a qua non liberatur nisi per papam. libro sexto de sen. et re iudicata. Cum eterni. et de sententia excommunicationis. Cum medicinalis concor. scotus. Cum symoniace vero promoto ad ordineꝫ scienter solus papa dispensat. 1.q.1. Eraoo.ij.

ga.extra.e.ca.penultimo. ¶ Idē dicitur de promoto scienter ad beneficium symoniace. extra eodem de regularibus. de hoc dicit rodo. ꝙ cum tali non potest dispensari nisi per papam/ nec ī illo beneficio nec in alio si remanet in seculo. secus est si intret religionem. ¶ Utrum ille qui symoniace recipit ordinem suspensus sit quantum ad ea que sunt iurisdictiōis. ¶ Respōdet rodo. ꝙ cum pene non sint extendende talis licet sit suspensus q̃tuz ad ea que sunt ordinis: non tamen q̃tum ad ea que sunt iurisdictionis vnde si alias habebat iurisdictionem/ et nunc habet et potest suspendere excommunicare et absoluere ab excōmūicatiōe ⁊ huiusmodi. ¶ Qua pena puniuntur hi qui in religiono symoniace reperiuntur? Respondeo tam recipientes q̃ recepti siue sint subditi siue prelati: de suo monasterio debent expelli in locū arctioris regule ad agendum penitentiam. extra eodem. Quoniā symoniaca. ¶ Et dicunt quidam vt dicit astexanus istum rigorem seruandum esse etiam in symoniacis occultis et in foro penitentiali. Alij vero dicunt ꝙ ille rigor seruari non debet: nisi de crimine iudicialiter constet. arg. extra eodem. Dilectus filius. vbi loquitur de inquisitiōe. Posset autem in talibus episcopus vel prelatus vł capitulum dispensare: nisi fuerit in culpa secundum raymundum scilicet prelati aut recepti quia scilicet non per eos sed per alios. fuit huiusmodi symonia commissa. de hoc vide extra de regularibus ⁊ capi. Mandato. Quod si non inueniatur arctior ordo debet fieri mutatio in alium locum ordinis eiusdem: saltem ad tempus vt dicit raymundus. ¶ Quid de laicis symoniacis dicunt tho. et raymundus ꝙ sunt excommunicandi. ¶ Utrū episcopus possit dispensare ī symonia cōmissa in exequijs mortuorum. benedictionibus nubētium. et sacrorum vasorum/ in cimiterij consecratione et consimilibus minoribus speciebꝰ symonie. dicit gof. ꝙ sic. quia non prohibetur. extra de sen. ex. nuper nec obstat. prima questione prima. Erga. quia loquitur de symoniaco in dignitatē. Innocētius autem dicit ꝙ symoniaci ī beneficio benedictionibus ⁊ huiusmodi si occulti sunt licet sint suspensi quo ad se sicut alij criminosi/ tamē post penitentiam licite celebrant: sed beneficium quod symoniace acquisitum est nullomodo retineri potest. Dicitur autem symoniacus occultus secūdum raymundum qui non est notorius per confessionem vel per sententiam in iudicio factam: aut per rei euidentiam. de quo dictum est in fine none distinctionis. ¶ Quid de pecunia symoniace acq̃sita. Rñ secundum richardum ꝙ ille qui acquisiuit retinere nō pōt. ex. e. De hoc autem. quia contra legem accepit. nec ille qui dedit potest repetere. quia contra iusticiam dedit. vnde eroganda est in elemosinis. Et si data fuerit soli prelato: ita ꝙ communi-

tas non sit in culpa: debet erogari ecclesie in cuius ingnominiam data fuit: vt habetur capi. predicto in textu et in glosa. Si autem communitas est i culpa: pecuniā debet restituere aliij monasterio quod ille qui dedit intrauit in alienationem monasterij. et sic intelligi potest illud quod dicitur extra de symonia. Ueniens. Si autem nullum monasterium intrare voluerit: alijs pauperibus eroganda ē. ¶ Notandum secundum rich. q pene symoniacorum non subduntur qui pactionem reuocant efficaciter et fideliter reintegra. q2 lz tales pactum illicitum faciēdo. peccauerint: tñ nō procedūt ad pacti effectū. ¶ Notādum isup scđm henricum bonic allegantē i hoc hosti. ⁊ io. ādre. q licet laici nō possunt habere ecclias ad firmā. extra. Nec clerici vel monachi secundum. possunt tamē habere decimas et earū reddit⁹ extra de locato et conducto. Uestra. ¶ Ite sciendum q recipiēs parrochialē ecclesiam promoueri nō intendens vt fructus ex ea percipiat: ipsā postmodū dimissurus nisi voluntate mutata ꝓmotus fuerit: tenebitur ad restitutionem fructuū. cū eos receperit fraudulenter. li. 6. de electione cōmissa. ¶ Idē autē videtur indictum de alijs ecclesijs sic fraudulēter receptis cū sit eadē ratio hic ⁊ ibi. hic tamen fit mētio spālis de ecclesia parrochiali ꝓpter continuationem precedentiū cōsequētib⁹. sup quo dicit glosa. io. andree. q si a principio intendebat promoueri licet postea mutata voluntate ꝓmotus non fuerit: nō tenet ad restitutionē fructuū pceptoꝝ añ mutatā voluntatē: secus autē esset d alijs fructib⁹ dicit ēt i eodē capi. q cōferēs eccliam illi que nō credit promouēdū ꝓpt diam offēsā qua ex hoc icurrit obligat ad seruādā eandem ecclia3 idēnē. puta soluēdo ꝓ alio si nō valeat satisfacere.

Utrū sex⁹ muliebris ipediat ordis susceptionē? Q3 non. di. 32. presbyter. fit mētio de pbra ⁊. 27. q̄sti. prima fit mētio dyaconissa. que tibi dicitur non debere ordinari ante ānos 40. ergo mulieres possūt recipere omnē presbyteri et dyaconatus Contra. di. 23. dicitur sacratas deo feminas / sacra vasa vel sacratas pallas contingere / ⁊ incensum circa altaria deferre eē vituperatiōe plenum. Item clerici non debent comam nutrire / sed tonderi hoc autem turpe est mulieri. 1. ad corin. 11. ergo mulieres non debent ordinari. Respōdeo q sexus muliebris impedit susceptionem ord. de iure. q2 nō debet ordinari / et etiā de facto. q2 si circa mulierē fierent exterius oia que fiūt circa illos q ordinātur: ordinē nō susciperet q2 xp̄s instituit hoc sacramentū conferri tm̄ masculis. Unde nec matrem suam benedictam posuit in aliquo gradu ordinis in ecclesia sui nulla potuit vel poterit in sanctitate equipari. Huius ratio duplex assignatur vna quia ordini competit officiū doctrine q̄tum oms ordo ordina

q̄s. 5. ⁊. 1.

Rño

tur ad presbiteratū cui maxime conuenit officium predicandi / conuenit etiam ordini dyaconatus.92.disti. In sancta Docere autem publice nō conuenit mulieri. propter debilitatem intellectus et mutabilitatem affect⁹ quos defectus de communi lege notabilius patiuntur mulieres ꝙ viri. Alia ratio assignat: qr ordo ordinatum constituit in aliquo gradu eminentie. Mulier vero in respectu viri statum subiectiōis habet. hec due rōes possunt elici ex dicto apli.i. thimo.2. Docere mulierē non pmitto neqꝫ ordinari inv:rū. ¶ Et notandum ſm rich.di.19.q̄ verbū dei nō debet manifeste assumi p os maifeste polutū ne i ore suo vilescat vñ glos.sup illud.p̄.q̄re tu enarras iusticias meas. q̄re cōmuni sermone ad populū profers aliquid de mea maiestate. Talis autē scd̄m tho.ibidē peccat.qr docēdo: finē doctrine ipedit factꝭ negādo qd docet ¶ Itē notandum q̄ nullus p̄dicare dꝫ nisi sit missus. vere nisi habeat auctoritatem a sede aplica aut ab epo loci. extra de hereticis. Excōicamus.§. Qr vero Qui autē se dixit missum a domino: hoc debet aliquo miraculo probare sicut moyses: vel sacre scripture spāli testimonio. sicut iohan.bapt ī.extra.e. Uniuersis. Officiū autem p̄dicādi laicis iter d̄r. ex.e. Sicut in.5.vbi innuitur epos hoc posse cōcedere clericis a cōtrario sensu. Ad argumentum i oppositum dico q̄ presbitere dicuntur vidue seniores. dyconisse vero dicebātur quibus fiebat aliqua bn̄dictio ad legēdū omeliā i matutio sed iste nō est act⁹ alicui⁹ ordinis. vt dicit scotus.

De p̄dicatore verbi dei.

§.2.

Utrum infantilis etas ipediat susceptionē ordinū Respondeo q̄ infantilis etas que durat vsqꝫ ad septēnū i pedit rationis vsū et per ꝯseq̄ns ordinis susceptionē de iure. vñ episcopus dans tonsurā clericalem infanti vl' illitterato: est ipso facto suspensus per annum a collatione eiusdem: nisi talis religionem intraret. extra de temporibus ordi.libro.6. Non tamē impedit de facto. quia potestas respectu alicuius actus potest dari alicui ante ꝙ sit in potentia propinqua ad ipsum exercendum. vnde ordinatus i minoribus infra annos discretionis postea non reordinatur. extra de clerico per saltum promoto. nec etiam in maioribus. extra de temporibus ord. Uel non est. Secundum autem iura antiqua di.77.et.78. Ordinād⁹ in subdyaconum debebat esse. 20. annorum diaconus.25.pbr. 30. que iura postmodum per cōtrariam consuetudinē sunt abrogata. vt patet extra de electione. Cum in cunctis.§. Inferiora. et lib.6.e.ti. Licet canon. vbi illi qui.25. annum attingunt admittuntur ad dignitates quibus officium sacerdotale annectitur. De hac materia dicunt tho.et bon. q̄ rationis vsus quo ad ordines sacros licet nō sit de necessitate sacramenti: est tamē de necessitate precepti pro eo q̄ q.4.

ad illos non debent admitti nisi illi qui possunt ad continētiā obligari. vlterior vero ꝓlatio temporis est de congruitate et solennitate secundum boñ. ꝙ tēpore moderno non extenditur ꝗtum ad sacerdotes nec oportet illam ita obseruare in illis q̄ non preficiūtur populo. vt sunt religiosi sicut in alijs. hec boñ. Cui cōcor.scō.di. ꝙ iura illa nō fuerunt approbata moribꝰ vtentium. quia citius modo erudiūtur homines i his que pertinēt ad cultum diuinum ꝗ̄ in primitiua ecclesia. Nunc enim magis eruditur aliquis.13. ānorum ꝗ̄ tunc rusticus.25. annorum. Dicit etiam ꝙ nō est simpliciter necessarium necessitate precepti decreta illa de etate obseruare.

¶ Quidam tamen aliter sentire videntur/ ꝛ ad hoc posset allegari illud ca extra de temporibus ordiñ. Uel non est compos. p q̄d ca. ordinans ante etatam est suspensus a collatione ordinum/ et ordinatus ab executione vsqꝫ ad etatem legitimam. ergo de necessitate precepti est abseruare etatem debitam in ordinādis cum talis pena nō sit imponenda nisi pro peccato mortali. Rñ. Quicquid sit de.q. ex illo.c. non habetur nisi ꝙ etas ꝗtum ad annos discretionis est de necessitate precepti i ordinibus sacris ratione voti continentie annexi vt dictum est. ibi enim mādat papa quedam epm suspeñ. pro eo ꝙ dederat ordinē dyaconatus cuidā puero tridecim annorum vbi videbatur nō esse cōpos mentis: suspendit etiā ipm puerū in iniuriā ordinantis. Ex hoc autē non pōt debite inferri ꝙ ordinās aliquem post annos discretionis: lꝫ infra etatē a iure statutam/ vel taliter ordinatus sit hoc modo puniendꝰ cum pene legum interpretatione molliende sint potius ꝗ̄ exasperande. de pe. di. 1. pene. ¶ Et notandum ꝙ ex illo. c. Uel nō est compos. nō habetur ꝙ tales sint suspensi ipso iure. quia non sequitur si papa aliquē suspendat ꝓpter aliquod crimē/ ꝙ alij illud crimen committentes sint ipso facto suspensi. vt patet. e. titulo c. 9. Quidem. et capi. Litteras et ca. Consultationi. in textu. ꝛ i glo. licet autem ex illo capitulo Uel non est: nō posset inferri recipientes ordines ante etatem legitimam mortaliter peccare. posset tamē inferri ex hoc quod habetur. 77. d. Subdyaconus sed illa iura tempore scoti erant abrogata. nō ponitur autem ibi tales esse suspensos sed suspendendos. ¶ Itē notandū ꝙ boñ. fuit ante sextū decretalium/ scotus vero post. 6 et ante septimū vnde quandoqꝫ allegat ipsū. 6. in quarto sentētiarum. In libro autem septimo de etate ordinādorum sic dicit papa clemens. Generalem ecclesie obseruantiam volentes antiquis iuribꝰ in hac parte preferri decreuimus: vt possit quis libere i. 18. ad subdyaconatus: i. 20. ad dyaconatus. et in. 25. etatis sue anno ad presbyteratus ordines promoueri. potest vero aliquis fieri acolitus i decioquarto āno. 77. distinctione. In singulis. ¶ De

etate vero perficiendorum in dignitatibus: sciendum q preficiendus in episcopum debet esse triginta annorum. extra de electione. Cum in cunctis. Regimē autem ecclesie parrochialis alicui cōferri nō potest nisi attigerit.25.annū. alias collatio non valet.6.de electione. Licet canon. Talis etiam nisi infra annum fuerit ad sacerdotium promotus: est ipso iure hmōi beneficio priuatus vt ibi dr: nec poterit sibi ea vice iterato conferri. ea. Cū missa. Poterit tamen episcopus cum tali dispensare ratione studij de diaconatu. et sacerdotio per septēniū: dum tamen infra dictū annū fuerit subdyaconus. ca. Cum ex eo. Non extenditur aūt istud statutum. Licet canon ad ecclesias collegiatas etiam si parrochiales extiterint ea. Statutum Tales enim non sunt priuati ipso iure: sed priuandi extra de elec. Cum in cunctis Epi vero possunt dispensare cū habentibus.20.annum completum vt habere possint dignitates vel personatus quibus cura non imminet animarum. 6. de etate. permittimus. ¶ Circa

§.6. quoq tempora ordinandorum sciendum q vt dicitur extra.eo. ti. De co:licitū est episcopis dominicis et alijs festiuis diebus aliquos ad minores ordines promouere. ad maiores autem nisi in quattuor temporibus aut in sabbato sancto/ vel sabbato ante dominicam de passione. Nulli episcopo preterq romano pōtifici licet aliquos ordinare. Dicitur autem a quibusdam ordinatum extra tempora vel alias illicite: vt ante etatem esse irregularem: si ante dispēsationem obtentam ministret, ar. extra de sacra. Non iterandis. cap.1.55. dist. Sollicitudo. sed certe vt dicit astex. lib.6. ti. de dispeñ. non probat q ex hoc irregularitas contrahatur. vt patet illa intuēti. Nec est tali ipso iure executio interdicta. sed potius interdicēda. extra de temporib⁹ ord. Ad trāslationem. Vñ pōt eps talem sustinere in susceptis ordinibus ministrare. vt ibidem ca. Consolationi/ nisi executio sibi ab homine interdicta esset et postea celebraret. vel nisi papa vel alius de speciali mandato eius tales suspenderet: vt in di. ca. Cū quidē. et c. Litteras vbi papa quosdam suspendit/ et sibi dispensationem illorum reseruat ad terrorem aliorum vt dicit glosa super cap. Consulationi. hec aste. Concordet bar. dispēsatio. §.7. et ordiator. §.1. ¶ Et notandū q rectores parrochiales tenentur in suis parrochijs residere nisi super hoc dispensationem ab ordinario habeant ex causa rōnabili. li. 6. Licet canon.

De patientib⁹ defectum natalium seu illegitimis qui scz nō sūt de legitimo qd.5 matrimonio nati. sciendū q tales phibent ordinari. extra Qui filij sunt legitimi per venerabilem: tū ratione clericalis dignitatis que huiusmodi vilibus cōferri non debet. tū q tales solēt esse imitatores paterne malicie Licet autem defectus talis in-

pediat ordinis susceptionem de iure / non tñ de facto. alias eni per dispensationem non permit terentur ministrare nisi iterum
§.2. ordinarentur. ¶ Quid si nato aliquo de illicito coitu postea pater ɔtrahat cū matre ¶ Rño. Si tpe ɔceptus pater poterat eam habere vxorem: q̄a nullum suberat ipedimentum et postea duxit: legitimatus est filius: et ad omnes actus legitimos admittetur: etiam si post natiuitatem filij mater alteri nubat. et deinde eo mortuo cum patre filij cōtrahat. vel econuerso. si pater duxit aliā / qua mortui duxit istam secus autem si tempe cōceptus non poterat esse matrimonium inter ipsos. quia tunc licet sublato impedimento ducat ipsam nō legitiatur filius. extra. e. Tāta. Pone q̄ aliquis habens vxorē eaviuente fit sacerdos. ⁊ post ea generat ex ea filium. Rñ. secundum hosti. si vir factus sit sacerdos ignoranteveI inuita vxore filius non indignet dispensatione. extra. De conuersione cōiuga. quidem. ⁊. c. Placet. Sed si vxor consensit q̄ ordinaretur vir vel sciens non contradixit: tunc filꝰ illegitimus est et dispēsatione indiget. extra eo. Lras. Et notandū q̄ si aliqui clandestina matrimonia vel ab eccl'ia interdicta iire presumpserint in gradu ꝓhibito / etiā ignoranter proles de tali cōiunctione suscepta: illegitia censetur. vel si ambo parentes impedimentum scientes / preter oē iterdictū etiam in facie eccl'e contraxerint extra de clandestina despoñ. Cum inhibitio. vtroq̄ tñ vel altero totum ipedimentum ignorante: conceptus ante diffinitiuā sētentiam diuortij. legitimꝰ est. extra qui filij sunt legitimi. Cū inter ⁊c. ex tenore. ¶ Quis potest dispensare cū illegitimꝰ. Rñ. epūs potest §.3. dispensare q̄tum ad ordines minores ⁊ beneficia sine cura. al's non nec ad dignitates aut personatꝰ nisi papa. extra de filijs pbrōꝝ. Is qui. li. 6. Q; si a papa dispēsationē obtinuit / ⁊ postea ipetrat q̄ duo aut plura bñficia cum cura possit habere. tacuit autem predictum defectum non valet hec scd'a gratia: extra. e. Si is. li. 6. Si aūt tales religionem ingrediatur: pñt de iure cōi ad omnes ordines promoueri. Ad prelationē tñ non pñt ꝓmoueri sine dispensatiōe. extra. e. ca. 1. Possunt tamen tales audire confessiones ex commissiōe scd'ꝫ rich. Filij sacerdotum etiā ante ordinem sacrum legitime §.4. nati: nō pñt promoueri in illa eccl'ia i qua immediate patres eorū fuerunt prelati vel canonici: ne ipsis succedere videantur. extra. e. Ad extirpādas. ¶ Legiti §.5. mati autem a principe seculari q̄tum ad actus seculares seu officia secularia: non itelliguntur legitimati quo ad ordines. Le §.6. gitimati vero a papa legitimantur quo ad actꝰ ecclesiasticos ⁊ seculares seu hereditatiam successionem in terris que temporaliter pape subsunt. Sed vtrum in alijs terris legitimentur quo ad actus seculares est dubium extra qui filij. per venerabilem. §.7 ¶ Illegitimorū quidam dr̄ ma-

zer. qui natus est de scorto. No
th⁹ de adulterio. Naturalis/de
concubina que tenetur i domo/
ꝓprie loquendo. Large aũt ois
dr naturalis qui non est adopti
uus vel spũalis. Ols illegitim⁹
põt dici spurius a spurcitia icõ
tinentie/qñqꝫ etiam dicit̃ spuri⁹
natus de adulterio.

q̃st.6
Utrũ defect⁹ notabi
li⁹ alicui⁹ mẽbri ipe-
diat ordinis suscep-
tionẽ? Rñdeo ꝙ de-
fectuũ i mẽbris qui
dã sunt ita notabiles ꝙ impedi
unt officiũ executionem. vt absci
sio pollicis. et sic de consimilib⁹
cuiusmodi sũt cecitas/ariditas
manus. et isti prohibẽt ordines
susceptionem de iure. Quidam
ofuscant notabiliter ꝑsone cla-
ritatem: vt abscisio nasi. ⁊ sic de
similibus. Et tales etiam defe-
ctus impediunt ordinis susce-
ptionem propter sacramenti re-
uerentiam et dignitatem. et sic
de habente oculũ erutũ siue sit
per culpam suam siue non. De-
fect⁹ autem mẽbrorum notabi-
lẽ deformitatẽ in facie vel i ma-
nibus seu alibi non generantes/
si nõ est inducta ex culpa ꝓpria
nullã iducunt irregularitatem
vñ non prohibetur ꝓmoueri is
qui eunuch⁹ nat⁹ est/vel ꝑ egri
tudine aut inuitus castratus q̃
aũt se sponte nõ interueniẽte iu-
sta causa mutilat a susceptione
ordinũ repellendus est. ⁊ sic illi
qui ad reprimendum carnis tẽ-
tationes sibi abscindant virilia
irregulares sunt. tales enim nõ
habẽt iustã causam castratiõis
sue: quia per virtutẽ est carnali
vitio repugnãdum. Unde dicit
criso. sup matheũ ꝙ non ita mẽ
bri abscisio cõprimit tẽtationes
vt frenũ cogitationes. Tales et
dicunt̃ homicide. 55. dist. Si q̃s
primo et sumitur ex canonibus
apostoloꝝ. q: se exponũt pericu
lo mortis. sic q̃ partẽ cuiuslibet
digiti sui volẽs abscidit: hũc ad
clerũ canones non admittunt.
Nullũ aũt predictoꝝ vicioꝝ ipe
dit ordinis susceptionẽ de facto
quẽ sicut suscipere n̄ debuit/ita
nec suspectũ dꝫ exequi hec rich.
et colligũtur a pluribus capitu
lis. di. 55. ⁊ extra de corpore vicia q.8.
tis. ¶ Notandũ ꝙ idem est iudi
ciũ de illo qui se sine iusta causa
mutilat vel mutilari facit siue
fiat ex ira siue alias. Is tñ q̃ ex
culpa sua incidit i modicam de
formitatẽ: toleratur in ordinib⁹
susceptis ex mĩa scilicet ex dispẽ
satione episcopi secundum inno
centium. Argumentum ad hoc
extra. e. capi. primo de p̄sbytero
qui sponte duellũ obtulit et ob
latũ suscepit et in eo partẽ digi-
ti amisit ita tñ vt dr ver. ꝙ homi
cidium vel mẽbroꝝ trũcatio nõ
fuerit subsecuta. ¶ Itẽ sciendũ q.6.
scdm rob. ꝙ gibbus vel pũctio
digitoꝝ et similia vicia nõ repel
lunt ab ordinibus nisi generent
deformitatẽ nimiã vel debilita-
tẽ. Non repellitur etiã secundũ
hostien. habens sex digitos in
manu nec etiã ille q̃ sine culpa
sua amisit vnũ de digitis: dum
tñ non sit de illis cum quib⁹ fit
signum crucis vt dicit barthol.
Notandũ etiã ꝙ is qui nõ videt
nisi illo oculo nõ ꝓhibet ordia-
ri nisi in alio oculo esset macula

generans notabilem deformitatem. Hoc patet ex predictis. Judiciū aūt talis deformitatis. prelatorū arbitrio relinquitur. extra. e. Cum de tua. Quid de leproso? Rñdeo scđm rod. talis nō debet populo celebrare sed priuatim potest nisi sit nimis debilis aut deformis. Poterit etiam aliis leprosis cantare vel diuina ministrare: nisi nimis debilitas ipsū reddat impotentē Corpore viciatus scđm Hos. dicitur mutilatus qui scz aliquo mēbro caret vel debilitatus qui scz membrū habet sed ineficax. vt oculos cecos/manū aridā. Hermofroditus qui scz habet vtrūqʒ sexū nō est ordinādus ꝑpter deformitatē mēstruositatē Si autem de facto ordinetur et equaliter inualescat in eo sexus virilis et femineus: non recipit caracterē scđm rod. nec etiā si magis vergat in sexū femineum ꝙ virilem
¶.10 ¶ Quid de furiosis lunaticis/ꝛ caducis? Rñdeo scđʒ rod. ꝙ nullus talis debet ꝓmoueri etiam postꝙ fuerit liberatus. sed promotus si fuerit ex toto liberatꝰ poterit exequi officiū suū. Sive ro frequenter ei accidit omnino debet cessare ab officio misse. 7 q. 2. In litteris. Idem si raro sʒ cum spume iactatione et vocis confusione. si vero raro ꝛ sine talibus: nō prohibetur ab officio misse dū tamen habeat iuxta se sacerdotē/ vt si ille cadat vel deficiat: iste suppleat. 7. q. 1. Illđ Sacerdos q̄ ꝑpter egritudinem cecitatē/ digitoꝝ carentiam a p̄done illatā aut hmōi sine culpa sua non permittitur celebrare: non prohibetur ceteris officiis sacerdotalibꝰ fungi. extra de clerico egrotāte. ca. scđo. Dādusqʒ ē leprosis ꝛ seruire nō valētibus coadiutor q̄ ad sustētationē suā de facultatibꝰ ecclesie congruā recipiat portionem. e. c. 3.

Trū īfames sint expellēdi ab ordinum susceptiōe? Rñō. Infamia ē status lese dignitatꝫ q̄tū ad vitā et mores sicut fama est statꝰ illese dignitatis. Est aūt īfamia duplex scilicet facti et iuris. Infamia facti ē quando aliquod crimen alicui publice imponitur ꝛ tollitur per purgationē canonicā. extra de purgatione canonica. Est tuaꝝ. Talis autē non dr proprie infamis sed infamatus siquidē q̄nqʒ aliqui infamantur sine culpa sua. Fit autem purgatio q̄nqʒ per solum iuramentum ipsius infamati iurantis se imunem a tali crimine. et q̄nqʒ testium iurantium se credere illum verum iurasse. Infamia autem iuris est quādo aliquis publice committit aliquod crimē propterr quod ius determinat aliquē fore īfamē. et talis sic publice notatꝰ dicitur īfamis seu q̄ñ est hoc in iudicio conuictus et tali pena a iudice punitus. Hec aūt īfamia iuris est duplex quedam eni est infamia iuris ciuilis et canonici simul/ alia iuris canonici tantum. De prima dicitur. 6. q. 1. Omnes īfames esse decernimus quos leges seculi infames appellant. Iste leges habentur. ff. de his qui notātur

infamia per totum et tales sunt repellendi nō tantum ordinum susceptione: sed etiam ab accusatione ⁊ testificatione etiā post peractam penitentiā de illo crimine pro quo facti sunt īfames extra de testibus. Testimonium in glosa.6.de regulis iuris porte dignitatis patere non debent infamibꝰ. Ratio huius est quia ea propter que iura ciuilia ⁊ canonica concorditer iudicant aliquem esse infamē: reddunt eum esse opprobriosum et vilem in reputatione hoīm: vt si aliquis sit de furto condemnatus. Hec ri=
§.2. chardus et scotus Tollitur aūt hec infamia per restitutionem in integrum/puta ad testimonium beneficium ⁊ alia quibus priuabatur hoc autē potest facere papa.2. q.3. Euphemium.§. Hinc colligitur.in glosa. Potest etiā hoc facere princeps quo ad laicos vt dt glosa eadē.q. Si que §. Notādū.l.ne do. De quo dicit in dire.iuris ꝙ lꝫ epi non possint i itegrū restituere: remouēt tñ īfamiā quo ad ordines in casibus in qbꝰ possūt dispēsare vt notatio et archidyaconus.l. de do. Dicit quoqꝫ ibi glo. bartholomei brixieñ. ⁊.2.q.3. Euphemium.§. Hinc colligitur ꝙ epūs pōt tollere infamiā in omni crimine in quo potest dispēsare. Cū quo concordat aluarus. Pōt autem epūs dispensare in omni crimine in quo sibi nō prohibetur scđm
§.3. opinionē cōiorē. Infamia autē iuris canonici q̄ irrogatur ex quo lꝫ mortali: aboletur per penitentiam. vt dicit glo.6.q.1.Omnes dum tamen non feratur expresse cōtra aliquod crimen particulare p sñiam iuris: sicut illa que hr̄.li.6.de penis felicꝭ.de īsecutorībꝰ cardinaliū ⁊ eoꝝ fautoribus q̄ ppetua īfamia ligāt ¶ Et §.4
notādū ꝙ multa īpediunt ꝓmouendū q̄ non deijciūt iā ꝓmotū. 15.q.1.Si qs irat. Uñ dicit scotus.13.di. ꝙ nō est tenēdū ꝙ īfamis q̄ penituit de pctō sed nōdū restitutꝰ i integrū: celebrādo sit irregularis nisi īueniat sibi hec pena īflicta i iure canonico. Pro quo etiā facit extra de sē. ex. Is q̄ li.6. Dicit etiā ꝙ sub infamia pōt contineri omne pctm̄ publicū vt publicꝰ fornicator et sic de alijs et sic large sumit īfamiam de quo dictum est disti.18.agendo de participatione cum excōmunicatꝭ. ¶ Sꝫ ꝯtra p̄dicta ar.
qꝛ extra de testibꝰ. Licet ex quādā.dicitur ꝙ infamibꝰ sunt actꝰ §.5.
legitimi īterdicti igitur celebrādo fiūt irregulares ¶ Ad hoc dicūt canoniste cū scoto cōcordantes ꝙ illud intelligitur de actibꝰ ciuilibꝰ qui sūt interdicti īfamibus per iura ciuilia: vt iudicare/testificari: ⁊ hmōi Non aūt interdicit/ per hmōi iura execu=
tio ordinum. Et notandū vt ponitur in directorio iuris ꝙ infa= §.6.
mia contracta per excōicationē abolet p absolutionē. Si quoqꝫ papa dat potestatē alicui dispēsandi cū aliquo dat ei potestatē eum fame restituendi.

Trū homicidiū impediat ordinis susceptionē? Rñ= deo ꝙ sic: qꝛ loqn do de homicidio voluntario sub q̄

qs.8.
§.1.

cōtinetur mutilatio actiua mē-bri alteri⁹ hois. di. 50. Miror. et ca. sequenti. et. 55. distinct. capi. vltimo. ⁊ extra de homicidio. et hoc propter horrorē sanguinis effusi. Unde etiā dauid non permisit dn̄s edificari domū nomi quo qr multū sāguinē humanū effuderat. Secundi regum. 7. Sacerdos eīn xp̄m representat cuius mansuetudinē que maxime apparuit in hoc pro nobis mori voluit reducit ad memoriā officiū misse sacerdos vero inq̄stū homicidia magis represētat
§. 2. interfectores xp̄i q̄ xp̄m. Impedit aūt irregularitas homicidij promouēdum ⁊ deijcit tam pro motū: etiā post peractū penitentiam tollitur tn̄ per baptismum di. 50. Si quis post remissionem Si aūt homicidiū sit oīno iuolūtariū: nō inducit irregularitatē Item si occidens careat vsu rationis. Unde dicitur in. 7. decretalium si furios⁹ aut infans aut dormiens aliquem occiderit nō propter hoc aliquem irregularitatē incurrit. Idem dicimus de illo qui mortem aliter vitare nō valens suū interficit vel mutilat inuasorem. Qui etiā casualiter interficit hoīem: nō incurrit irregularitatem. et hoc si det operā rei licite ⁊ adhibeat debitā diligentiam vt periculū homicidij euitetur Unde si aliquis incidit arborem et alius sub ipsa veniens opprimatur ab arbore cadēte: succidens arborem irregularis non est si quantum in se fuit volentē trāsire premuniuit. 50. di. Vi qui arborem. secus esset si debitā nō adhiberet diligētiam

similiter nec sacerdos pulsans campanā ad missā si cāpana cadat super aliquē eūtē sub campanili. extra de homicidio. Johānes sacerdos. §. 3. Similiter si aliquis ludens cum alio habente cultellū ad latus et ip̄m p̄ijciēs ad terrā cadens sup eū īpingat in cultellū eius ⁊ ex hoc moriat ille non erit irregularis qui cultellum portabat. extra de homicidio. Lator p̄ntium. Si autem aliquis ludendo proijcit lapidē cōtra aliquē ⁊ ille volens declinare impegit in aliū lapidem et mortuus est: ille proiector irregularis factus est. qr ludus noxius est mittere lapidē. et sic de similibus. Dicitur autem homicidium volūtariū in quod fit ex intētione: casuale vero quod fit preter intentum. ¶ Quid si aliquis habet ceruum vel leonem q̄ aliquē occidat? Rn̄deo s̄m Innocentiū q̄ non videtur irregularis dummodo maliciam vel culpam in mortē non habuerit ar. 50. distictione. Vi qui arborē et ca. Sepe. Sunt aūt parentes monendi ne pueros teneros secum in vno lecto collocēt: ne forte opprimātur. ¶ Quid si quis mandauit aliquem verberari inhibens ne occideretur vel mutilaret: ⁊ ille nichilominus mutiletur vel occidatur? Respōdeo q̄ mandator irregularis efficitur: qr mandando in culpa fuit ⁊ quia hoc euenire posset debuit cogitare: extra eodem. Is qui libro sexto. ¶ An clericus qui de malefactoribus suis querelā deponit penes iudicē secularem et emendam peti sibi fieri ⁊ prouis-

Marginal section marks in the right column: §. 4. (beside "preter intentum. ¶ Quid si ali-"); §. 5. (beside "te opprimātur. ¶ Quid si quis"); §. 6 (beside "bro sexto. ¶ An clericus qui de").

deri ne talia presumant: incur=
rat irregularitatē si iudex mor=
tem inferat / iusticia exigente?
¶Respōdeo q̄ nō si protestat⁹
est expresse q̄ penam sanguinis
non intendat. extra. e. Prelatis.
libro sexto. Richardus videt̄ ali
ter sentire. sed vt alias dictū est
Bonifacius qui hanc decretalē
edidit librū sextū nondū compo
suerat. Requiritur autē expres=
sa protestatio vt dicit ibi Johan
nes andree quando pro tali cri
mine est pena sanguinis irrogā
da de iure: vt patet ex capitu. al
legato. Alias aūt nō requiritur
licet iudex ad hmōi penam infli
gendam procederet. extra. e. Po
§.7 stulasti. ¶Homicidium aūt cō=
mittitur scōm ray. nō tantū pre
cepto ꝛ cōsilio: sed etiam dissua
dendo corrupta intentione illi
q̄ occisum volebat defendere ne
eū defendat. Si tamen aliquis
hoc facit ne alius occisum defē=
dendo in periculum incidat nul
lā icurrit irregularitatē. Qđ
dicitur hic cōsilio: est intelligen
dum scōm rob. de ꝯsilio ꝑsuasio
nis non simplicis opinionis. pu
ta exponēdo quid i hoc casu sē=
§.8. tiret. ¶Quid si prelatus habēs
iurisdictionem tp̄alem iniungat
officiali suo vt super tali malefi
cio veritatē inquirēs iusticie de
bitum exequatur: ꝛ balliuus su
per hoc ad penā sanguinis pro
cedat: nunq̄d p̄latus incurrit ir
regularitatē? ¶Respōdeo q̄ nō
extra ne clerici vel mōachi. Ēps
libro sexto. Quamuis enim cle=
ricis causas sanguinis agitare
nō liceat. cum tamē iurisdictio=
nem obtinēt tēporalem: possunt

aliis delegare. ¶Quid si iudex §.9.
interroget eum quid agendū de
illo qui penā sāguinis meretur.
¶Pōt rn̄dere vt dicit raymūd⁹
Consule legisperitos: et caueat
ne ꝓpter suam respōsionē iudex
intelligat q̄ debet eū pena san=
guinis punire. Si vero vbi non
apparet cas⁹ de facto iterroga=
ret ipm vel aliū clericū que pena
esset infligenda pro furto / homi
cidio ꝛ similib⁹: posset dicere ta=
lis et talis secundū leges. Con=
cor. gof. et ber. extra de excessi=
bus prelatoꝝ. Ex litteris. Quid
si quis consuluit homicidiū fie=
ri et anteꝗ̄ sequeret̄ effectus re= §.10
uocauit. ¶Rn̄. scōm innocen̄. q̄
si expsse ꝛ sine vlla fictione phi=
buit: imunis est ab homicidio.
ita tn̄ q̄ sic nō firmit̄ credit q̄ re
uocatio locum habeat: tenetur
indicare illi q̄ sibi caueat Si āt
is cui ꝯsuluit pri⁹ occidat ꝗ̄ cō=
sulens reuocauerit: irregularis
erit lꝫ penituerit. ¶Quid si q̄s §.11
in rixa mortuus fuerit nunquid
oēs rixātes sunt irregulares?
Rn̄deo scđꝫ gof. ꝛ host. q̄ is qui
nō letatur nec aio occidēdi per=
cussit / nec etiam aio venit / nec a
lios ꝓuocauit / nec de occiso te=
netur ꝛ nec ordinē recipere phi=
betur: lꝫ aliꝗ occiderint. extra. e.
Significasti. §. Qꝫ si discerni. §.12
Cōcor. innocen̄. ¶Sūt aūt pro
prie rixe qn̄ aliqui ex ira se pcu=
tiunt. vt dicit glosa. ad gala. 5.
¶Quid de illo qui dissuadet ho
micidiū / nichilominus associat
homicidā / vt eū si oporteet defen
dat? ¶Rn̄deo scđꝫ host. homici
da est. ī. c. Sicut dignū. ¶Utrū §.13
omnes qui intersunt iudicio san Nō.

§.19. guis sit irregulares. ¶ Rñd. sm rod. q non: dũmodo nec cõsiliũ nec auxiliũ nec auctoritatẽ prestiterint. Idem inocen. Si autẽ prelatus ibi interesset non ex curiositate / sed tanq̃ auctoritatẽ prestãs / de facili incurreret irregularitatẽ. extra de excessi. prelatorum. Ex litteris. Oẽs hñtes officiũ in causa sanguinis sũt irregulares illud exeq̃ndo puta accusator / iudex / assessor aduocatus siue pro actore siue p reo: q2 agendo pro reo agit cõtra actorẽ / cũ actor obligeẽ ad talionẽ. Officialis / testis / notarius scribẽs sententiã vel proferẽs aut si scribat attestationes vel legat i examinatione cause. Item qui scripsit vel dictauit litteras pro vindicta sanguinis destinãdas di. li. Quantos. extra. ne clerici vel monachi. Sentẽtiam. Si tamen nõ fuerit secutus effectus / poterit episcopus dispensare secũdum rodoñ. ¶ Quid si quis percutit mulierem pregnantem vel dat ei venenum vt faciat abortum? Rñdeo secũdum raym. q si conceptus iam erat animatus et formatus et mulier propter percussionem abortum fecit homicidium fuit alias non est homicida quantũ ad irregularitatẽ: sed quantũ ad pñiam. Sic etiã qui dat vel accipit venenum ne fiat cõceptio.

§.20 ¶ Quid si dubitatur an esset aiatus. Dicẽdum est q si probabiliter dubitat vel credit: debet a ministerio et promotione cessare: ne periculo se committat. Si autem leuẽ et temerariam habet opinionẽ deponat eam si potest / et si poterit ministrare et promoueri & alias non ex. de sen. excom. Inquisitioni. Custodes infirmiorũ secundum rodo. in his que bona fide erga infirmos faciunt / puta vocando minutorẽ ad minuendum sanguinem vel nõ bene custodiẽdo & sic de aliis si moriatur non debent de facili nimis scrupulosam habere cõsciẽtiam licet errauerint in aliquo nisi fuerit euidens vel lata culpa / vel negligentia / & certum sit vel pbabile secundũ iudiciũ medicorũ q inde mors prouenerit.

¶ Utrũ qui non liberat a morte cum possit: sit irregularis: puta §.21 iudex qui non liberat hominẽ a morte iniusta cum potest aut dives qui nõ pascit fame morientẽ & sequit mors. ¶ Rñdeo scdm rod. q licet tales grauissime peccent / non tamen sunt irregulares: quia lex promotionis factũ requirit. 15. q. 1. Si quis non iratus. persone etiam priuate si credant q possint hoiem ab iniusta morte saluare solo verbo tenentur impedire verbo et etiam facto si credant q hoc possint facere sine suarum personarũ periculo.

¶ Quid de illo qui cũ latro duceretur captus dixit clan- §.22 dite os ei ne clamet: nunquid irregularis est si mors inde sequatur Rod. credit q sic. q2 iuuit ducentes / cõsilium dando. et codẽ modo si qrẽtibus latronẽ vel malefactorem indicauit eũ nisi forte ignorauerit q ad mortem q̃reret. ¶ Et notãdũ q in talib9 sit qrẽtibus criminosũ est illudendũ puta dicendo se non esse illius custodem / aut verbis simi-

libus vtendo seu oīno tacendo.
§.23 ¶ Quid si aliquis in bello vel rixa ministrat ensem lanceam lapidem/vel aliud vnde aliquis occidatur. ¶ Respondet rob. q͞ talis irregularis iudicandus est: quia causam ꝓpinquam prestat
§. 24. homicidio ¶ Quid de artificib9 huiusmodi instrumenta facientibus ¶ Respōdeo non sunt irregulares cum homines possint talibus vti non ad occidēdum sed ad se defendendum ac etiam ad interficiēdum infideles de licentia pape. ¶ Quid si quis suadet alicui q͞ exponat morti pro christo vel ecclesiā. Respōdeo secundum Innocentium q͞ non sit irregularis etiam si mors sequatur. qꝛ christus morti subijt pro
§.25 nobis. Idem hostieñ. ¶ Utrum liceat mulieri seipsā occidere ne ab alio corrumpatur. Rñsio secundum tho. i secunda secunde q͞ non qꝛ non est crimē mulieris si ei violentia īferatur. Nō licet etiā alicui se occidere ne ꝯsētiat in aliquod peccatum: qꝛ potēs est deus quacūqꝫ tētatione superueniente eripere hoīem a pctō. tñ vt dicit aug. in libro de ciuitate dei excusatur sanson ꝛ quidā alij scti familiari cōsilio spūssancti. ¶ Utrum occidere aīalia sit
§. 26. pctm. Rñdeo scdm tho. i scda secūde q͞ nō. qꝛ nullus peccat vtēdo re sua ad hoc ad qđ est ordinata gñaliter aūt plante et aīalia ꝓpter hoīes sunt. ¶ Utrum
§. 27. phisici possint ad ordines ꝓmoueri. Rñdeo q͞ sic. dum tñ ꝯsciētia sua ipos nō remordeat q͞ aliquibus firmis causa mortis extiterit imperite/medicinā dādo vel negligēter ī eorū regimine se habendo. ex. de eta. ꝛ quali. Ad aures. i textu et i glo. Cōsulunt autē Gof. et hostieñ. q͞ promoti et ꝓmouendi a practica medici ne abstināt/et potissime a cirurgia que adustionē vel incisionē requirit cum in nullo vacillare debeat conscientia promouēdi. 33. di. Laici ¶ Secūdum autem raymundum operari de phisica §. 28. nō licet ī sacris ordibus cōstitutis vel minoribus dū tñ sint bñficiati: nisi gratis vel pro miserabilibus personis ꝯfratribus vel cōsanguineis. nec etiā tūc/si ibi esse posset periculū. Officiū autē cirurgie q̄ adustionē vel icisionē inducit: ipsis iter dicit. extra. ne clerici vel monachi. sententiam.

Quia in bellis sepe fiūt homicidia de bello sunt aliq̄ dicenda. Et primo vtrū bellare sit licitū. ¶ Rñdeo secūdū tho. i. 22. Ad hoc q͞ bellū q. 9. sit iustū: tria reqrunt. Primo qdem requiritur principis auctoritas. Nō enī pertinet ad ꝑsonā §. 1. priuatā bellū mouere sine principis auctoritate: qꝛ pōt ius suū in iudicio superioris prosequi. Princeps autē cui cura reipublice est cōmissa: pōt gladio vti vt Nō. minister dei. Ad ipm enī pertinēt rēpublicam patrie sibi subdite tueri. vt dicit aug. ꝯtra faustū. Secundum aūt rob. sufficit auctoritas: inferiorꝫ dignitatū ad defēsionē sibi subditorꝫ quādo quis alias per iudicē non potest se iuuare. Scdo requiritur causa iusta. vt scilicet illi qui ipugnātur

propter aliquam culpam impugnationē mereātur. Uñ aug. i libro. 83. q. Justa bella sollēt diffiniri que vlciscuntur iniurias. Sic gens vel ciuitas plectenda est q̄ vindicare neglexerit quod a suis improbe factum est vel reddere quod p iniuriā ablatum est. Tertio requiritur intētio bellātium recta. vt scilicet bonū promoueat et malū euitet. Ubi enī est iusta cā bellū redditur illicitū propter prauam intentionē. Unde augu. cōtra faustum. Nocēdi cupiditas vlciscēdi crudelitas implacabilis aius libido dñandi ꝛ similia in bellis iure culpātur. hec tho. Licet autē persone priuate non licet bellū mouere: potest tñ de iure nature quilibet tam laicus q̄ clericus se et sua defendendo vim vi repellere: cum moderamine inculpate tutele. ar. extra de homicidio. Significasti et extra de sentētia excōicationis. Delicto libro. 6. De quo dictū est. 18 distictione agendo de iniectione manuū i clericos circa pricipiū capituli. Qui habet iustum bellum suum facit quicquid capit ab hoste vel auxiliatoribus suis siue subditis siue alijs quousq̄ sit sibi satisfactum de oi damno tam sui q̄ suorum vel donec ipse hostis offerat se ad ius ꝛ velit satisfacere distinctione prima. Jus gentium. 23. q. 7. Si de rebus. Ultra hoc autem nihil accipere debet: nisi propter imanitatem criminis priuari meruerit oibus bonis: vt est crimē lese maiestatis secūdum raymūdum et rod. Debet autē predā diuidere subditis secūdum proportionē ꝛ qualitatem psonarum et laborum. distinctione. i. Jus militare. Subditi vero illi qui deum plus timētes q̄ hoies dños suos in bello illicito i nullo coadiuuāt: nō sūt spoliandi vel in aliquo puniēdi. pena enim suos debet tenere actores nec est vlterius protrahenda q̄ delictum sit i excedente repertū. extra de his q̄ fiunt a maiori pte capituli. Quesiuit. i. q. 4. c. i. hec ray. Quidam tamen aliter dicūt. ¶ Nō sunt etiā spoliandi psbyteri monachi cōuersi pegrini/mercatores/rustici euntes et redeūtes et in agricultura existentes. et animalia quibus arant ꝛ semina portāt ad agrum extra de treuga. Innouamus. Si certum sit bellum esse iniustum; subditi non debent in hoc suis dñis obedire. quia plus timere debent deum q̄ hominē. si vere sit dubium/excusantur propter bonū obediētie: lz dñs peccauerit, si forte male preceperit. 23. q. i. Quid culpatur. Non sic excusentur amici cognati/stipendiarij et huiusmodi: quia i dubio nō debēt se exponere discrimini vt iuuēt aliquem in preiudiciū alterius. 14. q. 5. Deniq3 ¶ Item secundum rodoñ. qui habet iustum bellum non tenet de dānis que bona fide infert vel a quibus cōmode abstinere non potest secundum industriam ꝛ consuetudinem bona fide pugnātiū etiā si fecerit incendia vel effractiones vel arborum aut vinearum extirpationes. Si vero hoc maliciose itulit cum posset sibi cōsulere aliter commode tenetur et compensabuntur illa damna

cum damnis sibi datis facta dis
coputatione vincier inde ¶ Qui
autem iniuste mouet bellum: te
netur de omnibus damnis ad-
uersarijs illatis. Tenetur etiam
hoibus proprijs de damnis illa
tis sibi ab aduersarijs dum iuste
rebellabant: nisi et ipi mala fide
6 iuuerint eu ¶ Utru liceat i festis
bellare? Rndeo scdm thomam i
scda scde q sic. si necessitas expo
scat. tuc enim cessare esset deum
tentare alias aut non licet quia
7 tunc debet hoies vacare spuali
bus et diuinis ¶ Quid de rebus
que rapiuntur de ecclesijs aut q
sunt de bonis ecclesiaru siue cle
ricoru exntiu in terra illius con
tra que bellu gerit. Rndeo scdm
rod. Raptores hox tenetur red
dere: nisi auctoritate prelati ec-
8 clesiastici hec fierent. ¶ Quid si
qui iminentibus hostibus fugi-
unt ad ecclesiam et ibi capiutur
nuqd eos capietes debet ipsos
dimittere liberos? Rndeo scdm
rod. q sic: nisi ecclam icastella
uerint et inde hostes ipugnaue
rint tunc em no debet gaudere
imunitate. cu ipsam violauerint
exinde pugnando. Dicitur etia
q si ponentur victualia de qui-
bus sustentetur in ipugnatione
hostiu si capiantur a iuste bella
tibus no peccat nec tenent resti
9 tuere. ¶ Utru duellu sit licitum
Ad hoc dicit de lyra. primi. Re
gum. 17. q duellu pot accipi du
pliciter. Uno mo pprie: et sic du
ellu dr singularis pugna duoru
vt per victoria tanq per diuinu
iudiciu appareat vnus iusticia
et alterius iniusticia. et sic scdm
oes doctores est illicitu tam ex
parte appellatis q ex parte re-
cipiatis et iudicatis et cosuletiu
et fauorem prestantiu: qr est ibi
manifeste tetatio dia. et videtur
loqui de hoc singulare certame
duello iuria ipm phibetia. 2. q.
5. Monomachia Et extra de pur
gatioe vulgari. Cu suscepti. nisi
p reuelatione diuina fieret. sicut
dauid i noie dni singulare certa
me init ctra golia sicut diuine iu
sticie executor Aliomodo potest
accipi large prout est bellu sin-
gulare vnius cu vno absq expe
ctatioe diuini iudicij: sed vt per
virtute arte vel fortuna aliqua
cotrouersia iter eos terminetur
et sic dicunt aliqui duellum esse
illicitu et a parte offerentis iudi
cantis et recipietis ita q magis
deberet reru suax spoliatione et
sue persone mortem sustinere q
duellu recipere lz sit innoces qr
intentio intratis sic duellu est in
terficere aduersariu qd est ctra
pceptu diuinu. ¶ Sed ista seten
tia videtur alijs nimis dura/ qr 10
licitum est se defedere no solum
in causa criminali p vita sua de
fendeda sed etia in causa ciuili
sicut licitu est bellare ad sui cor
poris rerumq suax coseruatione
Nec talis p se intedit morte al
terius sed per accides scz ad sui
tuitione. nec e trasgressor diuini
pcepti/ de madato iudicis sic se
defendendo Dicunt tn isti q du
ellu offeres et iudex auctoritate
prestans mortal'r peccant Sz qr
multi principes sacte vite et qui
bonox csilio vtebatur. aliqn du
ella cocesserunt: vt btus ludoui
cus et prelati iusticia talem ha
betes videtur duru duella con

dēnare in oī casu ex pte iudicū.
§.11 Et ideo absqꝫ assertione posset dici qꝫ possit in aliquo casu a iudicibus permitti: vt pote qñ aliqui nobiles hñt inter se guerrā quā possūt mouere ex longa cōsuetudine q̄uis superiorē habeant/ꝛ vnꝰ vastat terrā alteriꝰ/ꝛ aliqñ contingit qꝫ vnus cōuocat aliū corā suꝑiore pricipe ad duellū ꝛ alius statim recipit / si iudex in tali casu probabiliter videat qꝫ predicta vastatio subditorum inocentum per duellum istud debeat terminari: non videtur peccare tale duellum permittendo. qꝛ ei qui habet curā alicuiꝰ cōitatꝭ licitū est minora mala ꝑmittere ad euitādum maiora. sicut licite ꝑmittūtur meretrices i ciuitatibus/ne oia turbētur libidinibus. vt dicit aug. ꝛ sic de ca
§.12 sibus similibus. Huic aūt dicto videtur ꝯcordare dictū scti thome in sua summa. 95. q. articulo 8. vbi dicit qꝫ qñ i duello ñ expectatur aliquis euētꝰ miraculosꝰ tunc tale duellū appropinquat ad cōem rōnem sortium. Sordibus aūt vti licitū est in pluribꝰ casibꝰ vt ipē di. ibidē. Hec delira
§.13 ¶ Quid de clericis illis qui reliqas afferūt pugilibus ad iurandū/nūqd irregulares fiunt si seqꝛ homicidium i illo duello? Videtur ray. innuere qꝫ sic. qꝛ videtur coadiuuare ad hoc qꝫ fiat duellū: sicut illi q̄ dant bñdictionem. Hoc autē scđm rob. dicere durū videtur: lꝫ dicere contrarium non sit tutū. Quidā vero dicūt qꝫ si sine talibus reliquijs et bñdictiōe nō fieret duellū: incurrūt irregularitatē. alias aūt nō quibus cōcordat illud quod dictū est priꝰ de ꝑticipātibꝰ cū excōicatis i crie. ¶ Utrum milites §. 14.
qui in bellis fuerunt possint ad ordines ꝓmoueri. Rñdet ray. qꝫ si interfuerit bello licito/nec ibi occiderit aliquem nec mutilauerit nec causa mortis dederit poterūt ꝓmoueri si alias sūt ydonei si vero in bello illicito et homines sūt ibi occiosi: etiā si nō ꝑ istos eis iputatur ꝓpt culpā ꝑcedētē: ꝛ ita nō poterūt ꝓmoueri. 15. q. 2. c. vltio. extra de clerico ꝑcussore. Pricipiū. ꝛ de homicidio. Continebatur. De quo vide in aster. libro. 6. titulo. 14.
¶ Clerici possūt hortari ad pugnā i iusto bello ꝯtra hostes In ꝓpria tñ ꝑsona pugnare nō possunt vt dicit ber. extra de homicidio. ca. penultimo. allegās sup hoc multa iura. ¶ Raymundus aūt cōcordās dicit qꝫ prelatus ecclasticus ob difēsione rerum ecclasticarum pōt iuocare ꝛ hortari ꝯtra violētos brachiū seculare: et etiā potest eos sequi exhorādo ipos/non vt occidant vel vulnerēt: sed vt ecclām/fidē et patriam liberent ꝛ defendant et licet hincinde aliqui occidantur: non est prelato vel ecclesie imputandum: imo peccaret nisi contra tales se opponeret. §.15 §. 16.

Irca irregularitatē notādum secundū scotū qꝫ irregularitas est inhabilitas ad susceptionē ꝛ executionē actuū ordinū. Incurritur aūt a iure ex quibusdā criminibus ꝛ ex quibusdā nō criminibꝰ q. 10 §. 1.

et ex quibusdā que quādoqꝫ pos sūt eē crimina/quādoqꝫ non cri mina. Ex criminibus quattuor pertinentibus ad ordines vel actus eorꝫ. Quorū vnū est symonia.cū illo eni qui scit se symoniace ordinari: solus papa potest dispēsare.de quo dictū ē supra. Secundū est furtū in ordine.de quo distinguitur qr aut prohibetur per excōicationem ne quis accedat nisi de isto episcopatu et prius legitime examinatus et receptus: aut nō est talis excommunicatio vel phibitio. In vtroqꝫ casu se furtiue ingerens est irregularis: sed in primo non dispensatur nisi per papam. In secūdo dispensatur per episcopū.extra de eo qui furtiue ordines recipit in textu et in glosa. Tertium crimen ē ministeriū in ordine nō suscepto. extra de clerico nō ordinato ministrante. Quartū est cōtumacia in non obseruando penas ecclesiasticas scꝫ excōmūicationē/suspēsionē: aut iter dictū puta celebrādo in excōicatione maiori.extra de clerico excōicato vel deposito ministrāte de quibus supradictum ē.

Irregula ritas est.

§.1.

§.2. ¶ Incurrit etiam irregularitas circa nō crimina: vt sūt enormis mutilatio vel infirmitas: illegitimitas et seruitus. Seruus enim nō est ordinādus qr est possessio dn̄i: et ideo non debet ab eo auferri ipo inuito. qꝫ si de facto fuerit ordinatus dn̄o inscio nec de nouo cōsentiēte. debet sibi reddi: non tamen debet seruire nisi

§.3. in actibus decētibus statum suum. ¶ Incurrit insuper circa illa que quandoqꝫ sunt crimina: quandoqꝫ non vt homicidium et bigamia.sub homicidio cōtinet mutilatio actiua alterius hoīs. De quo dictum est supra. De bigamia dicetur in materia matrimonio. hec scotus. ¶ Notandum qꝫ illud quod dictū est de clerico non ordinato ministrāte intelligitur de ministrante solēniter. Si eni aliquis in minoribus existens dicat epystolam sine ornamentis subdyaconi: non icurrit irregularitatē. extra de vita et honestate clericorꝫ. Ut quisqꝫ. Dicit autem ber. episcopum posse cum tali dispensare. Astexañ. aūt et bartholonia tenent oppositū: quod videt magis cōsonū secundo capitulo de clerico non ordinato ministrāte ¶ Notandū insup qꝫ irregularitas tam publica qꝫ secreta impedit etiam post penitentiā de petō ppter quod incurritur: nisi super ea dispensetur. Item notandū secūdū thomā in quarto qꝫ ordinans scienter indignum mortaliter peccat: qr infidelis ē dn̄o suo committēs indigno eius ministerium: precipue cum hoc vergat in detrimentum ecclie et honoris diuini qui per bonos promouetur. Et si non possent tot boni ministri inueniri. melius est habere paucos a bonos qꝫ multos malos.

§.4.

§.5.

Quia decime viris ecclesiasticis debētur: de ipsis sūt aliqua breuiter dicenda. Et primo vtrum in decimis excuset cōsuetudo de n̄ soluēdo? ¶ Dicūt ray. et gof. i hoc allegātes theologos: qꝫ decime quedam sūt psonales que scꝫ debentur ex ne

q.xi.

§.1.

gociatione: artificio: scientia: vel militie: quedam sunt predia les que proueniunt ex ipsis predijs seu ex animalibus que in ipsis pascuntur. Decime autem personales non de iure diuino sicut prediales. sed precepto hominis debentur. ¶ Nam leuitici vltimo tantum fit mentio de predialibus et sic cum consuetudo ius humanum tollat: libera a culpa non soluentes illas. Inde necessario ille decime sunt soluende: que debentur ex lege diuina vel loci consuetudine approbata extra e. In aliquibus Dicitur aut
§.2. consuetudo approbata consuetudo rationabilis prescripta ¶ Secundum autem alexan. tho. et rich. preceptum de decimis est de iure nature et diuino quo ad omnes: accipiendo decimam pro aliqua portione necessaria ad substantationem ministrorum ecclesie. Ratio enim naturalis dictat vt his qui diuino cultui ministrant populus necessaria tribuat sed accipiendo decimam pro tali parte determinata: non est de iure diuino nisi quo ad filios israel et erat preceptum iudiciale pertinens ad equalitatem inter homines conseruandem: qr tribus leuitica diuinis mysterijs mancipata possessiones non habeat. Unde ecclesia pensatis opportunitatibus temporum et personarum posset aliam partem soluendam determinare. Et addit
§.3. Thomas quod licet ecclesia possit requirere decimas tamen laudabiliter non requirit eas in locis vbi propter dissuetudinem vel aliam causam sine scandalo requiri non possunt. Nec tamen illi qui non soluunt in locis illis sunt ex hoc in statu dampnationis nisi forte propter obstinationem. habentes voluntatem non soluendi etiam si ab eis peterentur. ¶ Rich. quoque dicit quod in maiori parte ytalie non soluuntur decime: nec tamen ecclesia procedit contra eos compellendo eos ad solutionem §.4.
Rob. aut dicit quod quando nulla decima soluitur. videtur quod domini prediorum manu breui soluerint ecclesie decimas et eis deinceps ecclesia remisso donauerit. Dicit etiam quod licet non excuset consuetudo sola. excusat tamen compositio vel remissio facta ab ecclesia expresse vel tacite ex hoc quod per tempus cuius non extat memoria pacifice et quiete sustinuit quod nichil pro decima solueretur nec ecclesia potest petere contra compositionem vel remissionem predictam nisi ad inopiam redigatur/vel nisi fiat auctoritate pape ex certa sententia predicta reuocantis. ¶ Utrum §.5.
laici licite possint recipere decimas? Respondeo quod sic. ex priuilegijs ecclesie romane vel si eis fuerint in feudum ab ecclesia ab antiquo concesse. dummodo ecclesiam defendant sicut fideles vassali. Non possunt aut a tempore lateranensis consilij in feudum concedi ab alio quam a papa. vt dicit ray. extra e. prohibemus. Quod si nesciatur de decima quam tenet miles vtrum sit de antiquis datis in feudum ante illud consilium vel non: dicit rob. quod si a tempore ex quo non extat memoria miles huiusmodi antecessores eius quiete et pacifice tenuerint eam recognoscentes se tenere ab ecclesia mediate vel immediate/et reddentes ei debitum obsequium vel

alij noie eius presumendū ē be=
nigna interpretatione φ sit de
antiquis. ar. 12. di. 1. alias nō est
§. 6. psumēdū φ iuste teneat. ¶ Utrum
laicus tenens decimā ab ecclia
in feudum possit ip₃ feudū in a=
liū laicū trāsferre? Rñdeo scdm
ber. φ sic: de psensu epi. Qd videtur intelligendū de decimis que
tenentur immediate ab ecclia.
In alijs aūt videt sufficere con=
sensus dñi cui fit homagium. Si
vero non sit in feudū sed de fa=
cto tenet / nec in laicos nec in cle
ricos transferre pōt / etiā de con
sensu epi. extra de his q̄ fiunt a
prelatis sine consensu capituli.
Aplica. et de decimis. Prohibe=
mus. Decime prediales dari dñt
nō deductis expēsis in illis que
fiunt p fructibus colligēdis. ex
tra. e. Cum hoies. ¶ Utrū debe=
§. 7. ant solui decime i vinea vel pre=
dio an debeāt ad ecclīam depor
tari? Hostiensis dicit φ i hoc dz
seruari consuetudo. extra de se=
§. 8. pul. Certificari. ¶ Utrum clerici te
neātur dare decimā decime pa=
pe? Rñdeo scdm tho. φ sic si exi
gat: sicut in antiqua lege leuite
soluebant decimam decime sum
mo pontifici. ¶ Quid si qs lōgo
tpe recipit vel retinuit decimas
indebite: et nunc veniens ad sa=
tisfactionem postulat sibi remit
§. 9. ti. ¶ Rñdet gof. φ talis dz scdm
possibilitatē suam restituere: p=
uiso tamen φ ei remaneat vnde
possit viuere. quia quicquid ha
bet clerici pauperū ē. 16. q. 1. ca.
vltimo. Debet etiam propone=
re totum restituere: si ad pingui=
orem fortunam venerit. extra de
solutionibus. Odoardus. Scdm
autem hostiensem. posset tali si
esset paup fieri remissio p episco
pum. ar. eā questione et capitu=
lo. preal. scdm vero rod posset ēt
fieri remissio diuiti. ex quo vult
ecclesiam iuri suo restituere. Se
cundum etiam ber. ex. de rebus
ecclesie non alienādis. pro deci=
mis subtractis aut retentis pos
sent per diuitem assignari reddi
tus ecclie. ¶ Religiosi tam exem §. 10
pti q̄ non exempti de terris ꝛ pos
sessionibus acquisitis et acqren
dis tenentur soluere decimas in
tegre illis qb⁹ eedē possessiones
et terre fuerant decimales. ex=
tra. e. Statuto. libro. 6. ꝛ hoc ni
si habeant aliud ex priuil. ¶ Si
quis tenet in feudo decias: nun
quid propter hoc recipiet deci=
mas noualiū. Rñdeo scdm ray.
φ nō: sed debentur ecclesie par=
rochiali: qz hmōi possessiones ꝛ
priuilegia artanda sunt et non
amplianda. extra. e Tua nisi sit
religiosi qui ex priuilegio deci=
mas recipiant quia etiā perci
perent decimas noualium. ex=
tra. e. Ex parte. secus esset si nō
ex priuilegio sed ex prescriptiōe
illas recipēt. extra. e. Cū ptigat
tūc ei nō eis sz ecclie decime no=
ualiū soluende sūt. Dicit aūt no §. 11
uale: ager de nouo ad cultū re=
dactus: de quo nō extat memo=
ria φ aliqn̄ cultus fuisset extra
de verborum significationibus.
Quid per nouale. Ubi dicit glo
sa φ illud qd semel fuerit noua
le semp erit nouale. quātum ad
ius decimarū. extra. e. d priuil.
ca. vl. Quidā tamē aliter dicūt.
¶ Ad capitulū āt allegatū pos §. 12
set dici φ tm̄ loquitur de religio

Ne q̄ habeant priuilegiū de non soluendis decimis terre per eos nouiter ad culturam redacte: q̄ debet perpetuo quo ad imunitatē de nō soluēdis decimis noualis iure censeri: q2 alias q̄nq3 cōtingeret hmōi indulgētiā plꝰ eis dispendiū q̄ vtilitatis cōferre. vt ibi dr. puta ꝓpter magnas expensas quas fecerant illā terrā inutilē montanā scz vel paludosā reducēdo ad culturā. Hec aūt ratio non hz locū i alijs noualibus. hz aūt ber. in glosa allegata sup ca. quid per nouale. videatur loqui vniuersaliter de iure decimaꝝ scz ipsas percipiendo vel nō soluēdo forte tñ solūz intelligit de iure decimarū quo ad ipsas non soluendas a religiosis supradictis: nec plus valet cōcludi ex vlti. ca. de priuil. p ipsū allegato. Ad hoc facit glosa eiusdē sup illud ca. Jus percipiendi decimas non pōt a laicis prescribi. extra de prescrip. Causā sed bene a clericis. extra de prescrip. De quarta et etiam a religiosis si habent parrochias. extra c. Cum contingat. et c. Cū in tua. Qui diu decimas nō soluit et nunc vult soluere non hz soluere illis q̄ ex sola prescriptione decimas hactenꝰ pcepe-rūt sed ecclie parrochiali / scdm Ro. ¶ An debeat dari decima

§.13 de rebꝰ minutis? Rñdeo scdm dū tho. q̄ lex vetus non determinauit vt hmōi minutis rebus puta de herbis que in orto nascuntur decime denł: sed relīqt hoc arbitrio dare volētiū q2 minima q̄si nihil ꝯputant. Vñ pharisei quasi pfectā legis iusticiā sibi ascribentes: etiam de his minutis decimas soluebant nec de hoc reprehenduntur a dño: sed solum de hoc q̄ maiora id est spiritualia precepta cōtēnebāt. Magis aūt de hoc commēdabiles esse ostēdit dicens. Hoc oportuit facere s. tpe legis vt crisostomus exponit. quod etiam videtur magis in quandam decentiā sonare q̄ in obligationem. Unde et nunc de hmōi minutis nō tenenł homines decimas dare: nisi forte propter consuetudinem patrie. ¶ Quid si quis habeat domicilium in vna parrochia et colat a- §.14
gros in alia / vel aliquis pastor ducit gregē per aliquā partem anni i terris vnius parrochie et alia parte anni i terris alterius vt habet ouile in vna parrochia et pascit oues in alia? Rñdeo scdm thomā. q̄ decime personales debētur ecclie in cuius parrochia homo habitat. Decime vero pdiales rationabiliter magis videntur pertinere ad eccliam in cuius terris predia sunt sita. tñ iura determināt q̄ in hoc seruetur ꝯsuetudo diu obtenta. Pastor autem qui in diuersis tpibꝰ gregē pascit in duabꝰ prochijs debet ꝓportionabiliter vtriq3 ecclie decimas soluere: et q2 ex pascuis fructus gregis proueniūt magis debetur decima gregis ecclie in cuiꝰ territorio grex pascitur q̄ vbi ouile locatur. Hec tho. Quidam autem dicūt i casu vltimo q̄ decima debet diuidi inter ecclesiam vbi grex pascitur et ꝓpriā. Jn hoc tñ est ꝯsuetudo obseruanda. De remuneratione soluentiū de decimas di §.15

git augustinus. Si decimam de deris non solum abundantiam fructuū sȝ etiam sanitatem cor poris consequeris. Idem. Cum decimas dando et celestia ꝛ ter rena promoueri posses: pro aua ricia tua duplici benedictiōe te fraudas. Dabis impio militi qđ non vis dare sacerdoti.

Circa dist.26. Quero vtrū matrimonium fuerit a deo immediate institutū? ¶ Q; non quia fuit institutū per adam di centem. Gen̄.2. Relinquet homo patrem et matrem ꝛc. ¶ Cōtra. Mathei.19. Quod deus coniū xit homo non separet. ¶ Rn̄sio. Matrimoniū fuit a deo institu tum cum aduxit euam ad adā dicens. Crescite ꝛ multiplicami ni: quam institutionē adam deo inspirante tanq̄ eius preco ex plicauit dicens / Relinquet ho mo patrem et matrem et adhe rebit vxori sue i quo designatur rbonum iseparabilitatis / ꝛ bonū prolis cum dicit. Et erunt duo i carne vna, .i. vnius pueri procre anda. Fuit autem matrimoniū ante lapsum in officium prolis procreande: post lapsum vero vl tra hoc fuit i remedium concu piscentie ad fornicationem vitā dam: que concupiscentia etiam diminuitur per gratiam que in baptismo ipsū debite suscipien tibus confertur. Fuit quoq; mrimo nium in precepto quousq; facta fuit multiplicatio sufficiens ho minum ad cultū dim: ꝛ erat pce ptum affirmatiuū obligans sēp sed nō pro sp. et hoc idtum erat i officiū prolis pcreande nō aūt idtum erat in remedium concu piscentie q̄ meli⁹ temperatur p exercitium meditationum ꝛ affe ctionem spūaliū ꝛ degustationē celestiū ac macerationē corpo rū: q̄ per matrimonialē actū. qꝛ vt dicit ber. i epistola ad propri os parentes. Gustato spiritu ne cesse est desipere carnem / affectā ti celestia terrena non sapiūt e ternis ihianti: fastidio sunt trā sitoria. Et lȝ matrimoniū fuerit īstitutum ante nouā legē: est ta men sacramentum noue legis i qua nō est euacuatū sed confir matū et factū gratie causatiuū quā antea non conferebat. De quo Mathei.19. Confertur aūt i expressione consensuū p verba de pn̄ti vel per alia signa: vt cū dr accipio te in vxorē. ꝛ econuer so. Et est signū efficax nisi pona tur obex peccati mortalis / gra tiose coniunctionis animorum. Bn̄dictio vero sacerdotis nō pti net ad essentiā huius sacramen ti: sed est quid sacramentale ad ei⁹ solēnitatem pertinens. ¶ Est autē idissolubilitas copule ma trimonialis euidēter consona le gi nature (vt dicit scot⁹) cum va ga coniunctio maris cū femina sit contra bonū prolis et contra bonū ciuitatis. Primū pbat. q2 tūc parentes nō haberēt deter minatā noticiā sue plis / saltem pr̄ ꝛ ita nō eēt solicit⁹ sue pli de bitā impendere disciplinam: nec ecōuerso proles patri debitā re uerentiā et timorē filialē pp̄ter quē fili⁹ magis obedit pr̄i / et ab eo facili⁹ ē disciplinabilis q̄ ab alio. Secūdū patet: qꝛ amicitia ciuiū est vt plurimū ex determi nata ppinquitate in certo gra

du: sed tñ nulla esset ppinquitas certa que esset cã amicitie.

4. De virginitate. ¶ Ad argumentũ in oppositum patet ex predictis. Adam eni dixit illud verbũ nõ matrimoniũ instituendo sed eius istitutionem tanq̃ preco explicando. ¶ Notandum q virginitas prefertur matrimonio. Ut eni ait hieronimus / virginitati attribuitur fructus centesimus / viduitati sexagesimus / matrimonio tricesimus Math. 13. ¶ Est aũt virginitas ppositũ ppetue icorruptiõis carnis. Integritas eni carnis non sufficit ad virginitatẽ sine tali proposito. tollitur vero per seminis effusionẽ ex mentis pposito procedentẽ. Si aũt talis resolutio seminis accidat preter mentis ppositũ / vel dormiendo / vel per violentiã illatã cui mẽs non consentit licet caro delectet. vel ex ifirmitate nature. vt patet in his qui fluxũ seminis patiũtur: non amittit virginitas hec tho mas in secunda secunde.

Circa di. 27. Quero vtrũ ad cõtrahendũ mrimoniũ necessario sit viri et mulieris consẽsus. Videt q nõ. qr cum nunq̃ possit constare de vero consensu: nunq̃ possent homines esse certi vtrum essent vere matrimonialiter coniuncti. Contra. extra de sponsalibus. Tua nos. ¶ Responsio. Ad hoc vt vere cõtrahatur matrimonium requiritur mutuus consensus interior per verba de presenti vel per alia signa expressus. Et dico per alia signa: quia muti possunt contrahere matrimonium. extra de sponsalibus. Tue fraternitati. Inter etiam absentes et qui nunq̃ se viderunt potest contrahi matrimonium per procurationem et litteras consẽsus mutuos exprimentes: dum tamen fama vel auditu vel aliquo aliomodo se nouerint. Cũ enim matrimonium sit sacramẽtum de cuius ratione est q sit signum sensibile: oz consensũ matrimonialem per verba vel per alia signa exprimi. ¶ Ex predictis pz q si aliquis sit ita ebrius q nesciat qd agat: nõ valet zhere mrimoniũ cũ aio nõ consentiat. nisi quod in ebrietate fecit postea ratum habeat. Si aũt ebrietas non sit tanta q vsũ rationis auferat contrahere poterit Idẽ dicendum de furioso q̃diu est i furia. poterit tamen contrahere si habeat lucida iterualla. Licet autem matrimonium sit viri et mulieris coniunctio idissolubilis: dicitur tamen matrimonium a matre. quia maxime sibi icombit officium nutriende prolis. Puer eni dum est in matris vtero nutritur eius sãguine mẽstruo / et post natiuitatem nutritur lacte matris / et postq̃ est ablactatus adhuc per magnum tps magis icumbit officium nutriendi ipz matri q̃ patri. E contra. qr i acq̃sitiõe possessiõis pricipaliter ẽ par q̃ mater: ideo dicitur patrioniũ. ¶ Ad argumẽtum i oppositum. Dico q q̃uis non possit cõstare de vero cõsensu per certã scientiam: de hoc tñ potest constare per probabilem coniecturam: et hoc sufficit.

Qst.2 ·§.1. De sponsalibus q̃ ꝓprie dicunt̃ spõsio seu ꝓmissio futuri matrimonij: sũt aliq̃ vidẽda. Ubi sciendũ ꝙ sicut matrimoniũ contrahitur ꝑ verba de presenti: sic spõsalia per verba de futuro. vt cum vir dicit accipiam te in meam: ⁊ mulier dicit accipiam te in meum. Cõtrahuntur aũt quãdoqꝫ nuda promissione: quandoqꝫ vero etiã per appositionem iuramenti. extra eo. De illis. ¶ In qua etate possunt contrahi: Rñdeo. Post septẽniũ. si vero alter vel ambo sint miores septẽnio ⁊ cõtrahant sponsalia ipsi vel parẽtes pro eis: nichil agit̃ nisi postea ratificent. extra de desponsatione impuberum. Si ĩfantes libro. 6. Nec ex hoc iducitur publice honestatꝭ iusticia. ¶ Et nota ꝙ si alter fuit minor septennio et alter maior: licet sponsalia nõ tenuerint/ etiam ex parte maioris/ qꝛ claudicare nõ debẽt tamen quia maior fidem dedit ex parte sua tenetur expectare minorẽ si forte velit perdurare in eodem ꝓposito: et si nõ expectat: tenetur agere penitentiam de fide mentita. Sꝫ ꝯtra ꝓdicta arguitur. quia vt refert gregorius in. 4. dyalogorũ. Quidam puer blasphem⁹ a gremio pr̃is fuit per demones captus et ad infernum tractus. ergo ante septenniũ potest puer mortaliter peccare multofortꝰ igitur sponsalia cõtrahere. Ad hoc dicit richar. ꝙ ꝓter solitũ cursũ nature erat acceleratus vsus liberi ar-

§.2.

bitrij in puero illo. Iura autem aptantur ad ea que vt in pluribus accidunt. ¶ In decem casibus soluuntur spõsalia. Primo quando alter religionem ingreditur ꝑ quod soluitur etiã matrimonium nõ cõsummatum ex tra de conuersione cõiugatorũ. Uerũ Secũdo quãdo cõtrahit cum alia per verba de presenti. extra. e. Si inter. Cuius ratio ẽ: quia si ꝓmissum alicui postea detur alij: tenet donatio ꝗuis sic donans peccet. Tertio qñ se trãsfert ad regionẽ aliã/ ⁊ cõuenienti tempore a iudice ecclesiastico determinato expectat non reuertit̃. extra. e. De illis Quarto qñ alter incurrit lepram vel paralysim vel aliã enormẽ lesionẽ. extra de iureiurãdo. Quẽadmodũ Quito quãdo eorꝫ fornicatur ibidẽ. Et idem dicendum de fornicatõe spũali puta si fiat infidelis vel hereticus. Sexto si superuenit affinitas vel cognatio spũalis extra de cõsanguinitate et affinitate. Septimo qñ alter alterꝫ absoluit. extra de sponsalib⁹. preterea. Octauo qñ minor ad etatẽ legitimam veniẽs dissentit. Nono si sit fama de impedimento iter eos / et de fama doceat̃. Decimo vt dicũt quidã si sponsalibus superueniat simplex continentie votum sicut votum solennizatum per religiõis ingressum soluit matrimonium nõ consũmatum. ¶ Soluuntur autem in duob⁹ p̃mis casibus ipso iure. In octo vero sequentibus non sunt soluenda nisi iudicio ecclesie. quod est verum secundũ rich. si sint publice ꝯtra-

spon salia nõ te nẽt i decẽ casi.

§.3.

cta. Secrete enim cōtracta sine iudicio ecclesie dissolui possunt cū secreta nō subsint iudicio mi litātis ecclesie nisi quo ad forum penitētie. Soluūtur etiam ipso iure per fornicationē qñ est notoria. vt dicit host. & etiā scdʒ io. i sūma qñ est ipedimētū mrimonij pcedētis & voti solēnis de q dicet. 35. di. q. 2. ❡ Et notādū q spōsalia cōtracta pmissiōe iuramēto firmata nō soluunt spōsalia nuda pmissiōe ɔtracta. Itē notādū q si spōsalia ɔtrahātur sub ɔditione aut honesta est cōditio et ɔtingens vt si dicat vir accipiam te in meam si placeat parentibus meis / & tūc stāte cōditione tenēt spōsalia / alr nō extra de conditionibus in desponsatione appositis. De illis. hoc est verū nisi iterim consensus de presenti vel carnalis copula fuerit subsecuta eo q tales videntur a cōditione recessisse. e. ti. c. Per tuas. De quo. questione sequēti. Aut est ɔditio ihonesta nō tñ cōtra bonum matrimonij vt si dicat vir. Accipiā te i meā si furtis meis consentias & tunc tenent sponsalia ac si facta essēt absolute. e. ti. ca. vltimo conditio tamē non est obseruāda. Et idem dicendum de conditione i possibili. Tales eni propter fauorem matrimonij debent p nō adiectis haberi. vt ibi dicitur. Si autē est ɔditio contra bonū matrimonij / vt si dicat vir. Accipiā te i meā si venena sterilitatis pcurāueris tūc spōsalia non tenent. Conditio enim cōtractum corrūpit qñ est contra naturam illius. e. ti. ca. vltimo. Conditiones autem generales q semp debent intelligi: vt si de⁹ voluerit et si vixerimus: nullum contractū suspēdūt. Cōditiones vero de his que in matrimonio sunt oino necessaria intelligi debent apposite / nec viciant cōtractum. vt si ex xpianus aut non eo affinis vel cōsanguinea. Si etiā ponatur conditio de futuro necessaria: vt dicendo contraho tecū si sol oriatur cras. & cōtractū est scdʒ tho. qr talia futura iā sunt presentia in suis causis. ❡ Ulteri⁹ sciēdū q si vir & mulier dicāt osculemus non inuicem vel bibamus nomine matrimonij. et sequatur potus vel osculū: non per hoc ligatur nisi secundum itentionē quā habētvt dicit rob.

-§. 4. (left margin, beside "nij pcedētis")
-§. 5. (left margin, beside "notādū q si spōsalia")
-§. 6. (left margin, beside "tio tamē non est")

Irca distinctionē 28. Quero vtrum solus ɔsēsus de p̄sēti expressus verbis vl' alijs signis sibi ɔuenientibus causet matrimoniū ❡ Arguit q nō. qr extra de sponsalibus. Is qui. Dicitur esse matrimonium si carnalis copula sequat spon salia. ergo non tantum contrahitur per verba consensuum de presēti exprimēda. ❡ Oppositū magister in littera. ❡ Rñdeo secūdum scotum. In matrimonio ē mutua traditio potestatis corporum. Consensus aūt de futuro cuiusmodi est ɔsens⁹ spōsalium express⁹ signis sibi ɔueniētib⁹ scʒ pbis vl' alijs nō est datio sed tm pmissio de tradēdo in futurum & per cōsequēs per talē cōsēsum non contrahitur matrimonium Ecclesia tamen cui non patēt in

d. 28 qst. 1 (right margin, beside "Irca distinctionē")
-§. 1. (right margin, beside "presēti exprimēda")

triorāᷓ quando talem ꝯsensum sequitur carnalis copula indicat ibi esse matrimoniū vt patet ex ca. allegato. qꝛ presumit ꝙ talis nolit mortaliter peccare. et ideo recedat a cōsensu spōsaliū et nouo consensu matrimoniali vel affectu cognoscat istā. quia tñ veritas preualet presumptioni nisi iste i actu carnis seq̄nti spōsalia nō mutat cōsensū spōsaliū in matrimonialē seu i cōsensum de p̄nti dādo pro ꝑpetuo sui corporis potestatē: nō efficitur matrimoniū ꝑ actū istū. hec scot⁹.
§.2. ¶ Cōcor. tho. boñ. et rich. Quibus durād⁹ ꝯcor. dicit ꝙ si post cōtracta sponsalia vir ⁊ mulier conueniāt intentione exhibendi quod promiserunt: est verū matrimonium cum sit ibi cōsensus de p̄nti qui sufficienter exprimitur ex ope subsecuto. si aūt non cōueniant intētione p̄dicta: sed affectu fornicatorio ex pte vtriusqꝫ vel alterius tantum: nō est verum matrimoniū. Pro predictis facit illud qđ habet̄ extra de spōsalibus duorū. Tuas dudum. vbi dicitur ꝙ sine cōsensu de p̄nti quecūqꝫ alia dicātur vel fiāt/etiā si interueniat carnalis copula: nō ē mr̄imoniū ꝟ̄ū bñ p̄sumptū. De hoc etiā habet̄ extra de spōsalib⁹ Tua nos.
§.3. ¶ Ex p̄dictis patet ꝙ si aliquis ad extorquendū libidinem dicat verba de futuro vel de p̄nti animo tamē non intēdēs cōtrahere. nō est matrimoniū. Tenetur tamē dolosus persone lese satisfacere commutando dolū in verū contractum. vt dicit scotus dis. xxx. Qꝫ si tēpore intermedio contrahat. cū alia illud est seruandum et de ipossibilitate reddēdi huic quod sibi debetur est penitendū cū satisfactione possibili vt potest cū ꝓcuratione matrimonij conuenietis ¶ Scdm̄ vero bonauē. §.4
tali consulendum est vt de nouo cōsentiant. ¶ Thomas videtur mediare inter sco. et boñ. dist. ꝙ talis tenetur personā lesam ducere in vxorē si sint equales conditionis vel si spōsa sit melioris cōditionis: sed si aliā duxerit factus est ipotēs ad soluēdū illud ad quod tenebatur/et ideo sufficit ꝗ̄ de nuptijs ei prouideat: vel alit̄ sibi satisfaciat. ⁊ ad hoc etiam non tenetur si sponsus sit multo melioris conditionis. vel si aliquod signum euidēs fuerit quo ꝓbabiliter pōt sumi ꝙ spōsa decepta non fuerit: sed decipi se finxerit. hec tho. et cōuenit cū eo. hosti. ¶ Ad argumētū in oppositū pꝫ ex dictis. ¶ Sꝫ circa §.4
predicta dubitatur quia dicitur in illa decretali. Is qui de matrimonio ꝯtracto post matrimoniū p̄sumptum ꝙ nec verum nec aliquod censetur. ergo primum erat verū. ¶ Ad hoc rn̄det rich. ꝙ matrimoniū ꝯtractū post presumptū dicit̄ non esse verū scdm̄ iudiciū eccl'ie que iudicat de interioribus secundum exteriores presumptiones. est tamē verum secundum iudiciū dei. vnde talis debet poti⁹ ꝑmittere se excōicari ꝙ̄ carnaliter copulet̄ priori nec propter hoc est perplexus quia in hoc casu non obediēdo ecclesie/non peccat: sed sustinētia excōmunicationis hac de cā meritoria sibi videtur. ꝓ excōis

cato tñ se gerere dz/ ⁊ a suscepti one eucharistie/maxime in loco vbi factũ suũ notũ est/ dz ꝑpter scãdalũ abstinere hec rich. alibi tñ non tenetur: qꝛ sententia illa nulla ē. cũ itollerabilẽ cõtingat
§. 5. errorẽ. ¶ Dubitatur insuꝑ vtrũ illi qui post verba exprimẽtia cõ sensũ de futuro carnaliter copu lantur: mortaliter peccẽt. ¶ Ad hoc dicit petr⁹ ꝙ hmõi copula aut fit affectu fornicatorio ⁊ tũc ē pctm̃ mortale. nec facit matri moniũ verũ aut sit affectu matri moniali. ⁊ tũc ãt ꝑsone sũt ignare iuris ⁊ ecclesiastice ꝯsuetudinis: et tũc non est pctm̃ mortale aut non sunt ignare: ⁊ tunc putat ꝙ (cũ claudestina copula sit ꝯtra ꝓhibitionẽ eccłie) est pctm̃ mortale/ maxime vbi prohibitio eccłie cõiter obseruatur. hec pe. pco:. rod. Quidã tñ aliter dicũt
§. 6. ¶ Et notãdũ ꝙ mr̃imoniũ clãdestinũ dr̃ qñ fit sine p̃missa denũciatiõe. aut nõ adhibit' solẽnitatib⁹ ꝯsuetis. aut sine testib⁹ ⁊ inhibetᷣ. ex. de clãdestia desp̃õsatione. Cũ ihibito. qꝛ sepe q̄ ꝯhũt occulte/ penitent. ⁊ postea cũ aliis ꝯtrahũt de facto: lz ꝯtrahere nõ possint de iure. Et qꝛ occulti cõtract⁹ probari nõ possũt: eccłia necessio decipitᷣ et sentẽtiat contra veritatẽ nõ quã cognoscat Jõ sentẽtiat ꝺm veritatẽ p̃sũptã. Sacerdos aũt talia mr̃imonia ihibere ꝯtẽnẽs vel regularis q̄ iter esse p̃sumit: ab officio dñt suspẽ
§. 7 di vt ibidẽ dᷣ. ¶ Jtẽ notandũ ꝙ licet mr̃imonia q̄ fiũt sine testib⁹ et debitis solẽnitatibus ⁊ traditione spõse a parẽtib⁹ possint eẽ vera si assint verbo de p̄ñti ꝯ cõsensus nõ tm̃ de futuro: sed etiã de p̄ñti. p̃sumũtur tñ ab ecclesia q̄ nõ iudicat de occultis esse fornicationes. 30. q. 5. Aliter Jtaqꝫ de nouo ⁊ publice contrahanc ⁊ faciant penitentiam qꝛ scãdalizauerunt eccłiam. ¶ Et notãdũ ꝙ nõ statim matrimonio cõtracto alter coniugum tenetur debitum reddere. sed datur tẽpus duorũ mẽsium in quo possit deliberare de intrando religionẽ.

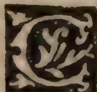

Jrca distinctionem. 29. sunt aliqua vidẽda de ꝯsensu coacto. Et primo vtrum consensus coact⁹ faciat matrimonium. ¶ Responsio se- d. 29
cundum bonauenturam ꝙ coactio potest esse dupliciter scilicet vi vel metu. Tunc autem fit vis que dicitᷣ coactio absoluta quãdo inuitus capitur ducitur trahitur vel ligatur ipo etiã clamãte ⁊ renitente. Jn hac autẽ coactione nõ est cõsensus volũtatis nec ꝑ ꝯñs matrimoniũ. Alia est coactio ꝑ metũ q̄ dr̃ coactio cõditionata vel scdʒ qd. vt cũ aliquis minatur mortẽ nisi ꝯsẽtiat et de hac distingũt aliq̄ ꝙ talis aut ꝯsẽtit ore sed nõ corde et tũc nõ est matrimoniũ aliq̄ mõ. aut corde consentit q̄uis coactus/ ⁊ tũc matrimoniũ est in cõspectu dei. qꝛ volũtas coacta est voluntas: sed non est in conspectu ecclesie q̄ presumit ꝙ talis consensus non sit corde ⁊ iõ sic iudicat vtvterqꝫ alteri in dño nubat sed certe istud non videtᷣ ꝯsentire decretali. extra de spon. Cũ locum vbi dr̃. Cũ locũ nõ habeat ꝯsensus vbi met⁹ vł coactio itercedit §. 1. coactio. §. 2.

necẽ est vbi ꝯsensus cõmunis re quiritur: coactionis materia re pellatur. ideo aliter distiguit̃ ꝙ metus duplex est. quidam leuis quidam iustus. vt pote qui ivirum ꝯstantem cadere potest. Leuis est cũ quis paruũ malũ minatur vel cũ talis minatur de q̃ presumitur ꝙ implere non possit. et cõsensus cũ tali metu facit mr̃imoniũ. tũc aũt est metus iustus cũ quis cũ minatur damnũ mortis mutilationis seruitutis et stupri q̃ cadit in virũ ꝯstãtem quando presumit̃ ꝓbabiliter ꝙ ille q̃ minãt possit minas adimplere. Nõ esset aũt timẽdũ si simplex rustic⁹ minaretur duci. de
§.3. hoc metu dicũt iura ꝯsensum nõ facere mr̃imoniũ. Uoluit em̃ dominus matrimoniũ ꝯtrahi ꝑ cõsensum liberũ. q2 coacta mr̃imonia pessimos exit⁹ ꝯsueuerũt habere. lꝫ aũ vir ꝯstãs seu virtuos⁹ prius deberet rõnabiliter ꝑmittere se interfici q̃ꝫ mortal'r peccare rõnabiliter tñ põt ꝯsentire in aliqd indifferens cuiusmodi est matrimoniũ ad euadẽdũ mortẽ hec boñ. cũ quo concordãt tho. rich. ꝛ scotus. ¶ An tale matri
§.4 moniũ ratificet̃ si iuramẽto firmet̃. ¶ Ad hoc di. glo. extra de his q̃ vi met⁹ causa fiũt. Abbas ꝙ nõ q2 matrimonia libera debent esse. q̃ op. est ꝓbabilis scd̃m rich. lꝫ quidã aliter dicãt. vñ vo tum factũ ꝑ metũ : non tenet. e. ti. ca. i. q2 nec deus nec eccl'ia tale iuramentũ voluerũt esse obligatoriũ respectu eoꝝ in quibus maxima requirit̃ libertas cuiusmodi sunt ꝯtractus spõsaliũ vel matrimonij. et in religione professio. ¶ Utrum matrimoniũ coactũ ratificetur per carnalẽ co pulã sequẽtem. Rñdet rich. ꝙ si §.5. mulier ad carnalẽ copulã etiaꝫ per leuẽ metũ cogãt: nõ ratificatur matrimoniũ quo ad iudiciũ poli. nisi interi⁹ ꝯsentiat i matrimoniũ lꝫ in iudicio ex terrori ꝓsumeret̃ ꝓ matrimonio. cõcc. i. pe. ¶ Utrũ pater posset cogere §.6. filios ad ꝯtrahẽdũ. Rñdeo scd̃ꝫ pe. ꝙ nõ potest nec gñaliter nec specialiter cũ aliqua q2 i mr̃imonio req̃rit̃ ꝯsens⁹ maxie liber rõe ꝑpetue obligatiõis q̃ ibi ꝯtrahit̃ ex. de spõsalib⁹. Req̃siuit. Nõ tñ propter hoc parentes temere irrant matrimonia filiorum. q2 intelligit̃ si liberi ꝯsenserint. et ipsi parentes obligantur ad inducẽdũ eos. hec pe. ¶ Idẽ posset di §.7 ci de vouẽtibus se posituros filios i religionẽ. Põt tamẽ papa cogẽ ad matrimoniũ spũale. puta ad ep̃atũ. q2 nõ est ibi seruit⁹ corporalis sicut in matrimonio corporali sed ẽ quoddã offm̃ rei publice dispẽsãde. sicut di. apo. i epi. ad cori. Sic nos existimet hõ. ꝛc. Nisi em̃ alids posset cogi ad suscipiendum regimen eccl'ie eccl'ia ꝯseruari non posset cũ qñ q2 illi q̃ ad hoc sũt ydonei nollẽt suscipe nisi coacti. vt dicit tho. cũ quo ꝯcor. boñ. rich. et scotus §.8. Addit tñ boñ. ꝙ si subdit⁹ sciret se esse insufficientẽ et indignũ et videret sibi iminere periculum aie: non teneretur obedire.

Irca di. 30. q̃ro vtrũ error ipediat mr̃imo d.30 nium. Ad hoc sic dt qs.1. tho. ꝙ opꝫ ꝙ error q̃ mr̃imoniũ ipedit sit

alicui⁹ coꝝ q̄ sūt de eē mr̄imonij
☞ 1. Duo aūt icludit ipm mr̄imoniū
s. personas que coniūguntur et
mutuam potestatē inuicē. Pri=
mū tollitur per errorē ꝑsone. vn̄
inter lyā ⁊ iacob non fuit matri
moniū ꝑfectū ex ɔcubitu qui ex
errore ɔtingit: sed ex consensu q̄
post modū accessit. Scdm tolli
tur ꝑ errorē ɔditionis q: seruus
nō pōt libertatē sui corporis al=
teri tradere sine cōsensu dn̄i sui.
⁊ ꝑpter hoc hi duo errores ma=
trimoniū impediūt. alij aūt nō.
puta error qualitatis vel fortu=
ne. vt si persona creditur esse bo
na et est mala. vel creditur esse
diues ⁊ est paup. aut credit esse
nobilis cū tn̄ sit ignobilis. si tn̄
error dignitatis vel nobilitatis
redūdat in errorē persone. tunc
ipeditur matrimoniū. vn̄ si con
sensus mulieris feratur in istā ꝑ
sonā directe/ error de nobilitate
ipsius. puta q: creditur nobilis
lȝ nō sit: nō ipedit. matrimoniū.
Si aūt directe intēdat cōsentire
in filium regis quicunq̄ sit ille:
tūc si alius p̄ntetur ei q̄ fili⁹ re=
gis: est error ꝑsone ⁊ impediret
☞ 2. matrimoniū. hec tho. ¶ Sȝ esto
ꝙ vna ꝑsona simplici aīo ɔtra=
hat credēs aliā vere ɔtrahere q̄
tn̄ dolose dedit verba ad extor=
quendū libidinē aīo nō intēdēs
ɔtrahere. An ꝑsona simplici ani
mo ɔtrahēs obliget. Ad hoc di
cit sco. ꝙ non/ nec ē ibi matrimo
niū. q: ɔtractus matrimonij nō
claudicat. vn̄ si vna non det cō=
sensum: alia nihil facit. stante
dolosus fornicatur reddēdo vel
exigēdo debitū ɔiugale ¶ Quid
☞ 3. si dolosus exprimat alteri dolū
suū. R̄n̄. ꝙ tutior via est ꝙ nō fa
ciat sibi cōscientiā ꝙ alter dolo
se ɔsenserit. imo ꝙ tūc veraciter
ɔsensit sȝ nō mentit/ ⁊ in hoc ca
su faciat sicut ꝟe ɔiunx. si ē ver=
bis eius crederet stāte illa ɔscia
peccaret mortalr̄ reddendo de=
bitū. q: fornicaretur/ nō redden
do vero vel recedēdo exponit se
ꝑiculo pcti mortalis. q: forte iste
mētitur. et ꝓbabilius est hoc q̄
ꝙ mētitus fuerit i principali cō
tractu. ⁊ sic negat illi qd̄ suū est.

Trum iter mariā
⁊ ioseph fuerit ve= qō.2.
rū matrimonium
Et arguit ꝙ non.
q: ꝟgo purissima
vouit virginitatē
ergo nō potuit ɔtrahere mr̄imo
niū ɔn̄ia pȝ. q: in mr̄imonio est
mutua traditio ptātis corporū
qd̄ repugnat voto virginitatis.
¶ R̄n̄. scdȝ sco. ꝙ virgo absolute ☞ 1.
vouit virgitatē qd̄ pȝ ex ꝟbis ei⁹
ad angelū. quō fiet istd̄ ⁊c. Si ei
nō vouisset: se nūq̄ virū cognis
turā/ nulla fuisset q̄stio. q: in pō
sterū cognita ɔcipere potuisset.
hoc tn̄ non obstante potuit vere
matrimoniū ɔtrahere. q: in con
tractu mr̄imonij nō est traditio
mutua potestatis corpoꝝ ad co
pulā carnalē/ nisi sub cōditione
iplicita. s. si petatur hec aūt con
ditio nō p̄iudicat voto castita
tis: nisi illa conditio ponatur in
effectu. igitur vbi est certitudo
simpliciter ꝙ nunq̄ ponet in ef=
fectu ibi i nullo p̄iudicat voto
castitatis contractus matrimo
niū. sed hic fuit talis certitudo.
Sicut ei angel⁹ instituit ioseph
noli timere accipere mariā ɔiu=

gem tuā: multomagis cōcludit q ipsa per angelū vel imediate a deo antequam desponsaretur ipsi ioseph fuit certitudinaliter edocta. Noli timere accipere ioseph virū iustū in cōiugē. ecce ei spūs sanctus dabit cū tibi in custodē et testē virginitatis tue qui tecum pari voto cōtineat et in multis tibi ad custodiā virginitatis cōgruētibus obsequatur. Fuit igitur inter mariā et ioseph verum matrimoniū et ratū. lz non fuerit per carnalē copulā consūmatū. ¶ Datus est aūt ioseph marie in sponsū vt esset testis virginitatis eius / et obsequeretur matri et filio i necessitatibus p tpe occurrētibus ¶ Ex predictis patet q admirāde sctitatis et puritatis fuerit ille beatus ioseph cuius custodie nō solū virgo virginū in iuuentutis flore: sed etiam saluator mūdi extitit cōmissus. cū beatus iohannes euāgelista valde honorādus ac extollendus predicetur. qr sibi ipse xps i cruce matrē virginem virgini cōmendauit. qui tāte puritatis extitit q tāte matris meruit eē adoptiuus filius et a dño predilectus de quo quidā opinati sūt q non obierit. sed in paradiso terrestri sit cum enoc et helya cōtra antichristū dimicaturus sz oppositū huius tenet eccl'ia catholica et ad hoc est hieronimus in libro illustriū virorū. vt ponitur i legēda eiusdem ante portā latinam. Et augu. in sermone. Dignū et congruū / ponēs ipz clauso tumulo resurrexisse. ¶ Nec huic dicto repugnat illud quod legitur i natali eius q potest abcessum luis super ipsum refulgentis nō fuit in fouea illa aliquid repertū nisi manna. quia hoc nō debet intelligi immediate. sed prius corpus eius in fouea illa existēs fuit lapide super posito inclusum et post aliquod tps cū sacerdotes venerandi causa corpus iquirerent: nichil ibi fuit repertuz nisi māna. et sic possunt huiusmodi legēde cōcordari. ¶ Possunt autem assignari quinque excellentie beatissimi iohannis super alios apostolos prima quia a christo prediligebatur. vnde in cena recubuit sup pectus eius et petrus non ausus petere a dño quis eū esset traditurus hoc fecit iquiri per iohēm. secunda qr solus legitur matrem dñi in passione sociasse. vnde eius filius meruit esse dicente sibi dño ecce mater tua tertia qr sibi reuelatus fuit totus processus ecclesie vsque ad finem mūdi in apocalipsi quarta qr a dolore mortis fuit alienus vt dicit hieronumus. quinta qr clauso sepulchro resurrexit. vt dictuz est.

In distinctiōe. 31. agitur de bonis matrimonij que sūt fides ples sacramentū per q excusatur actus mrimonialis ad quem sequitur hebetudo seu cecitas mentis. Unde dicit ari. 7. ethicorum q deceptio. i. concupiscentia furata est intellectū spissi. i. valde sapientis. Bonum fidei consistit in obligatione ad fidelitatem seruandā in actu matrimonij reddendo cōiugi quod suum est. et nō dando alteri alienum. Bonum prolis cōsistit in obligatione prolem ad si eueniat grataanter suscipiendam et re

ligiose educandam. Bonum vero sacramenti dicitur indissolubilitas vinculi cõiugalis que sacramentum pro eo ꝙ signat indissolubilitatẽ cõiũctionis christi et ecclesie. Non est tamen sacramentum matrimonij quia illud est sensibile signum gratie collate digne cõtrahentibus ad cõiunctionem gratiosam aiorũ. Manet aũt idissolubilitas mrimonij vsqꝫ ad mortẽ. Mortuo ꝓo viro: soluta est mulier a lege viri vt dicit apo. in epistola ad cori. Soluitur etiã hoc vinculum per relaxationem illius qui statuit istud sic esse indissolubile. Hanc nãqꝫ indissolubilitatem relaxat christus cum alter cõiugum cõuertitur ad religionem vñ ecclesia nũqꝫ attentasset post matrimonia rata nõ cõsummata licẽtiare alterum cõiugum ad religionẽ altero manẽte in sclo nisi xp̃s hoc instituisset. habet autẽ hoc ex facto xp̃i vocãtis iohãnẽ apl̃m et euãge. ad apl̃atum de nuptijs. io. 2. Mulier aũt i seculo remanens et alteri nubẽs nõ erit tunc vxor duorꝫ. sed tantum secundi cũ primũ vinculũ sit solutum.

.§.2. ¶ Sed dubitatur vtrũ huiusmodi matrimoniũ dirimatur per susceptionem sacri ordinis sicut per ingressum religionis. Quidã dicunt ꝙ sic. sed contrarium declaratum est in quadam extrauagãti. io. 22. que incipit. Antiqua. Ex predictis sequitur ꝙ contrahẽtes sub ꝯditione aliqua repugnante alicui istorꝫ trium bonorum nichil faciũt cũ tales conditiones repugnent cõtractui matrimoniali vt pote cõtra primum. Accipio te i meam sic ꝙ non teneat tibi seruare fidem/nec affirmatiue ad reddendum nisi cũ voluero. nec negatiue quin possim ꝓ libito meo alijs cõmisceri. Contra secundum accipio te in meã dum tñ consentias in procuratione venenorꝫ sterilitatis. Cõtra tertiũ. accipio te in meam donec occurrat magis placẽs. vñ sic acceptãtes nõ tñ mortaliter peccarent: sed ex tali cõtractu i nullo sibi mutuo obligarentur. immo obligarẽtur ad recedẽdum ab oi vsu mutuo virtute talis cõtract⁹.

.§.3. ¶ Circa predicta notãdũ scd̃m rich. ꝙ si aliter cõiunx mortuus resuscitaretus: alius non teneretur ipsum recipere. q: per mortẽ vinculum soluitur scd̃ꝫ apo. vt dictũ est in preced. vnde tales non sũt cõiuges nisi per nouũ consensũ. Itẽ notandũ ꝙ post matrimoniũ cõsũmatum non licet alteri ꝯiugũ religionẽ itrare sine licẽtia alterius q̃ dꝫ dari auctoritate epi. et licẽtians in sclo remanẽs debet votũ castitatis emittere. Si autem sit iuuenis sic ꝙ ꝓbabiliter posset oriri suspicio de incõtinẽcia. dꝫ etiã monasterium igredi vt eni dr̃ extra de cõuer. cõiugatorꝫ. ca. i.

.§.4. Si laic⁹ de licẽtia vxoris professiõnẽ fecerit in religione/nisi vxor ad religionẽ transierit. aut perpetuã cõtinẽtiam seruare promiserit: vir potest et dꝫ de monasterio reuocari. Decernitur autẽ a iure rõnabiliter talis licẽtia ad petitionẽ alterius ꝯiugis irritãda ꝓpter multa pericula q̃ iminere possent cõiugi in sclo remanenti. Qui vero sic

de monestario reuocatur: mor- tua vxore tenetur ad monasteri um reuerti. extra. e. ti. Ex parte abbis. Si aut vir cotra volunta te vxoris faciat professione in re ligione: ad petitione mulieris re uocabitur. ea tn mortua non co getur ad religione reuerti vltere rius tn no poterit vxore accipe- re pmisit eni se non exigere debi tum quod in eius ptate erat. et ideo quo ad hoc votu tenuit. No reddere autem non erat in eius sed in mulieris potestate extra. de conuersione coiugator. Qui dam intrauit Similiter dico do muliere intrate religionem con-
§.5. tra voluntate viri. Idem etiam est dicedum de muliere que cre- dens virum mortuum fecit in re ligione pfessionem. et postea re uerso viro fuit ad eu reuocata. extra. e. placet. ¶ Utr vir et vxor
§.6 in seclo remanetes possit pari gse su gtinetia vouere Dicit raymu dus q sic si vir votu fregerit de bet nichilomin9 mulier costater in voto gseuerare. 33. q. 5. Quod deo. non tamen propter huius- modi votu potest vnus sine lice tia alterius religionem ingredi

Irca di. 32. i qua agitur de bono fi dei et debiti coiu galis redditione.
dist. 32. Scied q reddere debitum est neces sitatis. quia vt ait apls. Uir no habet potestatem sui corpis sed mulier. et econuerso. In casu tn in quo vir non posset vxori debi- tu reddere / salua incolumitate corpis ppri: debitu reddere no teneret. qr noluit de9 viru obli gari mulieri i his que sut cotra recta rone et nature inclinatio- nem que maxie inclinat ad con seruatione ppri indiuidui. No tenet etia alter alteri hmoi debi tum reddere nisi petat expresse vel tacite per aliqua signa qb9 potest hoc coiecturari. hec rich.
¶ Ulterius sciedu q actus ma- §.2. trionialis aliquado fit sine pec cato. aliquado autem cu pecca to veniali / et aliquando cu mor tali. Si eni fiat vt debitum red- datur vel proles ad dei cultum procreetur: ibi nullum est petm quin potius ille actus: tunc est meritorius / in eo qui est i statu gratie Non est etiam peccatum scdm alex. si fiat causa fornica- tionis vitade / licet quida aliter dicant. Si aut ad actu coniuga lem moueat libido sistens intra fide matrimonij ita scilicet q no vellet vllo modo ad no sua acce dere. sic est petm veniale scdz cdi orem opinionez. si vero moueat libido efferens vltra matrimo- nij fide / puta si vir tam ardeter §.3. vxorem amaret q etia ipsaz co- gnosceret si vxor non esset. tunc est petm mortale. et sic intelligi- tur illud quod habetur. 32. q. 4. Origo. Adulter est ardentior a mator ppri? vxoris. ¶ An liceat exigere et reddere tepore sacro. Rndeo dies festi et ieiunioru sut istituti pter mentis eleuatione a carnalibus ad spiritualia. In actu vero coniugali mens depri mitur a spiritualibus ad carna lia: et ideo congrue est ab eccia §.4. institutu q coniuges tunc absti neant ab i lo actu. quod in: ter dit eccia dissuadere non phibe

se iuxta.1.ad corinth.7.Nolite fraudere inuicem nisi ex ꝯsensu ad tempus vt vacetis orationi. Illis igitur dieb⁹ est ab actu huiusmodi abstinēdū de cōgruitate nō tn̄ de necessitate peti mortalis euitādi.scd̄m tho.pe.bona. rich.et sco.licet autem exigens debitū hmōi tpe propter carnis delectationem adimplendā non peccet mortaliter:peccat tamen venialiter et grauius ꝗ̄ alio tē pore In culpa namq̧ veniali est maior ⁊ minor grauitas sicut in mortali.Esset tamen culpa mortalis si quis hoc credēs esse prohibitum/nichilominus huiusmodi actum exerceret qr talis faceret ꝯtra ꝯsciētiā.cuiusmodi fuit illa mulier quam refert gregorius in libro dyalogoꝝ a demone arreptā.Quod aūt dicit.33.q.4 Quotienscūq̧.⁊ ca.Christiano. non esset licitū cōuenire dieb⁹ festiuis ieiunioꝝ ⁊ ꝓcessionū.nō est preceptiuum sed dissuasiuū non licet inq̄.i.non expedit vel

§.3. non decet.¶Utrū liceat exigere vel reddere i loco sacro.Rn̄deo scd̄m rich.et sco.ꝙ non propter pollutionē sacri loci:nisi per lōgum tempus cogerentur ibidē cōmanere.¶Notādū scd̄ꝫ auic. li.de aīalibus ꝙ muliere impregnata sanguinis mēstruus diuiditur in tres partes.ex vna eni parte puer alitur.alia vero ascēdit ad mamillas.pars autē superflua manet intus vsq̧ ad temp⁹ partus et tunc eijcitur.¶Utrū

§.4. liceat exigere vel reddere tempore impregnatiōis.Dicitur cōmuniter ꝙ sic sicut ⁊ ante cū talis actus non tantū sit in officiū prolis procreande/sed etiam in remediū.quod est intelligēdum nisi presumeretur ꝓbabiliter de periculo partus.tūc eni exigēs et reddens mortaliter peccarēt.

¶Quid de tempore mēstruorū. Rn̄deo si mulier i naturaliter talia menstrua patiatur vt sunt alique que diu vel perpetuo ex infirmitate sanguinis fluxum patiuntur:tunc licet exigere et reddere.Si vero talia menstrua sit naturalia quē tēpore determinato accidūt mortaliter peccat scienter exigens Exigere eni prohibet lex.leuitici.18.Ad mulierem que patit̄ menstrua non accedes Licitū tamen est tunc mulieri debitum viro reddere/nec hoc a lege ꝓhibetur sibi quia vt dicit boeti.valde durū est ꝙ mulier viro instanter potenti nō reddat debitum.vbi non manifeste apparet infirmitas vel necessitas.cui concor.tho.petr⁹ et magister in littera Debet tamē mulier aliquo modo se difficilē exhibere aliquam excusationem pretendendo vel infirmitatem allegando:si vir petat ignoranter.vel precibus ⁊ monitis auertendo si petat scienter:finaliter tamen viro non desistente:debitum potest reddere cum dolore ad euitantū viri scandalum seu odij aut fornicationis vel alicuius corruptiōis damnabilis periculū.nec est semꝑ tutū passionem suaꝫ viro indicare.ne forte ex hoc eā abhorreat nisi de eius prudentia presumat.Ratio aūt prohibitionis talis concubitus exigēdi est propter notabile preiudiciū prolis.tunc enim ꝓpter

materie corruptionem concipiũtur leprosi ceci claudi et mẽbris damnati. vnde tales in lege mosayca lapidabantur. leuitici.20
¶ Sed circa predicta dubitat.
nota Videt enim si vir peccet mortalit debitũ exigendo/ ꝙ etiam mulier mortalr peccet reddendo. q̃a cõsentit pctõ viri cũ actio viri ⁊ reddito mulieris inseparabiliter annectantur. Respondeo ꝙ illoꝝ que inseparabiliter annectuntur vnũ potest esse virtuosũ licet aliud sit viciosũ. sicut illatio passionis xpi erat viciosa. tolerantia autẽ virtuosa. lʒ quoqꝫ deus vellet secundũ: primũ tñ sibi multum displicebat. Si in ꝓposito mulier non consentit male actioni viri: licet velit debiti redditionem obediendo precepto apostoli. i. ad corinthios.7 dicentis. ꝙ coniuges non se debẽt iuicẽ fraudare a debito reddendo: nisi ex consensu mutuo.
§.6. ¶ Utrũ teneãtur abstinere post partũ vsqꝫ ad tempus purificationis ab ecclesia determinatũ. Dicunt rich. et rob. ꝙ nõ. Illud autem quod habetur dist.5. Ad eius autem thalamũ non intelligitur de debito necessitatis/ sed congruitatis ⁊ honestatis. dicit tñ rich. ꝙ abstinere debent quousqꝫ mulier sit purificata ab illis corruptionibꝰ et commotionibus que sunt in mulieribus aliquanto tempore post partum
§.7 ¶ Utrum vir cognoscẽs vxorem modo non naturaliter assueto peccet mortaliter. Rñ. ꝙ si fiat i non vase ad hoc instituto: non dubiũ quin mortaliter et grauiter peccet. Si aũt in vase naturali hoc fiat: hoc potest cõtingere quadrupliciter, scdm alber. i 4. qꝛ vel lateraliter vxorem cognoscendo vl stãdo/ aut sedẽdo seu retrorsũ modo brutorum ad ipsã accedẽdo: et nullũ eoꝝ scdꝫ se est mortale pctm̃ debito vase seruato. lʒ possit esse signũ cõcupiscentie mortalis. vt ait alber. in.4. disti.31. qđ videtur verum quo ad tres pmos modos: sed de quarto dubitãt doctores quorum quidã dicũt illud esse mortale. Alij vero dicũt ꝙ si hoc fiat ꝑpter maiorẽ voluptatẽ q̃rẽdã: est. p. m. Si aũt fiat ꝑpter vẽtris piguedinẽ/ vel suffocationis fetus timorem dum mulier est pregnans: non est peccatum mortale. que opinio videtur verior / et hanc tenẽt tho. ⁊ rob. Dicit enim tho.31. di. in expõe littere ꝙ qñ dispõ corporis aliũ modũ nõ patitur. nõ est pctm̃. ¶ Quid si mulier supergrediatur viro: Dicit astex. ꝙ est pctm̃ mortale cũ ibi frustretur intẽtio nature ꝑpter matricis indispõnem ad seminis susceptionem. sed in hoc casu videtur distinguẽdum: vt in casu precedenti. Si vero fiat ad maiorem voluptatem querẽdã: poterit ꝟificari dictũ astex. Si ꝟo hoc fiat qꝛ dispõ corporis aliũ modum non patitur: põt fieri sine peccato. nec i hoc frustratur intẽtio nature. Scio eni quãdã mulierẽ sic a viro paralitico et contracto cognitam concepisse. Matrimoniũ etiam nõ tantum est in officium ꝑlis procreande: sed etiã in remediũ fornicatiõis §.8.
¶ Quid de leprosis: Rñ. si vnus coniugum incurrat lepram: con §.9.

fulendum est sano et infirmo vt voluntarie contineant. si autem non valent ad hoc induci / licet non teneantur cohabitare pro: pter periculū infectionis. si tñ in firmus a sano debitū exigit: ge: nerali p̄cepto apostoli quod exi gitur est soluendum. cui p̄cepto nulla in hoc casu exceptio inue: nitur. extra de cōiugio leproso: rum. In reddendo eni debitum non sic ea periculū de infectione sicut in cohitando. q: act⁹ ille ci to trāsit. Et q̄uis ex tali cōcupi tu ples genita infectione lepre vt in pluribus nō euadat. meli⁹ tñ est proli esse leprosā q̄si nun: q̄ extiuisset in esse. Nō sic aūt pt dici de menstruata q: si non con cipiat tp̄e illo: cōcipere pōt tp̄e alio. hec rich. cū quo cōcor. sco.
§.10 ¶ Utrū furioso sit reddēdum de bitū. R̄ndet rich. q̄ sic. nō quidē dū est actu infuria. sed tp̄e luci di interualli si illud habeat. q̄a tūc sine periculo ppie psone pt reddi. ¶ Nuptie nō sūt celebran de vt dicit magister ab aduētu dn̄i vsq̄ post epiphaniam. i. vsq̄ post oct. eiusdē q: vsq̄ tūc durat solēnitas vt dicūt quidam. A se ptuagesima vsq̄ ad oct. pasche et a tertio die ante ascen̄. vsq̄ ad oct. penthecos. p̄nt aūt i ip̄a oct. celebrari extra de ferijs. Capel: lanus. In illis enim tp̄ibus dn̄t fideles plusq̄ in alio tp̄e spiritu alibus intendere per solennem autē nuptiarū celebrationem / animi a spiritualibus multum retrahunt pp̄ festa que ibi sūt Mr̄imoniū tñ tunc contractum tenet multa enim inhibentur fie ri/q̄ tñ facta tenent.

Circa dist. 33. sunt ali qua videnda de bi: gamia. Et p̄io vtrū fuerit aliq̄n licitum h̄re plures vxores. dī.33
¶ Ad q̄d dicit magister q̄ sic ex diuina dispensatione. vn̄ abra: ham iacob et dō ples vxores ha buerūt. Cōgrua aūt rō dispēsā: di fuit multiplicatio prolis. ad cultū dei educāde. q: tunc erat paucitas fidelium. Fuit aūt hu iusmodi dispensatio fcā patri: archis et prophetis per inspira tionem internam minoribus ve ro eorum exemplo ex eadem cā plures h̄ere licebat. In illi autē matrimonio reddebatur debi: tum vxori q̄uis non ita stricte posset obseruari sicut in mono: gamia. huiusmodi vero vxorū quedam dicebantur concubine. quia non erant principales vxo res sicut agar: lz s̄m rei veritatē esset vxor abrahe et ei coniuncta vinculo idissolubili: q: tūc nō ha bebat auctoritatē matrisfamili as in regimine domus et fami: lie. nec ples sua succedere debe: bat in hereditate quo ad hoc e: rat āciila. nec licitū fuisset abra he eam a se eijcere propter mo: nitionem sare nisi super hoc di: uinum habuisset mandatum vo luit aūt de⁹ eos separari nō q̄n: tum ad vinculum sed q̄tum ad cohabitationem et thorum ad si gnificandum illud ministerium quod explicat apostolus in epy stola ad gala. cū dicit. Abrahā duos filios habuit hec richard. ¶ Utrum bigamus ante baptis mum possit post baptismum ad sacros ordines pmoueri. ¶ R̄n̄

Ideo q bigamus siue ante baptismum siue post/est irregularis.di 26.acutius.et ca.Una tm.nec tn homicida.an baptismu: post baptismu e irregularis.d.50.Si quis viduã.in glo.cuius nõ est alia cã scdm sco.nisi statutu eccl'ie qd quidem est rõnabile. quia homicida non est inhabilis ad ordines/nisi pp ter horrore sãguinis effusi.iste autẽ horror tollitur p baptismu qr supponit q de lupo factus e agnus sicut paul' an psecutor/ps baptismu fact' est ouis & pastor et per pñs dz cessare talis inhabilitas. sed cã ihabilitatis ad ordines non cessat in bigamo que est defectus sacramenti i. significationis que requiritur in sacerdote representãte psonã xpi i ecclia.xps eni est vnic' spons' vnius eccl'ie.bigamus igitur q habuit duas vel vnã qui fuit duorum:non recte repsentat xpm in ecclesia.quia igitur sẽp remanet defectus sacramenti: iõ nec ibi tollitur ihabilitas/nisi post ea per specialem dispensationez quod aũt dr extra de bigamis. Nup. q non licet dispensare cu bigamo intelligitur.i non decet sine magna causa.vnde luci' papa dispensauit cu panormitano epo q fuit bigamus.di.34. Lector.in glo. Papa enim de plenitudine ptãtis põt dispensare cõtra statuta aplorum si tñ vi non habeant ex iure nature vel diuino.82.di.Presbiter.Concor. in hoc thom.rich.& host. ¶ Et notãdum q contrahitur irregularitas bigamie in pluribus casib' prim' qñ quis diuersis tpibus hz plures vxores legitimas/& cognoscit ambas: et talis proprie dr bigam'. In alijs autem modis sumitur bigamia magis large et similitudinarie.scds qñ diuersis temporibus hz plres.vnã de iure et altam de facto / et cognoscit ambas tertius cu simul habet plures/vnam de iure & aliam de facto/& cognoscit ambas quartus quando cõtrahit cum vidua ad altero marito cognita et eã cognoscit. quint' qñ cõtrahit et matrimonium cõsummat cu corrupta ab alio/siue hoc sciat ille qui contrahit siue nõ. sextus qñ propriã vxorẽ cognoscit postq ab alio cognita e siue tẽpore quo eam cognoscit sciat eã ab alio esse cognita siue nõ. Omnes hi modi trahi pñt extra de bigamis non ordinandis. Super eo.in gl'. Ille etiam irregularis est qui post solenne votum continentie contrahit matrimoniu de facto siue cum vidua siue cu virgine. et eã cognoscit cum de iure nõ possit. extra de bigamis Nuper.et ca.vl.et.27.q.1.Quot quot. Ille etiam est irregularis qui contrahit cum aliqua viuẽte eius marito et eã cognoscit et hoc propter similitudinẽ quam hz cu bigamo.hec rich. ¶ Notãdum q epus põt dispensare in ordinibus susceptis & suscipiendis cu clerico qui exñs in sacris de facto duxit virginem in vxorem si ad clericatu redeat. vt ptz extra. Qui clerici.vel vouentes cõtrahere.pñt.c.1.in textu & i glo. ca.tñ scdm. videt dicere q hoc non possunt nisi trãseat ad religionem. in fauorem enim religionis quandoq facilius dispẽ

fatiant ut tollatur religiosis materia euagandi. extra de apostatis capitulo secundo.

qd.2 Utrum in lege mosayca fuerit licitū repudiare vxorē̄ q̄ n math. 19 Quicūq̄ dimiserit vxorē excepta cā fornicatiōis: mechatur. Aliq̄ do
¶.1. dicūt q̄ fuit licitū. qr moyses hoc ꝯcessit. vt p3 deutero. 24. Si acceperit hō vxorē̄ et nō inuenerit grāz q̄ n oculos eius ꝑpter aliquā feditatē / scribet ei libellū repudij et dabit in manu ei⁹ / et dimittet eā de domo sua. huic opin. scot⁹ videt magis adherere. qr cū moyses legislator hoc concessit: dicere q̄ hoc nō fuit licitū s3 dissimulatio cuiusdā illiciti nihil aliud ē dicere nisi q̄ moyse permitteret iudeos ire ad dānationē nō indicando eis q̄ ista est via dānationis. qd nō est imponendū tanto legislatori. ¶ Unde videt dicēdū q̄
¶.2. sicut de⁹ dispēsauit i bigamia ꝑpter bonum ꝑlis ita dispensauit i repudio cū illo ppl'o rudi et duro propter periculū vxoricidij vitandū. Ad argumentū in oppm dico q̄ xp̄s ꝑmulgauit illud ꝑ tpe legis euāgelice ita q̄ sicut ipse reduxit matrimoniū eo mō quo i stitutū fuerat i lege nature vt sc3 esset vnus cū vna cū tn̄ i lege mosayca esset licita bigamia. ita reduxit matrimoniū idissolubile ꝑ lege sua. qa hoc est cōsonū ꝑmē institutionis in lege nature.

d.34
Circa di. 34. Queritur vtrū ipotentia ad actū carnalē ipediat simplr m̄rimonium ¶ Rn̄sio impotētia talis duplex est in genere: sc3 naturalis et casualis. naturalis: vt frigiditas
¶.1. i viro vel mutilatio partis necessarie ad actum illum: in muliere vero artatio casualis per maleficiū. Omis talis impotētia si sit ꝑpetua ita sc3 q̄ sibi non possit subueniri per naturam vel ꝑ artem et precedat m̄rimonium impedit contrahendum / et dirimit post contractū. vt p3. 33. q. 1 et extra de frigidis et maleficiatis in pluribus capitulis. et hoc respectu illi⁹ ꝑsōe respectu cui⁹ sūt ista ipedimēta qd ꝑ tāto addit qr nō tm̄ casuale s3 etiā naturale ipedimētū p̄t esse i respectu vni⁹ ꝑsone nō respectu alterius et maxie naturale i muliere vt dicit scō. puta mulier pōt esse arta vni ꝑpter magnitudinē membri vel alias de cā / et nō alteri Si vero sequat m̄rimoniū ꝯsummatū nō dirimit. Si aūt sequat matrimoniū ratū et ꝑcedat ꝯsummatū dubiū ē an dirimat vel nō. ꝑsumit tn̄ qn̄ ꝑcedit ꝯsūmatū q̄ etiā ꝑcedat ratū nisi forte esset ablatio alicui⁹ partis necessarie ad actū illum tempore illo interuenies. Cōior tn̄ opinio vt dicit rich. est
¶.2. q̄ si certum esset q̄ impedimentum esset secutum matrimoniū ꝯtrā nō tn̄ cōsummatū non ꝑpt hoc dirimeretur vinculū matrimonij qd vere fuit cōtractum l3 gratianus sit i oppositū. 33. q. 1 c. 1. presumit autem impotētiā esse perpetuā si aliter ꝑbari non possit. qn̄ cohitauerūt ꝑ triennium et bōa fide operi carnali ogā dederūt. nec tn̄ mulier est cognita a viro. extra. c. Laudabilem

¶ Et notandū q facto diuortio
§. 5. auctoritate ecclesie hñs impedimentum naturale ppetuum. et respectu cuiuslz ds manere sine spe coniugij. Qz si post ɔtrahat de facto et carnaliter copuletur cogetur redire ad priorē qa apparet sñiam diuortij pcessisse ex errore et ecclīam fuisse deceptam in iudicādo ipedimentū ppetuum qd erat tēpale. puta mulier arta si post ea contraxerit cū altero et cognoscat ab eodē et per vsum sequentis/facta sit cognoscibilis a primo: dz ei reddi. extra. e. Fraternitatis. Si āutē p vsū sequētis nō sit facta cognoscibilis a p°. aut si est nō tñ sine graui periculo mulieris: nō reddet eidē vt dicit rich. Habēti āt impedimentū casuale. scz maleficiato post diuortiū licet cōtrahere. et si post contractū carnaliter copulet dz ad primū matrimoniū reduci vt qdē dicunt. arguentes a simili de maleficiato sicut de frigido. 33. q. 1. Qd aūt ibi dr q si frigido reddatur potentia coeundi: ad primū coniniugiū cogetur reuerti. hoc ēvexcū maleficiū est vniuersale respectu cuiuslibet. Si aut maleficiū sit particulare respectu vni° persone et non respectu aliarū: non debet illi reddi. Sic eivt di. sco. est aliquis maleficiat° sicut minister dyaboli procurat eū per maleficiū dyaboli impediri. puta aliq magna vult eū ppetuo īpediri respectu istius et non respectu alteri° vtpote si nollet q
§. 4. istā duceret: sed se vel aliā ¶ Sz qualiter cognoscetur dña impedimēti naturalis et casualis

Rñdeo difficile est nisi per inspectionem corporis si deficiat aliqua dispositio necessaria in parte requisita ad istū actū vel per iudicium medicorum qntum ad frigiditatem si aliqua signa ipsū manifeste ondāt et talis complectionis: si nec sic nec sic/et tñ simpliciter ipedit: psumēdū est q sit maleficium ¶ Possibilitas aūt maleficij sic dclarat a scoto Maligni spūs hñtes pactiones cū aliquibus hoibus seruant p hoc missa nō qz veraces: sz vt alij eis adhereāt. qz si nulla pacta seruarēt / nulli eis seruirent. et vt alij quib° pmissa seruāt eos colāt. qz ex supbia sua pcipue appetūt honores dios. deus aūt pmittit eos in aliqs pp̄ter pctā eoꝝ vel aliquā aliā cām occultā exercere suā ptātē ipediēdo istos ab aliqb° actib° in qs possent si non essent ipediti. et hoc mō magna hñs pactū cū demōe pcurat ab eo vt istū ipediat a tali actu cū tali muliere qdiu tale maleficium pseuerat. puta act° curata: vel aliqd hmōi. ¶ Qd igr remediū ɔtra istud ipedimētū: Rñ. si p orōes sctoꝝ ipediat virt° demonis bñ fit Si de istas non exaudiat: si sciretur maleficiū et destrueret: demon non ampli° fatigaret. quia ex pacto nō assistit nisi dum durat illud signū. Sic autē tollere maleficiū non est illicitū/lz eni / immo meritorium est destruere opa dyaboli. nec hoc est infidelitas aliqua. qz destruēs nō aquiescit talib° opib° malignis. sed credit demonem posse fatigare et velle fatigare: dū tale signū durat et destructio

Marginal: male ficia mō fi unt. §. 5. §. 6.

illius signi iponet finē illi vexationi.hec sco.Nō est aūt tollendū maleficium per inuocationē demōis.qꝫ hoc ē illicitū vt dicūt tho.boñ.ꝛ host.Addit tñ.host. ꝙ licet aliqua remedia videantur vana tolerari.potest retōdere vana vanis: dum tamen non sint illicita.Est aūt summum remediū cōtra maleficiū penitentie sacramentū.lꝫ nō sic semper tollatur.qꝫ interdū cessante culpa remanet pena peti Js quoqꝫ qui facit maleficiū.non semper scit ipsū soluere: vt dicunt boñ. ꝛ gof.ꝛ hoc fatentur malefici cōuersi. Si ei sciret ipsum soluere absqꝫ demonis inuocatione tūc tenēdū esset qđ dicit sco.¶ Utꝝ senex possit matrimonium contrahere.Rñdet scotusꝙ si senex esset oino impotēs: diceretur ꝙ nō cōtraheret matrimoniū:licet forte aliqua posset cōsētire in eū ad cohabitandum sicut frater ꝛ soror.ꝛ ita forte multi magis desponsant diuitias ꝙ̄ personas.

d.35. Circa di.35.Quero vtꝝ adulteriū ipediat matrimoniū?Rñ.Duo crimia ipediūt mrīmoniū ꝯtrahēdū ꝛ dirimūt post ꝯtractū.Primū ē adulteriū cū fidei datione.s.pmissione cū iuramento de cōtrahēdo post mortē ꝯiugis alteri⁹ seu qñ adulterātes de facto cōtrahūt.et hoc siue fidei datio vl ꝯtractus precedat adulterium siue sequatur:dū tñ fiat durāte vita cōiugis viri vl mulieris.extra de eo qui duxit in matrimoniū quā polluit per adulterium ca.vl.Istud aūt est intelligēdū qñ ambo sūt cōscij ꝙ ille act⁹ ē adulteriū.Si enī vir est tantum conscius et mulier inscia.puta quia nescit eum habere aliam vxorem:tunc si vir post contrahat cum illa ad petitionem viri nō est diuortiū celebrādū.sicut habetur.e.ti.ca.1.sed tantū ad petitionē persone nescie si postꝯscit impedimentū petat diuortiū.Sed hic ē dubiū:qꝫ talis cōiunctio cū muliere nescia.aut ē matrimoniū aut nō.si sit:nō debet esse diuortiū ad petitionem mulieris:si nō.debet fieri diuortium ad petitionē viri.qꝫ nō possunt simul stare cū non sint vir et vxor.Rñdeo.Nō est matrimoniū.et cum dicitur ꝙ nō possunt simul stare.ꝯcedo ꝙ ille nō pōt etiā matrionialiter tractare.qꝫ ex parte eius est fornicatio: sed ipa potest sibi matrimonialiter copulari quia ignorantia inuincibilis excusat ipsam.Cum aūt sciuit impedimentum si consentiat in matrimonium:efficietur matrimonium nouo cōsensu viri et mulieris qui cogitur consētire in pena peti.quia scienter decepit insciā.Et sic dicit decretalis allegata.ꝙ si mulier diuortiū nō petat: nō sunt separandi Nō potest aūt esse matrimoniū nisi exprimatur impedimētum persone inscie.lꝫ persona sciens de nouo ꝯsētiat.qꝫ ipsa in copula carnali secuti nō consentit nouo cōsensu:sed tñ reddit in virtute primi consens⁹ qui nullus fuit hec sco.¶ Circa pdicta dubitatur vtrū adulteriū cū nuda vel simplici pmissione sine iura

mento sufficiat ad dirimendum matrimoniũ postea contractũ. Quidã dicũt q̃ sic alij aũt dicũt q̃ non cui op. adheret sco. q: vt habetur extra de spõsalib⁹. Cũ ap. cũ phibitorium sit edictũ de matrimonio contrahendo quicũq; non phibetur per cõsequẽs tiã admittit̃. Non prohibet̃ aũt in iure adulterium cũ nuda promissione sed tñ cum fidei datione qui equiualet promissioni in iuramẽto: extra de his qui metus ve causa fiunt. ¶Ad aures
§.5. Ergo adulteriũ cũ nuda pmissione nõ dirimit matrimoniũ postea cõtractum sola etiam fidei datio si nichil aliud fiat nõ dirimit matrimoniũ postea contractũ vt pꝫ ex decretali allegata. extra de eo qui duxit i matrimoniũ ⁊c. ꝫ tales grauiter peccent ¶Scõm crimen impediens matrimoniũ contrahendũ: et dirimens postea contractũ: est machinatio in mortẽ cõiugis cum effectu scꝫ adulter occidit vxorẽ suã vt ducat adulterã: vel cũ occidit virum adultere vel pcurãt eius mortẽ ea intẽtione vt ipsã ducat in vxorem. vel cum adultera pcurat mortẽ viri sui vt habeat adulterum. extra de ꝯuer. infidelium. Laudabile. Si autẽ aliquis occideret virũ alicuius mulieris: nõ eo aio vt ipsam haberet in vxorẽ: hoc nõ dirimeret matrimoniũ postea cõtractum hec tho. ⁊ ric. ¶Scot⁹ ãt addit q̃ sola pcuratio mortis viri vt
§.4. ducatur eius vxor: dum tamen ipsa sit cõscia dirimit matrimonium postea cõtractum. ꝫ nõ interuenerit adulterium. q: illud

ca. Laudabile. loquẽs de sarracenis qui dũ in captiuitate essẽt quarũdã xp̃ianarũ viros eap̃ insidijs occiderẽt: nichil tangit de adulterio sarraceni cũ xp̃iana. sꝫ solum de homicidio. muliere tñ cõscia. ⁊ tñ dicit q̃ tales ꝫ p medium hmõi mulieris cõuertantur ad fidẽ: nõ poterũt illas ducere hec sco. In hac materia doctores iurꝭ canõici varie loquũtur. quidam enim dicunt q̃ machinatio i morte nõ dirimit matrimoniũ cõtractũ nisi concomitetur adulteriũ. ⁊ huius op. sũt ray. ⁊ gof. Alij vero simpliciter dicunt q̃ si quis machinetur cũ effectu in mortẽ viri alicui⁹ mulieris vt ipsã habeat in vxorem vel si qua mulier machinetur in mortem vxoris alicuius vt habeat eius i vxo. dirimitur matrimoniũ postea contractũ: ꝫ non interuenerit adulterium et hãc op. tenent hosti. et inno. allegantes illud ca. Laudabile. Opinio scoti videtur mediare inter has op. ⁊ magis consonat littere decretalis allegate vt patet ex predictis. Ratio predictop̃ ẽ ordinatio eccl'ie illegitimãtis tales psonas ad cõtrahendũ pp̃ter reprehensionẽ adulterij et homicidij q̃ frequẽter accideret si persone tales possẽt legitime cõtrahere. Et si arguas q̃ dauid cõtraxit cũ bersabee cũ qua adulterat⁹ fuerat et cuius maritum interfecit. Rñdeo q̃ ista lex nõdũ erat statuta. Non fuit aũt bersabee lapidata. q: pctm̃ fuit priuatũ et ideo non debuit puniri pena
publica. vt di. sco. ¶Sũt aũt septẽ crimina que ipediũt matri- §.5.

moniū ɔtrahēdū: sꝫ uō dirimūt
contractum. vt patet per varia
iura. Primū ē incestus sꝫm de
illo qui interfecit propriā vxorē
tertiū est qñ aliquis rapuit spō
sā alterius quartū qñ quis filiū
suū de sacro fonte suscepit vt p̄i
uaret vxorem debito coniugali
quītū qñ aliquis īterfecit sacer
dotē. sextū de solenniter peniten
te septimū si quis monialē vxo=
rem scienter accipiat si tñ timea
tur de icōtinentia/debet episco=
pus concedere licentiam cōtra=
hendi. extra de eo qui co.cū.v.
suc ex litteris. sed scđm rob. iste
rigor petēdi licētiam de ɔsuetu=
dine non seruatur.

q̄.2. Trū liceat viro vxo=
rē ꝑpter eiꝰ adulteri
uz dimittere. Rñdeo
separi virū ab vxore
potest dupliciter intelligi aut q̄
tum ad vinculū aut q̄tū ad habi
tationem ꝛ thorū. Primo modo
non potest vir separari ab vxo=
re quia vinculū matrimonij est
indissolubile. scđo modo lʒ eam
dimittere eo ꝙ fidem fregit. vt
patet math. v. Non solum autē
lʒ vxorē ꝑpter adulteriū dimit=
tere: sed etiam ad hoc tenet vir
vt credit rich. si ꝓbabiliter pre=
sumitur incorrigibilis ne suo cri
mini videatur consentire dū cor
rectionē debitā non apponit tñ
aut p̄sumit icorrigibilis aut qñ
ꝑtinaci aīo se corrigere renuit:
aut qñ correctionē ꝓmittens ex
ɔsuetudine relabit. Sic itelligit
qđ dicit criso. sup math. Sicut
crudelis et iniquus est q castā di
gl. mittit si fatuus ꝛ iniustus est qui
retinet meretricē hec rich. ¶ Sʒ
contra p̄tes ar. q: vir non tenet
cōtinere nisi velit nec ꝑpter pec
catū mr̄imonij debet priuari de
bito matrimonij cū ergo dimissa
vxore teneatur cōtinere nō tene
tur vxorē dimittere. ¶ Rñ. scđm Rho
bon. ꝙ quēadmodū vxore infir=
māte corpaliter tenet ɔtinere ad
tp̄s: ita vxore īfirmāte spūaliter
qñ manifeste peccat ꝛ i malicia
ꝑseuerat ad eiꝰ correctionē tenet
ad tp̄s eam repellere non tñ ad
oē tp̄s sʒ ad aliqđ. p eo ꝙ non te
net ꝑpetuo ɔtinere. Scđʒ jo an
tho. allegātē ioh. de palma non
est adultera dimittēda si ex hoc
nō sꝑatur melioratio sʒ deterio q.1.
ratio ¶ Et notādū ꝙ lʒ vxor pos
sit virū ꝑpter adulteriū dimitte
re: q: in tali casu non ad īparia
iudicantur. 32. q. 2. Si q̄s vxorē
Non tñ ita tenetur corrigere vi=
rū sicut vir mulierē q: vir est ca
put mulieris. vt dicit apo. nec ꝑ
ɔñs conformiter eū tenet dimit=
tere. ¶ Itē sciendū ꝙ si maritus
vel vxor icidat i herisim vel iu
daismū vel gētilitatem et trahit
cōiugē ad īfidelitatē ab illo po=
terit separari: sʒ alij nubere non
licebit. ex. de diuor. Quesiuit. et
ca. de illa. ꝛ sic idē est iudiciū de
fornicatione spūali sicut de cor
porali. nō sic aūt dʒ separari mu
lier a viro pro furto vel alio cri
si tñ capitali odio ipsam ꝑseque
retur: aut vellet ipsam grauiter
ledere: esset ab ipso auferenda.
¶ Utꝝ liceat viro dimittere vxo q.2.
rē adulterantē ꝓpria auctori=
tate. Rñ. ꝙ sic q̄tū ad thorū de=
bitū. s. ei denegādo. ꝛ quo ad co
habitationē si adulteriū sit notori
um puta q: publice moratur cū

adultero scdm io.host.et inno.et plures alios. extra de divor. Significasti. ad hoc adducitur auctoritas xpi. Nō licet dimittere vxorē nisi causa fornicatiōis. igitur ex illa causa licet/etiam auctoritate ppria. Si vero adulterium non sit notorium. licet possit eam dimittere quantum ad thorū si sit certus de eius fornicatione. non tamen quantum ad cohabitationē sine iudicio ecclesie. et si dimiserit debet cogi ad recipiendum: nisi incontinenti. puta infra octo dies fornicationem probare possit. Richardus autē distinctione sequenti dicit q quādo matrimoniū est contractum in facie ecclesie vel corā testibus nemo pro quacūqz publica causa potest ab vxore sua separari sine iudicio ecclesie. extra de divor. Porro. et hoc quantum ad cohabitationē licet bene possit ei debitum denegare qñ cā subest. Illi qui sūt alterius op. dicerēt ad illud ca. porro. q nō est idē iudiciū de parentela notoria de qua agitur in illo ca. et de fornitione. qz xp̄s dat licentiam dimittendi vxorem ex causa fornicationis et non alias. vt patet ex precedētibus. pro qua op. videt esse decretalis. dicitur eīm in ca. Porro. q is qui dimisit vxorem ppter parētelā debet cogi illam recipere. licet parentela sit notoria. In ca. aūt. Significasti dicitur q si adulteriū sit notoriū nō debet cogi. non ergo idem est iudicium. Ioh. in sūma li. 4. ti. 2. q. 63. ponit duos casus in quibus pōt dimitti vxor sine iudicio ecclesie scz quādo est impedimētū matrimonij precedentis siue clādestine siue publice cōtracti et voti solēnis in quibus etiā potius debet sententiam excommunicationis sustinere q ecclesie obedire. extra de sentētia excōicationis. Inquisitioni. Exprimet tamen vt tales per notarium et testes secretum pro loco et tempore tenentes exprimerent hmōi impedimentū vt mulieres per eos decepte possent si vellēt alijs nubere. ¶ In quibus casibus non potest adultera a viro accusari vl dimitti. ¶ Respōdeo scdm ray. in septem. Primus si vir cōuincatur de fornicatione Scd's si prostituit eā Tertius si ipsa credens virū defunctū nupsit alij ipso eīm rediens tenetur eam accipere. Quartus si cognita fuit latenter ab aliquo quem credebat esse virū. Quitus si fuit vi oppressa. Sextus quādo reconsiliauit eam sibi: qz crimen p recōsiliationem dimissū amplius objci nō debet: nisi recidiuū patiatur. Septimus si aliquis infidelis coniugē repudiauerit et illa nubat alteri. si postmodum conuertatur ad fidē: tenetur eā recipere. Probātur ista per varia iura que omitto breuitatis causa. Facto diuortio innocens potest religionē intrare altero inuito. Adulter vero vel adultera non potest sine licentia alterius si tamen ingrediatur altero sciēte et non contradicente satis potest videri data licentia. vt dicit rob. Si etiam innocēs monitus noluerit infra biennium adulteram correctam recipere illa poterit religionem ingredi. secūdū

rich. Si vir velit sibi facto diuorcio vel separatione vxorẽ adulteram reconsiliare/et illa nolit: cogẽda est scḋz ray. q: quod fauore alicuius cõceditur: non est in detrimentũ eius retorquẽdũ.
q. 6 ¶ Plus peccat scḋz tho. simplr loquẽdo mulier adultera q̄ vir adulter. ceteris paribus. q: matrimoniuz plus leditur propter adulterium mulieris: q: facit incertitudinem prolis In simplici vero fornicatiõe plus peccat vir quia plus habet de rationis bono. cõcor. rich. ¶ Grauius ẽ ∫m
q. 7 rich. violare monialem benedictam q̄ alienum thorũ. quia violatur spõsa dei. ⁊ defloratur virgo. q: sole virgines debent benedici. nõ sic de simplici stupro. vt idem dicit. di. 41. q: adulter nõ tantum peccat pctõ luxurie: sed etiã iniusticie. Licet facto diuorcio non teneant̃ cõiuges ad reddendũ debitum vel cohabitãdũ cũ ab his per diuortium absoluantur. adhuc tamẽ manẽt iter eos vinculũ matrimoniale quo q̄libet ita obligat̃ alĳ vt nõ possit alteri nubere ipso viuente vt dicit rich. vnde precipit aplus i epistola ad corin. mulierem a viro discedentem manere innuptã.
d. 36 Circa distinctionem. 36. Quero vtrũ seruitꝰ impediat matrimoniũ. ¶ Rñõ scḋm
q. 1. sco. q̄ seruus de voluntate dñi põt cõtrahere matrimonium: et dñs sibi ꝯcedẽs relaxat iplicite seruitia repugnantia matrimonio ⁊ si postea dominus impediret eũ totaliter a copula carnali vel mittendo eum ad partes lõginquas vel alias sic occupãdo q̄ non posses aliquãdo cõiugem visitare: peccaret mortaliter / et in manifestis esset per ecclesiam corrigẽdus. Potest etiã contrahere dño inuito: extra de ꝯiugio seruoꝝ. ca. 1. pro q̄to aliquid habet iuris in corpore proprio ⁊ quo ad illud post corpus suũ cõmutare cũ alio. q̄ si aliꝰ siue liber siue seruꝰ velit esse cõtẽtus illa modica potestate: bene potest sibiĳpsi preiudicare/ et tenet commutatio Ex hoc sequitur q̄ seruus potest contrahere cum libera dum tamen ipsa sciat conditionem eius et consentiat in eum. quia tũc commutat potestatem corporis quã habet pro illo modico quod seruꝰ habet potestatis i corpore suo. Potest etiam contrahere cum ancilla: et tunc videtur vterq̄ concedere quod potest/ ⁊ sicut contrahunt ita tenent̃ reddere debitũ pro q̄to. s. nõ ipediũtur p hoc a fuitĳs ꝯsuetis. ¶ Sed esto i casu isto q̄ sine volũtate dñi ꝯtrahũt/ dñs vnꝰ mittit seruũ iaffricam/ aliꝰ mittit ancillã in frãciam: nunquid hoc facere licet. q. 2.
¶ Respõdeo q̄ q: fauorabilis ẽ causa matrimonĳ inducendi essent dñi ne hoc facerẽt/ si tamen hoc facerent nõ apparet qualiter supposita seruitute facerent ꝯtra iusticiã. q: prius fuit iste in potestate dñi vt mitteret eum illuc imo venderet. ⁊ illa implãte dñi sui similiter q̄tum ad alium locũ/ sed per actꝰ ꝓprios sine voluntate dñorum nõ poterant se facere liberiores/ nec a iure dñorũ suorũ magis eximere q̄ prius q. 3.

§.4. legitur adhuc licet. ¶ Sꝫ si ancil la intẽdat cõtrahere cum libero quẽ credit: sed tñ est seruus: nũquid cõtrahit? posset dici ꝙ error cõditionis peioris ipedit cõtractum: quia impedit cõmutãtem tantũ recipere ꝓ ꝙ̃to intendit cõmutare: sed ignorãtia meliouis cõditionis vel equalis nõ impedit ꝓpter eandem causam hec scot⁹. ¶ Et notandũ ꝙ ꝗ̃tũ ad conditionem seruitutis et libertatis de iure cõi ꝑtus sequitur matrẽ de qua habetur maior certitudo ꝗ̃ de patre. De cõsuetudine tñ terraꝝ aliquarum partus sequitur parentem deterioris ꝯditionis: siue sit pater siue mater vt dicit rich.

§.6 ¶ Utrum puerilis etas ipediat matrimoniũ. Rñ. sicut habet̃ extra de frigidis ⁊ maleficiatis. Q̃ sedem. puer qui nõ põt reddere debitũ nõ est aptus ꝯiugio. Uñ sicut dicit magister / pueri añ quattuordecim annos et puelle ante duodecim (scḋm leges) matrimoniũ inire nequiũt. ꝙ si ante illud tẽpus cõtraxerint. si postꝗ̃ venerint ad legimã etatem simul esse noluerĩt. separẽtur. extra de desposatione impuberũ A nobis. qꝛ tñ aliquãdo potẽtia coeundi illud tp̃s anticipat rõe complexionis / qḋ ex euidẽtia facti patꝫ qñ carnaliter copulantur: si aliqui tales matrimoniũ contraxerint non sunt separandi.

D.37
Circa distinctionẽm. 37. Quero. vtrum ordo ipediat matrimonium. ¶ Rñ. Or-

§.1. dines sacri et non alij impediunt matrimoniũ contrahendum / et dirimunt postea contractum di.32. Seriatim: eo ꝙ ecclesia facit tales ꝑsonas illegitimas ad ꝯtrahendũ nõ solum prohibẽdo ne fieret: sꝫ etiã contractũ si fieret anullãdo. Et quidẽ rõnabile fuit statutum vt dicit scо. siue habitũ fuerit a xp̃o siue nõ. qꝛ tales deputant̃ ministerio sacro ad qḋ requirit̃ mũdicia mentis ⁊ corpis / ꝑspicatia itellectus et feruor affectus: ad que oia disponũt ꝯtinẽtia ⁊ ad eoꝝ opposita / freq̃ntia act⁹ carnalis. Et licet scḋm cõsuetudinẽ primitiue eccl̃ie liceat vti matrimonio cõtracto oriẽtalibus: nõ tñ licet eis post susceptionem sacri ordinis matrimoniũ ꝯtrahere di.31. Nicena. ¶ Et si arguas statutum eccl̃ie esse irrationabile qꝛ matrimoniũ institutum est i remediũ ꝯcupiscẽtie. ¶ Rñdeo ꝙ ꝯcupiscẽtia melius moderatur per frenũ sensuũ ⁊ cogitationũ ac exercitiũ abstinẽtie et meditationis deuote. in quo debẽt viri ecclesiastici occupari. ꝗ̃ per vsum matrimonij / vt prius fuit dictũ. ¶ Utrũ matrimonium impediat ordinẽ? Ad hoc dicit ric. §.2. ꝙ in ecclesia oriẽtali vir existens in matrimonio nõ bigamus potest oẽs ordines suscipere ⁊ in susceptis mĩstrare: qꝛ noluerũt sicut occidẽtales continentiã profiteri. In ecclesia vero occidẽtali suscipere possunt ordinis potestatem et executionẽ de consensu vxoris. qꝛ consentiens intelligitur continentiam profiteri. 77. di. Epyscopus. Uxore autem nesciente aut cõtradicente / peccat episcopus coniugatum ordinã-

do & coniugatus ordinem suscipiẽdo. & quis suscipiat ordinis potestatem: non licet tamen sibi in suscepto ordine ministrare
q.3. ¶ Utrum liceat viro vxorẽ suam in adulterio deprehẽsam occidere? ¶ Rñdeo scdm tho. q quis lex ciuilis pmittat homini vxorẽ suã occidere si ipsã deprehẽdat in ipso actu adulterij/ qr talẽ nõ punit morte pp ter maximũ incitamentũ quod habet vir in tali facto ad occisionẽ vxoris: talis tñ nõ est immunis a reatu pene
q.4. eterne. Cõcordat Rich. ¶ Utrũ grauius peccatũ sit occidere matrẽ q̃ vxorẽ? Respõdet Thomas q sic qr hoc est magis cõtra naturã. homo eñ matrẽ naturaliter reuerer. Plus tñ punitur interfecto vxoris: propter repressionem pronitatis vxoricidij.

d.38 q.1. q.1. votũ est.

In distinctiõe.38. agit de voto. Est autem votum promissio deliberatione firmata qua quis ad aliqd faciendũ vel nõ faciẽdum se deo obligat. Potest autem fieri per solutum actũ locutiõis interioris/ lz nũq̃ exprimatur actu exteriori. vt dicit tho. Nõ sufficit tamẽ locutio exterior: nisi sic loquẽs hoc pferat aio se obligandi. extra de voto et voti redẽptione. Litterarũ vbi dicitur de quodã mortis pauore pterrito q dixit non diu hic morabor: pponens in animo q religionis habitum asset aliquãdo suscepturus: q si plus in voto nõ est. pcessum trãsgressor iudicari nõ poterit si nõ impleat qd dixit. qr vt dicit glosa hoc nõ dixit aio se obligandi. ¶ Utrũ teneat votũ de re bona factum pp ter bonũ tpale tm? Respondeo scdm rich. q lz votũ factũ de re bona factũ propter finẽ malum nõ teneat: qr votum factũ de re mala est irritũ iuxta istud isid. In malis pmissis rescinde fidẽ et in turpi voto muta decretum. Bonũ autẽ opus relatũ ad finẽ malũ est formaliter malum: votum tamẽ factũ de bona pp ter bonum temporale assequẽdũ tenet: vt patet de illo qui facit votum pro sanitate corporali recuperanda que est bonũ tpale tantum. Non tenet autẽ votum sub cõditione factũ nisi extante conditione. Si etiã aliqd possibile: dũ vouet postea fiat ipossibile: tollitur obligatio vt si primo potens fiat pauper vel omnino impotẽs. vt dicit thomas. ¶ Utrũ in forma voti intelligatur firmatio deliberata? Responsio secundum rich. votum dicitur a volẽdo. In nobis aũt est duplex velle scilicet plenũ quod est velle deliberatiuũ: & semiplenum quod est velle ex surreptione. sic duplex est votũ scz votũ ex deliberatione factum quod habet plenã rõnem voti et tale necessario obligat. et votũ factum ex surreptione quod nõ habet plenã rationẽ voti & ideo non obligat de necessitate sed tãtum ex quadã congruitate. & sic venire contra tale votum etiam propria auctoritate non est peccatum mortale. siquidem sicut multa asserit homo iuramento sine deliberatione: ita multa põt firmare vota sine deliberatione. ¶ Ex pre q.2. q.3.

dictis pz q mulieres i partu vo uentes vel quicuq alij in angustia constituti si habeant delibe ratā intētione obligādi se/obligati sunt secus si subito motu et indeliberate. ¶ Est autē deliberatio in hmōi votis scdz rob. qn hoies sane mentis habent intentionē se obligādi: cogitantes de causa vel periculo mouente eos ad vouendum. ¶ Utrum religio
45. sus possit aliquid vouere sine licentia sui prelati? ¶ Ad hoc rndet rich. q non. xx. q. 4. Monacho non licet vouere sine licētia abbatis aut si vouerit frangendum erit. Cuius vna ratio assignatur: quia tante altitudinis est religiōis votū q omnia alia in ipsum commutari possent et ideo ecclesia cōsiderans huius voti altitudinē et hūane nature infirmitatem: voluit auctoritate de i voto religionis nullū posse votum superaddi propter periculum transgressionis vitandum. qua etiam de causa iura consentire videntur. q vota que fecit homo ante sui pfessionem in religione/que prelatus ipsuz recipiēs ignorauit: pōt postq̄ sibi notū fuerit reuocare qd pbatur per hoc q religiosus plus est sub prelato q̄ vxor sub viro sed sicut dicit. 33. q. 5. Noluit/si ad huc innupte mulieri cōcesserat pater vota persoluere si anteq̄ persoluerit nupserit vt viro eius hoc cognitum non placuerit nō persoluat/et hoc oino sine peccato. Ex hoc arguit glosa abbatem posse reuocare votū monachi qd ante monachum emisit. Hec rich. ¶ Pdictis cōcordās thomas in secunda scde dicit q nullum votum religiosi est firmum/nisi sit de consensu prelati cum nulllum tempus sit exceptum in quo non possit eū prelatus circa aliquid occupare. Nec votum puelle existentis i domo nisi sit de ɔsensu patris nec vxoris/nisi de consensu viri. Unde dicitur. Numeri. xxx. q si mulier adhuc in puellari etate aliqd vouerit: non tenetur rea voti nisi pater eius cōsenserit. Et idem dicit de muliere habente virum. Tales tamen in vouendo non peccant: quia in eorum voto intelligitur debita conditio / scilz si suis prelatis placuerit vel nō renitantur. Un non reprehendit ibi puella. qr vouet vt dicit thomas. Dicit tamen innocentius q si religiosus vouerit dicere vnū psalterium vel aliam orationem votum seruet: sed dictuz thome videtur verius secundum bartholinam. ¶ Utrum filiusfamilias postq̄ peruenerit ad puber- 46
tatem vouere possit? Respōdeo secūdum tho. Ille qui venit ad annos pubertatis si sit libere cōditionis est quidem sue potestatis q̄tū ad ea que pertinent ad suam personam puta q obliget se religioni per votum vel q matrimonium contrahat. Non est autem sue potestatis q̄tū ad dispensationē domesticā Un circa hoc nō pōt aliqd vouere quod sit ratū sine consensu patris. Dicitur autem femina ipubes vsq ad annū duodecimū cōpletum masculinis vero vsq ad decimū quartū Ante aūt annos pubertatis pueri vouere nō possūt se-

cundū hosti.tum ꝓpter rōnis de
fectū: tum q: sunt in ptāte parē=
tum et tutorum. Si tamen ante
annos huiusmodi haberent ple
num vsum rationis quod cōiter
nō accidit: obligarētur voto vel
iuramēto ꝑ ipsos facto quo ad
deum non quo ad ecclesiam: ni=
si per parentes tolleretur. vt di=
cit thomas in scda secūde. Ante
etiam illud tempus non pōt pro
pria auctoritate ingredi religio
nem: nec sufficit si malicia sup=
pleat etatē. et dicit Jo.an.extra
de regularibus. Eos li.7. Unde
annus quindecimus est annus
ꝓbationis quo ad masculos. 13
§.7 vero quo ad feminas. ¶ Utrum
vir possit vouere sine licētia vxo
ris? Rñdet rich. ꝙ neuter illorū
potest vouere de non reddendo
debitum sine licentia alterius:
cum in hoc sint sibi mutuo debi
tores. De penitētibus tñ ad re=
gimē domus vel familie potest
vir facere votū sine cōsensu vxo=
ris: q: est sui iuris quo ad hoc
et nō ecōuerso 33.q.5. Noluit hec
richar. Unde si vouerit ieiunare
peregrinari vel huiusmodi: non
debet viro inuito adimplere. Si
etiā mulier de licentia viri talia
vota emiserit: debet obedire vi=
ro ꝓhibenti licet vir peccet ꝓhi=
bendo. ca. Manifestū. Notauit
tamen hugo. 33.q.5. ꝙ si mulier
voueret ꝙ aliquas orationes di=
ceret vel aliquid faceret quod si
de scandalo viri posset obserua
re: vir eius non valeret talia re=
uocare: si etiam ante matrimo=
nium obligauit se mulier alicui
hominum: non posset vir eius
eam absoluere tali obligatione.

¶ Utrū abbas possit retractare §.8.
votū quod fecit subditus suus
de licētia sua? Rñdeo scdm rich.
ꝙ abbas dās subdito suo vouē
di licentiam/si eam reuocat an=
teꝗ̃ ille subditus faciat illud vo
tum et post illā reuocationē vo
ueat votū est irritū. si aūt votū
fecerit ante reuocationem licen=
tie: votū tenet quousqꝫ cum eo
fuerit dispēsatū. et si talis votū
fecerit de licentia iferioris. pote
rit ab illo voto a supiori absolui
¶ Utrū carēs vsu rationis possit §.9.
vouere? Respondet rich. ꝙ non
quia non potest consētire. extra
de regularibus. Sicut tenor. et
eadem ratione furiosus illo tem
pore quo caret lucido iteruallo
nō pōt matrimoniū contrahere.
¶ Quid de epō? Respōdet rich. §.10
ꝙ epō ꝓhibetur facere votū sine
lñia dñi pape/quo vinculū iter
ipsū et suā ecclīam dissoluatur.
extra de renūciatione. Nisi cum
pridem. Non pōt etiā sine licen=
tia dñi pape generali vel specia
li votū peregrinationis emittere
per quam oportet ipsum diu a
sua ecclesia absentari. extra de
voto et voti redemptione. Ma=
gne. ¶ Quid de clerico seculari §.11
Respōdeo clericus secularis sub
epō aliquo habens beneficium
debēs residētiā nō pōt sine lñia
epi votū longe peregrinationis
emitere. e. ti. vbi prius potest tñ
emittere votum de intrādo reli=
gionē sine lñia epi. 19.q.2. Due
nec est eius beneficiū ante ꝓfes=
sionē alicui cōferēdū. li.6. de re= §.12
gularibus Beneficium. ¶ Quid
de seruis. Respōsio. Seruus nō
potest vouere aliquid eorū que

ipm impediāt a seruitio dñi sui sine eius volūtate. di.54. Ex antiquis. et ca. Si seruus sciente.
¶ Utrū votū cōtinentie ipediat matrimonium? Rñsio. Differentia est inter votū publicum et solēne: qr quodlz votum corā multis vel in publico factū potest dici publicum: sed nō quodlz tale potest dici solēne. Non eni dicit solenne: nisi quod in se habet aliquid annexū vt in publicū debeat deuenire, et per quod vouēs ponitur sub alterius ptāte et tale est votum in susceptione sacri ordinis (libro. 6. De voto) p quē suscipiens constituitur minister ecclesie ad deo publice seruiendum. et ponit aliter q̄ ante sub episcopi potestate: qr eps pōt eū cogere ad vitandū ea que repugnāt statui clericali. Unde tale votū esset solenne etiam si predictum ordinem ab epō susciperet i secreto. ¶ Solēnizatur etiā votum per pfessionē religionis expressam vel presumptam. professio eni in religiōe facta in manu eius qui eam pōt recipere: in se habet aliquid annexū quo in publicum debeat venire: quia talē oportet secularē vitā dimittere et in claustro cum aliis sui ordinis conuersari et ad hoc per prelatū co[gi] potest. ¶ Unde talis pfessio solēnizat votum etiā si manu eius qui potest eam recipere fieret in occulto. Professio autē religiōis tacita seu presumpta fiebat secundū antiqua iura morando per annū in religione sine protestatione de non profitēdo. extra de regularibus Statuimus. et hec modo loquitur scotus in quarto. Male aūt allegat in hac materia: qr fuit añ septimū decretaliū i quo hoc fuit modificatū/extra de regularibus. vbi sic dicitur Eos qui deinceps in discretionis etate constituti nouiciorū habitum in aliqua religiōe per annū portauerint: hoc ipso religionē illam decernimus esse pfessos: nisi hmōi habitus in colore scissura vel formale distinctum patenter exhibeat ab habitu professorū. De scissura ponit ioh. andree exemplum in ordine minorum vbi nouicij non habēt sutum caputiū. Rñsio
¶ His premissis dico ad questionem q̄ licet votū simplex quod scilicet non solennizatur aliquo modorum predictorū impediat matrimoninm contrahendum non tamen dirimit postea cōtractum. Uotum autem solēne impedit et dirimit. extra. qui clerici vel vouentes contrahere possunt. Insinuante. Ratio huius assignatur a scoto. quia ecclesia illegitimauit sic vouentem ad matrimonium cōtrahendum. et hoc fuit rationabile: qr posuit se in potestate ecclesie q̄tum ad oppositum eius ad quod est cōtractus matrimonij. vouentem autem voto simplici non sic illegitimauit: quia non sic se posuit in eius potestate. sed qr talis se posuit in manu dei ad oppositū seruandū: mortaliter peccat contrahendo cum intentione consūmandi. quando etiam consummat/mortaliter peccat. qr cōtra votum suum agit post primum tamē actū nō peccat mortaliter reddēdo: quia est obligatus vin

culo fortiori/peccat tamen mortaliter petendo rone voti/debet qz sepe dolore de culpa comissa in transgressione sui voti z vxore mortua tenetur oino continere. vt dicit bon. ¶ Et si queras
q. 14. quare talem non illegitimauit ecclesia cum peccet mortaliter? Rn. q nō omnia mala punit ecclesia: et forte propter vitationē maioris mali in actu carnali si tales continere nolent) qui tamen matrimonio contracto licite vtuntur/et si non petendo tamen reddend... ¶ Utrum quod
q. 5. libet votum possit commutari i votum religionis? Thomas in secunda secunde dicit q religionem ingrediens non tenetur implere vota ieiuniorum / vel orationum/vel aliorū hmōi q̄ exns in sclo fecit: qz oia alia vota sūt quorūdā particularium operū: sz per religionē hō totā vitam suā dei obsequio deputat. pticulare autem in vniuersali includitur. Religionis qz onꝰ satis hominē onerat vt alia superaddere non oporteat. Et similiter si quis suscepit votū implēdū pro patre vel matre. vt idem dicit i quoli. Quis etiam in ingressu nichil de hoc intendat. Debet aūt ostēdere vota sua patri monasterij: et se in hoc eius subijcere volūtati Rich. vero dicit q volens facere pfessionē in religione si actualiter seu hitualiter vult remanere obligatus ad vota que in sclo fecit: nō commutantur in votum religionis. tamen postqz deuenerit hoc ad noticiaz prelati: poterit ipm ab illis votis absoluere maxime si ignorabat ipm esse ligatum illis votis tempore professionis. Si autē actualiter seu habitualiter itēdit ampliꝰ votis illis non teneri sed soli voto religionis sue: ab illis absoluitur p religionis votū propter voti religionis altitudinē et perfectionē extra de voto et voti redemptione. Scripture. Ibi enim dicit q reus fracti voti aliquatenus nō habetur qui temporale obsequium in perpetuam noscit religionis obseruātiam cōmutare. si tñ rex vnus vouerit q vsqz ad triennium vel hmōi militabit in terra sctā et tenebit secum duo vel tria milia militum vel si aliquis dux vel comes existens dux totius exercitus cruce signatorum et de cuius absentia desolaretur vellet religionem intrare: in hoc casu videretur summus pōtifex consulendus. Certum tamen est q psona mediocris a voto trāsmarino absolueretur per religionis ingressum et professionem in ea. ¶ Quid de illo qui vouet religionem igredi si noluit ipm recipere? Rn̄deo scdm rich. q talis aut determinat itētionē suā ad vnā religionē tantū aut non si sic: nō tenetur intrare aliam religionē si illa non vult eū recipere quia illā intrare sibi factū est impossibile/et ad nullā aliam se obligauit. Si non: tenetur se tot religionibus offerre q vnā inueniat si potest que recipiat ipsuz: nisi sit talis de qua credatur probabiliter q si de illa cogitasset nullo modo consensisset intrare illam. ¶ Utrū ille qui vouit vnā determinatam religionem licite possit induci ad aliā? Rn̄deo q q. 16.
q. 17.

cũ in maiori intelligat̃ min⁹: ille qui obligatus est ad igressũ minoris potest licite induci vt ad maiorem transeat sed non econtra nisi ex aliqua euidenti causa et cum dispensatione superioris. hec tho. si tamen talis lariorem ingrediatur et ibi profiteatur remanere potest ibidem quia per secundum votum solenne derogatum est primo qđ fuit simplex tamen pro voto primo non completo ei imponēda est penitentia extra de regularibus. Qui post votum. libro sexto. Potest quoq; professus in religione laxiori transire ad artiorem petita a suo prelato licentia licet non obstenta. extra de regularibus. Sane. z.c. Licet. ¶ Utrum
§.18 is qui vouit ingredi religionem teneatur ibi perpetuo remanere? Respondeo secũdum tho. si vouens intendit se obligare nõ solum ad ingressũ religionis sed ad perpetuo remanēdum: tenetur perpetuo remanere. si autem intendit se obligare ad ingressũ causa experiendi cum libertate remanendi vel non remanendi manifestum est q̄ remanere nõ tenetur. Si autem in vouēdo nichil de illo cogitauit videt̃ obligari ad ingressũ religiõis scđm formã iur̃ cõis q̃ ẽ vt igredienti bus det̃ ãn⁹ probationis. vñ nõ tenet̃ pperpetuo ibi manere. Si tñ intreret tali intensione vt statim exiret non videret̃ satisfactũ voto q: in vouendo hoc nõ intēdebat: z ideo tenetur vt saltē velit experiri an ei expediat manere. ¶ Et notandũ q̄ ille qui se obligat ad religionis ingressũ tenetur ingredi scđm q̄ se voto obligare intēdit. ita. s. q̄ intendit absolute se obligare: tenet̃ q̃ citi⁹ poterit ingredi/legitimo impedimento cessante. si aũt ad certum tēpus vel sub certa conditione tenetur ingredi tpe adueniente vel cõditiõe extãte. ¶ Utrũ §.19
si quis probatiõis anno in monasterio steterit z anteq̃ faceret professionē exiuit z post ea rediit: sit ei de nouo ann⁹ probationis concedēd⁹? Respõdet speculator q̄ non/dũ tñ annus pbationis fuerit ab eo itegraliter cõtinuatus. Nouici⁹ anteq̃ sit expresse profess⁹ nõ potest eligi ad abbatiam vel prelaturã alicui⁹ religionis. potest tamen eligi in epm. extra de electione. Nullus libro. 6. Nec potest recipere tonsurã vel aliquē ordinē donec pbat⁹ sit. 19. q. 3. Monasteriis Qđ autem dr de biennio expectando non est invsuvt dicit rođ. Districte inhibetur religiosis mendicantibus ne añ legitimũ tempus probationis nouiciũ recipiant ad pfessionem. Oppositum autem facientes suspensi sunt a receptione quorũcũq; ad pfessionem. Dicũt tñ hostiñ. et ioh. andree q̄ superior qui non peccauit/hmõi suspēsos absoluere potest: extra de sentē. ecõ. Super. Sic autem receptus licet secularis esse non possit non ẽ tñ illi ordini aligatus per illã pfessionē In aliis autem ordinibus licite potest fieri professio infra annũ expressa et tacita: sed expressa obligat illi ordini/tacita vero q̃ fit per susceptionem habit⁹ qui profitentibus dari consueuit: si

sciens et voluntarius sic triduo perseueret: obligatur non illi ordini/sed ordini i genere. libro.6 de regularibus. Non solum.&c. Constitutionem. Et hoc debet i telligi vbi est distinctio habitus professorum ab habitu nouiciorum: vt ibi dicit io.andree.et li.7.titulo eodem. Eos qui. Dicit etiam idem ioh.ca. Constitutionem. q̄ quis professio tacita de qua hic loquimur nō possit licite fieri in ordinibus mendicantium infra annū probationis: sicut nec expressa. Si tñ fieret/ teneret: vt patz ex ca. Non solum. Multa eniz fieri prohibent que facta tenent Utraq3 tñ obligaret solum ordini in genere. Inhibetur quoq3 ipsis in dicto ca. ne aliquem constitutum ifra probationis annū impediant ad seculum redire si voluerit nisi fuerit pfess⁹ tacite vel expsse. ¶ Et notandum q̄ professi tacite modis superius declaratis p̄sumūtur ab ecclesia professionem religionis emisisse et eo tenore habitum professorum accepisse: vt ibi perpetuo remanerent. Et si oppositum iurare vellent: nō audirentur vt dicit io. in summa cō fessorum. Religiosis precipitur in virtute obedientie ne i sermonibus suis prelatis detrahant. s. in speciali: vt dicit glo. ioh. andree ne retrahāt aliquos ab ecclesiarum suarum frequentia vł indulgentias indiscretas pronūcient: et ne retrahant testatores a restitutionibus debitis aut legatis matricibus ecclesijs faciendis nec legata vel debita: aut male ablata incerta sibi vel fratribus in aliorū preiudicium. s. quibus debebantur vel volebant legare vt dicit glosa: fieri vel erogari procurēt. li. 7. de p̄uilegijs. Religiosi ¶ Utrū debēs pecuniam alicui possit religionē ingredi. ¶ Respōdeo secundum tho. obligatus ad aliquid certum non pōt illud licite p̄termittere facultate exñte vt religionē intret. Sed qui non habet vnde reddat: tenetur facere quod potest. s. vt bonis suis creditoꝝ cedat. Propter enim pecuniam non obligatur secundum leges persona liberi hominis. se tantum res. Unde licet ei rebus suis exhibitis religionē ingredi nec tenetur seculo remanere vt procuret vnde debitum reddat. ¶ Utrum abbas possit dare monacho licentiam aliqua retinendi. ¶ R̄ndet rob. q̄ sic q̄tum ad vsum: ita tñ q̄ ppꝛietas sit monasterij Differūt aūt secundum sco. ppꝛietarius & vsurari⁹. Proprietarius dr̄ ille qui non dependet ab alio vtendo. vsurpari⁹ vero qui ab alio dependet. ¶ Utrū religiosi peccēt mortaliter transgrediendo ea que ponuntur in regula. ¶ Responsio secūdū thomam. q̄ transgredientes precepta regłe sue mortaliter peccāt. Transgressio vero vel omissio aliorum obligat solum ad veniale: quia talia sūt quedam dispositiones a principales vota. Sicut enim lex ciuilis non semp facit dignum pena mortis: ita nec omnes ordinationes ecclie obligant ad mortale. nec similiter omnia statuta regłe. In aliqua tamen religione scz fratrum pre

§.20.
§.21
§.22

dicatorum: talis transgressio vel omissio constitutionum ipsorum ex suo genere nõ obligat ad culpam nec mortalem nec venialem sed solum ad penam taxatam. quia per hunc modum ad talia servanda obligantur: qui tamẽ possent venialiter vel mortaliter peccare ex negligentia vel libidine seu contemptu. Tunc autem quis peccat ex contemptu: quando renuit subijci ordinationi legis vel regule scz nõ curãdo ei obedire: et ex hoc procedit ad faciendum contra legem vel regulam. quando autem econuerso propter aliquam particularem causam. puta concupiscẽtiam vel iram inducitur ad aliquid faciendum contra statuta legis vel regule: non peccat ex contemptu. hec thomas in secũda secunde. Secundum autem rich. 24. di. scdi sen. tunc est contẽptus cũ homo ita afficitur ad aliquid peragẽdum ꝙ in corde suo deliberatiue firmat ꝙ illud non dimitteret etiã si sciret esse contra dei preceptũ quod videt declaratiuũ btí thome. ¶ Et notãdũ scdz eundẽ rich. transgressionẽ precepti prelati quod fit p obiam esse mortalem. Anthonius autem florẽtinus in directorio cõfessorũ simpliciũ dicit idẽ esse iudiciũ si sciatur volũtas sic obligandi. ¶ Itẽ notãdũ ꝙ volo ꝛ mando non sint preceptiua. ar. 2. q. 4. Mandastis: vbi inferior mandat supiori qñq tñ mãdo sumitur preceptiue vt ponit astex. in expõne terminorũ in illo verbo. precariũ ¶ Quid est maioris perfectionis in religiõe vel nichil habere nec in proprio nec in cõi / vel aliquid habere in cõi. ¶ Ad hoc dicit Guillermus de mara ꝙ indubitanter primũ est maioris pfectionis. Si enim agitur de paupertate: cõstat ꝙ illa maior est paupertas. Si vero agitur de penitentia vbi oia perfectior est penitentia vbi oia delinquuntur ꝙ vbi sufficienter habentur necessaria in cõi. Si agitur de caritate: occurrit illud augusti. de doctrina xpiana ꝙ̃tomagis regnũ cupiditatis destruitur: tanto caritas augetur sed constat ꝙ cupiditas magis destruitur in religione i qua est oimoda expropriatio. ergo ꝙ̃tũ est de conditione status caritas erit pfectior vbi religio est pauperior. hec de mara ¶ Predicta possunt cõfirmari per decretalẽ N. tertij qui dicit ꝙ xpus hanc artã abdicationẽ viã pfectionis ostẽdens / verbo docuit et exemplo monstrauit. Nec obstat ꝙ iterdũ dñ loculos habuisse quia xps in fuga ꝛ loculis suscepit psonã infirmorꝫ: vt perfectis ꝛ imperfectis se viã salutis ostẽderet hec. N. Ex his patet ordinẽ fratrum minorꝫ esse artiorẽ ceteris in voto obedientie. quia nõ solũ tenenł obedire suis supioribus in his que ad regularẽ obseruãtiã spectãt / ad quod tenenł oẽs religiosi scdm thomã / sed etiam in his q̃ non sunt contraria aie et regule sue. vt pꝫ ex eorꝫ regula. De voto etiã castitatis pꝫ. qꝛ non solũ ipsis ĩhibetur luxuria sed etiã inhibẽtur suspecta consilia vel psortia mulierũ. ¶ Utrꝫ religio vacãs vite actiue sit per

Margin notes: peccare ex cõtẽptu. — §.23 — §.24 — nota — §.25

fectior ea que vacat vite contem platiue? ¶Respōdeo scd̄m tho. ꝙ op⁹ vite actiue ē duplex. vnū quod ex cōtēplationis plenitudine deriuatur: vt doctrina ⁊ p̄dicatio. Vñ gregorius super eze chielem dicit ꝙ de viris post suā cōtēplationē redeuntib⁹ dicitur memoriā suauitatis tue ruct abūt et hec prefert simplici cōtēplationi: sicut cōis vtilitas speciali. Alterū op⁹ vite actiue est quod totaliter consistit in occupatiōe exteriori/vt elemosinas dare hospites recipere ⁊ huiusmodi opera q̄ sūt minora operib⁹ cōtēplationis: iuxta testimoniū xp̄i dicentis ꝙ maria optimam partē elegit: per quā significatur cōtemplatiua. Sic in religionibus tenent summum gradum ille que ordinantur ad predicandum et docendū. Scd̄m tenēt ille q̄ ordinantur ad contemplandū. Tertiū: que occupant circa actiōes exteriores. ¶Et notādū ꝙ periculosum est in predicatione vel alibi asserere viros ecclasticos vel religiosos transgressores sui ordinis. tū ꝓpter scādalū audiētium. tum quia priuilegia sunt a summis pontificibus data religiosis. puta benedictus duodecimus cōcessit monachis esū carniū. excepta quarta feria et sabbato. et a dñica pria aduentus vsqꝫ ad natiuitatē dñi. et a septuagesima vsqꝫ ad pascha. Abstinentiā quoqꝫ carniū in tēpore predicto non iniungit eis per modū precepti sꝫ simplicis statuti De quo nota dictum bti thome supra positum ¶Utrum

¶.
26. religiosus factus ep̄s teneatur ad obseruātias regulares? Rñsio secūdum thomam in secūda secunde. si qua sunt in regularibus obseruantijs que nō impediant pontificale officiū sed magis valeant ad perfectionis custodiam sicut est continentia et paupertas et alia huiusmōi/ad hec remanet obligatus / et per consequens ad portandum habitum sue religionis: qui est huiusmodi obligationis signū. Si qua vero sunt que officio pontificali repugnat sicut ē solitudo. silentium. et alique abstinentie vel vigilie graues ex quib⁹ impotens corpore redderetur ad exequendum officium pontificale: ad huiusmodi non tenetur Tales autem obedire prelatis suarum religionum nō tenētur quia subditi esse desierunt. Testamentū autem facere non possunt nisi ex concessione pape: qa proprium habere nō debēt/sed sola dispēsatio eis committitur rerum ecclesiasticarum q̄ morte finiuntur. hec thomas. De hoc dicit bonauētura ꝙ obedientiā quā debebant superiori debent pape: meritūqꝫ obedientie commutatur in meritum pastoralis cure. ¶Utrum per religionis ingressum consequatur qs remissionem pctōꝝ? Responsio secundum Tho. ꝙ rationabiliter pōt dici ꝙ sic. Si enī aliquib⁹ elemosynis factis hō pōt stati satisfacere de petis suis scd̄ꝫ illud Danielis. 4. Pctā tua elemosynis redime. multomagis si se totaliter diuinis officijs mancipet ꝑ religionis igressum. Vñ in vitis patrū legitur ꝙ eandē gratiam ¶. 27.

cõsequuntur intrantes religionem quam consequuntur baptisati. Si tñ per ingressũ religiõis nõ absolueretur ab oi reatu pene: nichilominus ingressus religionis esset tutior q̃ peregrinatio terre sancte ad pmotionẽ in bonũ: qd preponderat absolutio ni pena. ¶ Utrũ pfessio per metũ facta teneat? Rñdeo q nõ si sit metus cadens in cõstantẽ virũ. nisi per sequentem rati habitionẽ: sec⁹ ẽ si sit leuis metus extra de his que vi metus ve causa fiunt. cap. pmo. et capitulo Cum dilectus. ¶ Utrum omne votum sic dispẽsabile. ¶ Rñdet tho. q in voto solẽnizato per pfessionem religionis non potest per ecclesiã dispensari. quia vt dicitur extra de statu monachorum. Cum ad monasterium. Abdicatio pprietatis sicut ⁊ custodia castitatis adeo ẽ annexa regulis mõachali q nec i ea valet summus pontifex dispensare. In voto tamẽ continentie solennizato per susceptionẽ sacri ordinis quod non est essentialiter annexum ordini sacro sed ex statuto ecclesie / potest ecclesia dispẽsare. ¶ Dicit insuper q sicut prelat⁹ non potest precipere malum / ita nec impedire bonum. s. opera virtutis. Ideo absolute homo potest vouere: ad prelatum tamen spectat diiudicare quid sit magis virtuosum. ⁊ deo magis acceptum. et ideo in manifestis dispensatio prelati non excusaret a culpa / puta si dispẽsaret cum aliquo super voto de ingressu religionis nulla apparente causa. Si autem esset causa apparens per quam saltem in dubium verteretur: posset stari i iudicio prelati dispensantis vel commutantis: non tamẽ iudicio pprio nisi aliquid manifeste illicitum et non posset facile quis ad superiorem recurrere. Quia vero summus põtifex gerit plenarie vicẽ xpi i tota ecclesia: ipse habet plenitudinẽ potestatis dispẽsandi i oibus dispensabilibus votis. Aliis autem inferiorib⁹ prelatis committitur dispẽsatio i votis q̃ cõiter fiunt et indigent frequenti dispensatione vt habeant de facili homines ad quẽ recurrant. sicut sũt vota peregrinationũ et ieiuniorum ⁊ aliorum huiusmodi. Uota vero maiora continentie et peregrinationis terre sancte reseruantur summo pontifici. Hec Thomas. Sic etiam dicitur obseruare curia romana de voto visitandi limina apostolorum petri et pauli: ⁊ beati iacobi ¶ Secundum autem rich. licet votũ quod est respectu eorũ que sunt necessaria ad salutem non sit dispensabile sicut est votum quod fit in baptismo: oẽ tamẽ votum de his que sunt superogationes dispensabile est: q̃uis in maioribus votis vt est votũ cõtinentie nõ sit dispensandum nisi pper cõem ecclesie vtilitatem vel aliquã magnã necessitatẽ: vt pter vitationem discordie / vel reformationem pacis iter duo regna quod est maius bonũ q̃ cõtinẽtia vnius persone. Ad hoc ponitur ratio talis. Magis põt papa in his que sũt supererogationis q̃ prelat⁹ religiosus sup subdi-

Marginalia (left): §.28 — §.29. — de dispẽsatõib⁹ votorum. (right): Rñio commũis nisi istarum.

tos suos in his que nō sūt de necessitate sue perfectionis. q: in papa est sub deo plenitudo potestatis. sed vt superius ostensū est prelatus religiosus potest dispensare in votis subditorū suorum si qua addūt pfessioni sue ergo multo fortius papa dispēsare potest i oībus votis supererogationis Siquidem recta ratio dictare videtur aliquē esse loco dei i eccl'ia qui periculis personarū et ꝯmunitatū possit rōnabiliter obuiare pensatis infirmitatibus vtilitatibus et damnis Et dicit rōnabiliter quia vbi nō est dispensandi rationabilis cā si dispensaretur non esset dispensatio sed dissipatio secūdū. Ber. 3. de cōsideratiōe. Rationabilis aūt cā dispensandi in quolibet supererogationis voto: est pfect⁹ maioris boni vel vitatio mali: siue per comparationem ad rempublicā siue p cōparationē ad vouentem. cuiusmodi est vitatio probabilis trāsgressionis voti. Dicit ēq3 Rich. q obligatio voti nō est de iure nature absolute: sed sub hac cōditiōe quousq3 per superiorem ex causa rationabili fuerit relaxata. Naturale enim iudicium rationis dictat q per aliquem superiorem talis obligatio relaxari possit ex rationabili causa: quia ad causandū talē obligationē ꝯcurrit mutabilis causa que ē volūtas humana. et ideo superior soluēdo obligationē nichil facit contra ius nature. maxie cū i oi voto discreto voluntas superioris intelligatur vel supponatur excepta. ¶ Ad decretalē autē allegatā dicit q quis summus pontifex non possit facere q sit monachus absq3 abrenūciatione proprietatis q: hoc esset facere contradictoria simul tn̄ pōt de monacho facere non monachum si causa rōnabilis affuerit. hec richar. huius opi. sunt hosti. ino. hugo cardinalis sancte sabine. et Jo. theuthonicus qui dicit q vidit de facto dispēsare. De hoc habetur in directorio iuris cum papa per constitutionē dispenset in voto simplici: cur non poterit dispensare in voto solenni cōtinentie? quod videtur cōcordare dicto scoti de illegitimatione suprapositio. Cōfirmatur: q: voti solennitas ortum habet ex ordinatione ecclesie. libro sexto. De voto. Circa predicta notandū q l3 quandoq3 voti dispensatio et cōmutatio sumantur pro eodē. nō tn̄ sunt idē. Minus enī est ꝯmutare q dispēsare. Tunc enim votum cōmutatur quādo pro voto quod seruandum erat aliud iponitur. Dispensare aūt in voto: est ipsū relaxare seu determinare non esse obseruandū. De cōmutatione voti dicit bon. q licet votum commutare propter necessitatem vel vtilitatem vouentis et aliorum vel propter periculū qd imminet frequēter in obseruatione In his enim recta ratio manifeste clamat q p mediatorem debeat prouideri vt deus nō dānificetur / nec iste periclitetur in eo in quo debuit saluari. q: vt dicit ber. libro de precepto et dispensatione. Qd istitutū est ppter caritatē cōtra caritatē sustineri non debet Qd

āt dicit ecclesiastes.5. Quocūqꝫ voueris redde: intelligitur in se vel equalēti per cōparationem ad rēpublicā vel ad personam que vouerat. scd̄m bon. et rich. In cōmutatione vero votorum ꝯsiderāda est causa ꝓpter quā votum est emissū. Nam ea cessā te facilius cessat effectus extra. e. Magne. Attendenda est etiā qualitas ꝯmutatiōis vt fiat de bita ꝯmutatio. puta i voto pere grinationis expense que fierent eūdo ꝛ redeūdo debēt dari i ali as pias causas/ꝛ labor itineris vigiliis ꝛ orationum laboribus cōpensandus: vt in dicto ca. ha betur. ꝛ hoc scd̄m qualitatē ꝑso narū. Unde aliquis pauper pro parua pecūia vel orōne si nichil haberet/ votū redimere posset: vbi regi vel comiti magna ipo= nenda esset ꝛ hoc modo dicitur distinctione. 82. presbyter q̄ ie iuniū vni⁹ diei denario redimi

§.31 valet. ¶ Utrū votū deferiando in sabbato sit irritandum vel ne cessario ꝯmutādum? Respōdeo scd̄z rob. q̄ nō cū tale votū sit li citū: nisi vouēs suspect⁹ sit q̄ ve

§.32 lit iudaizare. ¶ Utrū pat/tutor maritus/abbas et hm̄ōi peccēt reuocando vel irritando vota subditoꝝ sibi? Respōdeo q̄ non q2 vtuntur iure a deo et a cano ne sibi ꝯcesso: nec vouentes pec= cāt nō iplēdo. 33. q. 5. Noluit. et

§.33 c. Manifestis. ¶ Utrum votum de nō petēdo a dn̄o papa dispē satione i aliquo voto sit obliga torium? Rn̄sio secūdum rich. q̄ votum de non petendo illud qd̄ esset vtile anime vouentis non est obligatorium. Sz qn̄ādoqꝫ est vtile anime illius qui vouit vt dispensetur in illo voto quia quandoqꝫ votum est illi qui vo= uit nimis graue ad obseruādū ua q̄ probabiliter timet transe gressionis periculū: ergo votum de nunq̄ petēdo a dn̄o papa di spēsationem in aliquo voto non est vniuersaliter obligatorium. In casu tn̄ i quo vtilius esset aie vouētis talē dispensationē non petere q̄ꝫ petere obligatus esset ad nō petendū ¶ Sed ꝯtra hoc arguitur: q̄ iurans non repetes re vsuras tenetur non repetere. extra de iureiurando. c. Ad no= stram. 2. ergo a simili i proposi= to. ¶ Rn̄. non est simile. q2 licitū est non repetere vsuras. vtile est autem quandoqꝫ anime vouen tis querere dispensationē. Item sic iurās potest denūciare eccl'ie etiam si iurasset se non denuncia aturum. q2 seruare tale iuramē tum esset contra caritatem. vt dicit glosa in capitulo predicto cū vsurarius teneatur restitue= re vsuras si assit possibilitas re stituendi. ¶ Utrum pater mori ens possit iniungere filio quem constituit heredem vt impleat votū ei⁹. ¶ Respondeo secundū Raymundum q̄ votum peregri nandi non potest pater iniunge re filio nisi ꝛ ipse filius approba ret. extra. c. Licet: sed pecuniam satisfactoriā pater potest iniun= gere extra de vsuris. Tua. et de solutiōibus capitulo primo De hoc dicit Innocētius q̄ qui vo= tum transmarinum emittit pro subsidio terre sancte impedia= tur morte vel aliter cogitur aliū cōmittere qui votum compleat

vt pōt ar.ex.ca.23. Si aūt aliis non ꝯmittat heredes cogi possunt vt vel illud compleant aut expēsas seu subsidiuz quod pater vel testator facturus esset faciāt. secus si voueret propter deuotionem vel aliam causam. qr tunc si psona ire non potest mittere non tenetur. quia subintelligitur si potero et huiusmodi.

q̄s.2. ¶.1. E scādalo a sciendū ꝙ duplex ē scilicet actiuū ꝛ passiuū. Scādalum actiuū ē dictū vel factū minꝰ rectū prebēs alteri occasionē ruine. ꝛ dr minꝰ rectum illud quod ē de se malū vel quod habet speciem vel similitudinem mali. Scandalum passiuum est cum quis ex dicto vel facto alterius cadit in peccato veniali vel mortali. ¶ Item notādum ꝙ scādalum actiuum est occasio peccādi alteri dupliciter scilicet per se et p accidens. ¶ Per se quidem quādo aliquis suo malo verbo vel facto intendit alium ad peccatum inducere/ et si quidem intēdat inducere ad peccādum mortaliter est peccatum mortale. Per se etiam aliquis alium scādalizat licet non intendat eum inducere ad peccatum: quando ipsum factum est tale de se ꝙ de sui ratione habet vt sit inductiuum ad peccandum. puta cum aliquis publice peccat peccato mortali. Per accidens autem factum vel dictum vnius est alteri occasio peccandi: qn̄ preter intentionem operantis et preter conditionem operis aliquis male dispositꝰ ex hmōi opere inducitur ad peccād. Posset aūt hmōi scandalū esse pctm̄ veniale puta cum aliquis ꝯmittit actū q̄ non est scdm̄ se pctm̄ sȝ habet speciē mali cū aliqua leui indiscretione. Posset etiā esse mortale. puta cū aliquis sic contēnit salutē proximi vt pro ea seruanda non pretermittat facere quod sibi libuerit. ¶ Circa qd sciēdū ꝙ qn̄qȝ scādalū actiuū et passiuū se concomitātur puta cū aliquis aliū inducit ad pctm̄ qui sibi consentit qn̄qȝ est actiuū sine passiuo. puta cum inductus nō cōsentit qn̄qȝ vero passiuū sine actiuo vtrum aliquis accipit occasionē inuidie ex bonis alterius. vnde ibi est occasio accepta nō data. ¶ Itē notādū ꝙ lȝ ea q̄ sunt de necessitate salutis nō sit pretermittenda propter scādalum: qr nullꝰ debet peccare mortaliter ꝑpter malū alterius vitandum illa tn̄ que non sunt de necessitate salutis sunt aliqn̄ occultanda ve differenda ꝑpter scandalum pusillorꝝ qd procedit ex infirmitate vel ignorātia et nō ex malicia euitandū. Propter qd etiam sūt omittēda opa que sūt idifferētia ex genere. vt carnes comedere/ vinū bibere/ ꝛ talia acquirere. ita ꝙ si probabiliter videat ꝙ proximus inde scandalizetur mortaliter: omissio est in precepto. si venialiter: in consilio quousqȝ rōne reddita hmōi scandalū cesset. Postqȝ autē est debito mō ostēsū proximo ꝙ idē nō dȝ scādalizari: non tenetur hō illā omittere: et si exinde scandalizetur/ hoc erit ex malicia. Scāda

Margin notes: q̄s.2. ¶.1. (beside "dū ꝙ duplex"); d scā dalis (beside "accidens"); ¶.2. (beside "dalizat licet"); ¶.3. (beside "bucrit ¶ Circa"); ¶.4. (beside "necessitate salutis")

§.5. lum aũt quod pcedit ex malicia est contennendũ. est em̃ scãdalũ phariseoꝝ qui scandalizabant̃ ex doctrina xpi. de quibus dicit dñs/sinite eos: ceci sũt. Uñ propter tale scandalũ nõ sunt spũalia vel tpalia omittenda: hoc ei noceret bono cõmuni. ꝛ daretur malis occasio malignandi ꝛ ra-
§.6 piẽdi scdm tho. ꝛ rich. ¶ Ex predictis ptz q licet ṽitas doctrine sacre nõ sit dimittẽda ꝑpter scãdalũ/falsitatẽ seu errores seminãdo: actus tñ docendi ꝛ alioꝝ operũ mie corporaliũ vel spũaliũ vbi nõ adest necessitas: ẽ qñ q propter scandalũ pusilloꝝ differẽdus vt dicit tho. Sic etiã correctio fraterna est qñq propter scandalũ omittenda: quia tunc hõ nõ consequit̃ illud ad quod correctio ordinatur. hoc etiam modo est a punitione pctõꝝ cessandũ scdm augustinũ: cũ exinde maiora male sequũt̃. ¶ Utrũ
§.7 liceat peccare venialiter: ne aliꝰ peccet mortaliter? Quidam dicunt q sic: cum nulla sit intẽtio ad veniali evitandum. Alii vero dicunt q nõ. qꝛ veniale disponit ad mortale. Contingit tñ aliqd ꝑpter aliquã circũstãtiã nõ esse veniale: quod esset illa circũstãtia sublata. vt si verbũ iocosum ex rationabili causa ꝓferantur.

D.39 Circa di.39. videndũ de dispari cul-
§.1. tu. Ubi sciendum q licet inter infideles possit eẽ cõiugium legitimũ quod scilicet legali institutione contrahitur: cum nec lege diuina nec naturali copulari matrimonialiter prohibeant̃: tamẽ illud nõ est simpliciter ratum seu insceperabile. Est em̃ dissolubile auctoritate diuina per conuersionem alterius ad fidem. Si nãq ifidelis nolit cohabitare fideli vel sine iiuria seu blasphemia creatoris/ vel sine sollicitatione conuersi ad infidelitatem: fidelis potest infidelẽ dimittere/ ꝛ cũ fideli matrimoniũ ꝯtrahere. Et sic dicit apls. Si infidelis discedit/discedat. Nõ enim seruituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi. premissis vero seclusis suadet apostolus matri- §.1.
moniũ prius contractũ esse seruandũ post cõuersionẽ alterius vt infidelis per fidelem saluetur
¶ Sed an licitũ sit fideli contrahere cum infideli? Dicit scotus §.2.
q sic ꝗ̃tũ est ex iure diuino. Uñ contraxit cũ egyptia et moyses cũ filia iethro qui erat incircuncisus/nec tẽpore legis mosayce erat prohibitum simplr contrahere cum alienis/ nisi cũ chananeis: quia deus voluit illã gẽtẽ oĩno exterminari. Unde hester nõ illicite nupsit assuero. De iure tñ positiuo ecclesie nõ potest fieri talis cõtractus: qꝛ ecclesia illegitimauit fidelẽ respectu infidelis. 28. q. 1. Sic eni. Cuius ratio posset assignari/qui ibi nõ est completa ratio sacramẽti ex parte infidelis qui non fuit baptizatus: cum baptismus sit ianua sacramentorũ. quapropter si fidelis contraheret matrimoniũ cũ iudeo vel pagano / nullũ esset. non sic de heretico qui baptismũ suscepit. Licet em̃ cõtrahens peccaret matrimonium tñ

non esset dirimendum q̄tum ad vinculum sed q̄tum ad cohabitationem et thorum si in heresi obstinatu esset.

di.xl 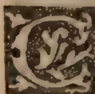Circa distinctionem quadragesimā. Queritur vtrū cognatio carnalis impediat matrimoniū? Circa qd̄ primo aliqua premittētur: et de idevidebit de quesito ¶ Quātū ad primū sciēdum q̄ triplex est cognatio. scʒ carnalis que dr̄ cōsanguineitas/spūalis que dr̄ cōpaternitas ⁊ legalis que dr̄ adoptio.

§.1. ¶ Cōsāguineitas ē viculū psonarū ab eadē persona carnali ppagatione descēdentiū. Illa autē persona a qua descendunt dicitur stipes. Linea vero dr̄ ordinata collectio hm̄oi personarū. et diuiditur in ascendentem/ descendentem et transuersalem Descēdēs est a persona ppagāte ad ppagatas: vt pater/filius nepos. ⁊c. Linea ascendens est econuerso: vt pater/auus proauus. Trāsuersalis est qñ ambe psone descēdunt ab eadē ⁊ neutra ab altera: vt frater soror. In his autē lineis sunt diuersi gradus. Est autem gradus determinata ppinquitas persone ad psonā. Siquidē in linea ascendentium et descēdentium quelʒ psona addita alteri facit gradum. Unde pater et filius sunt in primo gradu/nepos in scd̄o/pronepos in tertio/abnepos in quarto. In linea vero trāsuersali duo fratres sunt in primo gradu/horum filij in scd̄o/ ⁊ ita ɔsequēter

§.2. ¶ Quātū ad secūdū dicit scot⁹ q̄ in oī lege aliqua ppinquitas ipediuit. In lege em̄ nature sola ppinquitas ipediuit in linea descēdente. ex illo verbo ade. Relinquet homo prēm ⁊ mrēm suā: q̄tum ad copulam coniugalem nec itelligitur tantū de prē proximo: sed de quocūq3 in linea recta ita q̄ si adam hodie viueret non posset aliquā vxorē ducere. Forte etiā post multiplicationē generis humani si stetisset i innocentia/fuisset phibitio i q̄busdā gradibus vlterioribus: sed i principio nō potuit/ quia non erant alie femine q̄ sorores. Unde fuit tūc necessariū q̄ ɔtractus fieret in primo gradu in linea trāsuersali nō recta. In lege autem moysaca erat phibitio quātum ad quosdā gradus vlteriores. ptʒ Leuitici.18. In lege autē euāgelica non inuenitur a xp̄o aliqua phibitio sup hoc vltra phibitionem legis nature. ¶ Nec etiā explicite cōfirmauit prohibitionē sup hoc factā in lege mosayca: sed ecclesia illegitimauit personas vsq3 ad quartū gradū iclusiue extra de consāguiñ. Nō debet. Et ratio huius fuit: q2 vsq3 ad quartū gradū manet amicitia ratione cōsanguineitatis: et ex tunc incipit tepescere et ideo cōgruū fuit per vinculū ɔiugale tepescentem amicitiā renouare. hec scotus. ¶ Et notād̄ q̄ psōa distās a stipite i tertio vel quarto gradu: potest matrimonialiter copulari cū illa que ab eodē stipite ex alio latere distat in q̄nto gradu: q2 a quoto gradu persona remotior distat a stipite toto gradu distat a quolibet descēdente ex eodē per aliam lineam §.3. §.4

extra de cõsanguineitate ꝛ affi=
§.5. nitate.ca.vl.in textu ꝛ in glosa.
¶ Itē sciēdū ꝙ in lege mosayca
erat ꝓhibitio mrĩmonij cū patre
cū matre/cū vxore pr̄is:cū soro=
re pr̄is cū sorore matris cū vxore
patrui seu auunculi: cū nuro cū
vxore fratris nisi obierit sine li=
beris:cū filia vxoris:cū filia filij
vxoris vel filie eius : cum sorore
vxoris : cū nepte:id est filia filij
tui vel filij.Ratio huius inhibi=
tionis assignatur: ad tollēdum
occasionem libidinis que posset
oriri ex frequēti cohabitatione
personarum predictarum si cū
illis posset matrimoniū ꝯtrahi.

D.41 §.1. Circa distinctionem.
41.Quero vtrū affi=
nitas impediat ma=
trimonium:?hic dicit
scot⁹ ꝙ affinitas est
vinculum persone ad personam
ex copula carnali cum persona
alteri consanguinea cõtractum
quia enim ꝑsona carnaliter co=
pulata est consanguinea alicui:
ideo illa cui copulatur fit affi=
nis eius ꝛ econuerso.ꝛ sic affinis
iuxta expositionem nois dicitur
ille qui accidit ad fines alicuius
cõsanguineitatis. In affinitate
pñt assignari gradus et linee si=
cut prius in consanguinitate et
pro his oibus vna breuis est re=
gula. Quoto gradu consangui
neitatis aliqs distat ab aliquo
toto gradu affinitatis distat ab
eodem illa que est ab ipo carna
liter cognita siue sit vxor siue me
retrix vel concubina. et sic om=
nes consanguinei viri sunt affi=
nes vxori/ꝛ oẽs consanguinei
vxoris sunt affines viro.Cõsan=
guinei tñ viri nõ sunt affines cõ
sanguineis vxoris.extra de ꝯsā.
et affi. Qd̄ sup his ¶ Et notādū §.2.
ꝙ lꝫ vir nõ possit ducere in vxo=
rem aliquā de cõsanguineitate
vxoris:poterit tñ ducere in vxo=
rem mulierē que fuit matrimo=
nialiter coniuncta cū fratre vel
alio consanguineo ꝓprie vxoris
qꝛ inter ipm virū ꝛ hmõi mulie=
rem nec est affinitas/ nec publi=
ce honestatis iusticia pro nunc
lꝫ antiquit⁹ fuerit.extra.c.Non
debet.Idem dicēdū de muliere.
Non sufficit aūt ad affinitatem
ꝓprie dictā ꝙ sit vxor:sed reqri=
tur carnalis ꝯmixtio. Affinitas
tamen large sumpta que dr̄ pu=
blice honestatis iusticia: ꝯtrahi
tur per matrimoniū non cõsum
matū/ seu ꝑ cõsensum spõsaliū.
Impedit autē affinitas siue pro
prie siue large sūpta i eodē gra=
du in quo consanguineitas.ex.
de consang.et affiñ. Non debet
Et extra de spõsalibus.libro 6.
Ex sponsalibus. Licet autē sint
nulla ipo iure.s.rõe alicuius im
pedimenti matrimonij: dum tñ
non sint nulla ex defectu cõsen=
sus oritur publice honestatis iu
sticia que est impedimentū effi=
cax ad dirimendū sponsalia vel
matrimonia sequētia/non autē
ad precedētia dissoluendū. Req
ritur autē ad ꝯsensum ꝙ vterqꝫ
sit septēnis.Sic etiā affinitas ꝓ
prie sūpta si precedat matrimo=
niū:dirimit matrimoniū postea
ꝯtractum.Si vero sequatur nõ
dirimit mrĩmoniū : talis tñ pri=
uatur iure petendi debitum.ex=
tra de eo qui cognouit cõsang.
vxoris sue ca.i. Licet autem af=

finitas contrahatur per fornicationem. extra de eo que cogno. consan. vxoris sue. Discretionē ⁊ ca. Licet tue fraternitatis non tamē contrahitur per pollutionem extra ordinariam seu non
§.3. naturalē. 35. q. 3. Extra ordinaria. ¶ Si etiā vir claustrū pudoris inuasit/ nō tamē semen emisit: non contrahitur affinitas vt dicit rob. ¶ Cōtrahitur autē si vir semen emiserit: licet mulier non emittat scdm eundē. Secūdum aūt thomā/alber. et innocentium non ꝯtrahit/ nisi etiam mulier emittat. qꝛ oportet ꝙ sit ibi seminū ꝯmixtio. Durat autē affinitas etiā mortua ꝑsona mediante qua contrahitur inter superstitē ⁊ cōsanguineos defuncti.

q.2.

Vtrū possit p̄scribi ꝯtra ꝓhibitionē de cōtrahēdo cū affine? Rn̄deo. ¶ Presuppositis his q̄ i p̄cedētib⁹ de p̄scriptiōe dicta sūt di. 15. agē
§. 1. do de ieiunio et de illo q̄ detinet alienū. Dico ꝙ p̄scriptio nō valet i ꝓposito. qꝛ est a iure reprobata. ex. de ꝯsan. ⁊ affi. Nō dꝫ in
de p̄scriptiōe. fine. Et notādū ꝙ vltra preb. secūdū rich. ad h⁹ ꝙ p̄scriptio sit valida tria reqrunt. Prīo ꝙ possessor aliquo titulo. i. aliqua cā possidēdi. puta donatiōe emptione iure hereditario dote vxoris vel alias icipiat possidere q̄ sibi videat iusta. lꝫ nō sit. ex. e. Si diligēti. in glo. vbi dicit ꝙ titulus dicitur iustus pro tanto qꝛ dat causam p̄scribendi. lꝫ in veritate non sit iustus. qꝛ tūc nulla eēt p̄scriptio necessaria. ¶ Secūdo ꝙ sit possessor bone fidei: ita ꝙ durantē tempore prescriptionis credat se iuste possidere. vn̄ dicitur extra. e. Vigilāti Nulla antiqua dieꝝ possessio iuuat aliquē malefidei possessorē nisi resipuerit postq̄ se nouerit aliena possidere quod est intelligendum secūdū glosam si ante cōpletā prescriptionē habuerit malā fidem Non ei dicitur male fidei possessor q̄ post cōpletam prescriptionē primo recognoscit ꝙ res quādo eam incepit possidere sua nō erat de iure. cōcordat scotus. vt fuit positum dist. 15. ⁊ est opinio cōior. licet quidā oppositū teneant. ¶ Tertio ꝙ possideat ꝑ totū tp̄s determinatū a iure absq̄ iterruptione. Illud aūt tempus determinatur breuius vel longius scdm cōditiones rerū que possidentur ⁊ illorū cōtra quos prescribitur. Sic etiam prescribens ius acquirit in re que de iure non erat sua. Interrūpitur autē prescriptio per protestationem corā iudice vel publica persona denūciationē factā colono multisq̄ alijs modis de quibus causa breuitatis supersedeo. ¶ Sunt etiā multi cas⁹ in q̄bus nō currit: licet nō interrūpatur. §. 2.
puta nō erit contra eū qui est in etate pupillari. nec cōtra eū qui iusta causa impeditus nō potest agere/alijsq̄ modis quos videi bartholina. ¶ Nota ꝙ cōtra romanā ecclesiā requiritur p̄scriptio centū annoꝝ. extra. e. Cum nobis. In alijs autem. xl. e. Ad aures ¶ Itē notandū ꝙ quādo §. 3.
tāti tēporis allegatur p̄scriptio cuius contrarij memoria nō exi

stit: non est necessarius titulus qui possessori causaz tribuat pre scribendi/sed sufficit bona fides libro.6.de prescriptionib⁹. Epy scopatum. hoc autem nõ habet locum in his que prescribi non possunt sicut ius percipiendi de cimas nõ potest a laicis prescri bi.extra de pscriptione. Causa.

distī. 42. 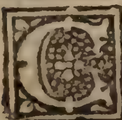Circa distictionē. 42. Quero vtruz cognatio spūalis ipediat matrimonium. ℂRño. Cognatio spūalis ē quoddā vinculū cōtractū ex dispensatione sacramentorum baptismi z cōfirmationis. de qua sic dicitur extra de cognatione spirituali libro.6.ca.i. Ubi enumerãtur persone inter quas con trahitur nedū inter baptizatum et illum qui eum suscepit de baptismo ac inter eundem baptizatum et suscipiendis filias vtvxorem ante susceptionē ab eo carnaliter cognitam. imo etiam inter suscipiendum patrem et matrem paptizati cognitionē spūalem iure contrahi constat impediens matrimonium cōtrahendum et dirimens postmodū contractum. Sicut autem inter suscipientem et parentes baptizati/sic etiam inter vxorem suscipientis ab eo carnaliter cognitam et huiusmodi parentes. extra de cognatione spirituali. Martinus. Per actum enim vnius coniugum cōtrahit alia persona cognationem. quia censentur vna caro. Et eadem que de suscipiente sunt dicta sunt de baptizante censenda. extra eod.c. Ne dum.

Cogna. spūalis. .§.1.

li.6. Ex ɔfirmatione quoqꝫ spūalis cognitio eiusdem modis contrahitur. matrimonia similiter impediens contrahenda/z dirimens post cōtracta. extra. de cogna. spūali. ca. ɔtracto. In scd̄o autē ca. dicit̄ ꝙ per cathecismū qui precedit baptismū etiam cognatio spūalis cōtrahit̄ que impedit matrimonium contrahendum: sed non dirimit postea contractū. In ca. vero tertio dicitur ꝙ si plures accesserint ad suscipiendū infantē de baptismo spiritualis cognatio cū oibus contrahitur matrimonia impediēs contrahenda et postea contracta dissoluens. ℂDe ɔfirmatiōe quoqꝫ q̄ntum ad hoc idē iudiciū est habendum. Ex datione vero aliorum sacramētoꝝ cognatio spiritualis nequaq̄ß oritur q̄ sic matrimonium ipediat vel dissoluat hec in.6. habentur Suscipientes tamen bene possunt contrahere iteresse. qꝛ nō prohibent̄ vt dicit ino. qꝛ inter ipsos nulla contrahitur cognatio. Quia tñ vulgus interdū posset hoc estimare. ideo honestū est scd̄z rich. vt vir et vxor simul aspirare non presumāt ad suscipiendū puerū in baptismo. Filij etiam duorum ɔpatrū bene possūt adiuicē matrimonialiter copulari. excepta illa psona per quam cōpaternitas est contracta vt patet ex predictis. Nō procedit etiam hm̄oi cognatio ad nepotes et vlteriores cum non habeat gradus vt ex supradictis etiam patet. vñ filia mea spūalis bene potest contrahere cū filio filij mei sic pater potest cōtrahere cū illa quā ei

filius leuauit. ¶ Et licet iuravis deant dicere.30.q.2.ca.Omnes et duobus sequētibus q iter cō fessorē et cōfitentem cōtrahatur cōpaternitas seu cognatio spūa lis tñ nō est verum scdm tho.de argentina.licet scdm tho.cōtra hatur vinculum seu fedus ami cicie spūalis qndaz similitudinē habens cum cognatione spūali. Additq idē q ideo eque vel gra uis iura puniunt confessorem q auditam in confessione carnali ter cognouit sicut si cognouisset leuatam ab eo de sacro fonte vel ab eo baptisatam.nō qz equale vinculū sit hic et ibi vt dictuz est sed ad retrahēdum cōfessores a nimia familiaritate q̄ solet oriri hmōi confessionibus audiēdis

§.4. ¶ Quid si qs baptizat siue tz ad baptismū ppriū filiū vel sui con iugis. Rñ. si vir vl mulier hoc fe cit in articulo necessitatis siue p errorē seu ignorātiam: nō ipedit exigere aut reddere debitū.ex.c. Si vir vñ.30.q.1.Ad limina.lau datur is q filiū suū moriētem in absētia sacerdotū baptizauit Si vero fecit p fraudem seu malici am: qz.s.mrimonio insidiat: tūc fraudulentius ipedit exigere nō reddere.vt videt innui in fine il lius ca.fz host.tho.z rich.

§.5. ¶ Utrū filius carnalis epi possit eā du cere i vxorē quā eps cōfirmauit ¶ Rñ. q nō sicut nec illā quā ba ptizauit cū sit eadē rō de baptis mo et ↄfirmatiōe.vt pz ex p̄dictis

§.6. ¶ Quid si qs vult esse patrinus et fingat se tāgere puerū et non tangit/sz rñdet tm̄ verba solita. ¶ Rñ.fm rob.q nō efficit patri nus nisi tāgat ipz tenēdo seu le uādo de sacro fonte vel i ↄfirma tiōe. Si vero teneat z nō rñdeat nichilominus efficit ↄpater si in tēdat agere vt verus patrinus nā rñsio nō est de eēntia ↄpater nitatis. ¶ Quid de illo q efficit cōpater per pcuratorē? ¶ Dicūt q talis non ↄtrahit cognati onē spūalē.et qd videtur cōtra. ex de procu.c.Filioli.li.6.solui tur scdz eū p illd qd notat ex.de cōse.eccłie.Aqua Jdē ioh.and. in quadā q̄stione disputata. Nō

§.8. baptizatus non dz aliquē tene re in baptismo sine necessitate. et si de facto teneat non contra hit aliquam cognationem spiri tualem.quia sicut baptism9 est ianua sacramentorum:ita etiaz cognationum spiritualium que per sacramenta contrahūtur:si autem baptizat9 teneat filium non baptizati/contrahit cogna tionem spiritualem.

q̄st.2. §.1. Utrū cognatio legal' im pediat matrimoniū Rñ. cognatio legalis fit per adoptionem Est autem adoptio extranee psone in filium legitti ma assumptio.cui9 sūt due spēs vna q̄ dr arrogatio.z fit qñ ille q non hz patrē.seu etiā ille qui est emancipatus trāsit cū reb9 suis in ptāte arrogātis. Alia spēs re tiet nomē cōe adoptiōis q̄ fit qñ adopratur q est in ptāte patris nec transit in ptātē adoptantis. Per adoptionē aūt pueniūt tres spēs legalis cognatiōs.vna est quasi descendētiū q̄ attēdit iter patrē adoptantē et filiū vel filiā adoptatos z hec idistīcte ipedit matrimoniū.qm pr non pōt con trahere cū filia adoptiua.30.q. ss:

g. Ita diligere Scđa spes est col lateralis.s.inter filiū meū naturalē et adoptiuū. et hec impedit matrimoniū ꝙdiu sūt in eiusdē pr̄is ptāte. ea vero soluta.s. morte pr̄is vł emācipatiōe filij naturalis vel adoptiui/nō īpedit. ex. ĩ.ca.1.30.q.3. Post susceptum. Tertia spes ē quasi legalis affinitas int patrē adoptantē et vxorem filij adoptiui. sił iter filium adoptiuū et vxorē pr̄is adoptātꝭ et hec oī tp̄e īpedit matrimoniū Justi. de nup.§.1.et.ij. Loquunt autē iura indistincte de adoptione et arrogatione ꝗtū ad matrimoniū ɔtrahēdū vel dirimendū

ꝗ.2. ¶ Utrum filius adoptiuꝰ possit ɔtrahere cū filia illegitima pr̄is Rob. dicit ꝙ sic. Utrū iter patrē adoptantē et matrem adoptati aliqua cognatio contrahatur. dicūt thomas et pe. ꝙ nulla.

q̃st.5 ꝗ.1.

Trum scđe nuptie sīt licite. ¶ Rñō ꝙ sic q̄vt dicit apo. in ep̄la ad cor. de muliere Si dormierit vir eiꝰ cui vult nubat. et ꝗuis nubat īfra tp̄s luctus quod est vniꝰ anni spaciū. tñ p lńiaz ap̄li eiꝰ infamia quā scđz leges incurreret abolet. extra đ scđis nuptijs. Cū scđz apostolū. et c. sup illa Quod autē dicit criso. sꝰ math. ꝙ scđe nuptie sūt vere fornicatio dꝫ intelligi. s. signū icōtinētie vel intelligit qñ non constat sufficiēter de morte prioris ɔiugis. Cū aūt alia vice bñdicti sit: eoꝝ bñdictio iterari nō debet: iteratur tñ scđm cōsuetudinē quorūdā locoꝝ qñ virgo ducitur. ¶ Quid si vir iuit in exercitū contra sarracenos vel in regionem lōgiquā et nescit vtꝝ sit viuus vel mortuus: quid faciet vxor. Rñdeo scđm ray. ꝙ canonice contrahere non valet donec sit certa. extra de sponsa. In pñtia. Aut verisimiliter p̄sumat de viri morte. extra. Ut licet non contestata. Quoniā frequenter Si aūt postꝗ cōtraxerit cū alio dubitat de morte prioris coniugis. debet alteri debitum reddere: sed nō debꝫ exigere. extra de scđis nuptijs. Dñs. Si vero primus reuertatur: vł alias sibi de vita constiteret. debet statim recedere a secundo et redire ad primum. quod si non facit: adultera iudicabitur. 34.q.1. Per bellicam et ca. sequentibus. Primꝰ quoqꝫ eam recipere tenetur nisi si forte illa postꝗ sciuit de vita primi permisit se cognosci a secūdo: et sic adultera fuit.

E ipedimētis matrimonij in gñali sūt aliqua videnda. q̃.4. ꝗ.1. ¶ Et pmo qđ faciet alter cōiugū si sciat impedimētum cōiugij et apud ecclesiā probare nō possit. ¶ Respōdeo. si sit certus de ipedimēto: debet potiꝰ excōmunicatiōis sententiā humiliter sustinere: ꝗ p carnale cōmerciū petm̄ operari mortale Si aūt non sit certus: tūc vel hꝫ credulitatem leuē et temerariā puta q: hoc audiuit a leuibꝰ vel a paucis et tunc debet ipsam ad cōsilium sui pastoris vel alicuiꝰ prudentis viri expellere: et sic debitum cōiugale exigere et reddere. Aut habet credulitatē probā

bilem et discretam: licet non euidentem et manifestā: et tunc debitum reddere potest: sȝ postulare nō dȝ ne in alterutro vel cōtra legē coniugij vel cōtra iudiciū cōscientie cōmittat offensam ponitur hec ex. de sen. excōis. In q̄stitioni De hoc di. rob. q̄ qui impedimētū audit a fide dignis et nō suspectis: tenet inquirere veritatē alias esset affectata ignorātia que nō excusat. et tunc si inde cōcipiat opinionē probabilem vel certitudinem faciat iuxta p̄dicta.

§.2. ¶ Quid peccat sacerdos vel aliquicūq̄ sciēs ipedimentū insinuando hoc alteri cōiugū vel ābobus dicit rob. si probare nō pōt / agit indiscrete dicēdo / nisi credat q̄ audiens paratus sit in hac parte cōsilio peritorum obedire. Si vero possit probare et sciat hoc / sacerdos parrochialis vel alter cōiugū tenetur ad diuortiū agere nisi vellent et possent de cōi cōsēsu cohitare tanq̄ germani. hoc rob. De hoc hētur de cognatione spūali Tua. q̄ illi q̄ sciunt tale impedimētum debēt hoc ecclie nūciare

§.3. ¶ Quid tenēdū sit qn̄ doctores circa impedimentū matrimonij discordāt. ¶ Rn̄. s̄m host. vbicūq̄ doctores dicūt p glosas suas matrimoniū solui si nō inducūt ius expressū cōtrariū / dicēti ad hereas extra de testibus. Licet ex quadā. in fine. ¶ Ex p̄d. patet q̄ multa impedimēta matrimonij q̄ reducūtur ad duodeci matrimoniū ipedientia et dirimētia.

§.4. et hētur per hos versus. Error cōditio / votū / cognatio / crimē. Cultus disparitas / vis / ordo / ligamen honestas. Si sis affinis: si forte coire nequibus. Hec sociāda vetāt cōnubia fcā retractant

¶ Nec mirū q̄ tanta sollicitudo apposuit ecclesia in ordinando matrimonia aliquas psōas illegitimādo seu faciēdo eas nō capaces huius cōtractus: q̄ p matrimoniū multiplicatur pplus xpianus. et ideo sic ordinari dȝ vt in ipso vitētur ea q̄ obuiāt caritati dei et pximi et seruētur q̄ cōgruūt honestati: vt sic congrue significet illā bñdictā vnionē xpi et ecclesie q̄ nūc est p fidē et aliqualē dilectionē: sȝ in patria erit p clarā visionē. et pfectā fruitionē spōse nō habētis maculā seu rugaȝ ad spōsū speciosū p̄ filijs hoīm cui sit honor et glīa in scl'a sclo͞r. §.5.

Irca di. 43. Quero vtrum resurrectio fiet in instāti distī. 43.

§.1. ¶ Rn̄. in resurrectiōe erit collectio puluerum que fiet ministerio angelico et successiue Reformatio vero corporum et ipsorum iterata vnio cum animabus fiet virtute diuina et in istāti iuxta illud. i. ad cori. 15. In momēto i ictu oculi ¶ Sȝ dubiū est an resurrectio oim hoīm fiat in eodē instanti Quidā dicūt q̄ sic alij aūt dicūt q̄ non. et huius opī. sūt rich. et sco. Hoc enim videt innuere aplus. i. ad thessa. 4. Mortui q̄ i xpo sūt resurgēt p̄mi: deinde nos q̄ viuimus simul rapiemur. etc. Vbi s̄cd̄m aug. apl's in se et in illis qui secum viuebāt signabat personas illorū qui inuenient viui in aduētu iudicis tales enim in paruo spacio passuri sūt mortem et recepturi sunt immortalia §.2.

tatē. Illi aūt qui inuenienť mortui simul resurgent qn̄ illi qui inuenientur tunc viui morientur/ et sic illi qui inuenientur mortui prius resurgēt q̄ illi qui inuenienť viui Et hoc ē qđ dicit apo. Mortui qui in xp̄o sunt resurgent primi. Nō ei videtur hoc intelligēdum de primitate dignitatis. qr multi illorū qui in aduētu iudicis inuenientur viui erūt maioris meriti q̄ multi de illis q̄ tūc inuenientur mortui. eccl'ia ē em̄ vt castrorum acies ordinata i qua in principio et in fine ponuntur fortiores. ꝓpter tn̄ paruā morā inter resurrectionē illorum et istorum qn̄q3 dicūtur tam illi q̄ isti simul resurrecturi. ¶ Q3 aūt resurgat idē hō in numero p3 p illud verbū iob dicētis. Et rursū circūdabor pelle mea. ꝛc. hoc autē non esse impossibile patebit si considereť diuia potētia q̄ cuncta de nichilo creauit: resurgēt aūt ta3 boni q̄ mali. l3 iuxta verbū psalmiste Impij non resurgūt i iudicio supple ad gloriā. hora vero resurrectionis est hoibus incerta: ideo dicit dn̄s in euangelio. Media nocte venturus.

dist. 44. Circa distinctionem 44 Quero vtrum i quolibet hoie resurget totum quod fuit de veritate humane nature.

¶ Rn̄. Ad veritatē humane nature pertinēt nō solū cōtracta a parentibus/sed etiam ad generata per nutritionem ex cibo et potu l3 talia non sint ita pura sicut illa que habentur a parentibus Nō oportet aūt vt dicit sco. totū quod fuit in petro pro tota vita ei9 de veritate hūane nature resurgat in eo. quia cum multa fluant per sudorē ꝛ alias consumptiones. si quicquid fuit in eo de veritate hūane nature resurgeret: corpus eius esset imoderate q̄titatis vel dēsitatis: s3 corpus reformabitur, maxie ex contractis a parentibus q̄ sunt purissima/ꝛ etiā ex alijs. secūdū exigentiā debite q̄titatis corporis. ¶ Ex predictis potest inferri q̄ nō oportet q̄ totus sāguis emissus per minutionem ab homine vel alias resurgat. Nō repugnat etiam veritati fidei si aliquid de precioso xp̄i sanguine in ara crucis effuso in terra remanserit ad deuotionē fidelium exitandam. l3 q̄dā videanť hoc asserere cū nō sit necessarium q̄ ad generata per nutritionem ex cibo et potu totaliter resurgant vt patet ex pređ. tum etia3 quia contracta a parentibus sint purissima: magis repugnaret preputiū dn̄i in terra remāsisse: qđ tn̄ quidā asserunt se hr̄e. Predictis cōcordans francisc9 de maron̄. dicit. 8. di. 4. non esse inconueniens asserē de vero xp̄i sanguine in terra remansisse: l3 etiam non resurgat quicquid p tonsuram vel rasuram est de capillis ꝛ vnguibus amotū: resurgēt tn̄ vngues pilli barbe et capillī capitis i illa q̄titate q̄ mag' erit ad ornatū corporis ꝛ decorē. Un̄ in euange. dicit dn̄s capillus de capite vestro non peribit. Resurgent etiam intestina in corpore sicut et alia mēbra ꝛ plena erūt non quidem turpibus superfluitatibus: sed nobilibus humidi-

§.3. tatibus. ¶ Circa pdicta posset dubitari si hō necessitate famis nutriat ex carnibus alteri⁹ hois in quo illorum resurgēt ille carnes Dicit sco. q resurgēt i illo i quo prius fuerunt aiate. et qd deest i alio supplebitur ex partibus nu trimentalibus quas ille successi ue habuit. et si non sufficiant ad debitam qtitatem corpor istius
§.4. supplebit vt si voluerit ops. ¶ De costa autem ade ex qua formata fuit eua. dicit q pter illā adā habuit costas sufficientes scdm q competunt hoi cōiter / vn illa fuit sibi data tanq superflua qtū ad suppositū / sed necessaria qtum ad multiplicationem natu re sicut semen. quapropter non
§.5. resurget in adam. ¶ Etas vero resurgentium erit etas virilis si cut dicit aplus in epla ad ephe sios. Donec occurram⁹ oēs i vi rū pfectū in mensurā etatis ple nitudinis xpi. et hoc non qtum ad numerum annorum sed qtum ad statum qui ex annis in corpore humano relinquit nec resurgent in eadem qtitate: sed quilibet resurget in illa qtitate in qua fuisset i termino augmē ti resecata per diuinā potentiā qtitate superflua sicut in gygā tibus et suppleto q deficit sicut
§.6. in gnanis vt dicit tho. ¶ Utrum aūt dānati resurgāt cū deformi tatibus suis. puta vtrū is q fuit lipp⁹ vel scabiosus resurgat cū huiusmodi deformitatibus. nō est oino certū. Btūs tn thomas videtur sentire q non. sufficiet eni punitō a diuina iusticia pro ipsorū petis taxanda absq tali bus deformitatibus.

Utrum dannati cruci abunt igne perpetuo q̄s.2.
¶ Rndeo hui⁹ patet §.1.
math.25. Ite maledi cti in ignē eternū q paratus est dyabolo et angelis ei⁹. Modus autem quo cruciabunt spūs ab igne illo qui est corporeus vt di cit gregorius. 4. dyalogorū po nitur multipliciter Scdm tamē rich. et sco. cruciabuntur ab illo igne et ratiōe detētionis localis qua ppetuo erūt illi igni alliga ti. et ratione detentionis intelle ctualis. qua perpetuo determi nabuntur ad cōsyderatiōnē in tensā ignis taliter detinētis. qd erit ipsis ineffabilis cruciatus. Erit aūt ipsis secūda detētio tri stabilior prima. qr perfectio ipo rū magis cōsistit i libero vsu po tentie intellectiue q motiue. Et licet sit equalis detentio illorum q minus et qui plus peccauerunt non tamen erit eorum equalis tristicia quia talis detētio plus erit nota his qui plus peccaue runt. et per consequens magis afflictiua. et sic ille ignis lz equa liter ardeat / non tamen equali ter affliget. Predictis cōcordat beatus thomas eadē distinctio ne quo ad primam detentionem secunda vero magis explicatur a scoto. ¶ Quantū vero ad cru ciatū corporum sciendū q ignis §.3.
presens corpori corruptibili ani mato anima sensitiua pōt habe re in illo duplicem actionem sez realem seu materialem q est vni uoca. puta causando i illo calo rē excessiuum et inte ntionalē que respectu illi⁹ est equiuoca. quia species sensibilis nō simpliciter

est eiusdem speciei cum ipso ob
iecto. non sufficit autem realis
sine intētionali ad causandum
dolorem. quando enim lignum
calefit q̄tūcūq; excessiue/nō ta=
men dolet. Intētionalis vero si=
ne reali sufficit ad causandum
dolorem. sicut si manus fuerit
excessiue frigefacta ex contactu
niuis vel glacici/si stati approxi
metur igni: est vehemens dolor
ab illo obiecto inmutāte/ et tñ mo
dica vel nulla est actio realis a
calido in manu propter excellē=
tiā cōtrarij scʒ frigoris i ipo pas
so. licet autē post iudiciū ignis
possit habere vtramq; actionem
in corpus damnati. videtur ta=
men aliquibus q̄ erit tantū ibi
intentionalis que est maxie af=
flictiua. Cui opinioni videntur
magis adherere thomas et sco.
q: immutatio realis ē corrupti=
ua. et ideo si ibi esset illa corpo=
ra corrumperentur nisi miracu=
lose conseruarentur. Nō est au=
tem verisimile q̄ deus velit cir=
ca eos tunc multiplicare mira=
cula vltra id qd̄ requirit ad eo℞
punitionem iustam q̄uis autē
corpora dannatorum (secūdum
hanc opinionem) non recipiant
calorē ab illo igne scd̄m esse ma
teriale sentiant tñ sensu tactus
calorē intemperatum et excessiuū
sicut oculus sentit colorē et nō co
loratur. Affligētur aūt vehemē
ter ab illo igne. q: sicut obiecti p
portionati sensui/proporciona=
ta receptio delcat sensū: sic ipro
portionata ɔtristat. vt voces in
cōsonantes auditū offēdūt. Re
ceptio āt similitudis illi9 ignis i
tactū est iproportionabilit. vin=

cens ips. ¶ Et scd̄ʒ hoc exponit
illud verbum iob. Ab aquis ni=
uium trāsibunt ad calorem ni=
mium: lʒ eni posset saluari alter
natō in istis afflictionibus nō se
quendo hūc modū dicendi/non
tñ posset saluari q̄ simul paterē
tur in summo realiter a contra=
rijs. In ,pposito aūt hoc potest
saluari. q: species contrariorū
etiā in summo nō sūt contrarie.
Tenentes vero ignem inferna=
lem habere actionem materia=
lem in corpora dānatorū dicunt
q̄ ratio quare ignis ifenalis ca
lefaciet corpora dānato℞ et affli
get/nec tamen cōsumet: est q: si
cut creatura nō potest manere i
esse suo nisi p̄supposita ifluētia
dei gñali sic nō p̄t hr̄e actionem
suā nisi illa ifluētia existēte. vñ
sicut de9 pōt influere ad eē rei et
non ad operationem sic pōt co=
operari ad vnā operationē et nō
ad aliam: et sic cooperabitur il
li igni ad calefaciendum et non
consumendū vel corrūpendum.
¶ Quicqd sit de istis opinionib9
certū est q̄ ille ignis aget in cor
pora et sp̄ūs. vt instrumētū diuie
iusticie q̄ magis ē a nobis reue=
renda atq; tremenda q̄ curiose
iuestiganda. cū nō valeam9 suf=
ficienter indagare naturā mo=
dici vermiculi. Est ergo captiuā
dus intellect9 nr̄ i obsequiū xp̄o
verbis eius infallibilibus firmis
innitendo altitudinēq; sapiētie
ei9 ac iudicio℞ icōprehēsibiliū
admirādo: q̄ lʒ sit iscrutablilia/
iusta tñ sūt. Cū enim pena sit or
dinatiua culpe et mali in pctō
mortali decēdētes ppetuo sint i
culpa: q: vt dicit sapiēs. Ubi q;

ceciderit lignū ibi erit ordo die iu
sticie exigit vt ppetuo sint in pe=
na vt sic nichil maneat iordiatū
¶ Justa aūt psōa q̄ ē ppetua de
relinquitur a deo ppetue in cul
pa. qꝛ ipsā volūtarie cōtinuauit
vsq̄ ad terminū ad ipsā corrigē
dā taxatū. Justū quippe est vt q̄
malum nō vult deserere cū pos=
sit/in malo relinquatur. sicut si
quis volūtarie se ꝓijceret i quā
dam foueā de qua nullo modo
posset euadere/nisi per adiuto=
riū alterius quē contempnit ⁊ of=
fendit se ꝓijciendo: iuste posset
§.8. in illa fouea derelinq̄. ¶ Itē cū
per pctm̄ mortale offēdat boni=
tas ac maiestatis infinita decet
vt pena correspondens sit infi=
nita. Quāuis eni deus sit ipas=
sibilis tn̄ cū eius volūtas sit infi
nita ac ei⁹ bonitas qn̄ hō peccat
quātū in se est facit deo infinitā
tristiciā. ideo iustū est vt in infi=
nitū torqueatur. Et posset poni
exēplū de punitiōe illi⁹ q̄ inquā
tū i se est nittit regē occidere/ lꝫ
regi nocere non valeat. Ecōtra
qui deū diligit q̄tum i se ē: dat
deo gaudiū infinitū: ideo perpe
tuo i celo letabit. ¶ Licet autē
§.9. pena dannatorū sit infinita ex=
tēsiue non tn̄ intēsiue qꝛ vniuer=
se vie dn̄i mia ⁊ veritas. In hoc
ei mia superexaltat iudiciū (teste
iacobo) qꝛ cum iusticia cōcurrit
mia/ita q̄ nō ita intense puniū=
tur sicut eoꝝ culpa exigit. licet
qui magis peccauit grauius pu
niatur. Insuper sicut premium
§.10 correspōdet merito: sic pena de
merito. Sicut igit electi eterna
liter pro meritꝭ ꝑmiabūtur i lo=
co nobilissimo et eminentissimo
scꝫ i celo ēpireo: sic reprobi eter=
naliter torquebuntur pro deme
ritis in loco vilissimo et isimo. s.
in īferno q̄ est in cētro seu in con
cauo terre q̄ ē locus maxie a ce=
lo remo:⁹. Unde dicit glosa io.
2. q̄ sicut cor ē medio animalis
sic infernus in medio terre. pre=
miabuntur tn̄ electi supra cōdi=
gnū et reprobi punientur citra
ꝯdignū qꝛ vt dictū est mia super
exaltat iudiciū qd est perfecti⁹
cū mia q̄ sine ipa. Licꝫ aūt vt di
ctū est premiū correspōdeat me
rito ⁊ pena demerito. nō tn̄ est oī
moda similitudo quia deo debe
m⁹ q̄cq̄d sumus. et cū oia fecerī=
m⁹. fecim⁹ qd facere debuimus.
Uñ de⁹ nō est debitor nisi bōita
ti sue ¶ Dolēt ꝓo reprobi d pec §.11
catis a se cōmissis: nō rōne diuine
offēse. sed rōne incōmodi inde ꝓ=
uenientis. q̄ dolor pōt dici pena
vermis. multū eni affligūtur cō
siderando q̄ ꝑ modica delecta=
tiōe tm̄ bonū amiserunt et tātā
penā icurrerūt. ¶ Sup aūt ifer= §.12
nū ē loc⁹ i q̄ ponūtur in solo ori=
ginali decedentes. sup quem est
purgatoriū. ad quē locū vadūt
in caritate decedentes q̄ secum
aliqd purgabile ferūt Supra ve
ro purgatoriū ē loc⁹ in quo an=
te xp̄i aduētū redescebāt anime
decedentes in caritate q̄ nichil
purgabile secū portabant vel q̄
portauerāt et iā purgate erant
qui locus sinus abrahe dicebat
qꝛ primus signaculū fidei distin
ctiuū accepit. In illo autem lo=
co nūc nulla aia recipit. qꝛ dece
dentes in caritate nichil portan
tes purgabile: statim ascēdunt
celū iuxta illud qd dicit aposto

tus. Cupio dissolui & eē cū xpo. q̄ etiam nunc sinus abrahe dr in orōnibus q̄ fiunt pro defūctis.

§ 45 Circa distictionē.45.Quero vtrum suffragia viuorꝝ
§.1. prosint defūctis ¶R̄ño.ꝙ sic vt patet secūdi machabeorum.12. Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare. sic aug. in eucharidiō. dicit ꝙ reuelant cum pro illis sacrificiū mediatoris offertur vel elemosyne in ecclesia fiunt prosunt autem his qui in caritate moriuntur/& aliquid purgabile ferunt secum. Illis autem qui niehil purgabile secum ferunt: non prosunt qr vt dicit augustinus. Iniuriā facit martyri qui orat pro martyre. De damnatis autem quidā
§ suffragiis. dicere voluerūt ꝙ eis proderāt non ad totalem liberationē: sed ad aliquam penarum diminutionē. Sed opinio communior et verior vt dicunt tho. bonaueñ. & richar. est ꝙ eis nichil profūt. quia non cōmunicāt nobiscum in vinculo caritatis. vnde canit ecclesia ꝙ i iferno nulla est redēptio. Et prouerbiorum.11. Mortuo homine impio nulla erit vltra spes. et hoc est verum de cōmuni lege. de speciali eni priuilegio sūt aliqui liberati ab iferno meritis sanctorum qui non erāt ibi finaliter deputati. vt dicit tho. et sic precibus beati gregorij fuit ide traianꝰ liberatꝰ vt dicit dam̄. et probabile videtur ꝙ anima eius fuerit ad corpus reducta secundum tho. et rich. Sic plures in mortali decedentes fuerūt p̄cibus sctōꝝ ad vitā reuocati vt pȝ de stateo q̄ beatus iohānes euāgelista suscitauit et de filio p̄fecti vrbis rome per beatā agnetā suscitato. hoc etiāmō xps ī sua resurrectione de locis inferni i qbꝰ pctōres cruciātur eos absoluit quos eē soluēdos occulta nob[is] sua iusticia indicabat ea ptāte qua dn̄s cui oē genuflectit celestiū ter. & ifer. vt dicit augu.12. sup geñ. i fine exponēs illō act.2. Quē deꝰ suscitauit a mortuis solutis doloribus iferni. Neq; ei vt dicit abraham vel ille pauper i sinu eius hoc est in secreto quietis eiꝰ i doloribꝰ erat iter quoꝝ requiē & illa tormenta legimꝰ magnū chaos firmatū esse. hec aug. hoc tamē priuilegiū non est ad ꝯñiam trahendum. ¶Circa predicta dubitat vtrū suffragia facta p malos in pctō mortali exñtes ꝓsint defūctis. ¶R̄ñ. talia si sint opa sacramētalia vt celebratio misse ꝓsūt siue fiant a bōis siue a malis qr sunt opa dei rōne cōtenti. Alia etiā opa ꝓsūt qñ fiūt a malis ad iperiū alicuiꝰ boni. vt elemosina data ad imperiū defuncti vel amici eiꝰ de re q̄ illius est vel ad ꝯsortiū alteriꝰ. vt qñ duo legūt psalteriū/ vnꝰ exñs i caritate. et alter non. seu qñ a peccatore datur elemosyna iusto: vt oret ꝓ mortuo ſm boñ. Ualēt ēt scdm tho. & rich. qñ fiunt ab aliquo vt mister publicus dei & ecclesie. vt cum sacerdos celebrat credas mortuoꝝ qr ille itelligit facere. cuius noie vel vice sit secundū dyo. de celesti hierachia. Si aūt cōsideret opatio pctōris suffragia faciētis vt ē eiꝰ: sic nō est meritoria defunctis. De hac

§.2.

Nō.

materia tacta sunt aliq̄ dist. 13. Notandum q̄ lʒ defūcti iuuent oronibus elemosynis ⁊ ieiunijs maxie tn̄ iuuētur per oblationē corporis xp̄i vt di. ray. ¶ Itē sciendū scd̄ʒ tho. q̄ p̄cipuū qd̄ fit i
§.3. missa est sacrificij oblatio ⁊ quo ad hoc tm̄ valet p̄ defūctis vna missa q̄tum alia de quocūq̄ dicat sed ex p̄te oronis magis p̄dest illa i q̄ sūt orones deteriate ad hoc: sed tn̄ iste p̄fectus recō pēsari pōt p̄ maiorē deuotionē vel eius qui dicit missā vel q̄ facit dicere vel per intercessionem sc̄ti cui⁹ suffragium imploraſ.

Dist.2 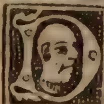
E testamētis sūt aliq̄ videnda. Est aūt testamētū mētis testatio seu volūtatis deteriatio de eo qd̄ q̄s vult fieri post mortē ¶ Quis
§.1. potest facere testamentū. ¶ Rn̄. scd̄m gof. quilibet facere pōt q̄ non prohibetur. Prohibetur autem filiusfamilias testari aut p̄ anima sua aliquid dimittere sine patris consensu: nisi de peculio castrensi vel quasi: potest tamen eligere sepulturam. extra
§.2. de sepul. Licet. libro. 6. Et dicitur filiusfamilias omnis qui nascitur ex legitimo matrimonio/ et nondū est emancipatus. Di-
§.3. citur autē peculium illud quod aliquis possidet et dicitur a pecunia: pecunia vero a pecorib⁹ q̄ꝛ antiquorum bona erant i pe-
§.4. corib⁹ ¶ Castrense aūt diciſ qd̄ milites castris seu occasiōe. milicie acquirunt Qui castrense dr̄ q̄ filiusfamilias de sua scia acq̄rit sicut illud qd̄ p̄pter aduocatiōnē p̄cipit. et sicut illud quod magister liberaliū artium percepit de publico. vel medicus vel quicunq̄ alius qui publica recipit salaria vl' de aliquo honesto artificio. vt ponit manipul⁹ curatorum. De talibus autē p̄mittitur filiofamilias facere elemosynam et condere testamentum q̄ꝛ in peculio tali pater nichil iuria habet. C. de in officioso testamento. l. viria. Uxor p̄o potest facere testamētū. extra de testamentis. Judicante. q̄ꝛ lʒ sit sub viri p̄tāte/ hʒ tamē p̄tē in bonis cōib⁹ sibi ⁊ marito. vt dicit rich.
¶ Itē p̄hibēſ minores etate seu §.5.
impuberes/ seruus furiosus nō hn̄s lucidū interuallum p̄digus cui est bonorum administratio iterdicta mut⁹ et surdus a natiuitate qui nec audit nec loquitur. ¶ Prohibētur etiā religiosi q̄ꝛ nichil habēt p̄priū ante tn̄ p̄ §.6
fessionē testamētum facere p̄nt cū tunc possint ad scl'm regredi heremite aūt testari p̄nt nisi proprijs renunciauerit. De religiosis vero q̄ ad ep̄atū assumuntur dictū est cū de voto ageretur de publicis etiā vsurarijs dictum est supra. ¶ Utrū clerici vel ep̄i seculares possint condere testamētū ¶ Rn̄deo q̄ sic d̄ his q̄ hn̄t §.7
de patrimonio doctria artificio seu scriptura/ aut donatione facta ratione persone non intuitu ecclesie Si etiam ecclesiā leserit debent de huiusmodi rebus dāmnū ecclesie reparare. De rebus aūt eccl'ie mobilib⁹ vl' imobilib⁹ testari nō possunt cū non habeant ipsaꝝ p̄prietatem sʒ ad ministrationem. Possunt tamē de eis etiam in vltima egritudine

constituti largiri pauperibus ꝛ locis religiosis ꝛ his qui sibi ho neste seruierunt.siue sint consā guinei.siue nō extra de testamē. ad hec.et ca. Relatum . 2.in tex
8. tu et in glosa. ¶ De consuetudi ne tamen clerici alicubi testan tur de rebus ecclesie mobilibus Per hmōi tamen cōsuetudinem nō videntur plus posse relinqre suis parentibus de bonis eccle sie ꝙ possent largiri in vita de q vide.42.distinc.Utrū clerici vl' epi ꝛc.Et notandū ꝙ prediū em ptum a clerico de bonis sue pre bende vel ecclesie acqritur ipsi ecclesie siue fuerit emptū noie.p prio siue alieno fraudulenter ex tra de peculio clericoꝝ.ca.1.ꝛ.c. Inquirendū. In testamentis se cundum leges multi testes req- runtur sed leges corriguntur p illud quod dicit dñs In ore duo rum vl' triū testium extra e.Cū
9. esses ꝛ ca.Relatum.1. ¶ Tenēt etiam legata nudis verbis sine scriptura facta extra.c. Iudicā te.Licet autem sit congruum ꝙ testamentum fiat coram parro- chiali sacerdote vel superiore/ nō tñ ē necessariū/nisi hoc obti- neat cōsuetudo.ꝛ sic loquit illa decretalis.Cū ccēs. scdꝫ richar. Possunt quoqꝫ testes ferre testi moniū in cā sue eccłie dū tñ i ea
10 dē causa non sint actores cꝭ de testib9.Insup.Testamētū fcm̄ ꝯ equitatē iuris naturalis diui ni vel positiui est infrigendum puta testator exheredans suos heredes q exheredari nō merue runt dans totum aliis vl' legiti mam portionem q debet heredi bus.facit ꝯtra equitatē iuris na

turał.etiā si det ecclie.17.q.vlt. Quicūqꝫ vbi sic dr.Quicunqꝫ ex heredato filio vult heredē face- re ecc'iam/ qrat aliū ꝙ august. vñ si testator hēat ascēdētes vel descendentes illos dꝫ instituere heredes ꝙ si nec ascēdentes nec descendentes hēat:pōt istituere aliosqscūqꝫ sꝫ leges qbus ꝯcor dare videt capi. allegatū loqns tñ de filiis. In premissis quoqꝫ sūt attēden de varie terraꝝ con suetudies.si tñ ꝓpinqui alii idi gerēt illa hereditate indigentia manifesta:teneł tunc eis heredi tatē dimittere nisi essent mali et hmōi bonis idigni.qꝛ cū precipi tur honorare patrem ꝛ matrem precipit honorare parētelam in his q ad parētelā ptinēt sꝫ tho. i quod quoli. qđ videł hꝛe fꝫita tē de hereditate pꝛna.nō de his que acqrunł/et detētione ꝯgrui tatis nō necessitatis vbi ꝯsuetu do est i oppm̄.Alter.non sequił tho.i hoc ꝑ q facit qđ dicit sco. de translatione dñii auctoritate legis d.15. ¶ Ad euidētiā pred. 11
notādū ꝙ legitima portio q de- beł heredib9 dr portio q ipsis de beł scdm leges.vñ si filii sint qt- tuor vel pauciores: legitima oim ē tertia ps hereditatł Si ꝟo sūt 12
quiqꝫ vel plures : legitima oim erit medietas hereditatis De re siduo vero poterit pr dare vel le gare ad arbitriū suū:hmōi tñ le ges in variis locis abrogantur per oppositas ꝯsuetudines.Uñ in aliqb9 locis nō pt aliqs dare nec legare ecclesiis vel personis extraneis nisi tertiā partē here- ditatł.Uariātur qꝫ hmōi ꝯsuetu dines scdm variationē locoꝝ tā

in rebus mobilib⁹ q̄3 imobilib⁹
sūtq3 obseruāde nisi sint irratio
nabiles. vt ponit ioh. i sūma cō
fessorū.li.2.tit.5.de raptoribus.
q.93. De rationabili ɔsuetudie
dictū est.di.15. agendo de ieiu-
§.12 nio. ¶ Utrū heres teneat ad de
bita ōia d̄fūcti ¶ Ray. distiguit
inter debita et legata. debita si
quidē tenet sine diminutione p̄-
soluere. et hoc si hereditas suf-
ficiat de legatis vero si tot sunt
q̄ non remaneat ei legitia pars
pōt detrahere suā legitimā. Uñ
si heres credit q̄ hereditas non
se extendat vltra debita: nichil
d3 dare de bonis defūcti legata
rijs donec satisfecerit creditori-
b⁹. Religiosus executor ab aliq̄
in sua voluntate vltima deputa
tus/nō pōt (cū velle vel nolle nō
habeat) hmōi officium suscipe
vel exequi: nisi a superiore suo
petita sup hoc licētia et obtenta
li.6. de testamentis et vltis vo-
lūtatib⁹. Tales l3 sint exēptivt
p̄lati tenētur sup his ordinari
is locorum debitā reddere rōnem.
e.ti.lib.7. Fratres minores sup
executiōe testamentorū solū pos
sūt tribuere ɔsiliū de v̄borum signi
ficatiōibus. Exiui.li.7. ¶ Nota
§.13 q̄ non est idē scdm rich. p̄curator
tor et executor. p̄curatores enim
sunt qui negocia dñorum viuorum i
iudicio administrant ad eorum vti
litatē. Executores autē res mor
tuorum distribuūt ad aiarum salutē
et ideo l3 clerici nō debeant esse
dñorum p̄curatores. ex. ne clerici
vel monachi. Sacerdotib⁹. Pos
sūt tamē esse testamētorum execu-
tores. Qñ sūt a testatore plures
executores deputati vno eorum
mortuo vel in remotis agente.
aut id exequi forte nolēte/ne vo
luntatē testatoris ipediri vel ni
miū differri ɔtigat: poterit ali⁹
nisi testator aliud expresserit. of
ficiū executionis iniuncte libere
adimplere li.6.e.ti. Religiosus
¶ Utrū dilatio executionis i ali §.14
quo casu preiudicet aie testato
ris ¶ Rñ. scd3 rich. q̄ sic q: q̄to
citius ecclesie et pauperes q̄bus
legatū est recipiūt illd q̄d testa-
tor eis legauit: tāto citius et fer
uēti⁹ orāt p eo/et ita citi⁹ libera
tur. Si tñ legata sua nūq̄ solue
rēt/nec fore facta sua que prece-
pit emendari p executores suos
emēdarent nec debita soluerēt/
nō p̄pter hoc remaneret i pena
p̄petuo si ante mortē habuerit
voluntatē satisfaciēdi pro posse
tardi⁹ tñ liberaret. Ex quo pat3
q̄ grauiter peccāt executores q̄
sibi ɔmissa nō cōplent oportuni
tate habita ɔpetēti ¶ Testamē §.15
tū cōfirmat per mortem testato
ris. vt ap̄lus i epi. ad hebre. sed
ante mortem mutari pōt q̄cun
q̄ placuerit testatori. Donatio
etiā facta inter virum et vxorem
matrimonio ɔstante confirmat
morte donatoris/nisi per eundē
fuerit reuocata expresse vel taci
te. puta per diuortium. vel si is
cui facta fuerat pri⁹ moriat. ex.
de donatiōib⁹. Int ɔiuges doñ.

Tertius de sepultu- qst.5
ris sunt aliqua vidē
da. Et primo vtrum
mortuis p̄ficiat su-
orum corporum sepul- §.1.
tura. ¶ Respon. secūdum rich.
q̄ nō per se cōditio ei sepulture
et pōpe exequiarū sūt magis fac

laciavivor. q̄ȝ subsidia mortuorū.scđʒ au.i libro de cura ꝑ mortuis agēda. per accidēs tñ ꝓsūt inq̄tū scȝ inspiciētes sepulchra memoriā retinent defūctorū ⁊ ꝓ eis orāt. Un̄ monumētū dr̄ quasi monēs mētē. Ultra hoc ꝓdest sepl'tura i loco sacro. qr̄ freq̄nti⁹ et specialius oratur ꝓ illis qui i loco sacro sūt sepulti Adiuuant̄ etiā suffragijs sctōꝝ qui illorū
§.2. locoꝝ sūt patroni dū ipi ꝑvluos cōmendātur. Luminaria etiā et pāni ⁊ alij sūptus qui fiūt in sepulturis mortuorū possunt prodesse per accidens inq̄stum per talia hoīes excitāt̄ ad ꝯpatiādū et ꝑ ꝯñs ad orandū pro eis et in quantū pauperes īde fructū capiūt ⁊ eccl'ia ꝓpter deum honoratur. et sic sepultura inter ceteras elemosinas cōputatur. Eligere pōt aliquis sepulturam dimissa antiqua etiā i loco minus religioso. extra. e. Cū ďs. li. 6. in fine. ¶ Utrū religiosi possint eligere sepulturā R̄ño. q̄ nō. sȝ sūt apud sua monasteria tumulādi Possent tñ eligere si q̄ñ moriuntur eēnt ab ipsis adeo remoti q̄ ꝯmode portari nō posset ad illa extra. e. Religiosi. li. 6. ¶ Utrum patres possint ꝓ filijs eligere sepulturā. R̄ñdeo possunt eos sepelire vbi voluerint si sint minores seu impuberes: nisi consuetudo loci sit i oppositū. Ipsi aūt filij eligere non possunt nisi post annos pubertatis. extra e. Licet. li. 6. Is ꝗ hȝ domiciliū i ciuitate vel castro si q̄ñq̄ ad villā ruralē se trāsfert recreationis causa vel vt ruralia exerceat/ et non electa sepultura decedit: nō debet sepeliri in eccl'ia dicte ville: sed in sua parrochiali vel poti⁹ in illa in qua maiorum suoꝝ ab antiquo extat sepultura dūmodo absq̄ periculo ad ipam valeat deportari. extra. e. Is qui. li. 6. Mulier que plures viros habuit/ si sepulturā non eligat: est cum viro vltimo cui⁹ domiciliū et honorem retinet tumulāda vt habet̄ ibidē. ¶ Qui decedit nulla sepultura electa dȝ sepelire in sepulchro parentū. vel in parrochiali ecclesia si sit consuetudo. vt dicit. io. anđ. Uiator vero vel alienigena si sepulturam nō elegerit: dȝ sepeliri apud ecclesiam i qua mortuus est: si nimis a ꝓpria parrochia distet. ar. eo. Is qui. li. 6. ¶ Et notandū q̄ q̄ñ q̄s alibi elegit sepulturā: de oībus q̄ illi loco dimittit/ dȝ sua parrochialis eccl'ia habere canonicā portionē q̄ variatur scđʒ varias consuetudines Alicubi enim est medietas/ alicubi tertia/ alicubi quarta. De his tñ qui eligūt sepulturā apud fratres predicatores et minores. ponit̄ q̄ tenētur dare quartā partem parrochiali ecclesie de obuētionibus oīb⁹ tā de funerabilibus q̄ȝ de q̄buscunq̄: ⁊ quocunq̄ relictis distincte vel idistincte. i. q̄ntitate certa vel incerta ad quoscunq̄ certos vsus etiā de quib⁹ quarta dari nō cōsueuit vel alias de iure nō debetur. Itē de oībus datis in morte vel mortis articulo in īfirmitate dātis de qua decessit fratribus ipsis vel alijs pro eis. extra. e. Dudū. in cle. Dn̄r autem data scđʒ io. an. q̄ testator soluit in vita. puta si in infirmitate de

qua decedit legatum soluit. se=
cus esset si ex illa infirmitate nõ
decederet. vt patz ex textu. Reli=
cta vero dñr que i testamẽto vel
vltima voluntate mandat dari
post mortẽ. Funeralia vero que
cum funere portãtur. vt oblatio
nes. Illa vero q̃ ad certos vsus
legãtur de q̃bus de iure canoni=
ca portio nõ debetur: sũt que le=
gantur in ornamentis vel ꝑ eis
fabrice/ luminaribus/ anniuer=
sario/ septimo. 30. ⁊ aliis ad per
§.4 petuum cultum diuinum. extra
de testamẽ. capi. vltimo. ¶ De
his aũt p̃dicti fratres deberent
quartam portionẽ: nisi haberẽt
priuilegiũ i oppositũ nec obstat
ꝙ in illa decretali. Dudum: pa=
pa reuocat priuilegia contraria
q2 hmõi priuilegia citra editio=
nẽ huius decretalis fuerũt ꝑ ali
quos sũmos pontifices ꝯfirma
ta. Continet etiam i illo priuile=
gio ꝙ nõ tenent dare quartam
portionẽ de illis q̃ legãt ꝑ libris
victu idumẽtis ac q̃busdã aliis
ibi deteriatis. Et notãdum ꝙ ꝑ
priuilegia sedis ap̃lice dispensa
tur in iure cõi etiã ꝯsilioꝝ cuius=
mõi est illa ꝯstitutio. Dudũ licz
nõ fiat de ip̃o mẽtio cũ cõstat de
mẽte ꝯcedẽtis. puta qñ ꝯcedunt
nõ ꝑ nimiã occupationẽ vel iad
uertẽtiã/ sz ex certa sñia. vt pz ex
tra de capellis mo. c. penul. in fi
ne. Per locũ a ꝯtrario sẽsu. patz
etiã i glo. ibidẽ ⁊ extra de etate ⁊
q̃litate ordinãdoꝝ. Eã te. Talis
est ꝯfirmatio q̃rũdã priuilegioꝝ
frm miñ. fctã ꝑ eugeniũ q̃rtũ. vt
i p̃ricipio eius exprimit. De hoc
§.5. nota qđ dr in fine di. 18. a Rich.
¶ Ad maiorẽ declarationẽ p̃dis

ctoꝝ notãdũ vt habet i q̃dã tra
ctatu q̃ dr edit9 a doctorib9 bo=
noniẽsib9 sup hmõi canõica por
tione. ꝙ frẽs nõ tenẽt dare q̃rtã
portionẽ ꝺ relictis sibi qñ pbr ꝑ
rochialis est ꝯtent9/ relicto vt le
gato sibi facto ꝑ iure sepulture
vł qñ sup hoc aliq̃d petit ab ami
cis defũcti añ sepulturã vel post
ꝑ iure sibi debito cũ eis ꝯponen
do. q2 tũc tacite iuri suo qđ hz i
4. relictoꝝ fr̃ib9 renũciare ꝯuict
tur. Proponit extra de testã. Of
ficii. vbi dr ꝙ si portionẽ illa ꝯdi
tiõe legauit ep̃o vt cẽt illa ꝯtẽt9
⁊ ep̃s acceptauit. (q2 ꝑ hoc aliis
renũciasse videt) de ceterꝭ nõ po=
terit exigẽ portionẽ. Uocat autẽ
ibi ius sepulture mortuariũ. Dr
etiã i illa decretali. Dudũ Ultra
aũt portionẽ hmõi nichil valeãt
p̃rochiales rectores curati ⁊ p̃la
ti exigere supradicti. Q2 vero vt
fuit dictũ ꝺ. 15. Ignorãtia ⁊ aliq̃
lis coactio excludũt voluntariũ
Predicta nõ videt ꝯ̃ra sacerdotẽ
p̃rochiali ignorãtie legatũ fctm
fr̃ib9 vł ius qđ hz i hmõi legato
vel etiã si q̃si coact9 cõponat cũ
amicis defũcti vidẽs se nõ posse
libẽ hr̃e q̃rtã portionẽ sibi debi=
tã a fr̃ib9. ¶ Quid si testator ali §.6
q̃d reliq̃d suo curato sub ꝯditiõe
p̃dicta ⁊ curat9 ꝯditionẽ nõ acce
ptet/ vel si testator aliq̃d absolu
te seu sñ ꝯditiõe eiđ reliq̃d. Rñ
Frẽs p̃dicti nichil tenẽt dare cu
rato ꝺ legato sibi fctõ/ si illđ qđ
testator sacerdoti suo piunctũ le
gato frm: facit p̃cisse q̃rtã partẽ
Uerbi grã. Testator legat cura
to decẽ/ ⁊ fratrib9 triginta. decẽ
et trigita faciunt quadraginta
et decẽ sũt quarta pars de qua=

drraginta.extra de sepulturis.c.
primo.ꝛ ca.Relatū.ꝛ cap̄. Cum
supvbi dr̄ ꝙ de toto testamento
debet̄ quarta. hoc est de toto re
licto fratrib⁹ et sue ecclie.vt sa=
tis inuit i p̄dict̄ capitulis.alio
quin sacerdos parrochialis ha
beret aliq̄d vltra q̄rtū/ qd̄ tn̄ ha
bere nō dz vt pz ex illa decretali
Dudū prius allegata. Si vero
illud quod testator reliquit sue
ecclie coniunctū legato fratrū ē
minus quarta p̄te puta qꝛ sacer
doti legata sunt octo ꝛ fratrib⁹
triginta tūc curat⁹ aget ad sup
plementū vnde de triginta octo
hēbit quartā p̄tē.s.nouem solid
cū dimidio. Predictis cōcordat
directoriū iuris. addit quoq̄ ꝙ
si fr̄es minores ꝛ predicatores se
pelirēt aliquē q̄ nō elegit apud
eos sepeliri nō deberent quartā
qꝛ decretalis.Dudū.non artat.
Si etiā testator q̄ apd̄ fr̄es eligit
sepulturā leget aliq̄d alicui fra=
tri tanq̄ singulari p̄sone vt oret
pro eo vel qꝛ cōfessor ei⁹ vel rōne
parentele nō debet̄ de hoc quar
ta qꝛ nō debent nisi de hijs q̄ de
bent̄ rōne sepulture vt dicūt pre
dicti.extra de sepult̄.Cū liberū.
Cōcor.ho. Oppm̄ tn̄ hui⁹ tenet
io.an.sup septimū decretalium
47 ¶ Quid ne his q̄ in vna ecclesia
solēt audire diaꝛ i alia recipe sa
cramēta.R⁹.ꝙ portio canonica
dabit̄ ecclie i qua recipiūt sacra
menta extra.e.c.i. ¶ Quid si in
firmus in vna parrochia faciat
se deferri ad aliā/ꝛ ibi moriatur
Rn̄.secundū ray.prima ecclesia
nō pōt hoc priuat̄ canonica por
48 tiōe ar.ex.eo.De his. ¶ Quid si
pprius sacerdos corp⁹ eius qui
alibi se sepeliri elegerat violen=
ter rapuerit. Rn̄o secūdum ho.
Amittit ius qd̄ in eius mortua=
rio haberꝫ ꝛ ossa restituet ex.e.ti.
Cū liberū. Itē si aliq̄s ꝯuentus
totus vel maior pars ei⁹ hoc fe= De
cerit.secus si minor pars vel so= cano
lus p̄latus hoc fecisset. Ponunt̄ nica
autē plures alij casus in tracta por
tu supradicto. q̄ iohāni andree tion
ceterisq̄ doctorib⁹ bononiēsib⁹
attribuit̄ i q̄bus nō debetur ali=
qua portio a b ip̄is fratrib⁹. Pri
mus est qn̄ is qui apud eos ele=
git sepeliri decidit ab intestato
seu qn̄ ab ei⁹ amicis aliqua ip̄is
fratrib⁹ dant̄ hoc patet qꝛ nō de
betur nisi de funeralib⁹ ꝛ de reli
ctis in testamēto. vt pz ex decre
tali.Dudū. Itē non debet̄ qn̄ re
linquēs aliq̄d fr̄ib⁹ alibi sepelit̄ 49
vt pz ex eadē decretali q̄ non lo
quitur nisi de illis q̄ apd̄ eos se=
peliunt̄. Item qn̄ aliquid relin=
quitur ad incertos vsus p̄batur
per argumentū a cōtrario sensu
qꝛ decretalis deterīat hmōi por
tionem deberi de relictis ad cer
tos vsus Oppm̄ tn̄ huius vide=
tur tenere.io. andree super sep=
timū decretaliū. quapropter cū 410
in dubijs via tutior sit eliganda
tutius esset de oībus in testamē
to relictis per eos qui apud fra
tres sepeliunt̄ dare quartā por=
tionē nisi oppm̄ habeant ex pri=
uilegijs. ¶ Pro cui⁹ euidētia sci
endū ꝙ bn̄dictus.xi.concessit in
cōstitutione q̄ incipit Inter cun
ctas et quidā eius p̄decessores
ꝙ nō daret̄ a fratrib⁹ minoribus
portio canonica de relictis i vl=
tima volūtate nisi de illis qui cū
funere portātur lz aūt hoc com

stitutio fuerit per clemētē quītū reuocata. tñ quo ad hoc manet in vigore suo per priuilegiū pauli pape moderni qui ex certa scientia Anno dñi mille. cccc. 65. confirmauit oia priuilegia per quscūq3 romanos pontifices ipis fratribus sub quacunq3 forma verborū ↄcessa. nō obstātib⁹ cōstitutionib⁹ aplicis ceterisq3 cōtrarijs qbuscunq3. Uolebat aūt bñdictus de his qui cum funere portātur dari medietatem. Clemēs aūt tñ ponit quartā ptem notabat quoq3 idē bñdict⁹ quattuor casus de iure ⁊ quiq3 de cōsuetudine a qbus fratres nō poterāt absoluere. Clemēs aūt tñ loquit de casib⁹ epis de iure reseruatis vt patuit ex p̄cedētibus

.§.9 ¶ Pone φ aliquis elegit sepulturam apud aliquem religionē postea intrat i ipsam ⁊ decedit. nūquid locus religiōis tenebit eccl'ie illius in canonicā portionem? Rñ. scd3 ray. φ si trāsit in infirmitate de qua moritur / tenetur. extra eo. De his. secus si transit in sanitate aut etiā in infirmitate de qua non moritur.

.§.10 ¶ Quid de leprosis qui domū intrant leprosor: nūquid p̄sbyter parrochialis petere pōt canonicā portionē? Rñ dēt rob. φ nō p̄t de iure. q2 per idē est ac si trāsierint sani ad religionē / nisi forte morerētur ex violentia lepre. In hoc tñ tenēda ē ↄsuetudo ¶ Notandū φ si aliqs hñs duo domicilia i quib⁹ equaliter moratur eligat alibi sepeliri: eccl'ie domiciliorū diuidēt inter se canonicā portionē. li. 6. e. n. Cū qs. Prohibētur in cimiterio sepeliri pagani et iudei. de con. di. 1. Ecclesiam. Itē excōicati. li. 6. d priuilegiorum. Itē q ex desꝑatione vel ira se iterficiūt. 23. q. 5. Placuit. Recōsiliati sunt sepeliendi et ille in quibus signa pñie apparent ad qđ ꝓbandū sufficit vn⁹ testis 29. q. 6. Qui recedūt Excipiunt illi qui i torneamētis cōgrediēdo letale vulnus accipiant q carere debēt ecclesiastica sepultura l3 eis pñia nō neget et hoc vt alij territi a talib⁹ abstineāt. Dicuntur aūt torneamēta nūdine in qbus milites cōuenire solent causa lucri sicut ad nūdinas. et temere ↄgrediūtur ad ostentionem virium suarū atq3 audacie φ ꝓhibetur q2 īde mortes hoim et pericula animarū sepe prouenīūt. extra de torneamē. c. i. De hoc dicit th. i. 2. 2. q. 40. φ exercitia hoi3 ad res bellicas nō sūt v'r ꝓhibita: sed iordinata ⁊ periculosa ex quibus occisiones ⁊ depredationes ꝓueniūt. Apud añt antiquos exercitationes ad bella sine hmōi periculis erant vt dicit hiero. Milites autē qui ad torneamēta accedūt animo pugnādi: si ibi aliqui occidant licet ipsi nec occidant nec mutilent: nō debēt ad ordines ꝓmoueri. q2 ad rem ꝓhibitā accesserunt pōt tñ cū eis eps dispēsare vt dicūt ray. et rob. de quo vide i aster. li. 1. ibi etiā agitur de his qui bellis intersunt. De interdictis vsurarūs et raptorib⁹ dictū est prius. ¶ Utrū ille qui ex- .§.11 cōicatus est ꝓ manifesto excessu / ⁊ in mortis articulo p p̄sbyterū suū absoluitur debeat cimiteriū denegari et alia ecclīastic-

cā suffragia. Rñ. q̄ nō. vt habet̄
expresse extra de sepul. Parro=
chiano Cōsuetudo tñ est ĩ mltis
dyocesibus q̄ tales in cimiterio
non sepeliantur/nisi primo hita
licētia dyocasani. qꝛ ꝑ hoc ad sa
tisfactionem facilius ꝯpelli pos=
sūt heredes. Cui cōmunicamus
viuo cōicare debemꝰ et defūcto.
extra. e. Ex parte. nisi euidenter
appareat auare non sit ei cōicā
dum. vt cū euidens est aliquē in
mortali pctō decessisse. puta cuꝫ
quis suspēndit se vel precipitat
13. q. ij. Pro ebeūtibus. i textu et
§.12 in glo. ¶ Quid de his qui in pa
tibulo suspēdunt̄? Rñ. si penitue
rit nec cōīo nec sepultura est eis
deneganda. 13. q. ij. Quesitum.
Uerumtñ ad deponēdum eos de
patibulo/licentia iudicis secula
ris requiritur/ne iusticia contē=
ni videtur. ff. de cadauerībꝰ pu=
nitorum. li. 1. et. ij. qui licētiā ne=
gare non debet. vt ibi ponitur.
§.13 ¶ Utrū mulier defūcta ṗgnans
debeat sepeliri? Rñ. scḋꝫ host. si
certū est q̄ partus mortuus sit
tunc mulier cū partu sepelietur.
Si autem certum est q̄ partus
viuit vel dubitatur de hoc tunc
ipsa mortua: est cito baculus in
ore femine ponēdus/debetq̄ sci
di/ꝛ si partus vixit debet bapti=
sari. si vero mortuus est extra ci
miterium sepeliri. ¶ Corpa pa=
ganorum vel excōicatorū si sint
in ecclesia vel cimiterio sepulta
sūt eijciēda si discerni possūt. ali
as nō extra de sepul. sacris. Nec
licet ibi celebrare. de ꝯse. dist. 1.
Ecclīam. Sūtq̄ ecclīa et cimite=
§. riū reconsiliāda extra de cōse.
14. ecclesie. Consuluisti. ¶ Quid si
dubitetur de cadauere vtrū fue=
rit christiani/pagani vel excom
municati. Rñ. Uidet̄ in meliorē
partē iterpretandū: nisi aliqua
probabilitas esset de opposito.
Corpora defūctorū si nō possint
deferri ad locū vbi elegerunt se=
pulturā: sūt i alio loco ad tps se
pelienda. ꝛ post incinerationem
trāsferāda. Oppm aūt faciētes
ipa exenterando aut mēbratim
cōcidēdo ꝑ ipsis trāssereendis dist.
sūt excōicati. et non nisi a papa 46
possūt absolui. vt hētur i quadā
extrauagāti bonifacij. §. cuiꝰ ṗn
cipium. Detestante. ¶ Circa pre
dicta notandū q̄ legare est in vl
tima volūtate aliquā rem alicui
dimittere. Legatū vero dr̄ qḋ in
vltima volūtate alicui dimittit̄.

E orationibꝰ aiaꝝ de q.4
functorū. sciend scḋm §.1
rich. q̄ aie defuncto=
rum in caritate siue
sint in purgatorio siue in ṗadiso
orāt ꝑ nobis. Si eni exñtes i ca
ritate nō cōfirmati ante mortē ꝑ
nobis orabāt: ꝓbabiliꝰ est q̄ ꝑ
nobis orent in caritate ꝯfirmati
Exaudiūtur semꝑ exñtes in pa=
tria ꝑ nobis orādo: qꝛ non orāt
nisi qḋ agnoscunt deū velle. nec
tñ frustra orāt. qꝛ vidēt deū hoc
velle facere ad ṗces eorum. Co=
gnoscūt quoq̄ supplicatiōes q̄s
eis porrigimus in verbo dei qḋ
sēper vident. Exñtes aūt in pur
ga. eoꝝ q̄ hic agimꝰ triplici mō
hñt noticiā. vt dicit august. i li. dl.
de cura pro mortuis agēda. scꝫ 47
ꝑ reuelationē eoꝝ q̄ hic ad eos
moriendo pergūt. seu ꝑ angelos
bonos aut diuina reuelatione.
Prosūtq̄ nob oñes ipoꝝ nisi sit

impedimentũ ex pte nr̃a. nec obstat q̄ sũt in pena: q: tũc orõnes nostre q̄ i pena sum⁹ nõ ꝓdesset. Orant etiam pro se supplicãdo diuine mie vt scd̃z suũ bñplacitũ misereat̃ eoꝝ. qd̃ vallet ad pene eorũ mitigationẽ ⁊ abbreuiationẽ. Adiuuãt̃ quoq; p̄cib⁹ btõꝝ q̄ oĩb⁹ ecclie mẽbris adiutorio suo indigẽtib⁹ subueniũt. hec rich.

dist. 46. Circa disti. 46. Queritur vtrũ de⁹ possit p̄termittere opera iusticie. Ad hoc dicit tho. q̄ lz de⁹ ñ possit facere ꝯtra iusticiã scz eũ q̄ nõ meruit puniẽdo posset tñ facẽ p̄t iusticiã minus puniẽdo. vel penã totalr̃ remittẽdo. Posset quoq; hic distingui de potẽtia absoluta vel ordinata de quo. 44. di. 1. In deo q̄q; est mia q̄ est p̄mptitudo voluntatis ad subueniẽdũ miseris/ seclusa tñ passiõe tristicie de miseria alicui⁹. Maxie aũt deo attribuit̃ mia vñ in psal. nõ tm̃ d̄r misericors sed multũ misericors. et ecclia canit. De⁹ cui ꝓprium est misereri. q: vt dictũ est p̄miat vltra ꝯdignũ ⁊ punit citra ꝯdignũ vt ei ait psal. nõ ꝯtinet i ira sua mias suas. Effectũq; iusticie q̄ ẽ punitio ordinat ad effectũ mie q̄ est saluatio. vñ ꝑpetua dãnatio reproborũ redũdat in gl'iam beatoꝝ. et erit aliqua materia perpetue laudis/ ꝯdecentie diuine bonitatis in electis.

di. 47. In di. 47. agit mgr̃ de vniuersali iudicio Ubi sciẽd̄ q̄ lz i morte q̄lz ascribat̃ regno vel carceri ꝯgruũ tñ ẽ i fine mũdi tota vt multitudo ẽt sil' ascribatur. In quo maifeste nõ tm̃ aie sz etiam corpora totum premium vel supplicium recipient. Erit autez tunc disceptatio ⁊ sententie prolatio vocalis vt videtur innuere euangelium: consciẽtieq; singuloꝝ erũt omibus patẽtes. Que ꝯ formalr̃ ⁊ p̄nt successiue recipi in aliquo: ꝑ p̄nt simul recipi in eodẽ. ⁊ sic intellectiones distincte meritoꝝ siguloꝝ p̄nt simul eẽ in vno itellectu. Approbabũt vero oẽs electi iudicis sñiam. Uñ d̄r in apo. Audiui vocẽ tubaꝝ multarũ in celo dicẽtiũ. All'a/ laus ⁊ gl'ia deo nr̃o: q: vera et iusta iudicia eius sũt. Loc⁹ aũt iudicij erit vallis iosaphat. iuxta iohelis testimoniũ: ⁊ liquis ibidẽ et circũquaq; exñtib⁹. boni ꝟo vt ait apo. rapiẽtur simul i nubib⁹ obuiã xp̄o i aere. ¶ Faciẽ q̄q; iudicij p̄cedet ignis mũdi purgatiu⁹ vt ait psal. q̄ forte vt d̄t sco. non erit nisi indeterminata pte terre ⁊ super terrã successiue mouebit̃ ⁊ tm̃ ascẽdet q̄ntũ ascẽderũt aq̄ diluuij sz augu. vt hr̃ i lr̃a. ¶ Precedet aũt ignis ille iudiciũ vt dicit rich. q̄ntũ ad suũ initiũ/ ꝯcomitabit̃ q̄ntũ ad suũ ꝓgressũ: sequetur vero q̄ntũ ad sue opatiõis cõplemẽtũ. Et incipiet (vt quidam dicũt) purgare in supiori pte a q̄ xp̃s incipiet venire ad locũ iudicij et tunc motus celi cessabit/ et resurgẽt illi q̄ tũc iuenient̃ mortui ⁊ illi q̄ tũc iueniẽtur viuẽtes valde cito moriẽt. ⁊ q̄n statĩ po⁹ predict⁹ ignis descẽdet ⁊ purgabit illud qd̄ inueniet pergãdũ i electis. quo facto stati resurgẽt ⁊ tũc illi ⁊ alij electi q̄ paꝝ resur

De iudicio extremo.

gēt ante eos rapientur sil' obuiā
xp̄o i aere. et hec oīa fiēt anteq̄
xp̄s pueniat ad locū iudicij Et sic
pȝ q̄ xp̄s veniet ad locū iudicij
successiue sicut successiue i celis
ascēdit. iuxta illō Act.1. Sic veni
et cē. Cruciabūt āt ip̄i illo igne
durāte iudicio: ip̄oq̄ cōpleto cū
pte illius ignis ipurior ꝛ sordi=
bus mūdi p̄cipitabūt in infernū
purior aūt ps illi⁹ ignis i p̄iacē
tem materiā resoluet. hec rich.

Quia agit hic de iudicio vi=
qō.2 denda sūt aliq̄ breuiter de
§.1. iudicibus et aduocatis. Et p̄rio
sciēd ſȝ ray. ꝛ host. q̄ nō lȝ iudici
vēdere iustū iudiciū. 11.q.3. Nō
lȝ. Qui aūt accipit pecuniam vt
iudicet vel vt nō male ſȝ bn̄ iudi
cet tenetur restituere ei q̄ dedit.
Si þo ei data fuerit vt male iu=
dicet seu ad ip̄m corrūpendū ne
iusticiā debitā faciat: non dȝ re=
stituere ei q̄ dedit q̄ turpiter de
dit ſȝ ei in cui⁹ iniuriā accepit/ vl'
paupibus. Idē etiā dicēdū si iu
dex accepit pecuniā vt non iudi
caret cū deberet iudicare. 1.q.1.
circa finē. Imperator. et capitulis
sequē. De spōte aūt oblatis cre=
dit ray. q̄ nō debeāt a ptib⁹ illa
recipe pp̄ suspicionē vitandam:
nisi ꝯsideratis circūstātijs supra
positis circa munera agēdo d̄ sy
monia. Quō aūt teneāt iudices
a sede ap̄lica delegati de restitu
tione: hētur ex. de rescriptis. Sta
tutū. §. Insup. libro. 6. Iudex q̄
scienter iniuste iudicauit timore:
cupiditate/ odio/ amore vel alia
quacūq̄ causa: tenet leso satisfa
cere nisi possit iducere illū pro q̄
tulit sniaȝ ad plenariā restituti
onem: vt dicit ray. Iudex vero

ecclesiastic⁹ q̄ cōtra iusticiā ꝛ cō
tra ꝛ sciaȝ i grauamē ptis alteri
us i iudicio q̄cq̄d facit p̄ graȝ vl'
p̄ sordes/ seu prece vel precio: su
spēsus est p̄ annū ab executione
officij ꝛ dȝ cōdēnari ad estimati
onē litis pti quā leserat Et si su=
spēsione durāte ingesserit se diis
officijs: fit irregularis/ nec nisi p̄
papā poterit liberari. ex. de se. ꝛ
re. iu. Cū eterni. li. 6. ¶ Quid si §.2.
iudex nullo mō sniaȝ ferre volu=
erit/ ꝛ iō paup aliq̄s vel ali⁹ ius
suū amittit? Rn̄. ſm ray. ꝛ host.
tenet leso ad estimationem litis
23.q.2. Dn̄s. ¶ Utrū iudici lice §.3.
at iudicare pp̄ probata ꝯtra ve=
ritatē quā ip̄e nouit? Ad hoc di
cūt quidā q̄ si iudex in tali casu
nō pōt inuenire occasionē liberā §.5
di innoxiū: dȝ eū ad supiorē re=
mittere iudicādū. si aūt nec hoc
pōt: nō peccat ſȝ allegata ferēs
sniam: q̄ ip̄e nō occidit eū ſȝ illi
qui asserūt eū nocentē. huius op.
sūt tho. et rich. Rod. vero credit
q̄ iudex eū quē nouit innocentē
nullo mō dȝ ad mortem vel muti
lationē ꝯdēnare/ etiā si si. p̄ior ei
p̄cipiat. ꝛ si hoc faciat mortali
ter peccat ꝛ poti⁹ de oīa mala su
stinere q̄ hoc facere Et dicūt ali
qui q̄ p̄testari dȝ corā cōitate se
nō hēre ꝯscientiā cōdēnādi ip̄m
q̄ scit eū innocētē. et hoc ne cōi=
tas scādalizetur. Sȝ si nō hȝ su
periorē cuȝ nulli subsit nisi deo/
multomin⁹ dȝ ꝯ certā sciam ꝯdē
nare innocētē p̄ quocūq̄ testio=
nio. ppterea dicit. l. Abstez. ff. de
penis sācti⁹ est nocētez ipunitū
relinquere q̄ innocētem dānare §.4
¶ Quid de ministris sniās exeqn̄=
tib⁹ ꝯ innocētes? Dicit ray. q̄ si

mister sciat q̄ ꝯdēnat⁹ ē inocēs nō dꝫ exequi mādatū iudicis se cus si dubitat tūc ei excusaꝛ obe diendo.23.q.1. Quid culpatur. ¶ Notandū q̄ si aliqs ex leuib⁹ iudicijs de bonitate alicui⁹ inci pit dubitare: talis suspicio ē pec catū veniale cū aūt quis ex leui bus incidijs ꝑ certo maliciā al= teri⁹ estimat: si sit de aliquo gra ui/est pctm̄ mortale. cū non sit si ne ꝯtēptū ꝑximi scd̄m tho. i sum ma ꝛ est iudiciū temerariū De q̄ dicit dn̄s i euāge. Nolite an̄ tp̄s iudicare temerariū etiā est iudi care de futuro euētu alicui⁹ Un̄ dicit ibi gl. Nescim⁹ q̄lis futur⁹ ē q̄ nūc apparet mal⁹. d cui⁹ cor rectione desꝑare temerariuꝫ est.

§. 5. Aduocat⁹ q̄ sciēter defēdit cām iiustā grauiꝛ peccat: vt di. tho. i 2.2. q: illicitū est cooꝑari alicui ad malū faciendū siue ꝯsulēdo siue alias. Si aūt ignorāter iiu= stā cām defendit: excusaꝛ eo mō quo ignorātia excusare pōt. Si ꝟo i pricipio credidit iustā cām eē et in ꝓcessu appareat iniusta nō dꝫ ꝓpter hoc eā ꝓdere secre ta sue cāe alteri pti reuelādo: sꝫ dꝫ eā deserere/ vel eū cuius cām agit ad cedēdū inducere seu ad cōponēdum sine dāno aduersa= rij. hec tho. In cā aūt q̄diu du bia est: bn̄ pōt aduocat⁹ patro= cinari scd̄m rod. Debit⁹ modus aduocandi scd̄m ray. est vt non producat falsa instrumēta: neq̄ testes falsos. neq̄ q̄rat i ḡuamē ptis alteri⁹ dilatiōes nō necessa rias. Si aūt p cauillationē suaꝫ abstulit aduersario suo bonam cām vel eū grauauit idebite: te= neꝛ satisfacere. teneꝛ ēt his q̄bus ꝑstitit auxiliū si ꝓpter suā ifide litatē vel negligentiā cām iustā amiserunt. et hoc qn̄ iactabat se scientē ꝛ nō erat. vt dꝫ rod. §. 6 ¶ Ad uocato defēdēti iustā cāꝫ licitū ē occultare ea q̄b⁹ ipediri possꝫ ꝓcessus ei⁹ nō aūt licꝫ eivti aliq̄ falsitate sꝫ tho. Aduocat⁹ scd̄ꝫ ray. pōt petere moderatū salari um. siue ab initio faciēdo pactū. siue postq̄ finita est causa. scd̄m q̄titatē causeꝛ laborē aduocati ōis/ sciamꝛ honestatē aduocatꝫ ꝛ ꝯsuetudinem regionis. 3. q. 7. Tria. §. apud vrbē. Si aūt sala= riū extorsit plusq̄ debuit restitu ere teneꝛ. si tn̄ sine fraude et do= lo spontē oblata recipiat: nō te= neꝛ ad restitutionē. Aduocatus scd̄m tho. teneꝛ cause pauperis ꝑocinari qn̄ nō apparet q̄liter possit ei subueniri in ꝓptu. et idē dicēdū de alijs necessitatib⁹ sicut s̄nia nō dꝫ eē venal: sic nec testioniū. vt dicit aug. Nō lꝫ sa= cerdotib⁹ ferre testioniū in cau sa sāguis vt pꝫ ex his q̄ dicta sūt de homicidio ¶ Notandū scd̄m tho. i. 2. 2. q̄ si q̄riꝛ testioniū pro deliberatiōe hois a q̄cūq̄ pena vel dāno iniusto: teneꝛ hō ad te= stificādū ꝛ si testioniū nō req̄raꝛ teneꝛ facere qd̄ i se ē vt veritatē de nūciet alicui q̄ ad hoc ꝓdesse pos sit iuxta illō psal. Eripe paupe rē ꝛ egenū de. m. pc. li. Si ꝟo q̄ri tur testioniū suꝑ his q̄ ptinēt ad dānationē alicui⁹: non teneꝛ hō ferre testioniū nisi cuꝫ a supiori cui obedire teneꝛ i his q̄ ad iusti ciā ptinēt cōpellitꝛ nec teneꝛ fer= re testioniū i occultis sꝫ in mani festis. ꝛ i his in q̄b⁹ ifamia p̄cessit. Accusatores dn̄r large non

§. 7 de te stio= nio dan= do qn̄ te neꝛ et qn̄ non.

§. 8.

solū q̄ accusāt aliū de crimie ad penā canonicā vel legalē: sꝫ eē q̄ denūciāt crimē alicui⁹ ad p̄niaꝫ pagēdā. Et vtriq̄ dꝫt ꝓcedere ex caritate: vt. s. accusati corrigantur ⁊ ceteri terreant. Siue enim plectēdo siue ignoscēdo. hoc solū bn̄ agit vt vita hoim corrigat vt dicit aug. Et caueāt vtriq̄ sibi ne publicēt crimē nisi ꝓbationes patas hēant. Est ēt p̄mittēda admonitō caritatiua de quo dictū est supra. hec ray. Actō āt dr ius ꝓsequēdi i iudicio qd̄ sibi debet. Acta ꝟo dn̄r publice scripture negociorū que geruntur ordinem continens.

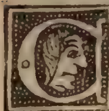

dist. 48. §.1. Circa di. 48. i qua magr̄ determiat de his q̄ ptinēt ad ꝑsonā iudicis. ¶ Sciēduꝫ q̄ xp̄us in forā hūana iudicabit / n̄ p̄ncipal'r sꝫ sub auctoritatie. Judicare ei p̄ricipal'r ꝯpetit xp̄o in q̄tū de⁹. Uidebitur aūt xp̄s i assūpta hūanitate tā a bonis q̄ a malis vt pꝫ i euāgelio vbi dr̄ q̄ videbit cū ptāte magna et maiestate q̄ visio erit terribilis reprobis et delectabilis electis. bonis ꝟo vltra hoc gl'iaꝫ aie ac ipsā ditatē ocl'o mētali clare videbūt in q̄ sūme delectabūt. Precedēt quoq̄ al- sig̃ iudiciū vt testat euāg. Erūt signa. ⁊c. De illis ꝟo signis q̄ dicit hiero. se repisse in libris ānalib⁹ hebreoꝝ ē icertū cū ibi sint q̄dā q̄ parū hn̄t verisimilitudis vt di. Rich. Erūt āt reprobi i terra ad sinistrā iudicis electi ꝟo i aere ad dexterā. Juxta illud ad thes. Rapiemur Job 10. in aera. Per hoc q̄ dr̄ iob. 10

designat q̄ hoc erit aū iu'b. ⁊ nō tm̄ post q̄n cū iudice ibūt i celis Uiri tn̄ ꝑfecti eminētib⁹ ⁊ magis §.2.
ꝓpe iudicē erūt. ¶ Cōpletū aūt iudicio nō erit actio ⁊ passio elemētoꝝ adiuicē: nec ḡnatio i his iferiorib⁹ cui⁹ nō erit cā totalis cessatio mot⁹ celi: q: ad p̄ces iosue sol ⁊ lūa stetert. ⁊ si talia corpora celestia nō stetissēt tot⁹ ordo corpoꝝ celestiū fuisset īmutat⁹ Nec pp h⁹ omisit iosue pugnare nec cessauert oēs actiōes naturales p totū mūdū Alia igr̄ rō h⁹ assig̃t. q: cā pria sn̄ q̄ nl'la creatura p̄t i suā actionē nō coopabit cāis scd̄is ad hmōi opatiōes Tūc aūt augebit lux corpoꝝ celestiū iusta illd̄ ysa. Erit lux lune sicut lux sol': vt electi deū i se ꝯtēplātes / ipꝫ etiā ꝯtēplet i suis effectib⁹ spūalib⁹ ⁊ corꝑalib⁹: ⁊ i corꝑib⁹ delectabit ocl's corꝑalis §.2
Tūc eē erit bonitas in creaturꝭ quā redrit opti⁹ vniuersi ordo p ꝯpationē ad iusticie sapie ⁊ mie die manifestationē. ¶ Eadē aūt §.3.
crux n̄ricro i q̄ crucifix⁹ ē dn̄s portabit ad iudiciū misterio āgelorū vt reprob̄ sit maior ꝯfusio ⁊ electis exp̄ssior materia assurgēdi i laudē xp̄i. nec est icōueniēs si p diam potētiā i ꝑpetuū conseruetur. vt dicit Rich. dist.
In di. 49. agit magr̄ de re 49.
tributiōe iustoꝝ. Ubi sciēdū q̄ §.1.
dup. est btitudo. s. increata q̄ est obm̄ btificū. s. ipē de⁹ et beatitudo creata q̄ ꝯsistit i ꝯiūctiōe nature intellectualis ad obm̄ btisi cū p actū intellectus ⁊ volūtatꝭ. Un̄ retributio iustoꝝ ꝯsistit maxie in visione clara die essētie q̄tū ad intellectū / et fruitione seu dl.sc

dilectione ꝯñte talē visionē q̄tū ad volūtatē: p quā aia totaliter q̄ctaꝛ in obiecto btifico Juxta il lō psal. Satiabor cū ap. g. t. An aūt ꝯsistat btitudo pricipali⁹ i actu intellect⁹ vel volūtatis sūt opiñ. varie. Scðz āt Rich. ꝛ sco. principaliter consistit in actu vo luntatis que est regina in regno aie impans itellectui ꝛ aliis po tētiis/cui subseruit intellect⁹ si cut lūis portitor dño suo. Secu ra quoqꝫ ē aia de ppetuitate cō iūctionis sue ad obm̄ btificum.

¶ Erit aūt maior btitudo p⁹ re surrectionē q̄añ. q̄r vt di. aug. s̄r geñ. Aie a corpe sepate iest q̄dā naturalis appetit⁹ corpis admi strādi: q̄ retardaꝛ q̄dāmō ne to ta itētiōe i deū tēdat. ¶ Erūt ēt

§. 2. i corpe g̃ioso q̄ttuor dotes. s. im passibilitas/claritas/subtilitas ꝛ agilitas. De qb⁹ di. apo. i epi. ad cori. Seiaꝛ i corruptiōe/sur get in incorruptiōe. s. q̄tum ad ipassibilitatem. Seiaꝛ i ignobi litate surget in g̃ia. s. q̄tum ad claritatē. Seminaꝛ i ifirmitate surget in virtute. s. q̄tū ad subti litatem per quā poterit esse cuꝫ corpore nō g̃ioso. Eeffect⁹ siq̄dē dimēsionis est loci repletio: pōt aūt esse cā sine suo effectu sicut color sine calefactione. Semina tur corpus aiale: surget spūale q̄tum scꝫ ad agilitatem.

di. 50 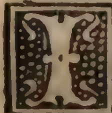N distin. 50. magr̄ agit de retributiōe iniquoꝝ. Ub: sciē dū q̄ tanta erit re probor miseria vt ad ipsā euadēdaꝫ vellēt ñ eē. iuxta illō apo. Jn di ebus illis q̄rēt hoies mortē ꝛ nō inueniēt: desiderabūt mori ꝛ fu giet mors ab ipsis. Affligēꝛ aūt maxie de amissiōe g̃ie quē lꝫ nō videāt cū nō videāt diam essētiā nec btōs ipa fruentes: de ipa tñ hñt noticiā. Nullū ei videt dāna tū q̄ tenuerit fidē ꝛ bonos mores Uñ cogiꝛ itellect⁹ eoꝝ assētire q̄ v̄a ē sacra scriptura ꝛ q̄ bti hñt bōa q̄ eis i sacra scriptura pmit tunꝛ. Et q̄uis ex multiplicatiōe dānatoꝝ augeaꝛ pena eoꝝ tñ i tm̄ excrescit i eis iuidia ꝛ odiū q̄ pl⁹ eligerēt magis torq̄ri cū mltis q̄ min⁹ cū paucis. Uñ vellēt oēs eē dānatos iuxta illud ysa. Tu vulnerat⁹ es sicut ꝛ nos q̄r tñ sci unt q̄ nō oēs dānabūtur pl⁹ vel lēt illos ad q̄s naturalr̄ afficiū tur dānationē euadere q̄ alios ꝛ iō ille diues dānat⁹ de q̄ habeꝛ in euāgelio cupiebat frēs suos dānationē euadere. Ecōtra aūt bti i dia essētia i qua vident q̄c quid videre volūt: vidēt penam dānatoꝝ q̄ nec a deo nec beatis ē simplr̄ volita/vt dt sco. sꝫ scðm q̄d. s. pp iusticiā iq̄tū. s. natura exñs sub culpa ordiaꝛ p penam q̄r de⁹ cui ppriū ē misereri nec le taꝛ i pditione morientiū. Uñ q̄si dolēdo p ysa. di. heu ꝯsolabor d̄ hostib⁹ meis. Q̄r v̄o appetit⁹ cu iuslꝫ bti est ꝯformis diē volūtas ti iō ñ appetit aliq̄s actu elicito maiorē g̃iamq̄ hēat: sꝫ tm̄ scðꝫ merita. Uñ lin⁹ vult mai⁹ bonū btē virgini q̄ sibi: cū ipa magis meruerit. Q̄r tñ q̄lꝫ post deū te neꝛ pl⁹ se diligere q̄ aliū: ideo li nus ꝛ q̄cūqꝫ ali⁹ pl⁹ ꝛ intensius vult sibi btitudinē q̄ btē virgi ni: et plus de sua gaudēt sicut q̄ lꝫ plus tenetur fugere i se pctm̄ de pe nis i pioꝝ

mortale q̄ꝫ i quocūqꝫ alio. ¶ Et lꝫ denariꝰ seu dia eēntia sit oībꝰ cōis: nō tñ btitudo eēntialr / qꝛ ip sā vnꝰ alio clariꝰ ituebit / corpus qꝫ vnius erit clariꝰ alio sicut stel la differt a stella i claritate. Qđ aūt di. aug. qꝫ oīꝫ erit par gaudi um: intelligit̄ extēsiue tm̄. qꝛ qlꝫ gaudebit de quolꝫ ⁊ de oībꝰ de q̄bus aliꝰ gaudebit. qꝛ qlꝫ vult qđ aliꝰ vult: nō tñ pari affectu. hec scotus ¶ De multis dubijs q̄ circa btitudinē q̄ri possent: cā breuitatis supsedo siq̄dē vtilius est ad ipam obtinēdā laborare: q̄ꝫ varia dubia circa ipsā curio se discutere. Quā nobis cōcede re dignetur dn̄s iesus q̄ suis fi delibus suo precioso sanguie ip sam acquisiuit. Amen.

¶ Explicit quartꝰ sn̄iaꝝ. M. Ni colai dorbelli. ordis minorum.

¶ Declaratiōes quorūdā ter minorū theologaliū secūdū do ctrinaꝫ. illuminati doctoris hic incipiunt.

Ut nouiter ad facultateꝫ theologicam accedentes claram habeāt noticiam de noi nibus q̄ de deo dn̄r: idcirco pro eorum faciliori declaratiōe hec sunt tractanda. ¶ Primo enim tractabitur de diis nomiuibus. Scđo de eorum sufficienti diui sione. Tertio de eoꝝ significati one. Quarto de ipsoꝝ termino rū mō supponendi. Quito de eo rū silogisatione. ¶ Quantū ad primū est primo sciēdū de diuisi one noim. ⁊ iō notādū est qꝫ diui norū nominū q̄dā sūt ꝓpria ⁊ q̄ dā trāslatia siue p similitudinē dicta. exēplū primi: vt deus tri nitas. exēplū scđi. vt lux cādor: et filia. Nominum vero q̄dā dn̄r de deo sub rōne ꝓpria accepta et q̄dā dn̄r de deo ad creaturas et illorū triplex reperitur diffe rentia. nā quedā dn̄r ad creatu ras de possibili: vt cātiuum / gu bernatiuū: et similia. Quedā ve ro in ordine ad ipsā creaturam per aliqđ opus: vt hō mortalis que deo cōpetūt per cōicatione ydiomatū. Quedā vero in ordi ne ad creaturas gn̄ aliter respe ctu actualitatis existētie eorum vt sūt deus: refugiū creator: et similia. Nominū vero q̄ de deo dn̄r sub propria ratione: triplex reperitur differentia. Nam que dam sūt essentialia: et quadam personalia: quedam notionalia. ¶ Essentialia sunt vt trinitas: deitas ⁊ similia. Notionalia sūt vt inascibilitas / paternitas et si milia. Personalia sunt in dupli ci differentia: naꝫ quedā eorum sūt cōia aliqua ꝓpria. Cōia sūt q̄ de oībꝰ psonis in plurali et de quolibet eoꝝ in sigulari dn̄r. vt psōa / suppositū / ypostaticis: ⁊ si milia. Quedam vero sūt q̄ nō di cunt̄ de oībus psonis sed tantū de duabꝰ vt spirator / qđ p̄cise cō petit patri ⁊ filio i diuinis: qm̄ am bo spirāt spiritūsāctū. ⁊ iste ter minꝰ spūs. s. ꝓcedēs tm̄ cōpetit spūisctō. Nota qꝫ hoc nomē spi rator cōpetit patri et filio nō tñ vt duo principia: sed vt vnū pn̄ cipiū q̄ pater ⁊ filius cōcurrūt simul ad processionem spūssāctī nō tñ vt duo pricipia sed vt vnū nec obstat qꝫ sint due psone rea liter distincte: ideo hec est catho lica pater et filius sunt spirātes spiritum sanctum et tamen hec

ꝫ heretica pat et filius sūt spiratores spūssācti. eo qꝛ spirationes in numero plurali dicūt princi= pia distincta i diuis: quod ē heretícū i diuinis. Noia ꝑo psonalia sūt pater ꝛ filius ꝛ spūsſctūs siue donū. Noia vero essentialia sūt in triplici differentia. Nam quedā sūt ꝑ modum substantie vt deus essentia/substātia/ens/ et similia. Quedā ꝑ modū q̄titatis vt imensus: eternus: et similia: ꝛ sic apparet qꝫ quattuordecim sunt mēbra predictorum noim. nā trāslatiua capiūt vnū mēbrū / ea vero q̄ dnr in ordine ad creaturas capiūt tria. et sic sunt quattuor: et illaq̄ cōpetūt deo i se capiūt quattuor ꝛ sic sūt octo. illa ꝑo eentialia capiūt tria ꝛ sic sunt vndeci. Simil'r psonalia capiūt tria/ꝛsic sūt q̄ttuordecim. Sic ergo patet primū puta gn̄alis diuisio noim diuinorum

Quātū ad scd̄z de eoꝝ sufficiēti diuisiōe ē notādūz qꝫ notiōes sūt quiqꝫ. s. p̄nitas i nascibilitas/filiatō cōis spiratō ꝛ processio. due prie. s. p̄nitas ꝛ inascibilitas sūt p̄ris nō filij. tercia filij. quarta p̄ris ꝛ filij. q̄nta est spūsſcti. Unde notādū qꝫ tres sūt ꝑprietates psonales ꝑprie loquēdo: p̄nitas/filiatio ꝛ ꝑcessio vl' spiratio. qꝛ psōalis ꝑprietas dr̄ q̄ vni soli cōuenit: imo eā ab oi alio distiguit ꝛ hoc realit' Relatiōes sunt quattuor. Pria ē p̄ris ad filiū. s. p̄nitas / scd̄a ē filij ad p̄rem. s. filiatio / tercia ē p̄ris et filij ad spūsſctū. s. cōis spiratio quarta spūssācti ad patrē ꝛ filiū. s. ꝑcessio. Unde nota qꝫ ois relatio est notio/non autē ecōuerso. Nā ista notio inascibilitas q̄ p̄ri ꝯuenit nō dr̄ ad aliq̄d eo qd̄ p̄r est a nullo: iō ista talis notio nō dr̄ relatio. Scd̄o notādū est qꝫ notiones h̄nt multa noia. Dn̄r eni notiōes eo qꝛ psonas notificāt. Dn̄r scd̄o distictiones: qꝛ psonas distingunt. Dn̄r etiā tertio relationes: eo qꝛ psone ad inicē referūtur. Dn̄r etiā quarto ꝑprietates eo qꝛ sūt proprie psonis quib⁹ isūt. Un̄ nota qꝫ ꝑprietas/notio ꝛ relatio differūt qm̄ ꝑprietas dr̄ iq̄tū ꝯuenit vni soli. Notio āt dr̄ iq̄tū ē principiū cognoscendi. Relatio aūt inq̄tum dicit hitudinē ad alterū. Quarū notionū sic sufficientia pōt hēri Nā ois psona dia: aut est deus/aut deus de deo. et hoc dupliciter. qꝛ vel nascēdo/ꝛ sic ē nascibilitas vel filiatio aut procedendo/et sic est ꝑcessio vel spiratio passiua aut de⁹ a quo ē deus ꝛ hoc dupl'r/ aut ꝑ generationē et sic est p̄nitas. aut ꝑ spirationē: ꝛ sic est spiratio actiua.

His ita qꝫ visis ꝛ p̄missis notāde sunt alique regule notionum quaꝝ pria talis est qꝫ nulla notio de alia p̄dicatur affirmatiue hec eni ē falsa p̄nitas ē filiatio Scd̄a regula est qꝫ q̄lz notio ē illa psona cui⁹ est notio siue psona. nā hec est vera: p̄r ē p̄nitas ꝛ ecōuerso. sil'r filius est filiatio. Tertia regula est q̄libet notio ē idē cū essētia dia. hec ei est vera paternitas ē essētia dia sil'r filiatio est essentia dia. ꝛ sic de alijs. Quarta regula est qꝫ oēs notiones sunt vna essentia. Quita regula ē qꝫ oēs notiones sūpte abstractiue predicātur de essentia

Notio

lacis viuoꝝ q̄ ſubſidia mortuo=
rū. ſcdʒ au. i libro de cura ꝓ mor
tuis agēda. Per accidēs tñ ꝓſūt
inq̄tū ſcʒ inſpiciētes ſepulchra
memoriā retinent defūctoꝝ ꝛ ꝓ
eis orāt. Uñ monumētū dr̄ qua
ſi monēs mētē. Ultra hoc ꝓdeſt
ſepltura i loco ſacro. q2 freq̄nti⁹
et ſpecialius oratur ꝓ illis qui i
loco ſacro ſūt ſepulti Adiuuant̄
etiā ſuffragijs ſctoꝝ qui illoꝝ
§.2. locoꝝ ſūt patroni dū ipſi ꝓ viuos
cōmendātur. Luminaria etiā et
pāni ꝛ alij ſūptus qui fiūt in ſe=
pulturis mortuoꝝ poſſunt pro=
deſſe per accidens inq̄tum per
talia hoies excitāt̄ ad ꝯpatiādū
et ꝑ ꝯñs ad orandū pro eis et in
quantū pauperes idē fructū ca
piūt ꝛ eccl'ia ꝓpter deum hono=
ratur. et ſic ſepultura inter cete=
ras elemoſinas cōputatur. Eli=
gere pōt aliquis ſepulturam di
miſſa antiqua etiā i loco minus
religioſo. extra. e. Cū q̄s. li. 6. in
fine. ¶ Utrū religioſi poſſint eli=
gere ſepulturā Rñ. q nō. ſʒ ſūt
apud ſua monaſteria tumulādi
Poſſent tñ eligere ſi qñ moriun=
tur eēnt ab ipſis adeo remoti q
ꝯmode portari nō poſſēt ad illa
extra. e. Religioſi. li. 6. ¶ Utrum
patres poſſint ꝓ filijs eligere ſe=
pulturā. Rñdeo poſſunt eos ſe=
pelire vbi voluerint ſi ſint mino=
res ſeu impuberes: niſi conſue=
tudo loci ſit i oppoſitū. Ipſi aūt
filij eligere non poſſunt niſi poſt
annos pubertatis. extra e. Li=
cet. li. 6. Is q̄ hʒ domiciliū i ciui
tate vel caſtro ſi qñq3 ad villā ru
ralē ſe trāſfert recreationis cau
ſa vel vt ruralia exerceat/ et non
electa ſepultura decedit: nō de=
bet ſepeliri in eccl'ia dicte ville:
ſed in ſua parrochiali vel poti⁹
in illa in qua maiorum ſuoꝝ ab
antiquo extat ſepultura dūmo=
do abſq3 periculo ad ipām vale
at deportari. extra. e. Is qui. li.
6. Mulier que plures viros ha=
buit/ ſi ſepulturā non eligat: eſt
cum viro vltimo cui⁹ domiciliū
et honorem retinet tumulāda vt
habet̄ ibidē. ¶ Qui decedit nul=
la ſepultura electa dʒ ſepelire in
ſepulchro parentū. vel in parro
chiali eccleſia ſi ſit conſuetudo. 44
vt dicit. io. an̄d. Uiator vero vel
alienigena ſi ſepulturam nō ele=
gerit: dʒ ſepeliri apud eccleſiam
i qua mortuus eſt: ſi nimis a ꝓ=
pria parrochia diſtet. ar. eo. Is
qui. li. 6. ¶ Et notandū q qñ q̄s
alibi elegit ſepulturā: de oibus
q̄ illi loco dimittit/ dʒ ſua parro
chialis eccl'ia habere canonicā
portionē q̄ variatur ſcdʒ varias
conſuetudines Alicubi enim eſt
medietas/ alicubi tertia/ alicubi
quarta. De his tñ qui eligūt ſe=
pulturā apud fratres predicato
res et minores. ponit̄ q tenētur
dare quartā partem parrochia
li eccleſie de obuētionibus oib⁹
tā de funerabilibus q̄ de q̄buſ=
cunq3: ꝛ quocunq3 relictis diſtin
cte vel idiſtincte. i. q̄titate certa
vel incerta ad quoſcunq3 certos
vſus etiā de quib⁹ quarta dari
nō cōſueuit vel alias de iure nō
debetur. Itē de oibus datis in
morte vel mortis articulo in infir
mitate dātis de qua deceſſit fra
tribus ipſis vel alijs pro eis. ex=
tra. e. Dudū. in cle. Dñr autem 45
data ſcdʒ io. an. q̄ teſtator ſoluit
in vita. puta ſi in infirmitate de

qua decedit legatum soluit. secus esset si ex illa infirmitate nõ decederet. vt patz ex textu. Relicta vero dñr que i testamẽto vel vltima voluntate mandat dari post mortẽ. Funeralia vero que cum funere portãtur. vt oblationes. Illa vero q̃ ad certos vsus legãtur de q̃bus de iure canonica portio nõ debetur: sũt que legantur in ornamentis vel p eis fabrice/ luminaribus/ anniuersario/ septimo. 30. ⁊ aliis ad perpetuum cultum diuinum. extra de testamẽti. capi. vltimo.
§. 4 ¶ De his aũt p̃dicti fratres deberent quartam portionẽ: nisi haberẽt priuilegiũ i oppositũ nec obstat q̧ in illa decretali. Dudum: papa reuocat priuilegia contraria q: hmõi priuilegia citra editionẽ huius decretalis fuerũt p aliquos sũmos pontifices ɔfirmata. Continet etiam i illo priuilegio q̧ nõ tenent dare quartam portionẽ de illis q̃ legãt p libris victu idumẽtis ac q̃busdã aliis ibi deteriatis. Et notãdum q̧ p priuilegia sedis aplice dispensatur in iure cõi etiã ɔsilioꝝ cuiusmõi est illa ɔstitutio. Dudũ licz nõ fiat de ipo mẽtio cũ cõstat de mẽte ɔcedẽtis. puta qñ ɔcedunt nõ p nimiã occupationẽ vel iaduertẽtiã/ sz ex certa sñia. vt pz extra de capellis mo. c. penul. in fine. Per locũ a ɔtrario sẽsu. patz etiã i glo. ibidẽ ⁊ extra de etate ⁊ q̃litate ordinãdoꝝ. Cã te. Talis est ɔfirmatio q̃rũdã priuilegioꝝ frm̃ miñ. fctã p eugeniũ q̃rtũ. vt i principio eius exprimit. De hoc
§. 5. nota qđ dr in fine di. 18. a Rich. ¶ Ad maiorẽ declarationẽ p̃dictoꝝ notãdũ vt habet i q̃dã tractatu q̃ dr edit⁹ a doctorib⁹ bononiẽsib⁹ sup hmõi canõica portione. q̧ fres nõ tenẽt dare q̃rtã portionẽ đ relictis sibi qñ pbr prochialis est ɔtent⁹/ relicto vt legato sibi facto p iure sepulture vl qñ sup hoc aliq̃d petit ab amicis defũcti añ sepulturã vel post p iure sibi debito cũ eis ɔponendo. q: tũc tacite iuri suo qđ hz i 4. relictoꝝ frĩb⁹ renũciare ɔuicitur. Proponit extra de testa. Officij. vbi dr q̧ si portionẽ illa ɔditiõe legauit epo vt eẽt illa ɔtẽt⁹ ⁊ eps acceptauit. (q: p hoc aliis renũciasse videt) de ceterꝭ nõ poterit exigẽ portionẽ. Uocat autẽ ibi ius sepulture mortuariũ. Dr etiã i illa decretali. Dudũ Ultra aũt portionẽ hmõi nichil valeãt prochiales rectores curati ⁊ plati exigere supradicti. Q: vero vt fuit dictũ đ. 15. Ignorãtia ⁊ aliq̃lis coactio excludũt voluntariũ predicta nõ videt p sacerdotẽ prochiali ignorãtie legatũ fctm̃ frib⁹ vl ius qđ hz i hmõi legato vel etiã si q̃si coact⁹ cõponat cũ amicis defũcti vidẽs se nõ posse libẽ hr̃e q̃rtã portionẽ sibi debitã a frib⁹. §. 6
¶ Quid si testator aliq̃d reliq̃d suo curato sub ɔditiõe p̃dicta ⁊ curat⁹ ɔditionẽ nõ acceptet/ vel si testator aliq̃d absolute seu sñ ɔditiõe ei đ reliq̃d. Rñõ. Fres p̃dicti nichil tenẽt dare curato đ legato sibi fctõ/ si illđ qđ testator sacerdoti suo ɔiunctũ legato frm̃: facit p̃cise q̃rtã partẽ Uerbi grã. Testator legat curato decẽ/ ⁊ fratrib⁹ triginta. decẽ et trigita faciunt quadraginta et decẽ sũt quarta pars de qua-

dragintæ. extra de sepulturis.c. primo. ꝛ ca. Relatū. ꝛ cap̄. Cum sup ubi dr̄ ꝙ de toto testamento debet quarta. hoc est de toto relicto fratrib⁹ et sue ecclīe. vt satis innuit i p̄dictꝫ capitulis. alioquin sacerdos parrochialis haberet aliq̇d vltra q̇rtū / qḋ tn̄ habere nō dꝫ vt pꝫ ex illa decretali Dudū prius allegata. Si vero illud quod testator reliquit sue ecclie coniunctū legato fratrū ē minus quarta p̄te puta qꝛ sacerdoti legata sunt octo ꝛ fratrib⁹ triginta tūc curat⁹ aget ad supplementū vnde de triginta octo hēbit quartā p̄tē. s. nouem solid cū dimidio. Predictis cōcordat directoriū iuris. addit quoqꝫ ꝙ si f̄res minores ꝛ predicatores sepelirēt aliquē q̇ nō elegit apud eos sepeliri nō deberent quartā qꝛ decretalis. Dudū. non artat. Si etiā testator q̇ apḋ f̄res eligit sepulturā leget aliq̇d alicui fratri tanq̄ singulari p̄sone vt oret pro eo vel qꝛ cōfessor ei⁹ vel rōne parentele nō debet dc hoc quarta qꝛ nō debent nisi de hijs q̄ debent rōne sepulture vt dicūt predicti. extra de sepult. Cū liberū. Cōcor. ho. Oppm̄ tn̄ hui⁹ tenet io. an. sup septimū decretalium

47 ¶ Quid ne his q̇ in vna ecclesia solēt audire diaꝛ i alia recipe sacramēta. R°. ꝙ portio canonica dabit ecclīe i qua recipiūt sacramenta extra. e. c. i. ¶ Quid si infirmus in vna parrochia faciat se deferri ad aliā / ꝛ ibi moriatur Rn̄. secundū ray. prima ecclesia nō pōt hoc priuat canonica por

48 tiōe ar. ex. eo. De his. ¶ Quid si p̄prius sacerdos corp⁹ eius qui alibi se sepeliri elegerat violenter rapuerit. Rn̄o secūdum ho. Amittit ius qḋ in eius mortuario habet ꝛ ossa restituet ex. c. ti. Cū liberū. Itē si aliq̇s ꝯuentus totus vel maior pars ei⁹ hoc fecerit. secus si minor pars vel solus p̄latus hoc fecisset. Ponunt autē plures alij casus in tractatu supradicto. q̇ iohāni andree ceterisqꝫ doctorib⁹ bononiēsib⁹ attribuit i q̇bus nō debetur aliqua portio ab ip̄is fratrib⁹. Primus est qn̄ is qui apud eos elegit sepeliri decidit ab intestato seu qn̄ ab ei⁹ amicis aliqua ip̄is fratrib⁹ dant hoc patet qꝛ nō debetur nisi de funeralib⁹ ꝛ de relictis in testamēto. vt pꝫ ex decretali. Dudū. Itē non debet qn̄ relinquēs aliq̇d f̄rib⁹ alibi sepelit 49 vt pꝫ ex eadē decretali q̄ non loquitur nisi de illis q̇ apḋ eos sepeliunt. Item qn̄ aliquid relinquitur ad incertos vsus, p̄batur per argumentū a cōtrario sensu qꝛ decretalis deterīat hmōi portionem deberi de relictis ad certos vsus Oppm̄ tn̄ huius videtur tenere. io. andree super septimū decretaliū. quapropter cū 410 in dubijs via tutior sit eligenda tutius esset de oībus in testamēto relictis per eos qui apud fratres sepeliunt dare quartā portionē nisi oppm̄ habeant ex priuilegijs. ¶ Pro cui⁹ euidētia sciendū ꝙ bn̄dictus. xi. concessit in cōstitutione q̄ incipit Inter cunctas et quidā eius p̄decessores ꝙ nō daret a fratrib⁹ minoribus portio canonica de relictis i vltima volūtate nisi de illis qui cū funere portātur lꝫ aūt hoc con

De canonica portione

stitutio fuerit per clemētē quītū reuocata. tñ quo ad hoc manet invigore suo per priuilegiū pau li pape moderni qui ex certa sci entia Anno dñi mille°.cccc.65. confirmauit oia priuilegia per q̄scūq3 romanos pontifices ipis fratribus sub quacunq3 forma verborū ꝯcessa. nō obstātib⁹ cō stitutionib⁹ aplicis ceterisq3 cō trarijs q̄buscunq3. Uolebat aūt bñdictus de his qui cum funere portātur dari medietatem. Cle mēs aūt tm̄ ponit quartā ꝑtem notabat quoq3 idē bñdict⁹ quat tuor casus de iure ⁊ quiq3 de cō suetudine a q̄bus fratres nō po terāt absoluere. Clemēs aūt tm̄ loquit̄ de casib⁹ epis de iure re seruatis vt patuit ex p̄cedētibus

§.9 ¶ Pone q̄ aliquis elegit sepul turam apud aliquem religionē postea intrat i ipsam ⁊ decedit. nūquid locus religiōis tenebit̄ eccl̄e illius in canonicā portio nem? Rñ. scd̄3 ray. q̄ si trāsit in infirmitate de qua moritur / te netur. extra eo. De his. secus si transit in sanitate aut etiā in in firmitate de qua non moritur.

§.10 ¶ Quid de leprosis qui domū i trant leprosoꝝ: nūquid p̄sbyter parrochialis petere pōt canoni cā portionē? Rñdet rob. q̄ nō p̄t de iure. qꝛ per idē est ac si trāsie rint sani ad religionē / nisi forte morerētur ex violentia lepre. In hoc tñ tenēda ē ꝯsuetudo ¶ No tandū q̄ si aliq̄s hñs duo domi cilia i quib⁹ equaliter moratur eligat alibi sepeliri: eccl̄e domi ciliorꝝ diuidēt inter se canonicā portionē. li. 6. e. ti. Cū q̄s. Pro hibētur in cimiterio sepeliri pa gani et iudei. de con. di. 1. Eccle siam. Itē excōicati. li. 6. d̄ priui. epoꝝ. Itē q̄ ex desꝑatione vel ira se iterficiūt. 23. q. 5. Placuit. Recōsiliati sunt sepeliendi et illi in quibus signa pñie apparent ad qđ ꝓbandū sufficit vn⁹ testis 29. q. 6. Qui recedūt. Excipiunt̄ illi qui i torneamētis cōgrediēdo letale vulnus accipiant q̄ ca rere debēt ecclesiastica sepultu ra lꝫ eis pñia nō neget̄ et hoc vt alij territi a talib⁹ abstineāt. Di cuntur aūt torneamēta nūdine in q̄bus milites cōuenire solent causa lucri sicut ad nūdinas. et temere ꝯgrediūtur ad ostentio nem virium suarū atq3 audacie q̄ ꝓhibetur qꝛ inde mortes hoim̄ et pericula animarū sepe proue niūt. extra de torneamē. c. i. De hoc dicit th. i. 2. 2. q. 40. q̄ exer citia hoiꝫ ad res bellicas nō sūt vi̇r ꝓhibita: sed iordinata ⁊ pe riculosa ex quibus occisiones ⁊ depredationes ꝓueniūt. Apud aūt antiquos exercitationes ad bella sine hmōi periculis erant vt dicit hiero. Milites autē qui ad torneamēta accedūt animo pugnādi: si ibi aliqui occidant̄ licet ipsi nec occidant nec muti lent: nō debēt ad ordines ꝓmo ueri. qꝛ ad rem ꝓhibitā accessie runt pōt tñ cū eis eps dispēsare vt dicūt ray. et rob. de quo vide i astex. li. i. ibi etiā agitur de his qui bellis intersunt. De interdi ctis vsurarijs et raptoribus di ctū est prius. ¶ Utrū ille qui ex §.11 cōicatus est ꝓ manifesto exces su / ⁊ in mortis articulo ꝑ p̄sby terū suū absoluitur debeat cimi teriū denegari et alia eccl̄iastis

cā suffragia. Rñ. ꝙ nō. vt habet
expresse extra de sepul. Parro-
chiano Cōsuetudo tñ est ī mltis
dyocesibus ꝙ tales in cimiterio
non sepeliantur/nisi primo hita
licētia dyocasani. qꝛ ꝑ hoc ad sa
tisfactionem facilius ꝯpelli pos-
sūt heredes. Cui cōmunicamus
viuo cōicare debemꝰ et defūcto.
extra. e. Ex parte. nisi euidenter
appareat auare non sit ei cōicā
dum. vt cū euidens est aliquē in
mortali pctō decessisse. puta cuꝫ
quis suspēndit se vel precipitat
23. q. ij. pro ebeūtibus. i textu et
§.12 in glo. ¶ Quid de his qui in pa
tibulo suspēdunt? Rñ. si penitue
rit nec cōio nec sepultura est eis
deneganda. 13. q. ij. Quesitum.
Uerumtñ ad deponēdum eos de
patibulo/licentia iudicis secula
ris requiritur/ne iusticia contē-
ni videtur. ff. de cadaueribꝰ pu-
nitorum. li. i. et. ij. qui licētiā ne-
gare non debet. vt ibi ponitur.
§.13 ¶ Utrū mulier defūcta ꝑgnans
debeat sepeliri? Rñ. scḋꝫ host. si
certū est ꝙ partus mortuuus sit
tunc mulier cū partu sepelietur.
Si autem certum est ꝙ partus
viuit vel dubitatur de hoc tunc
ipsa mortua: est cito baculus in
ore femine ponēdus/debetqꝫ sci
di/ꝛ si partus vixit debet bapti-
sari. si vero mortuus est extra ci
miterium sepeliri. ¶ Corpa pa-
ganorum vel excōicatorū si sint
in ecclesia vel cimiterio sepulta
sūt eijciēda si discerni possūt. ali
as nō extra de sepul. sacris. Nec
licet ibi celebrare. de ꝯse. dist. i.
Ecclām. Sūtqꝫ ecclīa et cimite-
§. riū reconsilianda extra de cōse.
14. ecclesie. Consuluisti. ¶ Quid si
dubitetur de cadauere vtrū fue-
rit christiani/pagani vel excom
municati. Rñ. Videt in meliorē
partē iterpretandū: nisi aliqua
probabilitas esset de opposito.
Corpora defūctorū si nō possint
deferri ad locū vbi elegerunt se-
pulturā: sūt ī alio loco ad tps se
pelienda. ꝛ post incinerationem
trāsferāda. Oppm aūt faciētes
ipa exenterando aut mēbratim
cōcidēdo ꝑ ipsis trāsfereendis
sūt excōicati. et non nisi a papa
possūt absolui. vt hētur ī quadā
extrauagāti bonifacij. §. cuiꝰ pn
cipium. Detestante. ¶ Circa pre
dicta notandū ꝙ legare est in vl
tima volūtate aliquā rem alicui
dimittere. Legatū vero dr qḋ in
vltima volūtate alicui dimittit.

E orationibꝰ aiaꝝ de q.4
functorū. sciendū scḋm §.1
rich. ꝙ aic defuncto-
rum in caritate siue
sint in purgatorio siue in padiso
orāt ꝑ nobis. Si eni exñtes ī ca
ritate nō cōfirmati ante mortē ꝑ
nobis orabāt: pbabiliꝰ est ꝙ ꝑ
nobis orent in caritate ꝯfirmati
Exaudiūtur semꝑ exñtes in pa-
tria ꝑ nobis orādo: qꝛ non orāt
nisi qḋ agnoscunt deū velle. nec
tñ frustra orāt. qꝛ vidēt deū hoc
velle facere ad ꝑces eorum. Co-
gnoscūt quoqꝫ supplicatiōes q̄s
eis porrigimus in verbo dei qḋ
sēper vident. Exñtes aūt in pur
ga. eoꝝ q̄ hic agimꝰ triplici mō
hñt noticiā. vt dicit august. i li.
de cura pro mortuis agēda. scꝫ
ꝑ reuelationē eoꝝ q̄ hic ad eos
mouendo pergūt. seu ꝑ angelos
bonos aut diuina reuelatione.
Prosūtqꝫ nobis orōes ipoꝝ nisi sis

impedimentū ex pte nr̄a. nec obstat q̄ sūt in pena: q: tūc orones nostre q̄ i pena sum⁹ nō pdessēt. Orant etiam pro se supplicādo diuie mie vt scd̄z suū bn̄placitū misereaꝛ eoꝝ. qđ vallet ad penarū mitigationē ⁊ abbreuiationē. Adiuuāꝛ quoqꝫ p̄cib⁹ btōꝝ q̄ oib⁹ ecclie mēbris adiutorio suo indigētib⁹ subueniūt. hec rich.

dist. 46.
Circa disti. 46. Querorvtrū de⁹ possit p̄termittere opera iusticie Ad hoc dicit tho. q̄ lꝫ de⁹ n̄ possit facere ɔtra iusticiā scꝫ eū q̄ nō meruit puniēdo possēt tn̄ facē p̄t iusticiā minus puniēdo. vel penā totalr̄ remittēdo. possēt quoqꝫ hic distingui de potētia absoluta vel ordinata de quo. 44. di. 1. In deo q̄ qꝫ est mia q̄ est p:ōptitudo voluntatis ad subueniēdū miseris/ seclusa tn̄ passiōe tristicie de miseria alicui⁹. Marie aūt deo attribuiꝛ mia vn̄ in psal. nō tm̄ dꝫ misericors sed multū misericors. et ecclia canit. De⁹ cui ppriū est misereri. q: vt dictū est p̄miat vltra ɔdignū ⁊ punit citra ɔdignū vt ei ait psal. nō ɔtinet i ira sua mias suas. Effectūqꝫ iusticie q̄ ē punitio ordinat ad effectū mie q̄ est saluatio. vn̄ ppetua dānatio reproborū redūdat in gl'iam beatorꝫ. et erit aliqua materia perpetue laudis/ ɔdecentie diuine bonitatis in electis.

di. 47. In di. 47. agit mgr̄ de vniuersali iudicio Ubi sciēđ q̄ lꝫ i morte q̄lꝫ ascribaꝛ regno vel carceri ɔgruū tn̄ ē i fine mūdi tota vt multitudo ēt sil' ascribatur. In quo maifeste nō tm̄ aie sꝫ etiam corpora totum premium vel supplicium recipient. Erit autē tunc disceptatio ⁊ sententie prolatio vocalis vt videtur innuere euangelium: consciētieqꝫ singulorū erūt omibus patētes. Que enī nō repugnant formalr̄ ⁊ p̄nt successiue recipi in aliquo: p̄ eodē. ⁊ sic intellectiones distincte meritoꝝ sigulōꝝ p̄nt simul eē in vno itellectu. Approbabūt vero oēs electi iudicis sniam. Un̄ dꝫ in apo. Audiui vocē tubaꝝ multarū in celo dicētiū. All'a/ laus ⁊ gl'ia deo nr̄o: q: vera et iusta iudicia eius sūt. Loc⁹ aūt iudicij erit vallis iosaphat. iuxta iohelis testimoniū: iiquis ibidē et circūquaqꝫ exn̄tib⁹. boni x̄o vt ait apo. rapiētur simul i nubib⁹ obuiā xp̄o i aere. ¶ Faciē q̄qꝫ iudicij p̄cedet ignis mūdi purgatiu⁹ vt ait psal. q̄ forte vt dt sco. non erit nisi indetermiata pte terre ⁊ super terrā successiue mouebiꝛ ⁊ tm̄ ascēdet q̄tū ascēderūt aq̄ diluuij sꝫ augu. vt hr̄ i lr̄a. ¶ precedet aūt ignis ille iudiciū vt dicit rich. q̄tū ad suū iitiū/ ɔcomitabiꝛ q̄tū ad suū pgressū: sequetur voto q̄tū ad sue opatiōis cōplemētū. Et incipiet (vt quidam dicūt) purgare in supiori pte a q̄ xp̄s incipiet venire ad locū iudicij et tunc motus celi cessabit/ et resurgēt illi q̄ tūc īuenient mortui ⁊ illi q̄ tūc īueniētur viuētes valde cito mouēt. ⁊ q̄si statī po⁹ predict⁹ ignis descēdet ⁊ purgabit illud qđ inueniet purgādū ī electis. quo facto statī resurgēt ⁊ tūc illi ⁊ alij electi q̄ paꝝ resur

De iudicio extre mo. (right margin, beside "Que enī nō repugnant … po tentiā diuinā p̄nt simul recipi in")

gēt ante eos rapientur sil' obuiā xp̄o i aere. et hec oīa fiēt anteq̄ xp̄s pueniat ad locū iudicij. Et sic pȝ q̄ xp̄s veniet ad locū iudicij successiue sicut successiue i celis ascēdit. iuxta illō Act.i. Sic veiet ꝛc̄. Cruciabūt āt ip̄i illo igne durāte iudicio: ip̄oq̄ cōpleto cū pte illius ignis ipuriori ꝛ sordibus mūdi p̄cipitabūt in infernū ipurior aūt ps illi⁹ ignis i piacētem materiā resoluet. hec rich.

qō.2 Quia agit hic de iudicio videnda sūt aliq̄ breuiter de
.§.1. iudicibus et aduocatis. Et prio sciēd fȝ ray. ꝛ host. q̄ nō lȝ iudici vēdere iustū iudiciū.xi.q.3. Nō lȝ. Qui aūt accipit pecuniam vt iudicet vel vt nō male sȝ bn̄ iudicet tenetur restituere ei q̄ dedit. Si vo ei data fuerit vt male iudicet seu ad ip̄m corrūpendū ne iusticiā debitā faciat: non dȝ restituere ei q̄ dedit qꝛ turpiter dedit sȝ ei in cui⁹ iiuriā accepit/ vl' paupibus. Idē etiā dicēdū si iudex accepit pecuniā vt non iudicaret cū deberet iudicare.i.q.i. circa finē. Imperator. et capitulis sequē. De spōte aūt oblatis credit ray. q̄ nō debeāt a ptib⁹ illa recipe pp̄ suspicionē vitandam: nisi ꝯsideratꝭ circūstātijs supra positis circa munera agēdo d̄ symonia. Quō aūt teneāt iudices a sede ap̄lica delegati de restitutione: hētur ex. de rescriptꝭ. Statutū.§. Insup. libro.6. Iudex q̄ scienter iiuste iudicauit timore: cupiditate/ odio/ amore vel alia quacūq̄ causa: tenet leso satisfacere nisi possit iducere illū pro q̄ tulit sn̄iaȝ ad plenariā restitutionem: vt dicit ray. Iudex vero ecclesiastic⁹ q̄ cōtra iusticiā ꝛ cōtra ꝛ sciaȝ i grauamē ptis alterius i iudicio q̄cq̄d facit p grāȝ vl' p sordes/ seu prece vel precio: sit sp̄ēsus est p annū ab executione officij ꝛ dȝ cōdēnari ad estimationē litis pti quā leserat. Et si suspēsione durāte ingesserit se diuis officijs: fit irregularis/ nec nisi p papā poterit liberari. ex. de sē. ꝛ re. iu. Cū eterni. li.6. ¶ Quid si .§.2.
iudex nullo mō sn̄iaȝ ferre voluerit/ ꝛ iō paup aliq̄s vel ali⁹ ius suū amittit? Rn̄. fm ray. ꝛ host. tenet leso ad estimationem litis .§.3.
23.q.2. Dn̄s. ¶ Utrū iudici liceat iudicare pp̄ probata ꝯtra veritatē quā ip̄e nouit? Ad hoc dicūt quidā q̄ si iudex in tali casu nō pōt inuenire occasionē liberādi innoxiū: dȝ eū ad supiorē remittere iudicādū. si aūt nec hoc pōt: nō peccat fȝ allegata ferēs sn̄iam: qꝛ ip̄e nō occidit eū sȝ illi qui asserūt eū nocentē. hui⁹ op. sūt tho. et rich. Rod. vero credit q̄ iudex eū quē nouit innocentē nullo mō dȝ ad mortem vel mutilationē ꝯdēnare/ etiā si sup̄ior ei precipiat. ꝛ si hoc faciat mortaliter peccat ꝛ poti⁹ de oīa mala sustinere q̄ hoc facere. Et dicūt alii qui q̄ ꝓtestari dȝ corā cōitate se nō hēre ꝯscientiā cōdēnādi ip̄m qꝛ scit eū innocētē. et hoc ne cōitas scādalizetur. Sȝ si nō hȝ superiorē cuȝ nulli subsit nisi deo/ multo min⁹ dȝ ꝯ certā sciam ꝯdēnare innocētē p quocūq̄ testionio. ꝓpterea dicit. l. Pn̄teȝ. ff. de penis sācti⁹ est nocēteȝ ipunitū relinquere q̄ innocētem dānare .§.4.
¶ Quid de ministris sn̄ias exequētib⁹ ꝯ innocētes? Dicit ray. q̄ si

mister sciat q[ue] ɔdēnat[9] ē inocēs nō dʒ exequi mādatū iudicis se cus si dubitat tūc ei excusat obe diendo.23.q.1. Quid culpatur. ¶ Notandū q[ue] si aliqs ex leuib[9] iudicijs de bonitate alicui[9] inci pit dubitare:talis suspicio ē pec catū veniale cū aūt quis ex leui bus incidijs,p certo maliciā al= teri[9] estimat:si sit de aliquo gra ui/est pctm̄ mortale.cū non sit si ne ɔtēptū,primi scdm̄ tho.i sum ma ⁊ est iudiciū temerariū De q̄ dicit dñs i euāge. Nolite añ tp̄s iudicare temerariū etiā est iudi care de futuro euētu alicui[9] Uñ dicit ibi gl. Nescim[9] q̄lis futur[9] ē q̄ nūc apparet mal[9].ō cui[9] cor rectione desp̄are temerariuʒ est.
§.5. Aduocat[9] q̄ sciēter defēdit cām iiustā grauit peccat:vt di.tho.i 2.2.q[ue] illicitū est coopari alicui ad malū faciendū siue ɔsulēdo siue alias. Si aūt ignorāter iiu= stā cām defendit:excusat eo mō quo ignorātia excusare pōt. Si ṽo i pricipio credidit iustā cām eē et in ,pcessu appareat iniusta nō dʒ ,pp̄ter hoc cā ,pdere secre ta sue cāe alteri pti reuelādo:ʒ dʒ eā deserere/vel eū cuius cām agit ad cedēdū inducere seu ad cōponēdum sine dāno aduersa= rij. Hec tho. In cā aūt q̄diu du bia est:bñ pōt aduocat[9] patro= cinari scdm̄ rod. Debit[9] modus aduocandi scdm̄ ray.est vt non producat falsa instrumēta:neq[ue] testes falsos.neq[ue] q̄rat i gūamē ptis alteri[9] dilatiōes nō necessa rias. Si aūt p cauillationē suaʒ abstulit aduersario suo bonam cām vel eū grauauit idebite:te= net satisfacere.tenet et his q̄bus p̄stitit auxiliū si ,pp̄ter suā isfide litatē vel negligentiā cām iustā amiserunt.et hoc qñ iactabat se scientē⁊ nō erat.vt dī rod. ¶ Ad §.6
uocato defēdēti iustā cāʒ licitū ē occultare ea q̄b[9] ipediri possʒ ,pcessus ei[9] nō aūt liceʒ ei vti aliq̄ falsitate fʒ tho. Aduocat[9] scdʒ ray.pōt petere moderatū salari um.siue ab initio faciēdo pactū. siue postq̄ finita est causa.scdm̄ q̄titatē cause⁊ laborē aduocati ōis/sciam⁊ honestatē aduocatʒ ⁊ ɔsuetudinem regionis.3.q.7. Tria.§.apud vrbē. Si aūt salla= riū extorsit plusq̄ debuit restitu ere tenet.si tñ sine fraude et do= lo sponte oblata recipiat:nō te= net ad restitutionē. Aduocatus scdm̄ tho.tenet cause pauperis p̄ocinari qñ nō apparet q̄liter possit ei subueniri in p̄ōptu. et idē dicēdū de alijs necessitatib[9] sicut sñia nō dʒ eē venalis:sic nec testioniū.vt dicit aug. Nō lʒ sa= cerdotib[9] ferre testioniū in cau sa sāguis vt pʒ ex his q̄ dicta sūt §.7 de homicidio ¶ Notandū scdm̄ tho.i.2.2.q[ue] si q̄rit testioniū p̄ro deliberatiōe hois a q̄cūq[ue] pena vel dāno iniusto:tenet hō ad te= stificādū ⁊ si testioniū nō requirat tenet facere qd̄ i se ē vt ṽitatē de nūciet alicui q̄ ad hoc,pdesse pos sit iuxta illd̄ psal. Eripe paupe rē ⁊ egenū de.m.pc.li. Si ṽo q̄ri tur testioniū sup his q̄ ptinēt ad dānationē alicui[9]:non tenet hō ferre testioniū nisi cuʒ a supiori cui obedire tenet i his q̄ ad iusti ciā ptinēt cōpellit nec tenet fer= re testioniū i occultis ʒ in mani festis.⁊ i his in q̄b[9] ifamia p̄cess sit. Accusatores dñr large non §.8.

[Margin: de te stio nio dan do qñ te net et qñ non.]

solū q̄ accusāt aliū de crimie ad penā canonicā vel legalē: sȝ eē q̄ denūciāt crimē alicui⁹ ad pñiaȝ pagēdā Et vtriqȝ d̄ht pcedere ex caritate: vt. s. accusati corrigantur ⁊ ceteri terreant̄. Siue enim plectēdo siue ignoscēdo. hoc solū bñ agit̄ vt vita hoim corrigat̄ vt dicit aug. Et caueāt vtriqȝ sibi ne publicēt crimē nisi ꝓbationes paratas hēant. Est ēt p̄mittēda admonitō caritatiua de quo dictū est supra. hec ray. Actō āt dr̄ ius ꝓsequēdi i iudicio qd̄ sibi debet̄. Acta ꝟo dñr publice scripture negociorū que geruntur ordinem continens.

dist. 48. §.1. Circa di. 48. i qua magr̄ determiat de his q̄ ꝑtinēt ad ꝑsonā iudicis. Sciēduȝ q̄ xpus in forā hūana iudicabit / si ꝑncipalr̄ sȝ sub auctoritatie. Iudicare ei p̄icipalr̄ ꝯpetit xpo in q̄tū de⁹. Uidebitur aūt xp̄s i assūpta hūanitate tā a bonis q̄ a malis vt pȝ i euāgelio vbi dr̄ q̄ videbit̄ cū ptāte magna et maiestate q̄ visio erit terribilis reprobis et delectabilis electi. bonis ꝟo vltra hoc gl̄iaȝ aie ac ipsā ditatē ocl'o mētali clare videbūt in q̄ sūme delectabūt̄. Precedēt quoqȝ al[iq] sig̃ iudiciū vt testat̄ euāg. Erūt signa. ⁊c̄. De illis ꝟo signis q̄ dicit hiero. se repisse in libris ānalib⁹ hebreoꝝ ē icertū cū ibi sint q̄dā q̄ parū hñt verisimilitudis vt di. Rich. Erūt āt reprobi i terra ad sinistrā iudicis electi ꝟo i aere ad dexterā. Iuxta illud ad thes. Rapiemur Iob 10. in aera. Per hoc q̄ dr̄ iob. 10 designat̄ q̄ hoc erit āh iud. ⁊ nō tm̄ post q̄n cū iudice ibūt i celis Uiri tñ ꝑfecti eminētib⁹ ⁊ magis §.2. ꝓpe iudicē erūt. Cōpletū aūt iudicio nō erit actio ⁊ passio elemētoꝝ ad iuicē: nec gñatio i his iferiorib⁹ cui⁹ nō erit cā totalis cessatio mot⁹ celi: q2 ad p̄cessiō sue sol ⁊ lūa steterit. ⁊ si talia corpora celestia nō stetisset tot⁹ ordo corpoꝝ celestiū fuisset imutat⁹ Nec ꝑꝑ h⁹ omisit iosue pugnare nec cessauerit oēs actiōes naturales ꝑ totū mūdū Alia igr̄ rō h⁹ assigt̄. q2 cā pria sn̄ q̄ nlla creatura pt i suā actionē nō coopabit̄ cāis scdis ad hmōi opatiōes Tūc aūt augebit̄ lux corpoꝝ celestiū iusta illd̄ ysa. Erit lux lune sicut lux sol': vt electi deū i se ꝯtēplātes / ip̄ȝ etiā ꝯtēplet̄ i suis effectib⁹ spūalib⁹ ⁊ corꝑalib⁹: ⁊ i corpib⁹ delectabit̄ ocl's corꝑalis Tūc eē erit bonitas in creaturis quā redrit̄ opti⁹ vniuersi ordo ꝑ ꝯpatione ad iusticie sapie ⁊ mie die manifestationē. Eadē aūt §.3. crux nr̄a ro i q̄ crucifix⁹ ē dñs portabit̄ ad iudiciū misterio āgelorū vt reprob̄ sit maior ꝯfusio ⁊ electis exp̄ssior materia assurgēdi i laudē xp̄i. nec est icōueniēs si ꝑ diam potētiā i ꝑpetuū conseruetur. vt dicit Rich.

dist. 49. §.1. In di. 49. agit magr̄ de retributiōe iustoꝝ. Ubi sciēdū q̄ dup. est btitudo. s. increata q̄ est obm̄ btificū. s. ip̄e de⁹ et beatitudo creata q̄ ꝯsistit i ꝯiūctiōe nature intellectualis ad obm̄ btificū ꝑ actū intellectus ⁊ volūtatis. Un̄ retributio iustoꝝ ꝯsistit maxie in visione clara die essētie q̄tū ad intellectū / et fruitione seu

dilectione pñte talē visionē q̄tū advolūtatē: p quā aia totaliter q̄etat in obiecto btifico Juxta illō psal. Satiabor cū ap.g.t. An aūt ꝯsistat btitudo pricipali⁹ i actu intellect⁹ vel volūtatis sūt opiñ. varie. Scđꝫ āt Rich. ⁊ sco. principaliter consistit in actu vo luntatis que est regina in regno aie impans itellectui ⁊ aliīs potētīs/ cui subseruit intellect⁹ sicut lūis portitor dño suo. Secura quoq̄ ē aia de ppetuitate cōiūctionis sue ad obm̄ btificum. ¶ Erit aūt maior btitudo p⁹ resurrectionē q̄añ. q: vt di. aug. sr geñ. Aie a corpe sepate iest q̄dā naturalis appetit⁹ corpis admistrādi: q̄ retardat q̄dāmō ne tota itētiōe i deū tēdat. ¶ Erūt ēt

.§.2. i corpe gl'ioso q̄ttuor dotes. s. impassibilitas/ claritas/ subtilitas ⁊ agilitas. De q̄b⁹ di. apo. i epi. ad cori. Seiat i corruptiōe/ surget in incorruptiōe. s. q̄tum ad ipassibilitatem. Seiat i ignobilitate surget in gl'ia. s. q̄tum ad claritatē. Seminat i ifirmitate surget in virtute. s. q̄tū ad subtilitatem per quā poterit esse cuꝫ corpore nō gl'ioso. Eeffect⁹ siq̄dē dimēsionis est loci repletio: pōt aūt esse cā sine suo effectu sicut color sine calefactione. Seminatur corpus aiale: surget spūale q̄tum scꝫ ad agilitatem.

di.50
N distin. 50. magr agit de retributiōe iniquorꝫ. Ubi sciēdū q̄ tanta erit reproborꝫ miseria vt ad ipsā euadēdaꝫ vellēt ñ eē. iuxta illō apo. Jn diebus illis q̄rēt hoies mortē ⁊ nō inueniēt: desiderabūt mori ⁊ fugiet mors ab ipsis. Affligēt aūt marie de amissiōe gl'ie quē lꝫ nō videāt cū nō videāt diam essētiā nec btōs ipa fruentes: de ipa tñ hñt noticiā Nullū ei videt dānatū q̄ tenuerit fidē ⁊ bonos mores Uñ cogit itellect⁹ eorꝫ assētire q̄ v̄a ē sacra scriptura ⁊ q̄ bti hñt bōa q̄ eis i sacra scriptura pmittunt. Et q̄uis ex multiplicatiōe dānatorꝫ augeat pena eorꝫ tñ i tm̄ excrescit i eis iuidia ⁊ odiū q̄ pl⁹ eligerēt magis torq̄ri cū mltīs q̄ min⁹ cū paucīs. Uñ vellēt oēs eē dānatos iuxta illud ysa. Tu vulnerat⁹ es sicut ⁊ nos q: tñ sciunt q̄ nō oēs dānabūtur pl⁹ vellēt illos ad q̄s naturalr afficiūtur dānationē euadere q̄ alios ⁊ iō ille diues dānat⁹ de q̄ habet in euāgelio cupiebat fres suos dānationē euadere. Ecōtra aūt bti i dia essētia i qua vident q̄cquid videre volūt: vidēt penam dānatorꝫ q̄ nec a deo nec beatis ē simplr volita/ vt dt sco. sꝫ scđm q̄d. s. pp iusticiā iq̄tū. s. natura exñs sub culpa ordiat p penam q: de⁹ cui ppriū ē misereri nec letat i pditione morientiū. Uñ q̄si dolēdo p ysa. di. heu ꝯsolabor d̄ hostib⁹ meis. Q: v̄o appetit⁹ cu iusiꝫ bti est ꝯformis diē volūtati iō ñ appetit aliq̄s actu elicito maiorē gl'iamq̄ hēat: sꝫ tm̄ scđꝫ merita. Uñ lin⁹ vult mai⁹ bonū btē virgini q̄ sibi: cū ipa magis meruerit. Q: tñ q̄lꝫ post deū tenet pl⁹ se diligere q̄ aliū: ideo linus ⁊ q̄cūq̄ ali⁹ pl⁹ ⁊ intensius vult sibi btitudinē q̄ btē virgini: et plus de sua gaudēt sicut q̄ lꝫ plus tenetur fugere i se pctm̄ de penis i piorꝫ

mortale quam in quocunque alio. ¶ Et licet denarius seu diva essentia sit omnibus communis: non tamen beatitudo essentialis/quia ipsam unus alio clarius intuebitur/corpus quoque unius erit clarius alio sicut stella differt a stella in claritate. Quod autem dicit augustinus quod omnium erit par gaudium: intelligitur extensive tamen. quia quilibet gaudebit de quolibet et de omnibus de quibus alius gaudebit. quia quilibet vult quod alius vult: non tamen pari affectu. Hec scotus ¶ De multis dubijs que circa beatitudinem queri possent: causa brevitatis supersedeo siquidem utilius est ad ipsam obtinendam laborare: quam varia dubia circa ipsam curiose discutere. Quam nobis concedere dignetur dominus iesus qui suis fidelibus suo precioso sanguine ipsam acquisiuit. Amen.

¶ Explicit quartus sententiarum. M. Nicolai dorbelli. ordinis minorum.

¶ Declarationes quorundam terminorum theologalium secundum doctrinam. illuminati doctoris hic incipiunt.

Ut noviter ad facultatem theologicam accedentes claram habeant noticiam de nominibus que de deo dicuntur: idcirco pro eorum faciliori declaratione hec sunt tractanda. ¶ Primo enim tractabitur de divis nominibus. Secundo de eorum sufficienti divisione Tertio de eorum significatione. Quarto de ipsorum terminorum modo supponendi. Quinto de eorum sillogisatione. ¶ Quantum ad primum est primo sciendum de divisione nominum. et ideo notandum est quod divinorum nominum quedam sunt propria et quedam translatia sive per similitudinem dicta. exemplum primi: ut deus trinitas. exemplum secundi. ut lux candor: et filius. Nominum vero quedam dicuntur de deo sub ratione propria accepta et quedam dicuntur de deo ad creaturas et illorum triplex reperitur differentia. nam quedam dicuntur ad creaturas de possibili: ut creatiuum/ gubernatiuum: et similia. Quedam vero in ordine ad ipsam creaturam per aliquod opus: ut homo mortalis que deo competunt per communicationem ydiomatum. Quedam vero in ordine ad creaturas generaliter respectu actualitatis existentie eorum ut sunt deus: refugium creator: et similia. Nominum vero que de deo dicuntur sub propria ratione: triplex reperitur differentia. Nam quedam sunt essentialia: et quadam personalia: quedam notionalia. ¶ Essentialia sunt ut trinitas: deitas et similia. Notionalia sunt ut inascibilitas/paternitas et similia. Personalia sunt in duplici differentia: nam quedam eorum sunt communia aliqua propria. Communia sunt que de omnibus personis in plurali et de quolibet eorum in singulari dicuntur. ut persona/suppositum/ypostaticis: et similia. Quedam vero sunt que non dicuntur de omnibus personis sed tantum de duabus ut spirator/quod precise competit patri et filio in divinis: quoniam ambo spirant spiritum sanctum. et iste terminus spiritus sanctus. procedens tamen competit spiritui sancto. Nota quod hoc nomen spirator competit patri et filio non tamen ut duo principia: sed ut unum principium quia pater et filius concurrunt simul ad processionem spiritus sancti non tamen ut duo principia sed ut unum nec obstat quod sint due persone realiter distincte: ideo hec est catholica pater et filius sunt spirantes spiritum sanctum et tamen hec

& heretica pat et filius sūt spira toꝛes spūſſācti. eo qꝛ spirationes in numero plurali dicūt pꝛinci= pia distincta i diuinis: quod ē he= reticū i diuinis. Noia vo psonalia sūt pater ꝛ filius ꝛ spūſſctūs siue donū. Noia vero essentialia sūt in triplici differentia. Nam quedā sūt p modum substantie vt deus essentia/substātia/ens/ et similia. Quedā p modū q̄titatis vt imensus: eternus: et similia: ꝛ sic apparet q̄ quattuoꝛ decim sunt mēbꝛa predictoꝛum noim. nā translatiua capiūt vnū mēbꝛū / ea vero q̄ dnr in oꝛdine ad creaturas capiūt tria. et sic sunt quattuoꝛ: et illa q̄ cōpetūt deo i se capiūt quattuoꝛ ꝛ sic sūt octo. illa vo eēntialia capiūt tria ꝛ sic sunt vndeci. Similr psonalia capiūt tria/ ꝛ sic sūt q̄ttuoꝛdecim. Sic ergo patet pꝛimā puta gn̄alis diuisio noim diuinoꝛum

Quātū ad scd̄z de eoꝝ sufficiēti diuisiōe ē notāduꝫ q̄ notiōes sūt quinq̄. s. p̄nitas i nascibilitas/ filiatō cōis spiratō ꝛ pꝛocessio. due pꝛie. s. p̄nitas ꝛ inascibilitas sūt p̄ris nō filij. tercia filij. quarta p̄ris ꝛ filij. q̄nta est spūſſcti. Unde notādū q̄ tres sūt ꝓpꝛietates psonales ꝓpꝛie loquēdo: p̄nitas/ filiatio ꝛ pcessio vl̄ spiratio. qꝛ psōalis ꝓpꝛietas dr̄ q̄ vni soli cōuenit: imo eā ab oi alio distīguit ꝛ hoc realit Relatiōes sunt quattuoꝛ. Pꝛia ē p̄ris ad filiū. s. p̄nitas / scd̄a ē filij ad p̄rem. s. filiatio / tercia ē p̄ris et filij ad spmſctū. s. cōis spiratio quarta spūſſācti ad patrē ꝛ filiū. s. pcessio. Unde nota q̄ ois relatio est notio/ non autē ecōuerso. Nā ista notio inascibilitas q̄ p̄ri ꝯuenit nō dr̄ ad aliq̄d eo q̄d p̄r est a nullo: iō ista talis notio nō dr̄ relatio. Scd̄o notādū est q̄ notiones h̄nt multa noia. Dn̄r eni notiōes eo qꝛ psonas notificāt Dn̄r scd̄o distictiones: qꝛ psonas distingunt. Dn̄r etiā tertio relationes: eo qꝛ psone ad inicē referūtur. Dn̄r etiā quarto ꝓpꝛietates eo qꝛ sūt pꝛopꝛie psonis quib⁹ isūt. Un̄ nota q̄ ꝓpꝛietas/ notio ꝛ relatio differūt q̄m ꝓpꝛietas dr̄ i q̄tū ꝯuenit vni soli. Notio āt dr̄ i q̄tū ē pꝛincipiū cognoscendi. Relatio aūt inq̄tum dicit hītudinē ad alterū. Quarū notionū sic sufficientia pōt h̄ri Nā ois psona dia: aut est deus/ aut deus de deo. et hoc dupliciter. qꝛ vel nascēdo/ ꝛ sic ē nascibilitas vel filiatio aut pꝛocedendo/ et sic est pcessio vel spiratio passiua aut de⁹ a quo ē deus ꝛ hoc duplr/ aut p generationē et sic est p̄nitas. aut p spirationē: ꝛ sic est spiratio actiua. Notio

Ohis ita q̄ visis ꝛ p̄missis notāde sunt aliq̄ue regule notionum quaꝝ pꝛia talis est q̄ nulla notio de alia p̄dicatur affirmatiue hec eni ē falsa p̄nitas ē filiatio Scd̄a regula est q̄ q̄lꝫ notio ē illa psona cui⁹ est notio siue psona. nā hec est vera: p̄r ē p̄nitas ꝛ ecōuerso. silr̄ filius est filiatio. Tertia regula est q̄libet notio ē idē cū essētia dia. hec eī est vera paternitas ē essētia dia silr̄ filiatio est essentia dia. ꝛ sic de alijs. Quarta regula est q̄ oēs notiones sunt vna essentia. Quita regula ē q̄ oēs notiones sūpte abstractiue predicātur de essentia

vñ bene dr eēntia dia est paternitas/sed cōcretiue sumpte non nā nō bene dicitur essētia dia generat et sic de alijs. Sexta regula est ꝙ ois notio iportat diuersitatē. Septima regula ē ꝙ non quicqd dr de notione dicit̄ de ꝑsona: qr aliqd dr seu cōuenit notiōi qḋ nō cōuenit ꝑsone notiōi cui ꝯuenit ꝓprie distinguere. s; persone distinguūtur. ⁊ sic p; de eoꝝ sufficiētia ⁊ distictione. Uñ notādū est pro declaratiōe quinte regule ꝙ abstracta istoꝝ nominū. s. paternitas filiatio ⁊ processio sūt duplicia: qnedā ei sūt cū quib⁹ ꝯueniūt i pricipio ⁊ differunt i fine: vt de hoc noie paternitas ṗdicatur pater. de filiatiōe filius ⁊c. et de istis nō itelligitur regula. Alia sunt concreta istaꝝ notionū scilicet verba eis correspondentia vel eoꝝ nomia verbalia vt de hoc nomine ꝓcessio spirari: et de istis regula itelligitur. et ho c de secundo.

Quātū ad ṫtiū sūt notāde nouem regule q̄ꝝ pria ē ꝙ noia trāslatia dñr eq̄lit̄ ⁊ sipl'r de essētia ⁊ ꝑsonis nisi sumāt̄ a ꝓprietate. nā oēs tres sūt vna lux ⁊ nō tres luces. ⁊ sic de alijs. Scḋa regula ē ꝙ noia dicta de deo i ordine ad creaturas gn̄al'r siue de possibi'i siue de i eē q̄ditatiue creaturaꝝ dñr aliqua ⁊ singula de eēntia ⁊ personis vt tres sūt vn⁹ de⁹ gubernator dñs creator ⁊ hmōi. ¶ Tertia regula est ꝙ nomia dicta de deo in ordine ad creaturam per respt aurationis exercitū: de vno solo supposito dñr vt dicēdo fili⁹ est homo ¶ Quarta regula ē ꝙ noia numeralia nō dñr de aliq ꝑsona ꝑ se sed oibus simul et de eēntia per se sed oib⁹ simul et de eēntia per se vt tres ꝑsone sunt trinitas et non persona est trinitas eēntia tñ est trinitas Quīta rl'a est ꝙ noia notionalia minie de essentia diuia predicantur vt generat spirat gn̄atur spiratur Sexta rl'a est ꝙ noia ꝑsonalia ꝓprie nō ṗdicāt̄ de oibus personis nec de se iuicē nisi de duab⁹ s. inascibilitas ⁊ actiua spiratio dñr tñ de dia eēntia l; tñ nō verba eis correspōdētia. Septima rl'a ē ꝙ noia ꝑsonalia q̄ equal'r ꝑsonā respiciūt equal'r ṗdicant̄ de personis pl'r et nō sigulariter licet bene de vnaquaq; singulariter: vt pater et fili⁹ sunt ꝑsone non persona: et similia quilibet eorū est ꝑsona. Octaua regula ē ꝙ nomina personalia que non omnes personas recipiunt predicantur bene de duabus simpliciter: ⁊ pro qualibet ipsarum singulariter et nullo modo pluraliter: vt pater et filius sunt spirator et non spiratores. Nona regula est ꝙ nomina essentialia siue per modum substantie siue per modum q̄ntitat; siue per modum qualitatis dicūtur tm̄mō de oibus ꝑsonis singulariter vt essentia vel sub̄a. vt pater et fili⁹ sunt essētia vel deus. Exemplū de q̄ntitate: vt pater et filius et sp̄ūssanctus sūt imēs⁹ vel eternus. Exēplū de qualitate: vt pater ⁊ filius et sp̄ūssāctus sūt bonus iust⁹ vl' fortis ⁊ similia ⁊ sic p; scḋm q̄liter noia significant.

Nunc antē circa q̄rtū est notādū. s. de ipso rū terio℞ suppositio ne ꝑ cui⁹ declaratiōe ponuntur. 7. regule quarū p̄ria talis est ꝙ nomia translatiua i differēter supponūt ꝑ eēntia et ꝑ persone: vt patet de isto noie lumē de q̄ habet̄ i simbolo lumē de lūie cōstat ꝙ ibi nō supponit pro eēntia Scd̄a rl'a ē ꝙ noia q̄ dr̄r de deo i ordie ad creaturas conotātia possibilitatē actualitatē i creatur꜒ idifferēt̄ suponūt ꝑ eēntia ꝛ ꝑsonis vt creare ꝛ his silia Tertia rl'a ē ꝙ noia q̄ de d̄o dr̄r sp̄al'r i ordie ad creaturas per opus restaurationis suppo nūt ꝑ filio dei: vt mortalis imortalis. Ūn̄ nota ꝙ hec regula cātat ꝙ oia noia dicta de deo per cōicationē ydiomatū supponūt solū ꝑ scd̄a ꝑsōa i trinitate. s. ꝑ filio: vt cū d̄r mortal'/ scūs cruci fix⁹ flagellat⁹. ꝛ his silia. Quarta regula ē ꝙ noia nūeralia pro nulla persona supponūt lꝫ qn̄ꝙ pro ꝑsonis. vt ibi. s. tres sūt q̄ testimoniū dāt celo p̄r verbū ꝛ. s. s. Quīta regl'a ē ꝙ noia notionalia sp̄ supponūt ꝑ ꝑsonis ꝛ sil'r ꝑ ꝑsona ꝛ nō ꝑ essentia / maxie qn̄ subijciūt̄ respectu v̄bi denotātis distīctionē ad itra. Sexta rl'a ē ꝙ oia noia eēntialia concretiue sūpta idifferēt̄ supponūt ꝑ essētia ꝛ ꝑsona vt dicendo de⁹ imensus eternus ꝛc̄. Septima regl'a est ꝙ noia essētialia abstractiue sūpta supponūt tm̄ ꝑ essētia vt deitas ꝛc̄. sic pꝫ q̄rtū videlꝫ ꝑ q̄bus termini supponūt in dis.

Quātū ad quitū ꝛ vltimū de co℞ sillogisatiōe p̄io pono aliq̄s regl'as q̄rū p̄ia tal' et est cōis. ꝙ ad debite sillogisādū ex ꝓpōib⁹ vniuersalib⁹ req̄rit̄ ꝙ hmōi ꝓpōes vniuersales sint regulare ꝑ dici de oi q̄d ē vel de nullo q̄d nō est: hoc est dictu ꝙ nichil ē sumē sub subiecto de q̄ nō dicat̄ p̄dicatū: si est affirmatiua mediāte terio relatiōis. s. l. q̄d. Si aūt ē negatiua: ꝙ nichil sumat̄ sub s̄bo a quo non remoueatur predicatū ꝛc. vnde notāter dixi ꝙ sillūs i dis regulat̄ ꝑ dici de oi q̄d est vel dici de nullo q̄d nō est: q2 lꝫ hoc teneat̄ in/ferioꝛib⁹ siue i creaturis non tn̄ in dis. nā nō valꝫ. Ois essētia dia est p̄r fili⁹ ē eēntia dia / g̃ fili⁹ est p̄r p̄misse sūt vere. q2 regulātur ꝑ dici de oi lꝫ cōclusio sit heretica. Sil'r nō sequit̄/ nulla essētia dia est gn̄ans: p̄r est essētia dina ergo pater nō ē gn̄ans: cōclusio ē heretica et tn̄ premisse sūt vere Si g̃ ē sillogisādū i dis. s. oē q̄d est essētia dia ē p̄r: filius ē essentia dia g̃ filius est p̄r: mō argumentū ē regulatū ꝛ tn̄ conclusio est falsa: q2 maior est falsa et minor vera. q2 de filio dei verū est dicere ꝙ ē eēntia dia. ꝛ tn̄ filius non est p̄r. Sil'r potest argui de sp̄ūsctō. Sil'r nichil q̄d ē eēntia dia est gn̄ans. p̄r est eēntia dia ergo p̄r nō est gn̄ans Argumentū est regulatū ꝛ maior est falsa et ꝑ ꝯñs ꝯclusio. pro q̄ notād̄ ꝙ magna est differētia inter istas ꝓpōes. s. ois eēntia dia est p̄r et oē q̄d est essentia dina est p̄r. nā p̄ma exñte vera scd̄a erit falsa. Prima eni sigt̄ ꝙ de quocūꝙ d̄r iste termin⁹ essētia est verificabilis iste termin⁹ p̄r ꝛ hoc ē ꝓū. nā

essētia dīa nō est nisi vna deitas et vna essētia q̄ est pr̄ et filius et spūsſctūs. Scđa vero sigt q̄ de q̄cūq̄ re verum est dicere hoc est essentia dīa: de ipa verū est dicere q̄ ē pr̄/ et hoc est falsū: silr̄ est differētia iter istas.ppōes.s.nulla essentia dīa gn̄at: et nichil qđ ē essētia dia gn̄at. nā pria exñte vera. scđa est falsa. Prima enim sigt q̄ de q̄cūq̄ re essētia dia dr̄ est verificabilis iste termin⁹ essētia dia dicēdo sic hoc est essētia dia sʒ demōstrando essētiam diuinā q̄ ab ea remoueat̄ gn̄are: pʒ ⁊ hoc est verū. nā essentia dia nec generat nec gn̄atur: nec spirat nec spiratur: q: actiones sūt suppositoꝝ simul et passiones ⁊ nō essētie. Nā pr̄ est gn̄ans: fili⁹ vero genit⁹/ ⁊ spūsſctūs a duob⁹ spiratus. s. a patre ⁊ filio. Scđa vero sigt q̄ de quacunq̄ re sigt vl̄ verificat̄ essentia dia: ab ipsa remoueat̄ gn̄are: ⁊ hoc est falsū nā lʒ h̄eat verū de filio et spiritu sctō: nō tn̄ h̄eat vꝑ de pr̄e in dis Ex istis pʒ q̄ ista forma arguendi nō valet cōiter i dis. s. ois psona in dis p̄ter spūsctm̄ est spirās: fili⁹ est persona i dis: g̃ fili⁹ in diuinis p̄ter spūsctm̄ est spirans. et ideo argumentū nō valet co/ q: non regulatur per dici de oi quod est. Scđa regula est valde notāda q̄. s. sillogismi expositorij nō tenent i diuinis terminis nec valent nisi tales ppositiones singulares sint reducibiles ad vniuersales subiecto circūlocuto per ly quod est. ⁊ ideo nō sequitur hec essentia diuina est pater: hec essentia dia ē fili⁹ ergo fili⁹ ē pr̄. Ex quo ista ē falsa Oē qđ est essētia dia est pr̄. hoc patet ex dictis ad quam ppōnē vniuersalē dʒ reduci maior hui⁹ sillogismi. simulc eni iudiciū habetur de alijs Tertia regula est ista q̄ ad hoc q̄ ppositiones singulares sint debite ordinate requiritur q̄ debitus medius termin⁹ non variet suppōnē sʒ vniformiter teneatur. ⁊ si aliter fiat non valet argumētū. vt si arguatur sic. omnis hō ē species. michael est hō ergo michael ē species. Constat eni q̄ variatur supposito medij. s. a suppositōe simplici ad suppōnē psōalē. ⁊ ideo cōmittitur fallacia equiuocationis penes tertium modum. Nā in prima ly hō stat simpliciter/ i scđa vero psonaliter. Uñ notandū est q̄ sicut triplex est suppositio i terminis logicalib⁹. s. materialis simplex et psonalis: ita triplex est suppositio i teris dis s. essētialis persōalis et notionalis/ qua variantur suo mō ppōnes sillogisātes in dis eo modo quo in teris logicoꝝ. ¶ Notādū tn̄ q̄ noia q̄ de deo dr̄ aliq̄ sūt essētialia/ aliqua vero psonalia aliqua notionalia/ aliqua cōia Noia essētialia sūt ista. q̄ sic sūt ppa essētie q̄ si p ipossibile essētia dia distigueret̄ a psonis ipa sic dicerentur de essētia q̄ nō dicerentur de personis. Et istoꝝ q̄dā sunt substātialia vt essēt deitas ⁊ his similia Aliq̄ vo accñtalia vt cōicabile icōicabile ⁊ his similia et aliqua numeralia vt trinitas. Nomina vero psōalia sūt q̄ dctō casu recēto. s. q̄ essētia distinguerentur a psonis qđ est i possibile/ dicerentur de personis.

qd dicerent de essentia. cuiusmodi sunt ista. s. persona / suppositum / ypostasis / pater / filius / et spiritussanctus et istorum quedam dicuntur de aliquibus personis: vt persona / suppositum et ypostasis / filius / et spiritussanctus: et istorum quedam dicuntur de omnibus personis vt persona / suppositum et ypostasis. Quedam vero de vno tantum: vt pater de patre filius de filio / spiritussanctus de spiritusancto et istorum abstracta dicuntur proprietates personales cuiusmodi sunt paternitas: filiatio spiratio passiua: et his similia. Nomina notionalia dicuntur personarum distinctiua inter se vt generans spirans procedens et eorum verbalia vt generatio spiratio processio: que etiam dicuntur relatiua. et quedam istorum dicuntur notiones vnius persone tantum vt generare actiue est notio et proprietas patris generari filii spirari vel produci spiritussancti. Dicitur autem notio a nosco noscis noscere: quia per omnia notionalia vna persona distinguitur ab alia et constituitur districta ab alia vt per hoc nomen generans constituitur et noscitur persona patris: et hoc nomen genitus constituitur et noscitur persona filii et per istud nomen procedens noscitur distincte persona spiritussancti a patre et filio et per istud nomen spirans noscuntur distincte persone patris et filii a persona spiritussancti. Nomina communia sunt que predicto casu recepto licet impossibile sit quod essentia distingueretur a personis dicuntur tam de persona quam de essentia cuiusmodi sunt ens res: entitas deus creator et his similia: et ista adiectiua omnipotens eternus immensus et huiusmodi ¶ Dubium est vtrum aliqua predictorum nominum sint inter essentialia con putanda? Sed pro solutione huius dubii sunt notande aliquae propositiones quarum prima talis est quod nullum verbum notionale proprium vni persone vel duabus personis verificatur de aliquo nomine essentiali proprie. Nam hec est falsa videlicet essentia generat: similiter deitas generat: et sic de aliis. Nam nomen notionale est relationum. Relatio autem in diuinis respicit personas essentiale non refert / vt sic et vt sic non respicit personas: et ista videtur esse intentio magistri lib. 1. disti. 4. hec tamen est vera diuinitas est generatio. ¶ Secunda propositio est quod nomina numeralia non verificantur de aliqua persona in numero singulari sumpta. Probatur sic. Nam hec est falsa pater est trinus similiter ista: pater est vel filius est trinitas. Similiter ista suppositum est trinitas: vel persona est trinitas. ergo hec propositio vera. Vnde notanter dicitur in numero singulari. quoniam in plurali bene possunt. Vnde bene dicitur pater et filius et s. s. sunt tria supposita vel trinitas. ¶ Tertia propositio est nomina substantia essentialia verificantur de quolibet nomine personali et eius proprietate. Hoc patet: nam iste sunt vere pater est essentia paternitas est essentia / et filius est deitas. spiritussanctus est deitas. ergo talis propositio vera ¶ Quarta propositio est quod noticia essentialia adiectiua dicuntur vere de essentia et non de aliqua persona vel nomine personali. patet hoc Nam hec est vera essentia dei est communicabilis / et non ista pater est communicabilis. Vnde nota quod essentia communicabile et non essentia communicabile in diuinis in sensu in quo theologi concedunt non sunt aliquo modo predicata contraria: quia dicuntur in habitudine vel respectu diuersorum respectu essentie et respe

ctu psonarũ. tñ eadẽ essentia est cõmunicabilis tribus psonis. qꝛ sic cõpetit psone primis ꝙ non cõpetit alteri psone ¶ Quinta propositio ꝙ ista nomina innascibilitas: ingenitas ꝛ similia nõ sunt proprie notiones alicui patet qꝛ non dicunꝰ de essentia. ¶ Sexta ꝑpositio est ꝙ noia essẽtialia dicunꝰ vere de oibus personis vel noibus communibꝰ. vt dicẽdo deꝰ est trinitas. ¶ Septia ꝑpositio est ꝙ nomẽ psonale aliquãdo est nomẽ ꝑpostasis/aliquando est nomen a ꝑprietate: primo em̃ modo pater dicit psonã que habet filiũ / secũdo modo pater dicit filiũ generare. primo enim modo nomẽ psonale predicatur de essentia / sed non scḋo modo. Et ideo propositio potest sic formari. s. si nomẽ psonale sit nomẽ a ꝑprietate nõ potest pdicari de noie essẽtiali. Unde hec est falsa essentia est pater. Nã pater supponit ꝑprietatem: tamen prout pater dicit personã q̃ habet filiũ ista ẽ vera eẽntia est pr̃. ¶ Octaua ꝑpositio est ꝙ ista noia personalia verificanꝰ de noibus cõmunibus ꝛ econuerso. Unde hec est vera aliqua res est pr̃ pr̃ est res/filius est ens. et his similia. ¶ Nona regula siue ꝑpositio ẽ ꝙ nomina psonalia notionalia essentialia siue cõmunia pñt de se inuicem predicari cõuertibiliter pdicatione idẽtica licet non formali. hoc patet. nã iste sunt vere pdicationes videlicet/ pr̃ est idẽ quod filius ꝛ filius est idẽ quod pater. Nam ista est falsa/ pater est filius. et sic de aliis. Ex quo infero ꝙ ista consequentia non est formalis. s. a. est idem ꝙ. b. ergo a. est. b. Nec sequtur pater est id vł idem quod filius. ergo pater est filius. hoc patet: nã ly id vel idem denotat essentiã. ꝛc. ¶ Decima propositio est ista ꝙ omne nomen pure essentiale predicaꝰ de quolibet personali ꝛ de omnibus in sinꝰ i singulari ꝛ nõ i plurali: vt dicẽdo pater est essentia/ filiꝰ est eẽntia/ spũssctũs est essentia. et hi tres sunt vna essentia et vna deitas: et non tres essentie. ¶ Undecima ꝑpõ ẽ ꝙ noia substantia dicuntur de oibus suppositis simul sumptis singulariter et non pluraliter. vt dicendo tres persone sũt vna res: vel plures persone sunt vnum ens: vnũ scꝫ referendo ad essentiam et ly tres ad personas. ¶ Duodecima ꝑpositio est ꝙ nomina communia adiectiua dicunꝰ de quolibet nomine ꝛ quolibet singulariter ꝛ non pluraliter: vt dicẽdo pater ẽ vnus deus: filius est vnꝰ deus spiritussanctꝰ est vnus deꝰ Et pater et filius et spiritussanctus sunt vnus deus ꝛ non tres dii. Similiter pater est eternus filius est eternus: spũssãctus est eternus. et hi tres sunt vnꝰ eternus. Unꝰ immensus: vnus omnipotẽs et non tres omnipotentes nec tres eterni: nec tres immensi. ¶ Notãdum autem pro declaratione none regule seu ꝑpositionis ꝙ predicatio in diuinis est duplex Nam quedã est idẽtica: alia vero formalis vel psonalis. ꝑdicatio idẽtica est quando subiectum et predicatum supponunt pro eadem re. i. essentia. et tunc nomina notionalia personalia

essentia alia de se inuicē predicā tur ꝛ conuertibiliter. vt dicendo pater est idem quod filius. et filius est idem quod gñari ꝛ ecōuerso. et sic de aliis. Predicatio vero formalis vel personalis est qñ subiectū vel predicatum supponunt pro eadē re ꝛ sub ꝓpria rōne formali vel quādo subiectū et predicatū supponunt pro persona vt hic pater est filius. et de tali predicatione nō intelligitur regula. sed ꝙ noīa nocionalia ꝑsonalia ꝛ essentialia de se inuicē predicātur cōuertibiliter. qꝛ male dicit᷑ pater est filius: nec filius est pater. ꝛ sic de aliis. ¶ Tamē not᷑ ꝙ ista ꝓpositio. s. pater est filius cū alicui ꝓponitur pōt distingui. qꝛ vel subiectum ꝛ predicatū supponūt pro essentia ꝛ sic est vera. Nam sensus est ꝙ filius est eadem res que pater. et pater eadē res que filius. ꝛ hoc verum est. nā essentia dīa est in oībus vna. Si aūt subiectū ꝛ predicatum supponant pro ꝑsona: sic talis propositio est falsa: vel tales ꝓpositiōes sunt false. Nā tunc est sēsus ꝙ persona que est pater est persona q̄ est filius. et sicut de ista dicit᷑ hoc modo potest dici: dici oībus similibus in quibus predicatio est formalis vel personalis. ¶ Et sic est finis huius breuis tractatus.

¶ Sequit᷑ tabula huius quarti libri.

Finis tabule q̄rti libri summe Angelice ad optimā formā superfluis dimotis nunc redacte.

Alphabetica tabula in primū scriptū Magistri Nicolai de orbellis ordis minorū doctoris eximij sequaci scoti vltra questionū ordinē suprapositā pricipaliū materiarū demōstratiua et ad ppriū locū directiua: nunc superfluis dimotis replicis: ad certū cōpendiū redacta.

¶ Explicit tabula ſuper primo.

¶ Secundi scripti

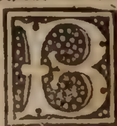

Finis tabule scd̄i.

Tabula.iii.sñiarũ Magr̃i Nicolai de orbellis.

spēs ponunt di.33.q.ii.
Tps iceptiōis sctiēdi a nobī ob seruādū ponit di.37.ti.de tertio pcepto circa finē tertij pcepti.
Timor triplex seruilis inicialis et filialis di.34.q.vnica.
Tristicia triplex ē d.xv.q.vnica
Tristicia et gaudiū eiꝰ portioni aie xpi de diuersis obiectis potuit inesse ibidem.

Tacare capit dupliciter d.37.i fine tertij pcepti.
Ueritatē occultare ali qn nō ē pctm̄ di.38. de mendatio.
Ueritas sacramētoꝝ reducit ad illos articulos. Credo ecclesiā catholicā et sctoꝝ cōionē d.25.q.5.
Uirtutis theologice tres sūt cōditiones di.26.q.vnica.
Uirtutes morales sunt in volūtate di.33.q.i
Uirtutū cardinaliū sufficientia patet di.33.q.ij.
Uirtutis vel vicij in oī specie triplex gradꝰ reperitur ibidem.
Uirtus heroica dr ibidē.
Uirtutes dona fructus et beatidinem sunt idem habitus disti. 34.q.vnica.
Uolūtas improba adiplēdi qđ cūqꝫ pctm̄ mortale phibetur nono et decio pceptis di.39.ibidē.
Uoluntas conformis appetitui naturali non semper est rectam di.15.q.2.
Uoluntates due fuerunt in christo distictione.17. questione.i.
Et nota ibi qꝫ voluntas naturalis et libera non sunt due potentie.
Unio nō dicit aliqd absolutū sꝫ relationem nature assumpte ad verbum di.i.q.i.

Xps nō est aliqua duo nec masculine nec neutraliter di 6.q.vnica.
Xps est duo esse. non duo existē te sibidem.
Xps non est creatio distincti.ii. q.vnica.
Xps non potuit peccare distin. 12.q.vnica.
Xps quō profecisse dicitur distictio.14.
Xpo pro nobis suam passionem offerenti magis obligamur qꝫ si aliter redimi potuissemus et fuissemus di.20.q.vnica.
Xps pro nobis precipue sic ignominiose mori voluit/vt ad suum nos amplius alliceret amorem di.22.q.i.
Xps nō fuit homo in triduo.
Ypocrisis cōtinetur sub simulatione et fit duobus modis di. 38.in de mendatio.

¶ Finis adest (auspice deo) scripti quattuor librorum sententiarum reuerendi magistri nicolai de orbellis ordinis minorum. cum repertorio singulis quibusqꝫ libris apposito: quodquidem scriptum dudum impressorum incuria multis viciatū erroribus/nunc vigili cura ipressioni extitit castigatissie traditū. Impressūqꝫ expēsis honesti viri Francisci regnault. Anno domini. M.cccc.xv. die vero vltima mensis Jullij.